ORIGINES
ET
ANTIQUITATES CHRISTIANÆ

FR. THOMÆ MARIÆ

MAMACHII

ORD. PRÆDIC. THEOL. CASANATENSIS

ORIGINUM ET ANTIQUITATUM CHRISTIANARUM

LIBRI XX.

TOMI QUINTI PARS I.

ROMÆ MDCCLV.

IN TYPOGRAPHIO PALLADIS
EXCUDEBANT NICOLAUS, ET MARCUS PALEARINI
SUPERIORUM FACULTATE.

AD.REV.P. MAG. F. FERDINANDVS DAVILA
Ex Praef. Prov. Peruanae Ord. Praed.
In Regia Vniv. S. Marci Doct.
Archiep. Limani Synod.
Examinator. &c.

REVERENDO ADMODUM PATRI MAGISTRO

F. FERDINANDO DAVILÆ

ORDINIS PRÆDICATORUM
PROVINC. PERUVIANÆ S. J.B. EXPRÆFECTO
IN REGIA UNIVERSITATE S. MARCI DOCTORI,
ARCHIEPISCOPI LIMANI, ET EPISCOPORUM PAZENSIS,
ET CUZQUENSIS EXAMINATORI SYNODALI &c.
VIRO CLARISSIMO.

F. THOMAS MARIA MAMACHIUS FELICITATEM.

UM partem alteram Libri IV. ANTIQUITATUM CHRISTIANARUM explicare aggressus essem, ad eamque disputationem, quæ est de summo Petri Apostoli in

in Christiana republica principatu venisſem; etſi plane intelligebam, eſſe me de re certa imprimis, atque teſtata ſcripturum, quæ cujuſquam præſidio non egeret; quod tamen pleroſque fore proſpiciebam, aut tam male in romanam eccleſiam animatos, ut Scripturarum, Patrumque loca, quibus uterer, contorquere, atque implicare, quam meæ, communique orthodoxorum ſententiæ aſſentiri mallent; aut tam infeſtos, tamque inimicos mihi, ut meam vel argumentandi, vel ſcribendi rationem reprehendendam arbitrarentur; cogitandum de patrono judicavi, qui & ingenio, perſpicientiaque veri de genere hoc omni cognoſcere, & quæ recte conſtituta videret, doctrina, virtute, dignitateque tueri, ſi vellet, poſſet. Sed ut primum nunciatum de Te mihi fuit, quantus vir, quo ingenii acumine, qua eruditione, qua exiſtimatione religionis, virtutiſque præſtares; qualemque Provinciam, quam late patentem, atque illuſtrem ſapienter,

ter, integre, ſevere ſumma & tua, & Ordinis gloria moderatus eſſes, ſtatui equidem ei cogitationi modum, decrevique Tibi quidquam tale ne ſuſpicanti quidem volumen hoc quintum, qualecumque tandem eſſet, inſcribere; plane confidens futurum, ut quod eſſes ſingulari tua, de qua jam multa acceperam, comitate, humanitateque probaturus, ejuſdem, ſi ex uſu eſſet, patrocinium, defenſionemque ſuſcipere non gravarere. Atque ut paucis dicam de ingenio, de doctrina, deque eruditione ſingulari Tua, quotus quiſque in iſtis regionibus eſt, non Dominicanorum modo, ſed etiam aliorum, quem lateat, quos jam uſque ab adoleſcentia in omni genere diſciplinarum progreſſus feceris, quot in ſcholis quanta frequentia auditorum Philoſophiæ, Chriſtianæque religionis decreta explicaveris, ut veneris in Doctorum regiæ univerſitatis ſocietatem, præcipuamque cathedram occupans Summam fueris Theologicam ſancti Thomæ incre-
dibili

dibili tua, nostrumque omnium laude interpretatus? Tam enim illustre nomen, tantamque existimationem doctrinæ peperisti Tibi, ut cum finibus ea contineri nequiverit Peruvianorum, producta, atque ad Italiam usque propagata sit, utque Archiepiscopum Limanum, Episcoposque Pazensem, atque Cuzquensem, Te ut *examinatorem* in suis dioecesibus *synodalem* dicerent, sic Antoninum Bremondium Magistrum Ordinis prudentissimum, sapientissimumque impulerint, ut unum Te omnium maxime Collegii sancti Thomæ rectorem renunciaret, mihique auctor vehementer esset, ut volumen hoc quintum Antiquitatum Tibi offerendum, dedicandumque putarem. In interrogandis autem iis, qui initiandi ordinationibus sacris essent, frequentesque ad Te ventitarent facturi periculum eruditionis suæ, inque recte instituenda studiorum ratione, rebusque Collegii administrandis ita es versatus, tuam ut omnes sapientiam,

rerum-

rerumque maximarum comprehensionem laudarent; prudentiam vero, fidem, severitatem singulari cum lenitate, comitateque conjunctam, virtutem, providentiam admirarentur. Istis tot ornamentis animi, ac tanta ista in gravissimis muneribus fungendis cura Tua, & diligentia ita Patres, sociosque reliquos devinxisti Tibi, ut Te universi in comitiis, summa consensione, cunctisque suffragiis Provinciæ, quam aliquamdiu vicaria potestate rexeras, anno demum MDCCXLVIII. præfecerint: scilicet ei Provinciæ, quæ nostrorum hominum longis itineribus, summis laboribus, sanguine ipso deducta ab humili ita excrevit ad summum, ut par amplissimis, nulli vero secunda esse videatur. Nam cum primum illis spes inferendi in Americam christiani nominis affulsisset, sociis, amicis, patria ipsa, qua rem nullam habere in terris poterant cariorem, valere jussis, in regiones a nostra tam magnis locorum intervallis disjunctas com-

commigraverunt , cumque magna incommoda,graveſque calamitates perpeſſi eſſent,atque in vitæ extrema ſe interdum pericula conjeciſſent , ac , præter cives perplures , ipſum Imperatorem Peruvianorum ad veram religionem adduxiſſent , inſtitutis demum Parœciis , Monarchiæ ſancti Petri , Pontificumque Maximorum eccleſiaſticæ eodem illo tempore in orbe novo fines amplificaverunt , quo eam in Europa Lutherani , Calviniani , Zuingliani , Socinianique funditus delere conabantur . Ac Sancti quidem Ludovici Bertrandi , Ludovici Veri , Vincentii Valverdii , Antonii Valdiviezii , Franciſci Cordubæ , utque reliquos , qui ſane permulti fuerunt , mittam , Johannis Carcezii tam egregia ſunt in hoc genere merita erga Eccleſiam Catholicam , Regeſque Hiſpaniarum , ut commendata memoriæ hominum ſempiternæ , linguis omnium gentium celebrari pergant . Nam cum in iſtis regnis præclare fundamenta jeciſſent Orthodo-

xæ religionis, illud potiſſimum conſequuti ſunt, ut flos inde Americæ primus ſanctitatis Roſa Virgo, cujus tanta eſt ubique gentium fama, atque celebritas, ut fingere quiſquam vix, optare autem ne vix quidem majorem poſſit: tum Vincentius Vernedus, cujus vitæ, atque virtutum acta, quaſi periiſſent, a vobis deplorata, Joſephus Leyba diligentiſſimus Provinciæ procurator in Noſtro, aliiſque Romanis Tabulariis conquiri fecit, inventaque Advocato, qui conſideraret, dedit, in eamque ſpem venit fore, ut initium aliquando illius cauſſæ agendæ fiat: inde Johannes Maſſias, Martinuſque Poreſius orirentur, de quorum virtutibus cum Sacra Rituum Congregatio ſemel, atque iterum ex jure cognoverit, facile nobis pollicemur, eſſe a BENEDICTO XIV. Pontifice Maximo brevi ex ſententia conſtituendum. Ad iſtius igitur tantæ, tamque illuſtris provinciæ gubernacula, quæ tot ſanctitatis exempla, quod ſingulare eſt, ex primo, al-

tero, tertioque Ordine ſibi ad imitandum propoſuiſſet, inſigniſque tot gloriæ monumentis, laudumque ornamentis eſſet, cum etſi ſummo dolore Tuo, incredibili tamen Prædicatorum, omnium cœtuum, populi Peruviani univerſi voluntate, lætitia, gratulatione acceſſiſſes, non demiſiſti animum, Te ut obrui tanquam fluctu, ſic magnitudine ſineres negotiorum; ſed quod eam Tibi reipublicæ Dominicanorum partem commiſſam animadvertiſſes, quæ cum optimis præceptis, inſtitutiſque abundaret, recteque adminiſtrata fuiſſet, tum ſi minus facile, at augeri ſaltem aliqua ratione, amplificarique ſtudio Tuo, cura, vigilantiaque poſſet; ita es in arduis quibuſque rebus verſatus, ut quæ difficilia ceteris atque gravia, eadem Tibi eſſe facillima, atque leviſſima viderentur. Itaque dediſti operam, ut majorem in modum ſtudia litterarum a noſtris excolerentur, vindicaretur S. Thomæ Collegium in eam, quæ ipſi, caſu neſcio quo, dere-

derepta fuerat, libertatem; Virique Apostolici ad Indos propagandi latius Evangelii caussa proficiscerentur . Quinetiam ut sacrorum ædificiorum amplitudine, elegantia, majestate veræ religionis cultum in Provincia augeres, Limanum S. Mariæ Magdalenæ templum terræmotus impetu funditus eversum longe magnificentius a fundamentis rursum extrui , signis, statuisque B. Virginis , & Sanctorum Ordinis ornari , sacraque suppellectili ditari curasti: inque prædio suburbano , quod Palpa vocant, restitutis servorum ædibus , Basilicam Deo Optimo Maximo fecisti , ac dedicasti , ut Barbarorum illorum , si qui alieni a sacris, atque ab institutis Christianorum essent , animi commoverentur, atque ut Nostroruu hortatu, ac monitis, sic externo apparatu rerum , aspectuque ceremoniarum a superstitione liberarentur. Sed longus essem si omnia abs Te egregie inventa , cœpta, perfecta vellem describere, quæ publicis Peru-

vianæ

vianæ Provinciæ monumentis mandata, nulla umquam oblivione deleri poterunt. Hoc breve dicam: me, qui nactus patronum tanto ingenio, tanta doctrina, tanta religione ſim, magnumque fructum ceperim laboris mei, ſi, quod fidei tuæ committitur, volumen hoc quintum probaveris, fructum eſſe longe maximum percepturum. Vale.

PRÆ-

PRÆFATIO

Riorem *Libri Quarti de Personis, dignitatibusque sacris Partem cum plene, cumulateque, ut arbitror, perfecissem, ac de altera ingressus essem hoc volumine scribere, vix ea, quæ sunt de potiore administrandæ, regendæque christianæ reipublicæ ratione attigeram, cum animadverti, in magnum me, atque gravem imprimis incidisse locum, qui a Protestantibus diu multumque vexatus, a Catholicis autem Scriptoribus tractatus uberrime, neque copiose explicari, si in instituto manere; neque, si effugere multorum reprehensionem vellem, perstringi breviter posse videretur. Quum enim mecum jam usque ab eo tempore, quo cœpi de* Originibus, *Antiquitatibusque Christianis agere, paucis, quoad ejus facere possem, quæ mihi proposita essent ad illustrandum, complecti constituissem; verebar, ne si rem, cetera utilem, magnique in Christiana republica momenti non ornassem, dicam; sed narrando fuse, lateque persequutus essem, non ii solum succenserent mihi, qui cum ab se historiam perscribi putent, tum Casanatensem Theologum majorum instituta, leges, consuetudines, mores exponere conantem, sermonibus, qui sunt de Pontificis Maximi auctoritate, quasi aut novi sint, aut alieni, illigari nolunt; quorum ego hominum cavillationes, σαρκασμούς, minas pendo, ut debeo, nihili; verum etiam existerent aliqui, qui me, si iis in rebus omnibus multus essem,*

essem, quas usui futuras existimarem, numquam esse scribendi finem facturum defenderent. Contra non dubitabam, plerosque fore, qui si nonnullam in describendis ceremoniis, ritibus, vestibus ipsis, calceisque veterum; in maximis certe quæstionibus, quibus velut initiis, ac fundamentis esse res summas excitatas perspicerent, multam operam ponendam judicarent, difficilemque quamdam temperantiam in eo postulari dicerent, quod semel jam missum coerceri reprimique non posset, atque in re eo meliore, quo major sit, mediocritatem quærendam non arbitrarentur. Igitur cum diu multumque cogitavissem, qua ratione & retinerem institutum meum, & satisfacerem iis, qui tam magnis, tamque multis rebus, modum constitui oportere inficiarentur, sic demum agere decrevi, ut qui nostra legerent, hi quidem certe brevitatem magis, quam monumentorum, quibus ecclesiæ auctoritas nititur, copiam, sententiarumque perspicuitatem desiderarent. Si namque in explicandis locis ceteris, quibus nihil difficultatis, utilitatis autem parum inest, nullo est modo ferenda brevitas, ex qua obscuritas oriatur, multo minus in eo genere ferenda est, quod cum difficile sit, latissimeque pateat, paucis sane verbis neque tractari dilucide, neque pro dignitate expediri potest. Quamobrem episcopatuum ubique gentium institutorum decora, seriem, numerum descripturus, cum ab Romano, qui longe omnibus antecellit, sumendum exordium, ostendendumque esse, quemadmodum ei ceteri subjiciantur, intellexissem, ut ordine, distincteque agerem, mihique ad formam gubernandæ ecclesiæ demonstrandam pararem viam, quærendum imprimis duxi, quinam majorum sententia, optimus regendæ reipublicæ modus esset. Cumque multis & Philosophorum, & Patrum testimoniis confirmassem, eas esse potiores respublicas, quæ non a populis, neque a principibus, sed a singulis tenerentur, eo demum adductus disputando sum, ut illius, quam Christus suo sanguine instituerit, auxerit, ornarit, rationem præstantissimam, adeoque non democraticam, neque aristocraticam, sed monarchiam esse oportere efficerem. Quoniam vero fuisse aliquos noveram, eosque de Protestantium quidem sectis, qui ut esse evincerent rationem administrandæ ecclesiæ popularem, quibusdam sacrorum Bibliorum, majorumque

que nostrorum locis abuterentur, non esse ante contra aristocratiæ, quam fingunt, ecclesiasticæ defensores pugnandum censui, quam esset locis iisdem cumulatissime satisfactum. Ad aristocraticos porro, qui pares in administranda, gubernandaque ecclesia episcopis, presbyterisque partes tributas arbitrarentur, alacri tendebam animo, sic paratus, ut nullum vetus monumentum, quod pretii alicujus esset, nobis ab Lutheranis, Calvinianis, Protestantibusque ceteris ferrem objici, quod non mea opera illustratum pateret. Quamobrem non Scripturarum modo, Patrumque, sed etiam Historicorum, quæ aut afferri ab iis, aut indicari viderem, loca explicavi, ut potui, diligenter, accommodateque ad veram, atque germanam auctorum sententiam, scriptoresque novos, qui conjuncti nobiscum communionis societate fuissent, ab invidia liberavi, in quam ab adversariis per summam injuriam fuisse vocatos animadverteram. Consecuta autem adversus eos disputatio est, qui in episcoporum ordine nullum esse, qui divino jure ceteris auctoritate præcedat, censerent, ut omnis illa, quæcumque tandem esset, de aristocratica Hierarchia tolleretur contentio. Cumque a Protestantibus Tertulliani, ac Cypriani testimonia quædam implicari, rapique in pejorem partem cognossem, explicatis iis, quæ accepta ex Tertulliano, contorqueri in orthodoxos solerent, in Cyprianicis, quibus haud parum ut obscuritatis, ita etiam difficultatis inesset, consistendum mihi aliquamdiu esse, demonstrandumque putavi, prioris capitis paragraphi III. *numero primo, quid illud sit: „ Universum orbem unam diœcesim, unumque in ecclesia esse episcopatum, cujus a singulis in solidum pars teneatur „. Quibus expositis, constitutisque rebus, progressus inde sum ad alterum paragraphi ejusdem numerum, fallique eos vehementer ostendi, qui auctore Cypriano „ unumquemque Episcopum, si de servanda religione agatur, universalem pastorem esse, antistitemque orbis christiani universi „ dicerent. Descendi mox ad numerum tertium, iisque confutatis, qui Cypriani ætate „ hanc sibi concessam esse credidisse episcopos auctoritatem, pugnarent, ut exceptis controversiis de religione, fas sibi esse de re quacumque, non reddita cuiquam mortalium ratione, quemadmo-*

dum ipsis placuisset, decernere ,,: ad eam veni tractationem, quæ est de Apostolis, omnesne Cypriani aliorumque Patrum sententia ex institutione Servatoris Christi ,, pares potestate fuerint, an unus eorum aliquis delectus maxime sit, qui principatum in eo Collegio obtineret ,,. Quam cum sacrorum Bibliorum Novi Testamenti, Patrumque, qui ea fuissent interpretati auctoritate evolvere aggressus essem, in eumque epistolæ Pauli ad Galatas incidissem locum, in quo post Jacobum nominatur Cephas, impulsus amicorum hortatu sum, ut ΠΑΡΕΡΓΟΝ *adversus Johannem Harduinum de Cepha, an idem fuerit ac Petrus perscribere. Nam is auctor contra Clementis Romani in priore epistola ad Corinthios num.* XLVII. *contra Irenæi, contra Tertulliani, Patrumque fere omnium, contra Pauli denique ipsius seriem verborum atque sententiarum, sequutus Clementem in Hypotyposibus, nonnullosque alios, quorum longe est levior in hisce rebus existimatio, Cepham nescio quem introduxit, qui e numero non esset Apostolorum. Eo autem perfecto, atque absoluto* ΠΑΡΕΡΓΩ, *redii ad controversiam de Monarchia. Qua quæstione non Patrum consensione modo, traditioneque majorum, quæ libris continetur ecclesiarum, sed Scripturarum etiam auctoritate diremta, oppugnatisque iis, qui illustrem Evangelii Matthæi de ædificata in ecclesia Principe republica populi Christiani locum, aliorsum atque Christus Servator voluerit, freti obscuris veterum quorumdam, implicatisque sententiis, accipere auderent, accessi ad trita illa, ac pervulgata Cypriani, Ambrosiique dicta de pari honore, ac dignitate Apostolorum, utque essent intelligenda, etsi breviter, satis tamen, nisi meus me fallit amor, aperui, ut debui, accurate. Quinetiam, quod acturum me aliquando promisissem de iis, quæ turbata in hoc genere ab Apostata Spalatensi fuissent, fidem, quod tempus monebat, liberaturus, interjeci adversus ea disputationem sane longam; quæ proposita significatione verborum Christi de tradita principi Apostolorum pascendarum ovium potestate, declaratisque ῥητοῖς veterum, quibus idem ille Apostata confidisset, a pagina* CLXVI. *ad* CCXI. *caussam defendi Catholicorum, sicque argumentorum conclusi sententias, ut cum neque*

aristo-

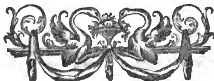
aristocraticam; neque democraticam esse oportere demonstravissem, monarchicam esse efficerem gubernandæ ecclesiæ rationem. Sed cum fuisse aliquos accepissem, quorum, tametsi omnes pro ecclesiastica monarchia certarent, pars tamen democratia, atque aristocratia, pars aristocratia esse illam temperatam contenderet; quumque eorum postremis, quamquam & Catholicis, & verbis se, non autem reipsa contra nos pugnare ajentibus, nihilo secius vix; primis vero ne vix quidem assentiri possem: instituendus ea item de re sermo paragrapho quarto capitis ejusdem prioris fuit. Ac monarchia quidem reipublicæ populi Christiani, cui neque democratia, neque aristocratia admixta sit, ut adversus Richerium, reliquiasque Quesnellianorum, sic adversus eos, qui æquiores nobis aut haberentur, aut non haberentur solum, sed etiam essent, a pagina CCXII. *ad* CCLXXXII. *cum veterum scriptorum, tum novorum ut Petavii, ut Maucleri, ut Orsii argumentis firmata, ventum ad paragraphum quintum est, qui de Petro principe Christianæ monarchiæ a Christo constituto inscribitur. Monarchico enim administrandæ regendæque ecclesiæ genere demonstrato, illud esse videbatur reliquum, ut quinam dictus primus omnium princeps, atque monarcha a Christo fuisset, ostenderetur. Quod si ex illis majorum testimoniis, quibus ab uno gubernari remChristianorum publicam oportere statueram, Petro primum eam principatus, & dignitatem, & potestatem fuisse tributam, manifestum erat; tamen series ipsa rerum, atque institutus ordo exhortabatur, ut id etiam decretum orthodoxæ religionis, quod ceterorum, quæ sequerentur origo, & caput esset, distincte, fuseque exponerem, sacrorumque Bibliorum Novi Testamenti locis, ac Patrum omnium* I. II. III. *atque insequentium seculorum, librorumque liturgicorum ut occidentis ita quoque orientis ecclesiarum consensione, & monumentis iis, quæ reperta in cryptis urbis fuissent, confirmarem; depulsisque & multis, & prima specie gravibus argumentis hæreticorum, ab injuria vindicarem. Quia vero extremum quorumdam adversariorum in Paulo locatum esse præsidium animadverteram, quem saltem unum dicerent parem omnibus rebus fuisse Petro, hos equidem facile una cum illis coerceri, re-*

 pri-

primique judicavi posse , qui cum monarchiæ ecclesiasticæ susceptam ab se fuisse defensionem affirmarent, tum monarchas initio duos , qui caput unum constituerent , Petrum , Paulumque fuisse Christianæ reipublicæ divinitus datos vociferarentur . Itaque sequutus numerus paragraphi ejusdem quinti decimus est , quo in numero , præstantior ne Petrus Paulo auctoritate fuerit , quæritur . Atque in hoc controversiæ genere expediendo, optimum factu esse duxi , si priore loco historiam descripsissem eorum , quæ dicta , gestaque ab adversariis contra fuissent ; tum claves , etsi omnes Apostoli episcopi fuerint , tamen, majorum sententia , Petro datas aliis communicandas, *adeoque Apostolum Paulum, qui Episcopus item fuerit, loco , munere , atque ordine æqualem Petro fuisse demonstravissem ; constituissemque deinceps Patrum, majorumque omnium auctoritate,eum,etiam si socius Petri in fungendo episcopatu Romano fuisset , atque hoc quidem pacto par fuisset Petro, nihilo secius neque Romanum episcopum revera fuisse , neque quod gravissimum est,monarcham,atque Pontificem omnium ecclesiarum . Subsequutum autem alterum est caput de caussis , quæ majores nostros impulerunt , ut imagines Petri ad lævam , Pauli ad dexteram collocandas arbitrarentur , ut nec prætermitterem quidquam eorum , quæ ab inimicis catholici nominis objicerentur , Paulo aut æquatum olim , aut postpositum fuisse Petrum pugnantibus ; & eruditis viris , quamobrem , cum potior existimaretur dextera , icones Petri ad lævam fuissent collocatæ quærentibus , satisfacerem . Sententiarum enim , quas ab Allatio , ab Raynaldo , a Batellio , Bonarrotioque numeratas legimus , cum tam variæ , tamque discrepantes inter se sint , fieri , ajunt , posse , ut nulla ; ut vero plus una vera sit , fieri omnino non posse . Quare ut ordine omnem ejus loci quæstionem complecterer , partitus sum caput idem secundum in paragraphos tres , quorum est prior de antiquioribus monumentis Petrum ad dexteram exhibentibus , Paulum ad lævam . Quem paragraphum , cum in partes sex divisissem , sic processi , ut primo loco in cœmeterialibus vitris , quod genus monumentorum omnium antiquissimum est , Petri imagines semper dexteram, tum in æneis lucernis,laminisque , quæ vitris , succedunt ; post in marmoribus ; inde in picturis ,*

ctuxis; deinceps in musivis; postremoque in eburneis tabulis modo mediam, modo dexteram, modo lævam occupare partem, propositis exemplis docerem. De his autem tabulis cum orationem instituissem, rem lectoribus & utilem, & gratam facturus, Triptycon vetus eburneum, quod anno MDCCXLVIII. *a viro clariss. P. M. F. Thoma Pio Schiara Primo Bibliothecæ Casanatensis Præfecto collega tunc meo emi curaveram; cui sane Triptyco Iambi aliquot, iconesque Christi, Deiparæ, Præcursoris, Petri, quatuorque aliorum Apostolorum, sex sanctorum episcoporum, martyrum decem insculptæ sunt, edidi, multisque animadversionibus illustravi. Priore vero paragrapho absoluto, ad alterum feci gradum, ostendique brevi, numquam stabili usu obtinuisse, præterquam in Bullis Pontificum Maximorum, ut in monumentis ecclesiarum, sive ficta, sive sculpta, picta, musivoque opere perfecta fuissent, Paulus semper ad Petri dexteram cerneretur. Contuli me deinde ad tertium, propositisque initio multorum de ratione pingendorum, sculpendorumque Petri imaginum ad Pauli sinistram sententiis, eum quoque distribui in partes quatuor, quarum prima paucis illorum explosi opinionem, qui apud Græcos, Latinos, Hebræosque dexteram olim fuisse potiorem constituissent; altera autem eorum & errores, & nugas depuli, qui aut fraude Græcorum, aut modestia Petri indicandæ, aut habitæ rationis inspicientium caussa factum putarunt, ut idem Apostolus Pauli latus sinistrum tegeret; tertia Johannem Lucium virum alioqui eruditissimum oppugnavi, qui sibi facile persuaserat, ante Leonis Tertii P. M. ætatem Romæ habitam fuisse a Christianis honorationem lævam; quarta quid statuto ea de re opus esse censerem, exposui: ut quoniam in nummis Imperatorum, inque ceteris veterum sive ethnicorum, sive christianorum monumentis hominem digniorem, præstantioremque, si dextera aliquid agens exhibeatur, lævam occupare cernerem, Petri quoque dexteram aliquid agentis iconas propter majorem & auctoritatem, & dignitatem, poni ad Pauli lævam sæpe consuevisse; dextera autem nihil agentis, aut perraro poni consuesse crederem, aut numquam. Addidi mox alteri huic caput tertium; quod est de Titulis honorum Beati Petri, quod hinc etiam consequens esse perspi-*

perſp icerem, eum Apoſtolum Principem a Chriſto, atque monarcham fuiſse eccleſiæ conſtitutum. Hoc labore perfunctus nonnihil operæ in eos quoque conſumendum cenſui, qui conceſso etiam principatu Petri, cum is Romam numquam advenerit, nihil nos pro Pontificis in chriſtiana republica poteſtate pugnantes proficere jactarent poſse. Quamobrem caput perfeci de itinere, deque martyrio Petri, quartum. Sed quum reperirentur permulti, atque ii quidem omnes de numero Proteſtantium, qui etſi Principem Apoſtolorum Romam veniſse, in eaque Urbe martyrio functum fuiſse confiterentur, illoſque qui contra dicerent, non refellerent modo, ſed etiam deriderent, eum tamen epiſcopum fuiſse Romanum pugnaciſſime negarent, quintum adjunxi caput, quod de epiſcopatu Petri Romano inſcriptum eſt. Atque hæc capita quinque pars tomi hujuſce quinti prior complectitur: cui pars altera, ſi per valetudinem licuerit, ſequenti accedet anno, qua omnis Primatis eccleſiæ privilegiorum, Patriarchatuum, Hexarchatuum, Metropoleon, Epiſcopatuum deſcriptio continebitur.

NOS

NOS
FR. VINCENTIUS MARIA
FERRETTI
SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSOR,
AC TOTIUS ORDINIS PRÆDIC. HUMILIS VICARIUS, ET PROCURATOR GENERALIS, ET SERVUS.

HArum ſerie, noſtrique auctoritate officii facultatem, quantum in nobis eſt, concedimus tibi Ad. R. P. M. Fratri Thomæ Mariæ Mamachio Provinciæ noſtræ Romanæ Theologo Caſanatenſi, ut poſſis typis mandare Tomum V. operis, cui titulus: *Originum, & Antiquitatum Chriſtianarum libri* XX. a te compoſitum, de mandato noſtro reviſum, & approbatum a duobus Ordinis Noſtri Theologis, videlicet ab admodum Reverendo P. Magiſtro *F. Johanne Thoma de Boxodors Provinciali Terræ Sanctæ, & ſocio noſtro*, & ab Ad. R. P. M. F. *Thoma Pio Schiara Bibliothechæ Caſanat. Præfecto*, ſervatis de jure ſervandis. In nom. Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. In quorum fidem &c.

Datum Romæ in Conventu S. Mariæ ſuper Minervam die 15. Septembris 1755.

FR. VINCENTIUS MARIA FERRETTI
Vicarius, & Procur. Generalis Ord.

Regiſt. pag. 19.

Fr. Thomas Ignatius Natta S.T. Mag. & Socius.

AP-

APPROBATIONES

PRO confirmato nobis a Reverendissimo Patre Vicario Ordinis munere, & hunc quintum probamus *Originum & Antiquitatum Christianarum* tomum; quod in eo perinde atque in prioribus auctor Clarissimus, & in rebus recte, & in oratione graviter nobis eleganterque versari videatur.

Dat. Rom. in Con. S. M. S. M. die 15. Septembris 1755.

F. Jo. Thomas de Boxadors Ord. Præd. Provincialis Terræ Sanctæ, Reverendiss. Vicarii, & Procuratoris Generalis Ord. Socius.

Fr. Pius Thomas Schiara Ord. Præd. Casanatensi Bibliothecæ Præfectus.

JUssu Reverendiss. P. F. Augustini Orsi S. P. A. M. Ord. Præd. legi volumen quintum celeberrimi operis: *Originum & Antiquitatum Christianarum*, a cl. viro P. M. F. Thoma Maria Mamachio compositum, quod quum non modo nihil contineat, quod Christianæ Religionis dogmatis, moribusque repugnet, sed omni potius eruditionis genere refertum, incredibilique dicendi vi, facilitate, atque elegantia conscriptum sit, censeo illud in commune nostræ Religionis totiusque litterariæ Reip. commodum, atque utilitatem typis vulgari posse.

Datum Romæ in ædibus S. Hieronymi Charitatis die 15. Septembris 1755.

Josephus Catalanus Presbyter Oratorii S. Hieronymi Charitatis.

INDEX

INDEX

CAPITUM, ET PARAGRAPHORUM.

LIBER QUARTUS

De Episcopatibus ubique gentium constitutis.

LIBRI IV. PARS ALTERA

CAPUT PRIMUM.

Qua-

 II. Ut

CAPUT

I M P R I M A T V R

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Pal. Apoſtolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Conſt. Viceſg.

I M P R I M A T V R

Fr. Vincentius Elena Ord. Prædic. Reverendiſs. P. Mag. Sacr. Pal. Apoſt. Soc.

ORI-

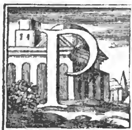

ORIGINUM, ET ANTIQUITATUM CHRISTIANARUM

LIBRI QUARTI PARS ALTERA

DE EPISCOPATIBUS UBIQUE GENTIUM CONSTITUTIS.

ARS est altera libri quarti Originum, & Antiquitatum Christiarum de Episcopatibus ubique gentium institutis. Quo quidem in genere argumenti vix quemquam arbitror versari diligenter posse, qui non satis explorate cognoverit, quæ series, qui gradus, quæ dignitates sint in Ecclesia constitutæ Episcoporum. Etsi enim omnes imponendarum manuum, consecrandorumque Presbyterorum, regendorumque suorum coetuum auctoritate præstant, esse tamen in eorum ordine aliquos, qui honore, amplitudineque ceteris antecellant, tam est clarum, tamque perspicuum, ut negari nullo modo posse videatur. Nam a Primate Christianæ reipublicæ, a Patriarchis, ab Exarchis, a Metropolitis administrari Ecclesiam, nemo est tam insigniter impudens,

qui aut negandum, aut in dubium vocandum putet. Quamobrem, ut dilucide, accurateque de Episcopatibus dicam, priore quidem loco de Primate universæ Ecclesiæ ostendam, ullus ne sit, qui sit, quid in Christiana republica juris habeat; tum de Patriarchatibus, num in iis numerare Romanum oporteat? Quam is late continuaretur? Quot Exarchatus, quot Metropoles, quotque Episcopatus suis finibus contineret? Quibus explicatis, demonstratisque rebus, de Alexandrino, de Antiocheno, de Constantinopolitano, de Hierosolymitano, ceterisque Patriarchatibus, qui post fuerunt instituti, sic, eamdem methodum sequutus, agam, nihil ut quisquam a me, quod ad rem maxime pertineat, prætermissum fuisse arbitretur.

CAPUT PRIMUM.

De Primate Universæ Ecclesiæ.

SEd inquirendum imprimis est, quæ, majorum sententia, fuerit a Christo Servatore præscripta administrandæ Christianæ reipublicæ ratio. Nisi enim Monarchiamne, an Aristocratiam, Democratiamve præscripserit, demonstratum sit, unum esse Ecclesiæ Primatem oportere, intelligi profecto non poterit.

§. I.

Ea est a Christo præscripta gubernandæ Christianæ reipublicæ ratio, quam ille cognorat ceteris esse præstantiorem.

COncedendum autem est, eam fuisse Christo Servatori probatam administrandæ Ecclesiæ rationem, quam esse ceteris potiorem sciret. Quum enim summa illum & cognitione rerum, & bonitate præstare constet, viderit quidem necesse est, quod est sapientiæ, delegeritque, quod est

est bonitatis, optimam, præstantissimamque administrandæ, regendæque Ecclesiæ rationem. Nulla est autem caussa, cur in rebus reliquis, ita ut is, quem sibi proposuerat, finis postulabat, fecisse quod optimum esse (1) cognorat, censeamus Deum, in forma autem, rationeque gubernandæ Ecclesiæ non item. Immo vero si magna operum divinorum, Ecclesiæ quidem certe haud minor habenda ratio est, cum certum sit, missum a Patre Filium in mundum fuisse, ut eam suo sanguine constitueret (2).

§. II.

Quam esse majores nostri judicarint præstantiorem administrandæ Christianæ reipublicæ rationem.

I. INtelligo autem fuisse, (3) essequе hoc etiam tempore plerosque, atque eos quidem e numero Protestantium, qui Monarchiæ Aristocratiam, Democratiamque anteferendam esse arbitrarentur. Sed hi cum non ratione, A 2 aucto-

1 Confer Athenagoram *Legat. n.* XVI. *pag.* 310. *edit. Veneta an.* 1747. *&* *n.* XXV. *p.* 324. Tatianum *Orat. advers. Græcos n.* 11. *pag.* 276. *edit. ejusd.* & Lactantium *lib. de Opificio Dei cap.* III. *pag.* 77. *tom.* II. *opp. edit. Paris. an.* 1748. quo loco sic statuit: „ Considerans „ conditionem rerum, intelligo nihil fieri aliter debuisse, ut non dicam potuisse, quia „ Deus potest omnia; sed necesse est, ut providentissima illa majestas id effecerit, quod erat „ melius, & rectius. Libet igitur interrogare istos divinorum operum reprehensores, quid „ in homine deesse, quia imbecillior nascitur, credant „? Non dissidet ab Lactantio Augustinus, cujus hæc est in eo libro, quem contra *Adversarium legis, & Prophetarum* scripsit, sententia *lib.* 1. *cap.* XIV. *n.* XX. *pag.* 338. *edit. Paris. Mon. S. Maur. an.* 1688. „ Usque „ adeo desipiendum est, ut homo videat melius aliquid fieri debuisse, & hoc Deum vidisse non putet? Aut putet vidisse, & credat facere noluisse? Aut voluisse quidem, sed „ minime potuisse? Avertat hoc Deus a cordibus piorum „. Consule Dionysium Petavium *lib.* V. *Theologicor. Dogm. cap.* VI. *tom.* I. §. VII. *seqq. pag.* 338 *Edit. Paris.* Atque est illud *cap.* 1. *Geneseos v.* 31. perspicuum: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, hoc est, ut interpretes explicare solent, *optima*.

2 *Act. Apost. cap.* XX. *v.* 28. „ Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo.

3 Uldaricus Zuinglius *Foetur.* I. *Contempl. Isaiæ Prophetæ*, ut est apud Coccium in Thesauro Catholico *lib.* VII. *Art.* II. *pag.* 791. *tom.* I. *Edit an.* 1619 *Quis non dicturus est*, inquit, *Aristocratiam, atque Democratiam longe præstantiorem esse Monarchia?* Martinus Bucerus *Enarrat. in cap.* V. *Evang. Matth. pag.* 34. *edit an.* 1553. „ Hæc utinam perpenderent ii, *inquit*, qui nescio quas Monarchias somniantes, quæ „ numquam fuere, nec optandæ bonis sunt, eo quod nemo, quæ est humana sapientia, & „ vir-

auctoritateque majorum, sed præjudicata opinione, odioque in Ecclesiam Romanam ducerentur, in eas tam ineptas, tamque absurdas sententias inciderunt, quæ ne ethnicis quidem Philosophis probarentur. Contra veteres quique, ac multi etiam novi scriptores, qui Orthodoxam colerent religionem, Philosophisque accurate de republica differentibus assentirentur, Monarchiam ceteris regendorum humanorum cœtuum rationibus præferri oportere constituerunt. Atque uti omni me invidia liberem, describam breviter decreta veterum Christianorum de Monarchia.

II. Etsi vero explicanda primum omnium notio Monarchiæ esset, quoniam tamen actum a nobis de hoc genere argumenti alio loco est, nulla est caussa, cur esse rursum agendum videatur. Itaque eorum, qui liberi sint, nullaque ejusmodi adstricti necessitate, ut certis quibusdam, destinatisque opinionibus teneantur, clamo, postulo, atque imploro fidem, ut adsint, cognoscant, animadvertant, quid sit majorum judicio de Monarchia existimandum. Ac eos profecto, qui novis rebus studerent, modo verum confiteri voluissent, repugnare Calvino, atque Zuinglio coegisset antiquissimorum, doctissimorumque hominum in maxima

„ virtutis angustia, vel unam civitatem probe satis gubernare queat, a provehenda, „ asserendaque Christi religione principes, & respublica, propterea quod illi adversatur „ potestas superior, deterrent. Profecto qui in unum transferre hominem conatur pote„ statem, quam quidem Deus, ut rebus humanis maxime conducebat, dispartitus est in „ plurimos, is ordinationi Dei resistit, ut D. Paulus scripsit. Nihil quidem foret Mo„ narchia optabilius, si quisquam esset, qui unus posset sapere pro tam multis, hoc est si „ quis Deo similis princeps posset haberi „. Quibus ille verbis, cum similis esse quisquam hominum Deo non possit, Monarchiæ Polyarchiam esse potiorem statuit. Zuinglio assentitur Calvinus in IV. *Institutionum libro cap.* VI. §. 1. *pag.* 296. *tom.* IX. *opp. Edit. an.* 1667. *&* *cap.* XX. §. VIII. *pag.* 399. Non discrepant Hieronymus Wolfius in adnotationibus ad Isocratis Nicoclem, quo loco copiose contra Monarchiam disputat, iique, quorum aliquos Gretserus refellit *Defens. Bellarm. lib.* 1. *cap.* 1. *&* II. *De Rom. Pont. pag.* 213. *seqq. Edit. opp. an.* 1737. *tom. opp.* II. Daniel Chamierus Panstr. *Cathol. lib.* II. *cap.* VIII. *num.* XIV. *pag.* 303. *tom.* II. *edit. an.* 1626. negat, *Monarchiam aut absolute reliquis formis præstare, aut utilem esse Ecclesiæ gubernandæ*. Samuel Maresius *tom.* I. *Theol. Elenchticæ Controv.* VI. *pag.* 196. *edit. Groningæ an.* 1648. Monarchiam ceteris esse modis gubernandæ reipublicæ potiorem facile concedit, etsi Monarchiam universalem ulli homini, imprimisque Romano Pontifici competere neget posse. Johannes Gerhardus in *Confess. Catholica Doctrina tom.* II. *opp. edit. Jenensis an.* 1660. *lib.* II. *Art.* III. *cap.* I. quod est *De Monarchico regimine Ecclesiæ num.* VI. *pag.* 421. nihil per se ipse statuit, unum satis sibi esse putans: non omnibus ita cum Romanis convenire, ut Monarchiam esse arbitrentur ceteris regendæ reipublicæ rationibus potiorem.

maxima re tanta consensio. Nam Justini Martyris, atque Philosophi, quem vixisse constat Antoninorum temporibus, in Cohortatione ad Græcos (1) sententia est, multorum esse principatum plenum periculorum. Quamobrem Monarchicam gubernandæ reipublicæ rationem ceteris esse præstantiorem. Cyprianus autem in libro, quem de vanitate Idolorum (2) scripsit, regni societatem aut cum fide cœpisse umquam,

1 *Pag. 20. num. VIII. edit. opp. Parif. an.* 1742. quo loco hunc Homeri ex Iliade. *B.* versum 206. describens, qui sic habet:

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη· εἷς κοίρανος ἔστω

Non bonum multorum principatus. Unus Princeps esto,

statuit: ὅτι δὲ οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, ἀλλὰ τοὐναντίον κακόν, ἔργῳ δηλῶσαι προὔθετο, πολέμους τε αὐτῶν διὰ τὸ πλῆθος, καὶ μάχας, καὶ στάσεις, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπιβουλὰς διηγούμενος· τὴν γὰρ μοναρχίαν ἄμαχον εἶναι συμβαίνει. „ Quod autem non bonum sit multorum principatus, sed potius contra malum, opere demonstrat, dum sibi proposuit eorum bella propter multitudinem, & pugnas, & seditiones, & mutuas insidias enarrare. Nam Monarchiam sine pugnis esse convenit „. Daniel Chamierus *loc. cit.* §. 215. *p.* 370. Justinum non de variis reipublicæ administrandæ modis, sed de uno Deo agere scribit, propterea quod multorum sit noxius principatus. Atque sic quidem Martyrem velle: administrari recte nequire rempublicam, in qua plures sint, quibus *absoluta* auctoritas competat. Itaque si duo sint, pluresve reges, maximam in regnum invehi partem incommodorum. Nam dissensiones continuo oriri, cædesque, ut Remi, Romulique exemplo constat. De regni autem societate, non de Aristocratia, Democratiaque Justinum disserere, in quibus postremis duobus administrandæ civitatis modis nihil inest eorum, quæ ab eo reprehenduntur. At enim Ethnici *absolutam* auctoritatem Diis minime tribuebant. Alios enim aliis rebus præfectos ajebant, conciliaque nescio quæ narrabant, in quibus de universitate rerum ab diis constitui consuesse fabulabantur. Hæc igitur portenta Poetarum refellens Justinus, eique generi principatus Monarchiam præferens, satis indicat Monarchiam Aristocratiæ, ac Democratiæ præstare. Si qui autem sunt, qui bella, dissensionesque tam facile in republica ex Monarchia, quam ex Aristocratia, Democratiave existere putent posse, næ hi vehementer errant, qui non intelligant, unum, qui imperium teneat, continere facilius homines in officio solere, quam plures, quorum sunt studia persæpe, voluntatesque dissentientes.

2 *Pag. 10. edit. opp. Amstelod. an.* 1700. „ Unus omnium Dominus est Deus. Neque „ enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnem teneat potestatem. Ad „ divinum imperium etiam de terris mutuemur exemplum. Quando umquam regni societas „ aut cum fide cœpit, aut sine cruore desiit? Sic Thebanorum germanitas rupta, & permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia, & Romanos geminos unum non capit regnum, quos unum uteri cepit hospitium. Pompejus, & Cæsar affines fuerunt, nec „ tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hoc tantum de homine „ mireris, cum in hoc omnis natura consentiat. Rex unus est apibus, & dux unus in gregibus, & in armentis rector unus: Multo magis mundi unus est rector, qui universa quæcumque sunt, verbo jubet, ratione dispensat, virtute consummat „. Huic item Cypriani loco tenebras conatur Chamierus loco modo indicato, noctesque obducere. Nam de regni societate disputari a Cypriano defendit, de republica vero qualibet, ut de Aristocratia, Democratiaque, non item. Quasi vero cum diffidere inter se Cæsar, atque Pompejus cœperunt, quæ sunt dissidia commemorata a Cypriano, sublata esset Romanorum respublica. Exempla autem de apibus, deque animantibus, quibus idem utitur Cyprianus, quis eo pertinere neget, ut demonstretur, Monarchiam esse ceteris reipublicæ gubernandæ modis præstantiorem?

umquam, aut fine summa perturbatione reipublicæ desiisse negat; statuitque cum rex apibus, rectorque armentis unus sit, unum item esse in republica principem oportere. Estque jam horum simile, quod habet Lactantius in I. Institutionum libro (1). Sed Eusebii Cæsareensis insignis est de Monarchia in Evangelica Demonstratione locus. Nisi enim in unius hominis ditionem provinciæ, regionesque, quæ diversis regibus parebant, venissent, dissensiones, turbas, cædes, bella denique impedimento fuisse futura confirmat, quo minus tam late religio Christiana propagaretur. Id vero ille acceperat ab Origene, qui paucioribus verbis eam est in libris contra Celsum Epicureum complexus sententiam. Idem est etiam auctor Eusebius in Oratione de laudibus Constantini (2): Monarchiam longe ceteris gubernandæ reipublicæ modis præstare. Nam multorum pari honore, potestateque præditorum imperium factionem potius, quam principatum appellandum putat. Nec vero secus Athanasius in ea, quam edidit contra Gentes, ora-

1 *Cap. 21. pag. 10. tom. 1. app. edit. Paris. an. 1748.* „ Quis dubitet potentissimum esse
„ regem, qui totius orbis habeat imperium? Neque immerito, cum illius sint, quæ ubi-
„ que sunt omnia, cum ad eum solum omnes undique copiæ congerantur. At si plures par-
„ tiantur orbem, minus certe opum, minus virium singuli habebunt, cum intra præscriptam
„ portionem se quisque contineat. Eodem etiam modo Dii, si plures sint, minus valebunt,
„ aliis tantumdem in se habentibus. Virtutis autem perfectior natura potest esse in eo, in
„ quo totum est, quam in eo, in quo pars exigua de toto est .... si partiti sunt inter se offi-
„ cia, eodem revolvitur res, ut ex iis quilibet sufficere omnibus nequeat .... Non vident,
„ qui Deos multos esse credunt, fieri posse, ut aliqui diversum velint, ex qua re disceptа-
„ tio inter eos, & certamen oriatur: sicut Homerus bellantes inter se Deos finxit, cum
„ alii Trojam capi vellent, alii repugnarent. Unius igitur arbitrio mundum regi necesse
„ est. Nisi enim singularum partium potestas ad unam providentiam referatur, non poterit
„ summa ipsa constare, unoquoque nihil curante amplius, quam quod ad eum proprie per-
„ tinet, sicut ne res quidem militaris, nisi unum habeat ducem, atque rectorem. Quod si
„ in uno exercitu tot fuerint Imperatores, quot legiones, quot cohortes, quot cunei, quot
„ alæ, primum nec instrui poterit acies, unoquoque periculum recusante, nec regi faci-
„ le, aut temperari, quod suis propriis consiliis utantur omnes, quorum diversitate plus
„ noceant, quam prosint. Sic in hoc rerum naturæ imperio, nisi unus fuerit, ad quem
„ totius summa cura referatur, universa solventur, & corruent. Dicere autem multorum
„ arbitrio regi mundum tale est, quale si quis affirmet in uno corpore multas esse mentes,
„ quoniam multa, & varia sunt ministeria membrorum, ut singulos corporis sensus singulæ
„ mentes regere credantur „.

2 Confer testimonia Origenis, Eusebii, Ambrosii, Hieronymi, & Augustini, quæ indicavi *lib. 11. hujus operis par. 1. cap. 11. §. 11. pag. 214. tom. 1.* Estque eorum simile, quod

oratione (1), multitudinem principum id efficere dicens, ut nullus esse princeps videatur (2), monarchiam anteponit polyar-

quod S. Leo Pontifex in priore de SS. Petro, & Paulo Apostolis sermone scribit, *cap. II. pag. 79. edit. opp. Venet. an. 1741.* Nam habet hoc modo: ,, Deus bonus, & justus, & omnipotens, qui misericordiam suam humano generi numquam negavit, omnesque in commune mortales ad cognitionem sui abundantissimis semper beneficiis erudivit, voluntarium semper errantium caecitatem, & proclivem in deteriora nequitiam secretiori consilio, & altiori pietate miseratus est, mittendo verbum suum aequale sibi atque coaeternum. Verbum igitur caro factum ita divinam naturam naturae univit humanae, ut illius ad infima inclinatio nostrae fieret ad summa provectio. Ut autem hujus inenarrabilis gratiae per totum mundum diffunderetur effectus, Romanum regnum divina providentia praeparavit, cujus ad eos limites incrementa producta sunt, quibus cunctarum undique gentium vicina, & contigua esset universitas. Disposito namque divinitus operi maxime congruebat, ut multa regna uno confoederarentur imperio, & cito pervios haberet populos praedicatio generalis, quos unius teneret regimen civitatis. Haec autem civitas ignorans suae provectionis auctorem, cum pene omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium serviebat erroribus, & magnam sibi videbatur assumsisse religionem, quae nullam respuebat falsitatem. Unde quantum erat per diabolum tenacius illigata, tantum per Christum est mirabilius absoluta. Nam cum duodecim Apostoli accepta per Spiritum sanctum omnium locutione linguarum, imbuendum Evangelio mundum, distributis sibi terrarum partibus suscepissent, beatissimus Petrus princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur imperii, ut lux veritatis, quae in omnium gentium revelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet ,, .

1 *Cap. III. pag. 657. & 658. H. E. & lib. de Vit. Constant. edit. Taurin. ann. 1746.* ,, Noster Imperator, *inquit*, tamquam solis jubar, homines locorum spatiis longissime remotos, Caesarum suorum praesentia, quasi quibusdam radiis ex se procul emissis illustrat. Ac nobis quidem, qui orientem incolimus, sobolem plane se dignam attribuit, alterum vero ex filiis alteri hominum parti, alium rursus alibi, tamquam faces quasdam, & luminaria ex sua luce diffusa partitus est. Fortissimos deinde quatuor Caesares, quasi quosdam equuleos uno imperialis quadrigae copulans jugo, & caelestis consensus, atque concordiae habenis eos devinciens, ipse sublimis velati auriga incitat, atque impellit, universum terrarum orbem, qui solis illustratur radiis, percurrens, ubique praesens, & omnia inspectans. Denique caelestis imperii imaginem ferens oculis in caelum defixis ad primitivi illius exemplaris similitudinem res mortalium regit, monarchiae Dei adumbrata quadam effigie roboratus. Hoc enim summus universorum rex soli omnium, quae in terra sunt, animantium, humano generi indulsit; *Quippe hac regiae potestatis lex est, qua omnes unius imperio subjacere decernit. Porro imperium singulare supra omnes status, & administrationes eminet. Etenim multorum aequali inter se potestate praeditorum dominatio, quae huic opposita est, turba potius, & tumultus dici debet.* Νόμος γὰρ αὐτὸς βασιλικῆς ἐξουσίας ὁ τὴν κατὰ πάντων μίαν ἀρχὴν ὁριζόμενος. Μοναρχία δὲ τῶν πάντων ὑπερανέχει συστάσεώς τε καὶ διοικήσεως. ἀναρχία γὰρ μᾶλλον, καὶ στάσις ἡ ἐξ ἰσοτιμίας ἀντιπαρεξαγομένη πολυαρχία.

2 Athanasius *Oratione contra Gentes num. XXXVIII. pag. 36. seq. tom. 1. part. 1. opp. edit. Paris. an. 1698.* ,, Si civitatem ex multis, & diversis hominibus pusillis, & magnis, divitibus, & pauperibus, senibus, & adolescentibus, viris, & mulieribus compositam praeclare administrari, & regi cerneremus, illosque, qui eam componunt, tametsi diversos, concordes tamen inter se esse, neque divites adversus pauperes, neque majores contra minores, aut juniores contra senes pugnare, sed omnes aequaliter pacem habere, si haec inquam videremus, plane intelligeremus ὅτι ἄρχοντος παρουσία *Principis praesentiam* hujus concordiae caussam esse, etiamsi eum oculis non intueremur. Etenim ubi ordo non est, sed confusio, argumento est, nullum ibi moderatorem esse, at ubi τὸν ἡγεμο-

,, νεύοντα

Polyarchiæ. Hieronymus (1) quoque apum, aliarumque quarumdam animantium exemplis usus, multorum imperio unius principatum præfert. Neque minus in hoc genere accuratus, ac diligens Johannes fuit, is, qui ob elegantiam, copiamque orationis Chrysostomus (2) est a majoribus

„ γινοντα δείκνυσι *rectorem ostendit* .... Si plures mundo præessent, ordo ille servari non „ posset, sed omnia confusione, & perturbatione plena essent, dum unusquisque omnia ad „ suum arbitrium traheret, & adversus alium pugnaret. Namque ut multos Deos nullos „ Deos esse dicebamus, οὕτως ἀνάγκη τὴν πολυαρχίαν ἀναρχίαν εἶναι, *ita necesse est, ut* „ *Polyarchia*, (seu *multorum principatus*) fit *Anarchia*, seu *nullius principatus*. Cum „ enim alter alterius imperium everteret, nullus certe esset, qui imperaret, & dominaretur, nemo, qui regeret, & gubernaret. Ubi autem nullus rector est, illic necessario „ nullus ordo est, sed tantum confusio. Contra vero multorum, & diversorum unus ordo, „ & consensus ἵνα καὶ τὸν ἄρχοντα δείκνυσι *& unum principem ostendunt* „. Assentitur Synesius in ea, quam de regno inscripsit, Oratione *pag.* 19. *edit. Paris. an.* 1640. „ Monarchiam, *inquit*, Tyrannis invisam reddit, ζηλωτὴν δὲ ποιεῖ βασιλεία· καὶ Πλάτων „ αὐτὴν θεῖον ἀγαθὸν ἐν ἀνθρώποις καλεῖ, *amabilem autem reddit regnum. Et Plato ipsam* „ *divinum bonum appellat* „. Ducta deinde ex divinis rebus similitudine subdit: „ Idem „ autem ipse, quod divinæ sortis est particeps, omni fastu docet, arrogantiaque vacare „ oportere. Neque enim Deus quasi in scena seipsum ostentans, aut prodigiis, ac terrificis rebus editis, sed tacita quadam via gradatim contendens, juste humana moderatur; „ iis omnibus adesse paratus, quæ natura sunt ad participandum idonea. Hoc modo sentio regem commune omnibus bonum, nec insolentem esse debere &c.

1 *Epist.* XCV. *al.* IV. *pag.* 775. *tom.* IV. *opp. edit. Martianai*: „ Etiam muta animalia, & „ ferarum greges ~~ductores sequuntur suos~~. In apibus principes sunt. Grues unam sequuntur ordine litterato. Imperator unus. Judex unus Provinciæ. Roma ut condita est, „ duos fratres simul habere reges non potuit, & parricidio dedicatur. In Rebeccæ utero „ Esau, & Jacob bella gesserunt. Singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, „ singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur. In navi unus „ gubernator. In domo unus dominus. In quamvis grandi exercitu unius signum expectatur. Et ne plura replicando fastidium legenti faciam, per hæc omnia ad illud tendit „ oratio, ut doceat te non tuo arbitrio dimittendum &c. „ Hæc ille ab Gregorio Nazianzeno acceperat, qui tricesimæ quintæ Orationis initio scribit: *pag.* 562. *tom.* I. *opp. edit. Colon. an.* 1690. „ Tres antiquissimæ de Deo sententiæ sunt, *anarchia*, *polyarchia*, *&* „ *monarchia*. Ac duæ quidem priores ab ethnicis lusæ sunt, & sane ludantur. Nam & quod „ nullius imperio gubernatur, confusum est, ac perturbatum. τό τε πολύαρχον στασιῶδες, „ καὶ οὕτως ἄναρχον, καὶ οὕτως ἄτακτον. *Polyarchicum autem factionibus, dissidiisque* „ *obnoxium est, atque ita sine principatu, atque ita inordinatum*. Ambo enim ista „ eodem tendunt, nimirum ad statum ordinis omnis expertem, hæc autem (nempe Polyarchia) ad solutionem. Perturbatio quippe solutionis meditatio est. ἡμῖν δὲ μοναρχία τὸ „ τιμώμενον. *At nobis monarchia honoranda est*.

2 *Homil.* XXXIV. *in* I. *epist. ad Corinth. num.* III. *pag.* 313. *tom.* X. *opp. edit. Paris. Monach. s. Mauri an.* 1732. „ Ideo quasi ab uno capite totum generis humani corpus colligavit. Et quia in principio duo quidem videbantur esse, vide quomodo illos conglutinet, & in unum cogat per connubium. *Propter hoc*, inquit, *relinquet homo patrem* „ *suum, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una &c.* Deinde ut „ aliud quidem subjiceretur, aliud imperaret. τὸ γὰρ ὁμότιμον οἶδε πολλάκις μάχην „ εἰσάγειν. Οὐκ ἀφῆκε δημοκρατίαν εἶναι, ἀλλὰ βασιλείαν. *Nam paritas honoris solet* „ *sæpe pugnas inducere. Non sivit democratiam*, hoc est, *populare imperium esse, sed* „ *regnum*.

bus appellatus. In homilia enim, quæ tricesima quarta in priorem epistolam ad Corinthios est, populari imperio anteponit regnum. Theodoritus (1) autem iisdem permotus argumentis, quibus niti, ac fidere Justinum diximus, Monarchiam vocat omnium optimum gubernandarum rerum publicarum modum. Longum est de ceteris, qui aut eodem, quo Theodoritus, aut aliquo post tempore floruerunt, dicere. Rationum autem momenta, quibus usi veterrimi Poetæ, Philosophique (2) fuerunt, ut potiorem esse Polyarchia Monarchiam efficerent, cum in civili republica plurimum valeant, quid est, quod valere in Ecclesiastica non possint?

Atque sunt ea quidem breviter explicata ab Arnisæo in secundo de Republica libro (3). Vetus autem opinio est,

eaque

„ *regnum*, hoc est Monarchiam „. *Et homil.* XXXIV. *in epist. ad Hebræos num.* 1. *pag.* 311. *tom.* XII. *opp. edit. ejusd.* „ Malum quidem est anarchia, & argumentum multarum calamitatum, ac principium perturbationis, & confusionis. Maxima vero in Ecclesia id tanto perniciosius est, quanto principatus ejus major est ac sublimior. Nam sicut si chori coryphæum, & ducem sustuleris, non erit amplius chorus congruus, & ordinatus; & si a phalange exercitus amoveris imperatorem, non erit amplius ordinata acies; & si navigio ademeris gubernatorem, navem demerges: ita etiam si a grege pastorem abstuleris, omnia evertisti.

1 Theodoritus *Therapeutices*, seu libri *de curandis Græcorum Affectionibus serm.* III. qui est *de Angelis tom.* IV. *opp. edit. Paris. an.* 1642. *pag.* 506. „ Nullius, *inquit*, & multorum principatum ut tam noxiam accusantes, monarchiam suscipimus, & Homericam sententiam laudamus, quæ hujusmodi legem instituit: *Haud bona res multi domini, rex unicus esto, unicus Dominus*. Hæc autem ego non frustra jactito, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων δεικνύναι τὰ θεῖα πειρώμενος. *Sed ut ab humanis rebus divina demonstrem*. Quare Theodoritus in humanis rebus præstare Monarchiam Polyarchiæ putavit.

2 Non est opus, multa ut a Philosophis, Oratoribus, Poetisque antiquis repetam. Nobis enim propositum est, non ethnicorum dictis, sed ss. Patrum sententiis agere. Quod si quis de opinionibus veterum Philosophorum cognoscere volet, is consulat Jodocum Coccium *Thesaur. Catholic. lib.* VII. *de Hierarch. Ecclesiast. art.* II. *pag* 794. *seq. edit. Colon. an.* 1619. Jacobum Gretserum *Defens. Controv. Rob. Bellarm. lib.* 1. *cap.* 1I. *de Rom. Pont. pag.* 316. *tom.* II. *edit. ann.* 1609. Nicolaum Mariam Pallavicinum Soc. Jesu Theologum Opera inscripto: *Difesa del Pontificato Romano, e della Chiesa Cattolica, ove si dimostrano la Sovranità, la Infallibilità, La Santità, e altre sublimi doti del Principato Apostolico &c. Lib.* 1. *cap.* 1. *seq. pag.* 3. *seqq. tom.* 1. *edit. Rom. an.* 1687. Michaelam Maucierum Parisinum Doctorem in opera: *De Monarchia Divina Ecclesiastica, & seculari l.* IV. *c.* 1. *seqq. pag.* 109. *seqq. edit. Paris. an.* 1622. & Nicolaum Sanderum, ut innumerabiles alios prætermittam, *l.* II. *cap.* III. *de Vis. Monarch. p.* 121. *seqq.* Sed permultos eorum, qui Monarchiam præferendam ceteris gubernandæ reipublicæ formis putarunt, numerat Henningius Arnisæus *lib.* II. *de Republica cap.* VII. *pag.* 910. *edit. an.* 1636.

3 Loco modo indicato *pag.* 934. Est enim principio animadvertendum, vitio quidem hominum in quasque reipublicæ gubernandæ rationes invehi incommoda facile posse, sed

in

eaque jam doctiſſimorum hominum firmata conſenſu, Monarchiam non ſucceſſione filiorum modo in Principum parentum locum, ſed etiam *electione* poſſe conſiſtere. Immo vero fuerunt aliqui, quos ſumma Philoſophiæ laude floruiſſe intelligo (1), qui *electione* Principis potius, quam ſucceſſione Monarchicam adminiſtrandæ reipublicæ formam conſervari poſſe defenderent. Fieri enim interdum ajebant, ut prudenti patri, cui ſummæ curæ publica felicitas fuiſſet, filius imprudens ſuccedat, qui ſua, non civitatis commoda conſectetur, quod ſane damnum longe ab republica abeſſe arbi-

in alias plura, in alias pauciora. Quamobrem ſi qua eſt harum rationum ceteris præferenda, ea quidem uſt, quæ minore agitari parte incommodorum poteſt. Minoribus autem incommodis Monarchiam, quam Ariſtocratiam, Democratiamque premi poſſe, certum eſt. Quamquam non illud quærimus, quæ vitio aliquantum mala in civitate oriantur, ſed quæ ſit ceteris potior regundæ communicatis, adminiſtrandæque forma. Nihil autem eſt iniquius, quam, ut ait Iſocrates in ea, quam paullo ante indicavimus, oratione *pag.* 27. τὴν τῶν ἀνθρώπων πονηρίαν ἐπὶ τὰ πράγματα μεταφέρειν *hominum malitiam ad res transferre*. Quo magis Monarchia eſt Oligarchiæ, Polyarchiæque anteferenda, cum longe ſit facilius reperire unum aliquem ſapientia, virtuteque illuſtrem virum, quam multos, qui moderentur rempublicam. Itaque recte eſt ab Dione dictum in quarto, & quadrageſimo libro Hiſtoriarum *pag.* 241. *edit. an.* 1606. ῥᾷον τε γὰρ ἕνα τινὰ χρηστὸν ἢ πολλοὺς εὕροι. *Facilius enim unum quempiam bonum, quam multos reperire*. Quare cum Trajanus in convivio ab amicis petiiſſet, ut decem viros nominarent, quos uſſe dignos principatu arbitrarentur, mox addidit: Ἐννέα μοι μόνον μάθειν. Τὸν γὰρ ἕνα, τουτέστι Σεβηριανὸν, ἔχω. *Novem ex vobis audire cupio. Nam unum habeo, nempe Severianum*. Xiphil. *epiſt. Dion. lib.* LXIX. *pag.* 795. *edit. ejuſd.* atque e novis Bodinus in II. *De republica libro* c. VI. *pag.* 216. *edit. an.* 1586. (Ariſtotelem *lib.* III. *Politicor. cap.* XV. *pag.* 452. *tom.* II. *opp. edit. Aurel. Allebrog. an.* 1606. ſecutus) rejicit, ut inanum, & commenticium, optimorum ſtatum, propterea quod aut pauci fere optimi reperiantur, aut ſi qui uſquam reperiri poſſint, multo eſſe ſoleant pauciores, quam Ariſtocratia poſtulet. Nam quod aliqui opponunt, plus multos videre, quam unus videat, leve eſt. Etenim cum pars maxima multitudinis imperita ſit rerum, ea quidem in conſeſſu vincet, nocebitque maxime reipublicæ, quod nemo ſit, qui errantem turbam emendare, reducereque in viam poſſit. Illud quoque accedit, quod in tanto hominum numero ſervari æqualitas nequeat. Itaque factiones perfacile exiſtunt, cumque alter alteri præcellere conatur, vitiari pecunia, aut dominandi cupiditate poteſt, perdereque ſuffragiis amicorum rempublicam. Atque in multitudine quidem plus temeritatis, quam prudentiæ ineſſe liquet. Igitur cum reſpublica Romanorum in extremum eſſe caſum deducta videretur, unius Appii Claudii conſilio, auctoritateque reſtituta eſt. *Cic. in Brut. cap.* XIV. Quod ipſum de Camillo, deque Fabio dicere poſſumus, quorum ſunt res præclare geſtæ deſcriptæ ab Livio *lib.* V. *Hiſtor. cap.* 17. *ſeqq. pag.* 351. *ſeqq. tom.* I. & *lib.* XXII. *cap.* XVIII. *ſeqq. pag.* 91. *ſeqq. tom.* II. *edit. Lipſ. an.* 1735. Quod ſi rex neque perſpicere ipſe per ſe, neque intelligere omnia poteſt, ei malo commodo ſane medebitur, ſi prudentium virorum conſilio utatur. Neque enim Principem civitatis talem volumus, quem nunquam egere putemus aliorum conſilio. Nihiloſecius præclarius cum republica agetur, ſi is unus, quam ſi plures imperio potiantur. Nam ut in navi, ita etiam in civitate, ſi plures ad clavum ſedeant, ſibi mutuo ſunt impedimento, quo minus res bene, feliciterque procedant. Sed omnes Monarchiæ utilitates perſequi longum eſt;

1 Ariſtot. *lib.* III. *Politicor. cap.* XIV. *pag.* 449. *ſeq. tom.* II. *opp. edit. ejuſd.*

arbitrabantur, cui jus eſſet eligere, quem ſibi utilem futurum putaret, regem. Perfacile namque eſſe liberis, recteque inſtitutis civibus unum aliquem in tanta hominum multitudine reperire, quam multos & ſapientes, & probos viros, ad quos ſummam totius imperii deferant.

§. II.

Majores noſtri non Democraticam, neque Ariſtocraticam, ſed Monarchicam a Chriſto fuiſſe præſcriptam putarunt gubernandæ Eccleſiæ rationem.

QUum igitur majores noſtri Monarchiam ceteris adminiſtrandæ reipublicæ rationibus potiorem eſſe ſtatuerint, ſequitur, ut Eccleſiam, quæ ſocietas, communitas, ac reſpublica quædam a Chriſto Servatore optime inſtituta ſit, Monarchiam eſſe arbitrarentur. Nam hæreticos, qui Ariſtocratiam fortaſſe, Monarchiam autem nullo modo eſſe defenderent, nihil moror. Quid enim cum iis agas, qui odio, malevolentiaque permoti, atque ab Eccleſia Catholica ſejuncti in abſurdas, easque inter ſe diſcrepantes ſententias inciderunt? Matthiæ namque Flacii Illyrici ſententia eſt, ſummum jus, poteſtatemque penes Eccleſiam univerſam eſſe (1); quare nominari ſacrorum Antiſtites oportere non ſuffragiis Clericorum modo, ſed etiam Laicorum. Ex qua re intelligitur, eorum aliquos, qui Lutheri partibus ſtuderent, Democraticam eſſe judicaſſe, quam Chriſtus Servator inſtituit, regendæ, adminiſtrandæque Eccleſiæ rationem. Contra Brentius in Prolegomenis (2) adverſus Sotum, ſum-

 mam

1 Matthias Flacius Illyricus in Centuriis Magdeburgenſibus *Cent.* 1. *lib.* II. *cap.* VII. *pag.* 507. *ſeqq. edit. ann.* 1560. etſi eſt de ratione gubernandæ Eccleſiæ, quæ primo ſeculo, cum Apoſtoli viverent, obtinebat, implicate loquutus, tamen in eo libro, quem *Demonſtrationem de Electione Præſulum, & Epiſcoporum &c.* inſcripſit, ſic agit, ut claves *ad totam Eccleſiam, & omnes pios, & non ad Papam, ſoloſque ſpirituales fuiſſe a Chriſto tranſlatas* contendat, *pag.* 34. *Appendicis ad Catalog. teſtium veritatis, qui ante noſtram ætat. Pontifici Romano &c. reclamarunt, edit. Argentinenſis an.* 1562.

2 Scribit autem Brentius *in epiſt. ad Chriſtophorum Ducem Wirtembergenſem, quæ exſtat tom.* II. *Antidoter. Profeſſor. Tubingenſ. edit. Francofurt. an.* 1563. hoc modo:

„ Sic

mam principibus civitatum imprimis tribuit auctoritatem; quos esse nobilissima Christianæ reipublicæ membra censet. Verum ut ceteros prætermittam, quorum esse numerum sane magnum intelligo, Johannes Conradus Dannhaverus in octava (1), quæ est de Hierosolymitano Apostolorum concilio, disputatione, administrandæ Ecclesiæ formam Aristocraticam, eamque jam sacrorum esse Ministrorum pugnat. Non discrepant ab Dannhavero Jahannes Angelus Politianus (2), & Johannes Paulus Hebenstreitius (3), quorum non minor fuit in confirmandis Lutheranorum dogmatibus diligentia. At Johannes Laurentius Moshemius vir quidem excellenti ingenio, sed eadem imbutus superstitione Lutheranorum, in Institutionibus Majoribus Historiæ Ecclesiasticæ, nullam a Christo fuisse præscriptam regendæ Christianæ reipublicæ formam, putat (4). Jam vero Aristocraticis illis, quorum est paullo ante facta mentio, Calvinum parasse liquet ad oppugnandum Orthodoxæ religionis de Monarchia decretum viam (5). Daniel autem Chamierus pro Aristocra-

tia

„ Sic in priore capite προλεγομένων dico: ostendemus divina clementia adjuti, quod non „ ad Prælatos illos tantum, immo ne quidem ulla ex parte ad ipsos, quippe qui non sint „ Ecclesiæ membra, sed præcipue ad pios principes, & ad eos, qui tam ex ministrorum „ Ecclesiæ numero, quam ex reliquis hominum, qui doctrinam Christi agnoscunt, cœtu, in „ consilium adhibentur, pertinet de doctrina religionis agnoscere, & judicare.

1 *Artic.* IV. §. XXVII. *pag.* 168. *edit.* *Disput. Theologicar. Lipsiens. an.* 1707. „ Rectius, „ *inquit*, sentire putamus eos, qui multos in hoc concilio (Apostolico) præsides fuisse sta„ tuunt, de quo vide Do. Hulsemannum *Breviar. cap.* XVIII. *th* 10. quo hoc ipso de„ monstraretur, Ecclesiæ regimen in his terris non Monarchicum, sed Aristocratico analo„ gum futurum esse. Non loquimur autem hic de omnibus requisitis formæ Aristocraticæ; „ neque enim ministri Ecclesiam in his terris regentes absolutam potestatem habent, sed „ limitatam solummodo, dependentem a summo Monarcha Christo. Verum de forma ari„ stocratica analogice sic dicta, hoc est de ejusmodi regimine, & præsidentia in Ecclesiis, „ convenientiam quamdam cum forma aristocratica habente, & hanc optamus, & defen„ dimus ex hoc concilio &c.

2 *Polit. Christ. contra Bellarminum edit. Hamburg. an.* 1614.

3 *Dissert. de forma regiminis in Ecclesia* §. XIX. *p.* 29. *edit. Jenensis an.* 1703.

4 *Sec.* I. *sect.* I. *part.* II. *cap.* II. §. V. *pag.* 116. *edit. an.* 1739. Confer quæ dixi *tom.* IV. *hujusce operis pag.* 271.

5 *Lib.* IV. *Institut. cap.* 11. §. VI. *pag.* 326. *tom.* IX. *opp. edit. Amstelod. an.* 1667. Sed propositis Calvini verbis intelligi poterit, quis illius fuerit de Aristocratia error. „ Ejusmodi, *inquit*, potestas non penes unum erat, ut pro sua libidine quidvis ageret, „ sed penes consessum seniorum, qui erat in Ecclesia, quod in urbe est senatus. Cypria„ nus eam meminit per quos suo tempore exercceretur, adjungere solet totum clerum Epi„ scopo.

tia (1) in opere, quod Panstratian inscripsit, differens multa peccat. Hunc est sequutus Fridericus Spanhemius (2), quo sane viro neque acriorem Orthodoxorum hostem quemquam, neque impudentiorem fuisse scimus. Nam de Danæo (3), de Junio, de Sibrando, de Witakero, de Forbesio, de Sutlivio, de Beza, de Saravia, deque ceteris hæreticis Scotis, Batavis, Gallis (4), Germanisque quid dicam? qui etsi verbis pro Aristocratia pugnent, re tamen vera

„ scopo. Sed alibi quoque demonstrat, sic præfuisse clerum ipsum, ut plebs interim a co„ gnitione non excluderetur .... Verum hæc erat communis, & usitata ratio, ut per sens„ tum Presbyterorum Ecclesiæ jurisdictio exerceretur „. Ex qua re intelligitur ita Calvinum sensisse, ut alicubi Aristocratiam olim, alicubi contra Democratiam Ecclesiasticam invaluisse diceret, quorum rationum neutram improbat, quamquam in aristocraticam propendere videatur.

1 *Lib.* III. *cap.* II. *tom.* II. §. V. *pag.* 289. *&* *cap.* VIII. *pag.* 301. *seqq.* Labitur præterea Chamierus, qui priore loco §. IV. neminem Lutheranorum, quod sciret, pro Democratia certasse, scribit. Nam si Illyrici verba considerasset, neque Sanderum, neque Bellarminum idipsum Illyrico tribuentes reprehendisset.

2 Fridericus Spanhemius *in Chamiero contracto*, *sive in Panstratia Catholica Danielis Chamieri Epitome lib.* IX. *cap.* II. *pag.* 436. *edit. Genev. an.* 1645.

3 Danæus *respons. ad* II. *controversiam Bellarmini cap.* IV. *&* V. *pag.* 218. *seq. edit. an.* 1606. *tom.* I. quo loco multa, ut Chamierus, & Spanhemius, impudenter, ac summa qua erat, confidentia turbat. Hunc pluribus refellit Jacobus Gretserus Defens. Bellarm. *tom.* II. *lib.* I. *de Rom. Pont. cap.* IV. *seqq. pag.* 411. *seqq. edit. Ingolst. an.* 1609. Junium autem, Witakerum, Sibrandum, Sutlivium, atque Saraviam nominat, refutatque ibidem Gretserus *cap.* VIII. *pag.* 436. Neque ab iis discrepat Balthasar Bebelius *Antiquit. Eccles. sec.* II. *art.* IV. §. V. *pag.* 323. *edit. an.* 1669. Ac Theodorum quidem Bezam pro Aristocratia pugnasse, auctor est in Apologia libri sui contra Bezam *cap.* II. Saravias. Scribit enim hoc modo: „ Tanta est naturæ vis, ut vincat etiam eos, a quibus impugnatur. Æ„ qualitatem inter Ecclesiæ Pastores, qui Apostolis successerunt, Dominus Beza esse opor„ tere, aliique plures cum eo hodie contendunt, & eminentiam auctoritatis Episcoporum „ damnant tyrannidis „. Sed qui curandum censebant, ut ne quis eam tolleret æqualitatem (eam hoc modo pertrahere ad se multos posse Christianorum arbitrabantur) iidem dominandi cupiditate permoti æqualitatem funditus sustulerunt. Mox enim Saravias subdit: „ Cum ipsi interim æqualitatem, quam profitentur, minime observent, nec enim, ne „ maxime velint, possunt. Verum quidem illud est: *naturam expellas furca licet*, *usque* „ *recurret*. Constat enim ipsum Dominum Bezam collegis suis esse longe superiorem. & „ Johannes Calvinus, dum vixit, plus auctoritatis in suos collegas habuit, quam hodie „ Angliæ primas in Coëpiscopos exerceat „. Est autem animadvertendum Sutlivium *lib.* I. *cap.* V. non ita pro Ecclesiastica Aristocratia certare, ut eam nihil habere monarchici censeat. Nam *proxime* tantum Politiam Ecclesiæ ad Aristocratiam *accedere*, *&* *huic esse similiorem*, *quam regno* putat, propterea quod Anglus asset, regemque primas in Ecclesia obtinere partes vellet. Forbesius denique *Instructionum Historicarum Theologicarum lib.* XVI. *cap.* I. *pag.* 702. *edit. an.* 1702. eamdem, atque Sutlivius, tuetur sententiam. Eodemque fere pertinent, quæ Witakerus *in* IV. *controversia quæst.* I. *cap.* I. *seqq. pag.* 518. *seqq. tom.* I. *opp. Theologicor. edit. Aureliæ Allobrogum an.* 1610. turbat.

4 Anglicanorum Pseudo-Reformatorum opinio de Politia Ecclesiastica constat potissimum ex eo libro, qui inscribitur: „ Doctrina, & politia Ecclesiæ Anglicanæ a Principibus Eduardo sexto, Regina Elisabetha stabilita, & a .... Jacobo Magnæ Britanniæ Rege con-

vera ita ut fieri in hominum turba solet, qui omnia suo ingenio, privatoque, ut ajunt, spiritu metiuntur, summa inter se animorum contentione, dissensioneque certant. Atque his quidem accessit Marcus Antonius de Dominis (1) Archiepiscopus Spalatensium, qui cupidus rerum novarum, cum ad Britannos publicandorum suorum de Christiana republica dogmatum caussa transfugisset, postque facti poenitens Romam revertisset, erroremque, in quem inciderat, detestatus esset, tum quod rursum cum hostibus Orthodoxæ religionis agere cœpisset, in sancti Angeli arcem conjectus est, ubi diem obiit supremum. Quinetiam fuisse aliquos video, qui cum verbo se Catholicos esse confiterentur, re quidem ipsa hæreticis in hoc genere consentirent. In his fuit Edmundus Richerius (2), qui se pro Ecclesiastica Monarchia pugnare scripserat, quamquam sic est omnem de Monarchia quæstionem complexus, ut stetisse ab Democraticis videretur. Ac fuerunt profecto, qui eodem in errore versari Dupinium dicerent, cujus exstant de Antiqua Disciplina Ecclesiæ Dissertationes (3). Sed Johannes Paulus Hebenstritius Lutheranus de Sorbona disputans vehementer errat. Quum enim publicatum ab ea fuisse anno 1611. pro Ecclesiastica Aristocratia Decretum scribit, aut impudenter mentitus, aut alio-

rum

continuatæ, quibus ejusdem Ecclesiæ Apologia præfigitur, *pag.* 299. *edit. Londin. an.* 1617. In confessione Gallica Hæreticorum Calvinianorum *Articulo* xxx. ut est apud Chamierum *lib. eodem* ix. *Panstrat. cap.* tl. §. v. *tom.* tl. *pag.* 289. sic habetur: „ Credimus, omnes veros pastores, ubicumque locorum collocati fuerint, eadem, & æquali inter se potestate esse præditos; sub unico illo capite, summoque, & solo universali Episcopo Jesu Christo, ac proinde nulli Ecclesiæ licere sibi in aliam imperium, aut dominationem vendicare „. De Scotis, Belgis, Germanis, ceterisque omnibus extra Angliam Calvinistis, cum res ipsa ex eorum testimoniis, quos supra numeravimus, constet, tum observatum a Gretsero est *lib. eod. cap. eod. pag.* 436. quem Lector consulat.

1 Hunc nos paullo post confutabimus, indicabimusque loca ex libris *De republica Christiana*, quibus is error continetur.

2 Richerii quoque sententiam opportune post confutabimus. Interea confer Petavium *lib.* 111. *de Hierarch. Ecclesiast. cap.* xiv. *seqq. edit. Paris. pag.* 879. *seqq.*

3 In hujus erroris suspicionem vocatus Dupinius est, propterea quod *Dissert.* vi. *De Antiqu. Eccles. Disciplin.* §. 1. *pag.* 384. *edit. ann.* 1686. scripserit: „ Nemo est, qui non statim intelligat, illum supremam habere potestatem, qui potestatem ipsam habet secundum originem, & virtutem; eum vero potestatem non habere supremam, qui tantum potestatem habet ab alio sibi commissam, quoad usum. Patet autem ex dictis potestatem Ecclesiasticam esse penes Ecclesiam, Romanum autem Pontificem, ceterosque Prælatos eam accipere ab Ecclesia quoad usum tantummodo „. Idem *Dissert.* tl. *cap.* 1. *pag.* 246. dixerat: Haud dubium esse debet, quin primo, & præcipue toti Ecclesiæ ligandi, ac solvendi potestas sit data, a qua in ejus ministros derivatur.

rum dictis assensus, imprudens, atque oscitans hallucinatus est (1). Nihil enim simile umquam ex Sorbona profectum constat. Quod si nostrum aliqui Scriptores Gallos (qui Monarchicam gubernandæ Ecclesiæ formam Aristocratica temperatam esse (2) dixerunt) Aristocraticis revera consentire argumentando efficere conati sunt, nemo tamen inventus

1 Quid actum an. 1611. ab Academia Parisiensi Sorbona fuerit, multis describit Jacobus Benignus Bossuetius Episcopus Meldensis *Def. Prop. Cler. Gall. p.* II. *l.* VI. *c.* XXIV. *seqq. ed. Amst. an.* 1745. *t.* I. Sed tantum abest, ut eidem Academiæ probatum fuisse de Ecclesiastica Aristocratia errorem affirmet, ut palam confiteatur, Sorbonam contra Edmundum Richerium egisse, qui pro Aristocratia pugnaverat in eo libello, quem de *Ecclesiastica & Politica potestate* inscripserat *cap.* V. *p.* 27. *tom.* I. *& Defens. lib.* IV. *cap.* I. §. VII. *pag.* 9. *tom.* II. *edit. Colon. ann.* 1701. quamvis eodem *cap.* V. Monarchicum esse Ecclesiæ regimen dixerit. Atque Sorbonæ quidem hoc fuit *an.* 1612. *die* I. *sept.* Decretum. *pag.* 77. *Append. ad tom.* II. *opp. Richerii de Eccles. & Polit. Potest. edit. Coloniensis ann.* 1701. „ Magister noster Edmundus Richer retulit libellum quemdam Apologeticum pro se ipso „ palam omnibus audientibus perlegit, cujus exemplum manu propria obsignatam obtulit „ honorando magistro nostro Roguenant tunc temporis Decano, qui juxta editionem re„ gum in ipsis expressam proposuit honorandis magistris nostris, ut de novo sindico eli„ gendo sententiam ferrent, ac ea quidem pene omnium sententia fuit, ut gratias agen„ das conferrent ipsi magistro nostro Edmundo Richer ob res præclare in sindicatu gestas, „ RECEPTO LIBRO, CUI TITULUS EST, DE ECCLESIASTICA, ET POLITICA POTESTATE, NEC „ NON ETIAM LIBELLO ISTO APOLOGETICO AB EODEM IN IPSIS COMITIIS PERLECTO, QUEM „ QUIDEM IMPROBARUNT, ET DAMNARUNT, ADJECTA INTERMINATIONE, UT SI EVULGARE„ TUR EJUSMODI LIBER APOLOGETICUS, DICTUS MAGISTER NOSTER AUCTOR ILLIUS LI„ BELLI EX IPSA EXPUNGERETUR FACULTATE „. Quid? Si Perronius Archiepiscopus Senonensis, Episcopique ejus Provinciæ *ann.* 1612. libellum eumdem censura notandum judicarunt „ ob multas, quas continet propositiones, expositiones, & allegationes erroneas, scandalosas, schismaticas, & ut sonant, hæreticas „? *Tom.* XXI. *Conciliorum edit. Venet. pag.* 1735. Idem est ab Aquensi Concilio *an.* 1612. Confer. XXI. *tom. Concilior. edit. ejusd. Venet. an.* 1733. *pag. eadem & lib.* III. *operis* Card. Perronii inscripti *Les Ambassades, & Negotiations pag.* 693. *seqq. edit. Paris. an.* 1623. Sorbonam denique pro Ecclesiastica Monarchia semper, imprimisque XVII. Ecclesiæ seculo certasse cum ex aliis permultis, tum imprimis ex opere Maucleri Doctoris Sorbonici constat, cujus operis hæc est inscriptio: *De Monarchia divina, Ecclesiastica, & seculari Christiana edit. Paris. an.* 1622. Nam fuit illud quidem Academia probatum, quæ res Seussayi, Isamberti, Hovisieri, Frogeri, Bilisudi, de Amore, Chartoni, & Bandeli testificatione liquet. *Ibid. in Approbat.* Immo vero quo tempore publicatus libellus Richerii fuit, magna est orta inter Doctores Sorbonæ dissensio, cum alii defendendum, alii proscribendum arbitrarentur. Decretum autem nullum de Aristocratia Ecclesiastica, qui partes tuebantur Richerii, Academiæ nomine ediderunt. Consule Andream Duvalium *part.* I. *Operis de suprema Romani Pontificis in Ecclesiam potestate. Anteloq. pag* 408. *tom* III. *Biblioth. Pontif. Roccaberti edit. an.* 1698. Extremum est, ut animadvertam, Richerium revocasse, ac sponte quidem, quam de Potestate Ecclesiæ in eo libello defenderet, opinionem. Vide *Acta retractationis apud Duvalium ibid. in præf. pag.* 406. *& tom.* I. *op. Richer. p.* IV. *edit. an.* 1701.

2 Confer Josephum Augustinum Orsium Virum doctissimum *lib.* VII. *De Rom. Pontif. Auctorit. Dissert. qua Ecclesiastica Monarchia forma, seu ratio explicatur, cap.* II. *tom.* III. *p.* II. *pag.* 583. *seqq. an.* 1740. *& Odoricum Raynaldum ad an.* 1441. *num.* X. *&* XII.

ventus est, qui eos, rejecta Monarchia, palam pro Aristocratia pugnasse defenderet. Sed hæc alias.

Age nunc videamus quibus testibus nostra omnis nitatur de Ecclesiastica Monarchia sententia. Sed antequam rem ipsam aggrediar, statuendum est, quibus in rebus Aristocraticis, Democraticisque nobiscum conveniat: ne qua in disputatione confusio, perturbatioque oriatur. Atque illud imprimis commune nostrum, adversariorumque decretum est, aliquam esse oportere administrandæ, regendæque Ecclesiæ rationem. Nisi enim ita se res haberet, non Monarchiam modo Christianam rempublicam dicere non liceret, sed ne Aristocratiam quidem. Id vero plerique Calvinianorum, & Lutheranorum numquam ferent, qui ita sunt animis instituti, ut cum pro Aristocratia certent, tum nullum usquam suorum fuisse confirment, qui palam Democraticam esse gubernandæ Ecclesiæ rationem confiteretur (1). Alterum est decretum: *πνευματικὴν spiritalem* esse, non *politicam* Ecclesiæ regendæ (2) formam. Tertium denique: *Regem atque Monarcham Ecclesiæ absolutum*, ut dicimus, liberumque unum esse Christum Servatorem (3). Quare cum de Monarchia Ecclesiæ disputationem nostri instituunt, non illud quærunt, sit ne præter Christum in Ecclesiastica repu-

1 Ita quidem Chamierus *lib.* IX. *tom.* II. *cap.* II. *num.* IV. *pag.* 289. Spanhemius *lib.* IX. *cap.* II. *pag.* 426. *num.* IV. *&* Danæus *ad* II. *controversiam cap.* VI. *pag.* 220. *tom.* I. Respons. *ad Bellarm. edit. Genev. an.* 1598. Immo vero ne Erastiani quidem omne *regimen* tollendum existimant. Confer quæ dixi *tom.* IV. *pag.* 75. *seqq.*

2 Id etiam præter ceteros confirmat Joh. Franciscus Buddæus *lib.* II. *Isagoges Hist. Theol. cap.* V. *tom.* II. *edit. Lips. an.* 1727. §. III. *pag.* 740. Idem fere habetur in Apologia Augustanæ *confessionis Art.* XIV. *pag.* 294. *seqq. &* in *Articulis Smalcaldicis pag.* 351. *seqq.* Hoc vero non Lutherani modo, sed etiam Calviniani, Anglique Episcopales facile concedunt, quod cum ex Calvinianorum libris, quos paullo ante indicavimus, constet, tum etiam ex Anglorum Episcopalium dictis colligitur, qui etsi Regem caput esse Ecclesiæ suæ defenderent (Vide sup. *pag.* 77. *tom.* IV.) tamen jus circa sacra penes Episcopos esse ajebant. Quibus item est a Presbyterianis repugnatum, qui Presbyteriis id esse juris concedendum existimarent. Quod si orti postea e numero Presbyterianorum viri, quos independentes vocant, fuerunt, qui Erasto, de quo supra *tom.* IV. *pag.* 76. *seq.* diximus, assentirentur, Magistratuique summam in Ecclesiasticis rebus potestatem tribuerent (*Georg. Horn. Hist. Eccl. Period.* III. *Art.* III. §. XLI. *pag.* 428.) tamen numquam *πνευματικὸν spirituale*, seu Ecclesiasticum *regimen* cum civili confundendum censuerunt. Sed de re certa non est, ut copiosius esse disserendum putem.

3 Non enim negare possunt adversarii, quod extat in primo capite Evangelii Lucæ de Christo: *Et regni ejus non erit finis*. Vide *sup. pag.* 12. *n.* 1. *& pag.* 13. *n.* 4.

publica quisquam, qui *absoluto*, *liberoque* Regno potiatur; sed an ullus sit, qui genus illud Monarchiæ obtineat, quod cadere in ministrum, & dispensatorem possit.

His constitutis rebus, sit ne Majorum sententia Democratica administrandæ Ecclesiæ forma, deinceps demonstrandum est. Igitur in populari republica, quam *δημοκρατίαν* Græci vocant, magistratus a plebe constituuntur, leges jubentur, a consulum rectorumve sententia ad populum appellatur, ac si ipsi populo videatur, privari ii, qui magistratum gerunt, non dignitate modo, sed etiam vita possunt. Nihil autem horum convenit in Christianorum rempublicam. Errant igitur, qui Democraticam esse putant administrandæ Christianæ Reipublicæ rationem. Ac locum quidem sacrorum Bibliorum indicare nullum possumus, quo plebi tribuatur potestas constituendorum Antistitum. Extaret vero is locus, si populo dicendorum Episcoporum, Presbyterorumve jus esset. Contra in ea Epistola, quæ est a Paulo ad Titum (1) scripta, Episcopo eligendi, constituendique Præsides sacrorum potestas datur. Jam vero, qui primi omnium rexerunt Christianorum cœtum, a Christo Servatore, non a populo fuerunt Apostoli constituti (2). Quid? si, confitente Basnagio, iidem ipsi Apostoli eos sibi successores crearunt, quos aptos rei bene gerendæ fore putabant, quin sibi populi suffragium expetendum, requirendumque (3) arbitrarentur? Est enim auctor Irenæus in tertio contra hæreses libro (4), Linum a Petro Romæ fuisse creatum Episcopum. Quinetiam Tertullianus (5) in eo ope-

1 *Epist. ad Tit. cap.* 1. *v.* 5. „ Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt „ corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

2 Matth. *cap.* x. *v.* 2. Marci *cap.* vi. *v.* 7. Lucæ *cap.* vi. *v.* 13. *seqq.*

3 Confer epistolam II. S. *Pauli ad Timotheum cap.* 1. *v.* 6. Sed non est opus ut in re perspicua explicanda, demonstrandaque diligentius versemur. Basnagius *ad an.* 64. §. xvi. *& ad an.* 70. §. xx. Johannes Laurentius Moshemius *Hist. Eccl. sec.* 1. *p.* 11. §. xiii. *pag.* 178. *edit. an.* 1739. „ Ego, *inquit*, nihil dubito asseverare, sublatis nondum Ser„ vatoris nostri legatis (hoc est Apostolis) usu invaluisse, ut in majoribus coetibus unus „ rempublicam sacram cum auctoritate quadam moderaretur. Confer quæ de Episcopis ab Johanne Evangeliste in Asia creatis dixi *tom.* iv. *pag.* 17. *not.* 1.

4 *Cap.* iii. *pag.* 176. *edit. Venet. an.* 1734.

5 *Cap.* xxxii. *pag.* 213. *edit. opp. Venet. an.* 1748., quo loco hæreticos suorum temporum accusans: „ Edant, inquit, origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcopo-

re, quod eſt de Præſcriptionibus hæreticorum, Clementem a Petro Romanorum, ab Johanne autem Polycarpum fuiſſe Smyrnenſium Antiſtitem creatum tradit. Idem eſt ab Euſebio (1) traditum de Timotheo, de Tito, deque Dionyſio Areopagita Epiſcopis conſtitutis a Paulo. Multa ſunt exempla horum ſimilia in Hiſtoria, quæ opportune in eo libri hujus capite deſcribentur, quod erit de miniſtrorum electionibus.

Jam de judiciis Præſulum Eccleſiaſticorum quid dicam? a quibus neque eſt ad populum appellatum umquam, neque inventus quiſquam aliquando eſt, qui appellari jure poſſe defenderet. Ac ne fando quidem auditum eſt, aut *ſolutum* plebis juſſu eorum aliquem fuiſſe, quem *ligandum* ſacrorum præſides judicaſſent, aut, ſi controverſia de religione eſſet, populum decreviſſe, ſtandumque Epiſcoporum ſententiæ non putaſſe. Sed multa ſæpe ab iis, qui ſacris publice præeſſent, de religione, de ritibus, de diſciplina in Conciliis vel explicata, vel conſtituta ſunt, quibus ſi qui e populo repugnare auſi fuiſſent, næ illi parem noxæ pœnam tuliſſent (2). Quid? ſi multis ſacrorum Bibliorum locis, majorumque noſtrorum teſtimoniis effici ad veritatem plane poſſit, nihil minus convenire Chriſtianæ plebi, quam ad judicia Eccleſiaſtica cum poteſtate docendi, ſtatuendique accedere (3)? At ſi democratica ratio regendæ Chriſtianæ Reipublicæ eſſet, numquam id juris fuiſſet ademtum plebi.

Quam-

„ ſcoporum ſuorum ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus „ aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, „ habuerit auctorem, & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos „ deferunt, ſicut Smyrnæorum Eccleſia Polycarpum ab Johanne collocatum refert, ſicut „ Romanorum Clementem a Petro ordinatum itidem; perinde utique & ceteræ exhibent, „ quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant „. Eadem fere habet Irenæus in *tertio adverſus Hæreſes libro*, *cap.* III. *n.* IV. *pag.* 176.

1 *Lib.* III. *Hiſt. Eccl. cap.* IV. *pag.* 81. *ſeq. edit. Taurinenſis an.* 1746.

2 Conſtat id quidem ex actis Conciliorum, quorum etſi maximum eſſe numerum videmus, tamen nullum reperimus, ex quo vel conjectura aſſequi liceat, jus eſſe populo de controverſiis Eccleſiaſticis ſententiam dicere.

3 Id vero demonſtrabimus in ea, quæ erit de Conciliis, diſputatione *p.* IV. *hujuſce libri*.

Quamobrem qui *claves* (1), hoc est auctoritatem gubernandorum, continendorumque in officio Christianorum cœtuum præcipuam Ecclesiæ universæ, præsidibus autem sacrorum, ut ministris, instrumentisque competere arbitrantur, hi quidem certe magno in errore, magnaque in sententiarum perversitate versantur. Nam si ita sint animis instituti, ut quam communitas per se ipsa obtinet, eam derivari, trajicique in Præfectos Ecclesiæ potestatem putent, adeo ut sola his functione, soloque, ut ajunt, ministerio attributo, summum sibi jus populus, summamque auctoritatem retineat, tam sunt in vitio, quam qui aut Petro datas divinitus claves, aut Episcopos a Spiritu Sancto regendæ Ecclesiæ caussa fuisse constitutos neget. Quæ sane res, quoniam satis explicata alio loco est (2), nunc omittatur.

Nihil de legibus dico, quas neque jussu populi latas umquam, neque abrogatas, si cui minus probarentur, constat. Quare non est opus, ut exempla proferam Apostolorum, utarque in re non dubia testibus non necessariis (3).

Tertium, quod esse Democratiæ proprium diximus, cadere in Ecclesiam nullo modo potest. Neque enim aut accusatum apud populum aliquando quemquam ministrorum, aut de gradu, ac dignitate dejectum legimus, cujus tamen rei Apostoli, Patresve alicubi meminissent, si data plebi constituendorum, judicandorumque Sacerdotum potestas fuisset. Nam quod a Clemente in priore ad Corinthios Epistola scriptum ferunt, privatos sacerdotiis a populo fuisse eos, qui auctoritate sua abuti viderentur, non est ad rem. Nam etsi Corinthii, seditione facta, eos, qui extremo fere priore seculo præcipuas obtinebant in suo cœtu partes, vexarunt, prohibendosque existimarunt, ne deinceps officio fungerentur, tamen reprehensi graviter a Clemente

sunt,

1 Confer locum Joh. Francisci Buddei *tom.* IV. *hujus Operis pag.* 261. *n.* 2. & locum Richerii *tomo eodem pag.* 262. *not.* 1. Sed detorqueri in alium sensum Richerii sententiam posse fatetur Petavius *lib.* III. *de Hier. cap.* XIV. §. II. *seq.*

2 *Tom.* IV. *pag.* 261. *seqq.*

3 *Vide Act. Apost. cap.* XV. *vers.* 6. *seqq.*

ſunt, quod id ſibi arrogare auſi fuiſſent, quod proprium Præſulum Eccleſiaſticorum eſſet. Quemadmodum enim plebs de gradu jure dejeciſſet, quos neque conſtituiſſet ipſa, neque conſtituere potuiſſet? Eſt vero auctor Clemens, poteſtatem miniſtrorum conſtituendorum non populo, ſed Apoſtolis a Chriſto Servatore fuiſſe tributam. Ex qua re ſequitur, jus illud, exactis Apoſtolis, non in plebem, ſed in eorum ſucceſſores manaſſe. (1)

1 Clem. Ep. ad Corinth. I. *n.* XLII. *pag.* 19. *tom.* I. *Epiſtolar. Rom. Pontific. edit. Pariſ. Coutantii.* ,, Apoſtoli, *inquit*, nobis evangelizaverunt a Domino Jeſu Chriſto, Jeſus ,, Chriſtus a Deo ..... Itaque acceptis mandatis (Apoſtoli) & certo perſuaſi per reſurrectio- ,, nem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & in fide confirmari per verbum Dei cum Spiritus Sancti ,, plenitudine, & ſecuritate ..... Prædicantes per regiones, ac Urbes, primitias earum ,, ſpiritu cum probaſſent, in Epiſcopos, & Diaconos eorum, qui credituri erant, con- ,, ſtituerunt... Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ ἐν Χριστῷ πιστεύοντες παρὰ θεοῦ ἔργον τοιοῦτο ,, κατέστησαν τοὺς προειρημένους: Et quid mirum, ſi in Chriſto credentes, in hujuſmodi Dei ,, munere prædictos conſtituerunt? ,, Rurſum *n.* XLIV. *pag.* 30. ,, Apoſtoli quoque noſtri, ,, *inquit*, per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum cognoverunt, futuram eſſe de nomine ,, Epiſcopatus contentionem. Eam igitur ob cauſſam perfectam præcognitionem adepti, ,, prædictos conſtituerunt, ac deinceps futuræ ſucceſſionis hanc tradiderunt regulam, ut ,, cum illi deceſſiſſent, miniſterium eorum ac munus alii probati viri exciperent. Τοὺς ,, οὖν κατασταθέντας ὑπ' ἐκείνων, ἢ μεταξὺ ὑφ' ἑτέρων ἐλλογίμων ἀνδρῶν. Qui igitur ab ,, illis, aut deinceps ab ALIIS VIRIS EXIMIIS CONSTITUTI SUNT συνευδοκησάσης τῆς ἐκ- ,, κλησίας πάσης, καὶ λειτουργήσαντας ἀμέμπτως τῷ ποιμνίῳ τοῦ Χριστοῦ μετὰ ταπεινο- ,, φροσύνης, ἡσύχως, καὶ ἀβαναύσως μεμαρτυρημένους τε πολλοῖς χρόνοις ὑπὸ πάντων, τού- ,, τους οὐ δικαίως νομίζομεν ἀποβάλλεσθαι τῆς λειτουργίας, conſentiente Eccleſia uni- ,, verſa, & ovili Chriſti humiliter, quiete, liberaliterque miniſtrarunt, ac longo ,, tempore præclarum ab omnibus reportarunt teſtimonium, hos cenſemus de officio inju- ,, ſte dejici ,,. Conſtituendorum igitur Sacerdotum auctoritatem non plebi Clemens, ſed eximiis illis viris, quos nominat, quoſque Præſides fuiſſe ſacrorum conſtat, conceſſam defendit. Nam ſi populo tribuiſſet, non, conſenſione plebis, dixiſſet modo, ſed etiam conſtitutione creari Presbyteros, atque Antiſtites conſueſſe. *Num.* XLVII. *pag.* 52. eos, qui ſeditionis auctores fuerant, accuſans: ,, turpia ſunt, *inquit*, dilecti, & valde turpia, ,, & Chriſtiana converſatione indigna audire firmiſſimam, & antiquam Corinthiorum Ec- ,, cleſiam propter unum aut alterum hominem contra Presbyteros ſeditionem movere ,,. Itaque nefas fuiſſe populo Corinthio in Presbyteros inſurgere, eoque magis, quo unius, alteriuſque hominis cauſſa concitata ſeditio fuiſſet. Quid? ſi populum ſubditum eſſe Epiſcopis oportere ſcribat? at ſubditus non eſſet, ſi penes eum poteſtas eſſet ſumma regundæ, adminiſtrandæque Eccleſiæ. *Num.* enim LVII. *pag.* 37. ſcribit hoc modo: ,, Vos ergo, qui ,, ſeditionis fundamenta jeciſtis, ſubditi eſtote Presbyteris, & correptionem ſuſcipite in ,, pœnitentiam, flectentes genua cordis veſtri μάθετε ὑποτάσσεσθαι *diſcite ſubjici* depo- ,, nentes arrogantem, ac ſuperbam linguæ veſtræ jactantiam ,,. Quinetiam vitio Corinthiis Clemens dedit, quod ii, qui in Clerum adlecti non fuerant, quoſque juvenes appellat, miniſtros, calumnia, invidiaque permoti, de gradu dejici curaſſent. Confer quæ ſcripſi *tom.* IV. *hujus op. p.* 360. *num.* 1. Quamquam illud erat ab adverſariis oſtendendum, plebis ne rogatu ab Epiſcopis Antiſtites illi Eccleſiarum Provinciæ, Eccleſiæve Corinthiacæ, (vide *tom.* IV. *hujus op. pag.* 355. *ſeqq.*) an ſolius populi auctoritate e miniſterio deturbati fuerint. Ego vero cum omnium ſeculorum hanc fuiſſe conſuetudinem videam, ut ſi

invisus

„ Est illud etiam incredibile, tam ineptos majores nostros, tamque imperitos rerum fuisse, ut eum Christo Servatori administrandæ Ecclesiæ modum probatum vellent, quem esse omnium postremum arbitrarentur. Basilius (1) enim, Chrysostomus (2), Ambrosius (3), Hieronymus (4) quibus perspecti multitudinis mores erant, cum summam levitatem, vimque esse plebis turbulentam, & periculosam statuerent, nullum certe putarunt esse imperio populari deterius.

Cujusmodi præterea esse eam populi Christiani in Ecclesia potestatem dicemus, quam neque natura ipse, neque Dei beneficio consequutus sit? Natura enim imperio potiri quis-

invisus populo Episcopus provinciæ fuisset, is in conventu a finitimis Antistitibus de gradu dejiceretur; petentibus Ecclesiis, a sacrorum Præsidibus fuisse eos Præsules, Presbyterosve (ne forte seditione res Christiana majus detrimentum caperet) in ordinem redactos arbitror. Quod si adversarii contra pugnent, monumentis veteribus, non verbis pugnent necesse est. Nam eos, qui consensum Ecclesiæ re[quiri] a Clemente, ut quis Antistes sacrorum dicatur contendunt, nihil moror. Constitui namque ab eximiis viris Antistites, non a populo scribit Clemens. Ex quo sane perspicuum est, consensum a constitutione distingui, atque eum quidem populo concedi, hanc Præsulibus tribui oportere. Alioqui jus etiam Ethnicis esset Episcopos constituere, quod Paulus in epistola ad Timotheum I. cap. III. v. 7. scripserit: „ Oportet (Episcopum) & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt, ne in opprobrium „ incidat, & in laqueum diaboli „. Nam si idem est consentire, ac constituere, quod consensum requirat Clemens; idem erit constituere, ac bonum testimonium ab iis, qui foris sunt, hoc est ethnicis, habere, propterea quod idipsum testimonium Paulus postulet. Qua re quid dici potest obtusius?

1 S. Basilius *homil. VIII. in Hexaemer.* ἀκρισίᾳ δήμου *inopia judicii plebis* multa, eaque maxima in rempublicam incommoda invecta fuisse scribit, *tom. I. opp. pag. 74. num. IV. edit. Parif. Monach. S. Mauri an. 1721.*

2 S. Joh. Chrysost. *homil. III. al. II. in Joh. pag. 24. num. IV. seq. tom. VIII. opp. edit. Parif. Montfauconi an. 1728.* „ Quid, *inquit*, censes esse multitudinem? Ignavam sine „ dubio, & desidiam esse dices. εἰ δὲ λέγεις, ὅτι πολλοί, καὶ συνειλεγμένοι τινές εἰσι, „ διὰ τοῦτο μάλιστα αὐτῶν καταφρονεῖν ἐχρῆν· εἰ γὰρ καθ' ἑαυτοὺς ὄντες εἶεν εὐκα- „ ταφρόνητοι, ὅταν πολλοὶ γένωνται μειζόνως τοῦτο συμβαίνεται. *Sin dixeris, multos esse, „ & in unum coactos: ideo maxime contemnendi. Nam si singuli contemtu digni, plu- „ rimi congregati longe magis despiciendi erunt.* Multorum enim insipientia, collecta „ multitudine, augetur. Quapropter si singulos seorsim quis duxerit, emendare poterit, „ simul coactos non facile, eo quod insipientia sit major, & illi instar pecorum agantur, „ mutuamque sequantur sententiam „.

3 S. Ambrosius *lib. V. in Hexaemer. cap. XXI. pag. 106. n. LXVIII. edit. Parif. Monach. S. Mauri an. 1686. to. I.* „ Non imperitæ multitudinis vulgari clamore signatur (Rex), qui „ non merita virtutis expendit, NEC PUBLICÆ UTILITATIS EMOLUMENTA AESTIMAT, SED „ MOBILITATIS NUTAT INCERTO „.

4 In Matth. *cap. XXI. pag. 103. tom. IV. part. I. opp. edit. Parif. Martianei an. 1706.* „ Semper turba mobilis est, nec in proposita voluntate persistens, atque in moram flu- „ ctuum, diversorumque ventorum huc illucque trahitur. Quem nunc quasi Prophetam „ venerantur, & colunt, postea contra eum clamant „.

quiſquam, quod ad jus naturæ minime pertineat, nullo modo poteſt. Quod ſi quis hoc eſſe genus auctoritatis, pugnet, divina voluntate populo Chriſtiano datum, is mea quidem ſententia Cataphrygibus aſſentietur, qui eſſe, neſcio quæ, in decretis orthodoxæ religionis ponenda dicerent, quorum in ſacris Bibliis, traditionibuſque Eccleſiarum commemoratio eſſet nulla (1). Atque eſt quidem iis, qui ſextum nobis Evangelii Matthæi, & quartum ac decimum Actorum Apoſtolicorum caput objicerent, hujuſce libri parte ſuperiore (2) cumulatiſſime ſatisfactum. Qui autem Matthiam ſuffragio plebis in Senatum fuiſſe adlectum Apoſtolorum contendunt, cum in eam nos, quæ alterius eſt loci, quæſtionem vocent, tum ita diſputant, nihil ut agere videantur. Eſt enim nobis, quod ſupra monuimus, opportuno loco, ac tempore de miniſtrorum electionibus diſſerendum. Quamquam eos, qui præfici ſibi aliquem poſcerent, jure fuiſſe ſuffragii potitos, quibus tandem argumentis (tacente Luca (3), a quo eſt uno deſcripta Apoſtolorum hiſtoria) demonſtrabitur? Sed fac ſuffragio populi cooptatus Matthias in ordinem Apoſtolorum ſit: an erit conſequens, democraticam eſſe oportere gubernandæ Reipublicæ Chriſtianæ formam? Nam conſtitutis Imperatoribus, quis umquam neget, μοναρχικῶς fuiſſe adminiſtratam populi Romani Rempublicam? Imperatores vero ſuffragiis plerumque militum fuiſſe creatos conſtat (4). Non igi-

1 Neque enim in ſacris Bibliis uſquam legimus, fuiſſe populo docendi, paſcendi, regendi, ligandi, ſolvendique poteſtatem datam. Immo vero *Gregem* ſemper, qui regi, paſcique debeat, populum vocari ab Evangeliſtis perſpicuum eſt. Confer extremum caput *Evang. Johann. cap.* XXI. *v.* 15. *Matth. c.* XVI. *v.* 19. & *c.* XVIII. *v.* 18. & *Actor. c.* XX. *v.* 28. Vide quæ ſcripſi *tom.* IV. *pag.* 262. *ſeqq.*

2 *Tom.* IV. *pag.* 266. *ſeqq.*

3 *Act. cap.* I. *v.* 12. *ſeqq.*

4 Sozomenus *lib.* VI. *hiſt. cap.* VI. *pag.* 208. *ſeqq. edit. Taurin.* „ Cum Jovianum mori „ contigiſſet, *inquit*, exercitu Romano, & iis, qui præcipuas dignitates gerebant, con„ ſilium ineuntibus, omnium ſuffragiis Valentinianus eligitur Imperator. Qui cum inſi„ gnia imperii ſuſcepiſſet, vociferantibus militibus, ut alterum ſibi imperii conſortem „ adjungeret, veſtri quidem, inquit, arbitrii fuit, commilitones, ut me Imperatorem ve„ ſtrum eligeretis. Sed poſtquam elegiſtis, id quod petitis, mei quidem arbitrii eſt, non „ veſtri. Et vos quidem quieſcere decet, me vero, ut qui ſim Imperator, quid agendum „ ſit, ſpectare „.

igitur monarchica esse desineret regendæ illius reipublicæ ratio, in qua exercitui, plebive eligendi, creandique Principis potestas esset. Quare si datum populo Christiano jus dicendorum Ecclesiæ Præsulum fuisset, hac tamen una ratione numquam efficeretur, aut esse oportere, aut fuisse aliquando dominatum in Christianorum Republica popularem.

Quo minus ferendi sunt ii, qui vel impudentia, si consulto; vel temeritate, si casu, Cypriani testimoniis abuterentur. Nam quod ille sua se sponte fecisse (1) confessus est, nihil ut, dissentiente plebe, de Ecclesiasticis rebus decerneret, hoc adversarii detorserunt, ut factum necessitate quadam legis fuisse videretur. Ac Cyprianus quidem hoc apud se, cum primum est Episcopus Carthaginensium appellatus, statuisse scripsit; decernere autem Antistites de Ecclesiæ rebus, inconsulto populo, nihil posse, neque scripsit, neque caussa erat ulla, cur scriberet.

Quin etiam est eorum maximo in errore sententia, qui cum in Ambrosii Epistolis (2) Auxentium imbutum superstitio-

1 Abutuntur adversarii testimonio s. Cypriani, quod exstat *epist.* xiv. *al.* x. *pag.* 38. *edit. Oxon.* estque hujusmodi: „ Interim temerarii, & incauti, & tumidi quidam inter „ vos, qui hominem non cogitent, vel Deum timeant, scientes quoniam, si ultra in „ iisdem perseveraverint, utar ea admonitione, qua me uti Dominus jubet, ut interim „ prohibeantur offerre, acturi & apud nos, & apud confessores ipsos, & apud plebem uni„ versam caussam suam &c. „ At hi non animadvertunt, esse in epistola quædam, quæ Democratiam, quam ipsi finxerunt, Ecclesiasticam funditus evertant. Pagina enim 36. scribit hoc modo: „ Diu patientiam meam tenui fratres carissimi.... sed cum quorumdam „ immoderata, & abrupta præsumtio temeritate sua & honorem Martyrum, & Confesso„ rum pudorem, & plebis universæ tranquillitatem turbare conetur, tacere ultra non „ oportet, ne ad periculum & plebis pariter, & nostrum taciturnitas nimia procedat. „ Quod enim non periculum metuere debemus de offensa Domini, quando aliqui de Pre„ sbyteris nec Evangelii, nec loci sui memores, sed neque futurum Domini judicium, „ neque NUNC SIBI PRÆPOSITUM EPISCOPUM CONSTANTES, quod numquam omnino sub „ antecessoribus factum est, cum contumelia, & contemtu Præpositi totum sibi vendicent? „ Atque utinam non contra fratrum nostrorum salutem sibi omnia vendicarent. Contemtum Episcopatus nostri dissimulare, & ferre possum, sicut dissimulavi semper, & pertuli; „ sed dissimulandi nunc locus non est „. Hæc ille. At Cypriani loca de Episcoporum auctoritate, quæ jus omnino democraticam tollunt, descripsimus *tom.* iv. *pag.* 412. *seq.* Quinetiam *tom. eodem pag.* 413. *not.* 1. locum ex *epist.* xiv. *al.* vi. protulimus, ex quo facile intelligi potest, Cypriano hoc fuisse propriam, ut plebem de Ecclesiæ rebus consuleret, id vero non fuisse ulla aut divina, aut Ecclesiastica sancitum lege.

2 S. Ambrosius *epist.* xxi. *al.* xxxii. *pag.* 910. *seqq. tom.* iii. *opp. edit. Mon. s. Mauri Ven. an.* 1751. ad Valentinianum II Augustum de Auxentio scribens (qui Auxentius cum Mercurinus ante appellaretur, ut auctoritate plus apud suos valeret, immutavit nomen, sese-

ne Arianorum *refugisse* Mediolanensium *examen*, legerint, quarto jam seculo plebem de religionis decretis judicium ferre

sesequi Auxentium vocari fecit, quod apud Arianos Mediolanenses magna esset Auxentii ejus factionis Episcopi, qui non diu ante perierat, existimatio. *Vide sermon. epist.* XXI. adjunctum *num.* XXII. *pag.* 921. *ibid.*) negat imprimis fas esse laico judicium de rebus Ecclesiæ, ac religionis ferre: *num.* II. „ Augustæ memoriæ pater tuus, *inquit*, non so-„ lum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: In caussa fidei vel Ecclesiastici „ alicujus Ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis; „ hæc enim verba rescripti sunt; hoc est, Sacerdotes de Sacerdotibus voluit judicare. „ Quinetiam si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda caussa, „ etiam hoc voluit ad Episcopale judicium pertinere. *num.* IV. Quando audisti clemen-„ tissime Imperator in caussa fidei laicos de Episcopo judicasse? Ita ergo quadam adula-„ tione curvamur, UT SACERDOTALIS JURIS SIMUS IMMEMORES, ET QUOD DEUS DONAVIT „ MIHI, HOC IPSE ALIIS PUTEM ESSE CREDENDUM? Si docendus est Episcopus a laico, „ quid sequetur? Laicus ergo disputet, & Episcopus audiat. Episcopus discat a laico. „ At certe si vel scripturarum seriem divinarum, vel vetera temporum retractemus, quis „ est, qui abnuat in caussa fidei, in caussa inquam fidei EPISCOPOS SOLERE DE IMPERA-„ TORIBUS CHRISTIANIS, NON IMPERATORES DE EPISCOPIS JUDICARE. *num.* V. Eris Deo „ favente etiam senectutis maturitate provectior, & tunc de hoc censebis, qualis ille „ EPISCOPUS SIT, QUI LAICIS JUS SACERDOTALE SUBSTERNIT. Pater tuus, Deo favente, „ vir maturioris ævi, dicebat: NON EST MEUM JUDICARE INTER EPISCOPOS. *num.* VI. „ Quales autem elegerit (*Auxentius*) judices, possumus ea æstimationi relinquere, „ quando eorum nomina timet prodere. Veniant plane, si qui sunt, ad Ecclesiam. Audiant „ cum populo, non ut quisquam judex resideat, sed UT UNUSQUISQUE DE SUO AFFECTU „ HABEAT EXAMEN, ELIGAT, QUEM SEQUATUR. Agitur de illius Ecclesiæ Sacerdote. Si „ audierit illum populus, & putaverit melius disputare, sequatur fidem ejus, non invi-„ debo. *num.* XV. Si tractandum est, tractare in Ecclesia didici, quod majores fecerunt „ mei. Si conferendum de fide, SACERDOTUM DEBET ESSE ISTA COLLATIO, sicut factum „ est sub Constantino augustæ memoriæ principe. *serm. adjunct. epist.* XXI *num.* XXVI. „ *pag.* 922. Hæc ego, fratres, coram ipso Auxentio, apud vos plenius disputarem; sed „ certus, non ignaros vos esse fidei, vestrum refugit examen, & gentiles quosdam quatuor, „ aut quinque ferme homines elegit cognitores sibi, si tamen aliquos elegit, quos vel-„ lem adesse in cœtu omnium, non ut de Christo judicent, sed ut majestatem audiant Chri-„ sti. Tamen illi jam de Auxentio pronunciaverunt, cui tractanti quotidie non credide-„ runt „. Hæc ille. Quæ igitur tanta est adversariorum impudentia, ut iis locis Ambro-sii abutantur, quibus eorum omnis labefactatur de Ecclesiastica Democratia opinio? Principio enim Ambrosius, cautum a Valentiniano seniore fuisse scribit, ne quis de religione, deque ordine Ecclesiastico judicaret, qui munere impar esset, hoc est, qui Sacerdotis, nempe Episcopi dignitate haud excelleret. De qua re consule etiam Sozomenum *lib.* VI. *Hist. Eccl. cap.* VII. *pag.* 209. *edit. Taur.* Deinde, ne quis hoc humanitate, atque clementia Imperatoris, non lege divina constitutum fuisse putet, subdit, ne fando quidem auditum esse, *Laicos de Episcopo in fidei caussa judicasse*; seque jam numquam passurum, ut alii cuiquam jus cederet, quod sibi datum divinitus fuisset. Quare laicum ab Episcopo, non Episcopum ab laicis doceri oportere. Tum ut omnes intelligant, non ceteris laicis modo non esse fas de caussis religionis cognoscere, sed ne Imperatori quidem, statuit: In caussa fidei Episcopos solere de Imperatoribus, non Imperatores de Episcopis judicare. Post Antistites eos reprehendit, qui laicis *jus Sacerdotale substernere* auderent. Inde ut magis magisque constet, non voluntate Imperatoris, sed auctoritate Dei derepiam laicis, attribuamque iis, qui sacris præessent, potestatem de religione, rebusque sacris cognoscendi esse; verba Valentiniani senioris recitat, quæ sunt hujusmodi: *Non est meum judicare inter Episcopos*. Est autem hæc paullo copiosius persequutus loco modo indicato Sozomenus: Ἐμοὶ μὲν, ἔφη, μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ οὐ θέμις τοιαῦτα πο-

λυ-

ferre consuesse dixerunt. Ambrosius enim his verbis privatum indicavit cujusque Christiani sensum, publicum autem de religione judicium, cui auctoritas inesset, nullo modo. Sed ut populus, ita qui principatum obtinet in civitate, potestate Ecclesiæ gubernandæ caret. Qua de re satis alio loco diximus (1).

Itaque rejectis democraticis, iisque præterea, qui præcipuam in cœtu Christianorum civilis Magistratus dignitatem esse defenderent, sequitur, ut errorem coarguam Aristocraticorum, doceamque, jus regendi universi populi Christiani summum esse penes Episcopos omnes non posse, penes Presbyteros autem multo minus. Non enim solos esse rectores Ecclesiarum Episcopos; sed his etiam, in fungendo munere, Presbyteros, quos Episcopis pares faciunt, conjungi oportere Aristocratici (2) arbitrantur. Ac de excellenti quidem

 Epi-

λυπραγμονεῖν· οἱ δὲ ἱερεῖς, οἷς τούτου μέλει, καθ' ἑαυτοὺς ὅπῃ βούλονται συνίτωσαν. *Mihi quidem in populo constituto*, inquit, *nefas est talia curiosius scrutari. Sacerdotes autem, ad quos id pertinet, seorsim ubicumque voluerint, conveniant*. Adempta igitur laicis de rebus religionis, atque Ecclesiæ cognoscendi potestate, meminit Ambrosius judicum, quos Auxentius delegisset, atque ferre quidem æquo animo sese dicit, ut in Basilicam veniant, non judices futuri, sed auditores, sequanturque Episcopum, quem velint. His ergo rebus ab Ambrosio contra Democratiam Ecclesiasticam constitutis, quid est, quod adversarii sermonem Epistolæ huic ab eodem sanctissimo viro adjunctum opponant? Denique *Sacerdotum esse debere collationem* de divinis, Ecclesiasticisque rebus Ambrosius statuit, non laicorum. Ex qua re perspicuum est, examen plebis, quod refugisse Auxentium scribit, non publicum de rebus divinis judicium, sed sensum plebis de religione fuisse, quæ plebs, cum recte instituta esset, norat quæ in Synodo Nicæna fuerant adversus Arianos de divinitate filii ab Episcopis declarata, ac definita, adeoque in errorem se ab Auxentio induci non patiebatur.

1 Tom. IV. hujus Opp. *pag. 79. seq.*

2 Martinus Lutherus, qui cum prima hæreseos fundamenta jacere cœpisset, multa Episcopis, ipsique Pontifici Maximo concessit, quæ eis nos jure divino competere credimus, ita deinde percitus in Ecclesiam Orthodoxam odio, atque insania quadam fuit, ut non magis viros, quam mulieres fungi munere ministrorum posse diceret. *Lib. quem de instituendis ministris Eccl. ad Senatum Pragensem scripsit*, *pag. 581. seq. & 584. versa edit. Jenensis an.* 1557. quo loco: „ Verum hæc omnia, *inquit*, de jure communi Christianorum diximus. Nam cum omnium Christianorum hæc sint omnia (uti probavimus) communia, nulli licet in medium prodire auctoritate propria, & sibi arripere soli, quod omnium est. Arripe sane id juris, & exequere, ubi nullus est, qui simile jus habeat. Verum hæc communio juris cogit, ut unus, aut quotquot placuerint communitati eligantur, vel acceptentur, qui vice, & nomine omnium, qui idem juris habent, exequantur officia ista publice.... Aliud enim est jus publice exsequi, aliud jure in necessitate uti. Publice exequi non licet nisi consensu universitatis seu Ecclesiæ. In necessitate utatur quicumque voluerit „. Ita ille postquam omnibus, ac singulis attribuit potestatem harum rerum administrandarum *pag. 582. versa*, coarctat (nulla habita divini juris, quod est commen-tus,

Episcoporum, qui Presbyteris divina institutione præstant, digni-

tas, ratione) sua ipsius auctoritate, quod tam late patere affirmarat, iisque solum adscribit, qui constituti ab Ecclesia ministri essent. Addit deinde *pag.* 585. *versa*: ,, Reliquum ,, est aut permittere Ecclesiam Dei perire sine verbo, aut oportere, conventu facto, com- ,, munibus suffragiis ex suo gremio eligere unum, vel quotquot opus fuerit, idoneos, & ,, orationibus, ac manuum impositionibus universitati commendare, & confirmare, at- ,, que eos tum pro legitimis Episcopis, & ministris verbi agnoscere, & colere ,,. Eodem recidunt, quæ scribit in *admonit. ad Ecclesiasticos Augustæ congregatos an.* 1530. *p.* 228. *Histor. Comitior. ann.* 1530. *Et Francofurd. ann.* 1576. Atque huc sane spectant, quæ leguntur in *Confess. Lutheranorum Augustana an.* 1530. *artic. præcip. cap.* XIV. *pag.* 14. *Syntagm. confess. edit. Genev. an.* 1654. & *t.* 1. *opp. Philippi Melanthonis edit. Wittemberg. an.* 1562. Et in confessione saxonica scripta anno 1551. ut Synodo Tridentinæ exhiberetur, *apud Melanth. ibid. pag.* 132. *seq.* Et in *syntagm. confessionum parte* II. *pag.* 70. *tit. de Ecclesia. edit. an.* 1654. & *pag.* 87. *tit. de vita Monastica*: & *in Confess. Wirtembergica an.* 1552. *edita ibid. pag.* 119. *seq. tit. de Ordine*. Philippus item Melanthonus cum alibi interdum, tum in *Apolog. confess. Aug.* quæ non solum extat in ejus operibus, sed etiam in *corpore doctrinæ Christianæ* (hoc est Lutheranæ) *edit. Lips. an.* 1561. *cap. de Ecclesia pag.* 131. & *cap. de Potestate Ecclesiastica pag.* 227. Neque vero, quod Episcopos nominet, assentitur nostris. Idem enim sentit ac Lutherum sentire paullo ante vidimus. Nam Episcopis quidquam esse divino jure attributum, quod in Presbyterum cadere non possit, negat, ut argumentando colligere ex illius *respons. ad* XVIII. *Articulum inquisit. Bavaricæ ibid. p.* 806. licet. Eadem fere habent Centuriatores Magdeburgenses *Cent.* I. *lib.* II. *cap.* VII. *pag.* 507. *seqq. tom.* I. *edit. Basil. an.* 1560. & *Cent.* II. *lib.* II. *c.* VII. *pag.* 26. *seqq.* quo loco Episcopos, si quid plus auctoritatis consequuti sunt, quo Presbyteris in administranda Ecclesia antecellerent, id non divina, sed humana voluntate consequutos arbitrantur. Georgius Callixtus in *epitom. Theolog. part.* II. *pag.* 290. *seq. edit. Brunsvic. an.* 1634. Atque hujusmodi sunt ministri, quos Johannes Brentius in *Epist. ad Principem Wirtembergensem* appellat. Est ea Epistola præfixa *tom.* II. *Antidot.* & *Apolog. script. a Professor. Tubingens. edit. Francofurd. an.* 1561. In eodem errore versantur Jacobus Beurlinus *refutat. primæ partis Sotici scripti &c. tom.* 15. *Apolog. script. Tubingensium in annot. in cap.* LXV. *pag.* 93. Jacobus Heerbrandus *refutat. sec. partis Sotici scripti cap.* IX. *ibid. pag.* 172. *seq.* atque, ut innumerabiles alios prætermittam, Matthæus Vogelius in *Thesauro Theologico Tubingæ an.* 1596. *edit. cap.* XL. *pag.* 437. *seqq.* ubi etsi superintendentes Lutheranorum nominat, nihil tamen his tribuit, quo esse ministris ceteris jure divino potestate superiores, excellentioresque videantur; Johannes Gerhardus *Confess. Cathol. lib.* II. *part.* II. *Art.* VI. *De Clericis cap.* II. *pag.* 12. *seq.* & *cap.* III. *pag.* 17. *seq. tom.* III. *edit. ann.* 1661. Gaspar Zieglerus in libro inscripto: *Superintendens ad normam constitutionum Ecclesiasticarum in Electoratu Saxoniæ descriptus* edit Wittembergæ sit *an.* 1712. Johannes Franciscus Buddeus in *Dissert. de orig.* & *potest. Episc.* quam volumine IV. *hujusce operis* confutavi, & *in Isagoge Historico-Theologica lib.* II. *cap.* IV. §. XI. *pag.* 841. *edit. an.* 1727. quo loco, hanc esse suæ Ecclesiæ sententiam confitetur: ,, Inter eos, qui Ecclesiæ præsunt, intuitu dignitatis, nullum intercedere discrimen, adeo- ,, que hactenus Presbyteros, ac Episcopos æquales esse; nihil tamen obstare, quo minus ,, jure humano inæqualitas quædam introducatur, & uni ex verbi divini ministris inspe- ,, ctio in reliquos committatur, simulque ἐξοχὴ quædam tribuatur. Nec improbamus, quod ,, in veteri Ecclesia . . . Neque objici, *inquit*, nobis potest, quod Episcopatus in Ecclesia ,, nostra abrogatus sit . . . Non tantum enim eam potestatem, qua in Ecclesia Apostolica ,, Presbyteri gavisi sunt, verbi divini ministris relinquimus, sed quibusdam etiam ἐξοχὴ ,, quædam, ac inspectio in reliquos tribuitur, qui *superintendentium*, aut *præpositorum*, ,, aut *inspectorum* nomine veniunt, quamquam & alicubi *Episcopi* appellitentur ,,. Huic accedit Salomon Dellingius Superintendens Lipsiensis *part.* IV. *Miscellan. sacror. exercitat.*

VI.

dignitate, alias (1). Nunc partes ne Presbyteris ullæ sint in gubernanda Ecclesia tributæ, disquirendum est.

Quum igitur varii cœtus sint, qui junctim universam, sejunctim autem considerati, singularem quique exhibent, constituuntque Ecclesiam; quam tandem illis administrare jus sit, videamus, universamne, an singularem quampiam, an nullam. At Presbyteris simplicibus aut singulis, aut congregatis potestatem fuisse divinitus universæ reipublicæ Christianæ gubernandæ datam, neque Sacrorum Bibliorum, neque majorum testimoniis, neque superiorum temporum

 exem-

vi. *de Novit. Regimin. Monarch. in Eccles. observat.* xi. *pag.* 429. *edit. Lips. an.* 1747. Neque ab eo admodum discrepat Henricus Benzelius in *Dissertation. in Academia Lundensi habit. Meletem. Historico Teologico de successione Episcopor. canonica &c. pag.* 563. *seq. edit. Francof. & Lips. an.* 1745. Ab Lutheranis non admodum dissident Waldenses Boemi, quorum fuit an. 1535. Ferdinando Regi oblata *Confessio*, extatque in *Syntagmate Confess. fidei pag.* 178. *seqq. edit. Genev. an.* 1654. Si enim dissiderent, nunquam ab Luthero *ibid. pag.* 209. & a Bucero *In script. duobus adversis Latomo cap. de Eccles. Auctor. pag.* 159. *& in syntagm. modo indic. pag.* 212. tot laudibus celebrati fuissent. Ac si supremus eorum Ecclesiæ curator, qui Collegio virorum præsidet, quibus corrigendorum fratrum, excommunicandorumque potestatem inesse ferunt, a superintendentibus Lutheranorum discrepasset, jureque divino ceteris eminere existimaretur, vereor, ut Buceri, ac Lutheri sententiis condemnatus esset. Consentiunt Helvetii Pseudo-Reformati, quorum confessioni anno 1566. conditæ subscripserunt Ministri Tigurini, Bernenses, Glaronenses, Basileenses, Scaphusienses, Abbatiscellenses, Sangallenses, Curiæ Rhætorum, & apud confœderatos eis, & ultra alpes, Milhusii item, & Bicnæ, quibus sese adjunxerunt Genevenses, & Neocomenses. His deinde, ubi vulgata confessio est, accesserunt Pseudo-Ministri Poloni, qui in Zathoriensi, & Osviecensi ducatu agebant, Pseudo-Ministri Scoti, Debrecini Hungari, qui postremi eam recudi una cum aliquot articulis anno 1567. curarunt, & Johanni II. Regi inscripserunt, atque his verbis suum esse errorem cognitum omnibus voluerunt: „ Omnes Ecclesiæ ministri, qui in Conventu sancto ad xxiv. Febr. an. 1567. Debrecinum „ convocato eis, & ultra Tibyscum, inter reliquas confessiones recepimus, & subscripsi„ mus Helveticæ Confessioni an. 1566. editæ, cui & Ecclesiæ Genevensis Ministri subscri„ pserunt „. *Cap.* igitur xviii. *ejus Confess. pag.* 40. *edit. Genev. syntagm. Confession. an.* 1654. hæc leguntur. „ Data est autem omnibus in Ecclesia Ministris una, & æqualis po„ testas seu functio. Certe ab initio Episcopi, vel Presbyteri Ecclesiam communi opera „ gubernaverunt. Nullus alteri se prætulit, aut sibi ampliorem potestatem, dominiumve in „ Coepiscopos usurpavit „. Mitto de Johanne Calvino, qui similia habet *lib.* iv. *Instit. cap.* iii. *num.* viii. *cap.* iv. §. ii. *seqq. & cap.* x. §. vi. *tom.* ix. *opp. edit. Amstel. an.* 1667. *& in confessione fidei nomine Ecclesiarum Gallicarum vigente bello scripta, ut coram S. C. M. & illustriss. Princip. German. atque ordinib. in Comitiis Francofordiensibus ederetur an.* 1562. *Inter ejus ep. p.*406. *edit. Genev. an.* 1576. de Daniele Chamiero *Panstrat. Cathol. l.* x. *c.* v. *p.* 545. *t.* ii. *edit. Genev. an.* 1676. *de* Friderico Spanhemio *in Chamiero contract. lib.* x. *cap.* x. *pag.* 461. *edit. Genev. an.* 1643. de Pseudo-synodis Nationalibus falsarum Ecclesiarum reformatarum Galliæ *an.* 1559. *Act.* i. *seqq pag.* i. *seqq. t.* i. *edit. Hagensis an.* 1710. deque aliis ejusmodi Synodis, de Dallæo, de Turretinis, de Friderico Spanhemio filio, de Picteto, ceterisque Calvinianis sive Gomaristis, sive Remonstrantibus dicere, ne sim longior, quam oporteat.

1 *Tom.* iv. *hujus operis pag.*317. *seqq.*

exemplis constat. Quod autem neque scriptum ab Apostolis, neque traditum a Patribus, neque confirmatum exemplis est, id esse divinitus cuiquam tributum, suspicari qui possumus? Ac de singulis Presbyteris divisim, quos ea potestate carere dixi, qui a me dissentiat, invenio prorsus neminem. Quare dicam de congregatis. Nam de his esse aliquos Protestantium intelligo, qui repugnent. Locum igitur illum aut Sacrorum Auctorum, aut Patrum mihi indicari volo, ex quo intelligatur, jus esse Presbyteris, qui in unum locum convenerint, vel de religione, vel de communi disciplina, ritibusque decernere. Indicatus autem nullus usquam ab adversaris est; qui sane, quum Monarchiam Ecclesiasticam omni ope, ac studio evertere conarentur, si ullum reperissent, prætereundum silentio non putassent. Quod si qui aliquando ad Synodos Oecumenicas, in quibus de communi Christianorum salute agebatur, Presbyteri venerunt, hi profecto canones, Episcoporum, a quibus missi fuerant, nomine, probarunt interdum, suo numquam.

Quod autem statutum de *universa* est, idem est de *singularibus* Ecclesiis statuendum. Ut enim nullam in Scripturis, majorumque nostrorum libris de Ecclesia universa a Presbyteris jure divino gubernanda mentionem fieri video, ita ne de singulari quidem (1).

At est, inquiunt, lex a Christo Servatore (2) lata de accusando apud Ecclesiam homine, qui in nostrum quemquam peccaverit, eosque contemserit, qui ut resipisceret, veniamque peteret, hortarentur. Episcopum vero indicari Ec-

1 Adjutores esse oportere Episcoporum Presbyteros in administranda Ecclesia, ut qui docere, concionesque ad populum de rebus divinis habere, Parœcias, quæ eis tributæ fuerint, moderari debeant, fateor; gubernatores autem Ecclesiæ, ita ut nullum habeant jure divino antistitem superiorem, excellentiorem, præstantioremque, non item. Qua de re satis est tom. IV. hujusce operis in eo, quod est de potestate Episcoporum, capite disputatum.

2 Abutitur hoc Matthæi testimonio Chamierus *lib. x. cap. v. Panstratiæ num. 27. pag. 345. tom. II.* Sed mirum fortasse videbitur, Calvinianos, Lutheranosque, in quibus Johannes Franciscus Buddeus, & Bohemerus numerari debent (qui Ecclesiasticos infectantur, propterea quod nomen sibi attribuerint Clericorum, quasi ad hæreditatem Jesu Servatoris Christiani ceteri non pertineant) subito mutata sententia solis Presbyteris *Ecclesiæ* appellationem dare. Sed hi, modo Catholicos oppugnent, non æque curant, quid sit ex eorum decretis consequens.

Ecclesiæ nomine, cum hoc vocabulum convocationem, collectionemque significet, concedi nullo modo potest. Quare Johannes Chrysostomus, quique eum sequutus est, Euthymius, ea voce non *Præsidem* unum, sed *Præsides* cœtus indicari censent. Ita fit, ut Bellarminus, qui plane quam essent ipsi Scripturæ novi Testamenti repugnantes perspexerat, dissimularit illum Matthæi in Evangelii capite decimo octavo locum, eaque tantum testimonia explicaverit, quæ minus difficultatis habere viderentur.

Sed qui ita disputant, næ hi quæ recte sunt constituta, calumniando pervertere conantur. Quid enim negotii Bellarmino Matthæi locus de Ecclesia exhibere poterat, quem ille a majoribus sapienter explicatum norat? Quod si hunc prætermittens, alia est ille scripturæ loca interpretatus, non eo fecit, quo ejus explicandi modum inveniret nullum, sed quo in ea re frustra sese consumturum operam prospexisset, quæ ut non magno adjumento nostris pro Ecclesiastica Monarchia pugnantibus, ita ne detrimento quidem esset. Fac enim Presbyterorum, Episcoporumque conventum Servator Christus significarit Ecclesiæ nomine, an est continuo consequens, nullum in Ecclesia esse oportere, qui supremam obtineat auctoritatem? Atque illud, antequam de vera ejus loci interpretatione statuam, quæro, de futura ne Ecclesia Christus idem Servator loquutus tunc fuerit, an etiam de illa, quæ cum ipse in terris ageret, vigebat? Ego vero cur *τὸ dic Ecclesiæ* spectare ad primordia Christianismi non possit, nullo modo prorsus intelligo. Quis enim credat, eum, qui tunc alterum affecisset injuria, nec corripi debuisse, neve adhibitis testibus moneri, neve apud Ecclesiam accusari; neve si accusatus, dicto audiens non fuisset, haberi in numero Ethnicorum? Spectat ergo is locus ad Ecclesiam, quæ tunc, cum Christus in terris versabatur, florebat. Quid igitur? Eritne quisquam tam impudenter insolens, ac temerarius, qui Christi tempore Aristocraticam fuisse pugnet gubernandæ Ecclesiæ, administrandæque formam? Quum autem nemo unquam sit Christianorum, qui sic esse statuendum putet, ipsi

ipsique Lutherani, atque Calviniani, qui pro Aristocratia certant, Christum Monarcham universæ Ecclesiæ esse confiteantur; relinquitur, ut Ecclesiæ nomine in eo Evangelii Matthæi loco aut Præsides, moderatoresque singulares singularium cœtuum indicentur, quæ quidem mihi probatur interpretatio; aut si quidquam aliud indicetur, ne id quidem Monarchiæ Ecclesiasticæ obesse possit. Nam si posset, *ἀριστοκρατικῶς aristocratice* Christi tempore administrata fuisset Ecclesia, quod ne adversariis quidem placet. Equidem Præsides, ut dixi, sacrorum indicatos fuisse a Christo (c. XVIII. Matth.) defendo, qui cum Ecclesias moderentur, ac repræsentent (1) tum appellari commode possunt *Ecclesia*. Plures autem in quo-

1 Si enim Presbyteri, qui in unum locum de rebus Ecclesiæ deliberaturi, atque constituturi convenerint, auctore Chemnicio, propterea quod cœtum, qui fidei eorum, curæque creditus fuerit, *repræsentent*, Ecclesia dici commode possunt, cur non item præses Ecclesiæ, sive *Episcopus*, qui perinde suam Ecclesiam exhibet, appellari eodem non potest nomine? Atque Christum eos indicasse τὴν ἐκκλησίαν vocabulo constat, quibus data ligandi solvendique potestas esset *Matth. cap.* XVIII. *v.* 18. cœtumque ipsum, quem moderarentur, repræsentarent. Quare Paulus in priore ad Corinthios epistola ab se traditam satanæ Corinthium gravissimi sceleris reum scribit. „ Omnino, *inquit v.* 1. *seq.*, auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat . . . ego quidem „ absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens κέκρικα ὡς παρὼν „ eum, qui sic operatus est, in nomine domini nostri Jesu Christi congregatis vobis, & „ meo spiritu cum virtute Domini nostri Jesu tradere hujusmodi satanæ „. Quid? *si c.* XIII. *epist.* II. *v.* 1. *seqq.* „ Ecce tertio, *dicat*, venio ad vos. In ore duorum, vel trium testium „ stabit omne verbum. Prædixi, & prædico ut præsens, & nunc absens, iis, qui ante pec- „ caverunt, & ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam „. Itaque si hanc sibi assumsit Apostolus auctoritatem, indicio est, unum, apud quem accusatus frater, deprehensusque reus sceleris, ac judicatus denique fuisset, intelligi posse *Ecclesia* nomine. Neque vero insum, qui congregari olim nostros Presbyteros flagitii reprehendere consuesse, ut multorum objurgatione seipsum ille respiceret, veniamque peteret, negem. Confer *epist.* I. *Pauli ad Corinth.* & *epist.* II. *cap.* II. *v.* 6. ubi de incestuoso Corinthio agens: *sufficit illi*, inquit, *objurgatio hæc, quæ fit a pluribus*. Nempe a pluribus objurgatus peccator est, unius autem judicio traditus satanæ. Tertullianus de Congregationibus Christianorum sui temporis scribens: *Apol. cap.* XXXIX. *pag.* 119. *edit. Veneta an.* 1748. *in Append.* „ Ibidem, *inquit*, etiam exhortationes, castigationes, & censura divina. Nam & judica- „ tur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conspectu, summumque futuri judicii „ præjudicium est, si quis ita deliquerit, ut a communione orationis, & conventus, & „ omnis sancti commercii relegetur. Præsident probati quique seniores honorem istum non „ pretio, sed testimonio adepti. Neque enim pretio ulla res Dei constat „. Sed hæc etsi tum fieri, idque jam recte, solerent, nihil tamen catholicis afferre detrimenti possunt. Neque enim quisquam est, qui decipi quidquam de Episcoporum auctoritate putet, propterea quod synodos Diœcesanas interdum habeant, eamque parœcis de statu Ecclesiæ, cui præsunt, agant, usque statuant, quæ ad cultum virtutis, rectamque non institutionem morum solam, sed etiam cœtus administrationem conferre videantur. Quis enim est tam ineptus, tamque imperitus rerum, qui cum Parœcos ad synodum convenire intelligat, horum esse

quoque cœtu Præsides Sacrorum, seu Episcopos creare non licet. Quare majores nostri, ut Cyprianus (1), ut Chrysostomus

esse existimet, Ecclesiæ Romanæ sententia, auctoritatem Episcopi auctoritati parem? Quare si in consessu eorum caussæ, Tertulliani tempore, agitabantur, qui rei sceleris fuissent, negandum continuo non est, iis, qui considerent, unum aliqem præfuisse, qui reliquis esset jure divino præstantior. Sed de Tertulliani sententia multis volumine quarto hujus operis disputavimus *pag. 421. seqq.* Quo magis miror Salomonis Deilingii superintendentis Lipsiensis incredibilem confidentiam, qui *parte IV. observationum sacrarum, & Miscellanearum Exercitatione sexta, quæ inscribitur: De novitate regiminis Monarchici in Ecclesiam universam observ. II. §. II. pag. 431. edit. an. 1747.* Tertulliano teste *probatorum seniorum* vocabulo non pastores modo, sed pios etiam laicos intelligi oportere scribit. Nam qui sibi perspicua veterum testimonia afferri ad Monarchiam comprobandam postulat, is nunc pro Democratia potius, quam Aristocratia pugnans, *laicos*, quasi essent ab Tertulliano in consessum introducti, nominat, quorum tamen nusquam est ab Tertulliano facta, eo ipso in loco, quo Superintendens abutitur, mentio. Atque Tertullianus, qui in Apologetico laici ne, an Ecclesiastici in consessu essent, non satis explicate dixit; in Libro tamen de Exhortatione Castitatis *cap. VII. pag. 502. edit. Ven. ann. 1748 differentiam inter ordinem, & plebem, consessumque ordinis* nominans, eos consedisse judicandorum laicorum caussa indicat, qui cooptati in ordinem fuissent Ecclesiasticorum. Vide quæ *t. IV. pag. 421. notat. 2.* scripsimus. Quinetiam quum idem sit auctor Tertullianus *l. indic. Apol. probatos seniores*, quorum meminit, *honorem* hunc obtinere non *pretio*, sed *testimonio* consuesse, loquutus de *Ecclesiasticis* facile necesse est, quos in id collegium *testimonio* adlectos fuisse scimus. Nam Alexander Severus, qui vivo fortasse Tertulliano, potitus imperio Populi Romani fuit, apud Spartianum *in vita pag. 997. edit. an. 1671. de testimonio* loquens „ grave sibi esse, *ajebat*, quum id Christiani, & Judæi facerent in prædicandis SA„ CERDOTIBUS, QUI ORDINANDI SUNT, non fieri in provinciarum rectoribus, quibus & fortu„ næ hominum committerentur, & capita.

1 Cyprianus *epist. LXVIII. al LXVII. ad Stephanum pag. 176. edit. Oxon. an. 1682.* scribit hoc modo: „ Cui rei (*agit autem de Marciano Arelatensi Novatianorum patrono*) „ nostrum est consulere, & subvenire, qui divinam clementiam cogitantes, & gubernandæ „ Ecclesiæ libram tenentes, sic censuram rigoris peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis „ erigendis, & curandis vulneratis bonitatis, & misericordiæ divinæ medicinam non de„ negemus „. Cum autem *nostrum est* &c. dicit, Episcopos intelligit, qui *libram Ecclesiæ tenerent*. *Rursum epist. LXVI. al LXIX. ad Florentium pag. 168.* „ Dominus in Evan„ gelio, *inquit*, cum eum loquentem discipuli derelinquerent, conversus ad duodecim di„ xit: *numquid & vos vultis ire?* respondit ei Petrus dicens: *Domine ad quem ibimus?* „ *verba vitæ æternæ habes &c.* Loquitur illic Petrus, super quem ædificata fuerat Ec„ clesia, Ecclesiæ nomine docens, & ostendens, quia etsi contumax, ac superba obaudire „ volentium multitudo discedat, Ecclesia tamen a Christo non recedit, & illi sunt Ecclesia „ plebs Sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærens. Unde scire debes Episcopum in „ Ecclesia esse, & ECCLESIAM IN EPISCOPO, et si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia „ non esse „. Quid est autem *Ecclesiam esse in Episcopo*, nisi Episcopum Ecclesiam repræsentantem appellari posse Ecclesiam? Quod ut magis magisque constet, demonstreturque nomine Ecclesiæ, quæ cognoscere de eorum, qui accusati sceleris fuerint, caussa debeat, Episcopos intelligi oportere, animadvertendum est, Cyprianum *in Epistola ad Lapsos* XXXIII. *al.* XXVII. *pag. 66.* constitutam super Episcopos Ecclesiam dicere, a quibus potestate ligandi, atque solvendi prædictis omnis actus ipsius Ecclesiæ jure divino gubernetur. „ Do„ minus noster, *inquit*, cujus præcepta metuere, & observare debemus, Episcopi hono„ rem, & Ecclesiæ suæ rationem disponens in Evangelio loquitur, & dicit Petro: *Ego tibi* „ *dico, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam &c.* inde per „ temporum, & successionum vices, Episcoporum ordinatio, & Ecclesiæ ratio decurrit, UT

ECCLE-

ſtomus (1), ut Auguſtinus (2), ut alii, qui de Epiſcopis hunc eſſe locum intelligendum (3) exiſtimant, unum in unaquaque Eccleſia Epiſcopum eſſe oportere teſtantur (4). Nam quod

„ ECCLESIA SUPER EPISCOPOS CONSTITUATUR, ET OMNIS ACTUS ECCLESIÆ PER EOSDEM „ PRÆPOSITOS GUBERNETUR „. Confer *Epiſt.* LIX. *ad* Cornelium *al.* LV. *pag.* 126. *Epiſt.* ad Stephanum LXXII. *p.* 198. ubi: „Habet, *inquit*, in Eccleſiæ adminiſtratione voluntatis ſuæ „ arbitrium liberum unuſquiſque præpoſitus (*Præpoſiti* autem nomine vocat *Epiſcopum*) „ rationem actus ſui Domino redditurus „. *Ep.* LV. *al.* LII. *ad* Antonianum *p.* 110.

1 Chryſoſtomus *homil.* LX. *al.* LXI. in Matthæum *num.* II. *pag.* 607. *tom.* VII. *opp. edit. Pariſ. an.* 1727. εἶπε, inquit, τῇ ἐκκλησίᾳ, τουτέστι τοῖς προεδρεύουσι. *Dic Eccleſiæ, hoc eſt præſidibus*. Hoc loco abutuntur Chamierus, atque Spanhemius locis ſupra indicatis, propterea quod Chryſoſtomus non *præſidi*, ſed *præſidibus* dixerit. Sed non animadverterunt, eo conſilio ſcriptum ita ab Chryſoſtomo fuiſſe, ut multarum Eccleſiarum præſides, ſeu Epiſcopos, non ut in una Eccleſia multos fuiſſe præſides indicaret. Id enim ne ſomniare quidem poterat is, qui Epiſcopum unum Eccleſiæ ſingulari cuique præeſſe ſciret. Itaque paulo poſt, cum non de multis, ſed de ſingulari quapiam Eccleſia ageret, oſtenderetque quibus data a Chriſto claves fuerint (his enim, qui clavium obtinerent poteſtatem indicatos a ſervatore Jeſu fuiſſe Eccleſiæ nomine paullo ante diximus) ſcripſit hoc modo: *pag.* 608. *num. eodem* οὐκ εἶπε τῷ προέδρῳ τῆς ἐκκλησίας, δῆσον τὸν τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ἐὰν δήσῃς, *non dixit* PRÆSIDI ECCLESIÆ *liga hunc*. *ſed ſi alligaveris &c.* Viden' ut unum nulus Eccleſiæ præſidem nominet? De Epiſcopo igitur hunc locum Matthæi intellexerit Chryſoſtomus neceſſe eſt, non de pluribus, qui Eccleſiæ præſiderent.

2 Confer *lib.* I. *de Civitate Dei cap.* IX. *pag.* 8. *ſeq. tom.* VII. *opp. edit. Antuerp. ann.* 1700. Etſi autem locum Matthæi non indicet, tamen quis arguere debeat peccantem oſtendit, ut qui eam tribuat Epiſcopo auctoritatem. Conſule etiam *lib.* XIX. *de Civ. Dei cap.* XIX. *pag.* 426. *& enarr. in Pſal.* CXXVI. *pag.* 1069. *n.* 3. *tom.* IV. *opp. edit. ejuſdem*. Mitto cetera ne ſim longus.

3 Conſule Origenem *tom.* XIII. *commentar. in Matthæum pag.* 336. *vol.* I. *opp. edit. Rothom. Huet. an.* 1668. & quæ in eum locum adnotavit Petrus Daniel Huetius *vol.* II. *in not. pag.* 60. *& pag.* 45. *ſeq.* Vide præterea Apoſtolicas Conſtitutiones *l.* II. *c.* XXVI. & *ſeq. pag.* 250 *ſeqq. edit. Amſtel. an.* 1724. Sed de hac re non eſt, cur multis diſputandum putem. Nihil enim tam eſt clarum, tamque perſpicuum, quam Patres in ea ſententia fuiſſe, ut jure divino Epiſcopos presbyteris eſſe dignitate, auctoritateque præſtantiores defenderent. Confer *tom.* IV. *hujus operis pag.* 351. *ſeqq.*

4 S. Cyprianus *Epiſt.* LV. *al.* LII. *ad* Antonianum *in Collect. autem epiſtolar. Roman. Pontif. inter* Cornelianas X. *edit. Conſtantis Pariſ. ann.* 1721. *pag.* 164. *ſeq. num.* 8. „ Factus eſt Cornelius Epiſcopus de Dei, & Chriſti ejus judicio, de Clericorum „ pene omnium teſtimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, ſuffragio, & de Sacerdotum anti„ quorum, & bonorum virorum Collegio, cum nemo ante ſe factus eſſet, cum Fabiani lo„ cus, id eſt cum locus Petri, & gradus Cathedræ ſacerdotalis vacaret. Quo occupato de „ Dei voluntate, atque omnium noſtrum conſenſione firmato, quiſquis jam Epiſcopus fieri „ voluerit, foris fiat neceſſe eſt, nec habeat Eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ „ non tenet unitatem. Quiſquis ille fuerit, multum de ſe licet jactans, & ſibi plurimum „ vindicans, profanus eſt, alienus eſt, foris eſt. Et, cum poſt primum ſecundus ESSE NON „ POSSIT, quiſquis poſt unum, qui ſolus eſſe debeat factus eſt, non jam ſecundus ille, ſed „ nullus eſt „. *Epiſt. item* XLIV. *al.* XLI *ad Cornelium inter Cornel.* I *ibid. pag.* 126. „ Epiſcopo, *dicit*, ſemel facto, & collegarum, ac plebis teſtimonio, & judicio comproba„ to alium conſtitui nullo modo poſſe „. Conſule *Epiſt.* VI. *Cornelii Papæ ad Cyprianum* quæ inter Cyprianicas eſt XLIX. *al* XLVI. *num.* 2. *ibid. pag.* 138. *Epiſt.* IX. *ad Fabium Antiochenum num.* 3. *pag.* 150. Eadem omnino habent Johannes Chryſoſtomus *Homil.* I. in

quod Protestantes plerique a Presbyteris, Episcopisque administrandas una esse, gubernandasque Ecclesias quasque contendunt, inane est. Factum id enim aliquando Episcoporum fuisse voluntate ostendent, divina vero institutione, non item. Quod cum manifestum per se sit, tum ex eo etiam Matthæi testimonio concludi, efficique potest. Apostolos enim Christus eo in loco Ecclesiæ vocat nomine (quibus ligandi, solvendique tribuit potestatem) adeoque successores etiam Apostolorum. Cumque successores sint Apostolorum Episcopi, qui nullum habent in cœtu, cui præsunt, auctoritate parem, sequitur, ut in singulari etiam cœtu, unus Episcopus, qui instituendo, docendo, regendo, administrando suam singularem Ecclesiam exhibet, Ecclesia appelletur. Quod si id nomen Episcopum suam Ecclesiam exhibentem indicat, quid est, quod indicare nequeat Pontificem, qui ut regit, ac moderatur, ita etiam exhibet universam? Quare Matthæi locus ut Episcopis pares Presbyteros in singularibus cœtibus regendis non efficit, ita ne Pontifici quidem in administranda, gubernandaque Ecclesia universa. Miror autem quid sit, quod cum Calvinus, ac Beza hunc Matthæi e capite XVIII. locum ad Synagogam, non ad cœtum Christianorum; aliique de grege Protestantium ad Principem reipublicæ pertinere defenderent: tum Chamierus, qui Calvinum (1), Bezamque (2) admiraretur, atque suspiceret, tam esse clarum, tamque perspicuum *τὸ dic Ecclesiæ* putarit, ut hoc uno Bellarminum pro Ecclesiastica Monarchia pugnantem, perstrictum, convictumque erroris fuisse arbitraretur. Nam quod, auctore factionis Calvinianæ magistro, de Synagoga intelligi non modo potest, sed etiam debet, quid est, quod implicare eum

Tom.V. E po-

in epist. ad Philipp. num. 1. *pag.* 194. *tom.* XI. *opp. edit. Paris. Montfauc an.* 1734. & & aliis in locis, quos describit Pearsonus *vindiciar. Ignatianar. part.* II. *cap.* XII. *p.*422. *tom.* II. *Patr. Apostol. edit. Amstel. an.* 1724. Ambrosiaster, cujus ipse testimonia attuli *tom.* IV. *hujus operis p.* 443. *seqq.* Hieronymus *lib. eodem tom.* IV. *pag.* 473. *seqq.* Eadem refert Pearsonus *ibid. pag.* 423. *seq.* Mitto de Epiphanio, Augustino, aliisque dicere, ne longior sit oratio, quam oporteat.

1 Calvinus Harmon. *Evang. ad cap.* XVIII. *v.* 17. *Matth pag.* 279. *edit. Rob. Steph. ann.* 1555.

2 Beza *in Matth. cap.* XVIII. *v.* 17 *pag.* 68. *versa edit. Paris. an.* 1556. quamquam hic suam non tam aperte promat sententiam.

potuerit, qui non de Synagoga Judæorum, ſed de Chriſtianorum Eccleſia ageret, quæreretque, Monarchica ne, an Ariſtocratica ſit illius regendæ, atque gubernandæ forma.

Scio autem eſſe aliquos, qui parem in adminiſtranda Eccleſia fuiſſe Epiſcoporum, Presbyterorumque ſimplicium auctoritatem pugnent, idque ut efficiant (1), teſtimoniis Lucæ, Pauli, Polycarpi, Irenæi, Tertulliani, Hieronymi, aliorumque veterum abutantur. Sed quoniam explicata quarto hujuſce operis volumine copioſe hæc ſunt (2), nulla eſt cauſſa, cur eſſe rurſum explicanda videantur. Nam quod de Eutychio Alexandrino Deilingius ſcribit, etſi nullius momenti eſt, propterea quod Arabs ille neque doctrina, neque auctoritate, neque vetuſtate cum Ignatio, ceteriſque, quos Tom. IV. laudavi, Patribus ſit comparandus, tamen expendendum breviter eſt, ne quid a me quiſquam prætermiſſum eſſe, quod ad rem pertineat, arbitretur.

Itaque de Euſebio Renaudotio viro eruditiſſimo hæretici conqueruntur (3) quod invectus acriter in Eutychium fuerit

1 Deilingius *ibid. obſ.* II. *pag.* 429.

2 *Pag.* 331. *ſeqq.*

3 Salomon Deilingius *Obſerv. ſacror. part.* IV. *exercit.* VI. *obſerv.* 2. *pag.* 433. *ſeq.* Ejuſdem eſt Deilingii error graviſſimus de Hieronymo. Ab hoc enim Epiſcopos inſtitutos divinitus fuiſſe ſcribi, animadvertit, auctos autem dignitate, qua Presbyteris antecellant, non item. Nam id dignitatis genus, Hieronymo auctore, non divino jure, ſed conſuetudine niti Eccleſiarum. Diſplicuiſſe hanc tanti Doctoris ſententiam Bellarmino de *Clericis cap.* XIV. Joh. Cabaſſutio *in notit. Eccl. ſ. ſec.* II. *diſſ.* XIII. *pag.* 44. Petavio *t.* IV. *Teolog. Dogm. edit. Amſtelod. pag.* 165. Johanni Morino *de ſacris Ordinibus exerc.* III. *cap.* III. aliiſque, quos gnathones vocat §. 2. p. 433. Confer, ſi licet, ejus §. III. *pag. eadem*. At immerito, te git, nunc demum eam diſplicere, quæ extremo quarto ſeculo vulgata, ne Damaſum quidem, quo cum Hieronymus aliquamdiu vixerat, offendit. Non enim eſſe credibile, omnes totius orbis Epiſcopos æquo tum animo id fuiſſe laturos, ſi factam ampliſſimo ordini ab Hieronymo putaſſent fuiſſe injuriam. Ego vero miror Deilingium, neque eruditione, neque peritia linguarum, neque rebus ceteris ita præſtantem, ut ullo modo cum iis, quos nominat, comparari poſſit, auſum fuiſſe eos *Gnathones* dicere. Atque ii ſunt Lutherani ſcriptores ſcilicet, qui cum noſtros contumelioſiſſimis verbis lacerant, tum nimium eſſe in ſcribendo acres catholicos conqueruntur. Sed miſſa hæc facio. Non enim de contumelia, ſed de Hieronymi opinione inſtituta a nobis eſt quæſtio. Nego igitur eam diſplicuiſſe Bellarmino, Petavio, Morino, Cabaſſutio, ceteriſque, qui cauſſam Epiſcoporum, defenſionemque ſuſceperunt. Neque enim id cuiquam diſplicet, quod explicari facile poſſe intelligit. At Hieronymi loca ita ab illis, atque etiam a me ipſo explicata ſunt, ut noſtrum dogma conſtituant, Proteſtantiumque errorem funditus evertere videantur. Vide quæ ſcripſi *tom.* IV. *hujuſce operis pag.* 473. *ſeqq.* Falſum autem eſt, quod Deilingius addit, *eminentiam* Epiſcoporum, auctore Hieronymo, *conſuetu-*

fuerit (1) de primordiis Alexandrinæ Ecclesiæ differentem, statuentemque ad tertium usque seculum non ab Episcopis, sed a Presbyteris duodecim, quorum fuisset a Marco Evangeliste constitutum collegium, deligi, consecrarique Patriarcham consuevisse. Eoque magis inique actum ab Renaudotio fuisse ajunt, quod cum Eutychium, ut barbarum, atque ab antiquis scriptoribus dissidentem, & novum (ut qui seculo demum Ecclesiæ decimo scripserit) contemsisset, insectatusque Seldenum, atque Proookium (2) fuisset (quod alter eorum Origines Eutychii partim imperitia linguæ, partim dolo, ac fraude (3) ex arabicis malis latinas fecisset deteriores, alter Annales ejusdem Eutychii ita esset interpretatus, nihil ut immutarit eorum, quæ turbata ab Seldeno fuerant, ne quid de amici existimatione deripere videretur) tum Severum Aschmoninensem sequutus in absurdas, interque se discrepantes opiniones inciderit. Nam oblitus, sic enim ajunt, eorum, quæ ante constituisset: ubi de Juliano, qui undecimus Alexandrinorum Antistes fuit, loquutus est, nullum *eo tempore Episcopum Alexandriæ mansisse scripsit*. Immo vero traditum ab Severo fuisse confessus est: *Post obitum Theonæ congregatos Alexandriæ Sacerdotes, & plebem, manus imposuisse super Petrum filium ejus spiritualem, & discipulum, Sacerdotem, eumque collocasse in solio Patriarchali Alexandrino juxta Theonæ mandatum*

suetudine humana, non divina institutione niti. Non enim de Episcuporum ordine, ac dignitate Hieronymus, quam certe divini omnino juris esse, ut quarto volumine *p. ead seqq.* ostendimus, sed de sollicitudine externa loquitur, quam ad Episcopum præcipue jure divino, ad solum autem Episcopum omnem sollicitudinem non tam jure divino, quam Ecclesiastico pertinere docet. *Quare Episcopos magis consuetudine, quam dispositione Dominica Presbyteris esse majores*, scribit, nempe in eo quod attinet *ad omnem sollicitudinem ad Episc. delatam*. „ Paullatim, *inquit*, ut dissensionum plantaria evellerentur AD UNUM OMNEM SOLLICITUDINEM esse delatam. Sicut ergo Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine, ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos, ita Episcopi noverint, se magis consuetudine, quam dispositionis dominicæ veritate Presbyteris esse majores. *Tom. IV. opp. edit. Paris. Martian. pag. 413. part. 1.* Quod si Hieronymus potestate, dignitateque Episcopos Presbyteris pares esse dixisset, incurrisset profecto in Damasi, ceterorumque Orthodoxorum offensionem, ut incurrit Aerius, quem ob eam hæresim fuisse damnatum liquet. Qua de re vide quæ dixi *T. IV. loc. indic.* Longe igitur discrepans ab errore Aerii fuerit necesse est Presbyteri Stridoniensis sententia.

1 Renaudotius *Hist. Patriarch. Alexandr. in Marco Evang. pag. 7. seqq. edit. Paris. an. 1713.*

2 Renaudotius *ibid. & pag. 12.*

3 *Ibid. pag. 12.*

tum anno decimo Diocletiani Imperatoris. Qua in re quis non videat contineri quidpiam, quo confirmari Seldeni sententia possit de Presbyteris Patriarcham non eligentibus modo, sed etiam *ordinantibus*? Neque id solum Renaudotius nullo modo, sed ne illud quidem animadvertit, quod ex Severo, cum de Damiano trigesimo quinto Patriarcha ageret, descripsit: *Anno*, videlicet, *octavo Patriarchatus Damiani Acephali ex eorum reliquiis, qui a Petro Moggo secessionem fecerant, cum apud illos quatuor tantum Sacerdotes superessent, habitis inter se consiliis, seniorem quatuor illorum Sacerdotem, nomine Aristocham, Episcopum ordinasse*. Quibus ex verbis Deilingius intelligi posse arbitratur, Renaudotium, qui Presbyteris jus *ordinandorum* Episcoporum negaverit, ne cogitantem quidem Severo adjunxisse fidem, qui Patriarchas in Ecclesia Alexandrina a Presbyteris ipsis constitutos, *ordinatosque* fuisse defenderet.

Ego vero etsi magni Renaudotium faciam, tanti non facio tamen, ut eum si errasset, quidquam detrimenti afferre Ecclesiæ Catholicæ potuisse putem. Sed cum hominem summa linguarum orientalium peritia, singularique eruditione præstantem injuria fuisse ab inimicis orthodoxæ religionis reprehensum intelligam, breviter illius caussam sic agam, ut eum, ademta Eutychio, iisque, qui hunc pessime fuissent interpretati, sequutique, fide, & animadvertisse ostendam, quæ ab Severo disputata essent, & integra, non detruncata, ut factum ab Deilingio est, protulisse, & diligentem dedisse operam; ut ne quis implicata scribendi Arabum ratione imprudens deciperetur. Atque est illud certissimum, Ecclesiæ universæ de jure *ordinandi* sententiam non ab eo uno scriptore, qui cum inter barbaros ageret, tum imperitus antiquitatum, doctrinarumque Ecclesiasticarum esset, sed a Patribus, a canonibus, librisque Liturgicis cœtuum Christianorum repeti oportere. Seldenus autem, cum nihil se reperire, nisi illum Hieronymi (1) de Presbyteris, Epi-

1 Selden. in Præf. *p.* v. *seqq. edit. Londin. Orig. Eutych. an.* 1642. & *p.* 132. n. xix.

Epiſcopiſque involutum, obſcurumque locum, in majorum monumentis poſſe perſpiceret, quo cauſſam tueretur Presbyterianorum; nulla antiquæ diſciplinæ, nulla majorum, nulla ritualium librorum habita ratione, Eutychii (1) & novi (2) & barbari, & inepti hominis teſtimonio (3) ſuum, ſociorumque ſuorum errorem confirmari poſſe exiſtimavit, qui Epiſcopos olim Alexandrinos a Presbyteris fuiſſe conſecratos cenſent. Ac de Patrum quidem auctoritate, de canonibus, librisque Eccleſiaſticis Alexandrinorum alias (4). Quod autem rem maxime continet, eſt: ſi ab Alexandro, qui Synodo Nicænæ interfuit, immutata ratio (5) eligendi Epiſcopi Alexandrinorum, cautumque fuit (quod Eutychius mentitur) ne deinceps a Presbyteris duodecim Patriarcha, quaſi id non eſſet neceſſe, ex eorum numero crearetur, Ariani profecto, qui ab Alexandro ſummopere diſſidebant, (6) ubi aliquot diebus poſt Alexandri interitum, Athanaſium

1 Confer quæ ſcripſi *tom.* IV. *pag.* 503. *ſeq.* Vapulat item Eutychius ab Joſepho Simonio Aſſemano viro doctiſſimo *tom.* I. *Bibliothec. Orient. pag.* 498. & *pag.* 506. *edit. Rom. an.* 1719.

2 Nam obiit an. 939. Æræ Chriſtianæ, qui annus 328. Hegiræ Muhemedanorum fuit. Conſule Herbelotum *Biblioth. Orient. ad v. Autiſious edit. Pariſ. an.* 1697. *pag.* 153.

3 Confer quæ ſcripſi ſupra *tom.* IV. *pag.* 505.

4 Vide quæ diſputavi *ibid. pag.* 505. *ſeq.* 507. 509.

5 Ita quidem habet Eutychius, ut eſt in Seldeniana editione ſupra indicata *pag.* XXX. & in Pocockiana *Annalium tom.* I. *pag.* 331. *edit. Oxon. an.* 1658. „ Neque deſiit Alexandriæ inſtitutum hoc de Presbyteris, ut ſcilicet Patriarchas crearent ex Presbyteris „ XII. uſque ad tempora Alexandri Patriarchæ Alexandrini, qui fuit ex numero illo trecentorum, & octodecim. Is autem vetuit, ne deinceps Patriarcham Presbyteri crearent, & decrevit, ut mortuo Patriarcha convenirent Epiſcopi, qui Patriarcham ordinarent. Decrevit item, ut vacante Patriarchatu, eligerent ex quacumque tandem regione, ſive ex duodecim illis Presbyteris, ſive aliis, virum aliquem eximium perſpectæ probitatis, eumque Patriarcham crearent.

6 Confer Epiphan. *Hæreſ.* LXIX. n. 11. *p.* 735. *tom.* I. *opp. edit. Pariſ. an.* 1622, quo in loco, Athanaſium tunc Diaconum Alexandri fuiſſe, cum poſitus Epiſcopatu eſt, ſcribit. Ἀθανάσιος ὁ μακαρίτης ὢν τότε διάκονος Ἀλεξάνδρου. *B. Athanaſius, qui tunc erat Diaconus Alexandri.* Adeundi præterea Socrates *lib.* I. *hiſt. Eccl. cap.* VIII. *pag.* 17. *edit. Taurin. ann.* 1737. Sozomenus *lib.* I. *cap.* XVII. *pag.* 33. *edit. ejuſd.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* XXI. *pag.* 376. πᾶσαν τὴν τῶν βαθμῶν ἀκολουθίαν διεξελθὼν, inquit, τὴν τοῦ λαοῦ προεδρίαν πιστεύεται. *Ad omnem graduum ordinem progreſſo, populi præſulatus concreditur* Athanaſio. Gregorium ſequutus Theodoritus *lib.* I. *cap.* XXVI. *Hiſtor. Eccl. pag.* 53. *edit. Taurin. an.* 1748. *In ſingulis Eccleſiaſtici ordinis gradibus ſumma cum admiratione verſatum fuiſſe* Athanaſium narrat. Itaque Samuel Baſnagius in *Annal. ad an.* 326. *num.* IV. *pag.* 732. *edit. Roterod. an.* 1706. Presbyteris eum ab Alexandro adgregatum exiſtimat. Sed cum Epiphanius diſtincte Athanaſium Diaconum tunc fuiſſe tradat,

nasium Diaconum, a quo sibi metuendum norant, electum consecratumque Episcopum intellexerunt, hunc certe contra disciplinam veterem a Marco Evangeliste institutam in Sedem Alexandrinam invasisse dixissent, petiissentque ab Imperatore, ut is ob eam caussam, non ob inanes (1), falsasque

dat, ac Diaconatus *ibidem* Theodoritus, non presbyteratus mentionem fecerit, sit ita, ut eum ordine per inferiores gradus ad Diaconatum pertigisse, atque hoc pacto intelligendos Gregorium, ac Theodoritum esse putem. Eoque magis in eam induco sententiam, quod Athanasium videam ita de se fuisse loquutum, ut ab Diaconatu se ad Episcopatum fuisse translatum innueret. *Apol. contra Arian. num.* VI. *pag.* 128. *edit. opp. Paris. an.* 1698. Quare diligentissimus Tillemontius ab Diaconatu ad Episcopatum translatum Athanasium statuit. *In vit. s. Athan. art.* III. *tom.* VIII. *Mem. Hist. Eccl. edit. Paris. ann.* 1702. Huic praiverat Baronius ad an. CCCXXVI. *num.* VI. Neque repugnat Caveus *script. Eccl. Hist. Litter. pag.* 190. *edit. Oxon. an.* 1740.

1 Nam ut Synodi Alexandrinae anno 340. celebratae auctoritate constat, Ariani Imperatori scripserant: „ Post obitum Alexandri Episcopi, cum pauci quidam Athanasii mentio„ nem facerent, sex aut septem Episcopos, clam & in obscuro loco ipsum ordinasse „. *Apud Athanas. Apolog. contra Arian. tom.* I. *opp. edit. ejusd. pag.* 128. *num.* VI. Quod si immutata disciplina Alexandrinae Ecclesiae a Marco tradita, Alexandri jussu, fuisset a duodecim Presbyteris deligi Episcopum debuisse Athanasium Ariani scripsissent, non a majore numero Episcoporum. At Patres, qui Synodo ipsi interfuerunt, accusationem Arianorum repellunt, his verbis *Ibid.* „ Nos autem cum tota civitate, & universa provincia „ testes sumus, totam multitudinem, omnemque Catholicae Ecclesiae populum, quasi uno cor„ pore, uno animo congregatum, exclamasse, vociferatum esse, ac Athanasium suae Eccle„ siae Episcopum petiisse. Hoc publicis votis Christum rogabant, hoc nos diebus, nocti„ busque plurimis facere adjurabant... Quod autem ex nobis (Episcopis) quamplurimi „ sub omnium conspectu, & omnibus prae gaudio acclamantibus, ipsum ordinarint, nos „ testes sumus, qui ordinavimus, & fide quidem digniores iis, qui tunc aberant, & jam „ talia mentiuntur „. Forsasse vero praetermisissent haeretici de *Diacono* contra instituta Alexandrinorum Episcopo creato dicere, Synodique Alexandrinae Patres satis se accusatoribus fecisse putassent, si expetitum a plebe Athanasium, & ab Episcopis consecratum fuisse respondissent? Atque Gregorius Nazianzenus, cujus est certe longe gravior auctoritas Eutychii fide, *Orat.* XXI. *pag.* 377. *tom.* I. Sic igitur, *inquit*, atque ob eas caussas totius populi suffragiis... APOSTOLICO, ET SPIRITUALI MODO AD MARCI THRONUM EVEHITUR. Viden, ut *Apostolico* modo fuisse Athanasium Episcopum creatum dicat? *Apostolico* certe, ut qui non solum apud ceteras valuisset jam inde ab aetate Apostolorum, sed etiam in Alexandrina Ecclesia. Quod si non esset is modus ab Apostolis repetendus, *Apostolicus* profecto non fuisset, neque Arianis opponi potuisset, si contrariam consuetudinem invectam Alexandriam a Marco fuisse intellexissent. At is *Apostolicus* modus qualis tandem fuit? Nempe ut petente plebe a *multis* Episcopis Provinciae *ordinarentur* Episcopi. Atque hoc sane pacto consecratum Athanasium Episcopum fuisse Alexandrinorum, ex Epistola Synodica *Alex. Synod.* quam paullo ante indicavi, liquet. Neque vero credibile est, unam Ecclesiam Alexandrinam morem ab Apostolis introductum omisisse, quo Ecclesiae ceterae uterentur. Cyprianus autem *Ep.* LXVII. *al.* LXVIII. *p.* 172. *edit. Oxon.* „ Propter quod diligenter, *inquit*, „ de traditione divina, & Apostolica observatione observandum est, & tenendum, quod apud „ nos quoque, & fere per provincias universas tenetur, ut ad ordinationes rite celebran„ das, ad eam plebem, cui praepositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciae proximi qui„ que conveniant, & Episcopus deligatur plebe praesente „. Sed quid multis est opus? Epiphanius *Haer.* LXIX. *num.* XI. *pag.* 735. hanc item consuetudinem invaluisse Alexandriae scri-

ſaſque criminationes, quas invidia, odioque permoti excogitaverant, de dignitate dejiceretur. Sed cum numquam id ab Arianis, aliiſque hæreticis, ſchiſmaticiſque, quorum erant in Ægypto permulti, objectum Athanaſio fuerit, maneat neceſſe eſt, nihil in eo genere fuiſſe immutatum ab Alexandro, rejiciendaque eſſe in fabulas, quæ Eutychius miſcuit, turbavitque in Originibus. Eoque magis in ſententia confirmor, quo videam Epiphanium ſcriptorem & æqualem fere temporum illorum, & Eutychio diligentiorem, ſic de Athanaſio agere (1), ut nihil novi in eo Epiſcopo conſtituendo, immo vero omnia, ut vetus Eccleſiæ Alexandrinæ conſuetudo ferebat, eveniſſe tradat. Atque eſt etiam illud graviſſimum, quod Eutychius de nomine Patriarchæ jam uſque a ſancti Marci temporibus uſurpato ſcribit (2). Nemo eſt enim tam ignarus, tamque imperitus Chiſtianarum rerum, qui, non Marci ætate dico; nam id omnino fieri non poteſt: ſed altero, tertioque etiam Eccleſiæ ſeculo eam vocem in uſu apud noſtros ſive Europæos, ſive Aſiaticos, ſive Africanos fuiſſe arbitretur (3). Quamobrem recte

ſcribit. „ Verum cum hæc ſit, *inquit*, Alexandriæ conſuetudo, ut poſt Epiſcopi mortem „ ſucceſſor non diutius differatur, ſed ſubinde pacis tuendæ gratia ſubrogetur, ne aliis „ hunc, aliis illum amplectentibus prælia ἐν τοῖς λαοῖς IN POPULIS & contentiones exi- „ ſtant „. Tempore igitur, quo electus Athanaſius eſt, ea conſuetudo inoleverat. Nam de Athanaſio loquitur Epiphanius. Non igitur tum primum introducta ab Alexandro eſt. Quare mentitur Eutychius, qui ab Alexandro Epiſcopo hanc fuiſſe conſtitutam diſciplinam cenſet. Sed de *antiquo ritu electionis, & ordinationis Epiſcoporum Alexandrinorum* confer Bollandianos *in ſerie Patriarch. Alex. cap.* 1. *in Marco Parerg.* 1. *pag.* 9. *ſeqq. tom.* 1. *Act. Ss Jun. menſ. edit. Antuerp.* Johannem Antonium Biancum Ord. *Min. Della Poteſtà, e della Politia della Chieſa tom.* III. *lib.* I. *cap.* II. §. XVII. *num.* V. *ſeqq. pag.* 213. *ſeqq. edit. Rom. ann.* 1745. eoſque ſcriptores, *quos tom.* IV. *pag.* 505. *ſeqq.* nominavi. Idem argumentum, ut Hammondum, alioſque Epiſcopales Anglos prateream, perſequitur Pearſonus *p.* 2. *Vindiciar. cap.* 21. *pag.* 334. *ſeqq. tom.* II. *Apoſt. PP. edit. Amſtel. an.* 1724.

1 Vide *not. ſuperior.*

2 *Pag.* XXXIX. *origin. edit. Seldeniana Londin. an.* 1642.

3 Confer quæ ſcripſi *tom.* IV. *hujus opp. pag.* 552. *ſeqq. not.* 1. *ſeqq.* Vidit hoc Seldenus *ibid. pag.* 5. *ſeqq.* Itaque ad Hadriani Imperatoris epiſtolam confugit, cujus eſt a nobis in IV. *volum. pag.* 550. *num.* IV. *& tom.* I. *p.* 140. facta commemoratio. Sed cum Bertetium *lib.* II. *Pathanon. cap.* 1. & Joſephum Scaligerum *lib.* III. *canon. pag.* 297. de Patriarcha Iudæorum cum ex epiſtola Hadriani locum de Patriarcha Iudæorum intelligere videret, contra vero Iſaacum Caſaubonum, & Salmaſium in *not. ad Vopiſcum* de Chriſtianorum, ancipitem ſe hærere dixit. Quaſi vero non ſatis conſtet, eſſe ea ſcripta de Iudæorum Patriarcha ab Imperatore.

recte, sapienterque a Petavio (1), Natali (2) Alexandro, Renaudotio (3), aliisque actum contra Seldenum, & Procokium est, quorum alter partim imperitia linguæ, partim hæreseos tuendæ caussa, alter ne quid de Seldeni existimatione detraheret, ita sunt in Originibus Eutychii in latinam linguam convertendis versati, ut non modo, quæ turbata a scriptore Arabe fuerant, probarint, sed novos etiam errores invenerint (4) invexerintque in Ecclesiæ Orientis historiam. Quod si veritatis, non sectæ amore permoti ostendere voluissent, ne novos quidem Arabas ab antiquis Patribus dissidere, Severi libros latinos facere curassent, qui Severus, ut accuratior scribendo, ita propensior fuit ad Alexandrinorum veterum, ceterorumque Christianorum orthodoxorum sententiam (5). Renaudotium autem non animadver-

1 Petav. *lib.* 1. *de Hierarchia cap.* XIII. *num.* XVIII. *pag.* 727. *tom.* III. *Theolog. Dogm. edit. Paris. an.* 1644.

2 *Histor. Ecclesiast. secul.* IV. *Dissert.* XLIV. §. XXVI. *pag.* 741. *tom.* IV. *edit. Luc. an.* 1750.

3 *Renaudot. vit. Patr. Alex. in Marco pag.* 7. *seqq. edit. Paris. an.* 1713. Confer etiam Bollandianos, & Biancum, *loc. supr. indic.*

4 Vide quæ disputavi *tom.* IV. *pag.* 509. *seqq.* Immo vero, quod Eutychius scribit, *nullus erat in Provincia* Episcopus, Seldenus, & Procokius ita vertunt, ut nullum dicunt ad Demetrium usque in *Provinciis* Ægypti Episcopum fuisse. Seld. §. 22. *p.* 147. Procokius *Annal. tom.* I. *pag.* 332. *edit. Oxon. an.* 1658. Fuisse autem Episcopos ipso etiam secundo Ecclesiæ seculo, diu ante Demetrium in Ægypto, constat ex *Epistol. Hadriani Imperatoris apud Flav. Vopisc. in Saturnino pag.* 719. *tom.* II. *Hist. August. scriptor. edit. Lugd. Batav. an.* 1671. ubi hæc habentur: „ Ægyptum, quam mihi *laudabas*, Serviane carissime, totum didici levem . . . Illi, qui Serapin colunt, Christiani sunt, & devoti „ sunt Serapi, qui se Christianos Episcopos dicunt „. Integrum locum attuli supra *tom.* I. *pag.* 140. Etsi autem plena calumniæ hæc epistola sit, tamen Episcopos in Ægypto plures ante medium etiam seculum secundum floruisse demonstrat. Quid? Si Photius ex Pamphili Martyris, Eusebiique Apologia *Biblioth. Cod.* CXVIII. *pag.* 298. *edit. Rotomag. an.* 1653. *Synodum fuisse coactam* ἐπισκόπων *Episcoporum*, & *aliquorum Presbyterorum contra Origenem*? Erant igitur in Provinciis Ægypti ea ætate Episcopi. Quo magis impudentiam Blondelli miror, qui *Apolog. Hier. lib.* VIII. *in Addend. pag.* 199. *Origenem Presbyterorum decreto ex Photii* sententia *pulsum* scribit. Nam Photius ab ἐπισκόπων id factum, & *aliquot presbyteris*, καὶ τινων πρεσβυτέρων tradit: Sed non est, cur pluribus hosce scriptores hæreticos refellam, quos a protestantibus Anglis, quos Episcopales vocant, egregie confutatos sciam, imprimisque a Pearsonio *ibid. pag.* 342. *seqq.*

5 Apud Renaudotium enim *in vit. Patr. Alex. in Marco pag.* 9. de Cerdone, qui tertius post Marcum Episcopus Alexandrinorum fuit, loquens: „ Sacerdotes, & Episcopos, „ qui ejus vices in provincia administrabant, *scribit*, statim atque audierunt Melianum „ diem suum obiisse, Alexandriam convenientes, habito cum orthodoxa multitudine con„ silio, ad eligendum successorem, sorte jacta, Cerdonem, in quem ceciderat, patriarcham „ constituisse „. Confer, quæ ibidem persequitur Renaudotius.

vertiſſe, quæ cum Catholicorum decretis pugnare viderentur, tum falſum eſt, quam eſt falſum aut integra allata, aut recte explicata Severi teſtimonia fuiſſe ab Deilingio. Locus enim Severi, quem Deilingius (1) deſcribit: *Quod nullus ab eo tempore Epiſcopus Alexandriæ manſerit*, ſic habet, ut ab Renaudotio refertur (2): *Sedit* (Julianus XI. Patriarcha) *annis decem, & poſt illum Patriarcham nullus Epiſcoporum Alexandrinorum in Urbe manſit, ſed ſecreto egrediebantur, & ordinationes Sacerdotum diverſis in locis faciebant, exemplo Marci Evangeliſtæ*. Quæ res, ut cum decretis Catholicorum hominum pugnet, non video. Neque enim Severus ſcribit, conſecrari ex eo tempore Epiſcopos a Presbyteris conſueſſe, quod nunc quærimus, ſed Epiſcopos extra Urbem latuiſſe, cumque ſe opportunitas rei bene gerendæ obtuliſſet, e latebris prodiiſſe, *ordinatiſque* Sacerdotibus, proſpexiſſe commodis, utilitatibuſque Eccleſiarum. Id vero tantum abeſt, ut nobis detrimento eſſe, ac damno poſſit, ut orthodoxorum potius dogma confirmet, jus *ordinandi* Epiſcopo tribuentium. Si enim Epiſcopi Presbyteros *ordinaturi* ex receſſibus, latebriſque erumpere conſueverant, quanto id magis conſecrandorum Antiſtitum cauſſa feciſſent? Nam qui Presbyteris *ordinandorum* Presbyterorum facultatem concedendam non putabant, iidem multo minus conſecrari a Presbyteris primi ordinis Sacerdotes, hoc eſt Epiſcopos poſſe putaſſent. Neque ferendum eſt, quod Deilingius addit, Renaudotium impeditum partium ſtudio non animadvertiſſe, quæ hoc ipſo Severi loco continerentur (3). Non enim ſolum animadvertit Renaudotius, ſed etiam, ut is eſſet locus intelligendus, quum harum rerum peritiſſimus haberetur, & eſſet, luculenter imprimis, atque, ut par erat, graviter oſtendit (4).

1 Deiling. *ibid. pag.* 434.
2 Renaudot. *ibid pag.* 18.
3 Deilingius *ibid. pag.* 434. *ſeq.*
4 Renaudotius *ibid. pag.* 19. „Quod ſcribit Severus, nullum ab eo tempore Epiſcopum „ Alexandriæ manſiſſe, non ſatis accurate dictum videtur. Illud opinor intelligendum eſt, „ quod perſecutionum metu, quæ deinde fuerunt graviſſimæ, urbe excedere coactus fuerit. „ Id porro de Patriarcha intelligendum docet Eutychius, qui cum de Theona ageret, ait: „ Chri-

Atque is ipse Renaudotius ut hunc de Juliano, ita alterum Severi locum de Petro Martyre, quo Deilingius confidenter abutitur, illustravit (1). Jam vero quod de Aristocha hæretico Deilingius (2) objicit, quale tandem est? Severus enim instigante diabolo factum tradit, ut hæretici Presbyteri tres quartum Aristocham nomine Antistitem (3) constituerint. Id vero aut cum Catholicorum hominum communi doctrina pugnare, aut crimini dari Renaudotio oportere quis credat?

,, Christiani autem Alexandrini in speluncis, & domibus clam orabant, metu Romanorum ,, ne ipsos trucidarent, neque manifesto se exhibebat Patriarcha in Alexandria. Itaque Episcopus plebem suam vicatim visitare, & consolari cœpit, tum etiam Sacerdotes, & alios ,, Ecclesiæ ministros ordinare, qui in persecutione fidelibus auxilio esse possent ,,. Confer quæ sequuntur. Hinc plane intelligitur, non Renaudotium, qui diligenter, ut constat, in hoc genere argumenti versatus est; sed Deilingium *partium studio* impeditum non animadvertisse, quæ alioqui perspicua, atque manifesta erant.

1 Renaudotius in *Petro Mart. Patriarcha pag. 54.* ,, Cum Severus, *inquit*, scribit ,, (Petrum) ordinatum a Theona moribundo fuisse, ita illud accipiendum est, ut successorem sibi designaverit, id enim a multis sanctis Episcopis factum. Nam aliter auctor ipse ,, sibi contradiceret; qui post obitum Theonæ scribit, *congregatos fuisse Alexandriæ Sacerdotes, & plebem, manusque imposuisse super Petrum filium ejus spiritualem, & discipulum Sacerdotem, eumque collocasse in folio Patriarchali Alexandrino juxta Theonæ mandatum, anno 10. Diocletiani Imperatoris*. Ne quis autem suspicetur esse quidquam illis in verbis præsidii ad confirmandam Seldeni de Presbyteris Patriarcham ordinantibus opinionem, animadvertendum est, laicos quoque manus imposuisse censendos esse, quod nemo sane Ecclesiasticæ disciplinæ vel leviter peritus existimabit. Habent enim ,, canones Apostolicos, quorum auctoritatem ne vel suspicione quidem levissima lædi patiuntur, in quibus ordinari Episcopum a tribus saltem Episcopis constitutum legitur, ,, quod & omnes Ecclesiæ religiosissime observant. *Pag. 55.* Simplicissima igitur loci hujus, ,, & aliorum similium interpretatio est, quod Arabes impersonalia verba, impersonalemque orationem per pluralem tertiam exprimere solent: quod anglicæ linguæ, & teutonicæ dialectis, tum aliis etiam plerisque vulgaribus commune est. Itaque *imposuerunt illi homini manus* idem est, ac si diceretur, *imposita sunt illi manus*, nempe ab illis, ad ,, quos jus ordinandi pertinebat; ut pari sensu sæpe legimus, *convenerunt in Ecclesiam Sacerdotes cum Episcopis, & plebe, liturgiamque celebraverunt*: nempe illi, qui ,, eam celebrare ex ordinis sui munere debebant, & poterant, in reliquorum præsentia. ,, Tam facile quippe demonstratu est, laicos Missam celebrasse, quam Sacerdotes, aut Episcopos ordinasse ,,. Animadverteret ergo Renaudotius, quod eum Deilingius animadvertisse negat. Quod si Episcopos ab Severo nominari hoc loco Deilingius inficietur, sciat Sacerdotum, quos appellat, vocabulo, non Presbyteros modo, sed etiam Episcopos Severum indicavisse. Nam est ea vox utrorumque communis, quod nemo ignorat.

2 Deilingius *ibid. pag.* 435.

3 Severus apud Renaudotium in *Damiano* xxxv. *Patriarch. p.* 145. ,, Anno, *inquit*, ,, octavo Patriarchatus ejus, Acephali ex eorum reliquiis, qui a Petro Moggo secessionem ,, fecerant, cum apud illos quatuor tantum Sacerdotes superessent, DIABOLO INSPIRANTE (*hæc Severi verba* DIABOLO INSPIRANTE *consulto prætermisit Deilingius*) habitis ,, inter se consiliis statuerunt, ut unum ex se Episcopum crearent, ne perirent prorsus, ,, quandoquidem jam dudum absque Episcopis erant. Habitabant autem in orientali parte ,, Ægypti, atque ita seniorem quatuor illorum Sacerdotum nomine Aristocham ordinaverunt tres reliqui.

dat? Nemo enim umquam fuit Catholicorum, qui hæreticos *inſpirante Diabolo* ſimilia interdum auſos fuiſſe inficiaretur. De Renaudotio hoc breve dico. Non fuiſſe ab eo Severi de Ariſtocha illuſtrandum locum, qui ſatis eſſet perſpicuus, nihilque contineret, quod adverſari Romanæ Eccleſiæ dogmati videretur. Quamobrem caſtigandus Deilingius eſt, qui cum fraude tacitus præteriſſet, quæ ſibi eſſe contraria noverat, cumque nec cogitaret, qua de re ageretur, neque quo teſtimonia Severi ſpectarent intelligeret, eodem alios accuſavit, quo ipſe eſſet accuſandus, crimine. Sed de Presbyteris ſatis dictum eſt.

Sequitur ut explicem, pareſne Epiſcopos omnes dignitate, auctoritateque eſſe, majores noſtri putaverint, an unum aliquem inter eos excellere oportere, cui ceteri ut capiti conjungi, utque primati, atque Monarchæ Eccleſiæ univerſæ parere debeant. Igitur ut in ſuperioribus, ita in hoc genere quæſtionis hæreticos ab Catholicis diſſidere intelligo. Nam qui Proteſtantes pro Eccleſiaſtica Ariſtocratia pugnant (1), iidem (ſi Epiſcopales Anglos excipias) cum *ſuperintendentes*, ſeu *Epiſcopos* humano jure, non divino conſtitutos exiſtiment, tum omnes auctoritate, poteſtateque ita eſſe æquales defendunt, ut horum neminem eſſe ſtatuant, qui reliquos ut caput, Paſtorque *univerſalis* regat, ac moderetur. Angli autem, qui ordinem eſſe Antiſtitum Eccleſiaſticorum divinitus inſtitutum (2) cenſent, Metro-

1 Horum nos quidem aliquos numeravimus *hoc in vol. pag.* 11. *ſeqq.* Iis addi poſſunt Johannes Gerardus *tom.* 11. *pag.* 419. *ſeqq.* Deilingius *exerc.* v1. *obſerv.* 1. *pag.* 421 *ſeqq.* Henricus Benzelius *Syntagm. diſſert. tom.* 1. *Meletem. de Succeſſ. Epiſcop. apud Evangel. p.* 537. *edit. Francofurt. & Lipſ. an.* 1743. atque innumerabiles alios prætermittam, Daniel Tilenus *in not. & Animad. diſp. Rob. Bellarm. de ſummo Pontif. lib.* 1. *cap.* v111. *pag.* 43. *ſeqq. edit. Sedanenſis an.* 1619.

2 Hæc omnium hæreticorum ratio ſemper fuit, ut cum damnari ſe ab Eccleſia omnium magiſtra viderent, ſchiſma conflarent, primatemque ullum eſſe divino jure in cœtu Chriſtianorum univerſo oportere inficiarentur, ſive Epiſcoporum auctoritatem divina inſtitutione, ſive humana conſuetudine niti defenderent. At mitto equidem de Neſtorianis, de Monophyſitis, aliiſque dicere, quorum adhuc extant in Oriente reliquiæ. Nam hi quamquam Epiſcopis ſuis parent, tamen unum eſſe in Chriſtiana Republica univerſa primatem, ſi non verbo, re tamen vera negant. Quod ipſum eſt de Græcis Schiſmaticis ſtatuendum, quorum errorem diligenter exponam in ea, quæ eſt de Primatu Romani Pontificis, quæſtione. Interea ſa-

tropolitas quidem humana consuetudine in cœtus Christianorum commodum introductos, ferre se posse affirmant: *primatem* vero, ac *Monarcham*, qui sub aspectum cadat, divina lege universæ Ecclesiæ datum, nullo modo. Atque hi, quum tyrannidem, ut jactabant, Pontificum declinare se velle dicerent, Ecclesiasticam potestatem contra jus, & fas omne regiæ subdiderunt. Itaque, quod nunquam aut a Christo Servatore præscriptum, aut a majoribus traditum est, Regem Britannicarum Ecclesiarum caput, supremumque moderatorem appellaverunt, qui de ritibus (1), de disciplina, de

ea satis fuerit indicasse hoc loco, quæ Dositheus Patriarcha Hierosolymorum majorum gentium Schismaticus adnectat ἐν τῷ *sciendum* (nam τέτλεν Græcum id sonat) quod post Indicem capitum τοῦ Τόμου τῆς Ἀγάπης Tomi charitatis scripsit, *edit. Moldo Valachiæ an.* 1698. Is igitur Monarchicam, sed *tyrannicam* esse jactat Romani Pontificis potestatem. Immo vero ex *Confessione fidei Ecclesiæ Schismaticæ Orientis* a Patriarchis Nectario Hierosolymorum an. 1662., & Parthenio Constantinopolitano an. 1643. probata *Quæst.* LXXXIII. *seq.* p. 133. *seqq. edit. an.* 1695. liquet, Græcos Schismaticos hujus ætatis in eo errore versari „ ut Ecclesias omnes, quotquot certis locis continentur, particulares esse censeant, ut Ephesinam, ut Philadelphiensem, ut Laodicenam, ut Antiochenam, ut Hierosolymitanam, „ ut Romanam, ut Alexandrinam, ac ceteras etiam, illamque matrem reliquarum dici, „ quæ prima omnium Christi præsentia ornata fuit (hoc est Hierosolymitanam)... Quamquam Reges deinde dederint primos honores antiquæ, & novæ Romæ ob majestatem imperii „. Ex quo te intelligitur Schismaticos illos ita esse animis comparatos, ut divina institutione nullum esse ceterorum Antistitum Præsulem caput, atque magistrum, arbitrentur. Quare *Quæst.* LXXXV. p. 138. *versa* adducet: „ μόνος ὁ Χριστὸς εἶναι κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀποστόλου... διατὶ ἂν λέγωνται καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας οἱ προεστάμενοι αὐτῶν ἀρχιερεῖς κεφαλαὶ αὐτῶν, τοῦτο πρέπει να γροικᾶται πῶς αὐτοὶ εἶναι τοποτηρηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἰδίαν τοῦ καθ᾽ ἕνας ἐπαρχίαν, καὶ κεφαλαὶ „ μερικαί. Solus Christus est caput Ecclesiæ secundum doctrinam Apostoli... Quia si dicuntur & in Ecclesiis iis præfecti *Principes Sacerdotum* (hoc est Episcopi) capita ipsarum, „ hoc debet intelligi, quod ipsi sint Locumtenentes Christi unusquisque in sua ditione, & „ capita particularia „. Nos autem cum Christum caput esse Ecclesiæ confiteamur, ejus tamen locum in terris a visibili *secundarioque*, ut dicimus, capite Romano Pontifice teneri dicimus, quem proinde Pontificem *Vicarium* Christi merito appellamus. Id cum Schismatici ferre non possint, *particularia capita* ponunt, *universale* autem, quod sub aspectum cadat, divina institutione hominibus præpositum, omnino nullum.

1 Pseudo-synodus nationalis Cleri hæretici Anglorum ann. 1562. congregata de Regia potestate sic statuit, ut est in libello inscripto *Doctrina, & Politia Ecclesiæ Anglic. &c. edit. Londin. an.* 1617. *pag.* 306. „ Cum Regiæ Majestati summam gubernationem tribuimus omnium statuum, sive illi Ecclesiastici sint, sive civiles, & in omnibus caussis; non „ damus Regibus nostris aut verbi Dei, aut Sacramentorum administrationem (quod etiam „ injunctiones ab Elizabetha Regina nostra nuper editæ apertissime testantur) sed eam tantum prærogativam, quam a sacris Scripturis, & a Deo omnibus piis principibus videmus semper fuisse attributam, hoc est, ut omnes status, atque ordines fidei suæ commissos, sive illi Ecclesiastici sint, sive civiles, in officio contineant, & contumaces, ac „ delinquentes gladio civili coerceant „. Sed quod Pseudo-synodus coarctavit, id latius Anglorum sententia, patere ostendunt, quæ in *formula juris jurandi*, quo ministri Ecclesiæ

de religione decerneret. Quæ res cum eorum teſtimonio, tum etiam exemplis conſtat.

Atque horum quidem omnium, qui Epiſcopos quoſque pari poteſtate præſtare, nullumque eſſe eorum, qui ceteris ut caput, & Monarcha præſit, exiſtimarent, opinio non modo nullis ſacrorum Bibliorum locis, ſed ne teſtimonio quidem aliquo majorum oſtendi, efficique poteſt. Quod autem ſcriptum, traditumque nuſquam ab Auctoribus ſacris, Patribuſve eſt, quis id credat haberi in dogmatum religionis Chriſtianæ numero oportere? Ac ſi Epiſcopis par adminiſtrandæ univerſæ Eccleſiæ jus eſſet, id ſane juris aut diviſi obtinerent, aut in Syodis congregati.

Non ſinguli diviſim. Nam data his omnibus tantum eſt ſingularium adminiſtrandarum (1) cura; univerſæ vero non

cleſiaſtici Proteſtantes ſuam Regi obligant fidem, continentur. Sic enim habet: „ Ego A. „ B. palam teſtor . . . quod majeſtas Regia unicus eſt ſupremus gubernator hujus Regni, omniumque aliorum ſuæ majeſtatis dominiorum, ac territoriorum tam in OMNIBUS SPIRITUALIBUS, SIVE ECCLESIASTICIS REBUS, AUT CAUSIS, quam in temporalibus, & quod nullus extraneus princeps, perſona, prælatus, ſtatus, & potentatus habet, AUT HABERE DEBET ULLAM JURISDICTIONEM, POTESTATEM, SUPERIORITATEM, PRÆEMINENTIAM, VEL AUCTORITATEM ECCLESIASTICAM, SIVE SPIRITUALEM INFRA HOC REGNUM, & „ proinde renuncio penitus, & rejicio omnes extraneas juriſdictiones, poteſtates, ſuperioritates, & auctoritates, & promitto, me deinceps fidem, & veram obedientiam regiæ „ majeſtati, ejuſque hæredibus, ac legitimis ſucceſſoribus præſtiturum „. Extat *ibidem pag.* 276. & inter opera Jacobi Regis edita ab Jacobo Montacutio Wintonienſi Pſeudo-Epiſcopo *Londini an.* 1619. *In Apolog. pro juramento fidelitatis pag.* 258. De ritibus, ac diſciplina quod dixi, liquet ex inſcriptione libri editi publica auctoritate Londini *an.* 1617. qui liber inſcribitur. „ Doctrina, & Politia Eccleſiæ Anglicanæ a Beatiſſimæ memoriæ Principibus Eduardo tertio, Regina Elizabetha ſtabilitæ, & a religioſiſſimo, & potentiſſimo „ Monarcha Jacobo magnæ Brittaniæ &c. Rege continuatæ quibus ejuſdem Eccleſiæ Apologia præfigitur pro ſua diſceſſione in utraque a graviſſimis Romanæ Eccleſiæ corruptelis, „ tyrannide, idololatria, erroribus, & quod ad Concilium Tridentinum non acceſſerit „. Londini *an.* 1617. Nempe ſtabilitam ab Eduardo Rege, & ab Elizabetha Regina fatetur Auctor, non politiam, ſeu diſciplinam modo, ſed doctrinam etiam Eccleſiæ Anglicanæ. Atque in *Politia ejuſdem Eccleſiæ cap.* III. *pag.* 290. *Aucto ritatem*, ſcribit, *agnoſci ab Anglicana Eccleſia ſupremam . . . circa perſonas Eccleſiaſticas, aut in illis eligendis, & nominandis ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, aut manuum impoſitione facrandis, aut in pœnis ſtatuendis, & infligendis* (quamvis non ipſum per ſe Regem manus imponere arbitretur). Huc autem ſpectant, quæ congerit Gilbertus Burnetus in *Hiſtor. Reform. Eccl. Anglic. ad an.* 1531. *pag.* 65. *ſeq. tom.* I. *edit. Genev. an.* 1689. *& ad an.* 1533. *pag.* 80. *ſeqq. & ad an.* 1534. *pag.* 84. *ſeqq. & pag.* 91. *ſeqq. & ad an.* 1535. *pag.* 103. *ad an.* 1547. *pag.* 17. *tom.* II. *an.* 1548. *pag.* 51. *an* 1550. *pag.* 112. *an.* 1559. *ſeqq.* Confer Sanderum *lib.* VI. *de viſibili Monarchia Eccl. cap.* I. *&* IV. & Boſſuetium *Hiſtor. Variat. Eccl. Proteſt. lib.* VII. *num.* II. *pag.* 283. *ſeqq num.* IV. *pag.* 284. *ſeq. edit. app. Venet. an.* 1738. *tom.* II. *& num.* LXXVI. *pag.* 330. *ſeq. & lib.* X. *n.* XI. *pag.* 465. *ſeqq.*

1 Spanhemius Chamierum ſequutus *lib.* X. *tom.* II. *Chamieri Contracti cap.* VIII. §. XIII.

non item. At ne congregati quidem. Nihil enim plus auctoritatis tributum iisdem est congregatis (1), quam singulis.

5. xiii. *pag.* 465. „ Distinguendi, *inquit*, ab Apostolis Episcopi. Quia illis singulis „ commissæ erant omnes Ecclesiæ; his vero tantum singulis singulæ, juxta Petrum: *Pascite, qui penes vos est, gregem Dei* „. Eodem fere spectant, quæ scribit Daniel Tilenus *In Dispur. Rob. Bell. Polit. lib.* 1. *cap.* viii. *pag.* 44. *edit. Sedan. an.* 1619.

1 Quod si, sublato *Monarcha visibili* Ecclesiæ, aliqua est auctoritas major Episcopis congregatis tributa, hanc Protestantes Scripturarum, majorumve testimonio demonstrent necesse est. Nam contumeliis nihil umquam efficient. Scio Chamierum, eique obsequentem Spanhemium: *non posse singulos Episcopos, quod omnes*, scribere (*Spanhem. ibid.*) Clerique Romani ad Cyprianum Epistolam commemorare, quasi ea ipsis subsidio sit. Est vero hæc Cleri Romani ad Cyprianum scribentis *Epist. inter Cyprianicas* nun. *al.* xxxi. *pag.* 58. sententia: „ Quamquam nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti prius, „ Ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum Episcopis, Presbyteris, „ Diaconis, confessoribus pariter, ac stantibus laicis facta, lapsorum tractare rationem. „ Perquam enim nobis & invidiosum, & onerosum videtur, non per multos examinare, „ quod per multos commissum videatur fuisse, & unum sententiam dicere, cum tam grande „ crimen per multos diffusum notetur exisse; quoniam nec firmum decretum potest esse, „ quod non plurimorum videbitur habuisse consensum „. At hinc colligi non potest, plus potestatis inesse pluribus, qui capite, seu Antistite careant, qui ceteris congregatis auctoritate præstet. Nam iidem Clerici Romani paullo ante dixerant: „ Quamquam nobis differendæ hujus rei necessitas major incumbat, quibus post excessum nobilissimæ memoriæ viri Fabiani, nondum est Episcopus propter rerum, & temporum difficultates constitutus, „ QUI OMNIA ISTA MODERETUR, ET EORUM, QUI LAPSI SUNT, POSSIT CUM AUCTORITATE, ET CONSILIO HABERE RATIONEM „. Uni ergo Episcopo Fabiani successori eam auctoritatem tribuunt; tametsi, ne sine consilio quidquam ab eo decretum diceretur, id sibi videri opportunum affirment, ut Episcopis, Presbyteris, Diaconis &c. congregatis, omnium consensione, quid facto esset opus, decerneretur. Quod ni ita esset, ipsi per se convocatis Episcopis, Presbyteris, Diaconisque, quos memorant, de lapsis tulissent sententiam, quin Successorem Fabiani expectandum adjungerent, *qui omnia ista moderaretur, & eorum, qui lapsi essent, posset* CUM AUCTORITATE, *& consilio habere rationem*. Atque est illud præterea animadvertendum, *auctoritatis* meminisse Clerum ubi de successore Fabiani scripsit, ubi vero de ceteris ad consilium congregatis, non item. Ex qua re intelligitur, Episcopos quidem omnes in suis privatis Ecclesiis (Cleri Romani sententia) obtinuisse eam, quæ ipsis competeret, potestatem; Romanum autem non in Romana solum Episcopalem, sed etiam in aliis Pontificiam habere auctoritatem. Quare nihil de his rebus decerni statuique, nisi ab electo Romano, posse. Neque vero necesse fuisse, ajunt Romani, ut ea synodus Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorumque cogeretur, quasi ipse per se Pontifex controversiam de lapsis dirimere nequiret. Immo vero etsi potuisse indicent Antistitem Romanum id facere, tamen sibi placere narrant, ut communicatis consiliis res tanta constitueretur, propterea quod homines pervicaces plus moveri plerumque soleant multorum consensu, quam unius decreto, qui neque audisse, neque consultis ceteris rem suo arbitratu gerere videatur. Quamquam reipsa tantum ponderis Pontificis constitutioni, quantum synodi decretis insit. Nec vero quisquam est nostrum, qui facius neget esse, Pontificem consiliis etiam uti aliorum, quam uno suo. Nam Presbyteros esse Episcoporum *consiliarios*, adjutoresque, majores nostri scripserunt. Confer Ignatium *Epist. ad Polycarp. n.* vi. *pag.* 75. *edit. Londin. an.* 1646. *& ad Ephesios num.* iv. *pag.* 91. *& ad Magnesios n.* vi. *pag.* 127. *& num.* vii. *pag.* 129. *& ad Philadelphienses num.* iv *pag.* 151. *& n.* viii. *pag.* 157. quo loco Synedrium, hoc est concilium, Episcopi consessum Presbyterorum, atque Diaconorum vocat. πᾶσιν οὖν μετανοοῦσιν ἀφίει ὁ κύριος, ἐὰν μετανοήσωσιν εἰς ἑνότητα θεοῦ, καὶ συνέδριον τοῦ ἐπισκόπου: *omnibus*, inquit, *pœnitentibus dimittit Dominus*,

gulis. Non ergo par eſt eorum omnium poteſtas in regenda univerſa Eccleſia. Quod ſi Epiſcopis ſingularium Eccleſiarum gubernandarum ſolum auctoritas ineſt, neque eſt in eorum ordine quiſquam ceteris dignitate, poteſtateque præſtantior; quemadmodum ſinguli diviſim, ita omnes junctim collegam aut errantem, aut improbum coercere, punireque non poterunt. Quis enim caſtigari ſe, reprimique ſinat ab iis, quorum nemini ſubſit, quoſque moderatores eſſe videat cœtuum aliorum, non ſui? Atque feret ille quidem ab eo, quem divino jure conſtitutum eſſe univerſæ Eccleſiæ paſtorem, atque œconomum credat, non coargui modo ſe, ſed ſpoliari etiam dignitate; a privatis autem, ſibique æqua-

minus, ſi pœnituerint in unitatem Dei, & concilium Epiſcopi. *Et ad Trallianos n.* II. *pag.* 171 *& num.* III *pag.* 173. *& num* VIII. *pag.* 181. Eodem recidunt, quæ ſcribit Polycarpus Epiſcopus Smyrnæorum *in Epiſt. ad Philipp. ibid. pag.* 219. *Polycarpus*, inquit, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρεσβύτεροι, *& qui cum ipſo Presbyteri*. Itaque in Conſtitutionibus, quæ Apoſtolicæ inſcribuntur l. II. *cap.* XXVIII. *pag.* 344. *edit. PP. Apoſtolic. Amſtelod. an.* 1724. σύμβουλοι τοῦ ἐπισκόπου *Conſiliarii Epiſcopi* Presbyteri appellantur. Quod ſi Epiſcopus ad conſilium vocare tempus poſtulet, id quidem multo eſſe opportunius fatemur. Nam auditis præfectis ſingularibus ſingularium Eccleſiarum, nemo erit tam impudens, qui quidquam actum imprudenter a Pontifice putet. Quæ cum ita ſe habeant, non ſunt tamen ejuſmodi, ut Pontificem ſtatuere quidquam inconſultis Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibuſque non poſſe efficiant. Nam ſi liberum id quidem Epiſcopo eſt, multo magis Pontifici Romano. Liberum autem eſſe Epiſcopo, ſatis eſt clare, maniſeſteque ſcriptum a Cypriano. Hoc enim ille ſecum jam uſque ab initio Epiſcopatus ſui conſtituiſſe ſcribit, nihil ut ſine conſilio Presbyterorum, ſua privatim ſententia gereret. Quod ſi ſecum id conſtituit, jam indicat, liberum ſibi fuiſſe non conſtituere, ſi voluiſſet. Alioqui non conſtituiſſe quidem ſe, ſed coactum auctoritate Chriſti, aut Presbyterorum &c. privilegiis fuiſſe ſcripſiſſet. Sunt autem verba Cypriani hujuſmodi: *Epiſt.* XIV. *al.* VI. *ad Presbyteros, & Diaconos ſuos pag.* 33. *edit. Oxon. an.* 1682. „Ad id vero, quod ſcripſerunt mihi compresbyte„ri noſtri . . . ſolus reſcribere nihil potui, quando a primordio Epiſcopatus mei ſtatuerim, „ nihil ſine conſilio veſtro, & ſine conſenſu plebis, mea privatim ſententia gerere „. Jam vero quod libere Cyprianus fecit, hoc Spanhemius, Chamierus, & Dallæus *obſerv.* III. *exerc.* VI. §. IV. *obſervationum ſacrarum p.* 441. contorſerunt, ut factum neceſſitate quadam legis videretur. Moſis, & Maximi Presbyterorum verba huc pace inere defendit Dallæus, quæ ſic habent *Ep.* XXX. *p.* 63. „Animadvertimus, te congruente cenſura & eos digne objurgaſſe, „ qui memores delictorum ſuorum pacem a Presbyteris per abſentiam tuam feſtinata, & præ„cipiti cupiditate extorſiſſent, & illos, qui ſine reſpectu Evangelii ſanctum Domini canibus „ & margaritas porcis tanta facilitate donaſſent; cum grande delictum, & per totum pene „ orbem incredibili vaſtatione graſſatum, non oporteat, niſi, ut ipſe ſcribis, caute mo„derateque tractari conſultis omnibus Epiſcopis, Presbyteris, Diaconibus, Confeſſoribus, „ & ipſis ſtantibus laicis „. At hi Presbyteri quid deceat, quidque opportunius, non quid omnino neceſſe ſit, indicant. Nam convenire idipſum Cyprianus ſcribit *Epiſt.* XIX. *pag.* 42. Quod de Cornelii Pontificis electione Dallæus addit, eam ad diſputationem, quæ eſt *de electionibus*, pertineat, nunc omittatur. Redeo ad Pontificem. Hunc de rebus Eccleſiæ decernere ſolum poſſe, ut qui Petro Principi Apoſtolorum ſucceſſerit, non Patrum teſtimoniis modo, ſed ſacrorum etiam Bibliorum auctoritate, alio loco demonſtrabo.

qualibus, numquam feret. Quare optimatibus, hoc est Episcopis, ita in Christianorum Republica constitutis, ut nemo inter eos sit gradu, auctoritateque major, qui jus reliquis scribere, qui nimis improbos ab scelere deterrere, qui pœna coercere pertinaces possit; ea erit in Ecclesia rerum omnium perturbatio (1), ut cum cuique Antistiti, quod placet, impune sentire, prædicare, facere liceat, nullus reperiatur Schismatum, incommodorumque tollendorum modus. Quinetiam, si sublato visibili Monarcha, capiteque Ecclesiæ, jus regendæ rei Christianorum publicæ universæ omnium gentium Episcopis in unum locum congregatis, seu œcumenicæ acephalæ Synodo tribueretur, cum vel temporum difficultate, vel pecuniæ, sumtusque caussa illæ ipsæ Synodi haberi perraro possint, Ecclesia omnis quam diutissime magno omnium detrimento careret (2) moderatore. Quamquam est illud Scripturarum, Patrumque testimoniis firmatum Ecclesiæ orthodoxæ dogma, non hominum arbitrio, sed voluntate, institutioneque Dei unum aliquem esse deligendum, qui loco Servatoris Christi Rempublicam Christianorum gerat.

Sed

1 Nihil hæc se morari Tilenus scribit *loco supra indicato num. 5. pag. 44. Nam Aristocratiam esse regimen rectoribus non destitutum, inter quos esse aliquem ordinem*. Quasi vero hoc genus Aristocratiæ simile sit Aristocratiarum civilium. At Protestantes, modo respondeant, non æque curant recte ne, an perverse respondeant. Nam qui Episcopos singulos singulis Ecclesiis ita præesse arbitrantur, ut onus eorum in alterum nullam habeat potestatem, iidem nunc conversis rebus ea omnes potestate præstare jactant. Ac si nemo est Episcoporum, qui jus alterius Episcopi coercendi obtineat, qui tandem fieri potest, ut junctim permulti id habeant, quo carent singuli? Id enim nisi sacrorum scriptorum, Patrumque dictis efficiatur, extorqueri a nobis, ut concedatur, non potest. Sed hujusmodi dicta nulla profecto reperient. Nec abuti eis Aristocratiæ civilis exemplo licet. In civili enim optimates non uni alicui oppido singuli, sed universæ reipublicæ, ipsisque etiam collegiis præfecti sunt; in Ecclesiastica vero non item, si iis, contra quos agimus, credendum est. At ordo, inquiunt, est aliquis inter rectores Ecclesiæ constitutus. Sed a quo est, obsecro, constitutus? Ab Ecclesia ne? Verum Ecclesia una in alteram nihil obtinet auctoritatis, quod nobis facile Protestantes dabunt. Quid si ut una, ita ne plures quidem? si igitur nec plures, quo tandem modo hæ sibi unam aliquam repugnantem subdunt? An a Christo, atque Apostolis? Id vero Patrum est traditionibus, scripturarumque locis ostendendum. Ostendi autem ab adversariis, ut dixi, nunquam poterit. Nam si posset, ostensum jamdiu fuisset ab iis, qui tantum temporis, diligentiæque in hoc genere consumserunt.

2 Respondet Spanhemius *ibid.* §.xv. *pag.* 465. Ecclesiæ rem nullam esse ab singularibus distinctam. Itaque quamdiu singulæ recte administrantur, nihil esse supremo magistratu opus. Ac singulos quidem Pastores audire: *Pascite gregem, qui in vobis est*. II. Si quæ caussæ all-

Sed Proteſtantes, qui Eccleſiæ Monarcha, & capite

 viſi-

aliquando poſtulant, tum cogi optimates oportere, ut fit in civili republica. Tunc vero ſingulis Epiſcopis publicum bonum curare, jus eſſe, ut eſt a Cypriano animadverſum. Ac id ſane pettaro accidere. III. Si cogi concilia, cum ha cauſſæ poſtulent, non poſſint, eſſe tunc Deo rei exitum commendandum, idque jam doceri ab Innocentio I. Pontifice. Sed primum reſponſionis genus, cum inane eſt, tum omnem ſupremum magiſtratum tollit e civili republica. Nam etſi nihil in hominum vita abſtractum a ſingularibus rebus eveniat (abſtractio enim, quam vocant, mente fieri poteſt, re non poteſt) tamen pleræque res, idque jam ſæpe, requirunt, ut ſit aliquis, qui vigilet, caveatque, ne quid ſocietas in quam venerit, detrimenti capiat. Nam fieri haud raro ſolet, ut moderatores non recte officio fungantur. Hos vero, ſublato magiſtratu ſupremo, quis demum reducet ad ſanitatem? Quid ſi errores ſerpere primum clam, tum manare latius, ac denique erumpere in plures Eccleſias ſoleant, nec concilia ob temporum difficultatem congregari queant, Epiſcopique minus ſint in iis tollendis, inque eorum auctoribus coercendis cauti, ac diligentes? An mederi his malis poſſumus, nullus cum ſit, qui & hæreticos reprimat, & Epiſcopos, ut ſint diligentes, cogat? Latius cum eſſet hæreſis Nicolaitarum diſſeminata, Antiſtiteſque aliqui exterminare hæreticos e ſuis cœtibus, magno Eccleſiarum Aſiæ damno, neglexiſſent, niſi Johannes, qui conſtitutus a Chriſto Apoſtolus fuerat, ſaluti Chriſtianorum proſpexiſſet, ecquod concilium tam difficili Eccleſiæ tempore haberi potuiſſet? Confer *Apocalypſ. cap. II. v. 14. ſeq. 20. ſeq. & cap. III. v. 9.* Tribus autem primis Eccleſiæ ſeculis, cum tam multi errores nati fuiſſent, opuſque fuiſſet magiſtratu ſupremo, qui eos damnaret, caveretque, ne quis iiſdem inficeretur, quæ umquam habitæ Synodi Oecumenicæ ſunt? Epiſcopi autem, qui eos tam late propagatos videbant, quemadmodum diſperſi eos evertere, hæreticorumque audaciam reprimere potuiſſent, ſi Antiſtites ſinguli, diviſique in alias Eccleſias nullam obtinuiſſent poteſtatem? Nonne provocatum jam inde ab antiquiſſimis temporibus ad Romanam Eccleſiam eſt, ut quod ea decreviſſet, id ratum adverſus hæreticos haberetur? Tradita igitur Romanis Pontificibus (quorum catalogum texere Patres eam ob cauſſam adverſus hæreticos diſputantes conſueverant) eſſe judicabant Eccleſiæ gubernacula. Irenæus ecce *lib. III. contra hæreſes cap. III. num. II. pag. 175. edit. Maſſueti Venet. an. 1734.* „ Sed quoniam, *inquit*, valde longum eſt in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones; MAXIMÆ, & antiquiſſimæ, & omnibus cognitæ a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & conſtitutæ Eccleſiæ, eam, quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per ſibi placentiam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem, & malam ſententiam, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam PROPTER POTIOREM PRINCIPALITATEM NECESSE EST OMNEM CONVENIRE ECCLESIAM, HOC EST EOS, QUI SUNT UNDIQUE FIDELES „. Sed Tertulliani, Auctoriſque Libri de Trinitate, & ejus, qui carmina Tertulliano olim tributa perſcripſit, Cypriani, Euſebii, Optati, Epiphanii, Auguſtini, aliorumque deſcribam, ubi de Primatu Romani Pontificis agam. Nunc ut promiſeram, pauca de republica civili dicam. Igitur quis non videat, Spanhemii reſponſio omnem eſſe ex republica ſupremum magiſtratum tollendum. Nam ſi nihil eſt ſupremo magiſtratu in Eccleſia opus, quod res nulla in ea ipſa eveniat *abſtracta* a ſingularibus, ne in civili quidem erit opus republica, cum numquam in hac quidquam contingat a *ſingularibus abſtractum*, atque diſtinctum. Jam vero nobis ut primum, ita alterum reſponſum Spanhemii negotium exhibet omnino nullum. Nam quod cogi oportere Synodum, ſi e re ſit Eccleſiæ ſcribit, quale ſit, ipſe viderit; cogi autem ſemper, cum neceſſitas poſtulet, poſſe, quibus tandem argumentis efficiet? Ecquod enim concilium primis tribus Eccleſiæ ſeculis, cum Simoniani, cum Nicolaitæ, cum Carpocratiani, cum aliæ generis ejuſdem peſtes hæreticorum ſævirent? Ecquod contra Appollinarianos quarto ſeculo, ecquod, delendæ Pelagianorum hæreſeos cauſſa, quinto celebrari potuit? At non minus eorum dogmata pernicioſa fuerunt,

visibili, ut dicimus, constituto, nova quæque decreta, quæ ipsi

runt, quam fuerint decreta Nestorianorum. De Cypriani *Epist.* LXVIII. *al.* LXVII. *ad Stephanum pag.* 176. *seqq. edit. Oxon.* qua Spanhemius *l. c.* Rigaltius *in not.* Fellus *in not. ad eamd. Epist* abutuntur, erit paullo post opportunior dicendi locus. Ridiculum autem est, quod *ibid.* ait Spanhemius, Arium Presbyterum Alexandrinum accusatum a Meletio, fuisse depositum ab Alexandro Episcopo Alexandrinorum, quin is capectandam esse duxerit Oecumenicam Synodum. Quis enim fuit umquam Orthodoxorum, qui ab Episcopo, præsertim qui Antistites Provinciæ in subsidium vocarit, sibi subjectum, obfirmatumque in errore Presbyterum deponere non posse arbitraretur? Ejusdem fere est generis, quod addit de Cyrillo Alexandrino, qui Nestorio Constantinopolitano restiterit. Nam oppugnari a singulari Episcopo alter singularis Episcopus verbo, atque scriptis potest, judicari, nisi subditus sit, dejeceque de sede non potest. Qua de re illustris est Johannis Chrysostomi in Epistola ad Innocentium Pontificem Romanum locus, *num.* 3. *seqq. tom.* 1. *Epistolar. Roman. Pontific. edit. Coutantii pag.* 778. ubi „ Neque, *inquit*, consentaneum est, ut qui ex Æ- „ gypto sit, eos, qui in Thracia sunt, judicet „ Confer *notat. Coutantii in eum locum pag.* 775. *seq.* Denique quod tertio loco scribit Spanhemius, si cogi Synodi nequeant, esse tunc rerum exitum Domino commendandum, multo est levius, quam sint illa superiora. Neque enim persuadere cuiquam potest, cum a Christo fuisse institutum regendæ Reipublicæ Christianæ modum, ut cum maxime caussæ postulent, neque concilia cogi queant, nemini dirimendarum controversiarum, pacisque restituendæ potestas insit. Nam quod ad Innocentium Pontificem attinet, non est ad rem. Non enim ille id sibi juris datum divinitus negavit esse, ut Chrysostomo satisfaceret. Sed cum essent aliqui, quos, nisi celebrata Synodus Oecumenica fuisset, prospiceret fore, ut pertinacia, & maleficio non desisterent, jus quidem suum est persequutus, de concilio autem, quod petebatur, cum multa essent impedimento, quo minus haberi posset, capectandum, reique exitum Deo commendandum, ita ut sapientem Pontificem decebat, dixit. Confer Sozomen. *lib.* VIII. *H. E. cap.* XXVI. *p.* 335. *edit. Taurin. an.* 1747. *& Coustantium tom.* 1. *Epistolar. Romanor. Pontif. Epist. Innoc. primi septim. num.* IV. *pag.* 799. ubi „ Necessaria, *inquit*, est cognitio Synodi, „ quam & jampridem congregandam esse diximus. Ea enim sola est (*nempe tam difficili* „ *tempore Ecclesia*) quæ hujusmodi tempestatum motus sedare possit. Quare, ut consequa- „ mur, utile fuerit interim horum malorum medicinam a voluntate Dei magni, & Christi „ ipsius Domini nostri expectare „. At idem ipse Innocentius, ad quem Johannes Chrysostomus, tamquam ad Ecclesiæ universæ primatem scripserat, ut ejus caussam, defensionemque susciperet (quod post videbimus) Innocentius inquam *in Epist.* ad Victricium Rotomagensem *cap.* III. *pag.* 749. apud Coustantium *ibid* ubi de litibus inter Clericos cujusvis ordinis concitatis ab Synodo Episcoporum Provinciæ judicandis scripsit, tum „ sine „ præjudicio, *inquit*, Romanæ Ecclesiæ, cui in omnibus caussis debet reverentia custo- „ diri „. Consule ejusdem Pontificis Epistolam *ad universos Episcopos in Toletana Synodo constitutos cap.* 1. *pag.* 764. *& Epist. ad Exsuperium Toletanum cap.* 1. *pag.* 790. *Epist. ad Rufum Thessalonicensem pag.* 816. *& Epist.* XVII. *ad Episcopos Macedonia cap.* 1. *pag.* 830. ubi: „ Adverti, *inquit*, Sedi Apostolicæ, ad quam (*a vobis*) relatio missa, „ quasi CAPUT ECCLESIARUM, currebat, aliquam fieri injuriam „. *Et Epist. ad Decentium Eugubinum cap.* 1. *pag* 855. *Epist. ad Episcopos, qui Carthaginiensi Concilio adfuerunt cap.* 1. *p.* 888. *& Epist.* XXX. *ad Concilium Milevitanum p.* 896. ubi: Diligenter, *inquit*, „ & congrue Apostolici consulitis honoris arcana (honoris, inquam, illius, quem præter „ illa, quæ sunt extrinsecus, sollicitudo MANET OMNIUM ECCLESIARUM) super anxiis rebus „ quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ formam secuti, QUAM TOTO SEMPER „ AB ORBE MECUM NOSTIS ESSE SERVATAM. Verum hæc missa facio; neque enim hoc ve- „ stram credo latere prudentiam. Quid id etiam actione firmastis, NISI SCIENTES, QUOD „ PER OMNES PROVINCIAS DE APOSTOLICO FONTE PETENTIBUS RESPONSA SEMPER EMA- „ NENT? præsertim quoties fidei ratio ventilatur, arbitror OMNES FRATRES, & COEPISCO- „ POS

ipsi probent, everti, labefactarique intelligunt; ita ut fit, ubi nulla est certa investigandæ, dijudicandæque veritatis nota, in diversas, pugnantesque abducuntur sententias. Itaque pars quidem eorum soli Christo summam potestatem concedens, Episcopos (1) omnes pari & dignitate, & auctoritate valere statuit; pars summum jus penes Concilium (2) esse, idque jam Lucæ testimonio constare, arbitratur. Lucam enim *Actorum* xv. (3) capite, cum congregatos Apostolos, senioresque fuisse narrasset, ut de controversiis Antiochenorum cognoscerent, tum sententiam scripturos ita fuisse loquutos dicere, ut sese Spiritui Sancto conjungere viderentur. Quamobrem nisi hæc sit, nullam esse summam in Ecclesia auctoritatem. At qui Protestantes Synodos tanti faciunt, iidem, etsi singulis Apostolis omnium, singulis tamen Episcopis, nullo omnino excepto, non omnium esse defendunt, sed singularium Ecclesiarum regendarum potestatem datam (4).

Nos vero, quemadmodum Christum *summum*, *absolutum*, *liberum* Christianæ Reipublicæ Regem, atque Monarcham fatemur esse, ita constitutum unum aliquem in Ecclesia, Dei quidem institutione, fuisse contendimus, qui cum sub aspectum cadat, tum non *absolutam*, ac *liberam*, sed, loco Servatoris Christi, Monarchicam, qualis in ministrum, dispensatoremque competere possit, auctoritatem obtineat. Quare qui summam nobis Christi potestatem, quasi nostrum cuiquam non placeat, opponunt; partim injuria, partim imperitia opponere videntur. Nam injurium est, id alicui, ac si neget, objicere, quod ille non modo patiatur, sed etiam omnino velit. Quis autem fuit unquam

„ POS NOSTROS, NONNISI AD PETRUM, ID EST SUI NOMINIS, ET HONORIS AUCTOREM RE-
„ FERRE DEBERE, VELUT NUNC RETULIT VESTRA DILECTIO, QUOD PER TOTUM MUNDUM
„ POSSIT ECCLESIIS OMNIBUS IN COMMUNE PRODESSE „. Confer *ep.* XXXII. *ad Aurelium Carthaginiensem pag.* 904. *& epist.* XXXVII. *ad Felicem Episcopum Nucerinum pag* 910. ubi Romanum Pontificem *caput*, *& apicem Episcopatus appellat*.

1 Tilenus *ibid.*

2 Spanhemius *ibid.* §. X. *pag.* 464. *seq.*

3 *V.* 28. *visum est Spiritui Sancto, & nobis.*

4 Spanhemius *ibid.* §. XIII. *pag.* 465.

Catholicorum, qui eam Christi potestatem non magnopere defendere conaretur? Est autem illud ab adversariis imperitissime dictum de *summa*, cum non de *summa* illa, *absoluta* ac *libera* sit; sed de maxima, quæ cadere in ministrum possit, auctoritate contentio. Hoc igitur potestatis genus, cum nullis Scripturarum locis, nullo veterum testimonio labefactari; multis vero contra, quod paullo post efficiam, demonstrari possit; constituto Imperio, potestateque illa Christi Servatoris *summa* concessa, vicaria item Pontificis auctoritas consistat, necesse est. Quæ namque inter se non pugnant, cur componi, unaque consistere nequeant, nullo modo prorsus intelligo. Cujusmodi autem est illud, quod de pari dignitate, auctoritateque Episcoporum Protestantes jactant? An singulos Episcopos universæ Ecclesiæ pari potestate præfectos arbitrantur? Minime. Nam id Apostolis fortasse, ut præcipuis architectis fundamentum ponentibus concedunt (1); Episcopis vero, quicumque hi tandem sint, nullo modo. Singulis ergo Episcopis si Ecclesiarum singularium administrandarum fuisse tributam auctoritatem dixerint; qui fieri posse existimant, ut cui unius singularis coetus cura commissa est, is in alterius possessiones invadat, ac non de ovibus solum, sed de pastoribus etiam, quos nemo ipsi subdiderit, sententiam, ut judex, ferat? Principibus enim variis in urbibus constitutis, quorum unus alii non subsit, quis credat, ab horum pluribus aut dispersis, aut congregatis de doctrina, de moribus, de fortunis, de capite & civium, qui in eorum ditionem numquam venissent, & principis esse judicandum? Duces ne Ferrariensium, Mantuanorum, Parmensium, Mutinensium, Urbinatum vel domi quique suæ agentes, vel coactos in unum locum de Etruscorum Duce decernere quidquam posse defendent? Quod si negant, quid est, quod Episcopis, *ordinariisque ministris*, quos vocant, singulari Ecclesiæ præfectis, de alio coetu, deque alterius Episcopi caussis, qui creditus eorum fidei, curæque non fuerit, cognoscere statuereque

1 Tilenus *ibid.*

reque licere putent? Si autem omnibus Episcopis, quibus nemo sit divina institutione præstantior, de omni Christianorum republica, adeoque de caussis aliorum Episcoporum cognoscere, sententiamque ferre jus esse responderint, quibus id tandem majorum testimoniis, aut rationum momentis ostendere se posse confident? Singulos enim pastores singulis Ecclesiis præfectos fuisse, in majorum monumentis sæpe (1) legent, universæ autem Ecclesiæ, numquam.

Qui vero summam potestatem penes concilium *ἀκέφαλον carens capite*, quo in concilio nemo sit, aut esse possit ceteris auctoritate major, næ hi vehementer errant. Nam Lucæ de Synodo Hierosolymitana verba, in quibus Chamierus, atque Spanhemius sui esse erroris præsidium locatum censent, ad rem profecto non pertinet. Etsi enim Lucas Apostolos senioresque scripsisse ad Antiochenos Christianos narret (visum Spiritui Sancto, ipsisque, qui convenerant fuisse, nihil esse oneris imponendum iis, qui abjecta superstitione Deorum ad sacra Christianæ religionis accesserant, præter quædam, quæ tunc necessaria putassent) satis tamen indicat, in eo concilio, si non Petrum (qua de re mox equidem videro) at Apostolos saltem, qui aderant, præcipuas partes obtinuisse (2). Atque Adversarii quidem Apostolos omnes pari auctoritate fuisse præditos arbitrantur, adeo ut cum omnibus Ecclesiis præsiderent, tum alter eorum in alterum nihil posset; id autem genus auctoritatis in Apostolorum successores Episcopos manasse negant (3). His enim impositum esse ajunt singularium Ecclesiarum, non omnium administrandarum onus. Atque ego quod mihi ab illis nunc datur, accipio. At hæc cum ita sint, qua demum confidentia concilio abutuntur Apostolorum de Christianis Antioche-

1 Confer quæ paullo ante descripsi *pag.* 320. *seqq.* *hujus vol.*

2 Nam primo loco ab Luca nominantur Apostoli. *Cap.* xv. *v.* 6. tum Petrus primus omnium sententiam tulisse dicitur *v.* 7. *seqq.* Hoc audito multitudinem tacuisse *v.* 12. Postremo affirmasse Jacobum, consectanea sacris Bibliis esse, quæ Petrus statuerat, accommodasseque suam ad Petri sententiam, proposuisseque, quid novis Christianis imponendum judicaret, atque ita fuisse ab Synodo factum, ut Petrus, postque eum Jacobus censuerant.

Spanhemius *ibid.* §. xii. *pag.* 465.

tiochenis non circumcidendis Spiritus Sancti instinctu loquentium? Nam si Apostolis, ut qui universis cœtibus præessent de controversiis inter Antiochenos Christianos natis cognoscere jus fuit, non sequitur, esse id juris etiam Episcopis concedendum, quibus credita sit singularium, non omnium cœtuum regendorum cura.

Venio, ut ante promiseram, ad Petrum. Ajo præsedisse hunc Synodo, finemque imposuisse controversiis Antiochenorum. Quum enim Apostoli, senioresque ad concilium de Mosaicæ legis cæremoniis deliberaturi venissent, quæsissentque, observandæ ne ab Ethnicis, qui Christo paruerant, an prætermittendæ essent, ac Petrus delectum sese ab Deo fuisse (1), qui gentes ad veram (2) Religionem adduceret, eisque quid facto esset opus ostenderet, affirmasset, tum sententiam de omittendis cæremoniis Mosaicæ legis ab Ethnicis, qui Christianam Religionem amplexi fuissent, dixit; virosque, qui aderant, ut sibi acquiescerent, (3) permovit. Id autem nisi ab eo, qui primas in Sy-

1 Lucas *ibid.. seq v. 6.*

2 Quemque Apostolorum per se, quin Synodus haberetur, potuisse controversiam de legis ritibus, quæ tunc orta erat, dirimere, certum est. Synodus quinta habita *ann. 553. collat.* VIII. *pag.* 188. *tom.* II. *Concilior. edit Paris. Harduini.* „ Licet Sancti Spiritus „ gratia & circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea, quæ „ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo, quod movebatur, si oporteret gentes „ circumcidi, definire, priusquam communiter congregati, divinarum Scripturarum testi„ moniis, unusquisque sua dicta confirmaverunt „. Confer Gregorium Magnum *lib.* XI. *Ep.* XLV. *al.* XXXIX. *ad Theoctistam t.* II. *opp. p.* 1129. *seq edit. Paris. Monach. s. Mauri* ubi de Petro agens „ certe etiam Petrus, *inquit*, potestatem regni cælestis acceperat, quæ„ que in terra ligaret, vel solveret, essent in cælo ligata, vel soluta ... Et tamen idem „ APOSTOLORUM PRIMUS ... querelæ fidelium NON EX POTESTATE, sed ex ratione respon„ dit, caussam per ordinem exposuit ... Si ergo PASTOR ECCLESIÆ APOSTOLORUM PRIN„ CEPS ... non dedignatus est in caussa reprehensionis suæ rationem humiliter reddere, „ quanto magis nos peccatores &c.

3 Actorum *cap.* XV. *supra indic. v.* 7. sic Petrus loquitur : „ Viri fratres, vos scitis quo„ niam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit PER OS MEUM AUDIRE GENTES VERBUM E„ VANGELII, ET CREDERE ... Nunc ergo quid tentatis Deum imponere jugum super cervi„ ces discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus &c. „. Tertullianus *lib. de Pudicitia cap.* XXI. *pag.* 574. *edit. Veneta an.* 1748 „ Sed & in illa discep„ tatione, *inquit*, custodiendæ novæ legis, PETRUS OMNIUM PRIMUS SPIRITU INSTIN„ CTUS, ET DE NATIONUM VOCATIONE PRÆFATUS, *& nunc inquit* &c. Hæc sententia & „ solvit, quæ omissa sunt legis, & alligavit, quæ reservata sunt „. Quis autem hæc Tertulliani, etsi tunc Montanistæ, verba expendens, omnem ejus decreti vim ex Petro præcipue profectam confitebitur? Assentitur Tertulliano sanctus Hieronymus *epistola* LXXV. *al.* XI. *inter*

Synodo partes obtinuisset, impetrari potuisse, quis credat? Præfuerit ergo ei Concilio Petrus necesse est.

Sed intelligo, esse aliquos de Protestantium quidem grege, qui Tertulliani, Cypriani, Hieronymi de pari *jurisdictione*, quam vocamus, potestateque Episcoporum locos sibi explicari peterent; quibus certe breviter, ut potero, satisfaciam. Quod ut fieri ordine, dilucideque possit, quid iis testimoniis hæretici contineri putent, explicandum est. Itaque Tertullianum in ea fuisse opinione defendunt, ut Ecclesiam nullam esse primam, eumque, qui se Episcopum Episcoporum appellari ferret, contemni oportere, arbitraretur. Nam in singulari, *qui de Præscriptionibus hæreticorum* inscribitur (1) libro: „ Tot, & tantæ Ecclesiæ, *inquit*, una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes, SIC OMNES PRIMÆ, ET OMNES APOSTOLICÆ dum unam omnes probant unitatem „. In libro quoque (2) *de Pudicitia*. „ Audio, *inquit*, edictum esse propositum, & quidem peremtorium, Pontifex scilicet Maximus, quod est Episcopus Episcoporum edicit: *ego & mœchiæ, & fornicationis delicta pœnitentia functis dimitto*. O edictum, cui adscribi non poterit bonum factum. Et ubi proponetur liberalitas ista? Ibidem, opinor, in ipsis libidinum januis „. His enim idem verbis usus numquam fuisset, nisi contemnendum eum, qui Pontificis Maximi, Episcopique Episcoporum appellationes sibi arrogabat, existimasset. Ac Protestantes quidem, non minus esse perspicuam, scribunt, Cypriani sententiam. In libro enim, quem inscripsit *de unitate* (3) *Ecclesiæ* „ Hoc erant utique, *inquit*, & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, PARI CONSORTIO PRÆDITI ET HONORIS, ET POTESTATIS, sed exordium ab unitate „ pro-

inter Augustinianas tom. 1I. *opp. pag.* 130. *edit. Antuerp. an.* 1700. *ubi principem hujus decreti Petrum fuisse scribit, legem post Evangelium non esse servandam*. Adeundi Melchior Canus *lib.* VI. *locor. Theologicor. cap.* 111. Josephus Augustinus Orsius *lib.* 1. *de Auctor. Rom. Pontif. cap.* VI. *art.* 1I. *pag.* 39. *seqq. tom.* 1. *P.* 1. *edit. Rom. an.* 1739.

1 *Cap.* XX. *pag.* 208. *seq. edit. Veneta an.* 1748.

2 *Cap.* 1. *pag.* 555.

3 *Pag.* 107. *seq. edit. Oxon. an.* 1682.

„ proficiſcitur, ut Eccleſia una monſtretur; quam unam „ Eccleſiam etiam in cantico canticorum Spiritus Sanctus „ ex perſona Domini deſignat, & dicit: una eſt columba „ mea... Hanc Eccleſiæ unitatem, qui non tenet, tenere „ ſe fidem credit?.. Quam unitatem firmiter tenere, & „ vindicare debemus maxime Epiſcopi, qui in Eccleſia præ- „ ſidemus, ut Epiſcopatum quoque ipſum unum, atque „ indiviſum probemus... Epiſcopatus unus eſt; cujus a „ ſingulis in ſolidum pars tenetur „. Quod ſi Apoſtoli id fuerunt, auctore Cypriano *quod Petrus, pari conſortio præditi & honoris, & poteſtatis*, pari item *conſortio honoris*, ac *poteſtatis* excellant Epiſcopi omnes neceſſe eſt, quos idem Cyprianus ſucceſſores eſſe teſtatur Apoſtolorum. Quo magis videri ſibi Proteſtantes jactant, ſanctum Martyrem fuiſſe ad æqualitatem inter Præſides ſacrorum conſtituendam propenſiorem, cum uſus his vocibus fuerit, quæ in foro adhiberentur: *Epiſcopatus unus eſt, cujus a ſingulis in ſolidum pars tenetur*, ut indicaret, Epiſcopatum ita ab Epiſcopis obtineri, ut non partem illius aliquam, ſed omnem ſinguli pleno, ut ajunt, jure obtineant. Quæ ſane res, niſi ad Epiſcoporum omnium parem in adminiſtranda Chriſtiana republica auctoritatem ſpectet, quo tandem ſpectet, demonſtrandum eſt. At eſſe id omnino difficile Proteſtantes putant. Atque Cyprianum ſimilia horum in Epiſtolis ſcripſiſſe dicunt. Nam in quarta, ac quinquageſima (1) ſic habere: „ A Chriſto una Ecleſia per totum mundum in multa membra diviſa. Item Epiſcopatus unus Epiſcoporum multorum concordi numeroſitate diffuſus „. In octava autem ac ſexageſima: „ (2) Etſi paſtores multi ſumus, unum tamen gregem paſcimus, & oves univerſas, quas Chriſtus ſanguine ſuo, & paſſione quæſivit, colligere, & fovere debemus „. Atque Cyprianum tam fuiſſe in ſententia confirmatum addunt, ut arbitraretur ferendum omnino neminem, qui ſe ceteris Epiſcopis præferre auderet. Quamobrem

1 *Al.* LII. *ad Antonian. pag.* 112.
2 *Al.* LXVII. *ad Stephanum pag.* 178.

obrem in Synodo Carthaginienſi, (1) hanc eum habu iſſe ad collegas orationem: „ Neque quiſquam noſtrum Epiſcopum „ ſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad „ obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit, quando habeat omnis Epiſcopus pro licentia libertatis, & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tamque judicari ab alio non „ poſſit, quam nec ipſe poteſt judicare; ſed expectamus „ univerſi judicium Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui unus, „ & ſolus habet poteſtatem & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro judicandi „. Idipſum vero fuiſſe ab eo ad Antonianum ſcriptum: „ Manente concordiæ vinculo, & perſeverante Catholicæ Eccleſiæ individuo ſacramento, actum ſuum diſponit, & dirigit unuſquiſque Epiſcopus rationem propoſiti ſui domino redditurus „. Aſſentiri autem Cypriano Romanum Clerum. Sic enim Presbyteros, Diaconoſque Romanæ Eccleſiæ laudaſſe eumdem ipſum Epiſcopum Carthaginienſem, propterea quod etſi „ bene (2) conſcius ſibi animus, & „ Evangelicæ diſciplinæ vigore ſubnixus, & verus ſibi in „ decretis cæleſtibus teſtis effectus, ſoleat ſolo Deo judice „ eſſe contentus, nec alterius aut laudes petere, aut accuſationes pertimeſcere, tamen geminata ſint laude condigni, qui cum conſcientiam ſciant ſoli Deo debere ſe judici, actus tamen ſuos deſiderant etiam ab ipſis ſuis fratribus comprobari „. Poſtremus eſt Hieronymi locus ex Epiſtola ad Evagrium, quo Proteſtantes tolli Pontificis primatum cenſent. Eſt vero hujuſmodi: „ (3) Ubicumque fuerit Epiſcopus, ſive Romæ, ſive Eugubii, ſive Conſtantinopoli, ſive Rhegii, ſive Alexandriæ, ſive Tanis, „ ejuſdem meriti, ejuſdem eſt & ſacerdotii. Potentia divitiarum, & pauperpatis humilitas vel ſublimiorem, vel „ inferiorem Epiſcopum non facit. Ceterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt „.

1 *Pag. 229. edit. ejuſd.*
2 *Epiſt. inter Cyprianicas* XXX. *al.* XXXI. *pag. 56. edit. ejuſd.*
3 *Ep.*CI.*al.*85.*ad Evagrium, ſeu ad Evangelum T.*IV.*opp.p.*803.*ed. Martianæi Pariſ.*

Equidem Proteſtantibus, quod eram pollicitus, ſatisfacturus, nihil iis in locis, quos deſcripſi, contineri oſtendam, quod obeſſe Orthodoxorum de Monarcha Eccleſiæ univerſæ decretis poſſit. Ordiar autem ab Tertulliano. Is cum omnes Eccleſias *primas*, *apoſtolicaſque eſſe*, *dum unam omnes probant unitatem*, ſcripſit, non eo ſcripſit, quo nullam eſſe inter eas, cui ſit a Chriſto tributus principatus, putaret; ſed quo eas, quæ cum Principe omnium Eccleſia conjunctæ ſint, ac unitatem proinde colant, doctrinamque ſequantur Apoſtolorum, *primas*, *Apoſtolicaſque dici* aliquo modo poſſe arbitraretur. Igitur appellari eas quidem voluit non ipſas per ſe, ſed ob *conjunctionem* cum Eccleſia Principe, quæ centrum eſt unitatis, *Primas*; *Apoſtolicas* vero non quod ab Apoſtolis inſtitutæ ſint, ſed quod doctrinam colant Apoſtolorum, quam *Apoſtolicæ* in ceteras propagarunt. Quare *primas* eas dici, ut quæ participes *communionis*, *pacis*, dogmatum Eccleſiæ principis ſint, cumque cœtibus ab Apoſtolis collectis, & inſtitutis ratione doctrinæ conveniant. Neque eos eſſe Proteſtantes exiſtimo, qui cum ſua confirmare auctoritate Tertulliani conentur, tum eum pugnantia loquutum fuiſſe ſtatuant. Tertullianus autem in eo ipſo, qui *de Præſcriptionibus hæreticorum* inſcribitur, libro, eſſe aliquas Eccleſias confitetur, quæ cum ab Apoſtolis fundatæ, confirmatæque in fide fuerint, Apoſtolicæ appellantur. Jam vero traditum ab eodem præterea eſt, Eccleſias, quæ cum *Apoſtolicæ* non ſunt, tum *Apoſtolicis* aſſentiuntur, cumque eis *communicant*, haberi oportere in numero orthodoxarum. Negat igitur omnes Eccleſias appellandas eſſe Apoſtolicarum vocabulo. Quapropter cum ibidem omnes Eccleſias *Apoſtolicarum* appellat nomine, *communicationis* cum *Apoſtolicis* cauſſa appellat. Scribit autem ille hoc modo (1): „Statim igi-
„ tur Apoſtoli ... per Judæam conteſtata fide in Jeſum Chri-
„ ſtum, & Eccleſiis inſtitutis, dehinc in orbem profecti,
„ eamdem doctrinam ejuſdem fidei nationibus promulga-
„ ve-

1 *Lib. de Præſcript. Hæret. cap. xx. pag. 208. ſeq. edit. Venet. an. 1748.*

,, verunt, & proinde Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei, & semina doctrinæ CETERÆ EXINDE ECCLESIÆ MUTUATÆ SUNT, & quotidie mutuantur, ut Ecclesiæ fiant, AC PER HOC ET IPSÆ APOSTOLICÆ DEPUTANTUR, UT SOBOLES APOSTOLICARUM ECCLESIARUM. Omne genus ad originem suam censeatur necesse est. Itaque tot, ac tantæ Ecclesiæ una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes prima, & Apostolicæ, dum una omnes probant unitatem, dum est illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quam ejusdem Sacramenti una traditio .... Quid autem (Apostoli) prædicaverint, idest, quid illis Christus revelaverit, & hinc præscribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva, quod ajunt, voce, quam per Epistolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde omnem doctrinam, quæ CUM ILLIS ECCLESIIS APOSTOLICIS, MATRICIBUS, ET ORIGINALIBUS conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli a Christo, Christus a Deo accepit. Superest ergo uti demonstremus, an hæc nostra doctrina, cujus regulam supra edidimus, de Apostolorum traditione censeatur, & hoc ipso an ceteræ de mendacio veniant. COMMUNICAMUS CUM ECCLESIIS APOSTOLICIS, quod nulli doctrina diversa ,,. Idem paullo post, quam de Petro Apostolo, deque hæreticis quibusdam, qui primis seculis Ecclesiam exagitaverant, disputavit ,,: Edant, *inquit* (1) *auctores errorum* origines Ecclesiarum suarum, evolvant ordinem Episcoporum suorum ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit auctorem, & antecessorem. Hoc enim modo ECCLESIÆ APOSTOLICÆ CENSUS suos deferunt, sicut SMYRNÆORUM ECCLE-

1 *Ibidem cap. XXXII. pag. 213.*

„ SIA POLYCARPUM ab Johanne conlocatum refert, ſicut „ ROMANORUM CLEMENTEM A PETRO (1) ORDINATUM ITI- „ DEM.... Confingant tale aliquid hæretici.... Ad hanc „ itaque formam probabuntur ab illis Eccleſiis, quæ licet „ nullum ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis auctorem ſuum pro- „ ferant, UT MULTO POSTERIORES, QUÆ DENIQUE QUO- „ TIDIE INSTITUUNTUR, TAMEN IN EADEM FIDE CONSPI- „ RANTES NON MINUS APOSTOLICÆ DEPUTANTUR PRO „ CONSANGUINITATE DOCTRINÆ.(2) Age jam qui voles,cu- „ rioſitatem melius exerce in negotio ſalutis tuæ..PERCUR- „ RE ECCLESIAS APOSTOLICAS, APUD QUAS IPSÆ ADHUC „ CATHEDRÆ APOSTOLORUM SUIS LOCIS PRÆSIDENT, A- „ PUD QUAS IPSÆ AUTHENTICÆ LITTERÆ EORUM RECI- „ TANTUR ſonantes vocem, & repræſentantes faciem u- „ niuſcujuſque. Proxima eſt tibi ACHAIA? HABES CORIN- „ THUM. Si non longe es ex Macedonia, HABES PHILIPPOS, „ HABES THESSALONICENSES. Si potes in ASIAM TENDERE, „ HABES EPHESUM. SI AUTEM ITALIÆ ADJACES, HABES RO- „ MAM,UNDE NOBIS QUOQUE AUCTORITAS PRÆSTO EST,,.Ex his Tertulliani verbis, quis tam eſt hebes, ac ſtolidus, qui aliquas fuiſſe Eccleſias non intelligat, quæ jure quodam ſuo, atque, ut dicere ſolemus, *proprie* Apoſtolicæ appellarentur, propterea quod ab Apoſtolis inſtitutæ, imbutæque doctrina Chriſti Servatoris eſſent; ceteras vero, quæ a ſucceſſoribus Apoſtolorum, aliiſque, qui poſt floruerunt, fundatæ ſunt, ob eam unam cauſſam vocari Apoſtolicarum appellatione poſſe, quod velut *ſoboles Apoſtolicarum eſſent, communicarent cum Apoſtolicis, doctrinamque Apoſtolicarum, Matricum, Originalium, cujuſmodi erant Romana, Epheſina, Smyrnenſis, Philippenſis, Teſſalonicenſis*, Eccleſiarum conſectarentur? Igitur ſi is auctor *Apoſtolicas omnes Eccleſias* appellans,non id effecit, aut voluit, quo minus eſſent ſingulares quædam Eccleſiæ, quæ *proprie* vocarentur hoc nomine; ne *principatum* quidem Romanæ ademerit, neceſſe eſt, etſi ceteras *pri-*

1 De primo, qui Petro Apoſtolo in Eccleſia Romana ſucceſſerit, agam paullo poſt veterum auctoritate, quoad ejus fieri poterit, diligenter.

2 *Cap.* XXXVI. *pag.* 215.

primarum vocabulo indicaverit. *Primas* enim vocarit oportet, non quod *primæ proprie* existimarentur, sed quod conjunctæ cum prima societate doctrinæ, & *communionis* essent. Quamquam non is ego sum, qui *primarum* appellatione eas, quæ principatum obtinerent, Tertullianum indicasse putem. Nam is *primam* vocat, quam nos *primitivam*, (1) quæ ex Apostolis, eorumque discipulis constabat, dicimus. De *primatu* autem idcirco dixi, quod aliquos (2) esse viderem, qui *primas* easdem, atque *præcipuas*, seu *principes* esse, auctore Tertulliano, defenderent: Sed quamvis ille hoc loco *primæ* vocabulo eam, quæ Apostolorum ætate florebat, Ecclesiam significavit, tamen cum in eodem de *Præscriptionibus Hæreticorum* libro, tum in aliis statuit, Romanæ Ecclesiæ principatum in Christiana Republica concedendum. Nam ubi capite vicesimo secundo (3) de Petro loquutus est, nihilque eum, *ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, clavesque regni Cælorum, & solvendi, atque ligandi potestatem consequutum*, latuisse dixit, capite demum *trices. sexto*(4).,, Si Italiæ, *inquit*, adjaces,
,, habes Romam, unde nobis quoque AUCTORITAS præsto
,, est. ISTA QUAM FELIX ECCLESIA! CUI TOTAM DOCTRI-
,, NAM APOSTOLI CUM SANGUINE SUO PROFUDERUNT; UBI
,, PETRUS PASSIONI DOMINICÆ ADÆQUATUR; UBI PAULUS
,, JOHANNIS EXITU CORONATUR; UBI APOSTOLUS JOHAN-
,, NES, POSTEAQUAM IN OLEUM IGNEUM DEMERSUS, NI-
,, HIL PASSUS EST, IN INSULAM RELEGATUR. VIDEAMUS
,, QUID DIDICERIT, QUID DOCUERIT, CUM AFRICANIS
,, QUOQUE ECCLESIIS CONTESSERARIT. UNUM DEUM NO-
,, VIT &c.,,. Quæro autem quid illud sit: *unde nobis præsto est auctoritas*? Nam si dignitatis est (5) *auctoritas* nomen, ut olim

1 *Ibid. cap. xx. pag.* 208.,, Omne genus, *inquit*, ad originem suam censeatur, ne-
,, cesse est. Itaque tot, ac tantæ Ecclesiæ una est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes ,,.
Assentitur Rigaltius *in not. action. ad id. Tert. cap.*

2 In hac enim opinione versatur Joh. Tellus *in not. ad lib. Cypr. de unit. Eccles. pag.* 108. *seq. edit. Opp. Cypr. Oxon. an.* 1682.

3 *Pag.* 209.

4 *Pag.* 215.

5 Multa de voce *auctoritatis* disputat Justus Henningius Bohmerus *in Dissertationibus juris*

lim apud Romanos fuiſſe liquet, jam *dignitas* Eccleſiæ Romanæ major dignitate ceterarum Eccleſiarum, præſtantiorque fuerit, neceſſe eſt. Sin autem *decretum, ſententiamque* ſignificat *auctoritas*, quid erit aliud ex Tertulliani teſtimonio conſequens, quam ad decretum ſententiamque Romanæ Eccleſiæ ſua quamque Eccleſiam accommodare dogmata oportere? Ceteris enim Eccleſiis, quas nominat, ut Epheſinæ, ut Smyrnenſi, ut Philippenſi, ut Theſſalonicenſi, ut Corinthiæ, etſi Apoſtolicis, hanc tamen dignitatem, auctoritatemque numquam attribuit. Attribuiſſet autem, ſi pares dignitate, auctoritateque fuiſſe judicaſſet. Age vero quamobrem hæc Romanæ auctoritas, Tertulliano teſte, inſit, conſideremus. *Felicem* eam eſſe confirmat. Cur autem? Quia *totam ei doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt*. Qui tandem Apoſtoli? Scilicet Petrus imprimis, quem ædificandæ Eccleſiæ petram, ac ligandi ſolvendique poteſtatem con-

juris Eccleſiaſt. Antiqui. Diſſertat. VII. *qua eſt de differentia inter ordinem Eccleſiaſticum, & plebem num.* III. §. XIV. *pag.* 306. *ſeqq. edit. Halenſis ann.* 1729. Sed is auctor, cum Lutheranis partibus ſtuderet, abuſus juris Romani ſcientia eſt, ſignificationeſque ejus vocabuli contorſit, ut decreto Eccleſiæ, non divino jure Eccleſiaſticum ordinem fuiſſe inſtitutum, Tertulliani quidem ſententia, demonſtrare poſſet. At de eo Tertulliani loco actum a nobis volumine ſuperiore *pag.* 425. *ſeq.* ſatis diligenter, ac vere fuit. Ac liquet ſane dignitatis indicium fuiſſe *auctoritatis* nomen. Nomina enim Senatorum, qui Senatus conſulto ſcribendo aderant, auctoritates appellabantur. Cælius apud Ciceronem *lib.* VIII. *ad Familiar. Epiſt.* VIII. *pag.* 260. *edit. Genev. Oliveti*. „ Senatus conſultum, quod tibi miſi, „ factum eſt, auctoritateſque perſcriptæ „. Quæ verba Gronovius de nominibus Senatorum intelligi oportere cenſet. Et Cicero in tertia Philippica *cap.* V. *pag.* 429. *edit. ejuſdem tom.* VI. dignitatem hac voce ſignificat, aut poteſtatem. „ Tantus eſt, *inquit*, conſenſus „ municipiorum, coloniarumque Provinciæ Galliæ, ut omnes ad *auctoritatem* hujus Ordi- „ nis (*Senatorii*), majeſtatemque populi Romani defendendam conſpiraſſe videantur. Confer, quæ idem auctor in extrema Philippica tertia ſcribit. Sed non eſt otium omnes ejus Scriptoris locos indicare; neque eſt neceſſe, quum plena ſint lexica, imprimiſque illud, quod eſt vulgatum a Stephano, ejuſmodi exemplorum. Redeo ad Tertullianum. Is præſentiam ejus, qui rei alicui veluti præſideret, auctoritatem appellavit. Quare de Ethnicis agens, qui imitari judaicum jejunium viderentur, quique quamvis famelici eſſent, tamen ante veſperi, ſeu veſperuginis exortum nullum attingere cibum audebant *lib. de jejuniis cap.* VI. *pag.* 153. „ Judaicum certe jejunium, *inquit*, ubique „ celebratur, cum omiſſis templis per omne litus, quocumque in aperto aliquando jam „ preces ad Cælum mittunt, & licet cultu, & ornatu mœroris munus infament, tamen fi- „ dem abſtinentiæ adfectant, & ſtellæ AUCTORITATEM demorantis ſuſpirant „. Ecquæ obſecro hæc *auctoritas* ſtellæ eſt, niſi *præſidentis ſtellæ præſentia*? Decretum præterea, ſanctionemque *auctoritatis* nomine fuiſſe appellatam conſtat. Qua de re multis Bohmerus loco ſupra indicato diſſerit. Vide *leg. unic. Cod. Theod. de Centurion. & leg.* 1. *Cod. Theod. de his qui condit. propr. & leg p. n. c. de in integr. reſtit. min.* Sed de variis ſignificationibus ejus vocabuli plura collegit Barnabas Briſſonius *de verb. ſign. ad v. auctoritas*.

consequutum dicit. Inde Paulus, post Johannes. Inest igitur hæc tanta Romanæ Ecclesiæ auctoritas, quasi hæres sit doctrinæ Petri. Ita fit, ut hac ipsa auctoritate convinci, reprimique posse Tertullianus existimet errorem, audaciamque hæreticorum. Itaque cum Valentinianis, Marcionitis, Cerdonianis, aliisque pestibus generis ejusdem pugnaturus, inquirendum maxime esse statuit, quid ea *docuerit*, quidque cum Africanis Ecclesiis *contesserarit*. Atque idem est auctor Tertullianus, iis Ecclesiis adhærendum imprimis esse, quarum Apostolus laudavit scientiam. „ (1) Sed & illas reco-„ gnoscant, *inquit*, de quarum fide, & scientia, & con-„ versatione Apostolus gaudet „. Romanam autem hoc potissimum Paulus commendat nomine in iis litteris, quas ad Ecclesiam eamdem scripsit. *Quoniam*, (2), inquit, *& ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia*. Quid si ut jus remittendorum criminum, ita principatum Ecclesiæ Romanæ Catholici, vivo Tertulliano, concedere solerent, ipseque adeo cum orthodoxus esset, librumque de Præscriptionibus adversus hæreticos scriberet, in ea sententia versaretur? Nam si Ecclesiæ *propinquæ Petro* jus ligandi, solvendique sibi, Petri caussa, competere affirmabant, multo id magis Ecclesiæ tributum ab Orthodoxis hominibus fuerit necesse est, *cui totam doctrinam Petrum profudisse* arbitrabantur. Age vero quam potestatem Petro a Christo fuisse datam Tertullianus, etsi Montanista, confessus sit, quamque Orthodoxi Romano Pontifici tribuerent, videamus. His enim constitutis rebus, facile quisque intelliget, quæ ipsius Tertulliani, cum Catholicus esset, fuerit in celebri de Præscriptionibus libro de Romani Pontificis privilegiis, auctoritateque sententia. Nam cum ad Cataphrygas transfugisset, eaque oppugnare, ut hæretici semper consuerunt, conaretur, quæ Orthodoxi defenderent, jam ipse per se demonstrarit necesse est, quid tum sentiret, cum conjunctus nostris societate doctrinæ, ac religionis esset. Is igitur in libro de Pudicitia, quem pro

1 *Cap.* xxvii. *pag.* 212.
2 Paulus *Epist. ad Rom. cap.* xv. *v.* 14.

pro Cataphrygibus adversus Catholicos, probro Psychicos appellatos, scripsit (1) imitatus impudentiam hæreticorum, qui contra Ecclesiæ Monarchiam pugnant,, Exhibe, *inquit*, &
,, nunc mihi, Apostolice, Prophetica exempla, & agnoscam
,, divinitatem, & vindica tibi delictorum ejusmodi remit-
,, tendorum potestatem. Quod si disciplinæ solius officia
,, sortitus es, nec imperio præsidere, sed ministerio, quis
,, aut quantus es indulgere? Qui neque Prophetam, nec
,, Apostolum exhibens, cares ea virtute, cujus est indul-
,, gere. Sed habet, inquis, potestatem Ecclesia delicta do-
,, nandi. Hoc ego magis & agnosco, & dispono, qui
,, ipsum Paracletum in Prophetis novis habeo dicentem,
,, potest Ecclesia donare delictum, sed non faciam, ne &
,, alia delinquant.. De tua nunc sententia quæro, unde
,, hoc jus Ecclesiæ usurpes. Si quia DIXERIT PETRO DO-
,, MINUS, *super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, tibi*
,, *dedi Claves Regni Cælestis, vel quæcumque alligaveris, vel*
,, *solveris in terra, erunt alligata, vel soluta in Cælis*, idcir-
,, co præsumis & ad te derivasse solvendi, & alligandi po-
,, testatem, IDEST AD OMNEM ECCLESIAM PETRI PROPIN-
,, QUAM, qualis es evertens, atque commutans manife-
,, stam Domini intentionem personaliter hoc Petro confe-
,, rentem? *Super te*, inquit, *ædificabo Ecclesiam meam, &*
,, *dabo tibi Claves*, non Ecclesiæ; *& quæcumque solveris,*
,, *vel obligaveris*, non quæ solverint, vel alligaverint; sic
,, enim & exitus docet. In ipso Ecclesia extructa est, idest
,, per ipsum. Ipse clavem imbuit... sic & in illa discepta-
,, tione custodiendæ nec ne legis, primus omnium Petrus
,, spiritu instinctus, & de nationum vocatione præfatus,
,, & *nunc*, inquit, *cur tentastis dominum de imponendo jugo*
,, *fratribus, quod neque nos, neque patres nostri sufferre va-*
,, *luerunt? Sed enim per gratiam Iesu credimus nos salutem*
,, *consequuturos, sicut & illi*. Hæc sententia & solvit, quæ
,, omissa sunt legis, & alligavit, quæ reservata sunt. Adeo
,, nihil ad delicta fidelium capitalia. Potestas solvendi, &
,, alli-

1 Tertull. *De Pudic. cap.* XXI. *pag.* 574.

„ & alligandi Petro emancipata. Cui si præceperat Dominus etiam septuagies delinquenti in eum fratri indulgere; utique nihil postea alligare, idest retinere mandasset, nisi forte ea, quæ in Dominum, non in fratrem quis admiserit... Quid nunc & ad Ecclesiam, & quidem tuam, Psychice? Secundum enim Petri personam spiritalibus potestas ista conveniet, aut Apostolo, aut Prophetæ. Nam & Ecclesia proprie, & principaliter ipse est spiritus „. Itaque Catholici omnes uno ore contra impiam Montani sectam, dimittendorum scelerum, ac ligandorum solvendorumque, quæ liganda, solvendaque viderentur, facultatem Ecclesiis a Christo tributam ajebant, iisque imprimis Ecclesiis, quæ Petro propinquæ essent, & in quas potestas ab Jesu Servatore Petro tributa manasset. Cumque in Petro *ædificatam Ecclesiam, eique Claves Regni Cælestis* tributas, & primatum concessum scirent, mirabile certe non est, si hæc omnia in Ecclesiam a Petro eodem institutam, suoque sanguine consecratam competere putarint. Quod si hæc decora soliusPetri propria, quin in successores manaverint, fuisse Tertullianus contendit, agit ille quidem more hæreticorum, ea, quæ Catholicis probentur, quibusque ipsi erroris convincantur, audacter negantium. Constituta autem Tetulliani de *auctoritate* Petri sententia, quam *auctoritatem* in Ecclesiam Petri propinquam manasse Orthodoxi pugnabant, sequitur, ut quemadmodum Petrus Doctor Ecclesiæ, ac petra, seu caput claves regni cælorum est consequutus, ita Ecclesia Petri propinqua eamdem obtineat, Catholicorum, qui ætate Tertulliani florebant, judicio, non potestatem modo, sed etiam dignitatem. Atque ut omnes intelligant, eam, qua ornatus Princeps Apostolorum a Christo fuerat, Petro vita functo, in Successores Romanos Pontifices primatus auctoritatem, consentientibus Catholicis secundi, tertiique seculi, permanasse, (1) exponam hac de re Tertulliani luculentissimum testimonium. Habet autem ille, de Antistite Romanorum loquens, in eo, qui de Pu-

1 Confer quæ scripsi *tom. IV. hujus operis pag. 296. not. 5.*

dicitia inſcribitur, libro, hoc modo (1): „ Audio etiam
„ edictum eſſe propoſitum, & quidem peremptorium. PON-
„ TIFEX SCILICET MAXIMUS, QUOD EST EPISCOPUS EPI-
„ SCOPORUM, edicit, ego & mœchiæ, & fornicationis
„ delicta pœnitentia functis dimitto. O edictum, cui
„ adſcribi non poterit bonum factum! Et ubi proponetur
„ liberalitas iſta? Ibidem, opinor, in ipſis libidinum januis,
„ ſub ipſis libidinum titulis. Illic ejuſmodi pœnitentia pro-
„ mulganda eſt, ubi delinquentia ipſa verſabitur. Illic legen-
„ da eſt venia, quo cum ſpe ejus intrabitur. Sed hoc IN
„ ECCLESIA LEGITUR, ET IN ECCLESIA PRONUNCIATUR,
„ ET VIRGO EST. Abſit a Sponſa Chriſti tale præconium „.
His autem verbis quis non videat reprehendi ab Tertulliano Catholicos, eumque imprimis, quem ipſi vocare Epiſcopum Epiſcoporum, & Pontificem Maximum conſueverant? Cur autem illi his nominibus uſi eſſent, niſi primas inter Epiſcopos Romanum Antiſtitem obtinere partes putaſſent? Ac Romanum Antiſtitem hoc loco ab Tertulliano indicari, cum demonſtratum a nobis ſupra eſt, tum ex eo ipſo de Pudicitia libro conſtat (2). Nam præter Romanam, quæ unquam alia Eccleſia fuerit, quæ & *propinqua*, ut Tertullianus loquitur, *Petri* eſſet, & ſibi delatam, quam is Apoſtolus obtinuerat, poteſtatem, diceret, ne ſuſpicari quidem poſſum. Itaque is locus Tertulliani de Pontifice Maximo, quem nobis Proteſtantes opponunt, tantum abeſt, ut nobis noceat, ut potius magno ſit ad veritatem declarandam, demonſtrandamque præſidio. Non enim me movet, quod Montaniſtæ hæretici (quo ex grege Tertullianus erat) ſed quod Orthodoxi ejus ætatis homines prædicabant, ac tuebantur. Quamquam Montaniſtæ Pontificis Epiſtolas, quas ſibi favere putabant, pluris quam cujuſque alterius Epiſcopi Epiſtolas penderent. Itaque quum ſparſum, neſcio quo caſu, in vulgus fuiſſet, a Pontifice Maximo datas litteras pacis ad Eccleſias Aſiæ, quæ infectæ, imbutæque erant ſuperſtione Cata-

1 Tertull. *cap.* 1. *de Pudic. pag.* 555. *edit. Venet. an.* 1748.
2 Vide quæ diſputavi *tom.* IV. *pag.* 290. *not.* 5.

Cataphrygarum, easque deinde opera Praxeæ renovatas fuisse, qui eidem Pontifici demonstrasset, quam id esset discrepans ab decretis, sententiisque Pontificum superiorum, graviter Tertullianus, acerbeque tulit. Quamobrem initio libri, quem adversus Praxeam edidit (1): „ Iste, *inquit*, primus „ ex Asia hoc genus perversitatis intulit Romæ, homo & „ alias inquietus, insuper de jactatione Martyrii inflatus, „ ob solum, & simplex, & breve carceris tædium, quando etsi corpus suum tradidisset exurendum, nihil profecisset dilectionem Dei non habens, cujus charismata quoque expugnavit. Nam idem tunc EPISCOPUM ROMANUM „ agnoscentem jam Prophetias Montani, Priscæ, & Maximillæ, & ex ea cognitione pacem Ecclesiis Asiæ, & Phrygiæ inferentem, falsa, & de ipsis Prophetis, & Ecclesiis „ eorum adseverando, & Præcessorum ejus auctoritates „ defendendo, coegit & litteras pacis revocare jam emissas, & a proposito recipiendorum Charismatum concessare. Ita duo negotia diaboli Praxeas Romæ procuravit, „ Prophetiam expulit, & hæresim intulit; Paracletum fugavit, & Patrem crucifixit „. Ita ne vero indigne hoc Praxeæ factum passus Tertullianus fuisset, si de alio quopiam Antistite sermo fuisset? Deinde maximam sane illius Episcopi potestatem, tamque late patentem fuisse indicat, ut non contineretur angustiis Europæ, sed ad Asiam usque extenderetur. Quid enim ejus litteras Asiani quæsissent, qui tam longe ab Asia distaret? De re autem, quam Tertullianus narrat, non æque curandum censeo. Sive enim nondum palam Montanus hæresim vulgarat, quod visum Baronio (2), & Rigaltio est, sive Pontifex, quisquis ille fuit (3) (magnam

1 *Cap. 1. pag. 501.*

2 Ad an. CLXXIII. n. III. *seq.* Huic assentitur Rigaltius in notationibus ad locum modo indicatum Tertulliani.

3 Magna est inter scriptores de Pontifice, quem hic indicat Tertullianus, deque litteris, quas ab eo emissas narrat, dissensio. Quod ad primum attinet, sunt aliqui, qui de Eleutherio, alii contra, qui de Zephyrino intelligi Tertulliani verba oportere statuant. Nam Valesius in *notationibus ad v. Eusebii Hist. Eccles. librum cap.* 111. *pag.* 184. *edit. Taurin.* & Massuetus Monachus Congregationis *Benedict. S. Mauri dissert. Prav. in Irenæum pag.* 80. *edit.*

gnam enim de illo ortam esse inter historicos video alterca-
tio-

edit. opp. Iren. Parif. Eleutherium fuisse putant. At Baronius ad *an.* 173. *n.* XV. Anicetum indicatum ab Tertulliano fuisse suspicatur. Coustantius in *Epistolar. Romanorum Pontificum collectione tom.* 1. *in Eleutherio* §. 1. Victori id acceptum a Cataphryga Tertulliano referri censet. Non discrepat Ludovicus Furius, quem Pagius auctorem sequitur in *crit. Baron. ad an.* 171. *num.* III. Denique non desunt, qui Zephyrinum earum litterarum auctorem fuisse defendant. In his autem Samuel Basnagius numeratur *Annal. Polit. Ecclesiast. num.* VII. *pag.* 206. *tom.* 2. Ego vero, si vera Tertullianus narret, Zephyrinum ab eo fuisse, non alium quemquam indicatum, idque confutatis breviter aliorum opinionibus, demonstrari facile posse arbitror. Non igitur Baronio assentior, quum hæresim Montani anno Soteri IV. cœpisse censet, ex Eusebio in Chronico *pag.* 172. *edit. an.* 1604. ut recte est a Coustantio ibidem animadversum. Quemadmodum igitur litteras pacis eorum caussa dare Anicetus potuit, qui Sotero præcesserat? At ne Soter quidem. Nam quum hujus primum tempore Cataphrygæ extiterint, ab antecessoribus certe illius reprimi nequiverunt, quare Tertullianus numquam dixisset, *inductum Pontificem a Praxea defendente auctoritates præcessorum ejus*, ut litteras revocaret. Quid? si nec ipse Eleutherius? Huic enim unus præcesserat Soter, sub quo orti Montanistæ fuerant, quamobrem præcessorem ejus Pontificis, qui litteras pacis revocarit, Tertullianus nominasset, non *præcessores*. Mea igitur sic est ratio. Ab Sotere primum fuisse Montanistarum decreta confixa, ut reprobata. Nam auctor libri, qui *Prædestinatus* inscribitur *l.* 1. *Hæres.* XXVI. *apud Sirmond. t.* 1. *opp. edit. Parif. an.* 1696. *p.* 475. Soter, inquit, *contra* Cataphrygas *scripsit*. Etsi autem falsum est, librum ullum ab eo Pontifice adversus Montanistas editum fuisse, tamen decretum aliquod ab eodem vulgatum fuisse eo loco modo indicato Tertulliani plane liquet. Non enim Præcessores ejus Pontificis, qui litteras pacis dedisset, Praxeas adducere, ac defendere potuisset, nisi quidquam Soter scripsisset. Nisi forte velis Eleutherium primum contra Montanistas ad Ecclesias Asiæ scripsisse aut ipsum per se, aut hortatu Lugdunensium, de qua re paullo post videro; deinde Victorem; postremoque Zephyrinum, cui hæretici Montanistæ testati fuerint, se idem atque Ecclesiam Catholicam sentire, has litteras pacis Ecclesiis Asiæ concessisse, quas postea Praxeæ consilio usus revocarit. Ac de Cataphrygibus quidem aliquid a Victore fuisse scriptum, etsi sunt, qui ex libro I. Optati Milevitani *p.* 9. *edit. ann.* 1702. putent, errant tamen, nam de Victorino Patavionensi Optatus agit, non de Victore Romano. De Eleutherio loquitur Eusebius *lib.* V. *Histor. Ecclesiast. cap.* III. *pag.* 183. *seq.* & de Sotero Prædestinatus. Quamobrem aut Victor is fuit, qui litteras, ut Tertullianus testatur, dedit, aut Zephyrinus. Victorem autem dedisse non censeo. Nam etsi auctor libelli de Hæresibus, qui libellus post opusculum Tertulliani de Præscriptionibus ex Agobardi Codice, poni in editionibus operum ejusdem Tertulliani solet, *Victorinum* nescio quem corroborasse hæresim Praxeæ affirmet, tamen non sequitur, hunc Victorinum eumdem atque Victorem fuisse. Ac ne in cogitationem quidem cadere scriptori orthodoxo, qualis ille fuit, poterat, a Victore Pontifice confirmatum hæresim eorum fuisse, qui Deum Patrem fuisse passum mentiebantur. At hanc hæresim Praxeæ fuisse constat. Quare miror, Pagium in eam tam absurdam incidisse sententiam. Itaque suspicor, si quis umquam fuit Pontifex, qui pro Montanistis recte de religione, ut ab aliquibus acceperat, sentientibus litteras ad Asiæ Ecclesias scripserit, postquam, eorum perfidia cognita, revocarit, in mea quidem opinione Zephyrinus fuit, cujus *antecessorum*, hoc est Eleutherii, atque Soteris, qui contra eos hæreticos scripsissent, auctoritates Praxeas defendit. Venio ad alterum caput, de quo me dicturum promiseram. Valesius l. c. litteras ab Eleutherio scriptas rogatu Lugdunensium de recipiendis ab Ecclesiis Asiæ Montanistis, sed statim hortatu Praxeæ revocatas censet. Contra Massuetus *l. indic.* non ut Montanistas Ecclesiis Asiæ Eleutherius commendaret, sed ut avocaretur ab eorum communione rogasse arbitratur. Neutrum Eusebius scribit. De pace enim Ecclesiarum Asiæ ad Eleutherium scriptum a Lugdunensibus, & Viennensibus Galliæ Martyribus Eusebius refert, contra Montanistas vero, an pro Montanistis, non meminit. Porro adversus Montanistas nonnihil fuisse editum ab
Eleu-

tionem) iis crediderat, qui ipsum nihil a Cataphrygis absurdi, falsique doceri certiorem fecerant, sive fabulam Tertullianus scripserat, parvi refert. Hoc certum est, neque peccatum quidquam ab eo Pontifice fuisse, neque ab hæreticis ipsis habitam illius auctoritatem ceterorum Antistitum auctoritati parem (1).

Descendo ad Cyprianum. Sed ut distincte, atque ordine ostendam, quæ fuerit ejus de Episcoporum potestate sententia, dividam hanc omnem disputationem in partes quatuor, quarum hanc esse priorem volo.

I. *Quid*

Eleutherio innuit Tertullianus, *auctoritates* Prædecessorum aut Victoris, aut Zephyrini commemorans. Scio Natalem Alexandrum omnem illam Tertulliani narrationem in fabulis ponere. *Dissert.* 1. *in Histor. Ecclesiast. sec.* III. *tom.* IV. *Hist. Eccl. edit. Luc. an.* 1750. *p.* 43. *seq.* Neque est id minus verisimile. Constat enim multa Catholicis fuisse a Tertulliano afficta, quæ ab illis minime perpetrata essent. Sed sit vera narratio sit. Ea certe nihil de existimatione Pontificis, atque auctoritate detrahit. Quare Baronius *ibidem num.* IV. „ Accidit id quidem, *inquit*, alias sæpe, & inter alia plura exempla illud est perspicuum, „ quod in præsentiarum menti occurrit. Eustathius Sebastenus hæreticus Romam veniens „ cum suis ad Liberium Papam, fidei Catholicæ sinceram professionem edens, dolose com„ munionem surripuit, rediensque gloriose de Romanæ Ecclesiæ communicatione se extu„ lit, sed reclamantibus Orientalibus, & qualis adhuc esset Eustathius declarantibus, „ rursum sic cognitus ab Ecclesia pulsus est, atque damnatus „. Confer cetera, nolo enim esse longus.

1 Non discrepant ab his, quæ idem ipse Tertullianus animadvertit *in* IV. *contra Marcionem libro*, „ In summa, *inquit cap.* V. *pag* 415. si constat id verius, quod prius, id „ prius, quod & ab initio, quod ab Apostolis; pariter utique constabit, id esse ab Apo„ stolis traditum, quod apud Ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum. Videamus quod „ lac a Paulo Corinthii hauserint, ad quam regulam Galatæ sint correcti. Quid legant „ Philippenses, Thessalonicenses, Ephesii, QUID ETIAM ROMANI DE PROXIMO SONANT, „ QUIBUS EVANGELIUM ET PETRUS, ET PAULUS SANGUINE QUOQUE SUO SIGNATUM RE„ LIQUERUNT. Habemus & Johannis alumnas Ecclesias. Nam etsi Apocalypsin ejus Mar„ cion respuit, ordo tamen Episcoporum ad originem recensus in Johannem stabit aucto„ rem. Sic & ceterarum generositas recognoscitur. Dico itaque apud illas, nec solas jam „ Apostolicas, sed apud universas, quæ illis de societate Sacramenti confœderantur „. Hæc ille. Ex quibus facile intelligitur, & singularem quamdam auctoritatem fuisse ab eo Ecclesiæ Romanæ tributam, cum non eodem modo de ceteris ac de Romana loquatur, immo vero præclaro semper eam elogio ornare pergat; & non omnes Ecclesias, illius sententia, sed eas tantum Apostolicas esse constet, quæ fuerunt ab Apostolis constitutæ.

I.

Quid illud sit: universum Orbem unam esse Diœcesim, unumque in Ecclesia Episcopatum (cujus a singulis in solidum pars teneatur) constitui oportere.

Itaque Cyprianum ita fuisse interdum loquutum, ut unam esse universum orbem diœcesim putasse videretur, constat. *Nam in* LV. *Epistola,* quam *ad Antonianum* (1) scripsit: ,, Cum sit, *inquit*, a Christo una Ecclesia per totum mun- ,, dum in multa membra divisa, item Episcopatus unus ,, Episcoporum multorum concordi numerositate diffu- ,, sus,,. Quinetiam in libro, quem inscripsit de *Unitate Ecclesiæ*:,,Primatum fuisse datum, *affirmat*, Petro, ut (2) una Chri- ,, sti Ecclesia, & Cathedra una monstretur. Et pastores esse ,, omnes, & gregem unum ostendi, qui ab Apostolicis om- ,, nibus unanimi consensione pascatur, utque Ecclesia ,, Christi una monstretur ,,. At quid sibi hisce verbis Cyprianus voluerit, disquirendum est. Igitur cum ille unam a Christo Servatore Catholicam Ecclesiam (3) fundatam, atque

1 *Pag.* 112.
2 *Pag.* 107. *seq.*
3 S. Cyprianus *ibid. pag.* 103. *seqq.* ,, Hoc eo fit fratres dilectissimi, dum ad veritatis ,, originem non reditur, nec caput quæritur, nec magistri cælestis doctrina servatur. Quæ si ,, quis consideret, & examinet, tractatu longo, atque argumentis opus non est. Probatio ,, est ad fidem facilis compendio veritatis. Loquitur Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, ,, inquit, quia tu es *Petrus*, *& super istam petram ædificabo Ecclesiam meam*, *& portæ inferorum non vincent eam. Et tibi dabo Claves Regni Cælorum*, *& quæ ligaveris* ,, *super terram*, *erunt ligata & in cælis*. Et iterum eidem post resurrectionem suam di- ,, cit: *pasce oves meas*. SUPER UNUM ÆDIFICAT ECCLESIAM SUAM. Et quamvis Apostolis ,, omnibus parem potestatem tribuat, & dicat, *sicut misit me Pater*, *& ego mitto vos*, ,, *accipite Spiritum Sanctum*, *si cui remiseritis peccata*, *remittentur illis*, *si cui tenueritis* ,, *tenebuntur*, TAMEN UT UNITATEM MANIFESTARET, UNITATIS EJUSDEM ORIGINEM ,, AB UNO INCIPIENTEM SUA AUCTORITATE DISPOSUIT. Hoc erant utique & ceteri Aposto- ,, li &c. *ut supra pag.* 55. Hanc Ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidem cre- ,, dit?.. Quam unitatem firmiter tenere, & vindicare debemus MAXIME Episcopi, qui in ,, Ecclesia præsidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum, atque indivisum probemus.. ,, Episcopatus unus est, cujus a singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia quoque una est, ,, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo solis multi ,, radii, sed lumen unum, & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum ,, &

que stabilitam , eique Primatem unum præfectum (1) fuisse sci-

,, & cum de fonte uno rivi plurimi defluunt , numerositas licet diffusa videatur exundantis ,, copiæ largitate , unitas tamen servatur in origine . Avelle radium solis a corpore , divi- ,, sionem lucis unitas non capit : ab arbore frange ramum , fractus germinare non poterit, ,, a fonte præcide rivum , præcisus arescet . Sic Ecclesia Domini luce perfusa per orbem ,, totum radios suos porrigit , unum tamen lumen est , quod ubique diffunditur , nec uni- ,, tas corporis separatur : ramos suos in universam terram copia ubertatis extendit , pro- ,, fluentes largiter , rivos latius expandit , UNUM TAMEN CAPUT EST , ET ORIGO UNA , ET ,, UNA MATER FOECUNDITATIS successibus copiosa .

1 Idem Cyprianus in eodem libro *edit. Baluziana Venetiis anno* 1728. *curata p.*397. sic habet : ,, Hoc erant utique & ceteri Apostoli , quod fuit Petrus pari consortio prædi- ,, ti & honoris , & potestatis . Sed exordium ab unitate proficiscitur , & PRIMATUS PETRO ,, DATUR , ut una Christi Ecclesia , & Cathedra una monstretur . . . Qui Ecclesiæ renititur , ,, & resistit , qui cathedram PETRI , SUPER QUAM FUNDATA EST ECCLESIA , DESERIT , IN ,, ECCLESIA SE ESSE CONFIDIT ? ,, . Rigaltius in *notat. ad hunc locum pag.* 180. *edit. opp. Cypr. Ann.* 1666. male fuisse de Cypriano meritos putat eos , qui cum *primatum fuisse Petro datum* contextui addiderint , in paralogismum Carthaginiensem Episcopum incidisse nolentes quidem certe confirmarunt . Felius Rigaltium accusat , quod Cypriani locum non restituerit . Nihil enim tale , quod ad *primatum Petri* pertineat , in Cypriani libro legisse ait, *Spirensem* , *Remboldum*, *Erasmum*, *Griphyum* , *Gravium* , aliosque editores ante Manutium . Manutium primum omnium Vaticani nescio cujus codicis auctoritate fretum , in textum intrusisse τὸ *primatus* , nulla facti sui reddita ratione . Huic assentiri Onuphrium Panvinium in eo tractatu , quem de *Primatu Petri* conscripsit *pag.* 55. *edit. an.* 1566. propterea quod ita in Marcelli II. Pontificis vetere Codice legisset. Neque vero in eo solum, sed etiam in altero Vaticano , inque tertio Bononiensi sancti Salvatoris Canonicorum . Id autem ferri nullo modo posse Felius contendit . Nam Codices perplures , non MSS. modo , sed etiam editos de Petri Primatu nihil continere dicit , quamquam codicem Bavaricum , in quo ea leguntur verba , a Gretsero (*lib.* II. *de Jure, & more prohib. librorum c.* VII.) & a Pamelio Cambronensem , & ab se quatuor Cod. MSS. , in quibus de *primatu* fit mentio, visos fuisse fateatur . Hos autem , si cum aliis , qui id non continent , comparentur , perpaucos esse addit . Ego vero non paucitate Codicum , sed vetustate , quæ sit vera lectio , statuendum existimo . Jam vero Baluzius in *not. ut. ad libr. eumdem Cypriani pagin.* 407. *Venet. edition.* etsi adjuncta hæc de primatu Petri verba Cypriani libro suspicetur , (quo autem id jure , ipse viderit) , tamen extare ea in Pelagii secundi Pontificis Maximi Epistol. II. ad Episcopos Istriæ , testatur . Ac Pelagium II. (*Epistol.* II. *ad Episcopos Istriæ , quæ in edition. Concilior. Harduini tom.* III. *columna* 417. est inter Epistolas ejus Pontificis quarta) seculo sexto verborum : *Primatus Petro datur* , ac si usurpata fuissent a Cypriano , meminisse , certa res est . *Confer tom. eumdem Concilior. columna* 419. Sagaerianam vero Codicem , quo usus Baluzius est , tam esse veterem , quam fuerunt ii , quibus est sexto seculo usus Pelagius , numquam credam . Sed fac addita easdem verba codicibus Cypriani fuerint , annon Cyprianus omnium Codicum , Scripturumque consensione *super unum* , hoc est *supra Petrum fundatam fuisse Ecclesiam* scribit ? Quid ? si adjungat , eamdem potestatem post resurrectionem Apostolis omnibus fuisse tributam , sed unitatis originem ab UNO incipientem fuisse dispositam , eamdemque ab UNO proficisci , ut Ecclesia una monstretur ? At quis obsecro hic est UNUS ? Nonne Petrus ? Hunc enim unum appellat . Cum ergo in Petro ædificarit Christus , Cypriano teste , Ecclesiam , & non in omnibus , ne Ecclesia in Ecclesia ædificata crederetur, ita tunc UNI ,& non omnibus claves dederit necesse est. Quod autem dederit post *resurrectionem Apostolis* ceteris retinendorum, solvendorumque criminum potestatem, id unde efficit , aliemum fuisse Primatum Petro , in quo constitutum , fatente ipso Cypriano , principium , & fundamentum unitatis fuit , & in quo proinde inest singularis ad servandam unitatem potestas , & auctoritas . Si ergo unitatis fundamentum , & origo,& prin-

sciret, quocum ceteri Episcopi societate (1) non doctrinæ modo

principium Petrus est, quis neget, ea, quæ mox Cyprianus de radio ab sole non avellendo, deque rivo non separando a fonte adjungit, in centrum illud unitatis, seu in Petri Cathedram cadere? Confer Natalem Alexandrum *Hist. Eccl. sec.* 1. *dissert.* IV. *pag.* 82. *tom.* 1. *edit. Lucensis an.* 1749. Atque hinc sane perspicitur, quam inepte Rigaltius scripserit; eos, qui verba *Primatus Petro datur*, Cypriano tribuerint, injuriam ei consuisse, ac si in paralogismum incidisset. Nam si tam magnifice de Petro loquutus Cyprianus est, quid est, quod de *Primatu* Petri loqui aut non debuerit, aut nequiverit? Præsertim cum is idem Cyprianus *Epist.* XLVIII. *al.* XLV. *ad Cornelium pag.* 91. *edit. Oxon.* Ecclesiam Romanam Petri cum sua Ecclesiam *principalem*, & matricem vocet. „ Nos singulis navigantibus, *inquit*, ne cum „ scandalo ullo navigarent, rationem reddentes, scimus nos hortatos eos esse, ut ECCLE„ SIÆ CATHOLICÆ RADICEM, ET MATRICEM AGNOSCERENT, AC TENERENT. *Et Epist.* LIX. *al.* LV. *pag.* 131. cum dixisset; *super Petrum a Domino ædificatam esse Ecclesiam*, tum *pag.* 135. „ Post ista adhuc insuper Pseudo Episcopo sibi ab hæreticis constituto, *inquit*, na„ vigare audent & ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam PRINCIPALEM, UNDE UNITAS „ SACERDOTALIS EXORTA EST. A schismaticis, & profanis litteras ferre, nec cogitare eos „ esse Romanos, quorum fides Apostolo prædicante laudata est, ad quos PERFIDIA HABERE „ NON POSSIT ACCESSUM„. Videat nunc Fellus, num hæc cadere in Episcopos omnes possint, ut in notis ad Epistolam XLVIII. jactat. Iam vero sunt hæc ipsa verba Cypriani, quæ certe Ecclesiæ uni Romanæ competunt, ita iis, quæ Cyprianus complexus libro de unitate Ecclesiæ est, tam similia, ut ovum ovo. De Ecclesia igitur, & Cathedra Romana principali loquatur Cyprianus, necesse est in eo ipso libro. Confer Baluzii Adnotationes in hanc LIX. *al.* LV. *Epist.*

1 Id enim postulat, quod idem habet Cyprianus de *radiis*, de *rivis*, deque *ramis*. Confer *not.* 4. *p.* 70. *hujus volum.* Consule præterea, quæ ex Epistola Cypriani ad Cornelium LIX. *al.* LV. descripsi *notatione superiore*, quo ille loco agit de Pseudo Episcopo Fortunato, qui Felicissimum Romam cum litteris miserat, ut Cornelium Pontificem circumveniret. Ecclesiam namque Urbis Romæ & *Cathedram Petri* (cui Petro Christus Claves Regni Cælorum dederat, quemque *Petrum*, cui inædificaturus suam Ecclesiam esset, appellarat) & *Ecclesiam principalem*, *unde unitas Sacerdotalis exorta fuerit*, vocat. Sic si Romana Ecclesia, & *principalis est*, *& Cathedra Petri*, *& unitatis Sacerdotalis origo*, quid est, quod quisquam eos esse in Ecclesia putet, qui conjungi cum ea societate communionis, consensioneve doctrinæ recuset? Ac hoc quidem sensu rem omnem Rigaltius explicat in *notat. ad eam Epistolam*, quamquam nonnulla postremo loco de appellationibus, ut opinor, suo more adjungit, quæ falsa esse videantur. Sed de appellationibus alias. Johannes Fellus in *notationibus ad Cyprian. edit. Oxon. ann.* 1682. *pag.* 136. hunc ad Monarchiam Pontificis Cypriani locum spectare negat. Nam intelligi hoc modo Cypriani sententiam oportere censet: Fortunatum, & Felicissimum homines Schismaticos, non factionem schismaticam Novatianorum, sed Cornelium verum, legitimumque Romanum Episcopum, ac functi Petri Successorem adiisse: cumque sejuncti a communione Ecclesiæ essent, non Ecclesias schismaticas, sed *principalem*, sive *matricem* Ecclesiam (ubi fidelium corpus versabatur, & ramis adnascentibus perpetuo a Cypriano opponitur) legitimo pastori conjunctam, & proinde illam, *unde unitas sacerdotalis exorta est*, sollicitasse. At is auctor Fellus vir de Anglorum Episcopalium grege, aut Epistolam, quam illustrare notationibus voluit, oscitans legit, aut si diligenter legit, involvere, implicareque conatus est, ne cum ab Ecclesia Romana sejunctus esset, contra se ipsum vel probasse, vel publicasse quidpiam videretur. Nusquam enim mirari se Cyprianus dixit, quod Felicissimus, ac Fortunatus non ad Novatianos, sed ad Orthodoxos confugerint. Quare tota illa Felli de Novati schismaticis partibus animadversio nugatoria est, nihilque habere in Cypriani litteris firmamenti potest. Quid? si ne *adnascentium* quidem *ramorum*, neque præcipuæ urbis Basilicæ, in qua Pontifex cum plebe versaretur, & quacum societate communionis Sacerdotes Romani minorum

modo, ſed etiam communione conjuncti eſſe deberent,

Tom.V. K una-

norum ædium ſacrarum conjuncti eſſent (præcipuam enim Romæ Baſilicam matricis nomine a Cypriano vocari Felius exiſtimat) Cyprianus meminerit? Tota igitur Felli notatio inanis & commentitia eſt. Jamvero Cyprianus cum libro de *unitate Eccleſiæ* in Petro fundatam eſſe Eccleſiam, ex eoque ortam unitatem Sacerdotalem, ut radii a ſole oriuntur, dixerit (*Vide ſupra not. 3. pag. 70. hujus vol.*) *&* *Epiſt.* XLIII. *al.* XL. *pag.* 83. *edit. Oxon. Cathedram unam eſſe ſuper Petrum Domini voce fundatam* teſtatus ſit, idque confirmarit *Epiſt.* LIX. *al.* LV. *p.* 131. *&* *epiſt.* LXXI. *al.* LXIX. *p.* 191. pronunciaritque, primatum fuiſſe Petro a Chriſto tributum, quamquam ille reprehenſus reprehendenti Paulo conſenſerit, nec *primatum* ei objiciendum, propterea quod recte moneret, putaverit. *Epiſt.* LXXI. *ad Quintum pag.* 124. *ſeq.* ubi ,, Nec Petrus, *inquit*, quem PRIMUM dominus elegit, & ſuper ,, quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cum Paulus de circumciſione poſtmodum diſceptaret, ,, vindicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumſit, ut diceret, ſe PRIMATUM ,, tenere, & obtemperari A NOVELLIS, ET POSTERIS ſibi potius oportere. Nec deſpexit ,, Paulum, quod Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile conſenſit, documentum ſcilicet nobis ,, & concordiæ, & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando a fratribus, & collegis noſtris utiliter, ac ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera, ,, & legitima, ipſa potius noſtra ducamus ,,. Quem in locum recte eſt a Couſtantio *tom.* I. *Epiſt. Romanor. Pontif. præfat. num.* VII. *pag.* V. animadverſum, primatum Petri non fuiſſe negatum, ſed confirmatum a Cypriano, ut qui Petrum *primum electum*, *ac ſuper Petrum fundatam eſſe Eccleſiam fateretur*. Confer Facundum Hermianenſem ſexti ſeculi ſcriptorem l. X. c. II. *p.* 722. *edit. opp. Sirmon. Paris an.* 1696. *t.* II. quum, inquam, hæc de Petro Cyprianus ſtatuerit, indeque *epiſt.* LIX. *al.* LV. *ad Cornelium pag.* 135. Cathedram Cornelii Petri eſſe Cathedram, & Eccleſiam principalem (quæ verba nuſquam de alia ulla Eccleſia uſurpavit) teſtatus ſit, relinquitur ſane, ut Cathedræ Petri jus, principatumque in Romanos Pontifices Petri ſucceſſores manaſſe deſenderet. Quamobrem ſapienter Baluzius *not.* LXIII. *in epiſt.* LV. *Cypriani pag.* 103. *edit. Venet. an.* 1728. ,, Omnes machinas, *inquit*, movent hæretici, ut oſtendant, nihil hic extraordinarium tribui Ec- ,, cleſiæ Romanæ, principalem vocari dicentes pro magnitudine ſua, ut in *epiſt.* LXIX. ,, *pag.* 143. ait Cyprianus, quia in principe civitate conſtituta erat, quia prima eſt ordi- ,, dine. Et tamen ſciebant, Irenæum Epiſcopum Lugdunenſem Cypriano antiquiorem ſcri- ,, pſiſſe *lib.* III. *cap.* III. *neceſſe eſſe omnem Eccleſiam* concurrere ad Romanam propter ,, *potentiorem*, ſive *potiorem*, ut alii ſcribunt, *principalitatem*. Hæc autem potentia ,, principalis non poteſt referri ad potentiam Romani Pontificis in imperio, quæ nulla ,, penitus erat, ſed ad potentiam ejus in Eccleſia, quam oportet fuiſſe maximam, cum ,, Irenæus eam vocet principalem. Adverſus hunc Irenæi locum, utpote magnæ auctoritatis, vehementer diſputant Irenæi interpres Nicolaus Galaſius, David Blondellus, & ,, Johannes Clericus in ſua Hiſtoria Eccleſiaſtica, ubi contendit, Irenæi interpretem de- ,, buiſſe ſcribere *potiorem antiquitatem*, id eſt, ut ille explicat, majorem. Poterant ,, tamen advertere, Tertullianum dixiſſe in libro de præſcriptionibus adverſus hæreticos ,, nobis auctoritatem præſto eſſe ex urbe Roma, & Cyprianum non ſemel dixiſſe Eccleſiam ,, ædificatam eſſe ſuper Petrum, & exordium unitatis ab ea proficiſci, quæ verba magni ,, momenti ſunt in hac cauſa. Denique obſervandum eſt, Cyprianum cum conqueritur de ,, audacia Schiſmaticorum, qui poſt judicium Epiſcoporum Africæ, provocaverant ad Cathedram B. Petri, atque ad Eccleſiam principalem, nullo modo reſpexiſſe ad magnificentiam Urbis Romæ, cujus illi præſidium non implorabant; ſed ad Cornelium. Erat ,, enim cauſſa Eccleſiaſtica. Itaque certum eſſe hic agi de auctoritate Epiſcopi Romani, ,, ad quam antiquitus confugere ſolebant Epiſcopi, qui ſe a Collegis ſuis oppreſſos querebantur, ut iſti ſchiſmatici. Confundit autem Cyprianus Cathedram Petri cum Eccle- ,, ſia principali, quia Cathedra Petri eſt Eccleſia principalis, & Eccleſia principalis eſt ,, Cathedra Petri. Iſtud ergo puto negari non poſſe. Ceterum Auguſtinus *libro* II. *de Baptiſmo contra Donatiſtas cap.* I. agnoſcit in Petro Apoſtolatus principatum,

unaque curarent, ut integra ubique gentium & disciplina Ecclesiarum, & quod caput est, religio orthodoxa (1) vigeret. Hoc certe sensu *unam veluti Diœcesim Ecclesiam per totum mundum in multa membra divisam, unumque esse Episcopatum multorum Episcoporum concordi numerositate diffusum*, Cyprianus dixit. Quapropter *Primatum* fuisse *Petro datum* animadvertit, ut eo uno capite (2) constituto *una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstretur*. Atque ut omnes perspiciant, Cypriano auctore, non potestatem regendæ universæ Ecclesiæ, sed legem cuique Episcopo fuisse datam servandæ unitatis cum eo, qui cœtui Christianorum universo præsit, vigilandique una, ne quibus hæresibus Evangelica dogmata vitientur, animadvertendum etiam atque etiam est, eodem ipso Antistite Carthaginiensi teste, id onus etsi maxime Episcopis, Presbyteris tamen, itemque laicis fuisse impositum (3). Quo-

1 Cyprianus *epist.* LXVIII. *ad Stephanum Papam al.* LXVII. *tom.* I. *epist. Romanor. Pont. edit. Coustantii pag.* 213. de Marciano Arelatensi Episcopo agens, qui se Novatiano conjunxerat: „ Cui rei nostrum est, *inquit*, consulere, & subvenire ... qui divinam „ clementiam cogitantes, & gubernandæ Ecclesiæ libram tenentes, sic censuram rigoris „ peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis erigendis, & curandis vulneratis bonitatis, & „ misericordiæ divinæ medicinam non denegemus. Quapropter facere te oportet plenissi- „ mas litteras ad Coepiscopos nostros in Galliis constitutos, ne ultra Marcianum ... Col- „ legio nostro insultare patiantur ... Qui Episcopo Cornelio in Catholica Ecclesia de Dei „ judicio ordinato, profanum altare erigere, & adulteram Cathedram collocare ... ten- „ taverit ... Dirigantur in Provinciam, & ad plebem Arelate consistentem a te litteræ, „ quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituatur ... Copiosum corpus est Sa- „ cerdotum concordiæ mutuæ glutino, atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex „ collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare, & vastare tentaverit, subve- „ niant ceteri, & quasi pastores utiles, & misericordes, oves dominicas in gregem colli- „ gant „. Adnotandum autem hic est, scriptum a Cypriano fuisse Stephano, ut Stephanus ipse deturbari Marcianum de Episcopatus gradu faceret, quod *primatus* Romani Pontificis indicium est; deinde confessum Cyprianum fuisse, omnes Episcopos una cum Romano conjunctos curare omnium salutem debere, ne hæresibus grex Christi dividi, perdique possit.

2 Confer supra *pag.* 55. *seq. hujus vol.*

3 Presbyteri enim, ac Diaconi Romæ consistentes, anno 250. Cypriano Episcopo scripserunt hoc modo: *epist.* XXXVI. *al.* XXX. *p.* 71. *opp. Cypr. edit. Oxon.* „ Pro tuo more fe- „ cisti, qui rem nobis sollicitam nunciare voluisti. OMNES ENIM NOS DECET PRO CORPORE „ TOTIUS ECCLESIÆ, CUJUS PER VARIAS QUASQUE PROVINCIAS MEMBRA DIGESTA SUNT, „ EXCUBARE „. Id quod numquam Cyprianus negavit. Immo vero *epist.* XXXV. *al.* XXIX. *pag.* 69. ad eosdem Presbyteros, Diaconosque scribens: „ Et dilectio communis, *inquit*, „ & ratio exposcit, nihil conscientiæ vestræ subtrahere de his, quæ apud nos geruntur, „ ut sit nobis circa utilitatem ECCLESIASTICÆ ADMINISTRATIONIS COMMUNE CONSI- „ LIUM „. Atque in *l. de Unitate Eccl. p.* 105. *edit. ejusd.* „ Unitatem, *inquit*, firmiter te- „ nere, & vindicare debemus MAXIME EPISCOPI, qui in Ecclesia præsidemus „. *Tò maxime* autem satis indicat, incumbere id onus non modo Presbyteris Romanis, qui loco Pontificis Ecclesiam regebant, verum etiam aliis, sed magis Episcopis, ut qui Ecclesiis præfecti sint.

Quotus autem quisque est, qui jus regendæ, administrandæque Ecclesiæ, non universæ dico, sed singularis cujuspiam concessum Presbyteris, laicisque, Cypriano judice, arbitretur? Nam ille de singularibus Ecclesiis agens, Episcopis (1) eam potestatem esse divinitus tributam sæpe dicit, Presbyteris autem, laicisve numquam. Plus vero potestatis ab eo Presbyteris in universam Ecclesiam, quam in singularem aliquam fuisse tributum, quis credat? Itaque de societate communionis cum Ecclesiæ capite, primaque Cathedra, deque diligentia, quam unusquisque, quod ad se attinet, adhibere debet, ne oriantur divisiones, neve religio labefactetur, loquutus fuerit in epistola ad Antonianum, atque in singulari de Ecclesiæ unitate libro, necesse est.

Atque est eodem modo intelligendum, quod *de uno Episcopatu, cujus a singulis pars in solidum teneatur,* scribit.(2) *Unus enim est in principio, in capite, in fundamento, ac principe Ecclesiæ, ex quo ceteri Episcopi, ut radii ex sole, utque rivi ex fonte,* proficiscuntur, (3) & cui, ut arbori rami, hærent, doctrinæque consensione junguntur. *A singulis autem pars tenetur*, propterea quod suum quisque gregem singularem regat; *in solidum* vero, quod Christiani singuli, imprimisque Episcopi, id agant, atque enitantur necesse est, ut Ecclesiæ primo moderatori, atque Principi juncti, non ex cœtu modo singulari, cui ipsi præsunt, sed etiam ex universa Christiana republica, quod ad ipsos attinet, (4) utque vires eorum ferunt,

 erro-

1 Cyprianus *epist.* LXXII. *ad Stephanum pag.* 198. „ Habere in Ecclesiæ (nempe *sua*) „ administratione voluntatis suæ arbitrium liberum præpositum unumquemque, *scribit*, „ rationem actus sui domino redditurum „. *Epist.* LV. *al.* LII. *ad Antonianum pag.* 112. *Per urbes singulas ordinatos esse Episcopos* affirmat. *Epist.* XVI. *pag.* 36. „ Aliqui, *inquit*, „ de Presbyteris, nec Evangelii, nec loci sui memores, sed neque futurum Domini judi- „ cium, neque nunc sibi præpositum Episcopum cogitantes, quod numquam omnino sub „ antecessoribus factum est, cum contumelia, & contemtu Præpositi totum sibi vendicant... „ Contumeliam Episcopatus nostri dissimulare, & ferre possum, sicut dissimulavi semper, „ & pertuli; sed dissimulandi nunc locus non est „. *Epist.* XXXIII. *al.* XXVII. *pag.* 66. *Omnem actum Ecclesiæ per præpositos*, hoc est *Episcopos*, *gubernari oportere*, *idque divina lege fundatum esse* contendit. Loquitur autem de singulari Episcopi cujusque Ecclesia. *Epist. enim* LIX. *al.* LV. *pag.* 136. *Portionem gregis singulis pastoribus adscriptam*, dicit, *quam regat unusquisque, & gubernet*.

2 Confer *notat.* IV. *pag.* 32. *hujus vol.*

3 Vide *notat.* IV. *pag.* 70. *seq.*

4 Cyprianus *epist.* LXVIII. *al.* LXVII. *pag.* 178. *edit. Oxon. an.* 1682. „ Idcirco, „ in-

errores depellant, prospiciantque saluti coetuum Christianorum. Quare si Antistes alicujus Ecclesiæ in hæresim incidat, ejus gregi a quocumque Episcopo opem, atque auxilium esse Cyprianus ferendum statuit. Si enim Episcopus, ut imprudens navarchus in discrimen se conjecerit, perieritque, periculumque sit, ne Christiani illius fidei curæque crediti naufragium faciant, tunc dandam esse cuique Præsuli Christiano operam, dicit, ut tam sæva tempestas (1) sedetur, jactarique fluctibus miseri desinant, inque portum devehi veræ doctrinæ, & salutis possint. Hæc vero omnia cum satis manifesta testimoniis Cypriani sint, plane, meo quidem judicio, demonstrant, quo tandem sensu sint ejusdem Cypriani verba de uno Episcopatu intelligenda. Quamobrem non est, cur nos Felli, Binghami, aliorumque Protestantium conturbet opinio, parem in administranda Ecclesia universa auctoritatem omnibus Episcopis a Cypriano tributam pugnantium (2).

II. *Unum-*

„ *inquit*, copiosum corpus est sacerdotum concordiæ mutuæ glutino, atque unitatis vin„ culo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacera„ re, & vastare tentaverit, subveniant ceteri, & quasi pastores utiles, & misericordes, „ oves dominicas in gregem colligant. Quid enim si in mari portus aliquis munitionibus „ suis ruptis infestus, & periculosus esse navibus coeperit, nonne navigantes ad alios pro„ ximos portus naves suas dirigunt, ubi sit tutus, & salutaris introitus, & statio secura?„ Quod nunc esse apud nos debet, frater carissime, ut fratres nostros, qui vitatis Marcia„ ni scopulis petunt Ecclesiæ portus salutares, suscipiamus ad nos prompta, & benigna huma„ nitate... Nam etsi multi pastores sumus, unum tamen gregem pascimus, & oves uni„ versas, quas Christus sanguine suo, & passione quæsivit, colligere, & fovere debemus, „ nec pati supplices, & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superbe quorumdam „ præsumtione calcari. Confer J. A. Blancum *lib.* I. *della Politia della Chiesa cap.* III. §. XIII. *num.* VIII. *pag.* 321. *seq. tom.* III.

1 Vide *not. superiorem*.

2 Fellus in *not. ad lib. s. Cypr. de unitate Eccles. pag.* 108. *edit. opp. Cypr. Oxon. singulos Episcopos omnem Episcopatum pleno jure obtinere*, ex his Cypriani verbi concludit. Quod quam sit παράδοξον, atque absurdum, ostendimus Cypriani auctoritate. Binghamus autem *lib.* II. *Orig. & Antiquitatum Ecclesiasticarum cap.* V. §. II. *pag.* 55I. *edit. Halensis ann.* 1724. *tom.* I. „ Non dicit, *inquit*, Cyprianus Monarchiam in uniuscujusque Episcopi manibus, sed potestatem totam Episcopatum collegio diffusam esse, „ quorum quisque universam Dei Ecclesiam pascere, & hæresim ex unaquaque ejus parte „ expellere suo jure possit. Hoc sensu potestas Episcopi Eugubiensis tam late se extende„ bat, quam Episcopi Romani „. Atque hæc quidem ita se, Cypriani sententia, habere concedit Binghamus, si sermo sit de religione. Sin autem de rebus, quæ ad fidem non attinent, agatur, *nihil* tunc, addit Binghamus, *erat ipsi commercii cum aliorum Diœcesibus, sed suæ solius Diœceseos negotiis intentum quemque esse oportebat*. At primum quam sit cum Cypriani sententia pugnans, ostensum hactenus est. Nam præcipuas ille semper Romanis

I I.

Unumquemque Episcopum, si de servanda religione agatur, universalem Pastorem esse, & totius mundi Christiani Antistitem, neque dictum palam a Cypriano est, neque est consequens ex illius testimoniis, quæ describi a Protestantibus consueverunt.

Altera est pars hujus disputationis de Episcopis, num, Cypriani sententia, supremam obtineant totius Ecclesiæ Catholicæ *inspectionem*. Ac video (1) esse permultos, & eos quidem non modo de Presbyterianorum, & Lutheranorum, sed etiam de Episcopalium Anglorum secta, qui, auctore Cypriano, quemque Episcopum æquales habere in regunda universa Ecclesia partes, putent. Hanc vero summam Ecclesiasticorum Præsulum auctoritatem non in *exteriore*, & *politica administratione*, quam vocant, sed in doctrina Christi servanda, custodiendaque versari dicunt. Nam eorum cuique, si aut hæresum, aut turbarum caussa, religionem in discrimen adduci intelligat, suum jus persequi, ac non minus quamvis aliam Diœcesim, quam suam, regere licere. Ac Diœceses quidem ad ordinem rectum pacis tempore servandum olim pertinuisse. Sed cum religio latissime pateat, inque orbem universum propagata sit, factum sane ita fuisse, ut si hæc oppugnata a quoquam, aut vitiata alicubi esset, universa Ecclesia una Diœcesis, grexque

nia Episcopis partes tribuit. Alterum, si de levioribus quibusdam rebus dicatur, ferri quidem potest; si autem de rebus magni momenti, non item. Qua de re dicam paullo post diligentius.

1 Ut mittam de ceteris, quos supra numeravi, Presbyterianis Calvini sectatoribus dicere, satis erit unum nominasse Salmasium, qui *cap.* VII. *de Primatu Papæ pag.* 97. *seqq edit. Lugdun. Batavor. an.* 1645. scribit hoc modo: „ Hucusque Ecclesiæ tempora „ transmisimus, quibus alios non habuisse probatur rectores præter solos Episcopos, eos„ que inter se omnes pares, ac nemini nisi Deo administrationis suæ rationem reddituros, „ ut diserte Cyprianus testatur &c. „. Huic præter Buddeum, ceterosque Lutheranos, quorum est a nobis ante facta commemoratio, assentitur Salomon Deilingius *parte* IV *Obser. sacrar Exercit.* VI. *de Novitate Regiminis Monarchici in Ecclesiam universam observ.* IV. *pag.* 449. *edit. Lips. an.* 1747. Ex Episcopalium vero Anglorum numero Binghamus fuit, cujus est ea, quam hoc loco descripsi, de Cypriani mente sententia *lib.* II. *Antiq. Eccles. cap.* V. §. I. *pag.* III. *tom.* I. *edit. Halens. an.* 1724.

que unus Christi videretur, Episcopique omnes id eniterentur, idque contenderent, ut summi Pastoris ovibus, ubicumque tandem versarentur, quemadmodum poterant, opem ferrent. Quare quemlibet Episcopum hoc sensu *universalem fuisse pastorem, totiusque Christiani orbis Antistitem*. Ad eam vero rem demonstrandam abuti Protestantes solent non testimoniis Cypriani (1) solum, sed etiam Gregorii Nazianzeni, (2) Basilii, Chrysostomi, Augustini, ejusque scriptoris, qui Epistolam ad Iacobum *Fratrem Domini* Clementis Romani nomine publicavit.

Ego vero etsi jus cuique Episcopo esse, quam possit, opem Ecclesiis in religionis periculum adductis intendere, non ita tamen jus esse defendo, ut ipse per se intendat, quasi caput sit, pastorque Ecclesiarum, qui nullum se habeat, agnoscereque debeat auctoritate superiorem. Nam Cyprianus in iis (3) quibus Protestantes confidunt, locis, quamvis de tuenda *fide*, ac religione agat; tamen omnes in ea re gerenda conjunctos esse Romano Antistiti oportere fatetur; quod is primatum obtineat, priorque prospicere commodis, salutique debeat Ecclesiarum, efficereque, ut qui corrumpere Evangelii decreta student, de gradu dejecti, communione sacrorum (4) prohibeantur. Atque hoc sane modo intelligendæ omni-

1 Abutuntur heretici Cypriani *epist.* LXVIII. *al.* LXVII. ad Stephanum, ea qua nonnulla quædam supra descripsimus *pag.* 56. *hujus vol.* Cetera autem, quæ inde afferunt, sanctissimi viri verba, sic habent: „ Copiosum corpus est Sacerdotum concordiæ mutuæ glutino „ atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex collegio nostro hæresim facere, & gre„ gem Christi lacerare, & vastare tentaverit, subveniant ceteri „. Confer quæ meo iodicato *pag.* 55. *seqq.* protuli ejus Episcopi Carthaginiensis ex *libro de Unitate Ecclesiæ*, *exque litteris ad Antonianum*, *ceterisque Epistolis* testimonia.

2 Horum omnium sententias paullo post diligenter describam.

3 Vide quæ supra disputavi *pag* 71. *seqq. hujus vol.*

4 Sic enim in iisdem ad Stephanum litteris Cyprianus scribit: „ Facere te oportet „ plenissimas litteras ad Coepiscopos nostros in Galliis constitutos, ne ultra Marcianum „ pervicacem, & superbum, & divinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum collegio no„ stro insultare patiantur „. Nam si Episcoporum par erat auctoritas, neque præstantior Cypriano, ejusque collegis Stephanus potestate erat; quid caussæ fuit, cur Cyprianus opus esse arbitraretur opera Stephani, ut ne Galli deinceps a Marciano ordini Præsulum insultari ferrent? Tanti enim æstimata ab Gallis fuisset Epistola Stephani, quanti Cypriani, si æqualis eorum in regunda Ecclesia potestas, auctoritasque fuisset. Neque vero si Stephano se Cyprianus æquasset, umquam hæc addidisset: „ Dirigantur in provinciam „ & ad plebem Arelate consistentem a te litteræ, quibus abstento Marciano, alius in lo„ cum

„ cum ejus substituatur, & grex Christi, qui in hodiernum ab illo dissipatus, & vulneratus contemnitur, colligatur „. Quemadmodum enim caussa litterarum Stephani ab Episcopis Gallis, plebeque Arelatensi *abstentus Marcianus*, *aliusque in locum ejus substitutus*, teste Cypriano, *fuisset*, nisi primas inter eos Stephanus partes, Cypriani quidem sententia, obtinuisset? Non enim permoti magis Stephani Epistolis fuissent, quam Africanorum Episcoporum. Quid igitur illud est: *dirigantur a te litteræ*, *quibus* (hoc est quarum vi) *abstento Marciano alius in locum ejus substituatur*? Nugatur ergo more suo, inepteque, ne gravius dicam, caussam agit hujusce ætatis hæreticorum Salmasius *loco supra indicato*, ubi sic habet: „ Per ea tempora qualis primatus Romani Episcopi fuerit, & ex primatu auctoritas, in anterius positis vidimus.... Nullus supra Episcopos „ Episcopus potestate, nullus Archiepiscopus nomine in ulla uspiam provincia tum auditus, „ aut habitus est „. Hæc enim si vera essent, quo tandem modo consisterent, quæ sunt a Cypriano adversus Arelatensem Marcianum scripta? Sed Salmasius *c*. XIX. *p*. 324. ταραχῆς illius (quid enim monstrum paralogismorum, & ineptiarum, librum vocem?) *de Primatu Papæ*, frustra nos Cyprianum Romani Pontificis primatus ejusdem testem appellare scribit. Primo, quod sit ex hac illius Epistola consequens, Faustinum Lugdunensem tanti Stephanum, quanti ipsum Cyprianum fecisse, ut qui ad utrumque de Marciano Arelatensi litteras dederit, neque Stephano quidquam tribuerit, quo vel conjectura assequi possimus, fuisse hunc auctoritate aliis antistitibus excellentiorem. Secundo, quod sui etiam muneris esse confirmet, ut in communi gregi Christi servatoris consulat. Nam etsi pastores, *inquit*, multi sumus &c. Tertio, quod non minus se, quam Stephanum libram gubernandæ Ecclesiæ tenere dicat, quod non dixisset, si Stephanum se esse præstantiorem putasset. Quarto, quod Stephanum admoneat officii sui, eique quid fieri velit, ostendat. Quinto, quod a Pontifice non quidem dejiciendum de dignitate Marcianum, sed scribendum ad Episcopos Galliarum, & Plebem Arelatensem præscribat, ut Marciano prohibito communione Ecclesiæ, adimant administrationem Episcopatus; nam plebem ea ætate in eligendis Episcopis κῦρος *auctoritatem* obtinuisse. Sexto, quod narret scriptum ad se quoque a Faustino Lugdunensi fuisse, non aliam certe ob caussam, quam ut ei subsidio esset. Septimo, quod dicat ab se, ceterisque Afris Episcopis fuisse communione Africanarum prohibitum Novatianum, quare prohibere item Marcianum poterant, quem Novatianis partibus studere norant. Octavo, quod moneat Stephanum, ut scribat ad Arelatenses, ut alium sibi Episcopum deligant; in quam sententiam ab ipso Cypriano scriptæ fortasse litteræ in Galliam fuerant. Nono, quod deprecatos fuisse Arelatenses testetur, non unius Stephani, sed etiam reliquorum Episcoporum *opitulationem*. Decimo, quod nihil in Epistola Cypriani ad Stephanum sit, quod auctoritatem, qualem nos volumus, Pontificis adstruat; immo vero Lucium, & Cornelium suos item vocet Antecessores, eoque consilio certiorem se a Stephano fieri successionis Marciani velit, ut sciat, quocum sibi communicandum sit; quo propinquiores Gallis Romani, quam Afri essent. Neque vero hæc Salmasius solum jactat, sed etiam Fellus, qui eo impudentiæ devenit, ut Cyprianum potius, si quid inde consequens esset, auctoritate fuisse potiorem Stephano, *in adn. ad hanc Epist*. statuat *pag*. 177. Ego vero perspicue, ac palam ex Cypriani Epistola constare demonstravi, rogatum a Cypriano fuisse Stephanum, ut suis litteris Marcianum damnaret, aliumque illius loco eligendum decerneret. Quam nostram animadversionem declinare quidem circuitione verborum Salmasius, ac Fellus possunt, refellere certe non possunt. Primum autem Salmasii argumentum inane est. Nego enim tanti a Faustino habitum Cyprianum, quanti Stephanum. Nam etsi ille ad utrumque scripsit, tamen non ita scripsit, ut utrumque pari potestate præditum diceret. At Faustini litteræ perierunt. Fateor. Non ergo quæ illius fuerit de Stephani primatu sententia assequi Salmasius, nisi forte ex Cypriani litteris, potuit. Jamvero Cyprianus quantum auctoritate Stephanus valeret, ostendit, cum Stephani litteris, non suis vim tribuat *substituendi alium in Marciani locum*. Alterum Salmasii argumentum non minus est futile. Etsi enim suas item esse partes Cyprianus affirmet, ut in communi Christi gregis saluti consulat, tamen non ita affirmat, has sibi partes competere, ut æqualis esse Stephano videatur. Eademque ratione tertium Salmasii argumentum explodi potest. Libram enim administrandæ Ecclesiæ omnes Episcopi tenent, sed non ita, ut par omnium sit auctoritas, cum Cyprianus Episcopo Romano jus esse decernere

de

omnino sunt Gregorii (1) Nazianzeni de Cypriano, Basilii de Atha-

de substituendo alio quopiam in Marciani locum, dicat. Est porro quartum omnino ridiculum. Quis enim negat moneri ab inferiore magistratu magistratum superiorem posse, ut periclitanti reipublicæ, quemadmodum ratio, tempusque postulat, opem ferat? Quasi vero ex Epistolis, quæ continenter ab Episcopis ad Romanum Pontificem scribuntur, quibusque quid facto sit opus exponitur, concludere quisquam possit, sententia Episcoporum hujus ætatis, Romanum Episcopum esse ceteris auctoritate parem. Est vero quintum argumentum plenum ineptiarum. Non enim a quibus eligendi essent Episcopi, quærimus, sed an litteris Stephani jussi Galli fuerint, ut in Marciani locum alius quispiam substitueretur. Affirmat Cyprianus, ut ex hac ejus Epistola liquet; heretici vero invidia, malevolentiaque permoti, quin videant, quæ tam sunt manifesta, impudenter negant. Ad sextum dico, scriptum ad Cyprianum a Faustino fuisse, ut subsidio esse collegis ne gravaretur, sed neque Faustinum, neque Cyprianum se Romano æquasse, quod ex Epistola ipsa Cypriani liquet. Nihil ad septimum respondeo, cum certum sit prohiberi communione Ecclesiæ Africanæ Marcianum, atque Novatianum potuisse, quin quidquam de Romanæ Sedis auctoritate deriperetur. Est item commentitium quod a Salmasio octavo loco opponitur. Ubinam enim habet Cyprianus, scriptas ab se litteras in Galliam fuisse, quibus alius in locum Marciani substitueretur? Hoc de uno Stephano palam dicit, de se autem nullo modo. Est preterea nonum simile superiorum. Quare omittatur. Nego quod decimo loco sumit, nihil esse in Epistola Cypriani, quod nobis præsidio esse possit. Esse enim quædam, & ea quidem satis perspicua, demonstratum est. Nam quod Lucium, Corneliumque antecessores suos Cyprianus vocet, nullius momenti est. Antecessores enim vocat, ratione Episcopatus; ceterum proprie id Stephano competere confirmat. „ Servandus est, *inquit*, Antecessorum „ nostrorum Beatorum Martyrum Cornelii, & Lucii honor gloriosus, quorum memoriam „ cum nos honoremus, multo magis tu frater carissime honorificare, & servare gra„ VITATE, & AUCTORITATE TUA DEBES, QUI VICARIUS, ET SUCCESSOR EORUM FA„ CTUS ES „. De propinquitate Gallorum, ac Romanorum quod Salmasius scribit, nihil moror. Non enim propinquitatis caussa, sed majoris auctoritatis, ut vidimus, ad Stephanum Cyprianus scripsit. Ad Fellum quod attinet, non est opus ut plura dicam, quam dicta a Baluzio fuerint in notationibus *ad* LXVII. *Cyprian. Epistol. edit. Venet. an* 1728. *pag.* 253. Habet enim Baluzius hoc modo: „ Quamvis unus sit Episcopatus, cujus pars a „ singulis in solidum tenetur, quamvis ceteri Episcopi subvenire debeant, inde tamen non „ sequitur, Romanum Episcopum præcipuas partes . . . pro suo primatu non sustinuisse (ut „ Oxoniensis Fellus jactat) . . . cum Stephanum urget Cyprianus, ut Gallos Episcopos „ plenissimis litteris ad deponendum Marcianum, & alium ei substituendum excitet &c. „ Multa de hac re disputant Baronius *ad an.* CCLVIII. *num* VIII. Pamelius *in not. ad hanc Cypriani Epist. pag.* 115. *edit. opp. Cypr. ann.* 1666. Et Josephus Augustinus Orsius *Histor. Eccl. lib.* VII. *num.* LXXXVI *pag.* 302. *edit. Rom an.* 1748. *tom.* III. Sanderus *de visibili Monarchia Ecclesiæ lib.* VII. *pag.* 292. *edit. Lovanien. an.* 1571.

1 Gregorius Nazianz. *Orat.* XVIII. *in Laud. Cypr. pag.* 281. *edit. Colon. an.* 1690. „ Neque Carthaginiensi tantum Ecclesiæ, nec Africæ ab eo, & propter eum etiamnum clara, & celebri præficitur. ἀλλὰ καὶ πάσης τῆς ἑσπερίας σχεδὸν δὲ, καὶ τῆς ἑῴας αὐτῆς, καὶ „ ὅσην τε καὶ βορρᾶ λέγεται, ἐφ' ὅσα ἐκεῖνος ἦλθε τῷ θαύματι. *Sed etiam toti occidenti, ac „ prope etiam orienti, australibus item, & septentrionalibus regionibus, quocumque „ illius admiratio pervenit*. At hæc de fama, deque existimatione virtutis, non de *jurisdictione*, ut ajunt, dicta sunt, ut quisque legens cognoscere, atque perspicere plane potest. Neque vero Gregorius adscribere Cypriano poterat, quæ Cyprianus propria esse Pontificum Romanorum non cognorat modo, sed etiam litterarum mandaverat monumentis. Nam ut mittam de iis iterum testimonia, quæ supra descripsi, dicere, nota sunt, quæ idem Episcopus Carthaginiensis ad Episcopos Hispaniæ de Basilide, & Martiali Antistitibus, qui rei gravissimorum scelerum fuerant, scripsit. Anno enim 254. cum Basilides de sede fuisset

Athanasio(1), Chrysostomi de Timotheo, Augustini de se ipso
Tom.V. L &col-

set dejectus, propterea quod *libello idololatrico maculatus esset*, Romam venit, neque aliter, atque gesta fuerat, narrata, suis restitutus est a Stephano Pontifice. Id ne ab Africanis Episcopis nunciatum, tantum abfuit, ut Cyprianus actum id a Stephano contra jus, factum fuisse (quasi hac tanta potestate careret) diceret, ut extortum fraude, doloque Basilidis fuisse confirmaret, nunquam vero jus restituendorum suis sedibus Episcoporum Romano Antistiti adimendum defenderet. Scribit autem Cyprianus hoc modo: *Ep.* LXVII. *al.* LXVIII. *pag.* 172. „Nec rescindere ordinationem (ejus, qui Basilidi suffectus fuerat) jure per„fectam potest, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria „confessione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longe positum, & „GESTÆ REI, AC TACITÆ VERITATIS IGNARUM FEFELLIT, UT EXAMBIRET REPONI SE IN„JUSTE IN EPISCOPATUM, DE QUO FUERAT JUSTE DEPOSITUS. HOC EO PERTINET, UT BA„SILIDIS NON TAM ABOLITA SINT, QUAM CUMULATA DELICTA, UT AD SUPERIORA PEC„CATA EJUS ETIAM FALLACIÆ, & CIRCUMVENTIONIS CRIMEN ACCESSERIT. NEQUE ENIM „TAM CULPANDUS EST ILLE, CUI NEGLIGENTER OBREPTUM EST, QUAM HIC EXECRAN„DUS, QUI FRAUDULENTER OBREPSIT„. Potuit igitur Stephanus *depositum* in *Episcopatum reponere*. Id enim non negat Cyprianus, quamquam ei obreptum fallacia fuisse scribat, adeoque sedi non esse Basilidem restituendum. Itaque primatum non Cyprianus, sed Romanus Pontifex obtinebat. Quare labuntur turpissime Magdeburgenses, qui rem perspicuam implicare conantur, recteque refelluntur a Nicolao Sandero in *Visibili Monarchia Ecclesiæ lib.* VII. *pag.* 294. *edit. ejusd.* Felli quoque ineptiæ, quum similes sint earum, quas ante usurparant Magdeburgenses, ridendæ sunt potius, quam refellendæ, ut quæ cum sententiis Cypriani vehementer pugnent. De Athanasio scribit Nazianzenus *orat.* XXI. *pag.* 377. τῆς οἰκουμένης πάσης ἐπιστασίαν πιστεύεται, *universi terrarum orbis præfecturam assequitur*. Id vero non ita est intelligendum, ut primas in Ecclesia Athanasium obtinuisse credendum sit. Qua de re agam *not. seq.* diligenter, & copiosius.

1 Basilius *Ep.* LXIX. *al* LII. *ad Athanasium Alexandrinum t.* III. *ad. Paris. an.* 1730. *p.* 161. Σοὶ δὲ οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, *inquit*, ἀλλ' ἡ μέριμνά σοι πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν τοσαύτη, ὅση καὶ τοῖς ἰδίως παρὰ τοῦ κοινοῦ δεσπότου ἡμῶν ἐμπιστευθείσης ἐπίκειται. *Tibi autem id satis non est, sed tanta inest tibi ipsi omnium Ecclesiarum cura, quanta illius, quæ tibi proprie a Domino nostro concredita est*. At quo consilio dicta hæc a Basilio fuerint cum ex hac ipsa, tum ex aliis ejus Epistolis plane constat. Multa enim perpessus religionis caussa Athanasius fuerat, varias, longeque ab Ægypto distantes regiones peragrarat, Christianos item plurimos aut in fide confirmarat, aut errantes virtute, doctrinaque sua non in Oriente modo, sed etiam in Occidente ad veræ religionis cultum reduxerat. Quare curam ab eo universæ fere Ecclesiæ susceptam Basilius scribit, primatum autem Ecclesiæ gestum, non scribit. Nam eum, qui primas in universa Christiana republica partes obtineret, unum Pontificem esse noverat. Itaque in eadem ad Athanasium Epistola: „Nobis „*inquit pag.* 162. operæ pretium esse visum est AD EPISCOPUM ROMÆ SCRIBENDUM ἐπισκέψασθαι τὰ ἐνταῦθα, καὶ δοῦναι γνώμην ut res nostras *invisat*, & *sententiam det*, ut cum „illinc communi, ac synodico Decreto aliquos mitti difficile sit, αὐτὸν αὐθεντήσαντα περὶ „τὸ πρᾶγμα *ipse sua potestate rem aggrediatur* eligens homines idoneos ad perferendos „itineris labores, idoneos ad eos, qui apud nos perversi sunt, lenitate, ac animi con„stantia corrigendos, æque, & attemperate utentes sermone, secumque habentes, „quæcumque post Ariminense Concilium gesta sunt, ad eorum, quæ per vim illic acta „fuerant, dissolutionem„. Hæc vero ille quemadmodum ad Athanasium scribens dixisset, si hunc, non Romanum Episcopum, curam Ecclesiæ universæ, ut primatem orbis Christiani gerere putasset? Ac nisi is, qui tunc Pontificatu Romæ potiebatur, primas, Basilii sententia, partes obtinuisset, numquam id sibi Basilius ipse persuasisset, fore, ut ejus auctoritate, scriptisque perversi homines ab improbitate deterrerentur. Quid? Si is ipse Cæsariensis Præsul *Epist.* CCLXIII. *al.* LXXIV. *ad Occidentales pag.* 405. *tom. eod.* scribat:

(1) & collegis, & auctoris Epistolæ ad Jacobum sententiæ (2).

Qui-

bat: „ Eustathium eo Episcopatu ejectum, propterea quod Melitinæ depositus esset, . . . ad „ occidentales se contulisse, . . . epistolamque a Liberio attulisse, ἀποκαθιστῶσαν αὐτὸν „ restituentem eum, quam cum ostendisset Tyanensi Concilio, restitutum suo loco fuisse „ ? Ita ne vero? Passi ne fuissent Orientales, ipseque Basilius, ut is, qui deturbatus de Sede ab eis fuerat, ea iterum unius Pontificis Epistola fretus potiretur, nisi id juris esse Romano Episcopo tributum existimassent? Atque ut mittam de Damaso dicere, quem ille παντα patrem appellat Epist. LXX. al. CCXX. pag. 163. quis nesciat rogatum a Cæsariensi Romanum fuisse, ut Orientales consolaretur, eisque, suos quidem imitatus antecessores, auxilium ferret? Ibid. Neque vero fugiebant Basilium, quæ in caussa Athanasii Alexandrini ab Julio Pontifice gesta, quæ de Romano Antistite dicta in Concilio Sardicensi, quæque demum attributa Sedi Apostolicæ a Damaso fuissent, quem Damasum solatio sibi fore sperabat. Ac de Athanasio quidem, & Synodo Sardicensi dicam alio loco opportuno. Nunc de Damaso, quoad ejus fieri potest, breviter. Is igitur, quod rogatu Orientalium, imprimisque Basilii (Confer hujus Epist. XCLXIII. al. LXXIV. ad Occidentales pag. 405. seq.) in Synodo Romana an. 373. Apollinarium hæresiarcham damnasset, cum aliquandiu post, ut animadversum a Valesio est (in not ad lib. V. cap. X. Histor. Ecclesia l. Theodoriti edit. Taurin. p. 184.) ad Orientales eosdem scribens (apud Theodoritum ibid.) „ Quod „ debitam Apostolicæ Sedi reverentiam, inquit, exhibet caritas vestra, in eo vobis ipsis „ plurimum præstatis filii carissimi. Etsi enim in sancta Ecclesia, in qua sanctus Apostolus se- „ dens docuit, quoadammodo convenit nos τοὺς οἴακας ἰθύνειν, ὧν ἀνεδεξάμεθα guber- „ nacula regere, quæ suscepimus, tamen fatemur hoc honore nos esse inferiores . . . Sci- „ tote igitur, quod profanum olim Timotheum Apollinaris hæretici discipulum una cum „ impio ejus dogmate damnavimus . . . . Quid igitur depositionem Timothei παρ' ἡμῶν „ a me iterum postulatis? Qui & hic judicio κρίσει Sedis Apostolicæ τοῦ ἀποστολικοῦ καθέ- „ δρας præsente etiam Petro Alexandrinorum Urbis Episcopo παρόντος καὶ Πέτρου τοῦ ἐπι- „ σκόπου τῆς Ἀλεξανδρείας πόλεως depositus est una cum magistro ipsius Apollinare „. Hæc ille, quæ plane demonstrant, quæ esset Romani Pontificis, consentientibus Episcopis Orientis, ipsoque etiam Basilio, auctoritas. Consule Nicolaum Sanderum lib. VII. de visibili Monarch. Eccl. pag. 334. seqq. Baronium ad an. 373. num. I. seqq. VI. seq. Leonem Allatium de Eccles. Occidental. & Oriental. Perpet. Consens. lib. I. cap. XI. pag. 337. seq. edit. Colon. Agrip. an. 1648.

1 Chrysostomus Homil. VIII. adversus Judæos tom. I. opp. edit. Paris Montfauconi pag. 685. num. I. ἀναμνήσθητι τοῦ μακαρίου Τιμοθέου ... εἰ δὲ δίκαιος ἐκεῖνος καὶ ἅγιος, καὶ τὴν τῆς οἰκουμένης προστασίαν ἐγκεχειρισμένος &c. Recordare Beati Timothei ... Quod si justus ille, & sanctus, & universi præfecturam consequutus &c. Sed hæc de Timotheo Constantinopolitanus Antistes scripsit ob labores, atque itinera salutis mortalium caussa suscepta, non ob primatum, quem (ut alio loco videbimus) uni Petro tributum, inque hujus successores transmissum fatetur. Rursum quæ Chrysostomus Homil. in illud salutate Priscillam, & Aquilam tom. III. Opp. edit. ejusd. pag. 173. num. 2. inquit „ Paulum fuisse totius orbis „ terrarum curam sortitum „ de Apostolatu sunt quidem, non autem de primatu, quo carebat, intelligenda. Atque est is profecto sensus similium verborum, quibus in altera de eodem argumento Homilia Chrysostomus utitur tom. III. pag. 180. num. I. edit. ejusd. & in Homil. in terræ motum, & Lazarum num. IX. pag. 786. tom. I. quo loco Paulum διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης magistrum orbis terrarum vocat.

2 Epistolam Pseudo Clementis ad Jacobum Fratrem Domini plenam ineptiarum nihil moror. Quamquam quæ illic scribitur a Jacobo regi non Hierosolymitanam Hebræorum Ecclesiam modo, sed etiam omnes, quæ ubique Dei providentia fundatæ sunt, explicari de Apostolatu possint. Non enim desierat Apostolus esse Jacobus suscepto Episcopatu Hierosolymorum. Extat ea Epist. apud Cotelar. tom. I. PP. Apostolicor. pag. 542. edit. Paris. & pag. 617. edit. Amstelod. an. 1724. & apud Constantium tom. I. collect. Epistol.

Roma-

Quinetiam, si Præsules aliquos *Catholicæ* Ecclesiæ Episcopos inspectoresque omnium cœtuum Christianorum appellatos interdum fuisse legimus, non ita est id genus appellationis explicandum, ut illis totius Orbis Christiani curam, administrationemque fuisse tributam; sed ut eos Romano Pontifici consensione, communionisque ratione, ut capiti Ecclesiæ, conjunctos egregiam defendendæ religioni, tuendæque disciplinæ operam navasse, arbitremur.

III.

Cyprianine tempore hanc sibi Episcopi potestatem inesse existimarint, ut (exceptis controversiis de religione) fas sibi esse de re quacumque (quin cuiquam mortalium rationem redderent) quemadmodum ipsis placuisset, decernere.

Existit autem hujusce disputationis pars tertia ex iis Cypriani verbis, quibus tantam aliquando vim, auctoritatemque Episcopo cuique concedere videtur, ut ei licere dicat, quin reddere cuiquam mortalium rationem debeat, de re quacumque, quemadmodum eidem placuerit, in sua parœcia statuere. Quæ verba etsi de disciplina adversarii intelligi oportere judicant, sunt tamen interdum ita comparata, ut non minus in disciplinam, quam in doctrinam cadere videantur. Quamobrem curandum etiam atque etiam est, ut qui verus eorum, propriusque sit sensus intelligatur.

Romanor. Pontificum pag. 3. in Append. At secum quidem Pseudo Clemens pugnat, qui cum Jacobum ἐπίσκοπον ἐπισκόπων Episcopum Episcoporum vocet, tum se Petri fundamenti Ecclesiæ successorem, eamdemque potestatem, atque Petrus præstabat, consequutum dicit. Augustini denique locus tam est perspicuus, ut ne oratione quidem egeat. Nam *in Præfat. lib. contra duas Epist. Pelagianor. ad Bonifacium Papam cap.* I. *pag.* 271. *edit. Antuerp. an.* 1700. *tom.* X. „ Neque dedignaris, *inquit Pontificem alloquens Bonifacium*, quamvis ALTIUS PRÆSIDEAS, esse amicus humilium ... cum ... communis sit „ omnibus nobis, qui fungimur Episcopatus officio (QUAMVIS IPSE IN EA PRÆMINEAS „ CELSIORE FASTIGIO) specula pastoralis, facio quod possum &c. „. Vides, ut in numero Episcoporum, qui curam gregis gererent, præminere Romanum Antistitem oportere Augustinus constituat? Ac de Augustino alias. Sed de aliquot Episcopis, qui Antistites sunt appellati catholicæ Ecclesiæ universæ, agam paullo post opportune. Interea confer Baronium *ad an.* CLXXXVI. *num.* 1. *seq.*

tur. Ego igitur cum verba Cypriani, eorumque, qui ad ipsum rescribere solebant, considero, in hanc facile sententiam inducor, ut esse eos non de dirimendis controversiis religionis, neque de communi Ecclesiæ disciplina, quasi immutari Episcopi cujusque arbitratu posset, sed de privatis consuetudinibus singularium Ecclesiarum, quas ipsi moderabantur, loquutos putem. Has enim consuetudines cuique Præsuli aut confirmare, aut emendare licuisse, existimarunt, quin cuiquam, nisi soli Deo, rationem reddere deberet, modo nihil ab se aut improbe, aut perverse gestum arbitraretur. Atque ut omnes intelligant, eum Antistitem, qui aut in hæresim incidisset, aut schisma facere non dubitasset, debuisse collegis, imprimisque Pontifici Maximo rationem reddere, consulat lector, quæ supra ex Epistola Cypriani ad Stephanum de Marciano Arelatensi (1) descripsimus. Marcianum enim, qui ad Novatianos defecerat, seque ab orthodoxorum Præsulum communione sejunxerat, decreto Stephani dejici de gradu oportere Cyprianus scripsit; quod numquam scripsisset, si tam late Episcoporum quorumque auctoritatem patere putasset, ut ejus opinione Deum quidem illi judicem suorum actorum haberent, hominem autem omnino neminem. Quo magis Salmasii, aliorumque Presbyterianorum impudentiam, temeritatemque miror, qui, vivo Cypriano, fas cuique Episcopo fuisse defendunt in sua parœcia (2) quæ vellet, facere, quin ab aliis sibi quidquam metuendum censeret, quasi par omnium Ecclesiasticorum Præsulum eo tempore dignitas, auctoritasque fuisset. Nam is Carthaginiensis Antistes in ea, quæ est ad Episcopos Hispanos de Basilide, & Martiali epistola, scribit: eos, qui rem male gessissent, reddere suæ administrationis rationem collegis debuisse, & dejici potuisse de gradu, & aliquem habuisse, qui ceteris auctoritate præcelleret. Nam eos ambos ob nefaria scelera jure (3) pulsos ab

1 Vide *not.* 1. *pag.* 74. *hujus vol.*
2 Confer *notat.* 1. *pag.* 77. *hujus vol.*
3 Consule *not.* 1. *pag.* 348. *tom.* IV. *hujus op.*

ab Episcopis provinciæ de sede fuisse (id quod reddendam ceteris a Martiali, & Basilide rationem suorum actuum fuisse demonstrat) & restitui a Stephano potuisse in locum, quem ante occuparant, nisi tam manifestis flagitiis implicati fuissent (1), contendit. Id vero quemadmodum Romano Antistiti, qui tam longe distaret, adsertum a Carthaginiensi fuisset, nisi hic censuisset, esse Romani auctoritatem ceterorum Episcoporum auctoritate majorem? Nam quod Stephano, ceterisque Pontificibus, ut Fabiano (2), ut Cornelio (3), ut Lucio (4), qui ante Stephanum vixerant, Carthaginiensis Cyprianus concedit; Episcopis certe reliquis non concedit. Ubinam enim aliorum Antistitum Ecclesias aut matrices, aut principales vocavit? Vocavit autem Romanam hisce nominibus (5), ejusque Præsulibus tantam auctori-

1 Vide quæ scripsi *ead. not.* 1. *pag.* 548. *tom.* IV.

2 Confer *n.* 1. & 2. *pag.* 431. *tom.* IV. *hujus operis*, & Cyprianum *Epist.* LV. *ad Antonianum al.* LII. *pag.* 104. ubi „ Factus est autem Cornelius Episcopus, *inquit*, de „ Dei, & Christi ejus judicio, ... cum nemo ante se factus esset, cum FABIANI LOCUS, „ IDEST CUM LOCUS PETRI, ET GRADUS CATHEDRÆ SACERDOTALIS VACARET.

3 Consule *not.* 3. *pag.* 547. *tom.* IV. *hujus operis*.

4 Cypr. *Epist.* LXI. *al.* LVIII. *ad Lucium pag.* 144. *seq. edit. Oxon.*

5 Cypr. *Epist.* XLV. *al.* XLII. *ad Cornelium pag.* 86. „ Sed quoniam, *inquit*, diver„ sæ partis obstinata, & inflexibilis pertinacia non tantum RADICIS, ET MATRIS SINUM, „ atque complexum recusavit, sed etiam gliscente, & in pejus recrudescente discordia, Epi„ scopum sibi constituit, & contra sacramentum semel traditum divinæ dispositionis, & „ Catholicæ unitatis, adulterum, & contrarium caput extra Ecclesiam fecit „. Loquitur autem de Novatianis, qui Ecclesiam Romanam in factiones dividere conati fuerant. *Epistola item* XLVIII. *al.* XLV. ad eumdem Cornelium: „ Nos, *inquit pag.* 91. singulis navi„ gantibus, ne cum scandalo ullo navigarent, rationem reddentes, scimus nos hortatos „ esse, ut Ecclesiæ Catholicæ RADICEM, ET MATRICEM AGNOSCERENT, AC TENERENT „. Vidisse hæc Rigaltium scribit editor Oxoniensis, atque ideirco sic animadvertisse: „ mox „ de communicatione Romana dicet: catholicæ Ecclesiæ unitatem. Sic Epistola XLV. radi„ cis, & matris sinum, & alibi Cathedram Petri, Ecclesiam Principalem. Hæc fuere tunc „ Monarchiæ Christianæ crepundia „. Itane vero crepundia? An non semper a Patribus Romanæ Ecclesiæ primatus agnitus, probatusque fuit? Sed hæc alias. Longe est gravior Oxoniensis editoris error. Nam cadere hæc Cypriani verba in quamcumque Ecclesiam jactat. Quod quam sit absurdum, atque commenticium, cuique Epistolam Cypriani legenti constat. De una enim Ecclesia Romana Cyprianus agit, ad quam ex Africa navigantes veniebant. Neque vero quia *Epist.* LXXIII. *ad Quintum pag.* 194. hæreticos ad veritatem, & matricem redire oportere dicit, nobis negotium exhibet. Nam *matricis* nomine Ecclesiam intelligit, quacum ceteræ communicare, unitatemque servare deberent, cujusmodi est Romana. Nec est ad rem Tertulliani de Ecclesiis matricibus *cap.* XXI. libri de Præscriptionibus insignis locus. De centro enim unitatis agens Cyprianus, præter Romanam nullam usquam aliam appellandam putavit matricis nomine. Contra Tertullianus de iis Ecclesiis loquens, quæ ab Apostolis institutæ erant, alio sensu, eas *matrices* esse vocandas censuit. Quod ni ita est, afferat, si potest, Oxoniensis aliquem Cypriani locum, in quo præter Romanam, ulla alia indicetur matricis vocabulo. Sed eum afferre non posse certo scio. De Ecclesia principali confer, quæ scripsi supra *pag.* 73. *hujus vol. in not.*

ctoritatem inesse dixit, ut eos & Cathedram Petri occupare, & injuria ab collegis de gradu dejectos restituere (1), pellereque (2) improbos, indignosque de tam illustri dignitate posse, confessus sit. Quum igitur hæc tot decora uni Romano inesse dixerit, aliis contra non dixerit, fit ita, ut Romani auctoritatem potestate, auctoritateque ceterorum Episcoporum putarit esse præstantiorem. Neque vero sceletum violatæque religionis, conflatique schismatis reos solum; sed etiam eos, qui communem disciplinam aut immutare, aut coarctare, laxareve conati essent, iis, qui excellenti in Ecclesia dignitate florerent, rationem reddere debuisse Cyprianus scribit, in ea, quæ est ad Fidum Epistola. Nam cum nunciatum fuisset, Victori Presbytero *pœnitentia* functo, antequam Ecclesiæ plene satisfecisset, pacem fuisse a Therapio Episcopo Africano datam, graviter id quidem Cyprianus, atque Collegæ, qui in Concilium venerant, tulerunt, quod disciplinam communi sententia recte constitutam, everti, labefactarique ab uno nollent. Itaque objurgandum hominem censuerunt, monendumque, ne quid simile in posterum tempus agere auderet (3). Quod si revocandum, quod Therapius decreverat, non putarunt, tamen revocari ab se potuisse testati sunt, ut Fidi rejecerunt sententiam, qui etsi baptizari infantes intra secundum, tertiumve, quo nati essent, diem posse concederet, baptizari (4) tamen non oportere arbitraretur. Quum igitur Episcopos, qui contra communem Ecclesiæ disciplinam aliquid tentavissent, fatente

1 Consule *not.* 1. *pag.* 548. *vol.* IV. *hujus operis*.

2 Confer *not.* 4. *pag.* 78. *hujus vol.*

3 Cypr. *Epist.* LXIV. *al.* LIX. *pag.* 158. „ Legimus, *inquit*, tuas litteras, quibus significasti de Victore quondam Presbytero, quod ei antequam pœnitentiam plenam egisset, & Domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore, & præpropera festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis movit, recessum esse a Decreti nostri auctoritate, ut ante legitimam, & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu, & conscientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogente, pax ei concederetur. Sed librato apud nos diu consilio, satis fuit objurgare Therapium collegam nostrum, quod temere hoc fecerit, & instruxisse, ne quid tale de cetero faciat. Pacem tamen quomodocumque a Sacerdote Dei semel datam non putavimus auferendam, ac per hoc Victori communicationem sibi concessam usurpare permisimus.

4 Cyprianus *ibidem*.

tente Cypriano, rationem actus sui reddere Præsulibus (qui in unum locum, concilii celebrandi caussa, convenerant) Romanoque Pontifici debuisse, constiterit; reliquum est, ut quibus in locis non hominibus, sed uni Deo actus sui rationem reddere Episcopum debere, dixit, de peculiaribus quibusdam consuetudinibus, deque iis, quæ recte gesta fuissent, loquutum Cyprianum fuisse demonstrem. Est autem primum tam clarum, tamque perspicuum, ut ne oratione quidem egere videatur. Nam quum morem *rebaptizandorum* hæreticorum, qui ad Ecclesiæ Catholicæ *unitatem* convertebantur, non ad *fidem*, & religionem ille, sed ad *disciplinam* (quæ peculiaris Ecclesiæ Africanæ, nonnullarumque aliarum erat) pertinere existimaret; etsi hoc in genere vehementer errabat, tamen ubi periculum esse vidit, ne qui eum ipsum morem sequi pergerent, communione Romanæ Ecclesiæ a Stephano prohiberentur, Carthaginiensis Concilii, decretum, consuetudinemque Africanorum opposuit, negavitque ob eam rem unam esse perturbandam pacem, cogendosque Episcopos, ut disciplinam, quam hactenus coluissent, abjicerent; propterea quod si quid ejusmodi egissent, rationem actus sui non cuiquam hominum, sed uni Deo reddere deberent (1). Ex qua re intelligitur, non de communi, sed de peculiari disciplina quarumdam Ecclesiarum sermonem a Cypriano fuisse institutum, quibus in locis de ratione actus sui ab Episcopo hominibus non reddenda loquutus est. Alioqui pugnantia dixisset, quum non solum reddendam dixerit (si de religione, deque communi disciplina disputaretur) sed etiam Presbyteris, Diaconibusque Romanis (2) reddiderit, quo tempore ipsi (Fabiano martyrio, & vita

1 Confer locum Cypriani supra *pag.* 57. *hujus vol.* Vide præterea *ejus Ep.* LXX. *p.* 194. *seq.* & *Epist.* LXXII *ad Stephanum pag.* 197. ubi: „ scimus, *inquit*, quosdam, quod semel imbiberint, nolle deponere, nec propositum suum facile mutare, sed salvo inter collegas pacis, & concordiæ vinculo, quædam PROPRIA, QUÆ APUD SE SEMEL SINT USURPATA, RETINERE. QUA IN RE NEC NOS VIM CUIQUAM FACIMUS, AUT LEGEM DAMUS, CUM HABEAT IN ECCLESIÆ ADMINISTRATIONE VOLUNTATIS SUÆ ARBITRIUM LIBERUM UNUSQUISQUE PRÆPOSITUS, RATIONEM ACTUS SUI DOMINO REDDITURUS.

2 Cyprianus *Epist.* XX *al.* XV. *ad Presbyteros*, & *Diaconos Romæ consistentes p.* 42. „ Quoniam comperi, *inquit*, fratres carissimi, minus simpliciter, & minus fideliter vobis renunciari, quæ hic a nobis & gesta sunt, & geruntur, necessarium duxi has ad vos litteras

vita functo) Ecclesiam (1) moderabantur. Extremum est, ut de re bene gesta egisse interdum Cyprianum, cum rationem ab Episcopo uni Deo reddendam scriberet, ostendam. Id vero liquet ex Epistola Cleri Romani ad eumdem Cyprianum data. Sic enim habet: „ (2) Quamquam bene „ sibi conscius animus, & Evangelicæ disciplinæ vigore subnixus, & verus sibi in decretis cælestibus testis effectus „ soleat solo Deo judice esse contentus, nec alterius aut „ laudes petere, aut accusationes pertimescere; tamen geminata sunt laude condigni, qui cum conscientiam sciant „ Deo soli debere se judici, actus tamen suos desiderant „ etiam ab ipsis suis fratribus comprobari. Quod te, Frater „ Cypriane, facere non mirum est, qui pro tua verecundia, „ & ingenita industria consiliorum tuorum nos non tam judices voluisti, quam participes inveniri, ut in tuis rebus „ gestis laudem tecum, dum illas probamus, inveniremus, „ & tuorum consiliorum bonorum hæredes, quia & affirmatores, esse possimus „. Hinc qui sit sensus eorum, quæ sunt a Cypriano in synodo Carthaginiensi, in Epistola ad Antonianum, atque in aliis locis dicta, quæque nobis (3) a Protestantibus opponi solent, perspicitur. His ergo quum sit cumulate, ut arbitror, satisfactum, veniam ad quartam propositæ disputationis partem.

IV. *Pa-*

„ ras facere, quibus vobis actus nostri, & disciplinæ, & diligentiæ ratio redderetur &c. *Et Epist.* xxviii. *al.* xxiii. *ad eosdem pag.* 52. „ Post factas ad vos litteras, fratres carissimi, quibus actus noster expositus, & disciplinæ, ac diligentiæ quantulacumque ratio declarata est, aliud accessit, quod nec ipsum latere vos debuit &c.

1 Etsi Presbyteri, Diaconesque Romani Episcopi dignitate carebant, tamen, qua poterant ratione, Ecclesiam, donec Pontifex crearetur, moderabantur. Quare *Epist.* inter Cyprianicas viii. *al.* iii. *pag.* 16. „ Cum incumbat, *inquiunt*, nobis, qui videmur Præpositi esse, & vice pastoris custodire gregem, si negligentes inveniamur, dicetur nobis, „ quod & antecessoribus nostris dictum est, qui tam negligentes præpositi erant: *quoniam* „ *perditum non requisivimus, & errantem non correximus &c.*

2 *Epist. inter Cyprianicas* xxx. *al.* xxxi. *pag.* 56.

3 Confer quæ scripta sunt *pag.* 36. *seq. hujus vol.*

I V.

Pares ne omnes Apoſtoli poteſtate, auctoritateque fuerint, an unus aliquis a Chriſto delectus ſit, qui principatum in eo collegio obtineret.

Exſtit autem hæc tam gravis, tamque celebris ex libro Cypriani de *Unitate Eccleſiæ* quæſtio, quo quidem in libro, hoc ille fuiſſe *ceteros Apoſtolos, quod fuit Petrus, pari conſortio præditos, & honoris, & poteſtatis* (1) confirmat. Atque Proteſtantes quidem, imprimiſque Claudius Salmaſius, nihil plus fuiſſe Petro, quam ceteris Apoſtolis a Chriſto tributum (2) cenſent. Fuerunt autem aliqui Catholicorum, qui etſi parem Petro, aliiſque Apoſtolis fuiſſe poteſtatem a Chriſto datam defenderent, adeo ut, quemadmodum ille, ita reliqui Epiſcopi univerſi orbis eſſent, & plenam, perfectiſſimamque ubique gentium obtinerent ligandi, ſolvendi, Eccleſias inſtituendi, Epiſcopoſque ordinandi auctoritatem; tamen hoc genus auctoritatis in his *extraordinarium* fuiſſe, in Petro *ordinarium*, inque hujus tantum *ſucceſſores derivandum* ar-

1 Vide locum ſupra *pag.* 55. *hujus vol.*

2 Conſule Salmaſii locum apud Petavium *lib.* III. *de Hierarch. eccleſiaſt. cap.* VII. *num.* VIII. *pag.* 737. *tom.* III. *Theologicor. dogm. edit. Pariſ.* Habet enim hoc modo: „ Nec ſane quemquam inter eos ceteris ſupereminere potuiſſe, aut aliorum caput eſſe, cum „ omnes unum idemque caput haberent, eumdem ducem, doctoremque, ac magiſtratum, cu„ jus erant diſcipuli ſectatores, ac magiſtri „. Idem omnino Salmaſius ſcribit in *lib. de Primatu Romani Pontificis pag.* 18. Salmaſio præiverant Lutherus in *Defenſione Articulorum ſuorum contra Leonis X. Bullam art.* XXV. *pag.* 321. *a tergo tom* II. *opp. edit.* Jenenſis *an.* 1557. *& in Commentariis ad cap.* 1. *epiſt ad Galat. tom.* VI. *pag.* 8 *edit. ejuſd. an.* 1558 Centuriatores Magdeburgenſes *lib.* I. *c.* IV. 8 I. *p.* 190. *edit. an.* 1560. Calvinus *lib.* IV. *Inſtitutionum cap.* VI. *num.* 6. *ſeq. pag.* 296. *tom.* IX. *opp. edit. Amſtelod. an.* 1667. & ut ceteros prætermittam, Marcus Antonius de Dominis *lib.* I. *de Republ. Eccleſ. cap.* III. *p.* 22. *ſeq. tom.* I. *edit. an.* 1617. His accedunt Johannes Gerardus Confeſſionis Catholicæ *tom.* II. *pag.* 426. *edit. Jenenſis an.* 1661. quo in loco Petrum a Chriſto Eccleſiæ Monarcham conſtitutum negat, coapoſtolumque tantum audiſſe defendit. Fridericus Spanhemius ſenior in *Chamiero Contracto lib.* XI. *cap.* II *ſeqq. pag.* 482. *ſeqq edit.* Genev. *an.* 1645. atque innumerabiles prætermittam, quorum eſſe plerosque a Bellarmino, Gretſero, aliiſque controverſiarum ſcriptoribus numeratos video, Salomon Deilingius *Obſerv. ſacr. Exercit.* VI. *Obſerv.* I. § IV. *pag.* 424. *edit. Lipſ an* 1747. *tom.* IV Fridericus Spanhemius Junior Calvinianus *tom.* II. *opp.* §. XXXIV. *pag.* 306 *edit an.* 1703. & Johannes Forbeſius de grege Presbyterianorum *inſtruct. Hiſtor. Theolog. lib.* XV. *cap.* V. *&* XV. *pag.* 688. *&* 700. *edit. an.* 1702.

bitrarentur. Quam opinionem cum Bellarminus (1), Petavius (2), Schelstratius (3), aliique sequuti sunt, tum extiterunt, qui probatam etiam non Thomæ Aquinati (4) modo; sed etiam Cypriano (5), Victorique Episcopis Carthaginensibus fuisse dicerent. Sed quoniam esse plerosque intelligo, qui Apostolatus ratione Petrum æqualem collegis; Primatus vero, centri unitatis, & capitis dignitate præstantiorem esse, idque jam Cypriani, Patrumque omnium (6) auctoritate per-

1 Bellarm. *lib. I. de Romano Pontifice cap.* 12. *pag.* 265. *seq. edit. Veneta an.* 1711. *tom.* I. *opp.* & *cap.* XI. *pag.* 271. & *lib.* III. *de verbo Dei cap.* IV. *pag.* 70. *tom.* I.

2 Petavius *lib.* I. *de Eccles. Hierarch. cap.* V. *num.* VIII. *pag.* 681. *tom.* III. *Theologicor. Dogm. edit. Paris.*

3 In eadem sententia versari videtur Emanuel Schelstratius *Dissert.* II. *Antiquit. Ecclesiasti. cap.* I. *seqq. pag.* 79. *seqq. tom.* II. *edit. Rom. an.* 1697. Sed hi non negant Apostolorum, qui extraordinaria potestate illa valerent, caput fuisse Petrum. Immo vero Bellarminus *lib.* I. *de Romano Pontifice cap.* XI. *pag.* 271. „ Ita, *inquit*, habuerunt ple„ nitudinem potestatis, ut tamen Petrus esset caput eorum, & ab illo penderent, non e „ contrario. Atque hoc est, quod promittitur Petro, Matthæi *cap.* XVI. cum ei soli coram „ aliis dicitur: *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, id quod præter alios supra „ citatos docet Hieronymus *lib.* I. contra Jovinianum &c. „. Confer ejus III. *librum de verbo Dei cap.* IV. *pag.* 70.

4 S. Thomas *lect.* I. *in epist. ad Romanos pag.* 7. *edit. Antuerp. an.* 1620. *Dignitatem Apostolatus esse in Ecclesia præcipuam* scribit. At idem auctor *lect.* III. *in cap.* II. *Epist. ad Galatas pag.* 120. *edit. Rom. an.* 1570. *tom.* XIV. *opp.* „ Dicendum est, *inquit*, „ quod Apostolus fuit par Petro in executione auctoritatis, NON IN AUCTORITATE REGI„ MINIS „. Neque vero inferiorem ceteris Apostolis Paulum fuisse censet, adeoque etiam Petro. Nam eum reliquis æquat, Apostolumque fuisse constitutum a Christo *jam suscitato & glorificato* animadvertit *lect.* I. *in cap.* I. *Epist. ad Galat. pag.* 116. *tomo eodem opp.* Quinetiam etsi Petrum auctoritate regiminis præstantiorem Paulo fuisse defendat, tamen ibi statuit „ Petrum, qui vocatus fuit a Christo adhuc in carne mortali posito, poni in Bulla „ Papæ in sinistra parte, Paulum vero, qui vocatus fuit a Christo jam glorificato, poni „ in parte dextera „. Consule ejus opusc. *contr. error. Græc. pag.* 8. *seqq. tom.* XVII. *opp. edit. Rom. an.* 1570.

5 Confer Petavium *ibid. pag.* 681.

6 Hæc semper fuit scriptorum Orthodoxorum communis sententia. De Patribus agam paullo post. Nunc satis erit aliquos eorum commemorasse, quorum alii XIII., alii insequentibus seculis floruerunt. Ordiar autem ab Alberto Magno Episcopo Ratisponensi, qui S. Thomæ Aquinatis seculo XIII. magister fuit. Is *in Commentar. in Evangel. Matthæi cap.* X. *pag.* 216. *tom.* IX. *opp. edit. Lugd. an.* 1651. „ Ad Ecclesiam primitivorum, *inquit*, qui conscripti sunt in cælis, primus dignitate (Petrus) non vocatione, propter quod „ *vertex* dicitur Apostolorum. Simon proprio nomine, qui dicitur a Christo Petrus *Jo„ hannis vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*, & *Andreas* non secundus, & sic „ deinceps; quia omnes Subditi Petro sunt æquales... Et attende, quod licet Petrus „ vertex dicatur primus, non tamen dicitur Andreas secundus, nec Philippus tertius, & „ sic deinceps; sed omnes secundi sunt Petro ad jurisdictionem, quia non unus sub alio, „ sed omnes sub Petro „. Horum similia sunt, quæ tradit S. Thomas *Opusc. contra error. Græcor. pag.* 8. *tom.* XVII. *opp. edit. Rom. an.* 1570. Is vero sequutus dicendi rationem fuit, qua est usus Gregorius IX. Pontifex iis in Litteris, quas ad Germanum Archiepiscopum Græcorum scripsit, extantque *tom.* II. *Concilior. edit. Paris. Hard. pag.* 153. *seq.* An.

permoti contenderent ; disquir[illegible]um certe , ita ut alio

M 2 loco

An. circiter 1274. eadem confessus Michael Palæologus est in litteris ad Gregor. X. P. M. quæ extant tom. eodem concilior. pag. 694. seq. Similia scribunt Alexander a Sancto Elpidio seculi xiv. illustris scriptor tract. de Ecclesiastic. Potestate cap. v. pag. 6. tom. II. Biblioth. Pontif. Rocab. edit. Rom. an. 1698. Alvarus Pelagius lib. 1. de Planctu Eccles. cap. LVII. pag. 178. seq. tom. III. Biblioth. Pontif. Rocab. Barlaamus Episcopus Giracenus Epist. ad amicos Graecos circa an. 1350. tom. IV. Antiquar. lect. Canisii pag. 373. edit. Antuerpiensis an. 1725. & seculo XIV. s. Antoninus Archiepiscopus Florentinus P. III. summa Theologica tit. XXII. c. III. p. CCLXLIV. seq. edit. an. 1503. Georgius Trapezuntius ad Cretenses tom. 1. Graecia Orthodoxa Leonis Allatii pag. 550. edit. Rom. an. 1652. sexcentique alii, quos nunc recensere non vacat. Seculo XVI. Nicolaus Sanderus de visibili Monarchia Ecclesia lib. VI. cap. 1. seq. pag. 166. seq. edit. Antuerp. an. 1571. A anue Copus in Dialogis sex contra Summi Pontificatus, Monast. vita, sanctor. &c. oppugnatores. Dialogo 1. pag. 124. seq. edit. Antuerp. an. 1566. Albertus Pighius Campensis Hierarch. Eccles. cap. II. seq. pag. IIII. seqq. edit. Colon. ann. 1558. Josephus Stephanus Valentinus de Potest. Coact. &c. lib. 1. cap. II. num. v. seq. pag. 11. seq. edit. Rom. an. 1586. Johannes Fischerus Roffensis Episc. qui anno 1535. obiit, contra articulum xxv. Lutheri pag. 592. seqq. edit. oper. Virceburg. ann. 1597. Gregorius Nunoius Coronellus Augustinianus de Vera Christi Ecclesia lib. VI. p. 535. seq. edit. Rom. an. 1594. Alexander a Turre Cremensis Can. Regul. ac Fulg. eadio Hierarchia Eccles. lib. IV. rad. XI. pag. 174. seqq. edit. Roman. an. 1588. Johannes Eckius in opere de Primatu Petri lib. 1. edit. opp. Ingolst. an. 1531. pag. 3. seq. Jacobus Latomus de Primatu Papa quinta parte pag. 74. edit. Lovan. oper. contra Haereses an. 1550. Thomas Stapletonus Controv. III. capital. quaest. 1. art. 1. seqq. tom. 1. opp. edit. Paris. ann. 1620. pag. 665. seqq. Stanislaus Hosius Cardinalis Confess. Cath. Fidei cap. XXVI. pag. 26. seq. edit. opp. Antuerp. an. 1572. Reginaldus Polus Card. de Unitate Eccles. lib. II. contra Luther. doctrin. & lib. de summ. Pont. cap. v. seqq. pag. 147. seqq. tom. XVIII. Biblioth. Pontif. Rocab. Jodocus Coccius sec. XVI. scrip. lib. VII. thesauri Catholici artic. IV. pag. 798. tom 1. edit. Colon. anno 1619. Mitto de Alberto Pio Comite Carpensi libr. de Prim. Petri, de Alfonso Alvaro Carrero, de Alfonso de Castro Minorita, de Alfonso Mendoxa, Annibale Grassio, Antonio Florebello, Augustino Steucho Eugubino, Antonio Peresio, Boetio Epo, Camillo Campegio, Cypriano Benetto, Francisco Vargasio, Francisco Penia, Gaspare Contareno, Henrico VIII. Angliæ Rege, cum Catholicis adsentiretur, Johanne Fabro, Melchiore Cano, Onuphrio Panvinio, Petro Soto, Rodolpho Cupersio, Sixto Senensi, Thoma Cajetano S. R. E. C. Thoma Campegio, aliisque, qui XVI. Ecclesiæ seculo floruerunt, dicere. Neque vero necesse est, ut quid Andreas Duvalius, Arcudius, Andreas Lao, Joh. Matthæus Caryophulus, Angelus Petricca, Antonius Diana, Antonius Augustinus, Augustinus Barbosa, Augustinus Oregius, Balthassar Nardius, Cælestinus Sfondratus, Dominicus Gravina, Dominicus Seguerus, Dominicus a Sanctissima Trinitate, Gregorius de Valentia, Marcus Antonius Capellus, Franciscus Macedo, T. Schiara, Joh. Rocabertus, Nicolaus Coeffeteaus, aliique XVII. Ecclesiæ seculo scripserint, memorem, cum communi eorum similis sit omnino sententia. Confer Augustinum Bellum De absoluta D. Petri Monarch. pag. 92. seqq. edit. Rom ann. 1647. Faustum Naironum Evophim Fid. Cathol part. III cap. III. pag. 262. seqq edit. Rom. ann. 1694. Michaelem Mauclerum de Monarchia Ecclesiastica lib. II. seqq. cap. II. seqq. p. 268. seqq. edit. Paris. an. 1622. Cæsarem Baronium S. R. E. Cardinalem ad an. XXXIII. n. XIX. seq. pag. 104 seqq. tom. 1. Annalium edit. an. 1705. Philippum Rovenium de Republ. Christian. lib. 1. c. XVI pag. 198 seqq. edit. Antuerp. ann. 1648. Leonem Allatium civem meum de Eccl Occid. & Orient. Perpet. consens. lib. 1. cap. IV. seq. pag. 38 seq. edit. Colon. Agri p. ann 1648. Petrum de Marca Dissert. de singulari Primatu Petri Collect. Opusculor. pagin. 53. seqq. edition. ann. 1681. quam Dissertationem probatam Innocentio X P. M. fuisse Baluzius in Præfat. ad Marca Opusculor. eorumdem Collectionem num. III. scribit, Isaacum Habertum de Cathedra

loco me facturum promiseram (1), est, horum ne esse videatur, an superiorum propensior ad veritatem sententia.

Atque Petrum fuisse a Christo præpositum collegio Apostolorum, ut horum caput, & radix unitatis, & fundamentum secundum, & princeps esset, non auctoritate majorum modo, sed etiam sacrorum Bibliorum constat. Quod ut efficiam, proferam primum sacræ scripturæ novi testamenti loca, quibus orthodoxorum nititur de ejus Apostoli Primatu sententia; cumque non arbitratu aut nostro, aut alterius cujusquam, sed Patrum, Ecclesiarumque consensione explicanda Evangelia sint, adjungam equidem veterum testimonia, quibus traditio continetur Ecclesiarum, ostendamque verum, germanumque verborum Christi Servatoris, quæ in libris sacris referuntur, sensum. Igitur cum priore plerumque loco in Evangeliis (2), & in Actis, Epistolisque Apostolorum nominetur Petrus, tum proditum a Matthæo memoriæ est, non solum pro se, ac Simone fuisse a Christo didrachma census solutum (3), verum etiam constitutum, ut idem Simon Petrus appellaretur, *super quam*

Pe-

thedra, *seu Primatu singulari s. Petri pag.* 1. *seqq. edit. Paris. an.* 1645. Natalem Alexandrum *Dissert.* IV. *in Hist. Eccl. nov. Test. pag.* 77. *tom.* III. *edit. Lucensis an.* 1749. Denique e scriptoribus XVIII. seculi Petrus Coustantius Congregationis s. Mauri *Præfat. in Epist. Pontificum Collectionem pag.* II. *tom.* I. *num.* 5. *seqq. pag.* III. *seqq. edition. ann.* 1721. Michael Lequienius, qui nomine Stephani Altimuræ Ponticensis edidit *Panopliam contra Schisma Græcorum, in Prolus. pag.* 9. *seqq. edit. Paris. ann.* 1718. Steffanchetus *lettr.* III. *d' un Docteur. Allemand. pag.* 139. *edit. Argent. an.* 1730. Josephus Augustinus Orsius *de Irreform. Rom. Pontif. in definiendis fidei controversiis judicio cap.* I. *pag.* 300. *seqq. tom.* II. *edit. an.* 1739. & *lib.* II. *cap.* XIII. *art.* II. *pag.* 305. *seqq. tom.* I. *par.* II. Johannes Antonius Blancus *della Esterior Politia della Chiesa cap.* III. §. XII. *pag.* 310. *seqq. tom.* III. *edit. Rom. an.* 1745. hanc eamdem quæstionem, etsi in quibusdam rebus discrepare inter se videantur, tamen illustrare, Petrique primatum supra ceteros Apostolos confirmare conati sunt.

1 Confer quæ scripsi *pag.* 319. *seq. not.* 3. *tom.* IV. *hujusce operis*.

2 Matth. *cap.* IV. *v.* 18. & *cap.* X. *v.* 2. „ Duodecim autem Apostolorum nomina „ sunt hæc. Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus „. *Cap.* XIV. *v.* 28. *seqq. cap.* XV. *v.* 15. 16. *seqq. cap.* XVII. *v.* 1. *seqq.* & *v.* 23. *cap.* XVIII. *v.* 21. *cap.* XIX. *v.* 27. *cap.* XXVI. *v.* 37. 40. Marc. *cap.* III. *v.* 16. *cap.* VIII. *v.* 29. *seqq. cap.* IX. *v.* 1. *seqq. cap.* XIV. *v.* 33. 37. *cap.* XVI. *v.* 7. Luc. *cap.* VI. *v.* 14. *cap.* VIII. *v.* 45. 51. *cap.* IX. *v.* 20. 28. 32. *seq. cap.* XII. *v.* 41. *cap.* XVIII. *v.* 28. *cap.* XXIV. *v.* 12. Joh. *cap.* I. *v.* 42. *cap.* XIII. *v.* 6. *cap.* XX. *v.* 2. *seqq. cap.* XXI. *v.* 2. *seqq. Act. cap.* I. *v.* 13. *seqq. cap.* II. *v.* 14. *seqq.* & *v.* 37. *seq. cap.* III. *v.* 1. *seqq. cap.* IV. *v.* 8. *seqq. cap.* V. *v.* 3. *seqq. cap.* VIII. *v.* 14. *seq. cap.* IX. *v.* 32. *seqq. cap.* X. *v.* 2. *seqq. cap.* XI. *v.* 2. *seqq.* Paulus *Epist. ad Gal. cap.* I. *v.* 18.

3 Matth. *cap.* XVII. *v.* 23. *seq.*

Petram ædificanda esset Ecclesia, adversus quam portæ inferi numquam prævalerent; additumque postremo: *et tibi dabo claves Regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis* (1). Hæc vero omnia, primas Petrum in Senatu Apostolorum partes obtinuisse, demonstrant plane ad veritatem. Nisi enim princeps omnium, & caput fuisset Petrus, qui tandem nominatus semper priore loco ab Evangelistis fuisset? Neque responsum recte ab iis est, qui Petrum, quod senior, primusque sequutus Christum Servatorem fuisset, non autem, quod dignitate ceteris antecelleret, priore loco nominatum putant. Nam de accessu ad Christum quod ajunt, cum testimonio Evangelistarum pugnat. Hi enim Andream primum venisse ad Christum scribunt, non (2) Petrum. Quod addunt de ordine, nihil moror. Ordine namque præcedit is, qui ceteris prior ad magistrum accesserit, vel qui ceteris dignitate præstat. Non accessit autem prior ad Christum Servatorem Petrus, quum ante Andreas accesserit, est igitur prior dignitate Petrus, ut qui priore loco nominetur. Ac ne suspicari quidem possum, qui factum tam sæpe, tamque constanter fuerit, ut quum Christus quidquam ab Apostolis peteret, aut scriptores sacrorum Bibliorum novi testamenti catalogum texerent discipulorum sive omnium, sive aliquorum; Petrus primus omnium semper, aut fere semper vel responderet (3), vel numeraretur, nisi ceteris

1 Confer *not.* 3. *pag.* 262. *tom.* IV. *hujus oper.*

2 Vide *Joh. Evang. cap.* V. *v.* 37. *seq.* Quare Ambrosiaster, seu potius Hilarius Diaconus, qui Damasi Pontificis tempore floruit in *cap.* XII. *Epist. ad Corinth.* 1. *tom. extrem. opp. Sancti Ambros. pag.* 144. *edit. Venet. ann.* 1751. „ Prior, *inquit*, sequutus „ est Andreas Salvatorem, quam Petrus; & tamen primatum non accepit Andreas, sed „ Petrus „. Huic assentitur a. Epiphanius *Hæres.* 23. *p* 437. *seq. tom.* 1. *opp. edit. Paris. Petav. num.* XV. Confer Baronium *ad an.* XXXI. *num.* XXIII. *seq.* Atque is quidem n. XXIV. scribit hoc modo: „ Ex his apparet, quam turpiter errent, qui primatum putant Petro „ collatum, quod senior ceteris esset. Nam quod ad hoc spectat, etsi non alii, certe An„ dreas MAJOR ÆTATE, PRIOR IN VOCATIONE.... Petro præstabat „. Quod autem ille de ætate scribit, accepit ab Epiphanio. Nam ad *vocationem* quod attinet, id etiam ex Epiphanii ejasdem verbis argumentando conclusit.

3 Id sane ex aliquot Evangeliorum locis plane liquet, quæ *not.* 2. *p. sup.* indicavimus. Hinc Cyrillus Alexandrinus *lib.* IV. *cap.* IV. *in Johann. tom.* IV. *opp. pag.* 383. *edit. Paris.* ann.

ris dignitate fuisset, auctoritateque præstantior. Estque id sane a majoribus animadversum, quibus equidem sine ratione fidem negari, non patiar. Quæ autem fingi umquam contra eos ratio potest, quorum opera ad nos usque traditio manavit Ecclesiarum? Itaque Johannes Chrysostomus, Epiphanius, Augustinus, Ambrosiaster, ut ceteros prætermittam, consulto fuisse Petrum primo loco nominatum censent, ut quam illius esset excellens dignitas, atque potestas, intelligeretur. Atque huc sane Chrysostomi ex III. Homilia de Pœnitentia (1) locus spectat. Nam *Petrus*, inquit, *ille Apostolorum Princeps in Ecclesia primus, amicus Christi ... Cum Petrum dico, petram nomino infragilem, crepidinem immobilem, Apostolum magnum, primum discipulorum, primum vocatum, & primum obedientem*. Et octava adversus Judæos Oratione: (2) *Sic abluit*, inquit, *illam abnegationem, ut primus Apostolorum factus sit, eique totus terrarum orbis commissus fuerit*. Et Homilia de talentorum decem millium debitore: (3) *Petrus chori Apostolorum Princeps, os discipulorum, columna Ecclesiæ, firmamentum fidei, confessionis fundamentum, orbis terrarum piscator*. Et Epistola tertia ad Olympiadem Diaconissam: (4) *Apostolorum Princeps gravis illius sceleris ulcus*

*an.*1638. in ea Petri verba: *Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes*, scribit hoc modo: „ Per unum, qui præerat, omnes respondent, sanctam, sanctisque „ congruentem disciplinam optime conservantes, & posterioribus prudentiæ, atque mo„ destiæ laudabilia præbentes exempla. Decet enim non omnes confuse, nec prosilientes „ imprudenter, quasi rapta uti ratione, sed cedere iis, qui & consilio, & ordine præ„ positi sunt „. Similia habet Augustinus sermone LXXVI. *al.* XIII. *de verbis Domini cap.* 1. *pag.* 190. *tom.* 5. *opp. edit. Antuerp. an.* 1700. „ Petrus, *inquit*, in Apo„ stolorum ordine primus, in Christi amore promtissimus, sæpe unus respondet pro omni„ bus. Ipse denique Domino Iesu Christo requirente quemnam homines dicerent eum esse, „ & opiniones varias hominum discipulis respondentibus, rursusque Domino interrogante, „ & dicente, vos autem quem me esse dicitis? Respondit Petrus, tu es Christus Filius Dei „ vivi. Unus pro multis dedit responsum, unitas in multis „. Sed non est opus plura de re satis perspicua dicere.

1 *Tom.* II. *opp. pag.* 300. *edit Paris. Monfaucon.*: Πέτρος ἐκεῖνος, ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, ὁ πρῶτος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὁ φίλος χριστοῦ .... Πέτρον δὲ ὅταν εἴπω, τὴν πέτραν λέγω τὴν ἄρραγῆ, τὴν κρηπῖδα τὴν ἀσάλευτον, τὸν ἀπόστολον τὸν μέγαν, τὸν πρῶτον τῶν μαθητῶν, τὸν πρῶτον κληθέντα, καὶ πρῶτον ὑπακούσαντα. Primum *vocatum* dicit, quod etsi ad Christum primus Andreas venerit, tamen prior vocatus a Christo Petrus fuisse videatur.

2 *Tom.* I *pag.* 77.

3 *Tom.* III. *pag.* 4.

4 *Tom.* III. *pag.* 563.

ulcus lacrymis sanavit. Et Homilia in illud *hoc scitote*: (1) *Petrus chori illius coryphæus, os Apostolorum omnium, caput illius familiæ, orbis totius præfectus, fundamentum Ecclesiæ, ardens Christi amator &c.* Et Homil. LIV. (2) in Matthæum: *Quid igitur os Apostolorum Petrus? Semper fervens, chori Apostolici Coryphæus, omnibus interrogatis ipse respondet*. Et Quinquagesima in Matthæum Homilia: *ubique Apostoli primas* Petro *concedunt, & ad conciones publicas illum præferunt, quamvis ceteris rudior videretur*. Et Homilia XXIII. (3) *Quia duos Apostolos dixerat nobis Petrum, & Iohannem,* (4) *& post illos Matthæum vocatum ostenderat, & de aliorum Apostolorum vocatione, ac nomine nihil dixerat, hic necessario eorum catalogum, numerum, nominaque ponit, sic dicens*: Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc, primus Simon, qui dicitur Petrus. *Nam alius Simon erat, qui Cananæus vocabatur, & Iudas Iscariotes, & Iudas Iacobi, & Iacobus Alphæi &c. Marcus vero* SECUNDUM DIGNITATEM *posuit illos. Etenim post duos Coryphæos Andream numerat. Hic vero non sic, sed de alio ordine....* Primus omnium *est Coryphæus illitteratus & idiota*. Homilia LXV. (5) etsi ante Johannem Coryphæum item, ut Petrum vocarit, tamen, quis eorum potior Coryphæus fuerit indicans: *Audi*, inquit, *quomodo hic ipse Iohannes, qui nunc accessit, primas Petro semper cedat* (6). Et Homilia LXXXVIII. in Johannem (7). *Eximius erat inter Apostolos & os discipulorum, & cœtus illius caput. Ideo Paulus præ aliis hunc visurus venit. Simul ostendens* (Christus) *ei oportere deinceps fidere, quasi abolita negatione, fratrum ei præfecturam*

1 *Tom.* VI. *pag.* 282.
2 *Tom.* VII. *pag.* 546.
3 *Pag.* 515.
4 *Tom.* VII. *pag.* 368. *seq.* Μάρκος δὲ κατὰ ἀξίαν &c.
5 *Ibidem pag.*
6 *Homil.* LXV. *al.* LXVI. *in Matth. n.* IV. *pag.* 648. *t.* VII. ἄκουσον πῶς οὗτος αὐτὸς ὁ Ἰωάννης ὁ νῦν προσελθὼν ὑπὲρ τούτων, πανταχοῦ τῶν πρωτείων τῷ Πέτρῳ παραχωρεῖ.
7 *Homil.* LXXXVIII *al.* LXXXVII. *n.* 1. *pag.* 525. *tom* VIII. ἔκκριτος ἦν τῶν ἀποστόλων, καὶ στόμα τῶν μαθητῶν, καὶ κορυφὴ τοῦ χοροῦ. διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἀνέβη τότε αὐτὸν ἱστορῆσαι παρὰ τοὺς ἄλλους. ἅμα δὲ καὶ δεικνὺς αὐτῷ, ὅτι χρὴ θαῤῥεῖν λοιπὸν ὡς τῆς ἀρνήσεως ἐξηλειμμένης ἐγχειρίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν.

ctuream committit. Et Homil. XXXIII. (1) *Apostolorum Coryphæus ipsum compulit innuens*. Ac de Petro quidem ceterorum Apostolorum Coryphæo, ac duce plura ejusmodi reperire in Chrysostomi libris fas est, quæ tacitus, ne sim longus, prætereo. Interea est illud etiam, atque etiam animadvertendum; priore loco fuisse a Matthæo, & Marco, cum Christi discipulos numerarent, teste Chrysostomo, nominatum Petrum, quod is esset reliquis *dignitate* præstantior. Nam Coryphæum hunc fuisse Apostolorum scribit, & Principem, & in Ecclesia, fratrumque cœtu priorem, & petram, quæ frangi nullo modo posset, & immotam crepidinem, Apostolicique chori os, & caput, & ducem, atque universo orbi præfectum, populique Christiani fundamentum, cui non reliqui Apostoli solum, sed etiam alter coriphæus Johannes primas concederent. Hæc vero nisi & dignitatem præcipuam Petri, & auctoritatem majorem demonstrent, quæ tandem demonstrare queant, ne suspicari quidem possum. Neque enim aliis uti verbis ad indicandam summam post Christum Petri potestatem in terris Chrysostomus poterat, quæ his clariora, atque ad rem efficiendam opportuniora esse viderentur. Venio ad Epiphanium, quem ætate fuisse Chrysostomo, & eruditione parem constat. Is in eo libro, qui de hæresibus inscribitur (2): *Post hæc*, inquit, *vocationis Petri, atque Andreæ initium indicatur. Venit enim ad eum Andreas unus duorum, qui illum sequuti fuerant, quique discipuli Iohannis erant .... Deinde Petrus, & per ipsum* (Andreas) *vocatus est .... Nam ab Andrea primum occursus factus est Christo, quum Petrus esset tempore ætatis minor.*

1 *Homil. in Ioh.* XXXIII. *al.* XXXII. *pag.* 193. *tom.* VIII. ὁ κορυφαῖος αὐτὸν ἠνάγκασε τῶν ἀποστόλων νεύσας &c.

2 *Hæres.* LI. *quæ est Alogorum n.* XIV. *pag.* 436. *seq.* Μετὰ τοῦτο ἀρχὴ κλήσεως τῶν περὶ Πέτρον ἀπὸ Ἀνδρέου σημαίνεται· ἦλθε γὰρ παρ' αὐτὸν Ἀνδρέας εἷς τῶν δύο τῶν ἀκολουθησάντων αὐτῷ μαθητευομένων ἐν περὶ τὸν Ἰωάννου ... *pag.* 440. *n.* XVII. ἔπειτα Πέτρος, ἢ δι' αὐτοῦ ἐκλήθη ... Ἡ μὲν γὰρ συνάντησις τοῦ Ἀνδρέα πρώτη γίγνεται, μικροτέρου ὄντος τοῦ Πέτρου τῷ χρόνῳ τῆς ἡλικίας. ὕστερον γὰρ πάλιν, ὅτε ἡ τελεία αὐτοῖς ἀπόταξις γίνονται, ἀπὸ τοῦ Πέτρου γίγνονται. ἐκεῖνος γὰρ καὶ αὐτὸς ἀρχηγεῖτο τοῦ ἰδίου ἀδελφοῦ· καὶ ὅτι δὲ κατὰ τοῦτο, ὅτι Θεὸς ἴσει τὰ ὄντα τῶν καρδιῶν, καὶ γινώσκων τίς ἐν πρώτοις ἄξιος τάττεσθαι, καὶ ἐξελέξατο τὸν Πέτρον ἀρχηγὸν εἶναι τῶν αὐτοῦ μαθητῶν κ. τ. λ.

minor . Postea vero cum suscepta est rerum omnium abdicatio , initium est a Petro factum . Nam & ipse proprio fratri praivit . Accedit quod Deus videns propensiones cordium , cognoscensque quis sit dignus , qui primo loco ponatur , Petrum elegit principem esse suorum discipulorum . Idcirco igitur numeratus , collocatusque priore in loco (huc enim spectat τὸ τάττεσθαι ἐν πρώτοις) Petrus , Epiphanio teste , fuit , quod electus a Christo , qui exploratas propensiones hominum haberet , fuerit , ut principatu in discipulorum collegio potiretur . Neque est his obscurior Augustini in septuagesimo sexto sermone locus (1) . *Petrus* , inquit, *in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promtissimus , sæpe unus respondet pro omnibus . Ipse denique , Domino Iesu Christo requirente , quemnam homines dicerent eum esse , & opiniones varias hominum discipulis respondentibus , rursusque domino interrogante , vos autem quem me esse dicitis ? Respondit Petrus : tu es Christus filius Dei vivi . Unus pro multis dedit responsum , unitas in multis . Tunc ei Dominus ait* . „ Beatus es Simon Bar-Jona , quia non revela-„ vit tibi caro , & sanguis , sed Pater meus , qui est in cæ-„ lis „ , *Deinde addidit* , & ego dico tibi , *tamquam diceret , quia tu dixisti mihi* , tu es Christus filius Dei vivi , & ego dico tibi, tu es Petrus. *Simon quippe antea vocabatur &c.* Sed de hoc Augustini loco erit nobis alibi etiam opportune , ac copiosius differendum . Interea hoc certum est : Petrum ordine primum fuisse in Evangeliis numeratum , quod primatus ei esset attributus a Christo . Nam de primatu Petri loquutum Augustinum esse , tam est perspicuum , ut ne oratione quidem egere videatur . Nam Petrum *omnium Apostolorum primum* (2) *Apostolorum primatum tenere* (3) *primatuque Apostolorum tam excellenti gratia praeminere* (4) , *ut sit ille Apostolatus principatus cuilibet Episcopatui præferendus : propter primatum , quem in discipulis habuit , sicuti est:* tibi dabo

1 *Al. XIII. de Verbis Domini cap. 1. n. 1. pag. 290. tom. V. opp. edit. Antuerp. an. 1700.*
2 *Sermone CXLVII. al. XXIV. pag. 489. tom. V. opp. edit. ejusd. serm. CCXXI. al. CVI. pag. 835. serm. CCXCVIII. al. XLI. pag. 843.*
3 *Serm. LXXVI. al. XIII. pag. 291.*
4 *Lib. II. contra Donatistas cap. 1. pag. 65. tom. IX. opp. edit. ejusd.*

claves Regni Cælorum, *& ſi qua hujuſmodi* (1), *quum Petro uni datæ ſint claves* (2), ſcribit. Reliquum eſt, ut pauca de Ambroſiaſtro, ſeu Hilario Diac. dicam, qui paullo antiquior Auguſtino, Chryſoſtomo, Epiphanioque fuit, ut qui cum Damaſo Pontifice vixerit. Is ergo in commentariis in prioris Epiſtolæ ad Corinthios caput nonum: *Primum inter Apoſtolos fuiſſe Petrum* (3) teſtatur, additque *qui primus inter Apoſtolos eſt, quanto magis inter ceteros* (4)? *Ac ſi de tempore*, inquit (5) *præſcribendum putatur, ante cœpit Iohannes prædicare, quam Chriſtus, & non Chriſtus Iohannem, ſed Iohannes Chriſtum baptizavit. Num ergo ſic judicat Deus? Denique prior ſequutus eſt Andreas Salvatorem, quam Petrus, & tamen primatum non accepit Andreas, ſed Petrus*. Atque hac perpetua traditione Eccleſiarum, hiſque ipſis ſcripturarum locis, quibus quarti, quintique ſeculi ſcriptores nixi, tributum principatum in Collegio Apoſtolorum Petro, adeoque eum primo loco fuiſſe numeratum ſcripſerunt; permotus Cyprianus Carthaginienſis Epiſcopus, qui tertio Eccleſiæ ſeculo floruit, primum fuiſſe electum inter Apoſtolos Petrum ſtatuit (6).

Sed dicet quiſpiam, errare vehementer nos, qui ſemper in ſacris Bibliis priore loco fuiſſe Petrum nominatum defendimus: quare quam hinc concludi arbitramur poſſe, eam eſſe abſurdam, inanemque argumenti ſententiam. Paulus namque cum Apoſtolos numeret, Petrum, quem Cephæ appellat nomine, aut ſecundo, aut extremo loco in Epiſtolis numerat. Atque in priore quidem Epiſtola ad Corinthios, coarguens eos, qui contentionum auctores, turbarumque erant, propterea quod alii Petri ſe eſſe, alii Pauli, alii denique Apollo jactarent, ſic habet (7) „ Unuſquiſque

1 *Enarrat. in Pſ.* CVIII. *num.* I. *pag.* 912. *tom.* XII. *edit. ejuſd.*

2 *Serm.* CCXCIV. *al.* CVIII. *pag.* 833. *tom.* V. *edit. ejuſd.*

3 *Pag.* 169. *tom. ultim. opp. Ambroſ. edit. Venetæ an.* 1751.

4 *In* I. *Epiſt. ad Cor. cap.* XI. *pag.* 235. *tom. eod.*

5 *In* I. *Epiſt. ad Cor. cap.* XII. *pag.* 244. *tom. eod.* Confer *comment. in Epiſt. ad Galat. cap.* 1. *pag.* 254. *tom. eod. opp. Ambroſ.*

6 *Epiſt.* LXXI. *ad Quintum pag.* 194. „ Petrus, *inquit*, quem PRIMUM Dominus elegit, ET SUPER QUEM FUNDAVIT ECCLESIAM SUAM.

7 *Cap.* 1. *V.* 12.

,, que vestrum dicit, ego quidem sum Pauli, ego autem ,, Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi ,,. Addit-que ,, Omnia vestra sunt sive Paulus, sive Apollo, sive Ce-,, phas, sive Mundus (1) . . . Numquid non habemus pote-,, statem mulierem sororem circumducendi, sicut & cete-,, ri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas (2) ,,. Qui-netiam in ea Epistola, quæ est ad Galatas scripta (3), Jacobum primum, tum Petrum, postremo Johannem nominat: ,, *& cum* cognovissent, *inquit*, gratiam, quæ data est ,, mihi, Jacobus, ET CEPHAS, & Johannes, qui videban-,, tur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ ,, societatis ,,. An ille se primum, tum Apollo, inde Cepham, seu Petrum: vel primum Apostolos ceteros, post fratres Domini, deinde Cepham: vel priore loco Jacobum, secundo Cepham, tertio Johannem nominasset, si Cepham seu Petrum principatus caussa priore loco esse nominandum putasset? Cum ergo hanc in recensendis Apostolorum, discipulorumque nominibus rationem sequutus sit, magno argumento esse debet, non principatus, sed vel ætatis, vel alius cujusquam rei caussa fuisse interdum ab Evangelistis priore loco nominatum Petrum.

Sed qui sic opponunt, næ hi turpiter falluntur. Non enim ab Apostolo semper dixi, sed ab Evangelistis fuisse Petrum priore loco, principatus caussa, numeratum. Neque vero a me primum excogitata hæc est, sed a Patribus traditione Ecclesiarum firmata ratio. Quod cum paullo ante ostensum Chrysostomi, Epiphanii, Augustini, Ambrosiastri testimoniis sit, longiore certe oratione non eget. Quamquam ne ea quidem Pauli ex Epistola ad Corinthios prima, exque litteris ad Galatas scriptis verba, nobis quidquam negotii exhibere possint. Nam Paulus ordine, ut ajunt, *inverso* usus est *cap.* I. *ad Corinthios*. Primum enim se, modestiæ, ut patet, caussa, inde Apollo, post Cepham, ac Christum denique nominavit. Quid? Christum ne quisquam,

1 *Cap.* III. *v.* 22.
2 *Cap.* IX. *v.* 5.
3 *Cap.* II. *v.* 9.

quam, non Cepha dico, ſed Paulo fuiſſe minorem dicet? Cum ergo poſtremo Chriſtum, penultimo Petrum, mox Apollo, primoque ſe loco Paulus nominaverit, fateamur neceſſe eſt, eum ordinem ſequi voluiſſe, ut dixi, *inverſum*, indicareque ſecundum Chriſti principatum, principatum Petri. Quod ſi hac eſt uſus ratione Paulus in priore, quid impediebat, quo minus in tertio quoque Epiſtolæ ad Corinthios capite uteretur? Atque uſus ea profecto eſt, ut quiſque legendo cognoſcere per ſe poterit. Quod ipſum eſt de verbis, quæ capite nono continentur, dicendum. Paulus enim ibidem Apoſtolorum, fratrumque Domini nominatim omnino neminem, Cepham vero nominatim memorat, ut ſuis verbis, hujus exemplo, majorem conciliet auctoritatem. Quapropter quum primum Apoſtolos, inde fratres Domini, denique Cepham appellet, hunc, quaſi vim majorem argumento ſit additurus, poſtremo loco nominet, neceſſe eſt. Alioqui cur hunc unum nominet, Apoſtolos autem, fratreſque Chriſti non item, ſuſpicari nullo modo poſſum. Eſtque id ſimile illius, quod extat in Evangelio Marci (1) *dicite diſcipulis ejus, & Petro*, quod ſane ſingulare quidpiam in Petro indicat. Sunt etiam qui in deſcripto Epiſtolæ ad Galatas loco, primum Cephæ, poſtea Jacobi, ac demum Johannis nomen legi conſueſſe Chryſoſtomi tempore ſuſpicentur (2). Id vero confirmari poſſe ejus Epiſcopi, atque Ambroſiaſtri auctoritate putant. Chryſoſtomus enim in caput ejus Epiſtolæ ſecundum ſcribit hoc modo: „ Cephas, Jacobus, & Johannes, qui videbantur eſſe columnæ (3) „. Ambroſiaſter autem: „ Et ſcientes gratiam, quæ data eſt mihi, Petrus, & Jacobus, & Johannes, qui videbantur columnæ eſſe (4) „. Neque vero hos ſolum Patres, Scriptoreſque Eccleſiaſticos, ſed Hieronymum etiam (5), atque

1 Marcus *cap.* XVI. *v.* 7.
2 Mauclerus *de Monarch. Eccleſiaſt. lib.* IV. *cap.* X. *pag.* 554.
3 *Num.* III. *pag.* 685. *tom.* X. *edit. Pariſ. Montfaucon. opp.* κηφᾶς, καὶ Ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι
4 *Pag.* 257. *tom. eod. ult. opp. Ambroſ.*
5 Sic enim legit Hieronymus *in Epiſt. ad Galat. cap.* II. *pag.* 240. *tom.* IV. *opp. edit.*

atque Augustinum (*1*) hujusce rei testes appellant. Hos enim, dum secundum Epistolæ ad Galatas caput explicant, Petrum, seu Cepham ita anteponere Jacobo, ut a Paulo post Jacobum fuisse numeratum numquam significent. At si in Codicibus, quibus usi Hieronymus, atque Augustinus fuerunt, post Jacobi nomen memoratum Petri nomen fuisset, id certe viri doctissimi, diligentissimique taciti non prætermisissent. Atque extant hoc etiam tempore aliqui hujus generis Codices Pauli Epistolarum, quibus confirmari (2) eorum scriptorum sententia, evincique posse videatur.

ΠΑ-

edit. Parif. Martianæi. „ Sed contra quum vidissent, quod creditum est mihi Evangelium „ præputii, sicut Petro circumcisionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatum cir- „ cumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Et quum cognovissent gratiam, quæ data „ est mihi, PETRUS, ET JACOBUS, ET JOHANNES, qui videbantur columnæ esse, dexteras „ dederunt mihi, & Barnabæ societatis „. Itaque *p.* 241. sic statuit. „ Ex quo perspicimus „ propterea datas dexteras Paulo, & Barnabæ societatis A PETRO, JACOBO, ET JOHANNE, „ ne observatione varia, diversum Christi Evangelium putaretur „. Similia mox repetit, quæ plane demonstrant, in exemplaribus, quibus ille est usus, priore loco fuisse lectum Apostoli Petri nomen. Exemplar autem nullum hoc tempore reperire fas est, quod æquari iis, quibus vir idem sanctissimus, atque doctissimus utebatur, vetustate possit. Consule eumdem Hieron. *lib. contra Helvid. tom. eod.* IV. *opp. pag.* 138. *par.* II.

1 S. Augustinus *Exposit. in cap.* II. *Epist. ad Galat. num.* 13. *pag.* 948. *tom.* III. *P.* II. *opp. edit. Parif. Monach. s. Mauri* : „ Petrus autem, *inquit*, & Jacobus, & Johannes honoratiores in Apostolis erant, quia ipsis tribus se in monte Dominus ostendit in significatione regni sui, cum ante sex dies dixisset, sunt hic quidam de circumstantibus, „ qui non gustabunt mortem, donec videant filium hominis in regno patris sui. Nec ipsi „ erant columnæ, sed videbantur „. Columnas enim septem constituisse Christum, ait Augustinus, ea ad mysticum sensum translata, quæ sunt septem dona Spiritus. Sed cum is alludat ad Pauli locum, primoque loco Petrum nominet, satis indicat, eodem loco in eo, quo usus est, codice, Petri fuisse primum mentionem factam, inde Jacobi, ac postremo Johannis, qui honoratiores ceteris fuissent. Vide eumdem Augustinum *lib.* II. *in Luc. tom. eod. parte eadem. pag.* 269.

2 Nam in veteri Alexandrino celeberrimo codice deest τὸ κηφᾶς, ut est a Millio in *cap.* II. *Epist. ad Gal. pag.* 545. *nov. Test. Græc. edit. an.* 1707. animadversum. At loco nominis κηφᾶς ponitur πέτρος, sed ante *Iacobum*, ut scribit Grotius in hunc capitis secundi versum. Quamobrem vetus auctor Tertullianus, qui III. seculo, diu nempe ante Ambrosiastrum, Chrysostomum, Hieronymum, atque Augustinum, vixit *lib.* 3. *contra Marcionem cap.* III. *pag.* 463. *edit. Parif. an.* 1675. „ Bene igitur, *inquit*, quod & dexteras „ Paulo dederunt Petrus, & Jacobus, & Ioannes „. Quid? An ullum reperire quisquam codicem potest, qui antiquitate æqualis sit Tertulliani Codicibus? Nihil minus. Quinetiam versio antiqua latina, quod recte observavit Petrus Sabatacius Monachus Benedictinus in *Bibl. sacr. latin. vers. Antiq. tom.* III. *edit. Remens. ann.* 1743. sic habebat: „ Et cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Petrus, & Iacobus, & Iohannes, qui „ videbantur columnæ esse &c. „. Ac codex Barnerii Græco Latinus loco Ἰάκωβος, καὶ κηφᾶς habet πέτρος, καὶ Ἰάκωβος. Confer etiam s. Ambrosium *l.* 1. *de Interpellat. Jobi c.* v. *col.* 630. *tom.* 1. *opp. edit. Parif. an.* 1686. Non nego tamen in permultis exemplaribus olim legi consuesse Ἰάκωβος, καὶ κηφᾶς. Confer Eusebium Cæsariensem *Commentar. in Ps.* LXXIV. *pag.* 445. *tom.* 1. *Collect. Vet. PP. edit. Montf. Parif. an.* 1706.

ΠΑΡΕΡΓΟΝ

Num Cephas, cujus est in Epistola ad Galatas a Paulo facta mentio, idem ac Petrus fuerit?

Sed video equidem esse aliquos, qui cum reprimi facile conatus hæreticorum posse arbitrentur, si Cepham eumdem ac Petrum fuisse negent, nescio quem Cepham commenti sunt a Clemente Alexandrino in libris Hipotyposeon (1) commemoratum, qui Cephas non Apostolus fuerit, sed unus aliquis e numero Christi discipulorum. Censet enim Clemens „ Cepham illum, cui Antiochiam ingresso, Paulus se palam restitisse dicit, quoniam reprehensione dignus erat, unum fuisse ex septuaginta discipulis, Petro cognomine „. Atque a Clemente quidem Pseudo-Martialis (2) ille accepit, qui ut Tolosanis imponeret, se discipulum Christi, ac Cepham vocavit. *Servus Dei*, inquit, *Apostolus I. C. Martialis Cephas*. Non discrepat Pseudo-Dorotheus (3) in Synopsi. Nam is quoque Cepham reprehensum a Paulo discipulum fuisse fatetur, Apostolum vero non item. Oecumenius autem (4) traditum ab Eusebio fuisse scribit, Cepham redargutum a Paulo, non Petrum fuisse Apostolum, sed unum aliquem e numero discipulorum. Placuit inde hæc Carerio (5), Pighioque (6) opinio, quam nostra quidem memoria Harduinus vir alioqui eruditus e Societate Jesu, quum singularis videri vellet, restituendam longa disserta-

1 Clemens Alexandrinus in quinto ὑποτυπώσεων libro apud Eusebium Cæsariensem. *lib.* I. *H. E. cap.* XII. *pag.* 34. *edit. Taurinensis*. κηφᾶν, περὶ οὗ φησὶν ὁ παῦλος ὅτι δὲ ἦλθε κηφᾶς εἰς ἀντιοχίαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ἕνα φησὶ γεγονέναι τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ὁμώνυμον πέτρῳ τυγχάνοντα τῷ ἀποστόλῳ.

2 Confer *tom.* II. *Biblioth. Patrum edit. Lugdunensis pag.* 110.

3 In Synopsi *tom.* III. *Biblioth. PP. edit. Lugdun. pag.* 429. & Pseudo-Hippolytus Thebanus *in libro de Duodecim Apostolis tom.* II. *opp* Hippolyti *pag.* 39. *edit.* Fabricii *Hamburgensis an.* 1716. *pag.* 42. inter Christi discipulos Septuaginta duos quinquagesimo ac primo loco *Cepham* numerat. Similia reperire licet apud Auctorem *Chronici Paschalis*, quod *Chronicon* ab Radero Alexandrinum inscribitur *pag.* 213. *edit. Paris.* 1688.

4 Oecumenius *in Epistola Pauli ad Galatas caput secundum pag.* 731. *edit. Paris. an.* 1631.

5 Carerius *de Pontif. Rom. lib.* I. *cap.* V. *p.* 10. *edit. Patav. an.* 1599.

6 Albertus Pighius *de Hierarch. Eccl. lib.* III. *cap.* XI. *pag.* 129. *edit. an.* 1550.

ſertatione, confirmandamque curavit. Ego vero quum rem diligenter conſidero, inducere animum, ut iis aſſentiar, nullo modo poſſum. Neque enim unius Clementis teſtimonium præferendum eſt ceterorum Patrum conſtanti, pervulgatæque ſententiæ. Quid autem Pſeudo-Martialem, Dorotheumque impoſtores illos, falſoque ita nominatos morer? Nec major ſane eſt auctoritas Oecumenii ſcriptoris, & recentis, & qui Euſebium injuria teſtem ejus opinionis vocet. Nam Euſebius, Clementis quidem judicio, Cepham diverſum a Petro fuiſſe tradit, non ſuo. Patres vero fere omnes eumdem fuiſſe Petrum, atque Cepham a Paulo reprehenſum putaſſe, tam certum eſt, ut in controverſiam revocari vix, niſi ab Harduino, Harduinique ſimilibus, poſſe videatur. Sed quoniam eorum omnium verba hoc loco deſcribere longum eſt, quid illi ſenſerint in notationibus demonſtrabo (1), uno-

1 S. Irenæus Epiſcopus Lugdunenſis, qui ſeculo Eccleſiæ ſecundo floruit, & Polycarpi diſcipuli Johannis Evangeliſtæ auditor fuit *lib.* III. *contra hæreſes cap.* XII. *pag.* 200. *edit. Monach. Sancti Mauri*: „ Hi qui circa Iacobum Apoſtoli, *inquit*, gentibus quidem „ libere agere permittebant, concedentes nos Spiritui Dei. Ipſi vero eamdem ſcientes „ Deum perſeverabant in priſtinis obſervationibus, ita ut ET PETRUS QUOQUE TIMENS „ NE CULPARETUR AB IPSIS, ANTE MANDUCANS CUM GENTIBUS, propter viſionem, & pro„ pter ſpiritum, qui requieverat ſuper eos, quum tamen advenissent quidam ab Jacobo, „ ſeparavit ſe; & non manducavit cum eis. Hoc ipſum autem dixit Paulus & Barnabam „ feciſſe „. Conſtat igitur Irenæi teſtimonio, Cepham, qui Iacobi cauſſa ad Chriſtianos Hieroſolymitas acceſſerat, ad eoſque Barnabam exemplo ſuo adduxerat, reprehenſuſque proinde a Paulo fuerat, eumdem atque Petrum fuiſſe. Tertullianus extremi ſecundi, tertiique ineuntis ſeculi illuſtris ſcriptor in *libro de Præſcriptionibus Hæreticorum cap.* XXIII. *p.* 210. *edit. Veneta a.* 1748. „ Ceterum, *inquit*, ſi reprehenſus eſt Petrus, quod cum convixiſ„ ſet Ethnicis, poſtea ſe a convictu eorum ſeparabat perſonarum reſpectu, utique conver„ ſationis fuit vitium, non prædicationis „. *Et lib.* V. *c.* III. *contra Marcionem p.* 463. „ Sed reprehendit, *inquit*, Petrum non recto pede incedentem ad Evangelii veritatem. „ Plane reprehendit, non ob aliud tamen, quam ob inconſtantiam victus, quem pro per„ ſonarum qualitate variabat, timens eos, qui erant ex circumciſione „. Quibus verbis quid clarius deſiderari poſſit, non equidem video. Accedit Origenis auctoritas. Is in ſecundo contra Celſum Epicureum *libro num.* I. *pag.* 381. *tom.* I. *opp. edit. Venet. Monachor. S. Mauri*: „ Paulus, *inquit*, in ſua ad Galatas Epiſtola teſtatur „ PETRUM METU JU„ DÆORUM, CUM JACOBUS AD EUM VENISSET, CUM GENTIBUS ADHÆRERE DESIISSE, ſeque ab „ illis ſegregaſſe timentem eos, qui ex circumciſione erant „. Hujus erat ſimile teſtimonium in decimo libro Stromateon, apud Hieronymum *Epiſtola inter Auguſtinianas* LXXV. *alias* XI. *ad Auguſtinum tom.* II. *opp Auguſt. pag.* 129. quod afferam paullo poſt, ubi de Hieronymo diſſeram. Sequitur Cyprianus ſeculi tertii inſignis auctor, qui *Ep.* LXXI. *pag.* 129. *ſeq.* „ Nec Petrus, *inquit*, quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædifi„ cavit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circumciſione poſtmodum diſceptaret, vin„ dicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumſit, ut diceret, ſe primatum tenere „ & obtemperari a novellis, & poſteris ſibi potius oportere, nec deſpexit Paulum, quod „ Eccle-

unoque hic utar Hieronymi (1) luculentissimo testimonio. Is igitur in caput II. Epist. ad Galatas: „ Sunt, *inquit*, „ qui Cepham, cui in faciem Paulus restitisse se scribit, „ non putent Apostolum Petrum, sed alium de septuaginta discipulis isto vocabulo nuncupatum... Quibus primum respondendum, alterius nescio cujus Cephæ nescire nos nomen, nisi ejus, qui in Evangelio, & in aliis „ Pauli Epistolis, & in hac quoque ipsa modo Cephas, „ modo Petrus scribitur ... Deinde totum argumentum „ Epistolæ, quod oblique de Petro, Jacobo, & Johanne „ dicitur, huic intelligentiæ repugnare „. Huc item spectant Gregorii Magni ex Homilia octava ac decima in Ezechielem (2) verba; quæ sunt hujusmodi: „ Sunt vero nonnulli, qui non Petrum Apostolorum principem, sed „ quemdam alium eo nomine, qui a Paulo est reprehensus, „ accipiunt, qui si Pauli studiosius verba legissent, ista non „ dicerent „. Itaque missis Carerio, Pighio, breviter (3) de Harduini sententia, quam fuisse a viris doctissimis (4) explosam

„ Ecclesiæ prius persecutor fuisset, sed consilium veritatis admisit &c. Non dissidet Eusebius Cæsariensis quarti seculi scriptor imprimis eruditus, inque historia Ecclesiæ diligenter exercitatus *in Commentar. in Ps.* LXXIV. *pag.* 445. *tom.* 1. *Collection veter. Patr. edit. Paris. Montfaucon. ann.* 1706. Nam Cepham in secundo Epistolæ ad Galatas capite a Paulo commemoratum, & Iacobum, & Iohannem Apostolorum Coryphæos appellat. Coryphæus autem Apostolorum Petrus quidem fuit, Cephas autem nullo modo, si quis fuit e numero discipulorum septuaginta, qui vocaretur hoc nomine. Mitto Theodorum Heracleoten, Didymum, aliosque, quibus hæc ipsa de Petro, non de Cepha a Paulo reprehenso placuisse videtur, Hieronymo teste, opinio. Hieronymus quidem in Epistola, quam supra indicavi *pag.* 128. „ Secundo loco quæris, *inquit*, cur dixerim in Commentariis Epistolæ ad Ga- „ latas Paulum id in Petro non potuisse reprehendere, quod ipse fecerat &c. Ad quæ pri- „ mum respondeo, debuisse prudentiam tuam præfatiunculæ commentariorum meorum „ meminisse, dicentis ex persona mea... Origenis commentarius sequutus sum... Præ- „ termitto Didymum videntem meum, & Laodicenum (Apolinarem) de Ecclesia nuper „ egressum, & Alexandrum veterem hæreticum, Eusebium quoque Emissenum, & Theo- „ dorum Heracleoten, qui & ipsi nonnullos super hac re commentariolos reliquerunt „. Eadem habent Johannes Chrysostomus, & Theodoritus *in Commentar. in epist. ad Galat. cap.* II. Augustinus vero etiam nihil simulationis intercessisse cum reprehensus Petrus a Paulo fuit, Petrumque a Paulo revera redargutum scribit. *Epist.* LXXXII. *al.* XIX. *pag.* 143. *seqq.* Sed longus essem, si persequi omnes vellem.

1 *Tom.* VII. *opp. edit. Veronensis an* 1737. *pag.* 408.

2 *Pag.* 1368. *tom.* 1. *opp. edit. Paris. Monachor.* S. Mauri an. 1705.

3 Harduinus *Dissert.* qua ostendere conatur, *Cepham a Paulo reprehensum Petrum non esse. Edit. Amstelod. an.* 1709. *pag.* 920. *seq. opp. select.*

4 Confer Jacobum Boileau *Canonic. s. Sacelli Disquisit. Theolog. in cap.* II. *epist. ad Galat. edit. Paris. ann.* 1713. & Calmetam *Dissertat. S. Paulus S. Petrum redarguit.*

ſam intelligo, differam. Is erraſſe vehementer veteres illos novoſque auctores ſcribit, qui Petrum a Paulo fuiſſe reprehenſum defenderent. Id ut efficiat, ſeriem chronologicam rerum a Chriſti morte ad ſynodum Hieroſolymitanam ab Apoſtolis geſtarum ſuo arbitratu proponit, additque Cephae, eorumque, qui miſſi ab Jacobo fuerant, cauſſa celebratam ſynodum illam fuiſſe, in eaque Petrum de legis ritibus, ceremoniiſque ſententiam dixiſſe, cum Cephas verſaretur Antiochiae. Fuiſſe igitur Cepham, antequam ſynodus haberetur, redargutum a Paulo. Eos autem, qui eumdem eſſe Petrum, ac Cepham dicerent, Petrum ipſum hæreſeos reum agere ſolere. Jam vero Sacra Biblia ſtudioſe legenti ſatis eſſe perſpicuum arbitratur, nuſquam Petrum, niſi ſemel in Evangelio Johannis, fuiſſe appellatum Cepham. Quod ut oſtendat, Epiſtolæ ad Galatas capite ſecundo abutitur. Mox Hieronymum, Auguſtinum, alioſque Patres, qui communem ſententiam tuerentur, erraſſe jactat; propterea quod in Epiſtolarum Pauli codicibus, quibus uſi fuerant, loco Cephæ Petrum legiſſent. Sed cautum Eccleſiæ decreto eſſe, ne quis deinceps undecimo capitis ſecundi Epiſtolae ad Galatas verſu ſcribere Petrum pro Cepha poſſit. Eſſe namque hoc lectionis genus, quod Eccleſia Romana probat, Hieronymi, Auguſtini, Patrumque quorumdam Græcorum legendi ratione vetuſtius. Denique rejici communem, pervulgatamque de Cepha eodem ac Petro ſententiam oportere, quod inde hæretici multa concludant, quæ & falſa eſſe, & Eccleſiæ injuria videantur.

Ego vero numquam animum inducam, ut ei aſſentiar, qui adjungi ſibi auctoritatem ſine ratione vellet. Quo circa, quam primum ſeriem chronologicam rerum a Chriſti morte ad ſynodum uſque ab Apoſtolis geſtarum propoſuit, nihil moror. Eſt enim temere conficta, ut non ſolum non demonſtrari apertis ſacrarum Scripturarum locis, ſed ne veri quidem

O ſimilis

guit, quam præfixit Comment. in epiſt. ad Galat. Mitto Baronium ad *an.* 51. *n.* XXXIII. & *ſeqq.* Tillemontium *t.* 1. *Hiſt. Eccl. p.* 237. *edit. Pariſ.* & ex Proteſtantibus Pearſonum in Annalibus Paulinis *pag.* 10. *edit. opp. Poſthum an.* 1688. & Baſnagium in *Annalib. ad an.* 50 *n.* IX. qui argumenta Harduini quædam proſpexerunt, & confutarunt.

ſimilis fieri conjectura poſſit. Iiſdemque in erratis eſt, quod addit de celebrata ab Apoſtolis Hieroſolymitana Synodo, Cephæ cauſſa. Non enim Lucas eum, qui ad circumciſos transfugiſſet metu; ſed eos, qui ſalutem conſequi incircumciſos e gentibus Chriſtianos inficiarentur poſſe, habendi concilii cauſſam fuiſſe (1) tradit. Neque vero, qui metuens, ne circumciſis noceret, conſuetudinem incircumciſorum fugit, idèm continuo cenſuit, Chriſtianum e gentibus incircumciſum expertem vitæ ſempiternæ (2) futurum. Cephas autem etſi veritus, ne detrimento cuiquam, ac damno eſſet, ad Hieroſolymitas circumciſos venit, numquam tamen eo adductus timore eſt, ut incircumciſos e gentibus Chriſtianos perituros (3) arbitraretur. Itaque longe ab errore abſuit ſeditioſorum.

At Paulus poſt annos ab ſui *converſione* quatuordecim (4) reſtitiſſe ſe Cephæ narrat, quo quidem tempore, auctore Luca, ex Judæa venerunt, qui Chriſtianos e gentibus, ſi ſalvi eſſe vellent, circumcidi oportere contenderent. Verum niſi hoc eſt quod quæratur, jure ſuo quaſi certum arripere; quid ſit, ne ſuſpicari quidem poſſum. Magna enim, atque a ſummis viris vexata quæſtio eſt, ab eo ne tempore, quo Paulus ſacris eſt Chriſtianorum initiatus, an a primo illius Hieroſolymam adventu quatuordecim, quorum meminit, annorum ducendum initium (5) ſit. Non enim eſt Apo-

1 Lucas *Act.* *c.* xv. *v.* 1. *ſeqq.* „ Et quidam deſcendentes de Judæa docebant fratres, „ quia niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi, non poteſtis ſalvari. Facta ergo „ ſeditione non minima Paulo, & BARNABÆ ADVERSUS ILLOS, ſtatuerunt, ut aſcenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex illis ad Apoſtolos, & Presbyteros in Hieruſalem ſuper hac quæſtione. Illi ergo deducti ab Eccleſia pertranſibant Phœnicem, „ & Samariam narrantes converſionem gentium, & faciebant gaudium magnum omnibus „ fratribus. Cum autem veniſſent Hieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, & ab „ Apoſtolis, & ſenioribus, annunciantes quanta Deus feciſſet cum illis. Surrexerunt „ autem quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque ſervare legem Moyſi. Conveneruntque Apoſtoli, & „ ſeniores videre de verbo hoc.

2 Confer locum Tertulliani ex *lib. de Præſcript.* quem ſupra deſcripſi *pag.* 103. *not.* 1. *hujus vol.*

3 Conſule *cap.* II. *ep. ad Galatas v.* 11. *ſeqq.* & Irenæi, atque Tertulliani teſtimonia, quæ deſcripſi *pag.* 103. *hujus vol. not.* c.

4 Harduinus *ibid.*

5 De re certa non eſt, cur eſſe multis agendum putem. Hoc breve dico: Hieronymum, cujus certe magna, in hoc potiſſimum genere, eſt auctoritas, initium annorum illorum quatuor-

Apoſtoli hac ipſa de re tam perſpicua, tamque diſtincta, quam Harduinus optaret, ſententia. Sed hoc quidem ut volet. Illud quæro: quemadmodum hinc ſe confecturum putet, ante ſynodum ſuiſſe a Paulo redargutum Cepham? Ego vero cum Interpretes eſſe Scripturarum non ſolum novos, ſed veteres etiam, eoſque magnæ auctoritatis, atque exiſtimationis videam, qui poſt ſynodum fuiſſe Cepham a Paulo reprehenſum (1) ferant, Harduini certe omnia miſcentis, ac pertubantis opinione non moveor.

Quid? ſi falſum etiam illud omnino eſt, fuiſſe tunc Cepham reprehenſum Antochiæ, cum Petrus Hieroſolymis ageret? Quamquam enim Hieroſolymis erat Petrus, quo tempore orta eſt de legalibus quæſtio, tamen cum orta eſt, tum fuiſſe reprehenſum Cepham, oſtendi nullo modo poteſt. Quare Harduinus (2), qui ſimul & caſtigatum a Paulo Cepham, & diſceptari de Moſaicis legibus, ceremoniiſque cœptum confidenter ſumit, concluditque, egiſſe proinde Hieroſolymis Petrum, cum Cephas eſſet Antiochiæ, res diverſis temporibus geſtas, ut ſæpæ alias, turbans, fallitur. Nam Paulum poſt ſynodum, adeoque poſt gravem illam, acremque de legis ritibus diſputationem reſtitiſſe Cephæ, cognoſcere ex Actis Apoſtolorum, litteriſque ad Galatas, etſi non ſatis certa ratione fortaſſe, at probabili ſaltem conjectura licet. Lucas enim ſeditioſos illos Hieroſolymitas, qui Antiochiam deſcenderant, cum ſuam de circumcidendis ethnicis, qui noſtris eſſent ſacris initiati, ſententiam in vulgus ſpargere cœpiſſent, oppugnatos non a Paulo ſolum; ſed etiam a Barnaba (3) fuiſſe, ejuſque rei cauſſa, cum hi duo legati ad Apoſtolos, ſenioreſque ab Eccleſia Antiochenorum miſſi Hieroſolymam, petitum conſilium, perve-

 niſſent,

quordecim a triennio poſt Pauli *vocationem* eſſe ſumendum defendere. *Tom. IV. opp. P. 1. pag. 238. edit. Paris. Martianæi in cap. 11. epiſt. ad Galatas*. Confer Baronium *ad an.* 11. *n. v. ſeqq.* Cornelium a Lapide *in id. cap.* 11. *v.* 1. *pag.* 423. *edit. Paris. an.* 1638. & Calmetium *ibid. pag.* 319. *edit. Luc. an.* 1729. Mitto ceteros, ne ſim longus.

1 Confer Cornelium a Lapide *ibid.* qui Patrum hanc eſſe communem, pervulgatamque ſententiam ſcribit.. Veteres enim novoſque auctores, quos dixi, neque vacat, neque vero neceſſe eſt, ſingillatim ut numerem.

2 Harduinus *ibid.* §. 111. *pag.* 922.

3 *Confer not.* 1. *pag.* 106. *hujus vol.*

nissent, celebratam Synodum fuisse testatur. Est autem contra auctor Paulus in iis, quæ sunt ad Galatas scriptæ, litteris, Barnabam non modo non fugisse circumcisorum, quos Antiochiam Jacobus miserat, consuetudinem, sed fuisse etiam sequutum exemplum (1) Cephæ. Quo sane tempore tantum abfuit, ut Barnabæ cum Paulo conveniret (quemadmodum sane convenerat, cum una simul se Hierosolymam ad Apostolos, tollendarum legalium ceremoniarum caussa, contulissent) (2) ut potius inter se dissiderent, propterea quod veluti Cephas, ita Barnabas ob simulationem reprehendendus videretur. Non ergo redargutus Cephas eo tempore a Paulo est, quo ceremoniarum legis tollendarum caussa, Pauli Barnabæque Hierosolymam dimittendorum consilium susceptum ab Antiochenis fuit. Immo vero cum Paulus Cephæ tanta animi fortitudine, constantiaque restiterit, argumento est, fuisse ante, quæ ad ceremonias legis pertinerent, ab Apostolis in Synodo constituta. Non enim invectus in eum tam acriter fuisset, nisi ante ab Apostolis, quid statuto, factoque opus esset, intellexisset (3). Ac

1 *Epist. ad Galat. cap.* II. *v.* 11. *seqq.* ,, Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in ,, faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Jaco- ,, bo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahebat, & segregabat se, ti- ,, mens eos, qui ex circumcisione erant. Et simulationi ejus consenserunt ceteri Judæi, ,, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem QUOD NON ,, RECTE AMBULARENT AD VERITATEM EVANGELII, dixi Cephæ coram omnibus, si tu ,, cum Judæus sis gentiliter vivis, & non judaice, quomodo gentes cogis judaizare?

2 Nam Barnabas, & Paulus acriter illis restiterant, qui immortalem vitam consequi posse neminem, qui non esset circumcisus, pugnabant. Vide supra *not.* 1. *p.* 106. *hujus vol.*

3 Nam ante quam Cephas venisset Antiochiam, reprehensusque a Paulo fuisset, Paulus Hierosolymam ascenderat, ne in vanum *curreret*, aut *cucurrisse* videretur. Sic enim habet eodem in *cap. epist. ad Galatas. v.* 1. *seqq.* ,, Deinde post annos quatuordecim ,, iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumto & Tito ,,. En ut se cum Barnaba Hierosolymam, ante reprehensionem Cephæ, ascendisse, scribat. Cum autem is una cum Barnaba Hierosolymam ascendit, tum fuisse a concilio de ceremoniis Legis cognitum Lucas testatur, ut paullo ante *not.* 1. *pag.* 106. *hujus vol.* vidimus. Mox v. 2. Paulus addit: ,, Ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum illis Evangelium, quod ,, prædico in gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse, ne forte in va- ,, cuum currerem, aut cucurrissem ,,. Hæc item Synodi tempore gesta Lucas indicat his verbis *Act. c.* XV. *v.* 4. ,, Cum autem venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab Ec- ,, clesia, & ab Apostolis, & senioribus, annunciantes quanta Deus fecisset cum illis ,,. Pergit Paulus v. 3. ,, Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset gentilis, compulsus ,, est circumcidi. Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare ,, libertatem nostram, quam habemus in Christo Jesu, ut nos in servitutem redigerent, qui- ,, bus

Ac mirum sane cuiquam videbitur, Harduinum (1) qui Cepham Hierosolymam ad concilium ascendisse negat, propterea quod ex eorum numero, qui Christianos omnes circumcidi oportere dicerent, non esset, *sed tantum se ex convictu gentilium* Christianorum *subtraheret*, *non palam verbo doceret circumcidendos esse gentiles*, eodem tempore Barnabam ascendisse statuere. Nam ut Cephas, ita Barnabas se a Gentilium convictu (2) subtraxerat. Quare si Cephas ejus rei caussa non ascendit, ne Barnabas quidem ascenderit necesse est. Id vero cum Lucæ sententia componi nullo modo potest. Ascendisse enim Barnabam, qui cum Paulo adversus Judæos palam certaverat, Lucas scripsit; quod eo in loco, mea quidem sententia, non scripsisset, si tunc Barnabas veritus Hierosolymitas, quod ex epistola ad Galatas intelligitur, ad circumcisos, contra atque Paulus voluerat, defecisset. Non ergo

,, bus neque ad horam cessimus subjectione, ut veritas Evangelii permaneret apud vos ,,. Quæ omnia eo tempore contigisse Lucas narrat, quo Synodus Hierosolymis habenda fuit. Sic autem habet, v. 5. ,, Surrexerunt autem quidam de hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes, quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare Legem ,, Moysi. Conveneruntque Apostoli, & seniores videre de verbo hoc ,,. Scilicet *subintroducti falsi fratres* a Paulo nominati hi ipsi, qui crediderant, homines *de secta Pharisæorum* fuerunt, qui circumcidendos esse gentiles Christianos factos, adeoque etiam Titum, jugumque gentibus imponendum defendebant. Cœptam autem narrationem Paulus persequens v. 7. ,, Cum vidissent (*ii, qui videbantur esse aliquid*) quod creditum est mihi ,, Evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis (qui enim operatus est Petro in Apostolatum, operatus est circumcisionis mihi inter gentes) & cum cognovissent gratiam, quæ ,, data est mihi, Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem ,,. At Lucas de synodo agens v. 12. ubi de Petri sententia loquutus est: ,, Audiebant, ,, *inquit*, Barnabam, & Paulum narrantes quanta Deus fecisset signa, & prodigia in ,, gentibus per eos ,,. En ut cognorint, qui *videbantur columnæ esse*, *gratiam*, *quæ data fuerat Paulo*. Et v. 24. describens epistolam ab Apostolis, & senioribus in Synodo congregatis ad Antiochenos datam, hoc Apostolorum, hoc *est Petri*, *Jacobi* &c. ac seniorum de Paulo, & Barnaba testimonium affert: ,, Quoniam audivimus, quia quidam ex ,, nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras (*nempe subintroducti falsi fratres a Paulo memorati*) quibus non mandavimus, placuit nobis collectis in unum eligere viros, & mittere ad vos CUM CARISSIMIS NOSTRIS BARNABA, ,, ET PAULO HOMINIBUS, QUI TRADIDERUNT ANIMAS SUAS PRO NOMINE DOMINI JESU ,, CHRISTI ,,. Quæ sane verba satis ostendunt, initam tam ab Apostolis Petro, Jacobo, &c. fuisse societatem, datasque fuisse dexteras, ut est a Paulo ipso memoriæ traditum. Cognorunt enim illi doctrinam Pauli, adeoque tam præclarum testimonium de illo dixerunt. Versu denique decimo Paulus, venisse Cepham Antiochiam, segregasseque se ab incircumcisis christianis, dignumque proinde, qui reprehenderetur fuisse, dicit. Qua ex re intelligitur, post ortam de ceremoniis controversiam, postque celebratam synodum, fuisse reprehensum Cepham.

1 Harduinus *ibid.* §. 111. *pag.* 922.

2 Vide supra *not.* 1. *pag.* 108. *hujus vol.*

ergo tunc, ſed alio tempore ſeſe Barnabas a Chriſtianis e gentibus ſegregarat, imitatus Cepham. Sed multa quidem Harduinus perſequitur, quæ cum Pauli, Lucæque teſtimoniis vehementer pugnant. Scribit enim Paulus, poſt annos (ab ſui ne *converſione*, an a primo ſuo in principem Judææ urbem itinere, non indicat) quatuordecim, Hieroſolymam ſe una cum Barnaba, Titoque veniſſe, ſuumque cum Jacobo, ac Cepha Evangelium contuliſſe. Titum, qui *gentilis* eſſet, compulſum, ut circumcideretur, non fuiſſe, etſi *ſubintroducti falſi fratres, qui ſubintrojerant*, eum, ſociosque in ſervitutem redigere conarentur. Interea eos, qui videbantur columnæ eſſe, cum cognoſſent, quæ ipſi gratia tributa, quodque *Evangelium creditum a Chriſto Servatore fuiſſet*, dexteras *ipſi Paulo, Barnabaeque* dediſſe *ſocietatis, ut hi in gentes, illi autem in circumciſionem*. Veniſſe porro Cepham Antiochiam, reprehenſumque jure fuiſſe, propterea quod deſertis incircumciſis ad circumciſos Hieroſolymitas confugiſſet, qui Barnabam quoque ad eam ſimulationem induxerant.

Ex qua re intelligitur, ante quidem Paulum, ac Barnabam Hieroſolymam ad Apoſtolos habendi concilii cauſſa contendiſſe, quam Cepha Antiochiam veniſſet. (1) Nam ſi, poſt reprehenſum Cepham, Paulus Hieroſolymam ad concilium revertiſſet, eaſque litteras ab Apoſtolis impetraſſet, quarum eſt ab Luca deſcripta ſumma, numquam id quidem ſilentio prætériſſet, quod ad convincendos Galatas, quos redarguit, pertineret. Conſtituendum eſt igitur, veniſſe Antiochiam Cepham poſt celebratam Hieroſolymis ſynodum. Cumque Cepham, & Jacobum, & Johannem, qui videbantur columnæ eſſe, Hieroſolymis egiſſe, quo tempore in eam urbem Paulus, & Barnabas aſcenderunt, idem ſit auctor Paulus (2) affirmetque Lucas (3) Petrum & Jacobum, & alios Apoſtolos, quorum nomina tacitus prætermittit, concilio interfuiſſe; relinquitur, ut Cephas, & Jacobus, & Johannes iidem, atque Petrus, & Jacobus, & Jo-

1 *Vide ſupra pag.* 108. *ſeq. not.* 3. *hujus vol.*
2 Confer *not.* 3. *pag.* 108. *ſeq. hujus vol.*
3 Conſule *not.* 1. *p.* 106. & *not.* 3. *pag.* 108. *ſeq. hujus vol.*

& Johannes fuerint, qui certe, quod essent Apostoli, columnæ Ecclesiæ videbantur; utque nihil repugnet, quo minus Petrus aliquamdiu post, quam est synodus celebrata, Antiochiam descenderit, quin opus esset, ut continuo Hierosolymam reverteretur. Denique reliqua Harduini (1) oratio de celeri reditu Cephæ, seu Petri Antochia Hierosolymam, concilii habendi caussâ, nugatoria est; cum ex rebus hactenus disputatis, ante fuisse Synodum celebratam constet, quam Cephas iter Antiochienum aggressus esset.

Atqui perstat Harduinus, (2) Lucæque testimonio Cepham ante synodum fuisse a Paulo redargutum efficere conatur. Nam ubi, inquit, de legatis Saulo, Barnaba, Syla, & Juda a Concilio Antiochiam missis, Lucas egit, hæc demum capite decimo quinto, versu tricesimo, sequentibusque persequitur. *Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam, & congregata multitudine tradiderunt Epistolam... Iudas autem, & Sylas facto ibi aliquanto tempore dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos, qui miserant illos... Post aliquos autem dies... Paulus... profectus est, traditus gratiæ Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.* Non potuit autem, eo *aliquanto tempore*, quod Lucas memorat, a Paulo reprehendi Petrus. Qui enim Hierosolymis versabatur, quo tandem modo redargutus fuisset Antiochiæ? At agebat tunc Petrus Hierosolymis. Nam Lucas, post id *aliquantum tempus*, Judam, & Sylam ad eos, a quibus missi fuerant, revertisse scribit. Missi autem a Petro, & Jacobo fuerant. Ad Petrum igitur reversi fuerint, necesse est. Quare Hierosolymis eo *aliquanto tempore* Petrus constitit. Jam vero Juda, ac Syla dimissis, decem fere dies Paulus mansit Antiochiæ. Lucas enim *post aliquot dies* eum inde profectum tradit. At τὸ *post aliquot dies* vix plures, quam decem indicat. Tam brevi autem tempore Petrum Hierosolymis profectum Antiochiam pervenire, itaque se gerere potuisse, ut dignus, qui a Paulo tandem redar-

1 *Hard. pag.* 923. §. III.
2 Idem *ibid. pag.* 923. §. IV.

dargueretur, esset; quis credat? Neque ratio ulla erat, ut post tam recentem legationem Petrus Antiochiam descenderet.

Sed leve id quidem est, quod multis modis explicari, evertique potest. Quid autem est, quod Petrum eo *aliquanto tempore* Antiochiam non venisse demonstret? Nam quod Silas post id *aliquantum tempus* ad eos, a quibus missus erat, reverterit, non efficit, manendum interea Hierosolymis fuisse Petro. Non enim Judas a Petro, & Jacobo solum, ut Harduinus censet, sed a pluribus aliis, quod Lucas scribit (1), missus fuit Antiochiam. Itaque etsi interea Petrus Hierosolymis Antiochiam profectus esset; cum tamen permulti eorum, a quibus missus Judas fuerat, Hierosolymis constitissent, Judas certe ad eos, a quibus missus fuerat, revertisset. Neque vero hunc Lucas ad eos *omnes*, sed ad *eos*, a quibus missus fuerat, rediisse narrat (2) quæ res salva esset, etiamsi Petrus Hierosolymis abfuisset. Quamquam esse aliquos video, qui post Judæ reditum, Petrum Antiochiam fuisse profectum arbitrentur. At post aliquot, quam Hierosolymam revertit, dies, Paulus, ut est auctor Lucas, Antiochia secessit. Ita quidem Harduinus (3) existimat. Sed Lucas *post aliquos dies* ortam inter Paulum, & Barnabam contentionem fuisse scribit (4); statim ne vero ille abierit, an aliquamdiu post, quam orta contentio est, nusquam scribit. Rem autem, quam Lucas tacuit, jactare, quasi dicta esset ab Luca, Harduino profecto non licet. Quid? si ne *intervallum* quidem illud *aliquorum dierum*, quos Lucas

1 Lucas *ibid. v.* 22. „ Tunc placuit Apostolis, et senioribus cum omni Ecclesia eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba, Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Sylam viros primos in fratribus.

2 V. 33. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos, qui miserant illos. Visum est autem Sylæ ibi remanere; Judas autem solus abiit Jerusalem.

3 Harduinus *pag.* 923.

4 Lucas *ibid. v.* 35. „ Paulus autem, & Barnabas demorabantur Antiochiæ docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnabam Paulus: revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere & Johannem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum, ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non isset cum eis in opus, non debere recipi. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumto Marco navigaret Cyprum, Paulus vero electo Syla profectus est &c.

Lucas memorat, reduci possit ad dies omnino decem? Nam *τὸ μετὰ τινας ἡμέρας post aliquos dies*, ut in quinque, vel decem, ita cadere in dies triginta potest. Denique curæ Paulo fuisse, ut Ecclesias Syriæ, Ciliciæque instituere t, easque ad præcepta Apostolorum colenda hortaretur, constat; datum vero idipsum ei in mandatis ab Synodo fuisse, ut visum est Harduino (1), non item (2).

Atenim immunis ab hæreseos (3) labe Petrus non esset, si reprehensus ipse, imprimisque post synodum Hierosolymitanam fuisset a Paulo. Equidem non miror Harduinum, qui eos Atheos esse putaverit (4) quos ceteri christianos esse certo scirent, hæreticum etiam, invito Paulo, appellasse Cepham. Nam qui in hæreticis numerat Petrum (si is idem atque Cephas fuisset) Cepham scilicet, qui non idem ac Petrus esset, in hæreticis numerarit, necesse est. Quamquam Cepham *reprehensibilem* fuisse Paulus dicat, hæreticum autem non dicat. Verum fas sibi esse in hæreticis Cepham ponere putet is, qui mentiri videtur, scriptorem Bibliorum Græcorum novi Testamenti, Prodromum fuisse (5), Lutheranorum, & Jansenianorum. Sed venio ad rem. Itaque Harduinus in hæresim eum incidisse jactat, qui sibi ab circumcisis metuens incircumcisorum refugerit societatem. Factum autem id fuisse a Cepha. Cepham igitur esse condemnandum hæreseos crimine. Quod si Cephas idem ac Petrus fuit, hæreticum sane fuisse Petrum. Id vero concedi nullo modo posse.

Sed is scriptor, qui plus sibi, quam Patribus tribui auctoritatis vellet, non animadvertit, damnato Cepha, damnari quoque Barnabam oportere virum & Apostolicum, & socium, atque adjutorem Apostolorum. Nam ut Cepham, ita Barnabam ad circumcisos Hierosolymitas trans-

P

1 Harduinus *ibid.* §. IV. *pag.* 923.

2 Lucas *cap.* XV. *Act. v.* 41. „ Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam confirmans „ Ecclesias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum „.

3 Harduinus *ibid. pag.* 924. §. V.

4 Hard. *in eo Tractatu*, quem inscripsit: *Athei detecti*, quique editus an. 1733. Amstelodami cum aliis quibusdam ejus opusculis est, *pag.* 1. *seqq.* Cartesium, Arnaldum, Malebranchium, Ludovicum Thomassinum, aliosque nonnullos per summam injuriam, calumniamque in Atheos retulit.

5 Harduinus in *Proleg. ad Commentarios librorum novi Testamenti edit. Amstelod. an.* 1741. *pag.* 2. *seq.*

transfugisse (1) liquet. Jam vero hæreseos accusare eum, cui etsi Paulus restitit, numquam tamen est interdictum Christianorum sacris, hominum quidem est non investigandæ, sed involvendæ veritatis studio, ne gravius dicam, scribentium. Ecquis autem Christi, Apostolorumve discipulum, qualem fuisse Cepham constat, in hæreticos reponendum putet, qui non modo non erraret ipse, sed ne cum iis quidem, qui hæresim fecerant, congrederetur? At Cephas, qui dimissis incircumcisis ad Hierosolymitas Christianos venit, nihil umquam aut docuit, aut præcepit, quod a decretis Christianæ religionis alienum esset. Quid? Si ne Hierosolymitæ quidem illi ab Jacobo missi Antiochiam? Non enim his fuit a Paulo attributa seditiosorum opinio (2), qui negarent incircumcisos Christianos impetrare salutem posse. Attributa autem fuisset, si seditiosis consensissent, quos Lucas scribit e secta fuisse (3) Pharisæorum. Atque ab horum quidem errore, quem Apostoli, senioresque in synodo Hierosolymitana rejecerant, absuisse eos, quos Jacobus miserat Antiochiam, auctor est Irenæus (4) in tertio adversus hæreses libro. Quid? Si cognita omnibus erat Cephæ de ceremoniis, ritibusque Mosaicæ legis ab Ethnico Christiano facto haudquaquam colendis, observandisque sententia? Is enim etsi esset origine Judæus, versatus tamen aliquando cum *incircumcisis* Christianis e gentibus fuerat, itaque satis ostenderat, beatum esse, suo quidem judicio, *incircumcisum* Christianum (5) posse. Quod si Cephas metu compulsus ad Hierosolymitas, qui neque hæretici essent, neque in hæreseos venissent suspicionem, profugit, inducereque alios visus est, ut suum exemplum imitarentur, dignus quidem, qui a Paulo reprehenderetur, fuit; hæreticus certe (6) non fuit. Ex qua re existit & illud, Cepham eumdem atque Petrum fuisse. Nisi enim fuisset, non minor fuisset dignitas, atque auctoritas Barnabæ,

1 Vide supra *not.* 1. *pag.* 108. *hujus vol.*
2 Confer *not.* 1. *pag.* 108. *hujus vol.*
3 Consule *not.* 1. *pag.* 106 *hujus vol.*
4 Vide locum Irenæi *pag.* 103. *hujus vol. not.* 1.
5 Confer *not.* 1. *pag.* 108. *hujus vol.*
6 Consule locum Tertulliani supra descriptum *not.* 1. *pag.* 103. *hujus vol.*

bæ, dignitate, auctoritateque Cephæ. Quamobrem non plus Cephas exemplo suo gentibus, quam Barnabas, nocuisset. At Paulus Cepham eam ob causam reprehendit, omisso Barnaba. Fuit igitur Cephæ dignitas, atque potestas Barnabæ dignitate, potestateque præstantior. Cumque socius, adjutor, discipulusque Apostolorum esset nemo Barnaba auctoritate major; sequitur, Cepham Apostolum fuisse, non socium, atque adjutorem Apostolorum. Demto autem Petro, quis unquam in Apostolorum cœtu fuit, qui appellari posset Cephæ (1) nomine? Petrum igitur eumdem atque Cepham fuisse, confitendum est.

Neque vero in periculum vocatur sacrarum Scripturarum fides, si quis Petrum fuisse a Paulo reprehensum dicat (2). Vocatam enim ab Gregorio, a Cyrillo, ab Augustino, a Theodorito, ab Hieronymo, a Chrysostomo, a Cypriano, a Tertulliano, ab Irenæo, uno verbo, ab omnibus fere Ecclesiæ Patribus in periculum fuisse (3), non credam. At enim *non recte Petrus ambulasset ad Evangelii veritatem*, si Paulum auctorem sequamur. Quis negat? Verum cur Petro Harduinus Barnabam non adjunxit (4), quem Paulus ejusdem scribit fuisse simulationis reum? Atque erat dili-ligenter considerandum, qui sensus horum Pauli verborum esset: *non recte ambulare ad Evangelii veritatem*. Nam & qui male sentit, & qui contra, atque jus, fasque postulet, agit, cum sit in vitio, haud recte incedit ad Evangelii veritatem.

1 Huic enim uni inditum Cephæ nomen a Christo fuit. Vide Evangelium Johannis *cap.* 1. *v.* 42.

2 Harduinus periclitari sacrarum Scripturarum fidem, si Petrus dicamus eumdem atque Cepham fuisse, scribit §. VI. *pag.* 924. *seq.*

3 Confer Augustini, ceterorumque, quos nominavi, Patrum loca *not.* 1. *pag.* 103. *seq. hujus volum.* Consule etiam Gregorii Magni testimonium, quod supra *pag.* 104. descripsi. Accedit Cyrillus Alexandrinus, qui in extremo nono contra Julianum libro *pag.* 325. *edit. an.* 1696. „ Cavillatur, *inquit*, Julianus, & eximium inter sanctos Apostolos Petrum „ hypocritam esse dicit, & per Paulum reprehensum, & quod interdum Græcorum mo- „ ribus vivere studuerit, interdum etiam Judæorum, ignorans omnino artificiosissimam „ in illis dispensationem „. Quibus ex verbis intelligitur, fuisse, Cyrilli quoque sententia, eumdem Cepham, atque Principem Apostolorum Petrum. Sed plura Sanctorum veterum dicta referre neque vacat, neque vero est opus.

4 Confer *Pauli ex Epist. ad Galat.* locum supra descriptum *not.* 1. *pag.* 108.

tatem. Non enim recte sentire modo, sed etiam candide, recteque agere Evangelicum est. Rursum simulate maleque agentium genera indicari possunt omnino duo; primum eorum qui scientes, atque volentes simulant, maleque agunt; alterum eorum, qui sic agunt, ut quidquam se male agere, non solum non videant, sed ne suspicentur quidem. Nec gravis criminis accusandus continuo est, qui ne damnum alteri (1) apportet, quin quæ detrimenta sequantur prospiciat, id agit, quod sibi non esse vetitum certo sciat. Jam vero haud recte sensisse Cepham, nec dixit Paulus, neque caussa erat ulla, cur esse dicendum arbitraretur. Relinquitur ergo, ut vel simulans minus recte id fecerit, quod non esse sibi vetitum certo sciret (2) idque admiserit, quod veniale

1 Cephas enim non quod ab Hierosolymitis metueret, sed quod vereretur, ne ipsis Hierosolymitis *scandalum*, quod dicimus, inferret; ut, Judæus cum esset, cum circumcisis versaretur, ut ne turbæ orirentur, neve in salutis periculum, qui ab Jacobo venerant, vocarentur, segregare se ab incircumcisis constituit. Quare Chrysostomus, cui vis certe græci sermonis explorata erat, *in cap. II. epist. ad Galatas pag. 688. tom. x. opp. edit. Paris. Monach. s. Mauri* Φοβούμενος, inquit, τοὺς ἐκ περιτομῆς. οὐ ταῦτα φοβούμενος μὴ κινδυνεύσῃ· ὁ γὰρ ἐν ἀρχῇ μὴ φοβηθεὶς, πολλῷ μᾶλλον τότε. ἀλλ' ἵνα μὴ ἀποστῶσιν, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς λέγει Γαλάταις, φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα &c. *Metuens eos, qui ex circumcisione erant.* „ Non hoc metuens, ne ipse in periculum veniret. Qui enim „ in principio non timuerat, multo minus tunc. Verum (metuebat) ne (illi) deficerent. „ Nam & ipse Paulus Galatis dicit, *Timeo vos ne frustra laboraverim* „. Addit mox Chrysostomus: ὁ μὲν γὰρ τοῦ θανάτου φόβος οὐδὲ ἵστατο αὐτοῖς. ὁ δὲ τῆς ἀπωλείας τῶν μαθητῶν, σφόδρα αὐτῶν καθίκνει τὴν ψυχήν. *Nihil enim ipsis erat metus mortis; sed metus, ne perierent discipuli, vehementer concutiebat eorum animam.* Consentit s. Thom. *Lect. III. in cap. II. epist. ad Galat. pag. 267. edit. Antuerp. an.* 1620. ubi „ *Segregabat* „ *se ab eis*. Et hoc ideo, *inquit*, quia erat timens eos, qui ex circumcisione erant; id „ est Judæos, non quidem timore humano, sive mundano, sed timore caritatis, ne scilicet scandalizarentur, sicut dicitur in Glossa. Et ideo factus est Judæis tamquam Judæus, „ simulans se cum infirmis idem sentire, sed tamen inordinate timebat, quia veritas num„ quam dimittenda est propter timorem scandali.

2 S. Thomas *ibidem*. „ Respondeo, *inquit*, dicendum, quod post gratiam Spiritus „ sancti nullo modo peccaverunt mortaliter Apostoli; & hoc donum habuerunt per poten„ tiam divinam, quæ eos confirmaverat .... Peccaverunt tamen venialiter, & hoc fuit eis „ ex fragilitate humana. I. *Johan.* I. *si dixerimus, quia peccatum non habemus*, scili„ cet veniale, *ipsi nos seducimus &c.* .... Ex prædictis ergo habemus exemplum; prælati „ quidem humilitatis, ut non dedignentur a minoribus & subditis corrigi; subditi vero „ exemplum zeli, & libertatis, ut non vereantur prælatos corrigere, præsertim si crimen „ est publicum, & in periculum multitudinis vergat. Consequenter cum dicit *Priusquam* „ *venirent*, manifestat ea, quæ dixit. Et primo hoc, quod dixit, *eum reprehensibilem esse.* „ Secundo vero hoc, quod dixit, *Petrum reprehendisse*. Ibi: *Sed cum vidissem &c.* Cir„ ca primum tria facit. Primo ostendit quid Petrus sentiebat, secundo quid faciebat. Ibi „ *cum autem venisset*. Tertio quid inde sequebatur. Ibi: *& simulationi ejus*. Dicit „ ergo circa primum, quod Petrus sentiebat, legalia non esse servanda. Et hoc facto osten„ debat, *quia priusquam venirent quidam Judæi*, scilicet zelantes pro legalibus ab Ja„ cobo

niale (1) existimaretur,& esset;vel cum ita se gesserit, ut sese nihil contra jus facientem , Christianis e circumcisione utilitati , Christianis autem gentibus nullo detrimento , ac damno futurum putarit , ne leviter quidem (2) peccasse videretur . Ac videant , qui Harduini libros legunt , illudque etiam , atque etiam considerent , deterius ne fuerit consuetudinem incircumcisorum refugisse metu (3) an Romæ numquam fuisse Petrum cum hæreticis hujus ætatis impudenter (4) contendere . Primum enim , si quod fuit , Cæphæ; alterum certe Harduini peccatum fuit .

Venio

„ cobo Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopo sedebat scilicet Petrus *cum gentibus*, idest indifferenter utebatur cibis gentilium ; & hoc faciebat ex instinctu Spiritus Sancti &c. Quid autem faciebat , ostendit hic Paulus dicens : quod cum erat cum Judæis , *subtrahebat se* a consortio fidelium , qui fuerant ex gentibus , adhærens Judæis tantum , & congregans se cum eis .... Quid autem ex hac simulatione sequebatur , subdit dicens , quod simulationi ejus scilicet Petri , consenserunt ceteri Judæi , qui erant Antiochiæ .... Ita fuit illa simulatio in cordibus fidelium , ut etiam Barnabas .... duceretur ab eis in illam simulationem.

1 Confer s. Thomam *ibid pag.* 268. ubi : „ Post passionem Christi , *inquit* , immediate „ ante gratiam divulgatam , sicut tempore Apostolorum in principio .... dicit Augustinus, „ legalia mortua fuisse , sed tamen non mortifera Judæis conversis , dummodo ipsa servantes spem in eis non ponerent , ita quod etiam ipsi Judæi (*e quorum numero Cephas erat*) „ ipsa servantes tunc non peccarent . Si vero in eis spem posuissent , quicumque conversi „ ea servantes , peccassent mortaliter , quia si posuissent in eis spem , quasi essent necessaria „ ad salutem , quantum in eis erat , evacuassent gratiam Christi .

2 Ita quidem censet Cæsar Cardinalis Baronius ad *an.* 51. *n.* 221. *seqq.* Timebat , *inquit* , Petrus , ne si ab illis nuper advenientibus Hierosolymis compertus esset gentiliter , & non judaice vivere , scandalum illis , & offensionem inferret , hac nimirum imprimis ea caussa . Non enim sic quidem in Hierosolymitano concilio de legalibus non utendis prospectum Judæis perinde ac gentilibus fuit , ut eadem lex fuerit utrisque sancita , ne legalibus uterentur ; sed illud tantum , quod dictum est , ne gentiles , qui ad fidem venissent , cogerentur circumcidi , ac cetera servare legalia . „ Quod cum haud facile fuerit obtineri ; nam , ut idem ait Paulus , seorsum ab illis , „ qui videbantur aliquid esse , & venerant explorare , an Paulus gentiliter viveret , caussam agere opus fuit, contendentibus illis, Titum, quem duxerat, circumcidi debere, quibus nec ad horam , ut ait idem Paulus , sibi cedendum esse putavit . Si ergo illi non „ tantum quod optabant , in gentiles legalia propagari , concessum sibi minus fuisse , sed „ & ipsos Judæos penitus legalibus spoliatos ad gentilitatem redactos esse intellexissent , „ quales turbas , quantas dissensiones eos fore concitaturos par erat existimare ?.. „ Ceterum de his , quæ horum occasione exortæ sunt dissensiones , alia diversa est „ habenda ratio , cum non ejus voluntate , sed præter spem , atque sententiam ea prorsus acciderint „ . Hæc ille , ex quibus concludit ab neutro ipsorum , nempe Petro , ac Paulo admissum fuisse peccatum .

3 Non quo ipse vereretur , ne quid sibi adversi eveniret , sed quod metueret , ne si „ cum Christianis e gentibus mansisset, Christiani e circumcisione detrimentum salutis „ caperent .

4 Sic enim statuit Harduinus in Commentariis in Evangelium secundum Matthæum „ *cap.* xxiii. *v.* 34. *pag.* 81. *Edit. Amstelod. an.* 1741. ; Occidetis , *inquit* , Stephanum (*o Judæi*) Petrum crucifigetis , Certe & aliquem ex his , quos missurus erat , cru-

Venio ad appellationem (1) Cephæ. Nego eum, quem Paulus versu septimo, & octavo capitis secundi Epistolæ ad Galatas Petrum nominat, versu sequenti nominari nullo modo potuisse Cepham. Quum enim exploratum omnibus esset, fuisse Petrum a Christo vocatum Cepham (2), claram, perspicuamque Paulus existimavit suam orationem futuram, si quem versu octavo Petri, eumdem versu nono appellaret Cephæ nomine. Non minus levia sunt, quæ mox Harduinus (3) scribit de pacto, quod initum inter Paulum, & Cepham esset, ut hic Antiochiam veniret, Evangeliumque Judæis, qui in principe Syriæ urbe, Corinthi, atque in Galatia versarentur, exponeret. Nam cum id confictum illius arbitratu est, tum quo tandem pertineat, ne suspicari quidem possum. Paulus enim ut Cephæ (4), ita Petro (5) fuisse *circumcisionis Apostolatum* attributum narrat. Quare nihil impedit *circumcisionis Apostolatus*, quo minus Cephas idem ac Petrus esset. At Petrus Galatas numquam (6) invisit. Ego vero si negem, quibus id argumentis effici ab Harduino possit, nescio. Nam quod ejus rei nullam a Petro in utraque Epistola fieri mentionem, addit, inane est. Quot enim sunt a scriptoribus prætermissa, quæ non solum audierint ipsi, sed etiam viderint? Sed fac Petrus Galatas numquam inviserit. Quid? An scriptum a Paulo est,

„ crucifigendum esse ab ipsismet Judæis, stante urbe, & æde Christus prædicit his verbis: & idem Johannis xxi. v. 18. 19. crucifigendum esse Petrum prænunciat, nec alius omnino legitur ab ipsis crucifixus. Vaticinium istud Salvatoris apertius est profecto, quam ut fas sit illud, ob quantamlibet ingentem numerum multo postea secus narrantium, qui nec ipsi inter se constant, in aliam sententiam detorquere. Petri saltem caput Romam postea fuisse delatum a Christianis ex Hierosolymis omnino credimus, ibique religiose illud coli oportere. At Romam venisse Petrum necesse non est, ut sit summus Pontifex Christi Vicarius, & Petri successor, quippe qui proprie Episcopus Romanus, sive solius Urbis Romæ non sit, sed ut in Bullis suis semper superscribit: *Clemens Episcopus*, vel *Clemens Papa*: nec ut subscribit in iisdem ab omni ævo: *Ego Clemens*, aliove nomine, *Catholicæ Ecclesiæ Episcopus*. Neque cum Romanam aliamve peculiarem diœcesim, sed Orbem Christianum universum Christus Petro regendum commisit,,. Hæc ille turbat, ut res inter se pugnantes possit componere. At veteres omnes & venisse Romam, & mortuum ibi fuisse Petrum, & ob Episcopatum Petri Romanum Pontificem esse ejusdem Petri successorem scribunt. Sed de his alias.

1 Harduinus *in Dissert. de Cepha pag.* 925. §. 7. *edit. Amstelod. Opp. an.* 1709.
2 In Evangelio *Johan. cap.* 1. *v.* 42.
3 Harduinus *ibid* §. viii. *pag.* 926.
4 *Epist. ad Galat. cap.* ii. *v.* 9.
5 *Epist. ad Galat cap.* ii. *v.* 8.
6 Harduinus *ibid.*

est, in Galatiam aliquando venisse (1) Cepham? Nihil dico, mihi videri minus. Paulus namque Galatis, quod ipse contra Cepham egerat Antiochiæ (2) narravit, venisse autem in Galatiam Cepham, non item. Corinthum autem numquam advenisse Petrum, quo se auctore confecturum Harduinus (3) censet? Brunone Carthusiensi (4) dicet, sat scio. Ridiculum! Qui enim Patribus non credit, is certe numquam extorquebit, ut Brunoni scriptori & novo (5) & minus diligenti credendum arbitremur.

At Paulus, inquit Harduinus, coram omnibus Cepham (6) coarguit, quin eum ante secreto, ut præceptum a Christo in Evangelio est, monuisset. Quare si Cephas idem atque Petrus fuit, violasset Paulus præceptum Christi. Id quod non solum dici nullo modo, sed ne cogitari quidem potest. Potuit autem Cepham, qui a Petro differret, Paulus salvo præcepto, ut discipulum, palam arguere.

Quam multa paucis verbis errata! Principio ubinam Harduinus legit fuisse Cepham Pauli auditorem, atque discipulum? Annon ex eadem Epistola ad Galatas intelligere potuit, Cepham, (7) qui videbatur columna esse, dedisse dexteram Paulo, idque indicium fuisse initæ cum Doctore

1 Confer *Epist. ad Galatas*.

2 Epist. ad Galatas *cap. II. v. 11. seqq.*

3 At si Harduinus venisse Corinthum Petrum negat *ibid.* §. VIII *pag.* 926. concedunt tamen veteres, quorum longe est potior auctoritas. Nam qui Cepham eumdem atque Petrum fuisse dixerunt, ut Irenæus, ut Tertullianus, ut alii, quos nominavi, iidem certe Petrum Corinthum venisse, confessi fuerint necesse est, cum Cepham in hanc urbem appulisse ex priore Epistola ad Corinthios primæ capite intelligi possit. Quo magis confidentiam Harduini, temeritatemque miror, qui nullum probabilem auctorem tradere affirmet, Corinthum umquam accessisse Petrum. *Ibid. pag.* 926. Quid enim? An Dionysium seculi secundi Scriptorem, & Episcopum Corinthiorum neque probabilem esse, neque cum Brunone Carthusiensi comparari posse arbitratur? At Dionysius apud Eusebium *lib.* II. *Hist. cap.* XXV. *edit. Taurin. an.* 1746. *pag.* 76. ad Romanos scribens. ,, Ita ,, & vos, *inquit*, tanta admonitione vestra, sementem, quæ Petri ac Pauli satione succreverat, Romanos scilicet, & Corinthios simul commiscuistis. καὶ γὰρ ἄμφω καὶ εἰς τὴν ,, ἡμετέραν κόρινθον φυτεύσαντες ὑμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν. *Ambo enim illi & in nostram* ,, *Corinthum plantantes nos similiter docuerunt* ,,. Atque is unus satis esse ad Harduinum convincendum potest.

4 Harduinus *ibid.*

5 S. Bruno Carthusiensis, qui vixit seculo Eccl. XI. *In epistol.* I. *ad Corinth. cap.* I. *fol.* 187. *edit. an.* 1524.

6 Harduinus *ibid.* §. IX. *pag.* 926.

7 *Cap.* II. *v.* 9. *seqq.*

ctore gentium societatis? Hæc vero tam magnifice de Cepha prædicari a Paulo potuisse, si hujus ille discipulus fuisset, quis credat? Socius scilicet Pauli in fungendo munere Apostolatus, data dextera, Cephas fuit, discipulus profecto non fuit. Deinde quæ illa est tam arbitraria evangelici præcepti de corripiendo secreto fratre, qui in nostrum quemquam peccarit, interpretatio? Nam Christus, non monitum secreto discipulum coram Ecclesia palam reprehendi posse, socium vero non posse, nusquam dixit. De corripiendo antea secreto fratre legem (1) tulit. Jam vero ut socius, ita etiam discipulus frater est. Quare quemadmodum socium, sic discipulum peccantem, quem quis secreto antea non corripuerit, publice redarguere non licet. Sed longe discrepans ratio fuit, cur palam Cepham, quem secreto antea non corripuisset, Paulus coram omnibus reprehenderit. Peccatum enim, si quod fuit publice admissum, (2) publice reprehendendum, ut *scandalum* tolleretur, fuit.

Mitto quod (3) adjungit, quasi dictum a Paulo fuerit: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per homines*, ut Jacobus, & Cephas, & Johannes, sed *per Iesum Christum.*. Dum enim his verbis usus est Paulus, nullam fecit aut Jacobi, aut Cephæ, aut Johannis, quos Harduinus nominat, mentionem. Nihil autem Paulus eos, qui esse aliquid videbantur, sibi (4) contulisse scribit, non quod illi, qui *aliquid*, *& columnæ* existimabantur, Apostoli non essent, ut Harduinus oscitans hallucinatus est; sed quod a Christo ipsi Paulo data fuisset Evangelii promulgandi potestas, qua re cognita Apostoli Petrus, Jacobus, atque Johannes dexteras ei, Barnabæque dederunt societatis, ut *hi in gentes, illi autem in* (5) *circumcisionem*. Tædet præterea

1 Matth. *cap.* XVIII. *v.* 15.

2 Confer s. Thomam *in cap.* II. *epist. ad Galatas lect.* III. *pag.* 167. *editionis supra indicata*.

3 Harduinus *ibid. pag.* 927. §. X.

4 *Epist. ad Galat. cap.* II. *v.* 6.

5 S. Thomas *ibid. lect.* II. *pag.* 366. „ Ostenso, *inquit*, quod Apostolus in nullo re- „ cessit

terea me ceterarum Harduini ineptiarum de Petro. Quid enim tam leve est, quam illud de patria principis Apostolorum? Galilæus, inquit, is fuit, non Judæus. Quasi vero Galilæi qui erant, iidem non originis caussa modo, sed etiam religionis, Judæi vocari nequiverint. Nonne Christus, quem matre Galilæa natum, atque in Galilæa educatum constat, adeout Nazaretum suam patriam appellaret, Judæus est interdum vocatus in Evangelio (1)?

Illud autem nullo modo ferendum est, quod idem Harduinus (2) decimo paragrapho *dissertationis* jactat. Eo, inquit, omnis id, prioribus duobus capitibus Epistolæ, Pauli spectat oratio, ut Galatis persuadeat, sibi esse auscultandum, non Cephæ, qui etiam tum gentes judaizare cogeret. Quid enim tam temerarium, tamque indignum Theologi gravitate, atque constantia, quam somnia, resque inanes, quasi Epistolis Pauli contineantur, impudenter defendere? Non enim Paulus, mansisse cum circumcisis post reprehensionem Cepham, coegisseque gentes judaizare, ut Harduinus calumniando efficere conatur; sed restitisse se Cephæ, propterea quod reprehensibilis fuisset (3) scripsit. Cum igitur fuisse, non *esse*, reprehensibilem Cepham, dixerit, magno argumento esse debet, nihil postmodum ab Cepha fuisse tentatum simile. Nam quod ad eos Galatas attinet, quos Paulus *insensatos* vocat, propterea quod ritus, ceremoniasque legis colendas arbitrarentur, non est ad rem. Non enim a Cepha Paulus; sed a nescio (4) quo inductos in eam opinionem fuisse tradit. Quod si hujus rei caussa Cephas fuisset, ejus certe nomen non fuisset silentio prætermissum a Paulo. Quibus porro oculis in Epistolis Pauli Harduinus vidit, non fuisse discipulum Christi Servatoris

„ cessit a sententia sua in collatione prædicta, hic consequenter ostendit, quod nihil suæ „ doctrinæ per alios Apostolos superadditum fuit „. En quomodo sit ex Pauli explicanda sententia.

1 *Joh.* IV. *v.* 9. Paulus item, qui Tharsensis fuit, sese natura Judæum vocat *in* II. *ad Galat. capite v.* 15.

2 Harduinus *ibid.*

3 *Epist. ad Galat. cap.* II. *v.* 9. *seqq.*

4 *Epist. ad Galat. cap.* III. *v.* 1.

ris (1) Cepham? aut cognitum Paulo Cepham, nisi post annos a primo itinere Hierosolymitano quatuordecim? aut Cephæ fuisse Paulum anteferendum? At nisi, inquit, ita sese res habuisset, nihil ea de Cepha narratio ad institutum Pauli contulisset. Ita ne vero? An non erat ad rem Galatis *judaizantibus*, quæ adversus Cepham, metus caussa ad circumcisos se conferentem, gesta fuissent, proponere, ut quemadmodum hic fecerat; ita illi ab observandis ceremoniis mosaicæ legis deterrerentur? Nam si jure reprehensus est Petrus, hoc est Cephas, caput, princepsque Apostolorum, quod metu perdendæ salutis aliorum adductus, ad circumcisos ab Jacobo Antiochiam missos venit; quanto magis erant coarguendi, qui cum tanta non essent præditi auctoritate, tum *opera legis* non metu compulsi, sed sponte colenda, quasi conducere ad salutem sempiternam possent, atque servanda defenderent?

Quod deinde §. XI. ex primo Epistolæ ad Corinthios primæ capite Harduinus opponit, quoniam explicatum alio loco est (2), nunc omittatur. Illud quæro, quid ille ex tertio capite concludere se posse speret? Paulus, inquit, qui paullo ante primo loco se, tum Apollo, deinde Cepham nominavit, tum plantasse quidem Ecclesiam Corinthiorum se, irrigasse autem Apollo dixit, Cepham vero aut plantasse, aut irrigasse non (3) dixit. Dixisset autem si Cephas idem atque Petrus fuisset. Quinetiam genitos ab se in Christo Corinthios fuisse, non ab Apollo, aut Cepha, gloriatur. At geniti illi quidem a Petro fuerant, qui princeps esset Apostolorum (4). Mihi vero sic videtur: cur Cepham Paulus prætermiserit, facile esse existimare. Neque enim aut plantasset Cephas, aut irrigasset, ita ut Paulus, atque Apollo fecerant, Corinthiorum Ecclesiam, si Corinthi brevissimo tempore constitisset. Qui namque plantator, aut irrigator Ecclesiæ est, is eam instituerit, confirmarit, auxerit necesse est, quod fieri

1 Confer Harduinum §. X. *pag.* 927.
2 Vide supra *pag.* 98. *seq. hujus voluminis*.
3 *Epist.* 1. *ad Cor. cap.* 1. *v.* 12. & *cap.* III. *v.* 4. *seqq.*
4 Ita quidem argumentatur Harduinus §. XI. *pag.* 927.

fieri perpaucis diebus non poteſt. Cum igitur Cephas haud diu fortaſſe Corinthi manſiſſet, perpaucoſque inſtituiſſet, qui ſe Cephæ eſſe defenderent, neceſſe non erat, ut in iis, qui multam operam in plantanda, irrigandaque eadem Eccleſia collocarent, numeraretur. Quod ſi Cephas, idem ac Petrus idcirco *plantator* dicendus erat Corinthiorum Eccleſiæ, quod univerſi cœtus chriſtianorum princeps, atque caput eſſet, nulla eſſet Eccleſia, quæ aut ab Andrea ſe, aut a Paulo, aut ab Johanne plantatam diceret, ſed omnes Petro inſtitutore gloriarentur. Contra autem evenit. Ac jure quidem. Non enim idem eſt de principe chriſtianæ reipublicæ, ac de inſtitutore ſingularis alicujus Eccleſiæ agere.

Longe eſt levius, quod Harduinus (1) concludere ſe poſſe, cenſet, ex capite Epiſtolæ primæ ad Corinthios nono, quo in capite Cephas poſt Apoſtolos, fratreſque Domini nominatur. Quare non eſt neceſſe, cum id alio loco præſtiterim, ut in hac re explicanda rurſum eſſe mihi tempus conterendum putem. Falſum item eſt, quod idem auctor ſcribit, clamare Paulum, non fuiſſe Cepham e numero Apoſtolorum. At Cephæ primum, tum undecim diſcipulis viſum fuiſſe, poſtquam a mortuis reſurrexit, Chriſtum, Paulus ſcripſit, quod non ſcripſiſſet, ſi Cephas idem atque Petrus fuiſſet. Nam antequam Simoni, hoc eſt Petro, Chriſtus ſe oſtendiſſet, undecim diſcipulis ſeſe exhibuerat conſpiciendum. Clamat igitur Paulus, diſcrepare ab Simone Cepham. Ego vero ut primum Cephæ, tum undecim diſcipulis a Paulo; ita primum Simoni, deinde diſcipulis undecim a Luca (2) traditum fuiſſe intelligo; ut mihi mirum non videatur, Harduinum, qui ſæpe (ut ſupra demonſtratum eſt) in explicandis Sacris novi Teſtamenti libris erraverit, erraſſe etiam cum Lucæ de Simone indicaret locum. Sed enim nuſquam eſt ab Evangeliſtis dictum, quo tempore ſe Chriſtus Simoni oſtenderit. Quaſi vero omnia, quo-

1 Hard. *ibid.* §. x11. *pag.* 927. *ſeqq.*

2 Confer poſtremum *caput Evang. Lucæ v.* 34. & *v.* 36. cujus loci ſimilia ſunt, quæ Paulus ſcribit *Epiſt. ad Corinth.* 1. *cap.* x1. *v.* 5. quo Pauli teſtimonio Harduinus abutitur §. x111. *pag.* 928.

quorum est ab Evangelistis facta mentio, copiose, distincteque describenda fuerint. Simoni Cyrenensi patri Rufi (1) impositam Christi Servatoris Crucem, ab Evangelistis proditum memoriæ fuisse, constat. At quisnam obsecro fuit sacrorum Auctorum, a quo, quis, qualisque hic Rufus esset, ostensum sit? Quid si Jacobo; quingentisque præterea fratribus visum post resurrectionem Christum fuisse Paulus testetur? (2) Id quod Lucas, Evangelistæque ceteri silentio præterierunt. Atque si minus ab aliis, ab Harduino certe minime omnium opponendum id erat, qui repente nescio quem Cepham a Petro, cui Christus Cephæ nomen indiderat, discrepantem extitisse contendit, cujus nemo usquam Evangelistarum meminit. Estque illud ridiculum, quod mox Harduinus adjungit, videri sibi Cepham eumdem, atque socium Cephæ (3) fuisse, cujus est ab Luca (4) facta commemoratio. Statuit enim Cepham fuisse discipulum, quem nusquam legimus fuisse ab sacris Scriptoribus appellatum hoc nomine; Petrum vero non item, quem tamen scimus a Christo fuisse vocatum Cepham. Nihil attinet de ceteris, quæ Harduinus paragraphis decimo tertio, & decimo quarto turbat, dicere. Sunt enim plena ineptiarum. Cujusmodi autem est illud, Apostolum, qui sese appellavit Petrum, non potuisse appellari Cepham (5) a Paulo? An Paulus, qui doctus Syriace esset, *Cepham* non potuit dicere, quem fuisse dictum a Christo accepisset *Cepham*? Quod addit argumentum Harduinus; (6) *quemadmodum in libris sacris sive græce scribantur, sive latine, & in sermone hominum, qui græci quidem sint, vel latini, cum de Servatore nostro sermo est, numquam Christum Messiæ vocabulo designari, sed altero, quod Messiam tamen significat, nempe latino Christi, vel Græco* Χριστοῦ *nomine*, quod ita

1 Marci *cap.* xv. *v.* 21. nisi forte quis velit, hujus esse Rufi mentionem factam a Paulo *in epist. ad Romanos cap.* xvi. *v.* 13. quod difficile demonstratu est. Atque Harduinus quem quinam is esset Rufus fugiebat, ad allegorias confugit.

2 *Ibid.*

3 Harduinus *ibid.*

4 In postremo *Evangelii capite v.* 18.

5 Harduinus *ibid.* § xiv. *pag.* 929.

6 *Ibid.*

ita sit illud Johannes interpretatus in Evangelio, *sic Simonem numquam in Sacris libris, sive sint græce scripti, sive latine, numquam in sermone hominum, qui græci quidem sint, vel latini, Cepham appellari, sed altero tantum, quod Cepham tamen significet, Petri nimirum latino, vel Græco* πέτρυ, cum ita Cephæ nomen Johannes explicaverit, simile est profecto superiorum. Atque indignum plane Theologo viro est, ea quasi certa sumere, quæ aut falsa omnino sint, aut tam dubia, ut in controversiam vocari non modo possint, sed etiam debeant. Quid enim tam falsum est, quam, nisi in eo uno Johannis loco, quem Harduinus indicat, numquam ab Evangelistis *Messiam* appellari Jesum? Annon Johannes, qui primo capite Evangelii, quid vox *Messias* significet ostenderat; rursum capite quarto, ita fuisse mulierem illam Samaritanam, quacum Christus loquutus fuerat, institutam dixit, ut *Messiam* venisse arbitraretur? Quid autem tam certum, tamque pervulgatum, quam Theologos, Christianosque ceteros, ubi de adventu Servatoris generis humani agitur, venisse, versatumque aliquamdiu nobiscum *Messiam* defendere fuisse? *Cephas* vero, quæ vox idem Syriace sonat, atque Πέτρος græce, quo tandem modo latine *Petrum* indicabit? πέτρος enim *Petra* est latinis, non *Petrus*. Græca enim vox *Petrus* est inflexa more Latinorum. Quamquam ne illud quidem ferendum est, *Cepham* appellari non debuisse a Paulo eum, qui Cephas dictus a Christo fuisset, propterea quod *Cephæ* vocabuli data fuerit ab Johanne interpretatio. Nam ut mittam, quod modo de *Messia* dixi, an semel est facta vocis *Siloe*(1) in Bibliis novi Testamenti commemoratio, quod eam esset Johannes interpretatus? Mihi certe numquam Harduinus persuadere poterit, voces *Salem* & *Melchisedec*, a Sacris novi Testamenti Scriptoribus, ac Patribus Latinis, atque Græcis adhibitas numquam fuisse, quarum altera *pacem*, altera *Justitiæ Regem* significari, Paulus in Epistola ad Hæbreos (2) testatus est. Sed pudet me

1 Confer *cap.* IX. *Evang. Johan. v.* 7. & *v.* 11.
2 Consule *cap.* VII. *epist. ad Hebræos v.* 1. *seqq.*

me bonum in hiſce nugis refellendis otium terere. Nam quod Harduinus addit: *Saulum* apud Syros, idem eſſe atque apud Latinos *Paulum*, cum a multis (1) negatur, tum ad rem profecto non pertinet. Semel enim dici ab Luca Saulus debuiſſet, (ut aliquid Harduinus concludere poſſet) non tam ſæpe, quam in Actis Apoſtolicis (2) legimus. Alioqui qui Cephas eſt appellatus a Chriſto, idem ſæpe vocari potuiſſet Cephæ vocabulo. At Petrus, & Paulus græcis latiniſque cogniti, græcis, latiniſque nominibus vocati fuerint neceſſe eſt. Ita ne vero? Cur igitur Cephas ille, quem Paulus nominat, quique Harduino auctore diſcrepabat a Petro, cum cognitus græcis eſſet, Syriaco appellatus eſt nomine? Ac ſi vera eſſet Harduini ratio, nulli jam Joſephi, nulli Barnabæ, nulli Johannes cogniti umquam græcis latiniſque fuiſſent. Quod nemo, quam ſit ridiculum, non videt.

Sed affert Harduinus (3) non eumdem Jacobum Cephæ ſocium, atque Jacobum Chriſti fratrem, Apoſtolumque fuiſſe, ut qui a Paulo Apoſtolus non dicatur. At qui fieri poſſit, ut is auctor Jacobum, quem Apoſtolum Paulus non appellat, eumdem atque Apoſtolum fuiſſe neget: Jacobum vero, quem Lucas XV. *Actorum* capite Apoſtolum minime vocarit, Apoſtolum fuiſſe non neget; nullo modo prorſus intelligo. Aut enim qui dictus Apoſtolus a Luca non eſt, idem atque Apoſtolus non fuit; aut ſi fuit, nihil eſt cauſſæ, cur non item is fuerit, quem Paulus non nominavit Apoſtolum. Ac præter Apoſtolum, qui tandem Jacobus tanta Hieroſolymis auctoritate valuerit, quanta is, quem Paulus memorat in ſecundo Epiſtolæ ad Galatas capite, valuit, ne ſuſpicari quidem poſſum. Sed demus Iacobum, Paulo in ſecundo Epiſtolæ ad Galatas capite memoratum, eumdem atque Apoſtolum

1 Confer Interpretes *ad cap.* XIII. *Actorum*, *& interpretationem Hebraicorum &c.* nominum, quæ poni in calce Bibliorum vulgatæ editionis ſolet.

2 *A cap.* VII. *ad* XIII. *Actor. Apoſtolicor.* quo in XIII. capite de adducto ad Chriſtiana ſacra Sergio Paulo agitur. Tunc enim primum ab Luca Paulus appellatur Pauli nomine. At cognitus antea etiam Saulus iis fuerat, qui lingua utebantur græcorum.

3 §. XV. *pag.* 910.

lum non fuiſſe . Quid ? An concludendum eſt , diſcrepaſſe a Petro Cepham ? Nihil dico mihi videri minus . At Jacobus ante Cepham memoratur a (1) Paulo . Sit ita . Nihil enim impedio . Verum non ſequitur , Cepham non eumdem fuiſſe ac Petrum. Nam ſi qui poſt Jacobum nominatus eſt, is inferior Jacobo neque Apoſtolo , neque Domini fratre fuit ; fuerit item Chriſtus Paulo dignitate minor oportet, quod ſit Chriſti poſt Paulum, immo vero poſt Cepham a Paulo facta mentio . Aut igitur ratione inverſa uſus eſt aliquando Paulus , quod ſupra animadverſum eſt , aut ſervandum in magnis illis viris commemorandis dignitatis ordinem non putavit .

Similia de Johanne Harduinus ſcribit (2) cujus Paulus in epiſtola ad Galatas meminit . Sed hæc ſane eodem expediri modo , atque illa de Jacobo, poſſunt . At levia hæc quidem ſunt .

Illud graviſſimum . Nam Auguſtinum , Hieronymum, Chryſoſtomum , Theodoritum , Cyprianum , Tertullianum, Irenæum de Cepha differentes , præſertim in quæſtione facti, deſeri oportere ſtatuit (3) . Quamobrem autem ? Quia , inquit , rejecti ſunt a Catholica Romana Eccleſia , a qua præcipuum tuendæ illorum cauſſæ argumentum everſum eſt . Ita ille , contemtis Patribus , ne Gregorio quidem Magno , cujus nomen tacitus prætermiſit , ignoſcendum putavit, quem fuiſſe Catholicæ Romanæ Eccleſiæ caput noverat . Nam quemadmodum Hieronymus , ſic ille , ut ineptam refellit , quam Harduinus rejectam ab Eccleſia defendit fuiſſe (4) *de re facti* ſententiam. At enim Eccleſia, inquit *in ep. ad Galatas, non Petrus , & Iacobus , & Iohannes ; ſed Iacobus , Cephas , & Iohannes* legendum ſtatuit . Patres autem priorem legendi rationem ſequuti , Cepham eumdem atque Petrum eſſe affirmarunt . Primum nego , hoc præcipuum eſſe illius ſenten-

1 Parvi referre , quod ante Cepham Paulus aut ſe ipſum interdum , aut Jacobum nominarit oſtenſum ſupra eſt ſatis , ut equidem arbitror , diligenter . Qua de re conſuli etiam poterit Joh. Chryſoſtomus *Hom.* 111. *in* 1. *epiſt. ad Corinth. num.* 11. *pag.* 16. *tom.* x. *opp. ed. Pariſ. Monach. s. Mauri.* Lucas etiam *in Act. c.* xv. Paulum poſt Barnabam nominat.

2 §. xvi. *pag.* 931.

3 §. xvii. *pag.* 931.

4 *Vide ſupra pag.* 104. *hujus vol.*

ſententiæ fundamentum. Qui enim *Cepham*, non *Petrum* legerunt, iidem nihilominus (1), niſi perpaucos exceperis, Cephàm eumdem atque Petrum fuiſſe conſtituerunt. Neque hos tam abſurdis ingeniis fuiſſe arbitror, ut ſublato fundamento, opinionem tamen, quæ ei inniteretur retinendam exiſtimarent. Non ergo ea legendi ratio, neque traditio perpetua Eccleſiarum effecit, ut qui hoc loco Cephas memoratur a Paulo, idem atque Petrus, quem Chriſtus Cepham appellavit, judicaretur: Quare etſi perſpectum Patribus erat, fuiſſe nonnullos, qui Cepham, neſcio quem, Chriſti auditorem fuiſſe dicerent, tamen cum refutare hoc reſponſi genere Porphyrium hoſtem nominis Chriſtiani poſſent, qui ejus contentionis cauſſa Petrum, Paulumque (2) infectabatur, non eſſe adhibendum cenſuerunt; acriterque repehenderunt eos, qui Petrum ab Cepha diſtinguere auderent. Sed demus hoc ejus opinionis fundamentum eſſe. An quod in vulgata ſacrorum Bibliorum editione *Cephas* legatur, concedendum continuo eſt, rejectam eorum fuiſſe ab Eccleſia Catholica opinionem, qui Petrum eumdem atque Cepham eſſe arbitrarentur? Quid igitur cauſſæ fuit, cur in præfatione ad lectorem præfixa vulgatæ editioni, juſſu Clementis VIII. recognitæ, reperiri nonnulla in vulgatis codicibus, legeretur (3), quæ etſi emendanda viderentur, emen-

data

1 Unum præ ceteris nominabo Euſebium Cæſarienſem virum eruditiſſimum, & quarti ſeculi ſcriptorem. Is enim commentar. in *Pſalm.* LXXIV. *pag.* 445. *tom.* 1. *collect. veter. PP. edit. Pariſ. Montfauconi an.* 1706. *tom.* 1. διὸ, inquit, ὁ Παῦλος τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων στύλους ὑπέμαζε λέγων· Ἰάκωβος, καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης· κ. τ. λ. *Quare & Paulus Coryphæos Apoſtolorum Columnas nominavit dicens*: Iacobus, & Cephas, & Iohannes. Viden' ut Cepham legerit, eumque poſt Iacobum nominatum fuiſſe a Paulo indicarit, & tamen Cepham eumdem eſſe atque Petrum confeſſus ſit? Alioqui Cepham in Coryphæis Apoſtolorum numerandum numquam dixiſſet.

2 Confer Hieronymi, & Cyrilli Alexandrini loca ſupra indicata *pag.* 104. *not.* 1. *& ſeqq.*

3 „ Accipe Chriſtiane Lector (*ſic enim ea Præfatio habet*) eodem Clemente Summo „ Pontifice annuente ex Vaticana Typographia veterem, ac vulgatam ſacræ Scripturæ „ editionem quanta fieri potuit diligentia caſtigatam, quam quidem ſicut omnibus numeris abſolutam pro humana imbecillitate affirmare difficile eſt, ita ceteris omnibus, quæ „ ad hanc uſque diem prodierunt, emendatiorem, puriotemque eſſe, minime dubitandum. Et vero quamvis in hac Bibliorum recognitione, in codicibus Ms. Hebræis, „ Græciſque fontibus, & ipſis veterum Patrum commentariis conferendis non mediocre ſtudium adhibitum fuerit, in hac tamen pervulgata lectione, ſicut nonnulla conſulto mu-

„ tata,

data tamen non sunt, ne emendatorum diligentia offensioni cuiquam esset. Non ergo vulgata illa de *Cepha* lectio ita certa est, ut, qui Petrum pro Cepha legat, is damnatus esse ab Ecclesia censeatur. Quod si cautum ab Ecclesia esse Harduinus pugnet, ne quis Petrum loco Cephæ legat, id non unius vulgatæ editionis lectione, sed aliis documentis demonstret, necesse est. Hujusmodi autem documenta reperire Harduinus non poterit. Sed hæc disputandi caussa dicta sunto. Nam Cepham legi oportere in Epistola ad Galatas, fateor; Petrum autem eumdem dicere ac Cepham, erroneum esse, non modo non fateor, sed ne fateri quidem, nisi temeritate quadam inductus, possum.

Prætereo, quæ ille idem auctor §. 18. de Codicibus Græcis, in quibus Πέτρος pro Κηφᾶς scriptum invenimus, animadvertit. Neque enim ulla est ratio, quamobrem esse illi, præsertim cum nihil mihi exhibeat negotii, magnopere repugnandum putem. Venio ad §. 19. Nego illius de Cepha, non eodem ac Petro, vetustiorem nostra videri, ac esse opinionem. Nam qui nominari antiquorum Christianorum neminem posse defendit, qui cum Petrum eumdem ac Cepham fuisse dixerit, tum fuerit Clemente Alexandrino vetustior; is certe ignoravit, quæ disputata hac de re fuerant ab Irenæo (1), quem & antiquiorem Clemente, & Polycarpi Episcopi Smyrnæorum auditorem fuisse liquet. Neque me movet, quod mox ad-

„ tata, ita etiam ALIA, QUÆ MUTANDA VIDEBANTUR, CONSULTO IMMUTATA RELICTA „ SUNT, TUM QUOD ITA FACIENDUM ESSE AD OFFENSIONEM POPULORUM VITANDAM „ S. HIERONYMUS NON SEMEL ADMONET, TUM QUOD FACILE FIERI POSSE CREDENDUM „ EST, ut majores nostri, qui ex Hebræis, & Græcis latina fecerunt, copiam meliorum, „ & emendatiorum librorum habuerint, quam ii, qui post illorum ætatem ad nos pervenerunt, qui fortasse tam longo tempore identidem describendo minus puri, atque integri „ evaserant, tum denique, quia sacræ Congregationi amplissimorum Cardinalium, aliisque „ eruditissimis viris ad hoc opus a Sede Apostolica delectis propositum non fuit NOVAM „ ALIQUAM EDITIONEM CUDERE, VEL ANTIQUUM INTERPRETEM ULLA EX PARTE COR„ RIGERE, VEL EMENDARE, SED IPSAM VETEREM, AC VULGATAM EDITIONEM LATI„ NAM A MENDIS VETERUM LIBRARIORUM, NEC NON PRAVARUM EMENDATIONUM ERRO„ RIBUS REPURGATAM SUÆ PRISTINÆ INTEGRITATI, AC PURITATI, QUOAD EJUS FIERI „ POTUIT, RESTITUERE „. Confer Ignatium Amat de Graveson Theologum Casanatensem *tract. de sacra Script. par.* 1. §. VI. *pag.* 79. *seq. edit. Venetæ an.* 1728.

1 Confer supra *pag.* 103. *not.* 2. *hujus vol.* Irenæi locum.

dit, nihil se Tertullianum morari, qui etsi æqualis Clementis fuerit, Ecclesiæ tamen homo non fuit. Hoc enim dicendum esset, si Petrum eumdem ac Cepham fuisse Tertullianus accusandi carpendique ejus Apostoli caussa, ac successorum dixisset. Cum autem defendendi, non accusandi caussa dixerit, non minus fidei meretur, quam Clemens, cujus fuerunt ab Gelasio Pontifice (1) rejecti libri. Indignum porro gravitate Theologi est Pseudodorotheum, & Auctorem Chronici Paschalis, aliosque nonnullos ignotos, rerumque imperitos homines, Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, Theodorito, Cypriano, Tertulliano, Irenæo, Gregorio Pontifici, uno verbo omnibus fere sacrorum Bibliorum antiquis, novisque interpretibus præferre velle: at dignum scilicet Harduino, cujus par in rejiciendis genuinis, probandisque apocryphis, plenisque ineptiarum libris confidentia, audaciaque fuit. Quod si hæretici vetere de Petro eodem ac Cepha sententia abutuntur, faciunt impie illi quidem, ut solent. Sed ut qui sacrorum Bibliorum auctoritate abuti audent, nos a sacris Bibliis legendis, ita a constanti, perpetuoque majorum dogmate deterrere nullo modo possunt.

De Principe rursum agitur Apostolorum, explicanturque Patrum, imprimisque Cypriani testimonia, quæ describi ab hæreticis, opponique Orthodoxis solent.

Neque solum, quod priore semper nominetur ab Evangelistis loco, sed etiam quod census didrachma una cum Christo Servatore dederit, fuisse Petrum constitutum Apostolorum principem arbitramur. Qua in re nobis cum Patribus mirifice convenit, quibus si e recentium scriptorum numero aliqui comparari laude eruditionis fortasse possunt, vetustatis certe existimatione, auctoritateque non

1 In Decreto enim Gelasii opuscula Clementis Alexandrini in Apocryphis numerantur. Vide *tom.* 11. *Concilior. edit. Hard. p.* 942. & *Diss.* BENEDICTI XIV. *P. M. præfixam Martyrologio Rom. edit. Salvioni Rom. an.* 1748. *n.* XX. *seqq. pag.* 15.

non possunt. Nam Origenes (1), Gregorius Nazianzenus (2), Johannes Chrysostomus (3) aliique (4) didrachma a Christo pro se, ac Petro solum, non vero pro ceteris fuisse solutum, tradunt, ut Petrum caput esse, principemque Apostolorum demonstraretur.

1 Origenes, qui fuisse Petrum Ecclesiæ caput scribit, cum hunc Matthæi c. xvii. Evangelii v. 23. explicaret locum, sic statuit: tom. xiii. n. xiv. tom. iii. opp. edit. Paris. Monachor. s. Mauri an. 1740. pag. 588. „ Capharnaum venerat una cum discipulis Jesus, ibi accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & interrogantes dixerunt: Magister vester non solvit didrachma? Deinde cum respondisset eis Petrus, & dixisset, etiam, Jesus rationem reddens, cur didrachma solveret, Petrum misit, qui hamo piscem extraxit, cujus in ore pro se, & Petro pendendum staterem repertum iri pronunciavit. δοκεῖ οὖν μοι ὅτι μεγίστην νομίσαντες ταύτην εἶναι ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Πέτρον τιμήν, κρίναντος αὐτὸν μείζονα τῶν λοιπῶν γνωρίμων, ἐβούλοντο ὅπερ ὑπενόουν ἀκριβῶσαι. Videtur ergo mihi, quod maximum existimantes hunc honorem esse erga Petrum ostensum ab Jesu judicante ipsum ceteris notis (seu familiaribus) majorem, statuerunt de hac re diligenter interrogando cognoscere... sperantes δὲ τὴν αἰτίαν εἴσεσθαι τοῦ προκεκρίσθαι τὸν Πέτρον τῶν λοιπῶν μαθητῶν fore, ut caussam cognoscerent ceteris discipulis antelati Petri.

2 Gregorius Nazianzenus Oratione ix. quæ est ad Julianum pag. 157. tom. 1. opp. edit. Colon. an. 1690. „ Ne id quidem contemptim prætereundum est, inquit. Non modo suo, sed etiam Petri discipulorum omnium carissimi nomine didrachmum pendit „. Cur autem carissimum omnium dixisset, nisi honoris primatus, quo fuerat a Christo ornatus, caussa? Nam si de simplici, ut dicere solemus, dilectione loquutus esset, non Petrum fuisse carissimum, sed Johannem dixisset, quem ex sacris Bibliis intelligimus verbis discipuli, quem Christus diligebat, fuisse indicatum.

3 Johannes Chrysostomus Homilia lviii. al. lix. in Matthæum num. 2. t. viii. opp. pag. 580. edit. Paris. Monach. Congr. s. Mauri. „ Da illis pro me, & te, inquit, Vidisti honoris excellentiam? Vide & Petri Philosophiam „. Et paullo post. „ Pro me, & te, inquit, quia & ipse primogenitus erat. Ut autem Christi potentiam cum stupore miratus es, mirare & discipuli fidem, qui in re tam inexpectata paruit. Res enim erat natura insolita, atque stupenda. Ideo in mercedem fidei in solvendo tributo illum sibi Christus conjunxit. In illa hora accesserunt ad Jesum discipuli dicentes, quis major est in regno Cælorum. Humanum quidpiam passi discipuli sunt, quod & Evangelista significat dicens: in illa hora; quando plus, quam ceteros omnes, illum honoravit. Nam cum ex Jacobo, & Johanne alter primogenitus esset, nihil simile pro illis fecit. Hinc pudore affecti, animi sui commotionem confessi sunt, neque aperte dicunt, cur Petrum nobis prætulisti? Num ille major nobis est? Non audebant, sed indefinite interrogant, quis major est? Nam cum tres viderunt præferri ceteris, nihil simile passi sunt. Cum autem unus tantum honorem tulit, tunc dolore sunt affecti. Neque hoc solum, sed & alia multa congerentes, accensi sunt. Nam dixit illi: Tibi dabo claves, & Beatus es Simon Barjona. Et hic: da ipsis pro me, & te, itemque fiduciam ejus, & loquendi libertatem videntes pungebantur.

4 Confer Ambrosium lib. iv. in Evangelium Lucæ num. 70. seqq. pag. 848. seqq. tom. ii. opp. edit. Veneta an. 1748. & lib. v. in Hexameron cap. vi. pag. 98. edit. ejusdem tom. 1. Vetus Auctor quæstionum ex nov. & vet. Test. quæst. lxxv. inter opera s. Augustini tom. iii. part. 2. pag. 61. in Append. edition. Antuerp. ann. 1700.: „ Salvator inquit, cum pro se, & Petro dari jubet, pro omnibus exsolvisse videtur; quia sicut in Salvatore erant omnes caussæ magisterii, ita & post Salvatorem in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit esse caput eorum, ut pastor esset gregis Dominici.

Sed quid multis est opus, quum Simonem fuisse a Christo, constet, appellatum Cepham, seu *petram*, in qua esset ædificanda, & constabilienda Ecclesia? Ac mirum sane videbitur, homines quosque e protestantium quidem grege (qui orthodoxos per summam injuriam superstitionis accusant, ac si nihili sacrorum Bibliorum auctoritatem pendant) ita esse animis comparatos, ut cum involutos quosdam, atque obscuros scripturarum locos non Patribus interpretibus, sed una sua perversa, multisque erroribus implicata ratione usi, consectentur, iisque jam nova, falsa, omniumque veterum consensione explosa dogmata confirmare studeant, tum multa alia, atque hoc imprimis de Petro, quæ sane clara, atque perspicua sunt, aut negligant, aut contortis, inanibus, longeque a communi sensu abhorrentibus conjecturis, quasi offusis quibusdam tenebris obscurare, atque obruere conentur. Ego enim quoties hoc tam patens, tamque præclarum testimonium Christi de Petri principatu considero, in eam facile sententiam inducor, ut cum vix quidquam dici tam aperte, tamque dilucide posse putem; verear, ne qui nos oppugnant, ii certe prudentibus, rerumque peritis hominibus mala fide agere videantur. Est enim illud hujusmodi: „ (1) Respon-„ dens Simon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei vivi. „ Respondens autem Jesus dixit ei: Beatus es Simon Bar-„ jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pa-„ ter meus, qui in cælis est, & ego dico tibi, quia tu es „ Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, „ & portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & tibi „ dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris „ super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque „ solveris super terram, erit solutum & in cælis „. Quid autem

1 Matth. *cap.* XVI. *v.* 16. *seqq.* Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπε· Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. μακάριος εἶ Σίμων βὰρ ἰωνᾶ ὅτι σὰρξ, καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽ ὁ πατήρ μου, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Κ᾽ ἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

autem tam patens, ac manifeſtum dici, aut excogitari poteſt, quam hanc Chriſti omnem de petra, & clavibus ad Petrum ſpectare orationem? Nam Chriſtus idcirco ſignificat indidiſſe illi ſe appellationem Petri, ſeu Petræ, quod Petra, cui inædificaretur Eccleſia, eſſet. Quod qui dubitet, haud ſcio, cur non idem, ſit ne ſol, an nullus ſit, dubitare poſſit. Accedit poteſtas clavium regni cælorum, quam ſe Petro daturum Chriſtus promiſit, adeo ut ea in cælis ligata, ſolutave eſſent, quæ ille in terris ligaſſet, aut ſolviſſet. Quæ verba niſi Petrum & univerſæ Eccleſiæ, & collegarum Apoſtolorum principem fuiſſe conſtitutum demonſtrent, nulla certe tam clara, tamque perſpicua reperire liceret, quibus Chriſtus, ſi voluiſſet, Petrum principem Apoſtolorum, caputq; Eccleſiæ dicere potuiſſet. Quamobrem omnium veterum, qui acceperunt ab Apoſtolis, Apoſtolorumque auditoribus diſciplinam, quorumque ad nos uſque doctrina manavit, ſententia eſt, a Chriſto, qui fundamentum primum, & caput eſt, fuiſſe Petrum principem Apoſtolorum, & paſtorem, & petram, & ſub aſpectum cadens caput Eccleſiæ conſtitutum. Quotus enim quiſque eſt, qui ab Juſtino (1) Martyre, & ab Irenæo; qui

1 Juſtinus Martyr in Dialogo cum Tryphone *num.* CVI. *pag.* 211. *ſeq. edit. opp. Veneta an.* 1747. quod Chriſtus Simonem mutato nomine appellarit Petrum, id argumento eſſe dicit, ineſſe ei novo nomini ſignificationem quamdam ſingularem. „ Quod, *in-* „ *quit*, unum ex Apoſtolis, mutato nomine Petrum, appellaſſe dicitur, atque in Apoſto- „ lorum commentariis id quoque refertur; quodque præterea duos alios fratres filios Ze- „ bedæi Boanerges, id eſt tonitrui filios cognominavit, id argumento erat: ipſum illum „ eſſe, a quo Jacobus Iſraelis, Auſes Jeſu nomine vocatus eſt, per quod nomen etiam „ in terram Patriarchis promiſſam introductus eſt populus ex his, qui ex Ægypto profe- „ cti ſunt, ſuperſtes „. Quæ autem ſingularis ſignificatio ineſſe ei nomini poterat, niſi Petri nomen inditum fuiſſe Simoni, ut indicaretur eum petram Eccleſiæ, adeoque etiam Apoſtolorum, futurum? Eamdem Chriſti orationem ad Petrum ſpectare ſcribit Irenæus *in* III. *contra Hæreſes libro cap.* XVIII. *pag.* 210. *edit. Maſſuet. Venet. an.* 1734. Clarius quidem Tertullianus in eo, quem de *Præſcriptionibus Hæreticorum* inſcripſit libro *cap.* XXII. *pag.* 209. *edit. Veneta an.* 1748. Tam enim perſpicue oſtendit, & Petrum ipſam eſſe, de qua Chriſtus loquitur, petram, in qua eſſet ædificanda Eccleſia, ut nihil ſupra deſiderari poſſe videatur. At hac re ſemel conſtituta, jam nihil eſt, conſentientibus adverſariis, quod impediat, quo minus ille fuerit a Chriſto dictus Princeps, & Caput Apoſtolorum. „ Latuit, *inquit*, aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ petram dictum, „ claves Regni Cælorum conſequutum, & ſolvendi, & alligandi in cælis, & in terris po- „ teſtatem? „. In libro præterea de *Monogamia cap.* VIII. *pag.* 529. „ Petrum ſolum „ invenio maritum, *inquit*, per ſocrum. Monogamum præſumo per Eccleſiam, QUÆ „ SUPER ILLUM ÆDIFICATA, omnem gradum ordinis ſui de monogamis erat collocatu- „ ra „. Confer locum ex *lib. de Pudicitia*, quem ſupra *pag.* 64. *hujus vol.* deſcripſi.

qui secundo seculo, a Tertulliano, ab Origene(1) a Cypriano,

1 Confer locum Origenis tomo III. *in Matth. pag.* 320. *num.* xv. *tom.* III. *opp. edit. Paris. Monach. s. Mauri*, in quo hæc habentur . ,, Cum ergo maximo a Jesu Petrum honore affectum existimarent, qui majorem eum ceteris suis discipulis judicasset, id, quod ,, suspicabantur, Jesum interrogando . . . exploratum habere voluisse mihi videntur; simul ,, etiam sperabant futurum, ut caussam cognoscerent, cur ceteris discipulis Petrus antelatus fuisset . . . Inde autem forsasse dubitatio eorum orta est, quod tres in transfiguratione antepositi fuissent. Quis autem etiam illorum major a Domino judicatus fuisset, ,, ea vero de re dubitabant. Nam Johannes in ejus pectus præ amore recubuit, & multa ,, ante cœnam singularis honoris in Johannem a Jesu collati argumenta vidisse illos inde ,, licet existimare. Petrus autem in confessione beatus appellatus est propter illud: *tu es* ,, *Christus Filius Dei vivi* ,,. Eodem spectant, quæ de eximia Petri potestate disputat *tom.* XIV. *in Matth. num.* XXXI. Præterea *in exposit.* I. *Psalmi apud Eusebium lib.* VI. *Hist. Eccl. cap.* XXV. *pag.* 252. *edit. Taurin. an* 1746. πέτρος, *inquit*, ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία, ἧς πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσι κ. τ. λ. *Petrus, in quo ædificata est Christi Ecclesia, adversus quam ne ipsæ quidem inferorum portæ prævalebunt &c.* Cyprianus *epist.* LXXIII. *ad Jubaianum pag.* 203. *& pag.* 201. *edit. Oxon. an.* 1682. ,, ubi Petro primum, *inquit*, Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde unitatis originem instituit, & ostendit; potestatem istam dedit, ut id solveretur in cælis, ,, quod ille solvisset in terris ,,. Confer ejusdem *epist.* XXXIII. *al.* XXVII. *pag.* 66. *& epist.* LXXI. *ad Quintum pag.* 194. ubi,, Nec Petrus, *inquit*, quem PRIMUM DOMINUS ELEGIT, & super quem ædificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de circumcisione postmodum disceptaret, vindicavit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumsit, ut DICERET SE PRIMATUM TENERE, & obtemperari a novitiis, & posteris sibi potius oportere, nec despexit Paulum, quod Ecclesiæ prius persecutor fuisset; sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile consensit, documentum scilicet nobis & concordiæ, & patientiæ tribuens ,,. Vide quæ scripsi supra *p.* 70. *seq. hujus vol. not.* 3. *seqq. & epist.* XXXVII. *al.* XVII. *p.* 74 *epist.* LV. *al.* LII. *p* 104. *&* 105 *& lib. de Unitate Ecclesiæ pag.* 106. Firmilianus *epist. ad Cyprianum, quæ est* LXXV. *inter Cyprianicas pag.* 225. ,, Nec permanet, *inquit*, in fundamento unius Ecclesiæ, quæ semel a Christo supra petram solidata est. Hinc intelligi potest, quod soli Petro Christus dixerit: *quæcumque ligaveris super terram, erunt ligata & in cælis* ,, *& quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cælis* ,,. Eusebius Cæsareensis Episcopus in II. *H. E. libro cap.* XIV. *pag.* 58. *edit Taurin. supra indicatæ*, serius Christi Servatoris, quæ modo descripsimus, verbis: ἡ πανάγαθος, inquit, καὶ φιλανθρωποτάτη τῶν ὅλων προνοία τὸν καρτερὸν, καὶ μέγαν τῶν ἀποστόλων τὸν ἀρετῆς ἕνεκα τῶν λοιπῶν ἁπάντων προήγορον πέτρον ἐπὶ τὴν ῥώμην ὡς ἐπὶ τηλικοῦτον λυμεῶνα βίου χειραγωγεῖ. ,, Benignissima, atque clementissima rerum omnium providentia fortissimum, & ,, maximum Apostolorum, virtutis caussa, præ ceteris omnibus vocans Petrum, Romam adversus tantam illam pestem (*hoc est* Simonem magum) perducit ,,. Idem est auctor Eusebius in III. *Demonstrationis Evangelicæ libro cap.* VII. *p.* 121. *edit. Colon. an.* 1688. ea Christi verba in Petrum cadere. ,, Petrus, *inquit*, ex nimia quadam reverentia ut dignum quidem se scriptione Evangelii existimavit. Sed ejus familiaris, ac discipulus ,, Marcus in commentarium retulisse ejusdem de rebus gestis Jesu narrationes memoratur. ,, Qui cum ad illum Historiæ locum venisset, UBI JESUS INTERROGAVIT, QUEM SE ESSE ,, HOMINES DICERENT, ipsique sui discipuli quam de se opinionem haberent, subjunxisset que Petrus, tamquam de Christo; nihil illi respondentem Jesum, aut dicentem describit, sed illis comminantem dumtaxat, ut nemini de ipso dicant. Non enim interfuit Marcus iis, quæ a Christo dicta sunt, ac ne Petrus quidem, quæ ad ipsum, ac de ,, ipso dicta sunt ab Jesu, proprio testimonio proferre æquum putavit. Quæ autem illa sint, ,, quæ videlicet ad ipsum Petrum dicta sunt, Matthæus his indicat verbis. *Vos autem*, ,, *quem*

u

no, a Firmiliano, qui tertio; ab Eusebio, ab Athanasio (1) cui suæ

„ *quem me dicitis esse? Et respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Respondens Jesus dixit ei: Simon Barjona, quoniam caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis, & ego tibi dico: tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam, & dabo tibi claves Regni cælorum, & quæcumque ligaveris super terram erunt ligata & in cælis, & quæcumque solveris super terram, erunt soluta & in cælis.* HÆC TAM MULTA DICTA SUNT PETRO AB JESU .... Qui igitur, quæ poterant ipsis afferre bonam famam, recusant, criminationes vero contra se ipsos sempiternæ memoriæ in scriptis suis commendant... cur non ab omni de se ipsis opinione, omnique mendacio merito abhorrere credantur „? Quod si hoc Christi oraculum non in unum Petrum, sed in ceteros etiam Apostolos competere Eusebius censuisset, ecquod indicium demissi, humilisque animi a Petro datum existimasset, ac si Apostolus, quod sibi laudi dari debuisset, silentio, modestiæ caussa, præterierit? An modestus, deque se abjecte, demisseque sentiens judicandus est is, qui sibi non arrogat, quod esse plurimorum commune novit? Minime vero. Confitendum est igitur, Eusebio teste, uni Petro eam potestatem datam, Petrumque ipsum ceteris Apostolis præpositum a Christo fuisse. Nam Eusebius Evangelii Matthæi loco descripto, mox addit *pag.* 123. πάντων (τῶν μαθητῶν) προκεκριμένον ἀπόστολόν τε καὶ μαθητὴν αὐτοῦ Πέτρον. Omnibus (discipulis) *præpositum Apostolum, & discipulum ipsius Petrum*, dicit.

(1) Athanasius *in Psalm.* xv. *v.* 8. *pag.* 82. *tom.* II. *collect. vet. PP. edit. Montfauconi Paris. an.* 1716. Πέτρος, inquit, ὁ κορυφαῖος. *Petrus Coryphæus*. Cur autem Coryphæum vocasset, nisi præpositum ceteris Apostolis a Christo fuisse credidisset? Idem est auctor Athanasius in *Orat. de Incarnatione & contra Arianos num.* xxi. *pag.* 880. *tom.* I. *par.* II. *opp. edition. Paris. Montfauconii*: verba Christi: *Beatus es &c.* in Petrum competere. Qua ex re factum est, ut ab eo Petrus ipse κορυφαῖος appellaretur. Æqualis Athanasii Hilarius Pictaviensis Episcopus in iis, quæ fortassis ante annum 356. perscripsit, commentariis in Evangelium Matthæi *cap.* xv. *num.* 6. *seqq. edit. Paris. Constantii*, hoc præmium retulisse Petrum testatur, ut Petra, & fundamentum Ecclesiæ constitueretur. Quæ res, nisi efficiat præpositum cum ceteris Apostolis a Christo (Hilarii quidem sententia) fuisse, quæ id efficere tandem queat, ne suspicari quidem possum. Sunt autem Hilarii verba hujusmodi. „ Editis itaque, quæ diversæ de eo erant, hominum opinionibus, quid de se ipsi sentiant, quærit. Petrus respondit. *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Sed Petrus conditionem propositionis expenderat. Dominus enim dixerat: *quem me homines dicunt filium hominis*? Et certe filium hominis contemplatio corporis præferebat: sed addendo, quem me esse dicunt? significavit, præter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum. Erat enim hominis filius. Quod igitur de se opinandi judicium desiderabat? Non illud arbitramur, quod de se ipse confessus est; sed occultum erat, de quo quærebatur, in quod se credentium fides debebat extendere. ET DIGNUM PLANE CONFESSIO PETRI PRÆMIUM CONSECUTA EST, QUIA DEI FILIUM IN HOMINE VIDISSET. BEATUS HIC EST, qui ultra humanos oculos & intendisse, & vidisse laudatus est: non id quod ex carne, & sanguine erat, contuens, sed Dei filium cælestis patris revelatione conspiciens: dignusque judicatus, qui, quod in Christo Dei esset, primus agnosceret. O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ÆDIFICATIONE ILLIUS PETRA, QUÆ INFERNAS LEGES, ET TARTARI PORTAS, ET OMNIA MORTIS CLAUSTRA DISSOLVERET. O BEATUS CÆLI JANITOR, CUJUS ARBITRIO CLAVES ÆTERNI ADITUS TRADUNTUR, CUJUS TERRESTRE JUDICIUM PRÆJUDICATA AUCTORITAS SIT IN CÆLO, UT QUÆ IN TERRIS AUT LIGATA SINT, AUT SOLUTA, STATUTI EJUSDEM CONDITIONEM OBTINEANT ET IN CÆLO „. Eadem fere scribit in *Ps.* cxxxi. *n.* iv. *edit. ejusd.* „ Cum quadam de passione sua locutus ad discipulos suos fuisset, & Petrus tamquam indignum hoc Dei filio dere-

suæ, Romanæque Ecclesiæ jura perspecta, atque explorata erant; ab Hilario Pictaviensi, ab Synodo Sardicæ an. 347. celebrata (1), ab Julio P. M., ab Gregorio Nazianzeno, a Basilio, a Cyrillo Hierosolymorum, a Gregorio Nyssæ (2), ab Zenone Veronensi, ab Episcopis Brixiensibus Pilastrio, &

„ detestatus esset, PETRUM CUI SUPERIUS CLAVES REGNI CÆLORUM DEDERAT, SUPER „ QUEM ECCLESIAM ÆDIFICATURUS ERAT, ADVERSUS QUAM PORTÆ INFERNI NIHIL „ PRÆVALERENT, QUI QUÆ IN TERRIS SOLVISSET, VEL LIGASSET, EA IN CÆLIS VEL „ SOLUTA PERMANERENT, VEL LIGATA, HUNC TALI CONVITIO detestatorem hoc sa„ cramentum passionis excepit, *vade post me Satana, scandalum mihi es*. Tanta enim „ religio fuit pro humani generis salute patiendi, ut Petrum primum filii Dei confessorem, „ ECCLESIÆ FUNDAMENTUM, CÆLESTIS REGNI JANITOREM, ET IN TERRENO JUDICIO „ JUDICEM CÆLI Satanæ convicio nuncuparet „. Sunt præterea horum similia, quæ animadvertis in VI. de Trinitate libro *num.* XX. *edit. Constantii Veneta an.* 1750 *p.* 117. „ Post sacramenti confessionem B. Simon, *inquit*, ÆDIFICATIONI ECCLESIÆ SUBJACENS, „ ET CLAVES REGNI CÆLESTIS ACCIPIENS &c. „. Merito autem confessionis fidei constitu„ tum Petrum Ecclesiæ fuisse dicit eodem in *libro num.* XXXVI. *seq. pag.* 127. *seq. Itaque num.* XXXVII. Per id quoque a *Domino*, *inquit*, post tertiam tentationis purgationem „ infirmitatum, *pasce oves meas* ter meritus audire, qui cunctorum Apostolorum silentio „ Dei filium revelatione patris intelligens, ultra humanæ infirmitatis modum supere„ MINENTEM GLORIAM BEATÆ FIDEI SUÆ CONFESSIONE PROMERUIT „. Cujusmodi autem hæc supereminens gloria fuerit, exponit cum iis in locis, quæ paullo ante descripta sunt, tum *cap.* VII. *Commentarior. in Evang. Matth. num.* VI. *pag.* 544. ubi: „ PRI„ MUS, *inquit*, CREDIDIT, ET APOSTOLATUS EST PRINCEPS „.

1 Synodus Sardicensis in celebri epistola ad Julium Urbis Romæ Episcopum scripta *ann.* 347. *tom.* 1. *Conciliorum edition. Harduin. pagin.* 654. Huc etiam transferri possunt, quæ Julius I. Pontifex Maximus anno circiter 342. ad Orientales scripsit, ut est apud Athanasium *in Apolog. contra Arianos num.* XXI *seqq. & num.* XXXV. *pag.* 153. *edit. Paris. Montfauconi tom.* 1. *par.* 1. & apud Constantium *tom.* 1. *epist. Rom. Pontif. pag.* 387. *& in collect. Concilior. edit. Harduini tom.* 1. *col.* 626. Sed utar alio loco opportune ejus Pontificis testimonio.

2 Gregorius Nazianzenus *Orat.* VII. *ad Gregorium Patrem pag.* 142. *tom.* 1. *opp. edit. Colon. an.* 1690. Petrum τὸ τῆς ἐκκλησίας ἔρεισμα *Ecclesiæ columen* vocat. *Trigesima vero, & quarta oratione*, quæ est *secunda de Teologia*, Christi verba, quæ sunt apud Matthæum, de Petro considerans, *Petrus conspicuum etiam Christum*, inquit, *in naviculam admittere recusabat, atque ablegabat. Quod eo quoque mirabilius videri debet, quod idem ad Christi agnitionem* θερμότερος τῶν ἄλλων καὶ διὰ τοῦτο μακαριζόμενος, καὶ τὰ μέγιστα πιστευόμενος, *ardentior ceteris* ET PROINDE BEATUS PRÆDICATUS EST, RESQUE MAXIMAS IN FIDEM ACCEPIT. S. Basilius Gregorii æqualis *l.* II. *adver.* Eunomium, quem librum ante annum 370. perscriptum puto, *n.* IV. *pag.* 240. *t.* 1. *opp. edit. Garnerii Monachi Congregat. s. Mauri*. „ Cum audimus, *inquit*, Petrum . . . proprietates, quæ circa „ eum considerantur, cogitatione depingimus. Illico enim per hanc vocem intelligimus „ Johannis filium, qui fuit ex Bethsaida, Andreæ fratrem, ex piscatoris ad Apostolatus mi„ nisterium vocatum, & quoniam fide præstabat, ἐφ' ἑαυτὸν τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλη„ σίας δεξάμενον, *Ecclesiæ ædificationem in seipsum recipientem* „. *Et proœmio de judicio Dei num.* VII. *pag.* 221. *tom.* II. „ Tanti Judicis exactor, *inquit*, tantaque Dei „ in peccantem iræ minister Beatus ille ΠΕΤΡΟΣ ὁ πάντων μὲν τῶν μαθητῶν προκριθείς, „ μόνος δὲ πλεῖον τῶν ἄλλων μαρτυρηθείς, καὶ μακαρισθείς, ὁ τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας „ τῶν οὐρανῶν πιστευθεὶς *prælatus ceteris quidem discipulis, cui uni majora data, quam* „ *aliis*

& Gaudentio (1), ab Epiphanio Salaminio, qui certe vetera monumenta diu pervolverat, noveratque traditiones Ecclesiarum (2), ab Joh. Chrysostomo, qui non minore doctrinæ, quam virtutis, pietatisque existimatione Constantinopolitanam Ecclesiam moderatus est (3), ab Ambrosio Mediola-

„ *aliis, sunt testimonia, qui prædicatus est Beatus, cui claves regni cælorum commendatæ sunt &c.* „. Quæ verba mutuatus a Basilio est auctor *Sermonis de Peccato*, qui sermo est *septimus in Appendice opp. ejusdem Basilii tom.* III. *pag.* 508. Similia reperire licet inter opera Gregorii Nysseni fratris Basilii, præsertim in *testimoniis de Adventu Domini in carne advers. Judæos pag.* 994. *tom.* I. *opp. edit. Paris. an.* 1615. ubi: „ Dominus, „ *inquit*, ait ad PRINCIPEM APOSTOLORUM, TU ES PETRUS; & SUPER HANC PETRAM „ ÆDIFICABO ECCLESIAM MEAM, super CONFESSIONEM VIDELICET CHRISTI, QUIA DI„ XERAT: TU ES CHRISTUS FILIUS DEI VIVI „. Cyrillus præterea is, qui aliquamdiu ante, quam Basilius creatus præsul Cæsareensium esset, potitus Episcopatu Hierosolymitano est, floruitque medio fere seculo quarto, *in* el. *Catechesi num.* XIX. *pag.* 31. *edit. Paris. ann.* 1720. Petrum ob eam Christi sententiam κορυφαιότατον, καὶ πρωτοστάτην τῶν ἀποστόλων appellat, *summum, & Principem Apostolorum*. Eadem repetit *Catech* XI. *num.* IV. *pag* 150. *& Catech.* XVII. *pag.* 277. ubi: ὁ πρωτοστάτης, *inquit*, τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κλειδοῦχος ὁ πέτρος. *Princeps Apostolorum, & clavigero Regni Cælorum Petrus*. Eodem, quo Cyrillus, seculo floruit Zeno Episcopus Veronensis. In *lib.* I. *tractatu* XIII. *num.* VIII. *pag.* 99. *edit. Balleriniorum Veron. an.* 1739. „ Non sine ratione, *inquit*, & Simoni, SUPER QUEM ÆDIFICAVIT EC„ CLESIAM, *Petrus* NOMEN IMPOSUIT „. *Et lib.* II. *tractat.* XIII. *n.* II. *pag.* 179. „ PISCEM PRIMUM, *inquit*, A MORTUIS ASCENDENTEM Christum debemus accipere, „ cujus ex ore duo denarii, idest duo testamenta prolata sunt, quæ saluti cum Domini „ gloria, & PETRI FELICITATI, UTPOTE SUPER QUEM ÆDIFICAVIT ECCLESIAM, „ duobus populis profecerunt.

1 Eodem spectant, quæ habent seculi IV. scriptor Philastrius Episcop. Brixiensium *de Hæresibus cap.* CXLV. *pag.* 122. *edit. Brix. an.* 1738. ejusque successor Gaudentius *respons. ad Paulinum Diaconum: de eo quod Dominus dixit Apostolis, quia Pater major me est, pag.* 159. *edit. ejusd. & Sermone de Ss. Petro, & Paulo pag.* 169. ubi „ Pe„ tro confitenti, *inquit*, Dominus dicit: BEATUS ES SIMON BARJONA &c. „ quæ sequuntur in Evangelio.

2 Epiphanius *lib.* II. *advers. Hæreses* LIX. *p.* 500. *n.* VII. *t.* I. *opp. edit. Paris. Petav. an.* 1622. „ ὁ ἀρνησάμενός ποτε ὥραν ἅγιος πέτρος, καὶ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων ὃς γέγονεν ἡμῖν ἀληθῶς στερεὰ πέτρα θεμελιοῦσα τὴν πίστιν τοῦ κυρίου, ἐφ᾽ ᾗ ὡμολόγησε Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ ἤκουσεν, ὅτι ἐπὶ τῇ πέτρᾳ ταύτῃ τῆς ἀσφαλοῦς πίστεως οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. „ Qui negavit aliquando sanctus Petrus, & sum„ mus Apostolorum, qui factus est nobis vere firma petra fundans Domini fidem, in qua „ ædificata est modis omnibus Ecclesia: imprimis quidem quod confessus est Christum „ Dei viventis filium, & audivit, quod *super hanc petram certe ædificabo Ecclesiam* „ *meam* „. Hoc autem testimonio quid clarius desiderari possit, non video.

3 Johannes Chrysostomus, qui eodem, quo Epiphanius, tempore floruit, *Homilia adversus Judæos* VIII. quam anno circiter 386. habuisse fertur, *pag.* 477. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Montfauconii Monachi S. Mauri* Petrum *primum Apostolorum* vocat. πρῶτος, inquit, τῶν ἀποστόλων. Immo vero *commissum ei universum terrarum orbem* testatur. τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἐγχειρισθῆναι. *Homilia autem* V. *pag.* 630. „ Prædictum a Christo „ Petro fuisse ait: *super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. πάλιν προεῖπε τῷ πέ„ τρῳ

nensi (1), ab Hieronymo, quem aliqui contra nos aliquando egisse, per calumniam, summamque injuriam jactitant (2), ab Hilario Diacono, quem vulgo Ambrosiastrum appellant, quique commentarios, Damaso Pontifice, in Epistolas Pauli edidit (3), ab Augustino sanctissimo, doctissimoque Anti-

" τρῳ, ἐπὶ τὴν πέτραν ταύτην οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. Confer, quæ ex ejus *Homilia de Pœnitentia*, aliisque operibus attuli supra *p. 94. seq. hujus vol.* Nolo enim ea rursum describere, ne actum agam.

1 Ambrosius Episcopus Mediolanensis in *enarrat. in Psalmum* XL. quam anno circiter 393. itabuit, num. XXXVIII. *pag.* 302. *& num.* XXX. *pag.* 304. *tom.* II. *opp. edit. Monach. s. Mauri Venet. an.* 1748. " Quid est, *inquit*, quod ait scriptura: *& cadet eques retrorsum*? cur retrorsum, nisi, ut regeret retro se sequentes? Retrorsum erat Petrus " cui dixit: *vade retro post me*. Retro erant Apostoli, & ceteri discipuli . . . . Retro " erat Petrus . . . Ipse est Petrus cui dixit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*. Ubi ergo Petrus, ibi Ecclesia: Ubi Ecclesia, ibi nulla mors, " sed vita æterna. Et ideo addidit: *Et portæ inferi non prævalebunt ei, & tibi dabo* " *claves regni cælorum*. BEATUS PETRUS, CUI NON INFERORUM PORTA PRÆVALUIT, " NON CÆLI PORTA SE CLAUSIT, SED E CONTRARIO DESTRUXIT INFERNI VESTIBULA, PA" TEFECIT CÆLESTIA. IN TERRIS ITAQUE POSITUS CÆLUM APERUIT, INFEROS CLAU" SIT ". *Enarrat. in Ps.* XLIII. *num.* XL. *pag.* 236. PETRUS ECCLESIÆ PRÆPONITUR " postquam tentatus a diabolo est. Ideoque ante significat Dominus quid sit illud, quod " postea EUM PASTOREM ELEGIT DOMINICI GREGIS. Nam huic dixit: TU AUTEM CONVER" SUS CONFIRMA FRATRES TUOS ". Præterea *in exposit. Evang. secundum Lucam lib.* X. *pag.* 1105. *num.* CLXXV. " Non est, *inquit*, dubium credidisse Petrum, & credidisse, " quia dilexit; dilexisse, quia credidit. Unde & contristatur, quia & tertio interro" gatur: *amas me*? Is enim interrogatur, de quo dubitatur. Sed Dominus non dubi" tat, qui interrogat, non ut disceret, sed ut doceret, quem elevandus in cælum amo" ris sui veluti Vicarium relinquebat . . . . Ideo quia solus profitetur ex omnibus, " OMNIBUS ANTEFERTUR . . . Denique tertio Dominus non jam *diligis me*, sed AMAS ME, " interrogavit: & jam non agnos, ut primo, quodam lacte vescendos, nec oviculas, " ut secundo; sed oves pascere jubetur PERFECTIORES, UT PERFECTIOR GUBERNARET. " Denique *lib. de Virginitate*, quem anno fere 378. perscripsit, *cap.* XVI. *num.* CVI. *pag.* 293. *tom.* III. *opp. edit. ejusd.* " Petrus, *inquit*, VIR SAPIENS, ET GRAVIS, IN " QUO ESSET ECCLESIÆ FIRMAMENTUM, ET MAGISTERIUM DISCIPLINÆ &c.

2 S. Hieronymus S. Johannis Chrysostomi æqualis *in commentar. in Evang. Matth. cap.* XVI. *lib.* III *pag.* 74. *tom.* IV. *p.* 2. *opp. edit. Paris. Martianæi*. " *Et ego dico* " *tibi*, inquit. Quid est, quod ait: *& ego dico tibi*? Quia tu mihi dixisti: *Tu es* " *Christus filius Dei vivi*: *& ego dico tibi*: non sermone casso, & nullum habente opus, " *sed dico tibi*, quia meum dixisse, fecisse est: *quia tu es Petrus, & super hanc Pe*" *tram ædificabo Ecclesiam meam*. Sicut ipse lumen Apostolis donavit, ut lumen mun" di appellarentur, ceteraque ex Domino sortiti sunt vocabula, ita & Simoni, qui " credebat in Petram Christum, Petri largitus est nomen, ac secundum metaphoram " Petræ recte dicitur ei: ædificabo Ecclesiam meam super te ". Item *lib.* 1. *adversus Pelagianos tomo eodem* IV. *par.* II. *pag.* 49. " Quid Platoni, & Petro? inquit. Ut " ille enim princeps Philosophorum, ita hic Apostolorum fuit, super quem Ecclesia " Domini stabili mole fundata est ". *Et lib.* 1. *adversus Jovinianum pag.* 168. *ibid.* " Propterea inter duodecim, *inquit*, unus (Petrus) eligitur, ut capite constituto, " schismatis tollatur occasio ".

3 Ambrosiaster, qui seculo Ecclesiæ quarto floruit, *in comment. in epist.* 1. *ad Corinth.*

Antiſtite Hipponenſium (1), ab Optato Milevitano (2) quorum aliqui quarto ſeculo & floruerunt, & obierunt, alii vero partim quarto, partim quinto, libris editis, Eccleſiam illuſtrarunt; ab Innocentio I. Pontifice Maximo (3), ab ejuſque ſucceſſore Zoſimo, in iis præſertim litteris, quas ad Epiſcopos Africanos ſcripſit (4), a Cæleſtino, quem

S 2 Græci

rinth. c. ix. p. 169. t. iv. opp. Ambroſii edit. ſupra indic. Fuiſſe Petrum Primum inter Apoſtolos: *& comment. in II. epiſt. cap. xi. pag. 225. primum inter Apoſtolos, quanto magis inter cæteros? Et comment. in epiſt. ad Galatas cap. 1. pag 234. primum inter Apoſtolos, cui delegaverat Salvator curam Eccleſiarum. Et in II. ad Corinth. cap. xii. pag. 244. primatum non Andream, ſed Petrum accepiſſe*, dicit.

1 S. Auguſtinus, qui extremo fere quarto, tum quinto ſeculo ad annum uſque 430. floruit, *Enarrat. in Pſ. cviii. num. 1. pag. 911, ſeq. tom. iv. opp. edit. Antuerp. an. 1700. Primatum in diſcipulis habuiſſe Petrum* confirmat. Quinetiam *ſerm. lxxvi. al. xiii. cap. II. pag. 291. tom. v.* Petrus a Petra, *inquit*, cognominatus Beatus, „ Eccleſiæ figuram portans, Apoſtolatus principatum tenens &c. „. Eumdem *ibid. cap. i. pag. 290. in Apoſtolorum Ordine primum* vocat. Quid? ſi *libro II. contra Donatiſtas c. 1. p. 63. t. ix. opp. in Petro Primatum Apoſtolorum excellenti gratia præeminere* contendas? *In Pſalmo autem contra partem Donati tom. eod. pag. 5.* nonne Petrum eſſe Petrum, quam Petram non vincant ſuperbæ inferorum portæ, ſtatuit? Atque is ſane Pſalmus eo conſilio perſcriptus eſt, ut ab catholicis, quid eſſet de Petri Sede judicandum, intelligeretur. Sunt vero illius verba hujuſmodi:

„ Numerate Sacerdotes vel ab ipſa Sede Petri.
„ Et in ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit videte.
„ Ipſa eſt Petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.

2 Optatus Milevitanus ſcripſit libros adverſus Parmenianum Donatiſtam anno circiter 374. Is *libro II. cap. II. p. 31. edit. Dupinii Antuerpien. an. 1702.* „ Negare, *inquit*, „ non potes, ſcire te in Urbe Roma Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, „ in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, unde & Cephas appellatus eſt, in „ qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne ceteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſ- „ que defenderent, ut jam ſchiſmaticus, & peccator eſſet, qui contra ſingularem Ca- „ thedram alteram collocaret „. *Et lib. vii. cap. III. pag. 101.* „ Præferri Apoſtolis „ omnibus meruit, & claves regni cælorum communicandas ceteris ſolus accepit.

3 Innocentius I. Pont. Max. *epiſt. xxx. ſcripta an. 417. ad Concilium Milevitanum in edit. Concil. xxv. pag. 896. num. 2.* „ Quoties, *inquit*, fidei ratio ventilatur, ar- „ bitror omnes fratres, & coepiſcopos noſtros nonniſi ad Petrum, ideſt ſui nominis, & „ honoris auctorem referre debere, velut nunc retulit veſtra dilectio, quod per totum „ mundum poſſit Eccleſiis omnibus in commune prodeſſe „. Qua in re Siricium Pontificem ſequutus eſt, qui ita ut a majoribus, prædeceſſoribuſque ſuis acceperat, epiſtola v. ad Afros an. 386. *data num. 1. pag. 651. tom. 1. collect. epiſt. Roman. Pontif. a Couſtantio curata edit. Pariſ. an. 1721.* „ Per (Petrum), *inquit*, & Apoſtolatus, & Epiſco- „ patus in Chriſto cœpit exordium „. Rurſum idem Innocentius *epiſt. II. ad Victricium an. 404. ſcripta num. 2. pag. 747. ejuſd. edit. Couſtantii*: „ Incipiamus igitur, *inquit*, „ adjuvante ſancto Apoſtolo Petro, per quem & Apoſtolatus, & Epiſcopatus in Chriſto „ cœpit exordium.

4 Zoſimus Pontifex Maximus *epiſt. xii. ad Aurelium ſcripta an. 418. n. 1. p. 974. ejuſd. collect. & editionis Couſtantii*. „ Quamvis, *inquit*, patrum traditio Apoſtolicæ „ Sedi auctoritatem tantam tribuerit, ut de ejus judicio diſceptare nullus auderet, id- „ que per canones ſemper, regulaſque ſervaverit, & currens adhuc ſuis legibus Eccle-

„ ſiaſ-

Græci præsertim homines summis semper laudibus extulerunt (1), ab Synodo Ephesina, quam anno 431. habitam fuisse constat (2), ab Isidoro Pelusiote (3), a Petro Chrysologo Ravennatum Episcopo (4), a Cyrillo Alexandrino, cujus præter ceteros illustris est in commentariis in Johannis Evangelium locus (5), a Prospero Aquitano (6), a Paulino Antistite Nolanorum (7), a Sixto III. Pontifite Maximo

„ ecclesiastica disciplina Petri nomine, a quo ipsa quoque descendit, reverentiam, quam „ debes, exsolvat; tantam enim huic Apostolo canonica antiquitas per sententias om„ niam voluit esse potentiam ex ipsa quoque Christi Dei nostri promissione, ut & ligata „ solveret, & soluta vinciret; par potestatis data conditio in eos, qui Sedis hæredita„ tem, ipso annuente, meruissent. Habet enim ipse cum omnium Ecclesiarum, tum hu„ jus maxime, ubi sederat, curam, nec patitur aliquid privilegii aut aliqua titubare „ aura sententiæ, cui ipse sui nominis firma, & nullis hebetata motibus constituit fun„ damenta. & quæ sine suo periculo temere nullus incessat. Cum ergo tantæ auctorita„ tis Petrus caput sit &c.

1 Cælestinus Pontifex *ep. XI. ad Episcopos Illyrici anno circiter 425. scripta p. 1064. collect. epistolar. Rom. Pontificum edit. Constantii Paris. ann.* 1721. „ Nos, *inquit*, „ præcipue circa omnes cura constringimur, quibus necessitatem de omnibus tractandi „ Christus in s. Petro Apostolo, cum illi claves aperiendi, claudendique daret, indul„ sit, & inter Apostolos suos, non qui altero esset inferior, sed cum maxime, qui esset „ primus, legit.

2 Synod. Ephesina *Act. III. pag. 1478. tom. I. Concilior. edit. Hard. Paris.* sententiam Philippi Apostolicæ Sedis Legati secuta est, quæ sententia est hujusmodi: „ Nul„ li dubium, immo seculis omnibus notum est, quod sanctus, beatissimusque Petrus „ ἔξαρχος, ἡ κεφαλὴ τῶν ἀποστόλων *Princeps, & caput Apostolorum* ὁ κίων τῆς πί„ στεως, θεμέλιος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας *fidei columna, & Ecclesiæ Catholicæ fun„ damentum* a Domino nostro Jesu Christo Salvatore humani generis, ac Redemtore „ claves regni accepit, solvendique, ac ligandi peccata potestas ipsi data est, qui ad „ hoc usque tempus, & semper in suis successoribus vivit, & judicium exercet.

3 Isidorus *lib. I. ep. CXLII.* qui eodem tempore, quo celebrata hæc Synodus fuit, florebat, *ad Ironem scholasticum pag. 29. edit. Veneta an.* 1745. Petrum Apostolicei Sodalitii Coryphæum, & *lib. II. epist. LVIII. pag. 102. Apostolorum antesignanum &* *epist.* CXC. *pag. 115. Apostolici chori præsulem*, vocat.

4 *Sermone* CLIV. *p. 135. edit. opp. an.* 1633. „ Petrus, *inquit*, a petra nomen ade„ ptus est, quia primus meruit Ecclesiam fidei firmitate fundare.

5 *Lib. II. cap. I. tom. IV. pag. 131. edit. Paris. an* 1638. Nec Simon fore jam no„ men sibi, sed Petrus, prædixit, vocabulo ipso commode significans, quod in eo tam„ quam in petra firmissima suam esset ædificaturus Ecclesiam.

6 *Lib. singul. sententiarum ex Augustino p. 349. edit. Veneta an. 1744. n.* CCCLXIII. *al.* CCCLXI. *al.* CCCLIX. „ Nec illius se B. Petri defendas exemplo, qui se multis lacri„ mis & accusavit, & lavit: at principem suum Ecclesia non negationis, sed pœnitentiæ „ imitatione sequeretur „. *Et Carmine de Ingratis v. 40. seqq.* Petri caussa caput „ mundi Sedem Romanam esse factam testatur *pag.* 72.

„ Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris
„ Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
„ Religione tenet.

7 *Poemate XV. al. XIX. carm. IV. v. 260. seq. pag. 397. edit. opp. Veron. an.* 1736.
. . . . Veterem remeare recenti

Histo-

mo (1), a s. Leone (2) cujus tanta est, non apud Latinos modo, sed etiam apud Græcos, ob eversam hæresim Eutychianorum, existimatio, & auctoritas, ut vix quisquam tanta, ut ille, consensione utriusque Ecclesiæ, tamque magnis laudibus celebratus fuisse videatur (3), ab Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano, in iis litteris, quas in Gallias ad Aëtium comitem, & magistrum utriusque militiæ adversus Hilarium

Historia video speciem, qua jussus abire
Bis seno sublimis in agmine discipulorum
Petrus, sponte sua vinclis labentibus, æque
Carcere processit clauso &c.

1 *Epist.* v. *ad Cyrillum Alexandrinum anno* 433. *scripta pag.* 125. *seq. tom.* 1. *collect. epistolar. Romanor. Pontificum edit. Constantii num.* 2. ,, Ad B. Apostolum Petrum
,, fraternitas universa convenit; ecce auditorium congruens auditoribus, conveniens
,, audiendis. Habuerunt Coepiscopi nostri illum congratulationis testem, quem habe-
,, mus honoris exordium,,. *Et epistola ad Johannem Antiochenum num.* 5. *pag.* 1260.
,, Beatus Petrus Apostolus in successoribus suis, quod accepit, hoc tradidit. Quis ab
,, ejus se velit separare doctrina, quem ipse inter Apostolos primum magister edocuit.

2 s. Leo sermone II. *habito in Anniv. die suæ assumt. ad Pontif. cap.* II *pag.* 5 *seq. tom.* 1. *opp. edit. Rom. an.* 1753. ,, Soliditas, *inquit*, fidei, quæ in Apostolorum prin-
,, cipe est laudata, perpetua est, & sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit,
,, ita permanet, quod in Petro Christus instituit... *Cap.* III. Manet ergo dispositio
,, veritatis, & B. Petrus in accepta fortitudine petræ perseverans, susceptа Ecclesiæ
,, gubernacula non reliquit. Sic enim præ ceteris est ordinatus, ut dum petra dicitur,
,, dum fundamentum pronunciatur, dum regni cælorum janitor constituitur, dum ligan-
,, dorum, solvendorumque arbiter, mansura etiam in cælis judiciorum suorum definitione,
,, præficitur, qualis ipsi cum Christo esset societas, per ipsa appellationum ejus myste-
,, ria noscremus,,. *Et sermone* III. *cap.* II. *pag.* 8. ,, Multo est dignius ad Beatissimi
,, Petri Apostoli gloriam contemplandam aciem mentis attollere... qui ab ipso omnium
,, charismatum fonte tam copiosis est irrigationibus inundatus, ut cum multa solus acce-
,, perit, nihil in quemquam sine illius participatione transierit... De toto mundo unus
,, Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cun-
,, ctisque Ecclesiæ patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint,
,, multique pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit &
,, Christus,,. Inde descriptis Christi servatoris verbis de Petro, mox ea interpretatur
hoc modo: ,, Ego tibi notam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus, idest, cum ego
,, sim inviolabilis Petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum,
,, præter quod nemo potest aliud ponere, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute soli-
,, daris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia,,.
Confer quæ sequuntur. Quinetiam *sermon* LXXXII. *capit.* III. *pagin.* 235. idem Leo
Petrum principem Apostolici ordinis vocat, qui (*ut est in serm. ne* XCVIII. *al.* XCIV. *cap.* 1. *pag.* 274. ,, Beatitudinis felicitate donatus, sacram inviolabilis petræ acciperet
,, firmitatem, super quam fundata Ecclesia portis inferi, & mortis legibus prævaleret,,.
Mitto cetera, quæ eodem ipso sermone continentur, ne longior sim, quam oportet.

3 s. Leo *epist.* V *ad. Episcopos Metropolitanos per Illyricum constitutos cap.* II. *p.* 28. *tom.* II. *ejusd. edit.* ,, Per omnes Ecclesias, *inquit*, cura nostra distenditur exigente hoc
,, a nobis Domino, qui Apostolicæ dignitatis Beatissimo Apostolo Petro primatum fidei
,, suæ remuneratione commisit, universalem Ecclesiam in fundamenti ipsius soliditate

at Cu-

rium Arelatensem Episcopum dederunt (1), ab Synodo Chalcedonensi, quam etsi Protestantes, ita ut eorum fert error, per summam injuriam, in hoc genere parvi esse faciendam putant, Græci tamen, quibuscum nobis summa est in hac tam gravi, tamque celebri quæstione contentio, non probant modo, sed etiam summam obtinere auctoritatem defendunt (2), a Theodorito Cyrensium Episcopo (3), a Maximo Taurinensium (4), a Felice Tertio, & Gelasio Primo Pontificibus Maximis, ab Johanne Cassiano, ab incerto, sed vetere illo quidem scriptore operis, quod *de omnium Gentium vocatione* inscribitur, ab Eucherio Lugdunensi, modo habendus auctor sit Homiliarum, quæ Eusebio Emisseno tributæ aliquando fuerunt, qui sane omnes

„ constituent &c. „. *Et epistol. x. ad Episcopos per Viennensem Provinciam constitutos pag. 38. cap.* 1. „ Hujus muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocarit, ut ab ipso, quasi quodam capite dona sua velut in corpus diffunderet, ut exortem se mysterii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere „. Sexcenta sunt in Leonis Epistolis, quæ brevitatis caussa prætermitto, cum hæc ad rem confirmandam satis esse videantur.

1 Exstat in serie Epistolarum s. Leonis post *epistolam* x. *pag.* 45. *ejusdem edit.* Habet autem hoc modo: „ Quum Sedis Apostolicæ primatum sancti Petri meritum, qui princeps „ est Episcopalis coronæ, & Romanæ dignitas civitatis, sacræ etiam synodi firmarit „ auctoritas, ne quid præter *auctoritatem* sedis istius inlicitum præsumtio attentare „ nitatur &c.

2 Mitto eam, quæ est relata in Acta synodi, Epistolam Valentiniani Augusti ad Theodosium Imperatorem *tom.* II. *Concilior. p.* 37. & sententias Legatorum Romani Pontificis, quæ exstant *ibid. pag.* 68. ac cetera, quæ in ejusdem synodi Actis de s. Petri præcipua potestate leguntur. Hoc uno contentus ero, quod est in *Act.* III. *ejusdem Concilii pag.* 346. „ Sanctissimus & Beatissimus Episcopus Magnæ senioris Romæ Leo, per nos „ & per præsentem sanctam synodum, una cum ter beatissimo, & omni laude digno B. Pe„ tro Apostolo, qui est πέτρα, ἡ κρηπὶς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. *qui est petra, &* „ *crepido Catholicæ Ecclesiæ* καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁ θεμέλιος *& orthodoxæ fidei fun*„ *damentum* nudavit (*Dioscorum*) Episcopatus dignitate &c.

3 *Epist.* III. *ad Irenæum Episcopum tom.* IV. *opp. edit. Paris. Sirmondi pag.* 900. ubi: ὁ μέγας Πέτρος, *inquit*, τῶν ἀποστόλων ὁ πρῶτος. *Magnus Petrus primus Apostolorum*: Et *epistola* LXXVII. *pag.* 947. „ ὁ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς τῶν ἀποστόλων τὸν πρῶ„ τον, οὗ τὴν ὁμολογίαν. *Dominus noster Christus Apostolorum primum, cujus confes*„ *sionem* veluti basim quamdam, ac fundamentum Ecclesiæ dixerat, fluctuare . . . per„ misit. &c. Ac de Theodorito alias.

4 Obiit anno *Chr.* 420. In *serm. in natali Petri, ac Pauli Apostolorum pag.* 353. *edit. Veneta an.* 1741. „ Hic est Petrus, *inquit*, cui Christus Dominus communionem „ sui nominis libenter indulsit, ut enim sicut Paulus Apostolus edocuit: *petra erat Chri*„ *stus*; ita per Christum Petrus factus est petra, dicente ei Domino: *tu es Petrus, &* „ *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Sunt autem horum similia, quæ persequitur *in Homiliis de eodem argumento* II. III. IV. *&* V. *pag.* 352. *seqq.*

nes(1) quinto seculo floruerunt, etsi eorum aliqui jam usque ab extremo fere quarto seculo clarere cœperint, fuisse hoc idem demonstratum neget? Sexto autem seculo dici vix potest, quam multi, quanta virtutis, sapientiæque existimatione insignes viri, Petrum dignitate, auctoritateque *primatus* ceteris Apostolis, Christi quidem sententia, antecelluisse, præfectumque universæ Ecclesiæ fuisse, testati sint. Quorum quum, non testimonia dicam (id enim ab eo præsertim, qui brevitatem consectetur, fieri nullo modo potest) sed nomina ipsa describere longum, difficile, plenumque molestiæ opus sit, perpaucos nominabo, qui vel honoris gradu, vel celebritate doctrinæ præferendi esse ceteris videantur. Missis autem Romanis Synodis, quarum prior anno 501. (2) est habita, altera anno 502 (3), tertia an. 503 (4) quarta sub Bonifacio anno 531. in qua lectæ Stephani Larissensis Metropolitæ litteræ sunt, quibus in litteris S. Petrus *Pater*, *& Doctor Ecclesiæ* appellabatur (5), & Pontificibus Maximis Hormisda (6), Johanne Secundo (7), Vigilio Pela-

1 Felix III. P. M. *ep* v. *ad Zenonem Imperatorem tom.* II. *Concilior. edit. Paris. Harduini pag.* 827. Gelasius *ep.* I. *ad Euphemianum Constantinopolitanum tom. eodem Concilior. pag.* 879. *& epist.* II. *ad Faustum p.* 884. *& epist.* IV. *ad Anastasium Imperatorem ibid. pag.* 894. *& in Synodo Romana an.* 494. *habita c.* 1. *p.* 938. *& in altera Synodo an.* 485 *celebrata pag.* 944. Cassianus *lib. de Incarnatione Domini* III. *cap.* XII. *seqq. pag.* 995. *seqq. edit. Atrebatens. an.* 1628. Auctor *libri de voc. gentium*, *qui auctor anno circiter* 440. *floruit*, *lib.* II. *cap.* XXVIII. *pag.* 516. *opp. s. Prosperi Aquitani edit. Veneta an.* 1744. s. Asterius Amasceæ Episcopus *Homil. in Sanctos Petrum, & Paulum*, quæ extat in *Append. opp. Prosperi edit. modo laudata pag.* 288. *seq.* Eucherius Lugdunensis, sive quisquis vetus ille est auctor, cujus extant sermones *tom.* VI. *Biblioth. PP. edit. Lugdun. serm. in Vigil. & in Natali S. Apostoli Petri*, *pag.* 794. *seq.*

2 In Synodo Romana Palmari sub Symmacho Papa *tom.* II. *Concilior. edit. Harduini pag.* 967. Episcopi de Pontifice Romano loquuntur hoc modo: „ Scientes, quia ejus „ sedi primum Petri Apostoli meritum, vel principatus, deinde sequuta jussionem Do„ mini Conciliorum venerandorum auctoritas ei singularem in Ecclesiis tradidit po„ testatem.

3 *Tomo* 2. *Concilior. pag.* 978. *seqq. edit. Hard.* „ Quanto magis, quod in Aposto„ lica Sede non existente præsule, qui prærogativa Beati meritis Apostoli Petri per uni„ versum orbem primatum obtineat sacerdotii.

4 *Tom. eod. p.* 983. „ Sedes Apostolica, quæ solida Petri confessione stabilita est &c.

5 *Tom. eod. pag.* 1111.

6 *Epist.* v. *ad Episc. Hispaniæ tom.* II. *Concilior. edit. Hard. pag.* 1022. *& epist.* X. *ad Johannem Nicopolitanum Episcopum scripta an.* 516. *pag.* 1030.

7 *Epist.* II. *ad Justinianum Imperatorem an.* 534. Scribit autem hoc modo: „ Ro„ manæ Sedis reverentiam conservatis, & ei cuncta subjicitis, & ad ejus deducitis uni„ tatem, ad cujus auctorem, hoc est Apostolorum primum, Domino loquente, præce„ ptum est, *pasce oves meas*.

(1), Pelagio Secundo (2), & Gregorio Magno, quem Dialogum Græci, ob perscriptos ab eo libros Dialogorum, vocant (3); ne qui Nectario Patriarchæ Hierosolymitano majorum gentium Photiano (4) similes reperiantur, qui non esse Romanis Episcopis auscultandum respondeant, suam caussam contra adversarios Apostolicæ Sedis agentibus (quamquam est eorum summa in hoc item genere auctoritas, cum acceptum a majoribus dogma in posteros propagavarint); his, ut ajebam, missis, quem umquam hominem Protestantes, Græcique tam imperitum antiquitatum, tamque ineptum futurum putant, qui cum nulla præjudicata opinione ducatur, tum non modo Fulgentium (5) Ruspensem, (6) Avitum Viennensem, (7) Ennodium

1 *Epist. ad universam Ecclesiam anno 552. scripta, quæ extat tom.* III. *Concilior. ejusdem edit. pag.* 5. „ Hinc est quod Deus noster contra errorum hujusmodi feritatem pa„ storale cælitus armarit officium, quod Beatissimo Petro Apostolo trina præceptione „ commendans ait: *pasce oves meas*. Et recte illi pascendarum est cura commissa, cujus „ fidei præclara confessio Dei est ore laudata. Confitenti enim salutariter, ac dicenti: „ *tu es Christus filius Dei vivi*, perennis beatitudo rependitur, & columbæ filius voci„ tatur, & claves regni cælestis accipit „. Idem *pag.* 6. Petrum *Apostolorum primum* vocat.

2 *Epist.* IV. *ad Episcopos Istriæ tom.* III. *Concilior. edit. ejusdem pag.* 419.

3 Innumera sunt Gregorii de Petro Principe Apostolorum, & petra, & capite, & fundamento Ecclesiæ loca. Nos pauca hic indicabimus. Itaque confer, si placet, ejus *de libertate Monachorum Decretum, quod ex* VII. *libro, epist.* XVII. *Ind.* I. *in collectionem Conciliorum translatum est. Vide tom.* III. *Concil. edit. Harduin. pag.* 538. *Lib. item* V. *epist.* XX. quæ est ad Mauricium Imperatorem *pag.* 748. *t.* II. *edit. opp. Monach. S. Mauri*, ubi: „ Cunctis, *inquit*, Evangelium scientibus liquet, quod .... Sancto & om„ nium Apostolorum principi Petro Apostolo, totius Ecclesiæ cura commissa est „. *Et lib.* I. *Dialogorum cap.* XII. *p.* 205. *tom. eodem* quo loco Petrum *principem, primumque* Apostolorum nominat.

4 Huic attribuitur *liber Antirrheticus adversus Petrum* Minoritam περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα *de Primatu Papa*, qui liber primum Jasi in Moldavia, deindeque una cum Petri Alixii versione Londini an. 1708. editus fuit. In priore autem Moldaviensi an. 1682. editione, qua nos utimur *pag.* 91. sic habet. πάπων δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν μαρτυρίας οὐ δὲ ἀκούειν δίκαιον. *Paparum autem de se ipsis testimonia audire, æquum non est*. At audierunt, hisque jam consenserunt veteres non Latini solum, sed etiam Græci, quod ex iis, quæ deinceps dicentur, magis magisque constabit.

5 *Lib. de Remiss. Peccatorum ad Euthymium* 2. *cap.* XIX. *pag.* 314. *edit. opp. Paris. ann.* 1684.

6 *Epist. ad Senatores Urbis Romæ an.* 503. *scripta, quæ extat tom* II. *Conciliorum edit. Hard. pag.* 982. ubi: „ Nec minus diligatis, *inquit*, in Ecclesia vestra sedem Petri, „ quam in civitate apicem mundi.

7 Confer Ennodii Ticinensis *lib.* V. *epist.* X. *pag.* 343. *tom.* IX. *Bibl. Patrum edition. Lugd. & epist.* XXIII. *lib.* V. *pag.* 343. *& lib.* IX. *epist.* XIX. *pag.* 369. *& libell. Apologet. de synodo pag.* 380. ubi hæc habet: „ Aliorum forte hominum caussas Deus volue„ rit per

dium Ticinensem, Victorem (1), Facundum Hermianensem (2), Possessorem Africanum (3), Cæsarium Arelatensem (4) Episcopos, Ægidium Abbatem, & Messianum Notarium (5), Fulgentium Ferrandum (6), aliosque fere innumerabiles scriptores latini ritus; sed Justinianum etiam (7) Impe-rato-

„ rit per homines terminare, sedis istius (Romana) præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio. Voluit B. Petri Apostoli successores Cælo tantum debere innocentiam, „ & subtilissimi discussoris indagini inviolatam exhibere conscientiam. Nolite æstimare „ animas de inquisitoribus non habere formidinem, quas Deus præ ceteris suo reservavit „ examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quando ipso fa- „ ctorum utitur teste, quo judice. Dicas fortitan, omnium animarum talis erit in illa di- „ sceptatione conditio. Replicabo uni dictum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c.* Sanctorum voce Pontificum dignitatem Sedis ejus factam toto orbe venerabilem, dum illi, quidquid fidelium est, ubique submittitur, dum totius „ corporis caput esse designatur „. Confer *& lib.* tI. *pag.* 21. *num.* 2v.

1 Floruit is Episcopus seculo v. ut qui memoratur in *collat. Afric. ann.* 484. *tom.* tI. *Concilior. pag.* 872. *edition. Hard.* suamque Historiam Persecutionis Vandalicæ scripserit *an.* 487. tertio nempe ac decimo ante initium seculi vI. anno. Is *lib.* ejus *Hist.* v. *n.* 22. *pag.* 48. *edit. Ruinart. Veneta an.* 1732. *Præcipue Petrum* invocat, quæritque, *cur sileat pro ovibus, & agnis a communi magno Domino magna ei cautela, & sollicitudine commendatis?*

2 *Lib.* 2. *pag.* 722. *cap.* 1I. *tom.* 1I. *opp. Sirmondi edit. Paris. an.* 1696. ad s. Cypriani sententiam adludens Facundus, scribit hoc modo: „ Petrus Apostolorum primus, cum „ non recte ambularet ad veritatem Evangelii, reprehensus a Paolo minimo Apostolorum „ non indigne tulit, nec pro sui primatus gloria resistentem sibi despexit.

3 Hujus extat ad Hormisdam Pontificem de Fausti Rhegiensis Episcopi dogmatibus circa gratiam Christi epistola scripta *an.* 520. *tom.* 1I. *Concilior. edit. Harduini pag.* 1037. in qua sic habetur: „ A quo magis est nostris fidei stabilitas expectanda, quam ab „ ejus Sedis præside, cujus primus a Christo rector audivit: *Tu es Petrus, & super hanc* „ *petram ædificabo Ecclesiam meam?*

4 Hujus item est ad Symmachum Papam an. 503. scripta epistola, cujus hoc est initium: „ Sicut a persona B. Petri Apostoli Episcopatus sumit initium, ita necesse est, ut discipli- „ nis competentibus sanctitas vestra singulis Ecclesiis quid observare debeant, evidenter „ ostendat „. *Tom.* 2I. *Concilior. edit. Hard. pag.* 956. Nempe hoc voluit: Ita Episcopum Romanum ceteris Episcopis eminere, ut primas obtinebat Petrus in Ecclesia partes; quamobrem institutendos docendosque esse Episcopos, adeoque Ecclesias ab eo, qui Sedem Petri occuparet.

5 Hi cum Symmacho Papæ libellum obtulissent, confessi sunt, non ob aliam certe caussam, quam quod Petrus princeps Apostolorum, atque universæ Ecclesiæ esset: „ Omnibus „ Ecclesiarum Pontificibus, quæ in toto orbe diffusæ sunt, Apostolicam Sedem sibimet vindicare principatum „. Confer *tom.* v. *Concilior. edit. Veneta an.* 1728. *pag.* 439.

6 Eodem spectant, quæ habet Fulgentius Ferrandus *epist. ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum tom.* Iv. *Bibliotheca PP. edit. Lugd. pag.* 509. „ Interroga, *inquit*, si quid veritatis cupis audire, principaliter Apostolicæ Sedis antistitem, cujus sa- „ na doctrina constat judicio veritatis, & fulcitur munimine auctoritatis „. Hæc vero nisi ob verba Christi ad Petrum, quibus hic constitutus petra Ecclesiæ fuit, quam ob aliam caussam dicta fuerint, ne suspicari quidem possum.

7 Ejus litteras ad Johannem Papam describemus alio loco, cum tempus monuerit, opportune; quibus quidem ea litteris plane constat, conjungendos, subdendosque esse Episcopos omnes Pontifici Maximo, quod is successor B. Petri sit, illiusque Apostolicam Sedem occupet. Confer *tom.* tI. *Concilior. edit. Hard. pag.* 1146. *seq.*

ratorem, Evagrium Scholasticum (1), Orientales Episcopos, qui ad Symmachum Pontificem initio fere sexti seculi hoc modo scripserunt: „ Hæc diximus, sanctissime, ausi supplicare non pro perditione unius ovis, neque pro perditione unius drachmæ, sed pro amica nobis salute, non Orientalium partium tantum, sed trium prope plagarum habitabilis mundi, non corruptibili argento, aut auro redemtarum de vana conversatione a parentibus tradita, sed pretioso Sanguine agni Dei, sicut docuit Beatus gloriosorum Apostolorum princeps, cujus Cathedram beatitudini tuæ credidit Christus (2) „: Marianum presbyterum, & primatem Monachorum regiæ civitatis Constantinopoleos, ceterosque Byzantinos, & Hierosolymitanos Archimandritas, a quibus hæc sunt ad Agapetum Pontificem scripta: „ Hæc quidem dumtaxat portamus, licet incredibilia, & a diris doloribus incurvati, spem habentes ad clementissimum Deum, qui in tempore opportuno vestrum adventum nobis ostendit, quod sicut Petrum *magnum Apostolorum principem*, his qui Romæ erant in depositionem præstigiarum Simonis Goetici misit, sic & vos misit in depositionem, & expulsionem Severi &c. (3) „. Orthodoxos item Episcopos Orientis sic ad Agapetum eumdem (4) scribentes: „ Ex quo Christus Deus noster pro debitis vobis præmiis propter ipsius in omni tempore cum vera fiducia sua invisibili, ac terribili virtute divulgatam confessionem super venerabile caput vestrum requievit, cum sedem Apostolorum vobis, Pater Beatissime, commisit, & *firmavit* super *firmam petram pedes vestros &c.* clarificati a spirituali splendore vestro, per quem tamquam lucerna resplendens super sancto candelabro caliginem

1 In *lib.* II. *Hist. Eccles. cap.* IV. *pag.* 365. *edit. Taurinensis* describens verba Legatorum Romani Pontificis, qui synodo Chalcedonensi præfuerant, iisque consentiens, ita ut synodus ipsa fecerat: *Beatissimum* nominat, *& omni laude dignissimum Petrum Apostolum* ὅς ἐστι πέτρα, ἡ κρηπὶς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἡ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως θεμέλιος, *qui est petra & basis catholicæ Ecclesiæ, & orthodoxæ fidei fundamentum*.

2 *Tom.* II. *Concilior. edit. Veneta pag.* 433. *seq.*

3 *Tom.* II. *Concilior. edit. Harduini pag.* 1205. πέτρον τὸν μέγαν τῶν ἀποστόλων κορυφαῖον.

4 *Tom.* II. *Concilior. edit. Har pag.* 1218.

„ ginem eorum, qui in tenebris ſedent, depuliſtis, & cæcos „ illuminaſtis &c. „: Quem inquam, tam ineptum, tamque indoctum ſeſe reperturos Proteſtantes putant, qui cum hos aliosque vel Græcos, vel Syros ſcriptores, id decus B. Petro tribuiſſe legat, propterea quod ita a Chriſto Servatore ſtatutum, traditumque a Patribus fuerit; repugnandum his tamen, ac novis credendum arbitretur?

Neque minus perſpicui ſunt Patrum, qui ſeptimo ſeculo floruerunt, de Petro principe Apoſtolorum, univerſæque Eccleſiæ capite, ac moderatore loci. Pontifices namque Maximi, ut Bonifacius Quartus in ea, quæ eſt ad Athelbertum Anglorum Regem epiſtola (1), Martinus in iis litteris, quæ ſunt ad Johannem Epiſcopum Philadelphiæ (2), nec vero in iis ſolum, ſed etiam in ſynodi Lateranenſis actione ſecunda (3), Agatho, cujus eſt luculentiſſimum in Romano Concilio anno 679. habito, teſtimonium (4), Leo ſecundus in ea, quæ eſt in actis ſynodi ſextæ anno ſexcenteſimo octogeſimo primo celebratæ, ad Conſtantinum Imperatorem epiſtola; inque altera, quam ad Epiſcopos Hiſpaniarum dedit (5); Patres ipſi ſynodi ſextæ, quorum certe magna

apud

1 Scripta e Concilio Romano *an.* 610. In ea enim *Petrum principem Apoſtolorum*, Romanosque Pontifices *illius ſucceſſores* vocat.

2 *Epiſt.* v. *pag.* 629. „ Hoc tibi omni modo facere præcipientibus nobis ex Apoſtolica „ auctoritate, quæ data eſt nobis a Domino διὰ πέτρου τοῦ πανάγίου, καὶ κορυφαίου τῶν „ ἀποστόλων *per Petrum ſanctiſſimum, & Coryphæum Apoſtolorum*.

3 *Ann.* 649. *tom.* III. *Concilior. edit. Hard. pag.* 758. ubi: „ Humilitatem, *inquit*, „ competenter minime præſumens abrogatum eumdem Paulum (Conſtantinopolitanum) „ habere, ſed conſacerdotem appellans, donec judicium de eo *noſtra Apoſtolica auctori-* „ *tatis, hoc eſt Petri Coryphæi Apoſtolorum, ut qui in fidem acceperit, & conſequi* „ *præ omnibus meruerit a Rege regum Chriſto Deo claves regni cælorum*.

4 *Tom.* III. *Concilior. pag.* 1039. „ Nos prævidimus, & conſtituimus, ut ſtatuta il- „ la, quæ ſynodalibus decretis jamdudum ſolidata per Beatum Petrum principem Apoſtolo- „ rum fuerunt . . . illibata ſerventur „ . Confer ejuſdem epiſtolam ſynodicam ad Conſtanti- „ num, quæ extat *Act.* IV. *ſynodi* VI. *pag.* 1123. *tom. eod.* III. *Concilior.*

5 *Epiſt. ad Conſt. Imp. tom.* III. *Concilior. pag.* 1474. „ Hanc rectæ traditionis nor- „ mam . . . ſancta tunc, & magna Synodus, Domini, & veſtro favore celebrata, ſuſce- „ pit . . . utpote τοῦ μακαρίου πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων *Beati Petri Cory-* „ *phæi Apoſtolorum* ſinceram doctrinam in ea agnoſcens . . . Et quia ſancta ſynodus defi- „ nitionem rectæ fidei, ut dictum eſt, pleniſſime prædicavit, quam & Apoſtolica Sedes „ B. Petri Apoſtoli, cujus, licet impares, miniſterio fungimur, veneranter ſuſcepit, „ idcirco & nos, & per noſtrum officium hæc veneranda Sedes Apoſtolica concorditer, ac „ unanimiter his, quæ definita ſunt ab ea, conſentit, & Beati Petri auctoritate confirmat „.

„ Epiſc.

apud omnes, imprimisque apud nos, Græcosque auctoritas esse debet (1), pluresque alii non *Occidentales* modo, sed etiam *Orientales* ejus ætatis scriptores, quos brevitatis caussa prætermittimus, collocatum a Christo fuisse Petrum in eo dignitatis, honorisque gradu confessi sunt. Eodemque spectant Gregorii secundi (2), Zachariæ (3), Pauli (4), Hadriani (5) Pontificum Romanorum, & Bonifacii Moguntini (6), utque ceteros præteream, Constantini Imperatoris

Epist. vero ad Episcopos Hispaniæ *tom. eodem pag.* 1730. „ Pro (puritate fidei), *inquit*, „ hæc sancta Ecclesiarum omnium mater Apostolica Sedes (Apostolicam dicit, quod a Pe„ tro *Principe Apostolorum*, sic enim eum *pag.* 1731. vocat, fundata, atque occupata „ fuisset) usque ad victimam desudavit semper, & desudat „. Horum similia sunt, quæ scripsit ad Ervigium regem Hispaniæ *ibid. pag.* 1734. „ Hoc etiam & in sanctis suis disci„ pulis Salvator mundi Dei filius esse constituit, qui Beatum Petrum, sui vice discipulo„ rum suorum instituit principem ... Ad quod perfectius obtinendum, sicut instanter ora„ mus, dum Dei dignatione patrum ordine fungimur, & Beati Petri Apostolorum Princi„ pis, licet impares ... locum implemus; ita prædicando ... ad beatæ vitæ meritum „ curamus provehere.

1 Patres synodi VI. *epist. ad Agathonem Papam*, quæ exstat *Act.* XVIII. *tom.* III. *Concilior. pag.* 1438 *ejusd. edit.* „ Tibi, *inquiunt*, ὡς πρωτοθρόνῳ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκ„ κλησίας *ut primæ sedis oecumenicæ Ecclesiæ antistiti*, quid agendum sit relinquimus „ ἐπὶ τὴν στερεὰν πέτραν ἑστῶτι τῆς πίστεως *stanti supra firmam fidei petram* libenter „ acquiescentes veræ confessionis litteris a vestra paterna beatitudine ad piissimum Impe„ ratorem missis, quas ἃ ὡς ἀπὸ τῆς κορυφαίας τῶν ἀποστόλων ἀκρότητος *ut a summo* „ *Apostolorum vertice* divine perscriptas agnoscimus.

2 Epist. ad Bonifacium *tom. eodem Concilior. pag.* 1857. „ In nomine indivisibilis Tri„ nitatis per inconcussam auctoritatem B. Petri Apostolorum principis „. Confer ejusdem Pontificis *epist.* II. *ad ipsum* Bonifacium Episcopum *ibid. pag.* 1858. & epist. ad Leonem Isauricum *tom.* IV. *pag.* 1.

3 Epist. ad Burchardum Wirtzemburgensem *an.* 743. *scripta tom.* III. *Concilior. edit. ejusd. pag.* 1884. & *epist.* X. *ad Bonifacium ibid. pag.* 1910. & *Concilium Romanum an.* 743. *habitum ibid. pag.* 1930.

4 Confer ejus constitutum *ann.* 761. editum *tom.* III. *Conciliorum edition. Harduin. pag.* 2001.

5 *Epist. ad Carolum Magnum ibidem pag.* 2017. *seqq.* & in Privilegio Monasterio S. Dionysii concesso anno Christi 786. *pag.* 2021. *epist.* II. *ad Carolum Magnum p.* 2022. & epistola ad Constantinum, & Irenem *in Act. synodi* VII. *Oecumenica Nicanæ anno* 787. *celebratæ pag.* 79. *seqq. tom.* IV. *edition. Harduin.* Et epist. ad Episcopos Hispaniæ *ibid. pag.* 867.

6 In indiculo sacramenti, quod cum Episcopus ordinaretur edidit; *tom.* III. *Concil. pag.* 1857. sic habet: „ Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus Tibi B. Petro Apo„ stolorum Principi .... me omnem puritatem fidei exhibere &c. „. Et in Canonibus, & statutis synodi *Epist. ejus* cv. *ad Gualbertum Archiepiscopum tom.* III. *Conciliorum pag.* 1925. „ Decrevimus in nostro synodali conventu, & confessi sumus fidem Catholi„ cam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ nostræ velle „ servare sancto Petro, & Vicario ejus velle subjici, synodum per omnes annos congre„ gare, metropolitani pallia ab illa sede quærere, & per omnia præcepta Petri canoni„ ce sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur; & ipsi confessioni „ universi consensimus, & subscripsimus, & ad corpus s. Petri Principis Apostolorum „ direximus.

ris (1), & Tarasii Patriarchæ (2) Constantinopolitanæ Sedis sententiæ, quos omnes octavo Ecclesiæ seculo floruisse constat. Atque sunt quidem Constantini verba hujusmodi : ,, Tamquam verus primus Sacerdos (*alloquitur enim Hadrianum Pontificem*) & is qui in loco, & sede sancti, & superlaudabilis Apostoli Petri præsidet, sicut dictum est, ,, ascendat, & simulacrum omnibus Sacerdotibus, qui hic ,, sunt, inveniatur ,,. Tarasius autem ad eumdem Hadrianum scribens ,, Vestra, *inquit*, *fraterna & summo Pontificio deco-* ,, *rata Sanctitas*, *ἀρχιεροπρεπὴς ἀδελφικὴ ἁγιωσύνη* cum his ,, (Apostolis) per deiloquas suas doctrinas quodammodo ,, sermocinata, & ab eis accepto veritatis verbo, spinosas ,, herbas, quæ nunc germinaverunt, fidelissimorum, & ,, pacificorum Imperatorum veritati concordans evellere ,, machæra spiritus festinavit, mittens secundum scriptam ,, sibi petitionem nostram ad universalem synodum facien- ,, dam *æquivocos viros* (*hoc est*, *qui eodem nomine vocantur* ; ,, *Petrus enim uterque legatus appellabatur*) *τῷ πρωτάρχῳ* ,, *τῶν ἀποστόλων πέτρῳ Principi Apostolorum Petro* ,, . De Scriptoribus autem, qui nono seculo ad Photii usque tempora, immo vero, qui vivo Photio, multoque etiam post claruerunt, latinis, græcisque quid dicam ? quorum sane summa semper fuit de principatu, singularique Petri auctoritate consensio. Nam Theodorus Studites Nilum Johannis Chrysostomi discipulum (3), Gregorium Nyssenum Basilii Fratrem (4), Ephræmum Syrum Gregorii ejusdem (5) æqua-

1 *Epistola Dival. sacra ad Hadrianum Papam tom. IV. Concil. pag. 22. edit. ejusd.*
2 *Ibid. pag.* 310.
3 *Lib. II. Epist. LXXVI. pag. 154. edit. Roman. Allatii an.* 1668. Constitutum fuisse a Christo Petrum testatur *ποιμένα τῆς οἰκουμένης ἁπάσης pastorem totius universi*.
4 Confer ejus *laudat.* S. Stephani *pag.* 339. *collect. monum. veter. Eccles. Græcæ edit. Zacagni Rom. an.* 1698. ubi ὁ μὲν γὰρ πρωτοστάτης, ἢ κορυφαῖος τῆς ἀποστολικῆς χορείας, inquit : ,, *Princeps*, *& Coryphæus Apostolici chori* convenientem dignitati suæ glo- ,, riam obtinuit, martyrii genere Dominicæ passioni haud absimili.
5 *In Encom. in Petrum*, *& ceteros Apostolos pag. 462. tom. III. Græc. Lat. edit. Rom. Jos. Assemani ann.* 1746. ubi : ,, Lucerna, *inquit*, Christus, λυχνία δὲ ὁ πέτρος ,, *candelabrum Petrus*, oleum autem subministratio Sancti Spiritus ,, . *Et pagin.* 464. ,, Salve o Petre peccatorum porta, ... discipulorum lingua, prædicantium vox, τῶν ,, ἀποστόλων ὁ ὀφθαλμός, τῶν οὐρανῶν ὁ φύλαξ, ὁ τῶν κλειδούχων πρωτότοκος, *Apostolorum* ,, *oculus*, *Cælorum custos*, *primogenitus clavigerorum*.

qualem, Basilium Seleucienſem (1), qui anno quadringenteſimo quadrageſimo octavo ſynodo Conſtantinopolitanæ interfuit, Johannem Damaſcenum (2) cujus tot ſeculo octavo adverſus hæreticos, tamque utiles Eccleſiæ pugnæ fuerunt, ceteroſque quos hactenus laudavimus, auctores ſequutus, Petrum Apoſtolorum *Principem*, & *Coryphæum*, & *magnum*, & *πρώταρχον*, *paſtoremque* (3) appellat. Theodorum autem initio fere ſeculi IX. ſacrarum imaginum cauſſa, ab iconomachis fuiſſe acerbe, crudeliterque vexatum, liquet. Nicolaus Primus Pontifex Maximus in priore epiſtola, quam ad univerſos catholicos (4) de pulſo Photii artibus e ſede Conſtantinopolitana Ignatio, & in altera, quam anno octingenteſimo ſexageſimo ad Michaelem Imperatorem (5), in ſexta quoque, quam anno octingenteſimo ſexageſimo ſecundo ad Photium (6), in octava rurſum, quam ad eumdem Michaelem Imperatorem (7), dedit, ut reliquas ejus epiſtolas, ne lon-

1 *Orat. in Davidem* XVII. *pag.* 97. *edit. Pariſ. opp. an.* 1611. Πέτρος, *inquit*, τῶν ἀποστόλων ὁ κορυφαῖος, ὁ τῶν Χριστοῦ μαθητῶν προστάτης. *Petrus Apoſtolorum Coryphæus, diſcipulorum Chriſti primas.*

2 *Opuſc. adv. Neſtorianos tom.* 1. *opp. edit. Pariſ. Lequienii ann.* 1712. *num.* XIX. *pag.* 559. ὁ πανάριστος Πέτρος ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης *præſtantiſſimus Petrus ſupremus vertex Apoſtolorum*. Confer *ejuſd. Parallela pag.* 591. *tom.* II. & *Homil. de Transfigurat. Domini pag.* 191. *ſeqq.*

3 *Refutat. Poem. Iconomach. pag.* 193. *tom.* V. *opp. Jacobi Sirmondi edition. Pariſ. an.* 1696. φανὸν Πέτρου τοῦ κορυφαίου ἀποστόλων. *Et lib.* 1. *epiſt.* XXXIII. *ad Leonem Papam.* ,, Τῷ μεγάλῳ Πέτρῳ *magno Petro*, inquit. Chriſtus Deus poſt claves regni cælorum τῆς ποιμεναρχίας ἀξίωμα *paſtoralis principatus dignitatem contulit*. *Et l.* II. *ep* LXXII. *ad Nicolaum. Et ep.* CXXXIX. *ad Steph. Præpoſitum p.* 600. ,, *B. Petrum*, inquit, *poſt negationem* ,, πρώταρχον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων *Principem reliquorum Apoſtolorum renunciat* ,, . *Et epiſt.* CXLVI. *ad Fraternit. Pelecetes pag.* 610. ,, *Petro* κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων *Principi Apoſtolorum oſtendit* τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον *virgam paſtoralem*: ſi diligis me ,, plus his, Petre, paſce oves meas.

4 *Tomo* IX. *Concilior. edit. Venet. pag.* 1289. ,, Cunctarum Chriſti ovium cura conſtringimur, cum vices ipſius gerimus, cui ſpecialiter divinitus dicitur, *paſce oves meas*, & ,, iterum *tu aliquando converſus confirma fratres tuos*.

5 *Epiſt.* II. *ibid. pag.* 1291. ,, Principatum divinæ poteſtatis, quod omnium conditor ,, electis ſuis Apoſtolis largitus eſt, ſuper ſolidam fidem Apoſtolorum principis, Petri videlicet ſoliditatem conſtituens, ejus egregium, ideſt primam ſedem deliberavit. ,, Nam voce Dominica ipſi dictum fuerat: *tu es Petrus &c.*

6 *Epiſt.* VI. *pag.* 1303. ,, Poſtquam B. Petro Principi Apoſtolorum Dominus ac Redemptor noſter Jeſus Chriſtus ... ligandi, & ſolvendi in cælo, & in terra poteſtatem tribuit, & januas regni cæleſtis reſerandas conceſſit; ſupra ſoliditatem fidei ſanctam dignatus eſt ſtabilire Eccleſiam, ſecundum illius veridicam vocem dicentis: *Amen dico* ,, *tibi, tu es Petrus &c.*

7 *Ibid. pag.* 1334. ,, Eccleſiæ Romanæ privilegia, *inquit*, Chriſti ore in Beato Petro ,, firmata, in Eccleſia ipſa diſpoſita ... divinitus radicata, atque plantata ſunt ,, . Confer etiam, quæ ſequuntur: & *epiſt.* X. *pag.* 1371. *ad Clerum Conſtantinopolitanum.*

ne longior sim, quam oporteat, missas faciam, sanctum Petrum principatum in collegio Apostolorum obtinuisse defendit. Quod ipsum testati sunt Anastasius Bibliothecarius in iis litteris, quas de synodo IV. Constantinopolitana ab se in latinam linguam conversa ad Hadrianum Pontificem scripsit (1), Sanctus Ignatius Patriarcha Constantinopolitanus, cujus extant Actione quarta synodi quartæ Constantinopolitanæ ad Nicolaum Pontificem litteræ (2), Patres synodi Romanæ contra Photium sub Hadriano Pontifice congregatæ (3), Johannes Octavus (4) cujus quidem a Photio, Græcisve Schismaticis corruptæ litteræ fuerunt (5), Nicetas Paphlagon

1 Extat *tom. v. Concilior. pag. 757. edit. Paris. Hard.* ubi Romanos Pontifices cum Petro super petram veræ confessionis stare, *scribit*.

2 *Pag. 1039. edit ejusd Harduin. tom. v.* ubi: „ Ad artus humani corporis, *inquit*, „ plagis, & vulneribus saucios curandos, medendi ars magnam medicorum copiam suppeditavit, in membris autem Christi Salvatoris omnium capitis, ac sponsi Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, unum tantum, ac solum selectum, ac universalissimum medicum, tuam nempe fraternam, paternamque sanctitatem, supremum, & fortissimum Dei verbum constituit, cum Petro τῷ τιμιωτάτῳ καὶ κορυφαιοτάτῳ τῶν ἀποστόλων *honoratissimo, & supremo Apostolorum vertici dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*.„ Hujuscemodi enim beatas voces non *soli Apostolorum Principi* τῷ κορυφαίῳ μόνῳ privata quadam sorte transcripsit, & assignavit, sed per ipsum ad omnes Romanæ Sedis Pontifices illi successuros transmisit.

3 *Ibid. pag. 1079. Act. VII. synod. IV. Constantinop.*

4 *Epist. an. 870. ad Basilium, Constantinum, & Alexandrum Imperatores script. tom. v. Concilior. edit. Harduini pag. 1166.* „ Ad auctorem (Romanæ Ecclesiæ) hoc est „ Apostolorum omnium principem, Domino loquente, præceptum est; *pasce oves meas*; „ quam esse vere omnium Ecclesiarum Dei caput, & beatorum patrum præcipuæ regulæ, & „ Orthodoxorum principum statuta declarant, & pietatis vestræ reverendissimi apices attestantur „. Et *pag. 1167.*„ Illa potestate fulti, quam Ecclesia Dei toto terrarum orbe „ diffusa credit nobis in ipso Apostolorum principe a Christo Deo nostro esse concessam, eodem Salvatore, Beato Petro Apostolo præ ceteris specialiter delegante: *Tibi dabo claves regni cælorum &c.*

5 Mendacia ad Johannem Pontificem scripsisse *Photium*, auctor est Nicetas Paphlagon *in s. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani vita*, quam Harduinus transtulit in *v. tom. sua collectionis conciliorum pag. 1007.* Mendax igitur cum esset Photius, mirabile sane non est, si corruptor etiam fuerit Pontificiarum epistolarum. Itaque *in edit. Roman. & in Harduini collect. tom. VI. pag. 1151. Admonitio* extat *ad Lectorem*, ab auctore nescio quo scripta, in qua hæc leguntur: „ (Iohannis) litteræ in antiquissimo codice habentur „ Vaticanæ Bibliothecæ Longobardicis characteribus exaratæ. ... At his non contentus „ Photius, cum Iohannis Pontificis auctoritate vellet omnia contra se tum Romæ, tum „ Constantinopoli acta rescindi, seque legitimum Patriarcham semper fuisse declarari, „ ad usitatum artificium redit, legatos corrumpit, παραχαράττει δὲ τοῦ πάπα τὰ γράμματα καὶ νέα ἐπιπλάττει, *litteras Papæ depravat, novasque res confingit*. Atque ut antea „ Nicolai litteris multa (vel ipse, vel nous aliquis ex ejus amicorum numero) addiderat, „ multa mutaverat, multa subtraxerat, ut Nicolaus ipse testatur (*epist. 12. ad Michaelem*

rium Arelatensem Episcopum dederunt (1), ab Synodo Chalcedonensi, quam etsi Protestantes, ita ut eorum fert error, per summam injuriam, in hoc genere parvi esse faciendam putant, Græci tamen, quibuscum nobis summa est in hac tam gravi, tamque celebri quæstione contentio, non probant modo, sed etiam summam obtinere auctoritatem defendunt (2), a Theodorito Cyrensium Episcopo (3), a Maximo Taurinensium (4), a Felice Tertio, & Gelasio Primo Pontificibus Maximis, ab Johanne Cassiano, ab incerto, sed vetere illo quidem scriptore operis, quod *de omnium Gentium vocatione* inscribitur, ab Eucherio Lugdunensi, modo habendus auctor sit Homiliarum, quæ Eusebio Emisseno tributæ aliquando fuerunt, qui sane omnes

„ constituens &c. „. *Et epistol.* x. *ad Episcopos per Viennensem Provinciam constitutos pag.* 38. *cap.* 1. „ Hujus muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocarit, ut ab ipso, quasi quodam capite dona sua velut in corpus diffunderet, ut exortem se mysterii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere „. Sexcenta sunt in Leonis Epistolis, quæ brevitatis caussa prætermitto, cum hæc ad rem confirmandam satis esse videantur.

1 Exstat in serie Epistolarum s. Leonis post *epistolam* x. *pag.* 45. *ejusdem edit.* Habet autem hoc modo: „ Quum Sedis Apostolicæ primatum sancti Petri meritum, qui princeps „ est Episcopalis coronæ, & Romanæ dignitas civitatis, sacræ etiam synodi firmarit „ auctoritas, ne quid præter auctoritatem sedis istius inlicitum præsumtio attentare „ nitatur &c.

2 Mitto eam, quæ est relata in Acta synodi, Epistolam Valentiniani Augusti ad Theodosium Imperatorem *tom.* II. *Concilior. p.* 37. & sententias Legatorum Romani Pontificis, quæ exstant *ibid. pag.* 68. ac cetera, quæ in ejusdem synodi Actis de s. Petri præcipua potestate leguntur. Hoc uno contentus ero, quod est in *Act.* III. *ejusdem Concilii pag.* 346. „ Sanctissimus & Beatissimus Episcopus Magnæ senioris Romæ Leo, per nos „ & per præsentem sanctam synodum, una cum ter beatissimo, & omni laude digno B. Petro Apostolo, qui est πέτρα, ἡ κρηπὶς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, *qui est petra, & „ crepido Catholicæ Ecclesiæ* καὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ὁ θεμέλιος *& orthodoxæ fidei fundamentum* nudavit (*Dioscorum*) Episcopatus dignitate &c.

3 *Epist.* 111. *ad Irenæum Episcopum tom.* IV. *opp. edit. Paris. Sirmondi pag.* 900. ubi: ὁ μέγας Πέτρος, *inquit*, τῶν ἀποστόλων ὁ πρῶτος. *Magnus Petrus primus Apostolorum*: Et *epistola* LXXVII. *pag.* 947. „ ὁ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς τῶν ἀποστόλων τὸν πρῶτον, οὗ τὴν ὁμολογίαν. *Dominus noster Christus Apostolorum primum, cujus confes„sionem* veluti basim quamdam, ac fundamentum Ecclesiæ dixerat, fluctuare . . . permisit. &c. Ac de Theodorito alias.

4 Obiit anno *Chr.* 420. Is *serm. in natali Petri, ac Pauli Apostolorum pag.* 353. *edit. Veneta an.* 1741. „ Hic est Petrus, *inquit*, cui Christus Dominus communionem „ sui nominis libenter indulsit, ut enim sicut Paulus Apostolus edocuit: *petra erat Christus*; ita per Christum Petrus factus est petra, dicente ei Domino: *tu es Petrus, & „ super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*. Sunt autem horum similia, quæ persequitur *in Homiliis de eodem argumento* II. III. IV, & V. *pag.* 352. *seqq.*

nes (1) quinto seculo floruerunt, etsi eorum aliqui jam usque ab extremo fere quarto seculo clarere cœperint, fuisse hoc idem demonstratum neget? Sexto autem seculo dici vix potest, quam multi, quanta virtutis, sapientiæque existimatione insignes viri, Petrum dignitate, auctoritateque *primatus* ceteris Apostolis, Christi quidem sententia, antecelluisse, præfectumque universæ Ecclesiæ fuisse, testati sint. Quorum quum, non testimonia dicam (id enim ab eo præsertim, qui brevitatem consectetur, fieri nullo modo potest) sed nomina ipsa describere longum, difficile, plenumque molestiæ opus sit, perpaucos nominabo, qui vel honoris gradu, vel celebritate doctrinæ præferendi esse ceteris videantur. Missis autem Romanis Synodis, quarum prior anno 501. (2) est habita, altera anno 502 (3), tertia an. 503 (4) quarta sub Bonifacio anno 531. in qua lectæ Stephani Larissensis Metropolitæ litteræ sunt, quibus in litteris S. Petrus *Pater, & Doctor Ecclesiæ* appellabatur (5), & Pontificibus Maximis Hormisda (6), Johanne Secundo (7), Vigilio Pela-

1 Felix III. P. M. *ep. v. ad Zenonem Imperatorem tom. II. Concilior. edit. Parif. Harduini pag.* 827. Gelasius *ep.* 1. *ad Euphemianum Constantinopolitanum tom. eodem Concilior. pag.* 879. *& epist.* 11. *ad Faustum p.* 884. *& epist.* IV. *ad Anastasium Imperatorem ibid. pag.* 894. *& in Synodo Romana an.* 494. *habita c.* 1. *p.* 938. *& in altera Synodo an.* 485 *celebrata pag.* 944. Cassianus *lib. de Incarnatione Domini* III. *cap.* II. *seqq. pag.* 995. *seqq. edit. Atrebatens. an.* 1628. Auctor *libri de voc. gentium*, *qui auctor anno circiter* 440. *floruit*, *lib.* II. *cap.* XVIII. *pag.* 516. *opp. S. Prosperi Aquitani edit. Veneta an.* 1744. S. Asterius Amasex Episcopus *Homil. in Sanctos Petrum, & Paulum*, quæ extat in *Append. opp. Prosperi edit. modo laudata pag.* 288. *seq.* Eucherius Lugdunensis, sive quisquis vetus ille est auctor, cujus extant sermones *tom.* VI. *Biblioth. PP. edit. Lugdun. serm. in Vigil. & in Natali S. Apostoli Petri*, *pag.* 794. *seq.*

2 In Synodo Romana Palmari sub Symmacho Papa *tom.* II. *Concilior. edit. Harduini pag.* 967. Episcopi de Pontifice Romano loquuntur hoc modo: „ Scientes, quia ejus „ sedi primum Petri Apostoli meritum, vel principatus, deinde sequuta jussionem Do„ mini Conciliorum venerandorum auctoritas ei singularem in Ecclesiis tradidit po„ testatem.

3 *Tomo* 2. *Concilior. pag.* 978. *seqq. edit. Hard.* „ Quanto magis, quod in Aposto„ lica Sede non existente præsule, qui prærogativa Beati meritis Apostoli Petri per uni„ versum orbem primatum obtineat sacerdotii.

4 *Tom. eod. p.* 981. „ Sedes Apostolica, quæ solida Petri confessione stabilita est &c.

5 *Tom. eod. pag.* 1111.

6 *Epist.* v. *ad Episc. Hispaniæ tom.* II. *Concilior. edit. Hard. pag.* 1022. *& epist.* x. *ad Johannem Nicopolitanum Episcopum scripta an.* 516. *pag.* 1030.

7 *Epist.* II. *ad Justinianum Imperatorem an.* 534. Scribit autem hoc modo: „ Ro„ manæ Sedis reverentiam conservatis, & ei cuncta subjicitis, & ad ejus deducitis uni„ tatem, ad cujus auctorem, hoc est Apostolorum primum, Domino loquente, præce„ ptum est, *pasce oves meas*.

(1), Pelagio Secundo (2), & Gregorio Magno, quem Dialogum Græci, ob perscriptos ab eo libros Dialogorum, vocant (3); ne qui Nectario Patriarchæ Hierosolymitano majorum gentium Photiano (4) similes reperiantur, qui non esse Romanis Episcopis auscultandum respondeant, suam caussam contra adversarios Apostolicæ Sedis agentibus (quamquam est eorum summa in hoc item genere auctoritas, cum acceptum a majoribus dogma in posteros propagavarint); his, ut ajebam, missis, quem umquam hominem Protestantes, Græcique tam imperitum antiquitatum, tamque ineptum futurum putant, qui cum nulla præjudicata opinione ducatur, tum non modo Fulgentium (5) Ruspensem, (6) Avitum Viennensem, (7) Ennodium.

1 *Epist. ad universam Ecclesiam anno 552. scripta, quæ extat tom.* III. *Concilior. ejusdem edit. pag.* 5. „ Hinc est quod Deus noster contra errorum hujusmodi feritatem pa„ storale cælitus armavit officium, quod Beatissimo Petro Apostolo trina præceptione „ commendans ait: *pasce oves meas*. Et recte illi pascendarum est cura commissa, cujus „ fidei præclara confessio Dei est ore laudata. Confitenti enim salubriter, ac dicenti: „ *tu es Christus filius Dei vivi*, perennis beatitudo rependitur, & columbæ filius voci„ tatur, & claves regni cælestis accipit „. Idem *pag.* 6. Petrum *Apostolorum primum* vocat.

2 *Epist.* IV. *ad Episcopos Istriæ tom.* II. *Concilior. edit. ejusdem pag.* 419.

3 Innumera sunt Gregorii de Petro Principe Apostolorum, & petra, & capite, & fundamento Ecclesiæ loca. Nos pauca hic indicabimus. Itaque confer, si placet, ejus *de libertate Monachorum Decretum, quod ex* VII. *libro, epist.* LVII. *Ind.* I. *in collectionem Conciliorum translatum est. Vide tom.* III. *Concil. edit. Harduin. pag.* 538. *Lib. item* V. *epist.* XX. quæ est ad Mauricium Imperatorem *pag.* 748. *t.* II. *edit. opp. Monach. S. Mauri*, ubi: „ Cunctis, *inquit*, Evangelium scientibus liquet, quod .... Sancto & om„ nium Apostolorum principi Petro Apostolo, totius Ecclesiæ cura commissa est „. *Et lib.* I. *Dialogorum cap.* XII. *p.* 205. *tom. eodem* quo loco Petrum *principem, primumque* Apostolorum nominat.

4 Huic attribuitur *liber Antirrheticus adversus Petrum Minoritam* περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα *de Primatu Papæ*, qui liber primum Jassi in Moldavia, deindeque una cum Petri Alixii versione Londini an. 1708. editus fuit. In priore autem Moldaviensi an. 1682. editione, qua nos utimur *pag.* 91. sic habet. παπῶν δὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν μαρτυρίας οὐ δεῖ ἀκούειν δίκαιον. *Paparum autem de se ipsis testimonia audire, æquum non est*. At audierunt, hisque jam consenserunt veteres non Latini solum, sed etiam Græci, quod ex iis, quæ deinceps dicentur, magis magisque constabit.

5 *Lib. de Remiss. Peccatorum ad Euthymium* I. *cap.* XIX. *pag.* 314. *edit. opp. Paris. ann.* 1684.

6 *Epist. ad Senatores Urbis Romæ an.* 503. *scripta, quæ extat tom.* II. *Conciliorum edit. Hard. pag.* 982. ubi „ Nec minus diligatis, *inquit*, in Ecclesia vestra sedem Petri, „ quam in civitate apicem mundi.

7 Confer Ennodii Ticinensis *lib.* V. *epist.* X. *pag.* 343. *tom.* IX. *Bibl. Patrum edition. Lugd. & epist.* XIII. *lib.* V. *pag.* 343. *& lib.* IX. *epist.* XIX. *pag.* 369. *& libell. Apologet. de synodo pag.* 380. ubi hæc habet: „ Aliorum forte hominum caussas Deus volue„ rit per

dium Ticinensem, Victorem (1), Facundum Hermianensem (2), Possessorem Africanum (3), Cæsarium Arelatensem (4) Episcopos, Ægidium Abbatem, & Messianum Notarium (5), Fulgentium Ferrandum (6), aliosque fere innumerabiles scriptores latini ritus; sed Justinianum etiam (7) Impe-

„ rit per homines terminare, sedis istius (Romanæ) præsulem suo fine quæstione reservavit arbitrio. Voluit B. Petri Apostoli successores Cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inviolatam exhibere conscientiam. Nolite æstimare animus de inquisitoribus non habere formidinem, quas Deus præ ceteris suo reservavit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quando ipso factorum utitur teste, quo judice. Dicas forsitan, omnium animarum talis erit in illa disceptatione conditio. Replicabo uni dictum: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c.* Sanctorum voce Pontificum dignitatem Sedis ejus factam toto orbe venerabilem, dum illi, quidquid fidelium est, ubique submittitur, dum totius corporis caput esse designatur „. Confer *& lib.* II. *pag.* 20. *num.* xv.

1 Floruit is Episcopus seculo v. ut qui memoretur in *collat. Afric. ann.* 484. *tom.* II. *Concilior. pag.* 872. *edition. Hard.* suamque Historiam Persecutionis Vandalicæ scripserit *an.* 487. tertio nempe ac decimo ante initium seculi vI. anno. Is *lib.* ejus *Hist.* v. *n.* xx. *pag.* 48. *edit. Ruinart. Veneta an.* 1732. *Præcipue Petrum* invocat, quæritque, *cur sileat pro ovibus, & agnis a communi magno Domino magna et cautela, & sollicitudine commendatis?*

2 *Lib.* II. *pag.* 722. *cap.* cI. *tom.* II. *opp. Sirmondi edit. Paris. an.* 1696. ad S. Cypriani sententiam alludens Facundus, scribit hoc modo: „ Petrus Apostolorum primus, cum non recte ambularet ad veritatem Evangelii, reprehensus a Paulo minimo Apostolorum „ non indigne tulit, nec pro sui primatus gloria resistentem sibi despexit.

3 Hujus extat ad Hormisdam Pontificem de Fausti Rhegiensis Episcopi dogmatibus circa gratiam Christi epistola scripta *an.* 520. *tom.* II. *Concilior. edit. Harduini pag.* 1037. in qua sic habetur: „ A quo magis est nutantia fidei stabilitas expectanda, quam ab „ ejus Sedis præside, cujus primus a Christo rector audivit: *Tu es Petrus, & super hanc* „ *petram ædificabo Ecclesiam meam?*

4 Hujus item est ad Symmachum Papam an. 503. scripta epistola, cujus hoc est initium: „ Sicut a persona B. Petri Apostoli Episcopatus sumit initium, ita necesse est, ut disciplinis competentibus sanctitas vestra singulis Ecclesiis quid observare debeant, evidenter „ ostendat „: *Tom.* II. *Concilior. edit. Hard. pag.* 956. Nempe hoc voluit: ita Episcopum Romanum ceteris Episcopis eminere, ut primas obtinebat Petrus in Ecclesia partes; quamobrem instituendos docendosque esse Episcopos, adeoque Ecclesias ab eo, qui Sedem Petri occuparet.

5 Hi cum Symmacho Papæ libellum obtulissent, confessi sunt, non ob aliam certe caussam, quam quod Petrus princeps Apostolorum, atque universæ Ecclesiæ esset: „ Omnibus „ Ecclesiarum Pontificibus, quæ in toto orbe diffusæ sunt, Apostolicam Sedem sibimet vindicare principatum „. Confer *tom.* v. *Concilior. edit. Veneta an.* 1728. *pag.* 439.

6 Eodem spectant, quæ habet Fulgentius Ferrandus *epist. ad Severum Scholasticum Constantinopolitanum tom.* Iv. *Bibliothecæ PP. edit. Lugd. pag.* 509. „ Interroga, *inquit*, si quid veritatis cupis audire, principaliter Apostolicæ Sedis antistitem, cujus sana doctrina constat judicio veritatis, & fulcitur munimine auctoritatis „. Hæc vero nisi ob verba Christi ad Petrum, quibus hic constituitur petra Ecclesiæ fuit, quam ob aliam caussam dicta fuerint, ne suspicari quidem possum.

7 Ejus litteras ad Johannem Papam describemus alio loco, cum tempus monuerit, opportune; quibus quidem ex litteris plane constat, conjungendos, subdendosque esse Episcopos omnes Pontifici Maximo, quod is successor B. Petri sit, illiusque Apostolicam Sedem occupet. Confer *tom.* II. *Concilior. edit. Hard. pag.* 1146. *seq.*

ratorem, Evagrium Scholaſticum (1), Orientales Epiſcopos, qui ad Symmachum Pontificem initio fere ſexti ſeculi hoc modo ſcripſerunt: „ Hæc diximus, ſanctiſſime, auſi ſuppli-
„ care non pro perditione unius ovis, neque pro perditio-
„ ne unius drachmæ, ſed pro amica nobis ſalute, non Orien-
„ talium partium tantum, ſed trium prope plagarum habi-
„ tabilis mundi, non corruptibili argento, aut auro re-
„ demtarum de vana converſatione a parentibus tradita, ſed
„ pretioſo Sanguine agni Dei, ſicut docuit Beatus glorio-
„ ſorum Apoſtolorum princeps, cujus Cathedram beatitu-
„ dini tuæ credidit Chriſtus (2) „: Marianum presbyterum, & primatem Monachorum regiæ civitatis Conſtantinopoleos, ceteroſque Byzantinos, & Hieroſolymitanos Archimandritas, a quibus hæc ſunt ad Agapetum Pontificem ſcripta: „ Hæc quidem dumtaxat portamus, licet incre-
„ dibilia, & a diris doloribus incurvati, ſpem habentes
„ ad clementiſſimum Deum, qui in tempore opportuno
„ veſtrum adventum nobis oſtendit, quod ſicut Petrum
„ *magnum Apoſtolorum principem*, his qui Romæ erant in
„ depoſitionem præſtigiarum Simonis Goetici miſit, ſic &
„ vos miſit in depoſitionem, & expulſionem Severi &c. (3) „.
Orthodoxos item Epiſcopos Orientis ſic ad Agapetum eumdem (4) ſcribentes: „ Ex quo Chriſtus Deus noſter pro
„ debitis vobis præmiis propter ipſius in omni tempore cum
„ vera fiducia ſua inviſibili, ac terribili virtute divulga-
„ tam confeſſionem ſuper venerabile caput veſtrum requie-
„ vit, cum ſedem Apoſtolorum vobis, Pater Beatiſſime,
„ commiſit, & *firmavit* ſuper *firmam petram pedes veſtros &c.*
„ clarificati a ſpirituali ſplendore veſtro, per quem tam-
„ quam lucerna reſplendens ſuper ſancto candelabro cali-
„ ginem

1 In *lib.* 11. *Hiſt. Eccleſ. cap.* IV. *pag.* 365. *edit. Taurinenſis* deſcribens verba Legatorum Romani Pontificis, qui ſynodo Chalcedonenſi præfuerant, iiſque conſentiens, ita ut ſynodus ipſa fecerat: *Beatiſſimum* nominat, *& omni laude digniſſimum Petrum Apoſtolum* ὃς ἐστι πέτρα, ἡ κρηπὶς τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἡ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως θεμέλιος, *qui eſt petra & baſis catholicæ Eccleſiæ, & orthodoxæ fidei fundamentum.*

2 *Tom.* 11. *Concilior. edit. Veneta pag.* 433. *ſeq.*

3 *Tom.* 11. *Concilior. edit. Harduini pag.* 1205. Πέτρον τὸν μέγαν τῶν ἀποστόλων κορυφαῖον.

4 *Tom.* 11. *Concilior. edit. Har pag.* 1218.

,, ginem eorum, qui in tenebris ſedent, depuliſtis, & cæcos ,, illuminaſtis &c. ,, : Quem inquam, tam ineptum, tamque indoctum ſeſe reperturos Proteſtantes putant, qui cum hos aliosque vel Græcos, vel Syros ſcriptores, id decus B. Petro tribuiſſe legat, propterea quod ita a Chriſto Servatore ſtatutum, traditumque a Patribus fuerit; repugnandum his tamen, ac novis credendum arbitretur?

Neque minus perſpicui ſunt Patrum, qui ſeptimo ſeculo floruerunt, de Petro principe Apoſtolorum, univerſæque Eccleſiæ capite, ac moderatore loci. Pontifices namque Maximi, ut Bonifacius Quartus in ea, quæ eſt ad Athelbertum Anglorum Regem epiſtola (1), Martinus in iis litteris, quæ ſunt ad Johannem Epiſcopum Philadelphiæ (2), nec vero in iis ſolum, ſed etiam in ſynodi Lateranenſis actione ſecunda (3), Agatho, cujus eſt luculentiſſimum in Romano Concilio anno 679. habito, teſtimonium (4), Leo ſecundus in ea, quæ eſt in actis ſynodi ſextæ anno ſexcenteſimo octogeſimo primo celebratæ, ad Conſtantinum Imperatorem epiſtola; inque altera, quam ad Epiſcopos Hiſpaniarum dedit (5); Patres ipſi ſynodi ſextæ, quorum certe magna

 apud

1 Scripta e Concilio Romano *an.* 610. In ea enim *Petrum principem Apoſtolorum*, Romanoſque Pontifices *illius ſucceſſores* vocat.

2 *Epiſt.* v. *pag.* 629. ,, Hoc tibi omni modo facere præcipientibus nobis ex Apoſtolica ,, auctoritate, quæ data eſt nobis a Domino διὰ πέτρου τοῦ πανaγίου, καὶ κορυφαίου τῶν ,, ἀποστόλων *per Petrum ſanctiſſimum, & Coryphæum Apoſtolorum*.

3 *Ann.* 649. *tom.* III. *Concilior. edit. Hard. pag.* 758. ubi: ,, Humilitatem, *inquit*, ,, competenter minime præſumens abrogatum eumdem Paulum (Conſtantinopolitanum) ,, habere, ſed conſacerdotem appellans, donec judicium de eo *noſtra Apoſtolica auctoritatis, hoc eſt Petri Coryphæi Apoſtolorum, ut qui in fidem acceperit, & conſequi* ,, *præ omnibus meruerit a Rege regum Chriſto Deo claves regni cælorum*.

4 *Tom.* III. *Concilior. pag.* 1030. ,, Nos prævidimus, & conſtituimus, ut ſtatuta illa, quæ ſynodalibus decretis jamdudum ſolidata per Beatum Petrum principem Apoſtolo- ,, rum fuerunt . . . illibata ſerventur ,, . Confer ejuſdem epiſtolam ſynodicam ad Conſtantinum, quæ extat *Act.* IV. *ſynodi* VI. *pag.* 1123. *tom. eod.* III. *Concilior.*

5 *Epiſt. ad Conſt. Imp. tom.* III. *Concilior. pag.* 1474. ,, Hanc rectæ traditionis nor- ,, mam . . . ſancta tunc, & magna Synodus, Domini, & veſtro favore celebrata, ſuſce- ,, pit . . . utpote τοῦ μακαρίου πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων *Beati Petri Coryphæi Apoſtolorum* ſinceram doctrinam in ea agnoſcens ,, . Et quia ſancta ſynodus defi- ,, nitionem rectæ fidei, ut dictum eſt, pleniſſime prædicavit, quam & Apoſtolica Sedes ,, B. Petri Apoſtoli, cujus, licet impares, miniſterio fungimur, veneranter ſuſcepit, ,, idcirco & nos, & per noſtrum officium hæc veneranda Sedes Apoſtolica concorditer, ac ,, unanimiter his, quæ definita ſunt ab ea, conſentit, & Beati Petri auctoritate confirmat ,, ,, Epiſt.

apud omnes, imprimisque apud nos, Græcosque auctoritas esse debet (1), pluresque alii non *Occidentales* modo, sed etiam *Orientales* ejus ætatis scriptores, quos brevitatis caussa prætermittimus, collocatum a Christo fuisse Petrum in eo dignitatis, honorisque gradu confessi sunt. Eodemque spectant Gregorii secundi (2), Zachariæ (3), Pauli (4), Hadriani (5) Pontificum Romanorum, & Bonifacii Moguntini (6), utque ceteros præteream, Constantini Imperatoris

Epist. vero ad Episcopos Hispaniæ *tom. eodem pag.* 1730. „ Pro (patiate fidei), *inquit*, „ hæc sancta Ecclesiarum omnium mater Apostolica Sedes (Apostolicam dicit, quod a Petro *Principe Apostolorum*, sic enim eum *pag.* 1731. vocat, fundata, atque occupata „ fuisset) usque ad victimam desudavit semper, & desudat „. Horum similia sunt, quæ scripsit ad Ervigium regem Hispaniæ *ibid. pag.* 1734. „ Hoc etiam & in sanctis suis disci- „ pulis Salvator mundi Dei filius esse constituit, qui Beatum Petrum, sui vice discipulo- „ rum suorum instituit principem ... Ad quod perfectius obtinendum, sicut instanter ora- „ mus, dum Dei dignatione patrum ordine fungimur, & Beati Petri Apostolorum Princi- „ pis, licet impares ... locum implemus; ita prædicando ... ad beatæ vitæ meritum „ curamus provehere.

1 Patres synodi VI. *epist. ad Agathonem Papam*, quæ exstat *Act.* XVIII. *tom.* III. *Concilior. pag.* 1438 *ejusd. edit.* „ Tibi, *inquiunt*, ὡς πρωτοθρόνῳ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκ- „ κλησίας *ut primæ sedis oecumenicæ Ecclesiæ antistiti*, quid agendum sit relinquimus „ ἐπὶ τὴν στερεὰν πέτραν ἑστῶτι τῆς πίστεως *stanti supra firmam fidei petram* libenter „ acquiescentes veræ confessionis litteris a vestra paterna beatitudine ad piissimum Impe- „ ratorem missis, quas καὶ ὡς ἀπὸ τῆς κορυφαίας τῶν ἀποστόλων ἀκρότητος *ut a summo* „ *Apostolorum vertice* divine perscriptas agnoscimus.

2 Epist. ad Bonifacium *tom. eodem Concilior. pag.* 1857. „ In nomine indivisibilis Tri- „ nitatis per inconcussam auctoritatem B. Petri Apostolorum principis „. Confer ejusdem Pontificis *epist.* II. *ad ipsum* Bonifacium Episcopum *ibid. pag.* 1858. & epist. ad Leonem Isauricum *tom.* IV. *pag.* 1.

3 Epist. ad Burchardum Wirtzembargensem *an.* 743. *scripta tom.* III. *Concilior. edit. ejusd. pag.* 1884. *& epist.* X. *ad Bonifacium ibid. pag.* 1910. *& Concilium Romanum an.* 743. *habitum ibid. pag.* 1930.

4 Confer ejus constitutum *ann.* 761. editum *tom.* III. *Conciliorum edition. Harduin. pag.* 2001.

5 *Epist. ad Carolum Magnum ibidem pag.* 2017. *seqq.* & in Privilegio Monasterio S. Dionysii concesso anno Christi 786. *pag.* 2021. *epist.* II. *ad Carolum Magnum p.* 2022. & epistola ad Constantinum, & Irenem *in Act. synodi* VII. *Oecumenica Nicæna anno* 787. *celebrata pag.* 79. *seqq. tom.* IV. *edition. Harduin.* Et epist. ad Episcopos Hispaniæ *ibid. pag.* 867.

6 In indiculo sacramenti, quod cum Episcopus ordinaretur edidit; *tom.* III. *Concil. pag.* 1857. sic habet: „ Promitto ego Bonifacius Dei gratia Episcopus Tibi B. Petro Apo- „ stolorum Principi .... me omnem puritatem fidei exhibere &c. „; Et in Canonibus, & statutis synodi *Epist. ejus* CV. *ad Gualbertum Archiepiscopum tom.* III. *Conciliorum pag.* 1925. „ Decrevimus in nostro synodali conventu, & confessi sumus fidem Catholi- „ cam, & unitatem, & subjectionem Romanæ Ecclesiæ fine tenus vitæ nostræ velle „ servare sancto Petro, & Vicario ejus velle subjici, synodum per omnes annos congre- „ gare, metropolitani pallia ab illa sede quærere, & per omnia præcepta Petri canoni- „ ce sequi desiderare, ut inter oves sibi commendatas numeremur; & ipsi confessioni „ universi consensimus, & subscripsimus, & ad corpus s. Petri Principis Apostolorum „ direximus,

ris (1), & Tarasii Patriarchæ (2) Constantinopolitanæ Sedis sententiæ, quos omnes octavo Ecclesiæ seculo floruisse constat. Atque sunt quidem Constantini verba hujusmodi: ,. ,, Tamquam verus primus Sacerdos (*alloquitur enim Hadria-* ,, *num Pontificem*) & is qui in loco, & sede sancti, & super- ,, laudabilis Apostoli Petri præsidet, sicut dictum est, ,, ascendat, & simulacrum omnibus Sacerdotibus, qui hic ,, sunt, inveniatur ,,. Tarasius autem ad eumdem Hadrianum scribens ,, Vestra, *inquit*, *fraterna & summo Pontificio deco-* ,, *rata Sanctitas*, *ἀρχιεροπρεπὴς ἀδελφικὴ ἁγιωσύνη* cum his ,, (Apostolis) per deiloquas suas doctrinas quodammodo ,, sermocinata, & ab eis accepto veritatis verbo, spinosas ,, herbas, quæ nunc germinaverunt, fidelissimorum, & ,, pacificorum Imperatorum veritati concordans evellere ,, machæra spiritus festinavit, mittens secundum scriptam ,, sibi petitionem nostram ad universalem synodum facien- ,, dam *æquivocos viros* (*hoc est*, *qui eodem nomine vocantur*; ,, *Petrus enim uterque legatus appellabatur*) *τῷ πρωτάρχῳ* ,, *τῶν ἀποστόλων πέτρῳ Principi Apostolorum Petro* ,, . De Scriptoribus autem, qui nono seculo ad Photii usque tempora, immo vero, qui vivo Photio, multoque etiam post claruerunt, latinis, græcisque quid dicam? quorum sane summa semper fuit de principatu, singularique Petri auctoritate consensio. Nam Theodorus Studites Nilum Johannis Chrysostomi discipulum (3), Gregorium Nyssenum Basilii Fratrem (4), Ephræmum Syrum Gregorii ejusdem (5) æqua-

1 *Epistola Dival. sacra ad Hadrianum Papam tom.* IV. *Concil. pag.* 22. *edit. ejusd.*

2 *Ibid. pag.* 510.

3 *Lib.* II. *Epist.* LXXVI. *pag.* 154. *edit. Roman. Allatii an.* 1668. Constitutum fuisse a Christo Petrum testatur *ποιμένα τῆς οἰκουμένης ἁπάσης pastorem totius universi*.

4 Confer ejus *laudat.* S. Stephani *pag.* 339. *collect. monum. veter. Eccles. Græca edit. Zacagni Rom. an.* 1698. ubi ὁ μὲν γὰρ πρωτεστάτης, ἡ κορυφαῖος τῆς ἀποστολικῆς χορείας, inquit: ,, *Princeps*, *& Coryphæus Apostolici chori* convenientem dignitati suæ glo- ,, riam obtinuit, martyrii genere Dominicæ passioni haud absimili.

5 *In Encom. in Petrum*, *& ceteros Apostolos pag.* 462. *tom.* III. *Græc. Lat. edit. Rom. Jos. Assemani ann.* 1746. ubi: ,, Lucerna, *inquit*, Christus, λυχνία δὲ ὁ πέτρος ,, *candelabrum Petrus*, oleum autem subministratio Sancti Spiritus ,, . *Et pagin.* 464. ,, Salve o Petre peccatorum porta .... discipulorum lingua, prædicantium vox, τῶν ,, ἀποστόλων ὁ ὀφθαλμός, τῶν οὐρανῶν ὁ φύλαξ, ὁ τῶν κλειδούχων πρωτότοκος, *Apostolorum* ,, *oculus*, *Cælorum custos*, *primogenitus clavigerorum*.

ne longior sim, quam oporteat, missas faciam, sanctum Petrum principatum in collegio Apostolorum obtinuisse defendit. Quod ipsum testati sunt Anastasius Bibliothecarius in iis litteris, quas de synodo IV. Constantinopolitana ab se in latinam linguam conversa ad Hadrianum Pontificem scripsit (1). Sanctus Ignatius Patriarcha Constantinopolitanus, cujus extant Actione quarta synodi quartæ Constantinopolitanæ ad Nicolaum Pontificem litteræ (2), Patres synodi Romanæ contra Photium sub Hadriano Pontifice congregatæ (3), Johannes Octavus (4) cujus quidem a Photio, Græcisve Schismaticis corruptæ litteræ fuerunt (5), Nicetas Paphlagon

1 Extat *tom. v. Concilior. pag. 757. edit. Paris. Hard.* ubi Romanos Pontifices cum Petro super petram veræ confessionis stare, *scribit*.

2 *Pag. 1039. edit ejusd. Harduin. tom. v.* ubi: „ Ad artus humani corporis, *inquit*, „ plagis, & vulneribus saucios curandos, medendi art magnam medicorum copiam sup„ peditavit, in membris autem Christi Salvatoris omnium capitis, ac sponsi Catholi„ cæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, unum tantum, ac solum selectum, ac universalissimum me„ dicum, tuam nempe fraternam, paternamque sanctitatem, supremum, & fortissimum Dei „ verbum constituit, cum Petro τῷ τιμιωτάτῳ καὶ κορυφαιοτάτῳ τῶν ἀποστόλων *hono„ ratissimo, & supremo Apostolorum vertici dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram „ ædificabo Ecclesiam meam*. Hujuscemodi enim beatas voces non *soli Apostolorum Prin„ cipi* τῷ κορυφαίῳ μόνῳ privata quadam sorte circumscripsit, & assignavit, sed per ipsum „ ad omnes Romanæ Sedis Pontifices illi successuros transmisit.

3 *Ibid. pag. 1079. Act. VII. synod. IV. Constantinop.*

4 *Epist. an. 870. ad Basilium, Constantinum, & Alexandrum Imperatores script. tom. v. Concilior. edit. Harduini pag. 1166.* „ Ad auctorem (Romanæ Ecclesiæ) hoc esse „ Apostolorum omnium principem, Domino loquente, præceptum est; *pasce oves meas*; „ quam esse vere omnium Ecclesiarum Dei caput, & beatorum patrum præcipuæ regulæ, & „ Orthodoxorum principum statuta declarant, & pietatis vestræ reverendissimi apices at„ testantur „. Et *pag. 1167.* „ Illa potestate fulti, quam Ecclesia Dei toto terrarum orbe „ diffusa credit nobis in ipso Apostolorum principe a Christo Deo nostro esse concessam, eo„ dem Salvatore, Beato Petro Apostolo præ ceteris specialiter delegante: *Tibi dabo claves regni cælorum &c.*

5 Mendacia ad Johannem Pontificem scripsisse Photium, auctor est Nicetas Paphlagon *in s. Ignatii Patriarchæ Constantinopolitani vita*, quam Harduinus transtulit in v. *tom. sua collectionis conciliorum pag. 1007.* Mendax igitur cum esset Photius, mirabile sane non est, si corruptor etiam fuerit Pontificiarum epistolarum. Itaque *in edit. Roman. & in Harduini collect. tom. VII. pag. 1151. Admonitio* extat *ad Lectorem*, ab auctore nescio quo scripta, in qua hæc leguntur: „ (Iohannis) litteræ in antiquissimo codice habentur „ Vaticanæ Bibliothecæ Longobardicis characteribus exaratæ. . . . At his non contentus „ Photius, cum Iohannis Pontificis auctoritate vellet omnia contra se tum Romæ, tum „ Constantinopoli acta rescindi, seque legitimum Patriarcham semper fuisse declarari, „ ad usitatum artificium redit, legatos corrumpit, παραχαράττει δὲ τοῦ πάπα τὰ γράμ„ ματα καὶ νέα συμπλάττει, *litteras Papæ depravat, novasque res confingit*. Atque ut antea „ Nicolai litteris multa (vel ipse, vel unus aliquis ex ejus amicorum numero) addiderat, „ multa mutaverat, multa subtraxerat, ut Nicolaus ipse testatur (*epist. 12. ad Michaelem*

gon (1), Benedictus Quartus Pontifex Maximus in iis litteris, quas anno circiter nongentesimo quarto ad Episcopos Galliarum misit (2), Leo Septimus in tertia, quæ est ad Gallos, Germanosque epistola (3), Concilium Romanum anno nongentesimo sexagesimo nono ab Johanne XIII. Pontifice celebratum (4), Benedictus Sextus epistola ad Fridericum Salisburgensem Episcopum (5), Benedictus Septimus (6), aliique permulti, quos ne numerando quidem recensere possum (7). Sed Ecclesiarum omnium de *primatu* Sancti Petri sententia, ut e scriptis majorum, Conciliorumque decretis, ita ex Euchologiis, ceterisque Ecclesiasticis libris, qui legi publice in cœtu Christianorum consueverunt, cognosci, perspicique potest.

Ac de Romanæ quidem, reliquarumque Latinarum Ecclesiarum hymnis, præfationibus, precumque formulis, quas aliquando nostri *collectas* appellaverunt, neminem esse aut Protestantium, aut Schismaticorum arbitror, qui esse

lem Imperatorem ejusd. tom. pag. 277.) „ sic in hujusmodi Iohannis litteris factum videmus „. Confer Allatium *De octava synodo Photiana c. 1. seqq. p. 6. seqq.* Nihilo secius in corrupta a Photio, ejusve defensoribus epistola Johannis Pontificis, hæc omnino habentur, quæ non principatum Petri modo, sed maximam in Ecclesia Romanæ Sedis auctoritatem, potestatemque legentibus non opinione persuadent, sed plane ad veritatem. „ Sicut enim Apostolica hæc sedes cum semel acceperit claves regni cælorum a primo, & magno illo Pontifice Jesu Christo διὰ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων πέτρου *per principem Apostolorum* „ *Petrum*, cui dixit: *tibi dabo claves &c.* ἔχει ἐξουσίαν καθόλου δεσμεῖν τε καὶ λύειν „ *habet potestatem universim ligandi, & solvendi*, ut est apud Jeremiam Prophetam, „ evellendi, & plantandi; ita & nos ejusdem potestate principis Apostolorum utentes... „ significamus vobis... convenire, & nobiscum sentire &c. „. *Ibid. pag. 1175.* Confer Acta synodi Photianæ *tom. VI. pag. 1. ejusdem collectionis Harduinianæ pag. 235.* Similia horum sunt, *quæ extant in vitiatis litteris ad omnes Episcopos &c. tom. V. pag. 1291.*

1 *Oration. 1. de SS. Apostolis Petro & Paulo pagin. 327.* apud Combefisium *Auctar. Biblioth. PP. edit. Paris. an. 1672. Petrum principem, augustissimumque verticem Apostolorum, & immobilem Ecclesiæ petram* appellat. ὦ κορυφαία &c. „ Salve Petre, cui „ claves regni cælorum creditæ sunt, super quem Christus firmavit Ecclesiam suam; quem „ ad patrem migraturus suarum ovium pastorem constituit.

2 *Tom. VI. Concilior. edit. Hard. par. 1. pag. 492.*

3 *Tom eod. pag. 576.*

4 *Ibid. pag. 679.*

5 *Ibid. pag. 690.*

6 *Epist. ad Gallos, & Germanos ibid. pag. 699.*

7 Confer Concilium Romanum *an. 983.* celebratum *tom. eodem pag. 711. & Joh. Papæ XV. epist. 1. ad omnes fideles ibid. pag. 713.* Non est otium Ratramni Corbejensis, Anselmi Cantuariensis, ceterorumque testimonia aut describere, aut indicare. Neque vero necesse est, cum satis ea esse, quæ descripsimus, videantur.

esse dubitandum putet. Ex ea namque *fidei professione*, quam e codice eruditissimi viri Antonii Augustini descriptam, in decimum Annalium volumen transtulit Cardinalis Baronius, intelligi facile potest, obtinuisse eam apud Romanos consuetudinem, ut qui Pontifices, Cardinalesve creandi erant, iidem pollicerentur *Sancto Petro Principi Apostolorum, cui claves regni cælestis ad ligandum, & solvendum in cælo, & in terra creator, & redemtor Dominus noster tradidit*; numquam se deserturos Sanctam ejus Ecclesiam, quam regendam susciperent, sed defensuros religionem, quam ab ejus successoribus accepissent &c. (1) Præterea in codice Sacramentorum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quem quidem codicem Josephus Augustinus Orsius Ord. Præd. Sac. Pal. Ap. Magister (2) a Sancto Gelasio Pontifice; Blanchinius vero a Sancto Leone primo digestum existimat (3), hæc habentur (4): *Vere dignum, qui, ut hanc sedem regimen Ecclesiæ totius efficeres, & quod hæc prædicasset, ostenderes ubique servandum, simul in ea & Apostolicæ principem dignitatis, & magistrum gentium collocasti*.

Eadem fere continent liber Diurnus Romanorum Pontificum (5); Sacramentarium, quod Gelasianum vocant, quodque a Venerabili viro Cardinali Thomasio anno millesimo sexcentesimo octogesimo editum, anno demum millesimo septingentesimo quadragesimo octavo Ludovicus Antonius Muratorius ὁ φιλόπονος transtulit in priorem de Liturgia Romana vetere Tomum (6): Ordo vetus Ecclesiæ Ro-

1 *Ad an. 869. num.* LIX.

2 In litteris, quas ad Josephum Blanchinium *de Sacramento Leoniano* dedit, quasque idem Blanchinius initio fere *tom.* IV. *vitarum Summorum Pontificum ab Anastasio Bibliothecario scriptar.* laudat.

3 Joseph Blanchinius Oratorii Rom. Presb. vir doctissimus in *Proleg. ad t.* IV. *Anastas. edit. Rom. Salvioni an.* 1735. Huic assentitur Comes Acamius vir eruditus, & amicus meus. Contra pugnant Ludovicus Antonius Muratorius, & Aloysius Assemanus. Sed de hoc codice sacramentorum alias.

4 *Pag.* XXX. *tom. cod.*

5 *Cap.* III. *titul.* VI. *p.* 59. *In profess. fidei Episcopi, Edit. Garnerii Paris. an.* 1680. *& tit.* VIII. *in Indicul. Episcopi & in Indiculo Bonifacii Moguntinensis pag.* 69. *& Indiculo Episcopi de Longobardia pag.* 71. *& cap.* VII. *tit. de Privil. Diaconias* XVII *p.* 133. *&* XVIII. *pag.* 134. *&* XIX. *pag.* 135. *& Privil. ad Confirm. Monasterii pag.* 138.

6 *Lib.* II. *tom.* I. *Liturg. Rom. vet. edit. Murator. pag.* 653. *seq.*

Romanæ, quem Melchior Hittorpius, & Jodocus Coccius seculo octavo perscriptum fuisse arbitrantur (1); Ordo Romanus decimus quartus a Mabillonio publicatus (2); Sacramentarium Gregorianum (3) ab Hugone Menardo editum, & illustratum, ut cetera prætermittam, quæ a Dominico Georgio τῷ μακαρίτῃ, a Martenio, aliisque vulgata sunt. Non discrepant monumenta, librique rituales Ecclesiæ Mediolanensis (4); vetus Missale Gothicum Gallicanum, quod ante annos nongentos perscriptum ferunt (5); Sacramentarium Gallicanum in extremo primo Musei Italici volumine a Mabillonio vulgatum (6); Libri rituales Hispanarum Ecclesiarum, imprimisque Missale, quod Mosarabum appellatur (7). In iis autem, qui nunc in Ecclesia Occidentis

1 *Tom.* XIII. *Biblioth. PP. edit. Lugd. an.* 1677. *pag.* 714. *seq.*

2 *Tom.* II. *Musei Ital. pag.* 273. *edit. Paris. an.* 1724.

3 Apud Muratorium *tom.* II. *litur. Rom. vet. pag.* 103. Confer ejusdem *Diss. de reb. Liturg. cap.* VI. *tom.* I. *litur. Rom. vet. pag.* 63. *seqq.*

4 Unum hic laudabo sancti Ambrosii Episcopi hymnum qui I. num. a Monachis Maurinis ponitur *tom.* IV. *opp. s. Ambrosii pagin.* 307. *edition. Venet. ann.* 1751. qui hymnus sic habet:

Hoc nauta vires colligit,
Pontique mitescunt freta,
Hoc ipsa Petra Ecclesiæ
Canente culpam diluit.

Quamobrem sanctus Augustinus *lib.* I. *Retractationum cap.* XXI. *tom.* I. *opp. edit. Antwerp. an.* 1700. *pag.* 23. „ Dixi, *inquit*, in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo „ tamquam in petra fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur ore multorum in versi„ bus Beatissimi Ambrosii, ubi de Gallo gallinaceo ait, *hoc ipsa Petra Ecclesia canente* „ *culpam diluit*.

5 Editum est a Card. Josepho Maria Thomasio, deindeque a Muratorio, & a Vezzosio Clerico Regulari Theatino viro eruditissimo, & amico meo, qui omnia opera ipsius Card. Thomasii collegit, inque plures tomos distributa, notationibus illustravit. Confer idem *Missale pag.* 622. *tom.* II. *Liturg. vet. Rom. edit. Murat.*

6 *Pag.* 343. *tom.* I. *Mus. Ital. edit. Paris. an.* 1724. *In Contestat.* „ Ex quibus B. Pe„ trum (Apostolum) in fundamentum Ecclesiæ Catholicæ collocasti, cujus fidem in om„ nium discipulorum tuorum gaudio confortasti „. *Et ad diem festum cathedræ s. Petri pag.* 297. „ Beatissimi Petri Apostoli solemnissimam diem, in quo omne jus gentium, Judæo„ rumque sortitus est, quem diem ipsa divinitas consecravit delegando cælorum claves, vel „ Pontificalis cathedræ contulis dignitatem, fratres carissimi, exultantes in Domino cele„ bremus, deprecantes ejus misericordiam, ut sicut B. Petro Apostolo principalia mune„ ra contulit, ita & nobis peccatorum commissa concedat „. *Et in collect.* „ Deus, qui „ hodierna die B. Petrum post te dedisti caput Ecclesiæ „. *Et in post nomina*: „ Deum „ qui B. Petro tantam potestatem discipulo contulit, ut si ipse ligaverit, non sit alter, „ qui solveres &c. „. *Et in contest.* „ In cujus confessione est fundamentum Ecclesiæ, nec „ adversus hanc petram portæ inferi prævalent.

7 Consule Pinium *Act. sanctorum tom.* VI. *mens. Julii collect. Bollandianor. pag.* 110. *& Josephum Blanchinium tom.* I. *collect. opp. Card. Thomasii pag.* 124.

tis Clericorum manibus teri consuerunt, libris, ut in Missalibus, in Breviariis, in Antiphonariis &c. Petrum & janitorem cæli, & clavigerum, & principem vocari, tam est manifestum, ut pueris, aniculisque exploratum sit.

Venio ad Orientis Ecclesias. Sed antequam eas numerare aggrediar, illud dicam, mirari me quid sit, quod cum in Euchologio, aliisque Ecclesiasticis Orientalium, imprimisque Græcorum, libris persæpe & caput, & petra, & claviger, & princeps Apostolorum nominetur Petrus; exstiterint nihilominus hoc seculo e Schismaticorum quidem turba, atque colluvie aliqui tam male in Latinos animati, ut cum Romano Pontifici adimere primatum vellent, neminem fuisse in collegio Apostolorum defenderent, qui ceteris dignitate principatus anteponeretur. Quo quidem e numero fuerunt ii, qui scriptum, nescio quod, Patriarchale Encyclicum Dogmaticum, Synodi auctoritate compositum, ediderunt; quod sane scriptum singulari libro refellere est aggressus aviæ meæ frater Antonius Balsarinus electus Archiepiscopus Carthaginiensis, & Vicarius Patriarchalis Constantinopoleos *ὁ μακαρίτης*, qui liber apud me manuscriptus servatur, cumque otium nactus fuero, publicabitur. Jam vero quis tam est imperitus græcarum rerum, qui nesciat *Protocoryphæum* Apostolorum appellari in Euchologio Petrum (1)? In *orationibus* autem, quibus Græci *indulgentiam mortuo excommunicationis*, *& interdicti* largiri solent, nonne est Petro *Coryphæi* tributum nomen (2)? Quid? Annon in Euchologium translata a Græcis *oratio* Methodii Episcopi Constantinopolitani est? qua in *oratione* Petrus idem & claviger, & Coryphæus, & fundamentum Ecclesiæ dicitur (3)? Ac non

V 2 est

1 *Pag. 557. in Bened. Retium, Edit. Goarii Veneta an. 1730.* τοῦ ἁγίου ἐνδόξου, καὶ πανευφήμου ἀποστόλου, καὶ πρωτοκορυφαίου τῶν ἀποστόλων πέτρου. „ Sancti gloriosi, & „ perecelebris Apostoli, & primi principis (*protocoryphæi*) Apostolorum Petri.

2 In eodem Euchologio *pag. 545.* „ Qui Coryphæo Petro potestatem hanc contulisti „: *Et pag. 546.* „ Misericors Domine Jesu Christe Deus noster, qui τῷ κορυφαίῳ τῶν σῶν „ μαθητῶν, καὶ ἀποστόλων πέτρῳ, *qui principi tuorum discipulorum, & Apostolorum Petro,* „ τὴν σὴν οἰκοδομήσας ἐκκλησίαν, καὶ τὰς κλεῖς αὐτῷ δοὺς τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας, „ καὶ τῇ σῇ χάριτι πᾶσαν αὐτῷ δοθῆναι θελήσας ἐξουσίαν, *nam inadificasti Ecclesiam & cla-* „ *ves ipsi dedisti Regni calorum, & tua gratia voluisti ipsi omnem potestatem conferri &c.*

3 *Euchologo. p. 689. Methodii Patriarchæ Constantinopolis, de iis qui abnegarunt . . . & ad*

est otium profecto omnia, quæ in Archieratico, seu *Pontificali* libro Græcorum (1); quæ in Doxastico, in Tropario (2) continentur, describere. Accedit Græcæ, Copticæque Alexandrinarum Ecclesiarum consensio. Nam in Liturgia quidem Græca, quam Alexandrinam S. Basilii appellant, Petrus vocatur princeps Apostolorum (3). Quid? Si eamdem appellationem in quibusdam Liturgiis tribuere Petro Syri consuerint (4)? Ac tempus me profecto deficeret, si omnia, quæ ad id genus argumenti pertinent, librique Ecclesiastici omnium Christianarum gentium complectuntur, persequi diligenter vellem. Quare his paucis contentus ero; veniamque ad eos, qui veteribus monumentis effici ab se posse putant, Petrum neque caput, neque fundamentum, neque principem fuisse Apostolorum.

Nam video equidem esse aliquos, eosque e numero hæreticorum, qui celebrem illum ex Evangelio Matthæi locum, *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, aut in Christum, aut in *fidei confessionem*, quæ certa, stabilis, ac perpetua sit, omnino cadere arbitrentur; in Petrum autem nullo modo.

& ad orthodoxam fidem revertuntur: pag. 690. „ Dominator Domine Deus noster, qui „ regni sui clavibus Petro Apostolorum tuorum Coryphæo credidisti, sanctaque tua Ecclesia „ super eum ædificata, ei gratia tua potestatem ligandi, atque solvendi super terram „ contulisti &c.

1 Confer Homiliam s. Gregorii Nazianzeni Archieratico insertam, quam describit Habertus *Pontif. Græc. edit. Parif. an.* 1676. *pag.* 378. qua in Homilia Petrus Στερρὸν τῆς ἐκκλησίας ἔρεισμα *posterius Ecclesiæ fundamentum* vocatus. Consule *obser. secundam Isaaci Haberti in eamdem orationem Gregorii ibid. pag.* 398.

2 Io Exapostilario, de quo confer Leonem Allatium *Diss. de libris Eccl. Græcorum pag.* 67. *edit. Parif. an.* 1646. Io eo autem, *ad* XVI. *Januar. diem* Petrus fundamenti *Ecclesiæ petra* appellatur. Quod ipsum legere *in Doxastico* licet *ad d.* XVI. *Jan.* Quinetiam *ad d.* 29. *Junii in* Doxastico *gloriosorum Apostolorum Coryphæus, & petra fidei: in* Tropario, *Apostolorum supremus Princeps*, vocatur. Misso ceteros Ecclesiæ Græcæ libros, ne mea sit longior, quam oportet, oratio.

3 *Tom.* II. *opp. s. Basilii edit. Garn. Monachor. s. Mauri pag.* 683. *in Append.* „ Dominator Domine Deus Pater omnipotens, qui sanas animas nostras, corpora, & spiritus. „ Tu es, qui præcepisti πέτρῳ τῷ κορυφαίῳ τῶν ἁγίων σοῦ μαθητῶν ἢ ἀποστόλων *principi* „ *tuorum discipulorum, & Apostolorum* ex ore unigeniti filii sui Domini Dei, & Salva„ toris nostri Jesu Christi *dicentis ei* λέγοντος αὐτῷ: *Tu es Petrus, & super hanc pe*„ *tram &c.* „. Quod ad lib. Miss. Copticarum attinet, confer Josephi Aloysii Assemani *Codicem Liturg. Eccles. univ. lib.* IV. *part.* IV. *pag.* 75. *edit. Rom. an.* 1754 ubi hæc *ex Copt. Basil. Miss.* descripta leguntur: „ Tu qui dixisti Patri nostro Petro per os filii „ tui.... *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c.*

4 Confer Renaudotium *tom.* II. *collect. Oriental. Liturg. pag.* 148. *seqq.*

do . Abutuntur autem testimoniis Origenis (1) , qui quemque Christianum, qui Jesum, ita ut factum a Petro est, Dei filium esse confiteatur, similem Petro & dignitate, & auctoritate futurum scribit. Neque vero Origenis solum, sed etiam Eusebii, Athanasii, Hilarii, Augustini, ipsorumque Romanorum Pontificum, quorum certe fidem suspectam sibi esse Orthodoxi negant. Atque Eusebii quidem præclarum esse locum in Commentariis in sextum ac decimum psalmum contendunt. Habet enim ille hoc modo: „ Si fundamentum Ecclesiæ cogites, primo quidem
„ infractam illam, & solidam petram, in qua fundata est,
„ secundum illud: *Supra petram ædificabo Ecclesiam meam,*
„ *& portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Petra autem*
„ *erat Christus*, aut, ut Apostolus indicat his verbis: *fun-*
„ *damentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum*
„ *est, quod est Iesus Christus*; ac post ipsum Salvatorem
„ fundamenta Ecclesiæ existimes esse Propheticos, & Apo-
„ stolicos sermones: secundum Apostoli dictum: *Supe-*
„ *rædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*
„ *ipso summo angulari lapide Christo Jesu*, nequaquam a veri-
„ tatis scopo aberraveris. Hæc igitur orbis fundamenta (3)
„ re-

c Origenes *tom. XII. in Matth. num.* 10. *vol. tertio opp. edit. Parif. Monach. s. Mauri*: „ Si illud idem dicamus, *inquit*, sicut Petrus, eo nobis per carnem, & sanguinem „ non revelato, sed per lumen, quod a Patre cælesti cordibus nostris affulserit, fortasse „ simus & ipsi id, quod Petrus, nempe itidem ut ille fortunati prædicamur, propterea „ quod hæc etiam ad nos pervenerunt, quæ caussa illi fuerunt, cur beatus sic existimatus... „ Quod si postquam dixerimus & nos, quemadmodum Petrus: *tu es Christus filius Dei vivi*, „ non quasi revelatum nobis fuerit a carne, vel a sanguine, sed luce cordi nostro affulgente a Patre, qui in cælis est, Petrus efficimur, dicatur & nobis a Verbo: *tu es Petrus*, & quæ sequuntur. Petra enim est omnis discipulus Christi, de quo bibebant, „ qui *bibebant de spirituali consequente petra*; & super quamlibet hujusmodi petram ædificatur omnis sermo Ecclesiasticus, & vitæ juxta ipsum institutæ ratio. Unicuique enim „ profecto habenti congregationem sermonum beatitudinem efficientium, & operum, & „ cognitionum, inest Ecclesia a Deo ædificata. Si vero super unum illum solummodo Petrum totam Ecclesiam a Deo ædificari arbitraris, quid de Johanne tonitrui filio, & unoquoque Apostolorum dixeris? Alioquin an audebimus dicere portas inferi speciatim adversus Petrum non prævalituras, prævalituras autem adversus reliquos Apostolos, & „ perfectos? Nonne vero & in omnibus, & in his singulis fit illud, quod supra dictum est: „ *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, & illud quoque: *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*? An etiam soli Petro dantur a Domino claves regni cælorum, *nec quisquam beatorum alius eas accipiet &c.*?

a *Pag. 63. tom. 1. collect. vet. Patrum edit. Montfaucon. Parif. an. 1706.* Eadem per-

„ revelata sunt „ . Quo sane ex loco facile intelligitur, *petram, super quam ædificanda erat Ecclesia*, non Petrum fuisse, Eusebio teste, sed Christum. Quod si mox ille adjungit, post Christum alia quædam indicari Ecclesiæ fundamenta posse; non tamen sequitur, inesse aliquid singulare Petro, quod competere in ceteros Apostolos æque non debeat, aut non possit. Nam quod ille indicat fundamentum, id esse, ait, sermones Prophetarum, & Apostolorum.

Eodemque pertinent, quæ Athanasius in Expositione quadragesimi ac septimi Psalmi persequitur (1). Hilarius autem in sexto de Trinitate Libro, non in Petro (2), sed in *confessione* Petri ædificatam Ecclesiam fuisse dicit. Nec vero Gregorius Nyssenus in hoc genere obscurior, in cujus opere, quod est *de Adventu* Domini, (3) non Petrus, sed *fides* petra ac fundamentum Ecclesiæ vocatur. Neque secus Ambrosius Mediolanensis Nyssenum subsequens, in sexto commentariorum in Lucam libro, fundamentum *esse Ecclesiæ fidem* (4) statuens, evellere ex animis christianorum homi-

persequitur *in comment. in Ps.* LIX. *pag.* 284. *&* *in Ps.* LXVII. *pag.* 350. ubi: „ Neque multis opus sermonibus est, *inquit*, ad declarandum, quo pacto gentium Ecclesia „ pridem defessa ... ac supra modum infirma esset. Sed ipsam servator susceptam perfecit, inque firma, & immota petra fidei suæ fundavit, quod se facturum pollicitus erat „ dicens: *supra petram &c.* Confer etiam *comment. in Ps.* LXXXII *p.* 364. *& comment. in Isaiam num.* 16. *pag.* 467. *tom.* II. *ejusdem collect.* „ Ego, *inquit*, lapidem meum „ pretiosum, & honorabilem in angulis constituens, excelsum eum, illustrem, omnibusque aliis manifestum, faciam, ut quisquis in ipsum crediderit, ne spe labatur. „ Hunc porro lapidem in fundamentis Sion se positurum pollicetur, quod etiam effecit, „ cum hoc dictum complevit: *supra petram ædificabo Ecclesiam meam &c.* „. Non discrepant, quæ idem ipse auctor scribit *pag.* 487. *& pag.* 546.

1 *Pag.* 1079. *t.* I. *opp. edit. Paris. Montfaucon. an.* 1698.

2 *Num.* XXXVI. *pag.* 903. *edit. Paris. opp. ann.* 1693. „ Pater dicendo, *hic est filius* „ *meus*, Petro revelavit, ut diceret: *tu es filius Dei*, quia in eo, quod dicitur, *hic est*, „ revelantis judicium est; in eo vero, quod respondetur, *tu es*, confitentis agnitio est. „ Super hanc igitur confessionis petram Ecclesiæ ædificatio est. Sed sensus carnis, & sanguinis, confessionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc est divinæ revelationis sacramentum, Christum Dei filium non solum nuncupare. Aut numquid nuncupatio potius, „ quam natura Petro revelata est? Si nuncupatio, jam hanc a Domino frequenter audiverat, esse se Dei filium confitente. In quo ergo revelationis est gloria? Naturæ scilicet, „ non nominis, cum frequentata nominis professio jam fuisset. Hæc fides Ecclesiæ fundamentum est. Per hanc fidem, infirmæ adversus eam sunt portæ inferorum. Hæc fides „ quæ in terris solverit, aut ligaverit, & ligata in cælis sunt, & soluta .... Hæc revelatio Patris est, hoc Ecclesiæ fundamentum est, hæc securitas æternitatis est.

3 *Tom.* 1. *opp. pag.* 994. *edit. Paris. an.* 1615.

4 *Num.* 97. *pag.* 911. *tom.* 11. *opp. edit. Venet. an.* 1748. „ Ideo Petrus non expectavit

hominum conatur de primatu Petri ſententiam. Jam de Chryſoſtomo, de Hieronymo, de Auguſtino, de Acacio Melitinenſi, de Cyrillo Alexandrino, de Theodorito, de Juvenali Hieroſolymitano, de Leone Primo Pontifice, de Petro Chryſologo, de Eucherio Lugdunenſi, de Felice Tertio, de Hormiſda Romanis Epiſcopis, de Laurentio Mediolanenſi, de Anaſtaſio Patriarcha Antiochenorum, de Gregorio Magno Pontifice, de Iſidoro Hiſpalenſi, de Johanne Damaſceno, de Hadriano Primo Pontifice Maximo, de Dungalo Diacono, de Paulino Aquilejenſi, de Rabano Antiſtite Moguntinorum, de Chriſtiano Dutmaro, de Jona Aurelianenſi, de Hincmaro Remenſi, de Flodoardo, de Nicolao Primo Pontifice Maximo, de Johanne Octavo item Pontifice, de Theodoro Abucara, de Concilio Troslejano, de Stephano quinto, de Odone Cluniacenſi, de Roberto Tuitienſi, de Innocentio Secundo, de Anſelmo Cantuarienſi, de Petro Lombardo Magiſtro ſententiarum, de Johanne Sarisberienſi, de Urbano Tertio, de Cæſario Ciſtercienſi Monacho, de S. Thoma Aquinate, de Stephano Pariſienſi, de Goffrido Viterbienſi, de Cæleſtino Tertio, de Innocentio Tertio, de Alphonſo Toſtato, de Pio Secundo Pontifice longum eſt dicere, qui modo *fidem*, modo Eccleſiam, modo *Confeſſionem* Petri, modo Chriſtum ipſum Eccleſiæ petram eſſe, atque fundamentum pugnant. Quare perpauca eorum teſtimonia deſcribam. Atque Chryſoſtomus quidem in quinta & quinquageſima Homilia in(1)Matthæum ſu-

,, vit populi ſeatentiam, ſed ſuam promſit, dicens: *tu es Chriſtus &c.* qui & ſemper eſt, ,, nec cæpit ut eſſet, & eſſe non deficit: magna autem Chriſti gratia, qui omnia prope ,, vocabula ſua diſcipulis ſuis donavit, *Ego ſum*, inquit, *lux mundi*, & id tamen, quo ,, ipſe gloriatur, diſcipulis nomen indulſit dicens: *Vos eſtis lux mundi*.... Petra eſt ,, Chriſtus ... etiam diſcipulo ſuo hujus vocabuli gratiam non negavit, ut ipſe ſit Petrus, ,, quod de Petra habeat ſoliditatem conſtantiæ, fidei firmitatem. Enitere ergo ut & tu pe- ,, tra ſis. Itaque non extra te, ſed intra te petram require. Petra tua actus eſt, petra ,, tua mens eſt. Supra hanc petram ædificatur domus tua ... Petra tua fides eſt; funda- ,, mentum Eccleſiæ fides eſt. Si petra fueris, in Eccleſia eris, quia Eccleſia ſupra petram ,, eſt ... Eadem fere habet Hilarius Diaconus, qui vulgo Ambroſiaſter vocari ſolet, *in cap.* cl. *epiſt. ad Epheſ. tom.* IV. *opp. Ambroſ. pag.* 281. *edit. ejuſd. in append.* ,, Apoſtoli ,, fundamenta jecerunt. Unde dicit Dominus ad Petrum: *ſuper iſtam petram ædificabo Ec-* ,, *cleſiam meam*: Hoc eſt in hac Catholica fidei confeſſione ſtatuam fideles ad vitam.

1 *Al.* LIV. *num.* II. *pag.* 548. *tom.* VII. *opp. edit. Pariſ. Monach. s. Mauri.* an. 1790

„ ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam „ id eſt „ fidem, atque confeſſionem „ *inquit*. Hieronymus autem: „ (1) Fundata, inquit, erat ſupra petram: ſupra „ hanc petram Dominus ædificavit Eccleſiam, ab hac pe- „ tra Apoſtolus Petrus ſortitus eſt nomen... Fundamentum, „ quod Apoſtolus architectus poſuit, unus eſt Dominus „ noſter Jeſus Chriſtus. Super hoc fundamentum ſtabile, & „ per ſe robuſta mole fundatum ædificatur Eccleſia „. Auguſtinus autem in primo Retractationum libro: „ Scio me „ *inquit*, ſæpiſſime ſic expoſuiſſe, quod a Domino dictum „ eſt: *tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam* „ *meam*: ut *ſuper hunc* intelligatur, quem confeſſus eſt Pe- „ trus dicens, tu es Chriſtus filius Dei vivi, ac ſi Petrus „ ab hac petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ „ ſuper hanc Petram ædificatur, & accepit claves regni „ cælorum. Non enim dictum eſt illi: *tu es petra, ſed tu es* „ *Petrus*: petra autem *erat Chriſtus*, quem confeſſus Si- „ mon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Pe- „ trus „ (2). Præterea in tractatu VII. in Johannem, non Petrum

πέτρᾳ, ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ τουτέστι τῇ πίστει τῆς ὁμολογίας. *Hom.* LXXXII. *in eumdem al.* LXXXIII. *num.* III. *pag.* 786. *ſeq.* „ Qui Eccleſiam ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ „ οἰκοδομήσας *ſupra confeſſionem ejus* (Petri) ædificavit „. In *cap.* etiam 1. *epiſt. ad Galat. pag.* 656. *num.* I. *tom.* X. *opp.* „ Cum Petrus dixiſſet: *Beatus es Simon Barjona*, pro- „ miſiſſetque futurum, ut Eccleſiæ fundamenta ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ αὐτοῦ *ſuper confeſſionem* „ *ejus* conſtitueret. 1 *In c.* VII. *Matth. t.* IV. *opp. par.* I. *ed. Pariſ. Martianai p.* 26.

2 *Lib.* I. *retract. cap.* XXI. *pag.* 23. *tom.* I. *opp. edit. Autuerp. ann.* 1700. *& tract.* CXXIV. *in Evang. Johan. tom.* IV. *opp. p.* 599. *ejuſd. edit. n.* V. „ Fundata eſt Eccleſia „ ſuper petram, unde Petrus nomen accepit. Non enim a Petro petra, ſed Petrus a pe- „ tra, ſicut non Chriſtus a Chriſtiano, ſed Chriſtianus a Chriſto vocatur. Ideo quippe „ ait Dominus: ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quia dixerat Petrus: *tu* „ *es Chriſtus filius Dei vivi*. Super hanc ergo, *inquit*, petram, quam confeſſus es, ædi- „ ficabo Eccleſiam meam. Petra enim erat Chriſtus, ſuper quod fundamentum etiam ædi- „ ficatus eſt Petrus. Fundamentum quippe aliud nemo poteſt ponere, præter id, quod po- „ ſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus. Eccleſia ergo, quæ fundatur in Chriſto, claves ab „ eo regni cælorum accepit in Petro; ideſt poteſtatem ligandi, ſolvendique peccata. „ Quod eſt etiam per proprietatem in Chriſto Eccleſia, hoc eſt per ſignificationem Petrus „ in petra, qua ſignificatione intelligitur Chriſtus petra, Petrus Eccleſia „. *Et ſermone* LXXVI. *al.* XIII. *de verbis Domini num.* I. *pagin.* 290. *tom.* X. *opp. edit. ejuſd.* „ *Ego* „ *dico tibi: tu es Petrus*.... Quia enim Chriſtus petra, Petrus populus Chriſtianus. Petra „ enim principale nomen eſt. Ideo Petrus a Petra, non petra a Petro; quomodo non a „ Chriſtiano Chriſtus, ſed a Chriſto Chriſtianus vocatur. Tu es ergo, *inquit*, Petrus, „ & ſuper hanc Petram, quam confeſſus es, ſuper hanc Petram, quam cognoviſti, dicens: „ *tu es Chriſtus &c.* ædificabo Eccleſiam meam; id eſt ſuper me ipſum filium Dei vivi ædi- „ ficabo Eccleſiam meam. Super me ædificabo te, & non me ſuper te.

Petrum , ſed Eccleſiam eſſe petram defendit : „ Mutavit ei „ nomen , *inquit* , & fecit de Simone Petrum . Petrus autem a petra ; petra vero Eccleſia . Ergo in Petri nomine „ figurata eſt Eccleſia . Et quis ſecurus , niſi qui ædificat „ ſuper petram (1) „ ? Acacius porro Melitinenſis in ea , quam ad Synodum Epheſinam habuit , oratione : „ Hæc eſt „ fides noſtra , *inquit* , ſuper hoc fundamentum Eccleſia ædificata eſt , adverſus quam ne portæ quidem inferi prævalebunt (2) „ . Atque etiam Cyrillus Alexandrinus in Eſaiam prophetam libro quarto *petram* (3) *opinatur vocari immotam diſcipuli fidem* . Juvenalis autem Hieroſolymitanus in ea , quam ad Presbyteros , & Archimandritas , dedit epiſtola : „ Cum ſummus , *inquit* , & primus Apoſtolorum dixiſſet , „ *tu es Chriſtus filius Dei vivi* , Dominus intulit dicens : „ *Beatus es Simon Barjona , quia caro , & ſanguis non revelavit tibi , ſed pater meus , qui in cælis eſt , & ego dico tibi , „ quia tu es Petrus , & ſuper hanc petram* , & ſuper hanc „ confeſſionem roborata eſt Eccleſia Dei ; & fidem , quam „ ſancti nobis tradiderunt Apoſtoli , hanc Eccleſia cuſtodivit „ (4) . Leo quoque primus in ſecundo *de Anniverſario Aſſumtionis* ſuæ ad Pontificatum ſermone : „ Soliditas , *inquit* , illius fidei , quæ in Apoſtolorum principe eſt laudata , perpetua eſt , & ſicut permanet , quod in Chriſto „ Petrus credidit , ita permanet , quod in Petro Chriſtus „ inſtituit . Cum enim , ſicut Evangelica lectione reſeratum „ eſt , interrogaſſet Dominus diſcipulos , quem ipſum , multis „ diverſa opinantibus , crederent , reſpondiſſetque B. Petrus „ dicens : *Tu es Chriſtus filius Dei vivi* ; Dominus ait : *Beatus „ es Simon Barjona , quia caro &c.* Manet ergo diſpoſitio veritatis , & Beatus Petrus in accepta fortitudine petræ perſeverans , ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit (5).

Inde Petrus Chryſologus in ſermone quinquageſimo tertio *Petrum Petri* nomen adeptum , ſcribit , *quia primus meruit Ec-*

1 *N.*XIII. *p.*253. *t.*III. *opp edit. ejuſd.* Confer etiam *tr.* CXXIII. *in Jo.n.*IV. *ſq.p.*595.
2 *Par.*IV. *Concilii Epheſ. c.* II. *p.* 1642. *t.* I. *Concil. edit. Pariſ. Harduini an.* 1715.
3 *Orat.* II. *p.* 593. *t.* II. *opp. ed. Pariſ. an.* 1638. 4 *T.* II. *Concilior. ed. ejuſd. p* 689.
5 *Cap.* II. *pag.* 104. *tom.* I. *opp. edit. Queſnelli Pariſ. an.* 1675. Similia habet *Sermon.* III. *cap.* II. *pag.* 108. & *ſerm.* XCIV. *cap.* III. *pag.* 371.

clesiam fidei firmitate fundare (1). Quinetiam sermone septuagesimo quarto: „ (2) Ponebat Angelus, *inquit*, super petram fun- „ damentum fidei, super quam Christus erat Ecclesiam fun- „ daturus „. Sunt vero horum verborum similia, quæ Theodoritus tradit in septuagesima sexta Epistola ad Eulalium. (3) Nam „ hac de caussa, *inquit*, Christus Dominus no- „ ster Apostolorum principem, cujus confessionem veluti „ basim quamdam, & fundamentum Ecclesiæ defixerat, „ fluctuare, ac errare permisit „. At in commentariis in tertium Epistolæ primæ ad Corinthios caput (4): „ Opor- „ tet, *inquit*, superædificare, non fundamenta jacere. „ Neque enim aliud potest jacere fundamentum, qui vult „ sapienter ædificare. Hoc fundamentum jecit B. Petrus, „ vel potius ipse Dominus. Cum enim dixisset Petrus: tu „ es Christus filius Dei vivi; dixit Dominus: super hanc „ petram ædificabo Ecclesiam meam. Christus enim est „ fundamentum „. Eucherius item, sive Auctor Homiliæ (5) *de Natali Petri*: „ si Petrum non intelligis, *inquit*, „ petram respice. Petra autem erat Christus. Sic igitur a „ Petra Petrus, sicut a Christo Christianus. Videmus itaque „ quid sit, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. „ Super hanc Petram, quam tu modo docuisti dicens, *tu* „ *es Christus filius Dei vivi*. Super hanc petram, & super „ hanc fidem ædificabo Ecclesiam meam. Huic enim sen- „ tentiæ Apostolus concordans ait: *fundamentum enim aliud* „ *nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est* „ *Iesus Christus*. Ac si dicat, non est aliud fundamentum, „ nisi illa petra, quam Petrus posuit in fundamentum cum „ diceret; *tu es Christus* &c. „. Jamvero Felix III. in quinta (6) ad Zenonem Imperatorem Epistola: „ Cum ipse „ Petrus, *inquit*, dixisset ad Dominum: tu es Christus

„ filius

1 *Al.* CLIV. *pag.* 135. *edit. Lugd. an.* 1633.
2 *Pag.* 69. *edit. ejusd.*
3 Theodoretus *ep.* LXXVIII. *ad Eulalium Episc. Persica Arm. t.* III. *opp. pag.* 947. *edit. Paris. an.* 1642. Confer ejusdem *ep. ad Iohannem Oeconomum* CXLVI. *p.* 1033. *seq. ed. ejusd.*
4 Idem *in cap.* III. *epist.* I. *ad Corinthios pag.* 133. *tom. eod.*
5 *Serm. de Natal. s. Petri* II. *tom.* VI. *Biblioth. Patrum edit. Lugd. pag.* 795.
6 *T.* V. *Conc. edit. Venet. an.* 1728. *p.* 163. ἐπὶ ταύτῃ σου τῇ ὁμολογίᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. *Et super istam tuam confessionem ædificabo Ecclesiam meam.*

,, filius Dei vivi; ab ipso audire meruit: *Beatus es Simon* ,, *Barjona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed pa-* ,, *ter meus, qui in cælis est, & super istam* confessionem ,, *ædificabo Ecclesiam meam* ,,. Atque Hormisdas (1) etiam in Commonitorio, quod Ennodio, & Fortunato ad Imperatorem legatis dedit: ,, Sancti Patres, *inquit*, qui ,, ista constituerunt, Beati Petri Apostoli fidem secuti ,, sunt, per quam ædificata est Ecclesia Christi,,. Laurentius item Mediolanensis (2), qui initio sexti seculi floruit, *in primo de Muliere Chananæa libro*: ,, Hæc, *inquit*, lo- ,, quutus sum propter vos, ut exultet mens vestra in Do- ,, mino, & numquam in tentationibus trepidet; Petra est ,, immobilis. O homo quid flatus vereris? super hanc ,, Petram, inquit, ædificabo Ecclesiam meam, & portæ ,, inferorum non prævalebunt ad eam,,. (3) Anastasius etiam Patriarcha Antiochenus in secundo Anagogicarum Contemplationum libro: ,, Nonnulli, *inquit*, hoc etiam re- ,, ferunt ad duos populos, nempe & ad eos quidem stantes, ,, qui firmi sunt, ac stabiles super Petri fundamentum, & ,, illius fidei immobilem constantiam,,. Gregorius (4) quoque primus in ea, quæ est ad Theodolindam Reginam, Epistola: ,, In vera fide persistite, *inquit*, & vitam vestram in ,, petra Ecclesia, hoc est in confessione Beati Petri Apo- ,, stolorum principis solidate,,. Cui Isidorus (5) Hispalensis consentiens in septimo Originum libro scribit hoc modo: ,, Petrus a petra nomen accepit, hoc est a Christo, super ,, quem fundata est Ecclesia.... Ideo ait Dominus: tu es ,, Petrus, & super hanc petram &c. quia dixerat Petrus: ,, tu es Christus filius Dei vivi: deinde ei Dominus; super ,, hanc petram, quam confessus es, ædificabo, inquit, Ec- ,, clesiam meam,,. Hunc porro sequutus Beda (*6*) in commen-

1 *Indicul. Ennod. Fortun. &c. Legatis tradito p.* 568. *t. eod. Conciliorum edit. Venet.*

2 Laurentius Mellifluus apud Mabillonium *p.* 55. *veter. Analect. edit. Paris. an.* 1723.

3 Anastasius Sinaita *lib.* 11. *Anagog. Contemp. in Hexameron pag.* 865. *tom.* IX. *Biblioth. Patrum edit. Lugd. an.* 1677.

4 Nunc autem *l.* IV. *ep.* XXXVIII. *p.* 718. *t.* II. *opp. ed. Monach. s. Mauri Paris. an.* 1705.

5 *Lib.* VII. *Orig. cap.* IX. *pag.* 97. *edit. Paris. an.* 1601.

6 *C.* XXII. *in recap. p.* 293. *t.* VIII. *opp. Basil. a.* 1563. *& Hom. de s. Petro p.* 156. *t.* VII. *opp.*

mentariis in Exodum: „ Nisi quis fidei soliditatem tenuerit, „ *inquit*, Divinam præsentiam non agnoscit, de qua soliditate Dominus ait, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam „. At in Homilia de s. Petro, petram (1) ipsum esse Christum contendit: „ Petra autem erat Christus, „ *inquit*, & super hanc petram, idest super Dominum „ Salvatorem, qui fideli suo cognitori, amatori, confessori participium sui nominis donavit, ut videlicet a petra Petrus vocaretur, supra quam ædificatur Ecclesia &c„. Accedit Johannis Damasceni (2) auctoritas, qui in ea, quæ est *de Transfiguratione Domini*, Oratione: „ Petrus, *inquit*, ardenti quodam zelo inflammatus, ac Sancto Spiritu instinctus, tu, *inquit*, es Christus filius Dei vivi. O beatum os, o prorsus beata labia, o theologam animam, o Deo afflatam mentem, ac dignam, quæ divinitus doceretur... Hæc est firma illa, & immota fides, super quam tamquam petram Ecclesia fundata est, cujus tu merito cognomen geris „. Denique, quod longum sit omnium, quos nominavi, locos describere, Hadrianus primus (3) Epistola ad Episcopos Hispaniæ: „ Hujus (nempe Christi) „ fundamenti immobilis soliditatem, *inquit*, Beatus Petrus non carne, & sanguine, sed Patre revelante de cælo confitendam declaravit, cum refutatis quorumdam opinionibus, quid in discipulorum animis fides operaretur, cunctorum cognitor exploraret; solus pro se, & pro omnibus, & pro unitate unus testimonium perhibuit, dicens: *tu es Christus filius Dei vivi*, qui mox confessionis præmium, nulla interveniente mora, adeptus, & cæli janitor, & ligandi, solvendique arbiter factus est animarum; statimque Dominus: *& ego dico tibi &c.* super hanc petram, quam confessus es, & a quo vocabulo sortitus es dignitatem, super hanc soliditatem fidei ædificabo Ecclesiam meam &c.

Sed

1 *Lib.* III. *in cap.* XVI. *Matth. pag.* 70. *t.* V. *opp. & in cap.* XXI. *Ioban. pagin.* 638. *tom. eod.*

2 *Tom.* II. *opp. edit. Parif. Lequienii an* 1712. *pag.* 795.

3 *Tom.* VIII. *Concilior. pag.* 747. *edit. Venet. act.* II. *synod. Nicæn.* II. *& tom.* IV. *Concilior. Hispan. edit. Roman. an.* 1754. *pag.* 93.

Sed hæc tam multa, tamque longa veterum testimonia, quæ summa diligentia ab adversariis conquisita, atque descripta sunt, Protestantibus (1), Græcisque (2), qui omnes Apostolos dignitate, protestateque pares fuisse arbitrantur, subsidio esse non possunt. Atque ut ordiar ab Origene, is tantum abest, ut dum Christum esse petram, ædificarique *super Apostolos, eorumque successores, atque discipulos* Ecclesiam scribit, fuisse Petrum post Christum Ecclesiæ petram, ac fundamentum neget, ut id contra plane, perspicueque confiteatur. Nemo autem est, aut fuit umquam orthodoxorum, qui Christum *petram, ac præcipuum fundamentum* universæ Ecclesiæ non esse diceret. Quum enim Jesus & *petra* (3), & *fundamentum* in priore epistola ad Corinthios (4) appelletur, nullus certe Christianorum tam impudens, tam insanus, tamque impius invenietur, qui id ei nomen, eamque dignitatem adimendam existimet. Jamvero præter hoc præcipuum fundamentum, quod in epistola ad Ephesios Paulus *summum* (5) *lapidem angularem* vocat, aliud quoddam non ab Origene, ceterisque Patribus modo, sed etiam a Paulo ipso indicatur, diciturque *fundamentum Apostolorum, & Prophetarum*. Jamvero Origenes Christianum quemque, qui sit dignus hoc tanto nomine, petram commode dici arbitratur posse. Quotum autem quemque sese reperturos Protestan-

1 Horum ego aliquos numeravi *supra pag. 89. not. 1.* Accepisse autem eos ab Iohanne Hus, cujus est explosa a patribus synodi Constantiensis anno 1415. sententia, plane constat. Est enim hujus in Actis Concilii ejusdem *sess.* xv. *pag.* 410. *tom.* viii. *Concilior. edit. Hard.* Articulus scatus hujusmodi: „ Petrus non fuit, nec est caput Ecclesiæ sanctæ Catholicæ „. Qua ex *blasphemia* sequitur ne principem quidem Apostolorum fuisse Petrum.

2 Non modo e scripto illo *Encyclico*, quod a Græco nescio quo vulgatum hoc seculo fuisse diximus, sed etiam ex ὁμολογία τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας *confessione Orientalis Ecclesiæ* a Petro Mogila Metropolita Kioviensi conscripta, & a Patriarchis Nectario Hierosolymitarum, Parthenio Constantinopolitanorum, Iohannicio Alexandrinorum, Macario Antiochenorum, & Paisio Hierosolymitarum *annis* 1643. & 1662. probata, & *an.* 1662. in Belgio primum græce, tum Lipsiæ græce, & latine *an.* 1695. vulgata, descivisse ab antiquo Ecclesiarum omnium, certaque de primatu, præcipuaque auctoritate Petri sententia maximam partem Græcorum facile intelligitur. *Confess. Quæst.* LXXXV. *pag.* 136. *seqq. edit. Lips.*

3 *Cap.* x. *v.* 4. *epistol.* 1. *ad Corinthios*. „ Consequente eos petra; *petra* autem erat „ Christus „.

4 *Cap.* III. *v.* 11. „ Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum „ est, quod est Christus Iesus.

5 *Epist. ad Ephes. cap.* II. *v.* 20. „ Ipso summo angulari lapide Christo Jesu.

teſtantes, Græcique cenſent, qui eſſe diſcipulos Apoſtolorum, veroſque Chriſtianos ceteros Apoſtolis dignitate, auctoritateque pares defendat? Quum autem reperire omnino poſſint neminem, concedant neceſſe eſt, auctore Origene, ſtatuendos eſſe gradus quoſdam, ac ſeriem Eccleſiæ fundamentorum, quorum unum ſit altero ſtabilitate, firmitate, dignitateque præſtantius. Neque vero, quod Origenes in uno Petro ædificatam fuiſſe Eccleſiam neget, exiſtimandum eſt, non, illius opinione, fuiſſe Petrum præcipuam poſt Chriſtum petram, præcipuumque poſt Chriſtum fundamentum Eccleſiæ. Hoc enim voluit: Petro præcipuo poſt Chriſtum fundamento ſuperaddita fundamenta Apoſtolorum fuiſſe, adverſus quæ etiam, quoniam firmæ petræ innitcrentur, *portæ inferi numquam prævalere poſſent*. Nam Petrum poſt Chriſtum fundamentum eſſe Eccleſiæ, petramque, ſuper quam conſtructa Eccleſia fuerit, adeoque præcipuam inter Apoſtolos obtinere & auctoritatem, & dignitatem, non ex iis Origenis locis tantum, quos ſupra deſcripſimus (1), intelligitur, ſed ex Homilia etiam quinta in Exodum, exque his ipſis Commentariorum in Matthæum libris, quibus adverſarii abutuntur.

Eſtque eadem, atque Origenis fuit, Euſebii Cæſarienſis de petra, deque Eccleſiæ fundamento ſententia. Nam qui Chriſtum (2), idem etiam Petrum, non modo magnum Apoſtolorum, omnibuſque diſcipulis (3) prælatum, ſed etiam petram (4) vocat. Itaque Chriſtum primum fundamentum, pri-

1 *Pag.* 134. *hujus vol. not.* 1.

2 *Homil.* v. *in Exod. num.* 4. *tom.* II. *opp. edit. Monach. s. Mauri Pariſ.* „ Sed quis, „ *inquit*, ita beatus eſt, ut ſic tentationis pondus expediat, aut nulla menti ejus cogitatio „ ambiguitatis obrepat? Vide MAGNO illi ECCLESIÆ FUNDAMENTO, ET PETRÆ SOLIDISSIMÆ, SUPER QUAM CHRISTUS FUNDAVIT ECCLESIAM, quid dicatur a Domino. *Modicæ*, „ inquit, *fidei quare dubitaſti*„? Idem *in cap.* XVII. Matthæi *pag.* 30. *edit. an.* 1604. *tom.* II. „ Contraria, *inquit*, adhuc ſibi erant in Petro veritas, & mendacium. Et de veritate quidem dicebat: tu es Chriſtus filius Dei vivi, in quo & beatificatus eſt, & per „ promiſſionem meruit fieri Eccleſiæ fundamentum„. *Lib. item* v. *in epiſtol. ad Rom. pag.* 354. *tom.* II. *opp. edit. an.* 1604. „ Et a Petro, cum SUMMA RERUM DE PASCENDIS OVIBUS traderetur, & ſuper ipſum velut ſuper petram fundaretur Eccleſia, nullius confeſſio „ virtutis alterius, niſi caritas exigitur.

3 Confer *not.* 2. *pag.* 257. *hujus vol.*

Vide *not.* 1. *pag.* 134. *ſeq. hujus vol.*

primamque petram, ac lapidem angularem; Petrum autem alteram petram, quæ firmitatem a Christo, soliditatemque consequuta esset, appellarit necesse est; nisi Eusebium quisquam pugnantia fuisse loquutum velit, quod certe ut credam, fieri omnino non potest. Non enim unius hoc Eusebii proprium, sed commune omnium veterum Christianorum (1) fuit, ut & Christum, & Petrum, & Apostolos ceteros aut petram, aut fundamentum dicerent (2), neque tamen secum ipsi pugnarent, cum gradus esse quosdam, seriemque fundamentorum, ac petrarum arbitrarentur; quarum quidem petrarum præcipua, quæ ceteris firmitatem daret, Christus; altera Petrus; tertia *constituta in soliditate Petri*, fundamentum Apostolorum a Paulo memoratum, esset. Sed si qui Eusebium accusant, quasi non considerasset, sed fortitus esset, quid scriberet; ii videant, ne Paulum in eamdem suspicionem vocent, qui cum nullum aliud fundamentum, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus (3), poni negat posse, tum fundamenti meminit Apostolorum, & Prophetarum. Quod si de maximo fundamento, summoque angulari lapide Christo priore loco, secundo autem de alio fundamento, quod maximo innitetur, loquutum Paulum fuisse, ut debent, responderint; jam facile, opinor, existimabunt, quid sit iis, qui Eusebii testimonium implicant, respondendum.

De Athanasio hoc breve dico, ejus de petra sententiam esse Eusebii sententiæ similem. Id cum ex illius, quæ supra descripsimus (4), verbis constet, non est necesse, ut esse rursum demonstrandum videatur. Non probo autem quod de Hilario scribunt, negasse, eum in Petro, ut in petra, fuisse fundatam Ecclesiam. Qui enim *confessionem fidei Petri* petram dicit fuisse, is haud statuit, Petrum esse *petram* non posse. Utrumque enim concedendum est, & *Petrum*, & *confessionem Petri* & appellari, & esse petram. Caussa enim,

1 Consule quæ scripsi supra *pag.* 133. *seqq. hujus vol.*
2 Vide *pag.* 134. *seqq. not.* 1. *seqq. hujus vol.*
3 Vide *pag.* 165. *not.* 4. *hujus vol.*
4 *Pag.* 135. *not.* 1. & *pag.* 138. *not.* 1.

enim, quamobrem Petrus caput, petraque Ecclesiæ constitueretur, fidei confessio fuit, quæ sane fides tam immota, firma, stabilisque est, ut concuti, commoverique nullo modo possit. Quare a Patribus commode fides, fideique confessio comparatur petræ. Atque hoc illud est, quod Hilarius in libris, qui sunt de Trinitate, scripsit (1). In commentariis vero in Evangelium (2) Matthæi, atque in centesimum, ac tricesimum primum psalmum (3) ipsum Petrum esse a Christo petram Ecclesiæ, & fundamentum constitutum fatetur. Sunt porro horum similia, quæ Gregorius Nyssenus tradit in ea, quæ est de Adventu Domini, Oratione (4). Quum enim confessionem Petri petram dicit esse, tum Petrum *principem* appellat Apostolorum (5); quem certe, nisi *petram* putasset fuisse, numquam appellasset hoc nomine.

Atque eodem, quo dixi, cum de Origene, atque Hilario agerem, modo explicandus est Ambrosii (6) Mediolanensis de petra Ecclesiæ, deque fundamento locus. Nam eorum quidem, cum similes sint omnino sententiæ, similes etiam esse debent interpretationes sententiarum.

Johannes item Chrysostomus, qui modo fidem confessionemque Petri, modo (7) Petrum petram esse confitetur, satis aperte demonstrat Petrum, quod confessus firmam, ac stabilem fidem fuerit, consequutum ob *confessionem* fuisse firmitatem, stabilitatemque petræ: quare ut fidem, ita Petrum ipsum, non modo commode appellari posse, sed esse etiam petram Ecclesiarum.

Ab Hieronymo vero quis neget & Christum, & (8) Petrum fuisse appellatum petram? Quod cum ita sit, ne quam (si pugnantia eum fuisse loquutum concedam) maximo viro

1 Confer supra Hilarii locum *pag.* 158. *seq. not.* 2.
2 *Pag.* 135. *seq. not.* 1.
3 *Ibid.*
4 Vide supra *pag.* 136. *seq. not.* 2.
5 *Ibid.* & *pag.* 140. *not.* 4.
6 Confer Ambrosii loca *pag.* 158. *seq. not.* 1v. & *pag.* 137. *seq. not.* 3. *hujus vol.*
7 Johannis Chrysostomi testimonia descripsi *pagin.* 159. *seq. not.* 1. & *pagin.* 137. *seq. not.* 3. *hujus vol.*
8 Vide quæ de Hieronymo scripsi *pag.* 160. & *pag.* 138. *not.* 2. *hujus vol.*

viro injuriam faciam, fatear necesse est, primam petram, primumque Ecclesiæ fundamentum, illius quidem sententia, esse Christum, a quo ut a summo angulari lapide Petrus obtineat constantiam, atque firmitatem petræ.

Quod idem est de Augustino, cujus potissimum verbis abuti Protestantes solent, dicendum. Ille namque Petrum a petra nomen accepisse statuens, nihil certe statuit, quod a communi, pervulgatoque omnium orthodoxorum dogmate alienum esse videatur. Quotus enim quisque est nostrum (1), qui petram esse Christum, atque a Christo petra Simonem fuisse Petrum appellatum neget? Neque vero, quod petra illa, cujus fit in eo Evangelii Matthæi loco commemoratio, non Petrum, sed Christum indicari putet, in errorem incidit Lutheranorum. Non enim negat, petræ nomine intelligi etiam Petrum posse. Nam in eo ipso libri primi Retractationum loco (2) in quo petræ appellatione Christum significari confirmat, hoc etiam fatetur, non repugnare eorum sententiæ se, qui petræ nomine, apud Matthæum, Petrum ipsum indicari contenderent. Quinetiam idem ipse Augustinus, qui *in libro priore Retractationum* de Christo, alibi certe de Petro intelligi Matthæi locum oportere (3) statuit. Neque vero id satis habuit. In eo enim psalmo, quem contra partem Donati, ut publice a populo aut recitaretur, aut cantaretur (4) scripsit, Petri cathedram ipsam esse petram testatus est, quam vincere infero-

1 Consule Augostini *ex lib. 1. retractationum, & ex ejus tractatibus sermonibusque* locos, quot supra *pag.* 160. *not.* 2. *seqq. hujus vol.* diligenter descripsimus.

2 *Cap.* xx1. *pag.* 23. *tom.* 1. *opp. edit. Antuerp. Johannis Clerici an.* 1700. „ Librum „ *inquit*, contra epistolam Donati . . . scripsi . . . in quo dixi in quodam loco de Apostolo „ Petro, quod in illo, tamquam in petra, fundata sit Ecclesia, qui sensus etiam cantatur „ ore MULTORUM in versibus beatissimi Ambrosii, ubi de Gallo gallinaceo ait: *Hoc ipsa* „ *petra Ecclesiæ canente culpam diluit.* Sed scio me postea sæpissime sic exposuisse, „ quod a Domino dictum est: *tu es Petrus &c.* ut super hunc intelligeretur, quem con„ fessus est Petrus dicens: *tu es Christus &c.* . . . . EARUM AUTEM DUARUM SENTENTIA„ RUM QUÆ SIT PROBABILIOR, ELIGAT LECTOR „. Hæc ille, quæ tamen non efficiunt probabilem solum, non vero certam esse Catholicorum de primatu Petri, deque Petro petra sententiam. Nam hanc certam esse, pluribus in locis defendit. Vide quæ dixi supra *pag.* 159. *hujus vol. not.* 1.

3 Vide *pag.* 139. *not.* 1. *hujus vol.*

4 Confer eamdem *notat.* 1. *pag.* 139.

ferorum portæ non possunt. Atque is profecto Augustinus non fuit, qui præter præcipuam Ecclesiæ petram, præcipuumque fundamentum, atque angularem lapidem, aliud secundarium, ut dicimus, fundamentum, aliamque secundam petram dici nequire arbitraretur. Qui enim Pauli epistolas non legerat modo, sed interpretatus etiam fuerat, is certe non ignorabat, ab eodem Doctore Gentium, qui fundamentum aliud, præter Christum, poni a nemine posse (1) dixisset, nominatum deinde fuisse fundamentum Apostolorum, (2) & Prophetarum. Nisi vero alteram post Christum petram Augustinus confessus esset, quo tandem modo affirmasset, fuisse Petrum a Christo constitutum caput, principemque (3) Apostolorum? Jam de Theodoriti, Eucheriique sententia, qui ut Christum, *confessionemque* (4) Petri, sic Petrum dici petram oportere statuunt, non est, cur esse multis disputandum putem. Quæ namque, qualisque sit, ex iis, quæ paullo ante de Hilario (5), de Ambrosio, deque Augustino ostendimus, cognosci facile, perspicique potest.

Atque hæc explicandorum veterum auctorum latissime patet ratio. Quare qui Felicis III. (6), qui Hormisdæ (7), qui Gregorii I. (8) Pontificum aut epistolas, aut libros legunt, ii quidem intelligunt, non *fidei* modo, quæ everti, concutique nequeat; sed Petro etiam similitudine quadam firmitatis fuisse a Christo Servatore accommodatam appellationem petræ.

De Anastasio autem Sinaita (9) quid loquar? qui cum *confessionis soliditatem*, Petrique fundamentum commemoret, satis aperte demonstrat, non *fidem, confessionemque fidei* solum,

1 I. *ad Cor. cap.* III. *v.* 11.
2 *Ad Ephes. cap.* II. *v.* 20.
3 Consule *notat.* 1. *pag.* 139. *hujus vol.*
4 Vide *pag.* 160. *seq. hujus vol.* & *pag.* 142. *not.* 3. Eucherii autem locos descripsi *pag.* 161. & *pag.* 142. *not.* 4. Consule etiam ejus libellum Symmacho Papæ oblatum, qui extat *tom.* II. *Concilior. pag.* 956. *tom.* II. *edit. Harduini Paris.*
5 Confer *pag.* 165. *seqq. hujus vol.*
6 *Pag.* 161. *seq. hujus vol.* & *pag.* 143. *not.* 1.
7 *Pag.* 162. & *pag.* 143. *not.* 6.
8 *Pag.* 162. & *pag.* 144. *not.* 3. *hujus vol.*
9 *Pag.* 162. *hujus vol.*

solum, sed Petrum etiam vocari Ecclesiæ *fundamentum*, atque *petram* posse. Quemadmodum enim propria est petræ soliditas; sic in sacris novi Testamenti libris, quod petra, idem interdum appellari fundamentum solet.

Isidori (1) vero, ac Bedæ de Christo *Ecclesiæ petra* oratio, quoniam tota ex Augustino est, cujus supra explicavi locos, nova, eaque jam copiosa interpretatione non eget.

Multa dici de Beda rursum (2), de Damasceno (3), de Hadriano I. (4) Pontifice, deque aliis (5), quorum dictis adversarii abutuntur, possent. Sed ne molestus lectori sim, hoc breve dico. Eorum omnium, qui & *fidem*, & *fidei confessionem* appellarunt petram, summam item fuisse de Petro *Ecclesiæ petra* consensionem. Atque hæc sane illi a majoribus acceperunt. Quare cum aliis in locis explicata sint, nunc omittantur.

At Jacobus Apostolus (6) non in Petro, sed in *petra fidei* fundatam Ecclesiam fuisse scribit. Quasi vero quisquam sit doctorum, criticæque facultatis peritorum hominum, qui aut Jacobum auctorem fuisse liturgiæ, quæ illius circumfertur nomine; aut *fidem* dici *petram* non posse arbitretur. Verum de Petro in hac disputatione, non de religione, ac *fide* quæritur. Qui autem *fidem* appellat *petram*, is certe Petrum appellari *petram* oportere, non negat. Quamobrem omnes fere, quos proxime nominavi, Patres & *fidei*, & *Petro* tributam fuisse a Christo fatentur appellationem *petræ*. Cujus quidem rei caussa Petrum divinitus constitutum fuisse censent principem, & caput Apostolorum. Ita fit, ut liturgiæ Auctor, quem adversarii Jacobum vocant, dum

1 *Pag.* 161. *seqq. hujus vol.*
2 *Ibid.*
3 *Pag.* 163. *hujus vol.*
4 *Ibid.*
5 Eos equidem nominavi supra *pag.* 150. *hujus vol.* quorum sunt testimonia descripta ab Johanne Launojo *epist.* VII. *lib.* V. *ad Johannem Uselium tom.* V. *p.* II. *app. pag.* 106. *seqq. edit Colon. an.* 1731.
6 In Liturgia, quæ Apostolo Jacobo tribuitur *pag.* 41. *edit.* Aloysii Assemani *tom.* IV. *p.* II. *Codicis Liturg edit. Romana an.* 1752. hæc leguntur: „ In confirmationem sanctæ „ tuæ Catholicæ, & Apostolicæ Ecclesiæ, quam fundasti ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως *super* „ *petram fidei* „. Confer etiam Editionem Sanctesii *Antuerp. an.* 1560. *pag.* 26. *seq.*

fidem petram appellat, Petro neque adimit, neque adimi significat petræ appellationem posse. Quapropter si ut adjumento nobis non est, ita ne esse quidem detrimento potest. Ac de principatu, præcipuaque auctoritate, atque dignitate Petri satis dictum est. Nunc de Cypriano breviter, cujus sane caussa omnis hæc est a nobis instituta de Petro quæstio.

Nego igitur, illius sententia, nullum a Christo fuisse dictum principem Apostolorum. Igitur cum communis, ac pervulgata Ecclesiarum, Patrumque hæc sententia fuerit, ut Petrum & caput, & petram, & fundamentum, & principem fuisse a Christo constitutum Apostolorum omnes ad unum confiterentur, tum assentiri nos Cypriano, si contra sentiat, oportere, persuaderi mihi non opinione, sed ad veritatem plane velim. Ego enim eorum, qui nulla præjudicata opinione teneantur, arbitror futurum omnino neminem, qui cum tot Ecclesiarum monumenta, totque virorum, & doctrina, & peritia Christianarum rerum, & antiquitate illustrium testimonia, diligenter considerarit, tantamque in iis concordiam, conspirationemque ad rem eamdem constituendam animadverterit, qua majorem quisquam non modo non desiderare, sed ne cogitare quidem possit, unum tamen ex omni seculorum memoria, neglectis ceteris, quærendum putet, cui dissentienti fides habeatur. Nam qui verum amat, is non dicam de tradita divinitus religione, nam est id quidem certissimum, sed de rebus ipsis a majoribus gestis agens, numquam committet, ut contemtis omnibus omnium temporum scriptoribus, a quibus idem sit monumentis mandatum litterarum, unum aliquem, qui ab ceteris sine ratione dissideat, sequutus fuisse videatur. Quæ autem ratio adducere Cyprianum poterat, ut ita fuisse Apostolos pares existimaret, nullus ut inter eos reperiretur, qui reliquis dignitate, potestateque præcelleret? Quum enim decretorum Christianæ religionis ratio scripturarum, traditionisque auctoritate contineatur; cumque in Scripturis & locus prior, & petræ appellatio, & cura non ovium modo, sed etiam fratrum, hoc est Apostolorum, tribuatur Petro,

tro, fitque ea de re concors omnium veterum, novorumque fcriptorum fententia, qui repugnat, is quidem certe non rationem fequitur, fed impotentiam animi, temeritatemque ducem. Quanto autem confultius adverfarii fibi, ac Cypriano, quo patrono gloriantur, caviffent, fi ejus de pari Apoftolorum honore, poteftateque dictum explicare, cumque ceterorum Patrum doctrina componere curaffent! Atque multæ quidem erant cauffæ, quamobrem ftatuerent, doctum, fanctumque Martyrem id, quod Petri principatum tolleret, non folum non fcripfiffe, fed ne cogitaffe quidem. Quis enim Petrum ceteris Apoftolis æquatum ab eo fcriptore fuiffe putet, a quo quidem fcriptore litteris fuiffe commendatum fciat, *in Petro fuiffe fundatam Ecclefiam, ab eoque incipere* (1) *unitatem* verorum Chriftianorum, ut a fonte rivi, ab radice rami, a fole radii proficifcuntur? Cum igitur hæc omnia fcripta, publicata, confirmata fuerint a Cypriano, quæ plane efficiant, præcipuam fuiffe in coetu Apoftolorum dignitatem Petri, nifi eum pugnantia fuiffe loquutum velimus, quod fieri fine fumma optimi, fapientiffimique viri injuria non poteft, fateamur neceffe eft, quod ille de pari Apoftolorum honore, atque poteftate dixit, non de præcipua in Ecclefia dignitate, auctoritateque, quam Petro conceffit, fed de honore, ac poteftate Apoftolatus (2) intelligi oportere. In Apoftolis autem condendarum ubique Ecclefiarum, fcribendorum facrorum voluminum

1 Confer *pag. 70. feqq. hujus vol. not. 3. feqq.*

2 S. Thomas *in epift. ad Galat. cap. 11. lect. 3. pag. 267. edit. Antuerp. an. 1620.* „ Dicendum eft, *inquit*, quod Apoftolus fuit par Petro in executione auctoritatis, non „ in auctoritate regiminis „. Quod idem dici de ceteris Apoftolis commode poffet. Ceterum Cypriani eam fuiffe, quam ipfe explicavi, fententiam, plerique Catholici arbitrantur. At Natalis quidem Alexander *in IV. Differtat. in Hiftoriam Ecclefiafticam fecul. 1. pag. 90. tom. III. edit. Lucenfis an. 1749.* „ De effentiali poteftate Apoftolatus loquutum „ fuiffe Cyprianum, *cenfet*, non de extrinfeca, quæ in ordine, ac difpofitione regiminis „ pofita fit, qua inferiores fuiffe S. Petro ceteros Apoftolos, Patres omnes cum eodem Cypria„ no docent „. Id vero fic explicat. „ Singuli, *inquit*, Apoftoli pleniffimam, & fupremam ha„ bebant poteftatem (Apoftolatus) refpectu aliorum omnium Chriftianorum, non autem inter „ fe, quia S. Petrus fic caput erat omnium Chriftianorum, ut etiam ipforum Apoftolorum „ caput effet „. Atque hoc fane pro certo habendum, cum Cyprianus Petrum & centrum unitatis, & caput, & Primatem fuiffe confiteatur. Sed cum fupra multis demonftratum, non eft cur rurfum effe copiofe tractandum exiftimem.

num, edendorum prodigiorum, constituendorum Episcoporum, ferendarumque Ecclesiasticarum legum, quæ ad rectam morum institutionem pertinerent, parem auctoritatem fuisse quis negat? Hoc vero in genere cum eadem auctoritas esset Apostolorum, quid impediebat, quo minus unus in collegio eorum esset, qui princeps, atque caput ceterorum esset, qui Ecclesias quasque in officio contineret, quique ab omnibus fundamenti, centrique unitatis loco haberetur?

At Ambrosius, dicet quispiam, in eo libro, quem inscripsit *de Incarnatione*: „ Petrum, non immemorem loci „ sui, primatum egisse, sed confessionis utique, non hono- „ ris; fidei, non ordinis primatum (1) „ censet. Quid obstat autem, quo minus hac ratione de Apostoli ejusdem primatu, si modo ejus usquam meminerit, loquutum fuisse Cyprianum putemus? Nam quod Ambrosio dicere licuit & Episcopo Mediolanensi, & Romano civi; non licuisse Africano, eidemque Antistiti Carthaginiensi Cypriano, quis credat?

Equidem cum tam multa, tamque perspicua de primatu, non confessionis, ac fidei, quem hæretici Petro facile concedunt; sed honoris, atque dignitatis testimonia Ambrosii afferri solere videam; hoc uno loco induci me, ut eum contra reliquos Patres omnes, ac se etiam ipsum pugnasse arbitrer, numquam feram. Sit illa in Protestantium levitate perversitas, ut in contrarias, interque se dissidentes opiniones veteres scriptores invitos trahere conentur, quorum assequi, si velint, mentem, tuerique constantiam, & veritatem dictorum possint. Ego vero sic existimo. Quærendum tibi ante, quid auctor ad demonstrandum susceperit eo in loco, quem interpretari statueris; inde conferendas inter se, diligenterque considerandas auctoris ejusdem variis in locis scriptas de re eadem sententias; post, quum in aliquam incideris, de qua dubites, componi cum reliquis, nec

1 s. Ambrosius *lib. de Incarnationis Dominicæ Sacramento capit.* IV. *numer.* XXXII, *pag.* 140. *tom.* IV. *opp. edit. Monach. s. Mauri Veneta an.* 1751.

nec ne posſit;tum ſi posſit, quorſum ea ſpectet,ſignificandum; ſin minus,indicandam,argumentiſque oſtendendam repugnantiam illius non verborum ſolum, ſed etiam rerum eſſe;ne quid temere tibi ſumpſiſſe videare. Hoc Proteſtantes perſæpe negligunt. Ita fit, ut in quo maxime eorum ſe jactare conſuevit oratio, id totum evertatur delectu, quem dixi, comparationeque ſententiarum. Atque Ambroſius in eo ipſo de *Incarnatione* libro, de Petro, qualis agente cum mortalibus Chriſto, non qualis poſt Chriſti in cælum aſcenſione fuerit, loquitur. Petrum autem tunc a Chriſto deſignatum principem Apoſtolorum,confeſſionis laude antelatum collegis fuiſſe concedimus;honoris vero,ac dignitatis *primatum*,manente in terris eodem Servatore Chriſto, ſibi vendicaſſe, non item. Sed hac *fidei confeſſione* Petrum ad *primatum* honoris, & poteſtatis ſibi muniviſſe viam, traditum ab Ambroſio eſt, (1) in eo quidem libro haud obſcure, in aliis autem (2) clarius. Rurſum quo Ambroſius, dum de *primatu confeſſionis* ſcribebat, reſpexerit, diſquirendum eſt. Propoſuerat ille ſibi de Chriſto Deo diſſerere. Ubi ad Apoſtolos venit, oſtendit, quid illi ab ipſo Servatore interrogati, reſponderint. Animadvertit autem alios omnes, quæ vulgi opinione dici conſueſſent, expoſuiſſe; unumque Petrum, non quod vulgus hominum ſomniaret, ſed quod res eſſet, confeſſum, paſſum nullo modo fuiſſe, ut hæc ſibi tanta gloria a quoquam deriperetur. Quamobrem egiſſe tunc illum, dixit, primatum *non hono-*

1 *Ibid. num.* XXXII. *pag.* 140. *ſeq.* „ Hic eſt ergo Petrus, qui reſpondit pro ceteris „ Apoſtolis, immo præ ceteris, & ideo fundamentum dicitur, quia novit non ſolum pro„ prium, ſed etiam commune ſervare.

2 Vide quæ ſcripſi ſupra *pag.* 138. *hujus vol. not.* 1. Quod autem ad rem, cujuſſamque maxime pertinet, illud eſt, quod *ibid. ex expoſit. Evang. ſecundum Lucam l.* X. *n.* CLXXV. *pag.* 1315. attuli, eſtque hujuſmodi: „ Non eſt dubium credidiſſe Petrum, & credidiſſe, „ quia dilexit, dilexiſſe, quia credidit, onde & contriſtatur; quia & tertio interroga„ tur: *amas me?* Is enim interrogatur, de quo dubitatur. Sed Dominus non dubitat, „ qui interrogat, non ut diſceret, ſed ut doceret, quem elevandus in cælum amoris ſui „ veluti Vicarium relinquebat.... Ideo quia ſolus profitetur ex omnibus, omnibus antefertur.... Denique tertio Dominus non jam *diligis me*, *ſed amas me* interrogavit, & „ jam non agnos, ut primo, quodam lacte veſcendos, nec oviculas, ut ſecundo, ſed „ oves paſcere jubetur, perfectiores ut perfectior gubernaret „. Quibus verbis oſtendit ſe, ut in rebus ceteris, ita in hac, quæ ad Petri primatum pertinet, fuiſſe Baſilio conſentientem. Nam is quoque in *Prooem. de Jud. Dei p.* 221. *tom.* II. *edit. Pariſ. Monachor. S. Mauri*: „ Petrum Apoſtolis ceteris prælatum fuiſſe ſcribit.

(1) *honoris, & ordinis, sed fidei, & confessionis*. Itaque addidit: *Hoc* (2) *est dicere, nunc nemo me vincat. Nunc meæ partes sunt. Debeo compensare, quod tacui; debeo prodesse, quod silui. Lingua mea non habet spinas; sine impedimento fides non debet exire*. Verumtamen post ascensionem Christi in cælum, egisse *primatum honoris*, atque *potestatis* Petrum, non modo non negavit Ambrosius, sed etiam sæpe ac multum, ut antè docuimus (3), omni asseveratione confirmavit.

Nunc Marci Antonii de Dominis, ut ante promiseram, opinionem exponam, atque confutabo brevi. Is in primo de Republica Ecclesiastica libro, (4) omni officio, ac munere Apostolico, omnique potestate fuisse omnes Apostolos pares scribit. Hos, etsi ita instituti erant, ut neminem sibi auctoritate præstare existimarent, tamen *primatum* aliquem concessisse Petro. Sed eam *primatus* rationem non fuisse talem, qualem Romani hisce scripturarum locis: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & pasce oves meas, & tibi dabo claves regni Cælorum*, Patrumque testimoniis, ostendi censent. Patrum enim componi cum dogmate Romanorum nullo modo posse sententiam. Itaque Christianæ Reipublicæ rationem non Monarchicam, sed Aristocraticam statui oportere.

Atque Apostolos quidem omnes fuisse omni & potestate, & dignitate pares, eo potissimum argumento demonstrari posse, efficique putat, quod ex locis Johannis: *Sicut misit me pater, & ego mitto vos*, & Matthæi: *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos &c.* ab hæreticis nostræ potissimum ætatis concluditur. Huc autem spectare, quæ ab Augustino *de dispositis per Apostolos Ecclesiis*, ab Hieronymo *de principatu Apostolorum*, & a Nicolao I. Pontifice *de constitutis pastoribus, qui Ecclesiam regerent*, disputantur. Quare curam Ecclesiæ creditam omnibus Apostolis fuisse. Quod si credita æque omnibus est, jam Christianæ Reipublicæ for-

1 *Ibid. num.* XXXII. *pag.* 140.
2 *Ibid.*
3 *Pag.* 138. *hujus vol. not.* 1.
4 *Cap.* III. *seqq. pag.* 21. *seqq. edit. Londin. an.* 1617.

formam fuiſſe a Chriſto non monarchicam, ſed ariſtocraticam conſtitutam. Id vero confirmari ſacrorum Bibliorum locis poſſe. *Æque* enim omnes a Chriſto diſcipulos fuiſſe *eruditos, æque formatos, æque perfectos ad munus Apoſtolorum, æque demum repletos Spiritu Sancto*. Quare Ignatium Martyrem, Irenæum, Tertullianum, cum de Apoſtolis pari modo, ac ratione inſtitutis diſſerunt, nihil ſingulare de Petro dicere. Hoc idem Patres quintæ œcumenicæ Synodi feciſſe. Neque eſſe quidquam a Cypriano, Hilario, Hieronymo traditum, quod cum Proteſtantium de Ariſtocratia Eccleſiaſtica doctrina pugnare videatur. Mirari ſe Catholicorum frontem, ac confidentiam, qui Cypriani locos *ad Petri Monarchiam detorqueant*. Quæ dicta a Cypriano ſunt, ea omnia in epiſtolis Anacleto adſcriptis legi. Aſſentiri Cypriano Victorem Epiſcopum Carthaginienſem. Cajetanum, Eckium, Bellarminum, qui veterum teſtimonia explicare conati fuerint, nihil profeciſſe. Unum adduci Leonem I. Pontificem poſſe, qui Petri monarchicum principatum defenderit. Gregorii I. locum, qui negotium multis exhibere ſoleat, explicari partim fortaſſe poſſe, partim omnino non poſſe. Nam ei, qui Petrum *primum Eccleſiæ membrum* vocaverit, ſeſe non admodum repugnare. Multis enim nominibus primatum aliquem conveniſſe Petro. Ferri tamen, quod Gregorius de Andrea, de Johanne, de Paulo *capitibus ſingularium populorum* addit, ſi *ſenſu* quodam pio intelligatur, vix; ſin minus, ferri nullo modo poſſe.

Ad *vicarios* Chriſti quod attinet, *Spiritum Sanctum paraclitum* Chriſti nunc partes in terris agere. Hujus rei non Tertullianum modo, ſed Auguſtinum etiam, ſeu libri *quæſt. Vet. & Nov. Teſt.* auctorem locupletiſſimos teſtes eſſe. Apoſtolis porro, ut miniſtris commiſſam fuiſſe vicariam gubernandæ Eccleſiæ curam, ut eſt ab Ambroſio, ab Auguſtino, a Paulo denique ipſo ſcriptum, qui Paulus ſibi, collegiſque attribuit *Chriſti legatorum* nomen.

Dici quidem a veteribus Principem, atque Protocoryphæum Apoſtolorum Petrum, idque primatus Petri indicium

quoddam esse; sed non *Monarchiæ*. Quis enim neget vocatum etiam interdum iisdem nominibus fuisse Paulum, quem Catholici *cum jurisdictione primatem, ac superiorem* reliquorum fuisse Apostolorum, numquam concedent. Petrum ergo primatum *confessionis ac fidei* obtinuisse, ut est auctor *in libro de Incarnatione* Ambrosius, non *ordinis*, & *dignitatis*. Jam vero claves non ipsi Petro pro se fuisse, sed Ecclesiæ per Petrum datas, Augustinum defendere. Quinetiam fuisse ante *confessionem* auctum primatus honore Petrum. Sed qualis is fuerit honos, id vero esse accuratius investigandum. Johannem Chrysostomum in ea fuisse sententia, ut propter præcipuam virtutem, ac probitatem fuisse ceteris Petrum antelatum arbitraretur. Ceterum noluisse Christum, ut quisquam suorum discipulorum princeps esset. Quare fateri Chrysostomum, præstitisse quidem ceteris Apostolis Petrum, ut stella est alia stella præstantior; in collegio autem Apostolorum principatu fuisse potitum, non item. Idem Victori Antiocheno, atque Augustino placuisse, qui non unum Petrum, sed Johannem etiam, ac Jacobum primas obtinuisse partes contendunt. Neque vero his rebus solum, sed ætate quoque (nam ceteris erat provectior) & vocatione, ut qui primus omnium a Christo vocatus fuerit, & amoris, caritatisque laude fuisse Petrum collegis præstantiorem. Hasce res, non jurisdictionis, & potestatis amplitudinem, caussam fuisse, quamobrem princeps diceretur Apostolorum.

Verba Christi, *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: Tibi dabo claves Regni cælorum: & pasce oves, atque agnos meos*, non eodem modo explicari a majoribus consuesse. Ac de petra quidem alias. De clavibus autem, omnibus Apostolis parem clavium fuisse a Christo potestatem datam, qui palam neget, veterum patrum reperiri omnino neminem. Cyprianum, Hilarium, Gaudentium Brixiensem, Ambrosium, Augustinum, Theophylactum, æqualem in omnibus Apostolis agnovisse auctoritatem.

Petro quidem dictum illud a Christo fuisse: *pasce oves meas*, e Patrum libris, exque serie Johannis verborum liquere;

re; unum autem Petrum, *ob id dictum, constitutum fuisse pastorem, non modo non liquere, sed ne dici quidem sine gravi, turpique errore posse. Dedisse namque Ecclesiæ Christum, Paulo teste, quosdam Apostolos, alios doctores, & pastores. Non esse igitur solum Ecclesiæ pastorem Petrum. Vidisse hoc Basilium, Augustinum, Ambrosium, atque Gregorium; quare Petrum aut omnium pastorum figuram, aut procuratorem fuisse dixerunt, qui, nomine aliorum, acceperit pascendarum ovium potestatem. Atque his quidem verbis *pasce &c.* plus fuisse Petro, quam Apostolis, tributum suspicari qui possumus? Nam ut *τὸ pascere*, ita *τὸ mitti* a Christo, quemadmodum missus ipse a Patre fuerat, *pastores* constituit, hosque jam præcipuos Ecclesiarum. At si primum Petro, alterum certe omnibus Apostolis dictum est. Quare nihil fuisse a Christo singulare, atque eximium attributum Petro, quod æque reliquis Apostolis non competeret. Eoque id magis confirmari Christi Servatoris verbis posse, quæ Matthæi Evangelii octavo, ac vigesimo capite continentur. Christum enim, cum datam sibi omnem in cælo, atque in terra potestatem fuisse dixisset, tum ostensurum, velle se, ut discipuli ejusdem participes potestatis essent; mox addidisse: *Euntes ergo docete omnes gentes &c.* Quum autem non latius pateat *τὸ pasce*, quam *τὸ sicut misit me pater*, *& ego mitto vos*, *& τὸ euntes ergo docete &c.* nihil esse caussæ, cur quisquam *Monarcham*, *præcipuumque pastorem* Petrum, non vero omnes Apostolos pari præditos potestate (ut aristocratice Ecclesiam moderarentur) principes, pastoresque fuisse constitutos, putet. Itaque Apostolos a Cælestino, & a Chrysostomo Doctores omnium gentium, atque Pontifices appellari. Veri autem videri simile cuiquam posse, ovium, quas Christus Petro commendavit, nomine intelligi *oves*, *quæ perierant*, *domus Israel* oportere. Illud certum esse; Petro demandatam numquam fuisse curam Apostolorum. Non enim docere potuisset eos, qui ob doctrinam, *lux mundi* vocati a Christo fuerant. Quid, si ne castigare quidem? Monitum sane,
 corre-

correptumque Petrum a Paulo fuisse nos alicubi legere; a Petro vero institutum, aut redargutum quemquam Apostolorum nusquam. Quamobrem sapienter Augustinum statuere, Apostolos & pastores, & oves fuisse; pastores quidem, ut qui reliquos Christianos pascerent; oves, propterea quod a Christo supremo pastore omnium, ac principe pascerentur.

His ab se, ut quidem existimat, positis, atque constitutis rebus, quærit Marcus Antonius, quid caussæ fuerit, cur soli Petro curam ovium pascendarum Christus crediderit, si omnibus parem dedit regendarum, pascendarumque earumdem ovium auctoritatem? Quæstionem ut expediat, caussas se reperisse, scribit, omnino quinque. Harum primam indicari ab Hieronymo, & ab Optato Milevitano, qui *vinculum Collegii Apostolici* fuisse factum, Christi institutione, Petrum testantur: alteram ab Ambrosio, & Augustino, figuram omnium Pastorum, Ecclesiæque universæ fuisse Petrum, ajentibus: tertiam fortasse a Cypriano, qui cum principatum Petri neget, satis ostendit, quod dictum de ovibus a Christo est, esse de *ovibus, quæ perierunt, domus Israel* intelligendum: quartam a Gregorio Nazianzeno, a Chrysostomo, ab Augustino, a Cyrillo Alexandrino, qui trinam *negationem trina confessione* delendam, addendamque de pascendis ovibus *promissionem* fuisse tradunt, ne Petrus in desperationem incideret: quintam denique a Leone & Nicolao Pontificibus Maximis, qui Petro fuisse singulari modo demandatam pascendarum ovium curam scribunt, propterea quod seniori plus ceteris esset in vinea Domini laborandum. Nihil propterea se distinctiunculas Romanorum morari. Inducere se in animum non posse, ut in summa illa Patrum in eadem re explicanda dissensione, discordiaque sententiarum, loco tam variis, tamque discrepantibus explicato modis, confirmandum esse Petri principatum, existimet. Descendit ad Patres Græcos, Origenem, Eusebium, Basilium, Gregorium Nazianzenum, Epiphanium, Cyrillum, Chrysostomum, Damascenum; ac Latinos, Cyprianum, Ambrosium, Optatum, Arnobium, Hieronymum, Augustinum, Leonem,

nem , Gregorium , Bedam , Bernardum , aliosque ; quorum testimonia , quæ a nostris ostendendi primatus Petri caussa describuntur , exponi commode , aptarique ad Aristocraticorum opinionem posse censet .

Nihil autem eos statuisse,quod cum novi testamenti libris pugnare videatur . Primatum autem Petri componi cum iis , quæ Matthæi , Marci , Lucæ , & Johannis Evangeliis continentur , nullo modo posse . Quid ? Si ne cum iis quidem , quæ scripta ab Apostolis , in Epistolis , & a Luca in Actis fuerunt ? Ex his enim facile intelligi , neque Apostolos primatum monarchicum concessisse Petro , neque Petrum voluisse , ut sibi ab Apostolis concederetur . Factum proinde recte , ac sapienter a Cypriano , ab Augustino , ab Ambrosio , aliisque Patribus fuisse , qui hoc genus principatus *removendum* a Petro judicarunt .

Id esse reliquum , ut (sublata Monarchia Ecclesiastica , quam a Christo in Evangeliis reprobatam putat) Aristocraticam certo quodam modo esse gubernandæ Ecclesiæ rationem confiteamur. Hujus esse Aristocratiæ ab Apostolo in litteris ad Corinthios , & ab Ignatio Martyre in ea , quæ est ad Philadelphienses, epistola , mentionem factam . *Certo quodam modo* , dicit , propterea quod ne Aristocratica quidem omnino credenda sit , cum nescio quid mixti e Monarchia , & Democratia continere videatur . Argumenta , quæ ab Orthodoxis ad evertendam sive Aristocratiam , sive Democratiam Protestantium Ecclesiasticam adduci solent , nullius ponderis , ac momenti esse . Articulos Johannis Hussi in Synodo Constantiensi damnatos aut nihil habere *assertionibus Spalatensis Archiepiscopi* simile , aut si habeant , non fuisse legitime damnatos . Atque his quidem sive momentis rationum sive responsis, expugnatum ab se fuisse , Spalatensis existimat , Ecclesiasticum principatum Petri .

Sed de hujus scriptoris errore,cum ejus & levia sint argumenta,& partim a nobis,partim a doctissimis viris ita confutata,atque explosa sint, ut qui ea rursum refellere constituerit, laborem frustra suscipere videatur,agam equidem,ut dixi,brevi,

vi, ut non iis modo, qui mihi quoque hanc esse operam sumendam arbitrarentur, sed iis etiam, qui meum omne tempus utilioribus rebus transmitti cuperent, satisfaciam. Nego igitur, omni officio, ac potestate omnes Apostolos pares fuisse. Nam etsi credita omnibus Ecclesiæ cura a Christo fuit, non tamen sequitur, tam eos æquales fuisse, nullus ut inter eos reperiretur, qui dignitate, potestateque ceteros antecederet. Neque me movet, quod missi (1) omnes a Christo fuisse dicantur, ut missus idem Christus a Patre fuit. Quemadmodum enim *τὸ sicut* ejusmodi non est, ut fateri nos cogat æquales fuisse Apostolos honore, atque potestate Christo, ita nec coget quidem, ut contra tot Scripturarum, Patrumque, quot ante sunt a nobis descripti, locos, pares omnino eosdem Apostolos dignitate, auctoritateque fuisse confiteamur. Quo magis miror adduci a Spalatensi Augustini (2), atque Hieronymi (3) *de dispositis Ecclesiis ab Apostolis, deque horum principatu* testimonia potuisse, quæ quidem testimonia excellenti dignitate Apostolos ipsos præditos fuisse ostendunt; pari autem & dignitate, & auctoritate, nullo modo. Estque generis ejusdem, quod mox adjungit de constitutis a Deo, Nicolai (4) primi sententia, pastoribus, qui Eccle-

1 *Johann. cap.* xx. *v.* 21. Idipsum est de Matthæi loco *e cap.* xxviii. *Evangelii v.*19. dicendum: *Euntes in mundum universum prædicate &c.* quo quidem loco Spalatensis abutitur. Etsi enim inde missos Apostolos divulgatum Evangelium a Christo intelligam, missos tamen omnes pari auctoritate fuisse, nullo modo prorsus intelligo.

2 *Epist.* liv. *al.* cxviii. *ad Januarium cap.* vi. *num.* 8. *pag.* 96. *tom.* II. *opp. edit. Antuerp. Clerici an.* 1700. „ Ideo non præcepit (*Dominus*) quo deinceps ordine (*Eu-* „ *charistia*) sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc „ locum.

3 *In cap.* 1. *Isaiæ Proph. pag.* 20. *tom.* III. *opp. edit. Martianæi, & in præfat. in epist. ad Galatas tom.* iv. *opp. parte* 1. *pag.* 223. quibus in locis Apostolos fuisse constitutos, ait, *principes Ecclesiarum*.

4 Nicolaus I. P. M. *epist.* xlii. *ad universos Episcopos Galliæ*, quæ quidem epistola extat etiam in Actis Synodi Romanæ celebratæ *an.* 865 *t.* v. *Concil. edit. Paris. Harduini p.*590. *seqq.* Ut autem omnes intelligant, qua demum fide versatus in hoc genere argumenti Spalatensis fuerit, qui quasi Nicolai verbis rem confecisset, Cajetano insultans scribit: *cap.* iii. *lib.* I. §. 2. *pag.* 22. *negare Cajetanus id non potuit*; ut, inquam, omnes, qua fide versatus in hac re fuerit Spalatensis, intelligant, describam non detruncatum, ut ille, sed integrum ejusdem Pontificis de Apostolis locum: „ Quamvis singularum Ecclesiarum, „ quæ propter diversitatem terrarum multæ esse dicuntur, cum una sit, & unica sponsa „ suo, sicut ipse in canticis canticorum dicit: *una est columba mea*, & per Psalmistam: „ *erue*

Ecclesiam moderarentur. Non enim, pastoresne plures constituti a Christo fuerint; sed an unus aliquis inter eos principatum obtinuerit, quærimus. Id vero cum nec Augustini, neque Hieronymi, neque Nicolai testimoniis efficiatur, qua demum confidentia Spalatensis, iis adductis, concluserit, *æque omnibus Ecclesiæ creditam fuisse curam* (1), ne suspicari quidem possum. Quod *æque* omnes Apostolos a Christo Servatore *eruditos*, cum rudes antea fuissent, *æque formatos*, & ad munus *Apostolicum perfectos*, *æque Spiritu Sancto repletos* scribit, non est ad rem. *Æque enim eruditi, formati, perfecti, si non æque aut caritate inflammati, aut religionis confitendæ studio* incitati, aut re quapiam alia ornati sint, imparibus præmiis donari possunt. Factum igitur hinc est, ut qui ceteris, aut fidei confessione, aut caritatis fervore, aut aliis nominibus præstabat, is deligeretur, ut caput, princepsque collegii vocaretur, & esset (2). Miror autem quid sit, quod sui erroris Ignatium Antiochenum testem appellet. Nam ut mittam de vera, ac genuina Martyris ejusdem, atque Episcopi Ignatii ad Philadelphienses epistola dicere, in qua nihil est (3) eorum, quibus Spalatensis abutitur; quid tandem in vitiata illa, atque interpola-

„ *erue de manu canis unicam meam*, Pastor, & Episcopus, ac Pontifex Dominus noster „ Jesus Christus, qui hanc creavit, & redemit, exsistat, ita ut illa veraciter, ac prin„ cipaliter ista sit omnia, juxta quod fidelibus per primum Apostolum dicitur, *conversi* „ *estis nunc ad Pastorem, & Episcopum animarum vestrarum*, & juxta quod egregius „ prædicator de eo loquens, *talis*, inquit, *decebat*, *ut nobis esset Pontifex*; subiturus ta„ men ad cælos hanc Apostolis commendavit, ac per eos tamquam hæreditario jure succes„ soribus eorum, nobis scilicet, quos Pastores, & Episcopos, ac Pontifices super ipsam „ constituit, ejus providentiæ curam indulsit, quatenus pro patribus nati filii, & pro eis „ constituti principes, in omnem terram imitatores eorum assemus, sicut & ipsius Chri„ sti. Verum & inter beatissimos Apostolos, sicut & ille magnus Leo scribit, in similitu„ dinem honoris fuit quædam discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, uni „ tamen datum est, ut ceteris præeminaret. De qua forma Episcoporum quoque est orta „ distinctio, & magna dispositione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent, sed „ essent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia. Et „ rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem ejus susciperent ampliorem, „ per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil usquam a „ suo capite dissideret „. Sunt item alia in eadem epistola, quæ præcipuam & dignitatem, & auctoritatem Petri demonstrent, quæque ipse per se consulere lector poterit.

1 Spalatensis *ibid.* §. 121. *pag.* 22.

2 Vide quæ scripsi *pag.* 93. *seqq. hujus vol.* & *pag.* 130. *seqq.*

3 Confer, si licet, genuinam epistolam Ignatii ad Philadelphienses §. v. *pag.* 153. t. 1. *Apostolicor. Patrum edit. Londin. an.* 1746.

polata (1) eſt, quod exhibere negotium orthodoxis poſſit pro Petri principatu pugnantibus? Nemo enim eſt Chriſtianorum, qui ut malo Pſeudo-Prophetas, & Pſeudo-Apoſtolos, ita bono ac ſancto ſpiritu fuiſſe Apoſtolos, atque Prophetas inſtinctos neget. Etſi vero uno eodemque Spiritu Sancto incitati Prophetæ, atque Apoſtoli fuerunt; non eſt tamen conſequens, in Apoſtolis, qui auctoritate, dignitateque antecelleret reliquis, fuiſſe omnino neminem. Atque hoc ſane reſtaret, ut Spalatenſis novum Teſtamentum præſtare veteri inficiaretur, quod utrumque ejuſdem Spiritus Sancti afflatu, inſtinctuque traditum, perſcriptumque ſit. Eſtque jam generis ejuſdem, quod affert ex Irenæo. Irenæus enim doctrinam Chriſti Apoſtolorum (2) opera in Eccleſias manaſſe ſcribens, quid tandem dicit, quod primatum Petri tollere videatur? Contra vero, quod mox, ut Spalatenſis ſcribit, *exemplificat* in Romana Eccleſia, nonne demonſtrat, Petrum, a quo conſtituta, diuque adminiſtrata eſt, caput fuiſſe, ac Principem Apoſtolorum? Non enim Irenæus potioris principalitatis Romanæ Eccleſiæ meminiſſet, niſi obtinuiſſe in Apoſtolorum collegio cenſuiſſet *potiorem principalitatem* Petrum. At ea Irenæi verba Spalatenſis, de Irenæo hoc loco diſſerens, prætermiſit, ne illius Scriptoris, ex quo ſibi præſidium quæſiſſet, auctoritate oppugnatus, atque dejectus videretur. Nihilo eſt opportunior Tertulliani e libro de Præſcriptionibus locus. Nam quod *Apoſtolos ſeſe* (3) *auctores habere*, affirmat, *qui nihil e ſuo arbitrio elegerunt, ſed acceptam a Chriſto diſciplinam nationibus adſignaverunt*, etſi certum, exploratumque eſt, ad inſtitutum tamen non pertinet. Ac ſi bona fide Spalatenſis agere voluiſſet, jam non hunc

1 Pſeudo-Ignatius *in vitiata epiſtola ad Philad. quæ extat in Appendice tomi modo indicati pag.* 113. §. v. „ Sicut Pſeudo-Prophetæ, & Pſeudo-Apoſtoli unum eumdemque ma- „ lignum, & ſeductorem, & populum errare facientem ſpiritum aſſumpſerunt, ſic iterum „ veri Prophetæ, & veri Apoſtoli, unum eumdemque ſanctum, bonum, principalem, & „ verum, atque doctorem per Chriſtum acceperunt ſpiritum „.

2 Irenæus *lib.* III. *contra Hæreſes cap.* III. *pag.* 175. *ſeq. num.* 1. *ſeq. edit. Veneta Maſſueti Monach. S. Mauri ann.* 1734. Confer quæ ſcripſi ſupra *pag.* 48. *ſeq. not.* 2. *hujus vol.* & *pag.* 72. *ſeq. not.* 1.

3 Tertull. *lib. De Præſcript. cap.* VI. *pag.* 204. *edit. Veneta an.* 1748.

hunc, sed illum, qui paullo post sequitur *de Primatu Petri*, Tertulliani descripsisse locum (1). Atque est item levissimum, quod ex Synodi quintæ oecumenicæ loco, quem nos supra protulimus (2), concludere conatur. Ab gratia namque Spiritus Sancti, quo instincti omnes Apostoli fuerant, ad potestatem condendorum sacrorum librorum, dirimendarumque controversiarum, siquæ ortæ de religione fuissent (qua potestate singuli Apostoli excellebant, ut qui ne errarent, sustinerentur) quemadmodum Synodus descenderit, video: a potestate autem decidendarum controversiarum ad omnis potestatis, officiique æqualitatem, ita ut nullus eorum genere aliquo auctoritatis, dignitatisque ceteris anteiret, quam in eis fuisse commentus est Spalatensis, quo tandem modo descendere quisquam possit, non video. Ab instinctu enim ad *inerrantiam*, quam dicimus, venire ordine quidem licet; ab *inerrantia* autem ad parem honoris, dignitatis, & auctoritatis in omni genere gradum, non licet (3). Nihil de Cypriano dico, ne actum agam. Quod

 autem

1 Hunc, aliosque Tertulliani locos, quibus præcipuam auctoritatem, dignitatemque Petri commendat, attuli supra *pag. 60. seqq. & pag. 133. not. 1. hujus vol.*

2 *Pag. 54. not. 2. hujus vol.*

3 Ejusdem sunt rationis, quæ ex Hilario Pictaviensi Spalatensis collegit. Habet autem Hilarius hoc modo *in Ps. CXXXVIII. p. 445. t. 1. opp. ed. Mon. s. Mauri Ven. a. 1740.* ,, In corpore ,, oculos principalis esse officii, ac virtutis nemini dubium est. Et quia oculi potiores ceteris ,, membris sunt, in hic Apostolos significari, non ambigendum est, per quos lumen Ecclesiæ, & ,, operationis divina mysteria præbentur ... Apostoli itaque, qui Ecclesiæ, id est Christi cor- ,, poris oculi sunt, lucidi, & simplices jubentur esse corpore toto lucido his simplicibus man- ,, suro ,,. At quorsum hæc? Quis nostrum recte Apostolos oculis Ecclesiæ fuisse ab Hilario comparatos negat? De *æqualitate*, parique in omni genere potestate agimus. Id vero ex his Hilarii verbis non sequitur. Alioqui pares essent Sacerdotes Apostolis omni officio, ac potestate, quare quid demum dici potest obtusius? Nam addit Hilarius: ,, Ex quo ingenti periculo Sacer- ,, dotes, qui Ecclesiæ oculi sunt, negotiis seculi, curis pecuniæ, familiarium rerum ,, incrementis, & conviviorum luxibus occupantur ,,. Esse igitur in iis oculis, quos Hilarius indicat, aliquod discrimen potest. Confer Hilarii testimonia, quæ paullo ante descripta a nobis fuerunt *pag. 135. not. 1.* Quod autem de Hilario dixi, dicendum de Hieronymo est, qui *epist. v. al. CXLVIII. ad Marcellam pag. 167. tom. IV. p. 1. opp. edit. Martianæi*: ,, fuisse Christum, *affirmat*, uno eodemque tempore & cum Apostolis quadraginta ,, diebus, & cum Angelis, & in Patre, & in extremis finibus maris. In omnibus locis ver- ,, satum fuisse, cum Thoma in India, cum Petro Romæ, cum Paulo in Illyrio, cum Tito ,, in Creta, cum Andrea in Achaia, cum singulis Apostolis, & Apostolicis viris in singu- ,, lis, cunctisque regionibus ,,. Nam præterquam quod Spalatensis hoc testimonio æquare Apostolis honore, ac potestate Apostolicos viros deberet (quod certe falsum est) ex *inerrantia*, quam vocant, Apostolorum, quamque omnes concedimus, parem in Apostolis

autem mirari se Spalatensis frontem Catholicorum scribit, ridiculum est. Norunt enim omnes, quæ ejus audacia, quæ frons, quæ temeritas fuerit, ut, quæ perspicua essent, ea summa confidentia calumniando obscurare, atque pervertere conaretur. Nam ut alia ejus impudentiæ exempla prætercam, satis hoc fuerit indicasse, quod ad Cyprianum spectat. Videat Lector, quos supra descripsimus, Cypriani locos (1), tumque jam facile, quo cum homine, quam furioso, quamque impudenti pugnem, judicium ferre poterit. De Anacleti sententia non laboro. Fatetur namque Spalatensis, nihil tale ab Anacleto fuisse scriptum (2). Quamquam iisdem ipsis verbis Anacleti, sive illius scriptoris, qui sibi nomen Anacleti sumsit, error adversarii oppugnari, evertique potest (3). Fateor equidem consensisse Cypriano Victorem Carthaginiensem Episcopum (4). Sed is de Apostolatu, non de administrandæ, regendæque Ecclesiæ universæ, deque tuendæ unitatis potestate, ita omnino, ut Cyprianus, loquutus est. Nam de Christiana fide agens; *Ad quam*, inquit, *omnes beatissimi Apostoli pari honoris, ac potestatis consortio præditi populorum agmina convertentes &c.* Neque vero Spalatensi datum id munus a quoquam fuit, ut quidquam ne sint Cajetanus, Bellarminus, Eckius assequuti, statueret. Satis fuisset, si ipse se respexisset. Venio ad Leonem Magnum. Nego unum illum fuisse, qui pro principatu Petri pugnaverit. Plurimos enim, immo vero omnes Patres

tres

stolis omnibus dignitatem, ac potestatem omni in genere fuisse, nunquam efficiet. Hieronymus autem eo in loco, de auxilio Christi, quo præsto omnibus Apostolis, Apostolicisque viris erat, loquitur, non vero de potestate, *infallibilitateque* Apostolicorum virorum. Apostolis enim concessum id privilegium est, viris autem omnibus Apostolicis non item, nisi iis, quos instinctos Spiritu Sancto fuisse, e sacris scripturis intelligimus.

1 *Pag. 134. not. 1. & pag. 71. seqq. not. 1. seqq. hujus vol.*

2 *Ibid.* §. VIII. *pag.* 21.

3 Scribit enim Pseudo-Anacletus apud Spalatensem *ibid.* hoc modo. „ Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio, & licet pares essent (sive omnes essent Apostoli), Petro „ tamen a Domino est concessum, & ipsi inter se idipsum voluerunt, ut reliquis omnibus „ præesset Apostolis, & Cephas, idest caput, & principium teneret Apostolatus „. Consideret nunc Spalatensis, num parietem, quam jactat, extundere quisquam ex iis Pseudo-Anacleti sententiis queat. Nam quod pares Apostolos dicat fuisse, id ita est intelligendum, ut esse similia Cypriani verba intelligenda ostendimus *supra pag.* 172. *seq. hujus vol.*

4 Vide *secret.* II. *synodi* 1. *Lateranensis sub Martino* 1. *tom.* III. *Concilior. edition. Harduini pag.* 754.

tres eam concessisse dignitatem Petro, tam est a me clare demonstratum, ut nihil desiderari supra posse videatur (1). Est autem ineptum, atque insolens, quod addit: esse sibi Gregorium Magnum partim amicum, partim inimicum. Quasi vero unus idemque auctor de re eadem eodem in loco disputans, sciens volensque pugnantia loquatur, ut & amicus hosti religionis esse, & eodem tempore inimicus possit. *Quod Petrum*, inquit, *dicat primum membrum sanctæ, & universalis Ecclesiæ, nobis vel nihil, vel parum admodum est contrarius.* Nihil ne? At id Spalatensis Apostatæ non modo concutit, sed funditus evertit sententiam. Quemadmodum enim Gregorius (nisi ratione potioris & dignitatis & potestatis) primum Ecclesiæ membrum appellasset Petrum (2)? Hos nobis Spalatensis suos esse amicos narrat.

Cur autem Gregorii de Paulo, & Andrea locum ferri neget posse, non video. Neque enim tam immemor Gregorius fuit, aut tam imperitus christianarum rerum, ut eorum, quæ a Paulo scripta de *sollicitudine* omnium Ecclesiarum fuissent, vel esset oblitus, vel scientiam non haberet. Atque hoc sibi ad ostendendum proposuerat: Johannem Constantinopolitanum, qui *Oecumenicum* hoc est *universalem* Episcopum sese vocare auderet, superbe agere. Nam Petrum (3) qui primus Apostolorum, primumque Ecclesiæ (4) membrum erat; nec Petrum modo, sed etiam Paulum, Andream, Johannem, qui etsi ea, quæ tam late pateret, & dignitate, & auctoritate Apostolatus præstabant, peculiarem tamen certarum quarumdam, destinatarumque plebium curam susceperant, numquam sibi nomen Episcopi *Oecumenici* arrogasse

A a 2

1 *Pag. 89. seqq. hujus vol.*

2 *Spalat. ibid. §. xxxv. pag. 32.*

3 Gregorius *lib. v. Al. iv. epist. xviii. al. xxxviii. pag. 743. edit. Paris. Monach. s. Mauri an. 1705.* „ Certe Petrus Apostolorum primus, membrum sanctæ, & universalis „ Ecclesiæ; Paulus, Andreas, Johannes, quid aliud, quam singularium sunt plebium ca„ pita? & tamen sub uno capite omnes membra. Atque ut cuncta brevi cingulo locutionis „ adstringam, sancti ante legem, sancti sub lege, sancti sub gratia, omnes hi perficien„ tes corpus Domini, in membris sunt Ecclesiæ constituti, & nemo se unquam universa„ lem vocari voluit.

4 In prioribus editionibus epistolæ ejusdem sic legitur: *Petrus Apostolus primum membrum Ecclesiæ est*. Sed Monachi s. Mauri usi Mss. Codicibus *Vatic. Anglic. Norm.* ita esse legendum putarunt, ut vidimus notatione superiore.

gasse (1). Id vero qui tamdem sacrorum Bibliorum, traditionique Ecclesiæ repugnet, persuaderi mihi si minus plane ad veritatem, at opinione saltem velim. Quod cum fieri omnino nequeat, relinquitur, ut injuria a Spalatensi Apostata fuisse Gregorium reprehensum putem (2). Ac mirabile fortasse cuiquam videbitur, quid sit, quod cum tot exstent Gregorii Magni de principatu, præcipuaque auctoritate Petri, tamque illustria monumenta, eo tamen uti Spalatensis voluerit, quod nonnihil implicatum, neque tam facile intellectu esset. Non est autem necesse, ut multis de Hieronymo (3) deque Augustino agam, quos etiam pro *æqualitate*, hoc est pro pari *dignitate*, potestateque Apostolorum pugnasse (4) Spalatensis jactat. Hieronymus enim, quod supra vidimus, in eo ipso, quo adversarius abutitur loco, sanctum Petrum constitutum caput fuisse, scribit, Apostolorum, ut eo constituto, schismatis tolleretur occasio. Sine jurisdictione vero, quam Petro Spalatensis negat, caput esse Petrus, christianosque in unitatis officio continere qui poterat? At Hieronymus ut Ecclesiam in Petro fundatam, ita quoque fundatam, & ex æquo super omnes Apostolos solidatam dicit. Quid igitur Hieronymum, quem constantem (5) vocat, loquutum Spalatensis defendet? Nam *incon-*

1 Gregorius enim, amplissimæ auctoritatis Apostolatus caussa, Apostolos ipsos primos pastores vocat *part.* II. *Regul. Pastoral. cap.* IV. *pag.* 17. *tom. eod.*

2 *Epist.* XL. *lib.* VII. *Indict.* XV. *al. lib.* VI. *epist.* XXXVII. *ad Eulogium Alexandrinum* „ Quis nesciat sanctam Ecclesiam in Apostolorum Principis soliditate firmatam, qui firmitatem mentis traxit in nomine, ut Petrus a petra vocaretur? Cui veritatis voce dicitur: *tibi dabo claves regni cælorum*. Cui rursus dicitur: *& tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Iterumque: *Simon Johannis, amas me? pasce oves meas*. Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola Apostolorum principis sedes in auctoritate convaluit „. Confer ejusd. *lib.* VI. *epistol.* LV. *ad Protasium Episcopum Aquens. Galliæ pag.* 832. *& epist.* XX. *lib.* V. *al.* XXXII. *lib.* IV. *pag.* 748. *ad Mauricium Augustum*, ubi de Johanne Constantinopolitano scribens: „ Cunctis, *inquit*, Evangelium scientibus liquet, quod voce Dominica sancto, & omnium Apostolorum Petro principi Apostolo totius Ecclesiæ cura commissa est: Ipsi quippe dicitur: *Petre amas me? Pasce oves meas . . . . Tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Ipsi dicitur: *tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c.* Ecce claves regni cælestis accepit, potestas ei ligandi, ac solvendi tribuitur, cura ei totius Ecclesiæ, & principatus committitur, & tamen universalis Apostolus non vocatur, & vir sanctissimus consacerdos meus Johannes vocari universalis Episcopus conatur „. *Et lib.* XI. *epist.* XLV. *ad Theoctistam Patriciam pag.* 1129.

3 Hieronym. *lib. adv. Jovinian. pag.* 168. *tom.* IV. *operum edit. Martianæi*.

4 De Dominis *ibid.* §. IX. *pag.* 24.

5 Spalatensis *ibid.* §. X. *pag.* 24.

inconstans fuisset, si, quem & fundamentum Ecclesiæ, & principem Apostolorum (1) uno in loco dixerat, eumdem alio in loco negasset & fundamentum, & principem fuisse Apostolorum. Si enim *ex æquo* in omnibus Apostolis fundata, ac solidata Ecclesia esset, jam quid esset reliqui, quo Petrus constitui princeps Apostolorum posse videretur? Etenim quod *fundata* in Petro Ecclesia sit, Hieronymus concludit, Petrum *principem* fuisse Apostolorum. Fac autem ut commune Apostolorum id fuerit, ut *ex æquo* fundamentum omnes, & petra essent; sequeretur, ut *ex æquo principes* omnes haberentur, & essent, nemoque inter eos inveniretur, quem Apostolorum principem dicere liceret. Itaque ut ne a se ipso Hieronymus dissideat, statuendum est, eum, cum ex æquo fuisse super omnes Apostolos solidatam Ecclesiam scribit, non de fundamento, & capite unitatis agere, sed de fundamento Apostolatus, cujus est a Paulo facta mentio. Hoc autem postremum, illius quidem sententia, commune omnium Apostolorum; primum vero proprium fuisse Petri.

Nam illud admodum ridiculum, quod mox addit, confirmareque se posse putat auctoritate Hieronymi, æqualem ceteris Apostolis fuisse Petrum, propterea quod Jacobus, & Johannes, qui plus petiissent, quam impetrare potuerint, dejecti non fuerint de gradu, dignitateque (2) Apostolorum. Quasi vero testimonio Hieronymi (3) opus sit, ut id statuatur, quod nemo christianorum negat. Neque enim ulli unquam aut orthodoxorum, aut hæreticorum in mentem venit, *imminutam* Johannis, atque Jacobi *dignitatem* fuisse, quod plus petiissent, quam impetrarint. Consequens autem hinc esse, parem ceteris Apostolis & dignitate & auctoritate dici oportere Petrum, id vero tam est absurdum, ut ferendum non videatur. At Hieronymus Damasum Apostolorum successorem vocat. Non vocasset autem, si Petrum ceteris esse præferendum existimasset. Argute!

1 Vide locum Hieronymi ex *Dial. contra Pelag.* descriptum a nobis *pag.* 138. *hujus vol. not.* 2.

2 Spalat. *ibid. pag.* 24. §. IX.

3 Hieronym. in eodem *adversus Jovinianum* l. II. p. 220. *tom.* IV. *opp. edit. Martianæi*

te! Nempe qui Petri (quem Hieronymus sustinuisse omnium Apostolorum personam scribit) successor est, is, auctore Spalatensi Apostata, nisi pares potestate Apostoli fuerint, dici successor Apostolorum non potest. Miseret me hominis, qui quæ in vulgi concione non valeant, ea valere posse arbitretur in Scholis Dialecticorum. Quid enim? An qui Hierosolymitas Episcopos successores Cyrilli, Alexandri, & Jacobi vocat, is continuo statuit Jacobi dignitatem, & auctoritatem fuisse dignitati, auctoritatique Cyrilli parem? Sexcenta licet ejusmodi proferre, sed non est necesse. Est enim tam perspicuus Hieronymi ex Epistola ad Damasum de Petro Ecclesiæ petra locus, ut intellegi plane possit, Hieronymum non eum fuisse, qui æquandos ipsi esse Petro ceteros Apostolos judicaret. *Ego*, inquit, *nullum præmium, nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est Cathedræ Petri, communione consocior. Super illam petram ædificatam Ecclesiam scio. Quicumque tecum non colligit* (1) *spargit* [illegible]

Satis multa de Hieronymo. Restat ut de Augustino videam, quem item sibi Spalatensis subsidio venire jactat, quod affirmet claves, cum *Petro datæ sunt*, datas fuisse (2) Ecclesiæ, cujus idem Petrus personam præseferebat. Sed is auctor aut dissimulavit, aut non animadvertit quid sibi illis verbis Augustinus voluerit. Atque si paullulum, quo demum spectaret Augustini oratio, Apostata considerasset, nisi tantum apud eum præjudicata opinio valuisset, ut veritatis nullam habuisset rationem, numquam in tam absurdas, tam-

1 Hieronym. *epist.* XIV. *al.* LVII. *ad Damasum pag.* 19. *tom. eodem*. „ Qnoniam vetu„sto oriens inter se populorum furore collisus indiscissam Domini tunicam & desuper textam „minutatim per frusta discerpit, & Christi vineam exterminant vulpes, ut inter lacus „contritos, qui aquam non habent, difficile, ubi fons signatus, & hortus ille conclusus „sit, possit intelligi; ideo mihi Cathedram Petri, & fidem Apostolico ore laudatam „censui consulendam, inde nunc meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vesti„menta suscepi... Apud vos solos incorrupta Patrum servatur hæreditas. Quamquam „tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. Ego nullum præmium, nisi Christum „sequens, beatitudini tuæ, idest Cathedræ Petri communione consocior. Super ILLAM „PETRAM ÆDIFICATAM ECCLESIAM SCIO. Quicumque tecum non colligit, spargit.

2 Spalat. *ibid.* §. XII. *seqq. pag.* 24. *seq.* Laudat autem Augustini, ut vocat, de *Agone Christiano* librum, qui liber non est Augustini, *cap.* XXX. *& librum tertium de Baptismo contra Donatist. cap.* VII. *& tract.* L. *in Johan. & sermonem* XIII. *de verbis Domini, & librum* L. *Homiliar. Hom.* XLIII. *& Enarrat. in Ps.* CXLII.

tamque alienas ab Evangelii doctrina sententias sanctissimum, doctissimumque virum incidisse existimasset. Nam Augustinus, cum nomine Ecclesiæ acceptam a Petro clavium fuisse potestatem, dixit, non eo dixit, quo acceptam revera ab eo, ut a capite Ecclesiæ, Principeque Apostolorum non fuisse arbitraretur; sed quo sciret, acceptam ab eo fuisse, ut ad unius Ecclesiæ commodum, atque utilitatem referretur. Quare, propter Ecclesiam, clavium potestatem fuisse concessam Petro & capiti, & Principi, exque ipso in Apostolos, reliquamque Ecclesiam manasse, statuit. Neque me movet, quod idem adjungit Augustinus, gessisse Petrum *figuram Ecclesiæ*. Non enim eam *figuram* gessisse Petrum aut casu quodam, aut quasi ceteris par potestate, atque dignitate esset; sed gessisse, testatur, ut Principem, qui excellenti quodam, atque singulari modo Ecclesiam exhiberet; idque jam non meo arbitratu, sed Augustini auctoritate, testimonioque fretus dico (1).

Nam quæ mox Spalatensis concludit, iisdem sunt in erratis fere, atque illa superiora. Ea enim sumit ad concludendum, quibus concessis, nihilo secius, quod vult, effici nullo modo possit (2). *Augustinus*, inquit, *Apostolos summos (3) arietes, gregis pastores, præcipua pastoris membra, ducesque ovium appellat*. Quis negat? *Apostolorum igitur par honor, auctoritasque fuit*. Id vero quem sibi umquam concessurum censet? Nam si Augustinus Apostolos cum Apostolis contulisset, consequens id esse, quod Spalatensis conficere conatur, etsi essent qui inficiarentur, tamen ipse,

1 Augustinus *in Ps.* CVIII. *num.* I. *p.* 911. *t.* IV. *opp. edit. Antuerp. Clerici an.* 1700. „ Quædam dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum proprie pertinere videantur, nec tamen „ habent illustrem intellectum, nisi cum referuntur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur in „ figura gestasse personam PROPTER PRIMATUM, QUEM IN DISCIPULIS HABUIT, sicuti est, „ *tibi dabo claves regni cælorum* & si qua hujusmodi „. *Et tract.* CXXIV. *in Iohann. num.* V. *pag.* 599. *tom.* III. *p.* II. *opp.* „ Ecclesiæ Petrus Apostolus PROPTER APOSTOLATUS SUI PRINCIPATUM gerebat figurata generalitate personam. Quod enim ad ipsum „ proprie pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, ABUNDANTIORE „ GRATIA UNUS IDEMQUE PRIMUS APOSTOLUS.

2 Spalat. *Ibid.* §. XIII. *pag.* 25.

3 Augustinus *serm.* CXXXV. *al. Homil.* XLIII. *lib.* I. *Homiliar. cap.* VI. *pagin.* 452. *tom.* V. *opp. edit. Antuerp. an.* 1700.

ipse, si minus facile, at ægre saltem fortasse paterer. Cum autem non Apostolos cum Apostolis, sed Apostolos cum grege contulerit, ita ut, hujus quidem comparatione, esse eos & *summos arietes*, & *gregis pastores*, & *præcipua pastoris membra*, & *ovium duces* dixerit, quemadmodum æqualitas illa non potestatis solum, sed etiam dignitatis, his rebus sumtis, effici, concludique possit, nullo modo prorsus intelligo. Nec vero quidquam impedit, quin summi pastores supremum aliquem ducem habeant, qui eos, ut illi ceteros, moderetur. Quid? Annon Patres (1) Episcopos quosque summos Ecclesiæ Sacerdotes vocant? At hi parem esse eorum honorem, ac potestatem non modo non dicunt, sed etiam (2) vehementer negant. Nihil est igitur caussæ, quamobrem quisquam, Apostolorum nullum omnino fuisse Apostolum ducem, ac Principem, arbitretur (3).

Venio ad Christi Vicarios, in quibus Spalatensis (4) Spiritum Sanctum paracletum imprimis numerat. Qua sane re nihil fingi potest absurdius. Quis enim tam est insanus, ut eum spiritum, cujus eamdem esse naturam, ac Patris Filiique confiteatur, *Vicarium* esse Christi defendat? *Vicariam*

1 Confer quæ scripsi *tom.* IV. *hujus operis pag.* 295. *not.* 3.

2 Augustinus *lib.* 1. *contra duas epistolas Pelagianorum cap.* 1. *pag.* 272. *tom.* X. *opp. edit. Anterp. an.* 1700. ad Bonifacium Pontificem Max. scribens: „ Non dedignaris, *inquit*, qui non alta sapis, quamvis altius præsideas, esse amicus humilium, & amorem „ rependere impensum „: *Et pag.* 273. „ Cum vero (hæretici) non desinant fremere ad „ Dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto pretio redemtas oves aditus undecumque rimari, communisque sit omnibus nobis, qui fungimur Episcopatus officio, „ quamvis ipse in ea præemineas celsiore fastigio, specula pastoralis; facio quod possum &c. Consule Nicolai Coeffetau O.P.: *Pro sacra Monarch. Eccl. advers. Rempubl. Marci Anton. de Dom. discuss. lib.* 1. *cap.* 11. *pag.* 35. *seq. edit. Paris. an.* 1623.

3 Multa ibid. Spalatensis de Chrysostomo, de Ambrosio Episcopo Mediolanensi, deque Theophylacto turbat. Quum enim Ambrosius in secundo de Spiritu Sancto *libro cap.* XIII. *pag.* 82. *edit. Venet. an.* 1751. *tom.* IV. scripsisset: *unam gratiam fuisse in his, quos Spiritus Sanctus elegerat, nec Paulum fuisse inferiorem Petro, quamvis Petrus Ecclesiæ fundamentum, & Paulus sapiens Architectus fuerit*, & Chrysostomus *in cap.* II. *epist. ad Galatas pag.* 684. *tom.* X. *opp. edit. Paris. Monach. S. Mauri*, *nihil opus Paulum habuisse Petro, sed honore illi fuisse parem* dixisset, inde Spalatensis concludi putavit posse, non fuisse Apostolis a Christo antelatum Petrum. At hi Patres non de ratione regiminis agunt, sed de munere Apostolatus, ut paullo ante vidimus. Itaque non est, cur in eorum locis explicandis diutius esse operam consumendam putem. Multo enim sunt clariora eorum, quæ supra descripsi testimonia de præcipua auctoritate Petri, quam ut obscurari implicarique Spalatensis fallaciis, artibusque possint.

4 Spalatensis *Ibid. cap.* IV. §. 1. *pag.* 32. *seqq.*

riam enim poteſtatem obtinere, niſi qui eſt inferior, nullo modo (1) poteſt. Itaque Spalatenſis Apoſtata, dum Petri principatum oppugnat, in errorem incidit Macedonianorum. Nam quod Chriſtus promiſerat futurum, ut *nomine* (2) *ſuo* a Patre Spiritus mitteretur, Spiritum quidem Sanctum afflatu ſuo Apoſtolos docuiſſe, confirmaſſe in fide, incendiſſeque, ut veræ religionis cauſſam, defenſionemque ſuſciperent, demonſtrat; Vicarium autem fuiſſe Chriſti, non item. At Tertullianus *vicaria* (3) Chriſti poteſtatis meminit. Fateor. Sed quam multi ſunt, qui eum minus recte de Trinitatis (4) dogmate ſcripſiſſe cenſeant? Fuit item graviſſimus Tertulliani de Paracleto Montano error, poſtquam ad hæreſim acceſſit Cataphrygarum. Poſtremo *vicariæ poteſtatis* vocibus non eo eſt uſus Tertullianus, quo Spiritum Sanctum inferiorem Patre, Filioque poteſtate, atque natura eſſe, viceſque agere Chriſti; ſed quo miſſum a Filio, a quo etiam procedit, Apoſtolis, quæ a Chriſto didicerant (5), explanaſſe,

1 Confer Coeffetau *l. indic. Diſcuſſ. cap.* xv. *pag.* 66. *ſeqq.*

2 Johann. *cap.* xiv *Evang.* v. 26.

3 *Lib. de Præſcription. cap* xiii. *pag.* 207. *edit. an.* 1675.

4 Conſule Petavium *lib.* 1. *De Trinit. cap.* v. *pag.* 24. *tom.* II. *Theologicor. Dogmatum edit. Pariſ.* & Coeffetau *ibid. pag.* 68.

5 Tertull *lib. de Præſcript. cap.* xiii. *pag.* 207. *edit. opp. Pariſ. an.* 1675. „ Sediſſe „ *dicit*, filium ad dexteram Patris, miſiſſeque vicariam vim Spiritus Sancti, qui creden- „ tes agat „. *Et lib. de Velandis Virginibus cap.* 1. *pag.* 173. *edit. ejuſd.* „ Propterea „ Paracletum miſit Dominus, ut quoniam humana mediocritas omnis ſemel capere non „ poterat, paulatim dirigeretur, & ordinaretur, & ad perfectum perduceretur diſciplina „ ab illo vicario Domini Spiritu Sancto. *Adhuc*, inquit, *multa habeo loqui vobis*, *ſed* „ *nondum poteſtis ea bajulare*. *Cum venerit ille ſpiritus veritatis*, *deducet vos in omnem veritatem*, & *ſupervenientia renunciabit vobis* „. Hæc ille. Ex quibus facile intelligitur, non *proprie* quidem, ſed *latiore* quodam ſenſu fuiſſe ab eo *Vicarium Domini* vocatum Spiritum. Nam ea Spiritum Sanctum in homines beneficia contuliſſe oſtendit, quæ a Deo quidem concedi poſſint, a re autem creata non poſſint. Ac Spiritum quidem Sanctum Deum eſſe eadem, ac Patrem, Filiumque poteſtate prædicam, ille ipſe eſt teſtis Tertullianus cum aliis pluribus in locis, quos deſcribit Maranus Congregationis s. Mauri Monachus in *eo opere*, quod inſcribitur: *Divinitas Domini Noſtri Jeſu Chriſti manifeſta in ſcripturis*, & *traditione lib.* iv. *cap.* xi. *pag.* 442. *edit. Pariſ. an.* 1746. tum *capit. imprimis* 13. *libri contra Praxeam pag.* 501. *edit. ejuſd. opp. Tertull.* quo in loco „ Salva „ *inquit*, præſcriptione, utique tamen propter inſtructionem, & munitionem quorum- „ dam dandus eſt etiam retractatibus locus, vel ne videatur unaquæque perverſitas non „ examinata, ſed præjudicata damnari, maxime hæc, quæ ſe exiſtimat meram veritatem „ poſſidere, dum unicum Deum non alias putat credendum, quam ſi ipſum eumdemque & „ Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum dicat. Quaſi non ſic quoque unus ſit omnia, dum ex

„ uno

nasse, eosque incitasse, ut magno, excelsoque animo essent,

„ UNO omnia per SUBSTANTIÆ scilicet UNITATEM, & nihilominus custodiatur œconomiæ
„ sacramentum, quæ UNITATEM in TRINITATEM disponit, tres dirigens Patrem, & Fi-
„ lium, & Spiritum Sanctum: tres autem NON STATU, sed gradu, NEC SUBSTANTIA, sed
„ forma (hoc est persona), nec POTESTATE, sed specie „. Unius igitur ejusdemque na-
turæ, ac potestatis, & status Tertullianus esse fatetur Patrem, Verbum, & Spiritum San-
ctum. Immo vero, cum esse Christianorum aliquos videret, qui quærerent, quo tandem
modo tres sint personæ sine divisione naturæ, statim addidit: „ Quomodo autem numerum
„ sine divisione patiuntur, procedentes retractatus demonstrabunt. Simplices enim quippe
„ ne dixerim imprudentes .... non intelligentes UNICUM quidem, sed cum sua œcono-
„ mia esse credendum, expavescunt ad œconomiam. Numerum, & dispositionem TRINI-
„ TATIS divisionem præsumunt UNITATIS, quando UNITAS ex semetipsa derivans TRINITA-
„ TEM, non destruatur ab illa, sed administretur. Itaque duos, & tres jam jactitant a no-
„ bis prædicari, se vero unius Dei cultores præsumunt, quasi non & UNITAS irrationali-
„ ter collecta hæresim faciat, TRINITAS RATIONALITER EXPENSA VERITATEM CONSTITUAT.
„ Monarchiam, inquiunt, tenemus ... sed Monarchiam sonare student Latini, œcono-
„ miam intelligere nolunt etiam Græci. At ego, si utriusque linguæ præcerpsi, Monar-
„ chiam nihil aliud significare scio, quam singulare, & unicum imperium, non tamen præ-
„ scribere Monarchiam, ideo quia unius sit, eum cujus sit, aut filium non habere, aut
„ ipsum se sibi filium fecisse, aut Monarchiam suam non per quos velit administrare „.
Cap. III. *pag.* 502. „ Quale est, ut Deus divisionem, & dispersionem pati videatur in Fi-
„ lio, & in Spiritu Sancto secundum, & tertium (*non ratione scilicet honoris, aut po-
„ testatis, sed ordine processionis*) sortitis locum tam consortibus substantiæ Patris? ...
Cap. IV. *pag.* 502. „ Ceterum qui Filium non aliunde deduco, sed de substantia Patris,
„ nihil facientem sine Patris voluntate, omnem a Patre consequutum potestatem, quomo-
„ do possum de fide destruere Monarchiam? .. Hoc mihi & in tertium gradum dictum sit,
„ qui Spiritum non aliunde puto, quam a Patre per Filium „. Hactenus ille. Jam vero,
qui sic de Spiritu Sancto agit, ut hunc ejusdem esse ac Patrem, Filiumque potestatis palam
efficiat, is ne non ejusdem Spiritus eam potestatem, de qua scribit, esse; sed *vicariam*
filii affirmasset? Credas id quidem oppugnator principatus Petri Apostata Spalatensis, non
ego. *Vicariam* ergo Tertullianus Spiritus Sancti *potestatem* dixit, quod missus & nomine Fi-
lii, & a Filio, ut est in Evangelio, Spiritus fuerit, cujus Spiritus tamen eadem ipsa est,
ac Patris, *& Filii potestas, atque substantia*. Confer Nicolaum le Nourry Monachum
Benedictinum Sancti Mauri *tom.* II. *Apparat. in Biblioth. Ss. PP. Dissertat.* IV. *in Tertull.*
cap. VIII. *art.* III. *&* IV. *pag.* 1595. *seq. edit. Paris. ann.* 1715., & si licet, Georgium
Bullum hominem de Anglorum Episcopalium secta *Defens. Fidei Nicænæ sect.* IV. *capit.* IV.
pag. 480. *seq. edit. opp. Londin. an.* 1703. Quid autem hac Vicarii appellatione sibi Spa-
latensis velit, assequi nullo modo possum. An quia Spiritus *Vicarius* est Domini appella-
tus a Tertulliano, idcirco in Petrum *Vicarii* Christi nomen competere non potest? Non
arbitror. Nam Spalatensis Apostata Apostolos item fuisse *Vicarios* Christi censet §. III.
ejusd. cap. pag. 33. Quin etiam Tertullianus, quem idem laudat, Prophetas Dei Vicarios
fuisse scribit. *Lib.* IV. *adv. Marcion. cap.* XXXV. *pag.* 451. *edit. Veneta an.* 1748. Quid
ergo est, quod Petro Vicarii Christi & nomen, & dignitatem adimendam Spalatensis pu-
tet? At non repugnare se dicit, quin Petrus *Vicarius* appelletur, modo ne quid ei tri-
buatur singulare, atque eximium Catholici arbitrentur. Quasi vero nulla poni diversitas
possit Vicariorum. Itaque erit Spiritus Sanctus, Spalatensi teste, æqualis Apostolis, quod
ut ille, ita hi vocentur *Vicarii* a Tertulliano. Minime vero, inquit. Nam eo Petro am-
pliorem dignitatem ab se adimi, quo nihil ei plus fuerit datum a Christo in cælum ascen-
suro, cum Apostolis Ecclesiam commendavit. Ridiculum! Quia enim revocata idcirco a
Christo, atque adempta Petro fuisse putet, quæ illi ante singularia data fuerant? Neque vero ne-
cesse erat, ut quæ semel, aut bis promissa, concessa, tradita Petro erant, eadem sem-
per

sent, utque in omnes regiones nunciandi Evangelii caussa proficiscerentur, putaret. Breviter de Auctore Quæstionum (1) veteris, & novi Testamenti dicam. Is Spiritum Sanctum æqualem Filii scribit esse; *Vicarium* autem nullo modo.

Sequitur de Apostolis. Fuisse his a Christo commendatam Ecclesiam, tam facile concedo, quam Ambrosius (2), Augustinus,

per a Christo repeterentur. At dixerat ille quidem Petro, *tu es Petrus, & super hanc petram &c. Pasce oves meas. Confirma fratres tuos &c.* Consule quæ supra a libris Tertulliani descripsi *pag.* 133. *not.* 1. *hujus vol.*

1 Auctor *Quæstionum veteris, & novi Testam. Quæst.* XCIII. *ex novo p.* 69. *Append. tom.* III. *opp. s. Augustini edit. an.* 1700. „ Ideo cum venturum (spiritum) promittit, „ dicit: *vos videbitis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit*, ut securi essent „ Apostoli, quia post ascensionem Domini non minorem, aut degenerem ad cuitionem ha- „ bituri essent pastorem, aut regem &c. „ Hæc ubi Spalatensis attulit, quæ sane illius sententiam evertunt, statim addidit: Sed nostri Monarchici volunt, hunc pastorem, & regem, seu proregem fuisse Petrum „. Ita ne vero? *Spiritum* ergo *Sanctum Proregem* Spalatensis facit. Quæ autem est, nisi hæc *blasphemia* est? Ac recte sane Coeffetau *ibid. pag.* 69. „ Nos, *inquit*, magnum illum pastorem, nec Christi inferiorem suscipimus Spi- „ ritum Sanctum, qui Ecclesiam excellentissima quodam modo, sed eo invisibili, & in- „ terno dirigat, doceat, & instituat: Petrum vero Christi Vicarium *ordinario*, hoc est „ Domino suo longe inferiorem, qui ei in aspectabili Monarchia Ecclesiæ operam suam *vi-* „ *cariam commiserit* „. Miror autem, Spalatensem, qui locum auctoris quæstionum, qui ad rem minime pertineret, attulerit, non vidisse illum tam clarum, tamque perspicuum, qui est de principatu, excellentique auctoritate Petri, cujus caussa hæc est omnis a nobis instituta quæstio. Scribit enim in eadem *Quæst.* LXXV. *pag.* 61. hoc modo: „ Salvator cum „ pro se, & Petro didrachma dari jubet, pro omnibus exsolvisse videtur, quia sicut in Sal- „ vatore erant omnes caussa magisterii, ita & post Salvatorem in Petro omnes continen- „ tur. Ipsum enim constituit esse caput eorum, ut pastor esset gregis Dominici... Mani- „ festum est, in Petro omnes contineri. Rogans enim pro Petro, pro omnibus rogas- „ se dignoscitur „. Denique quod ad Vicarium Christi attinet, animadvertendum est, latam merito ab Academia Parisiensi censuram in Spalatensis *de Spiritu Sancto Vicario* propositionem fuisse, quæ censura, ut est apud Coeffetau *ibid. p.* 67. hujusmodi est: *Hæc propositio est erronea, & periculosa, atque heresim Macedonii expresse redolens in verbo Vicarii proprie sumti.*

2 Augustin. *lib.* 1. *contra Gaudentium Donatistam cap.* XX. *num.* XXXV. *pag.* 438. *t.* IX. *opp. edit. an.* 1700. Quod adjungit Spalatensis Ambrosium scripsisse, ab Apostolis fuisse *æque* repræsentatum Christum, falsum est. Nihil enim ejusmodi habet in *Ps.* XXXVIII. Ambrosius. Namque hunc unum locum adversarius laudat. Sic autem habet Ambrosius *ibid. num.* XXV. *pag.* 152. *tom.* II. *opp. edit. Venet. an.* 1748. „ Videbis verum lumen æter- „ num, atque perpetuum Sacerdotem, cujus hic imagines videbas Petrum, Paulum, Johan- „ nem, Jacobum, Matthæum, Thomam „: Describit item Spalatensis Ambrosiastri locum e *Commentariis in* 1. *epist. ad Rom. caput pagin.* 37. *tom.* IV. *opp. Ambrosii in Append. edit. ejusd.* quo quidem in loco Apostoli Christi Vicarii appellantur. Verum Spalatensis luculentissima, clarissimaque Ambrosii, Hilariique Diaconi, quem Ambrosiastrum vocant, quæ nos supra *pag.* 138. *not.* 1. *& not.* 3. attulimus, testimonia præterit, eaque quæ ad rem non pertinent, consectatur. Quis enim negat dici Apostolos omnes Vicarios Christi posse? De primate Ecclesiæ nunc est quæstio, deque eo, qui Ecclesiæ caput, adeoque Vicarius *proprie* Christi constitutus fuerit, ullus ne sit? qui sit? quid juris obtinuerit?

nus, ceterique Patres, quos Spalatensis laudat, concesserunt. Sed non id quærimus. Est enim omnis inter nos, atque adversarium de auctoritate eorumdem Apostolorum, par ne omnium, an alicujus major fuerit, quæstio. Nos Scriptoribus sacris, nostrisque Majoribus (1) assentimur, qui præcipuam fuisse Petri dignitatem, atque potestatem confirmant. Contra vero Spalatensis negare id quidem, suo arbitratu, potuit; sacrorum autem Bibliorum, Patrumque locis ostendere numquam potuit.

Quod mox Spalatensis addit, Apostolos fuisse, auctore Paulo, *Legatos* (2) *Christi*, non est ad rem. Non enim de Apostolis, legati Christi Servatoris fuerint, nec ne, quærimus (ridiculum enim est quærere id, quod certum, exploratumque esse confiteare) sed an ullus inter eos esset ceteris dignitate, auctoritateque præstantior. Neque vero præstantiore quopiam constituto, notio tollitur legatorum. Quid enim obstat, quo minus in legatis unus aliquis reperiatur, qui pluribus rebus reliquis antecedat?

Sed Spalatensis ubi animadvertit cum veterum Patrum sententia componi non posse suam, in mirificam sese latebram conjecit. Quod enim intelligeret, fore ut premeretur a nostris, quum ex eo caussas exquirerent, quamobrem Petrus vocatus ab antiquis Princeps, immo vero, *πρωτοκορυφαῖος primus* Apostolorum *Princeps* esset; Principem quidem fuisse persæpe appellatum Petrum (3) dedit, Monarcham autem Ecclesiæ, & Apostolorum numquam. Quasi vero, qui Princeps, aut *primus Princeps* dicitur, idem dici Monarcha non possit. Quamquam Orthodoxorum, qui *absolutum*, ut ajunt, Ecclesiæ *Monarcham* Petrum fuisse statuerit, inveniam omnino neminem. Nam quod proprium unius Chri-

1 Vide, quæ scripsi supra *pag.* 132. *seq.*

2 Spalatensis *ibid. pag.* 34. §. VI. Consule c. Pauli *epist.* II. *ad Corinth.* *cap.* V. *v.* 20. & *ad Ephes. cap.* VI. *v.* 20.

3 Marcus Antonius de Dominis *lib. de Rep. Eccles.* *cap.* V. *pag.* 30. *seq.* §. II. „ Hic „ titulus, *inquit*, principis Apostolorum, si Monarcham inter ipsos, & verum cum ju- „ risdictione primatem, ac superiorem denotaret, soli Petro tantus honos non esset defe- „ rendus, Nam & Paulum non raro eodem titulo prænotatum observamus &c.

Christi (1) est, hoc in Petrum administrum, procuratorem, ac veluti proregem Ecclesiæ transferre velle, hominum esset non imperitorum modo, sed etiam hæreticorum. Quare cum Petrum & *Principem*, & *primum Principem*, & *Monarcham* dicimus, non eo dicimus, quo eum *absolutum* & *Principem*, & *Monarcham* fuisse, sed quo talem Principatum, talemque Monarchiam obtinuisse putemus, qualis cadere in ministrum, & dispensatorem possit. At Paulus quoque Coryphæus (2), & Princeps vocatur Apostolorum. Quid si etiam Jacobus, ejusque frater Johannes? Assentior. Sed est hoc totum dissimile. Ac de Paulo quidem mox videro: nunc de Jacobo, atque Johanne, verum breviter. Igitur (3) hos item, etsi perraro, atque a paucis, Coryphæos tamen vocatos fuisse invenio; petram autem, in qua sit fundata Ecclesia, aut centrum unitatis, aut caput Apostolorum, non item. Contra Petrus & fundamentum (4) & caput, & Princeps, & primus Princeps, & petra, (5) cum sæpe, tum a multis est appellatus; quod certe non vocationis, & amoris præcipui solum, sed etiam jurisdictionis, ac potestatis est argumentum. Quemadmodum enim, non dicam constitui, sed fingi petra, & caput, & pri-

1 Confer quæ scripsimus *pag. 16. hujus vol.* Vide etiam Michaelis Lequienii O. P. opus inscriptum: „ Stephani de Altimara Ponticensis Panoplia contra Schisma Græcorum „. *Prolusion. de Ecclesiis Catholicis & Roman. appellatione* §. xxvi *p. 20. seq. edit. Paris. ann.* 1718.

2 Spalatensis Apostata *loc. indic.*

3 Ac Marcus Antonius Spalatensis Apostata tres tantum laudat, a quibus Jacobus, & Johannes una cum Petro aut πρῶτοι τῶν ἀποστόλων *primi Apostolorum* (Confer Chrysost. *in epist. ad Galat. cap.* 1. *num.* 1 *tom* x. *opp. edit. Monach. s. Mauri curata a Montfaucono pag.* 658.) aut *honoratiores in Apostolis* (Vide Augustinum *in cap.* 1I. *epist. ad Galat num.* XIII. *pag.* 690. *tom.* IV. *opp. edit. Antuerp. Monach. s. Mauri a Johanne Clerico curata an.* 1700.) aut *Coryphæi* (Consule Victorem Antiochenum, qui post Chrysostomum vixit, *in cap.* IX. *Evang. Marci tom.* IV. *Bibliotheca Patrum edit. Lugdunen. an.* 1677. *pag.* 390.) appellantur.

4 Vide quæ scripsimus supra *pag.* 133. *seqq.*

5 Ut mittam ceteros, de quibus supra demonstratum est, Gregorius Nazianzenus *orat.* XXVI. *pag.* 453. *tom.* I. *opp. edit. an.* 1690. „ Vides, *inquit*, quemadmodum ex „ Christi discipulis, magnis utique omnibus, & excelsis, atque electione dignis ὁ μὲν „ πέτρα καλεῖται, ἢ τοὺς θεμελίους τῆς ἐκκλησίας πιστεύεται *hic* (scilicet Petrus) „ *quidem petra vocetur, & in fidem recipiat Ecclesiæ fundamenta*, ille impensius ametur (nempe Johannes) & supra pectus Christi requiescat, ac reliqui discipuli eos sibi „ præferri æquo animo ferant „. En et Petrum petram esse, inque fidem apostolos reliquos recipere, adeoque eis præponi, Gregorius Nazianzenus confitetur.

primus princeps, & unitatis Ecclesiasticæ centrum carens dignitate, potestate, jurisque dictione potest?

Jam de Ambrosii (1), atque Augustini (2) locis, quibus Spalatensis (3) abutitur, exposui supra quid sentiam. Itaque omittendos existimo, ne actum agam. Primatum vero ante confessionem obtinuisse in Apostolorum Collegio Petrum, numquam concedam. Manente namque in terris Christo, designatus quidem Petrus, ut ante docuimus, fuit; constitutus autem primas non fuit. Itaque primo loco numerari solebat, quod designatus, non quod constitutus caput atque primas esset. Præcipuæ autem virtutis, qua valeret, caussa, fuisse Petrum principem appellatum neque Chrysostomus (4) dixit, neque ipse in animum inducam, ut credam. Ejus namque virtutis caussa præstantior ceteris Apostolis censeri Petrus fortasse poterat; petra autem, & fundamentum, & caput, & pastor appellari non poterat. Ex qua re intelligitur, quam falsum sit, noluisse Christum, ut quisquam principatu in Apostolorum collegio potiretur. Quemadmodum enim principem Apostolorum Chrysostomus vocasset eum, cui negatum a Christo principatum nosset? Redeo ad Johannem, & Jacobum. Hos quod acceptiores Christo fuerint propter virtutem, nominatos nonnunquam a Patribus coryphæos fuisse, facile patior. Nam Princeps is etiam dici potest, qui aliqua ratione ceteros antecedit. Quare Cicero & sui temporis Philosophorum Cratippum,

1 Confer, quæ scripsi supra *p. 174. not. 1. seq. hujus vol.* Vide etiam Coeffetau *ibid. discuss. lib. 1. cap. v. pag. 78. seq.* qui priore loco fuisse ante memoratam confessionem numeratum ab Evangelistis Petrum, ostendit, quia tunc, cum scribebant, Petrus principatum in universa Ecclesia exercebat, nam in cælum jam Christus ascenderat; aut quia jam usque ab eo tempore, quo venit ad Christum Petrus, vocatus fuit ab eo Cephas, seu Petrus, designatusque proinde princeps Apostolorum, additque: „ Cum igitur hæc de mutando nomine pollicitatio velut quædam prolusio esset ad futurum primatum Petri, quam jam animo concepisset, ac destinasset Christus, merito Evangelista primum inter Apostolos recensuit &c.„ Atque hoc modo intelligi nos quoque volumus, quæ animadvertimus supra *pag. 174. seq. hujus vol.* cum Ambrosii locum interpretaremur.

2 Vide *pag. 191. hujus vol. not. 1.*

3 Spalat. *ibid.* §. IV. *pag.* 37.

4 Non enim appellatum principem, aut priore loco numeratum solum, sed etiam constitutum a Christo administratorem, principemque dixit. Vide, quæ supra disputavimus *pag. 94. seqq. pag. 131. not. 3. & pag. 137. not. 3.*

tippum, & in ſtudiis doctrinæ Demetrium principem appellavit. Quod ſi Patres principem ſolum, idque perraro, ut Johannem, atque Jacobum, ita etiam appellaſſent Petrum, movere nos ſcilicet, conturbareque, prolatis Chryſoſtomi, Victoris, & Auguſtini locis, Spalatenſis poſſet. Sed cum Chryſoſtomus, Auguſtinus, Victor, omnium denique ſeculorum Orthodoxi ſcriptores, ut ſæpe alias dixi, omnes ad unum, idque multoties & primum principem, & caput, & petram, & fundamentum, & paſtorem appellarint Petrum; Johannem vero, atque Jacobum non appellarint: qui nobis a Spalatenſi Patrum loci objiciuntur, tantum abeſt ut nos ab ſententia deterreant, ut in ea potius confirmare videantur. Quæ autem Apoſtata de Petro ætate ceteris Apoſtolis provectiore, ideoque principe appellato, turbat, quoniam confutata alio loco ſunt, (1) nihil moror. Eamdemque ob cauſſam, quæ mox addit de Chriſti Servatoris verbis: *tu es* (2) *Petrus &c.* omittenda puto. Quo namque modo explicata a Majoribus noſtris fuerint, ſatis eſt a nobis diligenter, ut arbitror, demonſtratum. Non ſum neſcius, fuiſſe aliquos, qui locum ex Evangelio Johannis: *Paſce oves meas*, ſecus interdum, atque a nobis fieri ſoleat, interpretarentur. Sed hi eo ipſo loco demonſtrari præcipuam & dignitatem, & auctoritatem Petri, non ſolum non negarunt, ſed etiam oſtendi, efficique poſſe, judicarunt. De clavibus hoc breve dico: traditas quidem earum omnibus Apoſtolis fuiſſe poteſtatem a Chriſto, ſed non parem (3). Atque injuria Spalatenſis ſui erroris teſtes Cyprianum,

1 Confer *pag. 93. not. 2.* Quod ſi Johannes Chryſoſtomus Petrum & *primum vocatum* (Vide ſupra *p. 94.*) & primogenitum (Vide *p. 131. not. 3.*) vocavit, non dixit tamen ante Andream primum fuiſſe Petrum, qui Chriſtum ſequeretur, neque ſignificavit, Petrum non fuiſſe conſtitutum petram, & principem, & caput Apoſtolorum a Chriſto, cum ſint ejus de præcipua auctoritate Petri luculentiſſima teſtimonia. Vide Coeffetau *l. c. pag. 83. ſeqq.*

2 Spalat. *ibidem capit. VI. pagin. 43. ſeqq.* Conſule Coeffetau *diſcuſſ. capit. VI. lib. I. pag. 97. ſeqq.*

3 Recte eruditiſſimus Præſul Nicolaus Coeffetau Ord. Præd. *loc. citat. diſcuſſ. cap. VII. pag. 146.* „ Fatemur, *inquit*, ligandi ſolvendique pleniſſimam poteſtatem Apoſtolis quo-
„ que fuiſſe conceſſam, ac commiſſam; ſed pari auctoritate fuiſſe cum Petro, negamus. Ne-
„ que vero umquam probaverit, cuique eorum dictum, quod uni Petro dictum docet Evange-
„ lium:

num, Hilarium, Gaudentium, Ambrosium (1), atque Augustinum (2) vocat. Neque ii nos sumus, qui ob dictum Ser-

,, lium: *tibi dabo claves regni cælorum*. Vertat se in omne latus, omnem moveat lapi- ,, dem, nihil simile invenerit, adeoque frustra fuerit in eorum cum Petro æqualitate ,, constituenda. Præclare certe Ambrosius: *potestatem remittendorum peccatorum Petri* ,, *hæreditatem* (*lib.* 1. *de Pœnit. cap.* VII. *pag.* 505. *tom.* II. *opp. edit. Venet. Monach. S. Maurian.* 1751.) vocat. Itaque nostra sententia est, speciali quadam, ac privata ra- ,, tione promitti Petro procurationem clavium, haud solum cum amplitudine potestatis ,, ligandi, atque solvendi, hoc enim & ad Apostolos spectat, sed etiam cum titulo, ac ,, dignitate capitis, ut quædam ejus imperii vis etiam in reliquos Apostolos transfundatur, ,, sed quam nonnisi ordine quodam, ac relatione ad Petrum unitatis Ecclesiasticæ fontem a ,, Christo constitutum nanciscantur ,,. Confer etiam, quæ mox ibidem addit e Patribus Coeffetau, & quæ nos supra descripsimus Tertulliani *p.* 64. *seq.* Cypriani *pag.* 134. & alio- rum Patrum *pag.* 134. *seqq. hujus vol.* testimonia.

1 Vide, horum Patrum, quos supra descripsimus, locos *pag.* 134. *seqq.*

2 Consule locos Tertulliani, quos descripsi *pag.* 64. *seq. hujus volum.* quibus quidem in locis, etsi hæresim tuetur Montanistarum, Petro tamen *potestatem clavium fuisse emancipatam* scribit; & *pag.* 133. *not.* 1. ubi Petrum *claves regni cælorum consequutum* fuisse testatur: Origenis *tom.* XIII. (*non* XIV. ut errore Typographi supra *pag.* 134. *hujus vol. not.* 1. legitur) Tomo inquam XIII. in Matthæum *pag.* 70. *num.* XXXI. ubi: ,, Quo- ,, niam, *inquit*, præ iis, qui ter arguerunt, peculiare aliquid Petro, & qui ter fratres ,, arguerunt, commune aliquid dictum sit, privatim illud Petro attributum est: *Dabo* ,, *tibi claves regni cælorum*, priusquam illud: *quæcumque alligaveritis super terram &c.* ,, At sane si ad Evangelica scripta animum diligenter appellamus, ibi magnum invenie- ,, mus discrimen, & excellentiam eorum, quæ Petro, præ iis, quæ aliis dicta sunt, etiam ,, in iis rebus, quæ Petrum inter, eosque, qui ter fratres objurgaverunt, communes esse ,, videntur. Nec enim exigua differentia est, claves non unius cæli Petrum, sed pluri- ,, morum accepisse, & quæcumque super terram alligaverit, non in uno cælo, sed in om- ,, nibus ligata esse, quæ pluribus aliis, qui super terram & alligant, & solvunt, ita ut hæc ,, alligata, & soluta sint, non in cælis, sicut Petro concessum est, sed in uno cælo ,,. Cypriani item, quos supra protulimus *pag.* 134. *not.* 1. Idem Cyprianus *lib. de Unitate Eccles. pag.* 106. *edit. Oxon. an.* 1682. ,, Loquitur, *inquit*, Dominus ad Petrum: *ego* ,, *tibi dico, quia tu es Petrus, & super istam Petram ædificabo Ecclesiam meam, &* ,, *portæ inferorum non vincent eam, & tibi dabo claves regni cælorum, & quæ liga-* ,, *veris super terram, erunt ligata & in cælis, & quæcumque solveris super terram,* ,, *erunt soluta in cælis*. Et iterum eidem post resurrectionem suam dicit: *Pasce oves meas* ,, Super unum ædificat Ecclesiam suam, & quamvis Apostolis omnibus parem potestatem ,, tribuat, & dicat: *sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum Sanctum,* ,, *si cui remiseritis peccata, remittentur illi; si cui tenueritis, tenebuntur*, tamen ut ,, unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate di- ,, sposuit ,,. Quo ex loco cognosci facile potest, Cyprianum, qui pari honore Apostola- tus ornatos omnes fuisse Apostolos defendit, nihilo secius affirmare, manere se in prio- re sententia, ut super unum Petrum ædificatam fuisse Ecclesiam, Petroque fuisse claves datas, creditamque *curam* pascendi gregis arbitraretur, quod ille constitutus caput, centrumque Ecclesiasticæ unitatis esset. Vide etiam testimonia Firmiliani, & Eusebii Cæsariensis *pag.* 134. *hujus vol. not.* 1. Hilarii *ibid. pag.* 135. *not.* 1. Gregorii Nazianzeni, Basilii *pag.* 136. *seq. not.* 2. & *pag.* 197. *not.* 6. Cyrilli Hierosolymitani *Catech.* XIV. *num.* XXVI. *pag.* 218. *edit. opp. Parisiensis ann.* 1720. Gregorii Nysseni *de Castigatione tom.* II. *opp. edit. Paris. an.* 1615. *pag.* 746. ,, Nihil, *inquit*, falsi, aut mendacii scriptum ,, est in Evangeliis, neque Christi prædicatio exitum fallacem habet. διὰ Πέτρου ἔδωκε ,, τοῖς ἐπισκόποις τὴν κλεῖδα τῶν ἐπουρανίων τιμῶν. *Per Petrum dedit Episcopis clavem* ,, *cæle-*

Servatoris Christi: *pasce* (1) *oves meas*, unum Petrum fuisse Pastorem creatum arbitremur. Pastorum quippe nomen in Apostolos, inque eorum successores Episcopos cadere commode posse, quis neget? Sed gradus quosdam esse constituendos pastorum, ita ut horum alii aliis sint excellentiores & honore, & potestate, confitendum est. Alioqui ne Christus quidem, qui sese in Evangelio pastorem(2)vocat, suis esset Apostolis, discipulisque præstantior. Quo quid dici potest obtusius? Cum igitur Christus & ovium, & agnorum pascendorum tribuerit potestatem Petro, ac pro eo oraverit, ut non deficeret (3) ejus fides, & is aliquando conversus suos confirmaret fratres, idque nulli alteri Apostolorum concesserit; argumento est, eorum, qui posteaquam in cælum Christus ascendit, functi pastorum officio sunt, principem, qui sub aspectum caderet, pastoremque fuisse Pe-

„ *cælestium bonorum* „. Epiphanii, Chrysostomi, Ambrosii, Hieronymi, Ambrosiastri, Cyrilli, Leonis, ceterorumque Patrum, quorum verba descripsimus supra *p.* 137. *seqq.* Confer quæ disputat Coeffetau *Defens. cap.* VII. *lib.* I. *pag.* 191. *seqq.*

1 Vide locum Cypriani *notat. superiore*, & Ambrosii *p.* 175. *not.* 2. *hujus vol.* Johannes Chrysostomus *Homil.* LXXXVIII. *in Evang. Johann. cap.* XXI. *v.* 15. *num.* 1. *pag.* 525. *tom.* VIII. *opp. edit. Paris. Monach. s. Mauri*. „ Et cur aliis prætermissis, de his hunc „ alloquitur? Eximius erat inter Apostolos, os discipulorum, & cœtus illius caput. Ideo „ Paulus præ aliis hunc visurus venit. Simul ostendens, ei oportere deinceps fidere, quasi „ abolita negatione, fratrum ei præfecturam committit, neque negationem commemo„ rat, vel exprobrat. Λέγει δὲ, ὅτι εἰ φιλεῖς με, προΐστασο τῶν ἀδελφῶν. *Dicit autem*, „ *si amas me, fratrum præfecturam suscipe* „. Sexcenta ejusmodi Patrum dicta proferre licet. Sed his nos erimus, brevitatis caussa, contenti.

2 *Evang. Johan. cap.* 21. *v.* 14.

3 S. Leo *serm.* III. *cap.* III. *pag.* 10. *tom.* 1. *opp. edit. Rom. Cacciari Ord. Carmelit. viri clarissimi, & amici mei an.* 1753. „ Instante, *inquit*, passione sua Dominus, quæ „ discipulorum erat turbatura constantiam, Simoni inquit (*Luc. cap.* XXII. *v.* 23.) *Si*„ *mon ecce Satan expostulavit vos, ut cerneret, sicut triticum. Ego autem rogavi pro te*, „ *ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*. Commu„ ne erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis „ auxilio pariter indigebant, . . . & tamen specialis a Domino Petri cura suscipitur, & „ pro fide Petri proprie supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus, si mens „ principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita „ ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apo„ stolis conferatur „. Johannes Chrysostomus *Homilia* III. *in Acta Apostolorum num.* 3. *pag.* 26. *tom.* IX. *opp.* „ *Primus* (Petrus) *auctoritatem habet in negotio* τὴν τοῦ πράγ„ ματος αὐθεντίαν *ut cui omnes commissi fuissent* ἅτε αὐτὸς πάντας ἐγχειρισθείς. Huic „ enim Christus dixerat, *& tu aliquando conversus confirma fratres tuos* „. Hunc Chrysostomi locum aut non vidit, aut consulto prætermisit Launojus *Epist.* VI. *lib.* V. *ad Jacobum Bevilaquam pag.* 74. *tom.* V. *p.* II. *opp. edit. Colon. Allobrog. an.* 1731. Confer veterum testimonia, quæ collegit Josephus Augustinus Orsius *lib.* IV. *de Auctoritat. Rom. Pont. cap.* III. *pag.* 364. *seqq. tom.* II.

se Petrum. Quod si Basilius (1), Augustinus, Ambrosius, Gregorius, aliorum Apostolorum nomine, accepisse Petrum pascendarum ovium auctoritatem scripserunt, non eo sane scripserunt, quo de gradu principis pastorum eum esse dejiciendum, sed quo ab ipso Petro principe in alios eam potestatem manasse, arbitrarentur.

Neque vero quidquam est caussæ (2), quamobrem Christi verborum, quæ scripta in Evangelio Johannis leguntur, (3) sese præsidio munitum putet. Quemadmodum enim τὸ *sicut misit me Pater*, *& ego mitto vos*, efficere non potest, ut parem Christi, Apostolorumque fuisse arbitremur aut honorem, aut potestatem, ita ne illud quidem potest, ut omnes Apostolos omni genere dignitatis, auctoritatisque æquales fuisse confiteamur. Nam τοῦ καθὼς, hoc est τοῦ *sicut* non tam est pressa, tamque angusta significatio, ut nihil impar, nihilque inæquale, eodem etiam in genere, pati possit. Itaque etsi τὸ καθὼς, quod quidem possum, & vero debeo, concedam; manebit nihilo secius Patri præcipua in Apostolorum

1 Basilius *Const. Monast. cap.* XXII. *num.* V. *pag.* 573. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Garnerii Monachi Congreg. s. Mauri*. „ Hoc ab ipso Christo edocemur, qui post se Petrum „ Ecclesiæ suæ pastorem constituit. *Petre enim*, inquit, *diligis me plus his? pasce oves* „ *meas*. Atque etiam omnibus futuris pastoribus, ac magistris eamdem potestatem tribuit. „ Et hujus rei argumentum est, quod omnes perinde, atque ille ligant, & solvunt „. Mirum ni Spalatensis Abbates Monachorum, de quibus eo in loco agit Basilius, æquare non solum Episcopos, sed etiam Apostolos, & Petrum ipsum auctoritate, dignitateque, opponat. Igitur Basilius eamdem potestatem tribui omnibus pastoribus, dicit, sed ita, ne alios majore, minore alios excelluisse, eamque post Christum fuisse in Petro præcipuam arbitretur. Confer quæ scripsi supra *pagin.* 156. *not.* a. *hujus voluminis*. Jam plus millies dixi, quæ fuerit Augustini de Petro sententia, imprimisque *pag.* 139. *seq. hujus vol. & pag.* 169. Quamobrem non est necesse, ut rursum, quæ Spalatensis *ex Enarrat. in Ps.* LXXX. *& tract.* XLVI. *&* XLVII. *in Joh. ex Homil. seu serm. seu libro de Pastoribus*, *e sermon.* I. *de verb. Domini*, *e serm.* XXIV. *de sanctis*, objicit, esse iterum explicanda putem. Quod ipsum etiam est de Ambrosio dicendum, quamquam non Ambrosii, sed alterius cujusquam est opusculum de *Sacerdotum dignitate*, cujus caput secundum nobis est objectum a Spalatensi. Neque mihi negotium exhibet, quod ex LXXXVII. Homilia Johannis Chrysostomi in Johan. Evang. opponit, cum, quæ fuerit Chrysostomi ejusdem de Petro in eadem Homilia sententia paullo ante p. 201. animadverterim. Ac nihilo gravius est, quod affert ex Gregorii *l.* I. *Indict.* IX. *ep.* XXIV. Confer *p.* 144. *not.* 3. *h. vol.* Vide quæ egregie a Coeffeteau disputantur *cap.* VIII. *lib.* I. *pag.* 169. *Monarch. Eccles. Catholica adversus Remp. Marci Antonii de Dominis edit. Paris. an.* 1623.

2 *Spalat. ibid. cap.* VIII. §. V. *pag.* 87.

3 Johann. *Evang. cap.* XX. *v.* 21. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς *sicut misit me Pater*, *& ego mitto vos*.

rum collegio & pastoris, & capitis, & primi principis (1) auctoritas. Longe autem est levius, quod ex eo etiam Evangelii loco (2): *Euntes docete &c.* concludere se posse Spalatensis sperat. Non enim intelligo, cur esse eos, qui docent, pares honore, ac dignitate (3) oporteat. Estque generis ejusdem quod e Cælestini, atque Chrysostomi sententia consequens (4) esse defendit. Illi namque, Apostolos pastores, atque Pontifices fuisse, statuunt; pares autem omni auctoritate, (5) digni-

 tate-

1 Recte Coeffetau *ibid. cap.* VIII. *pag.* 174. *seq.* „ Impiam, *inquit*, sententiam habet (Spalatensis interpretatio) quæ nimirum decus, & ornamentum dignitatis Petri, ac magnificentiam Christi sua parsimonia imminuat, & Christum ipsum simplicitati Petri illudentem inducat. Ad quid enim, ut dicebamus, tot illæ ceremoniæ? Quorsum repetitæ de amore, quo se prosequeretur, interrogationes? Quorsum tam magna pompa injunctum pascendarum ovium munus, si præ ceteris nil est ei tributum? Quam melius, & sapientius Chrysostomus *Homil.* LXXXVII. *in Johan* (*nunc* LXXXVIII. *n.* 2. *pag.* 527. *t.* VIII. *opp. edit Paris. Monach. Congregat. s. Mauri*. ἐπεὶ οὖν μεγάλα αὐτῷ προεῖπε, καὶ τὴν οἰκουμένην ἐνεχείρισε, καὶ τὸ μαρτύριον προανεφώνησε, καὶ ἀγάπην ἐμαρτύρησε πλείονα τῶν ἄλλων, βουλόμενος καὶ τοῦτον λαβεῖν κοινωνὸν φησίν· οὗτος δὲ τί; *Quia ergo magna ipsi* (Petro) *prædixerat*, *Orbem commiserat*, *martyrium prenunciarat*, *majorem*, *quam ceterorum*, *amorem ejus indicaverat*, *volens Petrus hunc* (Johannem) *consortem habere*, *dixit*: *hic autem quid*? Itaque magna erant, quæ sibi tributa cognosceret Petrus, & horum quidem collegam, & socium habere cupiebat Johannem... Non igitur, sententia Chrysostomi, par Johannes Petro, & tamen in eorum quoque numero erat Johannes, quibus dixerat Christus: *sicut misit me Pater*, *& ego mitto vos* „. Confer, quæ idem Coeffetau persequitur *ibid. pag.* 175. *seqq.*

2 *Matth. cap.* XXVIII. *v.* 19. *Euntes docete omnes gentes &c.*

3 Coeffetau *ibid. pag.* 175. „ Chrysostomi sententia, est Petri amplificata a Christo dignitas, cum ei dictum est, *pasce oves meas*, *pasce agnos meos*, ac cælmiæ dignitatis ei supra Apostolatum facta est accessio. Tergiversatur Spalatensis, & urget hunc ipsum facundissimum Patrem de Apostolis dixisse: *Cum essent orbis terrarum curam suscepturi*, *simul amplius esse*, *non oportebat*. Respondeo primum ea verba *collective*, ut locus ostendit, non *distributive* accipienda esse. Intelligit adversarius, qua velim. Erant non singuli totius orbis curam suscepturi, quamquam non negaverim ad eos quoque extraordinario jure hoc munus pertinuisse, sed, sortitione facta, erat quisque eorum in aliquam orbis terræ partem se daturus, ut scilicet *in omnem terram exiret sonus eorum &c.* Deinde loquitur Chrysostomus de munere prædicationis, censetque totum orbem subjectum Apostolis promulgandi Evangelii respectu, quod nimirum illis dictum sit: *euntes docete &c.* At de regimine ordinario, quo Ecclesiam suam informasset Christus, non loquitur. Ad eamdem prædicationis vim respectans, dixit de Paulo magnus Pater illum gubernasse τὴν οἰκουμένην ἅπασαν totum universum (*serm.* II. *de laud. Paul.*).... Idem sanctissimus Pater (*Orat* VI. *contra Iudæos*) Timotheo *orbem terrarum commissum pronunciat*, *scilicet ex officio caritatis*, non ratione *potestatis*, *aut auctoritatis*, quam in totum orbem esset consecutus... Hinc scilicet Apostolos amplissima potestate ornavit Christus, sed ea, quod extra ordinem esset concessa, una cum illis interiit; ac finem invenit, parte tantum ejus, ut explicabitur, ad Episcopos derivata. Petri vero auctoritas, quod ex ordine esset, ut fulciendæ unitati non minus insecutis seculis, quam prioribus, necessaria foret, ad finem usque seculi est duratura.

4 Spalat. *ibid.* §. IV. *seq. pag.* 85. *seq.*

5 S. Cælestinus I. P. M. *Epistola ad Concilium Ephesinum tom.* I. *Concil. edit. Hard.* Concil,

tateque, non item. Quod addit: Petrum a Christo fortasse ovium domus Israel, quæ perierant, non vero omnium Christianorum constitutum fuisse pastorem (1), commenticium est, discrepatque a communi dogmate (2) Catholicarum Ecclesiarum. Falsum etiam illud est, quod paullo post adjungit, pati se illos non posse, qui Petro ceteros Apostolos (3) ut oves fuisse commendatos arbitrarentur. Quid enim caussæ est, cur principi Apostolorum fuisse curam Apostolorum demandatam negem? Neque vero, quia docendi a fratre Apostoli non erant, ut qui accepissent doctrinam, atque disciplinam a Christo; idcirco (ut unitatis & caput, & centrum) colere Petrum, cumque eo conjuncti perpetuo manere, ac, ni mansissent, quod factum a confirmatis in gratia numquam fuisset, coerceri, redireque ad officium non (4) debebant. Redargutum porro a Paulo fuisse Petrum, facile patior. Verum cujusmodi hæc reprehensio fuerit, satis constat. Ad rem namque, ut supra est demonstratum (5), non pertinet. Mitto, quæ profert Augustini verba de Apostolis (6), qui pastores, & oves; pasto-

Concil. Eph. Act. II. *pag.* 1467. „ Hæc ad omnes in commune Domini Sacerdotes mandatæ „ prædicationis cura pervenit: hæreditario in hanc sollicitudinem jure constringimur „ quicumque per diversa terrarum, eorum vice, nomen Domini prædicamus, dum illis „ dicitur: *Ite, docete omnes gentes*. Advertere debet vestra fraternitas, quia accepimus generale mandatum. Omnes etiam nos id agere voluit, qui illis sic omnibus in commune mandavit officium. Necesse est, ut competenter nostros sequamur auctores „. Hæc de Cælestini verbis Spalatensis affert, cujus quidem Spalatensis, si vera est, atque recta argumentandi ratio, hoc efficiet: esse Episcopos Apostolis omni jure, ac potestate pastorali pares, propterea quod ab Cælestino cum Apostolis comparentur. At non hoc uno Cælestini loco contentus esse debebat. Sunt enim ejus Pontificis, Synodique, ad quam scribit, perspicua de Petri in Apostolorum collegio principatu, præclaraque testimonia, quæ vide supra *pag.* 140. *not.* 1. & 2. Confer etiam, quæ scribit Coeffetau *ibid. pag.* 174. De Chrysostomo paullo ante diximus. Consule *pag.* 94. *seqq. hujus voluminis*, & *pagin.* 137.

1 Spalat. *ibid.* §. v. *pag.* 87.

2 Atque ad eum errorem refellendum satis erunt testimonia Patrum, quæ idem protulit §. 11. pag. 85.

3 Spalat. §. vi. *pag.* 87. Confer Coeffetau *loc. indic. pag.* 176. & quæ nos supra ex Optati libris descripsimus *pag.* 139. *not.* 2.

4 Consule Coeffetau *ibid.* & Natalem Alexandrum *dissert.* iv. *sec.* 1. *pag.* 90. *tom.* III. *Hist. Eccl. edit. Luc. an.* 1749.

5 *Pag.* 115. *seq.* & *pag.* 99. *seqq.*

6 E *serm.* L. *de Verbis Domini*, (*nunc serm.* CXXXVII. *cap.* IV. & V. *pag.* 468. *edit. an.* 1700. *tom.* V.) At in hoc etiam sermone singulare quidpiam tribuere videtur Augustinus Petro. Hunc enim priore loco, *alios* deinde *consulte* commemorat. Similia habes *lib. de Pastoribus*, *seu serm.* XLVI. *cap.* XIII. *pag.* 168.

paſtores quidem aliorum Chriſtianorum, oves autem Chriſti eſſent. Id enim non impedit, quo minus, qui præcipuus Chriſti in terris miniſter, & princeps Apoſtolorum conſtitutus fuit, idem Chriſti ipſius nomine Apoſtolis, ut caput, centrumque unitatis, præeſſet.

Eſt autem illud certiſſimum, Petro fuiſſe paſcendarum ovium poteſtatem datam, etſi Apoſtoli omnes conſtituti eſſent paſtores Eccleſiarum. Sed rationes ejus rei, cauſſæque, quas Spalatenſis (1) adducit, neque ſolæ ſunt, neque ita ab eo explicatæ, ut Patres, quibus ſe patronis gloriari dicit, voluerunt. Non enim *vinculum Collegii Apoſtolici* Hieronymus, & Optatus (2) ſolum, neque ſolum *figuram Eccleſiæ*, *paſtorumque* (3) Ambroſius, atque Auguſtinus, neque ſolum paſtorem ovium, quæ perierant, domus Iſrael, Cyprianus vocavit Petrum (4), neque ſolum *trinam Petri negationem trina Chriſti promiſſione delendam* Nazianzenus (5), Chryſoſtomus, Auguſtinus (6) Cyrilluſque Alexandrinus dixerunt; neque ſolum ob provectiorem ætatem ſingularem Petrum obtinuiſſe adminiſtrandæ Eccleſiæ, oviumque paſcendarum curam, Leo (7), & Nicolaus Pontifices putaverunt; verumetiam perplura alia decora addiderunt, ex quibus præcipuam & dignitatem, & poteſtatem fuiſſe eidem Apoſtolo a Chriſto conceſſam, intelligeretur. Quod Spalatenſis ſcribit (8), nihil ſe diſtinctiones Catholicorum mora-

1 Spalat. *ibid.* §. VIII. *pag.* 89.

2 Confer quæ ſupra deſcripſimus ex Optati libris *pag.* 139. *not.* 2. & Hieronymi *p.* 138. *not* 3. *hujus volum.*

3 Vide Ambroſii teſtimonia ſupra *pag.* 138. *not.* 1. & Auguſtini *pag.* 139. *not.* 1. & *pag.* 191. *hujus vol.*

4 Confer Cypriani locos ſupra deſcriptos *pag.* 134. *hujus vol. not.* 1.

5 Conſule Nazianzeni teſtimonium *pag.* 197. *hujus vol. not.* 5. & Chryſoſtomi locos *pag.* 92. *ſeqq.* & *pag.* 137. *not.* 3.

6 Vide Cyrilli Alexandrini, & Auguſtini locos ſupra deſcriptos *pag.* 139. *ſeqq.* & *p.* 191. *hujus volum.*

7 De Leone conſulenda quæ ſcripſimus *pag.* 141. *hujus volum. not.* 2.

8 Spalat. § XIV. *pag.* 93. Sed non animadvertit, diſtinctiones ejuſmodi adhibendas eſſe, quod ita loci Patrum poſtulent. Quis enim tam eſt inſanus, ut invidiam creare Patribus audeat, defendatque explicari eorum teſtimonia nullo modo poſſe, fuiſſeque loquutos pugnantia? Siquas ergo diſtinctiones noſtri adhibuerunt, eæ quidem nixæ iis ſanctorum Patrum locis ſunt, in quibus Petrum ceterorum Apoſtolorum caput, principemque fuiſſe, ut ſupra demonſtratum eſt, affirmarunt.

morari, inane est. Non enim nobis, quid ille moretur; sed quid Scriptura, Patresque postulent, curæ est. Atque hoc illi certe ostendendum erat, *distinctiones*, quibus uti Scriptores Catholici consuessent, componi cum Scripturarum, Patrumque verbis nequire. Quod cum aut non fecerit, aut minus candide, recteque fecerit; contemni quidem debet, audiri autem non debet. Nec vero quod variis interdum modis locum aliquem Scripturarum interpretati Patres fuerint, concludendum continuo est, eum argumenti loco non esse habendum. Cum enim varios sensus *admittere* idem locus Scripturarum potest, tum unus eorum sensum alterum non evertit, quem iidem Patres & constanter, & sæpissime dixerint esse retinendum. Atque si cui umquam, ei certe loco id competit, quem nobis opponere Spalatensis non dubitat. Jam de Græcis (1) Origene, Eusebio, Basilio, Nazianzeno, Epiphanio, Cyrillo, Chrysostomo, Damasceno, deque Latinis Cypriano, Ambrosio, Optato, Hieronymo, Augustino, Leone, Gregorio, Beda, quid de Petri principatu senserint, tam est multis demonstratum, ut nihil supra desiderari posse videatur. Unus restat Bernardus (2), cujus item aptari sententia decretis Aristocraticorum nullo modo potest. Nam de Arnobio (3) quid dicam, quem neque auctorem operis in Psalmos esse, neque si esset, a nobis dissidere constat? Jamvero nihil statuisse Patres, quod pugnare cum novi Testamenti libris videatur, facile

1 Vide *pag.* 134. *seqq. hujus vol.*

2 Hujus præter cæteros insignis est in secundo de Consideratione *libro cap.* VIII. *p.* 423. *vol.* 1. *edit. Paris. Monach. Congreg. s. Mauri an.* 1690. locus „ *Pasce oves meas*, „ quas? *inquit*, illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certi regni? *Oves* „ *meas*, inquit, cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil „ excipitur, ubi distinguitur nihil. Et forte præsentes ceteri condiscipuli erant, cum „ committens uni, unitatem omnibus commendaret in uno grege, & in uno pastore, se„ cundum illud: *una est columba mea, perfecta mea*. Ubi unitas, ibi perfectio. Reliqui „ numeri perfectionem non habent, sed divisionem recedentes ab unitate, inde est, quod „ alii singuli singulas sortiti sunt plebes scientes sacramentum. Denique Jacobus, qui vi„ debatur columna Ecclesiæ, una contentus est Hierosolyma, Petro universitatem cedens„. Vide Coeffetau *ibid. pag.* 176.

3 *In Ps.* CXXXVIII. *pag.* 320. *tom.* VIII. *Biblioth. Patrum edit. Lugdun.* Jam quam parum Arnobium sibi esse consentientem Spalatensis consideret, ostendit *lib.* 1. *cap.* 2. *p.* 16. Nam etsi non sibi valde repugnare scribit, tamen parum se ejus auctoritate moveri autumat.

facile patior. Primatum autem Petri cum novi Testamenti libris pugnare, id vero vehementer nego. Nam quæ adducit ex Evangeliis (1), exque Actis, Epistolisque Apostolorum, aut ad institutum non spectant, aut si spectant, confirmant ea sane, non tollunt, principatum Petri. Qua deinde fron-

1 Adducit Spalatensis *cap.* xi. *lib.* 1. *de Republica* §. 1. *&* 11. *pag.* 223. locos ex Evang. *Matthæi cap.* xxvii. *v.* 56. quo quidem in loco mater filiorum Zebedæi, quæ a longe staret cum ceteris mulieribus, Christumque cruci adfixum cerneret, memoratur; & ex *cap.* xx. *v.* 20. *seq.* ubi dicitur petiisse eam a Christo, ut alter filiorum suorum ad dexteram Christi, alter ad sinistram sederet, Jesum vero, ad Deum Patrem id pertinere, respondisse: & ex *cap.* xviii. *v.* 1. *seqq.* qui locus sic habet: „ In illa hora accesserunt discipuli ad Jesum dicentes, quis putas major est in regno Cælorum. Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in regno cælorum „. Et ex *Marci cap.* ix. *v.* 34. ubi sic habetur: „ Residens vocavit duodecim, & ait illis: si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister „. *&* c. x. *v.* 35. quo in loco de Zebedæi filiis, quorum alter ad dexteram, alter ad sinistram Christi sedere cuperet, agitur. Et *v.* 41. *seqq.* quibus quidem versibus hæc continentur: „ Et audientes decem cœperunt indignari de Iacobo, & Iohanne. Iesus autem vocans eos, ait illis: scitis, quia hi, qui videntur principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum potestatem habent ipsorum. Non ita est autem in vobis; sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister, & quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. Nam & Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret „. Et ex *Luca cap.* ix. *v.* 46. ubi hæc leguntur: „ Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum major esset: at Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendit puerum, & statuit illum secus se. .. Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est „. Et ex *cap.* xx. *v.* 23. quo in versu sic habetur: „ Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major. Dixit autem eis: reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur: vos autem non sic. Sed qui major est in vobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator. Nam quis major est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio vestri sum, sicut qui ministrat „. Ex *cap.* vi. *&* ex *cap.* viii. *Act. Apost.* quibus in locis delecti, constitutique septem Diaconi, non ab uno Petro, & Petrus, atque Johannes a collegis missi in Samariam fuisse dicuntur. Ex *cap.* ii. *epist. ad Galatas*, ubi legimus, reprehensum a Paulo fuisse Petrum. Mitto locos ceteros, qui eodem fere pertinent. At quid inde sequatur, quod evertere Petri principatum possit, non video. Nec enim Matrem filiorum Zebedæi, quod Christo ministrasset, petiisse, ut Jacobus, & Johannes in regno, ille ad dexteram, hic ad sinistram Christi sederent, neque quod petierat, impetrasse; an continuo primatus Petri tollitur? Quod si Christus eum, qui primus velit esse, minorem futurum, omnesque, ut ipse faciebat, ministrare aliis oportere, dixit; non propterea efficitur, Petrum principem non esse Apostolorum. Alioqui ne princeps quidem Ecclesiæ Christus esset, qui venisse ait se, *non ut sibi ministraretur, sed ut ministraret*. Verum quo sensu intelligi hæc scripturæ testimonia debeant, explicatum a nobis est *t.* iv. *hujusce operis p.* 143. *seq.* Neque vero quod septem Diaconi electi ab omnibus fuerint, idcirco sublata, aut imminuta auctoritas Petri fuit. Non enim omnia semper princeps Collegii, sine aliorum consilio, & suffragiis agit. Quod vero Petrus missus ab Apostolis in Samariam dicatur, nihil impedit, quo minus princeps Apostolici Senatus esset. Nonne mitti Senatores a plebe solent, & Herodes misit Magos in Bethlehem, in quem nullam obtinebat auctoritatem? Confer Baronium *ad ann.* xxxv. *num.* xi. & quæ nos ostendimus supra *pagin.* 145. *volum.* iv.

de fronte Spalatensis scribit: in ea fuisse Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, aliosque Patres opinione, ut eumdem principatum removendum arbitrarentur? Quorum testimonia tam esse perspicua ostendimus, ut nulla tergiversatione obscurari, implicarique posse videantur. Illud autem perridiculum est, quod paullo post Spalatensis opponit, fuisse a Paulo (1) in litteris ad Corinthios, & ab Ignatio Martyre in Epistola ad Philadelphienses Aristocratiæ mentionem factam. Nempe id ille in sacris monumentis, inque libris vetustissimorum Ecclesiæ Scriptorum videt, quod nemini umquam homini videre licuit. Quod addit de Aristocratia, quæ nonnihil Monarchici, Democraticique contineat, suo arbitratu fingit, multisque a nobis alio in loco confutatum est. Extremum est, ut Lectores *Articulum* Iohannis Hus (2) ab Synodo Constantiensi damnatum cum hæretico Spalatensis dogmate conferant. Statim namque intelligent esse hoc illi tam simile, quam ovum ovo. Vidit hoc quidem Apostata; itaque articulum illum legitime fuisse damnatum negavit. Scilicet hoc restabat, ut Spalatensis transfuga Synodis etiam Oecumenicis adimeret damnandarum hæreseon auctoritatem. Ac de Spalatensi quidem hactenus.

Ex iis, quæ hactenus, disputata sunt facile quisque cognoscet; Monarchicam esse oportere regendæ Christianæ reipublicæ rationem. Nam quæ Democratica, (3) & Aristocratica (4) non est, cujusmodi tandem, nisi Monarchica, esse debet? Quæ res eo confirmari magis, constabiliri que potest,

1 S. Paulus 1. *ad Corinth. cap.* XII. quosdam quidem Apostolos fuisse datos, scribit, alios autem Pastores, & Doctores. Ignatius vero Epistola ad Philadelphienses *tom.* II. Apostolicor. PP. *p.* 157 *ed. Londin.* Collegium nominat Presbyterorum. At hinc nemo non videt, concludi Aristocratiam Ecclesiasticam non posse. Itaque non est, cur multis esse hac in re Spalatensem confutandum existimem.

2 Johannis Hussi artic. VII. a Synodo Constantiensi an. 1415. damnatus, sic habet *t.* VIII. *Concil. col.* 410. „ Petrus non fuit, nec est caput Ecclesiæ Catholicæ „. Hæc nos breviter adversus Spalatensis rempublicam scripsimus. Qui plura volet, consulat Nicolaum Coeffetau *Discuss. cap.* x. *seq. p.* 226. *seqq.* Martinum Becanum Soc. Iesu Theologum *de republ. Eccl. lib.* II. *cap.* 1. *seqq. edit. Moguntina an.* 1619. *pag.* 45. *seqq. Et Censuram sacr. facult. Paris.* quam refert Abrahamus Bzovius in opere inscripto: *Pontifex Romanus cap.* XXVIII. *pag.* 375. *seqq. tom.* 1. *Biblioth. Pontif. Rocaberti edit. Rom. an.* 1698.

3 *A pag.* 17. *hujus vol. ad pag.* 25.

4 *Pag* 25. *seqq.*

test, quo unum omnium maxime (1) delectum a Christo fuisse liqueat, qui Christianorum caput, atque moderator esset. Is enim Monarcha, qualem supra descripsi, est; qui divinitus sit constitutus supremus in societate princeps, qui nemini mortalium obnoxius sit, quique in republica summo cum imperio, ac dignitate versetur. Est autem hujusmodi, qui principatum in universa Ecclesia obtinet. Est igitur is princeps Monarcha. Non enim Majorum traditione solum, sed etiam Sacrorum novi Testamenti Bibliorum auctoritate constat (2), Petrum fuisse a Christo & nomine, & potestate dictum, constitutumque caput, fundamentum, petram, principem, coryphæum, centrum unitatis, pastorem denique universæ Ecclesiæ (3). Qui autem tanta cum potestate creatus a Christo petra, caput, pastor, atque princeps fuit, nisi contra quidquam Christus idem aliquando præscripserit, nemini mortalium obnoxius esse potest. Christus vero nihil contra usquam præscripsit. Fit ergo ita, ut jam usque ab eo tempore, quo principatum in Ecclesia obtinere

1 Confer *pag.* 89. *seqq.*

2 Ludovicus Ellies Dupinius *de Antiqu. Eccl. Discipl. Dissert.* IV. *edit. Parif. an.* 1686. *cap.* 1. §. 1. *pag.* 304. *seqq.* Primatum Petri, etsi ex aliis locis Scripturarum demonstrari possit, ex eo tamen Matthæi loco *c.*16, *Tu es Petrus &c.* demonstrari nequire defendit, propterea quod ab interpretibus, & sanctis Patribus variis modis exponatur. Id vero ille accepit ab Launojo *epist.* VII. *ad Guillel. Voellum lib.* V. *pag.* 99. *seqq. tom.* V. *p.* II. *edit. an.* 1739. Sed quod eo loco Launojus de inerrantia, sive infallibilitate dixit, hoc ad primatum traxit Dupinius. Quamquam Launojus idem, atque Dupinius sentiat *lib.* II. *epist.* V. *pag.* 613. *seq. t.* V. *p.* I. Quod autem interpretes interdum fundamentum, petramque Ecclesiæ Christum, Petrique confessionem dixerint, non efficit, reprobatam ab eis fuisse, quam aliis in locis tradiderant, de Petro Ecclesiæ petra, ac fundamento interpretationem. Quum enim iidem ipsi de Petro etiam eum esse locum intelligendum summa consensione statuerint, quid est, quod inde concludere quisquam *primatum Petri* merito nequeat? *Petrum* vero quemadmodum petram dixissent, in eoque fundatam Ecclesiam affirmassent, nisi ad indicatum Matthæi locum respexissent? Confer testimonia, quæ supra *p.* 133. *seqq.* descripsi, nempe Tertulliani, Origenis, Cypriani, Firmiliani &c. Quod si ea Scripturæ testimonia, quæ variis interdum modis explicarunt Patres, ad rem quampiam demonstrandam afferri non posse Dupinius putet, videat ne nullum reperire queat, quod ad plura alia decreta religionis confirmanda adduci posse videatur.

3 Hugo Grotius in Annotatis ad consultationem Cassandri *art.* VII. *pag.* 617. *tom.* III. *opp. Theologicor. edit. Londin. an.* 1679. „ Bene, *inquit*, Cassander ad Ecclesiam discer„ nendam a Schismaticis addidit unitatem ex Christi ipsius dicto Ioh. XVII. 35. Hæc unitas „ non animo tantum retinenda est, sed & sacramentorum communione, quatenus fieri po„ test. Id vero fieri non potest, nisi plebs præpositis obsequatur. Est enim Ecclesia corpus „ quoddam, & proinde juncturis quibusdam compaginatum. *Ephes.* IV. 16. Hæ juncturæ „ sunt

tinere cœpit, nemini mortalium obnoxius Petrus esset. Rursum qui Monarcham Ecclesiæ suæ instituit, is, nisi nullum post ejus Monarchæ interitum sese Monarcham deinceps velle decrerit, *μοναρχικῶς monarchice* semper suam Ecclesiam regi voluit. Atqui Christus ita constituit Monarcham Petrum, ut nusquam nullum se deinceps Monarcham

,, sunt Episcopi in parte minore, in majore Metropolitæ, aut ut in Africa Episcoporum se-
,, niores: In parte adhuc majore ἔξαρχοι, sive primates, quales illi Carthagine, & alibi:
,, rursum in majore alia Patriarchæ: & in toto corpore is, qui princeps est Patriarcharum,
,, EPISCOPUS ROMANÆ URBIS: QUÆ OMNIA CONFORMATA SUNT AD EXEMPLAR PRINCIPATUS
,, EJUS, QUEM PETRUS INSTITUTO CHRISTI HABUIT IN APOSTOLOS. Unitatem enim Antistitis
,, optimum adversus schismata est remedium, quod & Christus monstravit, & comprobavit
,, experientia. Hunc principatus in Episcopo Romano utilitatem ingenue agnovere MELAN-
,, THON MULTIS LOCIS, JACOBUS REX BRITANNIÆ, MULTIQUE EX PROTESTANTIBUS VIRI
,, ERUDITI,,. Idem post addit Grotius *pag.* 618. ,, Principatus in Ecclesiæ partibus mi-
,, noribus, & majoribus a Deo est. Hos principes Angelos vocat Apocalypsis, quomodo a
,, Malachia vocati fuerunt Sacerdotum Hebræorum principes. Quod autem summus ille
,, apex Romæ collocatus est, id venit ex consensu universalis Ecclesiæ honorantis duorum
,, maximorum Apostolorum memoriam, & eorum exemplo edoctæ non esse locum spargendo
,, Evangelio in omnes partes terrarum, & retinendæ compagi magis idoneum,,. Ita ille
quod instituto Christi concessum Petro fuisse, quodque ad tuendam consociationem populi
Christiani necessarium fatetur esse, id non divino jure, sed summa omnium Ecclesiarum
consensione attributum Pontifici Romano putat. Itaque quod primum constituit, idem mox
evertit, ne cogitans quidem, eos, qui primatum Pontifici concedendum olim testati sunt,
ex eadem eumdem ipsum primatum auctoritate manare putasse, ex qua Petri principatus
manaverat: atque ut Patrum, ita ejus successores Episcopos urbis Romæ primatum divino
jure obtinere in universa Ecclesia. At Grotius, ejusque similes non traditione divina, sed
suo arbitratu agere de rebus Theologicis voluisse videntur. Eadem fere Grotius in *Animad-
versionibus adversus Andream Rivetum hæreticum*, a quo fuerat exagitatus, *art.* VII.
pag. 641. *tomo eodem* scribit: ,, Sicut exercitus, *inquit*, sicut navis regi non potest, nisi
,, per gradus Præfectorum, qui gradus in unum desinant, ita nec Ecclesia. Etiamsi omnes,
,, qui sunt in Ecclesia essent dilectione summa præditi, tamen tali ordine esset opus. Deus
,, non amat facere semper miracula, sed ad res optimas etiam optimas monstrat vias, qua-
,, lis est ad unitatem Ecclesiæ certus ordo. Hic ordo quis esse deberet, monstravit in Pe-
,, tro Christus. Ei enim claves regni cælorum dedit pro toto Collegio, tamquam Collegii
,, principi,,. Allatis porro Cypriani *ex libro de Ecclesiæ Unitate* verbis, addit: ,, Vides
,, hic primatum, quod nomen in omni collegio aliquam secum fert potestatem: Pulcherri-
,, ma, quæ Ecclesiam continet, coagmentatio, non ex imperio Romano fluxit, sed Christo
,, monstrante, sequentibus Apostolis,,. Consultatio Cassandri, quam Grotius illustrare
conatus est, *art.* VII. *pag.* 568. *tom. eod. Grotii* sic habet: ,, Quod ad unitatem hujus ex-
,, ternæ Ecclesiæ requirunt obedientiam unius summi rectoris, qui Petrum in regenda Chri-
,, sti Ecclesia, & ejus ovibus pascendis successerit, non est a consensu priscæ quoque Ec-
,, clesiæ alienum. Certe Ambrosius Damasum sua ætate Episcopum Romanum totius Eccle-
,, siæ Christi rectorem vocat,,. Profert mox Cassander aliorum Patrum testimonia ad eam
rem demonstrandam, deinde hoc potestatis genus Romano Pontifici attributum consensu
universalis Ecclesiæ, ac proinde non divino jure, fuisse defendit. Similia persequitur Phi-
lippus Melanthonus *in artic. Smalcaldicis pag.* 338. *Et in epistol. ad Joachimum Came-
rarium prid. nonas Septem. an.* 1530. ut est apud Christianum Kortholtum *in Annotation.
ad* VIII. *epist. Leibnitii tom.* 1. *pag.* 17. *edit. Lips. an.* 1734. qui in sententia deinceps
Melanthonum mansisse negat.

cham velle decreverit. Christus igitur *μοναρχικῶς* suam Ecclesiam perpetuo regi voluit. Hæc cum non omnes Catholici solum, verum etiam Protestantes quidam considerarint; in eam inducti sententiam sunt, ut regendæ reipublicæ Christianæ formam, divina quidem institutione, monarchicam esse arbitrarentur. Sed cum iidem illi, quos memoravi, Protestantes partibus studerent (1) Calvinianorum, (2) aut Lutheranorum; quod inficiari nequiverant, implicare conati sunt. Itaque etsi Monarchiam Ecclesiasticam divino jure niti statuerant, tamen, ne quid forte affirmasse, quod erroris socios læderet, viderentur, genus illud potestatis, quod Romanis Pontificibus jam inde a primis seculis nominis Christiani tributum est, aut ambitione partum, aut arbitrio hominum in Christianorum societatem invectum fuisse dixerunt. Igitur quod dogma, cum generatim de administranda Ecclesia loquerentur, probaverant, idem (ubi ventum ad Pontificem est) aut præjudicata opinione decepti, aut odio in Romanam Sedem incitati, aut metu suorum perterriti, reprobarunt.

 §. III.

1 Vide *not. superior.*

2 Godefridus Guilielmus Leibnitius *epist. ead. octava pag.* 15. „ Quum Deus, *inquit*, „ sit Deus Ordinis, & corpus unius Ecclesiæ Catholicæ, & Apostolicæ uno regimine, hie- „ rarchiaque universali continendum juris divini sit, consequens est, ut ejusdem sit juris „ supremus in eo spiritualis magistratus terminis se justis continens (hæc verba nunc addo) „ directoria potestate, omniaque necessaria ad explendum munus pro salute Ecclesiæ agen- „ di facultate instructus, tametsi locus ac sedes hujus potestatis in Metropoli Christiani „ Orbis Roma ex humanis considerationibus placuerit „ &c. Verum non intelligo, quemadmodum divini juris cum sit, unus ut in Ecclesia extet, qui summam obtineat potestatem, ea potestas sit jure Ecclesiastico in Pontifice, quem jure tamen divino majores nostri principem esse populi christiani, pastoremque universæ ejusdem Ecclesiæ affirmarunt. Idem fere repetit Leibnitius *epist.* XI. *num.* II. *pag.* 21. & *epist.* XII. *num.* II. *pag.* 23. Quod hic de Pontifice Romano Leibnitius jactat, simile est eorum, quæ scripsit in *Præfat. Codici juris gentium diplomatico præfixa*, & in libro, quem nomine Cæsarini Fursteneri edidit, inscripsitque *de jure suprematus, ac legationis Principum Germaniæ*, *ut est ibid. pag.* 17. a Kortholto animadversum. Salomon Deylingius *p.* IV. *observ. sacrar. Exercit.* VI. *p.* 420. *edit. Lips. an.* 1747. quæ exercitatio est *de Novitate Regiminis Monarchici in Ecclesia*. „ Mirati sumus, *inquit*, virum illustrem G. G. Leibnitium in eam devenire potuisse opi- „ nionem, regimen Monarchicum in Ecclesia universa juris esse divini, licet Romanæ Se- „ dis prærogativæ humani sint juris „. At Leibnitio consenserant Molanus, ut est ab eodem Leibnitio memoriæ proditum, atque jam conjicere licet, Iohanne Fabricius, ad quem modo indicatæ VIII. XI, & XII. epistolæ scriptæ sunt.

§. III.

Sitne omnino Monarchica, an Monarchica temperata Aristocratica, an denique Monarchica admixta Aristocratica, & Democratica, administrandæ, regendæque Ecclesiæ ratio.

Cum multis supra demonstratum sit, non Democraticam, neque Aristocraticam, sed Monarchicam esse administrandæ, regendæque Ecclesiæ rationem, sequitur, ut eos scriptores numerem, quorum pars eam Monarchicam omnino esse; pars Monarchicam Aristocratica temperatam; pars denique Monarchicam Aristocraticæ, Democraticæque admixtam censet; videamque, quæ sit earum sententiarum ad veritatem propensior. Itaque Robertus Bellarminus (1) in primo de Pontifice Romano libro Monarchiæ Aristocratiam, Democratiamque adjungendam scripsit, propterea quod hoc genus reipublicæ utilius in hac vita esse arbitraretur: Sed Natalis Alexander, (2) iique omnes,

1 *Cap.* III. *pag.* 255. *tom.* I. *opp. edit. Veneta an.* 1721. Huic præter ceteros assentitur Jacobus Gretserus e Soc. item Jesu Theologus *lib.* I. *Defens. controv. Bellarm. de Rom. Pontif. cap.* III. *pag.* 429. *seqq. edit. an.* 1609. *tom.* II.

2 *Differt.* IV. *in Hist. Eccles. sec.* I. §. II. *pag.* 79. *tom.* III. *edit. Lucens. an.* 1749. Iisdem fere, atque Alexander, utitur verbis Dupinius *de Antiq. Eccl. Discipl. Differt.* IV. *cap.* II. §. III. *pag.* 334. *edit. Paris. ann.* 1686. Nam Gallos, aliorumque quarumdam gentium Christianarum Theologos, quibus assentitur, in ea versari sententia scribit, ut *Ecclesiam Monarchiam esse Aristocratico regimine temperatam* putent. Quamqnam ese Dupinii omnis a Richerio profecta opinio. Nam Edmundus Richerius *in libello de Ecclesiastica, & politica Potestate cap.* I. *pag.* I. *edit. Colon. ann.* 1701. „ Jurisdictio, *inquit*, Ecclesiastica primario, ac essentialiter Ecclesiæ, Romano autem Pontifici, atque aliis Episcopis ministerialiter tantum, sicut facultas videndi oculo, convenit „. *Cap. autem* III. *pag.* 21. „ Ecclesia est, *inquit*, politia Monarchica ad finem supernaturalem spiritualem instituta, regimine Aristocratico, quod omnium optimum, & naturæ convenientissimum est, temperata a summo animarum pastore Domino nostro „. *Et cap.* V. *pag.* 27. „ In Ecclesia status a regimine distinguitur: Nam status Monarchicus est, ad unitatem, atque ordinem vindicandum, nec non ad efficacem executionem canonum: regimen vero Aristocraticum, propter salutare consilium &c. „. Eodem revolvitur Dupinius, qui loco modo indicato: „ Per Prælatos, *inquit*, jus clavium exercetur, non per solum Pontificem, licet primus sit inter eos, qui jus illud habent. „ Hinc ajunt, statum Ecclesiæ Monarchicum esse, regimen Aristocraticum &c. „ In eadem opinione sunt plures alii, iique imprimis, qui in constitutionem Clementis XI. Pont. Max.

omnes, quos est auctores sequutus, omissa Democratia, Monarchiam Ecclesiæ temperatam quadantenus Aristocratia esse existimarunt. Contra Mauclerus, (1) Orsius, (2) aliique permulti, sic esse a Christo institutam Ecclesiam putaverunt, nihil ut ei deesse dicerent, quod ad *veram*, *perfectam*, *propriamque* Monarchiam spectare videretur.

Ac Bellarmini (3) præcipua hæc est ratio: quod utilius in hac

Max. libellos edere non dubitaverunt, quorum aliquos paullo post nominabo. Quare Josephus Languetus Episcopus Soessionen. in III. *Pastor. Monit. contra appellantes a Constitutione* Unigenitus *anno* 1718. *die* 18. *Novembris edita* I. „ In hoc, *inquit*, argu„ mento versatur media pars libellorum, qui in constitutionem prodiere, neque alio ex fon„ te emanans hujusmodi conscriptiones. Tenet hoc dogma Quesnelius in suis memorialibus „ ..., & ceteri ferme omnes „. Miror autem quid sit, quod auctor *Dissertationis Polemica adversus Richeristas habita in collegio Romano an.* 1752. *p.* 17. *seq.* auctoritatem gubernandi, hoc est potestatem jurisdictionis, quam Richerius ordini solum Hierarchico tribuerit, extensam *a Quesnello ad totum Ecclesiæ corpus* fuisse scribat. Nam etsi capite secundo *pag.* 3. *immediate*, *&* *per se a Christo*, *claves sive jurisdictionem ordini Hierarchico collatam* dicit; tamen capite primo *jurisdictionem Ecclesiasticam primario*, *ac essentialiter Ecclesiæ*, *Romano autem Pontifici*, *atque aliis Episcopis ministerialiter tantum*, *sicut facultas videndi oculo convenit*. Neque plus *extensa* ab Quesnello Richerii opinio est, quam *extensa* fuerit ab ejusdem Richerii gravissimo, doctissimoque impugnatore Petavio *lib.* III. *de Eccl. Hierarch. cap.* XV. *pag.* 886. *seqq. tom.* III. *Theolog. Dogm. edit. Paris. an.* 1744.

1 Michael Mauclerus *de Monarch. Eccl. part.* II. *lib.* I. *cap.* IV. *pag.* 220. *edit. Paris. an.* 1722. cujus quidem capitis hæc est inscriptio: „ Ecclesiæ Principatum Monarchi„ cum tam quoad statum, quam quoad regimen esse probatur „. Quinetiam Dionysius Petavius, qui etsi Bellarmini, quem tamen non nominat, aliorumque multorum non reprobet de *Regimine* Ecclesiæ Monarchico Aristocratia temperato sententiam, pro una tamen Monarchia pugnat, *l. ind. cap.* XIV. *seqq. pag.* 879. *seqq.*

2 Ioseph Augustinus Orsius vir doctissimus *lib.* VIII. *de auctoritat. Romani Pontificis dissert. qua Ecclesiastica Monarchia forma seu ratio explicatur pag.* 159. *seqq. tom.* III. *part.* II. *edition. Rom. ann.* 1740. Is vero exponit, quo sensu sit locus Bellarmini intelligendus.

3 Bellarminus *loco supra indicato*, *&* *capite* V. *ejusdem libri pag.* 32. *edit. Sedanensis an.* 1619. quo loco „ Doctores Catholici, *inquit*, in eo conveniunt omnes, ut regimen „ Ecclesiasticum ... sit illud quidem Monarchicum, sed temperatum, ut supra diximus, ex „ Aristocratia, & Democratia „. Id vero præcipue ostendi a s. Thoma, a Turrecremata, atque a Sandero scribit. Sed de sancto Thoma, atque Turrecremata paullo post videro. Interea Andreas Duvallius, qui Richerium graviter refellit *lib.* I. *de suprema potestate Papæ par.* 1. *Quæst.* II. *pag.* 428. *tom.* III. *Biblioth. Pontificia Rocaberti* „ Monarchicum „ ergo regimen, *inquit*, omnium optimum est, & excellentissimum, ita tamen, ut ne in „ tyrannidem degeneret, illud Aristocratia convenit temperari „. Et paullo post: „ Certum est Monarchicum illud regimen esse Aristocratia aliqua temperatum; ita ut non „ solum ab uno moderatore, sed etiam ab optimatibus, nempe Episcopis res Ecclesiæ de„ beant in solidum administrari; idque jure divino, & institutione Christi, qui unamquam„ que potestatem ad Ecclesiæ regimen necessariam instituit, Pontificiam, quæ suprema est; „ Episcopalem, quæ media; presbyteralem quæ infima. Sicut enim Christus dixit Petro „ *Matth. cap.* XVI. *Tibi dabo claves. Joh.* XXI. *pasce oves meas*. Ita dixit *Joh.* XX. Apo„ stolis,

in hac vita eſt, id fuiſſe probatum Chriſto conſtituenti Eccleſiam. Eſſe autem Monarchiam Ariſtocratiæ, Democratiæque admixtam in hac vita utiliorem. Monarchiam igitur Ariſtocratiæ, Democratiæque admixtam fuiſſe probatam Chriſto conſtituenti Eccleſiam. Quamobrem in cœtu Chriſtianorum, quem Antiſtes Romanus regit, ac moderatur, Epiſcoporum (qui veri principes, paſtoreſque, non vicarii Pontificis Maximi ſint) Ariſtocratiam etiam quamdam eſſe; locumque præterea habere Democratiam, cum nemo ex omni multitudine plebis ſit, qui, modo dignus exiſtimetur, creari Epiſcopus non poſſit.

Natalis autem Alexander, (1) Boſsuetius, (2) Dupinius (3) aliique multi (4) diſcrepare civilem ab Eccleſiaſtica Monarchia contendunt. In civili namque Monarcham non eſſe ordinum, & comitiorum regni membrum, ſed dominum; ordineſque auctoritatem *ἀμέσως immediate*, ut vocant, ab rege, non a Chriſto habere: in Eccleſiaſtica contra, Synodos œcumenicas obtinere *ἀμέσως* auctoritatem a Chriſto, non a Pontifice. Promiſſum namque Spiritum Sanctum Synodis fuiſſe, quo dirigente labi, errareque non

„ ſtolis, qui Epiſcopos præfigurabant, *ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et Luca x. Deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos, & miſit eos binos ante faciem ſuam*. His autem LXXII. diſcipulis ſuccedunt parœci, qui in partem ſollicitudinis, & „ regiminis Eccleſiæ pro modulo ſuo vocantur.

1 Confer Natal. Alex. *diſſert.* IV. *in Hiſt. Eccl. ſec.* XV. & XVI. *art.* I. §. VI. *pag.* 358. *tom.* 12. *edit. ejuſd.*

2 Boſſuetius *Declarat. Cleri Galliæ p.* I. *lib.* I. *cap.* XXXI. *p.* 171. *edit. Amſtelod. an.* 1745.

3 Dupinius *loco ſupra indic.* Sed hujus ſcriptoris de Pontifice Romano Boſſuetius non omnino probandam cenſet ſententiam. Nam quum ejus dictis Lutheranus quidam abuſus eſſet, cujus Lutherani ſcriptum extat *tom.* I. *opp. Poſthumorum Boſſuetii pag.* 70. ut deinde eſt abuſus Deylingius *loco ſupra indicato*, id quidem pati Boſſuetius omnino non potuit. Itaque reſpondit *part.* I. *ſentent. de cogit. priv. cap.* XLI. *pag.* 123. *tomo eod. opp. Poſthum. edit. Amſtel. an.* 1753. „ Quod de Romani Pontificis Primatu minus plene, ac per- „ ſpicue (Dupinius) ſcripſit, nec noſtri probant, & ipſe ſive exponit, ſive emendat.

4 Confer *not.* 2. *ſeqq. pag.* 14. *ſeq. hujus volum. & vol.* IV. *pag.* 262. *ſeqq. not.* I. *ſeqq.* Queſnellus cum in lib. inſcripto *Vains Efforts &c.* adverſus Gaillandum edito, tum in VII. *Memoir. pour ſervir à l'Exam. de la Conſtitution* Unigenitus &c. *edit. an.* 1726. *ad Prop.* XC. *pag.* 84. *ſeqq. Juſtific. du Droit, & de la Canonicité de l'Appel &c. edition. an.* 1718. §. VII. *pag.* 44. Queſnellique defenſores, ut auctores Hexaplorum *tom.* VI. *part.* XIV. *pag.* 636. *edit. an.* 1721. aliique, quorum ſunt libelli pene innumerabiles, Richerii doctrinam tuentur. Mitto de libris dicere, qui his annis paucis editi ſunt, eodemque fere revolvuntur. Sed longe aliter ſentiunt Duvallius, Manclerus, Boſſuetius *locis ſupra indicatis*, aliique, quos nunc recenſere non vacat.

non possint. Quamobrem eos, cum quidquam statuunt, hæc verba usurpare solere: *visum est Spiritui Sancto, & nobis*. Id vero Monarchiæ Ecclesiasticæ Aristocratia temperatæ argumentum esse. Confirmari hæc quidem responsione Basileensium, qui Oratores Eugenii IV. Pontificis his omnino verbis exceperunt: *Non est comparandum corpus Ecclesiæ aliis politicis corporibus civitatum, & universitatum, quia in medio hujus corporis est Christus, qui ipsum regit, ne erret. Alia autem politica corpora humanis, & variis voluntatibus gubernantur*. Huc Cypriani, Augustini, aliorumque Patrum testimonia spectare, quæ plane efficiant, ita esse Monarchiam Ecclesiam, ut Aristocratia temperata esse videatur.

Sed eorum, qui Monarchicam omnino esse regendæ reipublicæ Christianæ formam defendunt, his ferme argumentis confirmari solet sententia. Christus suam Ecclesiam, quam latissime, longissimeque propagare decreverat, sic instituit, ut velut respublica, seu civitas una, una domus, unus exercitus, unum ovile, unum denique corpus esset. Hujus sive corporis, sive domus, sive reipublicæ, sive civitatis consociationem, conjunctionemque, non ullo fœdere, pactoque, sed vi quadam, atque potestate divina niti, quæ rem eamdem publicam summo jure, auctoritateque gubernet, ac moderetur. Summam hanc potestatem, quæ summo imperio civitatem universam, seu rempublicam Christianorum regat, aut penes unum, aut penes aliquos, aut penes universos esse; dicique, si penes unum, Monarchicam; si penes aliquos, Aristocraticam; si penes omnes, Democraticam oportere. Commune autem orthodoxorum omnium, pervulgatumque hoc esse dogma: institutione divina rationem administrandæ regendæque reipublicæ populi Christiani Monarchicam quidem, eamque penes Romanum Pontificem Petri successorem esse. Quod cum ita sit, injuria eos agere, qui cum Monarchiæ civili non singulos tantum, sed universos etiam cives generatim subdi defendant, cum Ecclesiasticæ antecellere Ecclesiam ipsam universam,

hujus-

hujusque excellentiorem esse potestatem, putent. Nam hujus discriminis nullam commodam, veramque aut e Scriptura, aut e Patribus afferri rationem posse. Quæ autem ad Theologiam, Philosophiamve pertinent, ea certe, non arbitratu nostro, sed sacrorum Bibliorum, majorumve auctoritate, si sunt Theologica, si vero Philosophica, rationum momentis statuenda esse. Atque eos, qui Romanum Pontificem, etsi Monarcham Ecclesiæ confiterentur, tamen inferiorem esse Ecclesia universa dicerent, verbo quidem eum Monarcham facere solere, re autem vera, nullo modo. Nos quidem, non quo sit Principatus Ecclesiasticus appellandus nomine, sed cujus tandem sit modi, quærere. Quid enim, si rem tollas, vocabulum consectere, quod neque a Sacris Scriptoribus, neque usquam a Patribus, sed a Theologis ad rem opportune, recteque explicandam, usurpatum sit? Quod si est idem Principatus Monarchicus, qualem ipsum esse ne adversarii quidem negant, dandum esse scilicet, nihil ei deesse, quod ad notionem, naturam, ϰ̀ οὐσίαν Monarchiæ pertineat. Quum igitur ita sit comparata Monarchiæ ratio, ut non quique cives modo, sed etiam universa respublica ab uno pendeat, in quem non sit populo auctoritas; nullum esse dubium, quin Episcopi quique, Ecclesiaque ipsa sive per orbem terrarum diffusa, sive in synodum congregata, subdita esse Pontifici debeat, quem esse ejusdem Ecclesiæ principem, & Monarcham constet. Idque eo esse certius, quo momentis rationum, quibus adversarii uti solent, confirmari, constabilirique posse videatur. Nam sic eos argumentari: Christum administrandæ gubernandæque reipublicæ Christianæ ab se institutæ eam delegisse rationem credendum est, quam omnium esse optimam, præstantissimamque sciret. Est autem optima, præstantissimaque Monarchica administrandæ, gubernandæque Ecclesiæ ratio. Hanc igitur fuisse a Christo Ecclesiæ ab se institutæ regendæ, administrandæque rationem delectam, credendum est. Qua de re consulendum Natalem Alexandrum esse, in eo, quem supra indicavimus in primi seculi Ecclesiasticam Historiam Disser-

Differtationis quartæ loco . Hinc vero facile intelligi , Chriſtum , qui conciliandæ inter homines pacis , conſociationiſque tuendæ , atque conſervandæ cauſſa optimum reipublicæ adminiſtrandæ genus delegerit ; illud delegiſſe , quod ad eam rem maxime pertineret : cujuſmodi eſt illud , quod majeſtatem , ſummumque imperium uni tribuit , qui initæ , conſtitutæque ſocietati ita præſit , ut nulla re populi imperio ſubdatur . Atque huc ſane ſpectare exempla , quibus Natalis Alexander , cujus modo facta eſt mentio , ad Monarchiam Pontificis Maximi demonſtrandam uteretur . Eum namque ſic ſcribere : *Probatur ex ſimilitudinibus , ſub quibus in veteri , & novo Teſtamento adumbratur Eccleſia : Terribilis dicitur , ut caſtrorum acies ordinata , Cantic.* VI. *At in acie ordinata, præter tribunos , & inferioris ordinis duces , unus eſſe debet Imperator , ad quem ſumma res militaris referatur , quique exercitui , quod facto opus ſit , ſignificet , ac decernat . In quamvis grandi exercitu unius ſignum exportatur* , inquit ſanctus Hieronymus epiſt. quarta . *Eccleſia regnum eſt (Daniel c.* II.) *prædictum his verbis* : In diebus regnorum illorum ſuſcitabit Deus cæli regnum , quod in æternum non diſſipabitur. *Cum igitur regnum Chriſti ſit præſentis temporis Eccleſia , in ea ſummus princeps eſſe debet , qui ipſam regat , ac moderetur . Eccleſia navis eſt , in qua per baptiſmum ſalvamur , in ſimilitudinem eorum , qui in arca Noe ſalvabantur (*1. *Petr. cap.* III.) *Navi porro unus ſummus nauclerus præeſſe debet , qui ſingulis nautis ſua munia præſcribat . Eccleſia ovile eſt (Johann.* X.) fiet unum ovile , & unus paſtor . *Numquid vero in ovili præter minores opiliones , non eſt aliquis ſummus Paſtor , cui incumbat ovium curam gerere , eaſque univerſim regere , ac fovere ? .. Eccleſia domus eſt . Nonne igitur unus eſſe non debet illius Dominus,unuſque in ea œconomus conſtitui ? ... Eccleſia denique unum corpus eſt (ad Rom.*XII.).*Quemadmodum igitur in membrorum multitudine caput unum eſt , quod omnia nectit , ac regit ; ita in Eccleſia Chriſti unum caput ſupremum eſſe debet . Quodnam porro illud eſt, niſi Romanus Epiſcopus?* Hæc vero exemplorum genera , niſi huc ſpectent , ut oſtendant, Romanum Pontifi-
 cem

cem summam in Ecclesia obtinere auctoritatem, adeo ut non cœtus singulares modo, sed universam etiam Ecclesiam, cui nullo pacto subsit, moderetur, quo demum spectent, ne suspicari quidem nos posse. Quis enim aut exercitum universum duci; aut regi, qui μοναρχικῶς præsit, populum; aut nautas omnes navarcho; aut minores opiliones sive coactos in unum locum, sive dispersos pastori primo; aut universam familiam patrifamilias; aut reliqua membra corporis capiti non subesse dicat?

Jam vero eos, qui etsi regendæ reipublicæ Christianæ formam Monarchicam prædicent, Aristocratica tamen temperatam censent; in hanc demum labi opinionem, ut neque Monarchicam, neque Aristocraticam, sed *irregularem*, ut vocant, esse arbitrentur. Rerum enim publicarum alias *simplices*, alias *compositas* esse. Compositarum ea esse genera, quæ non unius imperii colligatione, ac nexu, sed pactis, conventisque quibusdam contineantur. Simplicium rursus quasdam *regulares*, quasdam vero *irregulares* vocari. *Regularium* tria illa esse pervulgata genera, Monarchiæ, Aristocratiæ, atque Democratiæ. Esse autem civitatis *absolutæ*, *perfectæ*, ac *regularis* proprium, ut quæ ad eam gubernandam pertinent, velut ex animo uno, unaque voluntate proficiscantur: Si qua vero sunt genera *simplicium*, quæ ad tria illa referri nequeant, hæc quidem certe reponi in *irregularibus* oportere. Horum vix, propter incredibilem varietatem, numerum iniri, describique posse. Referre porro in aliquod trium illorum generum rem Ecclesiæ publicam, qualem adversarii comminiscuntur, non licet. Non esse autem necesse, quidquam de populari republica, quam δημοκρατίαν Græci appellant, dicere. De hac enim nullam inter nos esse, temperatosque illos Aristocraticos quæstionem. Quamquam sunt, qui Richerium verbo quidem pro Monarchia, & Aristocratia, re autem vera pro Democratia pugnasse scribant, qua de re paullo post ostendam, quid sentiam. Itaque restat, ut de Aristocratia agendum esse videatur. Formam igitur reipublicæ, quam aliqui, contra quos nostri Theologi disputant, pro-

probaverunt , neque Monarchicam omnino , neque Aristocraticam dici oportere , esseque proinde *irregularem*. Cum ergo neque Monarchia *simplex* , neque *simplex* Aristocratia , adversariorum quidem opinione , Ecclesia sit , disquirendum esse , eane ad Aristocratiam propius accedat , an ad Monarchiam ? Adversarios ad Monarchiam dicere , etsi est reipsa , iisdem auctoribus , ad Aristocratiam propensior . Esse namque Aristocratiæ , quod ante docuimus , proprium , ut summa potestas , atque omnia majestatis jura in optimates quosdam , non in unum principem (quod Monarchicum est) nec in plebem (quod est Democraticum) competat . Neque impedire quidquam , quo minus in Aristocratia sit , qui unus omnium maxime ceteris antecellat , ac præsit . Formam enim reipublicæ discrepare ab ***administrationis modo*** . Regem namque , qui de summis rebus ad Populum , Senatumve referat , non ***dependentiæ*** , ut ajunt , sed consilii caussa , specie quadam Democratica , Aristocraticave administrare imperium videri velle , non re , cum neque Populo , neque Senatui subdatur . Contra si quis in Democratia , aut in Aristocratia (1) magistratus,

 vel

1 Dionysius Petavius S. J. Theologus *lib.* III. *de Eccl. Hierarch. c.* XV. §. II. *p.* 887. *tom.* III. *Teologicor. Dogm. edit. Parif.* „ Tria sunt , *inquit* , apud Platonem , Aristote-
„ lem , ac Philosophos ceteros rerumpublicarum , & gubernationum legitimarum genera
„ notissima : Monarchia, Aristocratia & Democratia. Hæ inter se certa proprietate, & essentia
„ dissident . Ea vero in administratione , ac regiminis modo, & ratione consistit : hoc est in
„ eo , quod τὸ κύριον dicitur , ut scribit Aristoteles *l.* III. *Politic. cap.* VI. & XI. nempe ,
„ quod summam habet auctoritatis , ac potestatis , & cujus ex nutu , arbitrio , & imperio
„ communicas pendet . Hinc enim τῶν πολιτειῶν , ac rerum publicarum differentiæ petuntur . Itaque Aristoteles idem in *Politicis* , inquirens , sitne unum πολιτείας genus ,
„ an plura , respiciendum esse dicit ad id , quod est κύριον , hoc est , quod summam gerendæ rei auctoritatem obtinet : & a quo tamquam a fonte repetitur omnis potestas , & jurisdictio : idque est , quod vocat τὸ πολίτευμα Arist. *lib.* III. *Polit. cap.* VI. Ita τὸ
„ πολίτευμα est regimen , sive *civile imperium* , quod πολιτείαν *Glossarium* vetus Græcolatinum interpretatur . Hoc autem penes illud est , quod in civitate κύριον dicitur ,
„ quod videlicet in ea dominatur , ac prævalet , & cujus est τὸ κῦρος , vel κράτος , ut
„ apud Homerum τοῦ γὰρ κράτος ἔστ' ἐνὶ οἴκῳ *in quo regiminis est summa* . Inde ergo
„ reipublicæ , ac civilis gubernationis species , & discrimen ducitur , quo ab aliis
„ cernitur . Ut siquis roget , quænam reipublicæ forma apud Athenienses fuerit ; non dubitabit , quin Democratiam respondeat , quoniam apud illos τὸ κύριον , id nempe , in
„ quo summa potestatis fuit , erat multitudo . Atque idcirco *præponderabantur ibidem*
„ *nobiles , ac divites pauperibus , ac plebe* , ut ait Xenophon *init. lib. de rep. Athenien.*
„ Tum civibus omnibus ad magistratus , & ad publicas consultationes , ac jurisdictionem
„ capes-

vel princeps exſtet, qui de cauſſis cognoſcat, leges condat, ſuumque publicis tabulis adſcribere nomen ſoleat, cum populo, optimatibuſve ſumma gerendæ reipublicæ poteſtas inſit, eſſe eum profecto ſimulacrum regis; regem autem nullo modo. Fac igitur, ut, quemadmodum adverſarii putant, ad rem Eccleſiæ communem adminiſtrandam ſtatis temporibus ſynodi convocentur, aut Cardinales ex omnibus cœtibus delecti, cum Epiſcopis, quorum maxima eſt ſemper in Urbe multitudo, Senatum conſtituant; penesque Synodos, vel Senatum illum ſumma ſit auctoritas, atque poteſtas; quamvis in Concilio, aut Senatu Pontifex ſententiam dicat, ſuffragiumque primus ferat, ſuumque actis publicis nomen adſcribi faciat, utque canones ſerventur, curet; qui demum conſequere, hunc præ ſe quidem ſpeciem quamdam Monarchæ ferre, rem autem omnino non ferre? Quod ſi ſunt, qui perpetuum ejuſmodi Concilium, perpetuumque Senatum in Eccleſia nullum eſſe dicant, quæ Synodus, quive Cardinalium, Epiſcoporumque Senatus de maximis rebus decernere debeat? eis ſe noſtri hoc reſponſi genere ſatisfacere putant poſſe.

„ capeſſendam patebat aditus. Ita τὸ κῦρος, & τὸ πολίτευμα, id eſt regimen, penes „ populum fuit. Atque complures in illa civitate magiſtratus erant, & hos inter unus in- „ ſignis, cujus nomine anni ſinguli notabantur, & qui ἄρχων ἐπώνυμος dictus eſt. Cur „ non ergo vel Monarchicus illius reipublicæ ſtatus habetur, vel Ariſtocraticus, ſive Ti- „ mocraticus, ſiquidem tot in illa magiſtratus rem gerebant? Nonne propterea, quod „ plures iſti principes nullam niſi a populo, & de ejus voluntate, poteſtatem haberent? „ Quod eos, ſi vellet, in ordinem cogeret? quod quæcumque publice decreviſſet, illis „ exequenda mandaret? quod rationem ab illis ſuæ adminiſtrationis repoſceret? Quod „ contra juſſa facientes, aut male alioqui de ſe meritos, judicio, ac pœnæ ſubjiceret? „ Hæc enim ſupremæ ſunt argumenta poteſtatis. Imprimis autem legum latio, & antequam „ receptæ ſint, probatio, vel antiquatio, ſummæ eſt juriſdictionis ſignum.... Certe „ apud Romanos, cum popularis plurimum poſſet, ac prævaleret adminiſtratio, nulla „ lex, niſi jubente populo, recipi poterat, quam qui legem ferre volebant, *rogabant*, „ unde & *rogatio* dicta eſt, & hujus formula erat illa: *velitis jubeatis Quirites*. Et cum „ eam approbabant, ſinguli cives in tabella perſcribebant: V. R. Ideſt, *uti rogatis*, quæ „ argumenta ſunt ſummæ juriſdictionis, ac poteſtatis penes populum, tametſi & conſules „ ibi erant, & regio propemodum jure, & magiſtratuum aliorum ingens numerus, & Se- „ natus denique ampliſſima auctoritate præditus. Sed hactenus, ut huic auctoritas tam- „ quam propria tributa ſit, populo vero *majeſtas* „. Secum igitur ipſi pugnent adverſarii neceſſe eſt, qui cum Eccleſiaſticæ reipublicæ rationem Monarchicam eſſe definiant; tum *juriſdictionem* Eccleſiaſticam præcipue, *proprie*, atque *natura* univerſæ Oecumenicæ ſynodo ineſſe, quæ in ordinem redigere Pontificem poſſit, exiſtiment. Hæc enim poſteriora meram eſſe Ariſtocratiam potius, quam Monarchiam efficiunt, vel ſaltem evincunt, formam eſſe Chriſtianæ Reipublicæ omnino, ut dixi, irregularem.

posse. Non eos esse profecto se, qui ab adversariis Aristocraticam poni regendæ Ecclesiæ formam censeant, alioqui eam esse non *irregularem*, sed *regularem* futuram. Hoc unum se velle: eam induci ab iis Theologis, quos oppugnant, rempublicam videri, quæ Monarchica quodammodo sit, convertique in Aristocraticam, Ecclesiæ auctoritate, possit. Nam si penes Ecclesiam universam, œcumenicamque synodum summa potestas sit, cui Pontifex Romanus subsit; fieri certe Ecclesiæ auctoritate posse, ut synodus in multos annos producatur; tum ut legem (quam abrogare Pontifex nequeat) de alia synodo certo quodam tempore cogenda scribat, caveatque, ne quas controversias ad Ecclesiam universam spectantes Pontifex, antequam ea sit coacta, dirimat, neve migret canones, quos ipsa de administrandis quotidianis rebus ediderit; neve quidquam, inconsulto Cardinalium Senatu, agat. Hæc non in hominum cogitatione, sed re ipsa futura, si vera esset adversariorum sententia, e Decretis, Actisque Constansiensibus, atque Basileensibus constare. Nam, si demus, concilium œcumenicum, propterea quod universam rem Christianorum publicam exhibeat, ἀμέσως immediate a Christo habere potestatem, eique subesse, ejusque proinde legibus parere Romanum Pontificem oportere, ac si parere nolit, coercendum esse, ut Basileenses, atque Constantienses decrerunt, cur item illud absurdum, atque παράδοξον dari non debeat, intelligi non posse. Atque hinc sane factum fuisse, ut synodus Basileensis, frustra repugnante Eugenio Quarto, prorogata ad plures annos fuerit, omniaque referri ad sese jusserit, quæ adminstrari, perficique a Pontifice consuessent, multas universæ Ecclesiæ Principi leges præscripserit, Pontificemque obnitentem monuerit, in jus vocarit, canonicis pœnis subjecerit, dignitate privaverit, in ejusque locum alium, qui sese synodo obsequuturum polliceretur, suffecerit, alteramque synodum œcumenicam post annos omnino tres Lugduni celebrandam indixerit. Quamobrem jure Eugenium, Petrumque Meldensem Episcopum

ſcopum Caroli Septimi Francorum Regis Legatum conqueſtos fuiſſe „ Nobiliſſimam Politiam, quæ Beatitudinem „ cæleſtem habet pro fine, ad Democratiam, vel ad Ariſto„ cratiam redigere Baſileenſes velle, & ulterius in malis „ procedendo unum ſibi in capite aſſumſiſſe, qui non eis „ præferretur „. Quinetiam: „ quid quæſo, *inquit Petrus*, „ magis poſſet in perpetuitatem ſchiſmatis tendere, quam „ Monarchiam Eccleſiæ, quæ Chriſtianos tenuit in unitate, „ tollere, & abolere? Quam auctoritatem ſupremam „ multitudini, quæ cito ſcinditur, tribuere? Quam po„ teſtatem judicandi ſuperiores inferioribus dare? Et ſic de „ multis aliis, quæ in practica, & doctrina Baſileenſium „ concurrunt, quibus ſemel junctis, & ſtantibus, non eſt „ pax in Eccleſia Dei poſſibilis (1) „. Neque Adverſarios reprobare nefarios hoſce Baſileenſium conatus alia ratione poſſe, nec potuiſſe tunc Gallos, quam quod, ne tum ſynodus ſatis non exhiberet univerſam Eccleſiam, vererentur. Sed hoc ſemel conſtituto, fateri eos quidem debere, quidquid adverſus Eugenium, uſumque Apoſtolicæ poteſtatis Synodus Baſileenſis egit, acturam juſte, riteque fuiſſe, ſi ſatis univerſam Eccleſiam exhibuiſſet.

Quod ſi ſunt aliqui, qui reſpondeant: acta Synodi Baſileenſis, quibus everti Monarchia Eccleſiaſtica videretur, Romanorum Pontificum auctoritate, atque conſtantia, reſciſſa, atque abrogata fuiſſe; nihilo ſecius noſtri, quidquam inde commodi capere adverſarios poſſe, negant. Sic autem ſtatuunt. Eſt Monarchia reſpublica, in qua unus eſt princeps, cui ſoli ſumma imperii poteſtas inſit. Summam vero qui obtinet poteſtatem, is cum ceteros omnes regit, continet in officio, coercetque, ſi improbe agant, tum nullius imperio obnoxius eſſe, ſubdituſque poteſt. At adverſarii ſummam poteſtatem non in uno Pontifice, ſed in Oecumenica Synodo, univerſaque Eccleſia eſſe ſtatuunt. Non ergo proprie, ut ajunt, Monarchica, ſed Ariſtocratica potius eſt, aut Democratica adminiſtrandæ, geren-

1 Apud Odoricum Raynald. *ad an.* 1441. *num.* 10. & 13.

gerendæque Chriſtianæ reipublicæ ratio. Eſt enim in ea republica penes Præſules, aut Eccleſiam univerſam τὸ κύριον. Quod ut clarius intelligi, perſpicique poſſit, circumſpiciamus, quæ olim, cum opes florerent orthodoxorum, præcipuæ Chriſtiani orbis partes eſſent. Ægyptum, Orientem, Thraciam, Pontum, Aſiam omnium maximas Diœceſes fuiſſe, conſtat. Harum priorem Alexandrinus, alteram Antiochenus, qui Patriarchæ audirent, tertiam Heracleenſis, quartam Cæſarcenſis, quintam Epheſinus Exarchi moderabantur. Orientalis autem Diœceſeos pars potior Palæſtina fuit, quam deinceps, ſumto Patriarchæ nomine, Hieroſolymitanus Antiſtes obtinuit. Quodſi Occidentis Præſules ἀμέσως omnes Romano Pontifici parebant, tamen in Africam univerſam ſingularia quædam fuerunt Epiſcopi Carthaginienſis jura. Accedit Eccleſiarum Galliæ, Hiſpaniæque ratio, quas adverſarii ſuis peculiaribus legibus, atque inſtitutis regi conſueſſe, ſcribunt. Hæ igitur Diœceſes qua ratione gubernatæ fuerint, ut unum ſub Romano Pontifice regnum, quemadmodum ſub Rege omnes provinciæ Galliarum unam veram *propriam*, ac *regularem* Monarchiam, efficerent; intelligi quidem ex iis, quæ noſtri Theologi tradiderunt, poteſt, ex adverſariorum vero doctrina non poteſt. Noſtri namque ſanctum Irenæum auctorem ſequuti (1); *ad Romanam Eccleſiam, propter potentiorem, (aut potiorem) ejus principalitatem neceſſe eſſe omnem Eccleſiam convenire*, hoc eſt ipſi in iis, quæ ad fidem, moreſque pertinent, conſentire, docent, quod hanc vim eſſe unitatis (2), quæ initium a Petri Sede, atque originem ducat, arbitrentur. Hoc autem jacto fundamento cognoſci facile poteſt, quod in omnium oculos incurrit, ut *proprie*, *vereque* Monarchiæ notio Eccleſiæ Catholicæ univerſæ competat. Sed longe eſt adverſariorum ratio diſcrepans. Hi enim fas eſſe Epiſcopis cenſent, de iis omnibus, quæ

1 s. Irenæus *lib.* III. *contra Hæreſes cap.* III. *pag.* 175. *tom.* 1. *edit. Veneta Monach. Congr. s. Mauri an.* 1734.

2 Confer Petrum de Marca *lib.* 1. *de concord. Sacerd. & Imperii cap.* XI. *num.* VI. *pag.* 12. *edit. Francof. an.* 1708.

quæ decreta, ſancita, conſtituta a Pontifice fuerint, non cognoſcere modo, ſed etiam judicium, ac ſententiam ita ferre, ut ſi ſacrorum Bibliorum auctoritati, traditionique Majorum conſentanea eſſe compererint, probent; ſin minus, reſpuant. Rurſum ſi unus aliquis minorum gentium Antiſtes decretis, conſtitutionibuſque Pontificis reſiſtendum putet; hunc cogi, ut ad officium redeat, punirique debere, concedunt; ſin autem majorum illarum Eccleſiarum ulla, ut Ægyptia, ut Aſiana, ut Thracica reſiſtat, hanc pugnant ab eodem Pontifice cogi, ut pareat, non poſſe; ab œcumenica vero Synodo plane poſſe. Quam quidem ad rem confirmandam exempla congerunt Aſianorum Antiſtitum, qui Victori; Africanorum, qui Stephano; Orientalium, qui Cæleſtino ſumma vi, contentioneque animorum reſtitiſſe feruntur. At ex hac opinione adverſariorum, qui tandem eſſe conſequens poterit, regi, adminiſtrarique *μοναρχικῶς*, idque jam *proprie, vereque*, univerſam Eccleſiam? Nam ſi jus illud repugnandi decretis Pontificum Romanorum (quod quidem jus præcipuorum cœtuum præſulibus tribuunt) Monarchiam *veram*, *propriamque* non tollit, quid umquam ſit, quod tollat, non video. Ita ſcilicet adverſarii (qui non conſiderent, libertatem nullam, quam ſub rege pio, gratiorem (1) eſſe) ut liberi ſint, Monarchiam, pro qua certare ſe putant, funditus labefactare, atque evertere conantur. Ac ſi *libertates*, quas vocant, his argumentis tueri pergent; caveant, ne ut liberi in civitate verſentur, perinde reſiſtendum arbitrentur Regi. Atque e ſacris quidem novi Teſtamenti libris conſtat, poteſtatem omnium ovium paſcendarum a Chriſto fuiſſe tributam Petro, ovibus autem, vel aliquibus, vel omnibus fuiſſe ullam in Petrum tributam, non item. Alienum autem ab inſtituto eſt, quod quidam ex Evangelio Matthæi opponunt, *eſſe inter te, & ipſum ſolum, fratrem, qui adverſum te peccarit, corripiendum &c.* Nam quo demum

1 Claudian. in 2. *Conſulat. Stilicon. v. 113. ſeqq.*
Fallitur, egregio quiſquis ſub principe credit
Servitium. Numquam libertas gratior extat,
Quam ſub rege pio.

demum pertineat, quod explicatum ſupra fuerit, quum adverſus Chamierum, atque Spanhemium diſputarem, non eſt cur eſſe rurſum explicandum putem. Ut autem nonnihil de exemplis, quibus adverſarii utuntur, dicam; cujuſmodi tandem eam eſſe *libertatem* cenſent, quam inducendorum errorum, labefactandæque pacis, unitatiſque disjungendæ cauſſam eſſe, tam eſt certum, tamque perſpicuum, ut negari nullo modo poſſe videatur? Quid enim Polycrati, Aſianiſque ceteris? Quid Cypriano, Africanis, Antiſtitibuſque Ponti? Quid Orientalibus, qui Neſtorii cauſſam defenſionemque ſuſceperant? Quid Gallis, qui probatam Romanis Pontificibus ſeptimam Synodum oppugnarunt? Quid iis, qui Pontificum Maximorum ſcriptas adverſus Janſenianam hæreſim conſtitutiones, amplecti renuerunt, libertas illa, quam ſibi vindicare non dubitaverant, profuit? Contra quis umquam eorum lapſus in errorem fuit, qui Romanis Pontificibus controverſias de religione dirimentibus adhæſiſſet? Et hanc obſequendi Sancti Petri ſucceſſoribus rationem, cui ſatis tuto ſeſe omnes commiſerint, neceſſitatem quiſquam, non autem veram libertatem Chriſtianam dicet? Grotius in primo (1) *De Jure Belli & Pacis* libro de iis differens, qui ſibi *mutuam quamdam ſubjectionem fingerent, ut populus univerſus parere recte imperanti, rex autem male imperans, ſubjici populo deberet*, ſic demum ſtatuit: *Si hoc ii dicerent, non facienda ob regis imperium ea, quæ manifeſte iniqua ſunt, verum dicerent, & quod apud omnes bonos confeſſum eſt; ſed id nullam includit coactionem, aut jus aliquod imperii:* quod ipſum nobis eſt hoc loco dicendum adverſus eos, qui Romanum Pontificem poteſtate, qua excelleret, abutentem, ſubjici Eccleſiæ oportere defenderent. Scilicet, ſi hoc dicerent: facienda non eſſe ob imperium Pontificis, quæ iniqua manifeſte eſſent, atque ab Evangelii decretis, ac legibus abhorrerent; verum dicerent. Quis enim umquam Stephano Septimo in Formoſum (2) ſu-

1 *Cap.* III. §. IX. *pag.* 108. *edit. Amſtel. an.* 1735. *tom.* I.
2 Confer Baronium *ad an.* 897. *n.* II. *ſeqq.* VI.

furenti parendum existimasset? Id vero potestatis illius, quam sibi Constantienses, atque Basileenses arrogaverant, quaque Romanum Pontificem decreta Ecclesiæ servare renuentem coercendum ab se esse arbitrabantur, argumentum esse non potest. Addit mox Grotius: (1) *Quod si populo alicui propositum fuisset partiri cum rege imperium, fines certe potestati utriusque adsignari debuissent tales, qui cognosci facile possent ex locorum, personarum, aut negotiorum discrimine.* Id vero adversarii factum a Christo fuisse negent, necesse est. Nam verbis illis: (2) *Tu es Petrus, &c.* Petrum a Christo Monarcham Ecclesiæ constitutum fuisse arbitrantur. Quid? Si summam etiam Apostolorum collegio fuisse ab eo tributam (3) potestatem putent? Quamobrem essent, adversariis auctoribus, summæ in Ecclesia potestates omnino duæ, quarum certe fines, tacentibus sacris Scriptoribus, dijudicari, dignoscique non possent. Quæ res cum forma illa Reipublicæ ab Grotio indicatæ pugnat. Pergit Grotius (4): *Bonitas autem, aut malitia actus, præsertim in civilibus, quæ sæpe obscuram habent disceptationem, apta non sunt ad partes distinguendas, unde summam confusionem sequi necesse est, cognitionem de re eadem pro jure potestatis, obtentu actus boni, malique, hinc ad se rege trahente, inde populo: qualem rerum perturbationem introducere, nulli, quod sciam, populo in mentem venit.* At in mentem venisset Christo, si talem instituisset, qualem adversarii censent, rempublicam. Nam ille nusquam indicavit, quibus Petri potestas limitibus contineatur. Est autem sapienter a Bernardo (5) animadversum, ubi nihil distinguitur, nihil omnino excipi oportere. Cum ergo nihil a Christo potestatem tribuente Petro distinctum fuerit, sequitur, ut nihil exceptum fuisse videatur. Sed adversarii parendum jubenti, *claveque non errante* definienti Pontifici confitentur. Verum in caussis Ecclesiasticis, in iisque

1 *Ibid.*
2 Matth. c. XVI. v. 18. *seqq.*
3 Matth. XVIII. v. 18. *quæcumque alligaveritis &c.*
4 *Ibid.*
5 *Lib. II. De consider. cap. VIII. pag. 423. Vol. I. edit. Paris. an. 1690.*

que potissimum, quæ pertinent ad religionem, quæque obscuram sæpe disceptationem habent, quis umquam, errarit clavis, nec ne, constituet? Polycrates ne ille Ephesius, an Cyprianus Carthaginiensis, quorum nos exemplis obtundere adversarii consuerunt? Synodus, ajunt, œcumenica, vel summa consensio Ecclesiarum. Ita ne vero? At tueri se Synodorum œcumenicarum auctoritate qui poterunt, quarum nullam ante Nicænam fuisse celebratam constat? Nicænam autem post annum a Polycrate, & Victore centesimum fere atque tricesimum; a Cypriano vero, & Stephano septuagesimum circiter coactam scimus. Quis igitur eo tam longo, quod intercessit, temporis intervallo controversias diremisset, quo haberi nulla Synodus œcumenica poterat? Quid? si eis ne perfugio quidem uti liceat consensus Ecclesiarum (1)? *Cum enim refragante insigni aliqua parte, uti Asiatica, Africana, Orientali, aut Gallicana, aliarum Ecclesiarum cum Romano Pontifice consensus, adversariorum opinione, pro unanimi Ecclesiæ consensu haberi non possit: si error aliquam ex iis Ecclesiis invaserit, frustra se pravorum dogmatum sectatores, & architecti a Romano Pontifice, & ab aliis Ecclesiis pro hæreticis haberi contendent. Sic frustra Eutychen, & Dioscorum S. Leo, frustra Sergium, & alios regiæ urbis Episcopos S. Martinus, aliique Romani Pontifices ob Monothelismum velut hæreticos judicassent, quamquam eorum judiciis totius fere orbis Episcopi consentirent. Quid enim (si vera sunt, quæ de necessitate Conciliorum adversarii jactant) opus fuisset ad eos velut hæreticos judicandos quarta, & sexta Synodo, si antequam illæ celebrarentur, Eutyches, & Dioscorus, Sergius, & alii Monothelitæ pro hæreticis habiti fuissent, aut haberi ab omnibus debuissent? Deinde cum liber esse debeat, ut adversarii volunt, ejusmodi consensus, & adhibito propriæ mentis, ac rationis judicio, præstari a singulis Episcopis debeat; vix erit, ut in re potissimum obscura, & multis altercationum nebulis implicata, non plures ab Apostolica definitione dissentiant; ac proinde vix erit controversia, quæ hac via componi efficaciter possit.*

1 Orsius *ibid. cap.* 11. *pag.* 595. *seqq.*

possit. Contendent enim refractarii, eam esse quæstionis obscuritatem, ut ad eam terminandam, & in bono lumine collocandam, Synodi congregatione sit opus. Denique, ut quod caput est, & huc maxime pertinet, attingamus, si unicuique Episcopo in excipiendis Apostolicis decretis fas est judicii sui libertate uti, quid fiet Monarchicæ Romani Pontificis potestati? Quæ est enim Monarchia, in qua vigor legum ex subditorum judicio pendeat, ac derivetur? Quemadmodum ii volunt decretorum fidei robur invictum, & immobilem firmitatem ex Episcoporum judicio, & cum Romano Pontifice consensione pendere. Quo semel posito, frustra jactatur, Romani Pontificis auctoritatem vinculum esse, quod in eamdem fidem omnes adstringat Ecclesias, aut ejus judiciis universam hanc molem, & singulas ejus partes, velut una mente, atque uno spiritu vegetari: quæ, ut sæpe diximus, regularis reipublicæ forma est. Non enim ideo in unam, & eamdem fidem omnes Ecclesiæ conspirant, quia sic Romano Pontifici visum est, aut ipse vult, suaque auctoritate decernit; sed ideo una ubique fides obtinet, quia sic omnibus, & singulis Episcopis judicio suo, & ratione utentibus visum est. Quæ magis Aristocratici regiminis forma est, aut systematis, ut vocant, sociorum inæquali fœdere nexorum; ideo quod ceteri Episcopi, aliæque totius orbis Ecclesiæ comiter colere, & reverentia prosequi Romanum Pontificem teneantur, ut qui non modo dignitate, & imperii majestate, verum & auctoritate, & quadam potestatis prærogativa ceteris antecellat. Quod tamen, ut omnes facile animadvertunt, quam longissime abest ab ea unitate, qua omnes Ecclesiæ partes in unum compingere, & colligare corpus Christus instituit, quod adeo longe validiori unius imperii vinculo constringendum fuit. Sed quid multis est opus? Præcipua majestatis jura, quæ in *regulari*, quam vocant, beneque instituta Republica, tribui *summæ potestati*, *summoque imperanti* solent, in Pontificem Romanum cadunt. Quod cum ita sit, ut paullo post demonstrabimus, nihil est caussæ, cur quidquam, quod ad veram, *propriamque Monarchiam* pertineat, Ecclesiasticæ Reipublicæ deesse arbitremur. At optimi sanctissimique Pontifices, ut præscriptum canonibus, legi-

legibusque Ecclesiasticis est, Christianam se Rempublicam moderari, ac regere testantur. Quid igitur? An idcirco eos subdi Conciliorum potestati putemus? Reges enim, Imperatoresque, qui legibus sese adstringi dicerent, Monarchas esse desiisse, quis credat? Quod si credat, Trajanus (1), Alexander Severus (2), Anastasius (3), aliique a dignitate discesserint Monarcharum necesse est, ut qui parendum sibi non esse confiterentur, si quidquam contra jus imperassent. Qua re quid dici potest obtusius? Igitur quæ rationes afferri solent ab iis, qui de optimis reipublicæ generibus commentarios (4) ediderunt, ut efficiant, Monarcham, cujus

1 Dion *in Trajan. l. 68. p. 778. edit. Hanov. an.* 1606. de Trajano disserens, cum Præfecto Prætorio ensem daret, scribit hoc modo: „ Hunc gladium, si juste imperaro, pro me; „ sin male, contra me stringito „. Plinius item in Panegyrico eumdem alloquens Imperatorem *cap.* LXV. *num.* 1. *pag.* 758. *edit. Lips. an.* 1711. „ In rostris, *inquit*, simili re„ ligione ipse te legibus subjecisti: legibus Cæsar, quas nemo principi scripsit. Sed tu „ nihil amplius vis tibi licere, quam nobis.

2 Alex. Severus *Cod. lib.* VI. *tit.* XXIII. *de Testamentis lege* 3. *Ex imperfecto pag.* 166. *edit. Lips. Heinnecc. an.* 1735. „ Licet lex imperii solemnibus Imperatorem solverit, ni„ hil tamen imperii tam proprium est, quam legibus vivere.

3 Is ad Metronianum scribens *Codic. lib.* 1. *tit.* XXII. *si contra jus, vel utilit. leg.* 6. *fin. Omnes pag.* 68. „ Omnes, *inquit*, cujuscumque majoris, vel minoris administratio„ nis universæ nostræ reipublicæ judices monemus, ut nullum rescriptum, nullam prag„ maticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, quæ generali juri, vel utilitati „ publicæ adversa esse videatur, in disceptationem cujuslibet litigii patiantur proferri; „ sed generales sacras Constitutiones modis omnibus non dubitent observandas „. Theodosius etiam, & Valentinianus Augusti ad Volusianum P. P. an. 429. scribentes: *Cod. lib.* 1. *tit.* XIV. *de Legib. & Constitut. leg.* IV. *Digna vox pag.* 54. „ Digna vox, *inquiunt*, est „ majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri: adeo de auctoritate juris „ nostra pendet auctoritas. Et revera majus imperio est, submittere legibus principatum, „ & oraculo præsentis edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus „. Similia sunt, quæ Tiberio Orientis Imperatori adscribuntur a Nicephoro *lib.* 1. *histor. cap.* XVII. *pag.* 84. *edit an.* 1630. Antiochum præterea Tertium ad Civitates, Præsidesque Asiæ scribere consuesse ferunt: „ Si quid contrarium legibus per epistolam jussero, nolite parere; „ sed me ignoratione lapsum putetis „. *Plutarch. in Apophthegmat. pag.* 183. *edit. Paris. an.* 1624. *tom.* 2. Confer Orsium *l. c. cap.* IV. *pag.* 626. *seq.*

4 Confer, si licet, Puffendorfium *lib.* VII. *de J. N. & G. cap.* VI. §. III. *pag.* 184. *tom.* III. *edit. Londin. an.* 1740. Arnisæum *lib. de Jure majest.* 1. *cap.* III. *num.* 7. *seqq.* aliosque plures. Itaque *Andr. Isern. in Prælud. Feud. quæst.* 11. *n.* 30. etsi quod ad forum humanum attinet, Monarcham *teneri servare leges negat*, *teneri tamen affirmat*, *eas servare*, *ut rationes*. Confer Orsium *ibid. pag.* 628. *seq.* Is „ Ratio, *inquit*, & æquitas „ naturalis postulans, ut in rebus agendis principes, quid eos deceat, consulant; non „ quantum liceat; ut illud Tullii judices admonentis præ oculis semper habeant (*Orat.* „ *pro Roscio*) *vestri consilii, vestra sapientia est, spectare quid deceat vos, non quan*„ *tum liceat vobis*. Est enim aliquid, ut idem monet (*Orat. pro Balbo*) *quod non opor*„ *teat, etiamsi liceat*. Quo etiam pertinet illud Claudiani Honorium Imperatorem ad„ loquentis:

Nec

cujus nullis finibus auctoritas continetur, teneri legibus civitatis: eædem multo magis accommodari, aptarique ad Pontificem Romanum possunt, cui majorem in modum, ut Apostolis, commendatam fuisse patientiam, mansuetudinem, atque lenitatem, scimus. Quare quod æquitas (1), quod honestas publica, quod ratio (2) denique ab Rege postulat, ut faciat ipse, quod ab aliis fieri & optat, & imperat: id cur a Pontifice, salva Monarchia, non postulet, ne suspicari quidem possum. Cavendum enim cuique est, ne quæ aut dicat, aut jubeat, ipse prior negligere videatur. Quamobrem præscriptum a Christo suis in Evangelio est, ut ne quemquam eorum imitarentur (3), qui quæ dicerent, ab aliis quidem perfici omnino; ab se autem nullo modo, vellent. Atque ipse quidem Servator Christus, etsi filius Dei, & summus, atque *absolutus* Monarcha Ecclesiæ est, tamen quæ jubebat, omnium primus exsequebatur: Itaque horta-

Nec tibi quid liceat, sed quid fecisse decebit,
Occurrat, mentemque domet respectus honesti.

„ Porro ut nihil magis æquum, honestum, ac decorum principi, quam submittere legibus principatum (Confer quam supra descripsimus *legem*, quæ incipit: *Digna vox*) quod Guntherus *libro* VIII. *de gest. Frider. Imperat. seqq.* versibus expressit:

Nam nihil, ut verum fatear, magis esse decorum,
Aut regale puto, quam legis jure solutum
Sponte tamen legi sese supponere regem.

„ ita nihil ab æquitate disjunctius, quam ut jugum aliis imponas, quod sibi intolerabile videatur. Quo spectat illud Minucii Consulis his apud Dionysium Halicarnassæum (*l.* VII. *H. R.*) verbis increpantis plebem Romanam: *Et quæ vos ipsi ferre nolletis, æquum putatis, alios ea ferre?* Quod Christus Dominus in eo capite (XXIII. *Evang. Matth.*) in quo Pharisæorum superbiam, & hypocrisim carpit, primum in illis, & gravissimum reprehendit, jubetque, ut ab eo maxime discipuli sui caveant: *secundum opera eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere.* Ad quem locum hæc s. Johannes Chrysostomus observat (*Homil.* LXXII. *al.* LXXIII.) *Duplicem hic nequitiam memorat, quod a subditis, sine ulla venia, sedulam requirant vitæ puritatem, multamque sibi licentiam permittant: quod contrarium est boni principis officio, quod est in rebus ad se spectantibus judicem esse severum, ac sine ulla venia; in subditorum vero peccatis mitem, & ad veniam dandam pronum.* Quum ergo nihil æque Christo cordi fuerit, quam a suis discipulis Pharisæorum jactantiam, & hypocrisim removere, volueritque in hoc ipso capite, ut, qui futurus erat eorum princeps, ceteris humilitate præstaret, eorumque minister esset; quid mirum, si Apostolorum principis successores, & sese, & suam Ecclesiam ceterarum principem eisdem legibus regant, ac moderentur, quas aliis Episcopis, & Ecclesiis præscribunt?

1 Vide *notat. superiorem*.
2 Confer *eamdem notationem*, & exempla, quæ Orsius *loco modo ind. p.* 630. describit.
3 Consule *eamdem notationem*.

hortari discipulos consueverat, ut in ipsum inspicere, indeque sibi exemplum sumere (1) studerent. Quid? si legibus quibusdam ita consistat respublica, ut eæ a Principe, quamlibet libero, ac præpotenti, perrumpi, tollique (2) nequeant? Has enim qui aut mutare, aut evertere conatur, nihilo plus agit, quam si det operam, ut, sublatis fundamentis, altissimæ ædes immotæ, salvæque maneant. Nam leges, quæ sunt de annona, de importandis, vendendis, emendisve mercibus, de pœnarum aut acerbitate, aut lenitate, mitigare quidem, atque mutare licet; eas vero, quæ latæ sunt, consociationis, salutisque civium tuendæ caussa, non licet. Est enim præcipua omnium gentium consensione firmata lex, *salutem (3) populorum supremam legem esse oportere*. Quid autem impedit, quin de his legibus, quæ cum longo, diuturnoque usu constitutæ sunt, tum sanctitatem Ecclesiæ, religionisque, post Evangelicas, Apostolicasque, muniunt, intelligi veterum Scriptorum, imprimisque Pontificum (4) testimonia

1 *Evang. Matth. cap.* xx. *v.* 28. *Marci cap.* x. *v.* 45. *Lucæ c.* xxii. *v.* 27. *Joh.* xiii. *v.* 15. *& rursum Matth. cap.* xi. *v.* 29.

2 Huc Orsius spectare scribit *pagin.* 635. quæ Bodinus disputat *lib.* iv. *de Republica cap.* ii.

3 *Lex* xii. *Tabul. apud Cicer. lib.* iii. *de legib. cap.* iii. *pag.* 231. *tom.* iii. *opp. edit. Genev. Oliveti*: „ Regio imperio duo sunto, iique præeundo, judicando, consulendo, prætores, judices, consules appellantor. Militiæ summum jus habento, nemini „ parento. Ollis salus populi suprema lex esto „.

4 Natalis Alexander *Dissert.* iv. *in Histor. Ecc. sæc.* xv. *&* xvi. *art.* i. §. v. *p.* 358. *seq. tom.* xx. *edit. Luc. an.* 1752. multa SS. Patrum testimonia describit, ut suam confirmet sententiam, imprimisque illud Joh. Chrysostomi *ex Homil.* lxvi. *in cap.* xx. *Matth.* „ Non „ externis similia nostra sunt. Nam apud gentes qui principes sunt, ipsi dominantur; apud „ nos autem, qui ultimus est, ipse summa tenet „. Et illud Hieronymi *ex epist.* xxx. *ad Oceanum*: „ Aliæ sunt leges Cæsarum, aliæ Christi; aliud Papinianus, aliud Paulus noster præcipit „. Addit Augustini *ex epist.* clx. *ad Apringium judicem* locum. „ Alia „ caussa est Provinciæ, alia Ecclesiæ. Illius terribiliter gerenda est administratio, hujus „ clementer commendanda est mansuetudo „. Et S. Leonis *epist.* liv. *seu* lxxviii. *Quesnell. edit. ad Marcianum Augustum*: „ Alia ratio est rerum secularium, alia divinarum „. Et ex *epist. Cælestini ad Episcopos Illyrici*. „ Dominentur nobis regulæ, non regulis dominemur. Simus subjecti canonibus, cum canonum præcepta servamus „. Et Leonis rursus *ex epist. ad Episcopos Mauritaniæ Cæsariensis*: „ Quam diligens, & quam prudens „ habenda est dispensatio divinorum munerum, & cælestium dignitatum, ne in aliquo Apo„ stolica, & canonica decreta violentur, & his Ecclesia Domini regenda credatur „. Et Gelasii I. *ex epist. ad Episcopos Lucaniæ*: „ Necessaria rerum dispensatione constringimur, „ & Apostolicæ sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, „ & retro præsulum, decessorumque nostrorum præcepta metiri, ut quæ præsentium ne„ cessitas

nia debeant, quibus omnis adversariorum nititur, atque exultat oratio? Sed hujusmodi leges (cum etiam Conciliorum œcumenicorum abrogari auctoritate non possint) ut Conciliis iisdem, ita ne supremæ quidem Pontificum potestati obsunt. Quod si adversarii discrepare nihilominus Ecclesiasticam a civili Monarchia dicere, idque jam Patrum testimoniis confirmare pergent, sic habeant: mirabile non esse, ut quæ virtute, natura, communique hominum existimatione conveniunt, inter se quandoque, cum tamen splendore, ac specie quadam differant, re ipsa, ipsoque etiam nomine differre non dicantur modo, sed etiam videantur. Altaribus, templisque Christianos carere, primorum Ecclesiæ seculorum Patres (1) ajebant. At si altaris, templique notio quæ sit, diligenter consideremus, facile quidem certe, non minus nostris, quam Ethnicis altaria, atque templa fuisse, intelligemus. Verum cum nostra ab Ethnicis exteriore quadam specie discreparent, veriti Patres, ne qui nostris sacris recens initiati essent, communis vocabuli ratione deciperentur, atque in superstitionem inducerentur, altaria, templaque nulla apud nos esse dixerunt. Quod si ex Scripturis, Patrumque locis concludi, templa nulla veteribus Christianis fuisse, non potest; ita ne illud quidem, de vera, propriaque Monarchia ex Ecclesia tollenda (2), potest. Fastum enim illi, supercilium, superbiæque conjunctum (3) dominatum tollunt; imperium certe, dominatumque omnem non tollunt.

Age

„ cessitas temporum restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita consideratione di-
„ ligenti, quantum fieri potest, temperemus: quo nec in totum formam veterum videa-
„ mur excedere regularum „. Et ex Indic. ab Hormisda Legatis Ennodio, atque Fortunato dato: „ *Canones solvere in religionem committere est* „. Mitto, quæ profert ex Gregorii Magni *lib.* II. *ep.* VII. Ex Silvestri II. *ep.* *ad Seguinum Senonensem Archiep.* Ex Gregorii VII. *epistol.* LVIII. *lib.* II. *&c.* Ex Eugenii III. *epist.* x. Ex Innocent. III. *epistol.* cxv. *lib.* XI. quod eodem fere pertineant. At hæc non magis subditum esse legibus Ecclesiæ Pontificem ostendunt, quam regni legibus Gallorum Regem. Est enim apud Barbeyracium in *not. ad lib.* VII. *Puffendorfii de J. N. & G. cap.* VI. *num.* x. referri a Sidneo, quod est in *tract. Des Droits de la Reine de France edit. an.* 1688. jussu Ludovici XIV. Regis: *que les Rois ont cette heureuse impuissance de ne pouvoir rien faire contre les loix de leur Pays.*

1 Horum ego testimonia describam in eo libro, qui erit de *templis veterum Christianorum.*

2 Petrus de Marca *lib.* II. *de concord. Sacerd. & Imperii* c. XVI. *num.* VI. *pag.* 187. *edit. Francof.* 1708.

3 Orsius *ibid. pag.* 637. *seq.*

Age vero certis quibusdam, destinatisque legibus, quibus Rex teneatur, latis; an erit consequens, eum ab dignitate discedere, ac Regem desinere vocari? Grotius sane ac Puffendorfius (1), qui a multis principes habentur juris peritorum; eum, qui ut imperio potiretur, suam populo obligarit fidem, sancteque promiserit, iis se legibus, quibus, ut fundamentis est nixa respublica, civitatem administraturum, posse nihilo secius Monarcham & appellari, & esse, putant. Quamquam enim in quavis societate summa potestas ita antecedat plebi, ut nemini mortalium subdatur, esse tamen interdum discrepantem censent, dissimilemque in Monarchis regendæ reipublicæ rationem. Nam principes alios libere, alios regulis quibusdam adstrictos populis imperare, atque illorum quidem *absolutam*; horum *summam* tantum potestatem esse. Itaque eam, quæ *absoluta* sit, *summam* etiam esse oportere; quæ vero *summa* tantum, eamdem *absolutam* non semper haberi potestatem. Sed *summum* principem, etsi *absoluta* potestate non gaudeat, quod tamen eodem jure, iisdemque ornamentis excellat, quibus in *absoluta Monarchia* excellunt Reges, Monarcham esse existimandum. Illud autem inter *summum* tantum, atque *absolutum* Monarcham interesse. Hunc, qui solutus legibus sit, sui unius judicio, illum contra concilio optimatum, cœtuve plebis convocato, rem gerere. Jam vero componi id etiam cum veri Monarchæ notione posse. Nam quæ concilium, cœtusve decrerit, horum vim omnem, auctoritatemque ex principis auctoritate manare. Hæc in *irregularem, mixtamque* rempublicam nullo modo competere. In *irregulari* enim duas, in nostra vero unam principis, civitatisque voluntatem esse; quum ea quidem & sua, & principis; hæc vero quæ velit, principis, non sua voluntate velit. Quod si fieri jure interdum possit, ut positis quibusdam conditionibus, nequeat princeps nonnulla velle, quæ frustra velit; eum tamen locum obtinere summum, neque habendum esse op-

1 Grotius *lib.* I. *de J. B. & P. cap.* III. §. XVI. *p.* 120. *seq. tom.* I. *opp. edit. Amstelod. an.* 1735. Puffendorfius *lib.* VII. *de J. N. & G. cap.* VI. §. VII. *seqq. tom.* III. *edit. Lond. an.* 1740. *p.* 189.

timatum concilio, plebisve cœtu, cujus quidquam consensu statuit, inferiorem. Non enim aut libidine, aut immensa imperandi & facultate, & libertate auctoritas *summa* mortalium; sed æquitatis, rationisque limitibus continetur. Quid? si ne populus quidem illo est præstantior principe, cui jubenti non obtemperare aliquando possit. Scit namque fas sibi non esse imperare ei, cui contra pacta, conventaque imperanti non pareat. Explicat hæc patrisfamilias exemplo Grotius: *qui si quid familiæ facturum se promiserit, quod ad familiæ gubernationem pertineat, non eo desinet in sua familia jus summum, quantum fert familia, habere.* Qua ex re intelligitur, summam in Ecclesia, & *super Ecclesiam* Romani Pontificis potestatem futuram, etiamsi certis idem legibus teneretur. Fac igitur firmæ, immotæque sint, quas *Ecclesiarum libertates* Theologi quidam vocant; harum tamen vis, auctoritasque omnis, non ex alia, quam ex Pontificis auctoritate manaret. Quamobrem Petrus de Marca Antistes Parisiensium in tertio de concordia Sacerdotii, atque Imperii libro: *Solet*, inquit (1) *a plerisque pragmaticis hoc fere præcipuum constitui libertatis Gallicanæ theorema: Concilium œcumenicum superius esse summo Pontifice. Unde sequatur, nihil a Sedis Apostolicæ præsulibus tentari posse, quod Synodorum generalium definitionibus adversetur... Attamen si cum bona magistrorum venia id, quod sentio libere profiteri liceat, existimo libertates Ecclesiæ Gallicanæ hoc axiomate non omnino niti... Nam libertates perinde tuemur, si de Concilii generalis novis decretis, ac si de Romani Pontificis novis constitutionibus agatur... Quare non est, quod hæreamus in ea regula, quæ Romanis stomachum movet, & quæ rebus nostris non prospicit, ut par est. Fruatur Summus Pontifex aut æquo jure cum Conciliis generalibus, aut superiori. Illud unum in foro expendetur, an nova constitutio, vel novum rescriptum rebus Gallicanis consulat, aut noceat. Si receptos canones, vel receptos mores infringat aliquo pacto, ejus ratio non habebitur, nisi consensu publico accedente. Præterquamquod enim hæc novarum legum*

1 *Cap.* III. *pag.* 120. *edit. supra indic.*

gum conditio est , & præcipue Ecclesiasticarum , ut assensu eorum, quorum interest , probentur ; id sibi præcipue vendicat canonum reverentia , ut iis Pontifices Romani derogare velle non censeantur , etsi fortasse formulis rescripti , ex stilo Curiæ aliter cautum sit . Et in fin. num. 2. *Itaque non agimus cum Sede Apostolica , quasi cum potestate quadam certis regulis ita devincta , ut eas nullo casu egredi possit ; cum sciamus canonum dispensationem, cujus est in politia Ecclesiastica frequentissimus usus, summo Pontifici præcipue concreditam : sed veluti ex pollicitatione , quam suis decretis canonum , & constitutionum executionem spoponderunt,a B. Petri successoribus cum debita reverentia exigimus . Quantum enim canonibus detulerint Romani Pontifices,per omnes ætates perpetuo & verbis , & factis testati sunt , eademque opera libertates nostras inviolatas spondere visi sunt .*

Non discrepant a Petro de Marca (1) Pithœus, (2) Cappellus ,

1 Petrus Pithœus in *Breviar. Gallicanar. libertat. cap.* v. *pag.* 20. *seqq. tom.* 1. *edit. an.* 1715. ,, Etsi Pontifex, *inquit*, supremus habeatur in rebus spiritualibus; in Gallia tamen ,, locum non habet potentia infinita, & absoluta , sed circumscribitur canonibus , & re- ,, gulis antiquorum Conciliorum in hoc regno receptis . Et in eo maxime consistit liber- ,, tas Gallicanæ Ecclesiæ , ut disertis verbis universitas Parisiensis pronunciat ,, . Ad quæ quidem verba , quæ suo arbitratu coercat *novus Adnotator not.* 2. *ad eumdem locum pag.* 31. *operis ejusd. inscript. Commentaire de M. Du Puy sur le Traitè des libertez de l'Eglise Gallicane de M. Pierre Pithou Avocat en la Cour de Parlement , Edit. Paris. an.* 1715. nihilo secius Ludovicus Thomassinus *Dissert.* XVIII. *in Synod. Roman. an.* 532. *pag.* 741. *Dissertationum in Concilia tom.* 1. *edit. Paris. an.* 1667. ,, Audin , *inquit* , ,, *supremam , absolutam , infinitam* potestatem Pontificis ? In Gallia tamen revinctam eu- ,, ciquis canonum vinculis , & decretis priscorum Pontificum . Ibi nec verbum sonat de li- ,, te , & victoria concilii supra Pontificem . Nempe cum & Pontificis infinita , suprema- ,, que potestas agnoscatur ,, . Verum quidem est negare Pithœum *cap.* II. *pag.* 110. superiorem esse Concilio Papam ; at quo sensu hoc negarit , indicat ibid. Thomassinus *p.* 741. ,, *seq.* Negat , *inquit* , superiorem esse Concilio Pontificem . . . nec tamen . . . superior ,, inde Synodus Pontifice efficitur . Ligantur enim & Synodi aliarum Synodorum , ligatur ,, & Ecclesiæ suis ipse legibus , ligantur & Pontifices suis , ligantur denique successores an- ,, tecessorum Pontificum decretis , ne , ut Paulus ait , secum conflictabunda auctoritas , ,, quæ struxit destruat , quæ finxit , diffingat . Nec tamen in hac exemplorum situe minor ,, aut inferior est , qui legibus tenetur . Denique , auctore Pithœo Gallia uno tenore er- ,, ga Synodos Generales , Pontificesque , utrorumque leges non omnes admisit , veterum ,, auctoritate nove declinavit ,, . Hæc quam sint vere , iidem scriptores viderint . Nostri certe non esse concedendu pugnant . Ceterum utcumque se habeant , potiorem esse Synodi auctoritatem Pontificis potestate numquam efficient .

2 Jacobus Cappellus *libertez de l'Eglis. Gallic. an.* 1639. *pag.* 41. ,, Licet Papa habeat ,, plenitudinem potestatis ; tamen si sine necessitate , aut communi utilitate discedat a ju- ,, re sanctorum Petrum , aut contra dispenset , non est fidelis dispensatio , sed crudelis dis- ,, sipatio , secundum Bernardum ,, . Confer Orsium *loco citato & Thomassinum loco citato pag.* 742.

pellus, Hotmannus (1), Coquillæus (2), Lescasserius (3), Thomassinus (4), aliique, quos recensere neque necesse est, neque vacat. Scio equidem reprehendi Marcam a Bossuetio (5), quod cum summa doctrina excelleret, tum ingenio *versatili, & æque in utramque composito partem* esset. Sed hæc tam illiberalis objurgatio, quæ minus habet disputationis, quam acerbitatis; probari iis, apud quos præjudicata opinio valeat, fortasse potest; liberis profecto, nullaque ejusmodi adstrictis necessitate, ut certam quamdam sententiam tueantur, non potest. Nam quod Bossuetius urget, non ita libertati, quam defendendam susceperat, prospexisse Marcam, ut poscere ratio videbatur, si quid efficeret, errasse quidem eum, efficeret; fuisse autem simulationis reum, non item. Iniquum autem est levitatis, inconstantiæ, versutiæ arguere hominem, cui, quod tibi probetur, non placeat.

At licet adversus (6) extraordinaria mandata præscriptione uti, estque in canonibus firmum aliquid, & invictum, quod potestate Ecclesiæ constitutum sit, qua potestate coerceri Pontifex si extra limites efferatur, atque castigari possit. Quare non alio firmiore telo usa ad tuendam libertatem Gallorum Ecclesia, quam appellatione fuit. Hæc autem nulla esset, nisi statuas Synodum œcumenicam potestate Pontifici antecedere.

Sed

1 *Libertez de l' Eglise Gallic. an. 1639. pag. 14. 197. 308. 309. 322. 323.* Adeundus Thomassinus *loc. cit. pag. 742.* ubi de Hotmanno agens: „ Post Constantiensem, *inquit*, „ ac Basileensem Synodum perhibet ille quidem vexatam fuisse quæstionem illam, an superior sit Papa concilio, Sorbonicis negantibus, legistis ajentibus, teste Gersonio . . . supersedisse Tridentinos Patres, mox ab ea quæstione attingenda, & tamen concludit, „ *nec facile dirimi posse litem illam . . . . Conducibilem esse modestam libertatem, sed* „ *deprimi plus æquo Pontificiam dignitatem*.

2 Guido Coquillæus *Libertez de l' Eglise Gallic. an. 1639. pag. 425.* & apud Thomassinum *loc. cit. pag. 743.* „ In Gallia, *inquit*, excogitata est ratio hæc honesta cohibendorum conatuum, quibus corruptela in Ecclesiam inveheretur: non ab abusu appellando „ a concessione rescriptorum Pontificiorum. In Pontifice enim agnoscitur supremitas in „ negotiis Ecclesiasticis: sed tamquam ab abusu provocando ab executione ejusmodi rescriptorum. Ita in impetrantes culpa derivatur, concedentis honori parcitur.

3 Lescasserius *in iisdem libert. pag. 301. & pag. 346. seqq.* Confer Thomassinum *l. c. pag. 743. seqq.*

4 Thomassinus *Dissert. ead. num.* CIII. *pag. 714. seqq.*

5 *Lib.* XI. *Defens. prop. Cler. Gallic. cap.* XV. *pag. 138. edit. Luxemburg. an. 1730.*

6 *Ibid.*

Sed nisi forte Bossuetius, ut libertati consulat, Ecclesiasticam Monarchiam, quam alioqui tuendam arbitratur, oppugnare, labefactareque velit, quorsum hæc evadant, nullo modo prorsus intelligo. Nam si, æquata principis, optimatumque potestate (1) consistere Monarchia nequit; consistere, Principe Senatui subacto, qui poterit? Itaque verbo ille Monarchiam ponet, re tollet; ut qui libertati consulens, Ecclesiæ potestatem Pontificiæ non parem quidem esse, sed præstantiorem putet.

Quid igitur? An non interdum Ecclesiæ quædam ad Synodum appellarunt? Ferent id quidem, facileque fortasse concedent nostri; sed vereor, ne deceptum fuisse Bossuetium vocabulo *appellationis*, idque sibi pro certo, quod aut controversum, aut falsum esset, sumsisse arbitrentur. Est enim ab Orsio scriptum in quinto Dissertationis illius, quam supra indicavi, capite: (2) *Stultum esse putare a Majestate appellari posse, quum appellatio semper procedat ab inferiori ad superiorem, majestate vero nihil superius fingi possit: nisi forte putemus*, inquit Arnisæus (3), *ab eadem ad se ipsam appellandum esse: quomodo Græcorum quidam Philippo Macedonum Rege poto ad eumdem sobrium appellavit: & ab Imperatore male informato ad eumdem melius informatum provocari posse... Hujusmodi ferme olim fuisse appellationes ab initio seculi* XIV. *ac deinceps in Galliis frequentatas. Quum enim simul, & ad Synodum, & ad Pontificem, qui Synodo præfuturus erat, provocaretur, ut* a Pontifice ipso ad ipsummet, vel ad successorem, *inquit Thomassinus* (4), ita a Pontifice ad Synodum supplicatio erat, etsi provocatio dictitaretur. *Id quamquam passim, ac promiscue, immo & umquam admittendum non sit, non tamen adeo Monarchicæ potestati repugnare, ut repugnat appellatio, qua vere, proprieque a Pontifice ad generalem Synodum provocetur.*

Manet

1 Adeundus, si licet, Puffendorfius *lib.* VII. *de* J. N. & G. *cap.* IV. §. XIV. *pag.* 152. *seq. tom.* II. *edit. Londin.*

2 Orsius *ibid. cap.* V. *pag.* 650. *seq. Thomass. p.* 738. *seq. num.* CV.

3 Arnisæus *lib.* II. *de jure majest. cap.* IV. *num.* 8. *pag.* 307. *edit. an.* 1610.

4 Thomass. *Differt. eadem* XVIII. *num.* CV. *pag.* 740.

Manet ergo, summam esse Pontificis in Ecclesia potestatem, *si vere, proprieque* Monarcha is est Ecclèsiæ. Est autem vere, proprieque Monarcha, ut ostensum est. Est igitur illius in Ecclesia potestas summa. Restat ut sit ne etiam *absoluta*, videamus. Quod quidem quæstionis genus, cum esse plenum invidiæ, difficultatisque viderent nostri, caute imprimis esse expediendum, dirimendumque putarunt. Atque illud priore loco animadverterunt, non eo Regem aliquem, quo solutus naturæ, divinisque legibus sit, *absolutum* appellari, ac consuesse *liberum* (nullus namque Monarcha mortalis est, qui non iisdem sese legibus adstringi confiteatur), neque quo salutem publicam, utilitatemque, cujus sunt caussa constituta imperia, tueri non debeat; sed quo ita regat, administretque rempublicam, ut nullo modo humanis illis statutis, ac legibus teneatur, quæ sine detrimento salutis, immo magno interdum commodo sociorum immutari, tollique possunt. Quamobrem quærentibus nostris *absolutane*, an veluti finibus quibusdam limitibusque Romani Pontificis constricta Monarchia fuerit, illud certe numquam in mentem venit, ut solutusne naturæ, Deique legibus, iisque statutis sit, sine quibus consistere consociatio Christianorum, salusque non potest, investigandum arbitrarentur. Atque ut mittam, quæ sunt de naturæ, Deique legibus, quibus certe de rebus, qui dubitaret, invenimus omnino neminem; pro certo illud quoque habendum est: *ne regum quidem promissis regiam auctoritatem coarctari. Observat autem Puffendorfius*: (1) *Regem, cum ei primum defertur imperium, ad recte, probeque illud administrandum obstringi aut generali, quæ tacita vel expressa est, aut etiam speciali quadam promissione* (2). Tacita, *inquit*, promissio regni bene gerendi in ipsa ejusdem susceptione inesse intelligitur, etiamsi nihil expresse dictum fuerit. Frequentissimum tamen est, promissionem illam fieri expresse, non sine juramento, certaque rituum solemnitate.

Neque

1 Orsius *ibid. cap.* VI. *pag.* 652. *seqq.*
2 *Lib.* VII. *de* J. N. & G. *cap.* VI. §. X. *pag.* 195. *tom.* III. *edit. Lond.*

Neque id inuſitatum, ut in ea promiſſione officium Regis deſcribatur per periphraſim, aut numerationem præcipuarum partium. Puta: ſe diligenter invigilare velle ſaluti publicæ promovendæ, bonos defenſurum, malos coerciturum, juſtitiam integre adminiſtraturum, neminem oppreſſurum, & ſimilia. *Quæ omnia tacite inſunt delationi, ac ſuſceptioni imperii: Atque adeo neque ad hæc promiſſa reſpicimus in illa imperii in abſolutum, & limitatum diviſione. Neque enim ullum imperium eſt, quod non quibuſdam limitibus, qui ex ipſa juſti imperii natura profluunt, circumſcribatur. Quum enim regendi jus ad utilitatem, & ſecuritatem civium tuendam introductum ſit, conſtat plane, non in eorum debere damnum, atque perniciem redundare; ac proinde utilitas, atque ſecuritas reipublicæ limites imperii ſunt, ultra quos proferri non debet illius uſus. Abſolutum itaque manet jus regendi cives ſummo Imperanti, cui nullæ aliæ conditiones præſcriptæ ſunt, quam quæ ipſi delationi imperii ipſo jure cohærent. Penes autem ipſum eſt arbitrium judicandi, & ſtatuendi de his, quæ ad pacem, & ſalutem reipublicæ procurandam apta, & idonea ſuis quæque locis, ac temporibus videantur. Hæc tamen generalis promiſſio quamquam ſimplex eſſe videatur, cum ad particularia negotia accommodatur, mirum quot capita complectatur! Vix enim fieri poteſt, ut receptæ in aliquo regno conſuetudines, aviti mores, & leges fundamentales convellantur, quin pax, & tranquillitas reipublicæ perturbetur, atque adeo in ipſa Regni ſuſceptione, & in ea generali expreſſa, vel tacita promiſſione hæc etiam quodammodo comprehenditur, ut leges, & conſuetudines diuturno uſu firmatæ, & quæ etiamnum vigent, iiſque vigentibus ipſa quoque reſpublica floret, ac viget, non modo a principe non reſcindantur, atque labefactentur: verum etiam, ut omnem is operam conferat ad earum obſervantiam promovendam, intelligatque id eſſe imperii ſui potiſſimum munus, ut leges obtineant, & inviolabiles habeantur. Quo profecto, & non alio ſpectant plurima veterum Romanorum Pontificum teſtimonia, qui ſe non violatores, & infractores, ſed cuſtodes, & executores (1) cano-*

1 Zoſ. & Martin. *Pontif. apud Orſ. ibid. pag. 654.*

canonum profitentur. Hoc ipso ergo, quod Apostolicum thronum Romanus Pontifex conscendit, se vindicem, ac defensorem canonum profitetur. Cumque se obstringat ad Christianam rempublicam inculpate, sancteque gubernandam, & ad pietatem, ac religionis studium, morumque sanctitatem in Clero, & in populo promovendam, hoc ipso etiam spondet, aut spondere censetur sanctissimarum legum custodiam, ac tuitionem, atque earum imprimis, quibus Christiana pietas maxime continetur, & quibus vigentibus ea maxime floret, quaque post Evangelicas, fundamentales Ecclesiæ leges dici quodammodo possunt. Ea porro generali sponsione tantum abest, ut imperium absolutum esse desinat, ac limitatum reddatur, ut Puffendorfius etiam adjungat, neque id semper contingere, cum princeps in eas regnandi leges, seu regulas speciali promissione consentit. Advertit enim duobus modis concipi, ac præstari posse hujusmodi promissionem. Primo ut ea solum conscientia principis teneatur. Secundo, ut habeatur veluti necessaria conditio, qua prætermissa, ab obedientia debito soluti populi intelligantur. Quod ut melius percipiatur, videtur tres incidere posse casus, in quibus a constitutis promissisque regulis princeps discedat: Primo ut salus reipublicæ id sine mora, palam, ac necessario requirat: Secundo ut non sit tam evidens, urgensque necessitas, quin ea de re comitia populi, aut Senatus conferri commode queant: Tertio ut non modo nulla urgente, seu dubia necessitate, sed mero arbitrio, atque ex libidine præscriptas regulas transgrediatur. Nulla porro esse potest controversia, quin etiam in regno legibus circumscripto, ubi præsens necessitas urgeat, liceat principi præter leges agere: quum salus reipublicæ suprema lex sit, ad quam cetera dirigenda sunt. Multis etiam videtur, quod & in regno libero, & absoluto principi fundamentales, ut ajunt, leges passim, & ex libidine violanti, quod ad ejus fieri potest, sine graviore ipsius reipublicæ perturbatione parendum civibus non est. Quod vero pertinet ad casus dubios, & qui in disceptationem venire possunt; de his intelligendum videtur quod ait Puffendorfius, Regis promissis ejus solum obstringi religionem, si nullum in regno constitutum sit concilium (1): Quod

1 *Puffendorf. ibid.*

Quod Rex teneatur consulere, siquidem ab iis promissis tempora reipublicæ discedere jubeant: atque ejusmodi concilium jure suo, non precario, super illis negotiis cognoscere possit, & citra cujus consensum Regis jussis circa talia cives non obligentur. *Quoniam si nullum ejusmodi concilium in regno est, neque Rex ad illud cogendum in iis casibus teneatur, jus civibus non est jussa principis detrectandi, & ejus acta veluti contra datam fidem, & promissionem admissa, irrita denunciandi. Quoniam si princeps contendat, salutem publicam, aut insignem reipublicæ utilitatem postulasse, ut a regulis discederetur, quod sane de principe communiter præsumendum est: nihil habent subditi, quod reponant, quoniam eorum non est statuere, satis gravis necessitas fuerit, nec ne, quæ principem a præscriptis deflectere regulis compulerit. Statuit ergo laudatus auctor, populo, qui principi circumscriptam auctoritatem conferre velit, instituendum esse publicum cœtum aut populi, aut optimatum, ad quem principes referat ea negotia, quæ ad merum illius arbitrium non spectant, & citra cujus consensum nihil omnino de iis decernat, ac si secus factum fuerit, velut irritum habeatur.* Tali, *inquit*, modo qui Regem sibi constituit populus, obsequium ipsi promisisse intelligitur, non absolute, & in omnibus, sed quatenus imperium ad capitulationem, & leges fundamentales congruit, a quibus discrepantes actus ipso jure sunt irriti, neque vim obligandi cives obtinent. *Atque eadem ratio est, si princeps populi, vel procerum comitia in ejusmodi casibus cogere teneatur. Ad hanc ergo doctrinam Romani Pontificis Monarchiam exigamus.*

Christus Servator, qui auctor potestatis Ecclesiasticæ est, Petrum caput constituens, principemquè Reipublicæ populi Christiani, ita se illi dedisse claves regni cælorum dixit, ut quæcumque ille in terris ligasset, solvissetve; (1) ea ligata, solutave etiam in cælis essent. His autem verbis, quibus nihil *limitati*, nihilque velut angustiis quibusdam, finibusque constricti, terminatique contineatur; subjectam fuisse quis credat auctoritati Ecclesiæ auctoritatem Petri?

Tom.V. H h Nam

1 Matth. cap. XVI. v. 18. seq.

Nam si populus summa imperii cuiquam, nulla lege, conditioneve adjuncta, demum tradat, promittatque, quæcumque ille sanxerit, decrerit, caverit, ea sese rata perpetuo habiturum; fore quidem plerosque non dubito, qui *absolutam* ejus esse Principis auctoritatem pugnent; qui autem neget, omnino neminem. Quod si concessa deinde *ligandi, solvendique* ceteris Apostolis potestas fuit, cum in *ædificationem*, (1) non *in destructionem*, ut est a Paulo dictum, concessa fuerit, confirmare id scilicet *absolutam* Petri Monarchiam nullis angustiis, finibusque a Christo coarctatam potest; *destruere* certe non potest. Age vero quem umquam Senatum, cœtumve Christus instituit, quem Petrus, quique ei successissent, consulerent, cuique de cognitis, diremtis, dijudicatis gravioribus caussis, controversiisque rationem reddere cogerentur? Quum autem Senatum ejusmodi, cœtumve nullum cognoscendarum litium, controversiarumque dijudicandarum caussa convocari jusserit; immo vero Petro quidquid est gentium christianarum, populorumque ut agnos, ovesque pastori subdiderit (2), quid est, quod eam esse limitandam, quam Christus limitibus numquam constinxerit (3), potestatem putem?

Non sum nescius, fuisse aliquos, qui cum promittere olim Pontificem (4) sese canones, resque Ecclesiæ servaturum, daturumque operam, ut ab aliis servarentur, consuesse, scirent; legibus quibusdam coarctari ejus Monarchiam

1 II. *ad. Cor. cap.* x. *v.* 8.

2 John. *cap.* xxi. *v.* 15. *seq.*

3 S. Gregorius *lib.* 11. *epist.* xLv. *ad Theoctistam pag.* 1130. *edit. Paris. Monachorum Congregationis S. Mauri*. „ Si Beatus Petrus, *inquit*, cum a fidelibus culparetur, (*quod* „ *ad Gentiles Christianos factos accedens, cum eis comedisset*) auctoritatem, quam in „ sanctam Ecclesiam acceperat, attendisset, respondere poterat, ut pastorem suum oves „ reprehendere non auderent „. Eadem fere habet S. Avitus Viennensis *Ad Senatores Urbis aliorum Galliæ Episcoporum nomine scribens T.* II. *Concil. edit. Hard. p.* 983. *seq.* „ Reddet, *inquit*, rationem, qui ovili Dominico præest, qua commissam sibi agnorum „ curam administratione dispenset: ceterum non est gregis pastorem proprium terrere, „ sed judicis.

4 *In lib. diurno Roman. Pontific. edit. Garnerii pag.* 29. *In Profess. fidei* sic promittebat electus Pontifex: „ Disciplinam, & ritum Ecclesiæ, sicut inveni, & a sanctis praecessoribus meis traditum reperi, illibatum custodire. Et indiminutas res Ecclesiæ conserva„ re, & ut indiminutæ custodiantur, operam dare... Si qua vero emerserint contra disci„ plinam canonicam, emendare; sacrosque canones, & constituta Pontificum nostrorum, ut „ divina, & celestia mandata, custodire.

chiam arbitrarentur. At hi si animadvertissent,quæ mox promittens ille addere soleret,numquam in eam venissent opinionem,ut id ex illius verbis concludi dicerent,quod reipsa concludi nullo modo posset. Nam si leges, statuta, canones aut migrasset, aut negligentia quadam prætermisisset, ejus se, adjungebat, sive culpæ, sive negligentiæ rationem, non populo, sed Petro (1) Christi Vicario redditurum. Quod quidem declarationis genus, indicium Monarchiæ constitutæ a Christo, & a Petro rectæ, administratæque erat; limitibus vero, angustiisque humanarum legum constrictæ, non erat.

Quamquam eos se nostri Theologi negant esse, qui Regem, aut Pontificem judicent, (propterea quod summam, *absolutamque* in civili, aut in Ecclesiastica republica potestatem obtineant) inconsultis prudentibus, sapientibusque viris de gravissimis rebus decernere debere. Manere namque *summam*, *absolutamque* auctoritatem, adhibito in consilium Senatu, posse, auctor est Puffendorfius (2) in septimo *De Jure Naturæ,ac Gentium* libro. Non enim in eo summa *absoluta* Monarchiæ consistit ratio, ut quod libeat, hoc cæco, temerarioque impetu princeps agat; sed ut suo in administranda republica judicio,quocum consultatio certe non pugnat, utatur. Quare etsi Romani Pontifices nihil se grave, atque arduum sine consilio (3) Cardinalium acturos olim pollicebantur, convocatisque interdum Episcopis, quid facto esset opus, quærebant; hinc tamen nihil sibi, *absolutæque* monarchiæ, quam regerent, metuendum arbitrabantur.

1 *Ibid.* „ Utpote tibi (B. Petro) redditurum me sciens de omnibus, quæ profiteor, di„ strictam in divino judicio rationem „. Rursumque: „ si præter hæc aliquid agere præ„ sumpsero; vel ut præsumatur, permisero, eris mihi in illa terribili die divini judicii „ depropitius „. Itaque Ennodius, cujus est a Synodo Romana an. 503. probata sententia *tom. II. Concilior. edit. Hard. pag. 983.* „ Voluit Deus B. Petri Apostoli successores „ cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inviolatam exhibe„ re conscientiam „.

2 *Lib. VII. cap. VI. §. XII. pag. 199. tom. II. edit. Londin.*

3 *Lib. Diurn. Rom. Pontif. ibid. pag. 30.* „ Si qua vero emerserint contra disciplinam canonicam, communicatione filiorum meorum S. R. E. Cardinalium, cum quorum „ consilio, directione, & rememoratione ministerium meum geram, emendare, aut patienter, excepta fidei, & Christianæ religionis gravi offensione ... tolerare.

tur. Tunc enim solum coarctari, limitarique principis auctoritatem norant, cum (1) *Subditi in ipsa imperii delatione cum eo pacti sint, ut si quid circa quædam negotia haud adscitis regni comitiis, privato judicio, & propria auctoritate statuat, decretum irritum sit, & nullius roboris habeatur. Quod Romæ numquam obtinuit. Nam quod graviora Ecclesiæ negotia, ut habet hujus temporis disciplina, nonnisi per sacras Congregationes, aut in Consistorio expediantur, ex ipsorum Pontificum voluntate pendet. Atque id etiam aliquando sine partitione majestatis in iis regnis obtinuit, quæ pleno jure, ac sola principis voluntate regebantur. Multum enim, ut ait Grotius* (2), *falluntur, qui existimant, cum Reges acta quædam sua nolunt rata esse, nisi a Senatu, aut alio cœtu aliquo probentur, partitionem fieri potestatis. Nam quæ acta eum in modum rescinduntur, intelligi debent rescindi regis ipsius imperio, qui eo modo sibi cavere voluit, ne quid fallaciter impetratum pro vera ipsius voluntate haberetur. Quale erat Antiochi* III. *Regis rescriptum ad magistratus, ne sibi parerent, si quid legibus adversum jussisset. Quare hæc res, quemadmodum laudatus Grotius subjungit, similis est testamentis, quibus adjectum est, ne posterius testamentum valeat: nam hæc quoque clausula efficit, ut posterius testamentum non ex vera voluntate profectum præsumatur. Ad hanc porro regulam exigi etiam debet, quod Theologi, & juris canonici interpretes tradunt de Pontificis rescriptis haud exequendis, si vel in maximam alicujus regni perturbationem, aut in apertam Christianæ reipublicæ, & Ecclesiasticæ disciplinæ læsionem, atque perniciem ea cedere compertum sit. Docent enim in eo casu reverenter agendum cum Romana Sede, ita tamen, ut executio rescriptorum suspendatur* (3). *Quod tamen, ut sapienter*

1 Orsius *Dissert. supra indicata cap.* VI. *pag.* 660. *seq.*

2 *Lib.* I. *de J. B. & P. cap.* III. §. XVIII. *num.* I. *pag.* 124. *tom.* I. *edit. ejusdem Amstelod.*

3 Orsius ibid. *pag.* 662. „ *Non quod aliquis possit esse judex Papæ, aut auctoritatem* „ *habeat in illum, sed per modum defensionis*, inquit Cajetanus tractatu de Auctoritate „ Papæ cap. XXVII. *Cuilibet enim est jus ad resistendum injuriæ & impediendum, defen-* „ *dendumque*. Eademque est sententia Innocentii IV. & Hostiensis *in capit. de con-* „ *suet.* Cardinalis Turrecrematæ *lib.* II. *de Eccl. cap.* CVI. Silvestri *in summ. v. Papa* „ §. XV. Jacobatii *lib.* VIII. *de Conciliis art.* III. Victoriæ *de Potest. Papæ, & Conc.* „ *Prop.* VII. & Cordubensis *de Potest. Papæ quæst.* VIII.

ter monet Illustrissimus de Marca (1) *sic interpretandum est, ut inde argui non possit defectus auctoritatis in Summo Pontifice, sed defectus intentionis &c. Profecto si Reges ipsi, ac principes seculares e suorum executione decretorum desisti jubent, aut id velle censendi sunt, si jus violetur, aut damnum ex eis reipublicæ existat* (2), *quanto magis judicare, & præsumere debemus, eam esse Romanorum Pontificum voluntatem, si aliquando eis excidat, quod sanctiori disciplinæ, legibusque, ubi reapse florent, ac vigent, officere videatur* (3).

At dicet aliquis: si vera hæc sint, jam concidat funditus necesse est Vallii, Bellarmini, Sanderi, Turrecrematæ, & quod caput est, S. Thomæ sententia, formam, rationemque Christianæ reipublicæ non Monarchicam omnino, sed Aristocratia, Democratiaque temperatam esse ajentium. Ego vero de Turrecremata, & S. Thoma mox videro. De Bellarmino (4) paucis explicabo, quod sentio. Is, non quo Pontificem æquandum, aut subdendum Synodo, Ecclesiæve universæ putaret, sed quo Episcopos veros Principes, pastoresque, non Vicarios Antistitis Romani esse sciret, Monarchiam Ecclesiasticam Aristocratia; rursumque, quod omnibus Christianis aditum ad præcipuas dignitates, si modo apti existimentur, patere perspiceret, Democratia quoque esse temperatam dixit. Itaque verbo quidem a nobis dissidet, re autem vera, nullo modo. Quid enim impedit, quin *vera, propria, summa, absoluta* Monarchia sit ea, in qua aliqui singulares sint singularium Urbium, verique principes, non Vicarii Regis; quos tamen Rex, cum auctoritate,

1 *Lib.* III. *Concord. Sacerd. & Imperii cap.* XV. *num.* IX. *pag.* 306. *edit. Francford.* quo loco explicans quod de *intentionis*, ut quidam loqui solent, defectu scripserat: „ Nec „ enim existimandum est, *inquit*, ab illa sede, quæ paternarum regulatum, & juris, „ & æqui custodiem ab ellis exigere solet, alienas a commodis Ecclesiæ institutiones con„ sulto proficisci. Etsi enim legibus ceteris non teneretur, a rectæ rationis legibus solvi „ non potest: quare ita se gerere solet, & debet, *ut præmittat clavem discretionis ante* „ *clavem potestatis*, quemadmodum loquitur Innocentius IV. *cap. Quant. de Iurejurand.*

2 Confer, quæ *ibid.* Orsius *ex Plutarchi Apophtegmatibus*, exque *l.* 1. *cod. tit.* XIX. *de precib. Imperat. offerend.* exempla describit *ibid. pag.* 663.

3 Hinc Hilarius Papa *epist.* IV. *tom.* II. *Concilior. edit. Harduin. pag.* 792. „ Nihil ad„ versum venerandos canones; nihil contra sanctæ memoriæ decessoris mei judicium valeat, „ quidquid obreptum nobis esse constiterit.

4 *Bellarm. loc. supra indic. ex cap.* III. *&* V. *lib.* I. *de Rom. Pontif.*

tate, potestateque abutantur sua, punire, pellereque e principatu, si velit, possit? Rursum hos si ita subesse ostendas Regi, ut cum contra jus, fasque agant, ab eo corripi, redargui, coerceri, ac si opus sit deturbari de gradu, non queant modo, sed etiam debeant; tum ejus, etsi divisi, junctive fuerint, tamen non solum non superent potestatem, sed ne æquent quidem: confiteare necesse est, Regis illius Monarchicum omnino esse, non Aristocratia temperatum imperium. Quare Bellarminus, qui Episcopos & divisos, & congregatos subesse Pontifici, statuit; verbo quidem negat, re autem, ut dixi, vera statuit nullum habere in administranda Christiana republica Aristocratiam locum. Quamquam est etiam eorum probanda ratio, qui hujus scriptoris opinionem interpretaturi (1) statum reipublicæ, ab imperandi, quem princeps velit, modo distinguendum putant. Atque hi quidem Regium esse animadvertunt statum illius civitatis posse, cujus sit civitatis Democratica, vel Aristocratica gubernatio. Id autem sibi Bellarminum velle, *cum regimen esse tribus reipublicæ gubernandæ formis temperatum scripsit*. Quod si est aliquis, qui nihilo secius tolli a Bellarmino absolutam Ecclesiæ Monarchiam pugnet; caveat ille quidem, ne nullam invenire tam perfectam, tamque absolutam Monarchiam possit, quæ non aliquam præ se formam, rationemque Aristocratiæ gerere videatur. Hanc si Natalis Alexander, Bossuetiusque temperationem adhibuissent, experti numquam Romanos adversarios, oppugnatoresque fuissent. At hi non temperatum, sed mixtum nescio quid e Monarchia, & Aristocratia excogitarunt; ex quo *irregularis* quædam, non egregia illa, quæ pacem, stabilitatemque reipublicæ populi Christiani contineat, forma proficisceretur.

Nunc de S. Thoma (2) deque Johanne a Turrecremata dicen-

1 Orsius *ibid. pag.* 665.

2 S. Thomas *in* IV. *lib. contr. Gent. c.* LXXVI. *pag.* 368. *seq. edit. Antuerp. an.* 1568. ubi constituit: „ Necesse esse, ut sit aliqua superior potestas in Ecclesia alicujus altioris „ ministerii, quæ ordinis sacramentum dispenset, & hæc sit Episcopalis potestas, quæ etsi, „ quantum quidem ad consecrationem corporis Christi non excedat Sacerdotis potestatem, „ excedit tamen eam in his, quæ pertinent ad fideles; nam & ipsa Sacerdotalis potestas ex „ Epi-

cendum breviter est, quos Bellarminus pro Monarchia Ecclesiastica,

,, Episcopali derivatur, & quidquid arduum circa populum fidelem est agendum, Episcopis
,, reservatur, quorum auctoritate etiam Sacerdotes possunt hoc, quod eis agendum com-
,, mittitur . . . & sic manifestum est, quod summa regiminis fidelis populi ad Episcopalem
,, pertinet dignitatem ,,: sic demum addit: ,, sicut in uno speciali populo unius Ecclesiæ
,, requiritur unus Episcopus, qui sit totius populi caput; ita in toto populo Christiano
,, requiritur, quod unus sit totius Ecclesiæ caput. Item ad unitatem Ecclesiæ requiritur,
,, quod omnes fideles in fide conveniant. Circa vero ea, quæ fidei sunt, contingit quæ-
,, stiones moveri. Per diversitatem autem sententiarum divideretur Ecclesia, nisi in uni-
,, tate per unius sententiam conservaretur. Exigitur ergo ad unitatem Ecclesiæ conser-
,, vandam, quod sit unus, qui toti Ecclesiæ præsit. Manifestum est autem, quod Christus
,, Ecclesiæ in necessariis non defecit, quam dilexit, & pro ea sanguinem suum fudit . . .
,, Non est igitur dubitandum, quin ex ordinatione Christi unus toti Ecclesiæ præsit. Ad-
,, huc nulli dubium esse debet, quin Ecclesiæ regimen sit optime ordinatum, utpote per
,, eum dispositum, per quem reges regnant, & legum conditores justa decernunt. Optimum
,, autem regimen multitudinis est, ut regatur per unum, quod patet ex fine regiminis, quâ
,, est pax. Pax enim, & unitas subditorum est finis regentis. Unitatis autem congruentior
,, caussa est unus, quam multi. Manifestum est igitur, regimen Ecclesiæ sic esse dispositum,
,, ut unus toti Ecclesiæ præsit. Amplius, Ecclesia militans ex triumphanti Ecclesia per si-
,, militudinem derivatur. Unde & Johannes in Apocalypsi vidit Jerusalem descendentem
,, de cælo . . . In triumphanti autem Ecclesia unus præsidet, qui etiam præsidet in toto uni-
,, verso, scilicet Deus: Dicitur enim Apocalyps. 21. *Ipsi populus ejus erunt &c.* Ergo &
,, in Ecclesia militante unus est, qui præsidet universis. Hinc est, quod *Osea* 1. dicitur:
,, *congregabuntur filii Juda, & filii Israel pariter, & ponent sibi caput unum*, & Do-
,, minus dicit *Joh.* 1. *fiet unum ovile, & unus pastor*. Si quis autem dicat, quod unum
,, caput, & unus pastor est Christus, qui est unus unius Ecclesiæ sponsus: non sufficienter
,, respondet. Manifestum enim, quod omnia Ecclesiastica sacramenta ipse Christus perficit;
,, ipse enim est, qui baptizat &c. & tamen, quia corporaliter non cum omnibus fidelibus
,, præsentialiter erat futurus, elegit ministros, per quos prædicta fidelibus dispensaret,
,, ut supra dictum est. Eadem igitur ratione, quia præsentiam corporalem erat Ecclesiæ
,, subtracturus, oportuit, ut alicui committeret, qui loco sui universalis Ecclesiæ gereret
,, curam. Hinc est, quod Petro dixit ante ascensionem: *pasce oves meas. Joh. ult.* Et an-
,, te passionem: *Tu iterum conversus confirma fratres tuos. Luca* XXII. Et ei soli promisit:
,, *Tibi dabo claves regni cælorum*, ut ostenderetur potestas clavium per eum ad alios de-
,, rivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem. Non potest autem dici, quod etsi Petro
,, hanc dignitatem dederit; per eum tamen ad alios non derivatur. Manifestum est enim
,, quod Christus Ecclesiam sic instituit, ut esset usque ad finem seculi duratura: secundum
,, illud Isaiæ IX. *super solium David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud,*
,, *& corroboret in judicio, & justitia amodo, & usque in sempiternum*. Manifestum est
,, igitur, quod ita illos, qui tunc erant, in ministerio constituit, ut eorum potestas de-
,, rivaretur ad posteros pro utilitate Ecclesiæ usque ad finem seculi. Præsertim cum ipse di-
,, cat *Matth. ult. Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi*. Per hoc autem
,, excluditur quorumdam præsumtuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia, &
,, subjectione Petri, successorem ejus Romanum Pontificem universalis Ecclesiæ pastorem
,, non recognoscentes ,,. Hunc ego locum, etsi longiusculum, describendum tamen cen-
sui, ut quæ S. Thomæ fuerit de Petri, successorumque Pontificum Monarchia sententia,
quibusque argumentis niteretur, liqueret. Quo etiam ex loco intelligi facile posse arbi-
tror, quam magno in errore versetur Johannes Georgius Dorscheus Argentoratensis, qui
in eo pleno calumniarum libro, quem inscripsit *Thomas Aquinas Confessor veritatis....*
Augustana Confessione repetita sect. IV. *Thes.* III. *pag.* 82. *Ecclesiam particularem Ro-*
manam auctore Thoma, *ita potuisse deficere*, scribit, *ut in extrinseco cultu, & fidei*
professione pateretur detractionem, & additionem vitiosam. Et Thes. XVII. *pag.* 108.
edit. Francof. an. 1656. *Ecclesiæ ministros constituere, opus esse Ecclesiæ totius, adeoque*
non vel magistratui soli, vel soli ordini Ecclesiastico attribuendum.

ſiaſtica, Ariſtocratia, Democratiaque temperata pugnaſſe exiſtimavit. Ego igitur, qui Thomam in eo, quem doctus hic ſcilicet Cardinalis, ac ſapiens indicavit, loco, de ſumma Pontificis poteſtate, deque Epiſcopis principibus, paſtoribuſque ſingularium Eccleſiarum egiſſe, non modo non repugnem, ſed etiam libens patiar; egiſſe etiam de Monarchia Eccleſiæ, quaſi Ariſtocratia temperata ſit, numquam patiar. Nihil enim eſſe in eo libri *contra Gentes* quarti capite video, ex quo poſtremum illud, non dicam brevi, diſtincta, atque perſpicua (nam eſt id omnino difficile) ſed longa, eaque jam implicata rerum ſerie, conſecutioneque concludi, cognoſcique poſſit. Eſt autem ſententiæ Thomæ ſententia Turrecrematæ (1) omnino ſimilis, ut mirum ſit Bellarminum eos ſuæ theſeos appellaſſe teſtes, qui eam non modo non probaſſent, ſed ne cogitaſſent quidem.

Neque vero qui Theologi reipublicæ populi Chriſtiani ſtatum ab imperandi ratione diſtinguendum cenſent, ita ſunt inſtituti, ut Richerianorum probent ſententiam. Nam Richerius ſtatum ab regimine disjungens, etſi verbis Monarchicum ſtatum, Ariſtocraticum vero regimen eſſe defendat, tamen in errorem incidiſſe videtur Democraticorum. Qui enim unum eſſe Eccleſiæ Monarcham Romanum Pontificem dixerat, eumque canonibus a Synodis oecumenicis conſtitutis ſubdiderat; idem claves non Vicario Chriſti Petro per ſe, ut viſibili capiti Eccleſiæ ſummo, ejuſque ſucceſſoribus, ſed *miniſterialiter* datas ſcripſit, propterea quod eas *toti Eccleſiæ datas fuiſſe, ut per unum exercerentur*, putaret. Quamquam non ſum neſcius, fuiſſe aliquos, qui eſſe alias Richerianæ illius ſententiæ interpretationes poſſe arbitrarentur: harum eſſe primam, ut Chriſtus in conſtituenda Eccle-

1 *Lib.* II. *de Eccl. cap.* II. *pag.* 116. *ſeqq. edit. Veneta Tramezzinor. ann.* 1560. Immo vero is auctor *pag.* 118. „ Hoc magis, *inquit*, & congruentius fit, ſi principatus „ fuerit apud unum, ſicut eſt in regno, quam ſi fuerit apud plures, ſicut in Ariſtocratia, „ ſive in politia: unitatis enim, & pacis congruentior cauſſa eſt unus, quam plures. Er„ go ſequitur, quod talis Eccleſiæ principatus, ſcilicet Monarchicus, ſive Regalis, in „ quo omnium ordinatorum reductio, ac adunatio eſt, redigatur ad unum principem pote„ ſtate, & auctoritate omnibus præſidentem. Hinc Eccleſia per arcam Noe deſignatur &c. „ Conſulat, ſi libet, lector, quæ ſequuntur.

Ecclesia integram potissimum, totamque Christianorum societatem formandam decreverit, atque hunc sibi tamquam ultimum, ac præcipuum finem proposuerit, ut rempublicam quamdam sacram, velut corpus ex membris omnibus, capite videlicet, ac ceteris, coalescens perficeret: (quod si Richerius voluisset, ob implicatam scribendi, qua usus est, rationem redargui fortasse debuisset, nihil tamen absurdi, falsique dixisset) alteram vero, ut potestas, jurisdictioque ecclesiastica insit communitati orthodoxorum; atque id quidem genus interpretationis modis rursum duobus accipi posse. (1) *Primum ut penes ipsam Ecclesiæ communitatem ab origine, institutioneque sua, jurisdictio illa fuerit ei a Christo tributa, sed eam subinde in unum aliquem transtulerit, ut esset deinceps politia Monarchica. Quod in omnibus imperiis, ac regnis usuvenisse putant, qui de rebus publicis scripserunt, ut jus, & potestas omnis a natura ipsa communitati conveniat, quæ eam postea vel in plures magistratus, ac rectores partiatur, vel integram in unum aliquem transferat; deinde, ut communitas ipsa fidelium potestatem, ac jurisdictionem, quam primario possidere dicitur, sic in alterum derivet, ac trajiciat, ut eam non amittat, sed retineat, ac solam ejus functionem, executionemque, vel, ut idem Richerius loquitur, ministerium* (2) *committat;*

 quem-

1 Petav. *lib.* III. *de Eccl. Hierarch. cap.* XIV. *pag.* 880. *tom.* III. *Theolog. dogmat. edit. Paris.*

2 Richerius *lib. de Eccles. & Polit. Potest. cap.* 1. *p.* 1. *tom.* 1. *edit. Colon. an* 1701. Quare Dionysius Petavius *lib.* III. *de Hierarch. Ecclesiast. cap.* XV. §. 1. *pag.* 886. *t.* III. *Theologicor. Dogm. edit. Paris.* „ Si quibus verbis, *inquit*, opinionis suæ summam Richerius expressit, attente consideremus ... judicabimus hanc illius fuisse mentem, ut Ecclesiastica jurisdictio toto in Ecclesiæ corpore tamquam in subjecto etiamnum hæreat, ita ut non eam ipsam, sed hujus tantummodo usum & executionem Romanus Pontifex, & Episcopi omnes obtineant ... Duo sunt in illa complexione verborum; alterum *totam jurisdictionem Ecclesiasticam proprie, ac essentialiter Ecclesiæ convenire* (*Rich. l.* 1. *cap.* 1.) alterum: *Romano Pontifici, atque aliis Episcopis ministerialiter tantum,* (*Richer ibid.*) *& quoad executionem convenire:* (*Richer. ibid.*) Hic primum apparet, quod ait, convenire jurisdictionem idem esse, ac veluti in subjecto residere, & hærere, quemadmodum in magistratu auctoritas inesse, ac potestas, imperiumque dicitur. Quocirca jurisdictionem censet in tota Ecclesia, & communitate fidelium inesse proprie, non autem in Pontifice Summo, vel in Episcopis, quibus potestatis executio, & ministerium, velut instrumentis convenit ... Non igitur potestatem, & jurisdictionem Ecclesiasticam habent Præsules, & Episcopi, sed tota multitudo fidelium ex Richeriano illo dogmate „. Hæc vero Richeriana paradoxa nisi statum Ecclesiæ Democraticum efficiant, quid demum efficere possint, non video.

quemadmodum in populari republica, velut Athenis, ac Romæ, ita magistratus creabantur, & quidem maxima interdum præditi potestate, ut tamen summa penes populum esset. Sed quum iidem ipsi scriptores, horum duorum, quæ postremo loco memorata sunt, alterutrum voluisse Richerium; falsum autem utrumque, & ἀσύστατον, esse ostenderint; non est necesse, ut iisdem in rebus copiosius demonstrandis, frustra esse tempus conterendum putem.

Sed quoniam de Richerii sententia disputatum est, non alienum videtur esse, quæ ille ad an. 1631. gesserit, utque aliquando, quæ scripserat, explicarit, proponere. Is igitur Cadusiæ in Diœcesi Lingonensi natus, cum Lutetiam studiorum caussa venisset, ac Presbyter, & Doctor, deindeque Syndicus S. Facultatis Parisiensis anno 1608. (1) creatus esset; anno demum 1612. ob publicatum anno 1611. (2) *De Ecclesiastica, & Politica Potestate* libellum, comitiis sociorum de Syndici gradu dejectus (3) est. Hac accepta calamitate, etsi subjectum ab se libellum censuræ, atque judicio Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæque fuisse diceret (4), perstitit tamen in antecœpta opinione, eamque non longa apologia solum, sed etiam anno 1613. scripto testamento (5) defendit. Sed anno 1620. ut Cardinali de Rets Parisiensi Archiepiscopo obtemperaret, eo se animo libellum *De Ecclesiastica, & Politica Potestate* edidisse, scripsit, ut quæ vetus Parisiensis Scholæ doctrina esset, intelligeretur. Nihilo secius fuisse aliquos, qui nonnulla, quæ obscu-

ra

1 Ita namque de se scribit *in suo testamen. pag.* 31. *tom.* 1. *defens. libelli sui edit. Colon. ann.* 1701.

2 *Ibid. pag.* 32.

3 Confer Jacob. Benign. Bossuet. Episc. Meldens. *Defens Cleri Gallic. p.* II. *lib.* IV. *cap.* XXIV. *seq. edit. Amstelod. an.* 1745. *tom.* 1. *Acta* S. *Facult. Paris. in caussa Richerii tom.* II. *defensionis lib. de Eccl. & Polit. Potest. a Richer. scripta pag.* 68. *seqq. edit. Colon. an.* 1701. *in append. La Bibliotheque, ou Tresor du Droit François: par M. Laurens. Bouchel tom.* III. *edit. Paris. an.* 1671. *pag.* 597. *ad v. syndic. de Theologie. Collect. de nov. erroribus &c. a Carolo Du Plessis d'Argentre perfectam tom.* II. *pag.* 58. *seqq. edit. Paris. an.* 1728.

4 *Ut est in Concl.* S. *Facult. Paris. fact. in comitiis ordin. celebr. an.* 1612. *die* 1. *Septemb. tom.* II. *defens. Richer. edit. Colon. an.* 1701. *pag.* 79. *in append.*

5 Extat apud Carolum DuPlessis d'Argentre *ibid. pag.* 303. *seq. & tom.* 1. *defens. lib. de Eccl. & Polit. Potest. pag.* 31. *edit. Colon. an.* 1701.

ra propter brevitatem essent, in pejorem partem rapere auderent, hisque de auctoritate Pontificis nonnihil dereptum vociferarentur. Se autem eorum, quæ statuisset, rationem, si visum opportunum esset, perfacile redditurum. Interea *subjici* ab se, ut sæpe alias fecerat, sua quæque opera Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæque Sedis judicio (1). Hanc ille *declarationem*, quam vocant, anno 1622. suo chirographo confirmavit, omissisque iis, quæ ante de caussa *ostendendæ scholæ Parisiensis doctrinæ* adnotaverat, suo libro præfigi curavit (2). Anno 1625. ut quæ vellet, quæque sentiret, posterorum memoriæ commendaret: eos, qui de se quidquam ab æmulis dici intellexissent, obtestatus etiam atque etiam scripto est, ut si umquam ipsum in eas angustias redactum accepissent, ut suum *de Ecclesiastica, & Politica Potestate* librum rejiceret, aut illius partem ullam immutaret, reprobaretve, contra atque *declaratio* anno 1622. coram *notario* litteris tradita, atque obsignata ferret; id ipsum non sponte, sed vi, ac metu, qui in virum constantem caderet, fecisse; atque adeo totum falsum, confictum, inaneque esse arbitrarentur (3). Anno 1629. cum decima octava junii mensis die eam rursus edere *declarationem*, quam an. 1622. perscripserat, decrevisset; idque, ita ut fit, enunciari, spargique in vulgus cœpisset, septimoque idus Decembris certior a Card. Richelio factus esset, placere Regi, ut pax in Sorbonæ Collegio servaretur: dissensiones tolli *declaratione* illa non posse: quare conscribi, publicarique accuratiorem alteram oportere; *declarationem* secundam ab eodem Cardinali, ut ferunt, *dictatam* descripsit, atque *consignandam ad notarios detulit* (4). Erat hæc illius *declarationis* summa. Eorum, quæ libello *de Ecclesiastica & Politica Potestate* continerentur, nonnulla a malevolis abripi in pejorem partem. Hoc se omnibus testatum esse, perspectumque cupere. Voluisse semper, velleque se, ut libellus idem Ecclesiæ Catholicæ Ro-

 manæ,

1 Confer Carolum DuPlessis *ibid. pag.* 301.
2 *Tom.* 1. *defens. Richer. pag.* 22. *edit. Colon. an.* 1701.
3 DuPlessis d'Argentre *ibid. pag.* 302.
4 *Tom.* 1. *defens. Richer. p.* 22. *edit. Colon. an.* 1701.

manæ, Sedisque Apostolicæ judicio *subjiciatur*; eoque se vehementer angi, quo intelligeret, esse quosdam, qui imminutam ab se Pontificis, Præsulumque Ecclesiasticorum potestatem fuisse contenderent. *Propositiones* quascumque, *quatenus* Ecclesiæ Catholicæ, *Apostolicæ*, *& Romanæ judicio*, *ut sonant*, *contrarias*, vehementer ab se non *improbari* modo, sed etiam *condemnari*. Id se non coactum, sed sponte, libereque facere (1). Interea conqueri pertinaciores Richeriani, carpere Cardinalem Richelium, vim Richerio illatam dicere. Alii contra Richerium laudare, qui colendæ pacis caussa *Declarationem* probasset; excusare; testari denique, eum non unius Apostolicæ Sedis, sed Ecclesiæ universæ, Sedisque Apostolicæ junctim censuræ, judicioque suum *subjecisse* librum, perstitisseque in sententia (2), idque *Testamento* confirmavisse, quod vicesima quarta Decembris die anno *1629. recognorit*, *concluserit*, *obsignarit* (3). Anno *1631.* cum gravi nephritidis morbo Richerius laboraret, palinodiam satis longam scripsisse fertur (4) dixisseque Doctoribus tribus, qui ipsius invisendi caussa venerant, calumnia suos inimicos agere, qui, quod ipse sponte fecisset, id factum fuisse jactitarent metu (5). Fateor autem nescire me, quæ ratio Andream Duvalium, Petavium, Argentreum, Bossuetium, Gravesonum, Nisseronum, aliosque impulerit, ut hanc palinodiam a Fontaine allatam prætermitterent, cum horum aliqui ceteras Richerii declarationes, ad depellendam invidiam, colligendas, describendasque putaverint. Quamquam ne Fontaine quidem mirari satis rationem possim, qui eam afferens, a quo demum acceperit, indicandum non existimavit. Nam quod scribit,

1 Apud DuPlessis d'Argentre *ibid. & tom. 1. defens. Richer. p. 23. edit. Colon. an.* 1701. Spondanum *Continuat. annal. Baron. ad ann. 1629. num. 1x. & Duvalium tom. 11. opp. edit. Paris. an. 1636. & tom. 111. Biblioth. Pontific. Rocaberti pag. 406. edition. Rom. ann. 1698.*

2 *Tom. 1. defens. Richer. pag. 24. edit. Colon. an. 1701.*

3 *Ibid. pag.* 31.

4 Hanc describit P. la Fontaine *t. 111. Constitutionis Unigenitus propugnata prop. xc. pag. 1194. edit. Rom. ann. 1721.*

5 Apud Duvalium *ibid.*

ſcribit, relictam eam in Muſeo fuiſſe a *moriente* Richerio, vereor, ne movere nequeat Richerianos, qui res imprimis teſtatas, recteque conſtitutas calumniando pervertere conantur. Itaque etſi tot graviſſimorum hominum teſtimoniis, Richerium *declarationem* a Cardinali Richelio propoſitam ſponte, libereque ſubſcripſiſſe conſtat; id tamen vi fuiſſe factum, non dixerunt modo, ſed etiam litterarum mandarunt monumentis. Eſt enim apud Claudium Bartholomæum Moriſotum (1): compoſitum ab Richerio fuiſſe Henrici Borbonii hortatu *de Eccleſiaſtica, & Politica Poteſtate librum*. Graviter id tuliſſe Urbanum VIII. Pontificem. Itaque primum Eſpernonio Duci, tum Cardinali Richelio promiſiſſe, ejus ſe filium, hujuſque fratrem in Cardinalium Collegium cooptaturum, modo eorum auctoritate, potentia, artibuſque Richerius aut in Romanorum poteſtatem veniret, aut revocare, quæ ſcripſerat, cogeretur. Suſceptum fruſtra hunc fuiſſe laborem ab Eſpernonio. Richelium, qui Pontifici confirmarat, eam rem ſibi curæ futuram, uſum fuiſſe Joſephi Capuccini, qui tunc Lutetiæ agebat, opera. Ab hoc igitur, qui hoſpitio Notarium Apoſtolicum in Galliam ab Urbano miſſum exceperat, quibuſque poterat modis non minus Pontifici, quam Richelio ſatisfacere conſtituerat, Richerium ad prandium fuiſſe vocatum, imprudentemque, ac nihil tale ſuſpicantem oppreſſum, armatiſque ſatellitibus adductis coactum, ut non deſcriberet modo, ſed etiam probaret παλινῳδίαν eorum, quæ libello *de Eccleſiaſtica, atque Politica Poteſtate* continerentur. Inde Richerium trementem revertiſſe domum cumque ſecum, quæ ſibi evenerant, cogitaret, ad Moriſotum ſcripſiſſe: indignum eſſe illius amicitia ſe; *ultimum ei vale dicere; ſolvi ſe, fatalemque ignaviam pænitentia, & morte expiare*. Hac ſcripta, *clauſa, obſignataque epiſtola eum inclinantem ſe, ut ego*, inquit Moriſotus, *noviſſime accepi, in vicinum menſæ thorum, cælumque aſpicientem animam emiſiſſe*. Ac de Moriſoto quidem alias. Quod autem Johannes Georgius Schelhornius

1 *Centuria II. epiſt. IX. ad Contetum pag. 16. ſeq. edit. Divionenſis an. 1656.*

hornius in Epistolam ad Cardin. Quirinum (1) Morisoti locum, lectoribus rem gratam facturus, transtulerit, ut quæ a Monarchicis Pontificiis in hominem grandævum gesta fuissent, ostenderet; tam indignum viro & sapiente, & bene morato est, ut ferri nullo modo posse videatur. Sapiens enim beneque moratus qui est, nunquam committet, ut ipsum quisquam circumventum fuisse mendaciis, quæ facile possint detegi, arbitretur. Quis vero tam est ignarus Richerianæ historiæ, ut non animadvertat, Morisoti Epistolam plenam esse mendaciorum? Imprimis ann.1631. Richerium decessisse constat (2). Quæ igitur confidentia Morisoti fuit, ut perinde de Richerio ageret, ac si anno 1633. supremum clausisset diem? Ille enim 1633. anno epistolam ad Courtetum dedit, quæ sic habet: *Jam vita Richerii nostri terminata est*. Et paullo post: *Quibus scriptis, clausaque, & obsignata Epistola, ut ego novissime accepi .... pressam recenti malo animam emisit*. Quemadmodum autem *novissime accepi* dixisset, nisi anno, quo scribebat, obiisse Richerium putasset? Expectasse vero tamdiu amicos, ut de re tanta virum Richerio devinctum certiorem facerent, suspicari qui possumus? Deinde quid illud est, quod addit *de recenti malo*? Annon Richerius anno 1629. hortatu Richelii, proponente Josepho Capuccino, *declarationem* scripsit, annoque 1631. biennio nempe postea quam scripsit, interiit? Non ergo, si ullum fuit umquam, tam recens id malum fuit, ut ejus, non ætatis, adversæque valetudinis caussa, homo *grandævus*, ut Schelhornius Morisotum sequutus jactat, & gravissimo diuturnoque nephritidis morbo laborans, periret. Est autem horum simile, quod Morisotus de Henrico Borbonio Principe (3) mentitur; cum Richerius, non Henrici Borbonii,

1 *De consilio de emendanda Ecclesia edit. Tigur. an. 1748. pag. 18. seqq.*

2 Confer *Testimonium Doctorum trium Parisiensium apud Duvalium l. c.*

3 Morisotus Ibid. „ Libellulum, *inquit*, anno salutis 1611. scripserat *De Ecclesiastica, & Politica Potestate* suadente Henrico Borbonio primo Principe. „ At Richerius in suo Testa„ mento „ *pag.* 31. *tom.* 1. *defens. edit. Colon. an.* 1701. „ Anno 1611., *inquit*, post „ solutionem Capituli Generalis Dominicanorum, rogatu, atque impulsu viri amplissimi „ Nicolai Verduni primi Præsidis curiæ Parlamenti, ego libellum *de Ecclesiastica, & Politica Potestate lucubravi* .... quem libellum publici juris feci, quando caussa Aca„ demiæ Parisiensis contra Jesuitas in amplissimo ordine perorata est „.

bonii,ſed Nicolai Verduni hortatu,atque *impulſu* id ab ſe opus fuiſſe perſcriptum tradiderit. Neque eſt verius, quod idem adjungit Moriſotus,quodque Schelhornius confirmat, *perveniſſe ad extremam ſenectutem, nempe ad annum ætatis ſuæ* 84. Richerium. Anno 1613. die 22. Novembris, ut eſt in ejus Teſtamento (1) ætatis ille annum agebat quinquageſimum tertium *cum menſe uno & duobus, ac viginti diebus*. Quare an. 1631. quo certe obiit,(2)annum ætatis 71. non 84. numerarit, neceſſe eſt. Qua quidem ex re intelligitur, tam indiligentem virum,qualis Moriſotus fuit,ut neque quot tunc annos natus Richerius fuerit, neque quo æræ Chriſtianæ anno e vita migraverit, neque cujus viri impulſu animum ad ſcriben-

1 *Pag.* 31.

2 Apud Duvalium l. c. „ Anno Domini 1631. die nona Decembris coram me Petro Le Gay ſanctæ Sedis Apoſtolicæ, & Curiæ Archiepiſcopalis Pariſienſis notario . . . Subſignato, & in præſentia teſtium infra nominandorum, comparuerunt Magiſtri Leonardus Fourment, Presbyter Curatus Parochiæ S. Jo. Evangeliſtæ Collegii Cardinalis Monachi, in Univerſitate Pariſienſi fundati, Carolus Ternois etiam Presbyter, & Theologiæ Baccalaureus . . . . & Johannes du Tour Presbyter Doctor Theologus . . . qui pro ſalute, & unione Eccleſiæ, & s. Sedis Apoſtolicæ honore, & ut integra prædicti collegii fama conſervetur, credentes ſe in conſcientia adſtrictos eſſe ad teſtandum, & declarandum, quod acceperunt, & audierunt a Venerabili viro Magiſtro Emundo Richer, dum viveret, doctore Theologo . . . . ſuper declaratione libri ſui de Eccleſiaſtica, & Politica Poteſtate ab eo a duobus annis habita, nec non proteſtatione, & ſubmiſſione ſua inter manus DD. Eminentiſſimi Cardinalis de Richelieu vivendi, & moriendi in obedientia ſanctiſſimi D. N. Papæ ob obſtruendum os maledicentium, & calumniantium contra memoriam, & famam, atque ſana conſilia dicti defuncti Richer, ea quæ ſequuntur declarant, & teſtantur. Scilicet prædictum Richer ſponte, & abſque cujuſquam impulſu, & requiſitione ſignificaſſe, & conſtanter affirmaſſe prædictam ſuam declarationem, & proteſtationem a ſe cum ampliſſima libertate, & plenaria voluntate, nec non abſque cujuſquam reſpectu factam fuiſſe, & nullas minas, nullaſque promiſſiones vim ullam apud ſe umquam habuiſſe, quatenus diceret, & declararet ea, quæ ſibi minime arridebant, aut contra mentem ſuam pugnabant; ſeque facta hac declaratione in quiete, & tranquillitate diem ſuum extremum clauſurum, eo quod beneficio illius ſibi ipſi conciliaſſet eos, qui ſibi antea infenſi, & inimici credebantur. Inſuper teſtantur prædicti Fourment, & Ternois, ſe menſe Auguſto nuper elapſo cum ipſo Richerio, poſt reſolutionem ab eo captam ſuſtinendi inciſionem, ſeque propterea ad mortem præparandi, pro debito ſui officii de prædicta declaratione, & proteſtatione egiſſe, qui quidem ea, quæ ſupra ſunt expoſita, eis reiteravit: quod nempe declarationem, & proteſtationem prædictam, quam de libro ſuo fecerat, approbabat, & eos eſſe ſuos inimicos declarabat, qui rumorem ſpargebant, ſe prædictam declarationem invitum, & contra voluntatem, aut ſententiam ſuam, ſeu propter reverentiam, atque reſpectum erga prædictum Dominum Cardinalem de Richelieu feciſſe, & habuiſſe &c. „ Quia autem præferendum his, qui præſto Richerio aderant, Moriſotum & abſentem, & qui ab aliis, quæ ſcripſit, acceperat, arbitretur? Nam quod ille ait, litteras ſe ab Richerio accepiſſe, tam verum eſt, quam eſt verum, quod ſcribit de mortuo anno 1633. eodem Richerio, quem conſtat biennio ante ſupremum obiiſſe diem. Niſi forte velimus eam eſſe Epiſtolam falſo Moriſoto adſcriptam.

bendum de Ecclesiastica Potestate librum appulerit, nec quorum caussa, quo suo sensu, quibus modis, quo tempore *declarationem* probaverit, sciret; amici Richerii nomine fortasse vix, scriptoris autem, cui sit credendum, auctoritate, ne vix quidem dignum videri. Quis enim sibi persuadeat, eum, si tam conjunctus amicitia Richerio, quam jactare solebat, fuisset, tanta in Richerianarum rerum ignoratione versari potuisse? Quod si in describendis rebus, de quibus nulla esset dissensio, quasque exploratas, cognitasque habere facile poterat, turpiter; de *παλινῳδία* differens turpius errarit necesse est, quum dogmatum Richerianorum, rumorumque vulgi studiosior investigator, quam Richerii diligens, verusque amicus esset. Nihilosecius Schelhornius, contra Doctorum Parisiensium trium, qui brevi morituro Richério aderant (1), ipsorumque Richerianæ defensionis Editorum fidem, Morisoto scriptori & minus diligenti, & male in nostros animato credendum censet.

Sed Richerii *declaratio* deterrere illos, quos supra commemoravi, scriptores, ipsumque Sarpii defensorem Franciscum Courajerum a falsa opinione non potuit. Itaque pergere, potestateque clavium *immediate, directeque toti* Ecclesiæ datam tum fuisse, cum primum Petro, inde ceteris Apostolis data fuit, acriter, vehementerque defendere. Habere namque se Patres, dixerunt, testes veritatis opinionis, & doctrinæ suæ. Tertullianum enim in eo libro, quem incripsit *Scorpiacen*, sic habere: *Memento Claves hic Dominum Petro, & per eum Ecclesiae reliquisse*. Consentire Cyprianum in ea, quæ est ad Jubajanum, epistola: Ecclesiam *enim unam esse*, dicere, *quae tenet, & possidet omnem sponsi sui, & Domini potestatem* (2) Neque diffidere Hilarium, qui *fidem*, quæ communis est universæ Ecclesiæ, claves habere regni cælestis in sexto de Trinitate libro

1 Editores Defensionis Richerianæ *tom.* 1. *pag.* 22. „ Cum color quæreretur pacis in „ collegio Sorbonico stabiliendæ, quum Richerius ne tantillum quidem umquam labefacta- „ tat &c. Ut ergo publicæ, atque privatæ pacis amantissimus, declarationem sibi a Cardinali „ Richelcio dictatam, & oblatam in ejus ædibus exscripsit, atque obsignavit in Camera „ Patris Josephi Ordinis Capuccinorum &c. „. Multa de Richerio disputant Bailletus in *ejus vita* (sed is Morisotum sequutus, errat) *Nisseronus*, aliique, quos numerare non vacat.

2 *Pag.* 203. *edit.* Oxon. an. 1682.

libro testatur . Atque illud considerari , animadvertique etiam , atque etiam oportere, quod idem addit Hilarius, *fidem, quæ Ecclesiæ fundamentum sit, Regni cælestis claves habere*. Quamobrem sic statuere : *sit fides alia , si Ecclesia* alia est futura (1) . Horum esse similia , quæ Basilius , (2) Ambrosius , (3) Chrysostomus (4) , Hieronymus (5) , Augustinus (6) , Fulgentius Gre-

1 *Lib.* VI. *De Trinit. num.* XXXVIII. *pag.*129. *tom.*II. *edit. Veneta Monachor. Congr. s. Mauri an.* 1750. Abutuntur hoc Hilarii loco Auctores *Hexaplor. ad Prop. damnatam* XC. *Quesnelli . Tom.* VI. *pag.* 646. *edit. Amstelod. an.* 1721.

2 s. Basilius *Constitut. Monastic. cap.* XXII. *num.* 5. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Monach. Congregat. s. Mauri pag.* 573.

3 Auctores *Hexaplorum loc. modo indic.* locum e *lib. de Dignitate Sacerdotali* quasi sit Ambrosii , proferunt . Confer *lib. eumdem cap.* II. *tom.* IV. *opp. s. Ambrosii in appendice pag* 438 *edit. Veneta Monach. Congr. s. Mauri an.* 1751.

4 Johannes Chrysostomus *Homilia de non anathematizandis vivis , atque defunctis num.* III. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Monach. Cong. s. Mauri pag.* 693. Ecquis tu es tantæ ,, potentiæ , & auctoritatis ? Tune enim sedebit filius Dei , statuetque oves a dextris , & ,, hædos a sinistris . *Cur tantam usurpasti dignitatem* τί οὖν τῆς τοσαύτης ἐπιλάβου ἀξίας, ,, *cujus Apostolorum cœtus tantum consors fuit* ἧς τὸ κοινὸν μόνον τῶν ἀποστόλων ἠξίωται , ,, *nec non ii , qui cum omni accuratione illorum se successores exhibent* , καὶ οἱ κατὰ πᾶσαν ,, ἀκρίβειαν τούτων ὡς ἀληθῶς γεγονότες διάδοχοι ; pleni gratiæ , & virtutis ,, ? Hæc item proferunt *ibid. Hexaplorum Quesnellianorum Conditores* .

5 *Lib.* I. *advers. Jovinian. tom.* IV. *opp. edit. Paris. Martianæi Monachi Congregationis s. Mauri pag.* 168. ,, Cuncti claves regni cælorum accipiunt , & ex æquo super eos ,, Ecclesiæ fortitudo solidatur .

6 Auctores Hexaplorum *ibid. pag.* 636. *Hujus propositionis veritatem constanter a Patribus , veteribusque Theologis agnitam , testimoniisque eorum confirmatam* , scribunt , *excommunicandi potestatem partem esse potestatis clavium s. Petro , Apostolisque tributam, atque hanc potestatem tunc fuisse datam immediate, ac directe Ecclesiæ.* Iidemque Quesnelli sententiam explicantes, sic statuunt: eum in libro, quem inscripsit: *Vains Efforts des Jesuites. Ed.a.*1713. *art.*X. *p.*132. ostendisse : *qu'on ne pouvoit en conclure, que le pouvoir des clefs dût estre exercé par les simples fideles* : ,, j' ai dit positivement le contraire, *ce sont* ,, *ses termes* , & j' ai exclus expressement tout laïque , tout simple fidele , tous ceux , en un ,, mot, qui ne sont ni Eveques, ni Prêtres , en disant , que l'Eglise a l'autorite d'excommu- ,, nier pour l' exercer par les premiers pasteurs ,, . At hæc si ita se habent , ut ipse scribit , quid caussæ est , cur non Præsulibus , sed Ecclesiæ eam potestatem datam scribat , totque Patrum testimonia colligat , producatque , quibus Ecclesiæ eam auctoritatem tributam fuisse possit evincere ? Atque Quesnellus , quique ejus defensionem sibi suscipiendam putarunt , Richerium imitari videntur . Qui cum Cap. I. *libelli de Eccl. & Polit. Potest. p.* I. dixisset: *Jurisdictio Ecclesiastica primario , ac essentialiter Ecclesiæ , Romano autem Pontifici , atque aliis Episcopis ministerialiter tantum , sicut facultas videndi oculo , convenit* , idque confirmare conatus esset hoc modo : *vulgare est , atque indubitatæ fidei axioma , Deum & naturam prius , atque immediatius ad totum suppositum , quam ad aliquam partem suppositi, quamvis nobilissimam, intendere . . . schola Parisiensis hoc infallibili munita firmamento congruenter ad mentem omnium antiquorum doctorum Ecclesiæ perpetuo, constanterque docuit : Christum fundando Ecclesiam , prius , immediatius , atque essentialius claves , sive jurisdictionem toti dedisse Ecclesiæ , quam Petro , seu quod eodem redit : claves toti contulisse Ecclesiæ , ut per unum ministerialiter exercerentur* . Quandoquidem tota Jurisdictio *primario , proprie , ac essentialiter Ecclesiæ convenit , Romano autem*

(1), Gregorius (2), Beda (3) scribunt. Constare item, Patres Con-

tem Pontifici, atque aliis Episcopis instrumentaliter, ministerialiter, & quoad executionem tantum, sicut facultas videndi oculo; hisce dictis eum locum Pauli *ex epist. ad Cor. 1. cap. III. v. 21. omnia vestra sunt &c.* laudasset, cumque ab Andrea Vallio vapulasset, quasi democraticam esse constituisset gubernandæ Ecclesiæ rationem; tum calumnia Vallium egisse respondit *demonstr. cap. 1. pag. 3. qua calumnia sola lectione capitis secundi libelli de Eccl. & Pol. pot.* propulsari posset: propterea quod hoc sit ejusdem secundi capitis argumentum: *Christus immediate, ac per se claves, sive jurisdictionem ordini Hierarchico contulit, per immediatam & realem missionem omnium Apostolorum, & discipulorum*; atque hae eodem ipso secundo in capite leguntur: ,, Cum Dominus noster, *cap. XVI. Matthæi*, verbo futuri temporis claves nomine totius Ecclesiæ B. Petro sic despondisset, *& ego tibi dabo claves &c.* tum demum eas actu ordini Hierarchico confert: Primum *Matth. cap. XVIII.* ubi Ecclesiam sibi sufficientem, & architectonicen ita constituit: *dic Ecclesiæ*: Secundo per realem missionem &c. quando igitur missio vera, & realis est collatio jurisdictionis auctore Apostolo *cap. x. ad Roman. Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?* Christus autem omnes Apostolos, atque discipulos, qui Episcopalem, & Presbyteralem ordinem referebant, immediate, & individue, & collective misit, sicut a Patre suo, idest cum justa, & spirituali auctoritate ad Ecclesiam gubernandam necessaria, missus fuerat: consurgit: totum ordinem Hierarchicum Episcopali, & Sacerdotali ordine constantem immediate, proportionate tamen, & subordinate, suam potestatem, & jurisdictionem, hoc est facultatem regendi Ecclesiam, a Christo derivare: quemadmodum in Galliis inferiores judices, ac magistratus, quamquam subditi Parlamentis, æque tamen immediate auctoritatem suam e Rege Christianissimo mutuantur, quam ipsa Parlamenta ,, : Hinc autem constare ait: *Se, quando dicit claves datas Ecclesiæ, nominatim de Sacerdotali Ecclesia, aut ordine Hierarchico loqui, cui soli Dominus Sacerdotium suum cum facultate regendi Ecclesiam credidit.* Ac si hoc Richerio erat in animo, cur demum capite superiore dixerat: toti Ecclesiæ *prius, immediatius, essentialius datas fuisse claves, Romano autem Pontifici, atque aliis Episcopis instrumentaliter, ministerialiter, & quo ad executionem tantum, sicut datur facultas videndi oculo?* Nam pugnant hæc quidem, ut est sapienter a Petavio animadversum, & datas *esse toti Ecclesiæ immediatius, prius, essentialius claves, instrumentaliter vero, atque ministerialiter Episcopis: & solis Sacerdotibus, seu ordini Hierarchico tantum eam esse potestatem datam.* Et: solis Sacerdotibus fuisse, ordine servato, tributam. Confer Petavium *lib. III. de Hierarch. Eccles. c. XV. pagin. 887. seqq. & cap. XVI. pagin. 893. seqq. tom. III. Theolog. dogm. edit. Paris.* Sed age videamus, quibus non Richerius modo, sed etiam Quesnelius, Quesnellique asseclæ Augustini locis abutantur. Afferunt ergo illi hæc s. Doctoris ex *Comment. in Ps. CVIII. verba*: ,, Quædam dicuntur, quæ ad Apostolum Petrum proprie pertinere videntur, nec tamen illustrem habent intellectum, nisi cum referuntur ad Ecclesiam, cujus ille agnoscitur in figura gestasse personam, propter primatum, quem in discipulis habuit; sicut est: *tibi dabo claves &c.* & siqua sunt hujusmodi ,, . Sunt autem horum verborum similia, quæ adhibet idem S. Doctor *Tract. L. in Johan. Tract. CXVIII. Tract. CXXIV. serm. CXIII. de verbis Domini. Serm. CVI. de diversis. Lib. III. de Bapt. cap. XVIII. & lib. VI. & lib. VII. cap. 21.* quæ fere omnia *ex Demonstration. II. cap. libelli Richeriani pag. 10. seqq.* mutuati sunt auctores *Hexaplor. ibid. pag. 636. seqq.* Quesnelius *septieme memoire edit. an. 1716. pag. 84. seqq. ad Prop. XC.* aliique.

1 *Lib. II. de remiss. peccat. cap. XX. pag. 182. edit. Veneta an. 1741.* ,, Hinc est, quod etiam cum B. Petro, hoc est Ecclesia sua, in terra ligandi, solvendique tribuit potestatem &c.

2 *Lib. VI. cap. III. exposit. in lib. 1. Regum tom. III. opp. edit. Paris. ann. 1705.* ,, Quod antiquis nusquam dicitur, modo universalis Ecclesia dicitur: *quodcumque ligaveris super terram &c.* ,, *pag. 387.*

3 *In cap. XXIII. Joh. tom. V. pag. 622. & in cap. XV. Matth. pag. 52. &c.*

Concilii (1) Arelatensis, quod anno 314. celebratum est, in eadem fuisse sententia.

Ego vero miror quid sit, quod Tertullianum, Cyprianumque sui erroris testes appellent ii, qui cum tam esse peritos rerum se, tamque versatos in veterum monumentis jactent, ut alios interdum, quasi antiquitates ignorent Ecclesiarum, impudenter insectentur, ac lacerent; tum aut non animadverterint, aut se non animadvertisse simularint, quæ de tributa Petro ligandi, solvendique potestate libris eorum Patrum, quorum abuti auctoritate solent, continerentur. Sed age, quid majores nostri hac de re scripserint, & quo demum sensu intelligenda sint, quæ ab adversariis proferuntur, testimonia, videamus. Fateor igitur, in Ecclesia Catholica esse solvendi ligandique, hoc est clavium, potestatem. At illud disquirendum est, eane in omnibus membris, an in Præsulibus tantum, an in capite potissimum universæ Ecclesiæ, auctoribus Tertulliano, atque Cypriano, insit. Quis autem tam est insanus, ut fuisse, Tertulliani, Cyprianique sententia, omnibus membris Ecclesiæ a Christo tributam tantam, tamque excellentem potestatem putet? Ac Tertullianus quidem cum in libro de Pudicitia, tum in iis, quos de Præscriptionibus hæreticorum, deque Monogamia publicavit, Petro, in quo ædificata Ecclesia est, traditam fuisse, defendit, solvendi, ligandique auctoritatem (2). Immo vero adeo acriter studuit partibus Cataphrygarum, ut jus Petri in posteros manasse inficiaretur (3). Quemadmodum ergo inducere in animum potuit, ut claves *universæ Ecclesiæ corpori* datas fuisse existimaret? Itaque sibi si constitit, quod *per Petrum Ecclesiæ relictas claves* (4) fuisse dixit, hoc modo intellexerit necesse est, ut Petrum, non quasi legatum, sed velut supremum post Christum, & sub Christo rectorem, moderatoremque Ecclesiæ consequutum fuisse clavium potestatem arbitraretur. Cumque quod in capite, prin-

 cipe-

1 *Tom. 1. Concilior. edit. Hard. pag. 261.*

2 Confer, quæ descripsi Tertulliani testimonia *pag. 64. hujus vol. & pag. 133. not. 1.*

3 Vide *pag. 64. hujus vol.*

4 Scorpiaces *cap. x. pag 456. edit. Paris. an. 1675.* „ Nam etsi adhuc clausum putas cæ„ lum, memento claves ejus hic Dominum Petro, & per eum Ecclesiæ reliquisse, quas hic „ unusquisque interrogatus, atque confessus feret secum.

cipeque communitatis est, hoc dici commode tributum communitati, cujus caussa Principi est tributum, possit; sciretque Tertullianus, fuisse hoc genus auctoritatis ob utilitatem Ecclesiæ Petro, successoribusque datum; Ecclesiæ per Petrum regni cælorum claves fuisse relictas testatus est (1).

Eademque ratione est Cypriani explicandus celebris ille ex epistola ad Jubajanum, de Ecclesia tenente omnem sponsi sui, ac Domini potestatem, locus. In ea namque epistola Cyprianus Petro claves fuisse datas, auctoritatemque ligandi in ejus successores divino jure, non Ecclesiæ decreto, manasse, atque in ceteros Episcopos *ex parte* redundasse tradit (2).

Jam

1 Quamquam eo in loco Tertullianus *latiore* sensu de clavibus Regni Cælorum, non strictim, presseque disserit. Non enim clavium nomine potestatem illos ligandi, atque solvendi, hoc est administrandæ, regendæque Ecclesiæ, & absolvendorum eorum, qui peccarint, si eos scelerum pœniteat, coercendorumque censuris eorum, qui sese corrigi, emendarique non sinant; sed aperiendarum sibi cæli januarum confessione, ac martyrio facultatem indicat. De quo quidem genere clavium nulla esse potest contentio. Atque huc sane illius sententia illa pertinet: *Quas (claves) unusquisque interrogatus, atque confessus feret secum*. Simile autem est horum, quod habet in libro *de anima cap.* LV. *&* LVI. *pag.* 304 „ Perpetua „ fortissima martyr sub die passionis in revelatione paradisi solos illic commartyres suos „ vidit; nisi quia nullis romphæa paradisi janitrix cedit, nisi qui in Christo decesserint. „ si crucem tuam tollas, & sequaris Dominum, ut ipse præcepit, tota paradisi clavis tuus „ sanguis est „. Quod autem Tertullianus in alium sensum, more suo, transtulit, id in *Ecclesiasticam potestatem*, de qua aliis in locis, ut demonstravimus, disputat, contorquere velle, hominum quidem est, non illustrandæ veritatis caussa, sed involvendæ, implicandæque scribentium. Quod si nihilo secius adversarii de *Ecclesiastica potestate* Tertullianum egisse pergent dicere, jam hoc concedant necesse est: *unicuique interrogato*, atque *confesso*, sive Sacerdos sit, sive laicus, fas esse absolvere, ac ligare, seu peccata dimittere, ac retinere, censurisque ad officium alios redire cogere. Quam rem absurdam imprimis, falsamque iidem ipsi, contra quos disputo, vehementer negant.

2 Etsi Cyprianus *epist.* LXXIII. *quæ est ad Jubajanum pag.* 203. *edit. Oxon. ann.* 1682. „ Ecclesiam esse unam, quæ tenet, & possidet omnem sponsi sui, & Domini potestatem „, dicit; tamen quo sensu diceat, ipse per se explicavit. Paullo enim ante de Petro disserens *pag.* 200. „ Petro primum, *inquit*, Dominus, super quem ædificavit Ecclesiam, & unde „ unitatis originem instituit, & ostendit, potestatem istam dedit, ut inde solveretur „ in cælis, quod ille solvisset in terris. Et post resurrectionem quoque ad Apostolos lo„ quitur, dicens: *sicut misit me pater, & ego mitto vos* &c. Unde intelligimus nonnisi in „ Ecclesia præpositis, & in Evangelica lege, ac dominica ordinatione fundatis licere bap„ tizare, & remissam peccatorum dare, foris autem nec ligari aliquid posse, nec solvi, „ ubi non sit, qui aut ligare possit aliquod, aut solvere. Nec hoc frater carissime sine „ scripturæ divinæ auctoritate proponimus, ut dicamus certa lege, ac propria ordinatio„ ne divinitus cuncta esse disposita, nec posse quemquam contra Episcopos, & Sacerdotes „ usurpare sibi aliquid, quod non sit sui juris, & potestatis „. Petro igitur primum, quem centrum unitatis fatetur fuisse, tum ceteris Apostolis potestatem clavium a Christo, non omni Ecclesiæ, tributam Cyprianus censet; quare etiam summo Pontifici maxime, quem alibi Petri successorem dicit, indeque reliquis Episcopis, qui Apostolis successerunt; non

antequam

Jam de Hilarii loco satis multa disputata a nobis sunt, cum de *Primatu* Petri adversus Protestantes ageremus (1).

Quod ex Basilii libris obiiciunt, fateor me nescire, quorsum evadat. Quid enim? An Quesnelli asseclæ, pares esse Episcopos ceteros Pontifici Romano censent? Nam habet locus ille Basilii hoc modo: *Omnibus deinceps Pastoribus, ac magistris eamdem tribuit* (ac Petro) potestatem, cujus quidem *rei signum est, quod omnes similiter, atque ille, ligent, ac solvant*. Ita si censent, jam desinant devotos se esse Apostolicæ Sedi, Principatusque defensores, dicere, cumque Britannis sese sentire confiteantur. Sin minus, illud omnino nobis concedant, Basilii locum ad rem minime pertinere. Non enim quærimus, Episcopis ne omnibus, Præpositisque ligandi, solvendique potestas, limitibus tamen quibusdam, finibusque constricta, insit; id namque nemo unquam negavit Orthodoxorum. De hac autem agit Basilius. Alioquin auctoritatem Abbatum, de quibus ibidem loquitur, æquasset auctoritati Petri, qua re nihil dici, excogitarique potest absurdius. De summa nunc in Ecclesia potestate disserimus, deque hac oritur inter nos quæstio, Petro ne, ejusque successori Romano Pontifici Ecclesiæ capiti, an toti Ecclesiæ, hoc est omnibus Christianis, tributa fuerit. Jam vero Basilius (2) Petro eam fuisse tributam affirmavit. Qua ex re concludi facile potest, eam ipsam in Petri successores, non in corpus Ecclesiæ manasse. Neque enim Christus illud reipublicæ genus constituisse censendus est, quod Petro vita functo funditus tolleretur. Si ergo unum Ecclesiæ caput, Basi-

autem toti Ecclesiæ, ita ut in ea auctoritas tanta insit, sintque ejus instrumenta ministri sacrorum. Caput autem Ecclesiarum, & radicem; atque adeo auctoritatis, potestatisque clavium possessorem Romanum Episcopum agnoscens Cyprianus „ Nos autem, *inquit epistola eadem* „ *pag.* 196. qui Ecclesiæ unius caput, & radicem tenemus, pro certo scimus, & fidimus, „ nihil illic extra Ecclesiam licere &c. Sed de potestate clavium Romano Præsuli, ceterisque Episcopis, non universæ Ecclesiæ, competente, confer quæ disputata a Cypriano sunt, a nobisque in tom. IV. hujusce operis translata *pag.* 327. *not.* 1. & *pag.* 435. *not.* 1. & 2. *pag.* 347. *not.* 3. & *pag.* 546. *not.* 1. & 2. & *volumine hoc quinto pag.* 70. *seqq.* De Cypriani ejusdem ex *libro de Unitate Ecclesiæ* loco, quo Paulus Sarpius, ejusque Adnotator Courayerus *lib.* II. *Hist. Concil. Trident. pag.* 240. *tom.* 1. *edit. Basileensis an.* 1738. abutantur, satis est supra *pag.* 89. *seqq.* disputatum.

1 Confer Hilarii testimonia *pag.* 135. *hujus vol. not.* 1. & *pag.* 168.

2 *Pag.* 136. *not.* 2. *hujus volum.* Vide quæ scripsi *pag.* 202. *not.* 1. *ejusdem volum.*

Basilio teste, Petrum designavit Christus, eoque pacto Monarchicum esse Ecclesiæ statum, vivo eodem Apostolo, voluit, Monarchicum item perpetuo ut maneret, voluerit, necesse est.

De Ambrosio (1) autem quid dicam, cujus est de summa post Christum Petri auctoritate luculentissimum testimonium? Quod si in libro de dignitate Sacerdotii hæc leguntur: *Et oves, & gregem non solum B. Petrus suscepit, & cum eo illas nos omnes suscepimus*, animadvertendum adversariis omnino erat, neque eum librum Ambrosio tribuendum, neque tam ineptum habendum illius auctorem esse, ut pares omnes Episcopos auctoritate Petro esse judicaret. Oves enim Episcopis quibusque adsignatas esse, non modo non negamus, sed etiam libenter concedimus. At de summa in Ecclesia potestate nobis est, ut diximus, quæstio: quam ab Ambrosio, Auctoreque libri de Sacerdotii dignitate omnibus Episcopis æqualem fuisse attributam, numquam credam.

Quod de Ambrosii dixi, hoc idem est de Chrysostomi, deque Hieronymi (2) locis dicendum. Quamquam Chrysostomi sententiam cum dogmate Ecclesiæ possit; cum adversariorum autem errore componi nullo modo possit.

Multa sunt Augustini variis ex libris ab accusatoribus nostris congesta loca, quibus hoc demonstrari, efficique videtur: Ecclesiæ fuisse a Christo ligandi, solvendique per Petrum, qui figuram Ecclesiæ gereret, potestatem factam. At is quidem Doctor eo consilio hæc esse scribenda putavit, non quo Petrum, quasi legatus Ecclesiæ esset, id genus auctoritatis consequutum existimaret; sed quo Ecclesiæ nomine eum claves accepisse crederet, ut Ecclesiæ ipsius moderatorem: ea videlicet ratione, qua fit, ut Rex populi nomine gladium deferat, propterea quod quidquid habet splendoris, ac virium, hoc totum ad reipublicæ commodum, defensionemque convertere omnino debeat. Neque enim alio spectare potest Augustini oratio, ut qui Petrum personam Ecclesiæ ges-

1. Vide *pag. 138. hujus volum. n. 1.*
2. Vide *pag. 137. hujus vol. not. 3. & pag. 138. not. 2. & pag. 168. seq.*

gessisse scripserit, quod Ecclesiæ, Apostolorumque princeps esset (1).

Quæ

c Augustini, quibus adversarii abutuntur, loci, quemadmodum intelligi debeant, explicavi *pag. 191. seq. hujus vol.* cum contra Marcum Antonium de Dominis Apostatam disputarem. Ceterum qui plura volet, is consulat Bellarminum *lib. 1. de Romano Pontifice cap.* 118. *pag.* 276. *edit. Veneta an.* 1721. *tom.* 1. & Fontaine *in Propos.* xc. *constitut. Unigenitus cap.* 11. *pag.* 1173. *seqq. tom.* 111. *edit. Rom. an.* 1721. Animadvertendum autem est, me, cum Augustini de *clavium potestate* sententiam *pag.* 191. contra Spalatensem exponerem, satis habuisse, si potestatem illam Petro fuisse datam, auctore Augustino, demonstrarem, quod hæc summa disputationis esset; inde vero in successores, Ecclesiamque reliquam, hoc est in Præsides sacrorum, qui præcipuam Ecclesiæ partem constituunt, fuisse propagatum ostenderem. Nunc autem ne quis putet Ecclesiæ nomine Augustinum, non Præsides sacrorum, sed Ecclesiam universam, sive orthodoxos omnes intellexisse, afferam in medium illius de auctoritate Præsulum ceterum Christianorum loca. Igitur *epistola* 53. *al.* clxv. *ad Generosum n.* 2. *pag.* 91. *tom.* 11. *opp. edit. Antwerp. ann.* 1701. „ Si ordo, „ *inquit*, Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & vere salubri„ ter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesiæ figuram gerenti, Dominus ait: *super* „ *hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam &c.* Petro enim successit Linus, Lino Cle„ mens &c. „ Quid autem est *figuram gessisse Ecclesiæ Petrum*, *nisi caput fuisse*, *principemque* Ecclesiæ constitutum a Christo, adeoque in eo *ædificatam Ecclesiam ipsam*, atque ita traditas claves cælorum regni fuisse, ut iis, eo decedente, successores potiti fuerint, quorum seriem, Donatistas auctoritate tanta repressurus, Augustinus recenset? Nam si Petrum in *figura* tantum expressisse Ecclesiam, eique a Christo Ecclesiæ nomine dictum fuisse, *super hanc petram ædificabo Ecclesiam*, putasset, lapsus pueriliter sane fuisset, propterea quod existimasset: *super Ecclesiam fundatam fuisse Ecclesiam*, qua re nihil dici potest absurdius. Neque *Petra* nomine Christum seipsum indicasse, hoc loco censuit, cum a Christo dicta hæc *Petro* fuisse testatus sit, indeque Petrum præcelluisse ceteris in Ecclesia, idque excellentiæ genus in successores transfudisse demonstraret. Quod si in Petrum ea verba cadunt, inque successores, cadant item consequentia: *Et tibi dabo claves &c.* necesse est; qua ea re intelligitur, præcipuam clavium potestatem Petro fuisse a Christo, successoribusque datam, figuræque nomine caput, ac principem indicari Ecclesiæ. Nam ut Princeps rem universam publicam, ita caput Ecclesiæ, cujusmodi fuisse Petrum, esseque illius successores constat, Ecclesiam exhibet, figuraque proinde Ecclesiæ hoc quidem sensu, Augustini judicio, dici potest. Neque vero aliorsum rem accipere Augustinus poterat, cum sæpe Innocentii I. Pontificis Maximi Epistolam ad Carthaginiensem Synodum laudarit, (vide Augustini *lib. De Peccat. Origin. contra Pelag. cap.* viii. *pag.* 171. *tom.* x. *opp. edit. ejusd.* & *lib.* 11. *contra duas Epistolas Pelagianor. cap.* 111. *seq. pag.* 287. *tom. eod.* & *lib.* 1. *contra Julian. cap.* iv. *pag.* 331. *seq. tom. eod.*) a quo Innocentio res est omnis diligentissime explicata, *Epistola inter Augustinianas* clxxxi. *al.* xci. *pag.* 481. *tom.* 11. *edit. ejusd.* Sic enim eam epistolam orditur Pontifex: „ In requirendo de his rebus, quas omni cum sol„ licitudine decet a Sacerdotibus . . . antiquæ traditionis exempla servantes . . . nostræ Re„ ligionis vigorem non minus nunc in consulendo, quam antea cum pronunciaretis vera „ ratione firmastis, qui ad nostrum referendum approbastis esse judicium, scientes quod „ Apostolicæ Sedi (cum omnes hoc loco positi ipsum sequi desideremus Apostolum) de„ beatur, a quo ipse Episcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emersit. Quem se„ quentes tam mala damnare novimus, quam probare laudanda. Vel id vero, quod pa„ trum instituta sacerdotali custodientes officio non censetis esse calcanda, quod illi non „ humana, sed divina decrevere sententia, ut quidquid, quamvis de disjunctis, remo„ tisque provinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad hujus Sedis notitiam „ perveniret, ut tota hujus auctoritate justa quæ fuerit pronunciatio firmaretur, inde„ que sumerent ceteræ Ecclesiæ, veluti de natali suo fonte, atque cuncta procederent,

„ &

Quos Fulgentii ex altero *de Remissione Peccatorum*(1), exque eo, qui de *fide ad Petrum* (2) inscribitur, libro opponunt locos, similes esse video superiorum. Sic enim Fulgentius disputat, ut discipulum Augustini possis agnoscere. Itaque eodem sunt ejus verba explicanda modo, quo tot illæ Augustini sententiæ, quibus post Magdeburgenses (3) Centuriatores; post Spalatensem (4) Apostatam, post Richerium denique, Quesnellus, sociique abutuntur. Nam quod Fulgentius statuit, *Beato Petro, hoc est Ecclesiæ, fuisse ligandi, solvendique* potestatem datam (5), non eo statuit, quo omnibus Ecclesiæ membris id juris tributum, universamque proinde Ecclesiam hac tanta auctoritate præditam esse arbitraretur;

„ & per diversas totius mundi regiones puri latices capitis incorrupti manarent, quid „ præciperent, quos abluerent, quos veluti cœno inemundabili sordidatos mundis digna „ corporibus unda vitaret „. Neque vero hanc solum, sed alteram etiam Innocentii, quæ est ad Synodum Milevitanam, epistolam, exstatque *eod. tom.* II. *opp. Aug. epist.* CLXXXII. *al.* XCIII. *pag.* 486. Augustinus cum laude commemoravit, qua quidem in epistola *n.* 2. hæc leguntur: „ Diligenter, & congrue Apostolici consulitis honoris arcana, honoris, „ inquam, illius, quem præter illa, quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium Ec„ clesiarum, super anxiis rebus quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ for„ mam secuti, quam toto semper ab orbe mecum nostis esse servatam. Verum hæc missa „ facio, neque enim hoc vestram credo latere prudentiam, qui id actione firmastis, nisi „ scientes, quod per omnes Provincias de Apostolico fonte petentibus responsa semper „ emanent. Præsertim quoties ratio fidei ventilatur, arbitror omnes fratres, & Coepi„ scopos nostros, nonnisi ad Petrum, id est sui nominis, & honoris auctorem referre de„ bere, velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus Ec„ clesiis in commune prodesse. Fiant enim necesse est cautiores, cum inventores malo„ rum ad duplicis relationem Synodi, sententiæ nostræ statutis viderint ab Ecclesiastica com„ munione sejunctos „. Quid est autem, nisi hoc est vendicare sibi, ob tributas S. Petro a Christo claves, præcipuam ligandi, solvendique in Ecclesia potestatem? Itaque Augustinus ipse *epist.* XLIII. *al.* CLXII. *pag.* 69. in Romana Ecclesia *semper Apostolicæ Cathedræ principatum* viguisse scribit. Principatum autem Pontificis caussa eidem attribuit, quem esse Petri successorem norat. Confer ejus *epist.* CCIX. *ad Cælestinum al.* CCLXI. *n.* IX. *pag.* 593. & *lib.* I. *cap.* I. *contra duas epistolas Pelagianorum ad Bonifacium Rom. Eccl. Episc. pag.* 271. *tom.* X. De reliquis vero Præsidibus sacrorum, Ecclesiarumque præpositis agit pluribus in locis Augustinus, quos omnes non modo describere, sed ne numerando quidem recensere possum. His autem ubique dimittendorum delictorum, ac ligandi, solvendique potestatem competere, & quidem institutione divina, scribit; plebi autem numquam, id quod adversarii quidem negant. Quamobrem Ecclesiæ nomine, ut dixi, non Ecclesiam universam, sed potiorem Ecclesiæ partem intellexerit, necesse est.

1 *Cap.* XX. *pag.* 282. *edit. Veneta an.* 1741.

2 *Cap.* III. *num.* XXXVII. *pag.* 233. „ Pœnitentia peccatori tunc prodest, si eam in Ec„ clesia Catholica gerat, cui Deus in persona B. Petri ligandi, solvendique tribuit po„ testatem „.

3 *Centuria* V. *cap.* IV. *pag.* 380. *seqq.*, & *pag.* 408. *tom.* 1. *edit. an.* 1560.

4 Vidi quæ supra dixi *pag.* 190. *seq. hujus vol.*

5 *Cap. eod.* XX. *lib.* II. *pag.* 182.

tur; sed quo sciret, ligandi solvendique vim, ac potestatem Petro a Christo Servatore datam, divina institutione, ac voluntate in Pontificem Maximum, inque ceteros Præsides sacrorum christianorum, ea, quam alio loco opportune demostrabo, ratione, manasse; dicique propterea posse, *Ecclesiam habere, seu esse in Ecclesia* (1) potestatem illam; quod Præsides ipsi sacrorum, quibus eadem inest, potiorem Ecclesiæ partem constituant. Quare si vicesimo secundi *de Peccatorum remissione* libri capite dixit: *eam fuisse Beato Petro, hoc est Ecclesiæ* potestatem tributam, id certe alibi ita explicavit (2), ut se de potestate, quæ in Ecclesia sit, non quæ ab universis membris Ecclesiæ obtineretur, loquutum fuisse ostenderet. Nam si Regno, Publicæve Rei jus esse dicimus, quod uni in absoluta Monarchia Regi, in Aristocratia vero solis optimatibus competit; quid est, quod Ecclesiæ illud tributum Fulgentius dicere nequiret, quod capiti, ac fundamento Ecclesiæ Petro, ejusque deinceps (3) successo-

1 *Lib. 1. de Remiss. Peccatorum cap. xix. pag. 169.* „ In sola Ecclesia Catholica da„ tur, & accipitur remissio peccatorum, quam ipse sponsus dicit esse columbam suam . . . „ quam super Petram fundavit, cui etiam potestatem ligandi, solvendique concessit, sicut „ B. Petro veritas ipsa veraciter repromittit dicens: *Tu es Petrus &c.*

2 Constat id quidem ex modo descripta Fulgentii de Petro sententia. Petro namque *veraciter* ab ipsa *veritate* repromissam *clavium* potestatem fuisse scribit. Quinetiam cum eum *epist. 11. ad Galiam viduam pag 74. edit. ejusd.* non ob eiam certe caussam, quam ob ea verba *Tu es Petrus &c.* præpositum Zacchæo fuisse dicat, satis ostendit, Petro summam post Christum in Ecclesia tributam auctoritatem.

3 Confer *serm. 1. de Dispensatoribus pag. 248.* „ Servorum, quos populo suo præpo„ suit, Dominus speciale volens officium demonstrare, ait, quod in Evangelio audivimus. „ *quis putas fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus supra familiam* „ *suam, ut det illis in tempore tritici mensuram* &c. Quis est iste Dominus, fratres? Chri„ stus sine dubio, qui suis discipulis ait, *vos vocatis me magister, & domine &c.* Quæ „ est etiam hujus Domini familia? Nimirum illa est, quam ipse dominus de manu inimici „ redemit . . . Hæc autem familia sancta est Ecclesiæ Catholicæ, quæ per orbem terræ co„ piosa fertilitate diffunditur, & redemptam se pretioso sui Domini sanguine gloriatur. „ *Filius enim hominis*, sicut ipse ait, *venit non ministrari, sed ministrare &c.* Ipse est „ etiam pastor bonus, qui animam suam posuit pro ovibus suis. Grex enim boni pastoris „ ipse est familiæ redemptoris. Dispensator vero quis sit, quem oportet esse fidelem pa„ riter, & prudentem, Paulus nobis ostendit Apostolus, qui de se, suisque sociis loquens ait: „ *sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Hic jam* „ *quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Ne quis autem nostrum solos „ Apostolos dispensatores factos existimet . . . Ipse Beatus Apostolus Episcopos quoque dis„ pensatores esse ostendens, ait: *oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dis*„ *pensatorem.* Servi ergo patrisfamilias sumus, dispensatores Domini sumus, mensuram „ tritici, quam vobis erogemus, accepimus „.

cessoribus, ac Præsidibus, ita ut indicavi, ceteris sacrorum tributum crederet? Itaque quod alicubi de Ecclesia dixit, hoc alibi de Petro imprimis, tum de Apostolis, quos Ecclesiæ fundamenta vocat, post de Episcopis (1), præcipueque de Pontifice Maximo dixit, cujus caussa Romanam Ecclesiam totius mundi cacumen (2) appellavit, ut qui demum, sua sententia, potestate clavium instructi essent, intelligeretur.

A Gregorio expectare Quesnelliani opem fortasse possunt, impetrare certe non possunt. Est enim illius eadem, ac reliquorum Pontificum, de præcipua Petri, successorumque in Christiana republica potestate sententia (3). Quare quod Hexaplorum conditores opponunt, esse quædam in libris Gregorii, quæ illius successoribus non probentur, convicium sane est plenum calumniæ, ac mendaciorum. Quid enim proficisci ex Sedis Apostolicæ defensore potuit, quod non dignum Romanæ Ecclesiæ majestate, iis, qui deinceps floruerunt, Pontificibus videretur? Ac locus e sexto Commentariorum in Historiam Regum libro, quo maxime loco adversarii confidunt, nihil nobis negotii exhiberet, etiamsi Gregorio acceptus referendus esset. At Gregorio auctore aut scriptos, aut publicatos libros illos Commentariorum, quis credat, quos idem ipse Gregorius injussu quidem suo conscriptos fuisse testatus (4) aliquando est;

1 Confer *notat. superiorem, & lib. II. de verit. prædest. & grat. cap.* XXII. *num.* 38. *pag.* 215. ubi *Quantum*, inquit, *ergo pertinet ad hujus temporis vitam, constat quia in Ecclesia nemo Pontifice potior, & in seculo nemo Christiano Imperatore celsior invenitur. Sed non ideo quilibet Episcopus vas misericordiæ putatur in gloriam præparatum, quia Pontificali militia fungitur, sed si pro grege sibi credito sollicitus semper invigilat &c.*

2 *Epist.* XVII. *seu lib. ad Pet. Diaconum cap.* XI. *pag.* 135. „ Duorum magnorum luminarium, Petri scilicet, Paulique verbis tamquam splendentibus radiis illustrata, eorumque decorata corporibus Romana, quæ mundi cacumen est, tenet, & docet Ecclesia &c.

3 Confer quæ scripsi supra *pag.* 187. *hujus vol.*

4 Hosce commentarios a Claudio Gregorii discipulo perscriptos fuisse constat. Consule *lib.* XII. *epist.* XXIV. *ad Johannem Subdiaconum pag.* 1195. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Monachor. Congr. S. Mauri an.* 1705. quo in loco hæc præter cetera reperiuntur: „ Quæ „ cum mihi (Claudius) legisset, inveni dictorum meorum sensum valde inutilius fuisse per„ mutatum „. Jussit quidem Gregorius, ut ad se hi ipsi libri transmitterentur, ut si publicandi essent, emendati publicarentur; sed idne præstiterit, nusquam indicat. Immo vero eum esse quædam in iis commentariis liquet, quæ cum Gregorii doctrina componi nullo modo posse videantur, ut ostendunt Monachi Benedictini Congregationis S. Mauri *tom.* III. *p.* 1D

est; jussu autem suo publicatos, numquam? Sed fac scripti, publicatique auctore Gregorio fuerint: quid demum in illis est, quod aut tollere, aut imminuere Pontificum Maximorum, reliquorumque Præsulum auctoritatem possit? Nam quod habent: *universali* Ecclesiæ dici, *quodcumque ligaveris*, ita certe intelligendum est, ut series (1) verborum auctoris, utque illius doctrina, quæ libris ipsius ceteris continetur; non ut Quesnellianorum decreta postulant. Jam vero ne in cogitationem quidem cadit, Gregorium, qui neque ignorarit, neque reprobarit, quæ tradita a majoribus de Romani (2) Episcopi, deque reliquorum Ecclesiasticorum Præ-

p. II. *opp. s. Gregorii pag.* IV. *præf. edit. an.* 1705. magno id quidem argumento esse debet, ut ab eo Pontifice multis curis, adversaque valetudine impedito, emendatos numquam fuisse arbitremur.

1 Auctor idem *ibid. pag.* 387. „ Potest, *inquit*, per cornu, regni ejus videlicet, sanctæ Ecclesiæ sublimitas designari, quæ magna est, sed austera, & superba non est. De „ quo nimirum cornu superius per Annam Samuelis matrem dicitur: *sublimabit cornu* „ *Christi sui*. Hinc namque per Zachariam dicitur: *erexit cornu salutis nobis in domo Da-* „ *vid pueri sui*. Cornu quidem salutis quid est, nisi sublimitas Ecclesiasticæ potestatis? „ Nam quod antiquis nusquam dicitur, modo universali Ecclesiæ dicitur: *Quodcumque li-* „ *gaveris &c.* Quod profecto cornu erectum, & oleo plenum dicitur, quia sancta Eccle- „ sia cum sublimitate potestatis extendit viscera miserationis „. Quis autem non videat dicta hæc ab Auctore fuisse eo sensu, quo nos ipsi passim dicere solemus, Ecclesiam matrem esse piam, & misericordem? At non eo dicimus, quod *sublimitatem potestatis* omnibus Christianis datam, sed quod summo Pontifici imprimis datam, redundasse etiam in ceteros Ecclesiæ Præsules, qui Ecclesias, quas moderantur, *repræsentant*, putemus. Quare idem est auctor Claudius *lib.* III. *in cap.* IV. *lib.* I. *Regum num.* 10. *pag.* 150. „ in sancta Ecclesia plures præ- „ sulum ordines inveniri, quia cum prærogativa aliis digniores sunt, etiam auctoritatem „ præcipiendi sortiuntur in culmine ordinis altioris „. In quibus demum ea potestas insit, quorum ratione (cum in Ecclesia sint, ejusque rectores merito appellentur) Ecclesiæ ea esse potestas tributa dicatur. In Præsidibus ergo sacrorum eam potestatem, non in universis Christianis, Ecclesia accepit, Claudii quoque Gregorii auditoris sententia. Quemadmodum enim Ecclesiam ante Christi adventum in Patriarchis, & Prophetis potestatem obtinuisse dixit, ita de Ecclesia post adventum Christi in Apostolis, eorumque successoribus potestatem accepisse dixerit, necesse est. Habet enim *lib.* I. *capit.* III. *pag.* 41. hoc modo: „ Sancta Ecclesia ante Redemptoris adventum cornu habuit: quia in „ Patriarchis, & Prophetis tam recte vivendi ordinem, quam delinquentes corrigendi po- „ testatem divinitus accepit „.

2 Confer præter ceteros S. Leonem Magnum *epist.* 121. *ad Anastasium Thessalonicensem cap.* XII. *pag.* 55. *edit. Rom. Caccinri*; quo loco sic habet: „ Connexio totius corporis „ unam sanitatem, unam pulchritudinem facit, & hæc quidem connexio totius corporis unanimitatem requirit, sed præcipue exigit concordiam sacerdotum, quibus etsi dignitas „ sit communis, non est tamen ordo generalis, quoniam & inter beatissimos Apostolos in „ similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & cum omnium par esset electio, uni „ tantum datum est, ut ceteris præemineret. De qua forma Episcoporum quoque est orta „ distinctio, & magna ordinatione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent; sed es- „ sent

sulum auctoritate essent; quique Petrum ob acceptam clavium potestatem (1) *ostium*, & (2) *primum pastorem*, *cui specialiter commissa Ecclesia fuerit*, & *superiorem* (3) *Paulo*, & *primum* (4) *Apostolorum*, & *Ecclesiæ principatum tenentem*, *in cujus soliditate* (5) *firmata Ecclesia sit*, appellaverit; & *Petrum*

„ sent in singulis provinciis singuli, quorum inter fratres haberetur prima sententia, & „ rursus quidam in majoribus urbibus constituti sollicitudinem ejus susciperent ampliorem, „ per quos ad unam Petri Sedem universalis Ecclesiæ cura conflueret, & nihil usquam a suo „ capite dissideret „. Potestatem igitur a Christo non omnibus Christianis, sed Apostolis datam, atque in Præsides sacrorum manantem, quæ tamen potestas, ut æqualis in omnibus Apostolis non fuit, ita ne in Episcopis quidem sit, Leo confitetur, a quo certe Gregorium numquam dissensisse constat.

1 Gregorius de Petro, de Apostolis, deque Præsulibus Ecclesiæ, quos Prædicatores vocat, disserens, ut sint ostia Ecclesiæ demonstrat *lib.* XXVIII. *in cap.* XXXVIII. *Job. cap.* XVIII. *pag.* 911. *num.* 38. *seqq tom.* 1. *opp.* „ Quid per ostia, *inquit*, nisi Prædicatores sancti? „ quid per vectem, nisi incarnatus Dominus designatur? qui hæc videlicet ostia contra „ sævientis maris impetum tanto valentiora opposuit, quanto ea sua observatione roboravit. Quia enim ista sanctæ Ecclesiæ ostia vectis hujus oppositione solidata sunt, potuerunt qui„ dem tundi fluctibus, sed effringi nequiverunt . . . Et quia doctores sancti prædicatione „ quidem sequentibus aperti sunt, auctoritate autem sua resistentibus clausi, non immeri„ to ostia vocantur, idest aperta conversationi humilium, & clausa terroribus superborum. „ Non immerito ostia vocantur, quia & ingressum fidelibus aperiunt, & rursum sese perfi„ dis, ne ingrediantur, opponunt. Pensemus quale Ecclesiæ ostium extitit Petrus . . . „ (Simoni mago) per districtæ damnationis sententiam cælestis aulæ aditum claudit. „ Quid cuncti Apostoli, nisi sanctæ Ecclesiæ ostia existunt, quum vocem Redemptoris sui „ audiunt: *accipite Spiritum Sanctum*, *quorum remiseritis peccata*, *remittuntur eis*, & „ *quorum retinueritis*, *retenta sunt*? ac si illis aperte dixisset: per vos ingredientur ad „ me hi, quibus vosmetipsos panditis, & repellentur, quibus obseratis.

2 *Lib.* II. *Homil.* VI. *in Ezechielem num.* 9. *pag.* 1368 *tom.* 1. *opp.* „ Se minori fratri „ (hoc est Paulo) ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sectator minoris sui, „ ut etiam in hoc præiret, quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus „ & in humilitate . . . Non ad memoriam revocat, quod primus in Apostolatum vocatus sit, „ non quod claves regni cælestis acceperit &c. „ *Et lib.* II. *Homil. in Evang.* XXI. *n.* 4. „ Considerandum nobis est, cur omnipotens Deus, eum, quem cunctæ Ecclesiæ præesse „ disposuerat, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum negare permisit. Quod nimirum „ magnæ actum esse pietatis dispensatione cognoscimus, ut is, qui futurus erat pastor Eccle„ siæ in sua culpa disceret, qualiter aliis misereri debuisset „. *Lib.* II. *Homil.* X. *in Ezechielem tomo eodem* 1. *pag.* 1425. „ Videamus si ipse primus pastor Ecclesiæ, qui sibi non „ vixit, sibi sit mortuus „. Agit autem de Petro. *Lib. item* II. *in Evang. Homil.* XXIV. *num.* 4. *pag.* 1542. *tom.* 1. *opp.* „ Ipsi, *inquit*, sancta Ecclesia est commissa, ipsi speciali„ ter dicitur: *Simon Johannis amas me? Pasce oves meas*.

3 Consule *notat. superiorem*, & *lib.* X. *in cap.* XI. *Job. n.* 9. *pag.* 342.

4 *Lib.* XXIV. *in cap.* XXVI. *Job pag.* 353. *num.* 48. *capite* XXXI. „ Primus ille Apo„ stolorum, idest cælorum primus &c. „. *Et pastoral.* II. *part. cap.* VI. *pag.* 21. *tom.* II. *opp.* „ Petrus auctore Deo sanctæ Ecclesiæ principatum tenet.

5 *Lib.* VII. *epist.* 40. *ad Eulogium pag.* 887. *seq. tom.* II. *opp.* „ Suavissime mihi san„ ctitas vestra multa in epistolis suis de sancti Petri Apostolorum Principis Cathedra locu„ ta est . . . Cuncta, quæ dicta sunt, in eo libenter accepi, quod ille mihi de Petri Cathe„ dra locutus est, qui Petri Cathedram tenet . . . Quis enim nesciat sanctam Ecclesiam in

„ Apo-

trum, ac Romanam Sedem(1) *reciprocari*, atque *ire ad B. Petrum idem esse*, *ac ire ad Pontificem*(2) *Romanum*, & *ut Petrum, ita primatem Ecclesiæ Romanum Episcopum*(3) *esse*, & *in principatu solum Petri Apostoli Sedem auctoritate convaluisse*, & Romanum ipsum Antistitem *ministeriale*(4) *totius Ecclesiæ*, *& fidei* a Christo constitutum *caput*, & *jure divino quatuor Patriarchis*(5) *præpositum*, *& curatorem*(6) *Episcoporum*, & *judicem sententiarum*(7) *esse* dixerit; Episcopum autem quemque (8) *caput fidelium*, quibus præesset, & *lapidem* Sanctuarii, (9) & *pastorem* qui (10) *consequutus* divinitus *ligandi solvendi-*

„ Apostolorum principia soliditate firmatam, qui firmitatem mentis traxit in nomine, ut „ Petrus a petra vocaretur, cui veritatis voce dicitur: *Tu es Petrus &c.* Cui rursus di„ citur: *Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos*: iterumque: *Simon Johannis* „ *&c pasce oves meas*. Itaque cum multi sint Apostoli, pro ipso tamen principatu sola „ Apostolorum Principis sedes in auctoritate convaluit &c.

1 Confer *adnotat. Monach. Congreg. s. Mauri ad epistol.* xxxvi. *lib.* 1, *pagin.* 526. *tom.* II *op.*

2 Vide *epist.* xiii. *lib.* II. *pag.* 619.

3 Consule *epist.* LVII. *lib.* III. quæ est ab Johanne Ravennate ad Gregorium, probante certe Gregorio, scripta: *pag.* 668 quo loco sic habetur: „ Et quibus ausibus ego sanctis„ simæ illi Sedi, quæ universali Ecclesiæ jura sua transmittit, præsumserim obviare?

4 *Lib.* VIII. *epist.* XXXVII. *ad Johannem Panormitanum pag.* 1243. „ Illud admone„ mus, ut Apostolicæ Sedis reverentia nullius præsumptione turbetur. Tunc enim status „ membrorum integer manet, si caput fidei nulla pulset injuria.

5 Consule *lib.* II. *epist.* LII. *ad Natalem Episcopum pag.* 618.

6 Vide *epist.* LXVIII. *ad Eusebium Thessalonicensem lib.* IX. *pag.* 983.

7 *Lib.* 2. *epist.* XXIX. *ad Constantium Mediolanensem pag.* 1061. „ Ne reprehensibiles inveniamur in nostris, quibus aliorum jure competit retractare sententias „.

8 *Lib.* XV. *in Job cap.* XXXV. *pag.* 453. *tom.* I. „ Caput fidelium non immerito Sacer„ dotes accipiuntur, quia pars membrorum Domini prima sunt .... Corona ergo de ca„ pite aufertur, cum supernæ remunerationis præmia etiam ipsi deserunt, qui in hoc Ec„ clesiæ corpore præesse videbantur.

9 *Lib.* I. *Homil* XVII. *In Evang. num.* 13. *pag.* 1505. *tom.* I.

10 *Lib* II. *Homil.* XXVI. *in Evang. num.* V. *pag.* 1555. *tom.* I. „ *Quorum remiseritis* „ *peccata &c.* Illi discipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quantam culmen gloriæ „ sunt perducti. Ecce non solum de semetipsis securi fiunt, sed etiam alienæ obligationis „ potestatem relaxationis accipiunt, principatumque superni judicii sortiuntur, ut vice „ Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic, sic eos a Deo decebat eri„ gi, qui tantam pro Deo consenserant humilitati. Ecce qui districtum Dei judicium me„ tuunt, animarum judices fiunt „. Hoc nunc quæro, universis ne Christianis, qui tunc vivebant, an discipulis tantum hanc potestatem tributam Gregorius existimarit? Cum autem discipulis, illius sententia, tributam fuisse constet, quid est, quod Ecclesiæ nomine Apostolos, qui Ecclesiam exhiberent, non indicaverit? Nunc animum advertant Quesnelli asseclæ, & quæ sequuntur, etiam, atque etiam considerare ne graventur: „ Horum „ (Apostolorum) nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent. Ligandi, atque solvendi aucto„ ritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed grave pondus „ illius est honoris. Durum quippe est, ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex „ vitæ

vendique poteſtatem, non tam late patentem tamen, quam Romani Antiſtitis poteſtas pateat, & *Apoſtolorum locum tenentem, & grandem honorem* conſequutum, ſed *gravi honoris pondere* onuſtum eſſe, *cui ager Domini* (1) *eſt creditus* quidem affirmarit; ne in cogitationem quidem, inquam, cadit Gregorium, qui hæc ſcripſerit, in ea fuiſſe opinione, ut Eccleſiæ univerſæ traditas claves fuiſſe, Eccleſiamque uti quaſi inſtrumentis poteſtatis ſuæ Epiſcopis, ipſoque Romano Pontifice, arbitraretur. Nam qui Pontifici, Epiſcopiſque ligandi, ſolvendique auctoritatem divinitus eſſe tributam credidit, iſne tam eſſe abſurdo ingenio potuit, ut omnibus Chriſtianis, hoc eſt *Eccleſiæ univerſali*, datam defenderet, quæ Eccleſia iiſdem Epiſcopis veluti iſtrumentis utatur? Quid ſi in illis ipſis Commentariorum in Hiſtoriam Regum libris legamus, quos Gregorio adverſarii nihil hæſitantes adſcribendos putant, Petrum *ſummum* fuiſſe *Patriarcham* (2), Pontificeſque Maximos tanta auctoritate divino jure præſtare, ut *explorare* (3) *prælatorum vitam, ordinare per orbem prædicatores, judicare de graviſſimis* Eccleſiæ rebus poſſint; inveniamuſque Epiſcopos ad alios regendos ordinari, (4) *paſtores eſſe Eccleſiæ, a Deo ordinari ad culmen regiminis*, (5) *ſummum occupare locum*, rectoreſque cœtus eſſe, cumque ſint divinitus conſequuti clavium poteſtatem, proiicere peccatores poſſe (6)? Hæc autem qui ſcripſit, is ne

„ vitæ fiat alienæ: & plerumque contingit, ut hic judicii locum teneat, qui ad locum vi„ ta minime concordat: ac ſæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus „ ſolvat: ſæpe in ſolvendis, ac ligandis ſubditis ſuæ voluntatis motus, non autem cauſſa„ rum merita ſequatur &c. Cauſſæ ergo penſandæ ſunt, & tunc ligandi, ac ſolvendi pote„ ſtas exercenda „. Hos ergo, quibus datam eſſe ligandi poteſtatem dicit, Eccleſiæ nomine ſignificarit neceſſe eſſet, ſi auctor librorum in Hiſtoriam Regum fuiſſet.

1 *Lib.* VI. *epiſt.* LXIV. *ad Dominicum Epiſcopum pag.* 840. *tom.* II. „ Creditum nobis „ agrum Dominicum exerceamus.

2 *Lib.* VI. *Commentar. in lib.* I. *Regum num.* XXX. *pag.* 391. *tom.* III. *opp.*

3 *Lib.* V. *num.* 23. *pag.* 310. „ Summi Pontifices non ſolum ſubditorum facta diſcutiunt, „ ſed doctrinam Prælatorum. Iſtos quidem explorant, ſi bene agant, illos autem an recte „ doceant ... Et quia innumeri ſunt Eccleſiarum Præſules, a ſpeculatoribus Jonathas aſpi„ citur; quia ſummum culmen univerſalis Eccleſiæ ſic per orbem Prædicatores ordinat, ut „ circa ſe Miniſtros habeat, per quos illorum doctrinam diſcutiat, & opera diligenter in„ quirat &c.

4 *Lib.* IV. *num.* XLI. *pag.* 214.

5 *Lib.* V. *pag.* 296.

6 *Lib.* VI. *num.* XIV. *pag.* 381.

is ne *universalis Ecclesia* vocabulis, non Pontificem summum, qui *Ecclesiam universalem* moderetur, neque *rectores* ceteros singularium Ecclesiarum, qui suos quique cœtus exhibeant, sed *populum Christianum* universum intelligi oportere existimavit? Credant id, si volent, Richeriani, quique Quesnelli partes sequuntur; ego enim numquam in animum inducam, ut credam.

Bedæ autem ecquis est usquam locus de Petro figura Ecclesiæ, non ex (1) Augustino? Quum vero multa de Augustini sententia supra disputata sint (2), non est cur esse copiose de Beda disputandum videatur. Quamobrem ut adversariis satisfaciam, explicabo hujus etiam scriptoris dicta, sed breviter. Igitur quibus in locis Beda aut accepisse Ecclesiam regni Cælorum *claves in* Petro, aut *officium ligandi* (3), *solvendique Episcopis, Presbyteris, & omni Ecclesia commissum* (4), aut *hoc fuisse ceteros Apostolos, quod erat Petrus*, adeoque *pasci ab eorum successoribus* (5) *gregem*, aut denique *omni electorum Ecclesia* dimittendorum, retinendorumque scelerum *auctoritatem* (6) tributam scripsit, non ita protecto scripsit, quasi in *universa Christianorum republica*, quam quique orthodoxi constituunt, clavium potestatem inesse putaret; sed ita, ut eam, cum in Petro maxime, non in ceteris Apostolis fuerit, indeque in successores potissimum

1 Vide epistolam Gaufridi Boussardi Cenomani, quæ extat *tom. VI. opp. Beda edition. Basileensis an.* 1563. *pag.* 2177. ubi hæc habentur: „ *Augustinus egit, Beda compegit. Augustinus texuit, Beda contexuit &c.* Ac si hi Bedæ loci cum Augustini testimoniis conferantur, nemo erit tam cæcus, quin expressos illos ex his fere ad verbum esse perspiciat.

2 Confer quæ scripsi supra *pag.* 263. *seq. not.* 1.

3 Beda *in cap.* XXI. *Joh. pag.* 622. *tom.* V. *opp. edit. Colon. an.* 1612.

4 Idem *in cap.* XVI. *Evang. Matth. pag.* 52. *tomo eodem*: „ Hæc potestas sine dubio „ cunctis datur Apostolis, *inquit*, quibus ab eo post resurrectionem dicitur generaliter „ *accipite Spiritum sanctum &c.* nec non Episcopis, & Presbyteris, & omni Ecclesiæ idem „ officium committitur: quamvis quidam eorum non recte intelligentes arbitrentur se posse „ damnare innoxios, & absolvere reos, quod nequaquam possunt; sed tentantes semetipsos „ concessa potestate privare.

5 Idem *in vigil. ss. Apostol. Petri, & Pauli tom.* VII. *opp. pag.* 109. *edit. ejusdem*: „ *Pasce oves meas*, omnibus dictum est. Hoc namque erant ceteri Apostoli, quod fuit Pe- „ trus, sed primatus Petro datur, ut unitas Ecclesiæ commendetur. Pastores sunt omnes, „ sed grex unus ostenditur, qui & ab Apostolis omnibus tunc unanimi consensione pascebatur, „ & deinceps a successoribus eorum communi cura pascitur.

6 Homilia *in die sancto BB. Petri, & Pauli Apostolor. pag.* 112. „ Omni electorum „ Ecclesiæ juxta modum culparum, & pœnitentiæ, ligandi, & solvendi datur auctoritas.

mum Petri Romanos Pontifices, atque, etsi non tam late patens, in reliquos tamen Præsides sacrorum, qui partes sunt potiores Ecclesiæ, summa Ecclesiæ ejusdem utilitate traducta sit; *acceptam ab Ecclesia* dici commode posse arbitraretur. Quare, ut quæ sua esset de hac tanta, quam Ecclesia obtineret, potestate sententia, intelligeretur, in ea ipsa, quam de S. Petro edidit, Homilia, non *Ecclesiam* in se, sed *Ecclesiam* in *Episcopis*, *Presbyterisque* clavium auctoritatem accepisse (1) dixit, propterea quod auctoritas Præsidibus sacrorum tributa in Ecclesiæ scilicet utilitatem, salutemque tota redundet. Quamquam non ita fuit animo institutus, ut æque omnibus Præsulibus fuisse datam defenderet. Præ ceteris namque Sancto Petro (2), ejusque successoribus (3) Romanis Pontificibus id esse juris tributum animadvertit. Quibus ex rebus perspici facile poterit, adversarios fide agere non bona, qui cum Patrum opera plena esse eorum, quæ ad auctoritatem clavium summo imprimis Pontifici, deinde ceteris Præsidibus sacrorum tributam pertinent, videant; tum ut Quesnellum ab erroris invidia liberent, implicata quædam consectentur, quæ tamen a majoribus ipsis iisdem in locis, quibus adversarii abuti consueverunt, explicata sint.

Quod Arelatensis primæ Synodi Patres ad Silvestrum Pontificem scripserunt, Donatistas *Iudice Deo*, *&* *matre* (4) *Eccle-*

1 *Ibid.* „ Quæ solvendi, atque ligandi potestas quamvis soli Petro videatur a Domino „ data, absque ulla tamen dubietate noscendum est, quia & ceteris Apostolis datur, ipso „ teste, qui post passionis, resurrectionisque suæ triumpham apparens eis insufflavit, & „ & dixit eis: *accipite Spiritum sanctum &c.* Nec non etiam nunc IN EPISCOPIS AC PRESBYTERIS OMNI ECCLESIÆ officium idem committitur, ut videlicet agnitis peccantium „ caussis, quoscumque humiles, ac vere pœnitentes aspexerit, hos jam a timore perpetuæ „ mortis miserans absolvat; quos vero in peccatis, quæ egerint, persistere cognoverit, „ illos perennibus suppliciis obligandos insinuet.

2 *Ibid.* „ Merito præ ceteris ipse collatis clavibus regni cælestis donatus est &c. Et paullo post: „ Sed ideo B. Petrus . . . SPECIALITER claves Regni cælorum, ET PRINCIPATUM JUDICIARIÆ POTESTATIS accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quia „ quicumque ab unitate fidei, vel societatis illius, quolibet modo semetipsos segregant, „ tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possint Regni cælestis ingredi „. Sed hæc *Hexaplarii* sciti prætermiserunt, ut quæ eorum caussam labefactarent.

3 Confer priorem illius *librum Hist. gentis Anglor. cap.* XXVII. *pag.* 58. *seqq. tom.* III. *opp. edit. ejusdem.*

4 *Synod. Arelat. an.* 314. *habita epist. ad Sylvestrum Papam tom.* 1. *Concilior. edit. Harduini pag.* 261.

Ecclesia aut damnatos fuisse, aut repulsos, detrimento esse Quesnellianis fortasse potest, adjumento certe non potest. Quemadmodum enim *judice Ecclesia damnati, repulsive* Donatistæ fuerint, ab iisdem est Patribus demonstratum. Ab se namque, qui judices essent, schismaticos fuisse repressos, sacrisque prohibitos Christianorum, tradunt, atque (1) *credimus*, inquiunt, *quia in eos severior fuisset sententia prolata, & te pariter* NOBISCUM JUDICANTE *cœtus noster majore lætitia exultasset*. Sed etsi judicum ipsis notio propria, appellatioque erat; quod tamen Ecclesias, quarum erant pastores, congregati exhibuissent, conjunctique *Ecclesiæ Catholicæ*, cujus potiorem partem constituebant, *societate communionis* essent, atque ita quidem judicium tulissent, ut *Ecclesiæ* ipsius postulabat *fides*: nemini se umquam errandi caussam futuros putarunt, *si judice Ecclesia damnatos, aut repulsos* hæreticos, Donatianæque factionis propugnatores fuisse dixissent. De Ecclesiæ vero *fide, communionisque societate*, quæ dixi, intelligi iisdem ex litteris plane possunt. Nam ut viam sibi Patres ad ea, quæ sunt *de Ecclesia judice* munirent, hæc primum scribenda judicarunt: (2) *Communi copula caritatis, &* UNITATE MATRIS ECCLESIÆ CATHOLICÆ VINCULO *inhærentes ad Arelatensium civitatem piissimi Imperatoris voluntate adducti, inde te gloriosissime Papa commerita reverentia salutamus. Ubi graves, ac perniciosos* LEGI NOSTRÆ, ATQUE TRADITIONI, *effrenataque mentis homines pertulimus, quos & Dei nostri præsens auctoritas, &* TRADITIO, AC REGULA VERITATIS ITA RESPUIT, UT NULLA IN ILLIS AUT DICENDI RATIO SUBSISTERET, AUT ACCUSANDI MODUS ULLUS, AUT PROBATIO CONVENIRET. IDEO JUDICE DEO, ET MATRE ECCLESIA, QUÆ SUOS (nempe quæ suam doctrinam traditionemque sequentes) NOVIT, *& comprobat, aut damnati sunt, aut repulsi*. Atque Episcoporum jus illud, judicii de hæreticis, schismaticisque ferendi, proprium fuisse, Constantinus Imperator confirmat, cui sane perspecta erat Antistitum, qui Arelaten convene-

 rant,

1 Synodus Arelat. *ibid. pag.* 262.
2 *Ibid. pag.* 261.

rant, & explorata ſententia. Is enim cum in litteris ad Ælaſium Arelatenſem (1) & ad Chreſtum Syracuſanum (2), tum in iis maxime, quæ ſunt *ad Epiſcopos Catholicos* datæ (3), *gaudere ſe*, ſcribit, *quod tandem habita juſtiſſima dijudicatione, Donatiſtas ad meliorem ſpem, fortunamque revocaviſſent*. Sed fuiſſe aliquos ex ea turba, colluvieque hæreticorum, qui tam obfirmati in errore manſiſſent, *ut apud eos recta dijudicatio non profuerit*, immo vero *a recto judicio dato deſciverint, etſi Sacerdotum judicium ita debuiſſet haberi, ac ſi ipſe Dominus reſidens judicaſſet*. Appellaſſe igitur eos Ethnicorum morem ſequutos ad Imperatorem, quamquam cæleſtia relinquere, ac ſecularia quærere nefas eſſet. Hæc ſi Queſnelli aſſeclæ diligenter conſideraſſent, bonaque fide agere voluiſſent, nu mquam nobis duo illa Synodi verba de *Iudice Eccleſia* oppoſuiſſent. Sed cum ſeſe implicatos viderent, obliti eorum, quæ adverſus Calvinianos animadverſa ab Arnaldo (4) fuerant, de non omittendis claris, perſpicuiſque veterum teſtimoniis, deque iis non producendis, quæ cum involuta obſcuritate ſint, tum evolvi, illuſtrarique claris, atque manifeſtis poſſunt; rationem ſunt imitati hæreticorum, qui cauſſæ diffidentes ſuæ, non modo obſcura colligere, ſed patentibus etiam veterum locis, quos decurtatos, mutiloſque afferunt, tenebras, ut poſſunt, offundere conſuerunt. Sunt enim a nobis ſupra deſcripti, deſcribenturque deinceps plurimi, iique tam luculenti Patrum de Petri, ſucceſſorumque, deque Præſidum ſacrorum ligandi, atque ſolvendi poteſtate loci, quos ſi contemnere adverſarii impudenter poſſunt, contorquere tamen, pertrahereque in ſuam ſententiam nullo modo poſſunt.

Mitto quæ è Synodis Meldenſi (5) anno octingenteſimo qua-

1 *Tom. 1. Concilior. edit. ejuſdem pag. 259.*
2 *Ibid. pag. 260. ſeq.*
3 *Ibid. pag. 268.*
4 Arnaldus *lib. inſcript. La Perpetuitè de la Foy de l' Egliſe Catholique touchant l'Eucharistie &c. edit. Pariſ. ann. 1666. pag.* 102. „ Quemadmodum enim, *inquit*, fieri po-„ teſt, ut vir quiſpiam ſanæ mentis malit ſuam fidem niti duodecim fere obſcuris, quam innu-„ meris veterum teſtimoniis, quæ nitide, litteraliterque continent, quæ docet Eccleſia? &c.
5 *Tom. IV. Concilior. edit. Harduini pag. 1478.* ubi hæc habentur: *Præf. Synodi*: „ Nulli

quadrageſimo quinto, Lateranenſi quarta (1) an. 1215. Conſtantienſi (2) an. 1414. ſeqq., & Tridentina an. 1545. ſeqq.

 cele-

" Nulli, qui sanum sapit, est dubium, ita Dominum omnia moderasse, ut clavibus Ecclesiæ datis, aditus ad vitam claudi debeat, vel reserari ". Illis abutuntur Quesnelliani. At Synodi Patres paullo ante scripserant: " Propheta sacerdotalem gestans personam, Domino loquente, præmonstrat dicens: *Ego constitui te hodie super gentes, & super regna, ut evellas, & destruas &c.* Quatuor enim prius ad demonstrandum prava, & duo postmodum ad statuendum recta, ostendit quid falce sacerdotali durius valeat, & sæpius debeat recidi. Quidquid terrena potestate, vel cupiditate &c. perversum in Ecclesia, recidendum. SACERDOTUM chorus os Domini appellatur, sicut scriptum est: *si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris*, cui etiam dictum est: *tu autem annuntiabis eis*, quia populis universis, *ex me: &, legem requirent ex ore Sacerdotis, quia Angelus Domini exercituum est*, & multa alia his similia .... SACERDOTUM est etiam imminentem gladium, quæ est animadversio divini furoris, atque judicii, populis nunciare. EORUM est nihilo minus verbi gladio, acutiore omni gladio ancipiti, qui penetrat usque ad divisionem animæ, & spiritus, compagum quoque, & medullarum, atque cogitationum, & intentionum cordis in quocunque Ecclesiæ filio prava resecare a rectis, pravosque in omni Ecclesia, si ita res poposcerit, ut seculi JUDICES, & judicii Dei præcones sermone DE MEDIO TOLLERE. Quia nulli qui sanum caput ut supra &c. Et quidquid ordine ordinato A SACERDOTIBUS in Ecclesia geritur, per gratiam sancti Spiritus ab illo geratur, qui quod EIS PROMISIT, nullatenus pro quocumque in quocumque dimisit ". En cur Ecclesia claves accepisse dicatur. Cum autem ea potestas Sacerdotibus competat, nec Patres Meldenses eam in Pontifice *pleno jure* residere negent, quid est, quod eorum adversus nos describendum esse testimonium Quesnelliani putarint?

1 Hunc ex *cap.* 1. *Synodi Lateranensis pag.* 18. *tom.* VII. *Concilior. edit. Hard.* proferunt Quesnellianorum Hexaplorum auctores locum: " Hoc sacramentum (Eucharistiæ) nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui fuerit rite ordinatus secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, & eorum successoribus Jesus Christus ". Id vero, qui neget, arbitror equidem esse neminem. At nos de potestate clavium Ecclesiæ universæ data quærimus, qua de re orta inter nos est, Quesnellianosque dissensio. Quid? si plenam Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, cujus est ab Synodo facta mentio, silentio Quesnelliani Hexaplari prætermiserunt: " Romana Ecclesia, *inquiunt Patres ibid. cap.* II. *pag.* 19. cunctorum fidelium disponente Domino mater est, ac magistra ". *Et cap.* IV. *pag.* 22. " Postquam Græcorum Ecclesia cum quibusdam complicibus, ac fautoribus suis ab OBEDIENTIA SEDIS APOSTOLICÆ se subtraxit ": *Et pag.* 23. " conformantes se tamquam obedientiæ filii SACROSANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ MATRI SUÆ, ut sit UNUM OVILE, & UNUS PASTOR ". *Et cap.* V. *pag.* 23. *seq.* " Sancimus, ut post ROMANAM ECCLESIAM, quæ disponente DOMINO SUPER OMNES ALIAS ORDINARIÆ POTESTATIS OBTINET PRINCIPATUM, utpote MATER UNIVERSORUM CHRISTIFIDELIUM, ET MAGISTRA &c.

2 De Concilio Constantiensi confer, quæ post Emmanuelem Schelestratium *tract. de sensu & auctoritate Decretorum Constantiensis Concilii sess.* IV. & V. *edit. Rom. ann.* 1686. adversus Antonium Arnaldum, aliosque disputat vir doctissimus Josephus Augustinus Orsius Ord. Præd. S. Palatii Apostolici Magister *Tom.* III. *de Rom. Pont. P.* I. *de Romani Pontificis in Synodos Oecumenicas, & earum canones potestate pag.* 5. *seqq.* Idem differit de Synodo Basileensi *tom. eodem P.* II. *pag.* 130. *seqq.* At laudare eos etiam oportebat Synodi Florentinæ Decretum *unionis Græcorum tom.* VIII. *Conciliorum edit. ejusd. pag.* 433. in quo sic habetur. " Definimus sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse B. Petri principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum patrem, & Doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo PLENAM potestatem tra-

" ditam

(1) celebratis , exque libris , aut Epistolis Paschasii (2) Rat-

„ ditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum , & in sacris „ canonibus continetur „ . Consule , quæ nos de hoc Decreto fusius olim disputavimus apud Orsium *tom. eodem* : t I. *p.* I I. *pag.* 458 . *seqq. edit.* Rom. an. 1740.

1 Multa a Synodo Tridentina colligunt Quesnelliani . Abutuntur autem præcipue *can.* xv. *sess.* xiv. *cap.* xiI. *sess.* xxv. *cap.* II. *sess.* xiv. *can.* xI. *sess.* vII. *cap.* I. *sess.* xxIII. quibus quidem ex locis Ecclesiæ datas fuisse claves constat . At quo sensu hæc a Patribus dicta fuerint , tam est manifestum , ut mirari satis impudentiam adversariorum non possim . Agit enim Synodus de clavibus Sacerdotibus tributis , ut iisdem ex locis liquet . De Romani Pontificis plena potestate consule , quæ in Synodo eadem habentur *sess.* vII. *canon.* 3. & *cap.* 2. *De Reform. sess.* vI.

2 Paschasius Ratbertus *Commentarior. in Matth. lib.* vIII. *pag.* 549. *tom.* xIV. *Bibliotheca Patrum edit. Lugdun.* etsi *omni Ecclesiæ* fuisse tributum ligandi , solvendique potestatem , atque *unumquemque fidelium* , *quantum imitator est Christi* , *petram esse* , dicit , non tamen eo sensu dicit , ac si *jurisdictionem* toti Ecclesiæ , omnibusque Christianis datam existimet , sed quod putet *Christianum quemque* , qui *fidem* defendat , moribusque prædicet , *janitorem* cæli appellari aliqua ratione posse , propterea quod & sibi , & aliis muniat ad æternam salutem viam . Quamobrem ubi de Petro agit , *primum eum super fundamento Christo* , & *capite positum recte* aedi confirmat, pauloque post, *Petro, omnibusque Apostolis* (ita tamen,ut idem Petrus *primus*,& caput fuerit) *atque Episcopis esse ligandi solvendique potestatem specialiter attributam* , statuit, propterea quod potestas his quidem & *ordinis*, & *jurisdictionis* data sit,quæ in quosque Christianos competere non possit . „ Non enim, „ *inquit* , ut quidam male putant (*errat hic quidem* , *temereque agit dum alios insectatur* , *quorum est traditione majorum* , *ut supra demonstravi* , *nixa sententia*) Petrus „ fundamentum totius Ecclesiæ est , quia *fundamentum aliud nemo potest ponere* , *præter* „ *id* , *quod positum est* , *quod est Christus Jesus* : licet super eodem fundamento PRIMUS ET „ SI PETRUS RECTA POSITUS CHADATUR , tamen in ea Petra , de qua nomen sibi ex dono „ traxit , & super quam tota construitur , & constabilitur illa cælestis Jerusalem , idest supra Christum,ut firma permaneat in sempiternum. De cujus nimirum firmitate prior Abra- „ ham in veteri testamento firmatus . . . deinde PETRUS IN NOVO , ut in eorum fide omnia „ repromissio firma maneat in Christo „ . De Christianis inde omnibus Paschasius differens , *in tantum* , inquit , *unumquemque* eorum *petram* esse , non in *quantum* ligare , & solvere, clavesque habere jurisdictionis Ecclesiæ possit, sed *in quantum imitator est Christi* : Mox ad Petrum rediens , cæterosque Apostolos , horumque successores : „ Unde , *inquit* , non su- „ per uno Petro , verum super omnes Apostolos (*non æque tamen* , *alioqui Petrum num-* „ *quam appellasset caput*) Apostolorumque successores Ecclesia Dei ædificatur . Descendit porro ad Christianos omnes , atque ostendat , quo demum modo aperiendarum cæli portarum potestatem obtineant : „ Unumquodque peccatum , *inquit* , per quod descenditur ad „ inferos , porta est inferorum ... Sicut sunt portæ inferorum vitia , & peccata , ita sunt por- „ tæ justitiæ virtutes, per quas intrant justi in requiem „ . Hac vero ratione facultas ne cuique Christiano insit claudendarum , aperiendarumque sibi januarum cæli , non quærimus . De *jurisdictione* , ac *potestate* Ecclesiastica sermo est ; cujus (cum de Apostolis , Episcopisque Ratbertus loquitur) *mentionem* facit ; cum vero de Christianis omnibus , non item . Itaque *p.*550. „ Unusquisque , *inquit*, circumstantiam Lectionis hujus diligenter „ intendat, MAXIME TAMEN EPISCOPI , quibus videtur cum Petro , & cum omnibus Apostolis „ hæc potestas SPECIALIUS A DOMINO ATTRIBUTA ; licet & omni Ecclesiæ eadem sit con- „ cessa „ . His postremis verbis maxime abuti Quesnelli asseclæ consueverunt ; sed non animadverterunt , eam potestatem , quam *Ecclesiæ universæ* hoc loco tribuit Paschasius censet , non esse potestatem *jurisdictionis* , de qua nunc agimus , sed potestatem parandi sibi ad sempiternam felicitatem viam , quæ potestas omnium est nostrum communis . Nam addit continuo Ratbertus : „ Quoniam , qui hanc vult sibi vindicare gratiam , debet firmi- „ tatem

Ratberti Abbatis Corbejensis, Hincmari (1) Remensis, Rhabani (2) Mauri, Hadriani (3) secundi Pontificis Maximi, Hugonis (4) Rotomagensis, Innocentii (5) Secundi, Petri Cellensis (6), Petri Lombardi (7) Magistri sententiarum, S. Thomæ Aquinatis (8), Thomæ Waldensis congerere adversæ

„ tatem Petri in petra tenere, fidemque moribus, & voce prædicare „. Quod si quidquam præsidii erroris sui in hisce verbis nihilominus adversarii locatum pugnent, concedant, necesse est, quemque Christianum exercere per sese clavium potestatem posse, quod nec ipsi volunt, nec Paschasio umquam in mentem venit. Confer quæ sequuntur, ex quibus plane intelligitur, Paschasio teste, Præsidibus sacrorum solum eam inesse *jurisdictionis* potestatem.

1 Hincmarus Remensis *epist.* XXII. *ad Hincmarum Laudunensem cap.* XX. iisdem utitur verbis, quibus est usus Beda, ut ne ipsi quidem Hexaplarii negant. Itaque ut explicatæ sunt Bedæ, ita sunt Hincmari explicandæ sententiæ. Vide infra *not.* 3.

2 Hexaplorum conditores *ibidem pag.* 654. Rhabani locum *e Commentariis Rhabani in Matth cap.* XVI. *afferunt*: „ Tibi dabo claves &c. Hæc ligandi, atque solvendi potestas, „ quamvis soli Petro data videatur, tamen ceteris Apostolis datur „. Id vero nemo nostrum negat. Sed videndum est, primatus ne Petro datus fuerit, an non. Hunc autem & Rhabanus admittit sæpe, & adversarii prætermittunt.

3 Similia sunt horum Rhabani verborum, quæ Hadrianus secundus Pontifex Maximus adhibet *epist.* XII. *ad Waldradam tom* V. *Concilior. edit. Hard. pag.* 703. Sed conferenda adversariis erant, quæ idem scribit Hadrianus *epistola* XIV. *ad Carolum Calvum Regem pag.* 706. *Ad sedem Apostolicam, utpote caput omnium Ecclesiarum*, & quæ extant *ep.* I. *p* 691. *& ep.* XXX. *ad Carolum Calvum Regem p.* 727. ut etiam quæ sunt in epistola Hincmari Remensis *ad Nicolaum I. Pontificem ibid. pag.* 651. *seq. & pag.* 657. *seqq.*

4 Hugo Rotomagensis *lib.* II. *Dialogor. apud Martenium tom.* V. *Thesauri Anecdotor. pag.* 908. *& lib.* V. *pag.* 958. eadem fere, atque Rhabanus, ceterique, quos supra nominavi, scribit.

5 Innocentius II. *epist. ad s. Bernardum Abbatem Claraevallensem, qua est* CXCIV. *inter Bernard. epistolas pag.* 186. *tom.* I. *opp.* Sed satis est eam Pontificis ejusdem, ceterasque epistolas, quæ extant *tom.* VI. *Concilior. p.* 21. *edit. Harduini* legere, ut quæ illius fuerit de clavibus Ecclesiæ datis sententia, intelligi, perspicique possit.

6 Similia sunt eorum, quæ Innocentius, atque Hugo usurparunt, Petri Cellensis *lib.* I. *epist.* VIII. *ad Archiepiscopum Senonensem p.* 6. *edit. opp. an.* 1671. & Petri Blesensis *epist.* CXXII. *pag.* 174. *& pag.* 233. *edit. an.* 1667. verba.

7 Magister *sententiarum lib.* IV. *dist.* XVIII. Hunc, ceterosque Lector consulat, videbitque, quam bona fide adversarii agant.

8 Locus s. Thomæ, quem nobis Hexaplarii opponunt, est *ex* III. *p. q.* LXIV. *art.* VIII. *ad* 2. *arg.* „ Minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus est minister. In „ verbis autem, quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem „ sacramenti „. Sed quærendum adversariis erat, quo pacto S. Thomas putarit, ministros esse Ecclesiæ Sacerdotes, eane ratione, ut auctoritatem suam in eos Ecclesia transferat, iisque veluti suis instrumentis utatur; an vero ita, ut a Deo in ipsos, non vero primum in Ecclesiæ corpus universum, inde in ipsos manaverit. At si id quæsissent, cognossent quidem sic fuisse ab eo in IV. *libri contra Gentes cap.* LXXVI *p.* 368. *seq edit. Antuerp. an.* 1569. statutum: „ Ecclesia militans ex triumphanti Ecclesia per similitudinem derivatur. In „ triumphanti autem Ecclesia unus præsidet, qui etiam præsidet in toto universo, scilicet „ Deus. Ergo & in Ecclesia militante unus est, qui præsidet universis. Si quis autem dicat, „ quod unum caput, & unus pastor est Christus, qui est unus unius Ecclesiæ sponsus, non

„ suffi-

versæ (1) partis defensores solent; quod ita omnino esse explicanda, ut superiora Bedæ, atque Augustini, constet. Nam quæ ex novis quibusdam scriptoribus (2) afferunt, nihil moror. Quamquam esse horum etiam aliqua intelligo, quæ communi Orthodoxorum sententiæ non modo non repugnent, sed esse etiam consentanea videantur.

De

„ sufficienter respondet. Manifestum est enim, quod omnia Ecclesiastica sacramenta ipse „ Christus perficit; ipse enim est, qui baptizat, ipse est verus Sacerdos, qui se obtulit „ in ara crucis, & cujus virtute corpus ejus in altari consecratur; & tamen quia corporaliter non cum omnibus fidelibus præsentialiter erat futurus, ALIQUOS MINISTROS, per „ quos prædicta fidelibus dispensaret, ut supra dictum est. Eadem igitur ratione, quia „ præsentiam erat Ecclesiæ subtracturus, OPORTUIT UT ALICUI COMMITTERET, QUI LOCO „ SUI UNIVERSALIS ECCLESIÆ GERERET CURAM. Hinc est, quod Petro dixit ante ascen„ sionem: *Pasce oves meas*: Et ante passionem: *Tu iterum conversus confirma fratres* „ *tuos*, & ei SOLI promisit: *Tibi dabo claves regni cælorum*, UT OSTENDERETUR POTE„ STAS CLAVIUM PER EUM AD ALIOS derivanda ad conservandam Ecclesiæ unitatem. Mani„ festum est autem, quod Christus Ecclesiam sic instituit, ut esset usque ad finem seculi du„ ratura. Manifestum est igitur, quod ita alios, qui tunc erant, in ministerio constituit, „ UT EORUM POTESTAS DERIVARETUR AD POSTEROS PRO UTILITATE ECCLESIÆ usque ad fi„ nem seculi. Per hoc autem excluditur quorundam præsumtuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia, & subjectione Petri, SUCCESSOREM EJUS ROMANUM PONTI„ FICEM UNIVERSALIS ECCLESIÆ PASTOREM NON RECOGNOSCENTES „. Vides ut s. Thomas caput Ecclesiæ constitutam a Christo Petrum, adeoque etiam successores Romanos Pontifices, hosque habere divina auctoritate claves; potestatemque ab eis, quibus eam Christus tradiderat, in Præsides sacrorum, non in universum Ecclesiæ corpus, hoc est in omnes Orthodoxos Christianos manasse, qui Præsides ministri Ecclesiæ dicantur, quod instituti a Christo ipso Servatore sint PRO UTILITATE ECCLESIÆ? Quare *cap.* LXXIV. *pag.* 367. Sacerdotes *comparari ad Christum*, scribit, *sicut instrumentum ad principale agens*; additque: „ Non est „ autem dicendum, quod potestas hujusmodi SIC DATA SIT A CHRISTO DISCIPULIS, quod „ per eos ad alios DERIVANDA NON ESSET. DATA EST ENIM EIS AD ECCLESIÆ ÆDIFICA„ TIONEM. i. tamdiu igitur oportet hanc potestatem perpetuari, quamdiu necesse est „ ædificari Ecclesiam. Hoc autem necesse est post mortem discipulorum Christi usque ad „ seculi finem ... Quia igitur hæc spiritualis POTESTAS A CHRISTO IN MINISTROS ECCLESIÆ „ DERIVATUR ... oportuit, quod hæc spiritualis potestas sub quibusdam sensibilibus signis „ hominibus traderetur ... Dominus (autem) discipulis, quibus commisit sui corporis con„ secrationem, dedit etiam potestatem remittendi peccata, quæ quidem potestas per cla„ ves intelligitur. De quibus Dominus Petro dixit: *Tibi dabo claves &c.* „. Scatent sunt hujusmodi in operibus s. Thomæ, quæ certe conferenda erant cum iis paucullis verbis, quibus adversarii abutuntur, ut quo sensu de ministris Ecclesiæ sanctus idem Doctor, deque intentione ministri agentis in persona Ecclesiæ, pro cujus utilitate institutus sit a Christo minister, loquutus fuerit, intelligeretur.

1 Eodem omnino modo accipienda sunt, ut ex serie ipsa illius verborum constat, quæ scribit Thomas Waldensis, qui xv. Ecclesiæ seculo floruit, *tom.* 2. *de Sacramentis cap.* CXLV. *pag* 251. *edit. an.* 1557.

2 Mitto cetera novorum scriptorum testimonia, quæ Hexaplarii congerunt, ne sim longior. Non enim mihi quid novi quidam, sed quid maxima pars Christianorum semper senserit, cura est. Quid autem sit *ligandi, solvendique potestatem in Ecclesia tamquam in proximo subjecto residere, in s. Petro vero, ejusque successores, inque ceteris Episcopis, ac Sacerdotibus, tamquam in subjecto remoto*, ne suspicari quidem possum. Præter Pontificem

De Hieronymi Epiſtola ad Evangelum ſatis multa dixi volumine ſuperiore (1), cum de præcipua Epiſcoporum dignitate differerem. Nunc celebrem illius locum, a quo Centuriatores Magdeburgenſes (2), Spalatenſis (3), Deylingiuſque (4) præſidium petere audent, explicabo brevi. Jam hoc ſatis conſtat, fuiſſe unum aliquem eo tempore, qui Diaconos Presbyteris præferre non dubitaret. Hujus rei, cum certior factus Hieronymus fuiſſet, inimicum oppugnaturus Presbyterorum, ita ut ſæpe fit, ubi vehemens inter viros doctos de re quapiam oritur altercatio, ut quam tuentur partem extollant, deprimantque contrariam, potiora Diaconorum munera tacitus prætermiſit (5), ſicque dignitatem Presbyterorum defendit, ut æquaſſe eos Epiſcopis videretur. Sed cum eſſe Epiſcoporum ampliorem, divina inſtitutione, excellentioremque poteſtatem ſciret, ne in ſuſpicionem erroris (6) vocaretur, addendum continuo judicavit, eſſe quædam propria Epiſcoporum, quæ cadere in ſecundi ordinis Sacerdotes non (7) poſſint. Interea quod con-

tificem enim, Præſideſque ſacrorum, quibus aliis claves traditæ fuerint, neque in Evangeliis, ceteriſque ſacris codicibus uſquam, neque in majorum operibus legimus. Quid enim? An laicos claves obtinere, ac remittere, retinereque poſſe peccata, cenſent? Qui enim demto Pontifice, ſacrorumque miniſtris, præter laicos, ſuperſint, non video. Quod ſi Patres, datas Eccleſiæ fuiſſe claves interdum dixerunt, de Eccleſia, quæ Præſides ſacrorum complectitur, non quæ excludit Pontificem, Præſideſque ſacrorum, loquuti ſunt. In Pontifice enim, atque Præſidibus ſacrorum accepiſſe eam ligandi, ſolvendique auctoritatem affirmarunt.

1 *Tom. IV. pag. 479. ſeqq.* Quam novi editores ad *Evangelum*, eamdem antiquiores ad *Evagrium* ſcriptam ab Hieronymo epiſtolam ſtatuerunt.

2 *Centuria IV. cap. VII. pag. 557. ſeq. tom. IV. edit. an.* 1560.

3 *De Republ. Eccleſiaſt. cap. VI. lib. II. pag. 268. edit. Londin. an.* 1617.

4 Vide quæ ſcripſi ſupra *pag. 57. hujus vol.* Neque vero hi ſolum, ſed etiam ceteri Proteſtantes, qui primatum Eccleſiæ Romanæ oppugnare eggreſſi ſunt, hoc ipſo ſunt abuſi Hieronymi teſtimonio. In his, ut cæteros prætermittam, Claudius Salmaſius *de Primatu Papæ cap. V. pag. 82. edit. Lugd. Batav. an.* 1645.

5 *Epiſt. CI. al. LXXXV. ad Evangelum pag. 802. edit. Pariſ. Martianæi*: „ Audio quemdam in tantam erupiſſe vecordiam, ut Diaconos Presbyteris, id eſt Epiſcopis anteferret. „ Nam quum Apoſtolus perſpicue doceat eoſdem eſſe Presbyteros, quos Epiſcopos, quis „ patiatur, menſarum, & viduarum miniſter ut ſupra eos ſe tumidus efferat, ad quorum „ preces Chriſti corpus, ſanguiſque conficitur „? Viden ut miniſterium menſarum, & viduarum memoret, *miniſterium* vero in altari, quod præcipuum eſt Diaconorum munus, non memoret?

6 Idcirco enim Aerium fuiſſe olim damnatum diximus *pag. 479. ſeq. tom. IV. hujuſce operis*, quod Epiſcopos Presbyteris æquaviſſet.

7 Epiſcopum namque *ordinare* dixit, quod negat cadere in Presbyterum poſſe *Hieron. ibid. pag.* 803.

consuetudine, quæ Romæ invaluisset, ut ad Diaconi (1) testimonium Presbyter ordinaretur, adversarium niti, atque confidere videret; consuetudinem, quæ latius pateret; totius orbis opposuit abusui, ut putabat, Romanorum, atque vel Presbyteros (2) omnes, quos etiam Episcopos appellarat, sive Romæ, sibi Eugubii, sive Alexandriæ, sive Tanis versentur, ejusdem esse sacerdotii, ac meriti, si jus divinum spectes, affirmavit; vel Episcopum Romanum (est enim paullo obscurior Hieronymi de re tanta sententia) ejusdem esse, atque Episcopos ceterarum urbium, meriti, sacerdotiique dixit, non quod parem illum esse reliquis clavium potestate, amplitudineque jurisdictionis, sed quod eodem ordinis, characterisque Episcopalis, sive sacerdotii merito, auctoritateque instructum esse arbitraretur. Non enim tam ignarus, tamque imperitus rerum Ecclesiasticarum erat, ut Metropolitas simplicibus Antistitibus, Primates Metropolitis, Romanumque Antistitem universis præfectum esse nesciret. Immo vero cum pluribus in locis, in eaque præcipue, quam ad Damasum Pontificem (3) scripsit; Epistola, quan-

1 „ Nec altera Romanæ Urbis Ecclesia, altera totius orbis existimanda est. Et Galliæ, „ & Britanniæ, & Africa, & Persis, & India, & omnes barbaræ nationes unum Christum „ adorant, unam observant regulam veritatis. Si auctoritas quæritur, orbis major est „ urbe. Ubicumque fuerit Episcopus sive Romæ, sive Eugubii, sive Constantinopoli, sive „ Rhegii, sive Alexandriæ, sive Tanis, ejusdem meriti, ejusdem est & sacerdotii. Potentia divitiarum, & paupertatis humilitas vel sublimiorem, vel inferiorem Episcopum „ non facit. Ceterum omnes Apostolorum successores sunt. Sed dicis, quomodo Romæ ad „ testimonium Diaconi Presbyter ordinatur? Quid mihi profers unius urbis consuetudi- „ nem? &c.

2 Placet hæc Nicolao Coeffetau O. P. Episcopo Massiliensi responsio: *De Monarch. Eccles. adv. Spalat. Discuss. cap.* VI. *lib.* II. *pag.* 500. *edit. Paris. an.* 1623. Mihi vero altera, quam mox afferam, ad Hieronymi sensum videtur esse propensior. Ceterum quæ hic Hieronymus, ut in æstu disputationis evenit, Romani Episcopi decora tacuit, ea, ut paullo post ostendam, cum sedato esset animo, alibi lubens commemoravit.

3 *Epistola* XIV. *al.* LVII. *ad Damasum pag.* 19. *tom.* IV. *opp. edit. ejusd.* „ Ideo Cathedram mihi Petri, & fidem APOSTOLICO ore laudatam censui consulendam: inde nunc „ meæ animæ postulans cibum, unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque vero tanta „ vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum me a pretiosæ margaritæ „ potuit inquisitione prohibere. Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilæ... Vos estis lux mundi, vos sal terræ, vos aurea vasa, & argentea... Quamquam „ igitur tua me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A Sacerdote victima salu- „ tem, A PASTORE præsidium ovis flagito... CUM SUCCESSORE PISCATORIS... loquor... „ Beatitudini tuæ, idest CATHEDRÆ PETRI, COMMUNIONE CONSOCIOR, SUPER PETRAM ÆDI- „ FICA".

la, quanti Romanum penderet, demonstrarit, non eum fuisse ostendit se, qui Romanum ipsum æquandum esse Eugubino statueret. Atque hoc dixi, ut Deylingio, cujus supra est contra Pontificios, ut jactat, proposita ratio, satisfacerem.

Natali autem Alexandro (1), Bossuetio, atque Dupinio, quorum initio hujusce paragraphi explicata sunt argumenta de Synodo, responderi perfacile posse nostri putant. Non enim ita nos esse institutos, ut falli, decipi, errareque posse Synodum Oecumenicam, quæ subdita capiti Ecclesiæ, riteque congregata sit, arbitremur. Nam ejusmodi Synodo, cum, præside Romano Pontifice, universam Ecclesiam suo capiti, unitatisque centro conjunctam,

" FICATAM ECCLESIAM SCIO. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus " est. Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. . Novi Vitalem, Me- " letium respuo, ignoro Paulinum (*erant hi tres Episcopi Antiochia*). Quicumque tecum " non colligit, spargit, hoc est qui Christi non est, Antichristi est ". *Epistola quoque* XVI. *al.* LVIII *pag.* 22. *ad Damasum*: " Ego interim clamito: si qui a CATHEDRAE PETRI " jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paullinus tibi hærere se dicunt, possem " credere, si hoc unus assereret. Nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obtestor " Beatitudinem tuam, . . . ut qui Apostolos honore sequeris, sequaris & merito: ita in " solio cum duodecim judicaturus sedeas, ita te alius senex cum Petro cingat, ita mu- " nicipatum cæli cum Paulo consequaris &c ". Si ergo Cathedram Petri, hoc est locum Petri tenere Damasum, hunceque pastorem esse sui etiam, qui in Oriente degeret, successoremque Petri esse Hieronymus testatur, confirmatque se, qui communionis societate conjunctus Damaso sit (hoc est *Cathedra Petri, super quem sit ædificata Ecclesia*) in Arca versari, extra quam qui fuerint, perire regnante diluvio debeant; atque addit: eum qui *cum Damaso non colligat, spargere, & non esse Christi*; quemadmodum assentiri illis potuit, qui parem esse omnium Episcoporum potestatem, auctoritatemque defendunt, fideque esse illis Romanum anteferendum inficiantur? Mitto illustres ejusdem scriptoris locos de Petro Principe Apostolorum, petraque Ecclesiæ, & fundamento, quos supra descripsi *pag.* 138 *hujus vol. not.* 2. Consule *lib.* 1. *Dialog. contra Pelagianos pag.* 491. *tom.* IV. *opp.* ubi: " Petrus, *inquit*, Princeps Apostolorum, super quem Ecclesia Domini sta- " bili mole fundata est ". *Et epist.* LXXXIV. *al.* LXXXIX. *ad Augustinum pag* 621. *tom. eod. opp.* De epistola ad Evangelum, deque epistolis ad Damasum confer, quæ disputant Baronius *ad an.* LVIII. *num.* 3. *seqq. ad an.* CCCLXIII. *num* 45. *seqq.* Coeffetau *l. supra indicato*, Abrahamus Bzovius *de Rom. Pont cap.* XVII. *pag.* 143. *seq. tom.* 1. *Bibliotheca Pontif Rocaberti*, Mancleruu *de Monarchia Eccl. p.* II *lib.* II. *cap.* III *pag.* 280. *seq. & cap.* VII. *pag.* 293. *seqq cap.* IX. *pag.* 311 *seqq & cap.* X. *pag.* 318. *& cap.* XI. *pag.* 323. *& cap.* XII. *pag.* 330. *& lib.* III. *cap.* I. *pag.* 362. *& lib.* IV. *cap* II *p.*487. *cap.* IV. *pag.* 502. *& lib.* V. *c.* IV *pag.* 490. *&c* Nicolaus Sanderus *De Visib. Monarch. Eccl lib.* VII. *num.* CLXV. *seq. pag.* 34. *edit. Lovan. an.* 1675. *& lib.* VI. *cap.* VIII. *pag.* 214. *seq.* & e novis, ut ceteros præteream, Franciscus Antonius de *Simeonibus t.* 1. *de R. P. Jud. For. cap.* VI. §. II. *pag.* 125.

1 Confer quæ scripsi *pag.* 214. *hujus volum.* Vide etiam Mancleruu *ibidem lib.* III. *cap.* XVI. *pag.* 252. *seqq.*

atque in Spiritu Sancto congregatam exhibeat, usurpare ea merito verba licere: *visum est Spiritui sancto, & nobis*. Quod si a capite sejuncta fuerit, adeoque rite congregata non sit, tam posse eam *Spiritum Sanctum* (qui certe subsidio tum ei afflatu, instinctuque suo non venit) appellare, quam cum appellare quælibet turba schismaticorum, hæreticorumque possit.

§. V.

Christiana Monarchia Principem sanctum Petrum fuisse a Christo constitutum & Scriptorum Novi Testamenti, & Patrum auctoritate constat.

CUM autem & Monarchicam esse Christianæ reipublicæ regendæ formam, & unum aliquem fuisse illius principem constitutum, demonstratum sit, exponam deinceps necesse est, cuinam omnium primo Christi summi, atque *absoluti* Monarchæ voluntate, institutioneque obtigerit, ut eo ipso, quem supra descripsi (1), principatu in Ecclesia potiretur. Itaque scriptores sacros, majoresque nostros auctores sequutus, ad Petrum id genus principatus fuisse delatum, defendo. Hunc enim & priore semper in Evangeliis nominari loco (2), & tam singulari honore fuisse ornatum intelligo, ut non modo, principatus caussa, solus cum Christo didracma census persolverit (3), sed *etiam petra, super quam ædificaretur Ecclesia, & cælorum claviger, ut quod in terris ligasset, solvissetque, id ligatum, solutumque* in cælis esset (4), & pastor ovium, hoc est omnium, qui in societatem Christianorum venissent, designatus fuerit (5). Nam Isaaci Casauboni (6), Meisneri (7), Danhavveri (8), Schmidii (9), Deutschmanni (10), Lightfooti

1 *P. 51. hujus vol.* 2 *P. 92. hujus vol.* 3 *Pag. 130. seqq. hujus volum.*
4 *Volum. eodem. pag. 232. seqq.* 5 *Ibidem pag. 201. seqq*
6 *Exercitat. xv. in Annales Baronii p. 386. seqq. edit. an. 1614.*
7 *Depuls. Excub. Papist. p. 228. & 231. seqq.* 8 *Idea Boni Interpret. pag. 257.*
9 *In tract. inscripto Petrus non Papa cap. III. pag. 116. seq.*
10 *Dissert. de Petra Ecclesia tom. II. Thesauri Theologico-Philologici &c. pag. 155. seq. edit. Amstelod. an. 1702.*

ti (1), Richardi Montacutii, Guillelmi Cavei, Ægidii Strauchii, Johannis Georgii Walchii (2), aliorumque, quos partim supra nominavi, partim brevitatis caussa prætereo, grammaticas observationes, cavillationemque verborum, quibus rem bene constitutam conantur pervertere, nihil moror. Cui enim prudenti persuadere Casaubonus poterit, Petrum, propterea quod πέτρος, non πέτρα dictus a Matthæo fuerit, non eam esse, quam Christus in Evangelio indicarit, πέτραν? Quid? Annon idem apud Syros est *Petra*, ac *Petri* (3) vocabulum? Cum igitur Christum, qui in Palæstina degit, Simonemque Galilæum appellavit Cepham, Syriace fuisse loquutum, constet; verique sit simile, scriptum a Matthæo (4) Evangelium ea lingua, non Græca, fuisse; ecquid ex discrimine vocum πέτρου, & πέτρας præsidii Protestantes petent?

Ergo quum Christus Simoni indiderit nomen *Cepha*, quod *petram* (5) indicat, etiamsi Casaubonus, qui πέτραν esse *ingentem lapidem*, πέτρον autem *parvum* statuit, vera diceret, consequens tamen esset, Simonem a Christo fuisse appellatum *petram*, constitutumque in eo dignitatis gradu, de quo illum

Nn 2

1 *Harmon. Evang. ad Joh. 1. v. 42. tom. 1. opp. pag. 396.*

2 Rich. Montac. *Origin. Ecclesiast. tom. 1. part. ii. pag. 8. edit. Londin. ann.* 1640. Guilielmus Cave Anglus *vita Petri cap. 1. §. iii. pag.* 194. *Antiquitatum Apostolicarum*. Ægidius Strauchius *Dissert. de vita Petri*. *Fasciculo v. Exercitationum Philologicar. Thomæ Cremii pag.* 452. Walchius *Hist. Eccl. sec. 1. cap. 1. sect. ii. §. iv. pag. 100. seqq. tom. 1. edit. Senensis an.* 1744.

3 Ostensum id quidem a Bellarmino est *lib. 1. de Rom. Pont. cap. x. p. 268. seq. tom. 1. opp. edit. ejusd. Venetæ*, & a Maldonato *in cap. xvi. Matth. v. 18. p. 339. seq. Commentar. in Evang. edit. an.* 1682.

4 Scio esse aliquos e novis scriptoribus, qui græce fuisse Evangelium a Matthæo conscriptum defendant; quibus etsi non repugnem, non tamen est concedendum, veri non esse similem, quam veteres quidam Patres propugnarunt de Evangelio ab eodem hebraice, seu syriace scripto, sententiam. Confer Hieronymum *lib. de scriptor. Eccles. p. 102. tom. iv. opp. edit. Martianæi.*

5 Erasmus *in locum modo indicatum Matthæi tom. vii. critic. sacror. edit Amstelod. an. 1698. pag.* 55. Hammondus *in locum eumdem Comm. in N. T. pag. 71. edit. Amstel. an.* 1698. Quæ res confirmatur Versionum etiam veterum auctoritate, ut Syriacæ, Arabicæ: *Bibl. Polyglot. edit. Paris. pag.* 80. Æthiopicæ, utque Persicæ: *Bibl. Polyglott. Waltoni pag. 81. edit. an.* 1657. Quare Johannes Clericus in *cap.* xvi. *Matth. pag.* 81. *Commentar. Hammondi edit. supra indicatæ*: „σὺ εἶ πέτρος, *inquit*, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέ-„τρᾳ. Similem παρονομασίαν, *inquit*, observavimus ad *Genes.* xx. 8. Si vel hoc solum „animadvertissent interpretes, numquam negassent PETRUM, ET PETRAM HIC ESSE UNUM „EUMDEMQUE VIRUM.

illum Calviniani, Lutheranique grammatistæ ob græcum τοῦ *πέτρου Petri* ab interpretibus usurpatum vocabulum, dejectum vellent. Sed fac Matthæus Evangelium græce scripserit, nihil enim impedio, dandum certe illi, Evangeliorumque scriptoribus ceteris vitio non est, quod Simonem a Christo vocatum *Cepham*, nihilo secius πέτρον esse appellandum putaverint. Græce namque de mare cum scriberent, ea inflectendæ vocis ratione usi recte sunt (1), quæ una Græcorum sermone in marem caderet. Quamquam ne illud quidem concedendum Casaubono est, discrepare πέτραν a πέτρῳ, quod πέτρα ingentem, πέτρος vero exiguum lapidem indicet. Eamdem enim esse utriusque vocis significationem, quamvis altera communis Græcorum omnium, altera propria Atticorum, atque Poetarum esset, non Patres Græci (2) modo, quorum est sane insignis in hoc præsertim genere auctoritas, sed lexicographi etiam illustriores, in quibus fuit Henricus Stephanus (3), qui partibus studebat Calvinianorum, productis exemplis veterum demonstrarunt.

Est etiam illud perridiculum, quod Deutschmannus (4) opponit, Ecclesiam *ædificandam* super *Satanam* a Christo fuisse, si *super Petrum ædificata* fuisset, cum, qui nunc Petrus, idem mox *Satan* ab ipso Christo appellatus sit. Nam si ferri hæc sine risu, ac sibilis posset ratio, illud item moderate ferrem, fuisse *Satanam* pastorem constitutum Ecclesiarum, propterea quod in Evangelio legam, ei, qui *Satan* aliquando vocatus a Christo fuerit, fuisse a Christo eodem traditam pascendarum ovium potestatem. Qua re quid dici, aut excogitari potest absurdius? Nempe hoc etiam restabat, ut novus

1 Camero in eumdem Matthæi *locum pag. 564. tom. cod. critic. sacror.* „ Quidam dicunt πέτρος esse vocem Græcam, & significare saxum, quod verum est apud poetas, sæpe etiam apud Historicos, & Oratores, qui Attica usi sunt dialecto. Itaque cum ista vox pura puta attica, adeoque insolens sit, pro qua in scriptura λίθος, & πέτρα usurpatur ... non est credibile Evangelistam nomen Syriacum isto nomine minus usitato voluisse commutare. Cur ergo, dicet aliquis, πέτρον dixit, non πέτραν? Nempe non patitur lingua Græca, ut viris, nisi forte per ludibrium, & contemptum, nomina feminina tribuantur „.

2 Horum loca mox indicabo.

3 Ad v. πέτρος.

4 *Loc. indic.*

novus hic grammatistes *Satanam* præfectum collegio Apostolorum fuisse defenderet. Ego vero Petrum (principem a Christo, caput, petramque Ecclesiæ designatum, ut post ascensum Christi ejusdem in cælum rem publicam Populi Christiani moderaretur) *Satanam* fuisse appellatum video, non quod dæmon, seu diabolus, hostisque generis humani esset; sed quod hortatus Christum, ne in se ab hostibus sæviri sineret, adversari magistro non dubitasset. Nam *Satan* adversarium significat. Id vero non impedit, quo minus Petrus, quem etiam admissorum criminum pœnituerat, post ascensum Christi in cælum principatum in Ecclesia obtineret, cum jampridem, ut dixi, designatus a Christo princeps Christianæ Reipublicæ, ac petra fuisset. Sed missa hæc facio, ne bonum otium in meris nugis confutandis teram.

Itaque venio ad Patres, qui Evangelistas, ceterosque librorum Novi Testamenti scriptores sequuti, Petrum non ordine modo, sed dignitate etiam, auctoritateque primum omnium fuisse Apostolorum, cumque præcipua potestate in Ecclesia fuisse versatum, tradiderunt. Atque ut Clementem Romanum primi seculi scriptorem, qui in Epistola priore ad Corinthios Petrum præcipuo loco nominans, satis ostendit primas eum in Apostolorum collegio partes obtinuisse (1), utque Papiam Hierapolitanum (2), Ignatiumque Martyrem (3), qui extremo primo, atque ineunte secundo seculo floruit, quique in iis, quas ad Romanos scripsit, litteris sacrorum (4) Scriptorum morem imitatus Petrum primum, inde Paullum commemoravit, ut potiorem ejus fuisse auctoritatem, dignitatemque ostenderet, prætermittam; veniamque ad eos, qui deinceps suis operibus Ecclesiam illustraverunt; temporum seriem, ordinemque sequutus

1 Confer epistolam illius *ad Corinthios* 1. *pag.* 12. *tom.* 1. *collect. epistolar. Rom. Pontificum edit. Constantii num.* v. *Paris. an* 1721.

2 Vide Eusebium *lib.* III. *Histor. Ecclesiast. cap.* XXXIX. *pag.* 118. *edition. Taurinen. ann.* 1746.

3 *Epistola ad Romanos num.* IV. *pagin.* 204. *edition. Londin. ann.* 1746. *tom.* II. *PP. Apostolicorum*.

4 Confer quæ scripsi supra *pag.* 133. *not.* 1. *hujus volum.* Adde his ceteros Apostolorum discipulos, quorum certe opera in omnes Ecclesias manavit de principatu Petri traditio,

tus, ordiar ab Justino Martyre. Nam ceterorum, qui ante vixerunt, opera summo Christianæ reipublicæ detrimento perierunt.

I.

Numerantur Patres, qui secundo Ecclesiæ seculo de Petri Principatu loquuti sunt.

Justinus igitur Martyr, Irenæus (1), Dionysius Corinthiorum Episcopus (2), Hegesippus (3), Martyres Lugdunenses (4), Tertullianus (5), & qui carmina scripsit, quæ Tertulliani nomine circumferuntur (6), partim dilucide, perspicueque, partim ita de Petro loquuti sunt, ut eum Principem Apostolorum, Ecclesiæque universæ caput fuisse constitutum indicarent.

I I.

1 Vide locum, quem indicavi eadem *pag.* 133. *not.* 1. Cum enim *principalitatem* obtinere Ecclesiam Romanam a Petro; Pauloque constitutam scribat, Petrum principem fuisse Apostolorum putarit, necesse est. Confer quæ scripsi *supra pag.* 73. *hujus volum.*

2 Apud Eusebium *lib.* II. *Histor. Ecclesiast. cap.* XXV. *pag.* 76. & *lib.* IV. *cap.* XXIII. *pag.* 159. *seq. edit. ejusd.*

3 Apud Eusebium *lib.* IV. *cap.* XXII. *Histor. Ecclesiast. pag.* 155. quo loco cum Hegesippus se Romam petiisse narret, ut quæ ejus esset Ecclesiæ doctrina cognosceret, satis indicat, ei se Ecclesiæ primas tribuisse partes, propterea quod instituta a Petro principe Apostolorum fuisset.

4 Apud Eusebium *lib.* V. *Histor. Ecclesiast. cap.* III. *pag.* 184. Cur enim ad Eleutherium Romanum Pontificem pro pace Ecclesiarum scripsissent, nisi existimassent eum principatum in Ecclesia obtinere, quia successor erat Petri Principis Apostolorum?

5 Vide supra *pag.* 61 *seq.* & *pag.* 64. & *pag.* 67. *seqq.* & *pag.* 132. *seq.*

6 *Lib.* III. *contra Marcionem edit. opp. Tert. Veneta ann.* 1748. *pag.* 635. Consentit his tertii seculi auctor Origenes *pag.* 131. *hujus vol. not.* 1. & 134. *n.* 1. Hinc Ecclesiam ille Romanam, ut quam omnium esse præcipuam arbitraretur, propterea quod instituta a Petro esset, sibi visitandam censuit. Nam ἀρχαιοτάτην omnium non alio sensu, quam præcipuæ dignitatis ratione, dicere potuisset. Non enim tam erat imperitus Historiarum sacrarum, ut ante alias quasdam fuisse fundatas nesciret, quam constituta Romana esset, proindeque hanc esse omnium *antiquissimam* arbitraretur. De Romano autem Origenis itinere, sic habet Eusebius in VI. *Hist. Eccl. l. cap.* XV. *pag.* 238. „ Adamantius, Zephyrino per hæc tempora Romanam Ecclesiam gubernante, se in Urbem Romam venisse scribit, cum sibi in „ votis esset, sicut ipsemet alicubi dicit, τὴν ἀρχαιοτάτην *antiquissimam* Romanorum „ Ecclesiam videre „. Vide præterea, quæ scripsi *pag.* 166. *not.* 2. & *pag.* 200. *not.* 2.

I I.

Qui tertio feculo Principatus Petri meminerint?

Hoc idem maximam eorum partem, qui tertio feculo claruerunt, præftitiffe conftat. In his Origenes, Dionyfius Alexandrinorum Epifcopus (1), Cyprianus Antiftes Carthaginienfium (2), Firmilianus Cæfareenfium (3).

I I I.

Qui vero quarto?

Horum autem exemplum feculi quarti Scriptores, quippe qui traditionem tuerentur majorum, imitati funt, ut Epifcopi, qui ad Synodum Arelatenfem concurrerunt (4), ut Eufebius Cæfareenfis (5), ut Athanafius Alexandrinus (6), ut Julius Romanus Pontifex (7), ut Synodi (8) Sardicenfis Patres, ut Juvencus Poeta, Hifpanus impri-

1 Non enim is tanti Dionyfium Romanum feciffet, nifi fucceforem effe Petri principis Apoftolorum confeffus effet. Confer Couftantium *collect. epift. Roman. Pontificum tom.* 1. *pag.* 275. D. Origene vide *notat. fuperiorem*.

2 Confule *pag.* 31. *hujus volum. not.* 1. & *pag.* 22. *not.* 4. & *pag.* 70. *feqq. not.* 3. *feqq* & *pag.* 80. *feq. not.* 1. *pag.* 85. *not.* 5. *pag.* 98. *not.* 6. & *pag.* 134. *not.* 1. & *pag.* 173. *not.* 2. & *pag.* 200. *not.* 2. & *pag.* 260. *feq.*

3 Vide *pag.* 134 *hujus volum. not* 1.

4 Synodus *Arelat. ann.* 314. *habita in epift. ad Silveftrum Papam pag.* 262. *tom.* 1. *Concilior. edit. Parif. Harduini*: majores Diœcefes a Pontifice Romano teneri fcribit. Cur autem? nifi quod Petri fucceffor fit, ad quem eft a Chrifto delatus Principatus Apoftolorum.

5 Vide *pag.* 134. *hujus volum. not.* 1. Idem Eufebius *lib.* 11. *Hiftor. Eccl. cap.* XIV. *pag.* 58. Petrum, *inquit*, μέγαν τῶν ἀποστόλων *Maximus Apoftolorum*.

6 *Pag.* 135. *hujus volum. not.* 1.

7 *Pag.* 136. *not.* 1. Confer ejufd. Pontif. 1. *epift. tom.* 1. *collect. epift. Rom. Pontif. num.* XXII. *pag.* 385. *feq. edit. Couftantii*, quo loco fcribit, quærendam effe Romani Pontificis fententiam, antequam quidquam de Epifcopis decernatur, idque fe velle, quod a B. Petro acceperat. Quibus quidem ex verbis intelligitur, B. Petro fuiffe in cæteros paftores Ecclefiarum poteftatem datam, quæ in ejus fucceffores Pontifices permanaverit.

8 Confer *not.* 1. *pag.* 136. *hujus vol. In Synodo Sard. can.* III. Epifcopi permulti, quorum nomina defcripta funt *tom.* 1. *Concilior. edit. Hard. pag.* 651. *feqq.* & *tom.* III. *Delle Offervazioni letterarie del Signor Marchefe Maffei p.* 37. *edit. Veronenfis an.* 1738. fic ftatuerunt: „ Honoremus Sancti Petri Apoftoli memoriam, ut fcribatur ab his, qui „ (Epi-

primis celebris (1), ut Hilarius Pictavienſis (2), Cyrillus (3), ut Liberius Pontifex (4), ut Baſilius (5), Gregorius Nazianzenus (6), Damaſus (7), Hilarius Diaconus (8), Ambroſius (9), Philaſtrius (10), Gaudentius (11), Zeno (12), Siricius Papa (13), Optatus Milevitanus (14), Epiphanius Salaminius (15), Pacianus Barchinonenſis (16), Rufinus Presbyter Aquilejenſis (17), Johannes Chryſoſtomus (18), Hierony-

„ (Epiſcopi alicujus) cauſſam examinaverunt, Julio Romano Epiſcopo, et ſi judicaverit „ renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices &c. Iidem epiſt. ad Julium: *p.* 653. „ Hoc optimum, & valde congruentiſſimum eſſe videtur, ad Caput, hoc eſt ad Petri Apoſtoli „ Sedem, de ſingulis quibuſque provinciis Domini referant Sacerdotes„.

1 Juvencus Poeta Hiſpanus *lib.* III. *Hiſt. Evang. pag* 68. *tom.* IV. *Biblioth. PP. edit. Lugdun.*

„ Tu nomen Petri divina virtute tueris.
„ Hac in mole mihi, ſaxique in robore ponam
„ Semper manſuras æternis mœnibus ædes.
* *
„ Cæleſtiſque tibi claves committere regni
„ Eſt animus. Terriſque tuo quæ nexu relinques
„ Arbitrio, cælis pariter nodata manebunt &c.

2 De Hilario vide *pag.* 135. *ſeq hujus volum. not.* 1.

3 De Cyrillo vide *pag.* 136. *ſeq. hujus volum. not.* 2. & *pag.* 200. *no t.* 3.

4 De Liberio confer Athanaſium *Hiſtor. Arianor. ad Monachos num.* 37. *tom.* I. *opp. edit. Montfauconi*, & *tom.* I *collect. epiſtol. Rom. Pontif. edit. Conſtantii pag.* 431 Ille enim Pontifex Petrum: μέγαν ἀπόστολον *magnum Apoſtolum* vocat.

5 Baſilii teſtimonia vide ſupra *pag.* 136. *ſeq. hujus volum. not.* 2. ut etiam Gregorii Nyſſeni fratris *ibid. pag.* 200. *num.* 3.

6 De Gregorio Nazianzeno conſule quæ ſcripſi *pag.* 131. *not.* 2. *pag.* 136. *ſeq n.* 2. *pag.* 197. *not.* 5.

7 De Damaſo lege, quæ ſcripſi *pag.* 81. *ſeq. not.* 1.

8 De Hilario Diacono, quem vulgo Ambroſiaſtrum vocant, confer quæ ſcripſi *p.* 98. & *pag.* 138. *not.* 3. *hujus volum.*

9 Ambroſii locos vide *pag.* 131. *not.* 4 & 138. *hujus volum. not.* 1.

10 Philaſtrii teſtimonium deſcripſi *pag.* 136. *hujus volum. not.* 1.

11 De Gaudentio confer *notat.* 1. *pag.* 137. *hujus volum.*

12 Zenonis Veronenſis locum vide *ſupra pag.* 136. *ſeq. hujus volum. not.* 2.

13 Syricius Pontifex *an* 385. *epiſt. ad Himerium Tarraconenſem num.* 1. *tom.* I. *collect. epiſt. Rom. Pontif. edit. Conſtantii pag.* 624. & *num.* XII. *pag.* 637. *Et epiſt.* V. *ad Epiſcopos Africæ num.* 1. *pag.* 651. *ibid.* „ Ad . . Apoſtoli Petri reliquias, per quem & „ Apoſtolatus, & Epiſcopatus in Chriſto cœpit exordium „.

14 Optati teſtimonia confer *pag.* 139 *hujus volum. not.* 2.

15 De Epiphanio lege quæ ſcripſi *pag.* 93. *hujus voluminis not.* 2. *pag.* 98. *not.* 2. *pag.* 137. *not.* 2.

16 Confer S. Pacianum *epiſt.* III. *tom.* III. *Concilior. Hiſpan. edit. Aguirr. Roman. an.* 1694. *pag.* 89.

17 Adverſus Hieronymum *pag.* 446. *tom.* IV. *opp. Hieron. edit. Martianæi Pariſ.* & pluribus aliis locis.

18 Chryſoſtomi teſtimonia deſcripſi *pag.* 95. *ſeq. hujus volum.* & *pag.* 132. 137. 199. 201.

ronymus (1), Auguſtinus (2), Paulinus Nolanus (3), variæque Synodi, quas eodem ſeculo fuiſſe celebratas conſtat (4). Etſi vero horum tam illuſtrium ſcriptorum aliquos vitam ad quintum uſque ſeculum produxiſſe ſcio; quoniam tamen jam uſque a quarto magna in laude, exiſtimationiſque celebritate verſari cœperant, in eorum ſerie, qui ſeculo eodem quarto floruerunt, numerandos eſſe putavi.

I V.

Qui autem quinto?

Inde Palladius Epiſcopus Heliopolitanus (5), Aurelius Prudentius (6), Iſidorus Peluſiotes (7), Cyrillus Alexandrinus (8), Theodoritus (9), Petrus Chryſologus (10), Patres Synodorum Milevitanæ (11), & Carthaginienſis (12), & OEcumenicarum Epheſinæ (13), atque Chalcedonenſis (14), aliarumque (15), Innocentius (16), Zoſimus (17), Cæleſtinus (18), Ma-

1 Vide Hieronymi locos *pag.* 138. *&* 100. *hujus vol.*
2 De Auguſtino confer quæ ſcripſi *pag.* 94. 97. 139. 191. *ſeq & 262. hujus vol.*
3 Paulini locum indicavi *pag.* 140. *hujus volum. not.* 7.
4 Confer epiſtolam Synodi Romanæ ſub Damaſo *an.* 370. *tom.* 1. *Concilior. edit. Pariſ. Hard. pag.* 774. & Synodi Aquilejenſis habitæ *an.* 382. *pag.* 837. *tom. eod.*
5 Palladius in vita *Joh. Chryſoſt. pag.* 73. *tom.* XIII. *opp. Chryſoſt. edit Montfauc.*
6 Prudentius *præfat. lib.* II. *Contra Symmachum pag.* 224. *edit. opp. Amſtelod. an.* 1625. *v.* 1. *ſeq.*

„ Simon, quem vocitant Petrum,
„ Summus diſcipulus Dei &c.

7 De Iſidoro Peluſiote vide *pag.* 140. *not.* 3.
8 Cyrilli locum vide *pag.* 93. *hujus vol. not.* 3. *& pag.* 140. *ſeq.*
9 Theodoriti locum vide *pag.* 142. *not.* 3. *hujus volum.*
10 De Chryſologo vide *pag.* 140. *not.* 4.
11 De Synodi Milevitanæ habitæ *ann.* 416. *epiſtola ad Joh. Papam vide tom.* 1. *Concilior. edit. Pariſ. Hard. pag.* 1221.
12 Confer Synodi Carthaginienſis *an.* 416. celebratæ *epiſtolam ad Innoc. Papam tom.* 1. *Concilior. edit. ejuſd. pag.* 2013. *ſeq.*
13 Locum Synodi Epheſinæ vide *pag.* 140. *not.* 2. *hujus volum.*
14 Vide *pag.* 132. *not.* 2. *hujus volum.* Confer etiam quæ *pag.* 141. *ſeq. ſcripſi de epiſt. Theodoſii, & Valentiniani Imperator.*
15 Vide *not.* 1. *pag.* 143. *hujus vol.*
16 Vide *pag.* 139. *hujus volum. not.* 3. *ſeq.*
17 *Ibid. not* 4. *ſeq.*
18 *Pag.* 140. *hujus vol. not.* 1. *& pag.* 144. 201. *ſeq.*

Marius Mercator (1), Johannes Cassianus (2), Theodosius, & Valentinianus (3), Prosper (4), Eucherius Lugdunensis (5), Vincentius Lirinensis (6), Socrates (7), atque Sozomenus Historici (8), Leo Magnus (9), Maximus (10), Gelasius Cyzicenus (11), Vigilius Tapsensis (12), Victor Vitensis (13). Avitus Viennensis (14), aliique, quorum certe aliqui quarto etiam seculo famam sibi doctrinæ paraverant, in eadem fuerunt sententia.

V.

Quinam sexto?

Hos deinceps sequuti sunt Cæsarius Arelatensis (15), Fulgentius Ruspensis (16), Possessor Africanus (17), Ennodius

1 *Apud Garnerium pag.* 30. *edit. Paris. opp. M. Merc. an.* 1673. Sed de hoc alias.

2 *Pag.* 141. *hujus vol. not.* 1.

3 *Pag.* 142. *hujus volum. not.* 1.

4 *Pag.* 140. *hujus voluminis not.* 6. & 142. ubi disputavi *de Auct. libri de Voc. Gentium*.

5 *Pag.* 143. *not.* 1. *hujus volum.*

6 *In Commonitor. pag.* 251. 261. *edit. Lugd. Biblioth. PP. Tom.* VII.

7 Si consideres quanta cum Romanæ Sedis laude loquatus Socrates *Hist. Eccl. l.* IV. *c.* XII. *pag.* 194. & *lib.* 1. *cap.* XV. *pag.* 80. fuerit, facile intelliges principatum eam fuisse Petri principis Apostolorum causa consequutam.

8 Idipsum est de Sozomeno dicendum. Confer *ejus lib.* III. *cap.* VIII. *Histor. Ecclesiast. pag.* 95. *seq. edit. Taurin.*

9 Vide *pag.* 141. *not.* 5. *hujus volum. pag.* 201. & 267.

10 S. Maximus *loc. supra indic. pag.* 142. Confer ejusdem Hom. 2. de SS. Petro, ac Paulo *pag.* 155. *edit. Rom. an.* 1564. & *Homil.* 3. *pag. eadem seq.* & *Homil.* 1. *pag.* 150. ubi: „Hic est Petrus, *inquit*, cui Dominus confessionem sui nominis libenter indulsit. „ut enim .... petra erat Christus, ita per Christum Petrus factus est Petra „.

11 Gelasius Cyzicenus *volum. Actor. Synodi Nicanæ tom.* 1. *Concil. edit. Paris. Hard. can.* VI. *pag.* 411. Nam ita omnino refert Nicænum canonem, ut est in editis, non ut Rufinus est interpretatus. Cumque primatum Romanæ Sedi tribuat, satis ostendit, eam non ob aliam quampiam rationem, sed ob principatum Petri, tam insignem obtinere & auctoritatem, & dignitatem.

12 Vigil. Taps. *lib.* V. *contra Eutychen pag.* 75. *num.* XVIII. *edit. Divionen. an.* 1664. Ex hoc enim loco intelligitur, primam sedem esse Romanam, propterea quod constituta a Petro fuerit.

13 Confer quæ scripsi *pag.* 143. *hujus volum. not.* 1.

14 Vide quæ de Avito Viennensi scripsi supra *pag.* 144. *hujus vol. not.* 6.

15 Vide *pag.* 145. *hujus volum. not.* 4.

16 De Fulgentio lege quæ dixi *pag.* 144. *not.* 5. & *pag.* 264. *seq. n.* 1. *seqq.* De altero Fulgentio egi *pag.* 141. *not.* 6.

17 De Possessore Africano vide quæ scripsi *pag.* 145. *not.* 3.

dius Ticinensis (1). Ægidius celebris imprimis eo seculo Abbas, & Messianus Notarius (2), Evagrius Scholasticus (3), Facundus Hermianensis (4), Arator (5), Gregorius Magnus (6), Johannes Episcopus Ravennatum (7), Marianus Presbyter (8), Stephanus Larissensis (9), plurésque alii (10), quos nunc recensere non vacat. In his Pontifices qui sexto eodem seculo Ecclesiam moderati sunt, Episcopique, qui ad Synodos convenerunt, numerari possunt, & vero debent.

V I.

Qui septimo, octavo, & nono?

De Scriptoribus, qui septimo, octavo, ac nono seculis de præcipua Petri in Christiana Republica dignitate, potestateque loquuti sunt, satis multa alio loco (11) disputavi. Quare non est opus, ut de iisdem esse rursus disputandum putem. Igitur traditione de Petri in Ecclesia principatu ab initio ad Photii usque tempora producta, qua de re potissimum inter nos erat, Schismaticosque Græcos, ac Protestantes contentio, veniam ad monumenta veterum Christianorum, ex quibus facile intelligitur, quam esse illi magnifice de principe Apostolorum sentiundum arbitrarentur.

O o 2 tur.

1 De Ennodio vide quæ scripsi *pag.* 144. *not.* 7. *hujus ipsius vol.*

2 De Ægidio Abbate, & Messiano Notario confer, quæ sunt disputata *p.* 145. *hujus vol n.* 5.

3 Evagrii Scholastici verba descripsi supra *pag.* 146. *not.* 1. Confer etiam testimonium Episcoporum Orientalium *p.* 146. *hujus ipsius vol.* 4 Consule *p.* 145. *hujus vol. n.* 2.

5 *Lib.* 1I. *Hist. Apostolica pag.* 134. *tom.* 1I. *Biblioth. Patrum edit. Lugdun.*

Gloria rerum
Contulit, ut Petro Paulum gerat ordo secundum,
Qui fundamentis manet architectus in istis.

6 De Gregorio Magno multa a me sunt disputata *p.* 144. *hujus vol. not.* 3. & *p.* 266. *seqq.*

7 Hujus est locus descriptus *supra pag.* 269. *not.* 3. *hujus vol.*

8 De Mariano Presbytero vide *pag.* 146. *hujus vol. not.* 3.

9 Stephanus Larissensis epist. ad Bonifacium Papam *tom.* 1I. *Concilior. pag.* 1111. *seq. edit. Hard. Paris.* „ Quantum vos, *inquit*, apud Deum omnes præcellitis, tanto vos necesse est cogitare, quia hæc est probatio Deum amantium, ut post Deum Pater, & Doctor „ S. Ecclesiæ Petrus vestræ, & totius mundi testatur. Quia Domino dicente tertio: *Amas* „ *me? pasce oves meas*, tradidit prius vobis mandatum ostendens, & per vos deinde om„ nibus per universum mundum sanctis Ecclesiis condonavit &c.

10 Orientalium Episcoporum epistolæ ad Agapetum Pontificem locum vide supra *pag.* 146. *hujus volum. seqq.* 11 Confer *pag.* 147. *seqq. hujus volum.*

tur. Nam Launojum (1), & Dupinium (2), qui auctorum quorumdam, qui primis, neque iis modo, sed etiam insequentibus seculis floruerunt, testimoniis abusi fuerint, nihil moror. Conati namque sunt tenebras clarissimis rebus obducere. Nemo autem tam est in libris, epistolisve Pontificum, doctorumque virorum, qui seculis iisdem claruerint, hospes, ut ajunt, ac peregrinus, quin confiteatur, summam eos concessisse in Ecclesia non dignitatem modo, sed etiam potestatem Petro.

V I I.

De Lucerna, quæ in Cæsareo Museo Florentino, deque vitro cœmeteriali, ex quibus intelligitur, quæ fuerit veterum Christianorum de Petri in Ecclesia Principatu sententia.

De ærea vetere Lucerna, quæ in Museo Cæsareo Florentiæ

1 *Epist.* 1. *ad Guillelmum Voellum lib.* v. *pag.* 111. *seq. tom.* v. *opp. part.* 11. *edit. Colon. Allobr. an.* 1731. Is Launojus cum multis minus recte scripsisset, Protestantes quosdam in eam sententiam induxit, ut ab eo patrocinium hujusce temporis hæreticorum susceptum fuisse defenderent. Itaque Antonius Reiserus Augustanus librum *an.* 1685. edidit Amstelodami, inscriptum: *Johannes Launojus testis, & confessor veritatis Evangelico-catholicæ in potioribus fidei capitibus controversis, adversus Robertum Bellarminum &c. vindicatus*. Launojum item laudat Georgius Walchius homo de secta Lutheranorum *Histor. sec.* 1. *sect.* 11. §. 12. *pag.* 205.

2 Hunc præter Deylingium, cujus supra meminimus, laudat etiam Walchius *ibidem*. Confer quæ scripsi *pag.* 284. *hujus volum. not.* 3. Convinci autem ii facile possunt testimoniis Johannis IX. P. M. *epist.* 1. *ad Nerivæum Archiepiscopum Remensem p.* 469. *t.* vi. *part.* 1. *Concilior. & epistola ad Stilianum Episcopum Neocæsariensem ibid. pag.* 479. Haitonis Moguntinensis *epist. ad Joh.* ix. *ibid. pag.* 481. Theotmari Juvaviensis Archiepiscopi *epist. ad eumdem ibid. pag.* 885. *seq.* ubi Pontificem alloquens sic scribit:

„ Alme Pater Mundi, dignus prænomine Petri:
„ Nomine quem sequeris, utinam virtute sequaris,
„ Sisque tuis famulis protector verus, & Ipsius
„ Commendes Domino, cælo qui præsidet alto.

Benedicti iv. *epist.* 1. *ad Galliarum Episcopos ibid pag.* 491. *seq.* Christophori *ad universos Episcopos Galliarum tom.* vi. *spicileg. Dacheriani edit. prim.* & *tom. eodem Concil. pag.* 499. Leonis vii. *epist.* 1. *ad Hugonem Francor. Princ. ibid. pag.* 575. *& epist. ad Gallos, & Germanos pag.* 578. Agapeti ii. *epist.* 1. *ad Gerardum Laureacensem Archiep. pag.* 599. *Concilii Romani an* 964. *congregati ibid. pag.* 651. Joh. xiii. *epist.* 1. *seq. ad Episcopos Citerioris Britanniæ ibid. pag.* 639. *seqq.* Benedicti vi. *epist. ad Fabricium Salisburgensem Archiepiscopum ibid. pag.* 689. *seq. & epist. ad Gallos, & Germanos pag.* 699. Pilgrimi Laureacensis *Archiep. ad Benedictum* vii. *epist. pag.* 695. cæterorumque omnium, quos longum est recensere, propterea que omittendos puto.

rentiæ servatur, quæque figuram navis præsefert, ac Petrum ad puppim sedentem, gubernaculumque moderantem; Paulum vero stantem ad proram, prædicantemque exhibet, memini me dixisse volumine hujus operis tertio (1). Quæ autem caussa fuerit, quamobrem eo modo, eoque situ figuram Principis Apostolorum majores nostri exhibendam arbitrarentur, a Maximo Episcopo Taurinensi, qui seculo v. floruit, in tertia de Petro, & Paulo Apostolis Homilia demonstratum est. Scribit enim hoc modo: *Quanti igitur meriti apud Deum suum Petrus erat, ut ei post naviculæ parvæ remigium*, TOTIUS ECCLESIÆ GUBERNACULA traderentur (2)! Atque navim typum, figuramque quamdam esse Ecclesiæ, ostendi, cum de Symbolis, quibus uti majores nostri solebant, agerem (3). Navi autem eam fuisse significationem tributam puto, vel navis Petri, vel arcæ Noemi, quæ similis navi fuisset, caussa. Arcam enim figuram item fuisse Ecclesiæ intelligi ex priore Epistola (4) Petri potest. Itaque Tertullianus in eo, qui de Baptismo inscribitur, libro, *arcam figuratam Noemi* (5) & Petri *naviculam* Ecclesiam esse testatur. Ac sunt illius de navicula verba hujusmodi: *Navicula illa figuram Ecclesiæ præferebat, quod in mari, idest seculo, fluctibus, idest persecutionibus, & tentationibus inquietetur* (6). Sed ne multa de re alioquin certa congeram, & magnitudo voluminis prohibet, & ut ea persequar, quorum est caussa omnis hæc a me instituta oratio. Igitur cum navis Ecclesiam exhibeat, Petrusque ad puppim gubernacula tenens in ærea Lucerna Medicea cernatur, argumento est, existimasse veteres Christianos, Petrum

1 *Pag.* 99. & 100. *not.* 3.

2 *Pag.* 354. *edit. opp. Veneta an.* 1741.

3 *Tom.* III. *hujus operis pag* 100. *seq.*

4 *Cap.* III. *v.* 20. Confer Justinum Martyrem Dialogo *cum Tryph. num.* CXXXVIII. *pag.* 242. *edit. Veneta an.* 1747.

5 *Cap.* VIII. *pag.* 227. *edit. Veneta an.* 1748. „ Quemadmodum post aquas diluvii, „ quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum, ut ita dixerim, mundi, pacem „ cælestis iræ præco columba terris annunciavit dimissa ex arca, & cum olea reversa, „ quod signum etiam apud nationes paci prætenditur: eadem dispositione spiritalis effe„ ctus, terræ, idest carni nostræ emergenti de lavacro, post vetera delicta columba san„ cti Spiritus advolat, pacem Dei afferens remissa de cælis, ubi Ecclesia est Arca figurata.

6 *Ibidem cap.* XII. *pag.* 229.

trum fuisse a Christo gubernatorem, principemque *visibilem* Ecclesiæ constitutum. Nam *absolutum* gubernatorem, principemque Christum esse ipsum, qui ita a Patribus consideretur, quasi temonem Ecclesiæ teneat, testata res est (1). Cum ergo Petrus item gubernacula tenens exhibeatur, fateamur necesse est, Patrum quidem sententia, a Petro fuisse suscepta, postquam in cælum Christus ascendit, Christianæ *navis*, seu reipublicæ gubernacula.

Paulum autem ad puppim stantem, & ad aquas versum, evangeliumque nunciantem exhibendum putarunt ii, qui conflari lucernam eamdem curarunt, ut indicarent, Doctoris gentium hortatu, atque impulsu eos, qui errore, ut fluctibus maris, abrepti in extremo periculo versabantur, spiritus sumsisse, ac navim conscendisse, hoc est in Ecclesiam (2) venisse, in qua una consequi sempiternam salutem possent. Ac de lucerna quidem hactenus.

Nunc de Cœmeteriali vitro, quod s. Petrum Apostolum, ac si alter Moses fuerit, virgam tenentem, atque ex rupe, seu petra aquam exprimentem, ostendit: quod quidem vitrum primus, quod sciam, Boldettus (3) describi, publicarique curavit; agendum est. Itaque fuisse olim Christianos constat, qui Mosen cum Principe compararent Apostolorum, quæque gesta ab illo fuissent, ad hunc item similitudine

qua-

1 Vide *ep. Pseudo-Clementis ad Jacob. fratrem Domini* n. XIV. p. 14. t. 1. *collect. ep. Roman. Pontif. ed. Constantii*. Et Hippol. l. de Antichr. n. LIX. p. 28. *seq.* t. 1. *ed. an.* 1716.

2 De navi figura Ecclesiæ confer Paulinum Nolanum *epist. ad Severum* XXIII. *al.* XII. & IV. *pag.* 138. *edit. Veron. an.* 1726. & *epist. ad Marianum* XLIX. *al.* XXXVI. p. 282. *seqq.* ubi etiam de Arca Noemi Ecclesiæ figura disserit. Qua item de re consule auctorem librorum *de Vocatione omnium gentium lib.* II. *cap.* XIV. *pag.* 247. *edit. Veneta opp. s. Leonis an.* 1741. De Arca vide Hieronymi locum *ex epist. ad Damasum pag.* 280. *hujus volum. not.* 3. Ambrosius *lib.* IV. *in Lucam num.* LXVIII. *seq. pag.* 847. *tom.* II. *opp. edit. Veneta an.* 1748. navi Ecclesiam significari statuit, *num. autem* LXX. *pag.* 848. Sanctum Lucam scribit illius navis mentionem fecisse, *in qua Petrus piscaretur*: statimque addit: „ Non turbatur ista, quæ Petrum habet; turbatur illa, quæ Judam habet. Et„ si multa illic discipulorum merita navigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agi„ tabat. In utraque Petrus. Sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis... Non „ turbatur hæc navis, in qua prudentia navigat, abest perfidia, fides spirat. Quemad„ modum enim turbari poterat, cui PRÆERAT IS, IN QUO ECCLESIÆ FIRMAMENTUM EST„? Atque hæc quidem de Petro navi Ecclesiæ præfecto Ambrosius. Eodem fere spectant, quæ scribit Leo M. *serm.* II. *cap.* II. *tom.* 1. *opp. edit. Rom. Cacciari pag.* 6.

3 *Osservaz. sopra i Cimiterj lib.* 1. *cap.* XXXIX. *pag.* 200.

quadam aptari commode posse arbitrarentur. Nam Maximus Taurinensium Antistes, sive quisquis tandem ille est Homiliarum de Petro, & Paulo vetus auctor, cum *Petrum per Christum factum esse petram* scripsisset, tum *sicut in deserto*, inquit, *dominico sitienti populo aqua fluxit e petra; ita universo mundo perfidiæ ariditate lassato de ore Petri fons salutiferæ confessionis emersit* (1). Neque vero is solum, sed Hieronymus etiam (2) *Mosen e pastore ovium, hominum fuisse* pastorem constitutum affirmans, satis indicat, quæ Petri (3) fuerit cum Mose similitudo. Quinetiam quum Patres Petrum esse Ecclesiæ petram (4), consequutumque fuisse a Christo summo angulari (5) lapide, fonteque charismatum (6), qui virga Mosis significatur (7), dispensandorum sacramentorum, patrandorum prodigiorum, regendæque Ecclesiæ auctoritatem tradiderint; nemini certe mirabile videri debet, quod ea figura Petrum Christiani veteres pingendum existimarint; ut pastor, princepsque Ecclesiæ *a pastore*

1 *Homil.* 1. *pag.* 353. *Edit. Venet. an.* 1741.

2 Epistola xcv. *al.* iv. *ad Rusticum Monachum pag.* 772. *tom.* iv. *opp. edit. Paris. Martianæi*. ,, Pastor, *inquit*, ovium, hominum factus est pastor. Apostoli de piscatione ,, lacus Genesareth, ad piscationem hominum transierunt,,. Ac Petro sane singulari modo dictum a Christo fuit: *Ex hoc homines eris capiens*. *Lucæ cap.* v. *v.* 10.

3 Vide *cap.* xxi. *Evang. Johann. v.* 17.

4 Confer supra Tertulliani, Origenis, Cypriani, Firmiliani, Eusebii, ceterorumque Patrum, quæ *pag.* 133. *seqq. hujus volum.* protuli, testimonia.

5 *Epist. Pauli ad Ephes. cap.* II. *v.* 20. & 1. *Petri cap.* II. *v.* 6.

6 Hinc Iohannes *in Evang. cap.* I. *v.* 16. *De plenitudine*, inquit, *ejus nos omnes accepimus*. S. Leo *serm.* CII. *qui est de Assumpt. ejusd. ad summi Pontificis munus cap.* II. *pag.* 8. *tom.* 1. *opp. edit.* Cacciari: ,, Ab ipso, *inquit*, omnium charismatum fonte tam ,, copiosis est irrigationibus inundatus (B. Petrus) ut cum multa solus acceperit, nihil in ,, quemquam sine illius participatione transierit... De toto mundo unus Petrus eligitur, ,, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, ,, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus. Magnum, & ,, mirabile huic viro consortium potentiæ suæ tribuit divina dignatio, & si quid cum eo ,, commune ceteris voluit esse principibus, numquam, nisi per ipsum dedit, quidquid aliis ,, non negavit... Respondit ei Iesus... *Ego lapis angularis*, *qui facio utraque unum*, ,, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere; tamen tu quoque petra es, ,, quia mea virtute solidaris... In Petro omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ,, ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apo- ,, stolis conferatur ,,.

7 Confer Iustini Martyris *Dialogum cum Tryphone num.* LXXXVI. *pag.* 193. *edit. opp. Veneta an.* 1747. & Ambrosii *Comment. in Ps.* CXVIII. *num.* XXIV. *pag.* 370. *seq. edit. opp. Veneta an.* 1748. *tom.* II.

ſtore, ac principe populi Judaici (virgam tenens, hoc eſt Chriſti virtute munitus (1), atque aquam, videlicet doctrinam (2) *donaque gratiarum* ex petra præcipua *Chriſto* educens, inque alios ex ſe, qui altera poſt Chriſtum *petra* eſſet, transfundens, imminente ſibi diademate (3), ſeu meritorum corona, quæ divinitus ipſi, ob rem bene geſtam, promiſſa fuiſſet) exhiberetur (4). Mitto de ceteris aut monumentis

1 Boldettus *l. c.* virga poteſtatem patrandorum prodigiorum ſignificari defendit; quod etſi verum eſt, cum de aliis figuris, quarum permultas Bonarrotius explicavit, agitur; tamen vereor, ne accommodari ad Moſis virgam tam apte non poſſit; quod ea Patres aut crucem, ut Iuſtinus *loco indicato*, aut Chriſtum, ut Ambroſius arbitratur, indicari cenſeant.

2 Vide ſupra deſcriptum Maximi Taurinenſis locum. Auguſtinus in *Pſalm.* LXXVII. *num.* XIII. *pag.* 616. *tom.* IV. *opp. edit. an.* 1700. explicans verſiculum: *qui diſrupit in deſerto petram, & adaquavit eos ſicut in abyſſo multa. & eduxit aquam de petra &c.* ſic habet: „ Poteſt utique ſitienti fidei donum Spiritus Sancti, quod illa res geſta ſpiritaliter ſignificabat, infundere de ſpiritali ſequente petra, quod eſt Chriſtus, qui ſtabat, & clamabat, *ſiquis ſitit, veniat ad me, & qui biberit de aqua, quam ego dabo, flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus*. Hoc enim dicebat, ſicut in Evangelio legitur, de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: ad quem velut virga lignum paſſionis acceſſit, ut emanaret credentibus gratia „.

3 Conſule Bonarrotium *Oſſerv. ſopra i frammenti di vetri &c. pag.* 65. & Boldettum *pag.* 203.

4 Eſt vitrum illud cœmeteriale, a Boldetto deſcriptum, hujuſmodi.

mentis,aut ſignis antiquorum Chriſtianorum dicere,quæ cum Petrum ſemper Chriſto propiorem exhibeant, ita ſuiſſe majores noſtros inſtitutos, demonſtrant, ut ei tributum a Chriſto ſuiſſe Eccleſiæ principatum contenderent. Hujus generis monumentorum cum Aringus, Boldettus, Bottarius, Boſius, Caſalius, aliique plures meminerint, tum allatum a nobis etiam exemplum eſt, cum hiſtoriam Chriſti Servatoris in priore hujuſce operis volumine explicaremus (1). Sarcophagi namque veteris formam æri inciſam dedimus, in qua Petrus conſpicitur crucem geſtans, volumenque a Chriſto, ad quem accedit, accipiens: quod ſane volumen doctrinæ (quam erat Chriſti voluntate, ut paſtor Eccleſiæ, princepſque Apoſtolorum ubique terrarum propagaturus) manifeſtum indicium eſſe conſtat. Ac de monumentis quidem veterum Chriſtianorum alias. Venio ad veterem omnium Eccleſiarum, quæ eſt de principatu Petri, traditionem.

V I I I.

Idem ex libris liturgicis omnium Eccleſiarum efficitur.

Accedunt liturgici omnium cœtuum Chriſtianorum libri, quibus de hoc ipſo religionis decreto a majoribus acceptam traditionem contineri conſtat. Nam exceptis Lutheranis, ceteriſque Proteſtantibus, qui ſexto primum ac decimo ſeculo nati antiquos ritus, ceremoniaſque e ſuis conventibus exterminarunt, nulla Chriſtiana tam barbara eſt, tamque ab inſtitutis, ac moribus Romanorum disjuncta natio, in cujus Eccleſiaſticis libris, ac monumentis non fiat mentio principatus, excellentiſque poteſtatis Petri. Eſt autem incredibile, inlatum recens id dogma in libros eoſdem eſſe, cum neque exempla ipſorum aliqua antiqua deſint (2), neque repente omnes Eccleſias in eam rem con-

1 *Ibid pag.* 282.

2 Quis enim neget multa vetera librorum ritualium Eccleſiarum Latinæ, ac Græcæ extare, in quibus principatus Petri fit mentio? Nam ut mittam de Gelaſiano ſacramenta-

ſpiraſſe veri eſſe ſimile videatur, neque tenaciſſimæ ſuarum conſuetudinum gentes induci facile ad codices, quos uſu quotidiano terere conſueverint, vitiandos poſſent. Quare quod earum quæque a priſcis moderatoribus ſuis didicerat, id liturgicis ipſam codicibus inſeruiſſe, confitendum eſt. Jam vero eorum, quos dixi, moderatorum, niſi aut diſciplinam ab uno, eodemque magiſtro accepiſſent, aut conveniſſent, quidque ſtatuto ea de re opus eſſet, deliberaſſent, qui demum tanta eſſe potuiſſet de Petri in Chriſtiana republica principatu conſenſio? Conveniſſe autem omnes ejus rei cauſſa aliquando, non modo majorum auctoritate nulla demonſtrare, ſed ne conjectura quidem ſuſpicari poſſum. In ſynodis enim, in quas perplures variarum gentium Epiſcopi concurrerunt, actum de aliis rebus conſuetudinibuſque vel inducendis, vel ſtabiliendis intelligo fuiſſe plerumque; de principatu vero Petri aut tunc primum confirmando, aut in libris liturgicis commemorando, numquam. Quamquam illud etiam certum eſt, aliquarum gentium Antiſtites (in quarum Eccleſiis legi palam Petri privilegia ſolerent) propterea quod magnis intervallis locorum disjuncti ab regionibus Imperio Romano ſubjectis eſſent, ad concilia non veniſſe. Quod ſi neque recentium opera, neque priſcorum Antiſtitum aut congregatorum, aut disjunctorum auctoritate factum eſt, ut hæc in omnes Eccleſias ſententia permanaret: relinquitur, ut ab inſtitutoribus earumdem Eccleſiarum, qui ab Apoſtolis, quid eſſet Petro a Chriſto Servatore tributum, acceperant, invecta fuerit, litterarumque deinceps mandata monumentis, quæ quidem monumenta ſingulari diligentia in ſacris cœtibus & ſervarentur & publice legerentur. Sed omnes omnium Eccleſiarum libros, in quibus prin-

mentario, deque Hymnis Ambroſianis dicere, quorum certe exempla invenire quædam antiqua tam certum eſt, ut revocari in controverſiam nullo modo videatur poſſe; quis Cryptoferratenſe, & Barbetinum S. Marci Euchologia, quorum eſt a Goario in Notationibus ad Euchologium Græcorum facta commemoratio, nono ſaltem ſeculo fuiſſe perſcripta inficietur? Liturgiarum autem Orientalium exempla extare quædam non nova, neque novorum hominum artibus, fraudeque vitiata, nemini eſſe dubium video. Confer Renaudotii Collectionem Orientalium Liturgiarum. Sed de ſacramentariorum antiquis exemplaribus erit alibi opportunior diſputandi copioſe locus.

principatus Petri fit mentio, singillatim recensere, ac persequi non vacat. Itaque missis Ecclesiis Latina, & Græca, de quibus alio loco diximus (1), quasque Ecclesias latissime patere liquet (2), quis neget in libris Palæstinorum (3), ceterorumque Syrorum (4) celebrari principatum, singularemque in Ecclesia potestatem Petri?

Quod quidem non ex iis monumentis solum, quæ alio loco commemoravi; sed etiam ex Johannis Maronis Patriarchæ Syri quidem certe, ac seculi septimi scriptoris, Expositione Ministerii oblationis intelligitur, quam expositionem latinam nuper fecit, publicavitque Aloysius Assemanus vir clarissimus, & amicus meus (5): ex Liturgia Dioscori (6) Episcopi Gordiæorum, quos in Armeniæ montibus degisse, spectasseque ad Patriarchatum Antiochenum Renaudotius (7) scribit: ex Pontificali Syrorum Nestoria-

 norum

1 *Pag. 153. seq. hujus volum.*

2 Confer quæ ibidem attuli *Ecclesiarum Rom. Mediolan. Gallic. & Hispan. documenta.*

3 Catecheses Cyrilli, cum Hierosolymis coram multitudine habitæ fuerint, librorum Ecclesiasticorum loco haberi possunt. In iis autem: ut *Catech. II. de Pœnit. & Remiss. peccat. num. XII. pag. 32. edit. Toutei*, Petrus appellatur ὁ κορυφαιότατος, καὶ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων *summus, & princeps Apostolorum*: & *Catech. XI. de Filio Dei Unigenito num. III. pag. 150.* Πέτρος ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ἐκκλησίας κορυφαῖος κῆρυξ *Petrus princeps Apostolorum, & Ecclesiæ summus Prædicator*: & *Catech. XVII. num. XXVII. pag. 277.* ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κλειδοῦχος Πέτρος; *Princeps Apostolorum, & regni cælorum claviger Petrus.* Vide *n. 5.*

4 Petro Syri adscribunt Liturgiam, cujus hic est titulus, ut est apud Renaudotium *tom. II. Liturg. collect. pag. 145. edit. Paris. an. 1716.* „ Liturgia s. Petri Principis Apostolorum „. Vide quæ scripsi supra *pag. 156.*

5 *Tom. IV. parte II. Codicis Liturgici Universæ Ecclesiæ: S. Joh. Maron. Theophor. Civitatis Dei Antiochiæ Patriarchæ Exposit. Minister. oblat. D. Jacobi Apost. Fratris D. N. cap. XXXIII. pag. 365. edit. Rom. an. 1752.* „ Illam Ecclesiam, quam supra petram fidei Petri discipulorum Principis fundasti, cum ei dixisti: *Beatus es Simon Barjona &c.* Ut autem ostenderet sermonem hic esse de illa Ecclesia, quæ supra Petrum, qui est fidei petra, ut dictum est, fundatur, Jacobus Apostolus statim subdit in eadem oratione subsequentia Christi Domini verba, quibus eam tutam omnino, ac inexpugnabilem prorsus esse a portis inferi edocet, dicens: *Et portæ inferi non prævalebunt adversus eam* „.

6 *Pag. 501. tom. II. Collection. Liturgiar. Oriental. edit. Renaudotii Paris. an. 1716.* „ Memento Domine omnium Patrum Orthodoxorum, qui a Petro Apostolorum principe ad hanc usque diem vestigia Apostolica secuti sunt, domos Ecclesiasticas firmaverunt, præceptaque Evangelica custodierunt, & perfecerunt, & super petras petrinas fundaverunt Ecclesiam suam.

7 *Ibid. pag. 508.* Quod autem ait Renaudotius *ibid. pag. 511.* de Petro principe Apostolorum factam fuisse ea in Liturgia ab Dioscoro mentionem, propterea quod Gordiæna Parœcia in Diœcesi erat Antiochena, cujus Ecclesiæ institutor Petrus fuisset, probari mihi

norum libro (1): ex communi, pervulgataque omnium Orientalium, qui in Muhamedanorum ditionem venerunt, opinione (2): ex Armeniorum libris (3): ex codicibus item Ecclesiasticis eorum, qui Patriarchis Alexandrinis variarum sectarum, rituumque parent (4): ipsorumque etiam Æthiopum (5), qui longe ab Ecclesiæ Romanæ disciplina, consuetudinibus, multisque religionis decretis discrepant; intelligi facile potest. Neque vero credibile est, inductas has gentes hortatu, precibus, artibus Latinorum fuisse, ut principa-

mihi nullo modo potest. Non enim eos solum, qui in diœcesi erant Antiochena, meminisse principis Apostolorum in Liturgia, sed alios etiam, qui in diœcesibus Hierosolymitana, ut vidimus, atque, ut mox ostendemus, in Alexandrina, versabantur, constat. Itaque mentionem illius fuisse factam sæpe & in Occidentalium, & in Orientalium Ecclesiasticis libris censeo, summi in Ecclesia principatus Petri caussa.

1 Syri Nestoriani, quorum est eis, & ultra Euphratem in Perside, India, Tartaria ad Sinas usque, & Antipodas propagata secta, in ritu Ordinationis Episcopi apud Morinum par. II. *de sacris ordinationibus pag. 462. edit Paris. ann.* 1655. hæc usurpare verba consueverunt: „ Christe, qui Petro dedisti claves excelsi, & profundi, tu Domine conce„ de virtutem auxilii tui servo tuo . . . sit manus tua dextera, gratia tua, quæ a Spiritu „ Sancto est, quam accepit Simeon filius Jonæ, hanc accipiat, qui adorat te, ut regat „ Ecclesiam tuam &c.

2 Tam firma, tam constans, tamque late patens hæc est apud Orientales de principatu Petri sententia, ut vel ipsi Turcæ confiteantur, Pontificem Petri successorem *Caliphum esse Christianorum*. Confer Renaudotium *Perpet. de la Foy de l' Eglise lib.* x. *cap.* IV. *pag*. 784. *edit. Paris. an.* 1712.

3 Multa e Breviario, sive rituali *Armeniorum e Codicibus antiquorum Interpretum Armeniorum, typis mandato sub Patriarchatu Exmiaziensi Eleazar Patriarcha armeniæ Venetiis an.* 1686. *in Typographia Cuisfulensi*: colligi potuisse possent, quæ ad rem nostram maxime pertinerent. Confer *Liturg. apud Le Brun t.* III. *p.* 335. *ed. Paris. an.* 1726.

4 Liturg. S. Basilii Coptica *pag.* 22. *tom.* 1. *collect. Liturgiar. Renaudotii edit. ejusd. Orat. absolut. ad Patrem*. „ Tu es, qui dixisti Petro Patri nostro per os unigeniti Domi„ ni Dei Salvatoris nostri Jesu Christi: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Eccle„ siam meam &c*. „. Et Alexandrina apud eumdem *ibid. pag.* 80. „ Tu es, qui præcepisti „ Petro τῷ κορυφαίῳ τῶν ἁγίων σου μαθητῶν, καὶ ἀποστόλων *Corypheo Sanctorum tuorum „ discipulorum, & Apostolorum* ex ore unigeniti filii tui Domini Dei, & Salvatoris no„ stri Iesu Christi dicentis ei: *Tu es Petrus &c*.

5 Ab Æthiopibus item, quos ab Alexandrinis disciplinam accepisse constat, Petro fuisse adhibitum principatus honorem, cum ex iis, quæ de Liturgiis Alexandrinis dixi; tum ex Liturgia Æthiopum earumdem intelligitur, in qua, dignitatis caussa, Petrus ipse inter Apostolos primo nominatur loco; ut liquet *ex tom. eodem collect. Liturg. Renaudotii p.* 514. „ Per Petrum, Andream, Iacobum, & Iohannem, Philippum, & Bartholomæum, Tho„ mam, & Matthæum, Thaddæum &c. „. Similia in ceteris gentium earumdem libris reperire licet, quæ brevitatis caussa, cum hæc satis esse videantur, prætereo. Quamquam illud incommode accidit, ut perpauca Ecclesiarum earumdem monumenta in Europeas linguas conversa habeamus. Nam si haberemus plura, multo major esset nobis numerus locorum de principatu Petri in promtu, quam nunc sit, post Renaudotii, Vanslebii, Masii, Morini, Ecchellensis, Assemaniorum, aliorumque studia. Ad Æthiopum missam quod attinet, confer etiam *Orat. Diaconi Eucharisticam apud Jobum Ludolfum lib.* III. *cap.* IV. *Hist. Æthiop. pag.* 342. *edit. Francof. an.* 1691.

cipatus Petri in suis Ecclesiasticis libris mentionem injici paterentur. Nam cum earum permultæ, aliæ ab nono, aliæ ab sexto, aliæ a quinto usque seculo, conflato schismate, a communione se Apostolicæ Sedis sejunxerint, neque tulerint, ut vel dogmata falsa, pro quibus acriter pugnant, vel ipsæ consuetudines, quas a majoribus accepissent, aut tollerentur, aut immutarentur, qui tandem tulissent, ut confirmandi summi Pontificatus Romani Episcopi caussa, principem fuisse Ecclesiæ Petrum confiterentur? Ac Syros quidem Nestorianos, Æthiopumque partem aliquam, etsi aliquando in Apostolicæ Sedis communionem venerunt, tamen mutasse statim sententiam, atque ad errorem revertisse, ex Jobo ipso Ludolpho, atque ex Renaudotii Commentariis tam est manifestum, ut nullo modo in dubium revocari posse videatur. Ii autem hæretici, si quid addidissent Apostolicorum Missionariorum, quos vocant, hortatu; id certe, facta rursum ab Romanis secessione, delendum e suis libris continuo curassent. Cum vero ea, quæ sunt de auctoritate præcipua Petri, retinuerint, itaque continenter servarint, ut in iis legendis constans omnium sit, atque summa consensio; argumento est, non aliorum, quam primorum institutorum factum cura fuisse, ut omnibus Petrum esse caput Ecclesiæ persuaderetur. Ac de libris liturgicis variarum Ecclesiarum erit alibi opportunior copiosius, diligentiusque disserendi locus. Nunc breviter, quibus argumentis confidant ii, qui contra supremam Petri in Ecclesia potestatem pugnaciter disputant, videamus.

I X.

I X

Refelluntur præcipua argumenta, quibus Protestantes Principatum Petri conantur evertere.

Hæc autem, quæ hactenus descripsimus, sive Scripturarum loca, sive Majorum testimonia, sive antiqua monumenta Ecclesiarum, etsi magnam partem tam clara, tamque perspicua sunt, ut obscurari, implicarique nullis artibus, nullaque verborum circuitione possint; Protestantes tamen, Schismaticique omnes, quibus nihil est potius, aut sanctius, quam ut ne quidquam Romanis concedant, quo summa Pontificis Maximi in Christiana republica potestas confirmari, constabilirique videatur, ita omnia contorquere, miscere, turbare, pervertere conati sunt, ut veterum Patrum, scriptorumque fuisse, pugnarent, omnino neminem, qui Petrum ceteris Apostolis dignitate, auctoritateque præstantiorem fuisse arbitraretur. Itaque celebrem imprimis, illustremque illum ex capite sexto ac decimo Evangelii Matthæi locum, quo præcipue nostri niti, atque confidere solerent, primo impetu, non explicandum quidem, ut dictitant, sed oppugnandum putarunt. Nam hoc everso, si quis esset locus in sacris litteris reliquus, quem Orthodoxi adducerent, hunc item una, ita ut fit, ubi res junctæ, colligatæ, nexæque inter se sunt, perfacile ruiturum. Sed de fallacibus quibusdam conclusiunculis, quibus est fulta eorum in eumdem ipsum Matthæi locum oratio, multis est supra, ut arbitror (1), disputatum.

Nunc quæ sint reliquæ consideremus. Argumentari autem aggrediuntur hoc modo. Præsidium, inquiunt, Orthodoxis eo ex loco petere non licet, ex quo sit consequens, nihil fuisse a Christo tributum Petro, quod cadere in ceteros Apostolos apte non possit. Est autem ex eo Matthæi loco: *Tu es Petrus &c.* consequens, nihil fuisse tributum Petro, quod cadere in ceteros

ros

1 *Pag. 132. seq. hujus vol. pag. 139. not. 1. pag. 156. seqq. & pag. 183. seq.*

ros Apostolos apte non possit: petere igitur ex eo loco Orthodoxis præsidium non licet. Nam quod Simon appellatus *Petrus*, seu *Cephas*, hoc est *petra*, fuerit, id vero nihil esse singulare censent. Ut enim is *Petrus*, seu *petra* a Christo, ita illi sunt *fundamenta* vocati Ecclesiarum a Paulo. Se… vero, cum hæc considerent, quod sit inter *petram*, atque *fundamentum* discrimen, si vis metaphoræ omnis spectetur, ne suspicari quidem posse. Etenim Christum, qui *lapis angularis* in sacris Bibliis interdum vocetur, indicari item aliquando *fundamenti* nomine, quod eadem sit in hoc genere vocis utriusque significatio. Itaque sanctorum Apostolorum, (qui etsi æquari Christo dignitate, potestate, virtute nequeunt, omnem tamen sunt a Christo dignitatem, virtutem, potestatem, quam obtinebant, consequuti) fuisse ceteris præstabiliorem omnino neminem; propterea quod, si unus eorum *Petrus*, ceteri certe *fundamenta* fuerint appellati.

Neque gravius esse putant, quod proximum est. Sic enim disputant. Quod Christus apud Matthæum eodem in loco addidit: *Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, aut est de Christo ipso intelligendum, aut de Petro. Intelligi namque de alio quopiam oportere, cogitare qui possumus? Si ergo de Christo, ut & ratio ipsa, & Patrum auctoritas postulat: quid inde se Romani consequuturos adjumenti ad Petri principatum constabiliendum sperant? Sin autem de Petro: quid efficient, quod Protestantium evertat de pari omnium Apostolorum potestate sententiam? Nam quod Apostolorum omnium commune fuit, id nihil singulare, quo ceteris præstet, in Petro indicat. Fuit autem commune omnium Apostolorum, ut *petræ* Ecclesiæ dicerentur, & essent. Nihil igitur singulare, quo ceteris antecelleret, Petrus est consequutus, similitudine firmitatis, appellationeque *petræ*. Atque ut supra petram aliquam, ita super Apostolos omnes ædificatam a Christo fuisse Ecclesiam, adeoque dici commode quemque Apostolum petram posse; auctor est Paulus in ea, quæ est ad Ephesios scripta epistola, cum *superædificatos* esse Christianos statuat *super fundamen-*

mentum Apostolorum, *& Prophetarum*. Qui enim fundamenta vocantur Ecclesiæ, cur non item vocari petræ Ecclesiæ poterunt?

Quod mox sequitur: *Et tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis*: simile esse ajunt superiorum. Nam ut Petro, ita ceteris Apostolis esse pugnant ligandi, solvendique potestatem datam. *Quæcumque*, inquit Christus Apostolos alloquens, *alligaveritis super terram, erunt alligata & in cælis*. Atque hoc illud esse arbitrantur, quod est de clavibus Petro dictum. Clavium enim regni cælorum nomine quid aliud intelligi, nisi potestas ligandi, solvendique potest? Totum igitur illud argumentum, quod a Matthæi decimo ac sexto capite petitur, inane esse defendunt, cum nihil Petro inesse demonstret, quod adimendum esse reliquis Apostolis videatur.

Nos vero, qui non minutis hisce animadversionibus, sed rerum serie cognita, de sacrorum codicum auctoritate, sententiisque majorum judicandum arbitramur esse, ferre patienter adversariorum temeritatem possumus, implicari certe, conturbarique non possumus. Ut enim a mutatione nominis ordiar, quotusquisque est, qui nihil datum Simoni singulare fuisse defendat, cum est illius a Christo mutatum nomen? An mutatio nominum, quoties divinitus facta est, mysterio caruit? Abrahamus, qui Abramus antea vocari consueverat, & Josua, cujus discrepans olim fuerat appellatio, nonne mutatione nominis intellexerunt, alter quidem omnium se gentium patrem, alter se ducem, ac veluti servatorem reipublicæ populi Israelis futurum? Quid igitur est, quod nihil singulare in Petro indicasse additam Simoni Petri appellationem arbitremur? An inane fuisse nomen in Petro judicem, cum inane in Abraham, (1) Josueque (2) non fuerit? Inane autem fuisset, si nullam potestatem, nullum honorem in Petro singu-

1 Genes. *cap.* XVII. *v.* 5. *Nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te.*
2 Num. *cap.* XIII. *v.* 17.

ſingularem, atque eximium ſignificaſſet. Neque nobis cum iis eſt quæſtio, qui Deum Abrahami, Joſueque nominum immutatorem, & rem iis, & novam, quæ rem ipſam indicaret, appellationem dare potuiſſe; Chriſtum non potuiſſe, putarent. Nam illi ipſi, contra quos diſputo, Chriſtum eumdem eſſe Deum, qui ut Abrahamo, ita Petro nomina nova indiderit, confitentur. Itaque cum in Abrahamo potuerit efficere, ut inanis appellatio nova non eſſet, efficere id etiam concedunt potuiſſe in Petro. Quæ igitur eſt cauſſa, cur in Abrahamo ſignificaſſe id, quod Abrahamus erat; in Petro autem non ſignificaſſe, quod Petrus erat, nominis immutationem pugnent? Juſtinus Martyr, (1) qui ſecundo Eccleſiæ ſeculo Chriſti Servatoris divinitatem adverſus Tryphonem Judæorum Doctorem graviter imprimis, ſtrenue, accurateque defendit, oſtenſurus eumdem eſſe Chriſtum, atque veteris Teſtamenti, quem Judæi colebant, Deum, argumentum ab immutatione nominum Abrami, Auſes, Simoniſque petiit. Quemadmodum autem argumenti recte concluſiſſet ſententiam, ſi immutatione nominis, patrem omnium gentium Abrahamum, Joſuam vero ducem, ſervatoremque populi Iſraelis fuiſſe conſtitutum putaſſet; *Cepham* autem, hoc eſt *petram*, ſeu Petrum fuiſſe *petram*, hoc eſt ſtabilimentum, firmamentumque illius, quam erat Chriſtus conditurus, Eccleſiæ deſignatum non putaſſet? Cum ergo & rem ſingulis conceſſam, & nomen inditum, quo res ſignificaretur, crediderit; recte ſane, ſapienterque, quod volebat, concludi, efficique poſſe exiſtimavit. Quod ſi quis parem fuiſſe honori, dignitati, poteſtati Petri reliquorum Apoſtolorum dignitatem, honorem, ac poteſtatem; adeoque *petras* item Apoſtolos appellari potuiſſe, ut qui fundamenta ſint a Paulo appellati, dicat: illud ante expediat neceſſe eſt; cur Simoni data *Cephæ*, ſeu *Petræ*, vel *Petri* appellatio fuerit; Apoſtolis ceteris contra non fuerit? Nam ſi rem obtinuiſſent eamdem omnes, nihil ut eſſet ſingulare reſervatum Petro, quæ fuiſſet ratio, uti Petro nomen

1. Vide ſupra *pag.* 133. *hujus vol. not.* 1.

nomen imponeretur, quo significaretur, quod omnibus commune esset? Cum igitur peculiare fuerit impositum Petro nomen, peculiaris profecto tradita auctoritas illi fuerit ab nomine indicata, necesse est. Nisi forte Deum, qui in vetere Testamento serio egerit, ludere in novo voluisse Protestantes putent, qua re nihil, non dicam, scribi, sed ne fingi quidem potest absurdius. Jam vero si concessum Petro, quod *petræ* nomine indicatur, fuit; Petrum a Christo ipsiusmet Christi præcipui fundamenti, lapidisque angularis, & capitis loco fuisse tunc quidem designatum, postque constitutum visibilem petram, caput, moderatoremque Ecclesiæ, credendum erit, quod caput, qui moderator, quæ petra, seu firmamentum indicatum fuit *Cephæ*, hoc est *petræ*, vel *Petri* vocabulo.

Venio ad alteram argumenti adversariorum partem. Concedo verba Christi: *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, aut in Christum, aut in Petrum cadere. Vel enim utrumque verum est, vel alterutrum. Nam utrumque ut falsum sit, fieri omnino non potest. Rationem autem ipsam, Patrumque auctoritatem poscere, ut in Christum potius, quam in Petrum cadant, quem sibi adversarii concessurum arbitrantur? Ut enim ab ratione ordiar; quis tam est absurdo ingenio, qui *petram* hoc loco intelligi oportere censeat, non de petra, quam paullo ante memorarit, sed de petra, quam nusquam memorarit Christus? At Simonem *petram ἀμέσως immediate*, ut ajunt, ante Christus dixerat, inquiens: *Tu* (Simon) *es Cepha*, hoc est *petra*; se autem ipsum, etsi revera angularis *petra* esset, *petram* nihilominus esse non dixerat. Igitur quod addidit: *& super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, de *petra*, cujus mentionem fecerat, hoc est de *Petro*; non vero de *petrá*, seu de se ipso, cujus non meminerat, est intelligendum. Nam qui fuisset verborum nexus, & colligatio, cum dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*; si prior esset *petra* de Petro, altera de Christo accipienda?

Quæ

Quæ de Patrum auctoritate disputant, nihil moror. Rem enim cum ab aliis sæpe, tum a me ipso (1) pluribus locis explicatam repetere neque est necesse, nec vero vacat. Quamquam fuisse unum aliquem majorum memoria scriptorem (2) intelligo, qui nonnullos Patres, quod de Christo, quasi indicatus apud Matthæum fuerit *petræ* nomine, dixerint; ignoratione syriacæ linguæ deceptos dixisse, arbitraretur, Vix enim videri credibile, ut qui *Cepham* syriacum, ac *petram* latinum vocabula synonyma esse noverit, legeritque dictum a Christo fuisse: Simon *tu es Cepha*, hoc est *petra*, & super hanc *cepham*, seu *petram* ædificabo Ecclesiam meam; idem sibi persuaserit, initio *Cepham* de *Petro*, mox vero *Cepham* ipsam de *Christo* intelligi oportere. Nam si priore in loco *Cepha*, seu *petra* Petrus est, quid impediet, quin esse etiam in secundo (3) possit? At enim Paulus Chri-

 stum

1 Vide *pag. 160. n. 2. hujus volum. & pag. 169. not. 2. & pag. 139. not. 1. & pag. 157. seqq.*

2 Confer Baronium *ad an.* xxxIII. *n.* xxv.

3 Isaacus Casaubonus *exercit.* xv. *in Annales Baronii p. 387. edit. Londin. an.* 1614. „ Falsissimum est, *ait*, & longe absurdissimum, quod a paucis annis fulciendæ novæ Mo- „ narchiæ ab Hildebrandistis novatoribus excogitatum, passim hodie ab iisdem occinitur: „ Petrum esse petram, quomodo Christus est petra (Accuratiores inter illos unam sal- „ tem, aut alteram distinctiunculam adhibent) quia Dominus hic illum compellans voce „ eadem absque ullo discrimine bis utens dixerit: *Tu es Cepha, & super hac Cepha.* „ Falsitas hujus argumentationis ex iis, quæ diximus, patet manifestissime. Et vero Au- „ gustinus, quem hodie omnes Hildebrandistæ ut indoctum, & imperitia Syriaci idioma- „ tis lapsum, non verentur suggillare: *retract. lib.* 1. *cap.* 21. *non dictum est Petro, tu* „ *es petra, sed tu es Petrus. Petra autem erat Christus, quem confessus Simon &c.* Au- „ sus tamen Baronius errorem illum secutus Græcum Textum emendare, atque ita descri- „ bere: *Tu es Cephas, & super hanc Cepham ædificabo Ecclesiam meam.* Deinde Lati- „ num interpretem Tridentini factum authenticum, patrum illorum suorum auctoritate spre- „ ta, pari licentia corrigens: *Latine*, inquit, *sic dicenda sententia*: tu es petra, & su- „ per hanc petram &c. En vere novam novitatem ante hæc novissima tempora nunquam „ auditam. Nam cui veterum Patrum ante hos centum annos suboluit hujus arcani? „ Sua hic Baronio, cæterisque Catholicis sycophanta tribuit. Quem enim novatorem invenire quisquam Casaubono impudentiorem potest? Monarchiæ autem Ecclesiasticæ dogma non novum est, ut hactenus vidimus, sed Christi auctoritate, majorumque omnium traditione. Per summam vero calumniam scribit hæreticus, eo nos modo Petrum *petram* dicere, quo Christus est petra. Nam est de petra Petro discrepante a Christo petra, Baronii, quem scelestus oppugnat, perspicua imprimis sententia. *Ibid. num.* xxIv. Qua de re vide quæ scripsi *pag.* 165. *hujus volum.* Quod autem addit, accuratiores nostrum distinctiunculis uti, perridiculum est. Non enim distinctiuncularum numero habenda sunt, quæ nituntur auctoritate patrum, ut paullo post ex Basilio adscripto loco constabit. Ac mirum profecto est, ineptissimum distinctiuncularum architectum, qualis Casaubonus fuit, ausum esse Orthodoxis di-
stin-

ſtum eſſe *petram* teſtatur. Aſſentior. Quid igitur? Annon etiam *Petrus* eſt *petra*? Ita profecto. Cum ergo Chriſti Servatoris dicentis: Simon, *tu es Cepha*, hoc eſt *petra*, Chriſti, inquam, decreto *Petrus* ſit *petra*, illud quæro, quid ſit, quod verba, quæ mox ſequuntur: *& ſuper hanc petram*, de Chriſto, qui ſe in Matthæi Evangelio numquam appellavit *petram*, accipi debeant; de Petro, quem in eodem Evangelio *petram* appellavit, non debeant? Mihi certe, ut quæ conſequuntur antecedentibus ſententiis congruant, ſic videtur: de eo *petræ* vocabulum poſteriore eſſe loco intelligendum, quem conſtat priore loco fuiſſe nominatum *petram*.

At Hieronymum (1), Euſebiumque (2) Cæſarienſem ſyriacæ linguæ peritos fuiſſe conſtat, quorum tamen eadem fuit, atque Auguſtini, aliorumque opinio de Chriſto indicato apud Matthæum appellatione *petræ*. Ego vero tanti Euſebii, Hieronymique facio eruditionem, atque in hoc genere, ſi placet, ſcientiam, ut eos ſyriace doctos fuiſſe non ſolum non negem, ſed etiam patiar. Verum inter hos, atque

diſtinctiunculatum crimen opponere. Reprobat inde veterator ille Calvinianus *lectionem*, *tu es Cepha*, *& ſuper hanc Cepham &c.* quodque hinc argumentum concluſimus. Nos autem Lectorum imploramus fidem, ut adſint, dijudicentque, recte ne concluſa a nobis fuerit argumenti ſententia, nec ne. Æquos vero nobis futuros, ratio ipſa, quæ nobis eſt præſidio, plane ſuadet. Quis porro ferat, quod addit Caſaubonus, ut inductum a noſtris ſugillari Auguſtinum? Quem enim indicare Catholicum hujus ſceleris auctorem poteſt? Calumniatori vero tam audaci, quis eſſe deinceps credendum putet? Nos enim omnes, ut Baronius, eruditionem Auguſtini, doctrinamque ſuſpicimus, etſi aliqua in re deceptum fuiſſe ignoratione Syriacæ Linguæ, aliquando, at ægre tamen, fateamur. Atque eſt hoc ſane incredibile, ut Calviniani, qui Patres lapſos fuiſſe, erraſſe turpiter, negligique oportere ſæpiſſime jactitent, nobis audeant exprobrare contemtum Patrum. Vitiat præterea Caſaubonus Auguſtini ex 1. retractationum libro locum. Conſule, quæ ſcripſi *pag.* 169. *n.* 1. Neque Baronius Græcum textum emendat; ſed quo ſenſu intelligi debeat, interpretatus, ad ſyriacam linguam confugit, qua certe Chriſtum fuiſſe Petrum alloquutum liquet. Vide ſupra *pag.* 283. *hujus volum.* Ejuſdem eſt generis, quod adjungit, correctum a Baronio fuiſſe vulgatum Interpretem contra Tridentinorum Patrum ſententiam. Non enim correxit Interpretem Baronius, neque ſprevit Tridentinos Patres, ut ſycophanta exercitator mentitur, ſed quemadmodum explicari deberet, Syriacæ linguæ ſubſidio uſus demonſtravit. Denique quod *novum* id eſſe jactitet, atque ante annos centum excogitatum dogma, impudens mendacium eſt. Quam enim multos XII. XIII. XIV. ſeqq. ſeculorum ſcriptores numerare poſſem pro Monarchia Eccleſiaſtica, quamque plures etiam veteres patres pro ſummo in Eccleſia principatu Petri pugnantes? Sed hæc alias.

1 Vide *pag.* 157. *ſeq. hujus voluminis n.* 2.

2 Confer *pag.* 160. *hujus voluminis*.

atque Augustinum nonnihil interest. Augustinus cum vim *Cephæ* nominis perspectam minime haberet, dubitare visus est, num *Petrus* dici *petra* posset. Itaque tametsi eum principem fuisse Apostolorum, omniumque Ecclesiarum caput, moderatoremque fateretur (1); tamen statuendum sibi, definiendumque non putabat, *Petrusne* ipsa *esset petra*, in qua Christus confirmarat suam se Ecclesiam ædificaturum. Igitur, ut de re incerta, liberum cuique esse judicare, dixit, quod opportunius, propensiusque ad veritatem (2) existimet. Contra Eusebius (3), atque Hieronymus (4), qui nominis *Cephæ* quæ vera esset significatio, noverant; Christum, & Petrum, etsi non eodem modo, *petram* nihilominus appellari credebant posse, locumque Christi apud Matthæum: *Et super hanc petram &c.* sic omnino interpretabantur, ut quamvis de Christo, qui lapis Ecclesiæ angularis sit, & a quo Petrus obtinuit, ut *petra* vocaretur, & esset, intelligi oportere defenderent; nihilo secius statuerent, esse item de Petro intelligendum: ac de hoc quidem, ut series ipsa Christi verborum, *obviusque* sensus postulat; de Christo autem ratione longius aliquanto petita; nempe quia ipse est primum fundamentum, lapisque angularis, a quo Petrus iisdem verbis, quæ loco illo Matthæi continentur, fuerit consequutus *petræ* & vocabulum, & firmitatem. Jamvero non suo illi arbitratu, neque una linguæ syriacæ peritia confisi, sed *traditionem* sequuti Ecclesiarum (5), ac locum ipsum Matthæi diligentissime, studiosissimeque

1 *Pag.* 160. *hujus vol. not.* 1. *& pag.* 169. *not.* 2.

2 Vide supra *pag.* 139. *hujus volum. not.* 1. *&* Aug. *tract.* xi. *in Joh. tom.* III. *opp. part.* II. *n.* xi. *pag.* 460.

3 Confer *pag.* 114. *seq. hujus volum. not.* 1. *& pag.* 287. *not.* 5.

4 Vide *pag.* 118. *not.* 2. *hujus vol.* Idem Hieronymus *in cap.* II. *Isaia tom.* III. *opp. edit. Martianai Paris. pag.* 22. „ Super unum montium, *inquit*, Christus fundat „ Ecclesiam, & loquitur ad eum: *tu es Petrus*, *& super hanc petram ædificabo Eccle-* „ *siam meam* „.

5 Traditionem Ecclesiarum id quidem ferre, præter ea, quæ multis in locis attulimus, permulta etiam ostendunt, quorum aliqua describemus. Itaque ut Casaubonum, qui loco modo indicato inauditum antiquis fuisse jactat, Petrum esse petram a Christo vocatum, revincam, missis Tertulliani, Origenis, Cypriani &c. locis, quos legere quisque *pag.* 113. *seqq.* poterit, quibus quidem in locis Petrum *petram* a Christo dictum testantur; quis neget

que contemplati, ita esse de Petro sentiendum decrerunt, quem propter illud oraculum, altissimum in Apostolis gradum, & maxime excellentem tenuisse norant. Ac de loco illo Evangelii, deque traditione Ecclesiarum (1) alias. Nunc quæ sint in argumentatione adversariorum reliqua, consideremus.

Igitur quod mox sequitur, nihil nos ex verbis: *Et super hanc petram &c.* si de Christo intelligantur, præsidii posse petere, quale tandem est? Fac enim intelligantur de Christo: an ita sunt comparata, atque composita, ut intelligi etiam omnino de Petro nequeant? Si autem ita intelligantur de Christo, ut intelligi quoque de Petro, quod modo ex serie ipsa Christi verborum, exque traditione majorum

get veterem imprimis esse auctorem Homiliæ de pœnitentia, quæ extat *tom.* II. *opp. s. Basilii edit. Paris. Garnerii Monachi Congr. s. Mauri*? At is auctor *pag.* 606. *n.* IV. scribit hoc modo: „ Dixerat Petrus, & benedictionem consequutus fuerat: dixerat, filius es Dei „ altissimi, cumque audisset *petra es*, præconio nobilitatus est. εἰ γὰρ ἡ πέτρα, οὐχ ὡς „ Χριστὸς πέτρα, ὡς Πέτρος πέτρα. Χριστὸς γὰρ ὄντως πέτρα ἀσάλευτος. Πέτρος δὲ διὰ „ τὴν πέτραν. Χαρίζεται γὰρ Ἰησοῦς τὰ ἑαυτοῦ ἀξιώματα, οὐκ ἀποκενούμενος, ἀλλ' ἔ„ χων ἃ δίδωσι. Φῶς ἐστιν· ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ἱερεύς ἐστι. ποιεῖ ἱερέας .... „ πέτρα ἐστί, πέτραν ποιεῖ, καὶ τὰ ἴδια χαρίζεται τοῖς δούλοις. *Si enim & petra, non „ ut Christus petra; ut Petrus petra. Christus est enim petra immobilis. Petrus autem „ per petram. Donat enim Jesus suas dignitates, non exinaniens se, sed retinens, quæ „ dat. Lumen est. Vos estis lux mundi. Sacerdos est. Sacerdotes facit. Petra est, pe„ tram efficit. Et propria donat servis &c.* En quomodo Petrus (quem Basilius, ut *p.* 136. *hujus volum.* ostendi, ædificationem in se suscepisse Ecclesiæ, ceterisque discipulis prælatum scribit) petra sit constitutus a Christo, ut nihil obstet, quin etiam dicatur petra: & quomodo, etsi petra est, discrepet tamen a Christo petra, neque nostrum hoc sit inventum, ut Casaubonus mentitur. Quinetiam calumniatur Casaubonus, cum eodem modo Christum, & Petrum petram esse, dici ab Romanis fabulatur. Hoc enim discrimen indicavit *ibidem* Baronius, adversus quem ille suas *Exercitationes* elaboravit. Confer etiam locum Gregorii Nazianzeni *pag.* 597. *hujus voluminis*, ubi de Petro disserens: πέτρα, inquit, καλεῖται *petra vocatur*. Cyrillus præterea Alexandrinus *lib.* II. *in Johan cap.* I. *tom.* IV. *opp. pag.* 131. ad hæc verba Evangelii: *Tu es Simon Jona, tu vocaberis Cephas* ὃ ἑρμηνεύεται πέτρα *quod interpretatur* PETRA; Simonem, *inquit*, cum non jam vocari patitur, cum sibi pro sua potestate jam tum ut suum vendicans, sed congrua similitudine ἀπὸ τῆς πέτρας μετωνόμαζε Πέτρον *a petra transnominavit Petrum* (Petrum dixit græci sermonis rationem secutus; ceterum in textu legeras: πέτρας) ἐν αὐτῷ γάρ *super ipsum enim* fundaturus erat Ecclesiam suam. Neque moror, quod quidam afferunt ex Basilii Seleuciensis *orat.* XXVI. *pag.* 142. *edit. Paris. opp. an.* 1622. ut confessionem Petri petram fuisse appellatam evincant. Quis enim neget, confessionem petram dici posse, ob quam tamen Petrus consequutus est, ut petra etiam constitueretur a Christo, & princeps Apostolorum? Confer *orat.* XVII. *pag.* 97. Vetus item auctor *libri de consummatione mundi Hippolito Martyri falso tributi num.* X. *pag.* 9. *In Append. tom.* I. *opp. s. Hippol. edit. Hamburg. an.* 1716. „ Princeps Petrus, *inquit*, ἡ πέτρα τῆς πίστεως *fidei petra*, ille primus disci„ pulorum, ille, qui regni claves habet &c. „ Sed de his satis.

1 Vide *pag.* 133. *seqq.*

jorum demonstravi, possint, cur inde præsidium petere desinemus ad confirmandum, constabiliendumque principatum Petri? Sed demus sic esse propria Christi, quæ de *petra* in Evangelio legimus, ut ea accommodare ad Petrum non liceat; an principatus in Ecclesia Petri indicium, argumentumque satis magnum non erit nominis Simonis in appellationem *petræ* mutatio (1)? Quod si est, ut paullo ante ostendimus, fas certe erit orthodoxo cuiquè eodem ex Matthæi loco præsidium petere.

Sed perstant adversarii, ac verba: *Et super hanc petram &c.* etiamsi de Petro accipi debeant, quidquam tamen in Petro indicare negant, quod in ceteros Apostolos Christi non competat. Quod totum contra est. Petra enim quisque Apostolus eadem, atque Petrus, ratione dici nullo modo potest, nisi omnia, quæ dicta, decreta, constituta de Petro a Christo sunt, de unoquoque Apostolo, aut de omnibus junctim dicta, decreta, atque constituta fuisse demonstrentur. Nam si omnino id negligimus, in gravissima vitia,

1 Confer locum Justini Martyris *pag. 133. hujus vol. not. 1.* Tertullianus etiam *L. IV. adversus Marcionem cap. XIII. pag. 425. edit. an. 1748.* „ Mutat & Petro nomen de „ Simone, quia & creator Abrahæ, & Saræ, & Auscæ nomina reformaverit, hunc vocando „ Jesum; illis syllabas adjiciendo. Sed & cur Petrum? Si ob vigorem fidei, multæ ma„ teriæ, solidaque nomen de suo accommodarent. An quia & Petra, & Lapis Christus?... „ Itaque affectavit carissimi discipulorum de figuris suis peculiariter nomen communicare, „ puto propius, quam de non suis „. Quid igitur? An nomen solum datum est Petro, idque inane? Minime vero. Nam idem est auctor Tertullianus, constitutum fuisse Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram a Christo, cum dictum illi fuerit: *Tu es Petrus &c.* Confer *pag. 133. hujus vol. not. 1.* Joh. Chrysostomus *Homil. XIX. in Joh. al. XVIII. n. 1. pag. 112. tom. VIII. opp. edit. Parisien. Montfauconi an. 1718.* „ A præsenti, *inquit*, „ futurum credibile reddit ... Prædictio autem cum laude conjuncta est ... Petrus vero ni„ hil ad hæc respondet. Nondum enim quidpiam clare noverat, sed interim discebat ... „ Neque enim dicit; ego te cognominabo Petrum, & super hanc *Petram* ædificabo Eccle„ siam meam: sed tu vocaberis Cephas. Illud enim auctoritatis & potestatis majoris erat, „ Christus vero non statim, & ab initio totam potestatem exhibet suam; sed interim hu„ milius loquitur. Postquam autem divinitatem suam demonstravit, cum majore agit „ auctoritate dicens: *Beatus es Simon, quia &c.* Hunc ergo sic vocavit, Jacobum „ autem, & fratrem filios tonitrui. Quare? Ut ostendat se eundem ipsum esse, qui & ve„ tus testamentum dedit, & nomina mutavit, qui Abram Abraham vocavit, Sarai Sar„ ram, Jacob Israelem. Id vero non sine caussa &c. „. Caussam autem, quamobrem fuerit Simon vocatus Cephas, indicat idem Chrysostomus *p. 95. seq. hujus Vol. p. 131. 137. 199. 201.* Ac mutationem quidem nominis Petri non inanem fuisse satis est clare confessus Casaubonus *ibid. pag. 258. seqq.* Sed non ita, ut Christus voluit. Christus namque Petrum caput, principemque constituit Ecclesiæ, quod tamen Casaubonus negat. Sed de hac re dicam rursus paullo post.

vitia, atque errores incidemus, oblivifcemuique illius, quam fcriptores facri, Patrefque triverunt, explicandorum religionis decretorum viæ. Age vero, quibus facrorum Bibliorum locis inimici Apoftolicæ Sedis efficient, non unius Simonis Jonæ filii, fed etiam reliquorum Apoftolorum fuiffe immutatum nomen, omnefque deinceps fuiffe appellatos *Cephas*, feu *petras*, in quibus effet ædificanda Ecclefia? Id fi efficere, cum de aliis agitur, non poffint; cum autem agitur de Petro, poffint; quo demum argumento Petrum de principatu dejicient, paremque illius dignitatem, auctoritatemque ftatuent dignitati, auctoritatique Apoftolorum? Inaniane, nugatoria, ludicra fuiffe, quæ dicta uni Petro fuerunt a Chrifto, defendent? Quod fi vera fuerunt, ac fi quod ei foli concedendum erat, fignificarunt; quæ ei fingulari modo dicta funt, fingulare in eo quidpiam, atque præcipuum demonftrarint, neceffe eft.

Neque me movet, quod ftatim addunt, Apoftolos item ceteros dici commode potuiffe *petras*, cum a Paulo memoratum in Epiftola ad Ephefios fuerit fundamentum (1) Apoftolorum. Nam fi vis huic argumento ineffet ulla, cum fundamentum (2) Chriftus, ac fundamenta etiam dicantur Apoftoli, confitendum effet, Apoftolos pares auctoritate fuiffe Chrifto. Quod certe, non dicam credere, fed vel fufpicari, non perabfurdum modo, fed etiam ftultum, impiumque effet.

Quemadmodum autem Paulus, cum *fundamentum* (3) *aliud præter Chriftum* poni neget poffe, fundamentum præcipuum, petram (4), lapidemque angularem ipfum effe Chriftum, quicum nullus lapis alius, nullumque fundamentum aut Apoftolorum, aut Prophetarum comparari queat, oftendit; ita Chriftus Simoni peculiari quodam modo nomen addens *Cephæ*, feu *petræ*, vel *Petri*, affirmanfque fuper eum fe Ecclefiam ædificaturum, talem effe honore, dignita-

1 *Epift. ad Ephef. cap.* II. *v.* 20.
2 *Epift.* 1. *ad Corinth.* III. *v.* 11.
3 Vide *pag.* 165. *hujus volum. not.* 3. *feq.*
4 *Ibidem*.

gnitate, auctoritate, firmitate petram indicavit Petrum, qualis petra, & fundamentum nullus esset reliquorum Apostolorum. Nisi enim ita esset, non uni Petro numero singulari, sed omnibus Apostolis dixisset, super eos ab se esse ædificandam Ecclesiam. Quod cum numquam dixerit, voluerit Christus, necesse est, ut Petrus excellenti quadam ratione Ecclesiæ basis, nixumque virtuti, firmitatique summi illius lapidis angularis fundamentum esset.

Qua ex re exsistit & illud, verba, quæ mox sequuntur: *Et tibi dabo claves* (1) *regni cælorum*, in Petrum præstantiore quodam modo, quam in ceteros ejus collegas cadere. Nam etsi dictum Apostolis omnibus fuit: *quæcumque alligaveritis super terram &c.* tam magnifice tamen, tantaque cum emphasi, quanta Christo Petrum solum alloquente dictum non fuit. Gravioribus autem verbis, significantioreque, ut ita dicam, voce prolatis nihil singulare, quod Petro uni competeret, fuisse indicatum, quis credat? Etenim inane (2) quidpiam, atque omni *significatione* vacuum aut dictum, aut actum ab Jesu Servatore fuisse, non modo non cogitare, sed ne suspicari quidem Christiano licet. Inanis autem ea fuisset de Petro oratio, si nihil singulare eidem Petro fuisse tributum ostenderet.

Sed urgent adversarii, atque etiamsi Petrum petram fuisse Ecclesiæ constitutum, concedant, nullum suorum umquam futurum affirmant, qui eum caput, principemque Christianæ reipublicæ creatum putet. Sic autem disputant: qui *petra* dicitur, is firmitatis quidem, constantiæque; non vero *principatus* caussa, petra dicitur. Petrus igitur si *petra* est dictus, *firmitatis*, *constantiæque* petræ similitudine est, non caussa principatus appellatus petra (3).

1 Vide *pag. 259. seqq. hujus vol.*

2 Concedit id quidem Casaubonus *ibid. pag. 260.* at *petra* nomine significari firmitatem futuram Petri, dicit, qui Petrus timidus ante, atque infirmus fuisset. Sed quam hoc sit ridiculum, nemo non videt. Ut enim Chrysostomus animadvertit, *Cephas* est a Christo vocatus Petrus, ut significaretur impositione novi nominis fore, ut Petrus petra esset aliquando constituendus, in qua ædificaretur Ecclesia. Quod ipsum ex contextu *cap.* XVI. Evangelii Matthæi constat.

3 Sunt hæ etiam Casaubonianæ ex eadem Exercitatione tricæ, *p. 267.*

Nos vero non quid existimaturi Protestantes sint, sed quid veritas poscat, quærimus. Itaque de re ipsa quid sentiam, explicabo brevi. Eum ergo, qui *petra* sit dictus, similitudine firmitatis, atque constantiæ petram esse dictum, assentior: principatus vero caussa non fuisse appellatum *petram*, nullo modo prorsus assentior. Nam Christus apud Matthæum tam perspicue demonstravit, ab se principem Ecclesiæ, atque visibile caput designatum fuisse eum, quem petram, seu Petrum dixerat, ut opus interpretibus, qui illius explicarent verba, non esset. In ea namque se petra ædificaturum Ecclesiam affirmavit (1). Itaque niti Ecclesiam Petro, uti fundamento, indicarit necesse est. Vox autem petra, & fundamentum, si ad aliquem significandum, cui nitatur respublica, transferatur, quem demum, nisi principem, indicat? Princeps enim in Monarchia est, optimates in Aristocratia, populus denique in Democratia, qui molem sustinent rerum publicarum, harumque *petræ*, ac *fundamenta* appellari possunt, & vero debent. Nam præter hos, quæ alia esse petra, quodve aliud fundamentum queat, non video. Etenim quod leges interdum fundamenta dicantur societatum, non est ad rem. De hominibus enim, qui hoc appellentur nomine, non de legibus agimus. Petro igitur principe (qui post Christum *absolutum Ecclesiæ Monarcham*, molem Ecclesiæ ejusdem sustineat) non hominum quidem consensione, sed beneficio Christi constituto, quid superest, nisi ut ei tributam fuisse confiteamur, tamquam *visibili* capiti, *petræ, ac fundamento*, administrandæ, regendæ, gubernandæque Ecclesiæ potestatem? Quod si principem non esse appellandum Petrum dicant, propterea quod *petra* firmitatem per se ipsa indicet, principatum non indicet; caveant, ne quis aliquando exsistat, qui ne Christum quidem appellandum principem arbitretur, quod *lapis angularis*, quo est interdum a Paulo vocatus nomine, firmitatis esse videatur, non principatus indicium. Quamquam enim Christi longe major, amplior, præstantior est potestas, quam esse dicamus

1 *Cap. XVI. Evang. Matth. v. 18.*

mus potestatem Petri; tamen, si vox lapis principem esse Christum ostendit, cur non item Petrum ostendi principem credam propter appellationem petræ? Ac sancti Patres, majoresque nostri, & quæ sunt ubique terrarum fundatæ Ecclesiæ, quum in Evangelio Matthæi legissent, in Petro fuisse ædificatam a Christo rempublicam populi Christiani; & qui sensus Christi verborum esset, ab Apostolis, eorumque successoribus intellexissent; in eam sententiam venerunt, ut omnes Petrum ipsum & principem, & coryphæum (1), & primum Apostolorum, & moderatorem fuisse constitutum confiterentur. Ac si eum numquam appellarunt monarcham, nihilosecius ita descripserunt, ut re ipsa monarcham esse demonstrarent Ecclesiarum. Quamobrem labitur Casaubonus turpiter, quique ei assentiuntur, vehementer errant; cum Baronium, ceterosque orthodoxos vexent omnibus contumeliis, quasi monarcham vocarint eum, quem monarcham numquam fuisse a veteribus appellatum constet. Non enim est de nomine, sed de re inter nos, atque Protestantes contentio. Rem autem cum teneam, quid nomen monarchæ meum aut sollicitet animum, aut conturbet?

At Christus, dicet aliquis, pastor sæpe in sacris litteris, & princeps dicitur, Petrus autem nullo modo. Quamobrem etsi lapis, & princeps Christus, Petrus tamen vocari fortasse petra poterit, princeps profecto, ac pastor non poterit.

Verum pastorem etiam appellari in sacris scripturis Petrum paullo post videro. Ad principem, quod spectat; habere me ex traditione majorum, etiam quod ad nomen pertinet, ajo, id quod habeo de re ipsa ex Scripturis in promtu. Nam Petrum, qui petra sit dictus, principem fuisse designatum Ecclesiæ, tam est diligenter, perspicueque, ut arbitror, demonstratum, ut longiore oratione non egeat.

Alterum est argumentum Protestantium ex Christi verbis ab Johanne in Evangelio descriptis conclusum, quibus

 qui-

1 Constabit id quidem magis magisque ex iis, quæ paullo post disputabo *de titulis honorum Petri*. Satis nunc fuerit consulere, quæ scripsi *pagin.* 133. *seqq.* *pagin.* 163. *seqq.* *pag.* 182. *seqq.*

quidem verbis plerique Orthodoxi uti solent,ut Petro datam fuisse divinitus efficiant pascendarum ovium, hoc est gubernandorum, regendorumque Christianorum cœtuum potestatem. Disputant autem Protestantes (1) hoc modo. Quod tributum ceteris Apostolis, discipulisque a Christo est, id certe peculiare Petro non fuit. Tributam autem Apostolis ceteris a Christo pascendarum ovium potestatem fuisse constat. Non ergo data ei peculiaris pascendarum ovium potestas fuit. Neq; vero ceteris quidem aliquarum ovium, Petro autem peculiaris credita est omnium pascendarum cura: Nam si omnium credita cura Petro fuisset, reliqui e numero pastorum excluderentur; quod fieri omnino non potest. Sin aliquarum, nihil sane singulare, atque excellens potestas pascendarum ovium indicari, necesse est, cum data perinde reliquis fuerit. Quid? si Patres cum dictum Petro est: *Pasce oves meas*, ceteris una simul fuisse id munus a Christo datum affirment? Quod si ita est; jam non unum Petrum, sed ceteros etiam Apostolos, discipulosque Christi, eadem ratione fuisse constitutos pastores Ecclesiæ confitendum erit. Leve autem esse defendunt, quod (2) Leo-

1 Casaubonus *exercit.* XVI. *in Baron. num.* CXXXI. *seqq. pag.* 705. *seqq. edit. Londin. an.* 1614. Johannes Gerardus *lib.* I. *Confess. Cathol. fidei par.* II. *cap.* III. *arg.* 3. & *lib.* III. *art.* III. *cap.* II. *pag.* 445. *tom.* II. *edit. Jenens. an.* 1660. Mitto ceteros, quorum vix numerus iniri potest. De re eadem ita disputat Dupinius *Diss.* IV. *de Antiq. Eccles. Discipl. cap.* 1. *pag.* 310. *seq. edit. Paris. ann.* 1686. ut mirer hominem, qui Catholicus videri vellet, tam imperite, tamque temere scribere potuisse. Multa item turbat Launojus *Epist.* VIII. *ad Raymundum Formentinum p.* 130. *seqq. tom.* V. *opp. P.* II. *edit. Col. Allobr. an.* 1731.

2 S. Leo *serm.* III. *de Assumt. ad Pontificatum pag.* 8. *seqq. edit. Rom. Cacciari*: ubi de Petro differens: „ tam copiosis, *inquit*, est irrigationibus inundatus, ut cum multa solus „ acceperit, nihil in quemquam sine illius participatione transierit... De toto mundo „ unus Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cun- „ ctisque Patribus præponatur; ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, multique „ pastores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus... „ Primus est in Domini confessione, qui primus erat in Apostolica dignitate „. Post ubi de loco: *tu es Petrus* &c. disputavit, tum „ Instante, *inquit*, passione sua Dominus, quæ „ discipulorum erat turbatura constantiam, Simoni, inquit, *Simon ecce Satanas expostu- „ lavit vos, ut cerneret, sicut triticum. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fi- „ des tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos*... specialis a Domino Petri „ cura suscipitur, & pro fide Petri proprie supplicatur, tamquam aliorum status certior sit „ futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & „ divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tribuitur, „ per Petrum Apostolis conferatur... Tantam potentiam dedit ei, quem totius Ecclesiæ „ principem fecit, ... cui dictum est: *Et tu conversus confirma fratres tuos*; & cui post „ resurrectionem suam Dominus ad trinam æterni amoris professionem mystica insinuatione „ dixit: *pasce oves meas*.

Leonis magni, Gregorii item Magni (1), Johannis Chrysostomi (2), nonnullorumque aliorum Patrum testimoniis efficere conamur, fuisse totius mundi pastorem Petrum. Cum enim jussi Apostoli fuissent, ut orbem universum, enunciandi, propagandique Evangelii caussa, peragrarent, omnesque pascendarum omnium ovium adepti potestatem essent, omnes totius mundi pastores fuerint necesse est, nihil ut in hoc genere singulare concessum fuisse Petro videatur. Quare Johannes Chrysostomus in septima, quæ est de Pauli (3) laudibus, Homilia Paulum totius orbis ducem, atque Episcopum appellavit.

Nos autem etsi concedamus, tributam item Apostolis ceteris fuisse pascendarum ovium potestatem; nihil tamen singulare, atque excellens fuisse tributum Petro, cum dictum ei: *Pasce oves meas*, fuisset a Christo, id vero est, quod nullo modo esse concedendum defendimus. Sed est nobis, antequam ad rem demonstrandam aggrediamur, diligenter considerandus idem ille Evangelii Johannis locus. Principio Johannes plures Christi discipulos ad littus convenisse scribit. *Erant*, inquit, *Simon Petrus, & Thomas; qui dicitur Didymus, & Nathanael ... & filii Zebedæi* (4), *& alii ex discipulis ejus duo*. Hos deinde navim cum Petro una conscendisse, cumque noctem piscantes frustra contrivissent, mane ad littus stantem conspexisse Jesum, qui ut in dexteram navigii rete mitterent, hortaretur. Eos, quod jussi fuerant, fecisse, maximamque piscium copiam cepisse. Post Johannem, qui magistrum cognorat, dixisse Petro: *Dominus est*. Itaque appulsa ad littus navi, descendisse omnes, cumque una manducassent, interrogatum fuisse a Christo Petrum, hoc modo: *Simon Iohannis diligis me plus his?* Addit inde Johannes: *Dicit ei: etiam Domine, tu scis,*

1 *Lib. VII. Epist. XXXX. pag. 887. tom. II. opp. edit. Monachor. Congreg. S. Mauri Paris. ann. 1705.*

2 *Homil. LXXXVII. in Johann. num. 1. p. 525. tom. VIII. edit. Paris. an. 1728. & Homil. VI. De S. Philogonio num. II. pag. 496. tom. I. opp. edit. ejusdem &c.*

3 *Num. 1. pag. 513. tom. II. opp. edit. ejusd.*

4 Johann. *cap. XXI. Evang. v. 2. seqq.*

ſcis, quia amo te. Dicit ei: paſce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Iohannis diligis me? Ait illi: etiam Domine tu ſcis, quia amo te. Dicit ei: paſce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Iohannis, amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio: amas me? Et dixit ei: Domine tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te. Dixit ei: paſce oves meas. Amen, amen dico tibi, cum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas ubi volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo tu non vis. Hoc autem dixit, ſignificans, qua morte clarificaturus eſſet Deum. Itaque etſi multi Apoſtoli, imprimiſque Jacobus, & Johannes aderant, tamen uni Petro dictum eſt: *Paſce agnos meos, & paſce oves meas*. Si autem æqua omnibus fuiſſet tributa paſcendarum ovium auctoritas, nullum ut eſſet inter eos, Petrumque diſcrimen; cur uni id Petro dictum fuiſſet? Cum igitur huic ſemel, atque iterum agni, tertio vero oves creditæ a magiſtro fuerint, nulla eorum poteſtatis, qui aderant, mentione facta; argumento eſt, ſingulare quidpiam fuiſſe tributum Petro, quod in collegarum competeret omnino neminem. Illud etiam accedit, quod ut apud Matthæum, cum unus Petrus interroganti Chriſto, quem ſe homines eſſe dicerent, reſpondiſſet: *tu es Chriſtus Filius* (1) *Dei vivi*, ob præclaram illam confeſſionem petra fuit Eccleſiæ deſignatus, claveſque accepit regni cælorum; ita apud Johannem, rogatus ab ipſo Chriſto iterum, ac tertio, num ipſum plus Apoſtolis, qui tum aderant, diligeret, atque amaret; cum nihil hæſitans ab ſe illum diligi dixiſſet, amoris, dilectioniſque præmium obtinuit, hoc eſt paſcendorum agnorum, atque ovium poteſtatem. Niſi enim ad majorem illam caritatem majore præmio augendam reſpexiſſet Chriſtus, cur demum quæſiſſet a Petro, pluſne iis, qui aderant, Apoſtolis, diſcipuliſque diligeretur? Si autem majus eſt præmium conſequutus Petrus, quod quidem præmium in poteſtate conſiſteret paſcendi gregem, ampliore certe, quam ceteri, potitus in eo genere poteſtate fuit. Neque vero Caſauboni alio-

1 Matth. *cap. xvi. v. 16. ſeqq.*

(1), aliorumque Protestantium conquestionibus, contumeliisque movemur, qui nos insectantur, ac mordent, ac si non gratia, beneficioque Christi, sed virtute propria Petrum ad eum dignitatis gradum pervenisse putemus. Gratia namque Dei id fuisse Petrum, quod erat, nihilque impedire, dicimus, quin præmio virtus, quam homo sibi divino auxilio pararit, afficiatur (2). Quod si quis ex me percuntetur, quid

1 Isaacus Casaubonus *exercitat.* XII. *in Baron. num.* XII. *pag.* 254. *edit. ejusd.* nullam olim de pari dignitate Apostolorum contentionem fuisse scribit. Quod verum est, si de dignitate Apostolatus sermo sit. Si autem de principatu, deque auctoritate regendæ reipublicæ populi Christiani, fateor etiam contentionem fuisse nullam, cum omnes principem esse Petrum constituissent, nullique extitissent Lutheri, Calvinique, qui de eo dignitatis gradu tantum esse Apostolum dejiciendum contenderent. Addit, auctore Baronio, merito confessionis fuisse Andreæ antelatum Petrum. Id scriptores quosdam antiquos tradere, in iisque esse Clementem *epist.* 1. *ad Jacob. fratrem Domini*. Sed hanc epistolam tam esse a Clemente scriptam, quam esse scripta potuit ab Cicerone. Jam hoc sciebam. Verum quid inde efficere Casaubonus possit, non video. An ergo Baronius, qui Epistolæ auctorem, qui ante Rufini tempora scripserat, neque quidquam de Petri principatu statuerat, quod Ecclesiæ patribus displicuerit, sequutus, cum merito fidei fuisse prælatum Apostolis dicit, novum aliquid dicit, quod ferendum non videatur? Sunt autem Pseudo-Clementis in ea *Epistola num.* 1. *pag.* 3. *Append. tom.* 1. *collect. epistol. Rom. Pontif. edit. Constantii* verba hujusmodi: „ Notum tibi sit, domine mi, quod Simon ὁ διὰ τὴν ἀληθῆ πίστιν, καὶ τὴν ἀσφαλε-„ στάτην αὐτοῦ τῆς διδασκαλίας ὑπόθεσιν, τῆς ἐκκλησίας θεμέλιον εἶναι ὁρισθεὶς, καὶ „ δι᾽ αὐτὸ τοῦτο ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ ἀψευδεῖ στόματι μετονομασθεὶς Πέτρος &c. *qui* „ *propter veram fidem, & maxime infallibilem doctrinæ suæ basim definitus est fundamen-* „ *tum esse Ecclesiæ, & propter hoc idem ab ipso Jesu non fallaci ore transnominatus est Petrus &c.* Patet tamen sese Casaubonus adjungit, horum similia quibusdam a Patribus esse dicta. Nominat autem imprimis Epiphanium, cujus est a nobis supra *pag.* 96. *not.* 2. *hujus vol.* descriptus locus. Idem non sumit de Apostolis ceteris ab Hilario in VI. *de Trinitate libro edit. Monach. Congr. S. Mauri num.* XXXIII. & XXXVI. *seqq.* Quamquam discrepans est ratio, qua Hilarius ibidem cum de Petro, deque Apostolis loquitur, ut solet, agit. „ Hæc doctrina, *inquit*, Casaubonus, si ut verba sonant, simpliciter accipiatur, cum „ doctrina Jesu, & Apostolorum ejus, quæ omnia tribuit gratiæ, non personarum propriis „ meritis, manifesto pugnant „. Mirum quod hic Patres, quemadmodum esset Christianorum more loquendum, non doceat. Sed hos accusatos nolet. Quid? Baronium, qui certe Pauli, Augustinique doctrinam de Gratia strenue defendit, accusandum ne putat? Ita sane. „ Non dubito, *inquit*, Petrum (numquam) cum Baronio . . . dicturum . . . merito meo „ sum Apostolus, & Apostolorum Coryphæus „. O impudentet impudens! Usquamne Baronius Petrum sua propria virtute, non gratia, quæ libertatem non tolleret, Dei permotum, inductumque, confessum fuisse Christi divinitatem, meruisseque principatum, dixit? Quæ ista temeritas, atque audacia est, quæ recte disputata, explicata, constituta sunt, calumniando velle pervertere?

2 Paulus *Epist. ad Corinth.* 1. *cap.* XV. *v.* 10. *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi* (dixisset Petrus *confessus sum*) *non ego autem, sed gratia Dei mecum*. At revelatum fuit, quod confessus est, Petro, idque jam adnotavit Chrysostomus. Quasi vero opus Chrysostomo esset, cum id fuerit perspicue dictum a Christo. Verum etsi id revelatum a Patre Simoni, non tamen dicendum est, eum, dum est confessus, nihil meruisse gratia Dei adjutum, permotumque, ut confiteretur

quid inter Petrum, ceterosque Apostolos interesse arbitrer; is sic habeat. Ceteris, quod gregis cura credita fuerit, ovium; Petro autem, quod & ovium, & agnorum cura commissa fuerit; dirigendorum pastorum, & Christianorum (1) pascendorum fuisse potestatem datam. Hoc Patribus(2), quos auctores in sacris Bibliis explicandis vehementer sequimur, placuit. Ac si Patres quidam alia sunt ratione Johannis locum interpretati (3), non sequitur, aut falsam esse, qua sunt usi ceteri, interpretationem, aut eos, qui accommodatitium, quem vocant, aliquando sensum sequuti sunt, neglexisse litteralem. Id enim nisi ita esset, nullum fere locum in sacris Bibliis, quo dogma religionis aliquod confirmare liceat, haberemus, cum eos, quos uno modo quidam interpretati sunt, fuisse locos diversa ratione ab aliis explicatos constet. Litteralem autem illius loci sensum talem esse omnino, qualem diximus, cum ex Patrum commentariis, tum ex ipsa serie verborum Christi, quæ protulimus, plane liquet. Nego autem, excludi ceteros Apostolos e pastorum numero debuisse, si uni Petro commissa gregis universi, pastorumque ipsorum cura fuisset. Nam cum sit Christus totius gregis pastor, & pastorum princeps, nec efficiat,

retur Christum. Confer supra *pag.* 134 *n.* 1. Eusebii, *& pag.* 135. *not.* 1. Hilarii, *& pag.* 136. *n.* 2. Gregorii Nazianzeni, *& ibid.* Basilii, *& pag.* 137. *n.* 2. Epiphanii testimonia &c. Sed missa hæc faciam, quæ ad rem profecto non pertinent.

1 Vide *Joh. locum cap.* XXI. *v.* 15. *seqq.* Confer s. Leonis testimonium modo descriptum. Eadem fere habet Ambrosius. Vide *pag.* 128. *not.* 1.

2 Iohannes Chrysostomus *Homil.* LXXXVIII. *al.* LXXXVII. *In Ioh. pag.* 525 *tom.* VIII. *edit. Paris.* „ Eximius, *inquit*, erat inter Apostolos, discipulorum, & cœtus illius vertex. „ Ideo Paulus præ aliis hunc visurus venit. Simul ostendens ei, oportere deinceps fidere, „ quasi abolita negatione ἐγχειρίζεται τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν *fratrum ei præfectu-* „ *ram committit* „. *Cum Petro orbis terrarum curam demandasset &c.* Origenes *in c.* VI. *Epist. ad Rom. tom.* II. *pag.* 139. „ Cum Petro summa rerum de pascendis ovibus trade- „ retur, & super ipsum veluti super petram fundaretur Ecclesia. Eadem fere habet Gregorius Magnus *lib.* IV. *epist.* XXXII. *tom.* II. *opp. edit. Paris. pag.* 608. & Bernardus *t.* I. *edit. Mabilloniana pag.* 422. Mitto ceteros ne longior sim, quam oporteat. Consule Baronium *ad ann.* XXXIV. *num.* CCIII. *seqq.* & Scheffmacherum S. I. Theologum *Lettres d' un Docteur Catholique à un Gentil homme Protestant. pag.* 180. *seqq. tom.* 1. *edit. Argentin. ann.* 1730.

3 Casaubonus *exercit.* XVI. *num.* CXXXII. *seqq. pag.* 705. nonnullos Patres numerat, qui aliorsum, atque nos diximus, Christi verba accepisse videantur. Id nos negandum non arbitramur. Satis enim est, ut illi neque discrepare ab Evangelii sensu interpretationem nostram, neque principatum Petri negandum statuerint. Confer Scheffmacherum *ibidem pag.* 376.

ficiat(1), ut Apoſtoli e paſtorum numero excludantur, quid obſtat, quo minus *Vicarium* ſuum Petrum conſtituere potuerit, qui paſtores, atque oves moderaretur, non ademta ceteris Apoſtolis paſtorum & appellatione, & poteſtate? Ac vereor equidem, ne ſi hoc argumenti genus valeat, Apoſtoli & lux (2) eſſe, & Epiſcopi, & Apoſtoli quoque deſinere videantur, propterea quod & lucem(3) ſe Chriſtus vocaverit, & Epiſcopus fuerit, atque Apoſtolus in ſacris litteris appellatus. Eſt præterea illud etiam, atque etiam animadvertendum, Chriſtum, qui oves ſuas Petro crediderit, ovile ſuum eidem credidiſſe Petro. Ovile autem Chriſti fuiſſe ex omnibus, qui ei ſeſe addixerant, quique deinceps debebant addicere, conſtitutum. Habere ſe namque oves, dixerat, quæ non erant ex eo ovili (4), oportereque eas adducere, ut unus paſtor, unumque ovile eſſet. Jam vero illos, qui tum aderant, cum Chriſtus Petro paſcendarum ovium poteſtatem dedit, quoniam Chriſtum ſequebantur, ab eoque inſtituti erant, oves fuiſſe Chriſti. Petrum igitur, qui ovium paſtor loco Chriſti creatus fuerit, fuiſſe item creatum ovium, quæ aderant, hoc eſt collegarum, moderatorem. Atque hoc illud eſt, quo Chriſtus ſpectabat, cum Petrum ipſum alloquens diceret: *Rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma fratres tuos* (5). De Patribus, imprimiſque de Chryſoſtomo (6), cujus teſtimonio

1 Joh. *Evang. cap.* x. *v.* 14. *Ego ſum paſtor bonus*. *Epiſt. ad Hebr. cap.* XIII. *v.* 20. Chriſtus vocatur *magnus paſtor ovium*. Et 1. *Petri cap.* II. *v.* 25. ſic habetur: *converſi eſtis nunc ad paſtorem, & Epiſcopum animarum veſtrarum*. Et *cap.* v. *v.* 4. *Cum apparuerit princeps paſtorum &c.*

2 *Cap.* v. *Evang. Matth. v.* 14. *Vos eſtis lux mundi*.

3 *Joh. cap.* VIII. *v.* 12. Confer modo deſcripta Pauli, & Petri teſtimonia.

4 *Joh. cap.* x. *v.* 16.

5 *Lucæ cap.* XXII. *v.* 32.

6 S. Leo *Epiſt.* LXXXVIII. *ad Epiſcopos per Viennenſem Provinciam conſtitutos p.* 160. *ſeqq. edit. opp. Veneta an.* 1741. „ Hujus muneris ſacramentum, *inquit*, ita Dominus ad „ omnium Apoſtolorum officium pertinere voluit, ut in Beatiſſimo Petro Apoſtolorum om- „ nium ſummo principaliter collocaret, ut ab ipſo quaſi quodam capite dona ſua velut „ in corpus omne diffunderet, ut exortem ſe myſterii intelligeret eſſe divini, qui auſus „ fuiſſet a Petri ſoliditate diſcedere. Hunc enim in conſortium individuæ unitatis aſſum- „ ptum id, quod ipſe erat, voluit nominari dicendo: *Tu es Petrus &c.* ut æterni tem- „ pli ædificatio mirabili munere gratiæ Dei in Petri ſoliditate conſiſteret, hac Eccleſiam „ ſuam

monio de Paulo adverſarii abutuntur, hoc breve dico: demonſtratum a me cum alias ſæpe, tum paullo ante fuiſse, quæ fuerit eorum de principatu in Eccleſia Petri, quamque concors ſententia. Quod ſi Paulum interdum totius orbis ducem, ac principem appellarunt, non tam late illius auctoritatem, poteſtatemque patuiſſe dixerunt, quam patere auctoritatem, poteſtatemque Petri arbitrarentur. Id cum alio loco oſtenſum (1) fuerit, non eſt, cur novis argumentis confirmandum videatur. Atque de Johannis loco ſatis diſputatum eſt.

Sed negant, eum, qui paſtor dictus a Chriſto fuerit, eſse Eccleſiæ monarcham poſſe.

Quaſi vero *paſcere gregem*, *paſtoremque* eſſe idem in ſacris Bibliis non ſit plerumque, ac moderari, gerere, adminiſtrareque rempublicam. Quum enim populus Iſraelis in Hebron conveniſſet, Davidemque paſtorem ſuum fore dixiſſet (2), quid demum voluit, niſi ut is ad gubernacula accederet civitatis, in eaque cum poteſtate, atque imperio verſaretur? Iſaias autem, qui Cyrum paſtorem Iſraelitarum fore prædixit (3), an Cyrum putavit non regem, ſed doctorem

„ ſuam firmitate corroborans, ut illam nec humana temeritas poſſet appetere, nec portæ „ contra illam inferi prævalerent „. Inde poſt pauca: Cum Petro, *inquit* „ præteris ſolvendi, & ligandi tradita ſit poteſtas, paſcendarum tamen ovium cura ſpecialius „ demandata eſt „. Confer ejuſdem locum paullo ante deſcriptum. Bonifacius I. *epiſt.* v. ad Rufum Theſſalonicenſem *tom.* 1. *collect. epiſt. Romanor. Pontif. edit. Conſtantii n.* 1. *pag.* 1031. *ſeq.* „ Beatiſſimus Petrus Apoſtolus ... paſtor dominicarum ovium eſt perpetuus „ conſtitutus ... in quo univerſalis Eccleſiæ poſitum legimus fundamentum „. Conſule S. Zenonem Veronenſem *lib.* 1. *tract.* XIII. *pag.* 99. *num.* VIII. & *pag.* 179. *num.* II. *lib.* II. *tract.* XIII. *edit. Veron. an.* 1739. & Cyrillum Alexandrinum *lib.* XII. *in Johan. pag.* 1118. *ſeqq. tom.* IV. *opp. edit. Pariſ an.* 1637. Hinc Euſebius *lib.* II. *Hiſtor. Eccleſ. cap.* XIV. *pag.* 58. *edit. Taurin. Petrum* τῶν λοιπῶν (Ἀποστόλων) ἁπάντων προήγορον *reliquorum Apoſtolorum prædicatorem, inſtitutoremve* vocat. S. Thomas Aquinas, quem aliqui ad ſuas pertrahere conantur per ſummam injuriam partes, *in* IV. *ſentent. diſt.* XXIV. *quæſt.* III. *Art.* II. *quæſtiunc.* III. *ad* 1. *Arg.* „ Quamvis, *inquit*, omnibus Apoſtolis data ſit communiter poteſtas ligandi, & ſolvendi, tamen ut in hac poteſtate aliquis ordo ſignificaretur, primo ſoli Petro data eſt, ut oſtendatur, quod ab eo in alios debet iſta poteſtas „ deſcendere „. Confer alterum illius, quem ex quarto contra gentes deſcripſi, locum *pag.* 277. *hujus vol. not.* 8.

1 Confer *pag.* 82. *hujus volum. n.* 3. & *pag.* 80. *n.* 1. *ſeqq.*

2 *Lib.* II. *Reg. cap.* V. *v.* 1. *ſeqq.* „ Ecce nos os tuum, & caro tua ſumus. Sed & heri, „ & nudius tertius cum eſſet Saul Rex ſuper nos, tu eras educens, & reducens Iſrael. Dixit autem Dominus ad te: Tu paſces populum meum Iſrael &c.

3 *Cap.* XLIV. *v.* 28.

ctorem futurum? Sexcenta sunt ejusmodi in sacris litteris (1), quæ libens, ne longus sim, prætermitto.

Tertium est argumentum adversariorum ex variis sacrorum Bibliorum locis ductum, hoc modo. Quum Christus Apostolis potestatem ligandi, solvendique dedit, non addidit, eorum ab se monarcham fuisse constitutum Petrum. Addidisset autem, si constitutus ab eo Petrus monarcha fuisset. Constitutus igitur monarcha Apostolorum a Christo Petrus non fuit. Rursus, etsi est orta interdum inter Apostolos de principatu contentio, numquam tamen Christus eum se Petro commendasse dixit. Id vero dixisset, si Ecclesiæ monarcham designasset Petrum. Non ergo Petrum Ecclesiæ monarcham, ac principem designaverat. Post, qui monarcham Ecclesiæ se ipsum arbitratur esse, is numquam se aliorum *συμπρεσβύτερον* (2) *compresbyterum* appellabit. Appellavit autem sese *συμπρεσβύτερον* aliorum Petrus. Non igitur se monarcham Ecclesiæ esse putaverat. Inde, qui monarcha est Ecclesiæ, is non eget auctoritate aliorum, neque ad Prophetas provocat sua dicta confirmaturus. Eguit vero Petrus aliorum auctoritate, atque ad Prophetas suam confirmaturus (3) sententiam provocavit. Non ergo fuit monarcha Ecclesiæ. Præterea, si ea tanta dignitate, ac potestate præstitisset Petrus, functus eadem aliquando fuisset. Id vero numquam fecit. Non ergo instructus potestate, auctoritateque monarchica in Republica Christianorum fuit. Non fuisse autem functum ea potestate Petrum, tam est manifestum, ut potius id ab eo fuisse perpetratum interdum constet, quod principatum, quem orthodoxi illi tributum vellent, everteret. Nam mitti se una cum Johanne ad Samaritas Spiritus Sancti conferendi incolis, qui ad Christum accessissent, caussa, passus est, ut e capite octavo Actorum Apostolico-

S s 2 rum

1 Ezechiel. *cap.* xxxIV. *v.* 23. " Et suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas, " servum meum David. Ipse pascat eas, & ipse erit eis in pastorem. Ego autem Domi- " nus ero eis in Deum, & servus meus David princeps in medio eorum &c." Multa in eamdem sententiam collegit Mauchletus *de Monarch. Eccl. part.* II. *lib.* II. *cap.* II. *pag.* 275. *edit. Paris. an.* 1722.

2 *Epist.* 1. *cap.* v. *v.* 1.

3 *Epist.* 2. *cap.* 1. *v.* 6.

rum (1) constat; & Judæis, qui graviter conquesti essent, propterea quod Cornelium Centurionem, aliosque ethnicos ad sacra admisisset Christianorum, sese ultro purgavit (2), & quum orta de ceremoniis, ritibusque Mosaicæ legis altercatio esset, nihil ipse per se decidendum, constituendumque, sine consensione, suffragiisque aliorum, censuit (3); & reprehendi se ob simulationem a Paulo æquo animo passus est (4); & dominari quemquam in cleris noluit (5), & Paulo sese æquari non indigne tulit (6). Quid? si cum exorta de ceremoniis legis esset quæstio, non ad Petrum Antiocheni, sed ad omnes Apostolos appellaverint (7)? Atque Apostolos quidem omnes eadem ratione fuisse liquet a Christo, non a Petro, evangelium propagatum missos (8). Quin etiam Paulus plantatas a Christi discipulis, rigatasque Ecclesias, hoc est pari ab omnibus jure, auctoritateque fundatas fuisse, scribit (9). Jam vero non solus Petrus, sed Jacobus etiam, atque Johannes columnæ appellantur a Paulo (10), qui priore certe loco non Petrum, sed Jacobum nominat (11). Quod si Petrus monarcha Ecclesiæ fuisset, ei se Paulus, ceterique Christi discipuli subdidissent, non dexteras tantum dedissent societatis (12), quod est manifestum æqualitatis indicium. Age vero si Petrus principatum in Ecclesia obtinuisset, pactum ne ullum cum Paulo iniisset, ut hic deinceps ethnicis, ille judæis evangelium nunciaret? Adimi ne sibi, aut coarctari tulisset amplissimam, quam ipsi Christus tradidisset, potestatem (13)? Deinde qui tan-

1 *V.* 3.
2 *Act.* xi. *v.* 3.
3 *Act.* xv. *v.* 5.
4 *Gal.* ii. *v.* 14.
5 *Epist.* 1. *Petri cap.* v. *v.* 3.
6 *Act.* xv. *v.* 6. *Convenerunt Apostoli, & seniores videre de verbo hoc.*
7 *Ibid. v.* 5. *seqq.*
8 Matth. *cap.* xxviii. *v.* 19. Marci *cap.* xvi. *v.* 15. Lucæ *cap.* xxiv. *v.* 44. *seqq.* & *ad Galat.* i. *v.* 1.
9 1. *ad Corinth.* iii. *v.* 6. *seqq.*
10 *Ad Galat. cap.* ii. *v.* 9.
11 *Ibid.*
12 *Ad Galatas cap.* ii. *v.* 9.
13 *Ibid.*

tandem is fuit principatus, si Paulus, antequam Petrum vidisset, dogmata Christi ita docere judæos (1), græcosque cœpit, nihil ut sibi fuisse a quoquam Apostolorum collatum (2), seque nulla re illis esse interiorem (3), immo vero summa se omnium Ecclesiarum sollicitudine teneri (4) diceret? Rursus, si œcumenicus princeps Ecclesiæ fuisset Petrus, iine, qui Corinthi agebant Christiani, Petri se esse negare potuissent? Id vero negare, Paulo teste (5), poterant, & vero debebant. Non igitur Petrus œcumenicus Ecclesiæ princeps fuit. Ad hæc, si Petro data præcipua, atque monarchica potestas fuisset, per se ipse Matthiam, non communicato cum collegis consilio, Apostolum elegisset. Elegit autem communicato cum Apostolis consilio (6). Non ergo præcipua est illi, seu monarchica in Ecclesia potestas data. Quod ipsum est de suscepto constituendorum Diaconorum consilio dicendum (7). Quid? si Paulus, & Barnabas, non impetrata a Petro facultate, *per singulas Ecclesias Presbyteros constituerunt* (8)? Idemque Paulus Cretensibus Titum præfecit (9)? Ipsique *constituendi per civitates Presbyteros* (10) potestatem dedit? Hoccine ille ausus fuisset, si Petrum esse œcumenicum Ecclesiæ pastorem, atque monarcham existimasset?

Ego contra, Apostolis parem Apostolatus potestatem fuisse a Christo tributam, concedo; parem autem regendæ, pascendæque Ecclesiæ potestatem, Episcopatusque dignitatem fuisse tributam, non item. Id vero cum demonstratum alio loco a me fuerit (11), nunc omittatur. Quod autem adversa-

1 *Cap. 1. epist. ad Galat. v. 1. seqq.*
2 *Ibidem cap. 11. v. 6.*
3 *11. ad Cor. cap. x1. v. 5. & cap. x11. v. 11.*
4 *Ibidem cap. x1. v. 28.*
5 *1. Ad Corinth. cap. 1. v. 12.*
6 *Actor. 1. v. 23.*
7 *Act. v1. v. 5.*
8 *Actor. xiv. v. 21.*
9 *Ad Tit. cap. 1. v. 5. cap. 111. v. ult.*
10 *Ad Tit. cap. 1. v. 5.*
11 *Pag. 172. seq. hujus volum.* Confer locum 5, Leonis supra descriptum *pag. 320. hujus vol.* & præter Iohannem Cardinalem a Turrecremata *lib. 11. de Eccles. cap. xxv111. seqq.*

& capi

versarii addunt, numquam fuisse a Christo Apostolorum caput, ac principem constitutum Petrum, id equidem vehementer nego. Sunt enim Scripturarum loca, quæ superioribus argumentis expendimus, tam clara in hoc quæstionis genere, tamque perspicua, ut involvi, obscurarique nulla ratione possint. Falsum etiam illud est, quod ajunt, nusquam a Christo vel vocula indicatum Apostolis fuisse, ab se *primatum* esse attributum Petro. Ex sexto enim ac decimo Matthæi (1). & ex postremo Johannis evangelii capite, ut cetera prætermittam, intelligitur, fuisse Petro a Christo datam & tenendarum clavium, & regendæ Ecclesiæ, & pascendarum ovium potestatem. Hæc vero potestas, nisi principatu, qua demum poterit alia re ulla consistere?

At quemadmodum orta inter Apostolos esset de principatu contentio, si Christus principem collegii dixisset Petrum? aut

& cap. LIV. Cajetanum *opusc. de Primatu Rom. Eccl.* Eckium *de Primatu Petri*, Pighium *lib.* III. *&* IV. *de Eccl. Hierarch.*; Mauclerum *par.* II. *Monarch. Eccles. lib.* I. *cap.* IX. *pagin.* 306. *seqq.* aliosque. Ita enim Petro comparatos Apostolos ceteros Apostolatus ratione fuisse puto, ut est eidem Petro comparatus Cyprianus martyrii caussa ab Augustino. *Lib. enim* II. *contra Donatistas cap.* I. *pag.* 64. *tom.* IX. *opp. edit. Antuerp. ann.* 1700. „ Non me terret auctoritas Cypriani, *inquit*, quia reficit humilitas Cypriani. Magnum „ quidem meritum novimus Cypriani Episcopi, & Martyris; sed numquid majus, quam Pe„ tri Apostoli, & Martyris? de quo idem Cyprianus in Epistola ad Quintum ita loquitur: „ *Nam nec Petrus, quem primum Dominus elegit, & super quem ædificavit Ecclesiam suam* (vide ut Augustinus Cypriani sententiam probet, ajentis super Petrum ædificatam esse Ecclesiam?) *cum secum Paulus de circumcisione postmodum disputaret, vindicavit sibi* „ *aliquid insolenter, aut arroganter assumsit, ut diceret, se primatum tenere, & ob*„ *temperari a novellis, & posteris sibi potius oportere, nec despexit Paulum, quod Ec*„ *clesiæ prius persecutor fuisset; sed consilium veritatis admisit, & rationi legitimæ,* „ *quam Paulus vindicabat, facile consensit, documentum scilicet nobis & concordiæ,* „ *& patientiæ tribuens, ut non pertinaciter nostra amemus, sed quæ aliquando a fra*„ *tribus, & collegis nostris salubriter suggeruntur, si sint vera, & legitima, ipsa po*„ *tius nostra ducamus.* Ecce ubi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in scripturis sacris didicimus, Apostolum Petrum, in quo primatus Apostolorum (*En ut Augustinus agnitum ea in epistola a Cypriano Primatum Petri confiteatur quemadmodum nos supra dicimus pag.* 72. *seq. hujus vol. not.* 1.) tam EXCELLENTI GRATIA PRÆEMINET, „ aliter, quam veritas postulabat, de circumcisione agere solitum a posteriore Apostolo Pau„ lo esse correctum . . . puto, quod sine ulla contumelia Cyprianus Episcopus Petro Apo„ stolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Ceterum magis vereri debeo, „ ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum Apostolatus principatum „ cuilibet Episcopatui præferendum? Sed etsi distat cathedrarum gratia, una est tamen „ Martyrum gloria &c. „. Hæc ego descripsi non solum, ut quo pares Petro dici possent Apostoli modo; sed etiam, ut quæ fuerit Augustini, quem adversarii sibi esse subsidio putant, de principatu Petri sententia demonstrarem.

1 Vide supra *pag.* 132. *seqq. hujus volum. pag.* 201. *seq. pag.* 282. *seqq. & p.* 302. *seqq.*

aut cur tollendæ contentionis caussa, principatum ab se Christus ad Petrum fuisse delatum non dixisset?

Respondere priore quidem loco possem, idcirco contendisse Apostolos, quod Petrum sibi esse a Christo præpositum animadvertissent. Hoc autem supra est Origenis observationibus (1) demonstratum. Deinde etiamsi non intellexissent Apostoli, quæ dicta tunc de Petri principatu, tam clare, tam dilucide, tam explicate, tam multis denique verbis a Christo fuerant, an eorum idcirco non fuit Petrus constitutus a Christo princeps? Id si adversarii concedi sibi velint, concedant item necesse est, nihil fuisse a Christo, antequam resurrexisset, de suo reditu ad vitam prædictum; propterea quod scriptum ab Johanne in evangelio de Apostolis fuerit (2): *nondum sciebant scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere.* Neque vero negavit Christus, aliquem ab se fuisse dictum principem illorum, cum est inter eos orta de principatu contentio. Immo esse eorum aliquem primum, atque hunc non regio supercilio, sed ut ministrum, in Ecclesia versari oportere, statuit (3). Etenim manebat, quod ante dixerat, Petrum esse petram, super quam suam esset ædificaturus Ecclesiam. Id quod deinde, postquam ex mortuis resurrexit, confirmavit, aperteque docuit, Petrum, ab se, loco sui, pastorem esse suarum ovium constitutum. Quod si quis roget, cur non palam, cum inter se Apostoli de principatu altercarentur, affirmarit, traditam ab se Petro regendæ Ecclesiæ potestatem esse, is caveat, ne Christo adimat divinitatem. Nam cum Christus dixisset: *Ego, & Pater unum sumus* (4), eamque ob rem Judæorum in se iram concitavisset, addidissetque: *Multa bona opera ostendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis* (5): atque illi respondissent (6): *de bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, & quia tu, homo cum sis, facis te ipsum Deum;* cur non

1 *Pag.* 134. n. 1.
2 *Cap.* xx. *v.* 9.
3 Confer Matth. *cap.* xviii. *v.* 1. & Lucæ *cap.* xxii. *v.* 24.
4 Joh. *cap.* x. *v.* 30.
5 *Ibid.* i. *v.* 32.
6 *Ibid.* *v.* 33.

non explicate, palamque dixit, se Deum esse, eadem natura, qua Pater est Deus, sed exemplum attulit Prophetarum, qui in scripturis interdum appellantur dii (1)? Quod si dicant adversarii, id quod debent omnino dicere, actum a Christo oeconomia quadam fuisse; at non negatum, seipsum esse Deum; extare vero disertissima sacrarum scripturarum loca, quibus Christi divinitas demonstretur: sciant nos eodem modo de Petro dicturos, actum oeconomice, neque negatum a Christo fuisse, cum orta est de principatu contentio, Petrum esse principem Apostolorum, extareque disertissima sacrarum scripturarum, quibus idem Petri principatus demonstretur, quæque nos supra descripsimus diligenter, loca.

Non me movet, quod scribunt, gloriatum numquam fuisse Petrum, se *vel potestatem dominii, vel dominium fidei in reliquos Apostolos, omnesque Christianos* (2) accepisse. Meminerat enim summus ille Apostolus eorum, quæ a Christo præscripta de *humilitate* (3) fuerant, cumque gloriam, fastum, superbiam longe a quoque nostrum abesse oportere intelligeret, insolenter gloriari non potuerat de dominatu. Etsi vero incredibili modestia animi Petrus erat, tamen cum tempus hortaretur, resque ipsa posceret, quæ sibi fuisset dignitas, atque potestas a Christo tributa, demonstrabat. Ergo & quoties statuendum quidquam grave in Ecclesia fuit, quamquam ceteri Apostoli adessent, tamen Petrus, sublata, quæ orta esset, disceptatione, primus omnium, quid facto esse opus judicaret, nemine repugnante (4), proponere; & ceteris tacentibus, contra hostes nominis Christiani, sui, collegarum, veræque doctrinæ defensionem (5) susci-

1 *Ibid. v.* 34. Respondit eis Iesus: „ Nonne scriptum est in lege vestra: quia ego dixi „ dii estis? Illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est; & non potest solvi scriptura. „ Quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis quia blasphemat, quia dixi, filius „ Dei sum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, etsi mihi non „ vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia Pater in me est, & „ ego in Patre „. At his tot verbis, si adversariorum ratio valeret, nihil opus fuisset. Satis enim fuerat aperte dicere: *sum Deus eadem natura, qua Pater est Deus*.

2 Iohannes Gerardus *ibidem pag.* 426.

3 Confer quæ scripsi *p.* 143. *seq. tom.* IV. *hujusce operis. Et Clem. I. ep.* 1. *ad Cor. p.* 17.

4 *Actor. cap.* I. *v.* 15. *seq.* & *cap.* XV. *v.* 17. *seqq.*

5 *Act. c.* II. *v.* 14. & *c.* IV. *v.* 8. *seqq.* & *cap.* V. *v.* 29. *seqq.* & *cap.* VIII. *v.* 19. *seqq.*

ſuſcipere; & unus pro omnibus, cum omnes eſſent interrogati, reſpondere, ſententiamque dicere (1); & cum prodigium ab ipſo, ſociiſque aliquod patrandum eſſet, aut ſingulari quodam, excellentique modo nominari ipſe a ſacris ſcriptoribus, aut loqui ſolus, quidque illi faciundum eſſet, qui ab eis præſidium petiiſſet, oſtendere (2); & peccantes collegis præſentibus arguere, punireque (3); & electum ſe divinitus, ut per os ſuum gentes Evangelium audirent, & crederent, conſentiente Jacobo Apoſtolo, affirmare (4); & viſitari denique, ut princeps aliorum, ab iis, qui propagandæ religionis munus (5) ſuſcepiſſent, conſueverat. Hæc vero niſi indicia principatus in Eccleſia, atque in collegio Apoſtolorum ſint, quæ eſſe alia poſſint, non video.

Nam quod *συμπρεσβύτερον* (6) *compresbyterum* ſeſe Pe-

1 *Act. cap.* II. *v.* 37. *ſeqq. & cap.* III. *v.* 12. *ſeqq.*

2 *Act. cap.* III. *v.* 3. *ſeqq. & cap.* v. *v.* 15. *ſeqq.*

3 *Act.* v. *v.* 3. *ſeqq.*

4 *Act. cap.* XV. *v* 7. *ſeqq.*

5 *Epiſt. ad Galatas cap.* I. *v.* 18. S. Hieronymus *in epiſtol. ad Galat. lib.* I. *cap* I. *pag.* 235. *edit. Martianai* locum Pauli: *Veni Hieroſolymam videre Petrum*, explicans, ſcribit hoc modo: „ Non ut oculos, genas, vultumque ejus aſpiceret, utrum macilentus „ an pinguis, adunco naſo eſſet, an recto, & utrum frontem veſtiret coma, an (ut Cle„ mens in periodis ejus refert) calvitiem haberet in capite. Nec puto Apoſtolicæ fuiſſe „ gravitatis, ut poſt tantam triennii præparationem, aliquid humanum in Petro voluerit „ aſpicere. Sed his oculis aſpexit eum, quibus & modo in epiſtolis ſuis videtur. His „ oculis vidit Cepham, quibus nunc a prudentibus quibuſque Paulus ipſe conſpicitur. „ Quod ſi cui non videtur, cum ſuperiori ſenſu jungat hæc omnia; quod nihil ſibi Apo„ ſtoli contulerint. Nam & quod viſus ſit ire Hieroſolymam, ad hoc iſſe, ut videret Apo„ ſtolum non diſcendi ſtudio, qui & ipſe eumdem prædicationis haberet auctorem, ſed „ HONORIS PRIORI APOSTOLO deferendi „. Johannes autem Chryſoſtomus hæc, quæ hactenus dixi, confirmans *Homil.* III. *in acta num.* 3. *tom.* IX. *opp. pag.* 26. *edit. Pariſ. Monach. Congr. s. Mauri* „ Centum viginti erant, *inquit*, & unum poſtulat (Petrus) „ ab omni multitudine, & jure quidem. πρῶτος τοῦ πράγματος αὐθεντεῖ. ἅτε αὐτὸς „ πάντας ἐγχειρισθείς. πρὸς γὰρ τοῦτον εἶπεν ὁ Χριστός, καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήρι„ ξον τοὺς ἀδελφούς σου. *Primus auctoritatem habet in negotio, ut cui omnes commiſſi* „ *fuiſſent. Huic enim dixit Chriſtus; & tu aliquando converſus confirma fratres tuos* „. *Et Homil.* VI. *n.* I. *pag.* 48. „ Sanctus beati chori princeps, amator Chriſti, ardens di„ ſcipulus, cui commiſſæ ſunt cælorum claves &c „. *Et Homil.* XXI. *num.* 2. *pag.* 170. „ Petrus quaſi dux circuibat, ordines conſiderans... Vide illum ubique circumcurſan„ tem, & primum inventum ubi eligendus erat Apoſtolus. Hic primus fuit cum dicendum erat Judæis non eſſe ebrios Apoſtolos, cum claudus ſanandus fuit; quando concio„ nandum erat, hic ante alios erat, quando agendum cum præfectis, quando cum Anania, „ cum ex umbra ſanationes fierent. Ubi periculum eſt, hic adeſt, & ubi quædam diſpen„ ſanda ſunt. Ubi vero in tranquillo res ſunt, in communi omnes, hic majorem non appetit „ honorem „. Confer ejuſd. *Comment. in cap.* I. *epiſt. ad Galat, num.* XI. *pag.* 677. *tom.* X. & Baronium *ad an.* XXXIX. *num.* V. *ſeq.* & quæ ſcripſi *pag.* 320. *not.* 2.

6 *Cap.* V. *v.* I.

trus in Epistola priore vocet, id certe argumentum esse æqualitatis nullo modo potest. Qui enim minister erat Christi, episcopatumque in Christiana republica gerebat, cur sese *compresbyterum, comministrumque* appellare nequivisset, non æquata auctoritate ceterorum suæ? An quia se Christus fratrem vocavit Apostolorum (1), eorumque Patrem Deum esse dixit, idcirco eodem modo ex Patre se, atque Apostolos natos esse, confessus est? Quid? Epaphræ ne quisquam Paulum æquet, propterea quod is suum illum esse conservum (2) scribat? Quod si hæc non sequuntur, quid caussæ est, cur adversarii Petrum æquandum non ceteris Apostolis modo, sed etiam presbyteris, arbitrentur, propterea quod sese eorum *συμπρεσβύτερον* appellaverit?

Est autem perridiculum, quod mox adjungunt, dejiciendum esse, deturbandumque de Ecclesiæ principatu Petrum, quum ea, quæ dixisset, confirmaturus, ad sacrarum Scripturarum, Prophetarumque auctoritatem confugerit. Quid enim sibi hoc genere, sive potius monstro argumenti velint, nullo modo prorsus intelligo. Nam si errare potuisse Petrum, nisi ad Prophetas confugisset, defendant; cur non duas illius Epistolas divinæ esse auctoritatis negant, cum sint in iis permulta, quæ non sunt confirmata testimoniis Prophetarum? Quod si eum, qui Scripturarum utatur locis, principem non esse reipublicæ Christianæ pugnent; Christum ipsum, qui loca indicare sacrorum Bibliorum, iisque Judæos convincere soleret, summum esse Ecclesiæ monarcham inficientur, necesse est. Quare quid excogitari, fingique potest absurdius?

Sed Christus magister, Apostoli vero fratres fuerunt. Quid tum? An inter fratres esse nullus major & dignitate, & auctoritate potest? Apostoli igitur, qui christianos ceteros fratres dicere consuessent, nihil præ christianis iisdem consequuti sunt honoris, & potestatis. Id vero quis umquam a sibilis intactus dicet? Scilicet hoc restat, ut cum Chri-

1 Matth. xxviii. v. 11.
2 *Ad Coloss. cap.* 1. v. 7.

Chriſtus ſe diſcipulorum appellarit fratrem, par Apoſtolis auctoritate fuerit. Ita adverſarii non conſiderant, ſed fortito ſcribunt.

At mitti Petrus ab collegis ad Samaritas, ſi monarcha Eccleſiæ fuiſſet, non poterat. Miror quod adverſarii concludendum non putarint, Petrum auctoritate, dignitateque ceteris Apoſtolis fuiſſe inferiorem. Cum enim inferior, non æqualis, neque præſtantior mitti ab hominibus ſoleat; hoc erat reliquum, ut Petrum ſervum fuiſſe Apoſtolorum, miniſtrumve, ſtatuerent. Verum nihil hinc adjumenti polliceri ſibi Proteſtantes poſſunt. Etſi enim non imperante, at monente tamen, conſulente, rogante ſenatu, cum id reipublicæ ſalus poſtulet, mitti aliquo princeps, ac monarcha, illæſa ſua auctoritate, atque dignitate poteſt. Multa hujuſce rei exempla afferre licet. Nos iis erimus contenti tribus, quibus eſt uſus Baronius ad annum triceſimum quintum (1) vulgaris Chriſtianorum æræ. Quod ſi mittere hoc modo principem civitati fas eſt, cur non item mitti princeps Apoſtolorum ab Apoſtolis potuit, cum periculum præſertim eſſet, ne Simonis Magi ſcelerati hominis, fallaciſſimique præſtigiatoris fraudibus Samaritæ, qui paullo ante ad

 ſacra

1 Baronius *ad ann.* 35. *num.* xi. „ Ignorare convincuntur, *inquit*, novatores compluta in ſcriptura divina, & innumera, quæ ſunt de his in profanis ſcriptis exempla, quibus ſatis ſuperque perſpicuum redditur, ad ea, quæ maximi omnium viſa ſunt eſſe momenti, peragenda, qui inter ceteros primatum gererent, legatos miſſos, cum ipſi non ſic quidem mitti dicerentur, quaſi a majore minores, & ut a domino ſubditi, ſed quod rogarentur ob ſalutem omnium eam ſuſcipere functionem. Subjiciam de his alterum ex veteri, alterum vero ex novo teſtamento exemplum; addam & tertium ex auctore profano, ut res omni ſcripturarum genere teſtata reddatur. Legitur imprimis in libro Joſue c. xxii. filios Iſrael ut de re magna ad inveſtigandum de altari, quod trans Jordanem erexerant filii Ruben, Gad, & media tribus Manaſſes in terra Galaad, miſiſſe Phineem, qui habebatur omnium princeps, & decem alios, qui in ſingulis decem tribubus primatum gerebant. Rurſum ſimili huic urgente cauſſa, ad perquirendum quid de gentilibus, qui Chriſto crederent, agendum eſſet, num circumcidi deberent, tunc qui erant Antiochiæ fideles, Paulum, & Barnabam miſerunt ad conſulendum Apoſtolos Hieroſolymam. *Act.* xv. quod S. Lucas teſtatur. Sed quid profanus auctor etiam in his, quæ ſunt Judæorum, Joſephus Judæus in hanc ſententiam ſcribat, adducamus in medium: Judæos nempe, qui erant Hieroſolymis, cum adverſus Agrippam ſuum ipſorum Regem, nec non adverſus Feſtum Præſidem cauſſam haberent, miſiſſe Romam ad Neronem Imperatorem, non ſolum ex primoribus Judæorum decem legatos, ſed & cum eis Iſmaelem ſummum Pontificem, & qui huic ſecundus ordine videbatur, Chelciam ſacri cuſtodem ærarii. Ecce quam invalidis, & plane inefficacibus rationibus illi obnitantur in primatum Petri, cum omnium principem eadem hæc ipſa potius declarare videantur.

ſacra chriſtianorum acceſſerant, circumvenirentur. Atque faciendum id quidem fuit; quum explorata Apoſtolis conſtantia Petri, virtus, atque revincendorum, comprimendorumque audacium, improborumque virorum ſingularis facultas eſſet.

Jam vero exemplum alterum; quo adverſarii abutuntur, ut Petrum parem ceteris Apoſtolis fuiſſe oſtendant, ſimile eſt omnino ſuperiorum. Nam ſi quid efficit, hoc certe, auctoribus iiſdem adverſariis, efficiat neceſſe eſt, nihil fuiſſe a Chriſto tributum Petro, quod non Apoſtolis modo, ſed etiam ceteris chriſtianis tributum eſſet. Quod quidem eſt, ne gravius dicam, non modo falſum, ſed etiam contumelioſum Coryphæo Apoſtolorum. Ecquid enim ſibi velint, niſi hoc velint, non video. *Admiſſa, inquiunt, fuit expoſtulatio Iudæorum a Petro, qui ad gentes ingreſſus fuerat; propterea quod coram illis ſe excuſaverit.* Quid igitur? Negant ne Petrum Cornelio ethnico potuiſſe & baptiſmum, & Spiritum ſanctum dare, non auditis judæis? Non arbitror. Quum enim *revelatione* primum, deinde patenti *Spiritus Sancti* allapſu, recte ab ſe factum fuiſſe cognoſſet Petrus; quid ſibi eſſe ab judæis chriſtianis metuendum putaſſet? Si ergo poterat ipſe per ſe, non auditis, neque conſultis circumciſis, myſteriis chriſtianorum initiare Cornelium; quod deinde conquerentibus judæis fecit, non neceſſitate, aut lege quapiam; ſed indulgentia, atque moderatione animi fecit. Cur enim vi ab judæis, atque ingratiis quæſiſſet, quod impetrare ab eis benevolentia, reque, ut geſta erat, expoſita, poterat? Neque vero quidquam Petrus apud Lucam in Actis judæis chriſtianis de ethnicis ad chriſtiana ſacra adductis loquentibus dixit, quod indignum ejus eſſe principatu videretur. Nam eis percuntantibus: *Quare intraviſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis?* reſpondit: *Ego eram in civitate Joppe orans, & vidi in exceſſu mentis viſionem, deſcendens vas quoddam veluti linteum magnum quatuor initiis ſubmitti de cælo, & venit uſque ad me, in quod intuens conſidera-*

derabam, & vidi quadrupedia terræ, & bestias, & reptilia, & volatilia cæli. Audivi autem & vocem dicentem mihi: surge, Petre, occide, & manduca. Dixi autem: nequaquam domine, quia commune, aut immundum numquam introivit in os meum. Respondit autem vox secundo de cælo: quod Deus mundavit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est per ter, & recepta sunt omnia rursum in cælum. Et ecce viri tres confestim astiterunt in domo, in qua eram, missi a Cæsarea ad me. Dixit autem spiritus mihi, ut irem cum illis, nihil hæsitans. Venerunt autem mecum & sex fratres isti, & ingressi sumus in domum viri. Narravit autem nobis, quomodo vidisset Angelum in domo sua stantem, & dicentem sibi: mitte in Joppe, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, & universa domus tua. Cum autem cœpissem loqui, cecidit spiritus sanctus super eos, sicut & in nos initio. Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat; Johannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini a spiritu sancto. Si ergo eamdem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in dominum Jesum Christum, ego quis eram, qui possem prohibere Deum? His auditis, inquit Lucas, *tacuerunt, & glorificaverunt Deum dicentes, ergo & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam*. (1) In his autem verbis quid est, quod Petri principatum non dicam, evertere, sed concutere posse videatur? An Protestantes Christum summa fuisse potestate, aut superiorem auctoritate, præstantioremque Pharisæis negent? Christus autem cum ab iis fuisset interrogatus, cur illius discipuli facere solerent, quod sabbato facere nefas esset, cur non respondit, ita se velle; sed rationem reddidit exemplo usus Davidis, & sacerdotum? Quod autem Christus cum Pharisæis

1 Ut enim respondit Petrus fratribus judæis viso sibi oblato suam agendi rationem defendens, ita Christus Pharisæis respondit, usus exemplo Davidis, & sacerdotum, apud *Matth. cap* 12. *Evang. v.* 3. „ At ille dixit eis: non legistis quid fecerit David quando esuriit, „ & qui cum eo erant, quando intravit in domum Dei, & panes propositionis comedit, „ quos non licebat ei edere, neque his, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut „ non legistis in lege, quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia templo major est hic. Si autem sciretis quid est, „ misericordiam volo, & non Sacrificium, numquam condemnassetis innocentes. Dominus „ enim est filius hominis etiam sabbati.

fœis egit, cujus *absoluta* poteſtas erat, hoccine ſibi Petrus cum fratribus, qui vicarius Chriſti eſſet, integra auctoritate ſua, agendum minime putaſſet? De controverſia, quæ orta de ceremoniis legis fuerat, quid Petrus ſtatuerit, cum demonſtratum alio loco (1) ſit, non eſſe rurſum inquirendum puto.

Hoc nihilominus breve dico: illud quæſtionis genus, cujus tandem cumque modi fuerit, a Petro, qui primas in concilio Apoſtolico obtinebat partes, fuiſſe diremtum, finitumque, ita ut nemo illi reſtitendum arbitraretur. Quod vero reprehenſus a Paulo Petrus fuerit, nihil obſtat, quin Petrus princeps, atque monarcha fuerit Eccleſiarum. Qua de re abunde me, copioſeque dixiſſe memini, cum contra Harduinum de Cepha eodem ac Petro (2) differerem. Nego autem cautum a Petro fuiſſe, ne quis in Eccleſia princeps eſſet. Faſtu enim, regioque ſupercilio in cœtu chriſtianorum verſari neminem oportere dixit (quo certe dominatus in cleris, cujus ille in priore epiſtola meminit, ſpectat) principem vero in republica chriſtianorum, qui ceteros moderetur, nullum eſſe oportere, nuſquam dixit. Quod cum alio (3) loco oſtenſum fuerit, nunc omittatur. Jam vero æquatum aliquando Paulo a Sacris Scriptoribus fuiſſe Petrum, tam alienum, tamque falſum eſt, ut ferendum non videatur. Non enim in quinto ac decimo Actorum Apoſtolicorum capite ſolum, quod quidem caput Johannes Gerardus ſibi eſſe adjumento putat, nullo modo; ſed ne in ceteris quidem aliorum novi Teſtamenti librorum quidquam tale reperiri poteſt. Quod ſi provocatum ad Apoſtolos, ſenioreſque, qui Hieroſolymis agebant, ab iis eſt, inter quos orta fuerat de ceremoniis legis contentio, id certe nihil officit auctoritati Petri. Quis enim tam eſt imperitus chriſtianarum rerum, qui presbyteros, ſive ſeniores Hieroſoly-

1 Vide *pag.* 34. *hujus vol.*

2 *Pag.* 102. *ſeqq. hujus volum.* Harduini ſententiam de Cepha, qui non idem ac Petrus eſſet, ſequutus eſt Gerardus Caſteel prior Duisbergenſis *controv. Hiſt.* 1131. *an.* 1734. *edita*. Non diſcrepat Berocuſeus S. J.

3 Vide *tom.* IV. *hujus operis pag.* 144.

ſolymitas æquandos eſſe Apoſtolis arbitretur? Antiocheni autem non ad Apoſtolos modo, verum etiam ad ſeniores Hieroſolymis agentes provocaverunt. Si ergo dereptum nihil de poteſtate, dignitateque Apoſtolorum eſt, etſi ad ſeniores eodem tempore ab Antiochenis eſt provocatum; quid eſt, quod Petro quidquam fuiſſe ejus provocationis cauſſa ademtum putem? Quæro autem, an Petrus ſolus potuerit ſententiam de ceremoniis legis aut obſervandis, aut funditus tollendis ferre? Hoc ſi adverſarii Petrum potuiſſe negent; decipi coryphæum Apoſtolorum, labi, errare potuiſſe confitebuntur, quod ut dici impune de epiſtolarum canonicarum ſcriptore, de Apoſtolo, de homine Spiritus Sancti afflatu, inſtinctuque ducto poſſit, nullo modo prorſus intelligo. Sin autem potuiſſe concedant, id quod ab illis facile concedi video; illud rurſus iniquiro: num detractum quidquam de *inerrantia* Petri fuerit, cum eſt ab Antiochenis ad Hieroſolymitas presbyteros provocatum? Si autem detractum non eſt; quæ fuit cauſſa, cur non ab uno Petro, neque ab aliquo Apoſtolorum, qui ſolus poſſet; ſed ab Apoſtolis, Presbyteriſque junctim eam litem dirimi Antiocheni voluerint? Adverſariis vero, quicumque fuerint, ſic confirmo: eadem illa ratione, quam indicarint, ſalvandæ *inerrantiæ* Petri cauſſa, primatum me Petri, monarchicumque principatum in Eccleſia ſalvaturum. Atque veterum quidem hæc fuit ratio(1): Petrum, ac Paulum, & quemlibet demum Apoſtolum, etſi dirimere controverſiam potuerunt, paſſos tamen fuiſſe, ut ad ſynodum provocaretur; ut ſummorum virorum, multorumque conſenſione, non ſolum omnis tolleretur error imperitorum; ſed etiam audacia oppugnatorum veritatis comprimeretur. Quod inde ſumunt, Apoſtolos non a Petro, ſed a Chriſto fuiſſe ad Evangelium *prædicandum* miſſos, quorſum evadat, non video. Præſente ne Chriſto *abſoluto* chriſtianæ reipublicæ monarcha, jubenteque, ut Apoſtoli mundum univerſum peragrarent, Evangeliumque nunciarent, auſus fuiſſet Petrus collegis quidquam præſcribere?

1 Confer *pag.* 54. *hujus vol. not.* 2. & 3.

bere? Cum autem missi essent a Christo, quid opus erat, ut Petrus ab se rursus esse mittendos judicaret? Si enim rex unum aliquem imperatorem exercitus constituat, eique centuriones, tribunosque assignet, ac omnibus simul centurionibus, tribunisque jubeat, ut in hostium ditionem proficiscantur, bellumque gerant, continuo ne ob eam causam illum ipsum, quem imperatorem dixit, imperatoris dignitate privandum censet? Misit autem Christus omnes Apostolos, sed iis Petrum, ut ostendi, præfecit, quem monarcham esse voluit Ecclesiarum.

Paulus in iis, quæ sunt ad Galatas, litteris, cum Apostolos, discipulosque rigasse, atque plantasse, Deum vero incrementum dedisse, scribit, Dei summam potestatem indicans, nihil derpit de dignitate, auctoritateque Petri. Neque nos Petrum Christi esse ministrum negamus. Hoc volumus: tributum ei inter ministros fuisse principatum. Id Paulus non negat. Quod si Jacobus, & Johannes columnæ a Paulo appellantur, ejus tamen ordinis, cujus Petrus fuit, columnæ non appellantur. De Petro autem, cur post Jacobum in epistola (1) ad Galatas nominetur, dictum supra est copiose. Mirabile porro videri nemini debet, quod Petrus dexteram societatis Paulo dederit, etsi majori dignitate fuit. Non enim primatus tollitur, data dextera societatis. An Cicero, quod Asianos, Siculosque socios esse diceret populi Romani, dignitatem, auctoritatemque Siculorum, atque Asianorum parem esse putabat populi Romani & dignitati, & auctoritati? Quod si ullius est ponderis argumentum adversariorum, multa concluderentur ex sacris litteris, quæ ut Petri, ita Christi evertant monarchicam potestatem. Argumentari enim quisque posset hoc modo: Ut socii, ita fratres æquantur. Est autem socius, & frater Apostolorum Christus. Æquetur igitur Apostolis Christus necesse est. Apostolos vero Paulus vocatos non Apostolos solum, sed etiam Christianos quosque (2) ad socie-

1 *Pag. 98. seqq. hujus vol.*
2 1. *ad Cor.* 1. *v.* 9. ,, Vocati estis ad societatem filii ejus ,,.

ſocietatem filii Dei teſtatur; ſcriptumque in evangelio (1) eſt, ſuos fuiſſe a Chriſto Apoſtolos vocatos fratres. Quod ſi reſpondeant, ut reſpondere omnino debent, adverſarii, in ſocietatem nos filii Dei eſſe vocatos, non ut pares tamen, æqualeſque ſimus; jam quid ſit dicendum a nobis de data a Petro dextera ſocietatis Paulo, facile quidem perſpicient. Admitti enim ſocietatem dicemus poſſe, quæ ferat ſociorum unum altero eſse præſtantiorem. Quamquam ſi minus gubernationis; at apoſtolatus tamen, auctoritatiſque propagandi evangelii ratione, quo in genere Petrum noſtri parem Paulo fuiſſe concedunt, ſocietatis dexteram Paulo Petrum dediſſe, non negem. Nihilo gravius eſt, quod adjungunt de pactione, qua factum fuit, ut Paulus gentilium, Petrus judæorum inſtituendorum onus ſuſciperet. Neque enim hoc pacto ſibi ademit gubernandorum, erudiendorumque gentilium auctoritatem Petrus, cum deinceps permultas regiones peragraſſe, ethnicoſque adlexiſse ad evangelicam legem colendam conſtet. De pacto vero quod Paulus ſcribit, ſic eſt omnino intelligendum; conſenſiſse quidem Petrum, Jacobum, atque Johannem, ut Paulus, & Barnabas gentibus evangelium nunciarent, cum ipſi onus ſibi judæorum inſtituendorum ſumſiſsent; non quod Petrus, ſi tempus monuiſset, nactuſque occaſionem fuiſset, gentes ab ſe inſtitui non oportere, neque quod ethnicos Chriſtianos factos ſuæ curæ creditos non eſse, exiſtimaſset; ſed quod velle Deum cognoſset (2), ut datis dextris probari ſibi, ſociiſque gentium converſionem oſtenderet, demonſtraretque fore, ut judæi, atque græci, qui chriſtianam religionem profiteri conſtituiſſent, in unam Eccleſiam coaleſcerent. Itaque diſtinctio (3) duorum populorum, non ſeparatio *juriſdictionis*, ſed evangelii celerius propagandi

 cauſſa

1 Matth. xxviii. v. 10. Joh. *cap.* xx. *v.* 17.

2 Confer Hieronymum *in epiſt. ad Galat. pag.* 240. *ſeq. tom.* iv. *part.* II. *opp. edit. Martianai*; & Auguſtinum *in cap.* II. *epiſt. ad* Galatas *num.* xii. *pag.* 689. *tom.* III. *p.* II. *opp. edit. Antuerp.* Chryſoſtomum *in epiſt. ad Galatas cap.* II. *n.* 5. *pag.* 684. *ſeq. tom.* x. *edit. Pariſ. ann.* 1732.

3 Confer Schefancherum *ibid. pag.* 184.

caussa, conventionis quoddam genus inter Petrum, Paulumque fuit: cumque Petrus peculiari ratione *conversionem* sibi assumserit judæorum, partem sibi *honorabiliorem* assumserit necesse est, quam sibi etiam assumsisset Christus. Mitto de *dominatu, universæque Ecclesiæ pastura*, quam nobis opponunt, dicere. Nolo enim lectores obtundere eadem re sæpius. Quod vero Paulus evangelium ante nunciare cœperit, quam vidisset Petrum, id certe evertere principatum Petri non potest. Quod enim voluntate Christi, imperioque Paulus fecit, Petro sane nolente non fecit. Cur enim ei restitisset Petrus, quem ab *absoluto* Ecclesiæ monarcha propagatorem evangelii, doctoremque gentium constitutum sciret? Quamquam Paulus committendum non putarit, ut Petrus diu, quæ ab ipso gererentur, prædicarenturque, nesciret, ne *in vacuum* cuiquam aut currere, aut cucurrisse (1) videretur.

Quod autem idem dixit Paulus, nemine se Apostolorum esse inferiorem, de Apostolatu, ut se e primoribus esse significaret, non de dignitate regendæ, administrandæque totius reipublicæ populi Christiani dixit. Atque ad Apostolatum quidem pertinent, quæ ille ipse adjunxit, de *sollicitudine* omnium Ecclesiarum, non ad gubernandæ Ecclesiæ, regendæque (ut princeps, atque caput, centrumque unitatis) modum; quod Petro uni fuisse divinitus datum legimus. Quamobrem *conciliari* cum principatu Petri hæc posse videmus, quæ Johannes (2) Gerardus, cetera disertissima sacrarum Scripturarum loca, in quibus fit principatus Apostoli Petri mentio, aut negligens, aut implicans, aut prætermittens, *conciliari in æternum* nequire jactat.

Est vero perridiculum quod Gerardus (3) opponit de christianis, qui jussi a Paulo fuissent, ne Cephæ se esse dicerent. Cur enim Petri se christiani dixissent esse, si erant Christi, cujus erat Petrus vicarius? An Petrus pro ho-

1 *Epist. ad Galat. cap.* II. *v.* 2.
2 Joh. Gerard. *loco indic. pag.* 427.
3 *Ibid. pag.* 428.

hominum ſalute ſanguinem fuderat? Ab *abſoluto* autem principe, atque monarcha Chriſto chriſtianæ religionis cultorum nomen, non a miniſtro, etſi præcipuo, ducendum erat.

De *electione* Matthiæ quod addunt, tantum abeſt, ut evertat, ut confirmet potius principatum Petri. Petro enim (1) proponente, judicanteque quid facto eſſet opus, Apoſtoli ceteri conſenſerunt. Quod ſi pari omnes dignitate, ac poteſtate adminiſtrandæ, gubernandæque Eccleſiæ præſtabant, quid cauſſæ erat, cur Petrus primus ſemper omnium loqueretur, quidque ſtatuendum eſſet, exponeret? At egit *communicato cum collegis* conſilio. Quaſi vero qui princeps eſt reipublicæ, is omnia non conſulto ſenatu agenda putet, ne quid de ſua dignitate dereptum videatur.

Nihilo gravius eſt argumentum e *ſeptem Diaconorum electione* petitum. Quid enim impedit, quo minus ſenatus & deliberet, & ſtatuat aliquid, non facta mentione regis, cujus quidem etſi non memoret, cenſet tamen ſummam eſſe in regenda republica poteſtatem? Nihil igitur eſt, cur Petrum de principatu adverſarii deturbandum exiſtiment, quod ſuſceptum ab Apoſtolorum collegio fuerit diaconorum conſtituendorum conſilium, nulla *expreſſa* facta mentione Petri, ad quem fuiſſet, ut demonſtravimus, a Chriſto delatus chriſtianæ reipublicæ principatus.

At enim Paulus, & Barnabas *presbyteros per Eccleſias conſtituerunt*, non impetrata a Petro poteſtate. Mirum ni adverſarii nobis locum aliquem ſcripturarum indicent, qui ſit *de non impetrata a Petro poteſtate*. At ſilent ſcripturæ. Hoccine ergo ſilentium tanti faciunt, ut eo uno confirmari poſſe arbitrentur *τὸ non impetrata a Petro poteſtate*? Quid ſi *impetratam* fuiſſe eodem nixus ſilentio dicam? Cum enim Petrus conſtitutus a Chriſto & petra Eccleſiæ, & centrum unitatis, & princeps chriſtianorum a Chriſto fuiſſet, credibile non videretur, Paulum voluiſſe, eo inconſulto, quid-

1. Confer quæ dixi ſupra *pag. 329. hujus volum.* & quæ deſcripſi Joh. Chryſoſtomi verba *pag. 329. not. 5. & pag. 320. not. 2. hujus vol.*

quidquam decernere. Quare si Paulus non negavit, sed tacuit, acceptam ab se ejus rei perficiendæ veniam fuisse, sequitur ut acceperit. Verum missa hæc facio, quæ ad rem non pertinent. Apostolis enim jus fuisse, apostolatus caussa, episcopos, presbyterosque in Ecclesiis, quas condiderant, ponere, facile concedo. Quamobrem si Paulus Titum Cretensibus præfecit, eique constituendorum presbyterorum potestatem dedit; fecit, quod dignum erat Apostolo, competebatque apostolicæ auctoritati. Atque de argumentis adversariorum ab scriptura ductis satis dictum est. Nunc quæ ducantur a Patribus videamus.

Quartum est argumentum Protestantium e Patrum testimoniis petitum. Principo enim a Clemente, inquiunt, Romano in ea, quæ est ad Jacobum Fratrem Domini scripta epistola, Jacobum ipsum, non autem Petrum, Episcopum Episcoporum vocari constat (1). Similia porro apud Clementem ipsum reperiri ajunt, in sexto Constitutionum Apostolicarum libro, a quo non discrepat Eusebius in secundo libro Historiæ. Quemadmodum autem vocari Episcopus Episcoporum potuisset Jacobus, si Petrus, causa Episcopatus, Apostolis ceteris longe fuisset præstantior? Non ergo ceteris Apostolis antecelluit Episcopatus ratione Petrus. Deinde etsi primum membrum Ecclesiæ ab Gregorio appellatur Petrus, primi tamen membri appellatione non princeps, neque caput, sed is indicatur, qui ordine reliquis primus esset. Nam idem ipse Gregorius Christum, non Petrum, Ecclesiæ & principem, & caput vocat. Tertio autem loco quis credat a Cypriano dici Apostolos æquales potuisse Petro, si Petrus ceteris Apostolis præstitisset? Dicti autem reliqui Apostoli a Cypriano æquales fuerunt Petro. Non ergo Petrus reliquis Apostolis fuit præstantior. Eodem spectant, quæ Augustinus in libris Retractationum scribit. Veteribus autem, quorum permulta afferri testimonia possunt, accedunt scriptores novi. In his Marsilius Patavinus; Auctor operis inscripti *de Ætatibus Ecclesiæ*, qui decimo quar-

1 Apud Constantium *tom. 1. epistolar. Roman. Pontificum in append. n. 1. pag. 3. edit. Paris. an. 1721.*

quarto seculo floruit; Michael Cesenas Minister Generalis Minoritarum; Petrus de Corbaria Antipapa Ordinis Minorum: Franciscus Zabarella S. R. E. Presbyter Cardinalis in eo, quem de Schismate inscripsit, libro; Georgius Hamburgensis in celebri, quam edidit adversus Pium secundum Pontificem, appellatione; Nicolaus Cusanus Cardinalis; Polydorus Virgilius; Alphonsus Tostatus Abulensis Episcopus; Erasmus; Franciscus Victoria; Toletus, atque Johannes Ferus, qui aut Apostolos omnes pari auctoritate fuisse, aut Petrum præ ceteris principatum in Ecclesia obtinuisse defendunt (1).

Ego vero tritum illum ex epistola ad Jacobum locum nihil moror. Quæ enim excerpta ex documentis non suspectis modo, sed etiam falsis sunt, commemorari quidem eruditionis ostentandæ causa interdum possunt, argumenti autem loco haberi non possunt. Epistolam porro ad Jacobum, quis nesciat, falso fuisse tributam Clementi? Quod si Baronium Protestantes accusant, propterea quod hujusmodi monumenta quandoque proferat, quid est quod impune ab se proferri posse arbitrentur? Sed concedo ei epistolæ nonnihil inesse auctoritatis. Est enim vetus, sed de hoc alias. Quid? An quidquam inde proficisci in orthodoxos detrimenti potest? Jacobum namque, quem auctor primum omnium fuisse Episcopum appellatum acceperat, quid obstabat, quin Episcopum Episcoporum (2) dici licere judicaret? Ac Hierosolymitæ sane, qui sua in urbe Christum fuisse cruci affixum, in eaque post ascensionem coactum fuisse cœtum christianorum scirent, cum matrem omnium Ecclesiarum suam Ecclesiam (3) dicere solerent, non quo principatum ei tribuendum existimarent, sed quo anti-

1 Hoc utitur argumento Iohannes Gerardus *lib.* 11. *cap.* 11. *pag.* 428. *seqq. tom.* 111. *confess. Cathol. edit. Jenens. ann.* 1660.

2 *Epist. ad Jac. fratrem Domini apud Coustantium in append. ad collect. Epistolarum Romanor. Pontif. pag.* 3. *edit. Paris. ann.* 1721 Κλήμης Ἰακώβῳ τῷ κυρίῳ, καὶ ἐπισκόπων ἐπισκόπῳ *Clemens Iacobo Domino, & Episcoporum Episcopo.*

3 Liturg. Iacobi apud Aloysium Assemanum *tom.* IV. *p.* 11. *Codic Liturg edit. Romæ ann.* 1752. *pag.* 11. „ Offerimus tibi Domine & pro sanctis tuis locis, quos clarificasti di„ vina apparitione Christi tui, & adventu sanctissimi tui Spiritus, & præcipue ὑπὲρ τῆς „ ἁγίας.

antiquiorem esse ceteris accepissent, cur non induxissent epistolæ scriptorem, & civem suum fortasse, & Liturgiæ, quæ Jacobo adscribitur, auctorem, ut matris omnium Ecclesiarum Antistitem Episcopum vocaret Episcoporum? Verum etsi hoc Jacobum vocavit Pseudo-Clemens nomine, fundamentum tamen Ecclesiæ, principemque Apostolorum Petrum (1), non Jacobum, vocavit. Qua ex re intelligitur, Pseudo-Clementis quoque sententia Jacobo Petrum longe fuisse præstantiorem. Est autem Gerardi hominis de secta Lutheranorum notandus error. Quod enim Eusebius ex Clementis Alexandrini sexto Hypotyposeon (2) describit, hoc ille oscitans expressum esse putavit ex sexto Pseudo-Clementis Constitutionum Apostolicarum libro. Sed Clemens Alexandrinus quid demum habet, quod obstet, quin Petrus principatu fuerit potitus Ecclesiarum? Nam quod Petrum, Jacobum, atque Johannem, qui anteponi ceteris consuessent, quoniam demisse de se, humiliterque sentiebant, haud

„ ἐνδόξου Σιὼν τῆς μητρὸς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν *pro gloriosa Sion matre omnium Ecclesiarum* „. Atque hinc factum est, ut id juniores Græci dicerent, matrem hanc, & primam esse Ecclesiarum omnium. Nam in eo libro, qui ὁμολογία τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τῆς ἀνατολικῆς *confessio Catholicæ Ecclesiæ Orientalis* inscribitur, quique a Petro Mogila Schismatico scriptus, a Patriarchis communionis Græcæ Nectario Hierosolymorum, Parthenio Constantinopoleos, Ioannicio Alexandrinorum, Macarioque Antiochenorum probatus est: *ad* IX. *Fidei Articulum quæst.* LXXXIV. *pag.* 135. *seq. edit. Lips. an.* 1693. sic habetur: λοιπὸν ἡ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησία εἶναι μήτηρ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ πρώτη, διατὶ ἀπ' ἐκείνην ἤρχισε νὰ ἀπλώνεται τὸ εὐαγγέλιον εἰς ὅλα τὰ πέρατα. *Igitur quæ in Hierosolymis est Ecclesia, mater omnium Ecclesiarum, & prima est, quia ab ea cœpit diffundi Evangelium in omnes regiones.*

1 Confer *pag.* 319. *hujus volum. not.* 1. Post verba Pseudo-Clementis, quæ loco indicato descripsimus, hæc de Petro leguntur: ὁ τῶν ἀποστόλων πρῶτος. *Primus Apostolorum &c.* Quod si Hesychius Hierosol. Presb. sec. VII. scriptor *Exarchum Apostolorum* Jacobum dixit, & verticem in capitibus in *Orat. de Jac.* apud Photium *cod.* CCLXXV. *p.* 1523. *edit. an.* 1653. fecit, ut solebat, more quorumdam Rhetorum, qui amplificare nimium laudes eorum, de quibus agerent, consuerunt; sed solus contra omnium consuetudinem, traditionemque Ecclesiarum fecit. Quamobrem non erat, cur hujus testimonio Ittigius *Hist. Eccl. sec.* 1. *cap.* IV. *pag.* 232. *n.* IV. *edit. Lips. an.* 1706. abuteretur; ut ne Rufini quidem, qui quod Clemens apud Eusebium loco mox indicando, electum fuisse Iacobum ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων scripsit, vertendum per summam imperitiam, oscitantiamque putaverit *Episcopum Apostolorum, pro Episcopum Hierosolymorum lib.* II. *Histor. Eccl. c.* 1. *pag.* 25. *edit. Basil. an.* 1528. Quid si Episcopi Episcoporum, & Patris Episcoporum appellatio primatum olim interdum non indicavit? Vide quæ dixi *tom.* IV. *pag.* 299. *seqq.* & Cotelerium *in not. ad Epist. Clem. ad Iacobum t.* 1. *Apost. PP. edit. Amstel. an.* 1724. Confer *l.* 1. *recogn. Clem. n.* LXVIII. *p.* 509. *ibid.* ejusdemque *de Pereg. Petri n.* 1. *p.* 755. *ibid.*

2 Nam ὑποτυπώσεων *exemplarium* libros dicere potius interpres Eusebii debuerat. Sed cum Gerardus *Institutionum* inscriptos intellexisset, Constitutiones Clementis Romani ab Eusebio indicari putavit, quod falsum est.

haud graviter tulisse testatur, ut (1) Jacobus frater Domini Episcopus diceretur Hierosolymorum, ad rem profecto non pertinet. Non enim de Episcopatu Hierosolymitano est, sed de Christianæ reipublicæ universæ *primatu* quæstio. Ac recte quidem ille de Petri, filiorumque Zebedæi virtute, animoque a superbia alieno disputat:quum illi Episcopatum, quem obtinere poterant, ejus Ecclesiæ, quam Christus sua præsentia, doctrina, monitis, illustrarat, instituerat, confirmarat, celeberrimamque reddiderat, aut recusarint, aut collegæ facile concedendum putaverint (2).

De Gregorii loco, qui est de Petro præcipuo membro (3) Ecclesiæ, propterea quod supra quid judicarem ostenderim, nihil attinet dicere. Restat alter Gregorii ejusdem de non usurpata a Pontifice Romano *universalis Episcopi* appellatione locus. Sed is in ea disputatione illustrabitur, quæ erit de summi Pontificis in universa christiana civitate, seu republica principatu.

Mitto argumenta ex testimoniis Cypriani (4), Augustini, (5) aliorumque, quos adversarii nominant, veterum christianorum (6) ducta. Quæ enim confutata, soluta, explosa alibi sunt, actum agerem, si rursum refellere conarer.

Sequuntur scriptores novi, quorum quidem perpaucos numerare suæ opinionis patronos Protestantes possunt, Quamquam horum etiam aut est judicio totius Ecclesiæ damnata, aut longe discrepat a Calvinianorum, Lutheranorum, Zuinglianorum errore sententia. Ordiar autem a Marsilio (7) Patavino. Negasse illum caput ullum visibile fuisse a Ser-

1 Eusebius *lib.* II. *Hist. Eccl. cap.* I. *pag.* 43. *edit. Taurin.* „ Clemens, *inquit*, in „ sexto ὑποτυπώσεων libro ita tradit. Ait enim post servatoris ascensum Petrum, Iacobum, „ & Iohannem, quamvis Dominus ipsos ceteris prætulisset, non idcirco de primo honoris „ gradu (*nempe Hierosolymis occupando*) inter se contendisse, sed Iacobum cognomine „ Justum Hierosolymorum Episcopum elegisse.

2 Eusebii testimonia de Petri principatu confer *supra p.* 114. *hujus vol. n.* 1. *&* *p.* 287.

3 Confer *pag.* 144. *hujus vol. not.* 3. *& pag.* 266. *seqq.*

4 *Pag.* 172. *seq. hujus volum. & pag.* 31. *n.* 1. *pag.* 32. *n.* 4. *pag.* 70. *n.* 3. *pag.* 8. *n.* 1. *pag.* 85. 98. 134. 200.

5 *Pag.* 169. *hujus volum.*

6 *Pag.* 165. *seqq.*

7 Confer Raynaldum *ad an.* 1327. *n.* 1. *& n.* XXVII. *seqq.* Ludovicum Antonium Muratorium *ad ann.* 1327. *pag.* 152. *edit. Mediol. ann.* 1744. *tom.* VIII. *Annal. Italiæ.*

Natr-

Servatore Christo Ecclesiæ datum; concedo. Sed quis tum cœtus christianorum fuit, qui impii hominis falsum, absurdum, hæreticum dogma rejiciendum, ac Johanni XXII. Pontifici, qui idem reprobarat dogma, auscultandum non arbitraretur? Quod si Marsilius; Jandunus (1). Auctor (2) libri

Natalem Alexandrum *Histor. Ecclesiast. sec.* XIV. *cap.* II. *art.* XIII. *pag.* 704. *editionis Parisiensis an.* 1699. *tom.* VII. Stephanum Baluzium *Adnot. in vitas Papar. Avenionens. pag.* 862. *seq. edit. Paris. an.* 1693. *tom.* I. Marsilium oppugnavit Petrus de Palude Ord. Prædic. *celebri Tractatu de Caussa Immediata Ecclesiasticæ Potestatis pag.* I. *seqq. edit. Paris. ann* 1506. Sed tempus me deficeret si recensere omnes, qui Marsilium Patavinum, Jandunumque aut hæreseos notatum scripserunt, aut scriptis editis oppugnarunt.

1 Vide Notationem superiorem. Hujus cum laude meminerunt Illyricus *in Catalog. test. verit. pag.* 488. *edit. Argentinensis ann.* 1562. & Goldastus *dissert. præfixa tom.* I. *de Monarch. Imperii*. Scilicet malæ caussæ, cum bonos nullo modo invenire possint, malos patronos quæritant. Quare ita omnino agant, ut agerent ii, qui si perditam vellent rempublicam, auctoritate, exemplisque uterentur aut Catilinæ, aut Gracchorum. Sed Jandunum, & Marsiliam, hæreseos ab Johanne XXII. omnibus Orthodoxis plaudentibus fuisse condemnatos constat. Confer Joh. XXII. Constitutionem incipientem: *Dudum* apud Martenum *tom.* II. *Thesaur. Anecdot. pag.* 697 *& Constit. incip. Dudum volentes. Ibidem pag.* 720. *Et Constit. incipientem: Licet juxta: Ibidem pag.* 704. *seq. Et epist. ad Joh. Diac. Card. S. Theodori: Ibid. pag.* 718. *seqq & Constitut. incipientem: Ad communem notitiam: ibid. pag.* 772. *seqq.* Confer *epist.* Gregorii XI. *ad Arch. Cantuariensem apud Harduinum tom.* VII. *Concilior. pag.* 1868.

2 Melchior Goldastus, qui tractatum *De Ætat. Eccl.* edidit *volum.* I. *Monarchiæ S. Rom. Imperii edit. Hanov. an.* 1614. *fol.* 25. *seqq.* audisse a Canonico amico veteri suo, viroque, ut ait, doctissimo, scribit se, auctorem ejusdem tractatus fuisse Fratrem Bonagratiam Pergamensem, cujus quidem rei hoc esse argumentum diceret: *quod tam bona gratia institutus sit, ut nemo meliori potuerit*. Puduit hujusce tam frigidi argumenti Vincentium Placcium. Itaque in eo libro, qui est de *Anonymis scriptoribus cap.* II. *num.* XXV. *pag.* 84. *edition. Hamburg. ann.* 1708. illud ersi non satis esse firmum dixit, silentio tamen premendum existimavit. Sic enim habet: *Illud scriptam Fratrem Bonagratiam Bergamensem composuisse, conjecturam, nescio num satis firmam, affert idem Goldastus*. At frigidam, ac perridiculam debuit dicere. Quamquam ea non Goldasti est, sed inepti illius Canonici, quem tamen idem Goldastus magnopere commendat *in Præf. ad tom.* I. *supra indic.* Placcius rursus *n.* 618. *pag.* 69. eadem de re iisdem fere verbis in eamdem sententiam scribit. Descriptum hunc de *Aetat. Eccles. Tractatum* ab Illyrico fuisse auctor est Goldastus *ibid.* „ Inveniri in Matth. Flacii (Illyrici) catalogo Testium veritatis *pag.* 452. *seqq. ad* 459. *Edit. Argent. an.* 1562. (inquit Placcius) testantur Dominus Mollerus in observatio„nibus suis ms. communicatis referens, censere Flacium ante 200. annos libellum esse scri„ptum, & vereri se, ne sit mutilus. Joh. Deckerus *de scriptis Adespotis p.* 100. *Edit.* „ *Amstel.* putare se, ait, hic conjecturis ferme omnibus excipiendis sinum pandisse Bullam „ Johannis XXII. ann. 1330. editam in hujusmodi contra potestatem Papæ se opponentes „ auctores, fulminantem „. Hæc ille. Utcumque autem se res habeat, non veritatis amore, sed odio in Pontifices Romanos auctorem hujusce libelli concitatum contra scriptorum sacrorum, patrumque fidem animum ad scribendum appulisse constat. Quare nihil obtinet auctoritatis. Is vero *Cap.* IV. *pag.* 27. allato Clementis loco ex II. *H. E. Eusebii Cæsariensis libro c.* I. quem nos locum supra indicavimus: „ Ex hic, *inquit*, verbis videtur „ concludi, quod Iacobus super Apostolos accepit principatum, quia Apostolorum Episco„pus factus est „. Quod quam sit falsum, ostensum est supra satis, ut arbitror, perspicue „ ac

libri de ætatibus Ecclesiæ, Michael Cesenas (1), aliique nonnulli similia horum scribere aliquando sunt ausi, audaciæ certe suæ, temeritatisque pœnas luerunt.

Gregorium autem (2) Haymburgensem quid morer? An ei ego uni erranti assentiar, contemtis ceteris Præsulibus Ecclesiarum, qui & per orbem terrarum dispersi, & sæpe in synodis congregati, cum Pontifices monarchas esse Ecclesiæ dicerent, hoc genus honoris ex Petro in eos manasse confiterentur? Cur Concilium Lateranense (3) tertium, & quartum,

ac diligenter. Pergit porro, atque ubi Simonem filium Cleophæ post Iacobum creatum fuisse Episcopum Hierosolymorum dixit; *invenimus adhuc*, inquit, *aliquam prælaturam Petri*? At si studiosius Eusebii Historiam, qua maxime confidit, legisset, invenisset profecto non aliquam, sed plures, quas vocat, *prælaturas* Petri. Confer, quæ descripsi Eusebii testimonia *pag.* 134. *hujus vol. not.* 1. Et Rufini *lib.* 11. *c.*XXIII. *pag.*99. *edit. Cacciari*.

1 Michael Cesenas similis fuit Marsilii, Janduni, aliorumque, qui partibus studebant hæreticorum. Itaque damnatus ab Johanne XXII. Pontifice fuit. Extat hujus Pontificis Constitutio, quæ incipit: *Dudum ad nostri Apostolatus auditum*, apud Martenium *tom. eodem pag.* 749. *seqq.* in qua sic habetur: „ Michael de Cesena . . . nonnulla nefanda cun„ ctis catholicis, contra nos, & Ecclesiam sanctam Dei subdole in favorem hæreticorum, & „ rebellium ejusdem Ecclesiæ procurabat „. Et paullo post: „ Associatis sibi quibusdam suæ „ iniquitatis complicibus, inter quos erant duo nequam viri, videlicet Bonagracia de „ Ord. prædicto, qui suis excessibus, & delictis exigentibus in eadem curia arrestatus ad „ sancta Dei Evangelia juraverat, se de ipsa curia minime sine nostra speciali licentia re„ cessurum; & quidam Anglicus vocatus Guillelmus Okam Ord. prælibati, contra quem ra„ tione multarum opinionum erronearum, & hereticalium, quas ipse scripserat, & dog„ matizaverat, pendebat in eadem curia inquisitio &c. „ profugit. Denique: „ Nos cum „ fratrum nostrorum deliberatione super his præhabita diligenti, de ipsorum consilio, „ præfatos Michaelem, Bonagratiam, & Guillelmum reputamus merito contumaces, ipsos„ que ratione contumaciæ hujusmodi excommunicationis sententia innodamus „. Consule ejusdem Johannis Constitutionem adversus F. Petrum de Corbaria scriptam: *ibid. pag.* 763. *seqq.* Et Constitutionem incipientem: *Ad nostri Apostolatus audientiam*: *ibid. p.* 737. *seqq. epist. ad Archiep. Januensem ibid. pag.* 760. *seqq.* Et Constitutionem incipientem: *Ad nostri Apostolatus audientiam*: *ibid. pag.* 782. *seq.* Et Constitutionem incipientem: *Dudum contra Michaelem de Cesena &c. pag.* 786. *seqq.* ceterasque, quæ sequuntur *pag.* 787. *seqq.* Confer Wadingi *Annales Minor. ad an.* 1327. *seqq. n.* 69. *n.*VI. *seqq.*

2 Georgii Haymburgensis appellationem contra Pium II. an. 1434. scriptam Gerardus nominat. Quod fieri omnino non potest. Longe enim post annum 1434. Pius II. Pontificatu potitus est. Gregorii Heimburgensis jurisconsulti, & Consiliarii Archiducalis *Admonitionem de injustis usurpationibus Paparum Romanorum* refert Goldastus *ibid. pag.* 557. *seqq.* inscribitque hoc modo: *Confutatio primatus Papæ tempore Felicis Papæ Quinti, & Eugenii IV. Antipapæ scripta sub Friderico III. Imperatore*. Hunc Tractatum inde cari a Gerardu certum est. Nam ab Illyrico primum editum in *Antilogia Papæ*, ac recusum deinde fuisse constat hoc titulo: *A Pii II. Papæ excommunicatione injusta Sigismundi Archiducis Austriæ, Comitis Tyrolis, & Gregorii de Heimburg. Appellationes, & contradictiones*. Sed his patronis utantur Protestantes, qui odio incitati veteres scriptores, Patresque vitiarunt. Nos Scripturas, Patresque sequimur.

3 Vide supra *p.*275. *n.*1. *hujus vol.* & Sanderum de *Vis. M. E. l.* VII. *p.* 492. & 502.

tum, cur Lugdunense (1), cur denique Florentinum (2) non probem, ut viri & obscuri, & sycophantæ, & Sedis Apostolicæ inimici portentum opinionis a majoribus reprobatum, scripturarumque, ut demonstratum est, pluribus locis condemnatum probem? Hoc persæpe adversarii faciunt, cum sese gravissimorum testium multitudine pressos, convictosque videant, ut ad aliquos nullius fidei, nullius existimationis, nullius dignitatis homines confugiant; ut satius ipsis sit eos perpetuo silentio præterire, quam sese tam paucorum, tam levium, tam impiorum scriptorum non auctoritate quidem, sed erratis defendere.

Zabarellæ autem sententia longe a Protestantium errore discrepat. Quamobrem miror, qui demum fieri potuerit, ut ex eo sibi Gerardus præsidium esse petendum arbitraretur. Ille namque Petrum & caput fuisse Apostolorum (3), & ceteris præstitisse scribit, propterea quod in eo *principaliter*

1 *Concil. Lugdun.* I. *an.* 1245. *tom.* VII. *Concilior. edit. Hard. Paris.* „ Privilegium, quod B. Petro, & successoribus ejus in ipso tradidit Dominus Jesus Christus, videlicet: *quodcumque ligaveris &c.* in quo utique auctoritas, & potestas Ecclesiæ Romanæ consistit „. Vide *Concil. Lugd.* II. *an.* 1274. *celebratum tom. eod. pag.* 719.

2 Confer quæ dixi *pag.* 275. *hujus volum. n.* 2.

3 *Tract. de Schismate edito Argentorati an.* 1629. una cum opusculis Theodorici Niemi & Joh. Marii Belgæ *pag.* 541. *Papam esse*, fatetur, *universalem Pontificem*. *Et pag.* 559. „ Apparet, *inquit*, quod licet Petrus fuerit PRINCEPS Apostolorum, tamen plenitudo potestatis non fuit in eo solo, immo, ut patet in loco memorato Actorum, Petrus in concilio tanquam unus in Congregatione corregnavit, & post ipsum Jacobus Apostolus: nec responsio fuit data sub persona Petri, sed congregationis, unde epistola incipit: *Apostoli, & seniores fratres iis, qui sunt Antiochiæ*. Et infra: *visum est Spiritui sancto, & nobis &c.* Et hinc mos antiquus habuit, quod omnia difficilia terminabantur per concilium, & crebro fiebant. Postea vero quidam summi Pontifices, qui magis ad modum terrenorum principum, quam Apostolorum, Ecclesiam rexerunt, non curarunt facere concilia, ex qua omissione prodierunt multa mala, ut supra: & ex hoc apparet, quod id, quod dicitur, quod Papa habet plenitudinem potestatis, debet intelligi non solus, sed tanquam apud universitatem: ita quod ipsa potestas est in ipsa universitate tamquam in fundamento, & in Papa tamquam in principali ministro, per quem hæc potestas explicaretur, ita tamen, quod procedat clavis discretionis, ut eleganter dicit Innocentius *de Jurejur. c. v.* Et idem Innoc. *de Voto c. quod supra*: exponens illud: *quodcumque ligaveris &c.* dicit: *quod Papa* SUPER OMNEM JURISDICTIONEM ET POTESTATEM HABET DE JURE, *sed non de facto*: & notat Hostiensis de *Translat. Episc.* quod judicando, solvendo valet, quod agit, clave non errante... XIX. *dist. Ita Dominus*, ubi dicitur, quod *Christus commisit salutem universitatibus omnibus Apostolicis, ita tamen, quod in Petro principaliter collocavit*. Ubi nota quod non dicit totaliter, ut alii excludantur, sed dicit principaliter, ut sic plenitudo potestatis sit in universitate ipsa, & per singulos exerceatur, sed principaliter per Petrum &c. „. Rogo nunc, utrum protestan-

ter collocata a Chriſto populorum ſalus, adminiſtrandæque Eccleſiæ univerſæ poteſtas eſſet. Quod ſi *plenitudinem poteſtatis in univerſitate eſſe*, hoc eſt in ordine ſacerdotum, dixit, eo certe ſenſu, quo Gallorum permulti, non quo Proteſtantes defendunt, dixit. Galli namque, qui concilium Papæ præferendum putant, propterea quod plenitudinem ordini hierarchico datam putent, jus primatus Petro ultro concedunt, monarchicamque ariſtocratia temperatam eſſe fatentur reipublicæ chriſtianæ gubernandæ formam. Id Zabarellæ, cum ſchiſmatis tollendi cauſſas inquireret, veriſimile viſum eſt: quamquam committendum non putarit, ut ab ſe quiſquam decretum Synodi Conſtantienſis *de reformatione in capite, & in membris* (1) probatum, ſubjectumque concilio Pontificem Petri ſucceſſorem fuiſſe, judicaret.

In eamdem fere ſententiam loquutus Nicolaus Cuſanus Cardinalis fuit (2). Polydori Virgilii ſcriptoris certe minus dili-

teſtantes: I. *Papam eſſe univerſalem Pontificem*: II. *Petrum eſſe Principem Apoſtolorum*: III *Romanum Epiſcopum eſſe ſummum Pontificem*: IV. *In Papa eſſe ut in principali Chriſti Miniſtro plenitudinem poteſtatis*: V. *Papam eſſe ſuper omnes juriſdictione, & habere poteſtatem de jure, ſed non de facto*, quia multa *de facto*, quæ poteſt ipſe per ſe decernere, in ſynodis decerni velit, alioquin quomodo τὸ *de facto* intelligi debeat, ne ſuſpicari quidem poſſum: VI. Salutem populorum commiſſam univerſitatibus Apoſtolicis fuiſſe, ita tamen *quod in Petro ſit principaliter* collocata, & exerceatur plenitudo *poteſtatis principaliter per Petrum*, confiteantur? Si autem confiteri nolunt, quæ Zabarella ultro confeſſus eſt, quid eſt quod eum ſibi adjutorem vocandum putent?

1 Confer Ioſephum Auguſtinum Orſium O.P. Sacri Palatii Apoſt. Magiſtrum *lib.* v. de Romani Pontificis in *Synodos OEcumenicas, & earum Canones Poteſtate cap.* IV. *Art.* I. §. III. *pag.* 43. *tom.* III. *Part.* II. *edit. Rom. an.* 1740.

2 *Lib.* I. *de Concordantia Catholica cap.* I. *ſeqq. pag.* 704. *ſeqq.* „ Petrus pro ſoliditate „ Eccleſiæ petra dictus eſt, & ex eo petra, quia ipſe eſt, qui primus in nationibus fidei „ fundamentum poſuit, & tamquam ſaxum immobile TOTIUS OPERIS CHRISTIANI COMPAGEM, MOLEMQUE CONTINET. Ideo Chriſtus de Eccleſia loqui volens, ad eum tamquam ipſam figurantem loquitur. Ideo Eccleſiæ privilegia ſolida, ex iis, quæ Chriſtus „ tradidit, & promiſit, & loquutus eſt Petro, haurire debemus „. Affert deinde locum ex *Epiſtola* LIII. *al.* CLXV. *ad Generoſum tom.* II. *Opp. pag.* 91. *cap.* I. *num.* 2. quem locum lector conſulere poterit. Miror autem laudari pro ſe a Gerardo potuiſſe, quæ *cap.* XIV. ejuſdem libri *pag.* 706. Cuſanus complexus eſt, cum iis adeo confirmetur ſummus in Eccleſia principatus Petri, ut nihil deſiderari ſupra poſſe videatur. Scribit enim hoc modo: „ Habetur inſuper, quod una eſt cathedra vera, & certa Sancti Petri, in qua ſedent omnes ſucceſſores. Unde cum una cathedra ſit privilegium unius Eccleſiæ, & primum, „ ſecundum Optatum *lib.* II. *contra Parmenianum*, tunc eſt verum, quod non adhærens „ unitati Cathedræ, extra unitatem Eccleſiæ eſt. 39. *diſt. Qua Cathedram*. Dicit autem „ Opta-

diligentis, harumque rerum imperitissimi, etsi implicata sententia est, nihil tamen continet, ex quo Petrum non fuisse principem Apostolorum a Christo dictum, neque caput Ecclesiæ constitutum, intelligatur (1). Id vero componi

„ Optatus conformiter loco præscripto : (*cap.113.pag.31. edit. Antuerp. an. 1702.*) *Cathedra una est, & negare non potes scire te in Urbe Roma Petro primo Cathedram ..... esse collatam in qua sederat* (editi habent sederit) *omnium Apostolorum caput Petrus, unde cephas appellatus est : in quo uno* (editi : In qua una) *Cathedra unitas ab omnibus servaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra unam Cathedram, alteram sibi collocaret. Ergo Cathedra unica est* (editi : *Ergo Cathedram unicam*) *qua est prima de dotibus, & in ea sedit primus Petrus* (editi : *sedit prior Petrus*) *cui successit Linus &c.* Et infra : *Contra portas inferi claves salutares accepisse legimus Petrum Principem scilicet nostrum, cui a Christo dictum est :* Tibi dabo claves &c. *Unde est ergo quod claves regni Cælorum vobis usurpare contenditis, qui contra Cathedram Petri vestris præsumtionibus, & audacia sacrilege militatis?* Et infra : cap.vi. *pag.36. Igitur de dotibus supradictis Cathedra est prima, quam probavimus per Petrum nostram esse, qua ducit ad se Angelum.* Angelus enim, qui datur Ecclesiæ, ei non conjungitur, qui se Cathedræ Petri non conjungit. Et infra : *Vos dico esse abscissos palmites a vite, vos rivum concisum a fonte. Non enim potest origo esse rivus, qui parvus est, & non de se nascitur, aut arbor ramus concisus, cum (arbor fundata suis radicibus gaudeat, & ramus) si fuerit excisus, arescat.* Hæc ille. Magna sunt ista documenta, quoniam non est, nisi una Cathedra per descensum succedentium usque in Petrum, super quem Ecclesia fundata consideranda : quoniam certi sumus, quod portæ inferi non prævalebunt adversus eam. Unde ex hoc notandum, quod qui se Christianum esse fatetur, NECESSARIO CONFITERI HABET, connexam esse Cathedram suam ad succedentiam Cathedræ Sancto Petro, & in societate illius Cathedræ per unionem esse, alioqui CHRISTIANUS NON EST ... Est itaque verum unam esse Cathedram Petri, QUONIAM CATHEDRA PRINCIPATUM REGITIVUM SIGNIFICAT IN ECCLESIA „. Inspiciant in hunc Cusani locum, quem pro se afferunt, Protestantes, tamquam in speculum, atque inde qui sint, aliquando intelligant. Nam qui sejunctus a Cathedra Petri est, quæ Cathedra *Principatum Regitivum*, auctore Cusano, significat, hunc Christianum haberi non oportere ille ipse Cardinalis scribit. Videant autem Protestantes, conjunctine Cathedræ Petri sint, concludantque verbis illius, quo patrono gloriantur, se non esse Christianos.

1 Polydorus Virgilius, qui extremo seculo xv. floruit, *lib.iv. De Inventoribus Rerum cap.vi. pag.257. edit. Lugdun. an.1546.* cum nonnulla implicate, imperiteque de Petro scripsisset, id est consequutus, ut idem suum opus in indicem librorum prohibitorum referretur; cumque emendatum illud sese edere velle Dionysius Zanchius Romanus Typographus dixisset, a Gregorio XIII. P. M. die 1. Iunii an 1576. id facile, ut faceret, impetravit. Sunt autem Polydori in editionibus ante Romanam perfectia verba hujusmodi : „ Post „ Christum Petrus in sacerdotio prærogativam habuisse dicitur, quod primus Apostolo- „ rum ordine, & ejus sacrosancti COLLEGII CAPUT fuisset. Quapropter Divus Cyprianus „ *Epist.111. ad Cornelium* : Cathedram Petri principalem vocat „. Fatetur ergo Petrum & primum, & Caput Collegii Apostolorum fuisse. At mea, dicet quispiam, hæc addit : „ Ne quis erret, nulla alia ratione sacerdotalis Ordo a Romano Episcopo profectus „ esse dici potest, nisi apud Italos dumtaxat id factum intelligatur, cum perdiu ante ad- „ ventum Petri in Urbem Romam apud Hierosolymas sacerdotium rite institutum fuisse li- „ quido liqueat &c „. Verum hæc primatum Petri, monarchicumque dominatum non evertunt. Non enim de principatu quæstio, sed de antiquitate sacerdotii, Polydoro fuit. Cumque apud Patres legisset fortasse : *artem sacerdotii Petro concessam fuisse, esseque illum* bono-

poni cum Protestantium hæretico dogmate non potest. Idem est omnino de Alphonsi Tostati Abulensis Antistitis (1) opinione statuendum. Quamvis enim ille in suspicionem erroris, dum viveret, incidisset, multaque proinde incommoda perpessus esset, numquam tamen eo sese adduci tulit, ut *primatum* esse putaret adimendum Petro. Nam quod *constitutum a Christo inter Apostolos pro gradibus dignitatis ordinem* neget fuisse, id sane aut de Apostolatus munere, non de potestate regendæ, continendæque in unitatis centro Ecclesiæ intelligendum est; aut quocumque tandem modo intelligatur, principatum Petri in universa Ecclesia non tollit, quem sane Tostatus multis in locis non explicavit solum, sed etiam pluribus rationum momentis confirmavit. De Erasmo (2) hoc

honoris Episcoporum exordium, auctoremque Episcopalis nominis, & honoris, in quo Christus sacerdotii summam locaverit, per quem (Petrum) *Apostolatus, & Episcopatus in Christo cœpit exordium*: (Confer Epistolas Romanorum Pontificum apud Coustantium *tom.* I. *p.* 651. 747. 896. 1019. 1041. 1255.) ratus futuros aliquos tam ineptos, qui sacerdotium in cœtu Christianorum, antequam Petrus advenisset Romam, nullum fuisse arbitrarentur, profectum sacerdotium a Romanis Pontificibus apud Italos fuisse scripsit. Quamobrem paullo post adjungendum censuit *pag.* 157. „ Existunt etiam nunc, qui contendant Petrum in „ omnes Apostolos jus habuisse. De qua re nostrum non est quidquam decernere, qui sacer„ dotii originem tantum quærimus. Tametsi contra nonnulli aliter censent „. Non negat tamen ipse. Nam nonnulli, qui primatum Petro adimere tempore Polydori tentarant, Hussitæ, aliæque pestes generis ejusdem erant, quibus ille induci numquam, ut assentiretur, potuit.

1 Consule Natalem Alexandrum *Hist. Eccl. sec.* XV. & XVI. *cap.* IV. *art.* I. *pag.* 151. *tom.* IX. *edit. Lucens. an.* 1752. Adeundus etiam Tostatus idem *quæst.* XXVIII. *in cap.* X. *Evang. Matthæi p.* 391. *t.* III. *in Matth. opp. edit. an.* 1615. Et *quæst.* LXVIII. *in c.* XVI. *Matth. pag.* 285. *tom.* IV. ubi: *Primus*, inquit, *Apostolus constitutus universalis Episcopus, & maximus omnium Episcoporum &c.*

2 Etsi multa de Erasmo dici possent, his tamen, quæ sunt animadversa ab Nicolao Sandero *lib.* VII. *de visib. Monarch. pag.* 580. *edit. Antuerp. an.* 1571. contenti erimus, quæ si Gerardus legisset, numquam ab Lutheranis Erasmum stetisse mentitus esset. „ Multa teme„ re Erasmus scripsit, quæ Dei Ecclesiam non ædificabant, temeritatemque suam ipse in „ responsione sua ad Albertum Pium ultro agnoscat dicens: *quidquid edo, abortus verius* „ *est, quam partus* . . . tamen eo usque non est progressus, ut . . . Pontificis Romani com„ munionem sibi esse deserendam ullo modo arbitraretur. Ac primum in scholiis suis „ ad epistolam Hieronymi, quam ille ad Damasum scripsit, fatetur, Episcopum Romanum „ ex mente Hieronymi *tum D. Petri successorem esse, tum crucifixi*, hoc est, *Christi vi-* „ *ces gerere* ...... *Hieronymus*, inquit Erasmus ibidem, *omnino videtur sentire omnes* „ *Ecclesias debere subesse Romanæ Sedi, aut certe ab hac non esse alienas, quæ peculiari-* „ *ter hoc Apostolo gloriatur, qui inter Apostolos primas tenuit, ut sit orthodoxorum* „ *prima dignitate* . . . *Idem in spongia adversus Huttenum*: *Non indixi*, inquit, *bellum* „ *Romano Pontifici, non professus sum me protectorem Lutheranæ factionis*. Et iterum: „ *constat Graciam in Romani Pontificis potestatem concessisse: etsi principatus Pontificis* „ *non esset a Christo, tamen expediret unum esse, qui ceteris auctoritate præemineret*. „ *Christum agnosco, Lutherum non agnosco. Ecclesiam Romanam agnosco*. Et post:

„ Quod

hoc breve dico: multa eum temere, non pauca etiam perturbate scripsisse plerumque; sublatum autem voluisse Petri e christiana republica principatum, numquam. Immo vero quem ille sæpe, quem luculenter, quem satis explicate contra Lutherum, ejusque sectatores tutatus est, hunc ego principatum ab eo in controversiam fuisse aliquando vocatum, Gerardo ne jurato quidem, inducere in animum possum, ut credam. At Gerardi, ut in rebus ceteris, ita in exponenda Francisci (1) Victoriæ, Toleti (2), Feri (3) de primatu Petri opinione, fidem desidero. Qua enim confidentia ab acerrimis monarchiæ Ecclesiæ defensoribus, vindicibusque, qualis Victoria, Toletusque fuerunt, susceptum fuisse mentitur lutheranæ de Petro non principe Apostolorum hæreseos patrocinium?

Sed fac hi recentiores scriptores ita, ut Gerardus existimat, senserint. Quid? an tam paucos innumerabilibus aliis eruditione, doctrina, dignitate longe excellentioribus quisquam præferendos putet? Horum ego, etsi non omnium (nam ut omnes numerem fieri omnino non potest) catalogum opportune texam, cum de Romani Pontificis monarchico principatu differam. Sunt enim hæ nexæ, apteque inter se colligatæ quæstiones.

X. *Pa-*

„ *Quod adversatur dignitati Sedis Romanæ, certo certius habeto non esse profectum ab* „ *Erasmo, quocumque titulo circumferatur* ... In fine adnotationum ad 1. Petri epistolam. *Frivolum*, inquit, *est*, *quod quidam cavillantur, vacillare principatum Romanæ Sedis*, *si Petrus hanc epistolam scripsit Babylone, quasi fieri non potuerit, ut Petrus hac scribens egerit Babylone, ac postea Romæ federit* „.

1 Victoria *de Pot. Ec. q. Princip.* 1I. *prop.* 1V. *p.* 69. *seq. edit. an.* 1565. „ Christus ædificavit Ecclesiam super Petrum (velut super potestatem ordinariam in perpetuum duraturam) „ ergo opus fuit, ut Petro e medio sublato, alius loco illius subrogaretur cum simili auctoritate, & potestate jurisdictionis in totum orbem, qui ordo unius summi sacerdotis, & „ summo sacerdoti legis respondet &c „. Vide Sanderum *ibid. pag.* 596.

2 Toletus *in cap.* XXI. *Joh. pag.* 574. *edit. an.* 1588. „ Non possunt haretici hoc tam „ evidens testimonium Pontificiæ auctoritatis effugere, non enim Petro, sed suæ Ecclesiæ „ consulebat, uni totam ipsius gubernationem imponens &c „.

3 De præcipua potestate, hoc est de primatu Petri disputat Johan. Ferus *in cap.* XVI. *Matth. pag.* 223. *edit. Mogunt. ann.* 1559. etsi non tam accurate, quam vellem. Cetera adversariorum argumenta proposui, refutavique *pag.* 156. *seqq. hujus vol.*

X.

Parem ne Petro Paulum, an inferiorem aliquo in genere potestatis fuisse, majores noſtri putaverint?

Sed ne cui loco reſponſum non eſſe videatur, breviter etiam ad eorum argumenta dicam, qui Paulum Petro parem omnino fuiſſe ſtatuunt. Quorum duo eſſe genera video, unum Proteſtantium, qui, poſitis principibus duobus, monarchiam Eccleſiaſticam conſiſtere negant poſſe; alterum eorum, qui hanc exiſtiment a duobus ſummis principibus, ſi unum caput conſtituant, ut non perfici, ita ne vitiari quidem. Ac de Proteſtantibus, qui cum ariſtocraticam eſſe chriſtianæ reipublicæ gerendæ rationem putent, Petrum, ac Paulum, etſi pares arbitrentur fuiſſe, ceteris tamen Apoſtolis præfectos inficiantur, alias. Nunc de iis, quorum ſecundo loco meminimus, qui, qualeſque fuerint, videamus. Igitur Carolus Franciſcus de Abra de Raconis Epiſcopus Vaurenſis, cum contra Arnaldum edidiſſet tractationem de ſingulari Primatu Petri, Johannem Vergerium Abbatem S. Sygirani erroris *de duplici Eccleſiæ capite Petro, ac Paulo* adſertorem fuiſſe ſcripſit. Negavit veniſſe id umquam in mentem Vergerio auctor libelli gallice de *auctoritate S. Petri, & ſancti Pauli, quæ reſidet in Papa ſucceſſore duorum illorum Apoſtolorum* perſcripti (1), editique an. 1645. Itaque alii longe fuiſſe diverſam ferunt damnatæ opinionis originem. Petrus Seſmaſonus, ſic enim ſe ſcriptor ille e Societate Jeſu vocaverat, cum Abbatis ſancti Sygirani libellum quemdam legiſſet, galliceque contra libellum alterum hoc titulo: *ſitne melius frequenter, quam raro ſacræ communionis in Euchariſtia participem fieri* (2), ſcripſiſſet, publicaſſetque; Antonius Arnaldus, in cujus manus is libellus inciderat

1 *Art.* VII. *pag.* 51. falſo, *inquit*, adſcribit hanc doctrinam (Epiſcopus Vaurenſis) *vita functo Abbati ſancti Sygirani*.

2 Thom. Ittig. *diſſert.* IV. *app. tract. de Hæreſiarch.* §. 1. *pag.* 401. *edit. Lipſ. an.* 1690.

ciderat, quod & amicitia Johanni conjunctus fuisset, & plura esse ab adversario dicta putasset, quæ cum veterum Patrum doctrina pugnare viderentur; celebrem illum, atque a multis vexatum de Frequenti Communione librum composuit, vulgavitque an. 1643. Quinam continuo adversus Arnaldum surrexerint, quas epistolas, quos libros, quas demum tractationes in vulgus illius oppugnandi caussa sparserint, longum est dicere. Sed is auctor cum in sexto præfationis paragrapho hæc scripsisset: *De sorte que l' on voit dans les deux chefs de l' eglise, qui n' en font qu' un, le modelle de la penitence* (1), *comme nous l' avons expliquee en cet ouvrage* (quæ verba deinde in latinam linguam idem ipse vertit hoc modo: *Ita in duobus Ecclesiæ Romanæ principibus pœnitentiam, qualis hoc in opere a nobis descripta est, illustriorem, atque expressiore forma intuemur* (2), cum hac ratione verti potius debuissent; *Ita ut in duobus capitibus Ecclesiæ, quæ nonnisi unum faciunt, exemplum pœnitentiæ videatur, quemadmodum nos eam hoc in opere explicavimus*) in multorum offensionem incurrit, vocatusque fuit in erroris suspicionem. Fuisse aliquos, qui cum eo de re apud orthodoxos ne fando quidem unquam audita expostularint, auctor est *Dissertatione* IV. Ittigius (3). Sed qui in Arnaldum invecti acerrime fuerint, intelligi ex eo ipso *de Auctoritate S. Petri, & Sancti Pauli*, quem paulo ante memoravi, libello potest. Multos enim fuisse auctor dicit, qui librum de Frequenti Communione (4) oppugnarint. In his Petavium, qui nihil in extremo sexto Præfationis Paragrapho reperisset, quod aut hæreticum, aut in erroris suspicionem (5) vocandum arbitraretur. Carolum

1 *Praef. lib. de Freq. Comm. edit. an.* 1643. & 1669.

2 *In Praef. ejusd. operis latine edite Lovanii an.* 1674. §. VI. *pag.* 22.

3 §. XII. *pag.* 403. Auctor Catech. Hist. Dogm. a Barcosio qui post Vergerium Abbas S. Sygirani fuit, eam propositionem Arnaldi libro insertam scribit *tom.* II. *pag.* 63. *edit. Hagensis an.* 1730. quod fieri sane potuit.

4 Contra illud Arnaldi opus Franciscus Renardus, Guido Eritonellus, Nicolaus Lombardus, Jacobus Sirmondus, Hieronymus Seguinus, Johannes Petrus Camus, multique alii scripserunt, ut est ab Ittigio *ibid.* n. 11. *pag.* 402. memoriæ traditum.

5 Auctor libri *de l' Autorité de Saint Pierre, & de S. Paul, qui reside dans le Pape successeur de ces deux Apostres: Artic.* 1. *pag.* 8. *edit. ann.* 1645. confirmatum hanc a Petavio fuisse opinionem scribit. Ac Petavius *lib.* II. *cap.* XII. *pag.* 253. *tom.* IV. *Theologicor.*

rolum Franciscum Episcopum Vaurensem post *Analysim* (1) libri de Frequenti Communione (quam Arnaldus longa oratione repellere conatus fuerat) responsionem (2) *adversus Arnaldi Apologiam* edidisse, idque genus propositionis notasse. Idem Pseudo-nymum Eusebium a Polemarque (3) pluribus epistolis fecisse. Itaque datam ab se fuisse operam, ut liber ille de *Auctoritate S. Petri, & S. Pauli* in lucem prodiret, quo Arnaldi defensio contineretur. Ægre id quidem tulerunt plerique doctissimi viri, qui hoc genere scriptionum impeti catholicum dogma de Petri Primatu posse perspicerent. Quamobrem extiterunt continuo, qui librum ejusmodi, quem ab Arnaldo ipso fuisse perscriptum ferrent, confutare aggrederentur. Horum omnium tradunt primum fuisse Petrum a Sancto Josepho Congregationis B. (4) Mariæ Fuliensem Theologum; alterum Isaacum Habertum Presbyterum, Canonicum, Theologum Ecclesiæ Parisiensis, Abbatem (5) Sanctæ Mariæ de Allodiis, Doctorem Sorbonicum, ac regi a consiliis, & sacris concionibus ordinarium.

gicor. Dogm. edit. Antuerp. §. 1. sic habet: „ Inter rationes, quas (Arnaldus) pro se af„ fert in gratiam novæ pœnitentiæ, & dilationis communionis, quas ex universa vetere „ pœnitentia delegit, dicit, *cerni in duobus principibus Ecclesiæ, SS. Petro, & Paulo,* „ *exemplar pœnitentiæ, qualis in eo opere descripta est*„. Neque vero necesse erat, ut quod non esset instituti sui Petavius faceret, oppugnareque propositionem aggrederetur, quam, ut expressa in libro *de Frequenti Communione* erat, explicari, rapique posse in meliorem partem arbitraretur. Quod si Petavius eodem in *cap p.272.* operis gallice scripti de *Pœnitentia* Paulum *le collateral* Petri vocat, non sequitur, ut eum æqualem huic omnibus rebus, neque *subordinatum* fuisse putarit. Itaque auctor libelli suo agit more, cum locum, sensumque Petavii pervertens scribit *pag. 8. art. eodem* usurpasse eam vocem Petavium *reconnoissant par ce terme l'esgalité, que Monsieur Arnauld establit entre ces deux Apostres.* Non enim assensus umquam Petavius iis est, qui rem dubiam explicando fecerunt deteriorem, ita ut Paulum omnino æquarint Petro.

1 *Analyse du livre de la Frequente Communion &c, edit. Paris. an.* 1644.

2 *Response à l'Apologie du Sieur Arnauld.*

3 Hujus epistolas gallice scriptas commemorat *pag. 4. seqq.* confutatque is, qui librum edidit supra indicatum hoc titulo: *De l'autorité de s. Pierre, & de s. Paul, qui reside dans le Pape successeur de ces deux Apostres, où sont representez le sentiment des escritures, des saincts Peres, & particulierement des Papes, & de toute l'Eglise Romaine sur cette matiere pour servir de response aux accusations atroces, & injurieuses, qu'on a formées contre cette proposition du livre de la Frequente Communion: que s. Pierre, & s. Paul sont les deux chefs de l'Eglise, qui n'en font, qu'un. An.* 1645.

4 Hujus librum memorat Ittigius *ibid.* §. 1v. *p.* 403. inscriptumque esse ait: *Advocatum Petri & ejus successorum contra Pauli Advocatum.*

5 Est id opus inscriptum hoc modo: *de Cathedra, seu Primatu s. Petri in Ecclesia Catholica Apostolica, & Romana libri duo: Parisiis an.* 1645.

rium, posteaque Episcopum Vabrensem, qui ob Pontificalem librum græcorum, aliaque illustria opera publicata, singulare sibi nomen, existimationemque paravit; tertium Carolum Franciscum Abram Raconisium (1), a quo eodem anno 1645. gallica lingua tractatio edita fuit de singulari Primatu Petri. Sed qui Arnaldi caussam, defensionemque susceperat, desistendum non putavit. Quare anno eod. 1645. adversus accusatores illos tres, gallice *de Magnitudine* (2) *Ecclesiæ Romanæ in Petri Paulique auctoritate constabilitæ* opus conscripsit, ac typographi, locique, in quo typis excusum esset, nomine prætermisso, publicari, spargique in vulgus curavit. Sunt qui hunc item librum (3), epistolamque, cujus hæc est inscriptio (4): *De suprema Romanæ Ecclesiæ amplitudine in Petri, & Pauli individua auctoritate fundata ad Innocentium X.* anno 1645., Arnaldo omnino esse tribuendam putent. Vix ille de *magnitudine Ecclesiæ* liber prodierat, cum a Claudio Morelio (5) Doctore Sorbonico, aliisque acerrime confutatus est. In Epistolam autem Guido Britonellus (6), Antonius Diana (7), Augustinus de Bellis (8) Cle-

1 Hujus item meminit Ittigius *Ibid.*

2 *La Grandeur de l' Eglise Romaine etablie sur l' autorité de s. Pierre, & de s. Paul &c. pour servir de responso aux livres de Pierre de s. Joseph, M. Habert & de l' Evesque de Lauraur. Paris. an.* 1645.

3 Ittigius *ibid. pag.* 403. Accedit Theophilus Raynaudus loco *infra indic. pag. hujus vol.* 360. *not.* 3. Assentitur Justus Fontaninus, ut coollat ex *indice Bibliotheca Renati Cardinalis Imperialis ad v.* Arnaldus. Dubitat Petrus de Marca, aut saltem impliacate hac de re loquitur. Confer quæ scripsi *p.* 358. *hujus volum.* Negat is, qui gallice Arnaldi vitam perscripsit. Vide *pag.* 359. *hujus vol. not.* 3. Labbeus etsi de libris pro Arnaldi sententia editis sileat, *propositionem* tamen ea Arnaldo esse profectam defendit. *Biblioth. Antijansen. ut est apud Ittigium loco indic.* Idem passim confirmat Auctor librorum gallice editorum *de Auct. ss. Petri, & Pauli. Et de Magnit. Eccl. Roman.* Contra Auctor Catechismi *Hist. & Dogmat.* & propositionem de duobus capitibus, & libros *de Auctorit. & de Magnit.* non Arnaldo, sed Barcosio tribui oportere defendit. Consule *pag.* 360. *hujus vol. not.* 3.

4 Hujus epistolæ synopsim describit Augustinus de Bellis initio sui tract. *de absoluta divi Petri Monarchia, qua solus Ecclesiam aurigavit contra Anonymum Neotericum, qui ita Paulum Petro inseruit, contesseravit, ut cum illo unum Pontificem, unum caput Ecclesiæ a Domino institutum fuisse commentus sit, edit. Rom. an.* 1647.

5 Meminit Morelani operis Ittigius *ibid. pag.* 404.

6 Extat Britonelli *epist. ad Innoc. X. s. Petri unici Apostolorum principis unicum successorem, & unius ovilis unicum Pastorem an.* 1646.

7 Antonii Dianæ Clerici regularis *Disceptationes Apologeticas de Primatu solius Divi Petri, & de differentia inter ipsum, & divum Paulum, edit. an.* 1646. *secund*i curavit Roccabertus *Biblioth. Pontif. tom.* IV. *pag.* 419. *seqq. edit. Rom. an.* 1697.

8 Vide *notat.* 4. *hac ipsa pag.* 356.

Clericus Regularis, Leo Allatius (1), Melchior Inchofer (2), aliique commentarios ediderunt. Innocentius X. qui hæc intellexerat, veritus, ne qui exsisterent, qui Paulum *subordinatum* nulla ratione fuisse Petro arbitrarentur, anno 1647. sacræ Inquisitionis decreto proscribi Epistolas, librosque, qui ab Arnaldo in eam sententiam perscripti dicerentur, damnarique, ut hæreticam, eam propositionem, jussit, quæ sic haberet: *S. Petrus, & S. Paulus sunt duo Ecclesiæ principes, qui unicum efficiunt, vel sunt duo Ecclesiæ catholicæ coryphæi, ac supremi duces summa inter se unitate conjuncti; vel sunt geminus universalis Ecclesiæ vertex, qui in unum divinissime coaluerunt; vel sunt duo Ecclesiæ summi pastores, ac præsides, qui unicum caput constituunt*, si ita explicetur, *ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum, & Sanctum Paulum sine subordinatione, & subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, & regimine universalis Ecclesiæ* (3).

1 *De Ecclesiæ Occidentalis, Atque Orientalis Perpetua Consensione lib. 1. cap. 11. seqq. pag. 19. seqq. edit. Colon. Agrip. an. 1648.*

2 Apud Allatium *ibid. cap.* VI 1. *pag.* 136. *seqq.*

3 Extat id decretum in Indice *Alex.* VII. *P.M. in append. p.* 157. Sic autem habet: „ Feria V. die 24. Januar. 1647. In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctissimo Domino nostro D. Innocentio divina providentia Papa X. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in universa Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Inquisitoribus generalibus a sancta Sede Apostolica specialiter deputatis. Editus est anno anno 1645. liber gallico idiomate impressus, cui titulus: *De l'authorité de s. Pierre, & de s. Paul, qui reside dans le Pape successeur de ces deux Apostres*, absque nomine auctoris, & impressoris loco. Hujus libri evulgationem subsecuta est editio alterius libri Anonymi eodem idiomate impressi: cui titulus: *La Grandeur de l'Eglise Romaine &c.* Nec non epistolæ ejusdem argumenti latino idiomate conscriptæ, ac typis excusæ plurimis adductis, atque congestis sanctorum Patrum, summorum Pontificum, sacrorum Conciliorum, & Doctorum locis. Quo circa ne in re tanti ponderis error aliquis mentibus Christianis irreperet, libris prædictis de mandato sanctissimi mature examinatis, locisque adductis diligenter inspectis, ac ponderatis: sanctissimus relata unanimi Theologorum ad hoc specialiter deputatorum censura, & auditis votis Eminentissimorum, & Reverendissimorum DD. Cardinalium Generalium Inquisitorum, propositionem hanc: s. Petrus &c „. *Ut supra in textu*. Et paullo post: „ Epistolam vero, ac libros præfatos, aliosque, in quibus propositio, ut supra explicata, & damnata asseritur, & defenditur tam impressos, quam imprimendos quocumque idiomate, aut quomodolibet etiam in scriptis evulgatos, vel in posterum evulgandos, sanctitas sua omnino damnatos, ac prohibitos esse voluit, prout præsenti decreto damnat, & prohibet &c. „ Quo ex decreto concludi aliqui posse putant, librum de *Frequenti Communione* fuisse item proscriptum, pro-

Hoc fere tempore cum Petrus de Marca Barcinone (1) ageret, rogatus, ut scribit, a viro eruditissimo, a quo litteras ea de re plenas humanitatis acceperat, disputationem de *singulari Primatu* Petri perscripsit, Romamque mitti curavit. Romanis eam placuisse, propositamque ab Innocentio X. Pontifice ad legendum fuisse, auctor est in Præfatione ad Opuscula Marcæ (2) Balutius. Est autem hæc Marcæ sententia: designatum quidem Petrum a Christo Ecclesiæ petram, pastorem ovium, principemque fuisse (3) Apostolorum. Paulum, qui Apostolatum Romæ (4) gesserit, gessisse etiam Episcopatum; qui conjunctus cum Apostolatus potestate, munereque esset. Auctorem Anonymum duo capita Ecclesiæ Romanæ Petrum, ac Paulum constituentem vehementer errare (5), propterea quod *ex æquo duo* illos *capita* fuisse dixisset. Duos enim Episcopos, atque hoc sensu duo capita, si veterum sequamur fidem, ferri posse: *τὸ ex æquo* autem ferri nullo modo posse: *quia*, inquit, primatum, *quem in regimine universalis Ecclesiæ solus Petrus obtinuit ex ore ipso Christi, per indebitam comparationem cum primatu Pauli, qui versabatur in solo Ecclesiasticæ institutionis magisterio, ut loquitur Maximus Taurinensis, penitus labefactat*. Haud multo ante quam publicatum a suprema Inquisitione decretum esset, qui Romam se ab Episcopis quibus-

propterea quod propositionem *de duobus capitibus unum constituentibus* contineat. Sed is liber in indice ipso, in quo aliquot alii Arnaldi libri damnati recensentur, non extat. Sed qui vitam Arnaldi gallice scripsit, labi eos defendit, quod propositionem damnatam ab Innocentio, in libro, qui est de Frequenti Communione, eo sensu, quo damnata est, reperiri, librumque ipsum fuisse proscriptum putent *pag.* 85. *seqq.*

1 Confer Petri de Marca *Exercitationem de singulari Primatu Petri num.* II. *pag.* 54. *seq. edit. Parisiens. ann.* 1681. & Balutii *in opuscula Marcæ præfationem num.* III. *ejusdem edit.*

2 Stephanus Balutius *ibid.* „ Cum hæc quæstio, *inquit*, distraheret in partes ingenia „ eruditorum, Innocentius Papa X. a Marca impetravit exercitationem illam *de singulari* „ *primatu Petri*, quam is scripsit Barcinone v. Kal. Junias ejusdem anni 1647. Ea porro „ sic placuit Innocentio, ut eam publice legi jusserit „: A Balutio accepit Lequienius. Nam in eo libro, quem *Stephani de Altimura Panopliam contra Schisma Græcorum* inscripsit, *Prolusionis num.* XI. *pag.* 9. *edit. Paris. an.* 1718. „ Exercitationem, *inquit de singulari* „ *Primatu Petri* Innocentius Papa X. admodum probavit, ita ut eam Romæ publice legi „ jusserit „.

3 Marca *ibid. n.* III. *seqq. pag.* 56. *seqq.*

4 *Ibid. n.* XVII. *pag.* 65. *seqq.*

5 *Ibid. n.* XXII. *pag.* 70. *seq.*

busdam Galliæ missos dixerant (1), quum ab accusatoribus Arnaldi sententiarum, dimisso de *Frequenti Communione* libro, diligenter de damnando *de duobus capitibus unum constituentibus* errore, deque proscribendis opusculis, quibus is error contineretur, agi animadvertissent; & ad Cardinales adissent; iisque quibus locis Scripturarum, Patrumque ea opinio confirmari posse videretur, exposuissent; quod nihil ab iis, quibus sancte custodiendum secretum erat, de censura intellexissent; sibi falso persuaserant, fore ut non libellos modo legere cuique, sed tueri quoque sententiam liceret. Id ut est Legato Pontificis nunciatum, ex Societate Sorbonica quæsisse fertur, quemquam ne illa Romam defendendorum librorum, quibus propositio *de duobus capitibus* adsereretur, caussa (2) misisset? Responsum continuo ab Castellanio Doctore Sorbonico est, sociorum esse neminem, qui librum ullum de hoc argumenti genere scriptum umquam fuisse (3) sciat. Bourgeoisium Romæ, libri *de Frequenti Communione* caussa, versari, in quo *de duobus Capitibus Ecclesiæ* nihil quidquam reperiatur. Anno 1647. cum VIII. Kal. Februarias publicatum Ro-

1 Ita quidem legi in eo libro, qui inscribitur: *Journal de Monsieur de Saint Amour Docteur de Sorbonne &c. pag. 2. edit. an. 1662.*

2 *Ibid. pag. ead. ad an. 1646.*

3 *Ibid.* Ita fortasse responsum fuit, propterea quod multi libellos duos, Epistolamque illam, cujus supra meminimus, Arnaldo tribui oportere negarent. Neque vero de Marca Arnaldo adscribit, etsi ita loquitur, ut sententiam *de duobus capitibus* illi fuisse probatam indicet. Sic enim habet n. 1. *Exercit. de Singulari Primatu Petri pag 54.* „ Ejus generis „ est sententia recentioris cujusdam, qui non infimum inter eruditorum subsellia locum oc„ cupat. Exciderat illi in commentatione quadam (*hoc est Arnaldo in præfat. operis de* „ *Freq. Comm.*) ut Petri, & Pauli Apostolorum, tamquam duorum Romanæ Ecclesiæ capi„ tum societatem in unum caput coalescentem adnotaret. Non tulit impune hallucinationem „ illam, quæ statim ab eruditissimo viro Isaacio Haberto, tunc Parisiensis Ecclesiæ Theolo„ go, dein Vabrensi Episcopo libello ea de re publicato castigata est. Illi contumeliæ, ut „ ipse interpretabatur, amovendæ novam, & specialem lucubrationem scriptor Anonymus „ insumsit, qua Petri, & Pauli in Romano Pontificatu consortium, binosque illos Apostolos „ duo ejus Ecclesiæ capita ex æquo asserere conatus est „. Viden' at plane non indicet, num is scriptor Anonymus idem, atque Arnaldus, auctor libri de Frequenti Communione, esset? Jam vero qui opusculum: *Histoire abregée de la vie, & des Ouvrages de Monsieur Arnauld.* publicavit, quod antea editum hoc titulo fuerat: *Question Curieuse &c. pag. 85. seq. edit. Colon. ann. 1695.* longe ab errore damnato Arnaldum abesse pugnat. Non enim, inquit, propositio, ut ast in præfatione *lib. de Frequent. Commun.* sed ut est in aliis quibusdam libellis, quorum ille non est auctor, *dont il n' est point l' auteur*, certo quodam sensu, quo ille ipse numquam eam accepit, notata est. Mihi vero mirum videtur, at vivo, et tacente Arnaldo, alius quisquam illius defensionem susciperet, ipsique attributum errorem tueretur, quem Arnaldus idem minime probaret.

Romæ, missumque in Gallias, rursumque Legati cura typis a Sebastiano Cramoisio (1), ut Episcopis Regni distribueretur, excusum Inquisitionis decretum fuisset; inventus continuo est, qui illud audacter oppugnare edito libello aggrederetur, quem libellum Parisiensis Præpositus damnatum, proscriptumque (2) voluit. Sunt qui obstitisse quædam ferant, quo minus ab Legato cogitata perficerentur.

Contra Arnaldum, illiusque sententiæ defensores, post Marcam, eosque, quos supra commemoravi, scripsit Theophilus Raynaudus libros de Bicipiti Ecclesia, deque Arnaldo de Brixia redivivo in Arnaldo de Lutetia (3). Hoc demum seculo, cum Paschasius Quesnellus & adventus Romam, & successorum Pauli meminisset, ab auctore Collectionis centum nonaginta novem Propositionum ex Reflexionum Moralium opere depromtarum, quem auctorem Dominum Fromageaum fuisse ferunt, hæreseos, ac si duos principes supremos, duoque capita, quæ unum constituerent, induxisset, accusatus est (4). Graviter id tulit Quesnellus. Quamobrem negavit licuisse Doctori Sorbonico, qualem Fromageaum fuisse constat, ex Inquisitionis Romanæ decreto, quod edicto Parlamenti idibus majis *suppressum*, ut ajunt, fuisset, præsidium petere. Prudentiam enim juris Gallorum hoc maxime postulare di-

1 Saint Amour *ibid. pag. 3. ad an. 1647.*

2 *Ibid. pag. 3.*

3 Theophilus Raynaudus S. J. Theologus scripsit *de Bicipiti Eccles. & unici corporis Christi mystici uno simul ac duplici capite disputationem*, eamque anno 1663. Francisco Cardinali Albizzio dicavit. Extat *tom. x. illius opp. edit. an. 1665. pag. 193. seqq.* Liber autem est alter Raynaudi inscriptus *Arnaldus redivivus natus Brixia seculo XII. renatus in Gallia ætate nostra*, qui extat *tom. XVIII. illius opp. pag. 205. seqq.* Hujus libri n. 11. *pag. 219.* Arnaldum non modo propositionis, quæ legitur in *præfat. lib. de Freq. Communione*, sed etiam libelli gallici: *de Magnitudine Romanæ Ecclesiæ &c.* ab Innocentio X. proscripti auctorem esse defendit. Qua in re discrepat ab auctore vitæ Arnaldi, ut est a me animadversum *pag. 159. not. 3.* Quinetiam auctor libri inscripti *Catechisme Historique, & dogmatique sur les contestations qui divisent maintenant l'Eglise tom. 1. edit. Hagensis p. 63.* tractatuum, hoc est libellorum illorum duorum, quos Innocentius X. rejecit, auctorem non Arnaldum fuisse, sed Barcosium scribit: *Cette proposition*, inquit, *etoit,*
„ *que s. Pierre, & s. Paul sont les deux chefs de l'Eglise, qui n'en font, qu'un* c'etoit
„ Monsieur de Barcos neveu de Monsieur de s. Cyran, qui l'avoit inserée dans la preface;
„ aussi il la defendit par deux ecrits l'un intitulé, *Traité de l'autorité de s. Pierre, &*
„ *de s. Paul*; & l'autre: *La grandeur de l'Eglise Romaine &c. an. 1645.*

4 Ita scribit Quesnellus in eo libello, qui inscribitur: *Vains efforts des Iesuites &c. edit. an. 1743. art. 111. pag. 20. seqq.* Verum is non Fromageaum, sed alium quempiam ejus collectionis esse auctorem putat.

re dixit, ut quæ constituta a Congregationibus Romanis fuerint, nisi Senatus Parisiensis consulto publicentur, auctoritate vacent. Nihilosecius decretum illud adjumento esse collectori non posse. Propositionem *de duobus Ecclesiæ capitibus, quæ unum constituant*, non quocumque demum, sed eo sensu fuisse damnatam, quem Cardinales, ipseque Pontifex, qui Congregationi præfuerat, indicarunt. Jam vero genus illud propositionis *ita explicatum, ut ponat omnimodam æqualitatem inter S. Petrum, & Sanctum Paulum sine subordinatione, & subjectione S. Pauli ad S. Petrum in potestate suprema, & regimine universalis Ecclesiæ*, Congregationis decreto esse rejectum. Ab se vero Pauli adventum Romam, successoresque fuisse memoratos semel; Paulum autem dictum omnino æqualem Petro, nunquam. Multa præterea in eam sententiam ita disputavit, ut propositionem, quam hæreseos Congregatio condemnasset, non ab se quidem, sed ab adversario hæreticam appellari ostenderet; quasi vero quod omnes Ecclesiæ, atque imprimis Romana, in qua arcem esse religionis locatam liquet, cum sanctæ fidei decretis pugnare affirmaverint, id, Gallorum opinione, tueri quisquam impune possit. Ac de novorum quidem scriptorum variis, interque se diffidentibus opinionibus, deque supremæ Inquisitionis decreto hactenus. Nunc quæ fuerit majorum de Petri, Paulique dignitate, atque auctoritate sententia, utque hæc decreto Inquisitionis respondeat, videamus. Quod ut distincte, distributeque faciam, statuendum principio est:

Majo-

Majores nostros, qui claves Petro datas ceteris deinde communicandas dixerint, in ea fuisse sententia, ut Apostolos omnes, qui missi in mundum universum a Christo ad Evangelium nunciandum essent, Episcopos etiam fuisse defenderent.

Atque majores quidem nostros claves Petro datas, ceteris communicandas, dixisse, tam certum est, ut revocari in controversiam nullo modo posse videatur. Non enim solum Ecclesiam regni cæli nomine ab Daniele (1) Propheta demonstratam fuisse, principatuque eodem in regno fuisse Christi sententia potitum Petrum, affirmarunt (2) (quæ res auctoritatem, ac jurisdictionem ut ab rege in magistratus, comitiaque regni, ita ab Christo per Petrum in ceteros permanasse, ostendit) sed testati etiam sunt, *in eo ædificatam fuisse* (3) *modisque omnibus extructam* (4), *stabilique* (5) *modo fundatam Ecclesiam, atque in fidem suscepta* (6) *Ecclesiæ fundamenta, summamque potestatem acceptam ab eo; ex quo episcopalis nominis, & honoris auctore, unde episcopatus* (7), *& omnis auctoritas nominis hujus emersit, debeant sumere ceteræ Ecclesiæ (velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent) quid præcipiant, quos abluant, quos velut in cœno inemundabili sordidatos mundis digna corporibus unda vitet*, statueruntque, *per eum, in quo Christus sacerdotii summam locavit* (8), *& apostolatum in Christo, & episcopatum cœpisse exor-*

1 Danielis *cap.* II. *v.* 44.

2 Confer quæ scripsi *pag.* 133. *seqq.* *hujus vol.* Vide etiam Orsium *lib.* II. *de Roman. Pontif. auctorit. cap.* XII. *art.* 1. *pag.* 281. *tom.* 1. *p.* II. *edit. Rom. an.* 1739.

3 Tertull. loca vide supra *pag.* 133. *hujus vol.* & *pag.* 61. *seq.* 64. & 67. Origenis locum, ut est descriptus ab Eusebio *not.* 1. *pag.* 134. *hujus vol.* Cypriani *not. ead.* Eusebii *ibid.* Hilarii *ibid. pag.* 135. *not.* 1. aliorumque quos *pag.* 136. *seqq.* laudavi, testimonia.

4 Vide *notat.* 2. *pag.* 137. *hujus vol.* Epiphanii locum.

5 Confer *notat.* 2. *pag.* 138. *hujus vol.* Hieronymi sententiam.

6 Adisis *notat.* 5. *pag.* 197. *hujus volum.* quæ a s. Gregorio Nazianzeno sunt in hanc rem disputata.

7 Confer *not.* 3. *p.* 139. *hujus voluminis* s. Innocentii I. verba. Quæ porro huc transtulimus, neque relata in *pag.* 139. sunt, decerpsimus *ex epistola* XXIX. *ad Concilium Carthaginiense n.* 1. *pag.* 889. *tom.* 1. *collect. epistolar. Roman. Pontif. edit. Paris. Constantii*.

8 Confer Epistolam Bonifacii Papæ IV. *n.* XV. *pag.* 141. *edit. ejusd.*

exordium (1), *acceptasque ab eo solo, qui omnium Apostolorum caput fuit, quique præferri omnibus Apostolis debuit, fuisse claves regni cælorum ceteris communicandas* (2) : *ut qui ab ipso charismatum fonte copiosis fuerit irrigationibus inundatus; cumque multa solus acceperit*, NIHIL IN QUEMQUAM *sine illius participatione transierit. De toto autem mundo fuisse unum Petrum electum, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponeretur, ut quamvis in populo Dei multi sint sacerdotes, omnes tamen proprie Petrus regeret, quos principaliter regit & Christus* (3). *Magnum & mirabile huic viro consortium potentiæ suæ tribuisse divinam dignationem, & si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus*, NUMQUAM, NISI PER IPSUM DEDISSE *quidquid aliis non negavit* (4). *Specialem a Domino Petri curam fuisse susceptam, & pro fide Petri proprie supplicatum, tamquam aliorum certior esset futurus status, si mens principis victa minime fuisset. In Petro igitur omnium fortitudinem fuisse munitam, & divinæ gratiæ ita ordinatum auxilium, ut firmitas, quæ per Christum Petro tributa est, per Petrum Apostolis conferretur* (5) : *Ita porro voluisse Christum hujus muneris sacramentum ad omnium Apostolorum officium pertinere, ut illud in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaverit, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus diffunderet, ut exortem se mysterii intelligeret esse divini, qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere* (6). *Claves denique fuisse Petro, & per eum Ecclesiæ*, hoc est Hierarchis ceteris, quibus ea potestas inest, *concessam* (7)

Quod si quis ex me percuntentur, quo demum modo hæc sint intelligenda loca, cum Apostolos a Christo, non a Pe-

 tro

1 Siricius Papa *epistola* v. *ad Episcopos Africæ pag.* 651. *num.* 1. *edit. Constantii.*
2 Ita quidem Optatus, cujus loca supra *pag.* 139. *not.* 2. descripsimus.
3 Confer Leonis I. P. M. locum *pag.* 141. *hujus volum. not.* 1.
4 S. Leo *serm.* 111. *cap.* 11. *pag.* 9. *tom.* 1. *opp. edit. Cacciari.*
5 Idem *ibid. cap.* 111. *pag.* 10.
6 Vide locum Leonis *ex epist.* x. *pag.* 18. *cap.* 1. *tom.* 11. *opp. edit. clarissimi Cacciari* descriptum supra *pag.* 142. *hujus volum. ante not.* 1.
7 Si modo ita est intelligendus Tertulliani e Scorpiaces libro locus. Confer, quæ scripsimus *pag.* 259. *seqq. hujus volum.*

tro fuiſſe miſſos Evangelium gentibus nunciatum (1) conſtet, is ſic habeat: Chriſtum, qui eos omnes Apoſtolatus dignitate, ac retinendorum, remittendorumque peccatorum facultate inſtructos miſit, ita certe miſiſſe, ut Petrum ſui loco eſſe voluerit; & *viſibile* (2) caput, a quo ceteri, ut membra, penderent; & fontem (3) a quo ceteri ut rivi fluerent; & centrum unitatis (4) ad quod ceteri tenderent; & radicem, ex qua ceteri ut rami (5) enaſcerentur; & fundamentum, ſuper quod reliqui omnes, ut Eccleſia univerſa ædificarentur (6); & paſtorem (7), qui ceteros moderaretur, ac regeret. Id enim non Patrum modo, ſed etiam ſacrarum ſcripturarum, quæ hactenus deſcripſimus, locis perſuaderi cuique, non opinione quidem, ſed ad veritatem plane poteſt. Etſi vero Apoſtoli fuerunt Petro ratione Apoſtolatus (8) pares; non ſequitur tamen eos, qui exſequutione auctoritatis æquales fuerint Petro, fuiſſe etiam ei regiminis auctoritate pares. Nam Epiſcopos, ſi munus offerendi ſpectetur, pares eſſe *ſimplicibus* Presbyteris, pendereque ab Epiſcopis ſimplices presbyteros, ne adverſarii quidem negant. Quamquam Apoſtolorum latius patebat auctoritas (9), quam *ſimplicium* Epiſcoporum pateat, qui ſucceſſores (10) & ſunt, & habentur Apoſtolorum. Sed qui plura his de rebus volet, conſulere ſcriptores orthodoxos poterit, qui de privilegiis Romanorum Pontificum commentarios (11) ediderunt.

Jam

1 Vide *pag.* 135. *ſeq. hujus vol.* & *pag.* 139. *ſeqq.*

2 Vide *pag.* 95. & *pag.* 137. *not.* 2. & *pag.* 138. *not.* 1. & *pag.* 139. *n.* 2. & *pag.* 246. *ſeq. not.* 2. & *pag.* 277. *ſeqq. not.* 8.

3 *Pag.* 70. *not.* 3. *hujus volum.*

4 *Ibid.*

5 *Ibid.* & *pag.* 139. *not.* 2.

6 *Pag.* 133. *ſeqq.* & *pag.* 304. *ſeqq.*

7 *Pag.* 137. *ſeqq.*

8 Vide *tom.* IV. *hujus operis pagin.* 319. & *hujus voluminis pagin.* 90. *not.* 4. & *pag.* 172. *ſeqq.*

9 Confer locum Petavii deſcriptum *pag.* 319. *volum.* 4. *hujus operis*. Nollem autem dictum, quod ille *ibid.* habet: *infinitam* fuiſſe Apoſtoli cujuſque auctoritatem. Nam ea, quam eſſe *ſubordinatam* conſtat, & ipſe fatetur, vereor, ne infinita dici nequeat. Atque hoc illud eſt, quod me impulit, ut ab eo, aliiſque, quos laudat, quique eum ſequuti ſunt, novis ſcriptoribus diſſiderem, qui ita loquuntur, ut in omnibus rebus Apoſtolos æquare interdum videantur Petro. Vide *p.* 90. *hujus vol.* Ceterum id illi, qui caput fuiſſe omnium Apoſtolorum Petrum defendunt, de ampliſſima Apoſtolatus dignitate, ſe ipſa ſpectata, dicere voluerunt.

10 Confer Petavii *pag.* 319. *not.* 3. Bellarmini, atque Schelestratii loca deſcripta *pag.* 90. & Petri de Marca *Diſſertationem de diſcrimine Clericorum &c. cap.* 11. *num.* V. *pag.* 105. *ſeqq. edit. opuſculor. Pariſ. an.* 1681.

11 Innumerabiles pene ſunt auctores, qui de hoc argumenti genere diſputant. Horum ali-

Jam vero Epiſcopatus dignitate Apoſtolos ceteros præſtitiſſe, tam certum majoribus noſtris, tamque exploratum fuit, ut niſi a Calvinianis, Lutheranis, ceteriſque Proteſtantibus hoſtibus, oppugnatoribuſque Epiſcoporum (qui confirmandi ſui erroris cauſſa rebus clariſſimis tenebras offundere ſunt conati) a nemine revocari in controverſiam poſſe videatur. Itaque Tertullianus, Cyprianus (1), Euſebius (2) Cæſa-

aliquos tantum commemorabo, ne moleſtiam lectori augeam. Conferantur igitur Johannes a Turrecremata *Apolog. Eugen. Papæ* IV. *tom.* IX. *concil. edit. Pariſ. Hard. pag.* 1246. Bellarminus *lib.* IV. *de Roman. Pont. c.* XXIV. *t.* I. *opp. edit. Ingol. an.* 1580. *p.* 1074. *ſeq.* Mancicius *part.* II. *lib.* IV. *cap.* I. *pag* 478. & *lib.* V. *Monarch. Eccl. cap.* I. *p.* 572. *ſeqq. edit. Pariſ. an.* 1622. Angelus Petricca Ord. Minor. Convent., qui floruit ſeculo ſuperiore, *de Poteſtate Apoſtolorum adverſus Gabrielem Philadelph. Diſputat.* II. *pag.* 894. *ſeqq. edition. Roman. Bibliothec. Rocaberti ann.* 1698. *tom.* III. Auguſtinus de Bellis Clericos Regularis *De Abſoluta divi Petri Monarchia. Oppoſit.* XV. *ſolut.* II. *num.* CLIV. *pag.* 154. *ſeqq. edit. Rom. an.* 1647. Leo Allatius *lib.* I. *de Eccleſ. Occid. atque Orient. conſenſ. cap.* IV. *ſeqq. pag.* 38. *ſeqq. edit. Colon. ann.* 1648. Michael Lequienius *lib. inſcript. Stephani de Altimura Ponticenſis contra Schiſma Græcorum, qua Romana, & Occidentalis Eccleſia defenditur adverſus criminationes Nectarii nuperi Patriarchæ Hieroſolymitani &c. Proluſ. num.* VI. *pag* 5. *ſeqq. edit. Pariſ. an.* 1718. Franciſcus Antonius de Simeonibus *de Roman. Pontif. Judic. Poteſt. cap.* VI. *pag.* 105. *ſeq.* & *pag.* 114. *ſeqq. edit. Rom. an.* 1717. Joſephus Auguſtinus Orſius *lib.* II. *de Rom. Pontif. Auctorit. cap.* XII. *art.* I. *ſeqq. pag.* 281. *ſeqq. tom.* I. *part.* II. *edit. Rom an.* 1739. Jacobus Benignus Boſſuetius Epiſcopus Meldenſis, qui *lib.* XIII. *declarationis Cleri Gallicani &c. c.* XXII. *ſeq p.* 216. *ſeqq. edit. Luxemburgenſis*, multa hac de re ita diſputat, ut mihi a vero ſenſu Patrum, quorum locos explicare conatus eſt, longe diſtare videatur. Neque vero hujus ſolum, ſed ne Charlaſii quidem mihi placet opinio, qui *lib.* VIII. *Libert. Eccleſiæ Gallicanæ c.* VIII. *p.* 501. *ed. an.* 1684. (Vide *ejuſd. edit. Rom. l.* XI. *c.* XI. *ſeqq. t.* II. *p.* 312.) *Epiſcopalem juriſdictionem in communi a juriſdictione Epiſcopi uniuſcujuſque* diſtinguens, illam ἀμέσως a Chriſto, hanc a Chriſto per Petrum, ejuſque ſucceſſores eſſe defendit. Quamobrem refellitur a Franciſco Antonio de Simeonibus *loco ſupra indicato pag.* 115.

1 S. Cypr. *epiſt.* LXXV. *pag.* 225. *edit. Oxon. an.* 1682. „ Poteſtas peccatorum remittendorum Apoſtolis data eſt, & Eccleſiis, quas illi a Chriſto miſſi conſtituerunt, & Epiſcopis „ qui eis ordinatione vicaria ſucceſſerunt „. *Et epiſt.* III. *alias* LXV. *pag.* 6. „ Meminiſſe „ autem Diaconi debent, quoniam Apoſtolos, id eſt Epiſcopos Dominus elegit; Diaconos „ autem poſt aſcenſum Domini in cælos Apoſtoli ſibi conſtituerunt EPISCOPATUS SUI, & „ Eccleſiæ miniſtros „. Cypriano præiverat Tertullianus *lib. de Præſcript. Hæreticorum cap.* XXXII. *pag.* 215. *edit. Venet. ann.* 1748. quo loco hæreticos ſui temporis refellens: „ Edant, *inquit*, origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum „ ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis „ vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit AUCTOREM, ET „ ANTECESSOREM „. Vide S. Pacianum *epiſt.* I. *tom.* II. *Concil. Hiſp. edit. Rom. an.* 1694. *n.* XVI. *pag.* 59. & *ep.* III. *n.* LII. *pag.* 87.

2 Confer *cap.* III. *lib.* III. *pag.* 80. quo loco de ſucceſſoribus *διαδοχαῖς* Apoſtolorum agit, & *cap.* IV. *pag.* 82. ubi diſſerit *περὶ τῆς πρώτης τῶν ἀποστόλων διαδοχῆς de prima ſucceſſione Apoſtolorum*. Præterea Σκοπὸν Speculatores ipſos eſſe Apoſtolos ſcribit *in Iſaiam cap.* LII. *tom.* II. *collect. vet. Patrum edit. Montfauconi Pariſ. an.* 1706. *p.* 555. Rurſum *comment. in Pſ.* CVIII. *tom.* I. *ejuſd. collect. n.* III. *pag.* 698. *num.* 6. *ſeqq.* explicans verſiculum: & *Epiſcopatum ejus accipiat alter*, de Juda *litteraliter* cum eſſe intel-

Cæsariensis, Hilarius Diaconus (1), Hieronymus (2), Epiphanius (3), Chrysostomus (4), aliique (5), aut Apostolos ipsos Episcopos, aut hoc idem constituturi, Episcopos successores esse dixerunt (6) Apostolorum.

Rursum Patres, qui, nisi ab Episcopis, neque manus imponi cuiquam Spiritus Sancti conferendi caussa (7), neque sacer-

intelligendum scribit, qui Episcopatu exciderit, quo est deinde potitus Matthias, dum cooptatus fuit in collegium Apostolorum. ,, εἰκὸς, ἢ ῥητῶς κατὰ ψιλὴν τὴν λέξιν ταῦτα ,, πάντα πεπληρῶσθαι κατὰ τοῦ προδότου. Consentaneum est, ad verbum, & secundum ,, nudam litteram hæc omnia fuisse completa contra proditorem &c.

1 *In* I. *epistolam ad Corinthios cap.* XII. *pag.* 183. *tom.* IV. *opp. s. Ambrosii in append. edit Veneta an.* 1751. ,, Caput in Ecclesia Apostolos posuit, qui legati Christi sunt, ,, sicut dicit idem Apostolus, *pro quo legatione fungimur*. Isti sunt Episcopi, firmante ,, istud Petro Apostolo, & dicente inter cetera de Juda, & Episcopatum ejus accipiat alter,,. Confer *ejusd. commentar. in epist. ad Ephes. cap.* IV. *pag.* 286. *tomo eodem*.

2 *Epist.* XXVII. *ad Marcellam al.* LIV. *scripta an.* 384. *pag.* 65. *t.* IV. *opp. edit. Martianæi Paris.* ,, Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent ,,. *Et epist.* XLIX. *ad Paulinum al.* XIII. *scripta an.* 395. *p.* 565. ,, Episcopos honorem possidere Apostolorum ,, scribit.

3 *Hæresi* XXVII. *pag.* 107. *n* VI. *edit. Paris. Petav an.* 1622. ,, Petrus, & Paulus, *in*,, *quit*, ἀπόστολοι αὐτοὶ, ἢ ἐπίσκοποι *Apostoli ipsi*, *&* *Episcopi* ,,.

4 *Homil.* III. *in Actor. cap.* I. *num.* II. *pag.* 24. *tom.* IX. *opp. edit. Paris. Montfauconi Monachi s. Mauri*: ,, *Et Episcopatum ejus accipiat alter*, hoc est τὴν ἀρχὴν, τὴν ,, ἱερωσύνην *Principatum*, *Sacerdotium* ,,. Loquitur autem de Juda, qui cum Apostolus esset, primi etiam ordinis Sacerdos, hoc est Episcopus fuit.

5 Hinc Basilius, *Episcopos*, scribit, *in Cathedra sedere Apostolorum*, *Epist.* CXCVII. *num.* I. *tom.* III. *operum edit. Paris. Garner. Monachi s. Mauri pag.* 288. Idem est traditum a Prudentio, qui extremo seculo IV., & ineunte V. floruit, & a Sulpitio Severo; a M. Aurelio Cassiodoro seculi VI. scriptore, atque ab aliis, qui Petrum Episcopum fuisse confessi sunt, quorumque paullo post testimonia proferam. Quinetiam in Synodi Aquisgranensis *an.* 816. celebratæ *lib.* I. *cap.* IX. *pa.* 1065. *tom.* IV. *Concilior. edit. Paris. Harduini* hæc habentur: ,, In toto orbe dispersi (Apostoli) Evangelium prædicaverunt, quibusque decedentibus suc- ,, cesserunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in Sedibus Apostolorum ,,. Non discrepat Synodus Parisiensis habita anno 829. *cap.* IV. *pag.* 1297. *tom.* IV, *Concilior. edit. Hard* qua ,, constat, *inquit*, religionem Christianam per successores Apostolorum salubri- ,, ter administrari ,,. Sed ut ceteros prætermittam, qui sunt pene innumerabiles, afferam Synodi Tridentinæ locum, quem sane ab iis, contra quos disputo, cum se Catholicos esse dicant, arbitror negari nullo modo posse. Ea igitur *sess.* XXIII. *cap.* IV. *pag.* 136. *tom.* X. *Concilior. edit. ejusd.* declarat: ,, Præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in ,, Apostolorum locum successerunt, ad hierarchicum Ordinem præcipue pertinere &c.

6 Salmasii, aliorumque hæreticorum, qui grammaticorum nugis delectari Apostolos Episcoporum munere, dignitateque instructos fuisse negare videbantur, refellit Petavius *l.* I. *de Hierarch. Eccl. cap.* V. *seq. num.* VI. *seqq. pag.* 681. *seqq. edit. Paris. tom.* III. *Theologicor. Dogm.*

7 Innocent. I. P. M. *epistola ad Decentium Eugubinum* XXV. *cap.* III. *n.* 6. *pag.* 888. *tom.* I. *collect. epist. Rom. Pontificum edit. Coustant.* ,, De consignandis infantibus manife- ,, stum est, non ab alio, quam ab Episcopo fieri licere. Nam presbyteri, licet secundi sint ,, sacerdotes, Pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem Pontificium solis deberi ,, Episcopis, ut vel consignent, vel Paracletum Spiritum Sanctum tradant, non solum con- ,, suetudo Ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio actuum Apostolorum, quæ asserit ,, Pe-

ſacerdotio non modo primi, ſed ne ſecundi quidem Ordinis quemquam initiari dixerunt (1) poſſe; idque ut oſtenderent, exemplo ſunt uſi Apoſtolorum; Apoſtolos certe Epiſcopos fuiſſe putarint, neceſſe eſt. Jam vero eos, qui Epiſcopos conſtituerint, conſecraverint, Eccleſiiſque, quas condidiſſent, præfecerint, Epiſcopos minime fuiſſe (2), quis credat? Confitendum eſt igitur, Apoſtolos præſtitiſſe dignitate Epiſcoporum.

Cum autem Paulus Apoſtolus fuerit, Epiſcopus item, ſententia Majorum, fuit.

Neque vero quiſquam eſt, qui Paulo Apoſtolatus honorem, auctoritatemque neget. Satis enim ſunt hac de re perſpicua Patrum, ſacrarumque ſcripturarum loca. Quare dicam de Epiſcopatu, ſed paucis. Id enim etſi plerique vehementer negent, quoniam tamen conceditur ab iis, contra quos omnis hæc a nobis eſt inſtituta oratio, non eſt cur copioſe aut demonſtrandum, aut explicandum eſſe videatur. Itaque Origenes (3) qui *ſcientiſſimum Pontificum, & peritiſſimum ſacerdotum*; Euſebius, qui *Sacerdotem Eccleſiis* (4) *imperan-*

„ Petrum, & Johannem eſſe directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum „. Eadem fuiſſe a Theodulpho Aurelianenſi tradita *lib. de Bapt. cap.* XVII. animadvertit *in not. c. ad eamdem epiſt. Innoc. pag. eadem* Couſtantius.

1 Hieronymus *epiſt. ad Evangelum* CI. *al.* LXXXV. *pag.* 803. *tom.* IV. *opp. edit. Martianai Pariſ.* „ Quid facit excepta ordinatione Epiſcopus, quod Presbyter non faciat „? Eodem ſpectant, quæ habet Johannes Chryſoſtomus *Homil.* XI. *in* 1. *epiſt. ad Timotheum n.* 1. *pag.* 604. *tom.* XI. *opp. edit. Pariſ. Montfauconi*.

2 Confer Clementis Romani locum *tom.* IV. *hujus operis pag.* 22. *not.* 2. S. Irenæus *lib.* III. *adverſus Hæreſes cap.* III. *pag.* 175. *edit. Veneta Maſſueti an.* 1734. „ Habemus, *inquit*, annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti Epiſcopi in Eccleſiis &c „. S. Cyprianus *epiſt.* XLV. *al.* XLII. *ad Cornelium pag.* 88. „ Hoc vel maxime, frater, & laboramus, & laborare debemus, ut unitatem a Domino, & per Apoſtolos nobis ſucceſſoribus traditam, quantum poſſumus, obtinere curemus „. Johannes Chryſoſtomus *Homilia* I. *in* II. *epiſt. ad Timoth. cap.* I. *v.* 6. ad ea verba Apoſtoli: *Admoneo te ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*: „ Id eſt, *inquit*, gratiam Spiritus Sancti, quam accepiſti, εἰς προστασίαν τῆς ἐκκλησίας. *In præfecturam Eccleſiæ &c* „.

3 *Homilia* IV. *in Leviticum num.* IV. *pag.* 143. *tom.* II. *opp. edit. Pariſ. Monachorum S. Mauri*.

4 *Commentar. in Pſ.* LXVII. *n.* XVIII. *ſeqq. pag.* 359. *ſeqq. Collect. veter. PP. edit. Pariſ. Montfaucon. an.* 1706. Paulum Eccleſiis τοῦ χριστοῦ potitum ſcribit. Idem ipſum ceteroſque Apoſtolos *Sacerdotes* vocat *pag.* 361. *n.* XXIII.

perantem; Johannes Chrysostomus (1), qui *ordinatum impositione manuum*; Epiphanius (2), qui *Episcopatu functum*, Patres Synodi Aquisgranensis (3), qui *manuum impositione Episcopum constitutum*, Paulum fuisse docent; plane ostendunt, fuisse huic Apostolo *Episcopatus* dignitatem, auctoritatemque tributam.

Utraque hac, apostolatus nempe, atque episcopatus dignitate, non Paulum solum, verum etiam ceteros Apostolos æquales fuisse Petro.

De Apostolatu nulla est caussa, cur plura disputem. Dixisse namque me supra memini cum de Cypriani loco dissererem (4), dicamque paullo copiosius, cum egero de dignitate, potestateque Apostolorum. Igitur de Episcopatu dicam, sed breviter. Est autem omnis Episcopatus in eo constituta ratio, ut qui eo potitus est, is ordinandorum ministrorum, consecrandorum Episcoporum (5), regendæque Ecclesiæ (6), quæ illius curæ est credita, obtineat, ita ut subjectus, *subordinatusque* sit capiti christianæ reipublicæ, pote-

1 *Homil.* XXVII. *in Acta n.* 1. *pag.* 206. ὅτι ὑπὸ τίνων χειροτονεῖται. *Vide a quibus impositione manuum ordinetur.*

2 *Loco supra indicato.*

3 *Ann.* 816. *lib.* 1. *pag.* 1066. *cap.* IX. „ Ex præcepto S. Spiritus Paulo, & Barnabæ ab „ Apostolis manus imposita est in Episcopatum, & sic missi sunt ad evangelizandum. Confer Auctorem *Quæst. in vetus, & nov. Testam. quæst.* XCVII. *inter opera S. August. tom.* III. *in append. pag.* 74. *edit. Antuerp. an.* 1700. ubi: „ Christus priusquam, *inquit*, in cælos „ ascenderet, imponens manum Apostolis, ordinavit eos Episcopos &c „. Confer Theologos *in* IV. *sentent. Distin.* XXIV. Consule etiam S. Leonem *epistol.* LXXXI *ad Dioscorum Alexandrinum Episcopum cap.* I. *pag.* 150. *edit. Veneta ann.* 1741. quo loco statuere videtur Paulum, & Barnabam sacerdotio, seu episcopatus sacramento fuisse initiatos, cum impositæ illis manus fuerunt, ut est *in tertio capite Actorum Apostolicorum v.* 13.

4 *Pag.* 90. *& pag.* 172. *seqq.*

5 Rem satis explorate cognitam nulla est caussa, quamobrem multis veterum testimoniis esse confirmandam existimem. Itaque duobus contentus ero. Alterum est Epiphanii, qui cum Aerii hæresim de presbyteris æqualibus Episcopis descripsisset, ita ut *pag.* 314. *volum.* IV. *hujusce operis not.* 3. demonstratum est, sic statuit: *Hæres.* LXXV. *num.* III. *pag.* 906. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Petavii*: „ Ordo Episcoporum ad gignendos Patres „ præcipue pertinet. Hujus enim est Patrum in Ecclesia propagatio &c „. Alterum Athanasii, quod *vol.* IV. *hujus operis pag.* 318. *not.* 2. attulimus. Sed de Episcoporum auctoritate, atque officiis alias. Confer *tom.* IV. *hujus oper pag.* 536. *seqq.*

6 Isidorus Pelusiotes *lib.* I. *epist.* CXLIX. *pag.* 31. *edit. Veneta ann.* 1745. Episcopi quæ debeat esse administrandæ Ecclesiæ cura, ac vigilantia, ostendit. Idem alii Patres faciunt. Con-

potestatem. Hoc autem in genere omnes antistites cœtuum Christianorum, quibus Episcopi character inest, pares esse omnino, tam certum est, ut nemo sit non scriptorum (1) veterum modo, sed ne novorum quidem, qui contra esse statuendum putet. Quum igitur Apostolos omnes Episcopos fuisse liqueat, sequitur, ut eos ratione characteris, potestatisque Episcopatus pares omnino fuisse confiteamur.

Quare, Patrum sententia, Paulum, si collega Petri in fungendo Episcopatus Romani munere fuisset, hoc quidem pacto parem fuisse futurum Petro.

Non sum autem nescius extitisse aliquos, qui Eusebii, Epiphanii, aliorumque quorumdam scriptorum locis, qui minus haberent perspicuitatis, freti, ut Petrum, ita Paulum Episcopum Romanum fuisse arbitrarentur. Nam post auctorem librorum (2) *de Auctoritate S. Petri, & S. Pauli, deque Magnitudine Ecclesiæ Romanæ*, Petrus de Marca, qui singularis principatus coryphæi Apostolorum defensionem susceperat, hujus in Episcopatu collegam Paulum fuisse, scripsit, idque componi cum eo genere disciplinæ, judicavit, posse, quæ ante synodum Nicænam in quibusdam cœtibus Christianorum (3) obtinuisset. Marcam deinceps consequutus Quesnellus est, qui in eo, quem gallice edidit, de *Vanis conatibus Jesuitarum* libro, etsi Paulum fuisse *subordinatum*,

Confer *Gregorium Nazianzenum orat. 1. pag. 5. seq. edit. Colon. an.* 1690. Mitto ceteros, ne sim longior, quam oporteat.

1 Consule Hieronymi locum descriptum *pag.* 280. *not.* 1. *hujus volum.* Prætermitto scriptores reliquos, quod de re clara testimoniis uti non necessariis, inane sit.

2 *Lib. de l' autorité de s. Pierre, & de s. Paul art.* VIII. *p.* 53. *& de la Grandeur &c. lib.* III. *cap.* 2. *pag.* 236. *seqq. & epist. de suprema Romana Ecclesia amplitudine in Petri & Pauli ex summorum Pontificum, Patrum, & Conciliorum testimoniis individua auctoritate fundata ad Innocentium XI. Pont. Max. num.* VIII. *pag.* 20. *edit. Parisiensis ann.* 1645.

3 *Exercit. de singulari Primatu Petri num.* XVII. *pag.* 65. *edit. Parisiens. Opusculor. ann.* 1681. „ Si ea regula, quam superius proposui, metienda est antiqua illa Episcoporum „ institutio; vere, & proprie Paulus Romanæ Ecclesiæ Episcopus fuit. In ea etenim regen„ da diu laboravit, eamque sanguine pro veritate, quam docuerat, profuso decoravit. „ Quare Epiphanius diserte Petrum, & Paulum Episcopos Romanos vocat. „ Confer quæ sequuntur *pag.* 66. *seqq.*

tum, subjectumque (1) Petro concessit; fuisse tamen, ita ut fuit Petrus, Episcopatu Romano perfunctum, existimavit. Quod si vera hi prædicassent (quoniam Episcopos characteris, seu ordinis potestate pares esse omnes, Paulumque sive Romæ, sive alibi, sive nullibi functus Episcopatu fuerit, Episcopi tamen auctoritate præditum fuisse (2) ostensum est) hoc unum efficeretur, Paulum Apostolatus, ut dixi, & characteris ordinis, ac, si vis etiam, administrationis Episcopatus ratione solum fuisse æqualem Petro.

Sed nullo satis gravi argumento effici potest,
Paulum Episcopatu fuisse potitum Romæ.

Vetus enim Romanorum traditio est, jam usque a Petri, Paulique ducta temporibus, unum in quaque Ecclesia esse Episcopum (3) oportere. Neque enim Petro de Marca viro

1 *Art.* III. *num.* VI. *pag.* 34. *seq. edit. ann.* 1713. Is sibi præsidio esse Bellarminum dicit, qui *lib.* III *de Romano Pontifice cap.* II *pag.* 858. *tom.* I. *part.* I. *controversiarum edit. Ingolstadiensis ann.* 1580 scripserit: „ Constat tempore Apostolorum non fuisse „ Romæ alios Episcopos, quam Petrum, & Paulum. Diserte enim affirmat Irenæus *lib.* III. „ *cap.* III. a Petro, & Paulo Sedem Romanam fundatam, & primos in ea Episcopos sedisse. „ Quod idem omnes veteres docent, quos supra citavimus „.

2 Diffident inter se Interpretes Scripturarum, ubi de tempore, quo Episcopus est Paulus constitutus, disputant. Claudius Dausquius locum esse in sacris Bibliis ullum, ex quo concludi idipsum posse videatur, negat. *De Sanctitud. Pauli Apost. lib.* II. *cap.* XXII. *edit. Paris. ann.* 1628. Leo Allatius *lib.* I. *de Eccl. Occid. & Orient. Perpet. consens. cap.* IV. *num.* XII. *pag.* 51. scriptorem quemdam laudat, qui Paulum Episcopi dignitatem conferre, diceret, potuisse, qua ipse careret. Franciscus Suaresius *tom.* III. *in* III. *summa Theologiæ s. Thomæ Aquinatis partem disp.* XXXIV. *sect.* I. *p.* 416. *edit. an* 1614. etsi Paulum quod Apostolus fuerit, Episcopum fuisse confitetur; tamen a Manahene, sociisque (cum ii, ut est in *Actis Apost. cap.* XIII. *v.* 3. manus illi, ac Barnabæ imposuerunt) consecratum fuisse Episcopum inficiatur. Idem Harduino placuit *in Comment. in cap.* XIII. *Actor. Apost. v.* 3. Contra Lorinus *in eumdem Actor. locum*, Gaspar Sanctius *in Act. cap.* XIII. *v.* 3. aliique sequuti Chrysostomum, & Patres, qui Aquisgranense Concilium seculo IX. celebrarunt, ut supra est demonstratum, tunc fuisse consecratum Episcopum, cum illi, Barnabæque Manahenus, & socii manus imposuerunt, censent.

3 Cornelius Pontifex Max. *epist. ad Fabium Antiochenum apud Eusebium lib.* VI. *Hist. Eccl. cap.* XLIII. *pag.* 270. *edit. Taurin. & apud Coustantium tom.* I. *collect. epistolar. Roman. Pontificum Epist. inter Cornelianas* IX. *n.* III. *pag.* 150. „ Ille ergo ... ignorabat „ ὅτι ἕνα ἐπίσκοπον δεῖν εἶναι ἐν καθολικῇ ἐκκλησίᾳ; *unum Episcopum esse oportere in Ecclesia Catholica* „? Barsam *epistola* VI. ad Cyprianum anno 251. scripta, quo quidem anno datam item illam ad Fabium fuisse constat, *n.* II. apud Coustantium *ibid. pag.* 158. *n.* 2. Confessores, qui Novatiani partes sequuti fuerant, postque cognita culpa sua, ad Ecclesiam reverterant, his verbis usos fuisse testatur: „ Nec ignoramus unum Deum esse, unum Christum esse Dominum, quem confessi sumus, unum Spiritum Sanctum, unum Episcopum in „ Ca-

(1) viro cetera erudito assentior, qui hoc genus disciplinæ ante synodum Nicænam obtinuisse inficiatur. Nam Cornelii, ac Cypriani, quos multo ante Nicæna tempora floruisse constat, hoc adversus Novatianum in Petri cathedram invadere conantem, gravissimi argumenti loco habitum est, ex quo episcopos esse in ecclesia Catholica duos non posse concluderetur. Eorum autem opinionem, qui Petrum (2), Paulumque duos episcopos, duosque ecclesiæ principes, qui unum constituerent, fuisse arbitrarentur, quoniam est commentitia, nihil moror. Etsi enim esse unum in tribus personis Deum, propterea quod una, atque eadem natura divina sit (quo quidem illi exemplo uti consuerunt) & intelligimus, & confitemur; duos tamen esse homines, qui principem unum, unum caput, unumque episcopum constituant, intelligere certe non possumus. Atque haud scio, an, ea opinione probata, consistere singularis episcopatus in quoque christianorum cœtu posset. Verendum namque esset,

,, catholicæ Ecclesia debere,,. Est hæc Epistola inter Cyprianicas in editione Pamelii XLVI. in Oxoniensi vero XLIII. *pag.* 93. Confer Cypriani *Epist.* XLIII. *al.* XL. *ad Plebem universam*, qua in epistola contra Felicissimi factionem agens *p.* 83. *edit. Oxon.* ,, *Deus unus est*, ,, inquit, *& Christus unus*, *& una Ecclesia*, *& Cathedra una &c* ,,. Idem Cyprianus *epist.* LV. *ad Antonianum al.* LII., *quæ est* V. *inter Cornelianas in collect. epistolar. Romanor. Pontific. n.* 8. *pag.* 164. *seq.* ,, Factus est Cornelius Episcopus de Dei, & Christi ,, ejus judicio, de Clericorum pene omnium testimonio, de plebis, quæ tunc adfuit, suffra- ,, gio, & de sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cum nemo ante se ,, factus esset, cum Fabiani locus, idest cum locus Petri, & gradus cathedræ sacerdotalis ,, vacaret. Quo occupato... quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, ,, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille ,, fuerit, multum de se licet jactans, & sibi plurimum vindicans, profanus est, alienus ,, est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui so- ,, lus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est,,. Unde autem *τὸ oportere*, & *τὸ debere* unum esse in Ecclesia quaque Episcopum collegisset, cum hac de re canon nullus Synodi œcumenicæ fuisset conditus, nisi ex Apostolorum Petri, & Pauli traditione, quam Africani, Romanique imprimis summopere retinendam, colendamque arbitrabantur? Consule Tertullianum *lib. de Præscr. cap.* XXXVI. *pag.* 213. *edit. Veneta an.* 1748. S. Athanasium *Hist. Arianor. ad Monach. num.* XXXVI. *pag.* 365. *tom.* I. *par.* I. *opp. edit. Paris. Montfauconi ann.* 1698. Julium Papam I. *epistola ad Eusebian. s n.* XXII. *pag.* 367. *tom.* I. *collect. epistolar. Roman. Pontif. edit. Paris. Coustantii*. Et Innocentium I. *epistola* XXV. *ad Decentium cap.* I. *num.* II. *pag.* 856. *tom.* I. *collect. epistol. R. P. edit. Paris. Coustantii*.

1 *Exercit. de singular. Primat. Petri num.* XVII. *pag.* 65. *seq. edit. opusc. Parisiensis an.* 1631. Huic assentitur Quesnellus *loc. supr. indic. pag* 24.

2 Auctor operis *de la Grandeur de l' Eglise Romaine lib.* I. *cap.* III. *pag.* 14. *&* l. II. *pag.* 81. *seqq. edit. an.* 1645.

ſet, ne qui Petrum, Paulumque epiſcopos fuiſſe Romæ, unumque eccleſiæ Romanæ caput effeciſſe defendunt, iidem aliquando, exemplo uſi Apoſtolorum, epiſcopos eſſe Romæ duos poſſe, qui unum epiſcopum, Pontificemque Maximum unum efficiant, opinentur, in eorumque demum errorem labantur, qui plures interdum ſummos (1) univerſæ eccleſiæ antiſtites fuiſſe mentiti ſunt. Ac Patres quidem, qui unum eſſe eccleſiæ cujuſque epiſcopum debere dixerunt, ita omnino *τὸ unum* intellexerunt, ut locum nullum de duobus unum conſtituentibus cavillandi reliquerint. Quemadmodum autem id ſibi, quaſi ex traditione manaſſet Apoſtolorum, perſuadere potuiſſent, ſi Petrus, Paulusque Romæ epiſcopi una fuiſſent? An Novatianus, qui ſane peritus hiſtoriæ eccleſiaſticæ Romanorum erat, cum hæc ſibi objici vidiſſet, ſi Petrus ac Paulus epiſcopi ſimul fuiſſent, non reſpondiſſet, Apoſtolorum eorumdem exemplo & ſuam confirmari, & Cornelii, Cyprianique debilitari, expugnarique ſententiam? Neque vero Cypriano, Cornelioque ſuffragari novum illud commentum de duobus verticibus unum caput conſtituentibus, potuiſſet. Nondum enim cuiquam in mentem venerat, quod eſt ſeculo ſuperiore hac de re a defenſore libri de Frequenti communione excogitatum. Quod ſi in mentem veterum cuiquam veniſſet, facile quidem certe reſponſum ab aſſeclis Novatiani fuiſſet, nihil impedire, quin alter epiſcopus in eccleſiam introduceretur, qui cum Cornelio junctim unum caput, ac verticem chriſtianæ reipublicæ conſtitueret. Sed in hujuſmodi nugis confutandis diutius operam conſumere non vacat. Hæc vero de epiſcopo uno ita in ſequentes ætates pervaſit traditio, ut cum ſeculo IV. Conſtantius Imperator a Romanis peteret, ut Felicem Liberii in epiſcopatu collegam eſſe paterentur, ſumma illi omnium conſpiratione, conſenſioneque reſponſum fuerit, quemadmodum nullus eſſet ipſorum, qui non unum Deum, unumque Chriſtum

1 Vide eumdem *ibid. p.2. lib.1.* & Auctorem libri *de l'Autorité de s. Pierre, & de s. Paule Art. 1. pag. 9. edit. an. 1645.*

stum confiterentur; sic esse neminem, quin unum omnino esse episcopum oportere crederet (1).

Neque ecclesia Romana solum, sed Antiochena etiam, quam majores nostri a Petro & fundatam, & rectam, atque administratam fuisse ferunt, idem traditionis genus jam usque ab Ignatiis temporibus, quem secundum post Petrum episcopum fuisse Antiochenorum constat, coluit, litterarumque mandavit monumentis (2).

Quum ergo Petrum Episcopum fuisse Romanorum & veteres omnes memoriæ posterorum tradiderint, & nos simus opportune alio loco demonstraturi, & ii, contra quos agimus, confiteantur; quid est, quod Paulum una fuisse Romæ episcopatu potitum existimemus?

Accedit veterum scriptorum non dogmaticorum modo, verum etiam historicorum, poetarumque christianorum auctoritas, qui ita de Petro, Pauloque loquuti sunt, ut eum quidem episcopum fuisse, cathedramque occupasse Romæ confirmarint; hunc vero contra non item. Sed his nos testibus tunc utemur, quum agendum nobis adversus Deylingium, Protestantesque ceteros fuerit de episcopatu Romano Petri.

1 Confer Theodoritum *Hist. Eccl. lib.* II. *cap.* XVII. *pag.* 86. *edit. Taurin. an.* 1748.

2 S. Ignatius *epist. ad Philadelph.* n. IV. *pag.* 151. *tom.* II. *Patrum Apostolicorum edit. Londin. an.* 1746. „ Una enim caro Domini nostri Jesu Christi, & unus calix in unionem „ sanguinis ipsius, unum altare ὡς εἷς ἐπίσκοπος ἅμα τῷ πρεσβυτερίῳ, καὶ διακόνοις τοῖς „ συνδούλοις μου, *ut unus Episcopus cum Presbyterio, & Diaconis conservis meis*.

Argumenta, quibus Anonymus scriptor episcopatum Romanum Pauli confirmare conatus est, dissolvi, repellique facile possunt.

Video autem afferri ab adversariis veterum quædam, ac novorum, qui aliquo in honore habentur, loca, quibus Paulum Episcopum Romanum efficere conantur. Principio a Pontificibus Romanis orsi, Clementis Constitutiones (1), etsi non probant, quoniam tamen Turriano, aliisque nonnullis probari intelligunt, in medium proferunt, in quarum VII. *libro cap.* XLVII. Linus, & Ignatius a Paulo fuisse *ordinati* dicuntur. Id vero numquam dici potuisse censent, nisi auctor earum, Paulum episcopum fuisse Antiochenorum primum, deinde Romanorum, putasset. Inde ad Leonem I. se conferunt, qui sermone I. *in Natalem Apostolorum*; Petrum, ac Paulum veros fuisse Romanæ ecclesiæ pastores scribit. Pastorum autem nomine episcopos indicari, auctores Augustinum, Paulinum Nolanum, Leonem ipsum, atque Gregorium primum esse, defendunt. Agunt rursum de Gregorio, quem visum post mortem Tagioni episcopo Cæsaraugustano fuisse, dixisseque, ferunt, Romanos episcopos successores esse Petri, Paulique Apostolorum. Eamdem omnino fuisse, ajunt, Agathonis Pontificis, qui seculo VII. contra Monothelitas pugnavit, sententiam. Neque discrepare Hadrianum I. qui Petrum, ac Paulum Sedem Romanam occupasse, dicit. Huic assentiri Nicolaum I. Hadrianum II. Johannem VIII. Gregorium VII. Paschalem II. Alexandrum III. Innocentium III. Nicolaum III. Martinum V. Pium II. Paulum II. Julium II. Leonem X. Paulum III. (2).

Addunt mox longam seriem scriptorum, ut (3) Ignatii, & Irenæi Martyrum, qui a Petro, ac Paulo Romanam eccle-siam

1 Auctor operis *de la Grandeur &c. lib.* II. *c.* I. *seqq. p.* 81. *seqq.* & Auctor *lib. de l'Auterité de s. Pierre, & de s. Paul art.* II. *pag.* 10. *seqq* horum fere omnium, quos hic numeramus, testimoniis abusi sunt.

2 Pauli III. testimonium describit Quesnelius *loc. indic. pag.* 26.

3 Auctor libri *de la Grandeur de l'Eglise Romaine lib.* III. *cap.* I. *seqq. p.* 236. *seqq.*

ſiam fuiſſe fundatam, Romanoſque epiſcopos ab illis fuiſſe inſtitutos tradunt; Tertulliani, qui doctrinam a Petro, & Paulo accepiſſe Romanos, ſcribit; ut Dionyſii epiſcopi Corinthiorum, Caiique Romani presbyteri; ut Euſebii Cæſarienſis, Cyrilli Hieroſolymitani, Epiphanii quoque, cujus illuſtrem eſſe putant de Pauli epiſcopatu, *Hæreſi* XXVII. *adverſus Carpocratianos*, locum, Chryſoſtomi, Hieronymi, Hilarii Diaconi, Prudentii, Auguſtini, Maximi Taurinenſis, Paulini Nolani, Theodoriti Epiſcopi Cyri, Petri Chryſologi, Hilarii Arelatenſis, Vincentii Lirinenſis, epiſcoporum Orientis, qui extremo fere quinto eccleſiæ ſeculo ad Symmachum Pontificem litteras plenas pietatis erga Apoſtolicam Sedem ſcripſerunt, Dorothei epiſcopi Theſſalonicenſis, & Ennodii Ticinenſis, Patrum ſynodi Conſtantinopolitanæ Agapeti temporibus celebratæ, Primaſii Uticenſis, Fortunati epiſcopi Pictavienſis, Bedæ, epiſcoporum Occidentalium, qui ad Synodum Agathonis Pontificis tempore convenerunt, Concilii Aquiſextienſis, Patrum Synodi Ticinenſis, Drepanii Flori, Abbatis Reginonis, Moſis Barcephæ epiſcopi Syri, Luitprandi Cremonenſis, Petri Damiani, Oecumenii, Sancti Bernardi, Gotefridi Cardinalis, Ruperti, Johannis Sariſberienſis, Cardinalis Sancti Georgii, Lirani, Catharinæ Senenſis, Patrum Synodorum Conſtantienſis, & Florentinæ, S. Laurentii Juſtiniani, Cardinalis Cuſani, Patrum Synodi Lateranenſis ſub Julio II. & Leone X., Pauli Æmilii, Cardinalis Contareni, Doctorum Pariſienſium, Bellarmini, aliorumque Jeſuitarum.

Poſtremo etſi poſt Nicænam (1) ſinodum ea in eccleſiam omnem diſciplina pervaſerit, quæ obſtaret, quo minus duo epiſcopi unam eamdemque eccleſiam moderarentur, Apoſtolorum tamen ætate nihil impediſſe, affirmant, quin eidem cœtui chriſtianorum non duo modo, ſed plures etiam epiſcopi præſiderent. Id vero ex Pauli ad Presbyterium Epheſinum cohortatione eſſe perſpicuum. Eſt enim hujuſ-

1 Petrus de Marca *Exercit. de Singul. Primatu Petri* §. XVIII. *pag.* 66.

hujuſmodi: *Attendite* (1) *vobis, & univerſo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus poſuit epiſcopos regere Eccleſiam Dei*. Nam ſi epiſcopi erant omnes, curamque Epheſiorum agebant, eſſe id quidem argumento ajunt, cur plures epiſcopos vivis Apoſtolis eamdem regere, adminiſtrareque eccleſiam credamus conſueſſe.

Ego vero quamquam Conſtitutiones Apoſtolicas eſſe Clementi Romano tribuendas negem, tamen ſi concederem, nihil nobis ab iis eſſe metuendum putarem. Non enim qui aliquem epiſcopum *ordinat*, is continuo habendus illius urbis, eccleſiæque antiſtes eſt, cujus epiſcopum *ordinaverit*. Quis enim aut Epheſiorum, aut Cretenſium epiſcopum Paulum umquam fuiſſe credat, etſi illorum quidem Timotheum, horum vero Titum manuum impoſitione epiſcopos conſecraverit? Quod ſi Paulus *ordinatis* Tito, Timotheoque, nihilo ſecius neque Cretenſium, neque Epheſiorum antiſtes fuit; quid eſt, quod ex eo ſolum epiſcopum fuiſſe Paulum Romanorum credam, quod Linum ab ipſo fuiſſe conſecratum epiſcopum Pſeudo-Clemens in Apoſtolicis Conſtitutionibus (2) ſcripſerit? Quod autem de Lino dixi, hoc idem eſt de Ignatio ſtatuendum, quem idem eſt Pſeudo-Clemens auctor, fuiſſe a Paulo creatum epiſcopum Antiochenorum (3). Verum quod Clemens a Paulo, idem Irenæus a Petro ſimul, ac Paulo factum docet. Quæ quidem eſt ratio omnino diſcrepans. Quum enim vetus traditio epiſcopum quemque a tribus ſaltem epiſcopis conſecrari oportere ferat, certumque ſit, fuiſſe Petrum antiſtitem Romanorum, nihil obſtabat, quin hic ſucceſſorem conſecraturus, Paulum ſuum commilitonem acciret, unaque cum illo Linum *ordinaret* epiſcopum. Atque nos quidem Irenæo potius, quam Pſeudo-Clementi, credendum arbitramur. Sed de Irenæi loco paullo poſt viderimus.

Leo Pontifex, etſi Paulum paſtorem Romanorum vocat, epiſcopum tamen non vocat. Paſtorum autem apud majores

1 *Actor. Apoſtolicor. cap. xx. v. 28.*
2 *Conſtit. lib. VII. cap. XLVI. pag. 387. tom. I. Apoſtolicor. PP. edit. Amſtel. an. 1724.*
3 *Ibid.*

jores nostros latius patebat notio. Quamobrem quemque Apostolum earum ecclesiarum, quas instituisset, aut in quibus evangelium prædicasset, pastorem appellari posse arbitrabantur, quamvis vere earum Episcopus non (1) fuisset. Nam si pastores ecclesiæ in liturgiis vocantur omnes (2), quæ caussa esse potest, quare appellari eorum cœtuum pastores nequiverint, quos ipsi decreta religionis, recteque vivendi rationem docuissent? Cum igitur Paulus Petri commilito, adjutorque in docendis Romanis fuerit, pastor dici potuit Romanorum. Neque vero qui vel auctor, vel adjutor episcopo cuiquam in cogenda, instituendaque ecclesia quapiam fuit, is continuo illius coepiscopus existimandus est. Alioqui episcopus etiam Philippensium fuisset Paulus, quod adversarii certe nolent. Is enim Apostolus ad Philippenses (3) scribens cooperatorem, & commilitonem suum, Apostolumque eorum Epaphroditum appellat, quem veteres fuisse Philippensium episcopum (4) tradiderunt. Quod si Leo episcopum Romanum fuisse Paulum judicasset, cur non duas, vel saltem unam, ut anonymus clamitat, Petri, Paulique, sed unam Petri solius sedem (5) nominasset? Est autem incredibile, si Paulum, ac Petrum una simul episcopatu Romano fuisse functos censuisset, ut eodem in sermone (6) cum Petrum, ac Paulum pastores fuisse, patresque Roma-

1 Johannes Chrysostomus *Homilia, quod utilis sit lectio sacrarum scripturarum t.* III. *opp. num.* IV. *pag.* 77. *edit. Paris. Montfaucon.* „ Cum audieris, *inquit*, primam Apostolos, deinde prophetas, tertio pastores, ac doctores, gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, disce reliquarum gratiarum copiam omnem, „ tamquam in capite, in Apostolatu residere „. Cum igitur Apostoli munere functus Romæ fuerit Paulus, cur non dici Romanorum pastor poterat, etsi Sedem Episcopalem non fixisset Romæ?

2 Vide *Præfat. de Apostolis in Miss. Rom.* quæ certe vetus est.

3 *Cap.* II. *v.* 25.

4 Confer Baronium *ad an.* LX. *num.* II. Mitto ceteros, ne sim longus.

5 S. Leo *epistol.* LXXXIV. *ad Anastasium Thessalonicensem cap.* XI. *pag.* 155. *edit. opp. Veneta an.* 1741. „ Inter Beatissimos Apostolos in similitudine honoris fuit quædam discretio „ potestatis, & cum omnium par esset electio, UNI tamen datum est, ut ceteris præemineret. De qua forma Episcoporum quoque est orta distinctio, & magna dispositione provisum est, ne omnes sibi omnia vindicarent . . . per quos ad UNAM Petri Sedem universalis „ Ecclesiæ cura conflueret „.

6 *Sermone* LXXXII. *edit. Cacciari Rom. an.* 1753. *pag.* 234. *cap.* I. *n.* I. *qui sermo est*

XXX.

Romanorum, dixisset, tum mox omisso Paulo, Petri tantum sedem commemorandam putaverit. Rursum hæredemne dignitatis Petri semper sese appellasset (1) Leo, Pauli numquam, si ut illum, ita hunc episcopum fuisse Romanum judicasset? Denique quis credat, *Episcopum* Romanum dictum fuisse Petrum (2) a Leone, non vero Paulum, si non minus episcopus Romanorum Paulus, illius judicio, quam Petrus fuisset? Quod si sunt, qui quos episcopos, eosdem etiam pastores interdum vocent, non sequitur tamen omnes, qui pastores sunt appellati, in numero esse debere (3) episcoporum. Nisi quis parœchos, presbyterosque (4) in episcopis poni oportere arbitretur, qua re nihil dici potest absurdius. Nihilo gravius est, quod animadvertunt, *Patrem* (5) esse Paulum Romanorum ab Leone dictum. Quod de Gregorio addunt, commentitium est (6), ac vereor etiam ne injuriosum Petro. Nam qui de viso Hispani illius episcopi Romam ab synodo, atque ab rege libros Moralium Gregorii quæsitum missi fabulam

xxx, *in Quesnelliana*, S. Leo de Petro, ac Paulo loquens: „ Isti sunt viri, *inquit*, per „ quos tibi Evangelium Christi Roma resplenduit, & quæ eras magistra erroris, facta es di- „ scipula veritatis. Isti sunt Patres tui, verique pastores, qui te regnis cælestibus inserendam „ multo melius, multoque felicius condiderunt.... Isti sunt, qui te ad hanc gloriam prove- „ xerunt, ut gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis, & regia, PER SANCTAM „ B. PETRI SEDEM caput orbis effecta, latius præsideres religione divina, quam domina- „ tione terrena „.

1 *Sermone* IV. c. IV. *edit. Cacciar p.* 13. „ Subjungis sa ad rationem solemnitatis nostræ „ non solum Apostolica, sed etiam Episcopalis Beatissimi dignitas Petri, qui Sedi suæ præsi- „ se non desinit.... soliditas enim illa, quam de petra Christo etiam ipse petra factus ac- „ cepit, in suos quoque se transfudit hæredes &c „.

2 Vide *notation. superiorem. Sermone autem secundo cap.* IV. *pag.* 6. de Petro agens Leo: „ Cujus, *inquit*, dignitas in hærede indigno non deficit.

3 Theodorus Mopsuestenus, *In Catena in cap.* X. *Johann. pag.* 263. *edit. ann.* 1630. „ Pastorem ovium esse quemcumque, *ait*, qui reipsa digne doctorali munera insignitus, le- „ gitimo aditu introiit „.

4 Theodoritus *in cap.* IV. *epist. ad Ephes. tom.* III. *opp. edit. Parif. Sirmondi pag.* 308. „ [illegible], inquit, *Pastores*, & *Doctores* eos dicit (Apostolus) qui per „ unamquamque civitatem, [illegible], & *vicum* erant deputati „. Quin etiam Clemens Alexandrinus, qui sane Episcopus non erat, sese in seriem pastorum reponit *in* I. *Pædagogi libro cap.* VI. *pag.* 90. *edit. Paris. an.* 1641. „ Siquidem, *inquit*, [illegible] „ [illegible] *pastores sumus Ecclesiis præsidentes*.... [illegible] „ *vos autem oves* „.

5 Alioquin Iohannes Apostolus Smyrnensium Episcopus fuisset, propterea quod Patrem se adolescentis Smyrnensis curæ Smyrnensis antistitis commissi, vocaverit. Confer Eusebium *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* XXIII. *pag.* 101. *edit. Taurin.*

6 Exstat ea narratio *tom.* II. *opp.* s. *Gregorii ante comment. in lib. Job edition. Rom. an.* 1589. & *edit. Maurinor. Paris. an.* 1705. *tom.* I. *pag.* XXI. *post Præfat.*

bulam edidit, Auguſtino potiorem, quam omnibus Pontificibus, ipſique fortaſſe principi Apoſtolorum, tribuit in gloria ſempiterna (1) locum. Sed fac vera ſit omnis illa narratio. Quid? An quia Gregorius Romanos Pontifices Petri, Paulique eſſe ſucceſſores, idcirco etiam Paulum epiſcopum Romanorum dixit? Hoc ſi ita eſt, cur non item Paulum & Corinthiorum, & Epheſiorum, & Philippenſium, & Athenienſium epiſcopum fuiſſe pugnant; propterea quod Euſebius ſucceſſores fuiſſe Apoſtolorum (2) Timotheum, & Dionyſium (3) Areopagitam; Dionyſius autem Corinthius Paulum fuiſſe inſtitutorem (4) Corinthiorum, Pauluſque ipſe ſuum commilitonem fuiſſe tradiderit Epaphroditum (5) antiſtitem Philippenſium? Ac ſi perſtent adverſarii, fateantur neceſſe eſt, eccleſiam nullam aut veterem, aut recens conditam eſſe, in qua aliquis Apoſtolus epiſcopus non ſediſſet, cum omnes omnium eccleſiarum epiſcopi (6) ſucceſſores vocentur Apoſtolorum. Qua re quid abſurdius dici, excogitarique poſſit, non video. Itaque quod eſt in fabula, fuiſſe ab Gregorio pontifices ſucceſſores Pauli appellatos, ſi verum eſſet, nihil efficeret, quod nobis adverſari videretur. Gregorius enim latiore, ut ajunt, ſenſu ſucceſſores eos Pauli appellaſſet, nempe quod Paulus, qui Apoſtolus eſſet, epiſcopatuſque præſtaret dignitate, Romanos docuiſſet, adjutorque Petri in formanda Eccleſia fuiſſet, Romæque deceſſiſſet; non quod vere epiſcopatum Romanæ eccleſiæ obtinuiſſet. Atque hoc ille ſenſu epi-

 ſcopos

1 *Ibid.* „ Altior eum a nobis continet locus „. Sed non eſt cur multis hac de re contendendum putem. Erret Habertus *de Sing. Primatu Petri l.* II. *c.* v. *pag.* 39. Sit vera hiſtoria, quæ de Tagione epiſcopo fertur, et viſum Baronio eſt *ad an.* DCXLIX. *n.* 80., præſidio tamen adverſariis eſſe non poteſt.

2 *Lib.* III. *cap.* IV. *pag.* 81. *Hiſt. Eccl.* ubi περὶ τῆς πρώτης τῶν ἀποστόλων διαδοχῆς *de prima ſucceſſione Apoſtolorum* agit. Epheſi namque eccleſiam Paulum inſtituiſſe ſatis conſtat.

3 *Ibid. pag.* 82. Quis autem negat Paulum Apoſtolum fuiſſe Athenienſium, Dionyſiique magiſtrum, atque inſtitutorem?

4 Confer Euſebium *lib.* II. *Hiſt. Eccl. cap.* XXV. *pag.* 76.

5 *Cap.* II. *epiſt. ad Philipp. v.* 25.

6 Vide quæ ſcripſi *pag.* 363. *hujus volum.* Euſebium *lib.* III. *Hiſtor. Eccl. cap.* IV. *pag.* 81. *ſeq.* & S. Irenæum *lib.* II. *contra hæreſes cap.* XXVIII. *n.* 2. *pag.* 262. *edit. Maſſueti Veneta an.* 1734.

ſcopos Alexandrinos (1) in S. Petri ſucceſſoribus numeravit, quos etſi a S. Marco Evangeliſte fuiſſe inſtitutos; tamen a Petro Apoſtolo numquam ut ab epiſcopo Alexandrino fuiſſe rectos, atque gubernatos norat.

Eodem autem modo explicari debet Agathonis (2) de epiſcopo Romano Pauli ſucceſſore locus. Quamquam illud etiam ad rem, cauſſamque maxime pertinet: Paulum, cujus ſucceſſores interdum, eo, quo dixi, ſenſu, Pontifices appellentur, numquam aut ab Gregorio, aut ab Agathone fuiſſe vocatum Romanorum epiſcopum.

At Hadrianus I. Pontifex ſedem ſe Petri, ac Pauli (3) Apoſtolorum occupare ſcribit. Hoc ſi in aliis eſſet ferendum, in Arnaldi tamen defenſore ferri nullo modo poteſt. Arnaldi namque de veterum Patrum expendendis, dijudicandiſque ſententiis canonem hunc eſſe animadverti (4): viro theologo, atque hiſtorico, miſſis & multis, & perſpicuis majorum locis, pauca quædam, eaque minus clara, minuſque explicata conſectari, minime licere. Quum autem tam multi, tamque illuſtres ſint veterum de uno Petro epiſcopo Romanorum, Pontificeque eccleſiæ univerſæ loci; nullus autem reperiatur, quo Paulum epiſcopum ejus urbis fuiſſe liqueat; quid eſt, quod illis omnibus prætermiſſis, perpauca teſtimonia adverſarii quæritent, colligant, proferant, quibus eſſe Romanos Pontifices in ſede Petri, Paulique locatos, conſtitui poſſe videatur? Ego vero non aliam fuiſſe arbitror Hadriani de Pauli Romana, quam Gregorii Magni de Petri Alexandrina ſede ſententiam. Quemadmodum enim, ut paullo ante dictum eſt, etſi numquam Petrus Alexandrinam ſedem occupaſſet, tamen quod id egiſſet, ut unus aliquis ſuorum diſcipulorum Alexandriam proficiſceretur,

1 *Lib.* VII. *epiſt.* XL. *ad Eulogium Alexandrinum pag.* 888. *edit. Pariſ. ann.* 1705. „ Apoſtolorum principis SEDES in auctoritate convaluit, quæ in tribus locis unius eſt. . . „ Ipſe decoravit ſedem, in quam evangeliſtam diſcipulum miſit. Cum ergo unius, atque „ una ſit ſedes, cui ex auctoritate divina tres nunc epiſcopi præſident, quidquid ego „ de vobis boni audio, hoc mihi imputo &c.

2 *Concil.* VI. *art.* IV. *tom.* III. *pag.* 1118. *edit. Pariſ. Hard. ad an.* 680.

3 *Epiſt. ad Conſt. & Iren. Act.* II. *Syn.* II. *Nic. tom.* IV. *Concilior. edit. Pariſ. Hard. pag.* 159.

4 Vide ſupra *pag.* 274. *not.* 4.

tur, ecclesiam fundaret, in eaque gereret episcopatum; latiore quadam significatione scriptum ab Gregorio est, exstare in ea Ægypti urbe ejusdem Apostoli (1) cathedram; ita quamvis Paulus episcopus Romanus non fuerit, quod tamen & Apostoli, & episcopi dignitate præstiterit, Romæque docuerit, Petrique adjutor in augenda, amplificandaque Romana ecclesia fuerit, atque in hac universi orbis metropoli mortem obierit; sedem una cum Petro habuisse dici aliqua ratione potuit, quam Romani antistites occuparent.

Nicolai primi, qui institutam fuisse Romanam ecclesiam a Petro (2) ac Paulo, pro quibus (3) patribus Romanos Pontifices natos esse filios scribit, non sunt adeo illustria, adeoque perspicua loca, ut nos episcopatum Pauli Romanum confiteri cogant. Scimus enim, eum, qui institutor, vel potius adjutor institutoris alicujus ecclesiæ fuerit, haberi plerumque ecclesiæ ejusdem episcopum non oportere. Quæ res, cum demonstrata paullo ante fuerit, nunc prætermittatur. Neque vero Nicolaus Romanos Pontifices solum; sed etiam Patriarchas Alexandrinos pro Petro, ac Paulo patribus (4) natos esse filios testatur. Quis autem um-

 quam

1 Vide *not.* 1. *pagina* 378. *hujus vol.*

2 *Nicol. I. Pontif. Max.* qui *an.* 858. episcopatu Romano potitus est, *resp. ad Consulta Bulgaror. cap.* XCII. *tom.* V. *Concilior. edit. Hard. Paris. pag.* 381. „ Romanam, *inquit*, „ sanctorum principes Apostolorum Petrus, & Paulus & prædicatione sua instituerunt, & pro „ Christi amore suo proprio sanguine sacraverunt „. Quis autem nostrum umquam negavit aut *prædicasse* Paulum Romæ, aut *sanguinem* pro Christo fudisse? De episcopatu quærimus, non de *prædicatione*, aut *morte*. Alioqui Paulus Hierosolymorum, Antiochiæ, Cæsareæ, Ephesi, Philipporum, Corinthi, omnium denique urbium, in quibus docuit, quæ sane plurimæ sunt, episcopus fuisset; quod falsum est.

3 Confer *epist.* VIII. *ejusd. Pontif ad Michaelem Imperatorem pag.* 162. *seq. tom. eod. Concilior.*

4 *Ibid.* „ Ita privilegia huic sanctæ Ecclesiæ a Christo donata, a synodis non donata, „ sed jam solummodo celebrata, & venerata, per quæ non tam honor, quam onus nobis in„ cubuit, licet ipsum honorem non meritis nostris, sed ordinatione gratiæ Dei per B. Pa„ TRUM, & in B. PETRO sumus adepti, nos cogunt, nosque compellunt omnium habere sol„ licitudinem Ecclesiarum Dei, cui sancto scilicet PETRO additus est SOCIETAS Beatissimi Pauli „ vasis electionis, magistri veritatis, cui jugiter imminebat omnium Ecclesiarum sollicitudo. „ Hi ergo tamquam duo luminaria magna cæli in Ecclesia Romana divinitus constituti totum „ orbem splendore fulgoris sui mirabiliter illustrarunt; & occidens eorum præsentia veluti „ rutilante sole tam per se nitorem dante, quam per discipulos suos, quasi quosdam radios „ lucis

quam majorum fuit, qui Paulum fuisse episcopum Alexandrinorum arbitraretur? Quod si idcirco pro Petro, ac Paulo patribus natos esse filios Alexandrinos antistites putavit, quia, etsi Paulus episcopus non esset Alexandriæ, tamen Marcus episcopus Alexandrinorum discipulus Petri fuit, cujus Petri adjutorem Paulum fuisse constat: pro patribus iisdem natos fuisse Romanos Pontifices filios dicere Nicolaus perinde potuit; propterea quod, tametsi Paulus episcopus Romanæ ecclesiæ non esset, nihilominus adjutor esset, sociusque laborum Petri, cui Petro Romanus episcopatus obtigerat. Nihilo gravius est, quod ex verbis Nicolai concludunt, hæredes scilicet esse potestatis Petri, ac Pauli Romanæ (1) sedis antistites. Nam ut Romanos, ita Alexandrinos ejus potestatis hæredes vocat. Quamobrem latius eorum verborum significatio pateat necesse est, ut quæ in eos etiam cadat, quos episcopo

„ lucis micante, factus est oriens, quippe non postquam mortui sunt, Romam a principibus „ sunt delati, ut Romanæ Ecclesiæ majorem conferrent privilegiorum honorem; sicut apud „ vos non rationabiliter, sed potentialiter actum est, videlicet, ut Ecclesiæ ceteræ patronis „ suis privarentur, & sola Constantinopolis spoliis, & opibus, quas violenter abstulit, di„ taretur; sed Romam in carne venientes, vitæ verbum evangelizantes, ab ea erroris ca„ liginem amoventes, veritatis lumine mentes hominum illustrantes, & in ea uno, eodem„ que die martyrium consummantes, sanctam Romanam ecclesiam roseo cruore suo consecra„ verunt, & hanc non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi exhibentes, „ Deo domino dedicaverunt. Sicque demum Alexandrinam Ecclesiam suam fecerunt, per „ B. scilicet Marcum unius horum filium, ac discipulum. Hæreditas quippe filii in potesta„ te parentis existit, & gloria discipuli ad magistrum sine cunctatione refertur. Fecerat au„ tem Beatissimus Petrus & ecclesiam Antiochenam jam suam ... Per has igitur tres præ„ cipuas Ecclesias omnium Ecclesiarum sollicitudo Beatorum Apostolorum principum Petri, „ ac Pauli procul dubio moderamen expectat. Pro quibus patribus nos divinitus ... nati „ sumus filii „ &c. Ex serie harum Nicolai sententiarum, quis non videat, concludi nihil posse omnino, quod ad episcopatum Romanum Pauli pertineat? Principio Nicolaus Constantinopolitanorum superbiam repressurus, Petrum, ac Paulum, non post mortem translatos, sed ipsos per se vivos Romam venisse, docuisse, martyrioque fuisse perfunctos, patronosque esse Ecclesiæ Romanæ defendit: contra patronorum aliarum ecclesiarum corpora vi fuisse ex locis, in quibus quiescebant, sublata, & Constantinopolim translata narrat. At patronos eos duos Apostolos, Doctores, Martyres Romanorum esse, quis neget? Nulla enim de iis rebus est quæstio. Deinde honorem episcopatus, summique in ecclesia principatus, non a Paulo quidem se, verum a Petro esse consequutum Nicolaus scribit. *Per B. Petrum, & in B. Petro* Cur non item *per B. Paulum, & in B. Paulo*? Nam sociam fuisse Paulum Petri in evangelio nunciando in erudiendis hominibus, inque martyrio perferendo addit; in episcopatu vero, non addit. Duos autem Apostolos, qui in majoribus numerarentur, cur Nicolaus *luminaria magna* non appellasset? De *filiis* denique quod addit, ut Alexandrinorum episcopum Paulum fuisse non efficit, ita ne Romanorum quidem.

1 *Ibid. pag.* 163. „ Hæredes quippe horum effecti, facultatem potestatis, quam a Domi„ no perceperant, & onus sollicitudinis nihilo minus capessere nos oportet „.

ſcopo Paulo numquam fuiſſe gloriatos liquet. Atque ut epiſcopi ſucceſſores dicuntur Apoſtolorum, quamvis eccleſiæ, quas regunt, inſtitutæ non fuerint ab Apoſtolis: ita Alexandrinus, & Romanus, hæredes dici potuerunt Pauli poteſtatis, quem & Apoſtolum fuiſſe, & epiſcopali præditum auctoritate, & ſocium laborum, ac perpeſſionum Petri conſtat, a quo Petro Marcus eſt miſſus evangelium nunciatum Alexandrinis. Contra vero ſæpe, & luculenter Nicolaus Petro, cujus poteſtas in Romanos Præſules permanarit, (1) quique cathedram in principe imperii urbe occupaverit, anteceſſore ſeſe gloriari ſcribit. Quod ſi Paulum non minus fuiſſe epiſcopum Romanum, quam Petrum, putaſſet; neque tam raro Pauli, neque tanta verborum circuitione meminiſſet, ut omnes, ſi rem diligenter conſiderent, hunc non epiſcopum quidem, ſed adjutorem Petri, ſociumque laborum fuiſſe, illuſtraſſeque ſanguine ſuo eccleſiam Romanam plane intelligere, ſi velint, poſſint.

De Hadriano (2) II. qui ſedem nominet Petri, ac Pauli

1 Ubi enim Nicolaus de *regimine* eccleſiæ, quod eſt epiſcopatus, & ſummi pontificatus judicium, diſſerit, unius Petri mentionem facit, omiſſo Paulo. Quare ſtatim, atque hæc, quæ ſunt de Petro ſimul, ac Paulo, dixit; de regimine diſputaturus, eadem in epiſtola *ad Michaelem pag. eadem*: „ Proinde, *inquit*, animadvertendum eſt, quia non Nicæna, non denique „ alia ſynodus quodquam Romanæ Eccleſiæ contulit privilegium, quæ in Petro noverat, eam „ totius jura poteſtatis pleniter meruiſſe, & cunctarum Chriſti ovium regimen accepiſſe, „ ſicut Beatus præſul Bonifacius atteſtatur univerſis epiſcopis per Theſſaliam conſtitutis ſcri„ bens: *inſtitutio univerſalis naſcentis Eccleſiæ de B. Petri ſumſit honore principium, in* „ *quo regimen ejus, & ſumma conſiſtit* „. Confer ejuſdem Pontificis *epiſt.* I. *ad univerſos Catholicos. Ibid.pag.* 119. *Et epiſt.* II. *ad Michaelem Imperatorem pag.* 121. Qua in epiſtola *pag.* 124. loquens de ſucceſſione Romanorum epiſcoporum, eos ſuccedere B. Petro teſtatur, nulla facta mentione Pauli: „ Priſtinam, *inquiens*, ſanctorum Patrum traditionem, quam a „ prædeceſſoribus noſtris beatiſſimis, & orthodoxis Pontificibus, qui poſt B. Petrum in ejus „ Apoſtolica ſede ceſſerunt, nobis obſervandam ſuſcepimus &c „. *Et epiſtola* VI. *ad Photium pag.* 132 *ſeqq. & epiſt.* VII. *ad Michaelem pag.* 137. *ſeqq. & epiſt.* VIII. *pag.* 146. *ſeqq. & epiſt.* 10. *ad eumdem pag.* 204. *ſeqq. & epiſt. ad Bardam Caſarem* XI. *pag.* 122. *ſeq & epiſt.* XIII *ad Ignatium pag.* 224. *& epiſt.* XV. *ad Eudoxiam Auguſtam pag.* 229. *ſeq. & epiſt.* XXVIII. *pag.* 248. *&c.*

2 Hadrianus II. pontificatu potitus eſt an. 868. *Epiſt. ad Baſilium Imperatorem, quæ extat tom.* V. *Concilior. edit. Hard. pag.* 861. „ Et ob amorem, *inquit*, Dei, & pro„ tectorum veſtrorum principum Apoſtolorum honorem, a quorum regimine proficiſcitur, „ manſuetudinis veſtræ auxilia ſentias . . . . quatenus per patronorum veſtrorum interceſſio„ nes, principum videlicet, a quorum ſede remittitur, & quorum principatu pro eccleſia „ veſtra, quæ valde fluctuat, die, ac nocte interpellare per multa curricula non ceſſavit „. Verum Sedis vocabulo Hadrianus non epiſcopatum Pauli Romanum, ſed locum, in quo Paulus evangelium promulgavit, intellexerit neceſſe eſt. Eodem autem ſenſu cathedras, hoc eſt ſedes

ac Pauli, nihil attinet dicere. Quod enim explicatum supra est, cum de Hadriano I. dissererem, nova certe oratione, qua rursum explicetur, non eget.

Eodem autem pertinent, quæ Johannes VIII. (1) de sede

Sedes Apostolorum intellexit Tertullianus *lib. de Præscript. cap.* xxxvi. *pag.* 215. *edition. Veneta an.* 1748. „ Age jam qui voles curiositatem melius exercere in negotio salutis tuæ „ percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsi- „ dent . . . Proxima est tibi Achaja? Habet Corinthum. Si non longe es a Macedonia, ha- „ bes Philippos, habes Thessalonicenses. Si potes in Asiam tendere, habes Ephesum &c „. Quem enim, obsecro, Apostolorum episcopum fuisse aut Corinthiorum, aut Philippensium, aut Thessalonicensium, aut Ephesiorum quisquam dicet? Nam Paulum, qui in his tribus Ecclesiis docuit, Apostolum quidem earum fuisse veteres tradiderant, episcopum vero non item; cum earum ecclesiarum primos episcopos nominantes, Paulum numquam in iis esse numerandum putaverint. Itaque cathedra, & sedes locum, e quo aliquis docere consueverat, interdum significat; interdum etiam episcopatum. Quæ cum ita sint, quid est, quod ex hisce obscuris Pontificum testimoniis quidquam se adversarii perficere arbitrentur posse, demonstrareque Paulum fuisse episcopum Romanum? Ac si Hadriani, aliorumque Pontificum Maximorum, quorum illi auctoritate abuti solent, ea fuisset sententia, ut non minus Paulum, quam Petrum, episcopum fuisse Romanum judicarent, quid caussæ fuit, cur Petrum episcopum Romanæ sedis dicerent, Paulum numquam, ut supra ostensum est, cum agerem de Leone? Cur sedem *Petri* creberrime nominarent, nulla facta Pauli mentione; Pauli vero sedem, non facta mentione Petri, non item? Fit igitur ita, ut, cum illi sedem Petri, Paulique memorent, Petrum judicent fuisse Episcopum Romanorum, Paulum vero, etsi non episcopum, adjutorem tamen Petro laborum, ac propagandæ doctrinæ socium. Ac sedem quidem Petri, non injecta Pauli mentione, fuisse persæpe ab Hadriano Pontifice, de quo agimus, memoratam, tam certum est, ut revocari in controversiam omnino non possit. Vide *ejus epistolam ad Ignatium in Act. Concilii Constantinop. Act.* vii. *pag.* 861. *seqq. suggestionem Concilii ejusd. ad Summum Pontif. ibid. p.* 867. *epist.* xxI. *Hadriani ep. ad Carolum Calvum pag.* 694. *& epist.* xx. *ad Lotharium Regem pag.* 702. *seq.* qua in epistola, ubi reginiinis meminit, unum *Petrum*; ubi vero liminum, Petrum simul, ac Paulum nominat, ut conjicere quisquam possit, eum *Sedis* vocabulo, locum interdum, in quo sancti Apostoli quiescerent, intellexisse. *Et epist.* xv. *pag.* 708. *ad Proceres Regni Lotharii*.

1 Johannes VIII. Pontificatum an. 873. adeptus fuit. Is *ep.* lxxvi. *ad Petrum Comitem*, prædicasse Paulum Romæ, & hujus urbis Ecclesiam consecrasse ait, quam ecclesiam *ep.* clxxxiv. *ad Branimir.* Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli *Ecclesiam* vocat. In sede autem Apostolica *Sanctorum Petri, & Pauli semper auctoritatem vivere*, affirmat *ep.* ccxxiv. At vellem equidem, ut hinc ostendatur Pauli episcopatus Romanus, pernoscere. Quis enim neget s. Venantium suo sanguine Camerinensem Ecclesiam illustrasse, & consecrasse? Quid? an eum quisquam Episcopum fuisse Camertum dicet? Ecclesiam autem Romanam, Ecclesiam sanctorum Petri, & Pauli appellare quid vetat; non constituto Paulo episcopo Romanorum? Quam enim Paulus docuit, quam illustravit, quam denique suo sanguine consecravit, hanc Pauli Ecclesiam, ac Petri appellare fas est. Jam vero si episcopi omnes auctoritate, qua Apostoli gaudebant, se præditos esse statuunt, quorum se esse intelligunt successores; etsi plerique ecclesias occupent, in quibus nemo umquam fuit Apostolorum; quid obstabat, quo minus non Petri modo, sed Pauli etiam auctoritatem in Romana Ecclesia vivere Johannes confiteretur, quam non solum episcopus ipse esset, sed etiam Romæ Paulum fuisse martyrio perfunctum sciret? Verum de Petro Johannes ita quidem statuit, ut statutum fuisse ab Hadriano II. dixi. Vide Johannis ejusdem *epistol.* viii. *ad Felicem & Petrum pag.* 7. *seq. tom.* vi. *p.* i. *Concilior. edit. Hard. Paris. ubi de liminibus* agens, duos *Apostolos*: nos vero de *sede* disserens, unum *Petrum* commemorat. „ Præsertim cum ad limina sit Apostolorum profe- „ ctus

sede Apostolica, in qua beatorum Petri, ac Pauli semper auctoritas vivit, litteris consignavit. Nihilo magis nos movent, quæ adversarii ex epistolis Gregorii VII. (1) semper

„ ctus, sedemque adieris, ubi semper catholicis subvenitur, & ubi plurimi sanctorum in- „ juriam passi, petram, a qua Petrus nomen sortitus, refugium invenerunt „. *Et epist.* XXI. *ad Michaelem regem Bulgarorum pag.* 16. *& ad Petrum Comitem epistol.* XXII. *pag.* 18. *seqq.* ubi: „ Pro hac purissima fide Beatus Petrus Romæ moratus, in hac stabilivit Ecclesiam, „ in Sede Apostolica diutius gubernata, pro hac fide decus mortis assumsit; sicque sanctam „ Romanam Ecclesiam in hac fide fundatam proprio sanguine cum Paulo, qui ab Jerusalem „ usque ad Illyricam regionem scilicet, in qua nunc vos habitatis, evangelio replevit, Do- „ mino Deo consecravit, & dedicavit „. Cur autem *gubernatam* ecclesiam illam a Petro dixit, a Paulo vero, quem tamen nominat, *gubernatam* non dixit, nisi quia Petrum episcopum fuisse putabat Romæ, non Paulum? *Et epist.* XXIII. *p.* 19. *& epist.* XXV. *ad Episcopos & Cleric. Grac. pag.* 22. *& epist.* XXVI. *ad Basilium Imperat. pag.* 23. *& epist.* XXX. *ad Ludovicum Bajoariorum regis filium pag.* 27. *& epist.* XXXII. *ad Carolum regem p.* 29. *& epist.* XLII. *ad Teutrannum pag.* 35. *& epist.* LVI. *ad Episc. Britannia pag.* 41. *& epistola* LXVI. *ad Episcopos in regno Ludovici constitutos pag.* 46. *& epist.* LXVII. *pag.* 46. *ad Vifredum Vecensem & epist.* LXXV. *ad Michaelem Bulgarorum regem pag.* 50. *& epistola* LXXXII. *ad Bramimirum pag.* 54. in qua etsi ecclesiam Romanam ss. Petri, ac Pauli Ecclesiam vocet, tamen statim inquirens, cujus sit Romanus antistes successor in episcopatu, sic habet: „ Et quia Deo favente, quasi dilectus filius sancto Petro, & nobis, qui per divi- „ nam gratiam vicem ejus tenemus &c „. Hæc vero verba Auctor Anonymus Operis *de la Grandeur de l' Eglise &c. lib.* II. *cap.* XII. *pag.* 162. prætermisit. *Et epistol.* LXXXVI. *ad Salonitanos Clericos pag.* 57. *& epist.* LXXXVII. *pag.* 58. *epist.* LXXXVIII. *ad Michaelem Bulgaror. regem pag.* 59. *& epist.* LXXXIX. *ad Tevantum Maranna pag.* 60. *& ep.* XCIII. *ad Basilium, Constantinum, & Alexandrum Imperatores pag.* 63. *&* 64. *& epist.* XCIV. *ad Clericos Constantinopolitanos pag.* 72. *& epist.* XCVI. *ad Constantinopolitanos pag.* 77. *& epist.* CI. *pag.* 80. *& epist.* CVII. *pag.* 85. CIX. *pag.* 88. CXXIII. *pag.* 98. CXXIX. *p.* 102. CXXXI. *pag.* 103.

1 Ab Johanne VIII. Anonymus ad Nicolaum II. indeque ad Gregorium VII. descendit, missis Marino I. Papa, qui anno 883., Stephano IV., qui anno 885., aliisque, qui ad 1058. ecclesiam rexerunt. Confer epistolam Marini ad Danielem Abbatem *tom. eodem Concilior pag.* 363. Stephani V. *epist.* I. *ad Basilium Imperatorem pag.* 365. *seq. &* II. *ad Episc. Orient. pag.* 372. Iohannis IX. qui anno 901. accessit ad christianæ reipublicæ gubernacula *epist. ad Heriveum Archiep. Remensem pag.* 469. *& epist.* III. *ad Clerum & Populum Lingonensem pag.* 479. Benedicti IV. qui anno 905. Pontificatum auspicatus est *epist.* I. *ad Galliar. Episcopos pag.* 493. Leonis VII. qui anno 936. regere ecclesiam cœpit *epist.* III. *ad Gallos, & Germ. pag.* 568. Agapeti II. qui anno 946. *epist. ad Gerardum Laureacensem Arch. pag.* 599. Iohannis Papæ XIII. qui anno 966. *epist.* I. *ad Episcopos Citerioris Britannia pag.* 659. Benedicti VI. qui anno 973. *epist. ad Fridericum Salisbur. Arch. pag.* 689. & Benedicti VII. qui anno 974. *epist. ad Gallos & Germ. ibid. pag.* 699. Iohannis XV. qui anno 985. *epist.* I. *ad omnes Fideles pag.* 713. Gregorii V. qui anno 996. *epist.* II. *ad Gerbert. & epist.* III. *ad Mon. s. Ambrosii. pag.* 740. *seq.* Silvestri II. qui anno 999. *epist. ad Arnulphum* II. *pag.* 760. Benedicti VIII. qui anno 1012. *epist. ad Episcop. Burgund. pag.* 796. Leonis IX. qui anno 1049. *epist.* I. *ad Michaelem Cerular. c.* I. *seq. pag.* 929. *& seqq. & epist.* V. *ad Petrum pag.* 952. *& seq.* Victoris II. qui anno 1055. *epist ad Humb. pag.* 1038. *seq.* Stephani IX. qui anno 1057. *epist.* II. *ad Panduiphum Marsic. episc. pag.* 1052. Nicolai II. *ad Gervas. Rem. Archiep. epist.* III. *pag.* 1055. Alexandri II. qui anno 1061. *epist.* XL. *ad Oldricum pag.* 1106. & denique Gregorii VII. qui anno 1073. *lib.* I. *epist.* X. *pag.* 1212. *epist.* IX. *pag.* 1206. Jusjurandum fidelitatis *eidem* Gregorio

per Petrum, ac Paulum auctoritatem suscepisse ajentis, adversarii colligi arbitrantur posse. Quid enim impediebat, quo minus Gregorius non per Petrum modo, sed etiam per Paulum auctoritatem sese accepisse diceret, cum omnes episcopi per Apostolos in se ipsos auctoritatem manasse affirment, certumque sit, Paulum Apostolum episcopali charactere præditum sanguinem Romæ fudisse, ecclesiamque Romanam illustrasse?

Idipsum est de Paschale II. (1) de Alexandro III. (2) de Inno-

gorio a Richardo factum ibid. pag. 1213. *& epist.* LXIII. *pag.* 1243. *& epistol.* LXVIII. *pag.* 1246. *& epist.* LXXXII. *pag.* 1253. *& lib.* VI. *epist.* XXXI. *pag.* 1285. *& epist.* LXXIV. *pag.* 1319. *seq. & lib.* VIII. *epist.* XCI. *pag.* 1469. *seqq. & ep.* III. *lib.* IX. *pag.* 1481. ubi vicarium se, hoc est successorem B. Petri, non memorato Paulo, vocat, cum numquam se Pauli appellet aut vicarium, aut successorem. *Et Ep.* XVIII. *pag.* 1492 quo loco S. Petrum ab Antiochenæ ecclesiæ episcopatu sese ad Romanum transtulisse scribit, quum Paulum episcopum Romanum fuisse nusquam dixerit. Quod autem auctoritate SS. Petri, & Pauli, & sese per eos quædam egisse aliquando credat, quodque adversarii nobis opponunt, non efficit Paulum fuisse episcopum Romanum, antecessoremque Gregorii. Quis enim S. Ambrosium aut episcopum fuisse Romæ, aut antecessorem legatorum Papæ credat, ut legati auctoritate se Ambrosii agere affirment? Atqui an. 1067. Alexandro II. Pontifice, in iis Constitutionibus, quas Mediolanensibus legati Sedis Apostolicæ præscripserunt, ut est *tom.* VI. *Concil. pag.* 1. *edit. Paris. Hard. pag.* 1083. „ Apostolica, *inquiunt*, auctoritate fulti ex parte Omnipo- „ tentis Dei, & Apostolorum principis Petri, gloriosique confessoris Christi Ambrosii fra- „ tuentes præcipimus &c. „. Quid umquam juris in Romana ecclesia Ambrosio fuit, ut sedis Apostolicæ auctoritate fulti, Petrum cum Ambrosio conjungerent? At Ambrosius Antistes fuit Mediolanensium. Fateor. Verum quid erat, quod ab sedis Apostolicæ legatis, qui Petri agerent auctoritate, nominaretur? Quod si sedis Apostolicæ legatis fas fuit post Petrum Ambrosii mentionem facere, quamvis is episcopus Romanus non fuerit, quod in ea urbe essent, in qua Ambrosius episcopatum gesserat: cur Gregorio, aliisque Pontificibus fas non fuisse Anonymus censet, post Petri auctoritatem, Pauli item auctoritatem commemorare, qui Paulus, etsi episcopus Romanus non fuerit, Romæ tamen Petro socius laborum, martyriique fuisset? Iam de sede, seu throno, & cathedra BB. Petri, & Pauli, quoniam dictum est *not.* 2. *p.* 381. *seq.*, nihil est caussæ, cur rursum dicam.

1 Eodem recidunt, quæ adversarii ex Paschalis II. qui anno 1099. episcopatu Romano potitus est, *epist.* V. *ad Archiep. Polon. tom.* VI. *Concil. part.* II. *pag.* 1769. *seq & ex epist.* IX. *ad Henricum Angliæ regem* repetunt. At vellem mihi ullum indicarent ex epistolis Paschalis Secundi locum, ex quo Pauli successores Romanos esse Pontifices intelligatur. Contra ille *epist.* LXXXII. *pag.* 1833. sic habet: „ Per Apostoli Petri discipulum, & successo- „ rem Anacletum &c „. Confer ejusdem *epist.* XC. *pag.* 1830. Quod si nonnumquam Petri, Paulique vicarios Romanos Pontifices vocat, Pauli certe sejunctim vicarios numquam vocat, cum tamen vocet sejunctim Petri successores. Quæ res argumento est, idcirco tunc Petri, ac Pauli simul Paschalem meminisse, quia Petrum revera episcopum Romanum, Paulum autem non episcopum quidem, sed adjutorem in instituenda, amplificandaque ecclesia Romana fuisse constat. Alioqui ut Petri sejunctim persæpe, ita etiam Pauli sejunctim aliquando saltem fecisset mentionem. Consule Paschalis *epist.* CIII. *pag.* 1851.

2 Alex. III. qui an. 1159. Pontificatum adeptus fuit, *epist.* XIX. *ad Archiep. Upsal.* Apostolorum cathedræ sese præsidere scribit. *Append. epist. tom.* VI. *Conc. Part.* II. *pag.* 1439.

Verum

Innocentio (1) item III. de Nicolao III. (2) de Martino V. (3) de Pio II. (4) de Paulo II. (5) de Julio II. (6) de Leone X. (7) de Paulo denique III. (8), quos suæ opinionis testes adversarii appellant, sentiendum. Nam hi etsi aliquando Petri simul, ac Pauli meminerint, numquam tamen episcopatu Romano utrumque fuisse potitum constituerunt. Immo vero, cum episcopi vocabulo quandoque indicarunt (9) Petrum, tum ubi amborum fecerunt mentionem, *Apostolorum* eos vocarunt nomine, quæ quidem illis appellatio communis erat; *episcoporum* autem *Romanorum* numquam.

Qua vero confidentia ab antistitibus Romanis petere se adversarii præsidium arbitrantur posse, cum tot esse catalogos episcoporum ejusdem ecclesiæ non a Patribus solum, qui disjuncti ab urbe magnis locorum intervallis fuissent; verum etiam ab iis, qui Romæ floruissent, inspectantibus, probantibusque Pontificibus Maximis, perscriptos constet, in quibus quidem catalogis priorem semper locum Petrus occupet, Paulus contra omnino nullum? Atque ut mit-

Verum hoc si efficeret, Paulum fuisse episcopum Romanum; omnes Apostoli, Alexandri judicio, episcopi Romani fuissent. De omnibus enim Apostolis loquitur.

1 Innoc. III. ann. 1198. creatus Pontifex, *Petrum, & Paulum Romanam Ecclesiam spiritualiter fundasse* testatur. Id vero non evincit, Paulum fuisse ejus urbis episcopum, Alioqui Corinthi etiam fuisset.

2 Nicolaus III. an. 1277. Pontifex dictus, VI. *Decret. tit.* VI. *de Electione, & Electi Potestate*, etsi Paulum, ac Petrum patres, & pastores Romanorum vocarit, mox tamen quid de Petro sentiret indicans, *sacram* hujus sedem commemoravit, nulla facta Pauli mentione.

3 Martinus V. an. 1417. Pontificatu potitus est. In *Const.* IV. a Petro & Paulo fidei Orthodoxæ cardines sui sanguinis aspersione inundatos, scribit. Id vero ad episcopatum Pauli Romanum constituendum non pertinet.

4 Pius II. an. 1458. creatus Pontifex fuit: ac *Bulla* II. Beati Petri, & Pauli, suamque auctoritatem commemoravit. Id ut sit intelligendum, superioribus adnotationibus demonstratum est.

5 Paulus II. an. 1464. dictus est Pontifex. Is Romanam ecclesiam a duobus Apostolis exordium sumsisse testatus est *in Bulla ann.* 1470 *de Indict. Jubil.* At hæc episcopatum Romanum Pauli non ostendunt. Vide superiores adnotationes.

6 Julius II. an. 1503. ad Petri sedem evectus fuit, atque in *Bulla Indict. Concil. Later.* auctoritate se fungi Petri, & Pauli Apostolorum scripsit. Verum hæc nobis negotium exhibere non possunt, quæ jam supra, ut sint intelligenda, explicavimus.

7 Eadem sunt Leonis X. qui an. 1513. pontificatu potitus est, *in Bulla contra Lutherum* an. 1520. edita, verba.

8 Eodem spectant, quæ Paulus III. Pontifex Max. *Indict. Concil. Tridentin. an.* 1542. scripsit.

9 Id equidem ostendam eo in loco, in quo agam de *Episcopatu Romano Petri*.

mittam de auctore carminum adversus Marcionem (1), de Optato (2), de Augustino dicere (3), quibus profecto notiores *traditiones* ecclesiæ Romanæ erant, quam aliis, qui longius ab Italia abfuissent; quis in catalogo Liberiano (4), quem ante Liberium Pontificem incoeptum, Liberii ejusdem ætate perfectum fuisse ferunt; quis in Leoniano (5) Basilicæ sancti Pauli; quis in tot aliis, quos a Schelestratio (6), a Bollandianis (7), a Blanchiniis (8), a Muratorio (9), a Garampio (10), ab ceteris (11) horum monumentorum collectoribus editos fuisse videmus; quis, inquam, episcopum *Paulum*, qui cum

1 *Lib. III. Carminum contra Marcionem pag. 635. edition. opp. Tertullian. Veneta ann.* 1748.

„ Hæc Cathedra, Petrus qua sederat ipse, locatam
„ Maxima Roma Linum, primum considere jussit.
„ Hujus Anacletus successor sorte locatus &c.

Et paullo post,

„ Constabat pietate vigens Ecclesia Romæ
„ Composita a Petro, cujus successor & ipse.
„ Jamque loco nono Cathedram suscepit Hyginus
„ Post hunc deinde Pius, Hermas cui germine frater
„ Angelicus pastor.

2 Optatus *lib. II. Adv. Parmen. cap. III. pag. 31. edit. Antuerp. ann.* 1702. „ Ergo „ Cathedram unicam, quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus, cui successit Linus, Lino successit Clemens, Clementi Anacletus &c.

3 S. Aug. *epist. LIII. al. CLXV. ad Generosum pag. 91. tom. II. opp. edit. Antuerp. an.* 1700. „ Si ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius, & „ vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius ecclesiæ figuram gerenti dominus ait: „ *super hanc petram &c.* Petro enim successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus &c.

4 Editus hic catalogus est ab Ægidio Bucherio Soc. Jesu *Comment. in Canon. Paschal. Victor. pag. 269. edit. Antuerp. an.* 1634. Confer Henschenium *tom. 1. Act. ss. Mensis Aprilis Bollandianor. pag. IV. seqq. edit. Antuerp.* & Franciscum Blanchinum *tom. II. Anastas. Bibl. de Vit. Rom. Pontif. Proleg. opusc. 1. pag. VII. edit. Rom. an.* 1723. *& Dissertat. Em. a Schelestr. ibid. cap. II. pag. XXIX. seqq.*

5 De Picturis Vetustis in Basilica *s. Pauli via Hostiensi* agit Blanchinus *ibid. p.* LXXXVII. *seqq.* In his primo loco est Petri imago, secundo Lini, tertio Cleti &c.

6 Confer Catalogos Romanor. Pontificum a Schelestratio editos *tom. 1. Antiquit. Eccl. edit. Rom. an.* 1692. *pag.* 811. 625. 616. 633. 644. 650.

7 Adamus Papebrochius *Propyl. ad Acta ss. Mens. Maij Bollandianarum edit. Antuerp. pag. 11. seqq.*

8 Franciscus Blanchinus *pag.* VII. *seqq. tom.* II. Anastas. & Josephus Blanchinus Presbyter Oratorii Rom. vir clarissimus, atque optimus, ac mihi, quæ illius est singularis humanitas, amicissimus, *tom. IV. Anastas. edit. Rom. an.* 1715. *opusc. 1. pag.* 1.

9 *Tom. III. P. 1. & II. Scriptor. Rer. Italicar. edit. Mediol. pag. 1. seqq.*

10 Confer Josephi Garampi Tabularii Vaticani præfecti, & Basilicæ Vaticanæ Canonici doctissimi Juvenis *Dissert. de Nummo Benedicti III. pag. 161. edit. Rom. an.* 1748.

11 Vide Johann. Mabillonii *Analect. Vet. pag. 218. edit. an. 1723. & de re Dipl. lib. V. tab. VIII. n. 3. pag. 350. edit. an.* 1709. Sed omnes numerare longum esset.

cum Petro *episcopatu Romano* potitus esset, commemorari animadvertit? Quod si Romanorum ea erat, quam Anonymi principatus Pauli defensores, quam Petrus de Marca, quam Quesnellus, aliique nonnulli volunt, opinio; quemadmodum prætermissus in catalogis semper Paulus fuisset, facta unius tantummodo mentione Petri? An Romani præsules, si contra sensissent, hanc tantam, tamque insignem injuriam Paulo fecissent, ut e tabulis suæ ecclesiæ episcoporum virum maximum, atque sanctissimum, quem omnium ecclesiarum sollicitudo tenuisset, excludi perpetuo paterentur? Credant id quidem, qui rebus novis studendum censent; ego enim inducere animum, ut credam, nullo modo possum.

Descendo ad Patres. Nego venisse umquam in mentem Ignatio (1), ut Paulum episcopum fuisse Romanum existimaret. Doctos namque Romanos a Paulo fuisse scribit, episcopo autem Paulo usos, non item.

Similia horum sunt, quæ Irenæus (2) contra hæreticos in tertio libro disputat. Institutam enim, fundatamque ecclesiam Romanam a Petro, ac Paulo, episcopatumque ab iisdem traditum Lino fuisse (3) confirmat interdum; Paulum autem episcopatu Romæ potitum, numqaum.

 At is

1 Ignatius *Epist. ad Rom. c. iv. pag.* 205. *Tom. II. Apost. PP. edit. Lond. an.* 1646. hæc habet: „ *Non ut Petrus & Paulus præcipio vobis* „. Sed hæc ad rem profecto non pertinent.

2 S. Irenæus *lib.* III *c.* I. *pag.* 174. *edit. Veneta an.* 1734. „ Petrum, & Paulum Romæ evangelizasse, & fundasse ecclesiam „ *cap.* III. *pag.* 176. „ Romanam fundasse, et constituisse Ecclesiam „ scribit: quæ etsi vera sunt, Pauli tamen episcopatum Romanum non evincunt.

3 Sanctus Irenæus *lib.* III. *cap.* III. *contra Hæres. pag.* 176. *edit. Veneta an.* 1734. „ Et „ habemus annumerare eos, qui AB APOSTOLIS INSTITUTI SUNT EPISCOPI in ecclesiis, „ & successores eorum usque ad nos, qui nihil tale docuerunt .... quale (*ab hæreticis*) de„ liratur. Etenim si recondita mysteria scissent Apostoli, quæ seorsim, & latenter ab reli„ quis perfectos docebant, his vel maxime traderent ea, quibus etiam IPSAS ECCLESIAS „ COMMITTEBANT. Valde enim perfectos, & irreprehensibiles in omnibus eos volebant „ esse, QUOS ET SUCCESSORES relinquebant, suum ipsorum locum magisterii tradentes, qui„ bus emendate agentibus fieret magna utilitas, lapsis autem summa calamitas. Sed quoniam „ valde longum est in hoc tali volumine omnium ecclesiarum enumerare SUCCESSIONES [*vi„den' ut omnes episcopos successores ab Apostolis relictos, horumque successiones numerare „ se posse scribat, etsi Apostoli non omnium fuerint episcopi ecclesiarum, quibus episcopos „ præfecerunt?*] maximæ, & antiquissimæ, & omnibus cognitæ, a gloriosissimis duobus „ Apostolis Petro, & Paulo Romæ fundatæ, & constitutæ ecclesiæ eam, quam habet ab Apo„ stolis

At is rectam Romanam ecclesiam ut a Petro, ita etiam a Paulo fuisse narrat. Equidem *τὸ οἰκοδομήσαντες* (1) græcum, quo Irenæus, & *τὸ instruentes* latinum, quo vetus Irenæi interpres est usus (quodque *ædificationem*, *constitutionemque* ecclesiæ, non *administrationem*, *gubernationemque* significat) ab adversariis *ayant reglè* versum in vernaculam linguam Gallorum nollem. Discrepat enim ab *ædificatione gubernatio* episcopatus, cum eos persæpe ecclesiarum, quas *fundassent*, *constituissentque*, episcopos non fuisse intelligamus.

Sed urgent illi quidem, atque Irenæum, qui post Anacletum *tertio loco* (2) *ab Apostolis episcopatum sortitum fuisse Clementem* scripsit, numquam hæc fuisse scripturum pugnant, nisi Petrum, ac Paulum Romanum episcopatum obtinuisse putasset.

Ego

„ stolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem per successiones episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo modo .... præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim ecclesiam propter potiorem principalitatem „ necesse est omnem convenire ecclesiam, hoc est eos, qui sunt undique fideles, in qua semper ab his, qui sunt undique, conservata est ea, quæ est ab Apostolis traditio. „ Adjungit mox Irenæus, ut est apud Eusebium *lib. v. Hist. Eccl. cap* vi. *pag.* 187. *Edit. Taurin an* 1746. „ θεμελιώσαντες οὖν, καὶ οἰκοδομήσαντες, *fundantes igitur, & ædificantes* Beati Apostoli Ecclesiam, Λίνῳ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργίαν ἐνεχείρισαν *episcopatus ministerium tradiderunt* .... „ succedit autem ei Anacletus, μετὰ τοῦτον δὲ τρίτῳ „ τόπῳ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐπισκοπὴν κληροῦται Κλήμης *post hunc autem tertio ab* „ *Apostolis loco episcopatum sortitur Clemens* „. Scilicet tertium ab Apostolis episcopum Clementem dicit, ne utrumque Apostolorum episcopum Romanum fuisse docere videatur. Nam si Paulum, ac Petrum simul episcopos fuisse, unumque caput constituisse putasset, jam non tertium appellasset ab Apostolis Clementem episcopum, sed quartum episcopum Romanum dixisset. Cum autem de duobus Apostolis Irenæus ageret, horumque unum episcopum Romanum non fuisse sciret, ne quis utrumque ab eo episcopum fuisse dictum existimaret, ea est usus circuitione verborum, tertiumque ab Apostolis, hoc est ab eo qui constitutus est ab Apostolis, episcopum fuisse Clementem scripsit, quia indicarit episcopatu ne potiti Apostoli, nec ne fuerint. Pergit porro Irenæus: „ Huic autem Clementi succedit Evaristus, & Evaristo Alexander, ac deinceps ἕκτος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων *sextus ab Apostolis* constitutus „ est Sixtus, & ab hoc Telesphorus ...... ac deinceps Hyginus, post Pius, post quem „ Anicetus. Quum autem successisset Aniceto Soter, nunc duodecimo loco episcopatum ab „ Apostolis habet Eleutherius. Hac ordinatione, & successione, ea quæ est ab Apostolis in „ ecclesia traditio, & veritatis præconatio pervenit usque ad nos. Et est plenissima hæc „ ostensio, unam & eandem vivificatricem fidem esse, quæ in ecclesia ab Apostolis usque „ nunc sit conservata, & tradita in veritate. Et Polycarpus autem non solum ab Apostolis „ edoctus .... sed etiam ἀπὸ ἀποστόλων κατασταθεὶς *ab Apostolis constitutus* in Asia in ea, „ quæ est Smyrnis ecclesia, episcopus, quem & nos vidimus in prima nostra ætate .... hæc „ docuit .... Testimonium his perhibent, quæ sunt in Asia ecclesiæ omnes; & qui usque „ adhuc successerunt Polycarpo. „

1 Confer adnotationem superiorem.

2 Vide modo descriptum Irenæi locum.

Ego vero his argumentis moveri eorum existimo posse neminem, qui sciant, quæ caussæ Irenæum, hæc ut scriberet, impulissent. Ille enim hæreticos repressurus, non qui Apostoli episcopatum Romanum tenuerint, sed qui episcopi ecclesiis ab Apostolis præfecti fuerint, quique episcopis iisdem successerint, ostendere (1) constituerat. Cum autem Linum Romanorum a Petro, ejusque adjutore Paulo; Polycarpum vero ab Johanne Smyrnæorum episcopum fuisse creatum cognosset, omissa mentione episcopatus Apostolorum, quæ ad rem, de qua agebatur, non pertinebat, sic statuit: iis (2) christianos episcopis conjunctos esse, assentirique oportere, quos episcopos constitutos ab Apostolis fuisse, aut iis, qui constituti ab Apostolis fuerant, successisse exploratum esset. In his esse Romanos episcopos, qui Lino creato ab Apostolis succedunt, & quorum tertius ab *Apostolis*, scilicet ab eo, qui constitutus est ab Apostolis (3), fuit Clemens. Addi præterea Polycarpum posse, qui cum datus ab Johanne Smyrnensibus antistes fuisset, successor (4) dicebatur Apostolorum, non quod Johannes Smyrnæ episcopus fuisset, sed quod inter episcopos, qui certe omnes successores Apostolorum & sunt, & habentur, ii præsertim successorum appellari solerent nomine, quos Apostolorum quispiam uni alicui ecclesiæ præfecisset. Quum igitur Irenæus nihil usquam, quod ad episcopatum Apostolorum spectaret, quæsierit; quid est, quod adversarii illius verbis constitui Pauli episcopatum Romanum putent? Concludi enim ex alicujus sententiis quidquam, quod ille ne-

que

1 Consule eundem Irenæi locum. Idem *lib.* IV. *cap.* XXVI. *num.* 2. *pag.* 262. „ Quapropter eis, qui in ecclesia sunt, presbyteris obaudire oportet, his qui successionem „ habent ab Apostolis, sicut ostendimus, qui cum episcopatus successione charisma veritatis certum secundum placitum Patris acceperunt . . . . . Ab omnibus (*malis*) absistere „ oportet, adhærere vero his, qui & Apostolorum, sicut prædiximus, doctrinam custodiunt &c. „ & *pag.* 263. „ Apud quos est ea, quæ est ab Apostolis, ecclesiæ successio, & „ id quod est sanum, & irreprobabilis conversationis &c. „ Vides, *ut ab Apostolis* Petro, & Paulo successionem repetat episcoporum Romanorum, Polycarpi vero ab Apostolis, hoc est ab Johanne, cujus auditor fuit?

2 Romanis episcopis imprimis, inde Polycarpi, aliorumque Antistitum, qui ab Apostolis instituti fuissent, successoribus, ut ex locis Irenæi modo descriptis plane liquet.

3 Sic enim intelligit τὸ *ab Apostolis* Irenæus, ut ex loco modo descripto cognosci potest.

4 Confer modo descripta Irenæi testimonia.

que indicarit, neque indicare statuerit, existimare qui possumus? Quod si pergant, ac Paulum episcopum Romanum fuisse defendant, propterea quod Irenæus tertium ab Apostolis fuisse Clementem dixerit; fateantur item necesse est, Johannem Smyrnensis ecclesiæ episcopatum obtinuisse, quod Polycarpus ab eodem vocetur successor Apostolorum. Jam vero, quum id totum, quod est de Johanne, vehementer negent, quem demum futurum judicant, qui dandum ipsis esse, quod de Paulo decernunt, arbitretur?

Quid ergo? dicet quispiam. An tu Petrum episcopum fuisse Romanorum inficiare?

Minime vero. Nam qui Irenæum episcopatus Romani Petri meminisse negat, is continuo Petrum fuisse episcopum Romanum non negat. Neque enim veteres omnes rerum, quæ ad ecclesiæ status, religionemque christianam pertinent, omnium meminerunt. Quod autem Irenæus tacuit, hoc alii permulti, quod mox ostendam, non memorarunt modo, sed etiam demonstrarunt. Ac de Irenæo satis dictum esto.

Venio ad Tertullianum. Concedam Petrum, ac Paulum ab eo fuisse habitos Romanæ ecclesiæ *fundatores*. Verum (1), quid hinc sequatur, quod Paulum episcopum Romanorum constituat, nullo modo prorsus intelligo. Qui enim contra nos disputant, quum aliquarum saltem, quas fundavit, ecclesiarum Paulum episcopum fuisse negent; vereor, ut ex *institutore, fundatoreque* Romanæ (2) ecclesiæ Paulo argumentando descendere ad episcopatum Pauli Romanum

1 Hæc afferunt, ut a Paulo, Tertulliani judicio, *fundatam* fuisse ecclesiam Romanam ostendant, ex Apologetico *cap.* xxi. *pag.* 78. *Append. Edit. Venetæ an* 1748. „ Discipuli quoque diffusi per orbem ex præcepto magistri Dei paruerunt, qui & ipsi a Judæis insequentibus multa perpessi, utique pro fiducia veritatis libenter, Romæ postremo per Neronis sævitiam sanguinem christianum seminaverunt.

2 *Lib.* iv. *contra Marcionem cap.* v. *pag.* 415. „ In summa, si constat id verius, quod prius, id prius, quod & ab initio, quod ab Apostolis, pariter utique constabit, id esse ab Apostolis traditum, quod apud ecclesias Apostolorum fuerit sacrosanctum. Videamus quod lac a Paulo Corinthii hauserint, ad quam regulam Galatæ sint recorrecti, quid legant Philippenses, Thessalonicenses, Ephesii, quid etiam Romani de proximo sonent, quibus Evangelium & Petrus, & Paulus sanguine quoque suo signatum reliquerunt. Habemus & Johannis alumnas ecclesias. Nam etsi Apocalypsin ejus Marcion respuit, ordo tamen episcoporum ad originem recensus in JOANNEM stabit auctorem.

num ſtatuendum poſſint. Eſt autem levius, quod concludunt ex quarti libri adverſus Marcionem loco, in quo fit mentio earum, quæ Apoſtolorum eccleſiæ dicebantur. Nam etſi Pauli eſſe Romanam eccleſiam dixiſſet Tertullianus, cum eam non magis illius propriam, niſi ob fuſum ibidem ſanguinem, quam Corinthiam eſſe oſtenderit, nihil profecto, quod epiſcopatum Pauli Romanum evincat, dixiſſet. Nemo enim eſt veterum, qui Paulum epiſcopum fuiſſe tradat Corinthiorum, aut Johann. *alumnarum eccleſiarum, in quibus ille, ordinem epiſcoporum ſtare in Iohanne auctore*, ſcribit. In eo autem, qui eſt de Præſcriptionibus inſcriptus, libro quid eſt, quod epiſcopatu Romano fuiſſe Paulum potitum efficiat? De Cathedris enim Apoſtolorum, quod dicit, cum quorſum evadat, demonſtratum ſit, omittendum exiſtimo, ne actum agam. Quod vero addit (1): *habere nos Romam unde auctoritas præſto eſt; ſtatu* nempe *felicem eccleſiam, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt*, docuiſſe Petrum, ac Paulum Romæ, civeſque inſtituiſſe, atque in urbe functos vita fuiſſe demonſtrat; epiſcopatum vero ejus eccleſiæ Paulum obtinuiſſe, tantum abeſt, ut demonſtret, ut ne leviter quidem indicare videatur. Eſt autem perridiculum, quod adverſarii jactitant, omnibus rebus Paulum Petro fuiſſe, Tertulliani ſententia, parem, propterea quod is auctor eodem in libro ſcripſerit:

1 Tertullianus *lib. de Præſcr. cap.* xx. *pag.* 208. „ Apoſtoli in orbem profecti eamdem „ doctrinam ejuſdem fidei nationibus promulgaverunt, & proinde Eccleſias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei, & ſemina doctrinæ ceteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt. *Cap.* xxi. Communicamus cum Eccleſiis Apoſtolicis. *Et cap.* xxxii. „ Edant ergo (hæretici) origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit auctorem, & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt, ſicut „ Smyrnæorum Eccleſia Polycarpum ab Iohanne conlocatum refert, ſicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum itidem, perinde utique & ceteræ exhibent, quos ab Apoſtolis „ in epiſcopatu conſtitutos Apoſtolici ſeminis traduces habeant „. *Et cap.* xxxvi. *pag.* 215. „ Age jam qui voles curioſitatem melius exercere in negotio ſalutis tuæ. Percurre Eccleſias Apoſtolicas, apud quas ipſæ adhuc cathedræ Apoſtolorum ſuis locis præſident, apud „ quas ipſe authenticæ litteræ eorum recitantur ſonantes vocem, & repræſentantes faciem „ uniuſcujuſque. Proxima eſt tibi Achaja? Habes Corinthum. Si non longe es a Macedonia, habes Philippos, habes Theſſalonicenſes. Si potes in Aſiam tendere, habes Epheſum. „ Si autem Italiæ adjaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt. Iſta „ quam felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli ſuo ſanguine profuderunt. Ubi Petrus „ paſſioni Dominicæ adæquatur, ubi Paulus Iohannis exitu coronatur; ubi Apoſtolus Iohannes poſteaquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.

rit: *Bene quod Petrus Paulo & in martyrio adæquatur* (1). Scilicet hoc restat, ut Christo faciant æqualem Petrum, quod dictum a Tertulliano fuerit, *Petrum fuisse passioni dominicæ adæquatum* (2). Sed hæc alias.

Miror deinde quid sit, quod subsidium adversarii ex Dionysii Corinthii epistola ad Romanos quærant. Nam ut prætercam, quod extremo illum seculo tertio decessisse, ajunt, etsi est id quidem falsissimum, cum eum extremo fere secundo seculo liqueat postremum clausisse diem; quid scriptum ab illo est, quod communem, ac pervulgatam de Petri unius episcopatu Romano non dicam evertere, sed debilitare possit sententiam? Qui enim plantatam a Petro, Pauloque ut Romanorum, ita Corinthiorum ecclesiam fuisse narrat; is, si nihil præterea adjungat, Paulum certe episcopatu fuisse Romano potitum, neque statuit, neque negat. Dionysius vero quid tandem habet, nisi Corinthiorum, Romanorumque ecclesias plantatas (3) a Petro, ac Paulo fuisse, qui cum utramque doctrina Christi instituissent, Romæ denique martyrio perfuncti fuerint? Ac si consequens ex iis Dionysii locis non est, Corinthi episcopum fuisse Paulum, quod adversarii facile concedunt (4), quemadmodum ex iisdem ipsis concludi poterit, fuisse illum episcopum Romanorum? At *capita*, *principesque* Petrus, Paulusque Romæ esse non poterant, nisi una episcopatum illius ecclesiæ obtinuissent. Nego caput utrumque Apostolum, aut principem fuisse ab Dionysio appellatum. Non enim qui *fundator* ecclesiæ alicujus est, is caput illius est, princepsque etiam habendus. Nisi forte adversarii caput, ac principem, Pauloque auctoritate parem Barnabam fuisse

1 *De Præscript. cap.* XXIV. *pag.* 210. Id nobis objicit Auctor *operis de la Grandeur de l'Eglise &c. lib.* III. *cap.* IV. *pag.* 255.

2 Tertull. *ibid. cap.* XXXVI.

3 Dionysius Corinthius *Ep. ad Rom.* apud Eusebium *lib.* II. *Hist. Eccl. cap.* XXV. *pag.* 76. *Edit. Taurin.* ,, Ita & vos, *inquit*, tanta admonitione vestra τὴν ἀπὸ Πέτρυ, ἠ Παύλυ ,, φυτείαν γενηθεῖσαν Ῥωμαίων τε, ἠ Κορινθίων *plantationem a Petro & Paulo factam Ro*,, *manorum, & Corinthiorum* simul commiscuistis. Ambo enim illi in urbem nostram Co,, rinthum, ingressi, sparso evangelii doctrinæ semine nos instituerunt, & in Italiam ,, simul profecti cum vos similiter instituissent, eodem tempore martyrium pertulerunt.

4 Auctor Operis *De la Grandeur de l'Eglise &c lib.* III. *cap.* V. *pag.* 258.

fuisse velint, quod una cum Paulo *fundasse* aliquot ecclesias dicatur. Qua re nihil fingi potest obtusius? Quid? si Dionysius non *fundatorem* Paulum, sed *plantatorem* vocet Corinthiae, Romanæque ecclesiarum? Quod equidem non eo dico, quo Petrum, ac Paulum *fundasse* utramque ecclesiam negem, sed quo iis ex verbis concludi ab se quidpiam adversarii putent posse, quæ verba nusquam usurparint ii, quorum testimoniis abutuntur.

Nihilo plus agunt auctoritate Caii. Nam is ecclesiæ Romanæ Presbyter (qui initio seculi III. floruit, ac Proclum hæreticum de grege Cataphrygarum exagitavit) constitutam a Petro, ac Paulo fuisse Romanam ecclesiam scribit (1), Paulum episcopum fuisse Romanorum non scribit. Quod si Paulus omnium ecclesiarum, quas aut solus, aut cum Barnaba (2), aliisve constituit, antistes fuisset, sexcentos episcopatus obtinuisset. Id cum absurdum est, tum etiam efficit, ut ex fundatione Romanæ ecclesiæ non sit episcopatus Pauli Romanus consequens. Quum ergo nihil *traditio* majorum ferat, quod episcopatum Pauli Romanum evincere posse videatur; nihilque sit a theologo affirmandum, quod non sit ex scripturis, *traditioneve* majorum profectum, quis umquam statuet fuisse aliquando Paulum episcopum Romanorum? Cumque demonstratum fuerit, *traditionem* & bene constitutam, & veterem Romanorum id poscere (3) ut sit unus tantum episcopus in quaque ecclesia, quæ certe *traditio* haud invaluisset, si vivis Apostolis duo episcopi Romæ fuissent; Petri episcopatu Romano concesso, qui demum quisquam simul episcopatum Pauli Romanum concedendum putet?

Atque nihil *traditione* majorum contineri dixi, quod indicet episcopatum Romæ Paulum aliquando obtinuisse,

1 Cajus Presbyter *Ecclesf. Rom. apud Euseb. lib.* II. *cap.* xxv. *pag.76.* „ Ego vero, „ *inquit*, Apostolorum tropæa possum ostendere. Nam sive in Vaticanum, sive ad „ Ostiensem viam pergere libet: occurrent tibi tropæa eorum, qui ecclesiam illam sta„ biliverunt „.

2 Vide *Act. Apost. cap.* xv. *v.* 19. *seqq.*

3 Vide supra *pag.* 168. *hujus vol. not.* 3.

propterea quod eodem fere, quo Irenæi, Tertulliani, Dionysii, Caji testimonia explicavi, modo, explicari permulta illa veterum, novorumque scriptorum loca, quibus adversarii abutuntur, non solum possint, sed etiam debeant. Quamobrem non est necesse, ut pluribus de Eusebio (1) Cæ-

1 Nescio cur adversæ opinionis patroni a Cajo ad Eusebium gradum faciant, missis patribus, qui de Cathedra Petri loquuti sunt, quique ante Eusebii tempora floruerunt. Ac Clemens quidem Alexandrinus, qui de Paulo ita differit, ut eum eum gentium doctorem dicat fuisse, tam singulari quadam ratione susceptam ab eo curam fuisse Romanorum, non dicat; ad Petrum veniens: *cum verbum Dei*, inquit, *in Urbe Roma publice prædicasset, & Spiritu Sancto afflatus evangelium promulgasset &c.* Apud Eusebium *lib. vi. Histor. Eccles. cap. xiv. pag. 237. edit. Taur.* Quum igitur id peculiare fuisse Petro, indicet, ut Romanis evangelium nunciaret, quamquam hunc Apostolum alias item gentes veram religionem docuisse liqueat, argumento est, censuisse Clementem, potitum fuisse episcopatu Romano Petrum, non Paulum. Origenis autem illustris locus est in v. *Expositionum in Evangelium Johannis* locus, quem Eusebius in vi. *Hist. Eccles. c. xxv. p. 252.* describit, quemque ipse afferam cum dicam de singulari principatu Petri. Cyprianum deinde, qui Romanam sedem Petri locum, & cathadram vocat (Vide supra *p. 169. ante n. 6. & p. 72. seq. n. 1. hujus vol.*) Petrumque ipsum principatus, seu primarus ratione Paulo anteponit (Confer *p. 73. hujus vol.* & sancti Augustini librum *De Baptism. C.D. II. c. 1. p. 64. t. ix. opp. ed. an. 1700.*) Pauli vero cathedram nusquam indicat, quis credat episcopatum Pauli Romanum probasse? Mitto ceteros. Descendo ad Eusebium. Hujus summam in historia ecclesiæ facultatem fuisse adversarii animadvertunt. Sit ita. Quid tum? Quid? inquiant. Eusebius in III. *Hist. Eccl. c. xxi. pag. 98.* scribit hoc modo: κλήμης τρίτος ἐπ' αὐτὸς τάξιν τῶν τῇδε μετὰ Παῦλον, καὶ Πέτρον ἐπισκοπευσάντων βαθμόν. *Clemens tertius & ipse post Paulum, ac Petrum inter Episcopos (ejus urbis) promotionis ordine numeratus.* *Libro autem iv. cap. i. pag. 121.* πέμπτην ἀπὸ Πέτρου, καὶ Παύλου κατάγων διαδοχὴν. τὴν ἐπισκοπὴν ἀπολαμβάνει (Ἀλέξανδρος) Quintam a Petro, & Paulo successionem obtinens episcopatum suscipit (Alexander), *& lib. iv. capit. v. pagin. 124.* ἕβδομος ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τελεσφόρος. *Septimus ab Apostolis Telesphorus.* Quid igitur? An hinc efficient: Paulum fuisse Episcopum Romanorum? Mihi vero nihil videtur minus. Nam Eusebii hæc fuit ratio, non ut Apostolos, qui aliqua in urbe degissent, episcopos ejusdem urbis fuisse; sed ut his verbis: *secundus, vel tertius, vel quartus &c. ab Apostolis*: prædicasse Apostolos ipsos eadem in urbe, ecclesiam amplificasse, episcoposque eidem præfecisse ostenderet. Quæ res illustri exemplo demonstrari potest. Quis enim umquam omnes Apostolos, qui Hierosolymis versati sunt, episcopos fuisse Ecclesiæ Hierosolymitanæ dixit? Immo vero id vehementer Eusebius negandum putavit, unum Iacobum episcopum fuisse statuens Hierosolymorum *lib. II. Histor. Ecclesiastic. cap. i. pagin. 42. & cap. xxiii. pagin. 76. & lib. vii. cap. xix. pag. 301.* Quod si *ibid. pag. eadem* Hegesippum sequutus διαδέχεται τὴν ἐκκλησίαν μετὰ τῶν ἀποστόλων ὁ ἀδελφὸς τοῦ κυρίου ἰάκωβος *suscipit Ecclesiam cum Apostolis frater Domini Jacobus*, scripsit, neque ipse tamen, neque alius quisquam hæc ita intellexit, ut ante Iacobum, vel cum Iacobo episcopos Hierosolymitanos fuisse Apostolos arbitraretur. Alioqui non probasset illic Clementis locum ajentis electum Iacobum ab Apostolis post ascensum Christi fuisse episcopum Hierosolymorum. Nihilo secius Eusebius *lib. iv. Hist. Eccl. cap. v. pag. 124.* τοσοῦτοι, inquit, καὶ οἱ ἐπὶ τῆς ἱεροσολύμων πόλεως ἐπίσκοποι ἀπὸ τῶν ἀποστόλων εἰς τὸν δηλούμενον διαγενόμενοι χρόνον *Tanti & in Hierosolymorum urbe Episcopi ab Apostolis usque ad designatum tempus fuere.* *Et lib. v. cap. xii. pag. 194.* Νάρκισσος τριακοστὸς ἀπὸ τῶν ἀποστόλων ..... γεγενημένος *Narcissus tricesimus ab Apostolis (Episcopus Hierosolymorum) creatus.* Quinetiam Hieronymus *in Catal. scriptor. Eccles. pag. 103. tom. iv. opp. edit.*

Cæsareensi, de Cyrillo Hierosolymitano (1), de (2) Epiphanio,

edit. Martianai „ suscepit, *inquit*, Ecclesiam Hierosolymæ *post Apostolos Iacobus* „. Quæ cum ita sint, sequatur necesse est, ut neque τὸ *post Apostolos*, neque τὸ *ab Apostolis* indicium esse episcopatus Hierosolymitani Apostolorum possit; cum & patres, & scriptores novi, & ipsi adversarii facile concedant, Apostolorum, præter Iacobum, neminem fuisse unquam eo episcopatu potitum. Quare si Eusebius aut *post Petrum*, *&* *Paulum*, *aut ab Apostolis tertium* vel *sextum* fuisse aliquem episcopum Romanum narrat, consequens inde non est, utrumque Apostolum Romanæ ecclesiæ fuisse episcopum. Ceterum Eusebius in Chronico, etsi Petrum, Paulumque Neronis jussu martyrium una fuisse passos testatur, mox tamen alter eorum episcopatu Romano potitus fuisset, indicans, misso Paulo, solum Petrum commemorat. Scribit enim hoc modo *pagin. 206. edition. ann. 1658.* Πέτρος, ἢ Παῦλος οἱ θειότατοι ἀπόστολοι τῷ ὑπὲρ χριστοῦ μαρτυρήσαντες κατεστέφθησαν ἀγῶνι .... τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας πρῶτος ἐπίσκοπος μετὰ Πέτρον τὸν κορυφαῖον Λῖνος. „ Petrus, & Paulus divinissimi Apostoli testimo- „ nium pro Christo exhibentes in eo certamine coronati sunt.... Primus post coryphæum Petrum „ Romanorum ecclesiæ episcopus Linus „. Cur non etiam Paulum commemorasset, si una cum Petro putasset episcopum fuisse ejusdem ecclesiæ? Eadem habet *lib.* III. *Histor. Eccles. cap.* IV. *pag.* 82. Est autem inepta adversariorum responsio, qui Eusebium ajunt, post verba in eodem *cap.* IV. usurpata *primus post Petrum*, hæc statim addere: *ut supra jam diximus*. Quid enim diceret, quod nobis opponatur? Nam hoc unum habet *lib. eod. cap.* III. *pag.* 79. τῆς δὲ ῥωμαίων ἐκκλησίας μετὰ τοῦ παύλου, ἢ πέτρου μαρτυρίαν πρῶτος κληρωθεὶς τὴν ἐπισκοπὴν Λῖνος. *Post Pauli, ac Petri martyrium primus sortitur Romanorum episcopatum Linus*. Sed martyrium episcopatus indicium non est. Contra vero *cap.* IV. modo indicato, etsi Paulum meminisse Lini scribit, addit tamen continuo, Linum post Petrum adeptum fuisse episcopatum. *Linus*, inquit, *quem* (Paulus) *in secunda epistola ad Timotheum Romæ secum versari testatur*, *primus post Petrum*, *ut supra jam diximus*, *episcopatum Ecclesiæ Romanæ adeptus est*. Annon hæc similia sunt eorum, quæ de Anniano Eusebius in II. *Histor. Eccl. libro cap.* XXIV. *pag.* 75. confirmat; ex quibus intelligitur, Marcum fuisse episcopum Alexandrinorum? „ πρῶτος μετὰ Μάρκον *primus post Marcum Apostolum*, *&* *Evangelistam Alexandrinæ Ecclesiæ administrationem suscepit Annianus*. Confer Valesium *not. ad Hist. Eccles. Eusebii lib.* III. *cap.* XXI. *pag.* 98. *edit. ejusd.*

1 Cyrillus Hierosolymitanus *cat.* VI. *n.* XIV. *pag.* 96. *edit. Paris. an.* 1720. scribit hoc modo: Πέτρος, ἢ Παῦλος παραγενόμενοι, οἱ τῆς ἐκκλησίας προστάται. *Petrus*, *&* *Paulus*, *qui Ecclesiæ præsules*, *illuc* (*Romam*) *appulsi* Simonem subita morte perculerunt. At quamvis præsules ecclesiæ fuerint, non tamen ita Cyrillus loquitur, ut fuerint simul episcopatu potiti Romanorum. Quamquam ibid. Cyrillus plus tribuere Petro videtur, quam Paulo. Consule præter *indic. Cyrilli locum* illius etiam *catech.* II. *n.* XIX. *catech.* XI. *n.* 3. *catech.* XIV. *n.* 26. *catech.* XVII. *n.* 27. Neque gravius est, quod Adversarii ex *Synodi Arelat. an.* 314. *celebratæ epistola ad Silvestrum Papam tom.* 1. *Concilior. pag.* 266. *edit. Paris. Harduini* concludunt. Nam quod synodus scripserit: „ Sed quoniam recedere a partibus illis mini- „ me potuisti, in quibus & Apostoli quotidie sedent, & cruor ipsorum sine intermissione Dei „ gloriam testatur „ quibus verbis & loca, in quibus martyrium passi Petrus, & Paulus fuerunt, & sepulcra, in quibus quiescunt, indicantur; quis unquam existimabit, idcirco scripsisse, quasi utrumque Apostolum episcopatum Romanum obtinuisse arbitraretur? Longius petita hæc sunt, quam ut inde effici Pauli episcopatus Romanus possit.

2 S. Epiphanius *Hæresi* XXVII. *quæ est Carpocratianorum pag.* 107. *n.* VI. *edit. Paris. Petav.* ἐν ῥώμῃ γεγόνασι πρῶτοι πέτρος, ἢ παῦλος οἱ ἀπόστολοι αὐτοὶ, ἢ ἐπίσκοποι. εἶτα λῖνος, εἶτα κλῆτος, εἶτα κλήμης: *Romæ fuerunt primi Petrus*, *&* *Paulus Apostoli iidem*, *&* *episcopi*: *deinde Linus*: *deinde Cletus*: *deinde Clemens*. Verum ἐν ῥώμῃ dicit Epiphanius, *in Roma*, non τῆς ῥώμης Romæ, seu Romanæ Ecclesiæ. Paulum autem, qui Episcopus, atque Apostolus fuit, in urbe Roma fuisse versatum, quis neget? Nos vero quærimus τῆς ῥώμης ne fuerit episcopus Paulus, nec ne? Ac Epiphanius quidem episcopum

τῆς

nio, de Johanne Chrysostomo (1), de Hieronymo (2), de Hilario Diacono (3), de Prudentio (4), de Augustino, de Maximo

τῆς ῥώμης fuisse Anicetum scribit. Non me latet interdum ἐν ἀλεξανδρείᾳ, dici fuisse episcopos Alexandrinos. Sed etsi quandoque τὸ ἐν, seu τὸ in Roma, aut τὸ in Alexandria fuisse episcoporum aliquem idem sit, atque fuisse eum episcopum Romanum, aut Alexandrinum, tamen potest iis vocibus alia inesse significatio, ita ut qui Romanus, aut Alexandrinus episcopus non est, is & episcopus sit, & degat in urbe aut Roma, aut Alexandria. Itaque hoc Epiphanii testimonio adversarii nihil agunt. Nisi etiam velint Iacobum fuisse Romanum episcopum. Quamquam enim Iacobus versatus Romæ non fuerit, neque proinde episcopus fuerit Romanorum, tamen Epiphanius *Hæres.* XLI. *quæ est Cerdonianorum n. 1. pag. 300. tom. eod.* Hyginum post Iacobum, Petrum, ac Paulum, nonum episcopalis successionis locum tenuisse scribit. Quæ certe non de episcopatu Romano aut Iacobi, aut Pauli, sed de episcopatu generatim, quo omnes Apostoli erant præditi, sunt intelligenda. Cum igitur nihil obstet, quo minus ita, ut dixi, explicari Epiphanii locus de Episcopatu Pauli ἐν ῥώμῃ possit, obstent autem antiqui catalogi Romanorum Pontificum, veterumque scriptorum monumenta, quo minus alio modo explicetur, satius profecto est interpretationem sequi, quæ componi cum doctrina majorum queat, quam, majoribus neglectis, adversariorum probare de episcopatu Pauli Romano sententiam.

1 S. Johannes Chrysostomus *Homilia* XXXII. *in epist. ad Rom. n. 2. pag. 757. tom.* IX. *opp. edit. Paris. Montfaucon.* Petrum, & Paulum duos oculos, duasque lampades Romæ Urbis esse affirmat. Quæ sane concedi possunt, non concesso Pauli Romano episcopatu.

2 Proferunt Adversarii locum Hieronymi *ex ep. ad Damasum*, quem nos locum descripsimus *pag. 281. ante not. 1. hujus vol.* Sed nihil nobis negotii exhibent. Hieronymus enim ut Pauli, ita duodecim Apostolorum meminit, hosque honore Damaso precessisse scribit. Quum autem certum sit, non omnes Apostolos fuisse potitos Romano episcopatu, quod inde concludi argumentum possit, quo Paulus episcopus dicatur Romanorum, non video.

3 De Hilario Diacono agam, cum erit mihi de singulari Petri in ecclesia universa principatu sermo.

4 Prudentii locum vide supra *pag. 289. n. 6.* Idem Prudentius Hymno II. περὶ Στεφάνων, qui *est de s. Laurentio v. 460.*

„ Hic nempe jam regnant duo
„ Apostolorum principes,
„ Alter vocator gentium
„ Alter Cathedram possidens
„ Primam. Recludit creditas
„ Æternitatis januas.

Non movet adversarios, quod *primam Cathedram* Petro Prudentius tribuat, non Paulo? Quamquam est id indicium Romani episcopatus, & summi pontificatus Petro, non Paulo attributi. Cur enim de utroque loquens Prudentius non ab utroque cathedram occupatam dixisset, si Petrum, ac Paulum episcopos fuisse Romanos putasset? At *regnant* Prudentius dixit: Quasi vero *regnant* dicere nequiverit de iis agens, qui Romanos ad religionem colendam incendissent, suaque fama prædicando implessent terrarum orbem: velut *Hamartigenia v. 734. regnantes*, dixit, *per mœnia ignes*: & *Psychomachia v. 913. seqq. Atque ubi peccatum regnaverat, aurea templi atria constituens* (Christus), *texat specta nunc morum ornamenta animæ: quibus oblectata decoro æternum solio dives sapientia regnet.* Neque vero in II. solum; sed etiam in XII. περὶ Στεφάνων *libro v. 31. seq.* Fidem vigere, inquit,

„ Quam Paulus retinet, quamque CATHEDRA PETRI.

Quare autem cathedram Petri vocet, Pauli non vocet, nemo intelligeret, nisi Prudentius vellet Petrum, non Paulum fuisse Episcopum Romanorum. Rursum *Hymno* XII. *v. 43. seqq.* de Petro loquens sic habet:

„ Pastor oves alit &c.

Id vero de Paulo non dicit, cujus mox laudes persequitur,

ximo Taurinensi, de Paulino Nolano (1), de Theodorito (2) Cyren-

1 Nihil in Augustini libris est, in quo sit de Pauli episcopatu Romano sermo. Sed de principatu Petri, ac Pauli, de quo videtur fuisse ab eodem Doctore Africanæ ecclesiæ facta mentio, agam paulo post diligenter. S. Maximus *Homil.* I. *de Natal. Apostolor. Petri, & Pauli pag.* 229. *edit. Lugdunen. an.* 1633. „ Potentiam suam ostendisse Christum, *affir-* „ *mat*, quatenus ubi mundus caput habebat imperii, ibi regni sui principes collocaret „. At hæc non episcopatum, sed prædicationem, martyriumque Apostolorum in Urbe demonstrant. Cur autem eos principes Maximus vocet, paulo post explicabimus. Eodem recidunt, quæ Maximus scribit *Hom.* V. *p.* 231. Ac Pauli quidem *prædicationem*, non *regimen* indicasse Maximum ex eadem ipsa *Homil.* V. *pag.* 231. plane liquet. Sic enim habet: „ Petro sicut „ bono dispensatori clavem regni cælestis dedit. Paulo tamquam idoneo Doctori magiste- „ rium ecclesiasticæ institutionis injunxit, scilicet ut quos iste erudierit ad salutem, ille su- „ scipiat ad quietem, ut quorum corda Paulus patefecerit doctrina verborum, eorum ani- „ mabus Petrus aperiat regna cælorum. Clavem enim quodammodo a Christo scientiæ & „ Paulus accepit ... Ambo igitur claves a Domino perceperunt, scientiæ iste, ille POTEN- TIÆ. Accedit auctoritas episcopi, doctorisque sapientissimi Paulini Nolani, qui *Natal.* XI. *de s. Felice v.* 54. *seq.*, inquit.

„ Inde Petrum, & Paulum Romana fixit in Urbe,
„ Principibus quoniam medicis caput Orbis egebat.

At hinc non magis, quam ex Maximi loco sequitur Paulum fuisse episcopum Romanorum. Quod si Paulinus, quia Petrum, Paulumque *in Romana urbe medicos* fuisse, hoc est doctrina sua civibus salutem attulisse, dixit, idcirco eos episcopos Romanorum fecisse, credendus est, quid erit reliqui, quam ut ab eo & Vincentium Martyrem diaconum, & Felicem Nolanum, qui presbyter revera fuisset, episcopos fuisse factos putemus, cum ipsos Paulinus una cum episcopis nominet, tenebrasque excussisse Hiberorum, atque Nolanorum testetur? *Natali enim* XVIII. *de s. Felice pag.* 662. *edit. Veron. an.* 1736. *v.* 70. inquit:

„ At Carthago potens Cypriano Martyre gaudet,
„ Cujus & ore simul profusi, & sanguine fontes
„ Fecundaverunt Lybiæ sitientis arenas.
„ Nec minor occiduis effulsit gratia terris,
„ Ambrosius Latio, Vincentius extat Hiberia,
„ Gallia Martinum, Delphinum Aquitania sumpsit.
* * *
„ Sic itaque & nostra hæc Christi miserantis amore
„ Felicis meruit muniri Nola sepulcris,
„ Purgarique simul, quia cæca mixta ruinis
„ Orbis, & ipsa pari moriens in nocte jacebat &c.

Quinetiam si Paulini auctoritate evincere se quidquam confidant posse, jam hoc etiam evincere se putabunt, ut non Alexandrina ecclesia, sed Nolana secunda post Romam fuerit. Qua re quid dici potest absurdius? Verum Paulinus, qui emphasi quadam hæc scripserit, Romamque non episcopatu Pauli, sed sepulcro potentem esse affirmavit, non id voluit, ut qui legerent: aut episcopum fuisse Paulum Romanorum, Felicem autem Nolanorum; aut Nolanam ecclesiam post Urbem secundam haberi oportere arbitrarentur. Verba sunt Paulini *Natali* XI. *v.* 26. *pag.* 381.

„ O felix Felice tuo tibi præsule Nola...
„ Postque ipsam titulos Romam sortita secundos,
„ Quæ prius imperio tantum, & victricibus armis,
„ Nunc & Apostolicis terrarum est prima sepulchris.

2 Theodoritus *epist.* CXIII. *quæ est ad s. Leonem Magnum pag.* 985. *tom.* III. *opp. edit. Paris. an.* 1642. multis prærogativis ornari sedem Romanam testatur. In his esse sanctorum Apostolorum sepulcra, qui Romæ & docuerunt, & martyres decesserunt. Nominat deinde

Cyrensi, de Petro Chrysologo (1), de Hilario Arelatensi (2), de Vincentio Lirinensi (3), de episcoporum Orientalium (4) ad Symmachum Papam litteris, de Dorotheo (5) Thessalonicensi, de

deinde suum thronum, eumque ab Leone occupari scribit. Quo autem sensu thronum dixerit, explicatum supra est, cum Romanorum Pontificum testimonia, quibus adversarii abutuntur, interpretarer. Prælatum vero Paulo fuisse Petrum ab Theodorito, paullo post, allatis ejus scriptoris locis, demonstrabo.

1 Nihil est in Petri Chrysologi sermonibus, quod episcopatum Pauli Romanum constituat. Id ne adversarii quidem negant. Quæ autem de Pauli principatu Chrysologus scribit, cum tempus monuerit, diligenter, atque veritas postulat, explicabimus.

2 Quæ Hilarii Arelatensis loca adversarii congerunt, ad principatum in ecclesia Pauli, non ad episcopatum pertinere videntur. Itaque alio loco opportune expendentur.

3 Vincentius Lirin. *Commonit. cap.* 12. *pag.* 283. *edit. Brem. an.* 1688. Romanorum Pontificum successionem *Beatorum Apostolorum beatam successionem* vocat. Sed quo sensu hæc a veteribus dici consuessent, ostensum est supra cum de Irenæi, & Eusebii locis agerem.

4 *Anno* 512. *Orientis Episcopi epist. ad Symm. Papam, quæ est post epist.* VIII. *Symmachi ejusd. tom.* V. *Concilior, edit. Veneta an.* 1728. *pag.* 44. Hoc inter Petrum, ac Paulum interesse affirmarunt: Petrum cathedram Romanam tenuisse, Paulum vero, ac etiam Petrum, fuisse doctorem Romanorum.,, Beatus gloriosorum Apostolorum princeps, cujus *ca-*
,, *thedram* beatitudini tuæ credidit Christus optimus pastor.. Quem imitatus.. festina ad
,, adjuvandum nos, sicut Beatus Paulus doctor vester ad auxilium quandoque Macedonum fe-
,, stinavit,.. A sacro doctore tuo Petro quotidie doceris,,. Nihilo secius, quod Doctor sit Paulus ab Orientalibus appellatus, adversarii fuisse illum episcopum Romanum censent. Quasi vero doctor qui vocatur ab antiquis, idem sit continuo habendus episcopus. Sed ut intelligant institutorem, seu doctorem, rectoremque non semper episcopum esse habendum, audiant Paulinum de Felice presbytero, ac martyra *carm.* XCV. *seu Natal.* III. *de s. Felice V.* 93. *pag.* 385. Nolam alloquentem:

,, Te prius alma pio celebrans altaria cultu
,, Presbyter INSTITUIT, placido & moderamine REXIT,
,, Hinc quoque perpetuo decorat te nomine Felix.

Sed quid multis est opus? An Paulus episcopus orientalium illorum fuit? Negant adversarii. Quæ igitur caussa fuit, cur scriberent *pag.* 436. *Sicut enim magistro nostro Domino Paulo &c.* Qua enim re *magister* a *doctore* discrepet, ne suspicari quidem possum.

5 Dorotheus Thessalonicensis episcopus ann. 515. epistolam ad Hormisdam pontificem scripsit, in qua sedis Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum mentionem fecit. Iam plus millies, quæ sit sedis, & cathedræ Apostolorum significatio explicavi. Hoc nunc breve dico. Sedem apud Majores nostros non episcopi modo, sed etiam presbyterorum nominari, qui sanctitate claruissent, doctrinaque cives imbuissent. Quis enim s. Felicem episcopum unquam fuisse Nolanorum putavit? At Felicis *Sedem* Paulinus memorat *Natal.* II. *v.* 11. *p.* 380.

,, Distulerint a sede tua procul orbe remoto,

Id vero nisi de Nolana ecclesia, quam Felix docuit, confirmavit, illustravitque, intelligi profecto nequit. Cum autem *Sedis* nomine ecclesia intelligi possit, *Sedisque Apostolorum* vocabulis ecclesiæ indicentur interdum, quas Apostoli instituerint, atque docuerint (ut *c.* VIII. *de Doctrina Christiana* Augustinus scribit, estque animadversum a Cangio *ad. v. Sedes Apostolica*) unaque ecclesia Romana sit, quam Petrus ut episcopus, Paulus ut minister verbi, ac præco religionis amplificarit; nihil impediebat, quo minus *Sedes Romana*, *Sedes* dici ss. Petri, ac Pauli a Dorotheo Thessalonicensi potuerit. Atque ita de Petro, ac Paulo loquuti veteres sunt, ut de Quinto, & Felice, quorum ille episcopus, hic doctor, ac prædicator erat, Paulinus scripsit *Natal.* V. *v.* 240. *pag.* 409.

,, ... Ipse illum tamquam minor omnia Quintus

,, Obi

de Ennodio (1) Ticinensi, de Synodi Constantinopolitanæ (2) sub Agapeto Pontifice Patribus, de Primasio Uticensi (3), de Fortunato (4) Pictaviensi, de Beda (5), de Synodo Occidentalium (6) Agathonis tempore celebrata, de Patribus Aquisgranensibus (7), ac Ticinensibus (8), de (9) Drepanio

„ Observabat, & os linguam Felicis habebat:
„ Ille Gregem ORBIS ROMANI, Felix ORBIS ROMANI regebat;
Quamquam Petrum, qui Romanam fundavit, docuisse eamdem ecclesiam certum est. Jam vero accommodari eos Paulini versus ad Petrum, ac Paulum jure posse, demonstrat lucerna vetus medicea, quam *tom.* III. *hujusce operis pag.* 99. exhibuimus, quæque Petrum gubernaculum navis tenentem, quod est episcopatus, ac principatus ecclesiæ argumentum, Paulum vero ad proram concionantem exprimit.

1 De Ennodio agam paulo post opportune.

2 Synodus Constantinopolitana sub Menna ann. 536. congregata *Act.* v. successionem ex. Apostolorum commemorat. Verum ut successio intelligi debeat, explicavi supra, quo loco de Irenæo, Eusebioque Cæsariensi disserui.

3 Primasius Uticensis *Præfat. in epist. Pauli pag.* 144. *tom.* x. *Biblioth. Patrum edit. Lugdun.* post Apostolos Clementem fuisse episcopum Romanorum scribit, qua de re egi diligenter, cum de Eusebii Cæsariensis locis disputarem.

4 Venantius Fortunatus de episcopatu Pauli Romano non disputat. De principatu, quod statuere videtur, explicabitur alio loco opportune.

5 Beda *Serm. de Natal. s. Benedicti* Romam eminere per summos Christi Apostolos dixit. At quemadmodum hinc fit consequens Paulum episcopum fuisse Romanum, non video.

6 Patres *Occid. in synod. congreg. Agathonis tempore ann.* 680. *tom.* III. *Concilior. edit. Hard. Paris. pag.* 1178. Petrum & Paulum, eorumque ἀποστολικῶν διαδόχων *Apostolicorum successorum* nominant. Cur autem Romani Pontifices Apostolorum non solum Petri, sed etiam Pauli seipsos successores non appellassent, quem Paulum & Apostolum fuisse, & episcopum (etsi non ecclesiæ Romanæ, nullibi enim sedem fixerat) & Romæ martyrio perfunctum constat; cum episcopi Portuensis & Ostiensis in synodo sub Agathone ipso *an.* 679. *suum Prædecessorem* Gregorium magnum vocent, qui neque Portuensium, neque Ostiensium antistites fuit? *Per nostrum prædecessorem B. memoriæ Gregorium. Ibid. p.* 1040. Quod si argumento adversariorum vis inest ulla, fuerit item Jacobus Apostolus Romanæ ecclesiæ antistes necesse est, quod Epiphanius *Hæres.* XXI. *n.* I. *p.* 100. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Patavii* scripserit: Hygini Pontificis memor τὸν ἔνατον κλῆρον ἄγοντος ἀπὸ τῆς τῶν Ἰάκωβον καὶ Πέτρον, καὶ Παῦλον ἀποστόλων διαδοχῆς *ducentis nonum locum a successione Jacobi, & Petri, & Pauli Apostolorum.* Tam scilicet levis est argumenti ex successionis vocabulo conclusa sententia.

7 In synodo Aquisgranensi I. habita *ann.* 816. *lib.* I. *cap.* XII. *tom.* IV. *Conciliorum pag.* 1071. *seqq.* nihil invenio, quod efficere Pauli episcopatum Romanum possit. Immo vero ne in secunda quidem celebrata *ann.* 836. *pag.* 1411. Nam quod hæc habet fundatam ecclesiam a Paulo *in tota generaliter mundi latitudine ecclesiam*, peregrinationes Pauli, laboresque in latissime propagando evangelio indicat, episcopatum Romanum non indicat.

8 Concilium Ticinense *sub Joh.* VIII. *ann.* 876. *habitum*, *tom.* VI. *Concil. pag.* 169. *part.* I. Pontificem Romanum Apostolorum Petri, Paulique vicarium eo fere sensu dicit, quo s. Epiphanius Hyginum successorem Jacobi, Petri, ac Pauli appellavit. Quamquam eo commodius Pontifex vicarius Pauli dicatur, quo Paulus idem, etsi episcopus Romanus non fuit, fuit tamen inter præcipuos Apostolos illustris, episcopali dignitate præditus, Romæque versatus, ac postremo martyrio functus.

9 Drepanius Florus, quem alii XII. alii IX. *sæculo* floruisse censent, in Hymno, quem de

nio Floro, de Reginone (1), de Mose Barcepha (2), de Luitprando Cremonensi (3), de Petro Damiano (4), de Oecumenio (5), de Bernardo (6), de Goffrido Cardinali Vindocinensi (7), de Ruperto (8), de Johanne Sarisberiensi (9), de Cardinali S. Georgii (10), de Lirano (11), de Cathari-

de S. Michele Archangelo scripsit, *Petri, Paulique sedem* commemoravit. Id vero, ut supra ostendi, non est Pauli episcopatus Romani indicium. Confer *tom.* VIII. *Bibl. Patrum pag.* 669. *edit. Lugd.*

1 Regino *lib.* II. *Chron. pag.* 410. *ad an.* 842. *edit. Argent. an.* 1606. Præsentia Petri, Paulique in Urbe Romana, privilegiique proinde ecclesiæ Romanæ, quo fit ut ceteris antecellat, meminit. Verum ne id quidem episcopatum Pauli Romanum evincit.

2 Moses Barcepha episcopatus Romani Pauli nusquam mentionem fecit. Quod si ad scriptores Syros provocare Adversarii pergant, intelligent eos, principatum Romano Pontifici Petri unius caussa tribuere solere. Sed hac de re alias.

3 Luitprandus episc. Cremon. *l.* I. *Hist. c.* VIII. *edit. an.* 1723. *pag.* 430. Sergium Papam Apostolorum vicarium vocat. Qua de re, quid sit sentiendum, paullo ante dixi. Idem Antistes *lib. de Vit. Rom. Pontific. pag.* 1. *edit. ann.* 1602. Etsi Petri, ac Pauli meminit, unum tamen Petrum episcopatum Romanum tenuisse ostendit: „ B. Petrus Apostolus, *inquit*, & „ Princeps Apostolorum Romam ingressus secundo Claudii anno in episcopali cathedra sedit „ ann. 25. qui uno eodemque tempore & die, videlicet post passionem Domini anno 38. ul„ timo vero anno Neronis. III. Kal. Jul: cum Paulo martyrium consummavit „. Solum ne Petrum episcopum appellasset, Paulum vero non item, si utrumque, cujus certe meminit, episcopatu Romano fuisse potitum existimasset?

4 Adversarii a Petro Damiano Romanam sedem, sedem Apostolorum *Opusc.* XXXI. *contra Phylarg.* & Apostolos ipsos principes totius orbis *serm.* XVI. *qui est* 1. *de s. Vitale*, fuisse vocatos, animadverrunt. Sed rem a nobis alio loco explicatam, nulla est caussa, cur esse rursum explicandam arbitremur.

5 Oecumenii loca ad principatum, non ad episcopatum Pauli pertinere videntur. Itaque paulo post, dum, ratio monuerit, expedientur.

6 S. Bernardus *epist.* CCXLIII. *al.* CCXLII. *pag.* 242. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Monach. Congreg. s. Mauri.* Romanum Pontificem vicarium, & successorem vocat Apostolorum. Sed de hac re dictum supra est copiose, Interim animadvertendum est, Paulum numquam a Bernardo fuisse appellatum episcopum Romanorum.

7 *Lib.* I. *epist.* VII. *ad Paschalem Papam pag.* 7. *tom.* XXI. *Bibl. PP. edit. Lugd.* In sede Petri, ac Pauli Apostolorum residere Pontificem Romanum dicit. Qua de re supra satis copiose disputatum est.

8 Romam Beati Petri sedem factam esse, ejusque consortis Pauli prædicatione illustratam scribit *lib.* II. *in Jonam. cap.* III. *pag.* 820. *edit. an.* 1638. *tom.* I. quæ res indicat, ne in cogitationem quidem Ruperto venisse, ut Paulum episcopum fuisse Romanum arbitraretur.

9 De Pontificibus, qui sedem Petri, & Pauli Apostolorum possideant, agit Johannes Sarisberiensis *Polycrat. lib.* VIII. *cap.* XVII. *pag.* 395. *t.* XXIII. *Bibl. PP. edit. Lugdunen.* Hæc vero ut sint intelligenda explicavi supra, ut non sit opus eadem repetere, ne actum agam.

10 Jacobus Cardinalis s. Georgii *lib. de Centesimo, seu Jubilæo c.* XXII. *tom.* VI. *Bibl. PP. pag.* 936. *edit. Lugdun.* s. Paulum compatronum Petri, & ejusdem loci primatu potitum scribit. De primatu dicam paulo post. De *compatrono*, seu *coapostolo* Petri, nihil est, cur multis disputem. Constat enim compatronum, & coapostolum, immo vero & coepiscopum dici aliquem posse, quamvis non sit ejusdem urbis episcopus, cujus ille fuit, cujus coapostolus, & coepiscopus appellatur.

11 Liranus in *Gloss. ad cap.* II. *epist. ad Galat.*, ut adversarii jactitant, Petro Paulum non imparem vocat. Id vero est intelligendum de Apostolatu, quod sæpe animadvertimus. Atque id quidem satis de Lirano esto.

tharina Senensi (1), de Patribus synodorum Constantiensis (2), Florentinæ (3), cui Græci, Latinique interfuerunt,

1 S. Catharina Senensis *epist.* VCII. *ex earum numero, quas ad Principes, atque* sæculares scripsit *p.* 515. sedem Romanam *sanctorum Petri, & Pauli sedem* appellat, quæ verba eodem, atque illa superiora patrum scriptorumque testimonia, recidunt. Mirur autem quid sit, quod Pium II. P. M. adversarii memorent, qui in Bulla Canonizationis sanctæ Catharinæ ejus Virginis doctrinam laudavit. Cur enim non laudasset, quod dignum erat commendatione? Ceterum Petrum solum fuisse & episcopum Romanum, & summum ecclesiæ principem idem Pius ostendit in *Bulla retract. an.* 1463. *tom.* IX. *Concilior. edit. Paris. Hard. pag.* 1451. *seq.* Nam posteaquam sese in B. Petri solio collocatum dixit, quod Beati Petrus, & Paulus suo sanguine dicaverunt: „ requirit, *inquit*, ordo, ut inferiora a superioribus gubernentur, & ad UNUM tandem deveniatur tamquam PRINCIPEM, & moderatorem cunctorum, quæ infra se sunt; sicut grues unam sequuntur, & in apibus unus est rex, ita & in Ecclesia militante, quæ instar triumphantis se habet, unus est omnium moderator, & arbiter Jesu Christi vicarius, a quo tamquam capite omnis in subjecta membra potestas, & auctoritas derivatur, quæ a Christo Domino Deo nostro sine medio in ipsum influit. Nec profecto in ALIUM, tamquam sui exercitus ducem, supremam auctoritatem Christus principaliter derivasset, quam in SUUM VICARIUM, qui PRIMUS fuit Petrus, cui commissam novimus dominici gregis curam. Nec DUOS pluresve Petros Evangelistæ commemorant, nec DUOS, aut plures instituit Dominus, qui suum locum tamquam CAPITA tenerent ÆQUALIA, SED UNUM constituit, ut VERTICEM, ut DUCEM, & PASTOREM universi gregis SIMONEM PETRUM, dicens *Tu es Petrus &c. & pasce oves meas*. Quæ NULLI alteri seorsum dicta leguntur, NISI PETRO, ut in PETRO unitas, & SUMMA contineretur AUCTORITAS. Nec alius a petra dictus est PETRUS, nisi SIMON, ut intelligeremus unicam esse veram, & solidam petram, idest Christi, ut Paulus exponit, locum tenentem SIMONEM PETRUM, qui SOLUS pro Domino in periculo constituto exemit gladium. PETRUS igitur, & successores ejus Romani Pontifices primatum in ecclesia tenuerunt „. *Et pag.* 1467. „ Petrus in Antiochia primam sedit. Inde Romam venit, unde eam persecutionem fugiens vellet abire, a Domino prohibitus est, & hic glorioso martyrio vitam finivit, successore Clemente substituto. Atque ita in hunc usque diem servatum est, ut qui Romæ sederit... hunc omnes... tamquam Jesu Christi vicarium, & B. Petri SUCCESSOREM... venerati sint „. Quam hæc sint perspicua, nemo est, opinor, quin videat.

2 Opponunt synodi Constantiensis auctoritatem, quæ anno 1415. *sess.* VIII. *pag.* 301. *tom.* VIII. *Concilior. edit. Paris. Hard.* damnavit art. XXXVII. Joh. Wiclefi, qui sic habebat: „ Ecclesia Romana est synagoga satanæ, nec Papa est immediatus, & proximus Vicarius Christi, & Apostolorum „. Qua ex re concludunt, Papam esse Pauli Apostoli successorem, etiam Paulus una cum Petro episcopus fuerit Romanorum. Confer Bullam Martini V. *an.* 1418. *contra errores Hussi, & Wiclefi editam: tom. eod. pag.* 918. Sed qui sic disputant, non animadvertunt, Wiclefum, qui negaret Papam esse *Vicarium Apostolorum*, hoc voluisse, ut Papa successor non esset B. Petri Principis Apostolorum, Pontifex enim Vicarius Christi est, ut successor Petri, quod qui negat, is est in hæreticis numerandus. Ceterum episcopatus Pauli Romani, supremæque Pauli auctoritatis, quam a Pio II. deindeque ab Innocentio X. haud probatam vidimus, rationem nullam habendam putavit. Neque vero nostro arbitratu explicanda sunt, quæ Conciliis continentur, sed exponi majorum, imprimisque Romanorum Pontificum decretis debent. Quo autem sensu dici Pontifex as. Apostolorum successor possit, cum ostensum paullo ante fuerit, nunc omittatur.

3 In synod. Florent. *an.* 1439. *sess.* XXV. *pag.* 415. *tom.* IX. *Concilior.* Papa vocatur a Græcis τῶν πρωτοκορυφαίων διάδοχος *successor Protocoryphæorum*. Quod ut intelligi debeat, demonstravimus, cum ageremus de Irenæi, Eusebiique locis. Verum *eadem session. pagin.* 411. jussos a Pontifice Theologos fuisse constat, ut de privilegiis ipsius agerent, ostenderentque ὅτι διάδοχος τοῦ Πέτρου, καὶ τοποτηρητὴς τοῦ Χριστοῦ, *quod sit successor Petri, & vicarius Christi*. Id autem unum adnotatum in decreto unionis fuit, *ibid. p.* 423.

αὐτοῦ

ac Lateranensis (1), de Laurentio Justiniano (2), de Cardinali Cusano (3), de Paulo Æmilio (4), de Contareno de

αὐτόν τε τὸν ῥωμαϊκὸν ἀρχιερέα διάδοχον εἶναι τοῦ μακαρίου πέτρου τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων, καὶ ἀληθῆ τοποτηρητὴν τοῦ χριστοῦ: *& ipsum Romanum Pontificem successorem esse Beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium*. Confer Gregorii Protosyncelli Apologiam *adv. Marcum Ephesinum: Tom. eod. Concilior. pag. 665.* & Eugenii IV. P. Max. litteras *insertas Coll. 1. Concil. Florent. pag. 747. tom. eod.*

1 S. Laurentii Justiniani testimonia expendam, cum fuerit de singulari Petri principatu sermo.

2 Cardinalis Cusanus *epist. 11. De Usu Communionis ad Bohemos. Pag. 836. tom. II. opp. edit. an. 1565.* „ Petri, & Pauli Romanum Pontificem unicum successorem esse, ambosque Apostolos unius sedis, & episcopatus titulum erexisse, & unum quidem inter Judæos, „ alterum inter gentes primatem fuisse „ scribit. Quæ si ita, ut sonant, accipienda sunt, monarchicum ecclesiæ primæ statum, quem adversarii probant, funditus evertant necesse est. Quæ enim esse monarchia potest, divisis duobus populis, quorum alteri unus, alteri vero alius datus sit princeps supremus, qui *primo non subesset*? At hi duo unum caput constituebant. Ita ne vero? Divisis gentibus, principibusque duobus, quorum unus alteri non subsit, ulla esse reliqua unius capitis, uniusque monarchiæ notio poterit? Hæc dici quidem ludendo possunt, percipi animo profecto non possunt. Mea igitur sic est ratio. Non tam fuisse accuratum Cusanum, ut quæ cogitaret, exponere dilucide, recteque scribendo posset. Quare etsi nolens, lapsus tamen interdum fuit. Est autem illius aliorum, quæ edidit, operum subsidio explicanda sententia. Quod si Petro de Marca prævit, qui episcopum Romanum Paulum fuisse, adeoque hoc in genere successorem ss. Petri, & Pauli Romanum Pontificem esse censuit, parvi refert. Quamquam nihil impediat, ut constat ex illius testimonio supra descripto *pag. 347. seq. hujus vol. not.* 2. quo minus hunc successorem eorum eo sensu dixerit, quo dixisse veteres supra ostendimus. Verum Apostolatus ratione primatem Petrum Judæorum, Paulum gentium appellavit, quod partiti inter se nationes fuissent, quibus evangelium nunciarent, non quod Petro prædicare gentibus non liceret; addit enim: *Potuit uterque ubique ecclesias fundare*: neu quod uterque princeps ecclesiæ universæ esset; sed ratione ut dixi, Apostolatus, qua cum Paulus par esset Petro, Paulum affirmavit Cusanus *non subesse* hoc est non fuisse inferiorem. Ceterum principatum universæ ecclesiæ uni Petro attribuit, ut supra vidimus *pag. 347. hujus volum.*

3 Ægidius Viterbiensis *orat. ante Concilium Lateran. sub Julio II. pag. 1580. tomo eodem Concil.* Patronos esse Rom. Ecclesiæ Petrum, ac Paulum dicit, quod facile concedimus; Paulum autem episcopum Romanum, non item. Immo vero Petrum, posterosque Romanos episcopos memorat, Paulum contra in his nusquam memorat. Quid? si Julius II. in *Bulla indict. Concilii an. 1512. pag. 1596.* etsi auctoritate omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus fungi se scribat, quod ita, ut sæpe dixi, accipiendum est, tamen mox sedem Petri, omisso Paulo, nominans, Petrum solum fuisse indicet episcopum Romanorum? Bernardus Zane Archiep. Spalatensis *Orat. habita sess. 1. ejusdem Concilii pag. 1603.* Paulum celebrans, *antecessorem* Romanorum episcoporum fuisse ne litterula quidem indicat; ubi vero Petri meminit, hujus esse Pontifices ipsos successores animadvertit: *pag. 1604. & 1606.* Confer Orationem Alexii episc. Melfit. *ibid. sess. III. pag. 1635. & sess. VI. p. 1675. sess. XI. pag. 1801.* Quod si adversarii prætermissa communi, pervulgataque omnium fere Theologorum de solius Petri episcopatu Romano consensione, voculas quasdam, atque ornamenta orationis, quibus sunt interdum usi majores nostri, sectentur, vereor ne eo demum impelli nolentes possint, ut quondam sedes duodecim Apostolorum occupari ab episcopis, regesque antistites esse ecclesiæ interdum legerint, & in singulis urbibus Apostolorum aliquem fuisse episcopum, & Constantinum Augustum episcopi dignitatem aliquando sustinuisse confiteantur.

4 Quod famulorum, rerumque sanctorum Petri, & Pauli Paulus Æmilius meminerit *Hist.*

(1), de Doctoribus Parisiensibus (2), deque ceteris (3) disseram, quorum aliqui de re nondum ab ecclesia definita aliter sentiendum existimarunt.

Jam qui quarto primum seculo cautum fuisse pugnant, ne duo, pluresve episcopi eamdem ecclesiam gubernarent (4); hi certe sic agunt, ut mihi aut ludere in tantis rebus, aut pervertere, miscereque omnia videantur. Quæ

Hist. Francor. l. 11. de Pippino Rege p. 50. edit. an. 1601. Patronos ecclesiæ Romanæ eos quidem esse ostendit; episcopum autem fuisse Paulum Romanorum, non item. Quare ex ejus locis describendis temperare sibi adversarii poterant.

1 Testimonia Contareni, quæ auctor operis *De la Grandeur &c. l. III. c. 20. p. 515. seq. ex Tract. de Pot. Pont.* attulit, Paulum episcopum fuisse efficiunt; Romanum vero episcopum fuisse, nullo modo. Quamobrem turpissime adversarios labi liquet, qui confidenter affirmant, Cardinalem Contarenum in ea, quæ est *de Pot. Pont.* disputatione nonnihil habere, quod episcopatum Romanum Pauli statuere posse videatur. Petri enim successores Pontifices Contarenus vocet, Pauli vero successores non item. Quin etiam in litteris, quas ad Paulum III. *de Potest. Pontif. in compensationibus*, scripsit, *pag. 20. edit. Florent. an. 1558.* „Summam „ potestatem ... a Deo, ut eoque ejus filio collatam fuisse sanctissimo Petro, ejusque succes„ soribus „, testatus est. Quod ipsum confirmavit *pag. 25.* Summam autem fuisse Pauli potestatem, adeo ut *subordinata*, *subjectaque* nullo modo esset potestati Petri, non solum nusquam affirmavit, sed ne indicavit quidem.

2 Confugiunt denique ad Doctores Parisienses adversarii. Laudant autem imprimis Genebrardum, qui *Tract. de Sacrar. Election. jure*, Romanum episcopum successorem Petri, et Pauli, & Clementis vocat; tum Fevardentium, qui in *cap. III. lib. III. s. Irenæi* rexisse clavum ecclesiæ Romanæ Petrum, Paulumque, fatetur; eorumque, quos coryphæos appellat, *successionem* commemorat. At his duobus, si modo vera adversarii prædicarent, consistere Parisiensis scholæ non potest. Quot enim contra numerantur, quorum longe diversa est de Pauli episcopatu Romano sententia? Quamquam ne hi quidem ceteris adversantur duo. *Successorem* namque Petri, Paulique dicere episcopum Romanum licet, etsi Paulus episcopus non fuerit Romanorum. Qua de re satis copiose supra est disputatum. Administratam vero ab utroque Apostolo Romanam ecclesiam fuisse, cur demum Fevardentius non dixisset, si Paulinus de Quinto, & Felice disserens, ab utroque, ut ante ostendimus, Nolanam ecclesiam fuisse gubernatam statuat, tametsi Felix episcopus numquam fuerit Nolanorum? Equidem longe esse clariora intelligo, quæ de Paulo doctores alii Parisienses scripserunt. Confer Michaelem Mauclerum *de Monarchia Divina, Ecclesias. &c. lib. IV. cap. X. pag. 556. edit. Paris. an. 1622.* quo loco negat *Paulum fuisse privatæ, ac singularis cujusdam ecclesiæ episcopum*. Alios item numerat Habertus doctor & ipse Sorbonicus *lib. 1. de singulari Primatu Petri cap. IX. n. III. pag. 57. edit. Paris. ann. 1745.* Quid si proprie Petri successorem, non Pauli, Papam esse Fevardentius indicet *in Adnot. ad idem cap. p. 267. t. 1. opp. s. Irenæi edit. Venet. an. 1734.* Adde Franciscum Harlæum Archiepiscopum Rotomagensem *Apolog. Evangel. lib. 1. pag. 75. seqq. edit. Paris. an. 1625.* Coeffetau *de Monarch. Rom. Eccl. lib. IV. cap. 1. pag. 142. seqq. edit. Paris. an. 1623.*

3 De episcopatu Romano Pauli quid senserit Bellarminus, ex illius 1. *de R. P. lib. cap. XXVII. lib. II. cap. IV. & lib. III cap. 15.* constat. Confer Petavii *adnot. ad Epiph. Hæres. XXVII. pag. 147. tom. II. edit. Paris. opp. Epiph. an. 1622.* Sed omnium societatis Jesu Theologorum testimonia, qui Paulum episcopum fuisse Romanum negant, persequi non vacat. Quod si unus aliquis ante Petrum de Marca adversam defendit, is certe communem sociorum labefactare non potest sententiam.

4 Confer Petrum de Marca *loc. supr. indic.*

enim hæc tanta perversitas est, ut quod commune universis cœtibus christianorum factum quarto seculo synodi Nicænæ decreto fuit, id quisquam proprium ante fuisse aliquorum nolit? An usquam fuisse quidpiam ab synodis casu, ac temere præscriptum sine exemplo, auctoritateque majorum putant? Quid ergo est, quod tam fuisse novum Nicænum de singulis episcopis singulis ecclesiis præficiendis canonem (1) arbitrentur, ut vel communem omnibus ante fuisse negent, vel aliquibus saltem ecclesiis, quæ magno in honore haberentur, peculiarem? Cujus autem tam esse ea consuetudo propria poterat, quam Romanæ, quæ jam usque a tertio seculo, ut Novatiani conatus reprimeret, (2) unum esse defendebat in quaque ecclesia episcopum oportere? Quod si ita sunt instituti, qui partibus student adversariorum, ut eorum, quæ sancita ab ea synodo sunt, nihil fuisse olim in ullo christianorum cœtu observatum existiment, fateantur necesse est, nullam ab Apostolis in posteros de non celebrando cum judæis paschate *traditionem* manasse; nullam fuisse Alexandrini, atque Antiocheni episcoporum in antistites suarum diœceseon potestatem; nullam denique regulam usquam obtinuisse de non cooptandis in clerum iis, qui sese abscindere auderent; quod his de (3) rebus edita fuisse a Patribus Nicænis decreta constet. Neque vero Augustinus, qui, si (4) Nicæni canonis notitiam habuisset, numquam se commissurum fuisse scribit, ut vivo Valerio, qui Hipponensem ecclesiam regebat, episcopus ejus ecclesiæ crearetur; veterem consuetudinem Romanorum, Carthaginiensiumque aut ignoravit, aut negavit, quam sciret testimoniis niti Cornelii, ac Cypriani, quæque unum episcopum cuique ecclesiæ esse præficiendum ferret. Qui enim dili-

1 Synod. Nicæn. *an.* 325. *can.* VIII. *pag.* 326. *tom.* I. *Concilior. edit. Hard. Parif.*

2 Vide supra sanctorum Cornelii, & Cypriani testimonia *pag.* 368. *seq. not.* 3. *hujus voluminis.*

3 Vide *synodum Nicænam can.* I. *pag.* 324. *& can.* VI. *pag.* 326. *& epistolam Constantini Imperator. ex lib.* III. *Eusebii de vita Constant. cap.* XVII. *& ex Socr. lib.* I. *Hist. Eccl. cap.* IX. *tomo eodem Concilior. pag.* 447. *seqq.*

4 August. *epist.* CCXIII. *alias* CX. *pag.* 601. *tom.* II. *opp. edit. Antuerp. an.* 1700.

diligenter versatus in legendis operibus Cypriani erat, is ignorare minime poterat, quæ tam sæpe; inficiari autem multo minus, quæ sanctus martyr tam clare, tamque dilucide scripsisset.

Quod de accitis a Paulo Miletum episcopis Ephesiorum objiciunt, quoniam explicatum alio loco est (1), prætermitti nunc poterit, ne actum agere videamur.

Etsi Paulus episcopus fuisset Romanorum, consequens tamen non esset, æqualem eum fuisse principatus auctoritate Petro.

Negant, qui Paulum vellent fuisse omnino parem auctoritate Petro. Atque hi sane invidiam sedi Apostolicæ creari clamant. Vereri namque se, ajunt, ne Pontifex, qui Pauli Petro inferioris successor sit, summo in ecclesia principatu potiri desinat, quod plus juris successori, quam decessori tribuendum (2) non videatur. Sed hi cum minime læsam cupiunt, tum maxime oppugnant, debilitareque student Romanæ ecclesiæ antistitum dignitatem. Nam si monarchiam, unitatemque ecclesiæ verbo statuunt; duobus autem principibus constitutis, omnem re vera unitatem, monarchiæque rationem tollunt; relinquitur, ut quæ de centro unitatis, de radice ecclesiæ, de fonte, de sole, quæ præcipuam Romanorum præsulum dignitatem indicant, disputata a Cypriano, ceterisque Patribus sunt, ea omnia funditus evertere conentur. Quamobrem cum (3) Petrum a sancto Josepho, cum Archiepiscopum (4) de Marca, cum Charlasium, ceterosque scriptores accusant, quorum est eadem atque nostra de singulari principatu Petri sententia, ita profecto se gerunt, uti se Catilina, Gracchique gessissent,

1 *Tom. IV. hujus operis pag. 314. seqq.* Confer etiam Massuetium Monachum Benedictinum Congregationis s. Mauri *dissert. III. in Irenæum art. III. n. XXV. pag. 105. seq. tom. II. opp. Irenæi edit. Veneta an. 1734.*

2 Ita quidem censet auctor operis inscripti: *De la Grandeur de l' Eglise Romaine l. III. cap. XI. pag. 279. seq.*

3 *Lib. supra indic. pag. 23. edit. an. 1645.*

4 Loc. indic. *Exercit. de Singul. Primat. Petri.*

ſent, ſi Tullium, Scipionemque ſeditionis reos egiſſent.

Sed venio ad rem. Ajo igitur Petrum, ac Paulum, ſi Romanæ eccleſiæ epiſcopatum ſimul obtinuiſſent, futuros tamen non fuiſſe auctoritate, dignitateque principatus pares (1). Principio enim eorum diſpar eſt dignitas, atque auctoritas, quorum unum alteri fuiſſe & dignitate, & auctoritate excellentiorem non majorum modo teſtimoniis, ſed pluribus etiam locis ſacrorum bibliorum conſtat. Petrum autem fuiſſe & dignitate, & auctoritate Paulo excellentiorem majorum teſtimoniis, pluribuſque ſacrorum bibliorum locis conſtat. Diſpar igitur Apoſtolorum eorumdem dignitas, auctoritaſque fuit. Scripturarum namque auctoritate, traditioneque majorum, non unius rationis momentis explicari, dirimique controverſiarum hæc genera oportere, & noſtri pugnant, & ii, contra quos eſt omnis hæc inſtituta oratio (2), confitentur. Quanquam hi quidem modo hoc, modo illud. Si enim rationis momentis premi ſe videant, ſcripturas, patreſque deſeri; ſin ſcripturarum, patrumque locis exagitentur, dialecticorum præceptiones contemni queruntur. Velut in hac quæſtione is, qui opus de *Magnitudine Romanæ eccleſiæ* conſcripſit, poſteaquam Iſaaco Haberto, a quo urgebatur, rationem eſſe ſcripturarum, patrumque, non argumentationum dialecticarum habendam reſpondit; cum ſcripturis, teſtimoniiſque veterum a Petro ab S. Joſepho agi animadvertiſſet (3), eorum, quæ dixerat, oblitus, confugit ad præſidium, ut ſibi quidem videbatur, dialecticorum, ſucceſſoremque id juris habere oportere ſtatuit, quod anteceſſorem habuiſſe conſtet. Quaſi vero ſucceſſor, hæreſque & dignitatis, & auctoritatis utriuſque Apoſtoli futurus Romanus epiſcopus non fuiſſet, ſi uterque Apoſtolus epiſcopatum Romanorum obtinuiſſet; cumque Petrus non epiſcopatu Romano ſolum, ſed etiam princi-

1 Confer Antonium Charlaſium *tom. III. de Libert. Eccl. Gallic. cap.* 1. §. III. *p.* 95. *edit. Rom. an.* 1720.
2 Auctor operis *de la Grandeur &c. lib.* I. *cap.* II. *ſeq. pag.* 11. *ſeq.*
3 Idem *lib.* III. *cap.* XI. *pag.* 179. *ſeqq.*

principatu in universa ecclesia potitus esset, hunc non fuisset adepturus Pontifex (etiamsi hac tanta dignitate Paulus caruisset), quem Pontificem non tam Pauli episcopatus, doctrinæ, studiique instituendarum ecclesiarum, quam Petri & episcopatus, & principatus ratione esse successorem liquet. At de modo dirimendarum hujusmodi controversiarum hactenus. Nunc de scripturis, ac patribus quid sentiendum sit, videamus.

Itaque a Christo servatore datum Petro, non Paulo fuisse christianæ reipublicæ principatum, cum ex aliis pluribus, tum ex iis præcipue, quos supra descripsimus, scripturæ locis cognosci potest. Petrum namque singulari modo a Christo petram (1) ecclesiæ constitutum, & fratribus (2) prælatum, & rectorem, pastoremque omnium christianorum dictum fuisse in sacris novi testamenti libris legimus plerumque; Paulum numquam. Non enim est credibile, ut scriptores sacrorum bibliorum, qui Petrum aut semper, aut fere semper (3) priore loco, ut præcipuam illius dignitatem, auctoritatemque ostenderent, nominarunt, tamque excellentem illi fuisse divinitus tributam potestatem affirmaverunt, ut eum universo gregi christianorum pastorem Christi loco fuisse creatum dicerent; nihil tale umquam de Paulo, cujus res egregie, præclareque gestas aliqui accurate, copioseque sunt persecuti, scribendum putaverint. Quin etiam tantum abfuit, ut eum principem ecclesiæ, paremque fuisse Petro arbitrarentur, ut potius quemadmodum Paulus ipse tradiderat, ascendisse se (4) Hierosolymam, ut Petrum videret, cumque eo, ac sociis Apostolis evangelium, quod promulgare cœperat, conferret, ne frustra id opus aggressus fuisse videretur; ita illi ob ortam Antio-

1 Confer *pag.* 132. *hujus vol.* & *pag.* 304. *seqq.*
2 Vide *pag.* 127. *seqq. hujus vol.*
3 Vide *pag.* 92. *seqq. hujus vol.*
4 *Epist. ad Galat. cap.* 1. *v.* 18. „ Veni Hierosolymam videre Petrum, & mansi apud „ eum diebus quindecim „ & *cap.* 11. *v.* 2. „ Ascendi autem secundum revelationem, & „ contuli cum illis evangelium, quod prædico in gentibus, seorsum autem iis, qui vide- „ bantur aliquid esse (*in his erat Petrus*) ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.

Antiochiæ de ceremoniis legis contentionem (1), Paulum ipsum ad Hierosolymitas fuisse missum narrarent, ut ex Apostolis, Petroque imprimis, cujus omnes sententiam sequuti fuerunt, quid statuto, factoque opus esset, cognosceretur. Ecquis autem sibi persuadeat, Paulum, si primas obtinuisset in ecclesia partes, ut ne Petro quidem auctoritate esset inferior, aut ex Petro, quid esse faciundum judicaret, quæsiturum, aut Hierosolymam unius Petri videndi caussa ascensurum, eique, quod prædicaret evangelium, propositurum umquam fuisse, ut ne inanem suscepisse laborem existimaretur?

Atque de scripturis quidem satis dictum est. De patribus autem, quorum opera ad nostram ætatem divinæ, Apostolicæque traditiones manarunt, quid dicam? quorum alii Petrum *Apostolorum*, seu *omnium Apostolorum principem*, ne omisso quidem Paulo; alii *petram* christianæ reipublicæ; alii *ovium*, *agnorumque*, hoc est non solum laicorum, sed etiam *pastorum pastorem*, *&* *coryphæum*; alii *monarcham*; alii *collegii*, *chorive Apostolici caput*, *ac principem*; alii Paulo *majorem*, *præstantiorem*, *excellentiorem*, alii denique summam illius potestatem, dignitatemque post Christum indicaturi, sine adjuncto *coryphæum*, hoc est *principem*, ac *verticem* nominarunt, quod numquam est ab eis de Paulo non modo dictum, sed ne cogitatum quidem. Atque ut me ab omni invidia liberem, indicabo loca, in quibus est ab eis harum rerum tam magnifice facta mentio: sic autem agam, ut adversarios imitatus, quo quisque seculo floruerit, ostendam.

Nun-

1 Vide supra *pag.* 53. *seq.*

Numerantur Patres, qui Petrum esse Paulo præferendum judicarunt.

SECULO I. ET II.

Jam de scriptoribus Hagiographis satis dictum est. Clementis autem Romani, etsi non tam est perspicua, quod alia de re ageret, tamen eo spectare videtur sententia, ut Paulo, indicet, esse præferendum Petrum. Nam qui Apostolorum auditor fuerat, quæque illi aut scripto, aut voce posterorum memoriæ tradidissent, satis explorate cognoverat, is certe cum priore loco Petrum (1), secundo Paulum in ea, quam post Domitiani mortem (2) ad Corinthios scripsit, epistola nominaverit, principatus honorem tribuere Petro voluit, quem a Christo eidem fuisse acceperat tributum Petro. Nisi enim persuasum omnibus fuisset, primas obtinuisse Petrum in administranda, regendaque republica populi Christiani partes, non tam vetus fuisset, neque tam stabilis illius priore semper loco numerandi permansisset ratio, nec confirmata fuisset diuturnitate temporis; sed aut

1 *Epistol. ad Corinth.* 1. *n.* v. *pag.* 12. *tom.* 1. *epistolar. Roman. Pontific. edit. Paris. Constantii.*

2 Errore typographi factum est, ut *tom.* 1. *hujusce operis pag.* 344. pro *neque multo post Domitiani interitum* poneretur: *neque post Domitiani interitum* fuisse scriptam epistolam 1. ad Corinthios a Clemente. Id ut animadverti, emendandum curavi in iis Dissertationibus, quas de *Diaconis*, & de *epistolis ad Corinthios*, deque *martyrio Clementis Romani*, rogatu Clementis Ghodykiewiczi Poloni Ord. Prædic. studiosissimi, eruditissimique juvenis, qui de iis rebus publicas disputationes habere in Basilica S. M. super Minervam instituerat, eodem, quo primum Antiquitatum Christianarum volumen publicavi, anno 1749. scripsi, edidique Romæ typis fratrum Palearinorum. Harum vero Dissertationum quum Auctor Italici operis inscripti: *Storia letteraria d' Italia. Tom.* 1I, *lib* 1I. *cap.* 1v. § x *pag.* 232. magna cum laude, ut est illius erga me singularis humanitas, meminisset; tum jocans, quasi pugnantia essem loquutus: „ Il P Mamachi, *inquit*, dice, che fu quella lettera scritta „ non prima del martirio de' principi degli Apostoli . . . , nè dopo la morte di Domiziano . . . . „ ma il Domenicano, del quale parliamo, circa l' anno 97. di Cristo, e dopo la morte di „ Domiziano seguita nel 96. mette col Tillemont &c. l' epoca di quella lettera „. Verum si cum iis, quæ *tom.* 1, *pag.* 344. de scripta post Domitiani persecutionem epistola 1. ad Corinthios a Clemente dixi, ea quæ de sævitia Domitiani in Christianos ad extremum usque suæ vitæ tempus *pag.* 424. adnotavi, contulisset, facile quidem certe erratum typographi cognovisset. Verum non is sum, qui eum esse reprehendendum putem. Non enim omnia cuique esse perspecta, atque explorata possunt.

minus constans fuisset (velut in ceteris, quorum unus alteri non præstat, recensendis evenit, ut modo hic, modo ille nominetur prior) aut, quemadmodum pleræque omnes opiniones fictæ, atque vanæ, diuturnitate extabuisset. Ac de Clemente quidem Romano plura fortasse, quam necesse fuit. Neque vero Constitutionibus, Recognitionibus, atque Homiliis, quæ nescio quo errore hominum Clementinæ sunt appellatæ, agendum est; quas, etiamsi vetustatis habeant, quantum voles, tamen non fuisse a Clemente perscriptas constat. Quamquam iis etiam, quibus adversarii abuti audent, multa (1) contineantur, quæ Petri præcipuam in universa Christiana republica confirment non dignitatem modo, sed etiam auctoritatem.

Clementis exemplum est imitatus Ignatius (2), qui etsi initio seculi secundi scripsit, primo tamen seculo creatus ab Apostolis fuit episcopus Antiochenorum. Justinus autem Martyr (3), qui Antoninorum temporibus floruit, Cepham mysterio fuisse divinitus appellatum Petrum, animadvertens; moderatorem hunc quidem, principemque omnium fuisse confessus est. Atque etiam Irenæus, qui a Polycarpo acceceperit disciplinam, Petrum (4) semper primum commemorans, summum illi, post Christum, in ecclesia tribuit principatum. Nam cum principes Apostoli omnes dici consuessent, si inter eos Petrus Irenæi judicio fuit honore, atque dignitate prior, fuerit item omnium princeps, necesse est. Accedunt Dionysius Corinthius (5), Clemens Alexandrinus (6), Tertullianus (7), Auctorque Carminum contra Mar-

cionem

1 Confer *l.* VIII. *Const. Clem. c.* XIV. *p.* 374. *t.* 1. *Apost. PP. Amst. & edit. Turrian. p.* 121. *& lib.* 1. *Recogn. n.* XII. *tom. eodem pag.* 405. *seq. & Epitom. n.* CLIX. *pag.* 801. *tom. eod. edit. Amstel. ann.* 1724.

2 Ignat. *epist. ad Rom. n.* V. *pag.* 205. *tom.* II. *Apost. PP. edit. Londin. an.* 1746.

3 Vide quæ scripsi *pag.* 305. *not.* 1. *hujus vol.*

4 S. Irenæus *lib.* III. *cap.* III. *pag.* 175. *& cap.* XII. *pag.* 193. *seqq. edit. Venet. tom.* 1. *ann.* 1734.

5 Apud Eusebium *lib.* II. *Hist. Eccl. cap.* XXV. *pag.* 76. *edit. Taurin.*

6 Clemens Alexandrinus apud Eusebium *lib.* II. *Hist. Eccl. cap.* 1. *pag.* 42. prælatos Petrum, & Iacobum, & Iohannem ceteris Apostolis fuisse a Christo scribit. Petrum autem priore loco nominat tum imprimis, cum de Apostolorum dignitate agit.

7 Tertullianus Petrum *ædificandæ ecclesiæ petram* vocans, clavesque regni *personaliter* consequutum affirmans (ut supra *pag.* 61. *hujus vol. & pag.* 64. *& pag.* 133. ostendi) idque jam decus Paulo numquam attribuens, satis indicat fuisse Petrum Paulo præstantiorem.

cionem (1), quæ Tertulliani nomine circumferuntur. Quod ſi horum aliqui de potiore Petri dignitate, ac poteſtate non tam copioſe, tamque dilucide, quam adverſarii vellent, ſcripſerunt; non eo certe fecerunt, quo dubitarint, eſſet ne Petrus Paulo præferendus, ſed quo fuſius, diligentiuſque ea de re agendum non putarint, de qua nulla eſſet inter ipſos, hoſteſque religionis, quos oppugnabant, orta contentio. Ac ſi aut ſilentio, aut minus perſpicua ſcribendi ratione, qua ſunt in hoc genere uſi veteres, proficere ſe quidquam adverſarii putant poſſe; caveant, ne Petrum non ſolum principem Paulo parem fuiſſe, ſed etiam principem eccleſiæ nullo modo fuiſſe concludere velle videantur. Age vero niſi ob nominatum Petrum a Patribus ante Paulum effici poſset, Paulo fuiſſe Petrum præſtantiorem, quæ ratio eſſet reliqua, ex qua liceret concludere, fuiſſe a Patribus primi, ac ſecundi ſeculi ceteris Apoſtolis antelatum Petrum? Nam ſi hæc apud nos, adverſarioſque noſtros valet contra Calvinianos, Lutheranos, Zuinglianos, omnes denique proteſtantes ratio, qui æqualem fuiſſe poteſtate ceteris Apoſtolis Petrum pugnant; valeat item contra eos neceſſe eſt, qui Petrum Paulo fuiſſe parem arbitrantur. Neque enim primum in ſerie Apoſtolorum nominari a ſacris Scriptoribus, Patribuſque adverſarii Petrum exiſtimant, quod Petrus ordine ſolum fuerit collegis prior (alioqui proteſtantibus aſſentirentur, a quibus ſe vehementer diſſidere clamant) ſed quod ad Petrum fuiſſe univerſæ eccleſiæ, collegiique ipſius Apoſtolici delatum a Chriſto principatum putent. Quamobrem ſi prior in Apoſtolorum ſerie locus indicium eſt principatus, excellentioriſque inter Apoſtolos dignitatis Petri; excellentior ſane Paulo Petrus fuit, ut qui nominari fere ſemper ante Paulum & a Scriptoribus Canonicis, & a Patribus conſueverit (2).

SECULO III.

Sed redeo ad Patres. Seculo tertio, quum eſſet de au-

1 *Lib.* III. *pag.* 635. *opp. Tertul. edit. Veneta ann.* 1748.
2 Vide Coteler. *in not. ad lib.* VIII. *Conſt. Apoſt. c.* XXXIII.

ctoritate, deque unitate ecclesiæ vehementius disputari cœptum; Orthodoxi omnes de summa Petri post Christum potestate ita differuerunt, ut eum non ceteris Apostolis modo, sed Paulo etiam ipsi præferendum esse ostenderint. Fuerunt autem in horum numero Catholici, qui in hæresim Cataphrygarum invecti sunt (1), Cajus Romanæ ecclesiæ presbyter (2) is, quem fuisse episcopum (3) nationum creatum diximus, Origenes (4), Hippolytus Portuensis (5), Cyprianus (6), Cornelius (7), Firmilianus (8), Dionysius Alexandrinus (9), Arnobius (10).

SE-

1 Tertullianus *lib. de Pudic. cap.* xxi. *pag.* 574. Catholicos (qui contra Montanistas, seu Cataphrygas agebant) ecclesiæ, imprimisque Romanæ, quæ princeps est omnium, potestatem a Petro, non a Paulo petere consuesse ostendit. Vide quæ disputavi supra *pag.* 64. *seq. hujus voluminis.*

2 Apud Eusebium *lib.* II. *Hist. Eccl. cap.* xxv. *pag.* 76.

3 Confer quæ scripsi *tom.* IV. *hujus operis pag.* 338.

4 Origenes apud Eusebium *lib.* VI. *Hist. Eccl. cap.* 252. *edit. Taurin.* de Petro, ac Paulo agens, scribit hoc modo: „ Paulus, qui ab Hierosolymis, & finitimis locis usque ad Illy„ ricum evangelium adimplevit, non omnibus Ecclesiis, quas docuerat, scripsit, sed & iis, „ quibus scripsit, paucas admodum lineas exaravit „. Quid demum in his verbis adversaria reperire licet, quo statuere Pauli principatum possint? *Prædicasse* Paulum, ac late, longeque religionem christianam propagasse confirmat Origenes; principatu vero in Ecclesia summo fuisse potitum, non item. Contra mox de Petro loquens: Πέτρος δὲ ἐφ' ᾧ οἰκοδομεῖται τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία, ἧς πύλαι ᾅδου οὐκ ἀντισχύσουσι &c. *Petrus autem*, inquit, *super quem ædificatur ecclesia Christi, adversus quam portæ inferi non prævalebunt.* Cetera hujus scriptoris testimonia prætermitto, ut quæ descripta a me fuerint, cum de monarchica Christianæ reipublicæ regendæ forma, deque Petri suprema post Christum in ecclesia potestate differerem.

5 Sive quisquis ille est vetus editor *Fragm. Constit. Apost. de Ordinationibus per Hippolytum*, quod post Ernestum Grabium edidit Johannes Albertus Fabricius *tom.* I. *opp. Hippolyti pag.* 248. *& seqq. edit. Hamburg. ann.* 1716., quodque etiam exstat *lib.* VIII. *Constit. Apostolic. cap.* IV. *pag.* 394. *seq. tom.* I. *PP. Apostolic. edit. Amstel. a.* 1724. In enim πρῶτον primum Apostolorum Petrum vocat; Paulum vero, quem *vas electionis, & coapostolum* ab collegis appellatum dixit, ἐλάχιστον τῶν ἀποστόλων *minimum Apostolorum*, quamquam Paulus suis laboribus, doctrina, prædicationeque evangelii mereretur, ut in præcipuis Apostolis numeraretur.

6 Confer illustrem Cypriani locum a nobis *pag.* 73. *hujus vol.* descriptum, quo quidem in loco s. martyr Petrum cum Paulo conferens, Petro principatum attribuit, eumque Paulo fuisse ostendit præstantiorem. Consule præterea *not.* 2. *pag.* 247 *hujus vol.*

7 Unius Petri Cathedram principalem nominanti Cypriano Cornelium fuisse assensum, quis neget? Confer *epist.* LII. *Cypr. ad eumd. Corn.* n. XIV. *pag.* 184. *seq. tom.* I. *epist. Rom. Pont. edit. Paris. Constan.*

8 Soli Petro dictum fuisse Firmilianus animadvertit: *tu es Petrus, & super hanc petram &c.* Ex qua re solum Petrum principem, & caput omnium ecclesiarum fuisse intelligitur.

9 Dionysius Alexandrinus apud Eusebium *lib.* VII. *Hist. Eccl. cap.* xxv. *pag.* 353. *edit. Cantabrig. ann.* 1720. Petro singulare quidpiam a Christo tributum indicat, quod in reliquos Apostolos non competeret.

10 Arnobius *lib.* II. *adversus Gentes pag.* 64. *edit. Paris. ann.* 1605. Petri Romam adventum commemorat, ab eoque uno Simonis magi præstigias fuisse dissipatas scribit.

SECULO IV.

Sequuti deinceps fuerunt Petrus Alexandrinus, (1) Lactantius (2), Canones Niceni Arabici (3), Eusebius (4), Athanasius (5), Julius Romanus Pontifex (6), Patres Sardicenses (7), Lucifer Calaritanus (8), Hilarius Pictaviensis (9), Juvencus Poeta (10), Cyrillus Hierosolymitanus (11), Liberius

1 *Ex Serm. de Pœnit. can. IX. apud Beveregium tom. II. Synodici, sive Pandect. Canonum &c. pag. 14. edit. Oxon. an. 1672.* οὕτως ὁ πρόκριτος τῶν ἀποστόλων Πέτρος πολλάκις συλληφθεὶς, καὶ φυλακισθεὶς, καὶ ἀτιμασθεὶς ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη, καὶ ὁ περιβόητος Παῦλος πλειστάκις παραδοθεὶς, καὶ ἕως θανάτου κινδυνεύσας πολλά τε ἀλγήσας, καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς, καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτὸς μαχαίρᾳ τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη: „ Ita Petrus Apostolorum primus (seu potius *prælatus*, *seu præpositus* seu *præcipuus*) sæpe comprehensus, & custodia traditus, ignominiaque affectus, postremo „ Romæ crucifixus est. Similiter inclitus Paulus sæpe traditus, & ad mortem usque in peri„ culum adductus, multa mala perpessus, & in multis persecutionibus, afflictionibusque glo„ riatus, in eadem urbe ipse quoque gladio capite multatus est... Viden' ut Petrum cum Paulo comparet, atque eum quidem præpositum Apostolis statuat; hunc vero non item?

2 Lactant. *lib.* IV. *de vera Sapient. cap.* XXI. *tom.* I. *opp. pag.* 332. *seq. edit. Paris. an.* 1748. Petrum ante Paulum nominat, ut fert constans ecclesiarum traditio. Lucius vero Cæcilius, quem aliqui eumdem atque Lactantium fuisse arbitrantur (etsi sunt, qui negent, quamquam synchronum quidem illi fuisse defendant) Lucius, inquam, Cæcilius in eo, quem *de mortibus Persecutorum* perscripsit, *lib. cap.* II. *pag.* 184. *seq. tom.* II. *opp. Lact. edit. ejusd.* ita de Petro differit, ut eum non modo priore loco nominet, sed etiam primas in ecclesia Romana instituenda obtinuisse partes affirmare videatur.

3 Etsi in synodo Nicæna editi non fuerunt, ostendunt tamen summam omnium Orientalium ecclesiarum, quæ iisdem utuntur, de principatu Petri singulari consensionem. Canon autem VIII. *pag.* 329. *tom.* II. *Concilior. edit. Veneta an.* 1728. sic habet: *Romano Patriarcha successori Petri. Et can.* XXXVII. *pag.* 335. *sint Patriarcha in universo mundo quatuor tantum... & sit princeps, ac præpositus ipsis dominus Sedis Divi Petri Romæ, sicut præceperunt Apostoli. Et can.* XLIV. *pag.* 337. *Quemadmodum patriarcha potestatem habet super subditos suos, ita quoque potestatem habet Romanus Pontifex super universos patriarchas, quemadmodum habebat Petrus super universos Christianitatis principes, & concilia ipsorum, quoniam Christi vicarius est, super redemptionem, ecclesias, & curatos populos ejus.*

4 Confer supra, quæ ea *Hist. lib.* VI. *cap.* XXV. descripsimus, quum de Origene disputaremus. Quæ enim Origenis sunt, ea Eusebium constat fecisse sua. Vide præterea, quæ ex eodem Eusebio produxi supra *pag.* 134. *hujus vol. n.* 1. & *pag.* 287. *not.* 5. ex quibus quantum Petro præ Paulo tribuerit, plane perspicitur.

5 Vide *pag.* 115. *hujus vol. n.* 1.

6 Consule *pag.* 136. *hujus vol. n.* 1. & *pag.* 287. *not.* 7.

7 Confer *not.* 1. *pag.* 136. *hujus vol.* & *not.* 8. *pag.* 287.

8 *Lib.* 1. *ad Constant. tom.* IV. *Biblioth. PP. edit. Lugdun. pag.* 247.

9 Vide *pag.* 115. *seq. hujus vol. not.* 1.

10 Consule quæ scripsi *pag.* 288. *not.* 1.

11 Vide *pag.* 136. *seq. hujus vol. not.* 2. Est autem animadvertendum, ab Cyrillo nusquam iis titulis honorum fuisse ornatum Paulum (cujus sæpe meminit) quibus ipse ibidem ornavit Petrum.

rius (1), & Damaſus (2) Romani præſules, Baſilius Magnus (3), Gregorius Theologus (4), Gregorius Nyſſæ (5), Euſtathius Antiochenus (6), Serapion Tmueos (7), Macarius Senior Ægyptius (8), Hilarius Diaconus (9), Ambroſius (10), Philaſtrius (11), Gaudentius Brixienſis (12), Zeno Veronenſis (13), Siricius Papa (14), Optatus Milevitanus (15), Pacianus Barchinonenſis (16), Epiphanius Salaminius (17), Rufinus presbyter Aquilejenſis (18), Titus Boſtrenſium antiſtes (19), Petrus alter Alexandrinus (20), Victor epiſcopus Antiochenus (21), Patres Synodi Aquilejenſis (22), Johannes Chryſoſtomus (23), Hieronymus (24), Auguſtinus (25), Pau-

1 Confer *pag.* 288. *hujus vol. not.* 4.
2 Vide *pag.* 82. *hujus vol. ante not.* 1.
3 Confer *pag.* 288. *hujus vol. not.* 5.
4 Conſule *not.* 6. *pag.* 288. *hujus vol.*
5 *Pag.* 137. *hujus vol. ante not.* 1.
6 *In opere de Engaſtrimytho tom.* III. *Criticor. ſacr. edit. an.* 1698. *pag.* 1154.
7 *Lib. contra Manich. pag.* 53. *tom.* 1. *Antiq. Lect. Caniſ. edit. Antuerp. ann.* 1725.
8 *Homilia* XXVI. ex earum numero, quas eſſe fortaſſe interpolatas ferunt *pag.* 154. *edit. Pariſ. an.* 1621.
9 *Pag.* 288. *hujus vol. not.* 8.
10 *Pag.* 288. *hujus volum. not.* 9.
11 *Ibid. not.* 10. 12 *Ibid. not.* 11.
13 *Ibid. not.* 12. 14 *Ibid. not.* 13.
15 *Ibid. not.* 14. 16 *Ibid. not.* 26.
17 *Ibid. not.* 15.
18 *Ibid. not.* 27.
19 Seu quiſquis eſt auctor *Comment. in Luc. tom.* IV. *Bibl. PP. edit. Lugd. pag.* 440.
20 Is adfuit ſynodo Romanæ ſub Damaſo, ut eſt apud Theodoritum *lib.* V. *Hiſtor. Eccleſ. cap.* X. apud Conſtantium *tom.* 1. *epiſtolar. Roman. Pontif. edit. Pariſ. n.* 3. *pag.* 574. in qua quidem ſynodo *depoſitus* Timotheus Apollinaris hæreſiarchæ diſcipulus fuit. Atque is ſane Petrus, qui quanti Pontifices Maximos penderet, ſuo in urbem, velut in perfugium, adventu, oſtendit, ex traditione majorum, eaque Damaſo ſine dubio intellexerat, Beati Petri Apoſtoli, qui ſedem Romanam occupaviſſet, cauſſa, clavum eccleſiæ univerſæ a Pontifice teneri. Confer Damaſi *epiſt. eamdem apud Theodoritum loc. indic.* & apud Conſtantium *ibid. pag.* 571.
21 *Comm. in cap.* VIII. *Evang. Marci tom.* IV. *Bibl. PP. edit. Lugd. pag.* 389.
22 Aquilejenſes Patres an. 381. congregati, cum eccleſiam Romanam caput eſſe ceterarum omnium affirmarint, hæredem eſſe eam dignitatis Petri oſtenderunt, quem unum omnium Apoſtolorum caput fuiſſe a Chriſto conſtitutum liquet. Vide Damaſi *epiſt.* XII. *n.* 4. *tom.* 1. *collect. epiſtolar. Rom. Pont. edit. Conſtantii pag.* 554.
23 Confer *pag.* 137. *hujus vol. not.* 3. & *pag.* 94. *ſeqq.* & *pag.* 131. *not.* 3. & *pag.* 320. *not.* 2. quo loco oſtendi Petrum ab Johanne Chryſoſtomo fuiſſe antelatum Paulo & dignitatis ratione, & auctoritatis.
24 Confer *pag.* 138. & 290. *hujus vol.*
25 Vide *pag.* 94. 97. 139. 191. *ſeq.* & 262. *hujus vol.* Idem *lib.* II. *de Bapt. contra Donat.*

Paulinus Nolanus (1), Synodique Romana anno 370. (2), & Aquilejensis anno 382. (3) celebratæ.

SECULO V.

Palladius antistes Heliopolitanus (4), Aurelius Prudentius (5), Isidorus Pelusiotes (6), Cyrillus Alexandrinus (7), Theodoritus (8), Petrus Chrysologus (9), Patres Synodorum Milevitanæ (10), & Carthaginiensis (11), & Oecumenicorum Conciliorum Ephesini (12), atque Chalcedonensis (13), Innocentius (14), Zosimus (15), Bonifacius (16), Cælesti-

Donat. cap. 1. n. 2. pag. 64. seq. tom. ix. opp. edit. ann. 1700. „ Magnum quidem, *ait* „ meritum novimus Cypriani, sed numquid majus, quam Patri Apostoli, & martyris, de „ quo idem Cyprianus in *epist. ad Quintum* ita loquitur: *nam nec Petrus*, inquit, *quem* „ *primum Dominus elegit, & super quem ædificavit ecclesiam suam, cum secum de* „ *circumcisione Paulus disceptaret, vindicavit sibi aliquid insolenter, aut arrogan-* „ *ter assumsit, ut diceret, se primatum tenere, & obtemperari a novellis, & posteris* „ *sibi potius oportere, nec despexit Paulum &c* „. Quinetiam *enarrat. in Ps. LXIX. p. 538. n. 4. tom. IV. edit. Amst. ann. 1700.* „ Petrus, *inquit*, qui paullo ante eum confessus est „ filium Dei, & in illa confessione appellatus erat Petra, supra quam fabricaretur Eccle- „ sia &c „. Quæ quis umquam de Paulo dicta legit?

1 Confer *p. 140. hujus vol. n. 7. & ep. XXIII. Paulini pag. 146. edit. Veron. an. 1736.*

2 Vide *pag. 289. hujus vol. not. 4.*

3 Consule *notat. 4. hujus volum. pag. 289.*

4 Vide *pag. 289. hujus vol. not. 5.*

5 Vide *pag. 279. not. 6. & pag. 396. not. 4.*

6 *Pag. 140. hujus vol. not. 3.*

7 *Pag. 93. hujus vol. not. 3. Idem lib. XII. in Joh. pag. 1064. tom. IV. opp. edit. Parif.* πρόκριτον *Prælatum* sanctorum discipulorum Patrum vocat. *Et lib. IX. in Julian. pag. 325. edit. an. 1696.* Petrum cum Paulo comparans, eum quidem ἔκκριτον appellat τῶν ἁγίων ἀποστόλων *præcipuum sanctorum Apostolorum*, cum nihil tale de Paulo dicat.

8 *Pag. 142. hujus vol. not. 3. Idem Dialog. 1. cum Eraniste tom. IV. opp. edit. Sirmondi pag. 26.* πρῶτον τῶν ἀποστόλων *primum Apostolorum* appellat, ob eam præcipue caussam, quod testimonium reddidisset Christo.

9 *Pag. 140. not. 4. hujus vol.*

10 *Pag. 189. not. 11. hujus vol.*

11 *Not. 12. pag. 189. hujus vol.*

12 *Not. 2. pag. 140. hujus vol.*

13 *Not. 2. pag. 142. hujus vol.*

14 *Not. 3. pag. 159. hujus vol.*

15 *Not. 4. pag. 189. hujus vol.*

16 *Epist. v. ad Rufum n. 1. pag. 1022. tom. 1. epistolar. Rom. Pontif. edit. Constantii: Petrum pastorem perpetuum dominicarum ovium*, dicit, *esse, in quo positum sit universalis ecclesiæ fundamentum. Et epist. XIV. pag. 1037. In Petro consistere*, scribit, *universalis ecclesiæ regimen, & summam*. Confer etiam *epist. XV. pag. 1019.*

lestinus (1), Leo (2), Hilarus (3), Felix III. (4), & Gelasius (5), Marius Mercator (6), Johannes Cassianus (7), Præsules Tarraconensis Provinciæ (8), Theodosius (9), & Valentinianus Augusti, Prosper (10), Eucherius Lugdunensis (11), Vin-

1 Vide *pag.* 140. *hujus vol. n.* 1.

2 Confer Sixti III. P. M. locum supra *pag.* 141. *not.* 2. & 1. Leonis testimonia *ibid. n.* 2. *seq.* & *pag.* 201. 267. & 375.

3 *Epist.* v. *ad Leontium Arelatensem pag.* 62. *tom.* v. *Concil. edit. Veneta.* „ Quantum „ reverentiæ in Spiritu Dei, qui subditos sibi inhabitat sacerdotes, Beato Petro Apostolo, „ & sedi ipsius deferatur, omnibus arbitror esse compertum, quibus paternarum traditio- „ num incorrupta custodia est „. Confer *ejusd. epist.* VIII. *pag.* 63. De Petro autem cum ita loquitur, tum de Paulo agens *epist.* II. *cap.* IV. *pag.* 59. Doctorem eum quidem gentium vocat, suum autem antecessorem, quasi sedem occuparit Romanam, non vocat: *Secundum quod etiam*, inquit, *B. Apostolus magister gentium, de his, qui fieri desiderant Sacerdotes, propria institutione non tacuit dicens: unius uxoris virum. Cujus sane tenore sententiæ ita informati esse debetis, ut inter cetera, quæ cavenda sunt, hæc studeatis præcipue custodire, quæ cognoscatis ante universa mandari. In quibus etiam prospiciendum est, ne duo simul sint in una ecclesia sacerdotes.* Hæc vero quemadmodum Paulum ominans Hilarus dicere ausus fuisset, si Paulum & principem totius ecclesiæ, & una cum Petro Romanorum episcopum fuisse putasset? An cavisset, duos ne sint in eadem ecclesia sacerdotes, hoc est episcopi, si duos initio Romanorum fuisse episcopos cognosset? Sed hæc alias.

4 Confer *not.* 1. *pag.* 143. *hujus vol.*

5 *Epist.* I. *ad Euphemianum pag.* 284. *tom. eod. Concilior.* ubi consortium sedis Romanæ B. Petri consortium vocat: & *pag.* 285. ita differit de Petro, ut Paulo, ut eum rectorem, & petram ecclesiæ, hunc magistrum fuisse gentium, indicet. Confer *ejusd. epist.* XI. *ad Episc. Dardaniæ ibid. pag.* 294. & *epist.* IV. *pag.* 295. *seqq.* & *epist.* V. *ad Honorium Dalmatiæ episcopum pag.* 298. ubi: „ Pro sedis, *inquit*, Apostolicæ moderamine totius ovilis dominici „ curam sine cessatione tractantes, quæ B. Petro Salvatoris ipsius nostri voce delegata est, „ & *tu conversus confirma fratres tuos*: Et item: *Petre amas me, pasce oves meas*, dis- „ simulare nec possumus, nec debemus, quæ nostram sollicitudinem forma perstringat, cum „ B. Apostolo Paulo sentientes, atque dicentes: *quis infirmatur, & ego non infirmor?* „ *quis scandalizatur, & ego non uror* „? Viden ut curam universæ ecclesiæ traditam Petro confirmet, fuisse; Paulum vero ratione Apostolatus, caritatisque, quæ ipsum urgeret, commoveri furrum causa consuesse confiteatur, primatum autem obtinuisse non indicet? Confer ceteras Gelasii epistolas, quæ plenæ sunt hujusmodi sententiarum.

6 In *Commonitor pag.* II. *edit. Bruxel. ann.* 1673. Anastasium *summum Pontificem* appellat. Id vero non dicit Pauli caussa. Hunc enim non totius ecclesiæ principem, sed *Dei* tantum *præconem*, & *vas electionis* vocat. *Ibid. pag.* 32. Petri igitur hoc caussa dixerit necesse est, quem summam universæ ecclesiæ primatem ab omnibus, quos numeravimus, quosque deinceps numeraturi sumus, appellari constat.

7 *Not.* 1. *pag.* 143. *hujus vol.*

8 Concilii Tarraconensis Patres *epist. ad Hilarum Papam tom.* II. *Concilior. edit. Paris. Hard. pag.* 787. „ Expetendum nobis fuerat illud privilegium sedis vestræ, quo susceptis „ regni clavibus post resurrectionem Salvatoris per totum orbem beatissimi Petri singularis „ prædicatio universorum illuminationi prospexit, cujus Vicarii principatus sicut eminet, „ ita metuendus est ab omnibus, & amandus „. „ Quod sancti Petri cathedra obtinet, ca- „ tholica audiat ecclesia &c. „

9 *Not.* 1. *pag.* 142. *hujus voluminis.*

10 *Not.* 6. *pag.* 140. *hujus vol.*

11 *Not.* 1. *pag.* 142.

Salvianus Massiliensis (1), Socrates (2), Sozomenus (3), Maximus Taurinensis (4), Vigilius Tapsensis (5), Victor Vitensis (6), Avitus Viennensis (7), Galla Placidia (8), & Licinia Eudoxia (9) Augustæ, Tiresius Melitenensis (10), Johannes Arcensis (11), & Adelphius Arabissiensis episcopi (12), Varadatus Monachus (13), Ascanius episcopus Tarraconensis (14), & ceteri provinciæ ejusdem antistites, Patres synodi Romanæ (15) sub Felice III. Pontifice, Asterius Amaseæ epi-

1 Salvianus *lib.* IV. *pag.* 103. Paulum solum Apostolum vocat, Petrum autem *principem Apostolorum*. *Edit. Brem. an.* 1688.

2 Vide *not.* 7. *pag.* 290. *hujus vol.* Sed errore Typographi evenit, ut loco indicato pro *lib.* II. *Socratis Hist. Eccl.* legeretur *lib.* I. Atque eam dignitatem, quam Pontificibus *ibid.* tribuit Socrates, nonnisi Petri caussa tribuit. Nam Paulum episcopum Romanum a veteribus creditum numquam fuisse, supra est eorum testimoniis demonstratum. Cum autem illius Apostoli, cui succedit Pontifex, ratione, is sit principatus eidem Pontifici attributus, Petrum vero omnes episcopum Romanum fuisse confiteantur, sequitur ut principatum, unius Petri caussa, Socratis etiam judicio, obtineat Pontifex.

3 Sozomenus *lib.* VII. *cap.* IV. *Hist. Eccl pag.* 260. *edit. Taurin. an.* 1747. „ Significabat, *inquit*, Imperator eo rescripto, velle se, ut omnes subditi sui eam religionem „ sequerentur, quam Petrus ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων *princeps Apostolorum* Romanis ab „ initio tradidisset „.

4 *Not.* 10. *pag.* 290. *hujus vol.*

5 *Ibid. not.* 12.

6 *Ibid. not.* 13.

7 *Ibid. not.* 14.

8 *Epist. ad Theodosium Imperatorem act. Concil. part.* 1. *tom.* II. *Concilior. edit. Parif. Hard.* κορυφαῖον τῶν ἀποστόλων *verticem, seu principem Apostolorum Petrum* vocat.

9 Quantum S. Petro tribuerit Licinia Eudoxia, constat ex illius epistola *ad Theodosium ibid. pag.* 38.

10 *Epist. Episcopor. Armen. ad Leonem Imperat. tom.* II. *Concilior. edit. Parif. Hard. pag.* 745.

11 *Ibidem.*

12 *Ibidem.*

13 Petrum anteponit Paulo *epist. ad Leonem Imperatorem. Tom. eod. Concil. pag.* 770.

14 *Tom.* II. *Conc. pag* 787. *& Synod. Rom. an.* 465. *sub Hilaro ibid. pag.* 800.

15 *Epist. Synodica, quæ est* IV. *inter epistolas Felicis. Tom. eodem Concilior. pag.* 826. *ad Petrum Cnapheum.* „ Non statuisti credere veritati, & binis litteris nostris ad te scri- „ ptis, nunc incœpi sententiare contra te, immo ὁ κορυφαιότατος τῶν ποιμαντικῶν θρόνων, „ ὁ ἐν ἁγίοις ἐγκωμίοις ἀνθῶν, ὁ ἄριστος τῶν ἀποστόλων ἀληθῶς Πέτρος, *summus ver-* „ *tex pastoralium sedium, in sanctis laudibus florens, optimus vere Apostolorum Petrus* .... „ Et firma sit hæc depositio a me, & ab his, qui una mecum Apostolicum thronum regunt.... „ Quis non defleret sic dicentes de intemerato trisagio, quod mihi valde convenit refutare, „ & fletum merito dare in hos cavillatores ... quos & alienos putavimus ab orthodoxa fide, „ Catholica ecclesia, & a communione ducis nostri gloriosi προέδρου Πέτρου *prædecessoris* „ *Petri*, qui claves regni a Salvatore nostro recepit „? Felix igitur post antiquos Patres, scribit *summum verticem, & optimum Apostolorum* esse Petrum, eique fuisse claves a Christo traditas regni cælorum, seque esse successorem B. Petri fatetur. De Paulo autem ne verbum quidem addit. Immo vero cum Petrum summum esse verticem dicat, anteponat eum Paulo neces-

episcopus (1) Victor Antiochenus, seu quisquis ille est vetus Commentariorum in Evangelium Marci auctor (2), Capreolus episcopus Carthaginiensis, Sedulius Poeta, Nilus Monachus, Bachiarius Maccæus, Basilius Seleuciensis, Nonnus Ægyptius Poeta, Arnobius junior, ut ceteros ejus seculi scriptores prætercam (3).

SECULO VI.

Non est autem necesse, ut quos seculi sexti scriptores supra commemoravi (4), quique cum Petrum aut Coryphæum, aut principem, aut primum vocarint Apostolorum, satis explicate suam declararunt de suprema Petri dignitate sen-

necesse est. Jam vero non ab se solum damnari Caapheum, dicit, sed etiam ab iis, qui una cum ipso apostolicum thronum regebant. Quid? an adversarii plures cum Felice fuisse episcopos Romanos defendent? Scilicet ii, qui propterea Paulum episcopum Romanum cum Petro fuisse jactant, quod apud scriptores aliquos legerint, eum rexisse ecclesiam cum Petro, ex hoc item loco concludant necesse est, Felicis tempore plures fuisse Romæ episcopos Romanorum, quod Felix eos commemorarit, qui secum camdem ecclesiam regebant. Qua re quid fingi potest obtusius? Sed ut adjutor Petri Paulus, ita episcopi suffraganei, presbyterique Romanæ ecclesiæ Felicis adjutores in confirmandis fidelibus, dilatandaque religione, fuerunt, eoque pacto thronum apostolicum rexerunt.

1 Modo sit Asterius auctor Homil. de ss. Apostolorum principibus Petro, & Paulo, quæ extat *tom.* 1. *Auctaris Biblioth. PP. p.* 137. *seq. edit. Parif. Combefisii an.* 1648. Is autem vetus auctor scribit: *petram* ecclesiæ fuisse Petrum πρῶτον ἀυτοῦ μαθητὴν *primum ipsius discipulum* appellatum, per quem ecclesiarum stabilis, atque inflexa firmitas consistit. Eumdem addit *pag.* 130. πρὸ πάντων τῶν κοινωνῶν *omnibus sociis priorem* pro episcopi, ac præ„ positi munere os aperuisse &c. „ pascendarumque ovium accepisse a Christo potestatem. Quinetiam *pag.* 142. Jacobum, Johannem, atque Philippum, etsi magni Apostoli fuerint, Petro tamen cedere oportere statuit *pag.* 142. Confer *pag.* 146. *seqq.* Quid? si de Paulo disserens *pag.* 158. primas tribuat Petro, congressumque illium cum κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων *vertice Apostolorum*, neque episcopatu cum eo potitum romano, sed ejus fuisse adjutorem *pag.* 167. testetur.

2 *Tom.* IV. *Biblioth. PP. edit. Lugdun. pag.* 377.

3 Capreolus *epist. de Una Christi, & veri Dei persona apud Sirmondum tom.* 1. *opp. pag.* 373. *edit. Parif. ann.* 1696. Sedulius *lib.* IV. *operis Paschalis pag.* 471. *tom.* VI. *edit. Lugd. Bibl. PP.* Nilus *lib.* II. *epist.* XXXV. *edit. Rom. Allatii an.* 1668. Petrum a Christo benigne exceptum constitutum fuisse ποιμένα τῆς οἰκουμένης ἁπάσης *pastorem universi orbis*, testatur; Bachiarius *libell. fidei pag.* 7. *edit. Rom.* opera, & studio Francisci Flori Canonici Aquilejensis viri clarissimi *edit. Rom. an.* 1748. Basilius Seleuciensis *orat.* XVI. *pag.* 91. *edit. opp. Parif. an.* 1629. Paulum justitiæ pennis alatum in tertium cælum evolasse, præconemque fuisse ecclesiæ scribit, moxque de Petro disserens; κορυφαῖον illum τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν Χριστοῦ μαθητῶν πρωτάτην *Coryphæum Apostolorum, & Christi discipulorum primatem* vocat. Nonnus *in Evang. Joh. cap.* XXI. *pag.* 221. *seqq. edit. Lugd. Batavor. an.* 1627. De Arnobio vide, quæ scripsi supra *pag.* 206. *not.* 3. *hujus volum.* Alcimi locum vide apud Sirmondum *tom.* II. *opp. edit. Parif. pag.* 141.

4 *Pag.* 390. *seq. hujus vol.*

te sententiam, rursum esse nominandos putem. Sed Aratoris, qui priorem ordinem Petro, secundum Paulo tribuit, ex secundo Historiæ Apostolicæ libro illustrem locum tacitus præterire non possum. Nam is, quod ad rem, caussamque maxime pertinet, Paulum cum Petro conferens: *Gloria*, inquit, *rerum contulit, ut Petro Paulum gerat ordo secundum* (1). Quinetiam in priore libro Petrum ipsum, qui primus *in agmine Apostolico parva de puppe vocatus* fuisset, *agnos* in fidem, *ovesque* recepisse, *summumque* gregis Christi pastorem esse constitutum scribit (2). Quid? si a Petro retineri ecclesiæ cacumen (3) adjungat? Accedit Venantii Fortunati poetæ hujus seculi auctoritas, qui Petrum cum Paulo comparans, hunc esse gradu inferiorem fatetur in eo carmine, quod de Apostolorum eorundem reliquiis Nannetensibus edidit (4). His addere licet Epiphanium Scholasticum (5), Cæsarium (6), Orientales episcopos in ea, quam ad Symmachum Pontificem scripserunt, epistola: qua quidem in epistola, etsi Petrum, ac Paulum duo totius mundi lumina vocant, tamen Paulum eumdem, non modo Petro Coryphæo non præferunt, sed ne æquant quidem. Nam Pe-

1 Vide *pag.* 291. *hujus vol. not.* 5.

2 *Lib.* 1. *Hist. Apost. pag.* 226. *tom.* x. *Bibl. PP. edit. Lugd.* habet hoc modo:

" Primus Apostolico parvæ de puppe vocatus
" Agmine Petrus erat, cujus . . . . . quæ gesserat hamum,
" Ad clavim translata manus . . . . . cui tradidit agnos,
" Quas passus salvavit oves, totumque per orbem
" Hoc auget pastore gregem, quo munere summus
" Surgit.

3 *Lib.* 1. *pag.* 232.

" Ferrea quid mirum si cedunt ostia Petro,
" Quem Deus ætheræ custodem deputat aulæ,
" Ecclesiæque suæ faciens retinere cacumen
" Infernum superare jubet?

4 *Lib.* III. *carm.* VII. *tom.* x. *Bibl. PP. edit. Lugd. pag.* 541.

" Cælorum portæ lati duo lumina mundi
" Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
" Inter Apostolicas radianti luce coronas
" Doctior hic monitis, CELSIOR ILLE GRADU.

Et lib. IX. *carm.* II. *ad Chilpericum regem pag.* 580.

" Princeps clave Petrus, primus quoque dogmate Paulus.

5 *Hist. Tripart. lib.* II. *cap.* XV. *pag.* 553. *edit. an.* 1528.

6 Confer exemplum libelli Cæsarii Arel. episcopi oblati Symmacho Papæ *tom.* II. *Concilior. pag.* 956. *edit. Paris. Hard.*

trum Apostolorum principem appellant; Paulum vero non item (1). Post illos autem, Johannem episcopum Constantinopolitanum in libello fidei ad Hormisdam Pontificem (2), Archimandritas, ceterosque Monachos secundæ Syriæ, qui unum Petrum principem vocarunt Apostolorum in celebri ad Hormisdam epistola, quæ hoc modo inscribitur: *Sanctissimo, & Beatissimo universæ orbis terræ patriarchæ Hormisdæ continenti sedem principis Apostolorum Petri* (3), Elpidium, Stephanum, & Timotheum episcopum epistola ad Bonifacium II. Pontificem (4) Maximum, itemque doctissimum hominem, Andream Cæsariensem episcopum, quem anno fere quingentesimo æræ christianæ floruisse ferunt (5), Marianum Monachorum B. Dalmatii Urbis Regiæ Archimandritam (6), Synodi Constantinopolitanæ contra Anthimum Trapezuntium Patres (7), Episcopos secundæ Provinciæ Syrorum in iis litteris, quas adversus Severum, Petrum, ac Zoaram hæreticos ad Justinianum Imperatorem scripserunt (8), Vigilium Pontificem Maximum epistola ad universam ecclesiam (9) Pelagium II. in iis, quas ad episcopos Istriæ scripsit, litteris (10). Is autem superari Paulum a Petro tam perspicue, dilucideque docuit, ut nihil supra desiderari posse videatur.

1 *Inter epist. Symmachi n. VIII. tom. V. Concil. edit. Veneta pag. 434.*

2 *Tom. II. Concilior. edit. Paris. Hard. pag. 1017.*

3 *Tom. eodem Concil. pag. 1032.* „ Exurgite Patres sancti venite ad salvandum nos . . . „ Petrum illum respicite principem Apostolorum, cujus sedem ornatis, & Paulum, qui est „ vas electionis, qui circumeuntes, orbem terrarum illuminaverunt „. Vides ut lumina orbis terrarum Petrum, Paulumque fuisse indicent, sed ita, ut Petrus princeps fuerit, Paulus autem vas electionis? Quid ergo est, quod tanti vocem luminum faciant adversarii, ut hac una Petrum Paulo fuisse æquatum arbitrentur?

4 *Tom. II. Concil. edit. Hard. pag. 1117.* „ Pro his cum & vestram appellamus beatitudinem, & apostolicam sedem, & per eam ter beatum Petrum „. Atqui hujus caussa Patrem Patrum Pontificem appellarunt. Quare principatum Petro tribuerint, necesse est.

5 *Commentar. in Apocalyps. tom. V. Biblioth. PP. edit Lugdun. pag. 631.*

6 *Epist. ad Justinianum Imperatorem, quæ extat act. I. Synodi Constantinopolitanæ celebratæ sub Mena an. 536. tom. II. Concilior. edit. Hard. Paris. pag. 1195. & epist. ad Agapet. Pontif. ibid. pag. 1207.*

7 *Ibid. act. IV. pag. 1258.* 8 *Ibid. act. V. pag. 1273.*

9 *Tom. III. Concil. edit. Hard. Paris. pag. 5.*

10 *Tom. eodem pag. 414. seq. epist. III. & epist. IV. n. VIII. pag. 427. seqq.* qua quidem in epistola Petrum cum Paulo conferens, scribit hoc modo: „ Debet ergo perpendere „ vestra dilectio, quia prædecessorum nostrorum in hac caussa consensus tanto post inanis „ non fuit, quanto prius duris contradictionum laboribus insudavit. Sed his insuper factum „ PETRI, QUI ET PAULUM SUPERAT, vestra fraternitas ad memoriam reducat „.

deatur. Sed hujus locum, nescio, cur adversarii prætermiserint. Nam si bona fide agere constituissent, non obscura quædam, atque implicata, quæ ad rem minime pertinerent, Pontificum Maximorum loca consectati fuissent, neque ab Gelasio ad Gregorium Magnum, omissis ceteris, descendissent; sed eorum etiam præsulum meminissent, qui post Gelasium ad Gregorii usque tempora sedem Apostolicam occupaverant, attulissentque testimonia, quibus principatus Petri confirmaretur.

SECULO VII.

Pontificum autem, Patrumque, qui septimo seculo floruerunt, loca adducere longum esset, cum tam multa sint, ut numerari vix; describi vero breviter, ne vix quidem possint. Itaque missis iis, quæ supra indicavimus, cum de Apostolorum Principe ageremus (1), aliqua dumtaxat commemorabo, imprimisque ea, quæ continentur actis, collectionibusque Conciliorum. Confer igitur Sergii Cypri episcopi ad Theodorum Papam (2); Columbi, Stephani, ac Reparati, quorum prior primæ Sedis Numidiæ, alter primæ Sedis Byzacenæ, tertius primæ Sedis Mauritaniæ Provinciæ in Africa antistes fuit (3); Agathonis ad Heraclium, & Tiberium Augustos (4); Constantini Imperatoris ad Leo-

1 *Pag. 147. seqq.* quo loco Bonifacii Papæ IV. *epist. ad Athelbertum regem Anglorum tom. III. Conc. edit. Hard. Paris. pag. 444.* laudavimus, ut & Martini *ex epist. v. tomo eodem Hard. pag.* non quidem 629. ut errore Typographi factum est, sed 639. aliorumque.

2 *Act. II. Concilii Lateran. sub Martino I. pag. 730.* ubi „ Firmamentum, *inquit*, „ a Deo fixum, & immobile, atque tituli formam lucidissimam fidei vestram Apostolicam „ sedem constituit, o sacer vertex, Christus Deus noster: Tu es enim, sicut divinum ve„ raciter pronunciat verbum, Petrus, & super fundamentum tuum ecclesiæ columnæ confir„ matæ sunt, tibi & claves cælorum commisit, atque ligare, & solvere κατ' ἐξουσίαν pote„ *stative*, quæ in terra, & cælis sunt, promulgavit „.

3 *Epist. ad eumdem Theodor. act. II. Concilii Lateran. pag. 734. tom. III. Concil. edit. ejusd.* qua quidem in epistola verticem Apostolicam Romanum Pontificem Petri Apostoli caussa vocant.

4 *Act. IV. Concilii VI. pag. 1079. tom. III. Concilior. edit. ejusd.* „ A Deo omnium „ beatus esse pronunciatus est Petrus, qui & spiritales oves ecclesiæ ab ipso redemptore om„ nium terræ commendatas pascendas suscepit . . . cujus auctoritatem, utpote Apostolorum „ omnium Principis, semper omnis catholica ecclesia . . . amplexa est . . . Unde & B. Paulus „ Apo-

Leonem Pontificem (1) & Leonis ad Constantinum (2) epistolas. His accedunt, quæ Johannes Malala celebris imprimis Chronographus (3), anonymus Chronici Paschalis auctor (4), & Maximus martyr (5) disputant.

SECULO VIII.

De Gregorio II., de Zacharia, de Paulo, de Hadriano Pontificibus, de Bonifacio Moguntino, de Constantino Imperatore, qui divalem ad Hadrianum Romanum antistitem dedit, deque Tarasio Patriarcha, satis est supra, ut arbitor, diligenter scriptum (6). Assentiuntur autem iis Germanus Constantinopolitanus (7), Patres Concilii Oecumenici septimi (8), Beda (9), Collector monumentorum, quæ Libro Diurno Romanorum Pontificum continentur (10), Johannes Damascenus (11), episcopi, & sacerdotes Orientis ad Ta-

„ Apostolus gentium commonet, & dicit: *Sed licet nos aut Angelus de Cælo &c.*„ Hinc constat Agathonem (qui conferens Petrum cum Paulo, illum quidem *omnium Apostolorum*, hunc Pauli etiam ipsius principem vocat) numquam in ea fuisse opinione, ut Paulum esse putaret æquandum Petro. Quod si *epist. eadem*, *& seq. pag.* 131 d. utrumque Apostolum nominans, Principes eos appellat Apostolorum, non sequitur, ut Petrum æqualem Paulo esse censendum statuerit. Principes enim, alter *potestatis*, ut supra Venantii Fortunati, & Aratoris auctoritate constitit, alter *prædicationis* caussa dici potuerunt, quamquam Petrus ab Agathone *omnium Apostolorum* princeps appellatus, Paulo etiam præcelluerit. Ubinam autem *omnium Apostolorum* principem Agatho nominavit Paulum? At nominavit Petrum. Petrum igitur antecelluerit Paulo necesse est. Neque repugnare decessori suo Pelagio poterat, qui disertis verbis affirmarat, ut paullo ante vidimus, fuisse Paulo excellentiorem Petrum.

(1) *Divali sacra ad Leonem Papam, quæ extat post Acta Conc. VI. pag. 1662. tom. eod.* ὥσπερ αὐτὸν τὸν ἐξάρχοντα τοῦ ἀποστολικοῦ χοροῦ τὸν πρωτοκάθεδρον Πέτρον κ. τ. λ. *Ut ipsum principem Apostolici chori, & prima cathedra antistitem Petrum &c.* Paullo post *Petrum* τὸν κορυφαῖον commemorat.

2 *Ibid. pag.* 1474. „ Petri Apostolorum principis sinceram doctrinam agnoscens &c. „.

3 *Chronogr. pag.* 106. *seq. edit. Veneta an.* 1733.

4 *Pag.* 224. *seqq. edit. Paris. an.* 1688.

5 *Quæst. in script.* XXVII. *tom.* 1. *opp. pag.* 66. *edit. Paris. Combefisii an.* 1675.

6 *Pag.* 148. *seq. hujus volum.*

7 *In Theoria Mystagogica tom.* II. *Biblioth. PP. Græcor. edit. an.* 1624. *pag.* 155. ubi οἱ δώδεκα λίθοι ἀπόστολοι. ἡ πέτρα ὁ ἀπόστολος ἀρχιεράρχης τοῦ χριστοῦ *duodecim lapides Apostoli: petra Apostolus Hierarcharum Christi princeps.*

8 *Canon* IV. *tom.* IV. *Concilior. edit. Hard. Paris. pag.* 490. Πέτρος ὁ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης. *Petrus principalis Apostolorum summitas.*

9 *Homil. de ss. Petro, & Paulo pag.* 12. *seq. tom.* VII. *opp. edit. an.* 1612. „ Petrus „ specialiter claves regni cælorum, & principatum judiciariæ potestatis accipit „. Vide *pag.* 271. *hujus vol.*

10 Confer *pag.* 158. *hujus vol. not.* 5.

11 Vide *pag.* 150. *hujus vol. not.* 2.

ad Tarasium Patriarcham Constantinopolitanum (1), Patres synodi Forojuliensis anno septingentesimo nonagesimo primo habitæ (2), & qui anno septingentesimo nonagesimo quarto Francofordiense Concilium celebrarunt (3), Alcuinus, seu Albinus Flaccus (4), Elias Cretensis (5), Isaacius Theophanes Confessor (6), Theodulphus Aurelianensis (7).

SECULO IX.

Seculo vero nono Ludovicus Pius Imperator (8), Theodorus Studites, Nicolaus I. Pontifex Maximus, Ignatius Patriarcha Constantinopolitanorum, Anastasius Bibliothecarius, Patres Synodi Romanæ contra Photium congregatæ (9), Gregorius IV. Pontifex Maximus (10), Concilii secundi Aquisgranensis Patres (11), Auctor vetus Actorum s. Viventii (12), Agobardus (13), Claudius Taurinensis (14), Lupus Servatus (15), Isidorus Mercator (16), Ratramus Corbejensis (17), Freculphus episcopus (18), Walafridus Strabo 19) Abbas

1 *Action.* III. *Concilii* II. *Nicæni pag.* 142. *tom.* IV. *Concilior. edit. Hard. Paris.* Hi a Pontifice Romano occupari τὸν ἀποστολικὸν τοῦ κορυφαίου θρόνον *Apostolicum principis* (Apostolorum) *thronum* scribunt.

2 *Tom.* IV. *Concilior. pag.* 851. *edit. Paris. Hard.* Petrum *quasi primum* post Christum *pastorem principatum gessisse Apostolorum* testantur.

3 *Ibid. pag.* 867. Hi Petrum *primum pastorem ecclesiæ*, & Paulum *gentium magistrum* vocant.

4 *Commentar. in Joh. evang. lib.* VII. *pag.* 679. *edit. opp. an.* 1617.

5 *In Orat.* 1. *Gregor. Nazian. pag.* 33. *tom.* II. *opp. Nazian. edit. Colon. ann.* 1690.

6 *Chronogr. pag.* 342. *edit. Goarii Paris. an.* 1655.

7 *Lib.* V. *Carm. pag.* 1094. *edit. Sirmond. an.* 1696.

8 *Decret. confirmat. Donationum Avitar. a Papa Paschali suscepto, & prob. apud Habert. de singular. Primat. Petri lib.* 2. *cap.* VI. *pag.* 39.

9 *Pag.* 149. *seqq. hujus volum.*

10 *Epist.* 1. *ad univ. episc. tom.* IV. *Concil. pag.* 1290.

11 *Lib.* 1. *cap.* XIII. *pag.* 1078. *tom.* IV. *Concil. edit. Paris. Hard.*

12 Apud Bollandianos *tom.* 1. *Januarii pag.* 806.

13 Confer *Bibl. PP. edit. Lugd. tom.* XIV. *pag.* 259. & 284.

14 *Tom.* XIV. *Bibl. PP. pag.* 145. *seqq. edit. Lugd. an.* 1677.

15 *Pag.* 127. *seqq. edit. Baluzii an.* 1664.

16 *Collect. Canon. pag.* XVI. *seq. edit. tom.* 1. *an.* 1530.

17 Confer *Spicil. Dacherianum tom.* 1. *pag.* 68. *edit. an.* 1723.

18 *Chronic. tom.* II. *lib.* 1. *cap.* XX. *tom.* XIV. *Bibl. PP. pag.* 1146. *seq. edit. an.* 1677.

19 *Bibl. PP. tom.* XV. *edit. Lugd. pag.* 233.

bas Augiæ, Paschasius Radbertus (1), Hincmarus Remensis (2), Christianus Grammaticus (3), Rabanus Maurus (4), Regino (5), aliique.

SECULO X.

Benedictus Quartus Pontifex Maximus (6), Christophorus itidem Pontifex (7), Leo Septimus (8), Agapetus Secundus (9), Otto Imperator (10), Johannes Tertius ac Decimus Pontifex Maximus (11), Edganus Rex (12), Patres Synodi Romanæ habitæ anno nongentesimo sexagesimo nono (13), Benedictus Sextus (14), synodus Romana habita anno nongentesimo octogesimo tertio (15), Johannes Quintus ac decimus Pontifex (16), synodus Romana anno nongentesimo nonagesimo tertio celebrata (17), Gerbertus Remorum Archiepiscopus, qui alioqui male in Romanum illius ætatis Pontificem animatus videbatur (18), Gregorius Papa Quintus (19), Patres synodi Romanæ anno nongentesimo nonagesimo octavo habitæ (20), Silvester Secundus Pontifex (21). Euti-

1 *Ibid. tom. XIV. pag. 491. seq.*
2 *Tom. I. opp. edit. Paris. Sirmondi pag. 150. seq. & pag. 459. tom. II.*
3 *Tom. XV. Bibl. PP. edit. Lugd. pag. 117.*
4 *Tom. V. opp. Rabani edit. an. 1626. pag. 704. seq.*
5 *Edit. Baluzii Paris. an. 1671. pag. 197.*
6 *Epist. ad episcopos Galliar. tom. VI Concilior. part. 1. pag. 494. edit. Paris. Hard.*
7 *Diplom. in confirm. privilegior. Abbatiæ Corbejensis. Ibid. pag 499.*
8 *Epistola ad Gallos, & Germanos III. pag. 578. tom. eodem. part. prima.*
9 *Epistola ad Gerardum Laureacensem prima, pag. 560. tom. eod. part. I.*
10 *Diplom. pro confirmat. jurium sedis Apostolicæ ibid. pag. 624.*
11 *Epist. I. ad episcopos citerioris Britanniæ tom. eodem. part. I. pag. 639. & epist. III. ad Berengarium pag. 641. seq.*
12 *In ea Charta, qua nullos unquam fuisse perhibet in Wintoniensi Cœnobio Monachos ante eos, quos ipse introduxit. Ibid. pag. 650.*
13 *Vide epist. Joh. Papæ XIII. tomo eodem pag. 679.*
14 *Epistola ad Fridericum Salisburgensem Archiepiscopum ibid. pag. 689.*
15 *Ibid. pag. 711.*
16 *Epist. ad omnes Fideles pag. 713. tom. eodem.*
17 *Tom. eodem. Concil. pag. 727.*
18 *Epist. ad Signinum Archiepiscopum Senonensem pag. 731. seq. tomo eodem Conc.*
19 *Epist. II. ad Gerbertum Ravennat. episc. tom. eodem pag. 741. & epist. III. p. 742.*
20 *Tomo eodem Concilior. pag. 755.*
21 *Epist. III. ad Robertum Vizeliacensem ibid. pag. 763.*

Eutychius Patriarcha Alexandrinorum (1), Luitprandus (2) Abbo Floriacensis (3).

SECULO XI.

Seculo undecimo, ut ceteros prætermittam, qui sunt pene innumerabiles, Dominicus Aquilejensis Patriarcha (4), Petrus Antiochenus (5), Theophanes Cerameus (6) Episcopus Tauromenitanus, Ivo Carnotensis (7), Burcardus Wormatiensis (8), Oecumenius, qui fortasse vixit seculo decimo (9), Johannes XVII. Pontifex Max. (10), Benedictus VIII. Pont. Max. (11), Henricus Imperator, & Episcopi Erchandildus Moguntinensis, Heribertus Coloniensis, Bobo Trevirensis, Thiedericus Metensis, Eberhardus Bambergensis, Mazelinus Wirceburgensis, Walterius Spirensis, Ricodardus Constantiensis, aliique (12), Johannes XVIII. P. M. Canutus Anglorum rex, qui in ea epistola, quam ad Proceres Anglorum scripsit, etsi Petri simul, ac Pauli meminit, unum tamen Petrum, affirmat, magnam fuisse potestatem consequutum (13), Patres synodi Lemovicensis habitæ

1 *Apud Ecchellensem Eutych. Vind. pag. 29. edit. Rom. an. 1661.*

2 Vide supra *pag. 400. not. 3.*

3 *Epitome de vitis Pontificum pag. 119. edit. an. 1602.*

4 *Epist. ad Petrum Antiochenum pag. 109. tom. II. monumentor. ecclef. Græcæ edit. Cotelerii Paris. an. 1681.*

5 *Ibid. pag. 115. epist. ad Dominicum Aquilejensem, & epistola ad Michaelem Cerularium Patriarcham Constantinopolitanum pag. 149.*

6 *Homil. LIV. quæ est de sanctis Apostolis Petro, & Paulo pag. 375. edit. Parisiensis ann. 1644.*

7 *Part. v. Decretor. cap. VI. pag. 317. edit. an. 1647.*

8 *Part. I. Decr. lib. I. cap. I. & II. pag. 1. edit. an. 1549.*

9 *In acta cap. 1. pag. 9. edit. opp. an. 1631.* ἀνίσταται ὁ Πέτρος, καὶ οὐκ ὁ Ἰάκωβος, καὶ ὡς θερμότερος, καὶ ὡς τὴν προστασίαν τῶν μαθητῶν ἐγκεχειρισμένος. „ Surgit non Iacobus, „ sed Petrus, & ut ferventior, & ut is, cui discipulorum præfectura tradita erat „.

10 Diplomate, quo confirmat episcopatum Bambergensem, *tom. VI. Concilior. edit. Paris. Hard. part. I. pag. 770.*

11 *Epist. ad episc. Burgund. Aquit. & Provinc. pag. 797. tom. eodem.*

12 *Ibid. pag. 799. seqq.*

13 *Ad univers. episc Galliar. epist. I. pag. 837. tom. eodem.* „ Petrum nostrum, cui „ claves cælorum commissæ sunt, confessorem dicimus, quia Christum confessus est, ... „ & Apostolum dicimus, & ab ipso Domino ad prædicationem est missus: martyrem nomi- „ namus, quia prædicando Christum martyrio vitam finivit; PRINCIPEM APOSTOLORUM „ car-

anno millesimo trigesimo primo (1), Clemens II. Patresque synodi Romanæ celebratæ anno millesimo quadragesimo sexto (2), Leo IX. in iis litteris, quas ad Michaelem Cerularium schismatis restitutorem scripsit (3), & in iis, quas dedit ad Thomam episcopum Africanum, & ad Petrum item episcopum (4), Stephanus IX. P. M. (5), Benedictus II. P. M. (6), Alexander II. P. M. (7), Eduardus Rex (8), Gregorius VII. P. M. (9), Patres synodi Romanæ anno millesimo septuagesimo quarto habitæ (10), Petrus Damianus (11), & Lanfrancus Cantuariensis (12).

SECULO XII.

Eosque sequuti seculo XII. Rupertus Abbas Tuitiensis (13), Petrus Cellensis (14), Anselmus Cantuariensis (15), Bernardus Clarevallensis (16), Arnulphus Lexoviensis (17), Petrus Lombardus Magister sententiarum, aliique plurimi, quo-

„ CREDIMUS, quia Apostolos constituit, sicut est Marcus baptismate filius, & Matthias sorte „ electus, Lucas discipulus, Apostoli PAULUS, & Barnabas „. Quid est autem, nisi hoc Petrum præferre Paulo est? Canuti locum ex epistola ad Anglorum proceres scripta *ann.* 1031. videre Lector poterit *tom. eod. Concilior. pag.* 845.

1 *Sess.* I. *ibid. pag.* 874. & *sess.* II. *pag.* 890. 2 *Tom. eod. pag.* 929.

3 *Epist.* I. *n.* VI. *seqq. pag.* 930. *tom. eod. collect. Concil.*

4 *Ep.* III. *p.* 949. & *ep.* V. *p.* 952. *seqq. t. eod.* Confer ceteras Pontificis ejusd. epistolas *ib.*

5 *Epist.* II. *ad Pandulphum Marsicanum episc. tom. eod. pag.* 1052.

6 *Epist.* III. *ad Gervasium Remensem Archiep. pag.* 1054. *tom. eod.*

7 *Epist.* XLI. *ad Odricum Abbatem Vindocinensem ibid. pag.* 1106.

8 *In charta pro s. Petri Westmonaster. Monaster. tom. eod. Concil. pag.* 1152.

9 *Lib.* I. *epist.* XLII. *ad Sicardum Aquilejensem Archiep. pag.* 1229. *tom. eodem* & *l.* II. *ep.* XXX. *p.* 1285. & *l.* III. *ep.* II. sexcentisque aliis in locis, quos numerare non vacat.

10 *Cap.* VIII. *tom. eod. pag.* 1529. *seq.*

11 *Opusculo* XLVI. *de Ferenda Fortiter corrept. cap.* V. *pag.* 322. *tom.* III. *opp. edit. Paris. an.* 1664. quo loco Paulo disertis verbis antefert Petrum.

12 *De Primatu Cantuariensis eccl. contra Thomam Eboracensem pag.* 378. *edit. Paris. opp. an.* 1648.

13 Hujus est perspicuus imprimis *in tract. de Trinit. & operib. ejus. In volum. quatuor evang. lib.* I. *cap.* XXV. *tom.* I. *opp. edit. Paris. an.* 1638. de Petri soilus summo in ecclesia post Christum principatu locus.

14 *Lib.* I. *epist.* III. & VIII. *pag.* 2. *seq.* & *pag.* 6. *seq. edit. Paris. an.* 1771.

15 *Homilia* IV. *in evangelium secundum Matthæum pag.* 162. *edit. opp. Paris. an.* 1675.

16 *Lib.* II. *de Consideratione cap.* VIII. *pag.* 422. *edit. Paris. Monachor. Congregat. s. Mauri an.* 1690. *tom.* I.

17 *Epistola* IX. *ad Alexandrum* III. *pag.* 1312. *tom.* XXII. *Bibl. PP. edit. Lugdunensis an.* 1677. In eadem sententia fuit Petrus magister sententiarum. Confer ejus *Com. in epist. ad Gal. cap.* II. *pag.* CXLV. *edit. an.* 1535.

quorum omnium si inire numerum vellem, longum, plenumque laboris, atque molestiæ opus esset.

SECULO XIII. ET XIV. ET XV.

Venio ad eos, qui XIII. sequentibusque seculis floruerunt. Atque ut mittam de aliis permultis dicere, satis esse ajo, Thomæ Aquinatis auctoritatem. Is autem non modo Opusc. 1. Parte secunda, ex qua locum insignem in suum de singulari Primatu Petri opus transtulit Isaacus Habertus (1), quem quidem locum adversarii prætermiserunt, sed etiam in Commentariis in Epistolam ad Galatas sic agit de Petro, ut eum statuat ipsi esse Paulo præferendum (2). Estque non minus in hoc genere S. Bonaventuræ perspicua sententia (3). His assensi fuerunt Herveus Natalis (4), Petrus Paludanus Patriarcha Hierosolymorum (5), Johannes Gersonus (6), Alfonsus Tostatus Episcopus Abulensis (7) Patres synodi Florentinæ, Bessarion Cardinalis, Josephus Methonensis, Gregorius Protosyncellus, Eugenius IV. P. M., utque alios Pontifices prætermeam, Pius II. is, cujus testimoniis adversarii abuti audent (8), Alvarus Pelagius, Durandus de S. Portiano, Augustinus de Ancona, Nicolaus de Lyra, Baldus juris consultus, Richardus de Media Villa,

 Pa-

1 Isaacus Habert *lib.* I. *cap.* VIII. *pag.* 48.

2 *Lect.* III. *in cap.* II. *epist. ad Galat. pag.* 390. *tom.* XVIII. *opp edit. Lugd. an.* 1689. „ Licet, *inquit*, (Paulus) eum, qui superior erat, & omnium Apostolorum primus, re„ prehendit, quia tamen ex quadam sancta libertate propter necessariam occasionem id fa„ cere ausus est, ne doctrina evangelii tali exemplo læderetur, vel fides infirmorum subver„ teretur, tantum abest, ut hujusmodi reprehensio generare scandalum potuerit, quin oc„ casio boni pro subditis exempli extiterit ad suos aliquando superiores salva reveren„ tia corrigendos „.

3 *In caput* IX. *evangel. Lucæ pag.* 120. *Tom.* II. *opp. edit. Rom. an.* 1589.

4 *Libro de Potest. Papæ pag.* 368. *edit. opp. an.* 1647.

5 *Lib. de Eccl. Potest. act.* 2. *concl.* 1. *edit. Paris. an.* 1506.

6 *Lib. de stat. consid.* 1. *tom.* II. *opp. pag.* 530. *edit. an.* 1706.

7 *In cap.* XVI. *evang. Matth. quæst.* LXVIII. *pag.* 285. *edit. an.* 1615.

8 Vide *pag.* 401. *hujus vol. not.* 3. Bessarionis *Card. epist. Gener. ad Græc.* Ioseph Methonensis *Resp. ad libell. Marci Ephesii tom.* IX. *Concilior. edit. Paris. Hard. pag.* 564. Gregor. Protosyncelli *Apologiam adv. Marcum Ephes. ibid. pag.* 665. Eugenii IV. litteras, quas indicavi supra *pag.* 402. *hujus vol. ante not.* 1. Pii denique II. P.M. locum descriptum *pag.* 401. *hujus vol. not.* 1.

Patres synodi Constantiensis, Laurentius Justinianus Patriarcha Venetiarum, Johannes Przibramus qui cum in Wiclefianorum errorem incidisset, post facti pœnitens, catholicam religionem professus est, Nicolaus Gorranus, Henricus Boicius, Johannes de Turrecremata, Antonius de Rosellis, Petrus Montius Venetus, Andreas Barbazia Siculus, Georgius Trapezuntius, S. Antoninus Archiepiscopus Florentinorum, Dionysius Cartusiensis, aliique, quorum testimonia descripsit Nicolaus Sanderus in celebri opere de Visibili Ecclesiæ monarchia (1). Ac solum quidem Petrum post Christum Monarcham fuisse ecclesiæ, ne eorum quidem græcorum aliqui negant, qui acriter pro tuendo schismate pugnaverunt. In his est Nilus Thessalonicensis in eo, quem adversus Latinos scripsit, de Romani Pontificis principatu libro (2).

SECULO XVI.

Eamdem sunt de Petri summo Pontificatu rationem, sententiamque sequuti scriptores, qui sexto decimo seculo floruerunt, ut Johannes Franciscus Picus Mirandula, ut Bernardus Zane Archiepiscopus Spalatensis, ut Thomas de Vio Cajetanus Theologorum sui temporis facile princeps, ut Alexius episcopus Melfitanus, ut Johannes Maria de Monte Archiepiscopus Sipontinus, ut Carolus Dux Sabaudiæ, ut Petrus Maronitarum Patriarcha sub Leone X. Pontifice Maximo, ut Johannes Randeus, ut Silvester Prieras Sacri Palatii Apostolici Magister, ut Albertus Pius Carporum princeps, ut Gaspar Schatzigerus, ut Johannes Driedo, ut Franciscus de Sylvestris, ut Johannes Roffensis antistes, sanctæque Romanæ ecclesiæ Cardinalis, ut Alfonsus

1 *Lib. VII. pag. 510. seqq. edit. Lovaniensis an. 1571.*

2 Περὶ τῆς τοῦ πάπα ἀρχῆς *de Principatu Papæ. Pag. enim 27. Salmas. append. ad libros de Primatu Papæ edit. Lugd. Batav. an. 1645.* Latinos in ea sententia versari ait, ut Pontificem suprema in Christiana republica potestate potiri credant, propterea quod Petri successor sit, quem falsæ a Christo constitutum liquet principem, & coryphæum Apostolorum. *Pag.* vero 30. facile concedit Πέτρον, καὶ ἀπόστολον, καὶ ἀποστόλων ἔξαρχον εἶναι. *Petrum esse & Apostolum, & principem Apostolorum.*

ſus de Caſtro, Dominicus Sotus, Franciſcus Victoria, Petrus Sotus, Johannes Viguerius Granatenſis, Conradus Clingius, Fridericus Nauſea epiſcopus Viennenſis, Gaſpar Contarenus, Staniſlaus Hoſius Cardinalis atque epiſcopus Warmienſis, Robertus præſul Arboricenſis, Johannes Quintinus, Franciſcus Titelmannus, Clemens Monilianus, Reginaldus Polus S. R. E. Cardinalis, Petrus Auratus, Albertus Pighius, Thomas Campegius, Remundus Rufus, Melchior Canus, Gaſpar Caſalius, Adamus Delphinus, Johannes Geneſius Sepulveda, Johannes Heſſelius, Preſules aliquot orientis in Profeſſionibus fidei editis hoc eodem eccleſiæ ſeculo, Johannes Slotanus, Tilmannus Segebergenſis, Franciſcus Turrianus, Jacobus Navarchus, Johannes Moronus, Gaſpar a Foſſo, Petrus Fontidonius, Gaſpar Ferrantius Sueſſanus, Hieronymus Oſorius, Michael Medina, Thomas Elyſius Neapolitanus, Marianus Victorius Reatinus, Hieronymus Seripandus S. R. E. Cardinalis, Guillelmus Poſtellus, Fridericus Staphylus, Franciſcus Horantius, Paulus de Palatio, Hector Pintus, Guillelmus Lindanus, Catechiſmi Tridentinæ ſynodi auctores, Georgius Ederus, Alanus Copus, Renatus Benedictus, Martinus Cromerus, Franciſcus Vargaſius, Jodocus Raveſtenius, Sixtus Senenſis, Franciſcus Sonnius, Benedictus Arias Montanus (1), Cæſar Cardinalis Baronius (2), Robertus Cardinalis Bellarminus (3), Dominicus Banneſius (4) Gregorius de Valentia Societatis Jeſu Theologus (5), Guillelmus Eſtius (6). Hanc vero Orthodoxorum de Petri principatu ſententiam, cum tam clara, tamque perſpicua ſit, ut nulla ratione implicari poſſit, etſi imprudenter Calvinus rejecit, veterem tamen eſſe, ac late, longeque propagatam confeſſus eſt (7).

SE-

1 Horum teſtimonia deſcribit Sanderus *ibid. pag. 566. ſeqq.*
2 *Ad an. XXXIII. n. 18.*
3 *Lib. I. de Rom. Pont. cap. XXVII. pag. 711. ſeq. edit. Ingolſt. an. 1586.*
4 *In ſecund. ſecundæ ſ. Th. q. 1. art. 3. pag. 327. edit. Veneta an. 1586.*
5 *De rebus Fidei lib. VII. cap. VI. pag. 56. edit Lugdun. an. 1591.*
6 *In cap. 1. epiſt. ad Galatas pag. 539. edit. Pariſ. an. 1653. & in cap. II. pag. 547.*
7 *Lib. IV. Inſtitut. cap. VI. n. XVI. pag. 298. edit. 1667.* „ Non nego, quin magnum
„ Re-

SECULO XVII.

Numerari autem vix possunt, qui seculo XVII. pro singulari primatu Petri accurate imprimis, diligenterque scripserunt. Itaque aliquos commemorabo, missis ceteris, ne lectori creem molestiam. Igitur Matthaeus Caryophilus Archiepiscopus Iconiensis in eo, quod adversus Gergani blasphemias perscripsit, opere (1), Petrus Arcudius in ea, quam adversus Barlaamum edidit, de Purgatorio Tractatione (2), Leo Allatius (3), Melchior Inchofer (4), Natalis Alexander (5), Michael Mauclerus (6), Nicolaus Coeffetau (7), ut Charlasium, Petrum de Marca, Theophilum Raynaudum

„ Romanae Ecclesiae honorem ubique deferant veteres, reverenterque de ea loquantur. Quod „ tribus maxime caussis fieri arbitror. Opinio enim illa, quae nescio quomodo invaluerat, „ fundatam, & constitutam eam fuisse Petri ministerio, ad conciliandam gratiam, & auctori- „ tatem plurimum valebat. Itaque in occidente sedes Apostolica honoris caussa vocaba- „ tur &c. „.

1 *Refutat. catech. Blasph. Gerg.* XXXI. *pag.* 209. *seqq. edit. Rom. an.* 1631. *Blasphemia autem* XXXX. *pag.* 213. „ καὶ ἰδοὺ, inquit, ἂν σημαδεύσῃ τις φιλαλήθης, πῶς ὁ Χρυσόστομος κράζει τὸν Πέτρον καὶ ἰσότιμον τοῦ Παύλου, καὶ μεγαλήτερον ἀπὸ τὸν Παῦλον. Τὸ ὁποῖον, θέλει εἶναι φανερὰ ἐναντιολογία εἰς ἕνα στίχον. ἂν δὲν ἦτον ἐκεῖνο ὁποῦ εἴπαμεν παραπάνω διὰ τὴν ἰσότητα καὶ ἀνισότητα τῶν ἀποστόλων. καὶ εἶναι τόσα ἀληθινὸν, καὶ κοινὴ ὁμολογία τῶν παλαιῶν, τὸ ἦτον καθὼς λέγει ὁ Χρυσόστομος, μείζων τοῦ Παύλου κατὰ τὴν ἐξουσίαν ὁ Πέτρος, ὅτι καὶ ὁ χριστιανομάχος Πορφύριος ἐτόλμησε νὰ κατηγορήσῃ τὸν ἅγιον Παῦλον ὡς ἰταμὸν, καὶ ἀναίσχυντον, διατὶ, λέγει, ἀπόκοτος ἀντιστάθη κατὰ πρόσωπον τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων. „ Hic etiam animadvertant studiosi amoet veritatis, „ Petrum a Chrysostomo dici & majorem, & aequalem Paulo. Quae profecto manifesta esset „ in uno versu repugnantia, si verum non esset, quod supra diximus, de aequalitate, & inae- „ qualitate Apostolorum. Adeo vero certum, adeo confessum erat omni antiquitati, Pe- „ trum, ut Chrysostomus ait, fuisse Paulo auctoritate superiorem, ut Christiani nominis „ hostis Porphyrius non dubitaverit arguere Paulum ut procacem, quod ausus fuerit re- „ prehendere principem Apostolorum „.

2 *Pag.* 335. *edit. Rom. an.* 1637. „ Τὴν ἐκκλησίαν, inquit, μίαν, καὶ μόνον, οὐ δικέφαλον ὁ Χριστὸς ἀπεφήνατο. Ὁ δὲ Πέτρος τῶν ἀποστόλων ἀρχηγὸς ὅσον εἶχεν ἐξουσίας, καὶ ὁπόσον εἰς τὸ κυβερνᾷν πᾶσαν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ὅλον τὸ ποίμνιον, τὸ πᾶν τοῖς διαδόχοις κατέλειπε, καὶ ὁ Χριστὸς ὁμοίως. „ Ecclesiam unam, & solam, non bicipitem „ Christus instituit; Petrus vero Apostolorum princeps, quantum habuit potestatis, quod „ spectat ad gubernandam totam ecclesiam Christi, & totum ovile, id universum suis succes- „ soribus reliquit, & Christus similiter „.

3 *Loc. indic. pag.* 355. *hujus vol.*

4 *Loco indic. pag.* 355. *hujus vol.*

5 *Hist. Eccl. sec.* I. *Diss.* IV. §. III. *pag.* 89. *tom.* III. *edit. Luc. an.* 1749.

6 *Lib.* III. *de Monarch. Eccl. cap.* XII. *pag.* 426. *edit. Parif. an.* 1622.

7 *De sacra Monarch. Eccl. lib.* I. *cap.* X. *pag.* 258. *seq. edit. Parif. an.* 1623. & *l.* IV. *cap.* I. *pag.* 252.

dum, Isaacium Habertum, Petrum a Sancto Josepho, episcopum Vaurensem, Augustinum de Bellis, Antonium Dianam, Claudium Morellium, Guidonem Britonellum, aliosque prætercam, quorum sunt a nobis initio hujus disputationis indicati de singulari Petri Principatu libri (1).

SECULO XVIII.

Post Innocentii X. P. M. decretum, nemo usquam fuit eorum, qui Romanæ ecclesiæ religionem ab se coli dicerent, qui Petrum parem omnino fuisse Paulo arbitraretur. Itaque non ii solum, qui summo esse opere sibi pro ecclesiastica Monarchia pugnandum judicarunt, ut Lequienius (2), ut Benedictus Bacchinius (3), ut Ludovicus S. R. E. Cardinalis Gottus (4), ut Franciscus Antonius de Simeonibus (5), ut Orsius (6), ut Fogginius (7), ut alii propemodum innumerabiles; sed ipse (8) etiam Quesnellus, qui a Dupinio (9) non dissentiens, verbo Monarchiam statuere, re autem vera

1 *Vide pag.* 351. *hujus volum.* Hoc idem ceteri senserunt, qui seculo XVI. *primatum Papæ* totati sunt. Sed omnes numerare longum est. Confer Henricum Valesium *in adnot. ad Eusebii Hist. Eccl. lib.* III. *cap.* XXI. *pag.* 98. *edit. Taurin.*

2 *Panopl. contra Schisma Græcor. Prolus.* §. XI. *seq. pag.* 9. *seq. edit. Paris. an.* 1718.

3 *Lettere Polemiche contra il Picenino. Lett.* IV. *p.* 311. *seqq. edit. Alterf. an.* 1738.

4 *Tom.* II. *della vera Chiesa art.* 1. *pag.* 1. *seqq. edit. Bonon. an.* 1719.

5 *De Romani Pontificis judiciaria Potest. cap.* 1. §. 1. *seqq. pag.* 5. *seqq. edit. Rom. ann.* 1717.

6 *De auctoritate Rom. Pont. lib.* VII. *differt. de Monarch. Eccl. cap.* III. *pag.* 597. *seqq. tom.* III. *p.* II. *edit Rom. an.* 1740.

7 *De s. Petri itinere, & Apost. exerc.* 1. *p.* 1. *seqq. edit. Florent. an.* 1741. Non discrepat eruditissimus Scheffaneberus societatis Jesu theologus illis in epistolis, quas gallice ad nobilem quemdam de numero protestantium virum scripsit, ediditque Argentinæ *an.* 1730. *ep.* III. *pag.* 184. *seq.* Bernardus Rabaudius Ord. Præd. *exercit. theologic.* III. *cap.* II. §. 1. *seqq. pag.* 161. *seqq. & præcipue* §. IV. *pag.* 190. *seq. edit. Tolosana an.* 1714. Cardinalis Lucinus Ord. Præd. *Differt.* 1. *de infallibilitate Pontif.* §. 1. *seqq. edit. Colon. an.* 1734. Fridericus Nicolaus Gavardus, & Benignus Siebrowskius Augustiniani *Theolog. vol.* III. *Tract. de Fide quæst.* IV. *de Hierarch. art.* 1. *pag.* 144. *edit. Norimberg. an.* 1720. Carolus Renatus Billuartius Ord. Præd. *in summ. Theol. s. Thom. sec. secunda tom.* 1. *differt.* IV. *art.* 1. *p.* 146. *seq. edit. Leodiens. an.* 1751. Cacciarus *in not. ad serm.* LXXXII. *s. Leonis al.* LXXX. *pag.* 234. *edit. opp. s. Leon. Rom. an.* 1753. Petrus etiam Coustantius Monachus Benedictinus Congregationis s. Mauri *præfat. in tom.* 1. *epistolar. Romanorum Pontificum part.* 1. *n.* 7. *seqq. pag.* IV. *seqq. edit. Parif. an.* 1721. Sed omnes persequi non vacat.

8 Loco supra indicato *pag.* 358. *not.* 4. *hujus vol.*

9 *De antiqua Ecclesiæ discipl. differt.* IV. §. III. *pag.* 318. *edit. Parif. an.* 1686.

vera evertere visus est, Petrum potiorem fuisse, præstantioremque dignitate, atque potestate Paulo confirmarunt.

Quum igitur tanta tot scriptorum, tamque illustrium omnium ætatum consensione adeo excellens Petri dignitas, auctoritasque fuerit, ut eum universi non ceteris Apostolis modo, verum etiam Paulo ipsi præstitisse defenderint; magno scilicet in errore, maximaque in perversitate sententiarum versentur necesse est, qui Paulum Petro ut non superiorem fuisse, ita ne inferiorem quidem censent.

Proponuntur, refelluntur que argumenta eorum, qui Paulum existimarunt æqualem fuisse auctoritate Petro.

At esse quædam statuunt, quæ conturbent, impediantque, quin Petrus Paulo præstantior credatur. Principio namque, Paulum, ajunt, (si episcopatum Romanum una cum Petro obtinuisset, neque tanta excelluisset auctoritate, quanta Petrum præstitisse constat) Lino, qui Petro successerit, inferiorem fuisse futurum, si superstes Paulus Petro fuisset. Id vero tam esse a vero discrepans, ut ne veri quidem simile videatur.

Jam vero qui ante Petrum quandoque, persæpe autem post Petrum nominari consueverit, hunc esse dignitate Petro, atque potestate parem. Nam Petrum potiorem ceteris Apostolis & haberi, & esse, quod priore semper loco a Patribus nominetur. Paulum vero interdum ante, persæpe autem post Petrum commemorari. Fuisse igitur Paulum Petro dignitate, atque potestate parem.

Deinde caput, principemque universæ ecclesiæ censeri Petrum, propterea quod traditum a majoribus sit, fecisse eum ecclesias Romanam, Antiochenam, Alexandrinamque suas. Traditum porro idipsum ab iisdem Patribus esse de Paulo. Quamobrem fuisse Paulum universæ Ecclesiæ caput, ac principem.

Rursum Pontifices Maximos, qui sustineri *ab se curam, sollicitudinemque ecclesiarum* dixerint, Pauli hæc caussa solitos fuisse

fuiſſe dicere. Hæc vero numquam fuiſſe dicturos, niſi Paulum non modo ratione Romani epiſcopatus, ſed etiam ſummi in eccleſia principatus ſuum fuiſſe *præceſſorem* exiſtimaſſet.

Præterea, ut Petrum, ita Paulum chriſtianæ reipublicæ patrem, atque paſtorem fuiſſe a majoribus appellatum. Fuiſſe autem his vocibus indicatum ſummum principatum Petri. Fuiſſe proinde principatum item Pauli indicatum, quem majores ipſi Petri gloriæ conſortem vocant.

Geminum quoque lumen oculorum univerſæ eccleſiæ Petrum, ac Paulum appellari. Id vero nomen, niſi in ſummum eccleſiæ principem, cadere in alium poſſe neminem. Summum ergo utrumque Apoſtolum eccleſiæ fuiſſe principem. Quocirca mirabile minime videri, ſi veteres *provectum utrumque in tantum apicem inter eccleſiæ membra* ſcripſerint. *Apex* enim, Patrum quidem ſententia, *primatus* eſt, *principatuſque* indicium.

Quid? ſi Patres ipſi Romanam eccleſiam quemadmodum Petri, ſic Pauli opera tantam eſſe gloriam conſequutam ferant? Eſſe autem Romanæ eccleſiæ præcipuam gloriam principatum. Conſequutam igitur fuiſſe Romanam eccleſiam principatum Pauli opera. At principatum dare qui demum potuiſſet is, qui princeps minime fuiſſet? Fuiſſe ergo principem eccleſiæ Paulum.

Poſt qui *meritis*, *virtute*, *electione*, *laboribus* ita ſunt pares, ut nullum fingi inter eos diſcrimen poſſit, horum eſſe parem etiam dignitatem, ac poteſtatem. Fuiſſe autem Paulum meritis &c. Petro parem. Fuiſſe igitur parem dignitate, ac poteſtate. Eſſe namque interdum, majorum opinione, *meritum* idem omnino ac principatum, quo dignitas, atque auctoritas continetur. Itaque *præcipuos Apoſtolorum* Petrum, ac Paulum dici ab antiquis ſcriptoribus conſueſſe; quod ii viros merito, virtuteque æquales, æquandos etiam dignitate, auctoritateque eſſe arbitrarentur.

Inde qui ſocius in adminiſtranda republica populi chriſtiani, qui in Apoſtolico principatu frater, qui comminiſter Apoſtoli Petri fuit; qui caput nationum, totius eccle-

ſiæ princeps, præceſſor Pontificum, clavigerque, cujus auctoritate Romani antiſtites orbem chriſtianum regunt, ac moderantur, appellatus eſt; qui denique patriarchatus, primatus, archiepiſcopatus, atque epiſcopatus tulit, nomenque Apoſtolicum Pontificibus tribuit, duxque eſt habitus omnium chriſtianorum; hunc ſummum fuiſſe principatum chriſtianæ reipublicæ conſequutum. Fuiſſe autem hujuſmodi Paulum. Conſequutum ergo fuiſſe ſummum chriſtianæ reipublicæ principatum.

Judices item ſeculi qui ſunt, patreſque, quibus nati ſunt Pontifices filii, atque principes ſuper terram conſtituti; eos principatu ſummo fuiſſe potitos. Petrum vero, ac Paulum & ſeculi judices, & patres fuiſſe, ex quibus nati ſunt Pontifices veluti filii, qui ſunt conſtituti principes ſuper terram. Petrum ergo, ac Paulum ſummo fuiſſe potitos principatu eccleſiæ.

Rurſum fundatores tot eccleſiarum, quot fuiſſe ab Apoſtolis illis duobus conſtitutas liquet, etſi urbium, in quibus eccleſias conſtituerunt, epiſcopi non fuerint, fuiſſe tamen principes, & paſtores ſummos. Quare Petrum, ac Paulum ſummos fuiſſe paſtores, principeſque eccleſiarum.

Irenæum porro Martyrem, qui adhærendum Romanæ eccleſiæ propter potiorem principalitatem, ut quæ inſtituta a Petro, & Paulo fuiſſet, ſcripſerat, principatum non minus Paulo tribuiſſe, quam Petro: quem non magis fuiſſe, quam Paulum, eccleſiæ architectum ſapientem, ducemque Apoſtolorum cognorat.

Age vero Patres, qui de Petro ita loquuti ſunt, ut ei Paulum conjunxerint, quis credat id umquam fuiſſe facturos, ni parem fuiſſe Petro Paulum putaviſſent? Loquutos autem hoc modo fuiſſe Patres. Æquaſſe igitur Paulum coryphæo Apoſtolorum, ac primati Petro.

Qui deinde fidei principes, & capita, & doctores gentium, & columnæ eccleſiæ, & petræ ita ſunt, ut unus altero non ſit minor; eos principatu eccleſiæ ſupremo potiri. Hujuſ-

Hujusmodi autem fuisse Petrum, ac Paulum. Quare potitos fuisse supremo ecclesiæ principatu.

Inde qui vertices, qui præpositi, seu præfecti, qui gubernatores, qui divinitus constituti rectores sunt, ut alter alteri nihil contulerit, eosdem supremos fuisse ecclesiarum Hierarchas. Fuisse vero tales Petrum, ac Paulum. Quinetiam quam Petrus in judaismo obtinuit, eamdem Paulum in gentibus obtinuisse auctoritatem. Itaque non imparem Petro Paulum ab Hieronymo vocari.

Inveniri autem posse neminem, qui cum Paulum nulli secundum a majoribus nostris appellari, iisque titulis honorum omnibus ornari, quibus ornari consuerit Petrus, videat; parem fuisse Paulum Petro inficietur: præsertim si consideret fuisse Petrum redargutum a Paulo.

Quod si sunt, qui Petrum, propterea quod solus & rector, & pastor, & princeps Apostolorum, & dux omnium, ac moderator, & claviger, & petra ecclesiæ vocetur, nullum habuisse in gerenda christianorum republica collegam putent, hos nihil agere. Quemadmodum enim ex his appellationibus, quibus unus interdum Paulus ornatur, non sequitur, Petrum summa caruisse in gubernanda ecclesia potestate; ita ne illud quidem ex Petri titulis sequatur necesse est, esse Paulum de summo auctoritatis, dignitatisque gradu dejiciendum. Ornari vero solum interdum Paulum hisce generibus appellationum, tam esse perspicuum, ut oratione, qua confirmetur, non egeat. Itaque labi, decipi, errare vehementer Habertum, Petrum a s. Josepho, atque Vaurensem episcopum, qui uno illo argumento ex Petro Apostolorum coryphæo concluso nixi, Paulum monarcham fuisse negant ecclesiarum. Magnis item in erratis eorum esse sententiam, qui Paulo Petri collega constituto, verentur, ne biceps esse christiana respublica videatur. Petrum namque, ac Paulum principes esse duos, qui unum caput constituant. Nullum autem tam ineptum, tamque imperitum rerum esse, qui aut tricipitem Trinitatem, aut Romanum imperium biceps tum fuisse arbitretur, cum duo essent

Imperatores, qui pari auctoritate ita essent instructi, ut unus nullo modo alteri cederet. Quod si salva Monarchia populi Romani, duo interdum, tresve fuerunt Imperatores; duobus etiam summis ecclesiæ principibus constitutis, Monarchiam ecclesiasticam potuisse consistere. Quamobrem injuria Habertum agere, qui a Marco Antonio de Dominis mutuatos adversarios, scribit, fuisse, quam tuentur de duobus principibus caput ecclesiæ unum constituentibus opinionem. Spalatensem enim duos principes constituisse aliquando fortasse; duos vero principes, qui unum caput efficerent, numquam. Æquiorem fuisse Allatium, qui discrepare dixit Spalatensis errorem ab eorum, qui duos principes, caputque unum confiterentur, sententia. Quinetiam Gombefisium virum ex Ordine Prædicatorum eruditissimum, qui tanta cum laude in veterum Patrum doctrina versatus fuisset, tam fuisse ab Haberti, Petri a sancto Josepho, Marcæque errore distantem, ut Paulum Petro parem omnino fuisse statuens, Antonio Arnaldo, ejusque defensoribus assentiretur.

Verum est, quod priore loco opponunt, levissimum. Quis enim eos docuit, non Paulum (si Romanum episcopatum una cum Petro obtinuisset, ipsique fuisset superstes Petro) sed Linum fuisse Petri primatus successorem futurum? Atque est hæc adversariorum ratio propria non differentium quidem Sophistarum, sed somniantium. Nam qui ita duos episcopos Romanos Petrum, ac Paulum comminiscuntur, ut post eos unum, non duos fuisse semper antistites Romanos futuros putent, quo demum stupore animi sese in opinionis portentum illud abripi sinant, ut Petro vita functo, si vixisset Paulus, Linum cum Paulo episcopum Romanum, Pauloque episcopo item Romano superiorem fuisse futurum existiment, ne suspicari quidem possum. Sed hoc nihil ad nos attinet, qui Paulum episcopum fuisse Romanorum non arbitramur. Quod si Lino post Petri mortem episcopo, & præcipue totius ecclesiæ Pontifice constituto, verentur, ne si superstes Paulus dicatur, dereptum quidquam esse de dignitate

tate Apostolica videatur; sic habeant: eo tunc pacto sustineri dignitatem a Paulo potuisse, quo eam Johannes sustinuit (1), quem vitam ad Clementis Pontificis tempora produxisse constat. De altero agumento dicam alio loco opportune.

Neque est gravius tertium, quo freti adversarii esse Petro Paulum æquandum censent. Etsi enim Petrum principem fuisse omnium ecclesiarum, facile concedam, propterea quod traditum a Patribus fuerit, eum sedes præcipuas, ut Romanam, ut Alexandrinam, ut Antiochenam, fecisse suas; tamen Paulum pari auctoritate fuisse instructum, numquam concedam. Nemo namque fuit veterum, qui de solo Paulo disserens, fuisse illum in iis ecclesiis principatu potitum (2) affirmaret; quamquam, qui de uno Petro affirmarent fuisse permultos liquet (3). Quare si qui fuerunt, qui de Petro, ac Paulo junctim

1 Recte Lequienius *Panopl. contra Græcos p.* 14. *Prolus. n.* XVII. *edit. Paris. an.* 1717. „ Nequaquam prosit objectare cum Nectario absonum videri, at Johannes Apostolus, Petri „ superstes cum esset, Clementi, vel alteri Romano præsuli inferior fuerit. Nam etsi Jo„ hannes, ut Apostolus Christi nulli non generi destinatus, singularique adeo Spiritus Sancti „ munere, & instinctu perfusus cuicumque alii orbis episcopo præcellebat, alia tamen ra„ tione Petri successori, tamquam unius visibilis ecclesiæ visibili vertici suberat, ne san„ cita a Domino unitas, & statutus ordo inverteretur „. Consequens id est ex iis Cypria- ni, Optati, Hieronymi, aliorumque Patrum locis, quæ supra indicavimus *pag.* 412. *not.* 6. *& pag.* 347. *seqq. not.* 2. *& pag.* 138. *not.* 2. *hujus vol.* Confer exercitationem Petri de Marca *de singulari Primatu Petri pag.* 93. *seqq. edit. Paris. Opusculor. an.* 1682.

2 Nicolaus I. Pontifex Maximus *epistol.* VIII. *ad Michaelem Imperatorem pag.* 162. *tom.* V. *Concilior. edit. Paris. Hard.* Vide *pag.* 380 *hujus vol. ante not.* 1. Petrum, ac Paulum ecclesiam Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam suas fecisse ait. Sed quo sensu, ex eadem epistola intelligitur. Vide *pag.* 381. *not.* 1. *hujus vol.* Quod autem Nicolaus de duobus Apostolis altero ut principe, altero ut principis adjutore scribit, idem uni Petro Gregorius Magnus tribuit in ea, quam ad Eulogium Alexandrinum scripsit *epistol.* XXXX. *libri* VII. *pag* 288. *tom* II. *edit. Paris. Monachor. Congreg. s. Mauri.*

3 S. Irenæus jam usque a seculo ecclesiæ II. a Petro fuisse Marcum institutum scripsit, *Lib.* III. *contra hæreses cap.* 1. *pag.* 474. *tom.* 1. *opp. edit. Veneta ann.* 1734. Huic est seculo III. assensus Tertullianus *in* IV. *contra Marcionem lib. cap.* V. *pag.* 416. *edit. Veneta an.* 1748. Accessit porro huic, seculo IV. Eusebius, qui *in secundo libro Hist. c.* XV. *pag.* 59. Clementem Alexandrinum auctorem secutus, accepisse a Petro Marcum disciplinam scripsit. Idipsum ceteris deinceps historicis, scriptoribusque ecclesiasticis fuisse probatum liquet. Sed de Marco alias. Itaque veteres Pontifices ita de Alexandrina ecclesia loquuti sunt, ac si ad Petrum pertinuisset, nulla Pauli mentione facta. Vide s. Leonem Magnum *epist.* 21. *quæ est ad Dioscorum pag.* 46. *par.* II. *edit. Rom. Petri Thomæ Cacciari viri* clarissimi *an.* 1755. quo loco sic habet: „ Cum Beatissimus Petrus Apostolicum a Domino „ acceperit principatum, & Romana ecclesia in ejus permaneat institutis, nefas est credere „ quod sanctus discipulus ejus Marcus, qui Alexandrinam prius ecclesiam gubernavit, aliis „ regulis traditionum suarum decreta formaverit, cum sine dubio de eodem fonte gratiæ unus „ Spiritus discipuli fuerit, & magistri, nec aliud ordinatus tradere potuerit, quam quod ab or-

ctim agentes, fecisse eos illas ipsas ecclesias suas dixerunt, id quidem certe eo consilio dixerunt, ut, secundum servatorem Christum, Petrum (quem aliis in locis palam statuerant fuisse Paulo auctoritate (1), dignitatisque gradu præstantiorem) principem supremum ecclesiarum, Paulum vero, qui in primis Apostolis numeraretur, adjutorem fuisse Petri, non Pontificem, atque Monarcham earumdem ecclesiarum, ostenderent. Nisi enim ita res habuisset, numquam illi Paulo præponere ausi fuissent Petrum.

Est autem ridiculum, ne gravius dicam, quartum, quo argumento adversarii tanto opere gloriantur. Non enim *secundum Apostolum* Pontifices solicitudinem ab se geri ecclesiarum, curamque scribunt, quod non a Petro, simul ac Paulo id genus

„ ab ordinatore suscepit „. Vide *ejusd. epist.* xii. *ad episcopos Galliæ. T.* 1. *Conc. edit. Paris. Hard. pag.* 1780. & Gelasii Papæ decretum *ex synod. Rom. ann.* 494. *tom.* II. *Concil. edit. ejusd. pag.* 938. quod sic habet: „ Sancta Romana Catholica, & Apostolica ecclesia „ nullis synodicis constitutis ceteris ecclesiis prælata est, sed evangelica voce Domini, & „ Salvatoris nostri primatum obtinuit: *Tu es Petrus*, inquientis, &c. . . . Est ergo prima „ Petri Apostoli sedes Romana ecclesia . . . secunda autem sedes apud Alexandriam B. Petri „ nomine a Marco ejus discipulo, & evangelista consecrata est. . . Tertia vero sedes apud „ Antiochiam ejusdem Beatissimi Petri nomine habetur honorabilis „. *Et epistolam Apocrisiariorum Alex. eccl. ad Legatos sedis Apostolicæ Anastasii II. tempore datam ann.* 497. *tom.* II. *Conc. edit. ejusd. pag.* 952. *seq.* Idipsum habet Gregorius *l. c.* Quamobrem, quod Nicolaus I. scripsit, eo, quo diximus, sensu scripserit, necesse est. De Antiochena ecclesia confer, quæ disputant *Innocentius I. Pont. Max. epist.* xxiv. *ad Alex. Antioch. pag.* 851. *tom.* I. *Collect. epist. Rom. Pont. edit. Coustant. Et epist.* xxiii. *ad Bonifacium Presbyt. ibid. p.* 849. *Et s. Leo epist.* xciv. *ad Maximum par.* II. *opp. edit. Rom. Cacciari p.* 118. Mitto ceteros, ne sim longior, quam oportet.

1 Vide supra ex Pelagii II. Papæ epistola illustrem locum *pag.* 420. *not.* 11. & s. Gregorii Magni testimoniam descriptum *pag.* 368. *not.* 1. Idque jam Patrum traditio postulat. Confer loca s. Cypriani *pag.* 73. s. Hieronymi *pag.* 138. *not.* 2. s. Johannis Chrysostomi *pag.* 380. *not.* 3. s. Augustini *pag.* 144. *seq. not.* 35. Non discrepat Ennodius Ticinensis *Apolog. p.* 1619. *edit. Sirmondi tom.* 1. *opp. edit. Paris. an.* 1696. Quinetiam s. Thomas Aquinas, ut alios, qui certe sunt plurimi, prætermittam, non solum *loco indic. pag.* 427. *hujus vol. not.* 3. sed etiam *sec. secund. quæst.* xxxiii. *art.* iv. subditum fuisse Paulum Petro testatur, his verbis: „ Unde Paulus, qui erat subditus Petro, propter imminens periculum scandali circa fi„ dem Petrum arguit, & sicut Augustinus dicit *ad Galat. II. Ipse Petrus exemplum ma„ joribus præbuit, ut sicubi forte rectum tramitem reliquissent, non dedignentur etiam „ a posterioribus corrigi* „. Nugantur autem, qui posteriorem dici a Patribus censent Paulum, propterea quod vocatus post Petrum fuerit. Nam posteriorem Paulum dici, quod Petrus principatum tenuerit, dignitate, & auctoritate, ex Patrum iisdem locis cognosci facile potest. Deinde quis nesciat, Paulum post Barnabam fuisse vocatum? At cum contentiones inter Paulum ipsum, ac Barnabam ortæ interdum essent, nemo umquam miratus est, neque animadvertit, demisso fuisse Barnabam animo, ut qui priorem se Paulo fuisse non dixerit. Cum autem mirati Petri modestiam fuerint, argumento est, eos prioris voce indicasse primatum Petri.

nus auctoritatis in ipsos manasse; sed quod hæredes se esse Petri dignitatis, auctoritatisque defenderent, a quo non ut ab Apostolo solum caritate, studio salutis generis humani, *regimine* quodam, atque præstantia; verum etiam ut a capite christiani orbis administrationis, centrique unitatis jure, quod est summi Pontificis proprium, cura omnium gerebatur, solicitudoque ecclesiarum. Jam vero Pontifices *secundum Paulum* sustineri ab se curam, solicitudinemque ajunt, non ut Pontificem summum ecclesiæ Paulum fuisse arbitrentur, sed ut indicent uti se testimonio Pauli velle ad eam rem illustrandam, (1) quæ ipsis per Petrum jure

re

1 Usos fuisse Pontifices testimonio Pauli ut illustrarent, quod dicebant, non ut ostenderent se esse principatus ratione successores Petri, ex eorum epistolis plane liquet. Petrum enim solicitudinem gessisse, curamque ecclesiarum tradunt Siricius *epist.* I. *ad Himerium Tarraconensem cap.* 1. *n.* 2. *pag.* 623. *collect. epist. Rom. Pont. tom.* 1. *edit. Paris. Constantii* Innocentius I. *epist.* XXX. *ad Patres Concil. Milevit. pag.* 896. *tom. eodem num. secundo* Cœlestinus I. *epist.* III. *ad Perigenem, ceterosque episcopos Illyricanos n.* 1. *pag.* 1063. *tom. eod.* ubi: „ Nosque, *inquit*, præcipue circa omnes cura constringimur, quibus necessitatem „ de omnibus tractandi Christus IN SANCTO PETRO Apostolo, cum illi claves aperiendi claudendique daret, induisit: & inter APOSTOLOS SUOS NON QUO ALTERO ESSET INFERIOR, „ SED MAXIME QUI ESSET PRIMUS LEGIT. „ S. Leo *ep.* XVI. *p.* 76. *part.* II. *opp. edit. Petri Thomæ Cacciarii Ord. Carmel. Rom. an.* 1755. quo loco: „ divinis, *inquit*, præceptis, „ & apostolicis monitis informamur, ut pro omnium ecclesiarum statu impigro vigilemus affectu, ac si quid usquam reprehensioni invenitur obnoxium, celeri solicitudine ... revocemus. Admonente enim dominicæ vocis imperio, quo Beatissimus Apostolus Petrus „ trina repetitione mysticæ sanctionis imbuitur, ut Christi oves, qui Christum diligit, pascat &c „. Hadrianus I. *epistola ad Imperatores tom.* IV. *Conciliorum pag.* 82. qui etsi Petri, Paulique meminit, solicitudinem tamen, curamque ecclesiarum attribuit imprimis Petro. Sed multorum loca describere non vacat. Itaque non erat, cur nobis adversarii locum ex 1. *Siricii epistola cap.* XI. *pag.* 630. opponerent, cum quorsum is pertineret locus, idem ipse 1. *cap.* explicavisset. Poterant eodem pacto afferre Cælestini I. Pontif. Maxim. ex *epist.* XIV. *ad Clerum, & Pop. Constantinop. n.* 1. *pag.* 1131. *tom.* I. *collect. epist. Rom. Pontif. edit. Coustant.* testimonium, ut attulerunt Leonis *ex epist.* XCIV. *ad Theodoritum cap.* V. *pag.* 364. *part.* II. *edit. Cacciari* locum, qui tamen locus ut sit intelligendus, ex *cap.* V. *pag.* 365. cognoscitur, exque epist. Theodoriti, quæ est inter Leonianas *ibid. p.* 212. qua in epistola Paulo perspicue antefertur Petrus. Nihil de Simplicii *ad Leonem Imperatorem, de Acacii ad Simplicium tom.* II. *Conc. edit. Hard. pag.* 804. *deque Hadriani* II. *ad Basilium Imp. quæ extat act.* 1. *synodi* VIII. epistolis dico, quas ita explicari oportere, ut dixi, constat. Ceterum quod *ex* XLII. *epistola Nicolai* I. *ad episcopum Metensem* (addere poterant *epist.* XVIII. *ad Carolum Calvum regem pag.* 233. *tom.* IV. *Conc. edit. ejusd.*) exque LXXIX. & CLXXXI. *Joh.* octavi proferunt, eorumdem Pontificum dictis exponi facile potest. Vide *epist.* LXX. *Nicolai ad Hincmar. pag.* 307. *tom.* V. & *Joh. ep.* LXXXVI. *ad Clericos Salonitanos pag.* 57. *tom.* VI. *part.* I. *Conc. edit. ejusd.* & *epist.* XCVI. *ad Constantinopolitanos pag.* 77. ubi: „ Omnium, *inquit*, ecclesiarum Dei secundum Apostolum solicitudinem habentes, & pastoris gregis Dominici nobis in ipso Apostolorum „ principe curam commissam gerentes &c „. Voces autem *secundum Apostolum* illustrando-

„ rum

re successionis concessa est. Nam si Prophetarum dictis (1) utuntur interdum, ut quod sit onus episcoporum demonstrent, utque sua de episcopis decreta illustrent, atque confirment, non ut efficiant, esse revera episcopos pastorum testamenti veteris successores; cur Pauli testimonio indicandæ suæ, quam per Petrum acceperant, potestatis caussa uti nequiverint, nullo modo prorsus intelligo. Atque non aliam fuisse Pontificum, qui *τὸ secundum Paulum* usurparunt, sententiam, cognosci facile ex ipsis epistolis, quibus adversarii abutuntur, potest. Ceterum etsi *τὸ secundum Paulum* de auctoritate, quæ in ipsos manarit Pontifices, intellexissent, consequens tamen non esset, Petrum fuisse Paulo auctoritate supremi principatus parem. Sunt enim Pontifices non primatus Petri hæredes solum, sed etiam dignitatis, auctoritatisque ceterorum Apostolorum (2).

Venio ad quintum. Nego Patris, ac Pastoris (3) vocabula ita esse

rum dictorum sunrum caussa Pontificee adduxisse, tam est manifestum, ut negari nullo modo posse videatur. Nam Cælestinus Pontifex, ut ceteros præteream, *epist.* XXII. *p.* 1196. *t.* I. *collect. epistol. Rom. Pont. edit. Coustantii*: „ *Vos*, inquit, *exsecutores nobiscum videmus* „ *fuisse Dei sacerdotes*, qui convenientes in unum, & secundum Apostolum, non quæ ve„ stra sunt, quærentes, sed quæ Christi Jesu &c.„ Atque hoc restat, ut adversarii synodi Aquisgranensis Patres summos Pontifices, & capita ecclesiæ faciant, ut qui illud sibi accommodarint Apostolicum. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? T.* IV. *Conc. edit. Paris. Hard. pag.* 1088. *&* 1091. Sed de his satis dictum esto.

1 Confer *epist.* I. *Siricii Papæ ad Himerium Tarraconen. cap.* VIII. *pag.* 632. quo loco sacerdotibus novi Testamenti aptat illud *Levit.* XXI. 13. 14 *sacerdotes mei semel nubant, & sacerdos uxorem virginem accipiat*. Et Cælestini I *epist.* IV. *ad episcop. Provinciæ Vienn. pag.* 1072. *tom. eodem* I. *epist. Romanor. Pont. edit. Coustantii*. Consule etiam *epistolam* LVIII. *s. Cypriani, quæ est* 61. *ad Cornelium in ead. collect. epistol Roman Pont. pag.* 171. *& epistol.* LXVIII. *quæ est in eadem collectione inter epistolas Stephani Papæ pag.* 214.

2 Vide Hieronymi ex *epist. ad Damasum* locum descriptum supra *pag.* 281. *hujus vol.* Confer etiam *epist.* XVIII. *Cælestini Papæ ad synodum Ephesinam pag.* 1155. *tom.* I *collect. epist. Rom. Pontif.* Sed hac de re quum multa disputata a Petavio in libris de Hierarchia ecclesiastica, a Petro de Marca *in exercit. de singulari Primatu Petri*, ab Haberto *tract. de Primatu Petri singulari*, atque ab aliis fuerint, nihil est opus, ut esse pluribus agendum putem.

3 Abutuntur adversarii *serm.* I. *s. Leonis in Natal. ss. Apostol. qui est num.* LXXX. *in Quesnelliana, & LXXXII. in Cacciariana edit. pag.* 334. quem locum explicavi supra *pag.* 374. *seqq. hujus vol.* Eodem recidant aliorum quorumdam Pontificum, Patrumque verba, quæ congerunt. Ceterum non Pontifices Maximi solum, sed etiam Apostoli quique, atque episcopi etiam simplices, *Patres* a majoribus dici consueverunt. Confer quæ scripsi *tom.* IV. *hujus operis p.* 198. *seq.* Ac si eorum, quos ad *fidem* convertebant, Apostoli dicebantur Patres, etsi episcopatu illius ecclesiæ non potirentur, quid est, quod Paulus dici nequiverit

esse comparata, ut indicare Pontificem Maximum, atque episcopum loci alicujus debeant; Apostolum autem omnino non debeant. Patrem enim Corinthiorum Paulus sese interdum vocat, etsi eorum episcopus numquam fuerit. Quid si Romana ecclesia canere in præfatione (1) missæ de quocumque Apostolo soleat: datum illum fuisse divinitus, ut ecclesiæ præesset pastor? An quemque proinde Apostolum supremum ecclesiæ principem adversarii fuisse, atque monarcham defendent? Non equidem censeo. Quid est igitur, quod his vocabulis patris, pastorisque (2) adeo confidant, sibique plaudant, ut his, si ceteris Patrum dictis carerent, vinci nos posse, arbitrentur?

De gemino oculorum lumine (3) quod quinto loco

veris Romanorum christianorum pater, quorum perplures Christo conciliaverat? Cyrillus Hierosolymitanus *catech.* VII. n. VIII. *pag.* 116. *edit. Paris. an.* 1720. „ Non eo, *inquit*, „ quod secundum carnem genuisset, sed quod docuisset, & secundum spiritum regenerasset, „ Corinthiorum pater erat „. At Corinthiorum aliquos Cephas, alios Apollo, alios Paulus ad christiana sacra converterat, cum tamen nonnulli Apollo, nemo autem Paulum eorum episcopum fuisse dicat. Quid ergo est, quod cum multis Romanis auctor Paulus fuerit, ut suam Christo obligarent fidem, etsi episcopatum non obtinuerit Romæ, neque princeps fuerit Apostolorum, appellari Pater Romanorum nequiverit?

1 Vide notationem superiorem.

2 Confer *p.* 274. *seq. huj. vol.* Quid? quod si *Pastorum* nomine principes intelligi debeant ecclesiarum auctoritate quidem pares, non solum Apostolos omnes, sed etiam episcopos principatu fuisse summo positos dicendum sit? Qua re quid fingi potest absurdius? Nam Apostolus *in* 1. *ad Ephesios cap.* IV. *v.* 11. *& epist. ad Cor.* 1. *cap.* XII. *v.* 28. divinitus in ecclesia positos pastores, doctoresque scribit, quos episcopos esse adversarii pugnant freti testimoniis Paulini *ep. inter Augustinianas* cum. *al.* LVIII. *p.* 271 & Augustini *ep.* CXXIII. *al.* 21. *p.* 385. *tom.* II. *opp. edit. an.* 1700. Quasi presbyteri, qui curam gerunt Parœciarum pastores interdum non fuerint appellati. Confer quæ dixi *pag.* 374. *seq. hujus vol.* De Consorte gloriæ Petri Paulo quod Leo addit, non efficit, Paulum fuisse æqualem Petro. Nam Cyprianus Apostolos pari consortio fuisse præditos honoris, ait, quos tamen adversarii pares omnino fuisse negant. S. Maximus Laurentium martyrem Apostolico *sese consortio copulasse* dicit *serm.* 1. *de s. Laur. pag.* 356. *edit. Venetæ ann.* 1741. etsi eum parem Apostolis non fecerit.

3 S. Leo *serm. eodem* LXXXII. *al.* LXXX. *de Nat. ss. Petri, & Pauli cap.* VII. *p.* 237. *seq. edit. Cacciari Rom. an.* 1755. Neque vero geminum oculorum lumen iidem Apostoli appellantur solum; sed etiam duo luminaria magna a Nicolao I. Pont. Max. *epist.* VIII. *ad Michaelem Imperator. pag.* 162. *tom.* V. *Concilior. edit. Hard. Paris.* & a Patribus Johanne Chrysostomo *homil.* XXXII. *in epist. ad Romanos Tom.* IX. *opp. edit. Paris. Montfauconi pag.* 757. *n.* 1. episcopisque Orientalibus in litteris ad Symmachum Papam, quæ decimum inter epistolas Symmachi locum occupant; quibus Origenem præivisse constat, qui *Homil.* VII. *in Levit. n.* IV. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Monachor. Congr. s. Mauri*, Petrum ac Paulum duo lumina vocat Apostolorum. Mirabiles item *lampades æquali per universam terram luce fulgentes* duo illi Apostoli nominantur a Chrysostomo *ibid.* & ab Hilario Arelatensi, seu ab homilia *de ss. Petro, & Paulo*, quæ ipsi adscribi solet, auctore.

objiciunt, nihil moror. Apostoli namque omnes appellari interdum oculorum consuerunt a Patribus (1) nomine. Cum autem Petrus, ac Paulus præcipui Apostoli fuerint, Romæque docuerint, & martyrio functi fuerint, quid impediebat, quin geminum aut Romanæ ecclesiæ, aut ecclesiæ universæ lumen, cum una simul nominarentur, vocari possent? Sed hoc erat adversariis demonstrandum, gemini illius oculi parem in quoque genere & dignitatem fuisse, & potestatem. Quod cum non effecerint (efficere namque, invitis Patribus, qui scripturarum auctoritatem sequuti, Petrum præponere solent Paulo, omnino non poterant) nihil pro-

1 Cum Petrus, & Paulus tot gentes, Romanamque imprimis, tanto studio, totque laboribus, cruciatibusque perfuncti docuissent, lucemque eis intulissent evangelii, cur geminum ecclesiæ, præsertim autem Romanæ, lumen oculorum appellari nequiverint, etsi Paulus non fuerit par dignitate, auctoritateque Petro, ne suspicari quidem possum: quum reliquos etiam Apostolos, itemque episcopos, ac sapientes, probosque viros ipsos, qui aucti numquam fuissent honore episcopatus, oculos interdum fuisse vocatos liqueat. Ac de Apostolis quidem Macarius senior *Homil.* 1. *pag.* 4. *edit. Paris. an.* 1621. „ Quemadmodum, *inquit*, „ oculi sunt lumen corporis, qui si sani fuerint, totum quidem corpus lucidum est... sic „ & Apostoli ὀφθαλμοὶ, καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. *oculi*, *& lumen totius mundi sunt* „ *constituti*... Cum ergo lux essent Apostoli, lucem administraverunt credentibus, & eorum „ corda illuminaverunt cælesti lumine spiritus, a quo ut ipsi erant illuminati „. Quid igitur? omnes ne Apostolos æquales fuisse potestate, atque dignitate defendent? De episcopis vero, ut ceteros prætercam, sic statuit Chromatius Aquilejensis *in cap.* v. *Matth. pag.* 983. *t.* v. *Biblioth. PP. edit. Lugdun.* „ In corpore ecclesiæ oculus velut pretium membrum episcopus „ significatus, agnoscitur „. Præterea Iohannes Chrysostomus Iobum *epist.* 131. *ad Olympiadem n.* vi. *pag.* 558. *tom.* iii. *opp. edit. Paris. Monach. Congregat. s. Mauri*, non *oculum* modo, verum etiam *adamantem*, & *petram* vocat, ab eoque *virtutis magnitudine universum terrarum orbem collustratum* tradit. Scilicet hoc restat, ut Iobum ob hasce laudes principatum ecclesiæ summum obtinuisse adversarii arbitrentur. Quid? si eos qui opem indigentibus ferant, Chrysostomus oculos appellari posse pauperum statuat? Confer hujus *homil.* lxvi. *in Genes. pag.* 634. *tom.* iv. *opp. & in Ps.* lviii. *num.* 3. *pag.* 509. *tom.* v. Sed omnes, qui paria dixerint, persequi non vacat. De luminaribus magnis quod addunt, leve est. Nam horum unum esse majus, alterum minus potest. Itaque id similitudinis genus Paulum non efficit Petro parem. Ac inferiorem fuisse Paulum Petro paullo ante majorum testimoniis demonstratum est. Verum si hæc argumentandi ratio apud adversarios valet, fateantur necesse est, Basilium, qui a Gregorio Nazianzeno *Orat.* xx. *pag.* 362. *edit. Colon. an.* 1690. *majori luminari*, hoc est *soli* comparatur, fuisse æqualem Petro: „ Basilio „ *inquit*, ubi solis vires descripsit, pulchritudo virtus fuit, magnitudo, Theologia, cur- „ sus, perpetua vitæ agitatio... potentia, ac vitæ semen, ac distributio. Itaque ne hoc „ quidem mihi dicere verendum est, In omnem terram sonum illius exiisse, atque in fines or- „ bis terræ vim illius verborum „. Mitto de lampadibus dicere, Quum enim a Christo lampadibus, seu lucernis quosque Apostolos comparari *Matth.* v. *vers.* 15. ab Isidoro vero Pelusiote *epist.* xxxi. *lib.* 1. *p.* 10. (post Gregorium Nazianzenum, qui *Orat.* xl. *pag.* 639. bonis moribus institutos homines *lumen* dixerat) sacerdotem quemque *lucem* esse confirmari videam; vocibus, quæ transferri ad res tam varias indicandas solent, qua demum confidentia quisquam illum unum significari defendat, qui principatum in ecclesia summum obtineat, ne suspicari quidem possum.

profecto effecerint, necesse est. De apice (1) quod adjungunt, simile esse video superiorum. Inter ecclesiæ namque *membra provecti in apicem tantum*, ut Petrus, ac Paulus, ita dici ceteri Apostoli potuerunt (2). At inter eos, qui ad *apicem tantum provecti* fuerunt, quis tandem primas obtinuerit, quærendum erat. Id si adversarii fecissent, jam Paulum Petro inferiorem fuisse ex Pontificum, Patrumque verbis, quæ paullo ante descripsimus, cognovissent.

Quod si Leo Pontifex Romanam ecclesiam tam illustrem gloriam fuisse Petri, Paulique opera consequutam scripsit, non eo certe scripsit, quod Paulum parem Petro, sed quod in ea ecclesia *fundanda*, amplificandaque adjutorem Paulum fuisse Petri arbitraretur. Quod quum demonstratum alio loco fuerit, nunc omittatur (3).

Atque omittat urgere Barcosius, eum, qui meritis, qui virtute, qui electione, qui laboribus par sit alicui, esse item dignitate, auctoritateque oportere parem. Nam si pares dignitate, auctoritateque Apostolos omnes negat fuisse, etsi sunt, qui eos pari consortio præ-

 ditos

1 S. Leo *serm.* LXXXI. *qui est* 1. *de ss. Petro, & Paulo cap.* VII. *pag.* 237. *edit. Rom. Cacciari*. Eodem autem spectare adversarii ajunt, quæ quandoque de *culmine apostolico Petri, & Pauli* Venantius Fortunatus *lib.* III. *de vita s. Martini*, ac Beda *serm. de Natali s. Benedicti, de Roma per summos Christi Apostolos totius ecclesiæ caput effecta* scripserunt. Verum hæc de Petro separatim a Paulo dici solent plerumque; de Paulo conjunctim, ac Petro pariter; de Paulo autem sejunctim a Petro numquam. Quod sane argumento esse debet, Paulum, qui unus e præcipuis, celebrioribusque Apostolis fuisset, adjumento fuisse Petro principi, & corypheo omnium Apostolorum, ac suo, ut Romani christianismum amplecterentur, ecclesiamque constituerent, quæ caput esset, ac princeps reliquarum. Alioqui ut hæc de Petro solo tam sæpe dicuntur, dicerentur etiam sæpe de solo Paulo, si præditus pari uterque dignitate fuisset.

2 Omnes, qui de *Apice Apostolatus* loquuti sunt veteres, persequi longum est. Unum Petrum Damianum commemorabo, quo maxime teste gloriari adversarii consuerunt. In *Homil.* II. *quæ est de s. Matthæo pag.* 120. *edit. Paris. an.* 1664. ejus Apostoli laudes celebrans: „ ut Apostolici senatus, *inquit*, conscenderet apicem, & inter evangelistas in eo, quod „ primus est, privilegio susciperet dignitatem &c „. *Et pag.* 123. „ Ut firmam spem pec„ catoribus daret, non illos (*de Apostolis omnibus loquitur*) ad apostolatus culmen ele„ git, qui credebantur inter homines justi, sed vel ignaros justitiæ, vel etiam peccatores „. Viden ut Matthæum *apicem conscendisse Apostolatus*, ceterosque Apostolos *ad culmen apostolatus electos* fuisse dicat? Quid igitur? an adversarii omnes Apostolos Petro fuisse proinde pares, defendent? Non arbitror. Quæ ergo caussa esse poterit, cur Paulum censeant supremo fuisse una cum Petro in Ecclesia principatu potitum; propterea quod Leo scripserit, ad illum apicem fuisse utrumque provectum?

3 Confer quæ scripsi *pag.* 375. *seqq. hujus vol. not.* 1. *seqq.*

ditos fuiſſe tradant (1), honoris & poteſtatis, qui demum *pares* fuiſſe Petrum, Paulumque dignitate defendet, quorum non honos, neque dignitas, ſed virtus, ac meritum a Patribus memoretur? Quod ſi Apoſtolos dignitate, auctoritateque Apoſtolatus æquales fuiſſe, ut majorum loca explicet, recte, atque ut res ipſa poſtulat, reſpondet; cur non eodem utitur reſponſo, cum de duobus illis Apoſtolis diſſerit, ut Paulum quidem laboribus, quod diſertis verbis Patres confirmant, meritis, virtute, non dignitatis, poteſtatiſque ratione confiteatur, æqualem fuiſſe Petro? At meritum eodem interdum atque dignitas recidit. Fateor equidem. Sed non ſemper. Si ergo meritum, non ſemper dignitatem, poteſtatemque ſignificat, qua demum fronte, ac confidentia vocem ancipitem, dubiam, & ſæpe diverſa, ac diſcrepantia ſignificantem, quaſi certam, remque ipſam conficientem, atque confirmantem audacter ſumit? Sed in his nugis refellendis diutius fortaſſe conſtitimus, quam neceſſe fuit.

Venio ad appellationem ſociorum (2). Apoſtolos omnes ſocios (3) appellari, quis neget? Quæ igitur eſt cauſſa,

1 Vide Cypriani locum *pag.* 55. *not.* 3.

2 Gelaſius Pont. Max. *Conc. Rom. celebr. an.* 494. *can.* 1. *tom.* 1I. *Concilior. pag.* 937. de Petro agens „, cui, *inquit*, data eſt etiam ſocietas Beatiſſimi Pauli Apoſtoli vaſis electio-„ nis „. At quæ illa ſocietas fuit? Poteſtatis ne, atque dignitatis? Minime vero. Socium enim adventu Romam, laboribus, cruciatibuſque Petri Paulum oſtendit fuiſſe, principatu vero non item. Mox namque addit: „ Qui non diverſo, ſicut hæretici garriunt, ſed uno tempo-„ re, uno eodemque die glorioſa morte cum Petro in urbe Roma ſub Cæſare Nerone agoni-„ zans coronatus eſt, & pariter ſupradictam ſanctam Romanam eccleſiam Chriſto Domino „ conſecrarunt, talemque omnibus urbibus in univerſo mundo ſua præſentia, atque veneran-„ do triumpho prætulerunt „. Inde *de primatu* differens: „ Eſt, *inquit*, prima Petri Apo-„ ſtoli Sedes Romana Eccleſia „. Cum igitur de *præſentia*, de *laboribus*, de morte agens, utriuſque Apoſtoli: de principatu vero loquens, unius Petri meminerit, argumento eſt, fuiſſe ab eo exiſtimatum Paulo excellentiorem Petrum. Alioquin Andream quoque principem fuiſſe Apoſtolorum, qui unum cum Petro caput conſtitueret, dicendum eſſet, propterea quod de hoc item cani ſoleat in eccleſia: „ Andreas Chriſti famulus, dignus Dei Apoſtolus, germanus „ Petri, & in paſſione ſocius „. Quod cum non ſit conſequens, fateantur adverſarii neceſſe eſt, fruſtra ſe Gelaſii attuliſſe locum.

3 Quis enim neget a Petro fuiſſe, non Paulo ſolum, ſed etiam Barnabæ dexteram datam ſocietatis? *epiſt. ad Galat. cap.* 2. *v.* 9. „ & cognoſcentes, *inquit Paulus*, gratiam datam mihi Jacobus, & Cephas, & Iohannes, qui videbantur columnæ eſſe, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας *dexteras dederunt mihi, & Barnabæ ſocietatis*. Ac Cepham quidem eundem atque Petrum fuiſſe & ii, quos ſupra nominavi, veteres *pag.* 103. *ſeq. hujus voluminis*

caussa, cur ob unam socii appellationem, Paulum fuisse Petro æqualem dignitate putem? Sed singulari quodam modo Paulus Petri socius vocatur. Demus id quoque. Verum quid hinc sibi commodi adversarii pollicebuntur? An qui Petro in amplificanda Romana ecclesia adjutor fuit, is dici singulari quodam modo non potuit socius, atque consors Petri? Leviora hæc sunt, quam ut Paulum Petro demonstrent fuisse dignitate parem. Hoc idem licet contra ea, quæ de coapostolo (1) Petri Paulo jactant, dicere. Certa enim res est, non solum Paulum, sed ceteros etiam, quos cooptatos in collegium fuisse Apostolorum legimus, fuisse Petri coapostolos (2) appellatos. Quod si coapostoli vocabulo, adversariis auctoribus, tanta vis inest, ut eam ob rem parem fuisse Pau-

minis, & Clementis Alexandrini auditor Origenes *lib. II. contra Celsum n. 1. tom. 1. opp. edit. Paris. Monachor. Congreg. s. Mauri*, *&* *n. LXV.* ut ceteros, qui sunt recentiores, prætercam, animadverterunt. Quotus autem quisque erit, qui Barnabam parem fuisse Petro putet ob acceptam dexteram societatis? Quod si nemo est, qui demum unius societatis ob Gelasio memoratæ caussa Paulum quisquam esse Petro æquandum arbitretur? Confer Iohan. Chrysost. *in cap. II. epist. ad Galat. n. III. pag. 685. tom. X. opp. edit. Paris. Monach. Congreg. s. Mauri*. Scilicet hoc restat, ut quoniam Paulus christianos *in societatem filii Dei vocatos* scribit 1. *ad Cor. Epist. cap. 1. v. 9.* adversarii statuant, esse nos Christo servatori meritis, atque potestate pares.

1 De Coapostolo Petri Paulo, quod adversarii scribunt, confirmare conantur s. Leonis Magni *ex serm. LXXXII. cap. VI. pag. 237. part. 1. opp. edit. Cacciar. Rom. an. 1753.* & Cardinalis s. Georgii, de quo *pag. hujus vol.* 400. diximus, auctoritate. Verum nihil agunt. Est enim Leonis perspicua sententia, ut ostendi *pag. 375. seq.* Cardinalis autem s. Georgii, quo patrono adversarii gloriantur, cum Petrum pastorem vocet, Paulum non vocet, satis indicat, quæ sua fuerit de summo Petri principatu opinio. „Decet igitur, *inquit*, (pastor ecclesiæ) domum tuam sanctitudo, & coapostoli Pauli laudatio. Quisnam „electionis vas, gentiumque doctorem ad tertii arcana cæli provectum cooperatorem, „coapostolum &c., & compatronum Petri &c. ?„ Vide *p. 410. hujus vol.* Ac si Epaphroditum Paulus *cooperatorem*, & *commilitonem* suum *epist. ad Philipp. cap. II. vers. 25.* etsi Paulo par non erat, vocavit, quid impedisset, quin appellari coapostolus Petri Paulus, atque compatronus posset, non concessa utriusque in quoque genere æqualitate? Quod si ob propagatum cum Epaphrodito evangelium, & ob labores una susceptos commilito, & cooperator Pauli Epaphroditus est appellatus, cur non item coapostolus, & compatronus Petri Paulus dictus fuisset, qui una cum Petro Romanis evangelium nunciaverat, ecclesiamque, ut Antiochenam, atque Corinthiam, ita Romanam amplificaverat, quamquam par non esset principatus ratione Petro?

2 Confer Nicetæ Paphlagonis Laudationem de s. Andrea *apud Combefisium tom. VI. Bibl. concionat. pag. 41. edit. Paris. an. 1662.* Petrum Damianum *serm. de s. Andrea Apostolo apud eumdem ibid. p. 46.* qui etsi non verbo, re tamen vera ita, ut Nicetas, coapostolos fuisse Petri Andream, Apostolosque universos scripsit: „Unde cum divina dispensatio Petrum, & „Andream consummari per crucis supplicium voluit, inter ceteros Apostolos, licet omnes „unius potestatis, & dignitatis sint, quodammodo egregios, atque conspicuos fecit„. At hæc de Apostolatu, non de regimine, principatuque in Ecclesia universa summo intelligenda sunt, ut etiam quæ ab adversariis afferuntur de Paulo.

Paulum Petro arbitrentur, caveant ne aliquos episcopos Pontifici Maximo pares faciant, propterea quod coepiscopi (1) fuerint a Petri successoribus appellati.

At est appellatus ab antiquis Paulus Petri & socius (2) in administranda christianorum republica, & comminister (3), & in Apostolico principatu frater (4). Quis negat? Verum non de socio est, neque de comministro, neque de fratre in gerenda republica populi christiani, sed de pari in omni genere dignitate, atque auctoritate utriusque Apostoli quæstio. Nam Apostoli quique Petri socii (5) in regenda ecclesia, comministri (6), atque in Apostolico principatu fratres

1 Plura exempla persequi longum esset. Itaque paucis contentus ero. S. Cælestinus *epist.* XIII. *ad Nestorium tom.* I. *epistolar. Rom. Pont. edit. Constantii pag.* 1115. *n.* 2. Cyrillum Alexandrinum *συνεπίσκοπον coepiscopum* vocat. Idipsum reperire licet in iis litteris, quas anno 430. *ad Clericos, & Populum Constantinopolitanum* scripsit, *Tom. eod. ep.* XIV. *n.* V. *pag.* 1130. Non discrepat s. Leo *epist.* CXIV. *al.* CX. *ad Marcianum Augustum edit. Cacciar. pag.* 381. Ac de Coepiscoporum quidem vocabulo satis dictum esto.

2 De Paulo Petri socio a majoribus appellato, confer quæ scripsi *pag.* 444. *hujus voluminis not.* 2. *seq.*

3 De comministro agam paullo post.

4 Abutuntur adversarii Gregorii testimonio ex *lib.* I. *Dialogorum cap.* XII. *pag.* 205. *tom.* II. *opp. edit. Paris. an.* 1705. quo loco Gregorius ex Petro Diacono quærit. „ Num„ quidnam nescis, quoniam Paulus Apostolus Petro Apostolorum primo in principatu Apo„ stolico frater est? „. Respondet Petrus: „ scio plane, nec dubium est „. His tantum verbis contenti adversarii fuerunt. Ita Auctor operis *de la Grandeur de l'Eglise Romaine lib.* II. *cap.* X. *pag.* 117. At addere debebant, quæ mox sequuntur, satisque ostendunt, quo sensu in Apostolico principatu Paulus frater appelletur Petri: „ Quia, *inquit Petrus*, etsi Paulus „ minimus omnium Apostolorum, plus tamen omnibus laboravit „. Præmio igitur cælesti, quod statim adjungit Gregorius, laboribusque, quod ait Petrus, frater fuit Petri Paulus; par autem dignitate, potestateque non fuit. Quod si persient adversarii, caveant, ne Andream perinde æquare cogantur Petro. Præter quam enim quod socium appellari Petri Andream paullo ante vidimus, transferri quoque huc possunt, quæ in sacramentario Gregoriano leguntur *Natal. s. Andreæ tom.* III. *opp. s. Gregor. pag.* 144. *edit. ejusd.* „ Vere „ dignum, & justum est, æquum, & salutare nos tibi semper, & ubique gratias agere .... „ Quoniam adest nobis dies magnifici votiva mysterii, qua venerandus Andreas Apostolus „ germanum se gloriosi Apostoli tui Petri tum prædicatione Christi tui, quam conversa„ tione monstravit, ut id quod libera prædicaverat voce, nec pendens taceret in cruce ... „ Utrique igitur germani piscatores ambo cruce elevantur in cælum, ut quos in hujus vitæ „ usu gratia tua tot vinculis pietatis obstrinxerat, hos immarcescibilis in regno cælo„ rum necteret corona. Et quibus erat una caussa certaminis, una retributio esset & præ„ mii „. Quæro nunc quid fuerit a Gregorio tributum Paulo, quod non fuerit Andreæ? Prædicatione laborasse Paulum, fratremque hoc genere principatus, & præmio Petri dicit, ut etiam Andream germanum prædicatione, ac præmio ejusdem fuisse Petri testatur. Quid ergo est, quod Paulum principatus auctoritate Petro parem fuisse adversarii censeant; Andream non item?

5 Vide supra *pag.* 444. *hujus vol.* Confer *serm.* LXVII. *append. opp. s. Fulgentii pag.* 358. *edit. Venetæ an.* 1742.

6 Omnes enim ministri Christi erant I. *ad Cor. cap.* III. *v.* 5. *& cap.* IV. *v.* I. Itaque cam

tres (1) appellari commode potuerunt, quamquam, fatentibus adversariis, nemo eorum assequutus gradum supremæ Petri dignitatis esset. Qui enim vivo Petro, tam multas, tamque a nostris disjunctas regiones propagandæ religionis caussa peragraverant, ecclesias constituerant, easque Romanæ, ut capiti, centroque unitatis conjunxerant, diuque rexerant, iis ne quisquam negandum putasset Petri *sociorum* in administranda republica populi christiani nomen? Quid de *comministris* loquar? Adversariorum partes sunt, genus hoc argumenti, quod ex una comministri voce concluditur, quam sit inane, ostendere. Nam qui unum esse summum in christiana republica principem oportere statuunt, iis est maxime cavendum, ne argumentando plures inducere cogantur. Cooperatorem enim, & commilitonem (2) Pauli Epaphroditum, *comministrum* vero Leonis Flavianum (3) fuisse appel-

cum conservos vocarent socios, qui servi erant Christi (*Ad Coloss. cap.* IV. *v.* 7.) cur non etiam Apostolos, qui ministri ejusdem servatoris erant, *comministros* appellassent Patres?

1 Fratrem Petri non natura solum, sed etiam Apostolico munere, hoc est principatu fuisse vocatum Andream constat. Quod non est, et pluribus confirmem, necesse. Uno etiam loco veteris libri Liturgici, quem Leonianum Codicem appellant, fuisseque seculo V. conscriptum liquet. Sic enim in eo legitur ad *Natal. s. Andreæ diem pag.* 165. *parte* III. *Cod. Liturgic. edit. Aloysii Assemani viri clarissimi Rom. an.* 1754. „ Qui gloriosi Apostoli tui pariter for„ te ascendi, consortio fidei, Apostolicæ collegio dignitatis, & martyrii est claritate ger„ manus; et quos in hujus vitæ cursu gratia tua tot vinculis pietatis obstrinxerat, similis in „ regno cælorum necteret & corona „. Ac ne quis petat *Apostolicæ dignitatis collegium* non esse principatum vocandum, ejus libri auctor, quem aut Leonem, aut Gelasium fuisse ferunt, paulo post *pag.* 167. de Andrea ipso loquens, scribit: „ Domine quæsumus eccle„ siam tuam sub tantis gaudere *principibus*, & intellectu capere, quod devotione sectatur. Quod si pergant, ac principatum quidem dici Apostolicam dignitatem defendant, *culmen* vero non item, sic habeant: Johanni Evangelistæ hunc ipsum honoris titulum in s. Gregorii Magni libro sacramentorum esse tributum. *Ad d.* VI. *Kal. Jan. pag.* 10. *tom.* III. *opp. s. Gregor. edit. ejusd* „ Beati Apostoli tui, & Evangelistæ Johannis veneranda natalitia „ recensentes, qui Domini Nostri Jesu Christi filii tui vocatione suscepta terrenum reliquit „ Patrem, ut posset invenire cælestem, adeptus in regno cælorum Sedem Apostolici Cul„ minis, qui tantum retia carnalia contempserat genitoris &c „. Quis nunc neget fuisse, publica Romanæ ecclesiæ testificatione libris illis Liturgicis tam vetustis contenta, Andream Apostolorum coryphæi Petri in Apostolici principatus culmine fratrem germanum? Quid igitur? An eum supremo in ecclesia universa principatu potitum fuisse adversarii statuent? Minime gentium. Nam Apostolatum intelligi verbis illis pugnant, supremum vero principatum nullo modo. Nulla est ergo caussa cur Paulum ob hujusmodi laudes non solum Apostolum fuisse, sed collegam etiam in principatu supremo Petri, ita ut nulla ratione subditus Petro fuerit, arbitrentur.

2 Vide *pag.* 445. *hujus vol. not.* 1.

3 Scribit enim Flavianus Leoni hoc modo: *epist. post Leonianam* XXXIV. *pag.* 159. *t.* XI. *opp.*

appellatum legimus. Quod si ubi de Apostolo quopiam, vel principe agitur supremo ecclesiarum, eadem est comministri, atque Apostoli, summive Pontificis notio, erunt fortasse, qui consequens arbitrentur esse, & Epaphroditum Paulo, & Leoni Flavianum nulla re omnino fuisse inferiorem. Quibus nisi consenserint adversarii, quid denique his erit, quo principatum Pauli summum tueantur, reliqui? De *fratre* quid sentiam, explicabo brevi. Fratres enim christianos omnes vocari consuesse, certum est. Qua de re alio loco diximus (1). Iam vero cum Apostoli, dignitatis, quam sustinebant, caussa, principes (2) appellarentur, adeoque apostolatus ipse principatus (3) quidam vocaretur, & esset, atque ut Petrus, ita Paulus, Andreas, Johannes, Jacobus &c. in Apostolis numerarentur, dicique Petri ejusdem in apostolico principatu collegæ, fratresque (4) possent; mirabile nemini videri debet, quod veteres, qui Paulum & Antiochiæ, & Corinthi, & Romæ una cum Petro Apostolatu fuisse perfunctum legissent, eum esse singulari quadam ratione Petri in Apostolico principatu fratrem appellandum existimaverint. Quamquam eorum video fuisse neminem, qui hisce appellationibus aut aliorum Apostolorum quemquam, aut Paulum parem omnino censeri oportere Petro (5) contenderet. Idem

opp. edit. Rom. Cacciari: τῷ ἁγιωτάτῳ, ἢ μακαριωτάτῳ πατρὶ, καὶ συλλειτουργῷ λέοντι φλαβιανὸς ἐν κυρίῳ χαίρειν. *Sanctissimo, & beatissimo Patri, & Comministro Leoni Flavianus in Domino gaudere*.

1 Confer *tom.* I. *hujus operis pag.* 4. *seq.*

2 S. Augustinus *in Psal.* LXVII. *v.* 34. *pag.* 510. *tom.* IV. *opp. edit. Antuerp. Principes sunt Apostoli*, inquit. Non discrepat synchronus Gregorii auctor *Commentariorum in libros regum lib.* I. *cap.* III. *num.* XIX. *pag.* 51. *tom.* III. *opp. Gregorii*. Quamobrem mirabile non est, quod *primi Pastores* Apostoli quique a Gregorio appellentur II. *part. Pastoralis cap.* IV. *pag.* 17. *tom.* II. *opp.*

3 Confer Augustinum *enarrat. in Ps.* CXXXVIII. *n.* XXXV. *pag.* 1156. *tom.* IV. *opp. edit. ejusdem*. Sed omnes, qui similia scripserint, persequi longum est. Itaque hoc uno contentus ero.

4 *Ioh. cap.* XXI. *evang. v.* 23. „ Exiit sermo inter fratres „. Loquitur autem de Apostolis. Confer *Ioh Chrisost. Homil.* LXXXVIII. *al.* LXXXVII. *in Ioh. n.* 2. *p.* 527. *t.* VIII. *opp. edit. Paris. Monach. Congr. s. Mauri*.

5 Vide supra *not.* I. *pag.* 449. Accedit Fulgentii, sive auctoris, quisquis tandem est, qui *sermonem* LXVII. *qui extat in append. opp. s. Fulg. edit. Venetæ ann.* 1742. perscripsit. Is enim Apostolos omnes, ipsumque Paulum laudaturus, de Petro scribit hoc modo: „ Petrus in capite Scaphæ cælestis &c „.

dem est de vocibus: *Caput nationum* (1), *totius ecclesiæ princeps*,

1 Johannes Chrysostomus *Homil. de Utilit. Leg. Script. n.* III. *pag.* 76. *tom.* III. *opp. edit. ejusd.* capiti Apostolos comparat. Cujus rei hæc fuit meo quidem judicio causa. Caput enim principes, ac duces quique, etsi uni summo imperatori pareant, appellari possunt. Vide *Numeror. cap.* I. *v.* II. quo in loco Moses numerans duces exercitus Israel: „ Hi „ sunt, *inquit*, nobilissimi principes multitudinis per tribus, & cognationes suas, & Capi- „ ta exercitus Israel „. Apostoli autem principes, ducesque vocari solent. De principum vocabulo, vide quæ scripsi *pag.* 447. *not.* 1. *hujus vol.* & Athanasium *in Ps.* LXVII. *p.* 1116. *seq. tom.* 1. *part.* II. *opp. edit. Paris. Montfaucon.* Eusebium Cæsariensem *lib.* IX. *Dem. Evang. pag.* 441. *edit. Colon. an.* 1688. Chrysostomum *Homil. de Util. L. Script. &c. n.* III. *pag.* 70. *tom.* III. *opp.* Innocentium I. Pont. M. *epist.* XIII. *ad Rufum Thessalonic. pag.* 515. *seq. tom.* 1. *Collect. epistolar. Rom. Pont. edit. Constantii.* *De Ducibus gregis Christi* confer 1. Augustinum *enarrat. in Ps.* LXV. *n.* XVII. *pag.* 478. *edit. Antuerp an.* 1700. & auctorem *Tractatus de* XLII. *Mansionibus Filior. Israel inter opera s. Ambros. tom.* IV. *pag.* 9. *edit. Veneta an.* 1751. Sed quoniam adversarii appellationibus quibusdam, quæ fuerunt a majoribus tributæ Paulo, permoventur, age videamus, communes ne fuerint reliquorum Apostolorum. Appellantur igitur Apostoli *columnæ ecclesiæ*, *& dodecastylon*, *seu duodecim columnarum firmamentum*, *& fundamenta* ab Irenæo *lib.* IV. *contra Hæreses c* XXI. *pag.* 258. *edit. Veneta ann.* 1734. ab Interpolatore *epistolæ Ignatii ad Philadelph. n.* IX. *tom.* II. *Apostolicar. PP. edit. Lond. an.* 1746. *pag.* 147. ab Athanasio *in Psalm.* LXXXIV. *pag.* 1135. *tom.* 1. *part.* II. *opp. edit. Montfauc. Paris.* ab Hilario *in Psalm.* LXVII. *n.* X. *pag.* 171. *tom.* 1. *edit. Veneta.* Ab Ambrosio *in Ps.* CXVIII. *n.* XXXVIII. *pag.* 409. *tom.* II. *opp. edit. Veneta an.* 1748. ab Augustino *epist.* CXL. *al.* CXX. *ad Honoratum cap.* XIV. *n.* 36. *pag.* 330. *tom.* II. *opp. edit. ejusd. Antuerp. & Enarrat. in Ps.* LXXIV. *n.* VI. *pag.* 588. *tom.* IV. *opp.* ab Auctore Commentariorum *in Cantic. Cantic.*, qui Gregorio Magno tribuuntur, *cap.* V. *n.* XXII. *pag.* 442. *tom.* III. *opp. s. Gregorii edit. Monachor. Congreg. s. Mauri*, a Claudio Taurinensi *in cap.* II. *epist. ad Galat. pag.* 147. *tom.* XIV. *Bibl. PP. edition. Lugd.* Et *Reges* ab Gregorio *lib.* IV. *moral. in Job. cap.* III. *pag.* 131. *tom.* 1. *opp.* & ab Ambrosio Ansperto *in Apocal. lib.* VII. *pag.* 580. *tom.* XIII. *Bibl. PP. edit. Lugdunensis*. & Fundamenta rursum ab Cyrillo Alexandrino *lib.* V. *in Isaiam tom.* II. *opp. pag.* 767. *edit. Paris. an.* 1638. Turres Hierusalem ab Eusebio Cæsar. *in Ps.* XLVII. *pag.* 204. *n.* XV. *t.* 1. *Collect. veter. PP. edit. Paris. Montfaucon.* oculi ecclesiæ, & oculi Christi: ab Hilario in *Ps.* CXVIII. *n.* IV. *pag.* 278. *tom.* 1. *opp. & in Psalm.* CXXXVIII. *n.* XXXIV. *pag.* 445. *tom. eod.* & ab Augustino *in Ps.* LXXXVII. *n.* VIII. *pag.* 700. *tom.* IV. *opp.* & *Lucernæ ecclesiæ*, & lumen mundi, & lampades, & Luminaria: ab Hilario *in Ps.* CXXXVIII. *n.* XXXIV. *p.* 445. *tom.* 1. *opp.* ab Augustino *lib.* XIII. *Conf. cap.* XVIII. *pag.* 176. *tom* 1. *opp.* ab auctore *sermonis* CLXXXII. *in Append. tom.* V. *opp. s. August. pag.* 217. *edit. Antuerp. ann.* 1700. & cæli: ab Origene *Homil.* 1. *in Genes. n.* XIII. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Monach. s. Mauri*. Et nubes, & filii tonitrui ab Eusebio *in Ps.* LXXV. *n.* XVIII. *pag.* 462. *tom.* 1. *Collect. veter. PP. Montfaucon.* & magnæ dignitatis *Homil.* 1. *& in cap.* 1. *epist. ad Timoth. prima n.* 1. *pag.* 548. *tom.* XI. *opp. edit. supra indicata*, & præcipuum in ecclesia magistratum: a Chrysostomo, *De Utilit. Lect. Scriptur. &c. tom.* III. *opp. pag.* 75. & major omnibus dignitas Apostolorum: *ab eod. ibid.* & consules *ab eodem ibid. pag.* 76. *seq.* & radices ac fundamenta dignitatum *ab eodem ibid.* & Fundatores ecclesiæ *ab eodem in Scription. actor.* II. *n.* II. *pag.* 62. *tom. eodem* & patres, doctores, gubernatores, rectores, pastoresque primi ecclesiæ pari honore præditi: ab Augustino *Enarrat. in Ps.* XLV. *n.* XXII. *pag.* 297. a Chrysostomo *in Ps.* XLIV. *pag.* 182. *num.* XII. *&* XIII. *tom.* V. *opp.* & ab Andrea Cæsariensi *in Apoc. cap.* 22. *pag.* 626. *tom.* V. *Biblioth. PP. edit. Lugd.* & ab Leone, sive a Gelasio *Sacramentar. Leonian. in Natal. s. Ioh. evang. pag.* 173. *apud Asseman. loc. cit.* a Gregorio *part.* II *Pastoral. cap.* IV. *pag.* 17. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Monach. Cong. s. Mauri* a Cypriano *lib. de Unit. eccl. pag.* 107. *edit. opp. Oxon. an.* 1682. & decora capitis ecclesiæ ab

(1), *clavigerque* (2) dicendum. Quo autem ſenſu Romanorum Pontificum *Præceſſor* (3), *cujus auctoritate* (4) Pontifices ipſi orbem terrarum regunt, ac moderantur, appelletur Paulus, ſatis eſt ſupra explicatum, cum de Paulo ipſo, fueritne epiſcopus Romanorum, diſſererem. *Ad Patriarchatus* (5), *Primatus*, Ar-

ſiæ ab Hilario *in Pſ.* LXVIII. *pag.* 189. *n.* VII. *tom.* I. & Vicarii Chriſti ab Hilario Diacono *in* 1. *epiſt. ad Cor. cap.* III. *pag.* 147. *tom.* IV. *opp. s. Ambroſii*: & fontes ab auctore *Tract. de Manſionib. Filior. Iſrael tom. eodem. opp. s. Ambr. pag.* 9. & Coapoſtoli Pauli ab Auguſtino *in Pſ.* LXXIV. *n.* VI. *pag.* 588. Quinetiam Johannes Apoſtolus ab auctore epiſtolæ *ad Iohannem Apoſtolum*, quem auctorem Dionyſium Areopagitam vocant, *tom.* II. *opp. Dionyſ. epiſt.* X. *pag.* 179. *ſeq. edit. Antuerp. an.* 1634. ſol eſt appellatus, ut ipſe ceterique collegæ Judices ſuperni ad culmen gloriæ perducti, poteſtatemque relaxandi peccata conſequuti a Gregorio *lib.* II. *Homil.* XXVI. *in evang. tom.* I. *opp. edit. Pariſ. Monach. s. Mauri*, & Petrus, ac Johannes coryphæi Apoſtolorum κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων ab Johanne Chryſoſtomo *Homil.* X. *in Acta n.* 1. *pag.* 80. *tom.* IX. *opp.* quemadmodum Petrus, Johannes, & Jacobus *columnæ ſunt*, *& magni*, *& eximii* ab eodem Chryſoſtomo dicti *in cap.* II. *epiſt. ad Galat. n.* III. *pag.* 685. *tom.* X. *opp.* Quod ſi ex his omnibus appellationibus concludere nemini licet, Apoſtolos non apoſtolatus ratione ſolum, ſed rebus etiam omnibus fuiſſe Petro auctoritate, atque dignitate pares, propterea quod veteres, principatus cauſſa, Petrum ceteris eſſe præferendum ſtatuerint; quid eſt, quod ex his ipſis, harumque ſimilibus vocibus Paulum eſſe Petro æquandum putent, etſi diſertiſſimis majorum teſtimoniis eſſe item conſtet Petrum Paulo præferendum?

1 Vide quæ de Apoſtolis eccleſiæ principibus dixi *notat. ſuperiore*.

2 Confer quæ *notatione* 10. *ſeq. pag.* 269. *ſeq. h. v.* indicavi Patrum de Apoſtolis claves regni Cælorum ſortitis loca.

3 Vide *notat.* 3. *ſeqq. pag.* 378. *ſeqq. hujus vol.*

4 Conſule *notat.* 1. *ſeqq. pag.* 380. *ſeqq. hujus vol.*

5 Multa ſunt Patrum de Apoſtolorum præſtantiſſima dignitate teſtimonia. Horum aliqua indicavi *not.* 1. *pag.* 449. Quamquam eſt illud etiam, atque etiam conſiderandum: nonnumquam majores noſtros cum de duobus pluribuſve Apoſtolis agunt, ne longiore oratione uti cogantur, ea, quaſi multis competant, afferre conſueſſe, quæ nonniſi unius, aut ſummum duorum propria fuiſſe liquet. Quis enim neſciat aliquos Apoſtolos piſcatores minime fuiſſe? At Patres ita de Apoſtolis loqui ſunt, ac ſi omnes piſcandi artem exercuiſſent. Confer Gregorium Nazianzenum *orat.* XXV. *p.* 437. *tom.* I. *opp. edit. Colon. ann.* 1690. Johannem Chryſoſtomum, qui cum aliis in locis ſæpe, tum in *cap.* 12. *Geneſeos Homilia* XXVIII. *num.* V. *pag.* 276. *tom.* IV.: „Ita quoque, *inquit*, & in fine per undecim piſcatores illiteratos, & idiotas, qui neque os aperire audebant, omnem ſibi orbem attraxit„. Mitto alios, ne de re manifeſta teſtibus uti videar minime neceſſariis. Rurſum, qui Jacobum, & Johannem ſolum fuiſſe a Chriſto Boanerges, hoc eſt *filios tonitrui* appellatos, ignoret, chriſtianorum arbitror eſſe neminem. Nihilo ſecius Origenes *Apoſtolos*, *qui erant cæli*, *miſſos ad enarrandam gloriam Dei*, *& Boanerges nomine* fuiſſe vocatos ſcribit *Homilia* I. *in Geneſ. n.* XV. *tom.* II. *opp. edit. Pariſ. Monachor. s. Mauri*. Origeni conſentit Euſebius *comment. in Pſ.* LXXV. *n.* XVIII. *p.* 460. *tom.* I. *collect. vet. PP. edit. Pariſ. Montf. p.* 460. διὰ καὶ τοὺς ἀποστόλους αὐτοῦ, inquiens, ὁ σωτὴρ βοανεργὲς ὠνόμαζεν *propterea & ſuos diſcipulos* Salvator Boanerges *nominavit*. Quid ergo mirum, ſi Patres interdum de Petro, ac Paulo ſimul acturi, quorum alter poteſtate principatus in eccleſia ſummi potitus, alter maximam ob ſingularem doctrinam ſuſceptoſque labores gloriam conſequutus fuerat, ne multis copioſiuſque quam vellent, dicere cogerentur, ea interdum junctim de utroque dixerint, quæ in unum Petrum competerent; cum præſertim ubi diſtinctio eſſe opus exiſtimarunt, nulla circuitione verborum, ſed dilucide imprimis, aperteque Paulum inferiorem eſſe affirmarint Petro?

Archiepiscopatus, atque Episcopatus quod attinet, paucis dicam, quod sentio : Pauli tempore nullos fuisse, qui Patriarcharum vocarentur, Primatumque nomine, ut ne Archiepiscoporum quidem. Quemadmodum vero cum Primatus, qui vocarentur, atque Patriarchatus, nulli essent, tum Primatus Paulum, Patriarchatusque gessisse (nisi Apostolatus, qui latius, quam Patriarchalis dignitas, patebat, vel adjutorii, quod ille Petro attulit, ratione) credam? Illi enim ipsi Pontifices, Patresque, qui Paulum Patriarchatus gessisse, atque Episcopatus scripserunt, Paulum ipsum esse putarunt postponendum (1) Petro. Neque vero Paulum umquam, cum de eo uno separatim (2) a Petro agerent, gessisse Patriarchatus, Primatusque dixerunt. Itaque quoniam adjutor Petri Paulus fuerat, Petrusque, principatus summi caussa, Patriarchatus, Primatus, Archiepiscopatus (seu quidquid est, fuitque in Ecclesia muneris) sustinuerat: quod Petro erat proprium, id (de utroque Apostolo differentes) ita usurpaverunt, ut transferre etiam in adjutorem Paulum voluisse, latiore quadam significatione, viderentur. Quod ne dubitare possimus, maximo sunt argumento, quæ de Timotheo (3) majores nostri testati sunt. Eum enim, propterea quod adjutor Pauli fuerit, unaque multas regiones peragraverit, προστασίαν primatum totius orbis fuisse consequutum, emphasi

1 Vide *not. 1. pag. 438. hujus vol. & not. seq.*

2 *Pag. 450. not. 5. & pag. 420. not. 16. & 425. not. 13. hujus voluminis.* Est autem is locus, quo adversarii abutuntur, *Gregorii VII. e Concilio VII. Rom. num. VII. pag. 1590. tom. VI. Concilior. part. II. edit. Hard. Paris.* At eodem in sermone Gregorius cum de Petro, & Paulo divisim loquitur, & quæ sint cujusque propria munera, atque ornamenta indicat, Petrum principem Apostolorum, Paulum vero gentium doctorem vocat. ,, Beate Petre princeps Apostolorum, & tu B. Paule doctor gentium dignamini quæso aurem ,, vestras ad me inclinare &c ,,. Quibus sane verbis efficitur, Gregorium numquam in eam venisse opinionem, ut jure principatus ecclesiæ Paulum fuisse æqualem Petro judicaret.

3 Vide quæ scripsi *p. 82. huj. vol. not. 1.* Neque vero de Timotheo hæc solum, sed etiam de Cypriano, deque Athanasio Patres prædicant. Confer *p. 80. seq. hujus vol.* Verum de Petro, ejusque successoribus Pontificibus Maximis, non a paucis, neque semel, aut raro, ut de Cypriano, Athanasio, Timotheo, ipsoque etiam Paulo, sed perpetuo, sed summa consensione, sed ab universis ecclesiis, Patribusque hæc eadem, multoque etiam ampliora, quæ principatum summum plane demonstrant, dici consueverunt. Neque enim Paulum quisquam aut centrum unitatis, aut unum electum, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio, aut Petro potestate superiorem &c. dixit, quæ omnia dicta fuisse de Petro liquet a Cypriano, ab Hieronymo, ab Optato, a Patribus, & Pontificibus denique, quorum sunt paullo ante descripta loca.

phasi quadam, aliquando dixerunt; quamquam nullus esset, qui parem fuisse dignitate Paulo Timotheum, adeoque in fidem universum orbem, Dei beneficio, recepisse judicaret. Eodemque modo explicandum est, quod legimus: tributum a Petro, & Paulo Romanis Pontificibus fuisse Apostolicorum (1) nomen. Petri enim Apostoli caussa, cui Pontifices Maximi

1 Si ecclesiæ ab Apostolis constitutæ apostolicæ sunt appellatæ, cur non item *apostolici* Pontifices, & Romana ecclesia *apostolica* vocari potuerunt ob Petrum, Paulumque, a quibus hæc instituta, illi vero edocti sunt? quorum Apostolorum alterum principem sustinendæ unitatis ecclesiasticæ, continendorumque omnium christianorum in officio caussa cum potestate constitutum, alterum propter doctrinam, atque longa itinera religionis propagandæ studio suscepta, principem quoque dictum fuisse accepimus? Jam vero, ecclesias ab Apostolis constitutas Apostolicas fuisse vocatas, auctor est in libro *De Præscriptionibus* Tertullianus *c.* xx *seqq. p.* 208. *ed. opp. an.* 1748. Mirabile autem videri cuiquam fortasse potest, quid sit? quod cum sedes apostolicas eas crebrius vocari consuesse dixerim *to.* iv. *p.* 286. quæ fuissent ab Apostolis institutæ; tum id auctor *Histor. litter. Ital. l.* i. *tem.* vi. *c.* vii. *p.* 500. minime probarit, propterea quod locum veterum nullum adduxerim, ex quo τὸ *crebrius* efficeretur, cum quinque ipse afferat testimonia, quibus *sedes Apostolicas* fuisse eas appellatas constet, quæ nullum Apostolorum habuissent institutorem. Eum namque, qui peritum sese Antiquitatum & Romanarum, & Græcarum, & Christianarum haberi velit, qui demum tot hac de re, quot mihi sunt in promptu, testimonia majorum fugerint, ne suspicari quidem possum. Equidem, quum satis esse omnibus explorata, quæ statueram, existimassem; veritus fueram, ne si veterum, quæ sunt ea de re loca produxissem, aliqui tandem aliquando invenirentur, qui uti me voluisse testibus minime necessariis dicerent. Sed est nunc illi faciendum satis, ut, (quamquam diffido, tamen si fieri quidem potest) conqueri aliquando desinat. Tertullianus libro indicato *capit.* xxxv. *pagin.* 215. „ *Percurre*, inquit, *ecclesias Apostolicas*, *apud quas ipsæ* „ *adhuc Cathedræ Apostolorum suis locis præsident* „. Loquitur de ecclesiis ab Apostolis constitutis, easque Apostolicas vocat, in quibus ait cathedras, seu sedes Apostolorum, hoc est Apostolicas suis locis præsidere. Eusebius *lib.* vii. *Hist. Eccl. cap.* xxxii. *pag.* 326. *edit. Taurin.* obtinuisse, scribit, Hermonem ἀποστολικὸν θρόνον *apostolicam sedem* ecclesiæ Hierosolymitanæ. S. Athanasius *in Historia Arianor. ad Monachos n.* xxxv. *pag.* 364. *edit. Montfauc. Paris. an.* 1698. *sedem Romanam* ἀποστολικὸν θρόνον vocat. S. Augustinus *lib.* II. *De Doctrina Christiana cap.* viii. *pag.* 18. *tom.* III. *Part.* I. *opp. edit. Antuerp. an.* 1700. „ In canonicis scripturis, *inquit*, ecclesiarum catholicarum quamplurium auctoritatem se„ quatur, inter quas sane illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere .... meruerunt „. Quis ex hoc loco non concludat, Apostolicarum sedium nomine, episcoporum illorum sedes intelligi præcipue consuesse, qui ecclesias ab Apostolis institutas moderabantur? Iuvenalis Hierosolymorum antistes *act.* iv. *synodi Ephesinæ pag.* 1490. *tom.* I. *Concilior. edit. Paris. Harduin.* „ Oportebat, *inquit*, Iohannem ... Antiochiæ episcopum .... accurrere ad ἀποστολικὸν θρόνον ... τῆς μεγάλης ῥώμης *ad Apostolicam sedem* ... magnæ Romæ, καὶ τῷ ἀπο„ στολικῷ τῆς ἱεροσολύμων ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ὑπακοῦσαι: *Et Apostolico* (adde thro„ no) *ecclesiæ Hierosolymorum parere &c.* „. Sozomenus *Historia lib.* iv. *cap.* xxv. *pag.* 157. *edit. Taurin.* Cyrillum Hierosolymitanum de jure Metropolitico cum Acacio Cæsareensi contendisse scribit, ὡς ἀποστολικοῦ θρόνου ἡγούμενον *ut tenentem Apostolicam sedem*. Quæ autem hæc fuisset argumentandi ratio, si cujusque episcopi sedes Apostolica dici tam crebro consuesset, quam dici solebant sedes eorum, qui ecclesias, quas revisissent Apostoli, obtinebant? Quod enim de iis potius, qui sedem ab Apostolo quopiam institutam occuparent, quam de ceteris intelligitur, id crebrius fuisse usurpatum facile est existimare. Rursum synodus Antiochena *Act.* x. *Concil. Chalced. tom.* II. *Concil. edit. Paris. Hard.* ἀποστολικὸς θρόνος *Apostolicam sedem*

mi succedunt, ipsi sunt Pontifices *Apostolici* appellati. Cumque Paulus & Apostolus, & adjutor Petri fuerit, Romæque Evangelium nunciarit, martyrio perfunctus sit, ecclesiamque a Petro, atque a se ipso constitutam suo sanguine illustraverit; nihil prohibebat, quin a Petro, ac Paulo consequuti fuisse nomen Apostolicum Pontifices dicerentur. Quod si scriptorum catholicorum sententia est, *personalem* (1) fuisse amplissimam reliquorum Apostolorum auctoritatem, eamque non in episcopos, sed in unum Pontificem manasse; quid obstat, quo minus, quam a Petro, & Paulo, eamdem a Petro, & Paulo, & Johanne, & Jacobo censerentur Pontifices consequuti Apostolicorum appellationem? Sed de his plura fortasse, quam necesse fuit.

Iudicum (2), *Patrum* (3), quibus sint Pontifices nati filii, *principum* (4), *præcipuorum*, atque *summorum* vocabula ut in Paulum, ita in alios quosque Apostolos cadere interdum possunt; quare non sunt primatus illius, de quo agimus, argumenta.

Irenæus a Petro, Pauloque fundatam ecclesiam (5) Romanam dixit; eamdem vero ecclesiam principatum, Pauli caus-

sedem thronum Antiochenum appellat, *pagin.* 514. Idem de sede in synodi septimæ *Act.* 1. *tom.* IV. *Conciliorum edition. Parisien. Harduin. pagin.* 51. scriptum legimus. Jam vero si multo plura Historicus insequentium etiam temporum exempla sibi proponi cupiat, quibus quæ fuissent ab Apostolis institutæ, dici sæpius consuevisse demonstretur, illi equidem morem geram. Interea ex his osto perspiciet, recte ne scripserit: „ Sicchè è di parere il Padre Mamachi, che Sedi Apostoliche sieno più che le altre chiamate quelle, che „ furono dagli Apostoli istituite. Ma si dà il caso, i più esempli, che negli antichi monu- „ menti abbiamo di chiese dette sedi Apostoliche, sono di chiese, le quali dagli Apostoli non „ furono fondate „: idque ut efficeret, exempla protulerit omnino quinque, quorum certe duo, si diligenter considerentur, contorqueri in alium sensum possunt. Est porro Historici humanitas erga me singularis, qui quasi in cathedra sedeat Aristotelis, docet me propositionum distinguendarum, expediendarumque controversiarum modum. Nam etsi, quod *pag.* 287. *seq. tom.* IV. *De Sedis Apostolicæ nomine Romanæ ecclesiæ peculiari*, tam clare, dilucideque scripsi, ut ne oratione quidem egere videatur, *crederei* tamen, inquit, *che abbisognasse questo punto di una distinzione*. Sed de his alias.

1 Confer Petavium *lib.* I. *De Hierarch. Eccl. cap.* V. *n.* VIII. *pagin.* 681. *tom.* III. *Theologicor. Dogm. edit. Paris.* Eodem pertinent, quæ disputant Arcudius, Habertus, aliique. Confer Allatium *lib.* I. *cap.* V. *n.* XIX. *pag.* 82. *indic. operis.*

2 Vide *not.* 1. *pag.* 449. *hujus vol.*

3 Consule *eamdem notationem pag.* 449. *& not.* 1. *hujus paginæ.*

4 Vide eamdem *notationem pag.* 450. Ac si Iohannes, ut *ibid.* vidimus, ac Petrus *Coryphæi*, hoc est *vertices*, sunt vocati Apostolorum, cur non item summi dici potuerint non video, quum in rebus quibusque summus sit vertex.

5 Confer *pag.* 389. *seq. hujus vol.*

caussa obtinere, non dixit. At cum ei adhærendum esse, propter potiorem principalitatem, statuit, ut Petri, ita quoque Pauli mentionem fecit. Quis negat? Sed non video quid sequatur. Quid? An Johannem adversarii principem Christianæ reipublicæ summum fuisse defendent, qui caput cum Petro, Pauloque unum componeret; quia Tertullianus, de Romanæ ecclesiæ dignitate loquens, Petri, Pauli, atque Johannis, a quibus amplificata fuisset (1), meminit? Id si negent (negant autem vehementer, ut video) quid est, quod esse ex Irenæi verbis consequens arbitrentur, fuisse Paulum Petro Pontificatus Maximi dignitate, auctoritateque parem? Verum longe discrepans fuit Irenæi, atque Tertulliani ratio. Hi namque hæreticos expugnaturi, eam a quoque Christiano doctrinam coli oportere constituerunt, quam a Christo docti (2) Apostoli fuissent, iisque ecclesiis tradidissent, quibus suos auditores præfecerant. Institutas autem ecclesiam Smyrnensem ab Johanne, Corinthiam, Philippensem, Thessalonicensem a Paulo, Romanam a Petro, Pauloque; iisdemque ecclesiis præfectos fuisse illos, qui disciplinam ab ipsis Apostolis accepissent, ut Polycarpum Smyrnensi, Romanæque Linum, aut Clementem. Esse igitur ab horum successoribus dogmata Christi repetenda, non ab hæreticis, qui rebus novis delectarentur. Cum autem Romanæ ecclesiæ incidisset mentio, ut vim, ac pondus suæ Irenæus adderet orationi, huic esse imprimis auscultandum animadvertit, ut quæ sit princeps ceterarum. Verum Petri ne, an Petri simul ac Pauli ratione id principatus genus obtineat, explicandum non putavit: non quod res illum tam certa, tamque testata fugeret (quemadmodum namque vir doctus, inque libris sacris tanta cum laude ver-

1 Consule locum Tertulliani *pag. 61. hujus vol.* Adversariis non placet, quod Habertus, Iohannem Romam propagandi evangelii caussa venisse dicit. At nisi hoc velit Tertullianus, quid demum velit, non video. Doctrinam enim ab Apostolis Romanæ ecclesiæ traditam commendaturus, Petrum, Paulum, Iohannemque commemorat. Id vero numquam fecisset, si Iohannem immissum in dolium ferventi oleo plenum fuisse tantum, non autem docuisse Romæ putasset.

2 Vide *pag. 389. & 59. seq. hujus vol.*

versatus, quæ scripta sunt de Petro & Pastore agnorum, atque ovium, & regni cælestis clavigero in evangeliis ignorasset?) sed rei alius caussa. Credo ne abs re sibi ad demonstrandum proposita recessisse videretur.

Jam vero Patres de Petro, ac Paulo conjunctim persæpe & loqui, & scribere consueverant, propterea quod sese illi mutuo dilexisent (1) unaque Antiochiæ, ac Romæ versati fuissent, evangelium nunciassent, eorumque alter dignitatis, auctoritatisque ei a Christo tributæ; alter doctrinæ, itinerum, laborum susceptorum ratione principatum tenuisset (2), atque uterque eodem die, eademque in urbe sanguinem, Christianæ religionis tuendæ caussa, fudisset (3). De

1 Ita fit, ut ecclesia canere soleat: „ Gloriosi principes terræ, quomodo in vita sua di„ lexerunt se, ita & in morte non sunt separati.

2 Vide Prudentii *pag.* 306. *not.* 4. Origenis *pag.* 411. *not.* 4. Petri Alexandrini *p.* 413. *not.* 3. Augustini, & Cypriani *pagin.* 414. *not.* 25. Leonis I. *pagin.* 375. *seq.* Hilari Papæ *pag.* 416. *not.* 3. Gelasii Papæ *pag.* 416. *not.* 5. Basilii Seleuciensis *pag.* 418. *not.* 3. Aratoris *pag.* 291. *not.* 5. *&* *pag.* 419. Venantii Fortunati *pag.* 419. *not.* 4. Monachorum secundæ Syriæ *pag.* 420. *not.* 3. Pelagii II. Papæ *pag.* 420. *not.* 10. Agathonis Papæ *pag.* 421. *not.* 4. Germani Constantinopolitani *pag.* 422. *not.* 7. Johannis XXIII. P. M. *pagin.* 425. *notat.* 13. & S. Thomæ Aquinatis *pag.* 427. *not.* 2. *&* *pag.* 58. *notat.* 1. luculentissima testimonia. In vetustissimo Leoniano Sacramentario apud Assemanum *loc. cit. pag.* 46. hæc leguntur. „ Qui ut hanc sedem regimen ecclesiæ totius efficeres, & quod hæc prædicasset,
„ ostenderes ubique servandam, simul in ea (illo scilicet, quo supra id explicavi, modo)
„ & APOSTOLICÆ PRINCIPEM DIGNITATIS, & MAGISTRUM GENTIUM COLLOCASTI „. Et *pag.* 57. „ Quorum Beatissimum Petrum gratiæ tuæ, electionisque primitias IN APOSTOLICÆ
„ DIGNITATIS CULMEN ASCITUM ita ad confitendam te Deum vivum . . . secreta tui revela„ tione docuisti, ut in cognoscenda unigeniti tui gloria, nullis carnis, & sanguinis impe„ diretur obstaculis. Pro qua magistra omnium credentium fide, confessorem suum CÆLO„ RUM CLAVIBUS PRÆFECISTI, ut cui ad te per te fuerat accessus, per IPSUM CETERIS
„ AD REGNUM TUUM PATERET INTROITUS. Huic quoque B. Apostolum Paulum AD SALU„ TEM GENTIUM non impari vocatione consocias, QUEM MAGNIS LABORIBUS PRÆPARA„ TUM gratia tua & mentem mutavit, & nomen „. Mitto modo cetera, quæ ritualibus latinorum libris continentur. Nimium enim essem longus, si persequi omnia diligenter vellem. E *Melodicis diei festi Principum Apostolorum Canticis* Græcorum hoc unum afferam, quod habet Arcudius *pag.* 320. *seq. operis de Purgatorio igne, edit. Rom. an.* 1637. *Ποίοις ὑμνῳδιῶν στέμμασιν ἀναδήσωμεν Πέτρον, καὶ Παῦλον τοὺς διακεκριμένους πρωτοστάτας, τὸν μὲν ὡς τῶν ἀποστόλων προεξάρχοντα, τὸν δὲ ὡς ὑπὲρ τοὺς ἄλλους κοπιάσαντα.* „ Quibus laudum
„ coronis coronabimus Petrum, & Paulum primos præsides Dei præconum, alterum quidem
„ ut APOSTOLORUM PRINCIPEM, alterum vero UT QUI PLUS CETERIS LABORAVERIT?

3 Gelasius Pontifex Max. *in synod. Rom. ann.* 494. *tom.* II. *Concilior. p.* 938. *edit. Paris. Hard.* Primatum obtinere Ecclesiam Romanam testatus est, Petri Apostoli caussa, ob Christi servatoris verba: *Tu es Petrus* &c. Mox autem addit: „ Cui, *hoc est Petro*, data est so„ cietas Beatissimi Pauli Apostoli vasis electionis, qui non diverso, sicut hæretici garriunt,
„ sed uno tempore, uno eodemque die gloriosa morte cum Petro sub Cæsare Nerone agoni„ zans

De Apostolis ut fuerint a majoribus & columnæ, & doctores, & principes vocati, satis disputatum est (1) Dicam de petræ appellatione; sed breviter. Igitur & si fuisset aliquando a veteribus christianis Paulus separatim appellatus hoc tanto nomine, nihilo secius nunquam assentirer iis, qui omnibus rebus æqualem fuisse Paulum Petro contenderent. Non enim Paulum, ac reliquos Apostolos (2) solum, sed omnes etiam christianos, qui recte vivunt, petras (3) interdum fuisse dictos intelligo. Quotus vero quisque adversariorum est, qui Apostolos, Apostolos autem? immo vero christianos bene institutos omnes eodem jure, atque Petrus, fuisse (4) appellatos petras putet? Quod si nemo est, quem demum ipsis concessurum sperant, fuisse Paulum Petro parem, propterea quod ille, etsi perraro, fuerit tamen a Patribus vocatus Petra? Quamquam fateor, legisse numquam in veterum scriptis me, Paulum dictum fuisse petram, quum non cum Petro simul, sed solus nominaretur. Quæ autem caussa fuerit, cur ambo, una nominati, petræ interdum dicerentur, quoniam explicatum alio loco (5) est, nunc omittatur.

At

„ zans coronatas est, & pariter supradictam Romanam ecclesiam Christo Domino consecra-„ tuat, talemque omnibus urbibus in universo mundo sua præsentia, atque venerando trium-„ pho prætulerunt „. Vide, ut Romanam ecclesiam primatum ob Petrum obtinere professus est, propterea quod dictam ei a Christo fuerit, *tu es Petrus*, Paulum autem non æqualem Petro, sed socium datum affirmet, qui Romanam eamdem ecclesiam sua præsentia, suoque sanguine illustraret? Ac ne socium quisquam æqualem esse arbitretur, meminerit, Christianos in societatem Christi vocatos a Paulo dici. Christianos vero æquales esse Christo, quis demum, nisi impius, atque demens, putet?

1 Vide *pag. 449. not. 1. hujus vol.*

2 Sacramentarium Leonianum *apud Assemanum par. 11. lib. IV. Cod. Liturg. Eccl. Universæ edit. Rom. an. 1754. pag. 47.* hæc habet: „ Qui in montibus sanctis cælestis Hiera-„ sulem fundamenta posuisti, quæ duodecim solidata lapidibus Apostolorum Chorum eccle-„ siæ tuæ spiritali constructione declarat &c.

3 Vide Origenem *tom. XII. in Matth. n. 11. tom. III. opp. edit. Paris. Monach. Congreg. s. Mauri*, ubi: „ Inde, *inquit*, accepta occasione justos a Christi justitia, sapien-„ tes a Christi sapientia denominatos esse dicas, idemque facies de reliquis ejus nominibus „ nomina in sanctos ducens, & quicumque tales fuerint, dicetur iis a servatore illud, quod „ ita se habet: *Tu es Petrus*, & quæ sequuntur ad id usque: *non prævalebunt adversus* „ *eam* „. Et paullo ante n. X. „ Petra est, *inquit*, omnis, qui imitator est Christi.

4 Iam hoc omnium Patrum, quorum testimonia supra aut descripsimus, aut indicavimus, auctoritate plane constat. Confer Huetii adnotationem ad *n. 11. Tr. ejusd. Origenis in Matth. tom. eod. opp. Orig. edit. Paris. Monach. Congr. s. Mauri.*

5 Confer quæ scripsi *pag. 449. hujus vol. not. 2. & pag. 451. not. 5.*

At enim ita est Paulus columna, & princeps, & præpositus, & præfectus, & rector, & gubernator, & petra dictus (1), ut neque quidquam a Petro accepisse, neque

 fuisse

1 Abutuntur adversarii testimoniis Cyrilli Hierosolymitani e *Catech.* vi. *n.* xv. *pag.* 96. *edit. Paris. an.* 1720. quo loco Petrum, ac Paulum ecclesiæ προστάτας præsules, præsidesve vocat: Petri Chrysologi, quem *serm.* xxxiii. utrumque Apostolorum scripsisse ferunt, *principem fidei* fuisse, Chrysostomi, qui ait *Homil. in sanctos Apost.* xii. Paulum fuisse *ex ultimo primum* (*Homil. de orat.*) ,, columnam ecclesiæ, & firmiorem ferro, & petra, & spiritalem adamantem, & myriadum civitatum principem ,, (*Et Homil.* lv. *in Acta*) ,, Patrem, & parentem servorum Christi ,, (*Hom.* xxiii. *in* 1. *ad Corinth.*) ,, Ob prædicationem, & legationem præsulem orbis factum ,, (*Homil.* xxxii. *in epist. ad Roman.*) ,, Coryphæum chori Apostolorum, & præsulem ,, (*Homil.* xxv. *in* II. *epist. ad Corinth.*) ,, Gubernatorem totius universi, omniaque ipsum, & nautam, & rectorem ,, (*In* 1. *c. epist. ad Gal.*) Honore æqualem Petro ,, (*Homil.* 1. *in epist. ad Rom.*) ,, mutationem nominis sortitum, ut hac item similis esset Petro ,,. Hieronymi, qui *lib.* 1. *in epist. ad Galat. c.* II. hæc habet: ,, Ille absque jactatione sui occultus est sensus: mihi qui videbantur esse aliquid nihil contulerunt, sed e contra a me eis collatum est, dum fiunt in evangelii gratia firmiores ,,. *Et in cap.* eo ,, Nullius pro lege auctoritate movetur, qui Christum solum evangelii habeat præceptorem ,,. *Et lib.* III. *in eamd. epist. post init.* ,, sed nec Paulus tam procaci maledicto de ecclesiæ principe loqueretur ,,. *Et ibidem in Proem. ad Paulam, & Eustochium*: ,, Ne negligendum putarent, quod Apostolorum principes observarent ,,. Hilarii Diaconi, qui in *cap.* II. *epist. ad Galatas.* ,, Paulus, *inquit*, gratiam primatus sibi soli vindicat, concessam a Deo, sicut & soli Petro concessa est inter Apostolos ,,. *Et.* ,, Plena auctoritas Petro in judaismi prædicatione data dignoscitur. & Pauli perfecta auctoritas in prædicatione gentium invenitur ,,. *Et.* ,, Quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claves regni cælorum dominus dedit, resistere; nisi alius talis, qui fiducia electionis suæ sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat ,,? *Et in cap.* xi. *epist.* 2. *ad Cor.* ,, ubi Paulum inducit loquentem hoc modo: ,, Existimo me in nullo inferiorem fuisse ab iis, qui valde sunt Apostoli ,,. Augustini in *Ps.* lxxxvii. ajentis: ,, præcipuum membrorum Christi fuisse Apostolum Paulum ,,. *Et serm.* xxv. *de sanctis*: ,, Petrum Paulumque ditatos fuisse honore uno ,,: *Et serm.* xxix. ,, duos eos potentissimos duces ,,. s. Maximi, qui *Homil.* v. *de ss. Petro, & Paulo* ,,: Inter ipsos, *inquit*, quis cui præponatur incertum est. Puto illos æquales esse meritis, quia æquales sunt passione, & simili eos fidei devotione vixisse, quos simul videmus ad martyrii gloriam pervenisse ,,. *Et* ,, Petrus, ac Paulus videntur præ ceteris peculiari quadam . . . . fidei virtute præcellere . . . Nam cum Petro sicut bono dispensatori clavem regni cælestis dedit &c. Clavem enim quodammodo a Christo scientiæ & Paulus accepit &c. Ambo igitur claves a Domino perceperunt, scientiæ iste, ille potentiæ ,,. *Et Homil.* 1. ,, *Roma* regni sui *Christus* principes collocavit ,,. *Et* ,, Ecclesiarum omnium principes ,,. Theodoriti episcopi Cyri *epist.* cxiii. *ad Leonem Papam.* Hilarii Arelatensis, qui *Hom. in Nat. Apost. Petri, & Pauli* ,, electos duos præcipuos, *ait*, ad duorum populorum salutem: Petrum ad judæorum, Paulum ad gentium ,,. *Et*,,. Paulus æqualis per omnia virtutibus Petro. Nam etsi ille primus, iste præcipuus ,,. Fulgentii, qui *serm.* lviii. ,, Hodie, *inquit*, prior passus est Petrus, hodie prior passus est Paulus ,,. *Et* ,,. Si Paulum dicis, Petrum non taces &c. Ennodii Ticinensis, qui *epist.* cI. *ad Honorat. episc. Novar.* ,, Cælorum radii, *inquit*, Apostolorum diademata Petrus, & Paulus ,,. Venantii Fortunati, qui *lib.* III. *de vit. B. Mart.* ,, Culmen Apostolicum, *inquit*, celsas, & honore columnas, sæpe Petrum meruit, Paulumque videre licenter ,,. *Et.* ,, Principibus geminis fidei sub principe Roma carnis Apostolicæ, quo sunt duo celsa sepulcra. Prima tenent terris, & utrinqua priora supernis dogmatis ore pares, & sedis honore curulis: ambo triumphantes spargunt nova dona per orbem ,,.

fuisse Petro inferior videatur. Miror equidem adversarios, qui acuti videri velint, quæ dicta de Pauli sapientia, laboribus, Apostolatu denique fuerint, ea contorquere fuisse ausos, ut cadere etiam in pontificatum posse defenderent. Quod si Patres minus clare, minusque distincte his de rebus loquuti essent; id equidem, etsi graviter, at ferrem tamen. Cum autem ubi Paulum non inferiorem fuisse Petro, neque a Petro Apostolatus accepisse auctoritatem dixerunt, eo se pacto dixisse ostenderint, ut indicarent, vel de Apostolatu (1) sese fuisse loquutos, vel ita comparasse cum Petro Paulum, ut cum ille pontificatu præstantior fuerit, hic doctrinæ (2), laborum (3), propagati latissime evangelii (4) laude præcellere visus sit, qua

„ bem „. Mosis Barecphæ, qui *lib. de Paradiso part.* 1. *cap.* xi. *Paulum principem* dicit *Apostolorum*. Petri Damiani, qui *opusc.* xxxv. *c.* iv. „ s. Paulum præsidere, inquit, omnibus „ ecclesiis „. *Et in discept. synodi opusc.* iv. „ Non ignoras, quod inter omnes s. martyres „ Petrus, & Paulus in Apostolici Senatus culmine possident principatum „. *Et serm. de s. Vitali* xvii. „ Roma per duos summos Apostolos Petrum scilicet, & Paulum totius or„ bis sibi vindicat principatum „. Oecumenii, qui *in cap.* 1. *ad Rom.* non fuisse *Paulum inferiorem Petro* testatur. Cardinalis s. Georgii, & s. Laurentii Iustiniani.

1 De Apostolatu loqui Paulum ex illius ad Galatas litteris intelligitur. Scribit enim *cap.* II. *v.* 8. „ Qui operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est mihi inter „ gentes „. Itaque ut Petrum judæorum, ita se gentium Apostolum vocat. Cumque Petrus ob res egregie gestas ratione Apostolatus eminere collegis videretur, se quoque Paulus præstare Barnabæ, qui socius ipsi datus fuisset, demonstrat. Confer Johannem Chrysostomum in *cap.* II. *epist. ad Galat. n.* III. *pag.* 684. *seq.* ubi „ Iam, *inquit*, se ostendit αὐτοῖς *ipsis* „ (Apostolis) ὁμότιμον *parem honore*, nec se reliquis illis, sed ipsi coryphæo comparat „. Qui demum? Qui? Vide quid mox Chrysostomus addat: δεικνὺς ὅτι τῆς αὐτῆς ἕκαστος ἀπήλαυσεν ἀξίας, *declarans, quod horum unusquisque parem sortitus sit dignitatem*. Quid igitur? nisi ratione Apostolatus, parem ne dignitate Petro unumquemque Apostolum fuisse adversarii censent? Si negant, concedendum est, quæ Patres *de pari honore Pauli, ac Petri* dicunt, intelligi de Apostolatu oportere, non de principatu, seu Pontificatu Maximo Christiani orbis „. Vide supra *pag.* 320. *hujus vol. not.* 2.

2 Confer locum s. Maximi ab adversariis adductum *pag.* 457. *not.* 1. *hujus vol. ex homil.* v. *de ss. Apostol. Petro, & Paulo pag.* 355. *edit. opp. Venet. an.* 1741. Sed quem clavem scientiæ, eumdem potentiæ pontificatus Max. clavem obtinere necesse est. Id vero vehementer nego. Confer quæ scripsi *pag.* 398. *seq. not.* 1. Veterum enim, imprimisque Paulini auctoritate demonstratum est, dici interdum consuevisse regi populum verbo doctrinæ ab eo, qui ne episcopus quidem esset.

3 Vide locum e Melodicis canticis Græcor. supra descriptum *pag.* 457. *hujus vol. not.* 1.

4 Confer scriptorum loca indicata *pag.* 447. *hujus vol. not.* 1. Atque huc quidem Cyrilli sententiam pertinere ex eodem ipso contextu, quo adversarii confidunt, constat. Statim enim adjungit: „ Petrus namque erat is, qui claves cæli circumferebat. Nil quoque mirum. „ Paulus enim erat is, qui in tertium cælum, atque in paradisum raptus erat, audieratque „ arcana verba, quæ non licet homini loqui „. Vide ut sublimem his verbis de rebus divinis scientiam, doctrinamque Pauli, ac potestatem Petri Cyrillus prædicet? Rursum *Cat.* x. *n.* xx. *pag.* 147. „ Paulus, *inquit*, modico tempore inimicitias gessit, diuturno vero servi-

„ tium

qua demum confidentia consequens hinc esse quisquam con-

 ten-

,, tium exhibuit ,, . *Et catech.* xiv. *n.* xxvi. *pag.* 218. ,, Elias revera in cælum assumptus ,, est, at Petrus habet claves regni cælorum . . . Elias in cælum dumtaxat est sublatus, Paulus ,, vero in cælum, & paradisum . . Descendit autem . . ut perceptis humanam sortem superan- ,, tibus donis, cumque honoris accessione descendens, cum Christum prædicasset, & mor- ,, tem pro ipso toleravisset, martyrii quoque coronam assequeretur ,, . *Catech.* xvii. *n.* xxvi. *seq pag.* 277. *seq.* de Petro, & Paulo agens. ,, Eum, qui persecutor prius fuerat, ,, præconem, & servum bonum reddidit, qui ab Hierosolymis in Illyricum usque Evangelium ,, prædicavit, regiamque Romam institutis imbuit, & in Hispaniam usque promtam prædi- ,, candi voluntatem extendit, mille præterea labores adivit, signaque, & prodigia effecit, ,, de quo hæc interim dicta sufficiant. In virtute igitur ejusdem Spiritus Sancti & *πρωτοστά-* ,, *την τῶν ἀποστόλων, ὁ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κλειδοῦχος Πέτρος* &c. *Apostolorum* ,, *primus princeps, regni cælorum claviger Petrus* ,, . Quis negec igitur principatum Paulo caussa prædicationis evangelii, itinerum, atque laborum a Cyrillo; Petro vero ob principatum primum (nam hunc *πρωτοστάτην* vocat; Paulum vero *προστάτην* aliquando, non solum, sed una cum Petro, *πρωτοστάτην* autem nunquam vocat) clavesque tribui? Non is tamen sum, qui *πρωτοστάτας* quandoque Petrum, ac Paulum fuisse dictos negem. Verum junctim quod sciam, ut in earum tricis melodiis Græcorum, de quibus est supra demonstratum; solumque Petrum persæpe; Paulum vero solum numquam. Ex locis autem Chrysostomi, quos adversarii proferunt, principem fuisse, & columnam &c. Paulum appellatum, caussa tam late propagati evangelii, perspicue palam est. Vide *not.* 2 *pag.* 449. *hujus voluminis. Homil.* xxiii. *in* 1. *epistol. ad Corinth. pag.* 202. *n.* ii. *tom.* x. *opp. edit. Paris. Monachor. s. Mauri*, quem locum adversarii urgent: ,, Si Paulus, *inquit*, qui tot homines docuit, quoque & factus est Ange- ,, lus, & universi *τὴν προστασίαν patrocinium suscepit*, vel *præfecturam &c.* ,, Eo ut præfectum ob prædicationem universo orbi dicat. Ita fit, ut Paulum Petro primas cedere confiteatur, *τῶν πρωτείων παραχωρεῖ τῷ πέτρῳ. Hom.* xxxv. *n.* 5. *pag.* 329. *in eamd. epist.* Confer ejusdem Chrysost. *Homil.* xxvi. *in* ii. *epist. ad Cor. pag.* 617. *tom. eod.* Huc item spectant, quæ ex Augustino opponunt. Ceterum Augustini perspicua sunt de Petro præstantiore Paulo testimonia. Vide supra *pag.* 414. *not.* 25. *hujus vol.* Theodoritus autem *epist. ad Leonem pag.* 212. *tom.* ii. *opp. s. Leonis edit. Cacciar. Rom.* hæc scribens. ,, Si Paulus præco veri- ,, tatis, tuba Spiritus Sancti ad magnum Petrum se contulit, ut ita, qui Antiochiæ de legali ,, conversatione ambigebant, explicationem ab illo referret ,, : nonne ostendit Paulo fuisse prælatum Petrum? Hilarius porro Arelatensis, seu quisquis est Homiliarum, Sermonumve, qui illius nomine circumferuntur, auctor, virtute Petrum Paulo fuisse æqualem, atque illum primum, hunc præcipuum dicens, satis indicat non de Pontificatu se, verum de virtute agere. Quo sane sensu priorem Petrum, & priorem item Paulum Fulgentius, & Ennodius diademata Apostolorum ambos illos Apostolos vocaverunt. Confer Hilarii *pag.* 457. *not.* 5. *hujus vol.* & Fulgentii *pag.* 448. *not.* 5. & Ennodii *pag* 144 *seq. not.* 7. testimonia, ex quibus primatus potestatis, hoc est Pontificatus maximus intelligitur tributus fuisse Petro. Non me movent Venantii Fortunati carmina. Quod enim ille de culmine Apostolico scribit, satis est explicatum supra *p.* 443. *not.* 1. *&* 2. *hujus vol.* Ac principem prædicatione fuisse Paulum, Petrum gradu, ac potestate, idem est auctor Fortunatus, ut ostensum est *pag.* 419. *hujus vol. not.* 4. Moses Barcephas eo sensu principem appellat Paulum, quo alii quidam scriptores, de quibus demonstratum est supra *pag.* 449. *not.* 1. *hujus vol.* Miror autem quid sit, quod Petri Damiani auctoritate glorientur. Is enim *opusc.* xxxv. *de Pict. principum Apostolorum cap.* iv. *tom.* 3 [illegible] *pag.* 22 *edit. an.* 1664. Paulum prædicationis caussa principem dici confirmat: ,, Plane quia ipse toto terrarum orbe universalem fundavit ecclesiam, ,, dignum est, sicut ut in omnibus fidei semen sparsit, sic etiam in omnibus jus teneat præ- ,, sidentia ,, . Negat porro episcopum Romanorum fuisse Paulum, quod cum adversariorum sententia pugnat: ,, Iste dum nullam cathedram specialiter teneat &c ,, . Quinetiam *primum & principem Senatus Apostolici* Petrum nominat. *Ibid. cap.* 5 *pag.* 265. Quod vero ait:

,, Inter

tendet, nihil fuisse divinitus datum Petro, quod veteres concessum quoque fuisse Paulo non putarint? Nihilo gravius est, quod de Petri apud Judæos, deque Pauli apud gentes auctoritate objiciunt. Est enim de Apostolatu (1), non de Pon-

„ inter omnes sanctos Martyres Petrus, & Paulus in Apostolici Senatus culmine possident „ principatum „ de principatu martyrii, non de Pontificatu intelligi omnino debet. Principem porro esse Romanam ecclesiam per Petrum ac Paulum scribit, non quo Pontifex Paulus esset, sed quo e præcipuis, magnisque Apostolis ob labores susceptos, sapientiam &c. cum esset, martyrium subijsset Romæ cum Principe primo Apostolorum. Oecumenius in *cap.* XIX. *Act.* & *in c.* I. *ep. ad Rom.* Paulum mutatione nominis similem fuisse Petro testatur, quod ut hic ante Simon, post Petrus, ita ille Saulus, post Paulus sit appellatus. Cardinalis s. Georgii *loc. cit. pag.* 445. *hujus vol. not.* 1. *Pastorem Petrum, Paulum vero electionis vas, gentium doctorem, ad tertium cælum provectum, compatronumque* vocat. Sed diversa ratione ab utroque principatum obtineri existimat. S. Laurentius Justinianus eo pacto apices Apostolatus, clavigerosque Petrum, ac Paulum appellat, quo ii, de quibus *pag.* 443. *not.* 2. *hujus voluminis* egimus, loquuti sunt. Vide illius *serm. de ss. Petro, & Paulo pag.* 40. *seq. edit. opp. an.* 1506.

1 Petrum omnium fuisse Christianorum caput, ac principem non Iudæorum modo, sed etiam eorum, qui ex gentibus ad Christianam religionem accessissent, fatentur Hieronymus *loc. indic. pag.* 138. *not.* 2. *hujus vol.* Ambrosiaster, seu Hilarius Diaconus *loc. indicato pag. hujus vol.* 138. *seq. not.* 3. Quin etiam *Primum* inter Apostolos fuisse Petrum, ne Paulo quidem demto, idem est auctor Hilarius *in epist. ad Corinth.* II. *cap.* XI. *pag.* 232. *tom.* IV. *opp. Ambros. edit. Venet. ann.* 1751. „ Omnes, *inquit*, Apostoli, exceptis Iohanne, & „ Paulo, uxores habuerunt. Et vide an conveniat accusare Petrum Apostolum, qui primus „ inter Apostolos est, quanto magis inter ceteros? „ His est assensus Petrus Chrysologus *loc. cit. pag.* 140. *hujus vol. not.* 4. Neque vero loco indicato solum, sed etiam in ea, quam ad Eutychen scripsit, epistola, quæ extat *tom.* II. *opp. s. Leonis edit. Rom. Cacciari p.* 111. *seq. post epist.* XXV. *al.* XXIII. *Pag. enim* 112. „ B. Petrus, *inquit*, qui in propria seda „ vivit, & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem „. Quæ cum ita sint, sicubi Hieronymus scribit, ut *in cap.* II. *epist. ad Galat. pag.* 240. *seq. tom.* IV. *part.* I. *opp. edit. Martianæi*: „ Inter docentem, & discentem minorem esse illum, qui discit; interque consecta- „ tes esse æqualitatem. & (veluti in *cap.* I. *pag.* 237.) ostendi a Paulo non Petrum, non „ Iacobum, non Iohannem se habuisse doctores, humilemque fuisse Paulum, qui doctor in „ toto orbe jam gentium ad præcessores Apostolos recurrit (in *cap.* II. *pag.* 240. *seq.*) etsi „ Christum solum evangelii habuisset præceptorem „ (*Ibid. in cap.* I.) de Apostolatu id quidem, non de primatu, seu Pontificatu maximo scribit. Neque enim quidquam in ejus verbis est, quod ad Pauli primatum, si quis esset, contorqueri posse videatur. Ac Hieronymus ubi junctim de Paulo, & Petro disserit, atque alterum alteri comparat, principes eos appellat ecclesiæ; ubi unum cum altero confert Petrum *principem* vocat, non Paulum: „ sed „ nec Paulus tam procaci maledicto de ecclesiæ principe loqueretur „, inquit (*lib.* III. *in eamd. epist. post initium pag.* 292.) Quid? si non modo non reprehendat Porphyrium, quod Paulo Petrum, ex sententia Christianorum, principatus ecclesiæ caussa, præferendum dixerit, sed etiam rationes quærat, quibus consulere Petri dignitati possit (*epist. ad Augustinum* LXXV. *al.* XI. *capit.* III. *num.* 4. *pagin.* 128. *tom.* II. *opp. s. Augustin. edition. Antuerp. an.* 1700.) inquiens: „ Et in fine ejusdem capituli ... scripsi: sicut iste non placet sensus, „ quo nec Petrus peccasse, nec Paulus procaciter ostenditur arguisse majorem, debet expo- „ nere, qua consequentia Paulus in altero reprehendat, quod ipse commisit „. & *num.* 6. *pag.* 129. „ Hanc explicationem (de reprehenso honesta dispensatione Petro a Paulo), quam „ interpretes sunt sequuti, illa vel maxime caussa subintroducunt, ut Porphyrio respondeant „ blasphemanti, qui Pauli arguit procacitatem, quod principem Apostolorum Petrum ausus „ est

de Pontificatu intelligendum. Cum enim Apostoli, qui Hierosolymis agebant, datam a Christo potestatem Apostolatus Paulo fuisse tot signis, prodigiisque cognossent, datis dexteris (1), in societatem Paulum, atque Barnabam receperunt, decreveruntque, ut hi quidem gentes, illi Judæos docerent, ita tamen, ut si tempus, si ratio, si opportunitas monuisset, fas esset Paulo Judæos, Petroque ethnicos instituere. Verum commissum numquam ab eis est, ut Petrus & centrum, & fons (2), & radix, & caput unitatis, adeoque etiam & primus Antistes, & Pontifex Maximus, qualis erat a Christo constitutus, esse desineret. Immo vero Patres cum hæc & sæpe, & magnifice prædicarent de Petro, tum numquam esse dicenda de Paulo judicarunt, quod satis explorate perspexissent, hoc genere fuisse Paulum Petro inferiorem (3).

Quod

„ esse reprehendere ... Si igitur me reprehendis errantem, patere me quæso errare cum „ talibus (Interpretibus)„. Quid autem est, nisi hoc Petrum præferre Paulo est? Eodemque modo explicanda sunt, quæ habet Ambrosiaster, seu Hilarius *Comment. in epistol. ad Galatas cap.* II. *pag.* 257. *seq.* aliisque illis in locis, quibus adversarii aburi sudent. Atque huc item revolvuntur, quæ *de Petro, & Paulo fidei principibus serm.* ut jactant, XXXIII. „ Et de Petri Pastoris collega Paulo, qui pro pastu plena lactis ubera porrigebat „. *serm.* VI. *in Ps.* XCIX. *pag.* 6. *edit. an.* 1633. scribit Chrysologus. Nam *prædicatione* fideique propagatione fuisse indicant, non *pontificatu* maximo Paulum collegam Petri.

1 S. Paulus *cap.* II. *epist. ad Galatas v.* 6. *seqq.* „ Ab iis autem qui videbantur esse ali- „ quid (quales aliquando fuerint, nihil mea interest. Deus personam hominis non accipit) „ mihi enim, qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Sed e contra cum vidissent, quod „ creditum est mihi evangelium præputii, sicut & Petro circumcisionis, qui enim operatus „ est Petro in Apostolatum operatus est & mihi inter gentes, & cum cognovissent gratiam, „ quæ data est mihi Iacobus, & Cephas, & Iohannes, qui videbantur columnæ esse, dexte- „ ras dederunt mihi, & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem. „ Tantum ut pauperum memores essemus „. Ethnicorum autem a Petro fuisse plures ad Christians sacra perductos ea *Actor.* X. *&* XI. ut item Judæorum a Paulo *Act.* XIII. XIV. XVII. XVIII. *&* XXVIII. *capp.* intelligitur. Confer *Greg. Nazianz. orat.* 5. *pag.* 24. *edit. Colon. an.* 1690. ubi Paulus est, *inquit*, κῆρυξ ἐθνῶν, Ἰουδαίων προστάτης *Prædicator gentium, judæorum præses*. Is autem multo id magis de Petro dixerit, necesse est, quem ceteris omnibus præfert; ut ostensum est supra *pag.* 197. *hujus vol. not.* 5.

2 Vide supra Cypriani locum *pagin.* 73. & Hieronymi *pagin.* 138. *not.* 2. & Optati Milevitani *pag.* 347. *seq. not.* 2. *hujus vol.* Idem Optatus *lib.* VII. *n.* III. *pag.* 101. *edition. Antuerp.* „ Christus OMNES DISCIPULOS suos voluit in uno esse ... Bono UNITATIS PETRUS „ eligitur, cui satis erat, si post quod negavit, solam veniam consequeretur, & PRÆFER- „ RI APOSTOLIS OMNIBUS MERUIT, & CLAVES REGNI cælorum communicandas ceteris se- „ cepit ... Potuit utique CAPUT APOSTOLORUM ita se gubernare, ut nihil incurreret, quod „ doleret „.

3 Vide *pag.* 438. *not.* 1. *hujus vol.*

Quod adjungunt de Paulo *nulli secundo* (1), simile est superiorum. *Nemini* enim *secundum* Apostolatu (2), sapientia, laboribus, itineribus, *zelo* Paulum fuisse assentior; *nemini* autem *secundum* Pontificatu (3), nullo modo prorsus assentior. *Titulos praterea honorum omnes* fuisse Paulo tributos, qui tribui consuerint Petro, vehementer nego. Est id namque omnino falsum. Nam Petrum minorem, inferioremque Paulo vocatum numquam legimus; Paulum contra minorem, inferioremque Petro dictum legimus & apertis verbis, & sæpe (4). Quid? Caput Paulum usquam, aut centrum, aut fontem, aut radicem unitatis, quacum ceteri Apostoli conjuncti esse deberent, ut schismatis tollerentur occasiones, quisquamne fuit majorum, qui diceret, quæ omnia fuisse de Petro & dicta, & litterarum mandata monumentis constat? Quod addunt, redargutum fuisse Petrum a Paulo, quale tandem est? An Petrum Paulo potestate inferiorem fuisse censent? Minime gentium. Atque hoc etiam restabat, ut Gnosticis auscultarent, qui Paulum Petro prætulisse videbantur. Quorsum igitur hoc pertineat? quæro. Nam si nihil impedire, ajunt, quo minus ab æquali reprehendi quisquam & possit, & interdum etiam debeat; sciant nihil perinde obstare, quin & possit, & debeat aliquando ab (5) inferiore. At quæ esse inferioris in superiorem auctoritas potest? Ridiculum! Quasi vero par in parem quidquam obtineat potestatis. Si enim obtineret, non par ille quidem, sed superior

1 S. Ambrosius *Lib. 11. de Spir. S. c. XIII. pag. 82. tom. IV. opp. edit. Veneta supra indicata*. „ Nec Paulus *inferior* Petro, quamvis ille ECCLESIÆ FUNDAMENTUM, & hic sapiens „ architectus sciens vestigia credentium fundare populorum. Nec Paulus, inquam, indi„ gnus Apostolorum collegio, cum primo quoque facile conferendus, & nulli secundus. Nam „ qui se imparem nescit, facit æqualem „. Quis hæc de architecti vestigia fundantis credentium prædicatione, & Apostolatu intelligi oportere neget? Itaque Collegio Apostolorum dignum Paulum, & nulli secundum, in eo genere, Apostolatus nempe, dicit, quod non minus laborarit doctor gentium, quam Apostolus primus, quem fundamentum Ambrosius testatur esse ecclesiæ, id quod de Paulo non affirmat.

2 Vide *not. 1. seqq. pag. 441. seqq. hujus vol.*

3 Confer *pag. 438. not. 1. hujus vol.*

4 *Pag. superior. not. 2. hujus vol.*

5 *Pag. 418. not. 1. hujus vol.*

rior haberetur, & eſſet. Itaque cum & moneri ſuperior ab æquali, atque ab inferiore, & reprehendi, ſi ratio id poſtulet, quod eſt a Patribus traditum, non modo poſſit quandoque, ut dixi, ſed etiam debeat, reprehenſio illa, cujus eſt in epiſtola ad Galatas facta mentio, non tam efficit parem fuiſſe Paulum, quam inferiorem Petro. Quare non eſt ad rem.

Extremum, quod objiciunt, ut ſeparatim Petrum, ita etiam Paulum ſeparatim fuiſſe & rectorem a Patribus, & principem Apoſtolorum (1), & paſtorem, & ducem omnium, ac moderatorem, & clavigerum, & petram eccleſiæ appellatum; non eſt ſimile. Nam Petrus ab omnibus conſtanter, perpetuo (2), ſemper; Paulus perraro, atque a paucis his eſt ornatus titulis honorum. Quemadmodum autem neque Athanaſius (3), neque Cyprianus (4), neque Timotheus (5), neque Apoſtoli (6) quidam, etſi

1 Vide *pag. 449. not. 1. hujus vol.*

2 Id vero traditione omnium ſeculorum conſtat. Confer PP. loca, quæ indicavi *p. 131. ſeqq. & pag 286. ſeqq.*

3 Vide Patrum teſtimonia *pag. 81. n. 1.*

4 *Pag. 80. not. 1. hujus vol. & s. Gregor. Nazianz. orat. XVIII. pag. 281. tom. 1. edit. ann. 1690.*

5 Præcipuum in regno cælorum Cyprianum vocat s. Maximus *ferm. de s. Cypr. p. 360.* conſortem vero Apoſtolorum s. Laurentium *de s. Laur. p. 356. edit. Veneta an. 1741. p. 82. n. 1. h. v.*

6 Johannes Chryſoſtomus *Homil.* XXXII. *al.* XXXIII. *in Matth. pag. 368. tom.* VII. *opp. edit. Monach. Cong. s. Mauri*, de Johanne loquens, quem poſt Jacobum Fratrem Evangeliſtam nominat. „ Viden, inquit, πῶς αὖ κατὰ τὴν ἀξίαν *non ſecundum dignitatem* ponit. „ ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ ὁ ἰωάννης οὐχὶ τῶν ἄλλων ἢ τοῦ ἀδελφοῦ μείζων εἶναι. *Mihi enim videtur Johannes non aliis ſolum, ſed & fratre major eſſe.* „ Mitto de reliquis dicere. Verum ſi laudibus, quibus Paulum veteres ornarunt, effici adverſarii putant poſſe, Paulum fuiſſe æqualem Petro, jam ex hoc Chryſoſtomi loco concludent, fuiſſe Petro Johannem non æqualem modo, ſed majorem etiam dignitate, quamvis aliis in locis Chryſoſtomus idem ſit auctor *primas ſemper Johannem ceſſiſſe Petro.* πανταχοῦ τῶν πρωτείων τῷ πέτρῳ παραχωρεῖ. Sed animadvertendum adverſariis erat, quemque Apoſtolorum aliquo in genere fuiſſe ceteris credituum excellentiorem, quamquam ea præſtantia Apoſtolatus rationem, ac munus haud ſuperaret, neque Pontificatus ſecum poteſtatem ferret, quam Petri propriam fuiſſe oſtendimus. Itaque Patres, ut Petrum Pontificatus, amoriſque erga Chriſtum cauſſa collegis prætulerunt ſemper, ita Paulum quod plus aliis laboraſſet, Johannem quod magiſtro acceptiſſimus fuiſſet, Jacobum Zebedæi filium, quod animo eſſet ad ſubeundam pro veritate religionis chriſtianæ mortem parato demonſtraſſet, præcipue laudandos putarunt. Ita ſit ut Chryſoſtomus ipſe *Homil.* LVI. *al.* LVII. *in Matth. n. 1. pag. 566. tom. eod.* VII. „ Hi, *inquit*, „ aliis præſtantiores erant. Petrus quod admodum diligeret Chriſtum (*jam ante de primatu Petri dixerat. Vide pag. 94. ſeqq & pag. 137. ſeq. not. 3. hujus vol.*) „ Johannes „ quod valde diligeretur. Jacobus ex ſua cum fratre reſponſione, quando dixit: *poſſumus* „ *bibere*; neque ex hac reſponſione ſolum; ſed etiam ex operibus, tum aliis, tum, quod „ di-

etsi separatim a Petro hujusmodi nominibus honestati sunt, pares fuisse pontificatus ratione Petro creduntur, ita ne Paulus quidem, cui fuisse liquet a majoribus antelatum Petrum. Nos enim non quid raro, atque emphasi, adeoque ὑπερβολῇ quadam, sed quod semper, quod ubique, quod constanter, quod ab omnibus dictum, scriptum, transmissum ad posteriorem ætatem est, id esse retinendum, credendum, prædicandum defendimus. Nihil de Haberto, deque aliis, quos adversarii insectantur, dico. Si enim vocatum Paulum numquam separatim principem Apostolorum fuisse affirmarunt, leve id quidem illorum erratum fuit. Non enim omnia, quæ scripta a Patribus sunt, habere in promtu possumus. Quod ni ita esset, non tam graviter, ut supra demonstratum est, tamque multis in rebus illi ipsi, contra quos agimus, & qui Patres continenter crepant, peccassent. Quod autem errare nos vehementer ajunt, qui vereamur, ne biceps fuisse ecclesia videatur, si Petrus, Paulusque duo ecclesiæ principes, qui unum efficerent caput, fuissent; tam temerarium, tamque indignum catholico viro est, ut nulla sit ratione ferendum. Quis enim tam stolidus, tamque amens est, ut duos homines (quorum alter ethnicis tantum, alter tantum judæis, ut adversarii statuere videntur, præesset, quorumque unus alteri ne re quidem ulla etsi minima subjiceretur, sed ita par esset, ut sine alterius consulto, perficere, quæ vellet, posset) duos, inquam, ejusmodi homines unum potuisse caput constituere (1), arbitretur? Irrideant Patres, vanos, futiles esse dicant, quorum argumenta de divina, atque humana monarchia, & res ipsa, & ratio comprobavit, contemnant. Condemnent, inquam, hos aut stultitiæ, aut vanitatis,

„ dixerat &c. Iudæis quippe ita acer, & vehemens esse videbatur, ut Herodes munus maxi-
„ mum se illis daturum putaret, si eum occideret „. *Homil.* LXV. *n.* IV. *pag.* 648. „ Ab
„ initio enim Iacobus magno ferebetur ardore, & missis humanis omnibus ad tam ἄφατον
„ ὕψος *ineffabilem altitudinem* ascendit &c „.

1 Non me movet, quod *unum* fuisse Petrum, ac Paulum Patres interdum dicant, ut Petrum, Petrique dignitatem, & cathedram qui nominet, is nominare simul Paulum, Paulique dignitatem, & cathedram videatur. Nam qui dixerunt nominato Petro commemorari etiam Pau-

tis, aut imprudentiæ, qui duobus pluribusve vel principibus in republica, vel in mundo diis constitutis, Monarchiam (1) & humanam, & divinam non labefactari modo, sed tolli etiam funditus statuerunt. Atenim duo interdum, trefve Imperatores (2) rempublicam, salva Monar-

Paulum videri, iidem hoc ipsum de Andrea dixerunt, etsi Andream æquandum non putarint Petro. Fulgentius enim *serm.* LXVII. *de Solemnitate ss. Apostolorum pag.* 358. *in append. edit. Venet. ann.* 1742. „ Quis eligens Petrum, *inquit*, respuat Paulum? Quis quærens Andream, contemnat Jacobum, & Johannem? Nulla est diversitas nominum, quia una est corona gemmarum, unus natalis Apostolorum, una est lætitia populorum ... Petrus in capite scaphæ cælestis triumphat in littore. Si Andream contemseris, unus est uterus, unus usus, unus innocens captus. Per pisces piscatorum paupertas tollebatur, per animas in captura conclusas gratia demonstratur, & regni cælorum divitiæ publicantur. In Scapha Petri quis numerat pisces? Quis in evangelio Pauli numerat gentes? Diversa nomina, & una captura „. Ex quibus verbis intelliges, qui demum explicandus sit ejusdem Doctoris de Petro Pauloque ex *serm.* LVIII. *in append. pag.* 352. locus: „ Una duobus concessa est gratia, in tantum, ut amborum videaris appellare nomina. Si enim Paulum dicis, Petrum non taces „ quo loco abuti adversarii consueverant. De dignitate autem, quod addunt, ita est sumendum, ut sumi illud Cypriani, *de uno episcopatu*, omnino debet. Vide *p.* 70. *seqq. hujus vol.* Etsi enim Cyprianus *unum esse* dixit *episcopatum, cujus a singulis in solidum pars tenetur*, tamen episcopos ceteros æquari episcopo Romano posse, ne adversarii quidem ipsi censent. Eodem spectat, quod adjungunt de Cathedra. *Cathedram enim unam* esse Petri, a qua nullam Apostoli reliqui constituerint discrepantem, auctor est Optatus Milevitanus *lib.* II. *de Schism. Donatist. cap.* II. *pag.* 32. *edit. Antuerp. an.* 1702. „ Igitur, *inquit*, negare non potes scire te in urbe Roma PETRO PRIMO cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium APOSTOLORUM CAPUT PETRUS, unde & Cephas appellatus est, in qua UNA CATHEDRA UNITAS ab omnibus servaretur, NE CETERI APOSTOLI SINGULAS SIBI QUISQUE DEFENDERENT, ut jam schismaticus, & peccator esset, qui contra singularem cathedram alteram collocaret „. Id cum de ceteris dictum sit, quid obstabat, quin diceretur de Paulo, qui Romæ aliquandiu constitisset, adjutor Petri fuisset, sanguineque suo ecclesiam illustrasset? Quid? Gregorius Magnus, qui ad Eulogium Alexandrinum (*epist.* XL. *lib.* VII. *pag.* 888. *tom* II. *opp. edit. Paris. Monach. Congr. s. Mauri*) scribens: *In tribus locis unius esse Apostolorum principis sedem*, & Romæ, & Alexandriæ, & Antiochiæ statuit, adeo ut *una esset sedes, cui tres tunc episcopi præsiderent*, & quidquid de Alexandrino, atque Antiocheno diceretur, *ipse sibi Gregorius imputaret*, ita ne fuit institutus, ut Alexandrinum, aut Antiochenum antistitem æquandum esse putaret sibi? Id cum adversarii vehementer negent, quid est, quod ob similes dicendi rationes, quibus usi sunt aliquando veteres, Paulum fuisse Petro dignitate parem arbitrentur? Vide Habertum *de Primatu Petri singul. cap.* 12. *lib.* II. *pag.* 67. *seqq.*

1 Vide *pag.* 5. *hujus vol.* Confer etiam Habertum *lib.* II. *cap.* II. *pag.* 73. *seqq.*

2 Julius Capitolinus *in Marc. Aur. cap.* VII. *pag.* 316. *Histor. August. Scriptor. edit. Lugd. Batav. an.* 1671. *tom.* I. „ Post excessum divi Pii, *inquit*, a Senatu coactus regimen publicam capere, fratrem sibi participem in Imperio designavit: quem Lucium Aurelium Verum Commodum appellavit, Cæsaremque atque Augustum dixit, atque ex eo pariter cœperant rempublicam regere. Tuncque primum Romanum Imperium duos Augustos habere cœpit „. At quæ fuerit ejusmodi dignitas Lucii veri, Capitolinus in Lucii ejusdem vita narravit cap. IV. *tom. eod. pag.* 412. „ Sibi *Marcus eum* consortem fecit, cum illi soli (Marco) Senatus detulisset imperium. Dato igitur imperio, & indulta tribunicia potestate, proconsulatus etiam honore delato Verum vocari præcepit, suum in „ cum

narchia, rexerunt. Ego vero, nisi duo illi reliqui subditi uni aliqua ratione fuissent, salvam fuisse verbo futuram monarchiam patiar, re autem vera non item. Oligarchia enim reipsa quæ sit, eam esse monarchiam quis credat? Ac nota quidem sunt incommoda, quæ illo ex genere oligarchiæ in rempublicam immigrarunt. Ea Patres, cum de divina monarchia agerent, etsi breviter, tam graviter tamen, tamque vere descripserunt, ùt duobus principibus constitutis, unum caput coalescere, monarchiamque consistere nullo modo posse demonstrarint (1). Exemplum Trinitatis (2), quo adversarii abutuntur, non est ad rem. Quamquam enim tres sunt in Trinitate personæ, una tamen eademque natura, unus idemque *intellectus*, una atque eadem est *voluntas*. Id in hominibus non modo non dari, sed ne fingi quidem cogitatione potest. Scio esse aliquos, qui Augustinum una cum Valerio fuisse episcopum Hipponensium, parique auctoritate eam fuisse moderatum ecclesiam objiciant. Sed non animadvertunt, vivo sene Valerio, Augustinum, qui ignoratione canonum episcopus creatus fuerat, charactere quidem episcopatus eodem fuisse præditum, sermones ad populum habuisse, sacramenta administrasse, rexisse denique ecclesiam, sed subditum aliqua ratione fuisse præcessori, qui sese dignitate non abdicasset, cui idem Augustinus datus successor, atque adjutor, non collega *independens* (3), ut vocant, fuisset. Alioqui summa

„ eum transferens nomen, quum ante Commodus vocaretur. Lucius quidem Maren vicem red- „ dens suscepit, OBSEQUUTUSQUE UT LEGATUS PROCONSULI, VEL PRÆSES IMPERATORI. Idem de ceteris, qui collegas sibi asciverunt, dicendum Imperatoribus est. Confer Habertum *ibid. pag.* 78. Filii Constantini, & qui deinceps plures imperium obtinuerunt, ii tres, duasve Monarchias constituerunt, non unam. Vide *Aurelium Victorem in Constantini vita pag.* 178. *seqq tom.* I. *Hist. Augustæ scriptor. edit. Paris. an.* 1544. Ab aliorum ut Valentiniani & Valentis, Valentiniani & Theodosii, Arcadii & Honorii, Theodosii Junioris & Valentiniani exemplis afferendis supersedeo. Nam pluribus rem satis perspicuam confirmare velle, hominum est otio, & litteris abutentium.

1 Confer *pag.* 5. *seqq. hujus vol.*

2 Vide Habertum *lib. eodem* I. *cap.* XII. *pag.* 96. *seqq.*

3 Ita etsi coepiscopus Valerii Augustinus erat, tamen ei obsequebatur, ut patri. Confer *Augustini epist.* XXXI. *al.* XXXIV. *ad Paulinum n.* IV. *pag.* 43. *tom.* II. *opp. edit. Antuerp. an.* 1700. Quod ni ita fuisset, tot orta incommoda in Hipponensi ecclesia fuissent, quot ante Mele-

ma oriri potuisset in Hipponensium Christianorum perturbatio rerum, atque confusio. Quæ cum ita sint, nihil est, cur adversariorum de sua a Spalatensis (1) errore discrepante sententia rationes morer. Nam quod Spalatensis duos principes unum caput constituisse non dicat, adversarii vero dicant, parvi refert. Verborum enim omnis hæc est pugna, non rerum. Duobus enim principibus omnino æqualibus positis, ut unum caput constituatur, ne fingere quidem possumus. Itaque recte, si de re ipsa sermo sit, disputatum ab Haberto de Spalatensis, atque adversariorum errore fuit. Allatius, quod nondum (2) damnata adversariorum sententia fuisset, verborum etiam rationem habendam existimavit; de re ipsa, etsi nobiscum sentiebat, expectandum esse duxit *Apostolicæ Sedis* judicium. De Combefisio, quod postremo loco opponitur, falsum est.

Meletii, & Paulini caussa Antiochenam vexaverant. Adeundi Theodoritus *lib.* III. *Histor. Eccles. cap.* v. *seqq. pag.* 112. *seqq. edit. Taur. an.* 1748. Socrates *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* v. *pag.* 151. *& cap.* IX. *pag.* 157. *edit. Taur. an.* 1747. Nihil de Donatistis dico, quibus promissum olim a nostris fuit, si orthodoxam religionem, *unitatemque* amplexi essent, fore ut episcopi gradum, ac dignitatem eadem in ecclesia, in qua pro schismate tamdiu pugnassent, una cum antistite catholico sustinerent. Nostri enim tolli errorem, ac schisma, quam unum esse brevissimo tempore in peculiaribus quibusdam cœtibus caput, maluerunt. At id in Romana *universali* ecclesia neque fecissent unquam, neque fieri aut oportere, aut posse putassent. At adversarii Mosen, atque Aaronem duos fuisse synagogæ sacerdotes summos, qui unam caput constituerent, synagogam autem fuisse *in omnibus* ecclesiæ figuram censent. Neutram nostri probant. Non enim *in omnibus* eodem modo synagogam fuisse ecclesiæ figuram, respondent, cum plures Christi figuræ in testamento vetere fuerint, quin plures Christi poni (nisi temere, impie, falsoque) possint. Jam vero ne Mosen quidem vere, proprieque fuisse sacerdotem, vel si fuit, *extraordinarium*, ut vocant, & *ad tempus*, non *ordinarium, perpetuumque*, ac Aaron, fuisse pugnant. Negant enim Mosen fuisse vere, proprieque sacerdotem s. Thomas *in* IV. *lib. sent. dist.* XIX. *p.* 122. *ed. a.* 1570. aliique: concedunt autem s. Gregorius Nazianz. *orat.* VI. *pag.* 137. *tom.* I. *opp. edit. an.* 1690. s. Augustinus *in Ps.* XCVIII. *n.* X. *pag.* 800. *edit. Antuerp. an.* 1700. Sed hæc facile componi possunt. Voluntate namque Dei factum est, ut potestate *extraordinaria* sacerdotio Moses fungeretur, Aaronemque sacerdotem primum ungeret. Hoc ille deinceps munere (ubi fratrem consecravit, eidemque, *ut accederet; atque immolaret*, jussit (*Levit. cap.* IX.) fungi desiit. Confer Tostatum *qu.* IV. *in c.* VIII. *Levitici pag.* 108. *seq. edit. a.* 1615. & antiquum scriptorem Josephum *lib.* III. *Antiq. cap.* VIII. *pag.* 157. *seq. to.* I. *opp. edit. Havercampi an.* 1726. Multa hac de re disputat Habertus *lib.* II. *de Primatu Petri singular. cap.* I. *pag.* I. *seqq.* quem consule.

1 *Lib.* I. *de Republic. Eccles. cap.* 11. *num.* XXIV. *pag.* 132. *tom.* I. *& lib.* IV. *cap* I. *nu.* 12 *seq. tom. eod. p.* 531. *seq.* Eadem fere turbat Iohannes Rainoldus Britannus *Colloq. Oxon. edit. an.* 1610.

2 Vide Leonem Allatium *lib.* I. *de Eccl. Orient. & Occident. perpet. Consens. cap.* III. §. XXIII. *seq. pag.* 33. *seqq. edition. Colon. ann.* 1648. & *cap.* V. *l. ejusd.* §. XXI. *pag.* 85. *seq.*

Ab Raynaudo omnino hæc licentia, qui modo Cyriacos, quos dicit, in suspicionem, invidiamque erroris vocaret, fas sibi putavit esse, quæ recte nostri statuerant, ea quidem omnia impudenti calumnia pervertere conari (1). Com-

(1) Theophylus Raynaudus in Dietribis, quas adversus Dominicanos contumeliosissimas, plenasque maledicentiæ, & mendaciorum scripsit. Franciscum etiam Combefisium item Dominicanum hæreseos per summam injuriam reum egit. Dietriba enim 1. *De Imm. Cyriac. & Censura p. 27 e. ed. Cracov.* re eatem vera *Lugd. a. 1669. t. xx. opp.* „Assertionem, *inquit*, cujus„ dam Arnaudi de S. Petro, ac Paulo duobus simul ecclesiæ capitibus individue in unum coale„ scentibus Innocentius x. damnavit hæreseos. Ei tamen assertioni inhæsit Fr. Franciscus „ Combefis Ord. Præd. *in Collat. Act. VI. synodi p. 244. & 245.* nixus stramineo argumen„ to petito ex eo, quod aliquando Pontifices dicant, se esse successores Apostolorum Petri, „ & Pauli ... Et quamquam ex collatione actorum hic auctor velut sepia, affuso verborum, „ ac phraseon involucrorum atramento tentaverit videri aliud dicere, quam diceret Arnau„ dus, & vel ab aliquo admonitus, vel notam inurendam extimescens in calce ejusdem vo„ luminis, post notas *ad Orat. Demetrii Cydonii* velit censeri inhærens definitioni Ponti„ ficiæ; tamen non retractat, quæ priore illo loco dixerat, totidem verbis cum Arnaudo „ affirmans: *Paulum una cum Petro, individue, una formali, ac per se Cathedra, cu„ jus successio sit penes Pontifices, esse potitum* „. Quam multa paucis verbis peccata? Primo namque, post Innocentii decretum, scriptam a Combefisio *Histor. Monothelitar. vindiciasque Actor. VI. synodi* statuens vehementer errat. Secundo, pugnantia loquitur. Narrat quippe Combefisium, qui contra hæresim videri voluerit dicere, pro hæresi reipsa dixisse, ac monitum, censuramque extimescentem revocasse, & minime revocasse, quæ sciens, atque volens, censuramque propterea extimescens adversus decretum scripsisset. Tertio, argumentum, quo nunquam usus Combefisius est, *stramineum* contumeliæ vocans Bellarmino, qui est aliquando usus, facit injuriam. Quarto, Arnaldo hæresim, librusque quibus hæresis continetur, adscribens, quam hæresim, quosque libros Pontifices numquam Arnaldo attribuissent, & Arnaldi patroni adscribi Arnaldo non oportere defenderent: resque proinde incertas, dubiasque pro certis, atque testatis confidenter sumens, videtur non veritatis studio agere, sed contentione. Nolo enim gravius dicere. Quinto, verba Combefisii ab se esse descripta jactans, quæ Combefisius nunquam usurpasset; aut oculorum vitio laboret, aut fide agat non bona necesse est. Sexto, sententiam Bellarmini, quasi Combefisii fuerit damnans, eum adversarium falso accusat, socium hæreseos accusas. Septimo, susceptum a Combefisio patrocinium erroris affirmans, quem errorem ille ipse *pag. 244.* Combefisius oppugnaverat, rem bene constitutam calumnia pervertere conatur. Octavo, non fuisse a Combefisio *retractata*, quæ de una formali cathedra dixerat, contendens, labitur. Quemadmodum enim Combefisius *retractasset*, quæ numquam scripserat? Quod si aliquando scripsisset, iis sane verbis omnino *retractasset*, quæ extrema *ad Demetrii Cydonii orat.* adnotatione continentur. Hæc si demonstrero, spero me facile ab lectoribus impetraturum, ut vocatum aut errore, aut injuria Combefisium in hæreseos suspicionem fuisse confiteantur. Ordiar igitur a primo. Ac Raynaudum quidem post decretum defensam a Combefisio hæresim fuisse dicere, perspicuum est. *Assertionem*, inquit, *cujusdam Arnaudi ... Innocentius x. damnavit ... Ei tamen assertioni inhæsit Franciscus Combefisius*. Nisi enim post editum decretum *scriptam Historiam* a Combefisio putasset, qua tandem modo usurpasset *ei tamen inhæsit*? Est namque horum verborum sensus hujusmodi. *Etsi damnatam ab Innocentio Combefisius eam propositionem norat, eam nihilominus ausus fuit defendere*. Sed Combefisius *Historiam Monothelitar. & vindic. VI. synodi* conscripserat ante anni 1645 vicesimum octobris diem, (ut ex litteris Magistri Ordinis ei volumini præfixis, quibus facta Combefisio operis illius publicandi potestas fuit, intelligitur) cum decretum editum Januario mense anni 1647 fuisse constet. Quod si typis excusæ *Vindiciæ synodi VI.* nondum fuissent, cum

Combefisius autem etsi minus distincte interdum, minus-

cum est publicatum Innocentii decretum, cur in extremo Volumine post orationem Demetrii Cydonii, non in Vindiciis iisdem *censeri inhaerens definitioni Pontificia* Combefisius *voluisset*? Si ergo Raynaudo auctore, *censeri tunc voluit inhaerens definitioni Pontificia*, multo id magis fecisset, cum typis historia, vindiciaeque excuderentur, ne cuiquam occasionem accusandi daret. Quamobrem concedendum est, aut scriptum ante Innocentii jussu decretum non fuisse, aut nihil tunc de definitione Combefisium accepisse. De ultero non est opus ut esse plura dicenda putem. Est namque patens, ac manifestum. Quid enim commodi sese adepturum Combefisius existimasset, si volens contra haeresim dicere videri, pro haeresi dicere voluisset? An ceteros oculis, menteque esse captos putabat, ut quae ipse dixisset, a nemine intelligi posse arbitraretur? Deinde quod addit, quale tandem est? Nam si censuram extimuit Combefisius decreti caussa, cum notationes in Cydonium scriberet; cur item decreti caussa non extimuisset, cum historiam, vindiciasque typis excudi curaret, si eo tempore, idem fuisse decretum publicatum cognosset? Age vero, quis sibi persuadeat, eum, qui *inhaerens videri definitioni Pontificia* voluerit, *retractare*, quod est *definitione* damnatum unicum haereseos caput voluisse. Et invenire se tamen aliquos Raynaudus putat posse, qui haec tam absurda credant. Est autem tertium generis ejusdem. Quemadmodum enim Combefisius usus ullo argumento ad eam sententiam confirmandam fuisset, quam (ut paullo post ostendam) refutavisset? Quamquam autem Bellarminus de duobus supremis capitibus, quae unum constituerent, haeresim non probasse videatur, Petrum tamen, ac Paulum episcopos Romanos fuisse, ex iis Patrum, Pontificumque locis concludit, qui ferant Romanos Antistites successores esse Petri, Paulique Apostolorum. Id vero infra adductis Bellarmini testimoniis demonstrabimus. De quarto hoc breve dico, nihil esse in decreto Innocentii, ex quo Arnaldus haereseos aut auctor, aut defensor fuisse intelligatur. Vide *pag. 355. not. 3. hujus volum.* Fuisse autem aliquot, qui aut cujus essent libri, quibus error continebatur, defendebaturque non scripserint, aut Arnaldi non esse aperte scripserint, cognosci ex iis, quae dixi *p. 352. n. 3. pag. 354. not. 3. p. 355. not. 3.* potest. Quintum descriptis Combefisii verbis constabit. Quod equidem tunc efficiam, cum erit de septimo disserendum. Nunc de sexto. *Paulum una cum Petro individue, una formali ac per se cathedra, cujus successio sit penes Pontifices esse potitum* dicere, idem est profecto atque statuere: *Paulum una cum Petro episcopum Romanum fuisse, adeoque utrique Apostolo Romanos Pontifices, ut episcopos urbis succedere.* Nam *Cathedra* episcopi sedem plerumque significat. Jam vero Bellarminus etsi pro solius Petri primatu pugnare videatur, Petrum, ac Paulum episcopos Romanos fuisse scribit, utrumque ad eam rem confirmandam argumento, quod *stramineum* Raynaudus appellavit. *Lib. 1. de Rom. Pontific. cap. xxvi. pag. 712. tom. 1. controv. edit. Ingolst. an. 1686.* „ Ipsi, *inquit*, (Romani Pontifices) tam Petrum, quam Paulum praedecessorem, & parentem agnoscunt. Siquidem uterque Apostolus Romanam ecclesiam fundavit, & gubernavit „. *Et lib. II. cap. I. pag. 858.* „ Constat, *inquit*, tempore Apostolorum non fuisse Romae alios episcopos, quam Petrum, ac Paulum. Diserte enim affirmat Irenaeus *libro III. cap. III.* a Petro, ac Paulo sedem Romanam fundatam, & primos in ea episcopos sedisse. Quod idem omnes veteres docent, quos supra citavimus „. Haec ille. At episcopum Romanum fuisse Paulum, etsi non arbitrer, tamen non ita negandum puto, ut qui affirment, eos censeam numerari in haereticis oportere. Nihil enim decreto Innocentii contra episcopatum Pauli Romanum constitutum est. Petrumque de Marca, qui post decretum suam *de Singulari Primatu Petri* exercitationem scripsit, Paulum una cum Petro episcopum fuisse Romanorum ajentem, nemo fuit, qui accusandum diceret haereseos crimine. Vide *pagin. 336. hujus volum. not. 2.* Quare ob eam unam de *Cathedra*, & successione sententiam, viderit Raynaudus, ut argui *impietatis* Bellarminus possit. Nam de Combefisio nihil est caussae, cur pertimescat. Est enim illius fides in tuto, ut qui nihil horum dixerit simile, quod non ostendam. Venio ad septimum. Sed describenda est Combefisii, atque diligenter expendenda sententia. Est ea hujusmodi: (*collat. actor. VI. synod. Codic. Tilian. pag. 244. seqq. tom.*

nusque dilucide, quam & res ipsa posceret, & ego vellem, loquu-

tom. 11. *Auctor. Bibl. ss. PP. Graec. edit. Paris. an.* 1648.) ,, Paulus primatus ejusdem, ,, SI TAMEN EJUSDEM, VELUT EXTRAORDINARIA POTESTATE, post ecclesiam satis institu- ,, tam in duodecim EISDEM (APOSTOLIS) SUBSIDIO datus, atque ad ejusdem potestatis ,, plenitudinem excellentia quadam subsidiarii VELUT CAPITIS assumtus, NON IPSE QUIDEM ,, ejusmodi PRIMATUM per se INITIAVERIT, qui NEC SUCCESSOREM ULLUM, sic extraordina- ,, ric APOSTOLATU, ac in eo EMINENTIA VELUT CAPITIS individue cum Petro auctus, per- ,, severatura in ecclesia unitate, qua primo FUNDATA fuerat, erat habiturus: EIDEM ta- ,, men PETRI SEDE initiato multum & ipse splendorem CUMULO adjecerit, dederitque Roma- ,, nis deinceps Pontificibus OCCASIONEM merito gloriandi de ea VELUT saltem MATERIALI, ,, ut vocant, INDIVIDUE CUM ILLA PETRI UNA FORMALI, ac PER SE SUCCESSIONE ,,. Viden ut Combefisii verba longe ab iis dissidentia sint, quæ ipsi Raynaudus affinxit? Nam *primatus ejusdem* mentione facta, mox addidit: *si tamen ejusdem*, quod statim esset ostensurus, fuisse Paulum inferiorem auctoritate, primatusque ratione Petro. Attende nunc, quo demum pertineant reliqua. *Ecclesiam satis fuisse in Apostolis duodecim institutam* ait. Horum numero, etsi perfectus, atque absolutus erat, subsidio adjunctum fuisse, *velut extraordinaria potestate* Paulum a Christo, adeo ut Apostoli ordinarii fuerint duodecim; unus autem *velut extraordinarius*, cui concessa esset plenitudo illa potestatis, qua ceteri Apostoli gauderent, quæque in fundandis ecclesiis, scribendis sacris voluminibus, disponendisque eorum rebus, quos Christo conciliaverant, versaretur. Jam vero id genus auctoritatis excellens in Paulo fuisse ita, ut quamvis ecclesiæ caput unus Petrus esset, datus tamen illi Paulus VELUT SUBSIDIARIUM caput videretur. Ac si caput revera fuisse Paulum Combefisius existimasset, numquam verbis illis fuisset usus: VELUT SUBSIDIARIUM. Adjungit porro: *non ipsum per se Paulum initiasse primatum, neque successorem ullum proprie extraordinarii Apostolatus, excellentiaque illius* VELUTI CAPITIS reliquisse. Id vero quemadmodum adjunxisset, si judicasset (ita ut damnati erroris patroni judicaverant) Paulum fuisse Petro principatus monarchici ratione parem? Pergit autem, cumque non caput, sed *veluti caput* Paulum fuisse statuisset, quidquid hoc *auctoritatis subsidiariæ* fuit, ullam inferre divisionem potestatis nequivisse scribit. *Unitatem* enim, *qua primo fundata* ecclesia in Petro fuerat, perpetuo duraturam, quæ labefactata certe fuisset, *si divisio potestatis subsidiaria a principali* admissa fuisset. *Cumulum* porro auctoritatis *Petri sede fuisse initiatum* testatur. Huic CUMULO fuisse Pauli laboribus, prædicatione, martyrio *splendorem adjectum*. Paulum proinde non fuisse caussam principatus Romanæ sedis, sed OCCASIONEM Pontificibus dedisse, ut merito gloriarentur de ea veluti saltem MATERIALI (At Raynaudus homo scilicet veri amans, atque inimicus fraudis, τὸ *materiali* Combefisii, in τὸ *formali* convertit) quæ divisa non esset ab illa PETRI UNA FORMALI AC PER SE SUCCESSIONE. Quare successionem Romanorum Pontificum comparate ad Petrum *Formalem, ac per se, atque unam* esse non divisam a *materiali illa, & subsidiaria auctoritate* Pauli. Fuisse namque Paulum non caput, sed *velut caput*, neque episcopum Romanum, sed episcopum, qui etsi Romæ fuerit versatus, tamen nullibi sedem fixerit, *nullosque sui episcopatus reliquerit successores*. Hoc vero pacto explicari oportere, quod interdum apud veteres legimus, fuisse Petrum, ac Paulum Coryphæos Apostolorum. Itaque addit: ,, Nihil aliud vel maxime velint si qua vel a Ro- ,, manis Pontificibus, vel ab aliis Patribus in Romanum Pauli episcopatum ejusve primatum, ,, & ut princeps ipse Apostolorum κορυφαῖος una cum Petro diceretur, dicta, ac conscripta ,, sunt ,,. Itaque lapsum fuisse concludit auctorem libelli, qui Paulum æquare ausus Petro fuerat: ,, AC MALE, *inquit*, veluti auctor fusi nuper libelli, ut qui aliud majusque in Pau- ,, lum collatum velit ,,. Si plus tributum ab auctore libelli Paulo, quam a se Combefisius scribit: Auctor autem libelli Paulum æquavit, non superiorem fecit Petro: Combefisius certe Paulum ne parem quidem fuisse Petro judicarit, necesse est. Id quod perspicue, dilucideque statim demonstrat, animadvertens: ita fuisse *Petrum* dictum principem Apostolorum, ut ex eo Apostolorum numero, quorum princeps Petrus erat, ne Paulus quidem exemtus esset.

loquutus est; tamen ita est loquutus, nihil ut affirmarit, significarit, innuerit, quod aut hæreticum sit, aut vocari in suspicionem erroris possit. Quod & is, quem satis longum descripsimus, & alter, quem mox describemus, declarat locus. Quamquam enim priore illo ita est a nobis in adnotationibus defensa eruditissimi viri caussa, ut iis, qui nullis partibus studeant, cumulate satisfecisse videamur; tamen ne quid Combefisii verborum prætermittamus, non monet solum, sed cogit etiam nos molestissimorum quorumdam accusatorum iniquitas, cum omnia, quæ nobis sunt adjumento, dissimulantium, tum si rem ullam & minime necessariam, & alienam prætereamus, fallacia a nobis agi, fraudeque clamantium. Ille igitur posteaquam ita suam explicavit, ut est a nobis in adnotatione demonstratum, opinionem: „ Possit item, *inquit*, ac melius res-
„ ponderi, sic sibi Paulum, etsi jam Petro obtinente, ceu
„ *subsidio* fundandæ tantæ molis, Romanam ecclesiam ad-
„ dictam voluisse peculiari ejusdem suscepta cura, una
„ cum Petro, ac individue cum eo, ut nihilominus *Petri*
„ *tantum sedes*, ecclesiarum faceret matrem, ac privile-
„ gium inviolatæ fidei in posterum conferret; Pauli vero
„ hanc

ser. Quamobrem Paulum fuisse *subjectum*, *subordinatumque* Petro: „ Certe Agatho, *in-*
„ *quit*, prima illa *suggestione* Petrum ait *omnium Apostolorum principem*. Quod putem
„ ne Pauli quidem dictum exceptione, quem NEC EXTRAORDINARII ILLIUS APOSTOLATUS
„ CELSITUDO AB EJUSDEM PETRI velut saltem PERSONALI SUBJECTIONE, quidquid sit de
„ officio ac Apostolatus plenitudine in reliquos omnes, ab Apostolis aliis eximeret „. Non enim quærendum putarat Combefisius, qua ratione Apostolatus illam dignitatem consequutus fuerit Paulus, per Petrum ne, an non? Hoc satis illi fuit, ut *subordinatum* fuisse *personaliter* saltem Petro Paulum, subjectumque ostenderet. *Factum autem Paulum ex lupo agnum* addit, cujus curam CHRISTI EJUSDEM VICARIUS *pastor*, hoc est Petrus, *omnino creditam accepisset*. Varias demum interpretationes adjungit. Sed fac ita judicarit, ut Raynaudus jactat. Quid? An in extremo volumine suam quas hac *ipsa*, *seq. pagin.* describemus aut non *retractavit*, aut non tradidit satis explicate sententiam? Atque id erat octavum. Sic enim Combefisius scribit post *notationes in Demetr. Cydonii deliberat. Pro Latinor. subsidio p.* 1310 *tom. eodem*: „ Inter exigenda acta synodi ad Tilianum codicem, ac occasione
„ verborum Agathonis Papæ, quibus Apostolorum Petri, & Pauli ad se derivat successio-
„ nem, aliqua dixi, asserenda excellentia quadam subsidiarii velut capitis Paulo Apostolo
„ ac Romano episcopatu communi cum Petro: SIC TAMEN, UT EX EJUSDEM IPSIUS AGATHO-
„ NIS VERBIS primatum absolute UNI Petro, ut etiam Paulum specles (*subditum*) asseruerim: modoque ubi suprema Romæ Inquisitio ac sanctissimus pronunciarunt, liberius as-
„ sero, ITERUMQUE *Paulum Christi ovem* SUB PETRO vice Christi pastore uno, UT ET
„ APOSTOLOS RELIQUOS indubitata veritate dico „. Quid his clarius desiderari potest? Extremum est, ut adnotem potuisse Raynaudum ex Diario Bourgeisii, qui Romæ an. 1646. versabatur, fuisse Arnaldum damnatorum illorum operum auctorem. (*Pag. 9. seqq. ed. an.* 1750.

„ hanc dumtaxat ecclesiam peculiariter aliis condistinctam
„ faceret, ac qualem Johannis verbi gratia sedes fecit
„ Ephesinam, siquidem Johannes, ut peculiaris episcopus
„ post Timotheum, ac Onesimum illi ecclesiæ præfuit,
„ vel Jacobi Hierosolymitanam; siquidem fuit Jacobus iste
„ unus e duodecim, ac eximie Apostolus, non e commu-
„ ni tantum notione, quales multos Eusebius, Hierony-
„ mus, &c. agnoscunt ceu ex Paulo ad illa ejus verba,
„ *post hæc Apostolis omnibus:* sive alioqui agnoscenda est in
„ Paulo capitalis illa excellentia, qua esset velut consertus
„ Petro, sic quasi extraordinarie, ut dictum est, ac major
„ Apostolis aliis, sive tantum communis Apostolatus,
„ qualis erat undecim, qui ipsi, accepta ab ipso Domino
„ potestate, ac ab eo missi, jus plenissimum habebant, ut
„ ubique ecclesias instituerent, legesque fidelibus conde-
„ rent, aliaque omnia fundandæ religionis opportuna,
„ nulla ab invicem, aut ab alio superiori dependentia,
„ sancirent, ac peragerent, qua in potestate nullum habue-
„ re successorem; ut nec ecclesiæ deinceps status ferebat,
„ devolutis rebus ad alios, qui eorum successores, primi-
„ tias illas spiritus cum eis non haberent, nec gratiam
„ confirmationis numquam rumpendo vinculo caritatis,
„ velut illi accepturi essent. Succedant ergo illustrissimi
„ episcopi majori, aut minori amplitudine potestatis,
„ prout sacri canones ad congruum ecclesiæ regimen cui-
„ que sanxerint, Apostolis Episcopis, *Unus major inter
„ fratres Romanus Pontifex Petro succedat in plenitudine pote-
„ statis, ejusque una sedes κατ' ἐξοχὴν, eximieque Sedes
„ Apostolica dicatur*, ac *sit* „ errore enim typographi pro
ac fit, in opere Combefisij, *ac sic*, legitur. His ex verbis
facile intelligi principio potest, longe abfuisse nostrum ab
eorum errore, qui per cuniculos, ut Raynaudus objectat,
æquare Pontifici Maximo ceteros episcopos molirentur.
Deinde, quæ declarandæ suæ opinionis caussa adjunxit
Combefisius, nihil habere cum hæresi ab Innocentio dam-
nata commune. *Posse namque melius respenderi*, ait. Quid
hoc est *melius*? Fortasse idem ac *clarius*. Nam

Nam nihil fere addit priori ſententiæ novi. *Petrum Romanam Sedem obtinuiſſe* arbitratur. Non multo id ante dixerat. Veniſſe Paulum *ſubſidio* Petro. Nempe id quoque ſuperius conſtituerat. Peculiarem eum Romanæ eccleſiæ & fundandæ, & amplificandæ, & matris eccleſiarum, una cum Petro, ac individue cum eo (ſcilicet non ut epiſcopi duo ejuſdem civitatis eſſent) curam ſuſcepiſſe ſtatuit, ita quidem, ut illa *Petri tantum ſedes crederetur, & eſſet*. Sed dicet quiſpiam: *matrem eccleſiarum facere, eique privilegium inviolatæ fidei conferre*, capitis proprium eſt, principiſque ſupremi eccleſiarum. Non repugno, modo is, qui talem facere eccleſiam dicitur, non adjutor ſit capitis, neque ſubſidio veniat, ſed ipſe per ſe ſit caput, princepſque habendus. Verum Combefiſius adjutorem Petro (qui matrem faciebat Romanam eccleſiam, eique *privilegium inviolatæ in poſterum fidei* conferebat) Paulum fuiſſe ſcribit; parem non item. *Subſidio* enim veniſſe eum Petro confirmat, ſedemque Romanam *ſedem tantum* fuiſſe fatetur *Petri*. At *Pauli hanc dumtaxat eccleſiam*, dicit, *peculiariter, aliis eccleſiis condiſtinctam, ac qualem Johannis V. G. ſedem fuiſſe Epheſinam conſtat, ſiquidem Iohannes, ut peculiaris epiſcopus poſt Timotheum, ac Oneſimum illi eccleſiæ præfuit; vel Jacobi Hieroſolymitanam, ſiquidem fuit Jacobus iſte unus e duodecim, ac eximie apoſtolus, non communi tantum notione*. Do id quidem; ſed non ita, ut Paulus epiſcopus fuerit Romanorum. Nam ſi fuiſſet, non unius *tantum Petri ſedem Romanam* Combefiſius appellaſſet. Peculiarem autem Paulo Romanam eccleſiam appellat, & ab aliis *condiſtinctam*, quod Paulus cum aliquamdiu Romæ egerit, adjutor Petri fuerit, laborarit, religionem propagarit, ac demum, martyrii gloriam conſequutus, obierit, hanc ſibi peculiarem feciſſe videatur. Johannis porro, atque Jacobi exemplis Combefiſius uſus eſt, non quod exiſtimaret Paulum epiſcopum revera Romanum fuiſſe, ſed quod velut epiſcopum haberet, ut qui Romæ & manſerit aliquamdiu, & deceſſerit, & proinde viſus fuerit fixiſſe ſedem. Alioqui non unius tantum *Petri ſedem*,

quod ante animadverterat, sed Petri, Paulique, quod alii, ut Bellarminus, & de Marca fecerunt, *sedem* Romanam appellavisset. De *capitali excellentia, qua esset Paulus veluti consertus Petro*, quod Combefisius scribit, non est ejusmodi, ut quod idem superius de Paulo *subjecto auctoritati Petri* statuerat, aut funditus tollat, aut labefactet. Eam namque excellentiam, qua ceteris Apostolis præstitisse Paulum dixerat, non capitis omnino, sed *velut capitis* fuisse testatur, quem ad locum spectat quod mox adjungit: *ut dictum est &c.*

Quid? si ne *capitalem* quidem illam *excellentiam*, quam vocat, quæ tamen Paulum a Petri *subjectione* haud eximebat, Combefisius quasi certam, omnique dubio vacantem ponat? Namque adjungit continuo: *sive tamen communis Apostolatus, qualis erat undecim &c.* Neque Apostolis undecim plus ille tribuit, quam a Petavio, a Bellarmino, ab Leone Allatio, a Petro Marca, ab Schelestratio, aliisque tributum fuerit (1). Quod si arguendus hujus rei caussa Combefisius est, vereor ne perplures invenire Raynaudus & veteres, & novos scriptores possit, quos accuset hæreseos crimine. Ac de iis, qui cum haberi in numero vellent catholicorum (2), tum Paulum parem omnino fuisse Petro defenderent, satis dictum est. Quibus confutatis, eversa fuerit necesse est Raynoldi, de Dominis, & Gerardi (3) argumentatio, qui principem Aposto-

1 Vide Petavii locum *tom.* IV. *hujus op. pag.* 319. *not.* 3. Bellarminum *lib.* I. *de Romano Pontifice cap.* XI. *p.* 654. *tom.* I. *controversf. edit. Ingolst. an.* 1586. Leonem Allatium *lib.* I. *de Eccles. Occident. & Orient. perpet. consens. cap.* IV. *pag.* 48. §. IX. *edit. Colon. an.* 1648. Petrum de Marca *exercitat. de Singulari Primatu Petri n.* IV. *p.* 57. *edit. Opusculor. an.* 1681. Schelestratium *dissert.* II. *Antiquit. Ecclesiast. cap.* I. *seq. pag.* 79. *seqq. tom.* II. *edit. Rom. an.* 1697. At hi caput fuisse Apostolorum Petrum statuunt. Quasi vero idipsum satis explicate non statuerit Combefisius eodem illo in loco, quem Raynaudus vexat. De Combefisio, aliisque Dominicanis contra Raynaudum disputant Vincentius Baronius *Adv. Petrum a Valle Clausa edit. Paris. an.* 1667. Casalasius in eo opere, quod inscribitur *Candor Lilii edit. Paris. an.* 1664. Mitto de Combefisii ejusdem libello dicere, qui an. 1662. prodiit hoc titulo; „ Recensiti auctores Bibliothecæ Patrum *Concionatoriæ in iis obiter „ fere insinuatæ, strictimque delinata Cyriacorum immunitas a censura ementiti auctoris „ Petri de Valle Clausa &c* „.

2 Fuisse in eo errore, præter scriptorem Anonymum, videtur Bourgeoisius *in sua relat pag.* 9. *seqq. edit. an.* 1750.

3 *Locis supra indicatis.*

Apostolorum negarunt fuisse Petrum, propterea quod æquasse illi veteres Paulum videantur. Nam Pauli supremo principatu sublato, ita ut ne unum quidem cum Petro ecclesiæ caput constitueret, sublatam item omnes confitebuntur Protestantium illorum de duobus principibus, capitibusque sententiam.

CAPUT II.

Quæ caussæ majores nostros impulerint, ut Petri ad levam, Pauli vero imaginem ad dexteram sculpi, pingive interdum facerent.

Vetus quæstio est, eaque jam usque a Petri Damiani ducta temporibus, quæ ratio majores nostros, qui Paulo præferri oportere judicarent Petrum, impulerit, ut ad hujus dexteram pingendam, sculpendamve illius esse imaginem arbitrarentur. Quam equidem quæstionem libens prætermisissem, nisi esse aliquos accepissem, qui Paulum inde conjicerent, aut parem Petro olim fuisse habitum, aut fortasse etiam præstantiorem. Sed quoniam satis copiose de supremo in christiana republica Petri principatu demonstratum est, ne quid tacitus præteriisse viderer eorum, in quibus adversarii locassent præsidium erroris sui, abstinendum mihi ab hoc item disputationis genere non putavi. Eoque me minus suscepti consilii pœnitet, quod facile intelligam, ad illius, qui Origines, & Antiquitates Christianas illustrare scribendo decreverit, institutum maxime pertinere, ut tam constans, tam late producta, tamque, ut ajunt, antiqua consuetudo, cujusmodi fuerit, demonstretur. Quod ut distincte, distributeque fiat, primum quam vetus, tum quam stabilis, deinde cur introducta, atque propagata fuerit, statuam.

§. I.

Antiquiora Christianorum monumenta Petrum partem dexteram tenentem persæpe exhibent, Paulum perraro.

Monumenta vetera, quæ Petri, Paulique iconas exhibent, aut *ærea* sunt, aut *vitrea*, aut *marmorea*, aut *eburnea*, aut *pictura, musivoque opere* perfecta. Horum ego vitrea, ærea, marmorea, & picta quædam ceteris esse puto vetustiora, quod partim notas ipsa præ se vetustatis ferant; partim, ut vitrea, in iis Urbis cœmeteriorum locis inventa sint, quæ nostri (quum ab ethnicis quærerentur ad necem, seseque in arenarias abderent, vitareque fœtorem vellent, quem condita ibidem cadavera exhalabant) obstrui, ut supra docuimus (1), egesta e superiore parte humo, curaverant.

I.

In cœmeterialibus vitris Petri imago semper, quod sciam, dexteram partem occupat.

Atque ut a vitris initium disputandi ducam, animadvertendum est, de iis me vitreorum calicum fundis agere, quos veteres (apposito auri folio, in eoque effictis, quas vellent, figuris, symbolis, litterisque) ornare; ignisque vi ita operire, claudereque altera vitrea lamina consueverant, ut pars obversa litterarum, figurarumque interiori; aversa exteriori calicis parti responderet: quo aspici, legique a bibente (2) posset. In illorum namque permultis cernere imagines Petri, Paulique licet. Quum enim Christianorum omnium, Romanorumque imprimis singularis erga utrumque Apostolum

1 *Tom. III. hujus operis pag. 161. seq.*
2 Bonarrotius Præf. operis inscripti: *Osservazioni sopra alcuni frammenti di vasi antichi di vetro ornati di figure trovati ne' cimiterj di Roma pag. 111. edit. Florent. an. 1716.*

lum obſervantia, pietaſque eſſet (1), propterea quod ex libris novi Teſtamenti, alteri quidem claves, hoc eſt ampliſſimam ligandi, ſolvendi, continendi in officio, inque unitate omnes, eoſque gubernandi poteſtatem fuiſſe a Chriſto datam; alterum tot laboribus, itineribus, incommodis, religionis dilatandæ, atque in ultimas regiones inferendæ cauſſa, perfunctum fuiſſe cognoſſent; non modo in parietibus pingendas, inſculpendaſque marmoribus, æreque fingendas, ſed iis etiam in vitris exprimendas eorum imagines putaverunt; ut cum erga viros, qui de genere hominum univerſo meriti optime fuiſſent, quam gratiſſimi & videri, & eſſe vellent, tum eorum ne bibentes quidem obliviſcerentur. Atque in iis ſane vitris Petrus dexteram fere ſemper; Paulus autem ſiniſtram tenet. Quod ex multis, quæ a Boſio (2), ab Aringo (3), a Fabretto (4), a Bonarrotio (5), a Bol-

1 Euſebius *lib.* VII. *Hiſtor. Eccl. cap.* XVIII. *pag.* 301. *edit. Taurin.* ab Ethnicis etiam pictas Petri, Paulique imagines fuiſſe ſcribit ,, Nec vero mirandum eſt, *inquit*, gentiles ,, a Servatore noſtro beneficiis affectos hæc præſtitiſſe, cum & Apoſtolorum Petri, ac Pauli, ,, Chriſtique ipſius pictas imagines ad noſtram uſque memoriam ſervatas in tabulis viderimus. Quippe priſci illi abſque ullo diſcrimine cunctos de ſe benemeritos gentili quadam ,, conſuetudine tamquam ſervatores colere hujuſmodi honoribus conſueverant ,, . S. Auguſtinus accuſans eos, qui libros ad Petrum, & Paulum falſo adſcripſiſſent Chriſto, id ſceleris fuiſſe auſos teſtatur, propterea quod Petrus, Pauluſque cum Chriſto pingi conſueſſent. *Lib.* enim I. *de Conſenſu Evangeliſt. cap.* X. *tom.* III. *part.* II. *opp. edit. an.* 1760. *pagin.* 6. ſcribit hoc modo: ,, Quid? quod etiam divino judicio ſic errant quidam eorum, qui talia ,, Chriſtum ſcripſiſſe vel credunt, vel credi volunt, ut eoſdem libros ad Petrum, & Paulum ,, dicant, tamquam epiſtolari titulo prænotatos ... Cum enim vellent tale aliquid fingere ... ,, cogitaverunt, ad quos potiſſimum ſcribere potuiſſe facile crederetur, tanquam ad illos, ,, qui ei familiarius adhæſiſſent ... & occurrit eis Petrus, & Paulus, credo QUOD PLURIBUS ,, LOCIS SIMUL EOS CUM ILLO PICTOS VIDERUNT, quia merita Petri, & Pauli etiam propter ,, eumdem paſſionis diem, celebrius ſolemniter Roma commendat ,, . Quo ex loco concludere commode poſſumus, non modo Petrum, Paulumque Romæ, verum etiam Petrum ad potiorem partem, hoc eſt dexteram, pingi conſueviſſe. Cur enim Petrum, hac de re agens, priore loco Auguſtinus; ſecundo autem Paulum nominaſſet? In alias quoque eccleſias pingendarum Petri, Paulique imaginum conſuetudinem pervaſiſſe ex Mabillonii in *Liturgiam Gallicanam adnotationibus lib.* II. *pag.* 160. *edit. Pariſ. an.* 1689. intelligi facile poteſt.

2 Confer quas exhibuimus figuras *tom.* III. *hujus operis pag.* 73., *& pag.* 83. *& pag.* 85.

3 *Rom. ſubterran. lib.* IV. *cap.* XXVII. *pag.* 363. *fig.* V. *cap.* XLVII. *pag.* 403. *fig.* II. III. *&* V. *pag.* 405. *fig.* II. *tom.* II.

4 *Inſcript. Antiquar. cap.* VIII. *pag.* 593. *ſeq.*

5 *Loc. indic. tab.* X. *fig.* I. *&* II. *tab.* XI. *fig.* I. *&* II. *tab.* XII. *fig.* I. *&* II. *tab.* XIV. *fig.* I. *&* II. *tab.* XVI. *fig.* I. *&* II.

Boldetto (1), a Fogginio (2), a Marangonio (3), a Bottario (4) proposita sunt, ex iisque etiam, quæ mox a nobis proponentur,

1 *Lib.* I. *Osservaz. sopra i Cimiterj de' ss. Martiri cap.* XXXIX. *pag.* 191. *fig.* 2. *edit. Rom. an.* 1720. *pag.* 192. *fig.* 1. *&* II. *pag.* 194. *fig.* II. *pag.* 197. *fig.* II. *&* III. *p.* 201. *fig.* VI. *pag.* 202. *fig.* II. *&* III.

2 *Lib. de Rom. divi Petri Itinere, & Apostolatu exercit.* XX. *pag.* 318. *edit. Florent. ann.* 1741.

3 *Not. ad Act. s. Victorini pag.* 42. *& in append. pag.* 118. *edit. an.* 1740.

4 *Tom.* III. *operis inscripti: Sculture, e Pitture sagre estratte dai Cimiterj di Roma tab.* CXCVII. *fig.* II. III. *&* IV. *& tab.* CXCVIII. *fig.* 5. *& tab.* CXCIX. *fig.* II. *edit. Romana an.* 1754. In his autem figuris ut ad dexteram fere semper est Petrus, ita variis modis exhibetur. Modo ipse, Paulusque stantes vestemque ante pectus componentes cernuntur ut videre in I. *fig. pag.* 85. *tom.* III. *hujusce operis* licet: modo ita, ut eorum manus non appareant, velut in ea, quam subjicimus, figura.

tur, exemplis intelligi plane poteſt. Quod ſi in uno, alterove eo-

Modo ita uti ſeſe mutuo aſpiciant, eorumque capitibus diadema impendeat, eoque in intervallo, quod inter utriuſque Apoſtoli barbam eſt, volumen exhibeatur, ut in ea, quam addimus, figura videre eſt

Ectypon Vitri ab Aringo relati pag. 403. T. II.

Quamquam inverſa hæc eſt. Petro enim dextera, Paulo ſiniſtra in vitro datur, ut eſt apud Bonarrotium *tab. x. fig.* 1. Quod ex eo magis cognoſci, perſpicique poteſt, quod litteræ *Petrus* in hac noſtra tabula, ut etiam apud Aringum, & Bottarium a dextera ad lævam ductæ ſint, cum contra omnino evenire debuerit. Interdum vero ita collocabantur, ut ad columnæ dexteram, quæ columna monogramma Chriſti ſuſtineret, Petrus altera manu volumen tenens, altera, duobus digitis tantum extenſis, quaſi benedicens; ad ſiniſtram vero Paulus volumen item ſiniſtra tenens, ac dexteram ad pectus aptans cerneretur, velut ex hoc quod adjungimus, exemplo intelligitur.

ve eorum, quæ producta ab Aringo sunt, Petrus lævam, Pa-

Quandoque exhibentur ita, ut supra ostensum est, obversis nempe vultibus, impedenteque diademate, etsi loco voluminis in medio intervallo flos cernatur, hoc modo.

Paulus autem, ut perſpicuum inſpicienti eſt, dexteram occupat,

Nonnumquam etiam ita, ut Paulus in Petrum inſpiciat, Petrus vero in Paulum non item.

Quin etiam ſedentes aliquando exhibentur, ea ratione, ut Paulus volumén aliquod Petro porrigere videatur, quaſi *communicans cum eo Evangelium, quod prædicaverat* ' ut eſt in *cap.* 11. *Epiſt. ad Galat.* v. 2.

non est id quidem vitio antiquis tribuendum, quasi ad dexteram ponendum Petrum judicaverint, sed aut pictori novo, aut ei, qui vitreorum calicum figuras æri incidit. Nam cum oscitans ille quidem non interiorem fundi, sed exteriorem partem delineasset, effecit ut inversæ & legenti litteræ, & aspicienti imagines apparerent. Quæ res a Fabretto (1), a Bonarrotio (2), a Boldetto (3), a Fogginio (4) animadversa, a nobis certe, qui Petri singularis primatus oppugnatores refellere instituissemus, prætermittenda non fuit.

Quamquam non is ego sum, qui nullum vitreum ejusmodi calicem reperiri pro re certa putem, in quo Pauli quidem dexteram partem, Petri vero imago lævam occupet. Ac Fogginius (5), qui unum se tantum apud Boldettum vidisse narrat, in quo priore Pauli, secundo autem loco Petri nomen legatur (etsi dignosci nequeat Petri ne sit, an Pauli imago ad dexteram) vera scilicet narrat: quamquam Boldettus Petrum sinistram, Paulum dexteram occupare partem dicat (6). Qui si tam

Interdum vero sedentes proponuntur diversis pulvino stratis sedibus, ut videre est *tom.* III. *hujus operis pag.* 85. ita ut Petrus dextera manu benedicere, latinorum Sacerdotum more, altera volumen tenere; Paulus vero versus Petrum dexteram, quasi eum alloquens extendere, altera volumen gestare videatur. Simile hujus est quod exhibetur ab Aringhio l. c. & a Bottarin *tab.* CXCVI. *fig.* II. tom. cit. sed inversum apud hos est. Litteras enim a leva ad dexteram ductas refert, quod fieri recte non potest. Denique proponi Apostolorum figuræ ita solebant, ut ad Christi dexteram Petrus, ad sinistram Paulus esset, id quod ex fig. a. *pag.* 487. cognoscere lectori licet.

1 Confer Fabrettum *loco modo indic.* „ vitrum, inquit, illud ab Aringo recensitum „ tertium in ordine, ubi Paulus dexteram occupat, sed ex mera describentis incuria (addere potuisset & errore Aringhi, qui sinistram occupare Petrum scribit *lib.* IV. *cap.* XLVII. *pag.* 402. *tom.* II.) quia cum istæ imagines hinc inde pellucidæ sint, pictor non earum „ faciem, sed aversam partem excepit, id quod ex litteris inverso ordine descriptis fit evi„ dens, tam in aliis earumdem figuris, quæ eadem *pagina* n. 2. & 5. habentur „. Ac rectè is quidem. Nam quod scribendum hoc modo erat, ut erat in vitri interiore parte DIGNITAS AMICORUM VIVAS CUM TUIS FELICITER, sic scriptum exhibetur apud Aringhium [illegible]

2 *Libr. ind. tab.* 2. *seq. pagin.* 77. quo loco „ In questi vetri si vede la immagine di „ *s. Pietro, la quale è sempre a man dritta* „. Sed non viderat, quod inventum deinde a Boldetto fuit. Etsi lapsus ipse etiam sum, qui æneum numisma pro vitrei calicis fundo non animadvertens famserim *tom.* I. *hujus operis pag.* 82.

3 Bold. *loc. cit. pag.* 192.

4 Fogginius *loc. cit. pag.* 465. & Bonarrotius *lib. ind. tab.* CXCVI. *pag.* 188.

5 Fogginius *ibid.*

6 Boldettus *lib.* I. *cap.* XXXIX. *pag.* 192. „ In un vetro, *inquit*, da me ritrovato nel „ Cimiterio di Callisto si vede dipinto s. Paolo alla destra di s. Pietro „. Sed ut ei sit adjungenda fides, Lector ex ea, quam subjicio, tabula cognoscet, in cujus priore, seu dexte-

si tam confidenter loquens, non labitur, id tamen opus nihil nobis negotii exhiberet; propterea quod unicum id quidem esset, ut plane intelligi possit, eum qui fecerit, cum contra ceterorum omnium exemplum fecerit, errore, inconsiderantiaque fecisse. Quum igitur majores nostri hoc genere monumentorum, quod est ceteris vetustius, Petrum ad dexteram partem, Paulum ad lævam perpetuo exhibuerint, idque non casu, sed consulto fecerint (alioqui non tam constans ea consuetudo, neque tam stabilis permansisset) si quid umquam, illud quidem certe indicarint necesse est, quod sæpe in commentariis scriptorum Christianorum legerant, esse Petrum non reliquis Apostolis modo, sed ipsi etiam Paulo præferendum.

altera figura, Paulus ad lævam est Petri imminente ipsis corona, in qua est digramma Christi, litterisque circum vitrum apparentibus, quæ sunt hujusmodi *dignitas amicorum vivas cum tuis feliciter Zeses*: in altera Pauli ante Petri nomen legitur, sed nihil hinc effici contra nos posse Fogginio, mihique etiam ipsi videtur. Nam Petrus post Paulum nominari interdum apud Ecclesiasticos scriptores solet, imprimisque apud Eusebium Cæsariensem *lib.* III. *H. E. c.* II. *p.* 79. *edit. Taurin.* μετὰ τὴν παύλου, *inquit*, καὶ πέτρου μαρτυρίαν *post Pauli, ac Petri martyrium*. & *cap.* XXI. *pag.* 98. μετὰ παῦλον τε καὶ πέτρον: *post Paulum quidem*, & *Petrum*, apud Collectorem Constitutionum Apostolicarum *lib.* VIII. *cap.* XXXIII: *pag.* 419. *tom.* I. *PP. Apostolicorum edit. Coteler. an.* 1724. ubi hæc leguntur: ἐγὼ παῦλος, καὶ ἐγὼ πέτρος *ego Paulus*, & *ego Petrus*. Apud Interpolatum Ignatium *epist. ad Magnes. n.* II. *pag.* 58. *tom.* II. *PP. Apostolicor. ejusd. edit.* & *epist. ad Trallianos n.* V. *pag.* 62. & *epist. spuria ad Antiochenos n.* VII. *pag.* 106. Origenem *Homil.* XXV. *in Numeros n.* VI. *pag.* 396. *tom.* II. *opp. edit. Paris. Monach. s. Mauri*. & *homil.* II. *in Judic. num.* I. *pag.* 461. *tom. eod.* & *homil.* II. *in Ezechielem n.* I. *pag.* 362. *tom.* III. *ejusd. edition.* Gregorium Nazianzenum *orat.* XVI. *pag.* 264. *edit. Colon. an.* 1690. qui παύλου, καὶ πέτρου συμφωνίαν *Pauli, Petrique conventionem* memorat & *Iamb. carm.* II. *pag.* 188. *tom.* II. quo loco scribit:

Ῥώμη δὲ παῦλος καὶ πέτρος νικηφόροι
Roma autem Paulus, & Petrus victoriam ferentes.

Utque ceteros mittam, apud Paulum Silentiarium *de magna Ecclesia* a Cangio editum post *notas ad Histor. Iohannis Cinnami edit. Paris. pag.* 518. Sed inde concludi nullo modo potest primas ab iis Patribus, aut pares Paulo fuisse tributas partes. Nam ut multis ostendimus Patres eosdem Paulo prætulisse Petrum, ita si factum aut incuria auctoris, aut oscitantia interpretum, aut errore librariorum est, ut apud Patres eosdem priore loco nominaretur Paulus, cur fieri etiam errore artificis non potuit, ut quamquam Petrus dexteram obtineret, tamen ante in vitro nomen Pauli legeretur? Atque apud Eusebium Petrum ante Paulum fuisse nominatum licet conjicere, cum Rufinus vetus interpres Eusebii *lib.* VIII. *cap.* XVIII. *pag.* 343. *edit. Cantabrig.* locum: ἀποστόλους αὐτοῦ καὶ ἐπιβάτας παύλου, καὶ πέτρου ita vertit, ut Petrum præponens, indicet, non παύλου, καὶ πέτρου, sed πέτρου, καὶ παύλου in Græco olim textu legi consuesse. Quod ipsum est de Constitutionum loco dicendum, cum apud Anastasium Sinaitam *in Odeg. ms.* ἐγὼ πέτρος, καὶ ἐγὼ παῦλος, ut & in Typico s. Sabæ, inque mss. Codicibus quatuor, quos Coteletius in *cap. idem Constitu-*

tio-

I I.

In monumentis veterum Christianorum æneis Petrus modo potiorem, modo lævam partem occupat.

In vetustissima ænea Lucerna, quæ in Museo Mediceo servatur, Petrus ad puppim sedens, gubernaculumque navis tenens potiorem locum occupat; inferiorem Paulus, qui ad proram stans, versusque ad mare, quasi orationem ad populum habiturus (1), exhibetur. Alterum est æneum mo-

tionum recenset, non vero ἐγὼ παῦλος, ἢ ἐγὼ πέτρος legatur. Ac si Gregorius Nazianzenus in Jambis, & Silentiarius in Poemate de *s. Sophia Templo* Paulum priorem nominaverunt, parvi refere. Poetis enim licet interdum metri caussa res non ordine, sed ut versus poscunt, proponere. Verum ut Petrum post Paulum Nazianzenus, ita Paulinus Nolanus Petrum ante Paulum nominat, scribens: *Natal.* III. *v.* 66. *pag.* 384. *edit. Veron.*

Roma Petro Pauloque potens.

1 *Tom.* III. *hujus operis pag.* 99.

monumentum ſane vetus in Cœmeterio Calliſti a Boldetto (1) repertum. Eſt id ad numiſmatis formam perſectum, ac Paulum ad dexteram, Petrum ad lævam collocatum refert. Sed cum in vitreis vaſculis, ut oſtendi, inque vetuſtiorum ſepulcrorum lapidibus, quod mox demonſtrabo, Petrum ad dexteram, Paulum ad lævam poni ſæpe conſueſſe compertum ſit; vereor, ne artificis errore evenerit, ut Petri, quæ in *typo dextera* fuiſſet, *ſiniſtra* in numiſmate, cui *typum* artiſex impreſſerit, appareret. In valvis æneis, quas ſæculo XI. fuiſſe perfectas liquet, Baſilicæ ſancti Pauli, Petrus ordine prior ponitur, deinde Petri martyrium, poſt Paulus, inde Johannes (2) &c. Contra in valvis item æneis Vaticanæ Baſilicæ ſancti Petri, quas Eugenius IV. ſeculo XV. fieri juſſit, Petrus ſiniſter eſt, claves tamen tenens, eaſque Pontifici porrigens, Paulus dexter enſem dextera geſtans, librum (3) ſiniſtra.

III.

Idipſum eſt de marmoreis ſtatuendum.

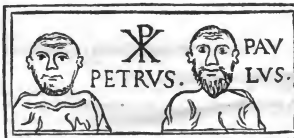
In urna marmorea Probi, etſi Paulum eſſe Chriſto dexterum (4), ſiniſtrum Petrum Battellus dixerit, id tamen Bottarius (5) negavit; ac jure mea quidem ſententia. Neque vero in eo Sarcophago ſolum, ſed etiam in ſepulcrali Aſelli lapide, qui repertus in S. Hippolyti cœmeterio ab Oliverio Præſule an. circiter 1719. fuit, quemque Boldettus primum (6) tum

1 *Lib. 1. Oſſ. ſopra i Cimiterj de' Santi Martiri cap.* XXXIX. *pag.* 193. Vide *pag. ſeq.*
2 Confer Ciampinum *tom.* 1. *veterum monumentor. cap.* IV. *pag.* 35.
3 Ciampinus *ibid. pag.* 43.
4 Vide Battellum *de Sepulcr. Probi* §. XVIII. *pag.* 58. *edit. an.* 1705.
5 Bottarius *loc. cit. tom.* 1. *Pittur. e Scultur. della Roma Sotterr. pag.* 56.
6 Confer Bold. *ib. p.* 193. & *t.* III. *hujus op.* eſt ejus lapidis ectypon hujuſmodi. *p.* 64. E.

tum Fontaninius (1) post Fogginius (2) descripserunt, publicaruntque, Petrus ad dexteram est, ad sinistram Paulus. Quamquam nonnulla reperiri marmora veterum Christianorum intelligo, in quibus Paulus non esse ad Petri dexteram videatur. Atque ut cetera prætermittam, quorum sunt aliqua a Ciampino (3), a Bosio (4), ab Aringhio (5), aliisque vulgata, satis fuerit unum illud referre, quod est a Marangonio in Actis (6) sancti Victorini editum.

Sed

1 *De Disc. Arg. cap.* XIV. *pag.* 40. cetera; quæ sane permulta sunt, libens prætereo.

2 Fogginius *de Rom. Divi Petri Itinere & Apostolatu p.* 480. *edit. Florent. an.* 1741
3 *Cap.* III. *pag.* 6. *tom.* I. *Vet. Mon. fig.* B.
4 Aringhius *tom.* 1. *Rom. subterr. pag.* 317. *lib.* II. *cap.* x. & *pag.* 299.
5 Bosius *Rom. subterr. lib.* 2. *cap.* 8. *pag.* 85. *seqq.*
6 *Pag.* 42. *edit. an.* 1740.

Sed omnia ejusmodi monumenta, præsertim quæ recentiora sunt, persequi nec vacat, neque vero est opus. Itaque venio ad picturas veteres, quæ in cœmeteriis sanctorum Martyrum, inque mss. antiquis Codicibus cernuntur.

I V.

Atque etiam de pictis Apostolorum imaginibus.

Ac de pictis Petri, & Pauli imaginibus, quas Augustinus commemorat, satis fere dictum est (1). Jam vero quædam adhuc in cœmeteriis supersunt. Atque in sanctæ Agnetis, quod in via Nomentana est, illustre hujus generis arcuatum monumentum extare, auctor est in quarto Romæ subterraneæ libro Aringhius (2), quo quidem in monumento Christus medius inter Apostolos duos sedens, dexteramque extensam, quasi latinorum more benedicat, habens, sinistraque librum apertum gestans, proponitur. Apostolorum autem illorum duorum alterum, qui ad dexteram est, Petrum, ut effigies ipsa demonstrat; alterum, qui ad lævam cernitur, Paulum esse arbitror. Rursum in monumento arcuato cœmeterii Priscillæ, quod sextum ordine apud Aringhium, Bottariumque (3) est, Christus sedens, docensque exhibetur, ad cujus dexteram Petrus est, ut ex effigie conjicere licet: quamquam assequi non possum in eorumne Apostolorum, qui ad lævam cernuntur numero, imago sit Pauli. Multas ejusmodi picturas in cœmeteriis reperiri testatur Boldettus (4) in priore Observationum libro. Atque huc sane spectare putat, quæ de monumentis cœmeteriorum Urbis insignitis Petri, Paulique nominibus Eusebius secundo Historiæ libro

1 *Pag. 477. not. 1. hujus vol.*

2 *Cap. xxvi 1. pag. 213.*

3 *Tom. 111. delle Pitture e Sculture della Roma sotterranea tab. clxvi 11. edition. Rom.*

4 *Lib. 1. cap. v. delle Osservazioni sopra i Cimiterj pag. 21. edit. Rom. ann. 1720. tom. 1.* „ Dal ritrovarsi sovente le Immagini de' Santi Pietro, e Paolo dipinte ne' Cimite„ rj .... sembra che volesse Eusebio Cesariense alludere &c.

libro (1) complexus est. Quinetiam in Basilica Siciniana, quæ deinde S. Andreæ in Barbara (2) dicta est, vetus erat, fortasse seculi quinti, pictura Petrum ad dexteram, Paulum ad sinistram exhibens. Præterea in atrio Basilicæ Vaticanæ principis Apostolorum picturæ extabant sane veteres, quæ Petri, Paulique elevationem corporum referebant (3), quibus in picturis Apostolorum princeps ad dexteram, Paulus ad sinistram cernebatur. Quod ipsum in vetustissima tabula intueri licet, quæ in Sacrario Vaticanæ Basilicæ servatur (4). Contra in cœmeterio Sanctorum Petri, ac Marcellini (5) Christus in vetere pictura proponitur sedens, cui dexter est

1 Eusebius *lib.* II. *H. E. cap.* xxv. *pag.* 75. *edit. Taur. an.* 1746. Ut Apostolos illos duos Romæ decessisse dixit: καὶ πιστοῦταί γε τὴν ἱστορίαν ἡ Πέτρου, καὶ Παύλου εἰς δεῦρο κρατήσασα ἐπὶ τῶν αὐτόθι κοιμητηρίων πρόσρησις. Et confirmant quidem narrationem „ Petri, Paulique nomine insignita monumenta, quæ in Urbis Romæ cœmeteriis etiamnum „ visuntur „.

2 Confer Clampinum *tom.* I. *Veter. Monument. cap.* VII. *pag.* 63. *edit. Rom. an.* 1690.

3 Aringhius, qui medio seculo superiore *de Roma Subterranea* libros scribebat, millesimo fere ante id tempus anno, ut harum rerum periti putabant, picturis expressam historiam illam fuisse testatur, quæ Petri, Paulique corpora in puteum ab Græcis fuisse projecta, qui ea in Orientem transferre statuerant, indeque postmodum Romanorum opera extracta, atque in loca, ubi nunc quiescunt, asportata fuisse, ferret. Quamquam neque Gregorius M. *l.* IV. *ep.* XXX. *t.* II. *opp. p.* 710. *seq. edit. Paris. an.* 1705. neque Damasus *in Epigrammate*, quod Baronius ex *Append. tom.* II. *Antiq. Inscript. p.* 1172. *n.* XII. *Ad an.* 384. *numer.* XXIII. Aringhius ipse *lib.* III. *cap.* XII. *pag.* 466. *edit. Rom. Subterr. an.* 1651. postque Martium Milesium Sarazaninm, qui opuscula Damasi collegerat, ac semel, iterumque vulgarat, Antonius M. Merenda vir clarissimus in ea, quam anno 1754. Romæ publicavit. *Opusculorum, Gestorumque s. Damasi Papæ* collectione, produxerunt; ullam de projectis in puteum corporibus mentionem faciunt. Ac de ea quidem, quæ est de iisdem corporibus in catacumbis olim jacentibus narratione, confer quæ *ibid.* scribit Aringhius, quæque deinde Bollandiani *Act. ss. Mens. Jun. t.* V. *Anal. de ss. Petro, & Paulo* §. IV. *p.* 434. *seqq. ed. Antuerp.* Franc. Bianchinus *in not. ad Anastas. T.* II. *p.* 205. *edit. Romanæ Salvioni an.* 1723. Mabillonius *Liturg. Gallic. p.* 159. *seq. edit. Paris. an.* 1685. Tiliemontius *Monum. ad H. E. pertinent. t.* I. *In vit. S. Petri. Art.* XXXVI. *p.* 78. *edit. Bruxell. an.* 1732. Merenda *Opusc. & Gest. S. Damasi c.* XXIV. §. II. *p.* 136. *& seq.* & Abbas Terribilinus amicitia mihi, dum viveret, conjunctissimus, qui hoc ipso, quo scribimus anno, maximo rei litterariæ detrimento, paullo post quam Ravennam pervenit, quo profectus una cum Legato Henriquesio doctissimo Cardinali, & patrono virorum eruditorum fuerat, decessit, apud *Merendam in Addend. ad Opusc. s. Damasi pag.* 7. In iis porro, quas dixi, picturis, Petrus dexteram, Paulus sinistram partem occupat. Confer Aringhium *Ibid. p.* 467. *& seq.* & Johannem Bottarium Præsulem eruditissimum *tom.* I. *delle Scult. e Pitt. sacre estratte da' Cimiterj di Roma &c. tab.* XIII. *&* XIV. *pag.* 30. *& seqq.*

4 Hanc aliqui a Silvestro Pontifice Constantino Imperatori ostensam narrant. Sed quo argumento ducantur, nescio. Confer Johannem Christophorum Battellium *Differt. de Sarcoph. Probi &c. p.* 72. *edit. Rom. an.* 1705. & Fogginium *l. indic. pag.* 466.

5 Vide Aringhium *lib.* IV. *Rom. Subterr. to.* II. *pag.* 412. & Bottarium *tom.* I. *delle Scult. e Pitt. &c. tab.* IV. *pag.* 17.

Paulus, finister Petrus; ita tamen ut hic extenta dextera quasi auctoritatem quamdam consequutus loqui; ille accommodata ad pectus dextera audire videatur. Quod ipsum exprimit pictura sanctorum eorumdem Apostolorum in vetere codice membranaceo theologico octavo, atque vicesimo Bibliothecæ Cæsareæ Windobonensis apud Lambecium in quarto Commentariorum libro (1). Sed omnia hujus utriusque generis monumenta persequi longum est.

V.

Deque iis, quæ musivo sunt opere perfecta.

Musivum opus in S. Sabinæ templo (2) seculo v. cum Cælestinus I. Pontificatu Maximo potiretur, a Petro Presbytero perfectum, cujus operis pars tota superior vetustate periit, Petrus ad dexteram Ecclesiæ ex circumcisione, Paulus ad lævam Ecclesiæ ex gentibus imminens cernebatur. In summo arcu triumphali, quem vocant, Basilicæ Liberianæ S. Mariæ Majoris (3) quemque musivis exornavit Sixtus III. P. M. anno fere quadrigentesimo trigesimo tertio, area est ad circuli figuram, thronusque in ea exhibetur, ad cujus dexteram, lævamque orbiculi extant duo referentes capita Petri, ac Pauli Apostolorum. Eadem est ratione locatus Petrus in musivo opere templi S. Laurentii (4) in Agro Verano, quod opus perfectum Pelagii secundi Pontificis Maximi jussu anno fere 578. fuisse Ciampinus narrat. Neque vero in eo solum, sed in altero etiam Ecclesiæ S. Praxedis, quod

1 Lambecius *lib.* IV. *Biblioth. Vindobonensis. Additam.* IX. *pag.* 319. *edit. an.* 1671. post descriptas *pag.* 316. pictas Petri, Paulique imagines „ Notandam est, *inquit*, s. Pau-
„ lum non stare, ut primo intuitu videtur, a dextera s. Petri, quasi loco honoratiore, sed
„ revera tantum stare e regione s. Petri, velut auscultantem, & modestiæ, ac reveren-
„ tiæ caussa dextrum brachium pallio cohibentem, cum contra s. Petrus loco stet superiori,
„ & primatus indicandi caussa tanquam benedicens &c.

2 Ejus Musivi operis pars superior periit. Ita, ut olim erat, exhibetur a Ciampinio *tom.* I. *Veter. Monument. cap.* XXI. *pag.* 191. *edit. Rom. an.* 1690.

3 Confer Ciampinium *ibid. pag.* 200. *tab.* XL. *cap.* XXII. *edit. Rom. an.* 1690.

4 Ciampinius *ibid. tom.* II. *cap.* XIII. *pag.* 102.

(1) quod Paſchalis primi P. M. cura fuiſſe anno fere 819. conſtructum ferunt. Quo circiter tempore muſivum item Capuani (2) templi opus abſolutum fuiſſe, idem eſt auctor Ciampinus in veterum monumentorum parte ſecunda, quo in opere Petrus ad Virginis Deiparæ dexteram claves ſiniſtra geſtans, Paulus ad lævam proponitur. Contra in muſivi Leoniani arcus Baſilicæ S. Pauli (3) parte dextera Paulum videmus, in ſiniſtra Petrum. Rurſum in Oratorio ſancti Venantii (4), ſive Baſilica Theodori, quam anno fere 642. Johannes IV. P. M. muſivis ornari fecit, Petrus ad Virginis lævam claves dextera, crucem ſiniſtra geſtans, Paulus ad dexteram utraque manu, nempe dextera pallio contecta, ſiniſtra vero nuda librum ſuſtinens exhibetur. Dexteram item Paulus occupat in vetere anni 774. Romano muſivo templi S. Marci (5), lævam Petrus: ut etiam in eo anni circiter 820. quod in templo S. Cæciliæ (6) viſitur. Ac de Muſivis quidem iconibus Apoſtolorum hactenus.

§. V.

Atque etiam de eburneis.

Eburnearum tabularum, quibus inſculptæ imagines Petri, Paulique ſunt, duo eſſe genera video. Aut enim geminæ ſunt, perfectæque ornandi potiſſimum libri alicujus cauſſa (7), aut triplices, quarum minoribus duabus tertia ope-

 rieba-

1 Apud Ciampinium *ibid. cap.* XXVI. *pag.* 151.
2 *Ibid. cap.* XXIX. *pag.* 166.
3 Apud eumdem *Ibid. tom.* I. *pag.* 231.
4 Apud eumd. *ibid. tom.* II. *cap.* XV. *pag.* 105.
5 *Ibid. cap.* XVIII. *pag.* 121.
6 *Ibid. cap.* XXVIII. *pag.* 160. ſimile autem erat horum, quod extabat in templo s. Agathæ in Subura, quodque anno circiter *472.* a Ricimero conſtructum fuerat. Confer Ciampinum *tom.* I. *Veterum Monumentorum cap.* XXVIII. *pag.* 271. *tab.* LXXVII. In Abſide Baſilicæ Vaticanæ s. Petri muſivo opere Petri quidem imago ad ſiniſtram more Græcorum præſulum benedicentis, Pauli ad lævam Chriſti exhibebatur. Id autem opus Innocentii III. temporibus, ſeculo nempe XIII. ineunte fuiſſe perfectum arbitror. Adi-ſis Ciampinium de Sacris Ædificiis *ſect.* II. *tab.* XIII. *pag.* 42. *edit. Rom. an.* 1693. Conſule præterea *cap.* IV. *ejuſd. operis tab.* XXIV. *pag.* 75. *edit. ejuſd.*
7 Quod nos Diptychon, idem *lib.* XV. *contra Fauſtum cap.* VII. *pag.* 199. *tom.* VIII. *opp.*

riebatur. Priores δύπτυχα diptycha ἀπὸ τοῦ δὶς, ϰ) πτὺξ ex bis

opp. edit. Amstel. an. 1700. *Diptychium* Augustinus vocat τ *ωτταbωνιων* *Pituptiçon* Copticæ, ut est apud Renaud. *t.* I. *Liturg. Or. p.* 253. πτύχαι Dionysius *l. de Eccl. Hierarch. c.* III. *pag.* 294. §. IX. *tom.* I. *opp. edit. Antuerp. an.* 1634. Confer Maximi Scholia *in eumdem Dionys. locum pag.* 310. *tom. eod.* Diptychorum autem fit *in Liturgia* Chrysostomi *t.* XII. *opp. in Append. pag.* 792. *edit. Paris. Monach. Congr. s. Mauri. In epistola Innocentio* I. adscripta, quæ est *ad Arcad. Imper.* XXII. *in Append. ad tom.* I. *collect. epistolar. Rom. Pont. edit. Paris. Constantii pag.* 106. *In Actis synodi Chalcedonensis an.* 451. *Act.* XI. *pag.* 554. *tom.* II. *Concilior. Hard. Collect. & pag.* 691. *Cod. Encycl. pro defens. Concil. ejusd. tom. eodem*, commemoratio. Longum est omnia monumenta persequi, quæ collegerunt Johannes Stephanus Durantius Primus Senatus Tolosani Præses *lib.* II. *de Ritib. Ecclesiast. cap* XLIII. *num.* IX. *pag.* 244. *edit. Rom. an.* 1591. Johannes Cardona Episcopus Derinsensis, a quo librum singularem de Diptychis scriptum, editumque Tarracone ao. 1587. narrat Isaacus Habertus, *Pontif. Græc. ad part.* VIII. *Liturg. Ordin. de Consecrat. Presbyt. observ.* VIII. *p.* 156. *edit. Paris. an* 1641. Hubertus *ibid. p. ead. seqq.* Jacobus Goarius Ord. Præd. *in not. ad Euchol. Græcor. p.* 141. *edit. Paris. an.* 1647. Johannes Bona S.R.E. Cardinalis *rer. Liturg. l.* II. *c.* XII. §. I. *p.* 390. *sqq. & c.* XVI. *p.* 405. *seqq. edit. Rom. an.* 1671. Henricus Norisius S R E. Card. *Diss. de v. synodo c.* V *p.* 35. *seqq. ed. Patav. an.* 1673. Carolus Cangius *Glossar. Med. & inf. Græcit. ad v.* Δίπτυχα. *& med. & inf. Latinit. ad v. Diptychum.* Heribertus Rosweydus *in Onomast ad Vit. PP. p.* 1016. *edit. Antuerp. an.* 1615. Andreas Saussayus *Apparat. ad Martyrolog. Gallican. cap.* XVIII. *pag.* 59. *edit. ann.* 1637. Johannes Mabillonius *Liturg. Gall. lib.* I. *pag.* 41. *seqq. edit. Paris. an.* 1685. Christianus Lupus in Schollia *ad v. synod. cap.* VIII. *p.* 179. *seqq. tom.* II. *opp. edit. Ven. a.* 1724. Leo Allatius *de Eccl. Orient., & Occident. consensu lib.* III. *cap.* XV. *pag.* 1184. *edit. Colon. an.* 1648. Pompejus Sarnellus *Antiq. Basilicograph. c.* XXVI. *p.* 79. *seqq. edit. a.* 1686. Eusebius Renaudotius *tom.* I. *Liturgiar. Oriental Collect. pag.* 10. 31. 34. 71. 112. 150. 254. *seq. edit. Paris. an.* 1715. Montfauconus *Palæogr. Græca pag.* 34. *edit. Paris. an.* 1708. Laurentius Ramiresus de Prado *in not. ad Liutpr. Chronic. pag.* 454. *edit. an.* 1640. Edmundus Martenius, & Ursinus Durandus Monachi Benedictini Cong. s. Mauri *Voyag. Litteraire &c. edit. Paris. an.* 1717. Altesserra *not. in Anastas. Bibl. ad Vitam Agathonis pag.* 100. *edit. an.* 1735. *t.* IV. Petrus le Brun *Explic. de la Messe t.* IV. *Diss.* XV. *part.* II. §. III. *p.* 111. *seq. edit. Paris. an.* 1726. Berlendius Cleric. Reg. Theatinus *de Oblat. ad Altar. Dissert. edit. Ven. an.* 1716. *pag.* 171. & e Protestantibus Joh. Andreas Schmidius *disput. de Diptychis edit. Jenensis an.* 1694. Petrus Zornius *Dissert. de Diptychor. Orig. in Primitiva Eccles.* §. I. *seqq. pag.* 687. *seqq. tom.* II. *Opusculor. Sacror. edit. Altonavian. an.* 1731. Henricus Dodwelius *Diss.* V. *Cyprianica pag.* 71. *edit. Oxon. an.* 1684. Martinus Chisdenius *Disp. de Diptychis Veterum edit. Wittemberg. ann.* 1703. Gaspar Svicerus *Thesaur. Eccl. ad vocem* Δίπτυχα. Samuel Basnagius *Annal. Polit. Eccles. ad an.* 490. *pag.* 579. *n.* VII. *tom.* III. Sed hi fere de Diptychis litteratis, quæ vocant, quibus continebantur nomina Sanctorum, aut Episcoporum, aut aliorum, quæ nomina sive vivorum, sive mortuorum in Ecclesia recitabantur, egerunt. De figuratis autem, ut ajunt, eburneis præcipue Diptychis sacris, profanisve disputant Alexander Wiltemius ad Diptychon Leodiense *edit. Leod. an.* 1659. Dan. Papebrochius *t.* I. *Act. ss. mens. Maji p.* LX. *seqq.* Philippus Bonarrotius Vir summus *Osservaz. sopra tre Dittici antichi di Avorio*, quæ extant in extremo Volumine *Delle Osservaz. sopra alcuni frammenti di vasi di vetro trovati ne' Cimiterj di Roma p.* 231. *seqq. edit. Florent. an.* 1716. Petrus Franciscus Poggialus *de Romano D. Petri Itinere, & Apostolatu Exercit.* IX. *pag.* 472. *edit. Florent. an.* 1742. Sebastianus Donatus vir eruditus imprimis, ac diligens *de' Dittici degli Antichi libri* III. *edit. Luc. a.* 1753. atque aliquos eorum, quos priore loco nominavi, mittam, Christianus Augustus Saligius *de Diptychis Veterum lib. singul. edit. Hala Magdeburg. an.* 1731. & hoc ipso, quo scribimus anno, Paullus Maria Paciaudius in egregio, plenoque eruditionis opere, quod inscribitur: *de Cultu s. Joh. Bapt. Antiquit. Christiana Dissert. sexta cap.* IV. *p.* 225. *seqq.*

bis scilicet, & *plica*, alteræ ἀπὸ τοῦ τρὶς, ϰ̀ πτὺξ *ex ter*, & *plica* τρίπτυχα *triptycha* appellari solent. Triptycha aut domi (1) memoriæ, cultusque gratia, aut in Ecclesiis servari consuerant, ut cum res divina fieret, altaribus (2) imponerentur. Sunt autem alia perplura seu diptycha, seu triptycha sacra, quorum usus non ii modo, quos dixi, sed alii etiam ab ipsis discrepantes (3) erant. Verum de his nihil attinet dicere. Quare de illis tantum, quæ iconas Petri, Paulique exhibent, agam, atque, ut equidem potero, breviter. Itaque in Mutinensi Carmelitarum, ut ab Donato (4) in Commentario de Diptychis italica lingua perscripto proponitur, ad dexteram Petri, ad lævam Pauli imago est. Contra in Florentino Riccardiorum (5) Petrus ad lævam est, Andreas ad dexteram. Jam vero in Tudertini (quod sibi magno pretio BENEDICTUS XIV. P. M. non ceterarum modo doctrinarum, disciplinarumque omnium, sed antiquitatum etiam Christianarum diligentissimus investigator, studiosissimus cultor, peritissimus, doctissimus, justissimusque æstimator, & judex comparavit; quodque Paulus

1 Quæ caussa fuerit, cur plerique eorum, qui de sacris Diptychis *figuratis*, ut vocant, egerunt non meminerint, consuetudinis, quæ apud Græcos imprimis invaluit, retinendarum memoriæ, religionisque ergo imaginum earumdem domi, nescio. Nam si hoc etiam tempore is usus obtinet, tabulæque ligneæ, quæ in Atho monte perfici solent, aut alibi, & pictæ ad triptychorum modum elaboratæ passim in privatorum ædibus ejus rei caussa servantur, quid impedit, quo minus olim etiam servarentur?

2 Confer Bonarrotium *l. c. p.* 259 *seq.* Donatum *ibid. pag.* 215. Paciaudium *ibid. p.* 229.

3 De variis usibus Diptychorum variorum generum quid sit statuendum ex Bonarrotio *ibid.* Donato *ibid.* aliisque nonnullis eorum, quos supra commemoravi, cognoscere lector poterit.

4 Confer Donatum *ibid. lib.* III. *cap.* VI. *pag.* 222. *seqq. edit. Luc. an.* 1753. In Diptycho Leodiensi, quod a Consulari figurato Episcopale litteratum haud multo post Caroli Magni tempora factum est, ut post Wiltemium animadvertit Saligus *cap.* XII. *libri singular. de Diptych. p.* 33. *seqq.* & *c.* VIII. *p.* 129. *edit. Hal. Magd. an.* 1731. Petri nomen ante Pauli nomen legitur. Atque certum quidem illud mihi videtur, ea ratione fuisse in Diptychis ecclesiasticis scripta nomina, eaque serie sculptas, pictasque imagines Apostolorum, qua recitari in canone Missæ ab ecclesiis consueverunt. Nulla enim ratio est, cur pictores, sculptoresque prudentes, atque volentes a consuetudine, usuque perpetuo ecclesiarum, recessisse putem. In canone autem primum ab omnibus Petri, tum Pauli recitatur nomen; id quod ex Romano, quem primo fuisse seculo digestum ostendam suo loco opportune, ex Ambrosiano, ex Mozarabico, ex Æthiopico denique plane constat. Quamobrem a pictoribus, sculptoribusque, qui diptycha, triptychaque diligenter perficere solerent, potiorem locum fuisse attributum Petro concedendum est.

5 Consule Fogginium *exercit.* XX. *de Romano D. Petri Itinere, & Apostolatu p.* 471.

lus Maria Paciaudius Clericus Regularis Theatinus vir maximo ingenio, ſingularique harum præcipue rerum ſcientia præſtans primus omnium edidit, illuſtravitque) in Tudertini, *inquam*, Triptychi antica parte (1) Petrus in medio eſt, Pauluſque ſiniſtrum, Johannes vero dexterum latus tenet. Quod idem cernere in Triptycho Caſanatenſi item eburneo, quod ipſi nunc publicamus, licet. In hujus vero antica ſuperiore parte Chriſti ſuppedaneo inſiſtentis, ac dextera *benedicentis*, ſiniſtraque librum ſuſtinentis figura conſpicitur, diſtinguiturque non eo circuli, ſive diadematis genere ſolum, quod unius Servatoris imaginibus imponi (2) conſuevit, verum etiam litteris I͞C. X͞C, hoc eſt ΙΗCΟΥC ΧΡΙCΤΟC *JeſusChriſtus*: ad lævam Deipara eſt dexteram manum verſus filium extendens, ad dexteram Johannes Baptiſta. Litteræ præterea ad lævam leguntur: M͞HP Θ͞V, id eſt MHTHP ΘΕΟV *mater Dei*, ad dexteram Ο Α.ΙΩ. ΠΡΟΔ. nempe, Ο ΑΓΙΟC ΙΩΑΝΝΗC ΠΡΟΔΡΟΜΟC *Sanctus Iohannes præcurſor* (3) mediæ anticæ parti verſus hujuſmodi inſculpti ſunt.

ΩC

1 *Loc. indic. diſſ.* VI. *cap.* CV. *ſeqq. pag.* 225. *ſeqq.*

2 Ut ex muſivo opere s. Andreæ in Barbara Simplicii Papæ cura anno fere 643. perfecto apud Ciampinum *tom.* I. *veter. monum. tab.* LXXVI. *cap.* XXVII. *pag.* 243. exque aliis apud eumdem, apud Aringhium, & Bottarium monumentis liquet. In his enim nimbo, ſeu diademati inſcripta crux eſt. De Simplicii muſivo opere in templo s. Andreæ in Barbara, deque ceteris, quæ in Baſilicis Romæ, alibique ant extabant, aut etiamnum extant, incredibili, qua præſtat, eruditione, atque doctrina diſputat vir maximus Joſephus Alexandes Furiettus *Sacrar. Congreg. Concilii*, & *Reſid. Epiſcoporum a ſecretis lib. de Muſivis cap.* V. *pag.* 65. *ſeqq.* & *pag.* 73. *ſeqq. edit. Rom. an.* 1752.

3 De Johanne Præcurſore, ut mittam, quæ Interpretes Evangeliorum, quæque Hermannus Witſius, aliique a Paciaudio numerati diſputant, vide, quæ idem ſcribit Paciaudius *in Diſſertationibus antiq. Chriſt. de S. J. B. cultu*. In canonibus Liturgiarum Orientalium imprimis poſt virginem Deiparam Johannis Baptiſtæ fit mentio: ut in Chryſoſtomi Liturgiæ canone *tom.* XII. *opp. Chryſoſt. pag.* 792. *in append. edit. Pariſ. Monachor. Congreg. s. Mauri in Liturg. Baſilii Alexandrina pag.* 680. *tom.* 13. *opp. in append. edit. Pariſ. Garnerii Monachi Congr. s. Mauri* & *in Coptica ibid. pag.* 694. in s. *Gregor. Coptica apud Renaud. Collect. Liturg. Oriental. tom.* I. *pag.* 34. in Syriacæ s. Jacobi *apud eumd. tom.* II. *pag.* 109. & in illius, qua duodecim Apoſtolorum dicitur *ibid. pag.* 173. ut etiam in Marci Syriaca *ibidem pag.* 180. Prætereo ceteras Liturgias, ne ſim longior, quam oportet. Sed de his, quas numeravi, adſcribendæne iis ſint, quibus tribuuntur, alio loco opportune dicam. Hoc tamen nunc addam breve: labi vehementer Saligum, qui fretus teſtimonio Honorii Auguſtodunenſis, reciteri in canone conſueſſe invocationis, interceſſioniſque cauſſa Apoſtolorum, ſanctorumque nomina non negantis, neque affirmantis; ſtatuat *nudam Apoſtolorum, eorumque doctrinæ* & *exempli* & *martyrii memoriam eam cauſſam recitationis* illius eſſe, novitatiſque ea monumenta eccleſiaſtica condemnet, in qui-

Pag. 494.

ΩϹ ΗΠΟΡΕΙ ΧΕΙΡ ΚΑΙ ΓΛΥΦΙϹ ΧΡΙϹΤΟΥ (1) ΤΥΠΩ.
ΧΡΙϹΤΟϹ ΔΙΔΑϹΚΩΝ ΚΑΙ ΠΝΟΗΝ (2) ΗΝ ΕΙϹΦΕΡΩΝ,
ΚΑΙ ϹΥΛΛΑΛΕΙ ΓΑΡ ΜΗΤΡΙ ΚΑΙ ΤΩ ΠΡΟΔΡΟΜΩ,
ΚΑΙ ΤΟΥϹ ΜΑΘΗΤΑϹ ΩϹΠΕΡ ΕΚΠΕΜΠΗ ΛΕΓΕΙ.
ΚΩΝϹΤΑΝΤΙΝΟΝ ΛΥΤΡΟΥϹΘΕ (3) ΠΑΝΤΟΙΩΝ ΝΟϹΩΝ
ΕΓΩ

quibus est aliquod invocationis indicium. Quid enim? Annon Cyrillus Hierosolymitanus, qui medio fere seculo IV. Catecheses composuit agens de canone Hierosolymitanæ Liturgiæ *Catech. Mystag.* v. §. IX. *pag.* 328. *edit. Paris. an.* 1720. sic scribit? „ Postea recordamur „ eorum quoque qui obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, „ Martyrum, ὅπως ὁ θεὸς ταῖς εὐχαῖς αὐτῶν, καὶ πρεσβείαις προσδέξηται ἡμῶν τὴν δέησιν: „ *ut Deus* precibus ipsorum, & legationibus orationem nostram acceptam habeat „. Sed de Saligi sententia *cap.* VIII. *libri singular. de Diptychis pag.* 125. *seqq.* alias.

1 Vide *not.* 3. *hujus pag.*

2 Spiritum a Christo esse mortalibus iniatum, plena sunt & Prophetarum oracula, & volumina novi Testamenti. πνοὴ autem *spiritus* est. Confer *Proverb. cap.* 1. *v.* 23. De re vero certa non est cur multa disputem.

3 Erunt, qui hoc tryptichon votivum, donariumque quoddam fuisse putent, cujusmodi est illud, quod anno 1752. singulari Dissertatione inscripta, *Explication Historique d' un tableau en Relief*, Episcopus Varmiensis illustravit, quodque Paulum, & Johannem Apostolos exhibet. In summa enim tabula hi leguntur Iambi.

ϹΚΕΥΟϹ ΘΕΟΥΡΓΟΝ ϹΥΛΛΑΛΕΙ ΤΩ ΠΑΡΘΕΝΩΙ
ΒΛΑΒΗϹ ϹΚΕΠΕϹΘΑΙ ΔΕϹΠΟΤΗΝ ΚΩΝϹΤΑΝΤΙΝΟΝ.
Vas divinum colloquitur cum cœlibe
De tuendo a calamitate Despote Constantino.

Quos Iambos ad Constantinum Palæologum postremum Græcorum Imperatorem spectare eruditissimus Antistes (ita ut in hisce monumentis explicandis evenit) quasi divinans constituit. De Donariis ejusdem generis vide quæ scribunt Montfauconus *Diar. Italici p.* 54. *edit. Paris. an.*1702. & vir imprimis doctus, ac nobilis Flaminius Cornelius Senator Venetus *Eccles. Venet. ant. Mon. Decad.* XIII. *part.* 1. *pag.* 153. *seqq. edit. Venet. an.*1749. & Fogginius, qui tabulam edidit Petrum, atque Andream referentem, illius omnino similem, quæ est a Varmiensi Episcopo publicata, in qua sunt Iambi:

ΩϹ ΑΥΤΑΔΕΛΦΟΙ ΜΥϹΤΟΛΕΚΤΑΙ ΤΩΝ ΑΝΩ
ΝΕΜΟΙΤΕ ΛΥΤΡΟΝ ΔΕϹΠΟΤΗ ΚΩΝϹΤΑΝΤΙΝΩ
Tamquam germani fratres supernorum mysteriorum enarratores
Tribuite liberationem Despotæ Constantino.

Fogg. *de Rom. D.Petri Itin.& Ap.p.*475. *seqq.* Jam vero qui nostrum triptychon votivum esse statuent, exque genere donariorum, il facile intelligent, hoc eum voluisse, qui versus in media Triptychi ipsius antica parte scribi curavit: tantam esse Christi majestatem, ut artificis, qui perficere illius iconem conetur, manus, atque instrumenta torpeant. Fuisse autem sibi in animo Servatorem ipsum generis humani exhibere docentem, afferentem spiritum, & cum Deipara Virgine, cumque Johanne Baptista colloquentem, dicentemque discipulos ab se propagandæ religionis Christianæ caussa in orbem terrarum universum mitti. A Christo sanctisque, quorum in tabellis imagines cernuntur, Constantinum, cujus gratia perfectum id esset triptychum, petere, ut ipsi permultis laboranti morbis salutem afferrent. Confidere demum se fore, ut hoc ebore (ebur autem Græci Κέρας *cornu* interdum vocant) omne substernat cornu, hoc est potentiam, superbiamque inimicorum. Scilicet erat hoc media, infimaque ætate apud Græcos in usu, ut verbis diverso sensu acceptis quandoque luderent. Quod & ex tabulis ceteris fere hujusce tryptichi, & ex multis aliis exemplis constat. Sed non deerunt fortasse, qui ficti in trypticho ipso salutis ab Apostolis Petro, Pauloque restitutæ Constan-

ΕΓΩ ΔΕ ΤΟΥΤΩ ΠΑΝ ΥΠΟΣΤΡΩΣΩ (1) ΚΕΡΑΣ
Ut vacillat manus, cultellusque sculptorius Christi forma!
Chri-

stantino magno mentionem censeaot: versusque quartum atque quintum hoc modo latinos faciam: *& quemadmodum Apostolos mittat ad Constantinum a variis morbis liberandum, dicit*. Nam poetæ pro ΛΥΤΡΟΥΣΘΑΙ, quod est *liberare*, licuit ΛΙΤΡΟΥΣΘΕ scribere. Hoc si ita est, jam alluserit necesse est ad Acta secundæ Nicænæ synodi, quæ, confirmandi cultus sanctarum imaginum caussa, epistolam attulit Hadriani Papæ *ad Constantinum, & Irenem Augg.* in qua sic habetur: *Act. II. pagin. 82. tom. IV. Conciliorum edition. Harduin.* „ In ipsis exordiis Christianorum cum ad fidem converteretur prius Imperator Con-
„ stantinus, sic legitur: transacto die, nocturno regi facto silentio somni tempus advenit,
„ ecce adsunt s. Apostoli Petrus, & Paulus dicentes, quoniam flagitiis tuis posuisti termi-
„ num, & effundere innocentem sanguinem horruisti ἰδοὺ ἀπεστάλημεν παρὰ χριστοῦ, *ecce*
„ MISSI SUMUS A CHRISTO *δοῦναί σοι σωτηρίαν* DARE TIBI SALUTEM. Audi ergo monita no-
„ stra, & fac omnia quæcumque indicabimus tibi. Silvester episcopus civitatis Romanæ
„ ad montem Soractem persecutiones tuas fugiens in cavernis petrarum cum suis Clericis
„ latebras fovet. Hunc cum ad te adduxeris, ipse tibi piscinam ostendet, in quam dum
„ tertio merserit γενήσεταί σοι σωτηρία τῆς λέπρας, καὶ πάντων τῶν νοσημάτων *tibi fiet*
„ IN TE SALUS A LEPRA ET AB OMNIBUS MORBIS TUIS .... Quod dum factum fuerit, hanc
„ vicissitudinem Salvatori tuo compensa, ut omnes jussu tuo per orbem totum Romanam
„ ecclesiæ restaurentur, deponens πᾶσαν τὴν τῶν εἰδώλων λατρείαν *omnem idolorum cul-*
„ *tum* „. Itaque sculptum id triptychon octavo fere seculo dicent, quo sane Græci hæc ab latinis accepta probarunt, Iconomachisque cultus sacratum imaginum confirmandi caussa opposuerunt. Forma litterarum, quibus usus sculptor est, non est meo quidem judicio a forma earum discrepans, quæ seculo VIII. in usu erat. Jam vero cum ea narratione convinci iconomachos orthodoxi freti Pontificis auctoritate putarent posse, mirabile non est, si in tabulis dum Iconas aut scalperent, aut pingerent Apostolorum, commemorandam existimarent. Addit enim Hadrianus: „ Percunctabatur qui essent isti dii Petrus, & Paulus, qui illum visita-
„ rent ob caussam salutis suæ, & ejus latebras detexissent. Silvester respondit: Hi quidem dii
„ non sunt, sed idonei servi Christi, & Apostoli electi ab eo ... Cumque hæc ... diceret Papa,
„ Interrogare cœpit Augustus, utrumnam istos Apostolos haberet aliqua imago expressos, ut
„ ex pictura disceret hos esse, quos revelatio docuerat. Tunc Sanctus Silvester misso diaco-
„ no sibi exhiberi præcepit τῶν ἁγίων ἀποστόλων εἰκόνας *Sanctorum Apostolorum imagines*,
„ quas Imperator aspiciens ingenti clamore cœpit dicere, ipsos esse, quos viderat ....
„ Ecce, ut præmissum est, sanctorum figuræ ab ipsis sanctis fidei nostræ rudimentis apud om-
„ nes fuerant Christianos &c „. Si autem multo post, sublata nempe controversia, perfectum id fuit triptychon, quid opus hoc argomento fuisse?

1 Nempe (modo vera sit posterior interpretatio, quam dedimus) potentiam, superbiamque idololatrarum comprimam Constantini opera. *Cornu* namque *potentiam* interdum, arrogantiam, superbiamque cum in deteriorem partem accipitur, indicat. Confer præter cæteros Interpretes sacrorum Bibliorum, Eusebium Cæsariensem in *Psalm.* LXXIV. *v.* 10. *seqq. tom.* 1. *Collection. veterum Patrum edition. Parisiens. Montfauconi pag.* 445. *seq.* Amplificata autem religione ab Constantino fuisse profligatam idololatriam, cum per se manifestum est, tum idem scribit Hadrianus *ibidem pagin.* 84. καὶ ἀναμνησθεὶς τοῦ ἀγαθοῦ, οὗ ἔτυχεν, ἀπήρξατο κτίζειν τὰς ἐκκλησίας, ἀνατιθεὶς ἐν αὐταῖς τὰς αὐτὰς σεβασμίας εἰκόνας, εἰς σέβας, καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ἐνανθρωπήσαντος κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων. ὥστε ἐπιστρέψαι εἰς τὸν χριστιανισμὸν, καὶ εἰς φῶς, καὶ ἀλήθειαν, καὶ πόθον τοῦ θείου σεβάσματος, καὶ ἀπαλλάξαι πάντας ἐκ τῆς τῶν ἐθνῶν εἰδωλολατρείας, καὶ δαιμόνων πλάνης. *Et in memoriam revocans bona, quæ impetrarat, cœpit & ipse ecclesias construere, collocans in ipsis easdem venerandas imagines in venerationem, & memoriam inhumanati Domini nostri Jesu Christi, & omnium sanctorum, ita ut ad Christianismum, & ad lucem, & ad veritatem, & ad studium divinæ venerationis converterit, & averterit omnes ab idololatria gentium, & a dæmonum fallacia.*

Christus docens, spiritumque afferens,
Nam colloquitur matri, & Præcursori,
Et discipulos quemadmodum mittat, dicit.
Constantinum liberate ab omnibus morbis.
Ego autem hoc omne substernam cornu.

In medio inferiore anticæ ejusdem partis Triptycho Petrus est, litteræque ad ejus dexteram Ο ΑΓΙΟϹ *Sanctus*, ad lævam ΠΕΤΡΟϹ *Petrus* leguntur. Ad lævam porro huic est Paulus, cujus sinistro lateri adscriptæ litteræ sunt: Ο. Α. ΠΑΥΛΟϹ *S. Paulus*. Paulo rursum ad lævam est S. Andreas Ο. Α. ΑΝΔΡΕΑϹ (1). Ad Petri dexteram visitur Joh. Evangelista librum, ita ut Paulus utraque manu sustinens, adjunctæque ei ad dexteram litteræ leguntur: Ο. Α. ΙΩ Ο ΘΕΟΛΟΓΟϹ *S. Iohannes Theologus*. Dexter denique Johanni Jacobus (2) est, Johannis, credo, frater, ut qui in Apostolis Majoribus numeretur. In superiore antica dexteri ostioli triptychi ejusdem parte dexterum latus tenet Ο. Α. ΓΕΟΡΓΙΟϹ (3), *S. Georgius*; sinistrum Ο. Α. ΘΕΟΔΩΡΟϹ Ο ϹΤΡΑΤΗΛΑΤΗϹ (4) *S. Theodorus dux militum*. Medio ostiolo versus hujusmodi insculpti sunt:

ΙΔΟΥ ΠΑΡΕϹΤΙΝ Η ΤΕΤΡΑΚΤΥϹ ΜΑΡΤΥΡΩΝ:
ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΚΟϹΜΟΥϹΑ ΤΕΤΡΑΔΙ ϹΤΕΦΟϹ.
Ecce adest quaternitas martyrum
Quaternum ornans sertum virtutum.

Quaternitatem autem martyrum indicat, propterea quod duo, ut dixi, exhibeantur in superiore parte, rursumque in in-

1 Eodem modo in Triptycho BENEDICTI XIV. P. M. figuræ, quæ huic nostræ omnino est similis, estque ad lævam Pauli, Andreæ nomen adscriptum est. Confer Paciaudium *l. ind. pag.* 230.

2 Jacobum hic exhiberi ostendunt litteræ Ο Α. ΙΑΚΩΒΟϹ. Ita quoque exhibetur Jacobus in BENEDICTI XIV. triptycho.

3 Multa de s. Georgio sapienter imprimis, atque erudite, ut solet, disputat Paciaudius *loc. ind. p.* 255. Confer etiam Doctiss. Bollandianos *ad d.* XIII. *Aprilis p.* 100. *seqq. t.* III. *edit. Antuerp.* Illustriss. Bizza Archiepiscopus Spalatensis incredibili vir studio propagandæ religionis, illustrandarumque patriæ Antiquitatum, mihi, quæ est illius erga me singularis humanitas, significavit: reperisse illustria quædam monumenta se, ex quibus s. Georgii Martyris cultum obtinuisse nono seculo in Dalmatia intelligeretur. Atque ea quidem ille publicari in Illyrico sacro clarissimi viri P. Farlati S. J. Theologi curabit.

4 De Theodoro Militum duce apud Græcos imprimis percelebri satis a Paciaudio dictum est.

in inferiore duo, hoc est dexter O. A. ΕΥϹΤΡΑΤΙΟϹ (1), *S. Eustratius*, sinister O. A. ΔΗΜΗΤΡΙΟϹ (2) S. Demetrius martyres. In ostiolo ad lævam martyres item sunt quatuor, in superiore scilicet sinister O.A. OC. (3) S...VS (reliqua deleta sunt, detracti exigui cardinis, temporis injuria, ex ostiolo caussa), dexter Ο ΑΓΙΟϹ ΘΕΟΔΩΡΟϹ Ο ΤΗΡΩΝ (4) S. Theodorus Teron; in inferiore autem dexter O. A. ΠΡΟΚΟΠΙΟϹ (5) S. Procopius; sinister Ο Α. ΑΡΕΘΑϹ S. Are-

1 Qui Εὐστράτιος recte in menologiis, inque nostro, & BENEDICTI XIV. Pont. Max. triptychis, idem nunc corrupte Στράτος ab Græcis dicitur. Eustrasium nonnemo vocat: sed labitur. Martyris autem Eustratii festus dies non xx. sept. (ut visum novo cuidam scriptori est, qua die *S. Eustathii*, ut Græci appellant, at Latini *S. Eustachii* fit in tabulis utriusque ecclesiæ mentio, quod ex Kalend. Latin. & Menologiis Græcor. constat. Vide Menolog. Basil. *P.* I. *p.* 55. *ed. Urbin. an.* 1727.) sed XIII. decembris agitur. Confer idem *Menol. part.* II. *p.* 27. & Ephem. Græc. Mosc. apud Bolland. Tom. *Act. ss.* Maji *p.* LII. *& p.* LVIII. & Menæa ad diem K. septembr. pag. τδ. *edit. ann.* 1738. & ad 13. *dec. pag.* τμα. Atque hoc inter *Eustathium*, seu *Eustachium*, *Eustratiumque* interest. Ille Trajano Imperatore, hic vero multo post, Diocletiano, & Maximiano Augustis passus est. Neque μεγαλομάρτυρος ab Græcis, sed μεγας μάρτυρ, vel μεγαλομάρτυς, vel μεγαλομάρτυρ dicitur. Quod si Eustathium sculptor indicare voluisset, non vero Eustratium, iis illum vestibus, armisque, ut ducem militum decebat, ornatum exhibuisset, quibus exhibuit Theodorum στρατηλάτην. At non ita fecit. Itaque Eustratii iconem fingere instituit, cujus est Eustratii cultus late in Græcia propagatus.

2 De s. Demetrio, qui Thessalonicæ perfunctus martyrio est, consule quos laudat scriptores Joh. Albertus Fabricius *tom.* IX. *Bibl. Græc. lib.* V. *cap.* XXXII. *pag.* 71. *seq.* Tillemontium *tom.* V. *memoir &c. not.* LXIV. *de Persec. Diocl. pag.* 277. *edit. Bruxell. & artic.* LVIII. *pag.* 64. *seq.* & Paciaudium *diss.* VI. *pag.* 257.

3 Quis hic sit martyr nescio. Etenim deletum est illius nomen, artificis, qui ostiolo, seu valvulæ cardinem addidit, vitio. Neque in nostro id evenit solum, sed etiam in BENED. XIV. triptycho. Si conjecturis agere licet, Eustathium, seu potius Eustachium ea figura refert, qui cum dux militum fuerit, eo ornatu exhiberi debuit, quo Theodorus ὁ στρατηλάτης dux item militum expressus a sculptore fuit. Nam coli hunc etiam Eustachium a Græcis, magnoque in honore haberi constet.

4 Hunc, qui ΤΗΡΩΝ *Teron* in BENEDICTI XIV. & nostro triptycho dicitur, alii Tironem, ut est apud Ruinartium *Act. Mart. sincer. edit. Veron. pag.* 422. vel Tyronem, ut est apud Paciaudium *loc. indic.* vocant. Tyronem dici Goarius censet Legionis, quæ tyronum dicebatur, caussa. Alii ob arma recens suscepta. At is e regione erat Marmaritanorum, ut Acta vulgata ferunt. Τήρων Teron autem idem est, atque *custos*, *servans*, *tutor*. Quamquam Tyronem dictum arbitrer, ob arma non multo ante suscepta. Confer Nyssenum apud Ruinart. *n.* III. *p.* 424. Basilicam Constantinopoli fuisse, quæ Deo in hujus μεγάλου μάρτυρος *magni martyris*, ut a Gregorio Nysseno appellatur (*Orat. de s. Theodoro tom.* II. *opp. edit. Paris. an* 1615. *pag.* 1002.) honorem dicata esset, auctor est Procopius *lib.* I. *de Ædif. pag.* 15. *edit. Paris. an.* 1663. Neque vero Constantinopoli solum, sed etiam Hierosolymis. Vide s. Sabæ vitam a Cyrillo scriptam apud Cotelerium *n.* LXXVIII. *pag.* 355. *tom.* III. *Monum. Eccl. Græc.* Quinetiam tertia Damasco haud longe distans erat, ut Joh. Damascenus *Orat.* III. *de sacr. Imag. pag.* 378. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Lequienii*. Sunt qui Romæ quartam statuant. Vide Paciaudium *loc. cit. diss.* III. *pag.* 122. Ejus martyris diem festum Græci 17. Febr. celebrant. Confer *Menolog. Basil. tom.* II. *pag.* 196. *edit. Urbinat.* Sed de eo, qui plura volet, is adeat Cangium *Constantinopoleos Christian. lib.* IV. *c.* VI. *num.* 102. *pag.* 139. *edit. Paris. an.* 1680.

5 De s. Procopio magno item martyre confer quæ scribunt Ruinartius *Act. SS. Martyr. sincer. admonit. ad Pass. s. Proc. p.* 310. *edit. Ver.* & Paciaudius *loc. cit. diss.* VI. *pag.* 259.

Pag. 499

(1) S. Arethas. Hic autem, & superior, cujus est, ut dixi, deletum nomen, cum proximi Apostolis, & Johanni Baptistæ sint, honoratiorem locum occupant. In medio ostiolo hi leguntur versus:

ΑΝΑΞΩ ΤΕΤΞΑC ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΤΗΝ ΤΕΤΡΑΔΑ:
ΤΟΥΤΟΙC ΤΡΟΠΟΥΤΑΙ ΔΥCΜΕΝΕΙC ΚΑΤΑΚΡΑΤΩC

Extollam formans martyrum quaternitatem.
His vi fugatur inimicus (2).

Venio ad posticam præcipuam partem triptychi. Crux totam occupat. In dextro ostiolo quatuor sunt figuræ, unius videlicet martyris, episcoporumque sanctorum trium. Horum hæc sunt in superiore parte nomina: **Ο Α. ΓΡΗΓΟΡΙΟC Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ**, S. Gregorius Theologus, Nazianzenus scilicet, & **Ο Α. ΒΑCΙΛΕΙΟΣ**, S. Basilius; in inferiore: **Ο Α. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΑΥΜΑΤΟΥΡΓΟΣ**, S. Gregorius Thaumaturgus, & **Ο Α. CΕΥΗΡΙΑΝΟC** (3) & S. Severianus. In medio triptycho leguntur versus:

ΜΑΡΤΥC CΥΝΑΥΘΕΙC ΕΝ ΤΡΙCΙ ΘΥΗΠΟΛΟΙC
ΠΙCΤΟΙC, ΤΟ ΤΡΙΤΤΟΝ ΕΥΜΕΝΙΖΕΤΑΙ CΕΒΑC

Martyr conjunctus tribus Sacerdotibus
Fidelibus, trinum placat adorabilem Deum (4).

In sinistro quatuor perinde sunt, martyr unus, tresque episcopi. Martyr est **Ο Α. ΑΓΑΘΟΝΙΚΟC**, *S. Agathonicus* (5),

 Epi-

1 De sancto Aretha ab Judæis Justini Augusti tempore interfecto vide *Menolog. ad* xxiv. *Octob. diem pag.* 139. *part.* 1. *edit. Urbin. an.* 1747. Surium *ad* xxiv. *Oct. p.* 1033. *seqq. to.* v. *edit. an.* 1580. & Lambecium *tom.* v. *Biblioth. Cæsar. Vindob. pag.* 130. 132. 387. *seq. tom.* viii. *p.* 254. 260. 262. Montfauconium *Biblioth. Coisliniana pag.* 185. 211.

2 Dæmonas vi fugari prece SS. Martyrum testata apud majores nostros res semper fuit. Sed eos omnes numerare non vacat. Confer Chrysostomum *Homil.* 1. *de Maccabæis p.* 623. *tom.* ii. *opp. edit. Montfauconi Paris.* & *orat. de s. Babyla martyre contra Julianum*, & *Gentiles pag.* 556. *seqq. nu.* xii. *seqq. tom. eodem*, & Paulinum *Nolanum. Natal.* iii. *de s. Felice. pag.* 381. *edit. opp. Veron. an.* 1736.

3 De S. Severiano Milite Sebasteno, & Martyre agitur *in Menolog. Basil. ad d.* 9. *Sept. pag.* 26. *part.* 1. *edit. laudata*. Et Lambecium *tom.* viii. *pag.* 267. & *pag.* 238.

4 Trinitatem indicat *Trini honoris*, seu *trini adorabilis* vocabulum. *Deum* Theodoritus *serm.* iii. *Therapeut. edit. Comel. pag.* 38 θεῖον σέβας vocat.

5 Confer Bollandianos *Act. Ss. ad d.* xxii. *Mens. Aug. tom.* iv. *pag.* 519. *seq. edit. Antuerp.* Lambecium *tom.* viii. *Bibl. Cæsar. Vindob. pag.* 205. *seq.* Banduril *Imper. Orient. p.* 648. *edit. Paris. an.* 1711. *t.* ii. Non assentior autem Paciaudio viro eruditissimo, & amico meo, qui deprehendisse in ornatu martyrum Demetrii, atque Eustratii scribit, nescio

quid

Episcopi duo in superiore parte Ο Α. ΙΩΑΝΝΗC Ο ΧΡΥCΟCΤΩΜΟC *S. Joh. Chrysostomus*, & Ο Α. ΚΛΗΜΗC ΑΓΚΥΡΑC *S. Clemens Ancyræ*; in inferiore unus Ο Α. ΝΙΚΟΛΑΟC *S. Nicolaus*. In medio triptycho versus leguntur hujusmodi.

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΤΡΕΙC ΕΙC ΜΕCΙΤΕΙΑΝ ΜΙΑΝ :
ΚΑΙ ΜΑΡΤΥC ΕCΤΙ ΓΗΝ ΥΠΟΚΑΙΝΕΙΝ CΤΕΦΕΙ.
Principes sacerdotum tres in unam mediationem,
Et Martyr est terram (sibi) subigens corona (martyrii).

His autem constitutis, facile quisque intelliget, jam usque a tertio saltem, quartoque seculis ad dexteram Petrum, Paulum

quid se, ex quo triptychon persectum *infimi imperii temporibus* fuisse videretur. „ De Demetrii, & Eustratii vestibus, *inquit*, *pag.* 257. dicendum superest, quarum forma peculiaris, & infimi imperii temporibus plane respondens. Sagus quem uterque defert σκαραμάγγιον ea ætate appellabatur, quod supra vestem arcendis aeris, tempestatisque incommodis injiciebatur, & ad humerum dexterum, vel infra collum fibulabatur „. Principio enim non satis intelligo unde sit temporis illius *imperii*, quod infimum vocat, ducendum initium. Quod si sumendum ab XI. seculo esse censet, ut statuere pagina mox sequente videtur, vereor ne suam multis probare non possit sententiam. Nam forma vestium Eustratii, (pace id equidem tanti viri dicam) multo est seculo XI. *infimoque imperio illo* antiquior. De tunica, ne ipse quidem dubitat. Sagus autem, seu pallium, quod chlamys est etiam a veteribus appellatum, quis non videat esse pallio Demetrii, Eustratiique omnino simile? Innumerabilia enim esse vetera & Græcorum, & Romanorum monumenta constat, in quibus genus illud indumenti cernitur, quod fibulari ad *humerum dexterum*, vel *infra collum* etiam soleret. Sed omittam ethnica, quorum perplura videre apud Gruterum, Montfauconum, aliosque antiquitatum collectores exempla licet. In Sarcophagis veterum Christianorum, quæ effossa in cœmeteriis sunt, chlamydis, seu paludamenti Eustratiani formam, quæ Constantini etiam temporibus, ut ex ipsius arcu cognoscitur, in usu erat, conspici, quis neget? Non est opus, ut multis, quæ ab Aringhio, Bottario, aliisque describuntur, utar. Satis erit Sarcophagos illos duos conferre, quorum alter in Vaticano, alter in Lucinæ cœmeterio repertus est, quorumque nos ectypa tomi hujusce operis priore *pag.* 282. *& seqq.* dedimus, in quibus, qui Pilato manus lavaturo adstant, eo chlamydis genere ornati exhibentur. Deinde quod addit de σκαραμαγγίῳ difficile demonstratu est. Nec vero is sum, qui, illius opinione, XI. seculo eam primum usurpari vocem cœpisse putem. Etenim vir clarissimus ab Theophane, quem VIII. seculo floruisse certum est, *ad an.* XVII. *Heraclii*. *Chronogr. pag.* 266. *edit. Paris. an.* 1655. hæc fuisse litteris commendata norat. ἢ τὸ λορίκιον αὐτοῦ ὁλόχρυσον ἔλαβεν, ἢ τὸ σκαραμάγγιν αὐτοῦ ἤνεγκαν σὺν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ. *Et Thoracem ipsius totum aureum*, & SCARAMANGIUM, *& una caput ipsius* Rhazatis attulerunt. Quum autem hæc illi comperta essent, nescio, qui demum existimarit, scaramangium seculo XI. non fuisse vetustius. Formam autem τοῦ σκαραμαγγίου talem fuisse, qualem ipse censet, quibus argumentis efficiet? Nam si σκαραμάγγιον illud est, quod ab Leunclavio describitur, quodque nunc Græci ἱαμουρλίκιον vocant, manicis instructum fuerit necesse est. At paludamentum Eustrathianum manicis caret. Denique σκαραμάγγιον, ut est apud Leunclavium, vestem pluviam significet. Quis autem credat Reges in Throno sedentes, aut viros nobiles domi manentes ita pingi consuesse, ut vestem pluviam ferrent? At in vetustissimo ante annos 1350. scripto codice Cæsareæ Vindobonensis Bibliothecæ, Pharao Throno insidens;

Jose-

lum ad finiſtram in vitris delineari conſueſſe; poſtque hanc eamdem obtinuiſſe conſuetudinem, ita tamen, ut in ſculptis,

Joſephus Jacobi Patriarchæ filius, qui in Ægyptiorum regno primas poſt regem obtinebat partes; quique Regi adſtabant nobiles adoleſcentes hoc indumenti genere ornati exhibentur: id quod paullo poſt demonſtrabitur. Non ergo pluvia hæc veſtis, ſed ornamentum, quoddam proprium nobilium imprimis militum fuit, illius fortaſſe ſimile, quod Valentinianus Chiliarchus, is qui poſt Imperator fuit, geſtabat, tunc cum Julianum in templum Genii publici ingreſſurum comitaretur. Confer Theodoritum *l.* III. *H E. c.* XVI. *p.* 120. *edit. Taurin.* Prætermitto, quod Paciaudius de *σκαραμαγγίῳ*, ad *humerum dexterum fibulari* ſolito narrat. Viderit enim, an ullius infimæ, mediæve ætatis ſcriptoris teſtimonio confirmari poſſit. *De ſegmento panni e nodulo ſcaramangi dependente*, quod in chlamyde Euſtratiana, ut eſt in triptycho BENEDICTI XIV. P. M. apparet, nihil opus eſſet dicere. Nam illius in noſtro triptycho ne veſtigium quidem extat. Quamquam ſi indicium novi generis ornatus id eſt, noſtrum eſſe triptychon triptycho Tudertino Benedicti Pontificis Maximi antiquius videretur. Nam ſunt chlamydes Martyrum, ut in noſtro exhibentur, earum ſimillimæ, quas Sarcophagi vetuſtiſſimi, quaſque Conſtantiniani arcus anaglypho opere perfectæ imagines referunt. Nihiloſecius ne quis recentius, quam eſt, ornamentum illud panni e nodulo ſcaramangi dependentis eſſe putet, deſcribenda eſt, atque expendenda, quam mox Paciaudius addit, ratio. „ Illius ſpecimen, *inquit*, nonniſi in „ pictura Codicis Seculi XI. Bibliothecæ Coiſlinianæ, aut aliis illorum temporum mo„ numentis reperiri quovis pignore affirmarim „. Sed metuo, ne ſi affirmet, recuperare pignus non poſſit. Eſt enim primum chlamys Nicephori Imperatoris, ut in Cod. Coiſliniano proponitur, propterea quod ad tunicæ oram in angulum acutum deſinat, fibulaque ad collum careat, Euſtratianæ triptychi BENEDICTI XIV. omnino diſſimilis. (Vide *tript. fig.* apud Paciaudium *ibid. pag.* 260. & Fig. Cod. Coiſlin. apud Montfauconum Biblioth. Coiſlinianæ *Lib.* I. *pag.* 234. *edit. Pariſ. an.* 1715. *& pag.* 136. quo loco Nicephori imago altera expreſſa cernitur, cujus eſt chlamys inſtructa paullulum ab humero dextro declinante fibula, & *pag.* 137. in qua Angeli imago eſt paludamento Nicephoriani hujus ſecundi ſimili ornata). Quinetiam contractiores, minuſque plicis abundantes in Coiſliniano Codice veſtes apparent, laxiores contra Euſtratii, elegantiuſque perfectæ, conſutæque, ut facile ætatis, qua ſunt imagines ejuſmodi aut pictæ, aut ſculptæ diſcrimen poſſis agnoſcere. Contra in Menologio Baſilii, quod picturis ſeculo decimo ornatum fuiſſe communis eſt virorum harum rerum peritiſſimorum ſententia, S. Demetrii imago paludamento ſimillimo chlamydi Euſtratianæ ornata conſpicitur. *Ad Menſ. Octob. d.* XXVI. Confer *edit. Urbinat. tom.* I. *pag.* 143. ut etiam imago Theodoſii Junioris ad XXV. *Octob. diem*. *Ibid. pag.* 67. Sed prætereo ceteras ne ſim longior. Quid? Si apud Cangium Romanus Auguſtus Conſtantini filius, qui paullo poſt medium ſeculum decimum potitus imperio eſt, chlamydatus, cum *ſegmento panni e nodulo chlamydis dependente* exhibetur in nummo (*Du-Cange Famil. Auguſt. Byzant. pag.* 136. *edit. Pariſ. an.* 1680.) ita omnino ut Euſtratius in Benedicti XIV. P. M. triptycho? Immo vero Leo Iſaurus, Conſtantinuſque filius in nummis duobus (apud eumdem *ibid. pag.* 123.) & Iuſtinianus, quique illi adſtabant ad dexteram in Muſivo VI. ſeculi ædis S. Vitalis Ravennæ, quod poſt Alemannum edidit Cangius (*ibid. pag.* 97.) ea ratione chlamydati ſine dependente panno proponuntur, ut Euſtratius, Demetriuſque in Caſanatenſi triptycho. Verum *dependens panni* ſegmentum e clamyde videre licet in conſulari ſeculi ſexti Comodoliacenſi diptycho a Bandurio edito (*tom.* II. *Imperat. Oriental. pag.* 402.), & in altero, quod in Gazophylacio Regis Galliarum ſervari, auctor eſt Cangius Diſſertat. *De Infer. Ævi numiſmat. tabul.* I. *pag.* 3. *edit. ann.* 1678. in Codice præterea Theologico II. *Biblioth. Cæſareæ Vindob. quem Lambecius an.* 1670. ſcribens annorum fuiſſe 1300. ſcribit, *pag.* 2. *to.* III. *lib.* III. *edit. Vindob. an.* 1670. *Tab.* XXXI. *quæ pertinet ad pag.* 10. *&* 11. *& Tab.* XLVI. *quæ pertinet ad pag.* 12. *&* 13. *& Tab.* XLVII. *pertin. ad pag.* 12. *&* 13) Ioſephus Jacobi Patriarchæ filius chlamydatus, aſſuto chlamydi *panni ſegmento* exhiberi ſolet. Ad hæc Theophanes, quem ſeculo VIII. floruiſſe diximus, *ad an.* V. *Juſtini Imperat.* qui an. 522. æræ Chriſtianæ reſ-

pondet,

ptis, pictisque imaginibus sinistrum interdum latus Petrus tegere videretur.

§. II.

pondet, *pag.* 144. de Tzatho Lazorum rege scribit, hoc modo: „ Haec Imperator benigne acceptum baptismi lumine illustravit, & filium declaravit. Romanam vero duxit „ uxorem ... nomine Valerianam. Discessit φορέσας στέμμα, ἢ χλαμύδα βασιλικὴν „ ἄσπρον ἔχουσαν ταυλὶν χρυσοῦν *ornatus corona, & chlamyde regia candida habente* „ *auream tabulam*. Quid hoc testimonio clarius? En ut Theophanes testetur, jam usque a Seculo VI. assutum non *scaramangio*, sed chlamydi segmentum panni auro contecti fuisse, quod segmentum, ut facile Paciaudius assentitur, tabula appellatur. Atque in ea tabula, seu *panno filis variorum colorum acu ductis imaginem Imperatoris fuisse formatam* idem addit Theophanes: ἐν δὲ ἐν κεντητοῦ ἐγκεχάρακτο ἡ εἰκὼν τοῦ βασιλέως ἱστόρηται. Idipsum videre apud Auctorem Chronici Paschalis ad an. 522. licet p. 132. edit. Paris. a. 1688. φορέσας .... χλαμύδιον ἄσπρον ὁλοσηρικὸν ἔχον ἀντὶ πορφυροῦ χρυσοῦν βασιλικὸν ταβλίον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἐν μέσῳ τυβάριον ἀληθινὸν μικρὸν τοῦ βασιλέως χαρακτῆρος ἱστόρηται. Indutus chlamyde candida holoserica, habens etiam loco purpuræ tabulam auream regiam „ in cujus medio efficta erat imaguncula regia pectoralis Imperatoris Justini „. Constat igitur vestem, e qua tabula, sive panni segmentum dependebat, septimo saltem, atque 8. seculo chlamydem, non scaramangium; tabulam vero ταβλὶν, vel ταῦλιν, vel ταυλὶν fuisse appellatam. Quorsum hæc? Nempe eo spectans, ut omnes intelligant, esse triptycha Tudertinum, & Casanatense antiquiora, quam Paciaudius statuat, posse. Quod ut magis magisque constet, animadvertendum est, chlamydum formam post seculum X. elato sinistro brachio ita complicari consuesse, ut anteriore parte in angulum acutum desineret, contra atque in chlamydibus videatur martyrum, qui in utroque tryptycho exhibentur, inque iis, quæ quarto, quinto, sequentibusque seculis adhibebantur, ut ea monumentis apud Lambecium, & Cangium *Famil. Byzant. pag.* 97. *seq. & Constantinopol. Christian. lib.* III. *pag.* 77. *& pag.* 125. (quibus in lucis imagines eo chlamydis genere ornati S. Cæsarii fratris Gregorii Nazianzeni ex codicibus CLV. & CLIV. *Bibliotheca regia* expressas exhibet. Codicem autem postremum IX. seculo sub Basilio Macedone scriptum affirmat, in quo ii omnino characteres litterarum, eæque in vestibus plicæ, quæ in Martyrum indumentis, ut sunt in utroque triptycho, apparent) & apud Bandurium (l. c.) aliosque constat. Jam vero in imagine Nicephori Imperatoris XI. sec., quam Montfauconus *Bibl. Coislin. p.* 137. inque aliis sequentium temporum, quæ in nummis, inque pluribus visuntur apud Cangium *Famil. Byzant. p.* 162. 168. 201. 211. *& Diss. de Inferior. ævi Numismatibus tab.* V. & VI. & apud Lambecium *l.* VIII. *Bibl. Cæsar. Vindob. p.* 504. *sqq.* & Horatium Justinianum S. R. E. Cardinalem (*De Synod. Flor. p.* 322. *&* 382. *edit. Rom. an.* 1638.) & formæ litterarum ab iis, quæ in utroque triptycho leguntur paullulum saltem discrepant; & vel sunt omnino diversæ vestes, vel ita chlamys exhibetur, ut ad partem anteriorem in angulum, ut dixi, acutum desinat. Quæ cum ita sint, veri esse arbitror simile, & Tudertinum, & Casanatense triptychum seculo VIII. vel IX. fuisse perfectum. Eoque magis in eam propendeo opinionem, quo suspicari quis possit, fieri mentionem in nostro salutis ab Apostolis, quos Christus misisset, Constantino Augusto restituta. Nam si post ea tempora eam catholici funditus Iconomachi fuissent, perfectum est, quid opus fuisset commemoratione historiæ, quæ adferri extremo octavo seculo ad cultum imaginum confirmandum solebat? Sed hæc breviter, si copiam rerum considerem: sin adnotationem, copiosius fortasse, quam necesse erat.

§. II.

Etsi in fictis, sculptis, pictis, musivoque opere perfectis imaginibus Paulus ad Petri dexteram cernatur, tamen id usu stabili, nisi in Bullis Pontificum plumbeis, numquam obtinuit.

Jam de fictis sculptis, pictis, musivoque opere perfectis imaginibus satis copiose demonstratum est paragrapho superiore. Itaque iis quidem missis, ne actum agam, venio ad Bullas Pontificum plumbeas. In iis autem, quarum certe vix ulla est Petro Damiano antiquior, Petri semper caput ad lævam Pauli conspicitur. Qua de re multa disputant Thomas Aquinas (1), Paris Crassus (2), Raynaldus (3), Lambecius (4), Allatius (5), Inchofer (6), Caracciolus (7), Mucantius (8), Bellarminus (9), Habertus (10), Petrus de Marca (11) Mabillonius (12), Battellius (13), Baronius (14), Johannes Baptista Casalius (15), Bonarrotius (16), Ale-

1 Vide *pag.* 90. *hujus vol. not.* 4. Id autem accepisse a Gregorio videtur Thomas. Ille namque *Homil.* XXI. *in Evang. pag.* 1526. *tom.* 1. *opp. edit. Parif. Monachor. Congr.* S *Mauri*: „ Quid, *inquit*, per sinistram, nisi vita præsens? Quid vero per dexteram nisi perpe„ tua vita designatur? Unde in canticis canticorum scriptum est: læva ejus sub capite „ meo, & dextera illius amplexabitur me „.

2 Apud Allatium *De Eccles. Occid. & Orient. Perpet. Consens. lib.* 1. *cap.* VI. *pag.* 102. *edit. Col. an.* 1648.

3 Apud Allatium *De Eccles. Occid. & Orient. perpet. consens. lib.* 1. *cap.* VI. *pag.* 87. *edit. Colon. an.* 1648.

4 *Biblioth. Cæsar. lib.* IV. *Append. additam.* 12. *pag.* 319. *tom.* IV. *edition. Vindob. ann.* 1671.

5 *Loco supra indic. pag.* 86. *seqq.*

6 Apud Allatium *ibid. pag.* 90.

7 Apud Allatium *ibid. cap.* VII. *pag.* 146.

8 Mucantius *De ss. Petri, & Pauli imaginibus tom.* VI. *Junii Bollandian. part.* II. *pag.* 163. *seqq edit. Antuerp.*

9 *Lib.* 1. *de Rom. Pontific. cap.* XXVII. *pag.* 294. *edit. Venet. an.* 1721.

10 *De Primatu Petri singulari lib.* II *pag.* 69. *edit. Parif. an.* 1645.

11 *Exercit. de singulari Primatu Petri n.* XXI. *pag.* 69. *edition. Opusculor. Parisien. ann.* 1681.

12 *De Re Diplomat. lib.* II. *cap.* XIV. *pag.* 130. *edit. Parif. an.* 1681.

13 *Dissertat de Sepulcr. Probi* §. XVIII. *pag.* 57. *seq. edit. Rom. an.* 1725.

14 *Ad an.* CCCXLV. *num.* LIX.

15 *De veterum Sacr. Christianor. ritib. part.* II. *cap.* III. *pag.* 20. *edit. Rom. an.* 1645.

16 *Lib. supra indic. pag.* 77.

Alemannus (1), aliique perplures (2), quorum vel nomina numerare vix possumus.

§. III.

Quemadmodum introducta fuerit Paulum ad Petri dexteram in pictis, musivo opere perfectis, sculptis, imprimisque in bullis plumbeis exprimendi consuetudo.

Variæ autem sunt de hoc controversiæ genere, interque se discrepantes scriptorum opiniones. Sunt enim, & fuerunt, qui fraude (3), aut casu, atque errore pictorum cælatorumque factum id fuisse arbitrarentur (4). Contra

1 Apud Allatium *lib. ind. cap. vi. pag.* 105. Et Alem. ipsum *lib. de Lateranen. Pariet. cap.* ix. *pag.* 68. *edit. Rom. an.* 1625.

2 Angelus Rocca *De ss. Apostolorum Petri, & Pauli Prælatione, sive imaginibus opp. tom.* 1. *pag.* 81. *seqq. ed. an.* 1719. Theophylus Raynaudus *De Bicipiti Ecclesia puncto* vii. n. iv. *pag.* 224. *tom.* ii. *opp. edit. Lugd. an.* 1661. Antonius Diana *Discept. Apologet. De Primatu solius divi Petri sect.* iii. *pag.* 140. *tom.* iv. *Biblioth. Pontif. Rocaberti*. Lælius Bisciola *Hor. subseciv. part.* ii. *lib.* ii. *cap.* v. *pag.* 754. *edit. an.* 1618. Georgius Longius *de Annulis cap.* ix. *p.* 88. *seq. edit. an.* 1672. Petrus Franciscus Fogginius *De Itin. D. Petri & Apostolatu Diss.* ii. *pag.* 466. *seq.* Paciadius *loc. indic. pag.* 245. *seq.* E Protestantibus vero Joh. Mich. Heineccius *de veteribus Germanorum, aliarumque nationum sigillis p.* i. *c.* xii. §. v. *edit. an.* 1709. Raynaldus apud Allatium loc. cit. nullum ejusmodi plumbum ante Hadriani iv. qui an. 1155. pontificatu potitus est, tempora vidit. Vidit tamen Doubletus Paschalis II. ut testatur Fogginius *exerc.* ii. *p.* 467. *ed. a.* 1741. qui Paschalis an. 1099. Ecclesiam moderari cœpit. Mabillonius porro *lib.* ii. *De Re Dipl. cap.* xiv. *pag.* 129. *edit. Paris. an.* 1681. post Urbani II. quem an. 1088. constat dictum fuisse Pontificem, id factum ait. Heineccius tamen *loc. cit.* etiam Leonis ix. vidit, qui an. 1049. ad Petri sedem evectus est.

3 Paris Crassus apud Allatium *lib.* 1. *cap.* vi. n. iii. *pag.* 91.

4 Antonius Caracciolus Clericus Regular. Theat. epistola ad Leonem Allatium, quæ extat *lib.* 1. *de Eccl. Occid. perpet. consens. cap.* vi. n. iii. *pag.* 89. *seq.* Atque hanc in sententiam Paciaudius meus videtur esse propensior. At ita est institutus tamen, ut triptychi Tudertini auctorem eam tribuisse Deiparæ Virgini partem putet, quam esse apud cives suos potiorem arbitraretur. Quamquam nutat rursum, atque hæreat, inque tanta Græcarum præsertim pictarum, sculptarumque imaginum varietate, quid de consuetudine Pauli ad Petri dexteram pingendi statuto sit opus sese nescire confiteatur. Ego vero Græcos, qui præsertim Nicænæ secundæ synodi temporibus, deincepsque etiam, Deiparam ad Johannis lævam collocandam putarunt, s. Sophronii Hierosolymorum antistitis fuisse auctoritatem sequutos arbitror, cujus hac de re illustris extat in Actis synodi ejusdem locus. *Action.* iv. *pag.* 206. *tom.* iv. *Concil. edit. Paris. Hard.* Narrat enim visum ejusmodi: „ Venientes ad „ Templum quoddam perfectum specie quidem terribile, & præclarum, altitudine vero ad „ Cælum ipsum pertingens, quod intrantes maximam imaginem, & admirabilem videba- „ mus, In medio quidem Dominum Christum pictum coloribus habentem, Christi autem „ ma-

tra alii, quod Petrum a Christo, cum inter nos ageret; Paulum autem ab eodem Christo in cælum sublato ad religionis veræ cultum vocatum fuisse legissent, indicarique proinde a Petro mortalem hanc, a Paulo vero πνευματικὴν *spiritalem*, cælestemque vitam arbitrarentur; Petrum quidem ad sinistram, quæ temporariæ vitæ indicium sit; ad dexteram vero, quæ sempiternæ, Paulum pingi, sculpique consuesse judicarunt (1). Quinetiam fuisse aliquos video, qui lævam apud gentes plerasque honoratiorem (2), potioremque, adeoque tributam fuisse Principi Apostolorum defenderent. Horum cum alii falsam esse animadvertissent sententiam, Petrum ad lævam pictum fuisse dixerunt ab iis, qui rationem esse habendam censerent (3) inspicientium. Nam eum fuisse, pictorum quidem illorum, sculptorumque judicio, collocatum ad dexteram, qui non collegæ Apostolo, sed inspicienti dexter fuisset. Id multi, cum satis gravi argumento confirmari negarent posse, rejecerunt, animadvertendumque etiam, atque etiam esse dixerunt, quo demum templa, in quibus ejusmodi imagines serventur, spectent. Nam templorum alia esse eotho-

„ matrem, & dominam nostram & semper Virginem Mariam εὐώνυμον *sinistrorsum*, καὶ ἐκ „ δεξιῶν *& dextrorsum* Johannem Baptistam, & Præcursorem ejusdem Salvatoris „. Nam etsi Sophronius rationem nullam, cur ad dexteram Johannes collocatus est, attulerit, tamen valere illius cum apud ceteros, tum apud pictores, sculptores, cælatoresque auctoritas potuit, quam synodus laudasset.

1 Confer supra indicatum S. Thomæ Aquinatis locum.

2 Lævam in sacris præsertim habitam fuisse & Græcorum, & Latinorum, & Hebræorum consuetudine, potiorem, putarunt Bartholomæus Chassanæus *in Catal. Glor. Mund.part.* III. *Cons.* II. *pag.* 127. *& Consid.* XXXI. *pag.* 151. *edit. Taurin. an.* 1617. Goropius Becanus *lib.* III. *Hierogliph. pag.* 44. *edit. an.* 1580. Baronius *ad an.* 325. *n.* LIX. *& ad an.* 213. *n.* VI. Aringhius *Rom. subter.* l. IV. c. XLVII. *n.* 2. *p.* 402. *edit. Rom. an.* 1651. *t.* II. Antonius Nebrissensis *in adnotat. ad quinquag. script. loc. p.* 109. *seq. edit. an.* 1600. Ita fit, ut lectorem moneant, ne sine mysterio Paulum ad Petri dexteram a pictoribus, sculptoribus, cælatoribusque collocari judicet. Quid autem hinc præsidii sibi polliceri possint, nullo modo prorsus intelligo. Nam si mysterio poni ad lævam Petrus interdum solet, quid est, quod sæpius in antiquioribus monumentis, imprimisque in vitris, ad dexteram positus videatur? Scilicet cum illi in quibusdam antiquis, atque novis imaginibus mysteria quæritant, tollant necesse est, quidquid mysterii in vetustis fuit. Sed est eorum copiose oppugnata ratio a Mucantio *apud Bollandian. t.* VI. *Act. SS. Mens. Junii par.* II. *p.* 163. *seqq. ed. Antuerp.* & ab Leone Allatio cive meo *lib.* 1. *de Eccl. Orient. & Occident. perp. consens. c.* VI. *n.* VII. *seqq. pag.* 95. *seqq. edit. Colon. an.* 1648. Confer Iustum Lipsium loco infra indic.

3 Vide Petrum de Marca *Exercit. de singul. Primatu Petri* §. XXI. *pag.* 69. *edit. Opuscolor. Paris. an.* 1681.

la (1) quorum tholi, ſeu tribunæ, quas vocant, ad orientem, portæ ad occidentem; alia eopyla, quorum portæ ad orientem, tholi ad occidentem ſolem pertinent. Jam vero imagines, quæ ad ſeptemtriones in utriſque vergunt, ſiniſtram occupare partem. Cum autem in eotholis dextera ad ſeptemtriones ſpectet; fieri omnino ita, ut in eotholis iiſdem, qui ad dexteram partem eſt, is revera lævam obtineat. Verum ne hæc quidem probabilis aliis videtur ratio. Si enim in templis valere poſſet (vereor autem ut in omnibus poſſit) in tabulis ſane ſculptis, pictiſque, in vaſis, in numiſmatibus, quæ affixa nulli certo, deſtinatoque loco eſſent, valere nullo modo poſſet. Itaque inventi ſunt, qui longe diverſam ſibi eſſe incundam putarent viam. Græcis enim eam fuiſſe dexteram partem, quæ templum ingredienti ſit dextera (2); Latinis contra dexteram eſſe, quæ dextera ſit homini, qui ſeſe ad fores ejuſdem convertat templi. Fuerunt porro, qui his reſiſterent (3), quique nihil ea de re ſta-

1 De Nicolao Alemanno, cujus Schedæ in manus Allatii venerant, hæc idem ſcribit Allatius *loc. cit. n.* XVI. *pag.* 105. *ſeq.* „ Is dexteræ modum inter ſacra receptum non ad mo- „ dum ſanctorum inter ſe, neque ad noſtri corporis habitum, ſed ad templorum dexteram, ac „ lævam compoſuit. Dexterum enim auſtrale latus, boreale ſiniſtrum eſt, more majorum, & „ cum antiquorum eccleſiis aliis porticus, & pylæ ſint ad auroram, quas *eopylas* nuncupabat „ aliis ſacrarium, & aditi tholus ad aurotam ſpectet, quas *eotholas* appellat, ſit ut in templis „ *eotholis* neceſſario valvæ, in *eopylis* ſacrarium vergat ad occaſum: & *eotholorum* para „ dextra, auſtralis ſcilicet, ſtatim ingredientibus ad dexteram cadat, eopylorum ad ſiniſtram.... „ *Et n.* XXIII. *pag.* 113. „ Iuxta hanc eotholarum partitionem eccleſiarum, atque earumdem „ partium conſiderationem, a Patribus poſitæ ſunt imagines ſanctorum in templis „. Confer Alemanni opus *De Pariet. Lateran.* Et Mabillonii librum II. *de Re Diplomat. c.* XIV. *p.* 130. *ſeq. edit. an.* 1681.

2 Nititur hæc opinio controverſiæ, quæ orta inter Græcos, Latinoſque de loco in Synodo Ferrarienſi *an.* 1438. diremtaque hoc modo fuit: „ ut Papæ, & Pontificì ea pars tem- „ pli daretur, quæ læva eſſet ingredienti; altera vero, dextera ſcilicet Imperatori, & „ ſuis „. *Tom.* IX. *Concilior. edit. Pariſ. Hard. pag.* 10. *ſeq.* Hoc vero ut componi cum Alemanni ſententia poſſit, non video. Nam quæ ille de auſtrali latere, quod dextrum fuiſſe more majorum exiſtimat, ſcribit, hoc ſaltem monumento refelluntur. Numquam enim Pontifex eam partem occupari a ſe ſiviſſet, quam eſſe cognoſſet deteriorem majorum more. Nam præſediſſe Pontificem Acta ferunt *ἐν τῷ βορείῳ μέρει in parte aquilonari*; Imperatorem vero *ἐν τῷ νοτίῳ in auſtrali*. Confer veteres ejus rei picturas apud Lambecium *l.* VIII. *pag.* 504. *ſeqq. Bibl. Windob.*

3 Harum omnium ſententiarum nullam ſatis eſſe probabilem putavit Carolus Moronus. Itaque hanc eſt ingreſſus totius rei explicandæ viam. Eſſe enim ſimilium iconum genera, ajebat, omnino duo: alterum earum, quæ ita per ſe ipſæ ſtant, nihil ut agere videantur: alterum earum, quæ exhibentur, ac ſi aliquid agant. In plurimis enim earum, quæ prioris ſunt

re statui posse arbitrarentur. In hac igitur tanta varietate, discrepantiaque sententiarum ferent, opinor, lectores, ut ipse quoque de caussis, originibusque illius sive consuetudinis, sive erroris breviter dicam, quod sentio. Principio autem hoc mihi assumo.

I.

Ut Græci, Latinique numquam, ita ne Iudæi quidem lævam esse potiorem dextera putaverunt.

Summa enim omnium earum gentium consensione dexteram lævæ præstare constat. Ac si testimonia scriptorum deessent, nihilo secius numismata rem conficerent. Nam numisma equidem Romæ cusum nullum vidi, in quo excellentior dignitate, auctoritateque qui est, si ita exhibeatur, ut

sunt generia, præstantiores dexteram occupare partem. Contra in ceteris. Num ita collocari digniores solere, ut agere commode, quæ velint, possint. Cum autem qui agunt, dextera agant, ne sese inflectent, neu contorqueant, ad lævam sunt collocandi. Hæc ille apud Allatium *lib. ind. cap.* vi. *n.* xv. *pag.* 103. *seq.* At eu non probavit Allatio. Nam is Alemanno assensus est. Confer quæ scribit *ibid. n.* xvi. *pag.* 105. *seq.* Alio confugit Cardinalis Bellarminus *lib.* 1. *De Rom. Pontif. cap.* xxvii. *pag.* 295. *tom.* 1. *opp. edit. Veneta ann.* 1721. „ Cœpit, *inquit*, depingi Paulus ad dexteram Petri, ut junior, & mi„ nor. Nam idcirco in diplomatibus Pontificiis ita Paulus ad Petri dexteram collocatur, „ ut eum præcedat, & ferme totum tegat, quod est argumentum obsequii in Paulo, & „ dignitatis in Petro „. Addit porro: „ Quod autem postea cœperit poni ad dexteram, „ etiam cum Petrum non tegit, vel cum Christus, aut B. Virgo medium locum tenent, „ ex imperitia factum videtur „. Sed quæ is de recto ab eo, qui præcedens dexteram occupet, latere scribit, alienum a veterum instituto est, qui sinistrum incedere consuesse indicant eum, qui latus alicujus tegeret. Qua de re nonnulla satis accurate sunt ab Justo Lipsio animadversa *lib.* II. *Elector. cap.* II. *pag.* 300. *edit. Antuerp. an.* 1537. Dominicus Raynaldus Bibliothecæ Vaticanæ, & Tabularii Castri s. Angeli custos, in eo, quem hac de re scripsit opere, ut est apud Allatium *lib. ind. c.* vi. *n.* xi. *p.* 99. Paulum ad Petri dexteram poni consuesse dicit, Petri humilitatis, ac modestiæ indicandæ caussa; vel ut consilio Pauli usum fuisse Petrum ostenderetur (consilium enim ante dari solere, quam res statuatur); vel ut intelligeretur, Petrum, qui velut hospitio Paulum exceperit, primum ei locum honoris ergo concessisse domi. Contra Paris Crassus non aliter fieri oportuisse in bullis censet. Nam syllabis prioribus utriusque Apostoli nominum indicari papæ appellationem. Jam vero si prior syllaba nominis Petri ad dexteram imaginis Pauli, & prior syllaba nominis Pauli ad sinistram imaginis Petri ponatur, non PA. PE. sed PE. PA. significabit. Confer Allatium *lib. ind. cap.* vi. *n.* xiii. *pag.* 102. Mucantius porro Paulum Petro meritis fuisse parem confirmat, adeoque interdum ad dexteram collocatum Petri. Apud Allatium *ibid. pag.* 103. Alias affert ejus consuetudinis Pauli nempe imaginum ad dexteram pingendarum caussas s. Petrus Damianus, quas numerat Bottellus *Diss. De Sarcoph. Prob. &c. pag.* 61. *seqq. edit. Rom. an.* 1705.

ut neque converso sit in eum, quocum loquitur, aut agit, vultu; neque agat dextera; sed vel una incedat, vel maneat, vel sedeat, lævam tenere videatur. Quod & exempla, quæ Pedrusius (1), Patinus (2), Begerus (3), Antonius Augustinus (4), Spanhemius (5), Liebeus (6), Havercampius (7), Gorius (8), Venutus (9), Mazzolenius (10), alii-

1 Pedrusius t. I. *De' Cesari in ore raccolti nel Farnese Museo p. 71. tav. v. ed. Parmens. ann. 1694. fig. IV.* nummum affert, in quo Nero Augustus ad Matris Agrippinæ dexteram exhibetur. Et *tab. XIa. fig. VII.* alterum, in quo ad matris dexteram Caracalla, ad sinistram Geta natu minor Septimii Severi filius proponitur. Et *tab. 24. fig. VIII. pag. 509.* tertium, qui refert Theodosium Juniorem ad dexteram sedentem, & Placidum Valentinianum puerum ad sinistram. Et *tab. 28. fig. IX. X. XI. & XII. p. 357.* alios, quorum prior Heracliam Aug. ad dexteram Constant. Herael. filii, alter Heracliam ipsum medium, cui dexter Heraclius Constantinus est, sinister est Heracleon minor natu, tertius, & quartus Constantem seu Constantinum Aug. ad dexteram Constantini filii exhibet. Horum exemplorum similia cernere licet *t. II. De' Cesari in Argento tab. 15. fig. VII. p. 207. tab. 17. fig. VIII. p. 233. tab. 19. figur. 12. p. 269. & tab. 4. tom. III. fig. XIV. p. 49. tom. IV. tab. 18. fig. XIV. p. 281. tom. V. de' Medaglioni tab. II. fig. III. p. 171. & tab. 14. fig. 1. p. 199. & tab. 20. fig. 1. p. 275. & tab. 22. fig. II. III. IV. p. 505. & tab. 23. fig. 1. p. 517. & tab. 24. fig. III. p. 325. & tom. VI. qui est de' Cesari in metallo grande tab. 13. fig. 8. p. 143. & tab. 16. fig. III. pag. 171. tom. VII. tab. 9. pag. 77. & tab. 14. fig. 1. pag. 127.*

2 Carolus Patinus *de Imper. Roman. nummis. ex ære med. & inf. formæ edit. Argent. an. 1671.* nummos describit, in quibus Augustus ad Regis Rhœmetalcis dexteram exhibetur *pag. 49. & pag. 55. 56. 57.* in quibus idem cernitur ad nepotis dexteram Augustus. E *pag. 75.* nummum affert, in quo Drusus Cæsar ad dexteram est Germanici. Confer etiam, si placet, quos recenset *p. 95. & seq.* Caji Cæsaris, & Augusti, atque ceterorum Imperatorum.

3 Thesauri Electoralis Brandeburgici *t. II. edit. Colon. Marchica an. 1696. pag. 623.* quo loco nummus Claudii ad uxoris dexteram locati exhibetur; *& p. 653.* ubi de nummis Hadriani agitur. Prætermitto cetera ejusmodi monumenta, quæ *l. eod. & seq.* videri possunt.

4 Archiep. Turaconen. *in Dialog. XI. Antiquit. Romanar. Hispanarumque in numm. veter. edit. Antuerp. an. 1617. tab. XX. seqq.*

5 *Tom. II. de Præst. & Usu numis.* Vide præter ceteras *diss. XI. pag. 292. 296. 299. 308. 319. seqq. edit. Amstel. an. 1717.*

6 Confer nummum Vespasiani apud Sigismundum Liebe. *Thes. Fridericiani edit. Amstel. an. 1730. p. 59.* Mitto, quæ ibi affert cetera, ne in re certa explicanda longior sim, quam oporteat.

7 Haverc. in Nummophylacio Reginæ Christinæ *ed. Aga Comit. a. 1742. tab. XX. XXVI. &c.*

8 Gorius Mus. Florent. *tom. IV. tab. V. fig. E.* quo loco numisma aureum maximi moduli Diocletiani ad dexteram Maximiani consistentis affert. Confer *p. 22. tom. ejusd. edit. Flor. an. 1740.* Vide præterea *tab. XXXII. fig. 2. & 3.* in quibus Marcus Aurelius ad Commodi dexteram exhibetur *& tab. XXXVI. fig. 5.* quæ refert Commodi, & Veri numisma max. moduli *tab. LV. fig. 2. & tab. LXXVI. fig. 1. & 2. & LXXVII. fig. 3. & LXXXI. fig. 3. & LXXXII. fig. 1. & XCIII. fig. 1. & CXIII. fig. 1. pag. 140. & seq. ejusd. vol.* Similia cernere licet apud Vaillantium *numism. Ær. imper. Augustor. & Cæsar. &c. edit. Paris. an. 1688. & numism. select. edit. Paris. an. 1695.* Begerum *Numism. max. moduli ex Cimeliarchio Ludov. XIV. edit. Eleutherop. an. 1704.* Albertum Mazzolenium *numism. Ærea. selector. max. modul. e mus. Pisano olim Corrario tom. I. edit. an. 1741.* Philippum Bonarrotium *Osserv. istoriche sopra alcuni medaglioni antichi. Edit. Rom. an. 1698.* Constant. Landum *select. numism. edit. Lugd. Batav. an. 1695.* Jacobum Oisellum *thesaur. numism. antiquor. edit. Amstel. an. 1677.*

9 Rodulphinus Venutus *antiq. numism. max. modul. aur. arg. & ær. edit. Rom. an. 1739.* Andreas Morellius *thesaur. numism. edit. Havere. Amstel. an. 1734. tom. I. & II.* atque alii prope innumerabiles, qui vetera Romanorum Imperatorum &c. numismata collegerunt, atque illustrarunt.

10 Vide *not.* 8.

aliique attulerunt; & quæ nos inspeximus, plane demonstrant. Quod ipsum de pictis tabulis, deque marmoreis, æneis, fictilibus, eburneis monumentis, statuendum est, quæ & scriptores permulti, & Petrus Sanctes Bartholus (1) imprimis, atque Montfauconus collegerunt.

Neque vero apud Latinos solum sed etiam apud Græcos potiorem fuisse dexteram, cum ex nummis, marmoribusque, quorum figuras illi ipsi numismatum, marmorumque veterum illustratores æri incidi, publicarique curarunt, tum testimoniis antiquorum scriptorum persuaderi cuique non opinione, sed ad veritatem plane potest. Atque Aristoteles primas tribuit partes dexteræ (2). Nec minus est perspicuus Eusebii Cæsareensis, ut ceteros prætermittam, de dextera præstantiore, atque digniore parte in priore de vita Constantini libro locus. Summo enim eum in honore fuisse apud Imperatores scribit: itaque cum per Palæstinam provinciam transiret, adstitisse eum ad senioris Augusti dexteram, visumque proinde iis, qui illius aspiciendi caussa venerant, reliquis omnibus præstantiorem (3).

Ad Hebræos vero, quod attinet, jam hoc satis constat, Patrem ita induci in Psalmo (4) alloquentem Filium: *Sede a dextris meis*. Id autem honoris indicandi caussa dictum

1 Idipsum constat ex sculptis imaginibus, ex gemmis, exque ceteris monumentis veterum Romanorum, quæ videre lector in *thesauro Gruteriano, & in antiq. explic.* Montfauc. *in Mus. Capitol.* a Bottario illustrato, in Museis Florentino, & Etrusco Gorii, *in thesauro Brandeburgico* Begeri, in Museo Odescalchio a viro clariss. P. Galeottio S. J. Presbytero edito, atque reliqua prætermittam in *thesauro antiq.* Grævii. Quamobrem mirabile videri non debet, Plinium *lib.* xxxiv. *Histor. Natural. cap.* vi. *pag.* 99. *edit. Harduini Paris. an.* 1685. *tom.* v. deceptos fuisse Romanos scribere, qui cum jussi ab Apolline Pythio fuissent, ut in dextero, sinistroque cornu comitiorum statuas ponerent duorum clarissimorum virorum, sapientissimi quidem unius, alterius autem fortissimi; Pythagoræ a dextris, a sinistris vero Socratis statua posita, imprudentes Philosopho, qui fuisset ab oraculo sapientissimus omnium appellatus, Pythagoram prætulerunt.

2 Arist. *Problem. sect.* xxxi. *pag.* 1023. *edit. opp. an.* 1606. *tom.* II. Cur sensus dexteri, *inquit*, nihilo sinistris præstantiores sint, cum in τοῖς ἄλλοις πᾶσι κρείττω τὰ δεξιά, „ *cum in aliis omnibus meliora sint dextera*. Διατί μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις κρείττω τὰ δεξιά *cur autem in aliis præstantiora dextera*.

3 *Cap.* xix. *pag.* 454. *edit. Taurin.* „ In summo, *inquit*, honore apud prædictos Imperatores erat, cujusmodi nos quoque eum vidimus, cum per Palæstinam Provinciam transiret una cum seniore Augusto, οὗ καὶ ἐπὶ δεξιὰ παρεστὼς, περιφανέστατος ἦν τοῖς ὁρᾶν ἐθέλουσιν, *ad cujus dexteram assistens, præstantissimus apparebat videre volentibus*.

4 *Ps.* cix. v. 1.

ctum Interpretes confitentur. Ac nisi dignior habita apud Hebræos fuisset dextera, dixisset certe Pater Filio: *sede a sinistris*, non *a dextris*. Neque majorem Salomon, salva dignitate regia, habere potuit honorem matri, quam ut eam ad sui latus dexterum assidere faceret (1). Quid? Si Christus, statuturum se oves ad dexteram suam, hædos autem ad sinistram dicens, demonstret dexteram, quæ electis attribuenda sit, præstantiorem apud cives suos censeri consuesse (2)?

Quod si viri uxoribus in nummis interdum, persæpe autem in sarcophagis Latinorum imprimis, atque Græcorum, dexteram (3) cessisse videntur, argumentum id esse postpositæ ab Latinis, Græcisque sinistro lateri dexteræ nullo modo potest. Nam ut hoc tempore a multis, ita tunc (ab Latinis præcipue) mulieribus præstantior, digniorque concedi consuerat locus. Atque honoris quidem caussa Nero Tiridatem in theatrum adductum juxta se dextero latere collocavit (4). Neque in re civili modo, sed etiam in re sacra dexterum latus fuit præstantius. Quod & Plinii de Pythagoræ, Socratisque statuis, quam supra indicavi, demonstrat sententia, & numismata permulta ostendunt Imperatorum, qui sacrificantes, dexteramque sæpissime partem occupantes proponi solent.

Ac ne quis Ethnicorum, id more fuisse probatum putet, non Christianorum, describenda sunt Marcellini Comitis verba (5) de Johanne Pontifice Maximo, qui missus ad Justinum

1 *Lib.* III. *regum cap.* II. *v.* 19.

2 *Matth. cap.* XXV. *v.* 33.

3 Confer Montfauconum *antiq. explic. tom.* II. *part.* 1. *pag.* 11. *tom.* III. *pag.* 112. *part.* 1. *&* *pag.* 222. *part.* II. *& tom.* V. *part.* 1. *pag.* 14. 78. *seqq. & pag.* 80. 90. 92. 104. *seq. & pag.* 146. 160. *& suppl. tom.* V. *pag.* 36. Boldettum *Osserv. sopra i Cimiterj p.* 514. Aringhium *tom.* II. *Rom. subterr. p.* 167. 265. Mabillonium *itiner. Italic. p.* 201. Bonarrotium, qui initio *delle Osserv. sopra alcuni frammenti di vasi &c.* veterem Urnam sepulcralem refert, quam in Propyl. a Mariæ Transtyb. poni curavit Card. Carpineus. Mitto ceteros, quod non sit opus rem certam multorum auctoritate confirmare. Mattonas etiam Romanas in Severi Imperatoris funere dextrorsum, sinistrorsum vero Senatores stetisse scribit Herodianus *lib.* IV. *pag.* 540. *edit. an.* 1590.

4 Suetonius *in Neron. cap.* XIII. *p.* 127. *edit. an.* 1660.

5 *In Chronica pag.* 379. *edit.* Sirmondi *tom.* II. *opp. edit. Paris.* 1696. Idipsum habet heophanes *in Chronogr. p.* 145. *edit. Paris. ann.* 1655.

num Augustum ab Theodorico Rege legatus fuit: *Dexter*, namque inquit, *dextrum Ecclesiæ insedit solium, diemque Domini nostri resurrectionis plena voce Romanis precibus celebravit*. Credibile ne est, summum Ecclesiæ universæ principem secundum occupasse in synaxi locum? Quinetiam, ut quam plurimos Anastasii locos prætercam, e quibus latus dexterum dignius, præstantiusque sinistro fuisse habitum intelligitur, illustrem sane illum esse quis neget, qui extat in Leonis quarti Pontificis Romani vita (1)? *Tres statuit*, inquit, *in templo S. Petri tabulas imagines, unam quidem in medio habentem effigiem Salvatoris, aliam positam ad dexteram partem Salvatoris habentem vultum B. Petri Apostoli, & B. Petronillæ; aliam positam ad partem lævam vultum habentem B. Andreæ Apostoli, & vultum prædicti Summi Præsulis* Leonis quarti. In Silvestri (2) autem de Constantino scribit hoc modo: *In labium fontis Baptisterii fecit agnum ex auro purissimo fundentem aquam, qui pensat libras triginta; ad dexteram agni Salvatorem ex argento purissimo; in læva agni B. Iohannem Baptistam ex argento*.

Quod si in Chalcedonensi synodo ad lævam legati Leonis Pontificis, & Constantinopolitanus Antistes, ad dexteram vero Dioscorus Alexandrinorum (3) Episcopus, aliique sederunt, non ea hujus rei caussa fuit, quod læva per se ipsa potior existimaretur, sed quod, ut ne Basnagius quidem inficiatur (4): *Sanctæ Euphemiæ martyris in templo ante sacri altaris cancellos Episcopi cogi solerent, quo casu qui in læva parte erant, Christo, cujus majestas in sacra mensa, quasi in throno morabantur, dexteri stabant, eoque nobiliorem sibi locum vindicabant*. Quod ipsum est de iis veterum testimoniis statuendum, ex quibus legatos Pontificis, qui honoris caussa priore loco nominabantur, ad lævam in synodis sedisse cognoscitur. Nam etsi ad lævam habita considentium ratione erant; tenebant tamen reipsa dexterum Altaris latus.

De viris, dexteram ne in Ecclesia occuparint partem,

an

1 *Tom. 1. Anast. vit. Pontif. edit. Salvioni p. 363.*
2 *Ibid. p. 39.*
3 *Act. 1. p. 66. edit. Harduini Parif. tom. 11.*
4 *Ad ann. XXXIII. n. CLXVIII. p. 422.*

an eam mulieribus concedendam putaverint, agetur alio loco opportune, ac diligentius.

I I.

Ut Petrus sinistrum in veteribus monumentis latus interdum teneret, neque fraude factum est, neque urbanitatis Petri indicandæ, Papæque nominis perficiendi caussa, neque habita ratione inspicientium.

Quis autem sibi persuadeat positum in publicis monumentis urbium, Romæque imprimis, fraude cujusquam, ad lævam fuisse Petrum? Hoccine Romani Pontifices non moleste tulissent, ut quæ ipsi musiva, quæque sculpta, pictaque opera perfici jusserant, dolo, ac scelere eorum, qui male in sedem Apostolicam animati essent (1), vitiarentur? Jam vero Græcos tertio, quartove seculis, quis credat tanto fuisse in Latinos odio, tantaque malevolentia incitatos, ut in cœmeteria invadere, Petrumque ad Pauli lævam in marmoreis tabulis exprimere auderent? Repertas enim in cœmeteriis fuisse tabulas ejusmodi, satis est diligenter supra, ut arbitror (2) demonstratum. Consensisse porro impostoribus Latinos, adeo ut in plumbis (3) in nummis, in valvis Ecclesiarum (4) Petrum ad lævam Pauli collocandum aut existimaverint, aut concesserint, tam alienum, tamque falsum est, ut ne ad veri quidem similitudinem accedere videatur.

Singulari autem moderatione animi, urbanitateque fuisse Petrum non modo non repugno, sed facile etiam patior. At eum modestiæ, urbanitatisque ergo fuisse ad lævam Pauli, quem Romæ quasi hospitio excepisset, locatum, id vero est, quod mihi ostendi veterum auctoritate volo. Nam primorum temporum Christianos, qui in vitris semper Petrum ad dexteram exhibere consuessent (5), nul-

1 Vide *pag. 504. hujus vol. not. 3.*
2 *Pag. 457. seqq. hujus vol.*
3 *Pag. 487. hujus vol. not. 2.*
4 *Pag. 523. hujus vol. not. 3. seqq.*
5 Vide supra *pag. 485. seq. hujus vol.*

nullam illius habuisse urbanitatis, atque modestiæ, quam recentiores habuerint, rationem, quem demum sibi Raynaldus (1) concessurum putat? Quod si apud Romanos tantum ea invaluisset consuetudo, id equidem etsi ægre, at ferrem tamen. Quum autem in tabulis, quas in aliis urbibus fuisse pictas, sculptasve (2) liquet, Paulus ad Petri dexteram interdum exhibeatur, quid est, quod ad modestiam, urbanitatemque, quam præ se Petrus Romæ gessisset, demonstrandam, fieri hoc arbitrer potuisse?

Paridis vero Crassi (3) magno in errore sententia est, qui Paulum in bullis ad Petri dexteram poni consuesse scribit, ut prioribus eorum nominum syllabis Papæ vocabulum conflaretur. Hoc enim si ita esset, cur in musivis (4), cur in pictis, sculptisque tabulis (5), cur in plumbis denique presbyterorum, & notariorum, atque in nummis Pontificum (6), in quibus aut integra Petri, Paulique nomina scripta leguntur, aut omnino prætermittuntur, ut conficere Papæ vocabulum nullo modo possint, Petrus ad Pauli lævam conspiceretur? Sed dedecet hominem studiosum Antiquitatum Christianarum operam in iis nugis fusius confutandis ludere.

Neque minus graviter lapsi sunt, qui habitam a sculptoribus, pictoribusque fuisse censent rationem aspicientium, quasi dexter is esset, cujus imago dextero aspicientis lateri responderet; sinister autem, qui sinistro. Nam hi, ut explicare, tuerique, quod perraro videmus, possent, Petrum Paulo imprudentes postposuerunt. Quum enim multo plura monumenta (7) reperiantur, in quibus dexter reipsa Petrus exhibetur, ita ut illius imago sinistro lateri aspicientis respondeat; si dignior, præstantiorque is est,

1 Raynaldus apud Allatium *loc. ind.*

2 Confer Ciampinium *tom.* II. *vet. mon. pag.* 6. *tab.* III. *edit. Rom. an.* 1699.

3 Apud Allatium *loc. ind.*

4 A Ciampinio adductis, ut supra ostensum est *pag.* 491. *hujus vol. not.* 3. *seqq.*

5 Vide *pag.* 487. *hujus vol.*

6 Apud Floravantem *Denar. Rom. Pont. pag.* 107. *tab.* VI. ubi sic habetur: S. PE. S. PA. & *pag.* 137. *fig.* III. *edit. Rom. ann.* 1738. & Ficoronum *de' Piombi antichi tab.* XIII. *num.* 8. *pag.* 44. & *tab.* XV. *num.* 2. *pag.* 50. *edit. Rom. an.* 1740.

7 *Pag.* 476. *seqq. hujus vol.*

cujus imago dextero aſpicientis lateri reſpondet; ſequatur neceſſe eſt, Petrum eſſe Paulo inferiorem. Accedit autem Romanorum, Græcorumque uſus, qui cum in nummis Imperatorem ſeniorem ad dexteram junioris ponendum exiſtimaverint, hunc illi, ſi vera eſſet adverſariorum ratio, antepoſuiſſent. Qua re quid fingi poteſt obtuſius? De eotholis autem, eopyliſque Eccleſiis cum dictum ſupra, etſi breviter (1), ſatis tamen & dilucide, & vere fuerit, nihil nunc attinet dicere. Multas vero ejus ſive conſuetudinis, ſive erroris Petrum ad lævam Pauli collocandi cauſſas, quas alii excogitarunt, cum aut falſæ, aut futiles per ſe ipſæ ſint, libens prætereo.

I I I.

Ante Leonis III. tempora potiorem Romæ fuiſſe habitam a Chriſtianis lævam, commenticium eſt.

Sed præterire tacitus non queo Johannis Lucii viri alioqui eruditiſſimi de læva apud Romanos ante Leonis III. tempora potiore ſententiam. Is autem, cum muſivis præcipue, pictiſque in tabulis, Petrum ad Pauli lævam collocatum vidiſſet, ad Bollandianos, quid ea de re judicarent ſcripſit, rogavitque, ut ipſum de more veterum Belgarum in ſanctorum Apoſtolorum imaginibus diſponendis facerent certiorem (2). Verum non animadvertit, Petrum in multis Baſilicarum muſivis, picturiſque, quas antiquiores eſſe Leonis III. temporibus plane conſtat, ad dexteram; in quibuſdam vero picturis Leonis ætate perfectis videri præſtantiores (3) locatos ad lævam. Quod ſi læva habita ante potior, poſt vero deterior fuiſset, quo tandem modo Pontifices tuliſ-

1 *Pag. 506. hujus vol. not.* 1. Confer Mabillonium *de re diplom. lib.* II. *cap.* XIV. *pag.* 230. *edit. Pariſ. an.* 1681.

2 Bollandiani *tom.* VI. *Act. ss. Menſis Junii pag.* 161. *part.* II. *edit. Antuerp.*

3 Vide *Inſcript. Baſilicæ s. Pauli pag.* XXXIII. *edit. Rom. an.* 1654. quo loco imago exhibetur Caroli Magni, ad cujus dexteram ſunt milites duo, ad lævam Regina. E *Codice ſacror. Biblior. ſub imagine Caroli Magni.* Militum autem chlamys ſimilis eſt chlamydi, qua ornatos in noſtro triptycho eſſe martyres Demetrium, Euſtratiumque vidimus.

tulissent, ut in antiquioribus (1) Petrus dexteram occupans inferior esse Paulo videretur?

De caussis positi Petri ad lævam Pauli, quæ a S. Petro Damiano (2), a Sancto Thoma Aquinate (3), atque ab aliis quibusdam theologis (4) numerantur, cum mysticæ sint, ad nostrum institutum non pertinent.

I V.

Cum sæpe in nummis Imperatorum, inque ceteris veterum sive ethnicorum, sive christianorum monumentis dignior, præstantiorque qui est, si, quasi dextera aliquid agat, exhibeatur, lævam occupet; concedendum erit, Petrum, qui in pictis, sculptisque majorum tabulis extensa dextera ad lævam Pauli proponatur, fuisse habitum Paulo excellentiorem.

Vetus consuetudo est, eaque jam a primis Imperatorum reipublicæ populi Romani ducta temporibus, ut qui dextera aliquid agentes a cælatoribus, pictoribus, sculptoribus &c. exhiberentur; iidem, etsi summa præstabant & auctoritate, & dignitate, ne quid forte distorti minusque apti, & commodi in illorum actione, collocationeque corporis partium appareret, ad lævam sæpissime constituerentur. Id autem, ne quis commenti-

Ttt 2 cium

1 Vide *pag. 476. seqq. hujus vol.*

2 S. Petrus Damianus *epist ad Desiderium tom.* III. *opp. pag. 365. seqq. edit. an.* 1642. Hujus opinionem proponit, ac Patrum testimoniis illustrat Mucantius apud Bollandianos *t.* VI. *mensis Jun. p.* 165 *seqq.* Principio autem Petrus Damianus facile patitur dexteram omnium opinione fuisse præstantiorem: sed Paulum dexteram obtinuisse ait, non quod esset Petro præferendus, sed quod e tribu esset Beniamiol. Nam *Beniamin* idem esse, ac *filium dexteræ*. Cui sententiæ consensisse Menochium *lib.* 1, *cap.* XXI. *Stromateon*, auctor est Battelius *De sep. Probi num.* XXI. *pag.* 64. Deinde Paulum doctorem præcipue gentium fuisse animadvertit, adeoque dexteram tenuisse partem. Cælestem præterea vitam fuisse indicatum a Paulo, a Petro terrenam, atque mortalem. Confer Mucantium *loc. ind.* & Battelium *loc. ind.*

3 Vide supra *pag. 90. hujus vol. not. 4. s. Thomæ locum.*

4 S Bonaventura *in Psalm.* LXVII. *pag.* 127. *tom.* I. *opp. edit. Rom. an.* 1588. Innocentius tertius *Serm. de Evangelistis circa finem p.* 168. *edit. an.* 1575. Augustinus Triumphus *de Potest Ecclesiast. quæst.* VII. *art.* II. Sed omnes recensere longum est. Confer Allatium *lib.* 2. *de Eccl. Occid. & Orient. Perp. Consens. lib.* 1. *cap.* VI. *n.* XIV. *pag.* 203. & Battelium *de sep. Prob. n.* XXI. *seqq. pag.* 64. *seqq.*

cium esse putet, exemplis est demonstrandum. Inter numismata Musei Farnesii, quæ Neapolim translata ab Carolo Rege sunt, argenteus nummus Augustum ad lævam sedentem, extensaque dextera ramusculos olivæ a militibus, ut videtur, duobus excipientem exhibet (1): Itemque alter Augustum perinde ad lævam sedentem, ac dexteram pari modo, quasi ab Germanico infantem recens natum excepturus sit, extendentem demonstrat (2). Extat præterea Dominitiani nummus, in quo Imperator ad lævam stans, Germanusque captivus cum clypeo ad dexteram supplex proponitur (3). Jam vero sexcenta ejus generis numismata reperire fas est, in quibus Imperator dexteram supplici (4) cuiquam porrigens, aut ad milites orationem habiturus (5), ad lævam collocatus cernitur. In numismatibus porro Græcorum imprimisque in iis duobus Johannis Comneni, quæ nos æri incidi curavimus (6), Deipara, & S. Georgius Imperatori baculum tradentes sinistram occupant. Neque vero in nummis

1 Confer *tom. II. Mus. Farn. pag. 163. tab. II. fig. 4.* 2 *Ibid. fig. VII.*

3 Beger. Thes. Brandeburg. *tom. III. p. 106.*

4 Vide Vespasiani nummum apud Angelonum *Hist. Augusta ann. 1641. pag. 80.* quo in nummo Imperorator laureatus ad lævam porrigens dexteram militi exhibetur, cum inscriptione: *Spes Augusta*, & Hadriani Imperatoris numismata apud Begerum *t. II. Thesauri Brandeburgici p. 656.* In quorum primo Imperator togatus exprimitur ad lævam Romæ sedenti; in altero stanti porrigens dexteram, cum Inscript. *adventus Augusti*, & apud eumdem *p. 657. n. 1. 2. 3. & 5.* In quibus supplicibus provinciis figura humana expressis idem Augustus ad lævam consistens dat dexteram, cum inscriptionibus in primo: *Restitutori orbis terrarum*: in secundo: *restitutori Bithinia*: in tertio: *restitutori Achaja*: in quarto: *restitutori Hispania*. Vide præterea Angelonum *in Hadrian. ibidem pagin. 149. figur. 45. 47. 49. 53.* in nummo Antonini Pii. apud eumdem Begerum, Antoninus ad lævam est Regis Quadorum dexteram tenens, cum inscription. Rex *Quadis datus pagin. 665.* Adeundus Angelonus *ibid.* in Antonino *pag. 171. fig. 15.* In Marco Aurelio *pag. 193. fig. 24.* In Gallieno *p. 326. fig. 16.* & Begerus *Thes. ex Thes. Palatino select.* In Constantino *p. 369.* In Valentiniano *p. 382.* in Gratiano *p. 384.* In Maximo *p. 385.* In Theodosio *p. 388.* In Honorio *pag. 390.* Sed omnia numismata generis ejusdem persequi non vacat, quæ a Gorio, a Vaillantio, a Venuto, a Pedrusio, a Patino, ab aliis denique harum rerum collectoribus publicata sunt. Confer Begerum ipsum *ibidem pag. 674.* quo loco Marci Aurelii nummum exhibet cum inscriptione in parte nummi postica: *restitutori Italia cos. III. & p. 680. & p. 759. & p. 832.*

5 Confer Gorium *num. maxim. mod. tom. I. tabul. XXXIII. figur. I. Mus. Florent. edit. an. 1740.* & Beger. *ibid. pag. 644. 648. &c.*

6 Vide seq. Tabul. In qua primo loco gemmam exprimi curavimus, quæ in Museo Brandeburgico servatur, quæque Olympiadem ad Alexandri dexteram refert, ut mulieribus honoris, affectusque, ut ajunt, caussa, non apud Romanos solum, sed etiam apud Græcos potiorem locum tributum aliquando fuisse intelligeretur: Secundo autem & tertio nummos Plauti illam Augustam ad Imperatoris dexteram exhibentes, ut apud Begerum *pag. 704.* describitur; quarto, & quinto Johannem Comnenum ad dexteram, ut nummi duo referunt, quorum in uno a Deipara, quæ ad lævam consistit; in altero a sinistro item sancto Georgio crucem accipit. Confer Begerum *ibid. pag. 867. seqq.*

1
2
PROPAGO IMPERI
3
CONCORDIA FELIX
4
5
ΘΥ
ΜΡ

mis solum, sed in gemmis (1) etiam, sculptisque lapidibus (2), qui excellentiores sunt, iidem sæpe, si quid agere dextera videantur, ad lævam locati conspiciuntur.

Non discrepant monumenta veterum Christianorum. In vase argenteo, quod repertum in cœmeteriis urbis est, (3) cujus-

1 Confer Museum Florentinum *tom. II. Gemmar. tab.* XXI. *num.* 2. quo loco Sardæ insculpti exhibentur milites duo, quorum qui præstantior videtur esse, is dexteram socii tenens, lævam occupat. In Dactyliotheca Camilli Maximi Gemma Neronem figura Apollinis dextera nescio quid porrigentis Marsiæ, sinistrum refert. *Gemm. Antich.* di Leonard. Agostino *tom. II. fig.* 3. *edit. Rom. ann.* 1702. Confer Maffejum *tom. II. delle Gemm. tabul.* 43. *edit. ann.* 1707.

2 Ut in lapide apud Maffejum *Mus. Veron. pag.* CXXVI. *fig.* 2. qui dignior, excellentiorque est, extendens dexteram, latus sinistrum tenet. Vide etiam Montfauconum *tom. IV. supplem. Antiq. explicat. pag.* 50. *edit. Paris. an.* 1724. quo loco lapidem affert exhibentem virum stantem ad genuflectentis lævam. Sed de excellentioribus, præstantioribusque sive diis ethnicorum, sive hominibus, ejus, quam diximus, rei caussa lævam occupantibus, confer Gruterum *tom.* I. *pag.* LXXVIII. *edit. Amstel. an.* 1707. Sponium *Miscellaneor. Eruditor.* apud Polenum *supplem. Thesaur. Antiq. Gravii, & Gronovii vol.* IV. *edit. Veneta an.* 1737. *pag.* 1172. & Montfauconum *tom. indic. tab.* XXXI. Sed hæc obiter. Nam omnes collectores antiquitatum, qui similia produxerint, persequi longum est.

3 Consule Fogginium *Exercit.* XX. *de Rom. D. Petri Itin. & Apostol. pag.* 473. Blanchinium *in not. ad Anastas. Bibliothecar. in vita s. Urbani p.* 178. *seq. tom.* II. *edit. Rom. Salvioni.* Bonarrotium *Osserv. sopra alcun. Framm. di vetro &c. pag.* 95. *edit. Florentiæ an.* 1716. & Bottarium *tom.* I. *delle Sculture, e Pitture sagre estratte da' cimiterj di Roma. Tab.* XXII. *p.* 180. *& p.* 185. Fieri autem potuit, ut majores nostri, qui data dextera in societatem Apostolatus adscitum fuisse Petro Paulum in epistola ad Galatas legissent *cap.* II. *v.* 9. id ut significarent (cum pingi excellentiorea virorum, sculpique imagines ad eorum lævam solere cognoscent, quibus dexteram, concordiæ indicandæ caussa, excellentiores illi darent) Petrum ad lævam ponere consuessent Pauli. Nam habuisse Petrum, salva auctoritate sua, hunc honorem Paulo, ostendit Epiphanius in *Anchorato n.* XI. *p.* 16. *tom* II. *edit. Paris. an.* 1622. ἅγιος, *inquit*, Παῦλος, ᾧ δεξιὰν ἔδωκεν ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, ὁ καταξιωθεὶς ἔχειν τὴν κλεῖν τῆς βασιλείας. *S. Paulus, cui dexteram dedit Petrus, dignus factus habere clavem regni.* Vide *& n.* IX. *p.* 14. *&* 15. Ad claves quod attinet, animadvertendum est, Petrum interdum in antiquis monumentis cum una tantum clave exhiberi, ut in musivo s. Agathæ in Subura apud Ciampinum *t.* I. *p.* 271. *tab.* LXXVII. In signis duobus, quorum alterum est Victoris II. ann. 1054. alterum Alexandri II. qui paulo est Victore recentior, apud Alemanoum *de Parietinis Lateran. cap.* IX. *p.* 61. Ciampinum *loc. ind.* & Johannem Michaelem Heineccium *antiq. Goslariens. tab.* 1. *lib.* I. *fig.* 7 *&* 8. *edit. an.* 1707. Prioris autem hæc est inscriptio: TV P. ME NAVEM. LIQVISTI SVSCIPE CLAVEM. Alterius vero: QVOD NECTAS NECTAM QVOD SOLVAS IPSE RESOLVAM. In nummo præterea, quem Baronius Lælium Pasqualinum sequutus ad *ann.* 461. *n.* XI. *seq.* Leonis primi, contra Alemannus *loc. ind. p.* 61. *& cap.* XII. Leonis tertii esse putat, in quo Petri est imago humero clavem unam gestans; in Stroziano argenteo vase, ut paullo ante animadvertimus; & in lapide quoque Ticinensis Basilicæ sancti Michaelis, Longobardorum regum jussu, insculptæ Pauli ad Christi dexteram, Petri ad lævam clavem unam ab Servatore ipso suscipientis imagines cernuntur. Confer Alemannum *cap.* IX. *p.* 68. ut & in Sarcophago Ravennatensi apud Ciampinium *tom.* II. *veter. monum. cap.* III. *tab.* III. *litt. B. p.* 6. Contra duæ cernuntur claves in vetustissimo musivo opere s. Leonis I. jussu in Arcu Basilicæ s. Pauli perfecto: Vide Ciampinium *tom.* I. *cap.* XXIV. *p.* 231. *tab.* LXVIII. & in

cujusque ectypon in museo Strozzio, ut est Johannes Bottarius auctor, servatur, Christus Petro claves tradens lævum, Petrus eas accipiens dexterum latus tenet. Sinister quoque in vase eodem Christus est cæco dextera restituens oculorum lucem

& in Sarcophago marmoreo in Vaticana Basilica reperto apud Aringhium *l.* II. *t.* I. *cap.* x. *Rom. subterr.* & in Musivo Triclinii Vaticani, in quo Christus exhibetur duas tradens Apostolo Petro claves apud Alem. *p.* 56. *cap.* IX. & apud Ciampinium *tom.* II. *veter. monument. cap.* XXI. *tabul.* XL. *pag.* 128. & apud Rasponum *loco indicando* plurimisque in aliis monumentis, quæ numerare longum esset. Nonnunquam etiam tres a Petro claves annulo inclusas deferri videmus: ut in musivo rursus Triclinii Vaticani apud Alemannum *ibid. cap.* x. *p.* 70. & apud Ciampinium *ibidem*, & apud Rasponum *Basil. Lateran. lib.* IV. *cap.* XI. *p.* 337. *edit. Rom. an.* 1656. ut in pictura, quam in vetustissimo codice græco Bibliothecæ Vaticanæ num. IX. Alemannus vidit, quod ipse testatur *ibid. cap.* x. *p.* 85. *seq.* ut in musivo opere, quod in Othonis II. sepulcro erat, translatumque porro ex atrio Vaticanæ Basilicæ in cryptas Vaticanas fuit, apud Alemannum *ibid. p.* 88. & Ciampinium *de sacr. ædific. tab.* XXIV. *fig.* 2. *cap.* IV. *p.* 75. & in Remigiani antiqui Codicis pictura apud Mabillonium *Annal. lib.* XVI. *ad an.* 679. §. XCI. *p.* 507. *edit. Lucensis*. Quæ autem majores nostros impulerit caussa, ut modo unam, modo duas, modo tres claves tenentem exhiberent Petrum, conjectura fortasse assequi quisquam poterit, certa autem ratione vix, ac ne vix quidem, ni fallor, poterit. Ex iis autem, quæ dicta hactenus sunt, quæque mox dicentur, facile lectores intelligent, satis nos Protestantibus, qui Bullis Pontificiis, veteribusque imaginibus abuterentur, ut de principatu Petrum dejicerent, imprimisque Thomæ Ittigio, fecisse, qui *in Dissertatione de Origine Controversiæ circa æqualem Petri, & Pauli Primatum &c. operi de Hæresiarchis insertam edit. an.* 1690. *num.* XIV. *pag.* 411. postea quam varias ejus consuetudinis explicandæ rationes, quas nostri sequuti essent, breviter explicavit, deridens ait: *p.* 411. *Videant*, inquit, *qui vel solius Petri Primatum defendunt .... quomodo istam controversiam componant*. Neque vero, quia discrepantes in eo pictorum, sculptorum, cælatorumque sive errore, sive usu reponendo sunt scriptorum orthodoxorum sententiæ, idcirco labefactari principatus Apostoli tanti potest. Nulla enim ferme controversia est, in qua explicanda aliqua in re Theologi non dissideant, tametsi summa sit omnium in dogmate orthodoxo propugnando consensio. Itaque temperare sibi Ittigius potuisset, quin scriberet §. XII. *p.* 408. *mirum quantum eorum sententiæ varient, qui Petri Primatum defendunt*. Non enim ut explicata ex de Petro ad Pauli lævam quæstio fuerit a Matthæo Parisio *ad an.* 1237. *p.* 302. *edit. Paris. an.* 1644. qui Paulum ad dexteram positum dixit, propterea quod in Christum post ascensionem crediderit, aut a Theophilo Raynaudo, qui Petrum majorem, factum monito Christi *humilitatis* caussa *minorem* censuit, aut diremta ab aliis fuerit, sed ut omnes in supremo Petri Principatu statuendo consenserint, considerandum est. Sed ad vas quod attinet, cujus servari ectypon, in Museo Strozzio diximus, ut lector videat cujusmodi fuerit, quamque egregie elaboratum, ejus figuram hic apponendam judicavimus. Est autem difficile creditu, eum, qui fecit, cum tam eleganter, diligenterque fecerit, casu Christum ad Petri, ac cæci lævam collocavisse. Itaque aliqua eum caussa impulerit, atque ratio necesse est, id ut faceret. Quæ vero hæc fuerit, nisi ea, quam indicavi, nempe, ut ne quid distorti, violenti, minusque apti in illius imagine appareret, qui esset dignior, ne suspicari quidem possum. Quod si Leo Allatius vir eruditissimus, & civis meus probare rationem Moroni egregii adolescentis non potuit, quem Moronum sequutum sententiam fuisse constat similem meæ (Vide Allat. *lib.* I. *cap.* VI. *de Eccl. Occid. & Orient. Perpet. consens. p.* 104.) aliam debuit, quæ veri saltem similior haberetur. Sed cum ad ecthola, atque ad copyia templa confugerit, quæ ipsi præsidii fortasse parum, argumentorum autem, quibus ejus rei caussa imagines, quæ templis affixæ non essent, sic fuisse collocatas ostendat, nihil afferre videantur, quid est, quod me dejici quisquam illius auctoritate de sententia posse putet.

lucem. Quinetiam in Sarcophagis tribus apud Aringhium (1) Chriſtus dexteram attollens, prædicenſque fore, ut negetur a Petro, ad lævam eſt; Petrus ad dexteram.

Atque ut in ſculptis, ita in pictis monumentis Chriſtus ad lævam eorum, quos aut alloquitur extenſa dextera; aut ſanat, conſpicitur (2): quemadmodum Joſephus, qui primas in Ægypto poſt regem obtinebat partes, dum extenſa dextera quæri in ſaccis fratrum ſcyphum jubet, ad eorum lævam exhibetur in pictura vetuſtiſſimi Codicis Bibliothecæ Vindobonenſis apud Lambecium (3)? Quid ſi in eodem Codice Melchiſedechus rex ad lævam eſt pictus Abrahæ (4)? In plumbis præterea Petrus populum, ut Chriſtianam religionem amplectatur, monens ad lævam cernitur (5).

Ex his autem intelligitur: Petrum, quaſi aut benedicat, aut doceat, aut loquatur, dexteram extendentem, ejus rei, quam dixi, cauſſa fuiſſe interdum a ſculptoribus, pictoribuſque ad lævam Pauli collocatum. Niſi enim factum errore eſt, ut Imperatores, Reges, ipſeque Chriſtus dextera aliquid agentes in ſculptis, pictiſque tabulis lævum latus tenere videantur: aliam certe conſuetudinis illius originem non mo-

1 Confer Bottarium *tom. eod. tab.* XXXII. *pag.* 90. quo loco Sarcophagum ab Aringhio ante *l.* II. *Rom. ſubterr. c.* X. *p.* 297. *t.* I. publicatum exhibet, in quo Chriſtus quaſi Petrum primum, tum Samaritidem alloquens, dexteramque extendens, poſtremoque dexteram ipſam mulieri porrigens, ſemper ad lævam locatus cernitur. Conſule præterea Aringhium *l.* II. *c.* X. *Rom. Subterr. p.* 293. *tom.* I. quo loco ſarcophagum producit referentem Chriſtum ad Petri, quem dextera monet, lævam; ac etiam Chriſtum ipſum virgam dextera tenentem ad lævam item alterius Apoſtoli: & *cap.* X. *pag.* 293. ubi ſarcophagum alterum exhibet, in quo Chriſtus dextera claves dans Petro, deinde Petro prædicens fore, ut magiſtrum neget, ad Petri lævam proponitur: & *pag.* 319. in quo ſarcophagus eſt exprimens Chriſtum ad lævam mulieris fluxu ſanguinis laborantis. Similia exempla videre licet in altero ſarcophago apud eumdem *pag.* 329. & *lib.* III. *cap.* XXII. *pag.* 613. & *pag.* 615. & *pag.* 621.

2 Conſule Aringhium *ibid. lib.* III. *cap.* XXII. *pag.* 557. *tom.* I. & *lib.* IV. *c.* XXXVII. *pag.* 299. & *pag.* 311. *tom.* II.

3 *Tom.* III. *Bibl. Vindob. tab.* XXXVIII. *pag.* 10. & 11. & *tab.* XLIV. *p.* 12. 16. 13.

4 *Ibid. tab.* VII. *pag.* 2. & 3.

5 Conſule Franciſcum Ficoronum *Sigilli antichi di piombo cap.* II. *tabul.* XX. *num.* I. *pag.* 64. *edit. Rom. ann.* 1740. Id vero plumbum refert *ſignum communis Antiochiæ*; quod argumento eſt, illud non admodum vetus eſſe. Antiochia namque an. 1097. in Latinorum cruciſgerorum ditionem venit, expugnataque a Barbaris ann. 1296. fuit. Quare eo intervallo temporis perfectum id *Sigillum* fuiſſe arbitramur.

modo non indicare, sed ne fingere quidem possumus. Atque errore contigisse interdum, ut qui dexter in archetypo monumento esset, idem incisorum, quos vocant, oscitantia, imperitiaque sinister proponeretur, cum ex iis, quæ supra, dum de vitreorum calicum fundis disputaremus, animadversa sunt, tum ex hoc ipso, quod subjicimus, exemplo liquet. Boldettus enim, imagines sanctorum Apostolorum, quæ in fundo vitrei calicis a Christo coronatæ proponuntur, editurus; in artificem imprudens incidit, qui, ut ex inversis litteris cognoscitur, Petrum, qui ad dexteram in vitro eodem esset, ad lævam posuit (1). Sed quum incre-

1 Adeundus Boldettus *lib. II. delle Osservazioni sopra i Cimiterj de' Santi Martiri cap. xxv. pag. 514.* Eam nos, qua ipse usus est, tabulam damus, in qua primo dimidium eburneum ovum exhibetur, cui insculptæ imagines duorum conjugum Christianorum sunt, uxoris quidem ad dexteram, viri autem ad sinistram, quibus Christi monogramma imminet. Secundo: Personæ marmori insculptæ. Tertio: In vitrei calicis fundo delineatæ imagines Apostolorum Petri, & Pauli. Quod si hoc errore minime evenit, ut Petrus interdum ad Pauli lævam exhiberetur; consulto certe evenerit, necesse est, ut ad lævam Abrahæ Sodomorum rex, & rex Salem proponerentur in veteri Codice *Biblioth. Vindob.* Vide Lambecium *pag.* 1008. & 1009. *tom.* II. Uxorque Caroli Magni ad lævam militum poneretur in pictura *Codicis sacror. Bibl.* qui Codex in sacrar. Basil. s. Pauli servatur. Confer *Inscript. Antiq. Basil. s. Pauli edit. Rom. ann.* 1654. *pagin.* xxxiii. cui picturæ suppositi hi leguntur versus.

Rex cæli Dominus solita pietate redundans
Hunc Carolum Regem terræ dilexit herilem.
Tanti ergo officii, ut compos potuisset haberi
Tetrasti implevit virtutum quatuor almo.
Imminet hic capiti de vertice nostra refundens.
Denique se primum, tunc omnia rite gubernat
Prudenter, juste, moderate, fortiter, atque
Hinc inde angelico septus tutamine sacro
Hostibus et cunctis exultet pace sepultis.
Ad dexteram armigeri prætendunt arma ministri.
Ecclesiam Christi invictus defensor in ævum
Armipotens magnis quis ornet sæpe triumphis.
Nobilis ad lævam conjux de more venustat,
Quæ insignis proles in regnum rite pareret?

Atque ut cetera, quæ supra descripsi exempla præteream, consulto evenerit, oportet, ut in numismate aureo maximi moduli sub Sixto quarto anno Jubilæi cuso, Christus sinister, Petrus dexter constitueretur. Affert id numisma præter ceteros Begerus *numismatum modernorum Cimeliarchii Regii Electoral. Brandeb. pagin.* 9. *edition. ann.* 1704. Neque ulla erat caussa cur Lambecio Ittigius *loco supra indicato pag.* 41 n. objiceret imaginem s. Johannis Apostoli ad Pecchori dexteram confidentis, ut proponitur in antiquo Bibliothecæ Vindobonensis Codice apud Lambecium *tom.* II. *pag.* 570. & 571. Non enim negamus ad dexteram poni solitos fuisse eos, qui auctoritate aliis, dignitateque præstarent; sed qui factum fuerit quærimus, ut interdum ad lævam etiam collocarentur.

71
70
DIGNITAS

incredibile sit, tot in nummis, totque in monumentis, quot numeravimus, errore hominum contigisse, ut qui excellentiores essent, si quid dextera agerent, ad lævam constituerentur, factum id fuisse consulto ob agentis commodum, ne quid in actione contorti appareret, confitendum est. Ac Petrum, cum ad lævam Pauli a veteribus poneretur, dextera aut benedicentem, aut aliquid agentem exhiberi solitum fuisse, iisdem monumentis, quæ alio loco descripsimus, demonstrari potest. Sive enim marmori insculpta (1), sive

1 Ego vero in sarcophago marmoreo Junii Bassi ex Vatic. Cœmet. effosso, quem proponit Aringhius *lib.* II. *cap.* X. *p.* 277. *t.* I, ut etiam in Probi *ibid. pag.* 281. aliisque in Vaticano, ut *pag.* 293. 295. 297. 301. 307. 311. 321. vel in Cœmeterio Lucinæ, ut est apud eumdem *lib.* III. *cap.* XXI. *pag.* 425. vel alibi repertis, si ea forma conjicere fas est, Petrum ad dexteram esse locatum video. Quod si qui ad dexteram est, is Battello Paulus videtur esse, parvi id quidem refert. Neque vero, quia sinister qui est, is in quibusdam ejus generis monumentorum crucem defert, idcirco habendus est Petrus. Etsi non deesse monumenta fateor, quæ Petrum aut crucem, aut loco crucis monogramma Christi deferentem ostendant, velut e Ravennatensi sepulchro, apud Ciampinum *veter. monument. t.* II. *cap.* III. *p.* 6. & Bottarium *tom.* I. *delle Pittur. e Sculture tab.* XXIV. *pag.* 95. exque exigua s. Petri statua in Cœmeterio urbis reperta, quæ exhibetur *in Collect. Lucernar.* Bartholi a Bellorio illustratarum *tab.* XXVII. *part.* III. *edit. Rom.* cujusque ego in extrema hac adnotatione ectypon afferam, plane constat; non sequitur tamen, ut qui crucem defert, is statim Petrus existimandus sit. Nam in Veronensi sepulchro, ut est apud Bottarium loco modo indicato, crucem deferens Paulus est, cum is, qui sine cruce altera ex parte est, cum proximum habeat columnæ insistentem gallum, Petrus esse omnino debeat. Non is tamen sum, qui Petrum ad lævam in Sarcophagis interdum videri negem. Nam ut mittam de iis dicere, quæ *p.* 487. *seq. hujus vol.* commemoravi, negari certe non potest, quin is ad lævam sit in Sarcoph. e cœmeterio Callisti effosso: apud Aringhium *lib.* IV. *cap.* XLVII. *pag.* 399. At in his monumentis quasi dextera aut agens, aut innuens aliquid exhibetur. Vide supra *p.* 487. *hujus vol.* Quemadmodum autem distingui possit imago Petri sive ad lævam sit, sive ad dexteram, præter Bottarium, aliosque, ostendit etiam Papebrochius in Paralipomenis *ad Conatum in Catalog. Pontif. pag.* 51. quo loco ectypon insignis, vetustique Anaglyphi ex Johannis Jacobi Chiffletii, quasi testamentario, (ut *loco indicato* Ittigius scribit) *variarum hujusmodi curiositatum legato* exhibet. Idem addit Ittigius Boemundum Antiochenum principem in Bullis suis imaginem Petri ad lævam imaginis Pauli posuisse, idque constare ex diplom. quod an. 1190. datum est. Verum quid actum post Petri Damiani tempora a Pontificibus, Principibusque Christianis fuerit, non inquirimus. Horum enim multis Damianus persuaserat, ut paullo post demonstrabitur, fas esse Paulum ad Petri dexteram collocare, propterea quod meritis par Petro, atque e stirpe Beniamini fuerit.

five musivo opere perfecta (1), five depicta (2), five quacumque ratione conflata, composita, facta (3) fint, Petrum fere femper dextera aliquid aut agentem, aut innuentem referunt. Quumque in diptycho Richardiano, ut auctor eft Fogginius (4), etfi ad lævam eft Petrus, ita proponatur tamen, ut dextera benedicere latinorum more videatur, nemo erit opinor, qui id effe monumentum nobis opponendum putet.

Eoque id mihi videtur, quod de Petro ad lævam commodi cauffa a pictoribus, fculptoribufque collocato dixi, ad veritatem propenfius, quo Petrum non modo benedicentem interdum, fed etiam inter Paulum, & Johannem medium exhiberi quandoque, quod indicium fuperioris dignitatis eft, fciam, ut ex noftro præfertim, exque Benedicti XIV. Pontificis Maximi triptychis intelligitur.

At eft nonnumquam in veteribus monumentis ad lævam Petrus, etfi non extendat ad aliquid aut agendum, aut innuendum dexteram. Fateor. Sed funt ejufmodi monumentorum genera omnino duo. Alterum enim ad priorem Chriftianæ religionis ætatem, alterum ad mediam, infimamque pertinet. Prioris autem generis illa eft lamina ærea, quam in Cœmeteriis inventam diximus. Sed in ea ita Petrus, Paulufque exhibentur, ut fefe mutuo, quafi colloquantur, afpiciant. Solebant autem veteres imagines etiam Principum ita difponere, ut fi converfis ad fe mutuo vultibus proponerentur, lævam interdum ei tribuerent, qui effet dignitate præftantior. Quonam confilio factum id fuerit, nefcio, etfi factum conftet. Commodius fortaffe vifum id artificibus eft. Quinetiam effe aliquos audio, qui

1 Confer apud Ciampinum mufiva Leonianum s. Pauli *tom.* 2. *veter. Monumentorum cap.* xxiv. *pag.* 231. Ricimerianum s. Agathæ in Sabura *cap.* xxviii. *pag.* 24. Pafchalis in s. Cæciliæ *apud eumdem cap.* xxvi. *pag.* 160. s. Mariæ Novæ ix. fec. *apud eumdem cap.* xxviii. *pag.* 163. *tab.* lii. qua in tabula Petrus ad lævam exhibetur, Jacobus ad dexteram. Confer quod fcripfi fupra *pag.* 491. *not.* 3. *feq. hujus vol.*

2 Vide apud Aringhium figuram Petri ad lævam *lib.* iv. *pag.* 412. *feq.* & apud Lambecium *tom.* iv. *Biblioth. Vindob.* p. 316. *edit. an.* 1671. & quæ fcripfi *pag.* 489. *feq. hujus voluminis not.* 5. *feq.*

3 Confer Ficoronum loco fupra Indic. *pag.* 64.

4 *Exercit.* xx. *de Rom. D. Petri Itinere, & Apoftol. pag.* 471.

qui dexterum, aut sinistrum alteri non esse hominem, qui converso vultu eum inspiciat, quicum manet, aut loquitur. Nam Macrini Imperatoris filium Diadumenianum aspicientis imago ad lævam exhiberi videtur in gemma, ut est apud Gorium in II. Musei Florentini volumine (1). Atque in nummis plurima cernere generis ejusdem exempla licet (2). Itaque quod Petrus interdum Paulum aspiciens ad sinistram locatus cernatur, si errore factum non est, argumento tamen esse omnino nequit, fuisse Paulum parem potestate Petro. Atque est illud etiam, atque etiam animadvertendum, in plumbis Notariorum veterum, Presbyterorumque Romanæ Ecclesiæ, si Petrus Paulum non inspiciat, Petrum esse ad dexteram, ut in plumbo Theodori Presbyteri (3), & Sergii Notarii (4), & Stephani Presbyteri (5), & Theodosii item Presbyteri (6), & Marini (7): contra si Petrus Paulum, Paulusque vicissim intueatur Petrum, Paulus ad dexteram est, Petrus ad lævam, ut in signis Grethinoti (8), Quadragesimi (9), & Victoriani (10) Notariorum.

Quæ vero monumenta inferiorum temporum afferuntur,

1 *Exscalpt. Jaspid. Chalced.* apud Gorium *tom. II. Musei Florent. tab.* XVI. *fig.* 1.

2 *In numism. Mus. Reginæ Svecor. tab.* XLVI. eximiæ raritatis præstantiæque nummus est, in cujus postica parte Augusti figura Cajum, Luciumque inspicientis ad lævam exhibetur cum inscriptione ΑΛΑΒΑΝΔΕΩΝ *Alabandensium*. Alabanda autem urbs fuit Cariæ. Confer Havercampium *Numophylac. Reg. Christinæ edit. Hagæ Comit. ann.* 1742. *pag.* 296. *seq.* Confer etiam Tiberii nummum apud eumdem *tab.* XLVII. *fig. ult. & pag.* 305. *seq.* & Vitelliani numismatis posticam partem apud eumdem *tab.* LI. *pag.* 331. *num.* XXXIV. Sed non est opus omnia omnium Imperatorum numismata, quæ Vaillantius, Pedrusius, Patinus, Gorius, Begerus, Liebeus, aliique collegerunt, numerare, quibus hæc nostra confirmari possit sententia. Quod si quis dexteram numismatis eam esse dixerit, quam Augustus in nummo Alabandensium occupat; huic ego facile reponam, multa item reperiri numismata, gemmasque multas, in quibus imperatores oppositum latus tenent. Itaque si ea, quæ adduximus præsidio nobis esse nequeunt, erunt quidem certe alia perplura adjumento. Quod si eorum hæc respondendi ratio valere poterit, valebit quoque, ut Petrum in plumbis, inque laminis æreis dexteram occupare dicamus partem.

3 Apud Ficoronum *tab.* II. *pag.* 35. *num.* 3.

4 *Ibid. n.* X.

5 *Ibid. tab.* XV. *num.* 6. *pag.* 50.

6 *Ibid. n.* XII.

7 *Ibid. tab.* III. *pag.* 64. *n.* 8.

8 *Ibid. tab.* XIII. *n.* 8. *pag.* 44.

9 *Ibid. tab.* XV. *n.* 11. *pag.* 50.

10 *Ibid. tab.* XVI. *n.* 7. *p.* 55. Quamquam fateor me conjectura uti. Non enim satis distincte, certoque cognosci ex effigie potest, num in hoc plumbo, qui dexter est, is sit Paulus.

tur,ad rem non pertinent. Nam XI. ſeculo,quo Petrus Damianus (1),ſequentibuſque,quibus alii (2) rationes excogitarunt, ut pingi,ſculpique Pauli imaginem ad Petri dexteram myſterio conſueſſe oſtenderent; mirabile videri non debet, pleroſque artifices extitiſſe, qui illis aſſenſi, Principem Apoſtolorum ad lævam Doctoris gentium in ſculptis, pictiſque tabulis, atque in bullis ipſis Pontificum ponendum arbitrarentur. Eſtque illud ſane perſpicuum, etſi plumbeæ extant permultæ Pontificum Romanorum (3) Bullæ, nullam tamen adhuc eſſe repertam (4), quæ ante ſeculum XI. perfecta fuerit, exhibueritque ad Pauli lævam Petrum. Immo vero poſt undecimum ſeculum multa & Pontificum nu-

1 Nam Petrus Damianus Gregorii VI. Clem. II. Leonis IX. Victoris II. Nicolai II Aleandri II. ſeq. Pontificum ætate floruit. Is cum Monachus adhuc eſſet, opuſculum ad Deſiderium Abbatem de picturis Principum Apoſtolorum ſcripſit. Gregorii VI. ne, an Leonis IX. vel ſeqq. Pontificum temporibus, non ſatis conſtat. Hoc certum eſt, ortam fuiſſe eam circa Leonis tempora diſputationem. Sed vetuſtiſſima omnium bulla, quam Heineccius ſe vidiſſe teſtatur, in qua Petri ad lævum imago ſit, non eſt Leone IX. antiquior. Quamquam ut ſupra animadverti *p.* 504. *n.* 2. poſt Leonem IX. conſuetudinem fingendarum ejuſmodi imaginum in plumbeis Pontificum bullis invectam fuiſſe Mabillonius arbitretur. Quid vero mirum ſi poſt opuſculum Petri Damiani,quod extat *t.* 3 *ll. opp. ed. Pariſ. a.* 1664 *p.* 365 *ſeqq.* quodque Innocentius III. aliique ſequentium temporum ſcriptores probarunt, non in throno Baſilicæ s. Petri, quem muſivis idem Innocentius ornari curaverat, neque in valvis ejuſdem Baſilicæ, Eugenii IV. ætate perfectis, ſolum, ſed etiam in Bullis Petrus ad lævam locatus fuerit?

2 Vide *pag.* 515. *hujus vol. not.* 4.

3 Dominicus Raynaldus, qui cuſtos Bibliothecæ Vaticanæ fuit, *apud Allat. lib. de Eccl. Occid. & Orient. conſenſ.* 1. *cap.* VI. *pag.* 87. *edit. Colon. ann.* 1648. Polydorum Virgilium refellens, qui Stephanum III. & Hadrianum I. primos omnium plumbo obſignare tabulas Apoſtolicas cœpiſſe dixerat, eam conſuetudinem repetit a Silveſtro I. Pontifice, cujus bullam plumbeam in tabulario Aretino ſervari narrat (Quod vereor, ne falſum ſit, cum nobis, quæ in eo tabulario vetuſtiora ſunt monumenta, ſingulari humanitate oſtenderit vir clariſſimus Paulinus Giannerinus Eccleſiæ Aretinæ Canonicus; id vero plumbum haud oſtenderit), contenditque extare etiamnum Bullas Leonis I. & Gregorii I. in Tabulario Caſtri s. Angeli obſignatas plumbo. Qua de re, etſi dubitat Mabillonius *l.* II *de re Diplom. cap* XIV. *pag.* 129. *edit. an.* 1681 nihil tamen ſtatuit. Franciſcus Baldinus *in Honor.* 1. *not. in tom.* IV. *Anaſtaſii edition. Romanæ an.* 1735. *pag.* 29. nullum ſe vetuſtius noſſe plumbo Deuſdedit Pontificis ſcribit, quod plumbum editum primum a doctiſſimo viro Antonio Franciſco Gorio Florentinæ Eccleſiæ s. Johannis Baptiſtæ præpoſito fuit *Inſcript. Donianar.* ut eſt apud Baldinum *ibid.*, deindeque a Ficoronio *tab.* XXIII. *n.* 3. *p.* 7. cui illud dono Philippus Stoſchius Baro dederat. Ficoronius autem *tabul.* XXI. XXII. *& ſeqq.* tres plumbeas bullas Leonis, neſcio cujus, exhibet, unam Theodori, Johannis tres, duas Benedicti, tres Gregorii, Deuſdedit unam, Honorii unam, Vitaliani unam, Sergii duas, Gregorii rurſum unum, Leonis alterius unam, Zachariæ unam, Stephani unam, Paſchalis unam. Mitto eas, quæ a Mabillonio, a Ciacconio, aliiſque commemorantur.

4 Vide *pag.* 504. *n.* 2. *hujus vol.*

numiſmata (1), & ſigilla (2) quæ vocant, conflata ſcimus, in quibus Petrus ad dexteram Pauli cerni ſolet.

At enim Imperatores in veteribus monumentis ſive Latinorum, ſive Græcorum, Chriſtuſque ipſe in majorum imaginibus, etſi aut inſpicientes in eum, quocum verſantur, aut dextera aliquid agentes exhibeantur, lævam tamen non occupant perſæpe partem. Quaſi vero dexteram non occupet in vitris, plumbis, marmoribus, muſivis, pictiſque tabulis perſæpe Petrus. Quod ſi dignitati, auctoritatique Imperatorum, Chriſtique ipſius Servatoris nil officit, eſſe eos interdum, cum agant, aut in quemquam inſpiciant, ad lævam, qui demum Petri & auctoritati officiet, & dignitati? Quis autem credat, Romanos imprimis, qui tanti Petrum facere ſolerent, ut ſolum ſæpiſſime (quod Chriſto in cælum aſſumto, Pontificium in terris munus ſuſtineret) nominandum (3) ſolumque pictis, ſculptiſque imaginibus (4) exhibendum arbitrarentur, eum poſtponere voluiſſe

1 Vide numiſmata Eugenii IV. P. M. apud Benedictum Floravantem *Antiq. Denar. Rom. Pont. edit. Rom. an.* 1738. *pag.* 107. *num.* 3. 4. 5. Nicolai V. apud eumdem *pagin.* 115. *n.* 2. 3. Calliſti III. *pag.* 121. *n.* 3. Pii II. *n.* 2. Pauli II. apud eumdem *pag.* 131. *n.* 1. 3. 4. Sixti IV. *pag.* 137. *n.* 3. Innocentii VIII. *pag.* 145. *n.* 3. Alexandri VI. *pag.* 153. *n.* 1. 5. Julii II. *tab.* 1. *pag.* 158. *n.* 3. (quamquam *n.* VI. & *tab.* II. *n.* X. Petrus ad lævam in nummis duobus exhibeatur) Leonis X. *pag.* 192. *num.* VI. (etſi *numero* V. Pontifex, & *numer.* IV. Sanctus Paulus ad Petri dexteram in denariis duobus cernantur) & *pagina* 206. *num.* 1. Hadriani VI. *pag.* 208. *num.* 2. Sed in denario, quod poſt Sede vacante cuſum eſt, apud eumdem *pag.* 213. *num.* 1. inque duobus Clem. VII. P. M., apud eumdem *pag.* 212. *num.* 8. 9. quamvis Petrus, Pauluſque non converſis mutuo vultibus, ſed ſtantes exhibeantur; Petrus tamen ad lævam Pauli conſpicitur. Caſu ne, atque errore, ut videtur (nam apud eumdem *pag.* 212. *tom.* III. *num.* 16. nummus eſt, in quo Joh. Baptiſta ad ſiniſtram s. Hilarii, ſed ipſum intuens Hilarium, videtur) an ob eas, quæ ſunt a Petro Damiano, Innocentio III., s. Thoma, aliiſque adductæ, cauſſas, neſcio. Numiſma præterea generis ejuſdem Alex. VI. in quo Petrus ad dexteram Chriſti eſt, cernere licet apud Begerum: *Numiſm. Modern. Cimeliarchii Brandeburg. Contin. Numiſm. Pontif. Rom. edit. Colon. Brand.* an. 1704. *p.* 12.

2 Signorum ejuſmodi exemplum, ut cetera prætermittam, videat lector apud Johannem Michaelem Heineccium *Antiquit. Goslarienſ. lib.* 1. *tab.* II. *edit. Francof. an.* 1707.

3 Sæpe enim in litteris Romanorum Pontificum ſolus nominatur Petrus, ſedeſque Romana Petri ſedes appellatur, nulla facta Pauli mentione. Confer *epiſt.* XIV. *s. Damaſi p.* 571. *num.* 1. *epiſtolar. Romanor. Pontif. tom.* 1. *collect. Conſtantii edit. Pariſ. an.* 1721. Siricii *epiſt.* 1. *ad Himerium Tarraconenſem pag.* 623. *num.* 1. *epiſt.* 651. & *epiſt.* 1. Innocentii I. *num.* 2. *pag.* 747. & ejuſdem epiſtolas reliquas, ceterorumque Pontificum *p.* 849. *ſeqq.* Sed hac de re multa jam ante diximus.

4 In Sarcophagis Petrus cum Chriſto ſolus interdum cernitur aut claves accipiens, aut promittens, magiſtrum numquam ſe negaturum. Vide ſupra *p.* 518. *ſq. n.* 1 *ſeq.* Idipſum exhibetur

Paulo, quem vix aliquando ſolum pingendum (1), commemorandumque putarunt? ſalva potiore Petri dignitate, ac poteſtate. Atque de Petro ad lævam Pauli a majoribus collocato ſatis dictum eſt.

CA-

betur in vaſis veterum Chriſtianorum. Vide *pag. 519. ſeq. hujus vol.* In nummis etiam ac plumbis. Confer Joſephi Garampii eruditiſſimi viri, & Canonici Baſilicæ ſancti Petri egregiam *de nummo Benedicti III. Diſſertationem pag.* 160. quo loco exhibet nummos Sergii II. in quorum poſtica parte legitur: *Sanctus Petrus*: & nummos *num.* 2. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. in quibus nummis, qui ſunt *Benedicti III. ſeqq. Pontiff.* unius eſt Petri nomen. Similia exempla cernere apud Ficoronam in plumbis licet *lib. ſupra indic.*

1 Extat interdum Pauli ſolius imago in monumentis veterum Chriſtianorum. Vide Aringhium *Rom. ſubterr. lib.* IV. *c.* XXXVII. *p.* 275. Similis autem eſt hujus, quam affert Boldettus, quamque hic damus. Exhibet ea, ut cernis, Paulum extenſis brachiis orantem. Extat in muſeo eruditiſſimi, nobiliſque viri Commend. Victorii ἐγκόλπιον, quod carneolæ inſculptas Petri quidem ad lævam, Pauli vero ad dexteram imagines, in medio autem monogramma Chriſti circulo comprehenſum arboriſque trunco impoſitum exhibet; Vide *figuram pagina ſeq.* Sed eo fortaſſe figura Petri ad lævam eſt, quo ut quiſquam ἐγκολπίοις pro ſigno uteretur. Nam in ſigno ad lævam ea figura eſſe debet, quam in cera, cui imprimitur, volumus eſſe dexteram.

CAPUT III.

De Titulis honorum B. Petri.

HIs autem explicatis rebus, quæ ad ſummum Petri in Chriſtiana republica principatum demonſtrandum pertinent, ſequitur ut iis titulis honorum fuiſſe illum a Majoribus ornatum doceam, qui ex excellenti illa, præcipuaque dignitate proficiſcerentur. Vocatus ergo a Majoribus Petrus eſt

§. I.

Κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων, *Coryphæus Apoſtolorum, & Princeps.*

Atque κορυφαῖον *Coriphæum*, ſeu verticem Athanaſius (1), Johannes Chryſoſtomus (2), Iſidorus Peluſiotes (3), *Principem* autem ac *ducem* Apoſtolorum ſeu ἀρχηγὸν, vel ἄρχον, vel ἄρχοντα, Sophronius Hieronymi interpres, Chryſoſtomus (4), Leo (5), aliique appellaverunt (6).

1 Vide *pag.* 135. *hujus vol. not.* 1.

2 *Pag.* 94. *ſeq.* quibus locis vocari a Chryſoſtomo Petrum vidimus *Chori* Apoſtolici *Coryphæum*, & *Coryphæum Apoſtolorum*.

3 Vide *pag.* 140. *hujus vol. not.* 3. reliquorum teſtimonia conſule *pag.* 147. 149. 150. 155. 182. 300. *hujus vol.*

4 Johannes Chryſoſtomus *Homil.* III. *in Act. pag.* 23. *tom.* IX. *edit. Pariſ.* τοῦ χοροῦ πρῶτος ἀεὶ πρότερος ἄρχεται τοῦ λόγου. Sophronius *de Viris Illuſtr. c.* 1. *pag.* 814. *opp. Hieron. cap.* 1. *edit. Veron. Vallarſi*.

5 Vide *pag.* 141. *ejuſd. vol. ſeqq.*

6 Confer *pag.* 145. *ſeqq.* 148. 150. 151. 288. *&c.*

§. II.

Et Præfectus Orbis terrarum : Principatum, seu *Primas inter Apostolos obtinens : Fratrum præfecturam consequutus : in Apostolorum ordine primus:Primus electus: Prælatus ceteris Apostolis: Præsul Apostolici Chori : Præpositus Apostolis : Principaliter regens omnes : & Apostolorum omnium summus princeps .*

Præfectum porro orbis totius Chrysostomus Petrum vocat (1),recipientemque a Magistro , ac Servatore generis humani Christo *τὴν προστασίαν τῶν ἀδελφῶν præfecturam fratrum* (2). De *praeminentia* autem , principatu , partibusque primis , quas Petrus obtinet , præclara sunt Augustini testimonia , quæ cum supra descripta sint (3) , prætermitti possunt . Idem Petrum in *Apostolorum ordine* primum dicit (4). *Primum* autem electum Cyprianus (5) , appellat , ut etiam Prælatum ceteris Apostolis Basilius (6) , & præsidem Apostolici chori Isidorus Pelusiotes (7),& præpositum Apostolis omnibus , vocationi gentium universarum , cunctisque Ecclesiis (8) , omnesque *principaliter regentem* (9) Leo I. Pontifex , qui eumdem summi omnium Apostolorum principis (10) ornat nomine .

§. III.

1 *Pag.* 95. *hujus vol.*
2 *Ibid. not.* 7.
3 *Pag.* 97. 137. *hujus vol. not.* 1. Confer etiam Cypriani *pag.* 134. Hilarii Diaconi *ibid. pag.* 98. & Chrysost. *pag.* 95. *loca.*
4 Vide *pag.* 97. *hujus vol. & pag.* 139.
5 *Pag.* 134. *hujus vol. not.* 1.
6 *Pag.* 136. *hujus vol.*
7 *Pag.* 140.
8 *Pag.* 141.
9 *Ibidem .*
10 *Pag.* 142.

§. III.

Et Perfectiorum perfectior gubernator : & Apostolorum Antesignanus : & sublimis bis seno in agmine Apostolorum : & summus Apostolorum vertex : & πρώταρχος primus princeps : & πρωτοκορυφαῖος, primus Coryphæus.

Jam vero *perfectiorum gubernatorem* Ambrosius appellandum duxit, propterea quod non modo cura illi Christianorum reliquorum, sed etiam pastorum credita a Christo fuerit (1). *Antesignanum* vero Isidorus Pelusiotes (2). *Sublimem* autem bis seno in agmine Apostolorum Paulinus (3). Κορυφαίαν τῶν ἀποστόλων ἀκρότητα *summum verticem Apostolorum* Synodi sextæ Patres in ea, quam ad Agathonem scripserunt epistola (4). Πρώταρχον porro τῶν λοιπῶν ἀποστόλων *principem primum ceterorum Apostolorum* Theodorus Studites (5), & Tharasius Episcopus Constantinopoleos (6). Protocoryphæum denique Ecclesia Græca in Euchologio (7).

§. IV.

Et primogenitus Clavigerorum : & προστάτης præpositus : & pastoralis principatus dignitate præstans : virgam pastoralem tenens: & κορυφαιότατος, augustissimusque vertex Apostolorum : magnus, & supremus Princeps Apostolorum: unusque omnibus praeminens.

Τῶν κλειδούχων autem πρωτότοκον *primogenitum Clavigerorum* ab Ephræmio Syro video appellatum (8). Προστάτην

1 Vide Ambrosii locum *pag.* 238. *hujus vol.*
2 *Pag.* 140. *hujus vol.*
3 *Pag.* 141. *h. v.*
4 *Pag.* 148. *h. v.*
5 *Pag.* 130. *num.* 3. *h. v.*
6 *Pag.* 149. *h. v.*
7 *Pag.* 155. Vide *p.* 422. *n.* 8.
8 *Pag.* 149. *hujus vol.*

ϛάτlw τῶ Χριϛῶ μαθητῶ *Primatem* ſeu *Præpoſitum diſcipulorum Chriſti* a Baſilio Seleucienſi (1). *Paſtoraliſque principatus dignitate* illuſtrem a Theodoro Studite (2). Κορυφαιότατον τῶ ἀποϛόλων, *ſupremum* ſeu *ſummum verticem Apoſtolorum* ab Ignatio Conſtantinopolitano (3). *Auguſtiſſimum* vero ab Niceta Paphlagone (4). Μέγαν *Magnum* a Theodoro Studite (5) *Supremumque principem Apoſtolorum* ab Græcis in Tropario (6). *Unumque omnibus præeminentem* ab Leone I. & Nicolao I. Pontificibus (7).

§. V.

Et πρωτοϛάτης *primus præſes : & paſtor totius orbis : & caput: & Exarchus : & unus de toto mundo electus : & ſuperlaudabilis Apoſtolus : maxime honorandus : & percelebris : & abundantiore gratia unus, & idem primus Apoſtolus, & ſummus Diſcipulus Dei.*

Πρωτοϛάτlw vero τῶ ἀποϛόλων *hoc eſt primum præſidem* Apoſtolorum, vel principem nominat Cyrillus Hieroſolymitanus (8) ab Gregorio Nyſseno haud diſsentiens (9). Paſtorem Ambroſius (10). Ποιμένα τ̃ οἰκυμένης ἁπάσης *paſtorem univerſi orbis* Nilus Johannis Chryſoſtomi auditor (11), *Caput, ut Schiſmatis tolleretur occaſio*, Hieronymus (12) *Apoſtolorum omnium caput*, Optatus (13), & Synodi Epheſinæ Patres (14). Unum de toto mundo electum Leo I. Pon-

1 *Pag.* 150. *hujus vol.* 2 *Ibidem*.

3 *Ibid. pag.* 151. Et multo ante ab Epiphanio in Ancorato *n.* XI. *pag.* 16. *tom.* II. *opp. edit. Pariſ. Petav. an.* 1622. quo loco: *Paulo*, inquit, δεξιὰν ἔδωκεν ὁ κορυφαιότατος τῶν ἀποϛόλων Πέτρος ὁ καταξιωμένος ἔχειν τὰν κλεῖν τῆς βασιλείας „ Paulo dexteram de„ dit ſummus vertex Apoſtolorum Petrus, qui dignus habendi clavem regni factus eſt „.

4 *Pag.* 152. *n.* 1. 5 *Ibid. pag.* 150.

6 *Pag.* 156.

7 *Pag.* 181. *ſeq.*

8 Vide *pag.* 137. *hujus vol.*

9 *Ibid. pag.* 149.

10 *Ibid. pag.* 138. *n.* 1.

11 *Ibid. pag.* 418. *n.* 3. Confer Epiphanium *in Ancor. num.* IX. *pag.* 15.

12 *Ibid. pag.* 138. *n.* 2.

13 *Ibid. pag.* 139. *n.* 2.

14 *Ibid. pag.* 140. *not.* 2.

Pontifex (1). *Superlaudabilem Apostolum* Constantinus Augustus in epistola Divali sacra ad Hadrianum Pontificem (2). *Maxime honorandum* Ignatius Episcopus Constantinopolitanorum(3),& ἔνδοξον, καὶ πανεύφημον *gloriosum,& percelebrem,* ecclesia Græca *in Euchologio* (4): *& abundantiore gratia unum, atque eumdem primum Apostolum* Augustinus (5): *& summum disci pulum Dei* Prudentius (6).

§. VI.

Et beatissimus, atque omni laude dignus: & carissimus omnium discipulorum: antelatus proinde discipulis: continens omnes: major ceteris, & fortissimus Apostolorum: & princeps Episcopalis coronæ: & nominis episcopalis & honoris auctor.

Hæc vero ab Synodo Chalcedonensi (7) a Gregorio Nazianzeno (8), ab Origene (9), ab Ambrosio (10) rursumque ab Origene (11), qui Petrum majorem Apostolis ceteris fuisse confirmat, ab Eusebio Cæsariensi (12), ab Imperatoribus Theodosio, & Valentiniano (13), ab Siricio, & Innocentio, & Zosimo, & Sixto Pontificibus Maximis (14), atque ab aliis pluribus dicta, litterisque consignata sunt, quos equidem libens prætereo.

§. VII.

1 *Ibid. pag.* 141.
2 *Ibid. pag.* 149.
3 *Ibid pag.* 151. n. 2.
4 *Ibid. pag.* 155.
5 *Ibid. pag.* 191.
6 *Ibid. pag.* 289. *not.* 6.
7 *Ibid pag.* 142. *not.* 2.
8 *Ibid. pag.* 131. *not.* 2.
9 *Ibid. n.* 2. ubi προτετιμῆσθαι, ait, τὸν Πέτρον τῶν λοιπῶν μαθητῶν *antelatum fuisse Petrum ceteris discipulis.*
10 *Ibid. not.* 4. ubi Ambrosius *post Christum in Petro omnes contineri scribit.*
11 *Ibid. pag.* 134. *not.* 1.
12 Qui *fortissimum, & maximum Apostolorum* vocat Petrum. *Ibidem pagin.* 134. *not.* 1.
13 Ii de Petro agentes: *Ibid. pag.* 142. n. 1. *principem eum episcopalis coronæ* vocant.
14 *Ibid. pag.* 139. *not.* 3. *seqq.*

§. VII.

Et os discipulorum : Orbis terrarum piscator : Ecclesiæ figura : Apostolus inconcussæ auctoritatis : Candelabrum : Discipulorum lingua : Prædicantium vox : In Apostolicæ dignitatis culmen adscitus prædicator summus : Apostolicæque princeps dignitatis, atque Magister orbis : a Deo omnium beatissimus pronunciatus : primusque, ac celsior gradu in agmine Apostolorum ipsum superans Paulum .

Discipulorum deinde os, principem in ecclesia primum piscatoremque orbis terrarum Johannes Chrysostomus appellavit Petrum (1). Ecclesiæ vero figuram Augustinus cum alias sæpe, tum præcipue in septuagesimo, ac sexto sermone (2). Principem vero Apostolorum inconcussa præditum auctoritate Gregorius secundus Pontifex (3). Candelabrum Ephræmius Syrus (4): ut & linguam discipulorum (5), prædicantiumque vocem (6); virumque adscitum in Apostolicæ dignitatis culmen, electionisque primitias Latina ecclesia in Sacramentario, quod Leonianum vocant (7). Prædicatorem summum Cyrillus antistes Hierosolymorum (8). Apostolicæ principem dignitatis Latina ecclesia in Sacramentario Leoniano (9) *τῆς οἰκυμένης διδάσκαλον Magistrum*, seu *Doctorem universi Orbis* Johannes Chrysostomus (10), a Deo omnium beatissimum pronunciatum Agatho Pontifex (11). Primum in agmine Apostolorum Arator (12), celsioremque Venantius Fortunatus (13), ipsum superantem Paulum Pelagius secundus Pontifex (14).

§. VIII.

1 *Ibid. pag.* 94.
2 *Ibid. pag.* 139. *not.* 1.
3 *Ibid. pag.* 148. *not.* 2.
4 *Ibid. pag.* 149. *not.* 5.
5 *Idem ibidem.*
6 *Ibidem.*
7 *Ibid. pag.* 455. *not.* 2.
8 *Ibid. pag.* 299. *not.* 3.
9 *Ibid. pag.* 455. *not.* 2.
10 *Hom.* LXXXVIII. *al.* 87. *in Joh. t.* VIII. *opp. n.* 1. *p.* 527.
11 *Ibid. pag.* 421. *not.* 4.
12 *Ibid. pag.* 419. *not.* 2.
13 *Ibid. not.* 4.
14 *Ibid. pag.* 420. *not.* 10.

§. VIII.

Et petra ecclesiæ: & ædificandæ ecclesiæ petra: & ædificationi ecclesiæ subjacens: & ædificationem ecclesiæ in seipsum recipiens: & στερεὰ πέτρα firma petra: & petra, quam non vincunt inferorum portæ: & petra solidissima, cui dominus sui nominis communionem indulsit.

Petram porro ecclesiæ Hilarius Pictaviensis (1), Gregorius Nazianzenus (2), Ambrosius (3), innumerabilesque alii. Ædificandæ autem ecclesiæ petram Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Firmilianus (4). Ædificationi ecclesiæ subjacentem (5) & ædificationem ecclesiæ in se ipsum recipientem Basilius (6): & στερεὰν πέτραν *firmam petram* Epiphanius (7): & petram, quam non vincunt superbæ inferorum portæ (8) Augustinus, ac Leo (9) Pontifex: & petram solidissimam (10) Origenes, aliique appellaverunt. Indultam vero Petro ab Christo fuisse sui nominis communionem, Maximus Taurinensium antistes scribit (11).

§. IX.

Et secundum fundamentum, ac magnum ecclesiæ: confessionisque fundamentum: fundans ecclesiam sua firmitate: ac super fundamento primus.

Jam vero secundum, seu posterius fundamentum Gregorius

1 Vide *pag.* 135. *hujus volum. not.* 1. Illustrari autem hæc, confirmarique etiam, atque etiam insigni Epiphanii loco possunt ex *Ancor. n.* 9. *pag.* 14. *tom.* 2. *opp.* qui sic habet: ἴδε τὸν πρῶτον τῶν ἀποστόλων τὴν πέτραν τὴν στερεὰν, ἐφ' ἣν ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ ᾠκοδόμηται, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. πύλαι δὲ ᾅδου αἱ αἱρέσεις, καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι. κατὰ πάντα γὰρ τρόπον ἐν αὐτῷ ἐστερεώθη ἡ πίστις, ἐν τῷ λαβόντι τὴν κλεῖν τῶν οὐρανῶν &c. „ Decebat enim primum Apostolorum, petram firmam, super quam ecclesia Dei „ ædificata est, & cui portæ inferi non prævalebunt &c. Portæ autem inferi hæreses, & hære- „ siarchæ. Omnibus enim modis in ipso firmata est fides, qui recepit clavem regni cælorum „.
2 *Ibid. pag.* 197. *not.* 5.
3 *Ibid. pag.* 154. *not.* 4.
4 *Ibid. pag.* 133. *not.* 1. & *pag.* 134. *not.* 1.
5 *Ibid. pag.* 136. *seq. not.* 2.
6 *Ibid. pag.* 136. *not.* 2.
7 *Ibid. pag.* 137. *not.* 2.
8 *Ibid. pag.* 139. *not.* 1.
9 *Ibid. pag.* 141. *not.* 2.
10 *Ibid. pag.* 140. *not.* 2.
11 *Ibid. pag.* 142. *not.* 4.

gorius Nazianzenus (1). Magnum autem fundamentum Origenes (2). Caput, & fundamentum, seu θεμέλιον Latini in libris Liturgicis (3), Patres synodi Ephesinæ (4), Ambrosius (5), & Pseudo-Clemens (6). Fundamenta ecclesiæ in se recipientem Gregorius Nazianzenus (7): & fundantem suapte firmitate ecclesiam Petrus Chrysologus (8) & primum super fundamento Paschasius Ratbertus (9) dixerunt.

§. X.

Et firmamentum ecclesiæ, atque Apostolus, in quo est ecclesiæ firmamentum, & firmamentum fidei, & columna fidei, & crepido ecclesiæ.

Sed firmamentum ecclesiæ ab Ambrosio (10), ut etiam Apostolum, in quo est ecclesiæ firmamentum (11): Firmamentum vero fidei a Chrysostomo (12): Columnam autem a Patribus Ephesinæ synodi (13): & crepidinem ecclesiæ ab iis fuisse appellatum liquet, qui ad Chalcedonense (14) Concilium convenerunt.

§. XI.

1 *Ibid. pag. 156. not. 1.* Atque huc sane pertinet Theophanis Ceramei Archiepiscopi Tauromeniæ in Sicilia locus, quem ex Codice Vaticano xxv. descripsit Arcudius, transtulitque in *pag. 317. tract. de Purg. Igne edit. Romæ an. 1637.* Πέτρος ὢν, πέτρα γενόμενος τῆς κατὰ λόγον πίστεως, ἡ τῆς ἱδρυομένης ἐκκλησίας θεμέλιος, ἡ πρώτη τῆς τοῦ πνεύματος οἰκοδομῆς ἀφορμή. „ Tu cum sis Petrus, petra fies secundum rationem fidei, & fundanda Ec„ clesiæ fundamentum, & prima spiritualis ædificii caussa.

2 *Ibid. pag. 166. not. 2.*

3 *Ibid. pag. 154. not. 6.* Vide *Sacramentar. Gallic. apud Mabillonium tom. 1. Mus. Ital. pag. 343. edit. Paris. an. 1724.* ubi hæc habentur: „ Beatum Petrum in fundamen„ tum Ecclesiæ collocasti, cujus fide in omnium discipulorum tuorum gaudio confortasti... *Et lect. in Cath. s. Petri*: „ Deus qui .... B. Petrum, post te, dedisti caput Ecclesiæ &c. „

4 *Ibid. pag. 140. not. 2.*

5 *Ibid. pag. 142. not. 3.*

6 *Ibid. pag. 319. not. 1.*

7 *Ibid. pag. 197. not. 5.*

8 *Ibid. pag. 140. not. 4.*

9 *Ibid. pag. 276. not. 2.*

10 *Ibid. pag. 138. not. 1.*

11 *Ibid. pag. 294. not. 2.*

12 *Ibid. pag. 94.*

13 *Ibid. pag. 140. not. 1.*

14 *Ibid. pag. 142. not. 3.*

§. XI.

Et summam rerum de pascendis ovibus obtinens : & peccatorum porta : & Beatus , resque maximas in fidem accipiens : & πρῶτος τοῦ πράγματος αὐθέντης primus in negotio auctoritatem habens : & etherea custos aula : & ecclesia retinens cacumen : & pater , doctor , atque magister totius mundi , a quo omnium fortitudo munitur .

Summam autem illi,de pascendis ovibus, creditam fuisse curam , scribunt Chrysostomus (1) , & , qui Chrysostomo longe antiquior fuit, Origenes (2). Peccatorum vero portam appellat Ephræmius Syrus quarti seculi celebris imprimis auctor (3) . Res porro maximas in fidem accipientem Gregorius Nazianzenus (4) , & *πρῶτον τοῦ πράγματος αὐθέντην primum in negotio auctoritatem habentem* Chrysostomus (5) : & ethereæ custodem aulæ , retinentemque ecclesiæ cacumen Arator (6) : & patrem , atque doctorem totius mundi Stephanus Larissensium antistes (7) , magistrumque disciplinæ Ambrosius (8) . Estque Leo I. auctor , muniri a Petro omnium fortitudinem (9) .

1 *Ibid. pag.* 320. *not.* 2. *In Melod. Canticis Græc. Ecclesf. cant.* 17. hæc habentur τὸ τριττὸν τῆς ἐρωτήσεως, τὸ Πέτρε φιλεῖς με , τὸ τριττὸν τῆς ἀρνήσεως ὁ Χριστὸς διωρθώσατο , διὸ καὶ πρὸς τὸν κρυφιογνώστην, ὁ Σίμων , σὺ οἶδας ὅτι φιλῶσε . ὅθεν πρὸς αὐτὸν , ὁ σωτὴρ , ποίμαινε τὰ προβατάμου , ποίμαινε τὰ ἐκλεκτάμου , ποίμαινε τὰ ἀρνίαμου , ἃ τῷ ἰδίῳ αἵματι περιεποιησάμην εἰς σωτηρίαν ,, Terna interrogatione, scilicet: Petre amas me, ,, ternam negationem Christus correxit . Idcirco & Petrus ad abscondita cordis scrutantem : *Domine* , inquit , *tu omnia nosti* , *tu scis* , *quia amo te* . *Unde ad eum Salvator , pasce oves meas , pasce selectos meos , pasce agnos meos , quos proprio sanguine in salutem acquisivi* .

2 *Ibid. pag.* 166. *not.* 2. Pastorem autem per totum orbem , quo munere summus sit, Petrum appellat Arator *ibid. pag.* 419. *not.* 2.

3 *Ibid. pag.* 149. *not.* 5.

4 *Ibid. pag.* 136. *not.* 2.

5 *Ibid. pag.* 221. *not.* 3.

6 *Ibid. pag.* 419. *not.* 3.

7 *Ibid. pag.* 291. *not.* 9.

8 *Ibid. pag.* 338. *not.* 1.

9 *Ibid. pag.* 316. *not.* 2.

§. XII.

Et bono unitatis electus: & unitatis origo: & princeps clave: & recludens creditas æternitatis januas: κατ' ἐξουσίαν *, potestate agens: & consequutus potestatis judiciariæ, & regni cælorum claves: & arbiter ligandorum, & solvendorum: & solus claves obtinens ceteris communicandas: & janitor cæli: & cælum, in terra positus, aperiens: &* κλειδοῦχος *claviger: & exactor judicis Christi: & custos cælorum: & in terreno judicio judex cæli.*

Bono denique unitatis electum dicit Optatus (1). Unitatis originem Cyprianus (2). Principem clave Venantius Fortunatus (3): & recludentem creditas æternitatis januas Prudentius (4): & κατ' ἐξουσίαν *secundum potestatem*, seu, ut nonnulli interpretantur, *potestative* ligantem, atque solventem Sergius Episcopus Cypri (5): & regni cælorum, judiciariæque potestatis claves consequutum Tertullianus (6), Origenes (7), ac Beda (8): & arbitrum ligandorum, & solvendorum S. Leo Pontifex (9): & solum claves ceteris communicandas obtinentem Optatus (10): & janitorem cæli Hilarius (11), atque Leo (12): & cælum, etsi positus sit in terra, aperientem Ambrosius (13): & κλειδοῦχον τῶν οὐρανῶν *clavigerum cælorum* Cyrillus episcopus Hierosolymorum (14): & exactorem judicis Christi Basilius (15): & cu-

1 *Ibid. pag.* 461. *not.* 2. 2 *Ibid. pag.* 134. 3 *Ibid. pag.* 419. *not.* 4.
4 *Ibid. p.* 396. *not.* 4. 1. Damasus *Carm.* XXXVII. *p.* 242. *ed. opp. s. Damas. Rom. an.* 1754.
„ Non hac humanis opibus, non arte magistra.
„ Sed præstante Petro, cui tradita janua cæli est.
„ Antistes Christi composuit Damasus.
„ Una Petri Sedes, unum veramque lavacrum,
„ Vincula nulla tenent, Achanthina votum solvit.
5 *Ibid. pag.* 421. *not.* 2. 6 *Ibid. pag.* 200.
7 *Ibidem.* 8 *Ibid. pag.* 272. *not.* 2. 9 *Ibid. pag.* 161. *not.* 1.
10 *Ibid. pag.* 139.
11 *Ibid. pag.* 135. *seq.*
12 S. Leo *ibid. pag.* 141. *not.* 1.
13 *Ibid. pag.* 138. *not.* 1.
14 *Ibid. pag.* 137.
15 *Ibid. pag.* 136.

& custodem cælorum Ephræmius Syrus (1). & in terreno judicio cæli judicem Hilarius ipse Pictaviensis (2). Scio multas appellationes usurpari a Patribus consuesse, ut, quæ Petri potestas, auctoritas, dignitas esset, quamque summus Apostolus ceteris præstantior haberetur, ostenderent. Sed omnes colligere, atque in hunc locum transferre longum est. Hoc autem breve dico, nullum fuisse in numero Christi auditorum, qui tam multis, tamque magnis laudibus celebratus a majoribus nostris fuerit. Quæ res singulari esse argumento debet, ut, omnium veterum Christianorum consensione, principatu in ecclesia summo fuisse potitum Petrum constituamus.

C A P. IV.

Petrum Romam venisse, in eaque Urbe martyrio fuisse perfunctum, veterum Christianorum auctoritate constat.

Etsi nonnihil me de Petri in Urbem adventu dixisse memini in altero Antiquitatum Christianarum libro (3), tamen, ut ordine agerem, ostenderemque, quemadmodum in Pontifices Romanos auctoritas tanta manaverit; iis explicatis, constitutisque rebus, quæ ad ejus præcipuam post Christum in Ecclesia dignitatem, potestatemque confirmandam spectarent, revertendum ad eam quæstionis partem judicavi, qua plene, cumulateque perfecta, munirem mihi ad episcopatum summi Apostoli Romanum statuendum viam, efficeremque, successionis jure, eo principatus honore in republica populi Christiani, iisque privilegiis Romanum Antistitem gaudere, quibus auctum fuisse a Christo Petrum multis & sacrorum Bibliorum locis, & testimoniis majorum demonstratum est. Quod ut recte, distributeque fiat, numerandi principio sunt, qui Petrum iter suscepisse Romanum

1 *Ibid pag. 149. not. 5.*
2 *Ibid. pag. 156.*
3 *Tom. 1. hujus operis pag. 316. seqq.*

manum negant, tum ii, qui affirmant, commemorandi; ut cognitis auctoribus, utri acumine, doctrina, veri a falso distinguendi facultate, animo a studio partium vacuo, ac libero, vetustateque præstiterint, intelligatur; propositisque argumentis certa illa, quæ diuturnitate temporis confirmata est, atque una cum seculis, hominumque ætatibus inveteravit, constabiliatur, maneatque sententia.

§. I.

Quinam Petrum Romam venisse, aut Romæ decessisse negaverint.

Itaque primum omnium, uti mihi quidem videtur, qui Petri Romanum iter negaverit, Marsilium Patavinum (1) fuisse certum est: qui cum magnas cum Pontifice inimicitias exercuisset, ad Ludovicum Bavarum Imperatorem Johanni XXII. infestum transfugit. Huic (qui in pernicioso, quem de Jurisdictione Imperiali, & Pontificia ad Ludovicum Imperatorem dederat, defensoremque pacis (2) inscripserat, libro, Paulum, non Petrum, episcopum videri Romanorum dixit, propterea quod Lucas Pauli adventus in Urbem meminerit, Petri non item) assensum Johannem de Janduno fuisse ferunt. Sequuti deinceps sunt ii, qui cum male in Romanam Ecclesiam animati essent, eversumque Pontificis Maximi summum in Christiana republica principatum vellent, quod cuperent, facile sese consequuturos existimarunt, si quam Mar-

1 De Marsilio vide quæ scripsi *p.* 341. *sq. hujus vol.* Hunc, quem hæreseos fuisse a Pontifice damnatum ostendimus *ibid. p.* 344. Rusconius in *Triumph. Catholicæ veritatis p.* 124. *edit. Ven. an.* 1619. eumdem atque Marsilium Carrariensem esse defendit, qui principatu Patavii post Ubertinum potitus est. Quod esse falsum, atque absurdam constat. Johannes autem Pozzolus *Rational. Roman. Pontif. lib.* 1. *part.* IV. *in Proleg. ad c.* 1. *edit. an.* 1716. *p.* 83. & Thomas Itigius *Hist. Eccl. sec.* 1. *c.* IV. *n.* 1. *p.* 217. *edit. an.* 1709. Marsilium Ficinum appellant. Sed Patavinum multo ante Ficinum vixisse liquet. Marsilius autem Patavinus idem atque Marsilius de Menandrino fuit, qui *lib. defensorem pacis* inscriptum edidit. Extat id opus apud Goldastum *t.* II. *Monarch. Imperii p.* 155. *seqq. edit. Francof. an.* 1614. De Marsilio confer Joh. Villanium *lib.* IX. *Hist. cap.* CCLXV. *pag.* 490. *edit. Flor. an.* 1587. & Fogginium *de Rom. D. Petri Itin. & Apost. Exercit.* 1. *pag.* 3. *seq.*

2 *Defensor pacis p.* II. *cap.* XVI. *pag.* 245. *apud Goldastum ibid. tom.* II. *edit. an.* 1614. De Janduno vide quæ scripsi *p.* 141. *seq. hujus vol.*

Marſilius inierat, eamdem terere perrexiſſent viam. In his Johannes Aventinus, qui Annales edidit Bojorum (1), Udalricus Velenus (2) homo de ſecta Lutheranorum, Johannes Calvinus (3), Johannes Funccjus (4), Johannes Baleus (5), Magdeburgenſes (6), Johannes Henricus Ottius (7), Matthias Flacius Illyricus (8), Claudius Salmaſius (9), Fridericus Spanhemius (10), Joachimus Langius (11), Franciſcus Turretinus Pſeudo-Eccleſiæ Genevenſis (12) ψευδοδιδάσκαλος ab auctore ſectæ Calvino non diſſentiens, Auctor opuſculi anglice de Petri itinere, atque epiſcopatu Romano, editi 1687. Londini (13), alterque Auctor item anonymus, qui a Petro ad Benedictum XIII. Pontificem Antiſtitum Romanorum Hiſtoriam (14) publicavit, aliique haud pauci e numero Proteſtantium. Johannes autem Harduinus is, qui vetera monumenta fere omnia, quaſi a novis inventa, fraudeque antiquis ſcriptoribus attributa eſſent, rejecit, non modo mortuum fuiſſe in Urbe Petrum inficiatus eſt, verum etiam ita eſt de ſummi Apoſtoli itineribus loquutus, ut manſiſſe eum perpetuo apud Palæſtinos ſtatuiſſe videretur.

§. II.

1 *In Annal. l. II. p. 231. ſeq. edit. Francford. an.* 1554. de Romano Petri itinere falſo, atque inepte ſcribit. Vide Baron. *ad an.* DCCLXXII. *n.* XXII. & Fogginium *ibid. p.* 6.

2 Veleni hac de re opus extat apud Goldaſtum Monarch. *t.* III. *p.* 1. *ſq. edit. an.* 1617.

3 *Lib.* IV. *Inſtitut. c.* VI. §. XV. *p.* 297. *ſq. tom.* IX. *opp. edit. Amſtelod. an.* 1667. dubitare oſtendit ſe, num Petrus Romam venerit. In comment. autem ad epiſtolam Petri omnino negat. *In c.* V. *p.* 35. *ſq. t.* VII. *edit. ejuſd.* Confer Balduinum in *præf. ad Optat. Milevit. opera edit. ann.* 1676. & Chriſtianum Lupum in ſcholiis ad Tertulliani *lib. de Præſcription. p.* 571. *In cap.* XXXVI. *edit. Bruxell. an.* 1675.

4 *In Chronico lib.* V. *n.* 44. *edit. an.* 1601.

5 *In Act. Rom. Pontif. p.* 19. *edit. Lugd. Batavor. an.* 1615.

6 *In Hiſtor. Eccleſiaſt. centur.* I. *lib.* II. *cap.* X. *p.* 561. *edit. an.* 1560.

7 *Exam. Perpet. Theologic. in Annal. Baron. p.* 393. & 451. *ſeqq. edit. an.* 1676.

8 *De Primatu Papæ*, ut eſt apud Fogginium *ibid.*

9 Claudius Salmaſius *in Apparatu ad libros de Primatu Papæ p.* 13. 14. 15. *ſeq. edit. Lugd. Batav. an.* 1645.

10 *Diſſertatione de temere credita Petri in urbem Romam profectione, quæ eſt prima in Diſſertationum hiſtorici argumenti quaternione p.* 3. *ſeqq. edit. Lugd. Batav. an.* 1679.

11 *Hiſtor. Eccl. edit. Halæ Magdebur. an.* 1722. Vide Fogginium *ibid.*

12 *Inſtit. Theologicar. loco* XVIII. *quæſt.* XVIII. *p.* 188. *ſeqq. edit. Trajecti ad Rhenum ann.* 1701.

13 Probabilius is eſſe ſcribit, Petrum numquam veniſſe Romam. Confer Fogginium *loco ind. p.* 6.

14 *Tom.* I. *edit. Hagæ Comitum an.* 1732. Accedit Georgius Hornius *Hiſt. Eccl. part.* 2. *art.* 1. *n.* XVI. *pag.* 110. *ſeq. edit. an.* 1687.

§. II.

Quinam venisse Petrum Romam, ibique mortuum fuisse crediderint.

Contra sunt qui Petrum ipsum sui adventus Romam testem vocent. Nam Babylonem (1), qua ex Urbe suam se priorem scripsisse epistolam testatur, ipsam esse Romam defendunt. Romam enim in Apocalypsi (2) ab Johanne appellari Babylonis nomine. Atque si non Papiam, at alios tamen veteres, qui ita sint interpretati (3) locum illum postremi capitis epistolæ prioris Petri, commemorant (4). His autem & magni nominis viris, & antiquis, quorum aliqui proxime attigerint ætatem Apostolorum, fidem haberi par esse. Prudentem enim, ac sanum, qui hos negligat, ut novis quibusdam, iisque aut Sedis Apostolicæ inimicis, aut absurdo ingenio præditis assentiatur, reperiri posse omnino neminem.

Clemens deinde is, qui Petri auditor fuit, in epistola, quam ad Corinthios, post sedatam tempestatem, quæ commota ab Domitiano in Christianos fuerat, perscripsit; cum res ab hominibus martyrio, non multo ante, Romæ perfunctis gestas persequeretur, Petri, ac Pauli (5) mentionem fecit, ut, quibus institutoribus ecclesia tanta gloriaretur, ostenderet.

Hunc porro sequutus Ignatius vir sane celebris, discipulusque Apostolorum, in epistola, quæ est ad Romanos, non tanta se auctoritate, neque tanta virtute præstare, dixit, ut eos, quemadmodum Petrus, ac Paulus, docere auderet (6). Qua ex re intelligitur, ut Paulum, ita Ignatio

1 *Epist. 1. cap. ult. v. 13. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.*
2 *Apocalypseos cap. xvii. v. 5. seqq.*
3 Apud Eusebium *lib. II. Historiæ cap. xv. edit. Taurin. p. 59.*
4 Confer Hieronymum *Catal. viror. illustr. tom. IV. opp. cap. 1. p. 102. edit. Martianæi.* Sed de hac re alias.
5 *Epist. ad Corinth. n. v. p. 12. tom. 1. Collect. epistolar. Romanor Pontificum edit. Coustantii.*
6 *Epist. ad Rom. n. IV. p. 205. edit. Londin. tom. 1. Apostolic. PP. an. 1746.*

Ignatio teste, Petrum advenisse Romam, cives docuisse, ecclesiamque constituisse.

Neque minus est illustris Papiæ episcopi Hierapoleos de Petri in Urbem adventu locus (1). Hunc autem, qui ab Johanne Presbytero synchrono Apostolorum institutus fuerit, etsi ob tarditatem ingenii dogmata quædam assequutus non sit, res tamen quæ facile intelligi, perspicique (ut est iter Petri Romanum) possent, ignoravisse, ac secus atque contigerant, memoriæ tradidisse, quis credat?

Accedit auctoritas Dionysii Antistitis Corinthiorum, qui Romanos a Petro accepisse disciplinam, Petrumque Romæ (2) obiisse testatus est. Vixit autem seculo Christiani nominis secundo. Quo quidem seculo Irenæus (3) de Petri & mora, & martyrio in Urbe, quæ a majoribus acceperat, litterarum mandavit monumentis.

His assentiuntur Clemens Alexandrinus vir incredibili eruditione (4), Cajus Romanæ Ecclesiæ Presbyter (5), Tertullianus (6), Auctor Carminum contra Marcionem (7), qui certe scriptores partim secundo Ecclesiæ seculo, partim ineunte tertio; Origenes (8) Cyprianus Carthaginiensis Episcopus (9), Firmilianus Cæsariensis (10), qui

1 Apud Eusebium *lib. eodem* II. *cap.* XV. *p.* 59.

2 Apud Eusebium *lib.* II. *cap.* XXV. *p.* 76. „ Ambo illi, *inquit*, in urbem nostram Co-„ rinthum ingressi, sparso evangelicæ doctrinæ semine nos instituerunt, & in Italiam simi-„ liter profecti, cum vos (Romanos) perinde instituissent, eodem tempore ἐμαρτύρησαν *martyrio* functi sunt.

3 Vide Irenæi locum *pag.* 387. *hujus vol. not.* 3.

4 Clemens Alexandrinus *in* IV. *Institutionum* seu ὑποτυπώσεων *libro* apud Eusebium *lib.* II. *cap.* XV. *pag.* 56. *edit. Taurin.* Vide *pag.* 394. *hujus vol. not.* 1.

5 Cajus Eccl. Rom. Presbyt. in eo libro, quem *adversus Proclum Cataphrygam* scripsit apud Eusebium *l.* II. *Hist. Eccl. c.* XXV. *p.* 76. *edit. ejusd.* Vide *p.* 393. *n.* 1. *hujus vol.*

6 Confer *pag.* 391. *hujus vol. n.* 1.

7 Vide *pag.* 386. *hujus vol. n.* 1.

8 Apud Eusebium *lib.* VI. *Histor. Eccl. cap.* XXV. *pag.* 251. *edit. Taur.* quo loco Clementis Alexandrini narrationem de Marco instituto Romæ a Petro probat. Idem sic scribit *apud Eusebium lib.* III. *cap.* I. *pag.* 79. „ Petrus per Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cap-„ padociam, atque Asiam Judæis, qui in dispersione erant, prædicasse existimatur: qui ἐν „ ῥώμῃ γενόμενος Romam *veniens* ad extremum cruci suffixus est capite deorsum demisso.

9 Vide *pag.* 394. *hujus vol. not.* 1.

10 *Epistola inter Cyprianicas* LXXV. *p.* 220. *edit. Oxon.* Adversus Stephanum disputans (qui doctos fuisse Romanos ab Apostolis Petro, ac Paulo, ne baptizatos ab hæreticis rursum baptizare auderent, ajebat) docuisse Petrum, ac Paulum Romæ non negat; at illud, quod Stephanus de hæreticis dixerat, docuisse, errans negat.

tertio; Arnobius, Lactantius (1), Athanasius (2), Eusebius (3), Julius Pontifex (4), Synodi Sardicensis Patres (5), Damasus Pontifex (6), Gregorius Nazianzenus (7), Ambrosius (8), qui quarto: Hieronymus (9), Chrysostomus (10), Augustinus (11), Orosius (12), Optatus Milevitanus (13), Theodoritus (14), Epiphanius (15), Paulinus (16), Petrus

1 Lactantius *lib. de vera Sapientia cap.* XXI. *pag.* 312. *edit. Parif. opp. ann.* 1748. „ Petrus, & Paulus Romæ prædicaverunt. Eadem fere scribit Lucius Cæcilius auctor illius *lib.* qui *de mortibus persecutorum* inscribitur c. II. *p.* 184. *t.* II. *opp. Lactantii*: Cumque „ Nero imperaret, *inquit*, Petrus Romam advenit, & editis quibusdam miraculis, quæ „ virtute ipsius Dei, data sibi ab eo potestate, faciebat, convertit multos ad justitiam, „ Deoque templum fidele, ac stabile collocavit „. Arnob. *loc.* vide *p.* 412. *hujus vol.*

2 Vide Petri Episcopi Alex. & Martyris *loc. pag.* 413. *hujus vol. not.* 1. & Athanasii *Apolog. de Fuga sua edit. Parif. an.* 1698. *tom.* 1. *part.* 1. *pag.* 111.

3 Vide Eusebii testimonia *pag.* 394. *seq. hujus vol. n.* 1.

4 Julius Pontifex sequutus Stephanum ceterosque episcopos Romanos, qui ipsi præcesserunt, Petrum Romanos docuisse ostendit. Vide locum indicatum *p.* 136. *hujus vol. not.* 1.

5 *Canon* III. *Synodi Sardic. tom.* 1. *Concilior. edit. Hard. pag.* 641. Πέτρου τοῦ ἀποστόλου τὴν μνήμην τιμήσωμεν, καὶ γραφῆναι παρὰ τούτων τῶν κρινάντων Ἰουλίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ὥστε διὰ τῶν γειτνιώντων τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπισκόπων κ. τ. λ. *Petri Apostoli memoriam honoremus, & scribatur ab his, qui causam judicarunt Julio Episcopo Romæ, vel etiam ab aliis* (Episcopis) *qui in provincia proxima morantur &c.* Cum autem Canonibus synodi subscribendo assensi fuerint Episcopi Itali, Galli, Hispani, Thraces, Macedones, Achivi, Daci, Asiani, Thessali, Dardani, Pannonii, Palæstini, Arabes; Iste eam fuisse sententiam, *traditionemque* propagatam credendum est. Cur vero hæc dixissent de Petro tot Præsules Ecclesiarum, nisi Petri Romanum credidissent iter?

6 Damasus Pontifex Liberium sequutus, qui apud Athanasium *Histor. Arianor. ad Monachos n.* 37. *tom.* 1. *opp. edit. Montfaucon. an.* 1698. & apud Coustantium *tom.* 1. *Collect. epistol. Rom. Pontif. pag.* 431. traditionem Romanam ecclesiam a Petro accepisse scribit, Damasus inquam, ut *pag.* 92. *hujus vol.* demonstratum est, Petrum Romæ sedisse affirmat. De Catalogo Pontificum Liberiano & dictum alio loco est, & dicetur, cum tempus monuerit capite mox. seq. opportune.

7 Jamb. 1. *de Præsidio Adv. Invidos pag.* 188. *tom.* II. *edit. Colon. an.* 1690.

Ῥώμῃ δὲ Παῦλος, καὶ Πέτρος νικηφόρος

Romæ autem Paulus, ac Petrus ferentes victoriam.

8 *Lib.* 1. *de Interpellatione Job cap.* 1. *pag.* 760. *tom.* 1. *opp. edit. Veneta ann.* 1748. *& sermone contra Auxentium de Basilicis tradendis class.* 1. *epistolar. epist.* XXI. *p.* 918. *tom.* III. *edit. ejusd.* Consentit Cyrillus Hierosolymitanus. Confer *pag.* 395. *hujus volum. not.* 1.

9 *Lib. de viris illustr. cap.* 1. *pag.* 101. *tom.* IV. *opp. edit. Martianai.*

10 Chrysostomus *homil.* XXXII. *in epist. ad Roman. n.* 1. *pag.* 757. *tom.* IX. *opp. edit. Parif. Montfauc.*

11 *Serm.* CXCVII. *In Natal. Apostolor. Petri, & Pauli al. de divers.* CVII. *pag.* 840. *&* 841. *& alibi sæpe.*

12 *Lib.* VII. *Histor. cap.* VI. *pag.* 466. *edit. Havere. an.* 1738.

13 Vide Optati locum *p.* 347. *seq. hujus vol. not.* 2. *seqq.* & Prudentii *p.* 396. *not.* 4.

14 Theodoriti locum indicavi *pag.* 397. *not.* 2. *hujus vol.*

15 De Epiphanio vide quæ scripsi *pag.* 395. *hujus vol. not.* 2.

16 Paulini locum descripsi *pag.* 397. *hujus volum. not.* 3.

trus Chryſologus(1),qui extremo quarto,quintoque ineunte, innumerabileſque alii , qui ſequentibus ſeculis ſuis operibus Eccleſiam illuſtraverunt : quorum ſane multorum locos de Petri in Urbem adventu (2) indicavi, cum de Petri ejuſdem ſummo in Chriſtiana republica principatu diſſererem. Quum autem omnes non modo ſexti , ſeptimi , octavi , atque inſequentium,ſed quinque etiam priorum eccleſiæ ſeculorum Patres, cœtuſque omnes,qui Chriſtiano nomine glorientur , & Latinorum , & Græcorum , & Barbarorum , ſive doctrinæ ſocietate conjuncti nobiſcum , ſive a ſacris , inſtitutiſque noſtris abhorrentes (3) , odioque in Romanos incenſi ſint , facile Romanum iter Petri confiteantur ; nemoque umquam aut prima ætate , aut poſterioribus temporibus ad quartum ac decimum ſeculum inventus fuerit qui negandum arbitraretur ; cumque ii , qui poſt decimum , ac quartum ſeculum illud ipſum in controverſiam revocaverunt , non veritatis amore permoti , ſed malevolentia in Sedem Apoſtolicam incitati ad ſcribendum fuerint , inque reprehenſionem proinde inciderint ſociorum ſuperſtitionis , & erroris ſui ; quis tam erit audax , atque impudens , qui ſumma & veterum , & novorum ſcriptorum , univerſarumque eccleſiarum conſenſione contemta , novis quibuſdam, iiſque & paucis, & inimicis Pontificum Romanorum auctoritatem adjungendam putet ? Quæ vero ars critica feret, ut in Hiſtoria non teſtibus aut æqualibus , aut fere æqualibus temporum

Z z z 2 rum

1 Vide epiſtolam Petri *Chryſologi inter epiſt. s. Leon. tom.* I. *opp. pag.* 112. *edit. Rom. Cacciari*.

2 Confer *pag.* 133. *ſeqq* & 397. *ſeqq. hujus vol.*

3 Vie *Renaudot. Perp. de la Foy* &c. *l.* x. *c.* 1v. *p.* 784. *ed. Pariſ. an.* 1711. In Synaxario Copttarum ad d. v11. Meſre, qui dies Kalendis reſpondet Auguſti menſis, hæc leguntur : „ Eadem „ die item feſtum celebramus Beati Apoſtoli Petri, quia ea die in medio diſcipulorum confeſ- „ ſus eſt , quod Chriſtus ſit filius Dei vivi , quando eduxit extra Cæſaream Philippi , uti „ refert ſanctum Evangelium , interrogavit , quid de ipſo dicerent . . . Beatum eum prædi- „ cavit Dominus , eique tradidit claves regni cælorum , poteſtatemque abſolvendi , & li- „ gandi . Ex hoc die Petrus factus eſt princeps ſuper diſcipulos , ejuſque ſucceſſori Romæ „ datus eſt principatus ſuper omnes principes univerſi „ . Ebedjeſu *in collect. Canonum* (ut ad me Aloyſius Aſemanus amicus meus ante aliquot menſes ſcripſit) *cap.* 1. quo loco de „ Patriarcharum numero quæſtionem inſtituit , habet hoc modo : „ Magnæ Romæ conceſſus „ fuit , propter duas columnas in ea poſitas , Petrum dico principem Apoſtolorum , & Pau- „ lum „ . Confer *Ecchelenſ. Eutych. Vindic. P.* II. *c.* xx1v. *p.* 243. *ſqq. edit. Rom. an.* 1661.

rum illorum, non historicis, qui non multo post iter a Principe Apostolorum susceptum scripserunt, non viris qui nullo studio partium ducerentur; non omnium ecclesiarum incredibili consensu, temporisque diuturnitate firmatæ sententiæ; sed inanibus conjecturis, quæ fere uno silentio veterum quorundam nitantur, sed novis aliquot sicophantis, sed invidis nonnullis, impotentique ingenio præditis hostibus Apostolicæ Sedis assentiatur? Atque novos hæreticos, qui, (1) plus

1 In his sunt Iosephus Scaliger *In Chronicon Eusebii p.197. edit. an.* 1658. Sethus Calvis. in *Nerone p.451. Chronolog. edit. Francof. an.*1650. Daniel Chamierus *Panstrat. t.* II. *lib.* XI. *c.* XII. *p.*444.*sq. edit. an.*1616. Balthasar Bebelius *antiq. Eccl. p.*21.*edit. an.*1669. Blondelius *de Primatu Papæ sect.* 1. *p.* 14. *seqq.* Hammondus *Dissertat.* V. *de Episcopis &c. cap.* 1. *pag.* 254. *seq. edit. ann.* 1651. Pearsonus *oper. Posthum. pag.* 27. 31. 43. *edition. ann.* 1688. Patricius Iunius *in not. ad epist.* 1. *Clementis ad Corinthios apud Labbeum tom.* 1. *Concilior. edit. Veneta pag.* 172. Ioannes Pappus *epit. Hist. Eccles. edit. Francof. an.* 1661. *pag.* 22. *seq.* M. Henricus Kippingus *in not. ad Pappi Epitomen.* Thomas Ittigius *Hist. Ecc. sec.* 1. *cap.* IV. *pag.*216.*seq. edit. Lips. an.* 1709. Johannes Clericus *Histor. Eccl. duor. primor. seculor. ad an.* LXVIII. *pag.* 447. *edit. an.*1716. Samuel Basnagius *Annal. Polit. & Eccl. ad an.* LXIV. *n.* 12. *seqq. edit. an.* 1706. Guillielmus Caveus *Hist. Eccl. Litter. part.* 1. *pag.* 4. *& part.* II. *pag.* 2. *seq. edit. an.*1699. Hugo Grotius *In* 1. *Petri c.* V. *v.* 13. *p.* 1112. *opp. Theologic. t.* II. *vol.* II. *edit. an.*1679. Usserius ad an. Christi LXVII. *seqq. pag.* 69c. *edit. an.* 1654. Isaacus Newtonus *cap.* 1. *observat. in Apocalyps. edit. Amstelod. ann.* 1737. Quique epistolas *ad Roman.* S. *Ignatii* adnotationibus illustrare conati sunt. Iohannes Henichius *Histor. Eccl. & civil. part.* 1. *seculo* 1. *c.* V. *p.* 167. *seq. edit. Rintheliensis an.* 1669. Iohannes Albertus Fabricius *Bibl. Græca lib.* IV. *cap.* V. *p.* 164. *tom.* III. *edit. Hamburg. an.* 1717. Ioh. Laurentius Moshemius *de rebus Christianor. ante Constantinum Magnum sec.* 1. §. XXXIV. Christianus Matthæus Pfaffius *Instit. Hist. Eccl. sec.* 1. *cap.* V. §. III. *pag.* 22. *edit. Tubing. an.* 1721. Samuel Maresius *In Concord. Discord. lib.* II. *cap.* III. *pag.* 89. *edit. Amstelod. an.* 1642. Johann. Ernestus Grabius *annot. in cap.* 1. *lib.* III. *s. Irenæi t.* II. *opp. edit. Ven. an.* 1734. aliique prope innumerabiles. De Luthero nil statuo. Nam *in resolut. De Potest. Papæ p.* 306. *Lucubrat. P.* 1. *edit. Basil. an.* 1520. etsi Petrum episcopum fuisse Romanum negat, Romam tamen venisse non negat. Verum Iodocus Coccius *lib.* VII. *Thesauri Catholici Art.* V. *p.* 814. *edit. Colon. an.* 1619. *tom.* 1. „ Martinus Lutherus, inquit, in colloquiis ad mensam habitis: *cap. de Antechristo* ait: omnes historiæ testantur Petrum primum Romæ fuisse episcopum; sed meræ sunt fabulæ „. Mihi vero hæc colloquia videre non licuit. Non enim reperi. Magdeburgenses *Centur.* 1. *lib.* II. *capit.* X. *pagin.* 561. *edit. Basil. an.* 1560. Non satis demonstrari posse arbitrantur, fuerit ne; annon fuerit Romæ Petrus. Si quid tamen assequi legendo potui, in eam propensiores esse videntur sententiam, quæ negat venisse. Huc idem Tilenus In *Disp. Robert. Bellarm. lib.* II. *De Rom. Pontif. cap.* II. *p.* 167. *t.* III. *edit. an.* 1619. & Lambertus Danæus in III. *Controv. Bellar. ad cap.* III. *p.* 285. *edit. Genev. an.* 1596. & Johannes Henricus Heideggerus *Histor. Papatus pag.* 3. *edit. ann.* 1684. Catholicorum autem, qui in hoc genere argumenti versati fuerint, Protestantesque illos, qui contra pugnarunt, accurate refellerint, maximum esse numerum video. Adeundi autem, præter Baronium, Bellarminum, Natalem Alexandrum, & Fogginium, quos *p.* 317. *vol.* 1. *hujus oper. not.* 4. commemoravi, Emmanuel Schelestratius *t.* II. *Antiquit. Ecclesiast. p.* 148. *seq. edit. Rom. an.* 1697. Tillemontius *tom.* 1. *Monum. Hist. Ecclesiast. Art.* XXVIII. *p.* 70. *edit. Bruxell. an.* 1732. Fevardentius

plus ceteris eruditione, doctrinæ laude, criticæque facultatis peritia excelluerint, Romanum concessisse Apostolorum Principis iter, tam certum, tamque exploratum est, ut qui dubitet, haud sciam, cur non idem sit ne sol, an nullus sit, dubitandum putet.

At enim adversarii multis se tam inveteratam, tamque late patentem repellere sententiam putant posse. Principio namque ostendi sibi sacrorum Bibliorum auctoritate, non testimoniis veterum Christianorum volunt, Babylonis nomine, cujus est a Petro in priore epistola facta mentio, non Babylonem, sed Romam intelligi oportere. Secundo loco, nihil se eorum dictis moveri, dicunt, qui a Papia viro imprimis inepto, rerumque Christianarum imperito acceperint, quæ de itinere Petri Romano tradiderunt. Accepisse autem a Papia veteres illos, quorum meminimus, veri esse maxime simile. Tertio, id se iter in rebus veris numeraturos vehementer negant, de quo Claudii ne, an Neronis ætate contigerit, magna veterum, novorumque historicorum dissensione certetur. Ejusmodi autem iter Apostoli Romanum esse. Quod enim Eusebius in annum Claudii secundum, id alios in Neronis tempora conjiciendum putare. Sanum autem hominem, atque prudentem, qui cum statuat rem aliquam evenisse, tum indicare annum, quo contigerit, nequeat inveniri posse omnino nullum. Quarto, incredibile esse, si Petrus Romam venisset, id Lucam, ac Paulum, qui in Urbe aliquandiu constitissent, fuisse prætermissuros. Lucam autem in Actis Apostolorum, Paulum vero in iis, quas Romæ scripsit, epistolis nullam umquam commemorationem fecisse aut laborum Romæ susceptorum, aut adventus in Urbem Petri.

Sed qui sic disputant, non animadvertunt, fore, ut (si ea Apostolorum temporibus contigisse negent, quæ aut ab Lu-

tius *in not. in Iren. lib.* III. *c.* I. *p.* 267. *t.* II. *opp. Irenæi edit. Veneta an.* 1736. Judocus Coccius *Thesaur. Cathol. lib.* VII. *Art.* V *p.* 814. *seqq. edit. Colon. an.* 1619. *tom.* I. Franciscus Blanchinius *in not. ad Anast. Biblioth. t.* II. *pag* 7. *seq. edit. Rom. Salvioni an.* 1723. ut ceteros prætermittam, quorum certe aliquorum sunt a Roccabertio in Pontificiam Bibliothecam translata opera.

Luca, aut a Paulo, aut ab Johanne prætermiſſa ſint) res imprimis certas, atque teſtatas repellere cogantur. Quis enim Chriſtianos una cum Judæis, quibuſcum de religione contendebant, Roma a Claudio Auguſto pulſos, ſævitumque anno LXIV. in noſtros ab Nerone fuiſſe, negaverit? At hujuſmodi rerum nullum umquam ſcriptorum ſacrorum meminiſſe conſtat. Quod ſi Suetonio (1), atque Tacito (2), qui hæc litterarum mandarunt monumentis, credunt, quid eſt quod Clementi auditori Petri, quod Ignatio diſcipulo Apoſtolorum, quod Irenæo, qui a Polycarpo accepit diſciplinam; quod Papiæ Johannis æqualis fidem habendam inficientur, Petrum & veniſſe Romam, & ibi deceſſiſſe ſcribentibus? An Ethnicis, quos rerum fuiſſe Chriſtianarum ignaros liquet, plus eſt adjungendum auctoritatis, quam Chriſtianis, quorum etſi minus acutis ingeniis fuiſſe aliquos facile concedam, quæ geſta tamen a noſtris fuiſſent, aut ignoraſſe, aut mendaciis involvere voluiſſe, numquam concedam? Traditum autem ab Euſebio in Hiſtoria eſt, ſi minus Papiam, atque Clementem Alexandrinum, at veteres ſaltem Chriſtianos a Petro Romam fuiſſe indicatam Babylonis (3) nomine. Quæ vero cauſſa eſt, cur ſilentio Scriptorum ſacrorum, non Suetonii, neque Taciti, ſed horum ſit Chriſtianorum omnis contemnenda narratio? Equidem dum mecum hæc cogito, in eam facile ſententiam inducor, ut arbitrer, partium illos ſtudio metiri omnia, non veritatis, qui niſi quod

1 Suetonius in Claudio *cap.* XXV. *pag.* 198. *edit. Lugd. an.* 1669. „ Judæos impulſore „ Chreſto aſſidue tumultuantes Roma expulit „.

2 *Lib.* XV. *Annal. pag.* 528. *ad an.* DCCCXIII. *C. Lecanio, & M. Licinio Coſſ. edit. Antuerp. ann.* 1574.

3 Nam etſi a Papia fuiſſe hæc de Petro dicta Rufinus interpretetur, tamen negat Valeſius, Euſebii autem hæc eſt ſententia *lib.* II. *Hiſtor. Eccleſ. cap.* XV. *edit. Taur. pag.* 59. „ Refertur id (*de probato a Petro evangelio Marci*) a Clemente in ſexto Inſtitutionum „ libro, cui teſtis etiam accedit Papias Hierapolitanus Epiſcopus. Τοῦ δὲ Μάρκου μνημονεύειν τὸν Πέτρον ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν καὶ συντάξαι ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης σημαίνειν τε τοῦτ' αὐτὸν τὴν πόλιν τροπικώτερον Βαβυλῶνα διὰ τούτων προσειπόντα. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. *Marci autem meminiſſe Petrum in priore epiſtola, quam, ajunt, compoſitam ab eo in ipſa Roma. Id (Petrum) ipſum ſignificare Urbem appellantem tropice Babylonem. Salutat vos, quæ in Babylone collecta, & Marcus filius meus.* Quinam vero hi ſunt, qui φασὶ, *ajunt*, niſi forte ii, quorum ἀνωτέρω ante meminerat, nempe Clemens, atque Papias? Sed fac non fuerint, at veteres ſaltem aliquot fuerint, neceſſe eſt.

quod placeat, nihil verum putant. Quod si adversarii rerum, temporisque, quibus Petrus scripsit, rationem habendam existimassent, facile quidem certe intellexissent, Babylonis vocabulo, præter Romam, urbem tunc nullam indicari ab Apostolo aliam potuisse. Ac Romam quidem Babylonem ab Johanne fuisse in Apocalypsi appellatam, ostensum paullo ante est. Quare nil impedit, quo minus Babylon a Petro etiam vocari Roma potuerit. At potuisse ne adversarii quidem negant. Recte sane. Igitur si vocatam negant, quæro, quæ illa sit Babylon, cujus est ab Coryphæo Apostolorum facta mentio? Nam Babylonas ab antiquis Geographis nominari video omnino duas. Harum altera in Chaldæa, altera in Ægypto erat. Neutram autem harum Petrus nominat. Nam quod Ludovicus Cappellus (1) Hierosolymorum urbem Babylonem, Millius (2) contra mulierem nescio quam συνεκλεκτὴν fuisse a Petro appellatam statuunt, inane atque absurdum est (3). Atque Ægyptia (4) quidem Babylon exiguum ea ætate oppidum erat, vix proximarum regionum: dissitarum (5) autem, ut Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ, Asiæ incolis, ad quos prior est a Petro scripta epistola, ne vix quidem notum; in eo ullus

1 *Histor. Apostolic. ut est tom.* VIII. *Critic. sacror. pag.* 515. *edit. Amstelod.*

2 *In epist.* I. *Petri cap.* V. *v.* 15. Fuisse præterea aliquos certum est, eosque jam ex Oriente scriptores, qui Rhodem in actis Apostolicis nominatam a Petro, cujus illa aut uxor, aut filia esset συνεκλεκτὴν appellari arbitrarentur. Vide Barhebræum *apud Assemannum Bibl. Orient. part.* II. *tom.* III. *pag.* 7. *edit. Rom.* Immo vero Barhebræus idem in absurdiorem labitur opinionem. Nam cœtum Apostolorum συνεκλεκτῆς nomine a Petro vocari ait, *Babylonis* autem appellatione *cœnaculum*. Sed nugas ab antiquis ne auditas quidem relinquo.

3 De Hierosolymis agam paullo post.

4 Ægyptiam significari Babylonem a Petro auctor est præter ceteros Pearsonus *opp. Posthum. pag.* 54. 56. Non discrepat Hornius *loc. supr. indic.* Cosmæ Indicopleustæ Monachi, qui sexto seculo floruit, in Chaldæorum Babylonem apte cadere videtur posse sententia. *Lib.* II. *Christianor. opinion. de Mundo pag.* 148. *tom.* II. *collect. veter. PP. edit. Paris. Monfaucon. an.* 1706. Quamquam est ea quidem obscura, atque implicata. Discrepat autem is fabulator ab antiquis scriptoribus ceteris, quorum longè major est existimatio, & auctoritas.

5 A Persis, qui cum Cambyse Ægypto potiti fuerant, eo in loco, in quo Lithus oppidum erat, Babylonem hanc conditam Josephus scribit. *Lib.* XII. *Antiquitat. cap.* V. Confer Fogginium *exercit. pag.* 192. *de Itiner. & Episc. Rom. Petri*, & Cellarium *Geogr. Ant. tom.* II. *lib.* 2. *cap.* 1. *sect.* V. *edit. Lips. an.* 1732. Exiguum autem illam ea ætate, qua Petrus scripsit, castellum fuisse ostendit ex XVII. Strabonis libro Fogginius *ibid. pag.* 192.

ullus ne tunc Judæus, aut Christianus fuerit, traditum a nemine veterum fuisse (1) video. Quid? si nullus umquam majorum fuit, qui Petrum, non dico in id oppidum, sed in Ægyptum contendisse ferret? Quis autem tam est impotenti ingenio, qui in historia, quod ne fando quidem auditum sit, credendum: rejiciendumque contra quod a gravissimis scriptoribus fuerit monumentis (2) commendatum putet? Age vero cum multæ urbes, eæque jam satis magnæ in Ægypto reperirentur, in quibus nostri augere numerum christianorum, amplificareque christianæ reipublicæ opes potuissent; qui demum credibile fuerit, Petrum cæteras prætergressum in castellum munitum Babylona (3) constituturum ecclesiam contendisse, ubi præter legionarios milites, vix quisquam incolarum esset? Denique si Petrus Babylonem Ægypti venit, cur id nemo umquam fuit Ægyptiorum, qui scriberet? Nam Ægyptii a Marco se accepisse disciplinam fatentur; a Petro non item. Ac Petrus si hanc indicasset, monuisset certe Asianos, Galatas, Cappadoces, &c. ad quos scribebat, de Ægypti se Babylone agere; ne decepti eum in Chaldæa cum Marco una versari arbitrarentur (4).

Etsi vero Chaldæorum Babylon multo illustrior (5), majo-

1 Chrystophorus Harembergius *Dissert. de Miraculo Pentecostali* §. IX. *part.* II. *p.* 582. *Thesauri novi Theologico-Philologici &c.* Editi ex Museo Theodori Hasæi, & *Conrad. Ikens Leidæ, & Amstelod. an.* 1732. & Foggin. *ibid.*

2 Confer (præter Eusebium *loc. indic.*) Hieronymum *de Vir. Illustr. cap.* 1. *pag.* 101. *tom.* IV. *opp. part.* II. *edit. Martian. Paris.* Johannis Chrysostomi locum, ut ex Catena vetere a Degginio refertur, *ibid pag.* 190. habet enim hoc modo: *Βαβυλῶνα οὖν τροπικώτερον τὴν ῥώμην ὀνομάζει. συνεκλεκτὴν δὲ τὴν ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ συστᾶσαν χριστοῦ ἐκκλησίαν. Babylonem igitur tropice Romam nominat: coelectam autem Ecclesiam Christi in ipsa consistentem Roma.*

3 Strabo *lib.* XVII. *pag.* 807. *edit. Paris. ann.* 1620.

4 Est vero ridiculum, quod Pearsonus de Ægyptia Babylone scribit. Petrum enim in hac ait fuisse, quod Marci in extremo epistolæ 1. versu meminerit. Quasi vero in Creta Insula Paulus epistolas scribere debuerit, aut Philippis, cum Titi, aut Epaphroditæ mentionem fecit. Indigna hæc sunt, quam ut viris doctis ad explicandum proponi aut debeant, aut possint.

5 Babylonem Chaldæorum indicari a Petro censent Josephus Scaliger *in not. ad Chronicon Eusebii pag.* 189. *edit. an.* 1658. Salmasius *de Primatu Papæ pag.* 14. *edit. an.* 1645. Samuel Basnagius *ad an. Chr.* XLVI. *n.* 27. *pag.* 561. *tom.* 1. *Annal.* Guillemus Caveus *Hist. litt. part.* 1. *pag.* 4. *col.* 2. *edit. Genev.* aliique de Protestantium quidem sectis; & ex iis, qui nobiscum societate communionis essent conjuncti, Petrus de Marca *de Concord. Sacerd. & Imperii part.* 1. *lib.* VI. *cap.* 1. *n.* 4. & Dupinius *tom.* 1. *Biblioth. pag.* 68. & 70. *edit. ann.* 1693. Confer Fogginium *ibid. pag.* 187.

majoreque in celebritate erat, tamen eversa jam ante, ab incolisque deserta fuerat, quam Petrus priorem epistolam scripsisset. Apostoli autem in urbes frequentia civium illustres, propagandi nominis Christiani caussa, sese, non in vicos, atque deserta oppida conferebant.

Qui vero provinciam Babyloniorum a Petro fuisse nominatam censent (1), non minus turpiter labuntur. Petrus enim ecclesiæ meminit coactæ in Babylone, non in Babyloniam provinciam dispersæ. Babylon autem non provinciæ fuit, sed urbis nomen. Atque ostendant ii, qui silentium nobis opponunt sacrorum Bibliorum, quis umquam scriptor sacer adventus Petri in Ægyptum, aut in Chaldæorum regionem meminerit? At ostendere nullum non sacrum modo, sed ne veterem quidem historiarum scriptorem possunt.

Qua igitur confidentia aut in Ægyptum pervenisse Petrum, aut transmisso Euphrate Babyloniam provinciam peragrasse, dicent, quod a nemine est veterum memoriæ traditum; negabunt autem contra fidem veterum, gravissimorumque historicorum Romam, quæ Babylonis nomine indicata ab Johanne est, fuisse item a Petro appellatam Babylonem in priore epistola? At enim cur Babylonem vocavit, quam appellare in epistola Petrus potuisset Romam? Quasi vero caussæ omnes, quæ veteres impulerunt, ut hoc potius, quam alio modo scriberent, compertæ nobis esse omnes, atque exploratæ possint. Atque ex iis, qui sic percuntantur, quæro, cur Ignatius leopardos in epistola ad Romanos dixerit, quos dicere milites potuisset (2)? Exempla hujusmodi ex epistolis Pauli permulta in promptu essent. Sed non est opus, ut proferam.

1 Perraro namque a scriptoribus provincia Babylonica Babylon appellatur. Confer Fogginium *ibid. pag.* 204. *seq.* Deinde nemo est veterum, qui in provinciam illam venisse umquam Petrum tradiderit. Contra Petrum ipsum Romæ una cum Marco fuisse summa consensione Patres testantur. Quod mox videbimus. Quid ergo obstabat, quo minus in priore epistola salutari a Marco, atque a ecclesia, quæ in Babylone erat, Cappadocas, Galatas &c. scribens, Romam Babylonis indicaret Petrus nomine?

2 S. Ignatius *epist. ad Rom. n.* v. *pag.* 204. *tom.* II. *opp. edit. Londin. an.* 1746.

De muliere, quæ coelecta, ut aliqui somniarunt, nominaretur, nihil attinet dicere. Est enim hæc eorum non nugatoria modo, sed etiam absurda sententia (1). Nam etsi in plerisque fere omnibus græcis exemplaribus voci *coelecta* addita vox *Ecclesia* non legatur, tamen addita in latinis, in syriacis, in cæteris denique orientalibus est: ut qui *coelectam* uxorem fuisse Petri, aut aliam quampiam mulierem arbitrantur, per summam injuriam communi omnium ecclesiarum, quæ libris sacris etiam continetur, sententiæ suspiciones anteponant suas. Atque in Græcis fere omnibus, dixi: propterea quod in exemplari, quo Oecumenius utebatur. Sic erat: *ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι ἐκκλησία συνεκλεκτή*.

Quod si explicatum ab Irenæo, a Tertulliano, ac si placet etiam a Papia, non est, quam Petrus urbem Babylonis nomine indicarit: tamen illi, cum Marcum Petri ejusdem auditorem fuisse, Romæque una cum eo versatum dixerint; Petrum, qui Marci, cum de Babylone loquutus esset, meminerit,

1 Nugas agit Capellus, qui Hierosolymam a Petro fuisse Babylonem vocatam scribit. Principio enim cum Petrus epistolam dedit, superstitio idolorum Hierosolymam haud invaserat. Multa ibi Judæorum millia numerabantur. Quinetiam Ecclesia Christianorum sub Jacobo illustris erat. Quemadmodum autem vocari Babylon poterat, cum id nomen usurpatum a Petro fuerit, indicandæ idololatriæ caussa, quæ in ea, ex qua scribebat, urbe mortalium animos occupaverat? Neque vero quisquam fuit scriptorum aut sacrorum, aut aliorum, qui Babylona Hierosolymam appellaverit. Ac Cyrilli quidem Alexandrini, Procopiique Cyrillum sequentis rejecta a doctis viris, explosaque sententia est, qui ab Isaia datum Hierosolymis fuisse arbitrantur Babylonis nomen. In Capelli errorem incidit Harduinus. Confer illius *Commentar. in* 1. *Petri cap.* v. *v.* 13. *pag.* 701. *edit. Amstel. an.* 1741. Idem multa eadem de re in Commentariis in Apocalypsim turbat, quæ a sensu communi hominum longe discrepant. *In cap.* xi. *v.* 9. *pag.* 760. *& in cap.* xvii. *v.* 5. *seqq. pag.* 772. Sed de Harduino erit paullo post opportunus disserendi locus. Ad Millium quod attinet, qui *in not. ad cap.* v. *epist.* 1. *Petri pag.* 718. *edit. Nov. Testamenti Græc. an.* 1707. ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴν *coelectam in Babylone* uxorem fuisse Petri nugatur, hoc breve dico: Eo illius mihi absurdam sententiam videri, quo a nemine probetur veterum. Quod enim commentitium, atque ab antiquorum communi interpretatione alienum est, absurdum & haberi, & esse debet. Quod si quis cum Harduino roget, cur *Ecclesiam, quæ est in Babylone &c.* Hieronymus a Petro memorari dixerit, cum in Græco epistolæ Petri textu nihil sit simile? Huic equidem facile respondebimus idem ἐκλέγειν eligere, atque ἐκκαλεῖν evocare videri. Quamobrem ἐκλεκτὸν, atque ἐκκλησίαν esse omnino synonima. Nam Christiani ut *evocati* ita *electi* appellari soleant. Quare τὸ συνεκλεκτὴ *Ecclesiam unam coelectam* indicare. Atque hæc quidem Hammondo probantur. *Comment. in Nov. Testament. ad cap.* v. *epistolæ* 1. *Petri v.* 13. *Oecumen. in* 1. *Petri cap.* v. *v.* 13. *pag.* 166. *edit. Veron. an.* 1532. *& edit. Paris. an.* 1631. *pag.* 525. Quo loco Babylonis nomine idem Oecumenius τὴν Ῥώμην *Romam* appellari scribit.

nerit, Babylonis vocabulo Romam potius, quam (1) aliam quamque urbem indicasse, confessi sunt. Quamobrem miror Harduinum, qui magnopere auctoritate Romanæ Ecclesiæ moveri se diceret, ita fuisse animo institutum, ut Capellum sequutus, contra omnium Patrum summam in asserendo itinere Romano Petri consensionem, Petrum neque solum (2), neque cum Marco Romam venisse defenderet, idque decus metropoli universi orbis tollendum arbitraretur, quo sublato, successio primatus vix in Pontificibus Romanis, episcopatus autem ne vix quidem potest consistere. Nam majores nostri eam ob caussam Romanos Pontifices principatu in Christiana republica summo potiri affirmarunt, quod Petrus caput, princepsque Apostolorum Romanæ Ecclesiæ, quam condiderat, instituerat, auxerat, præfuisset (3). Ac si traditione majorum, Pontificum præcipua auctoritas nititur, hac confidenter eversa, quid erit reliqui, quo demonstrari Ecclesiæ Romanæ principatus posse videatur?

At is Petrum Romæ decessisse negat, venisse autem Romam non negat. Fundatam namque ab eo Apostolo Romanam Ecclesiam fuisse, ait initio Commentariorum in Epi-

Aaaa 2

1 Confer Eusebium *lib.* II. *cap.* XV. *Hist. Eccl. pag.* 59. *edit. Taurin.* quo loco sententiam Papiæ, atque Clementis Alexandrini proponit. Et *lib.* VI. *cap.* XIV. *pagin.* 237. *seq.* ubi, quid Clemens idem eadem de re sentiat, ostendit: & *capit.* XXV. *pagin.* 252. ubi Origenis locum de Marco Evangelii, ut a Petro acceperat, scriptore, & a Petro in priore epistola commemorato, exhibet. Maturatus autem Origenes a Clemente videtur fuisse, quæ de hoc genere argumenti scribit. Irenæus vero *lib.* III. *contra Hæres. cap.* I. *p.* 174. *tom.* I. *opp. edit. Venet. ann.* 1734. τοῦ Πέτρου, inquit, καὶ τοῦ Παύλου ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζομένων, καὶ θεμελιούντων τὴν ἐκκλησίαν. μετὰ δὲ τούτων ἔξοδον, Μάρκος ὁ μαθητὴς, καὶ ἑρμηνευτὴς Πέτρου καὶ αὐτὸς τὰ ὑπὸ Πέτρου κηρυσσόμενα ἐγγράφως ἡμῖν παραδέδωκε. „Quum Petrus, & Paulus Romæ evangelizarent, & fundarent Ecclesiam (Matthæus „ scripsit). Post vero horum excessum, Marcus discipulus, & interpres Petri, & ipse, quæ „ a Petro prædicata erant, præscripta nobis tradidit „. Vide ejusd. *libri cap* X. *p.* 187. & Tertulliani *lib.* IV. *contra Marcionem cap.* V. *pagin.* 416. *edit. Venet. opp. ann.* 1744. & Eusebii *lib.* III. *Demonstr. Evang. cap.* VII. *pagin.* 120. *seq. edit. Colon. ann.* 1688. Hieronymi, Epiphanii, Chrysostomi hac ipsa de re locos indicat Fogginius *exercit.* XI. *pag.* 219. *seq. De Rom. D. Petri Itiner & Apost.* At repugnat, dicet quispiam, Irenæus cum aliis Patribus, ut qui post excessum Apostolorum Petri, ac Pauli scriptum a Marco evangelium fuisse ferat. Sunt qui post *discessum* legant. Ego sic statuo: De adventu Petri, Marcique Romam veteres convenire: quamobrem iis assentior; quod si aliis de rebus diffident; parvi refert. Diffidentium enim id probo, quod esse reor ad veritatem propensius.

2 Vide locum Harduini, quem adduximus *pag.* 117. *hujus vol. not.* 4.

3 Quod paullo post videbimus.

in Epistolam priorem Petri (1). Ego vero quorsum hæc spectent, quoque sint modo cum iis, quæ Harduinus in Commentariis in Evangelium Matthæi (2) dixerat, componenda, nullo modo prorsus intelligo. Nam hoc loco, necesse non esse, scribit, Petrum Romam venisse. Summum enim Pontificem non esse *proprie* Episcopum Romanum. Quare dubitat, venerit ne Romam Princeps Apostolorum, an non venerit. Quamquam propensior esse videatur ad eorum errorem, qui negant venisse. Itaque episcopatu Romano Pontificem multandum statuit. Quod non fecisset, si venisse Petrum, Romanamque Ecclesiam per se ipsum constituisse veri esse similius judicasset. Quamobrem restat, ut vel minus explicate exposuerit, quæ sentiret: vel consulto rem implicare conatus sit: vel delectum fuisse a Christo Petrum existimarit, qui opera non sua ecclesiam in principe orbis Romani Urbe conderet: vel mutandam sententiam judicarit, ut quod veri esse similius ante putaverat, post vix cuiquam probari posse arbitraretur. Sed patiar, nihil fuisse constitutum ab Harduino, quod pugnet cum itinere Romano Petri. Quid? de mortuo Hierosolymis Petro quod dicit, id, cum contra veterum omnium scriptorum, discipulorumque ipsorum Petri (3) fidem dicat, quisquam ne erit orthodoxorum, qui ferendum credat? Atqui, inquit, Christus prædixerat, fore ut Petrus Hierosolymis interiret. Namque apud Johannem capite primo ac vicesimo Evangelii, Petrum esse cruci affigendum demonstrarat. Capite autem tertio ac vicesimo Evangelii Matthæi, dixerat: se ad Judæos missurum prophetas, sapientes, ac scribas, quos ipsi essent affixuri cruci. Præter Petrum vero, dum Hierosolyma constiterunt, cruci fuisse affixum Christianorum omnino neminem. Petrum igitur Hierosolymis decessisse. Non est multis opus, ut quam sit hoc argumentum

1 *Ad v. 1. pag. 690. Commentar. in Nov. Test. edit. Amstel. an. 1741.*

2 Vide *pag. 117. seq. hujus vol. not. 4.*

3 Vide Clemantis Romani, Dionysii Corinthii, Caii, Tertulliani, Origenis, aliorumque, quos paullo ante indicavi, Patrum locos. Consule præterea Cyrillum Hierosolymitanum *Catech. 12. pag. 53. seq. edit. Paris. an. 1640.*

tum inane, pateat. Quis enim auctor Harduino fuit, ut præter Petrum neminem fuisse Christi discipulorum cruci affixum, idque Hierosolymis, judicaret? Cum autem concitatæ ab Judæis tam sæpe in Christianos tempestates fuerint, credibile ne est, nullum fuisse nostrum, cum plerique omnes quærerentur ad necem, ab eisdem affixum cruci? Deinde suorum aliquos cruci ab Judæis affigendos Christus dixit: Hierosolymis vero in crucem agendos non dixit. „ Ecce (1), *inquit*, ego ad vos (mitto) prophe-„ tas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & „ crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis vestris, „ & persequemini de civitate in civitatem „. Judæorum igitur caussa eos, quos mittere decrerat, occidendos, & cruci affigendos, & de civitate in civitatem ad supplicia quærendos, prænunciat; nulla facta mentione Hierosolymorum. Judæorum autem caussa tot in Christianos ortas tempestates fuisse (2), quæ necem demum Apostolis, Petroque ipsi attulerint, traditum ab antiquis ecclesiæ scriptoribus est, quibus vehementer assentior. Atque ut Christus ostenderet, se, quod de affigendis suis discipulis cruci dixerat, non dixisse, quo Hierosolymis id futurum vellet; versu septimo ac tricesimo conversa ad eam urbem oratione loquutus sic est: *Hierusalem, Hierusalem*, inquit, *quæ (3) occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt*. Si enim, quod de cruci affigendis affirmarat, Hierosolymis futurum prædixisset, cur Hierusalem alloquens, *occidendorum, lapidandorumque* meminit; *cruci* vero *affigendorum* non item? Itaque Hieronymus etsi de Petro, quod est a Christo de *crucifigendis*

1 Matth. *cap.* XXIII. *v.* 34.

2 Justinus Martyr *Dialogo cum Tryphone* n. CVIII. *pag.* 213. *edit. Venet. an.* 1747. Judæum alloquens: „ Non modo, inquit, pœnitentiam non egistis, postquam illum ex „ mortuis resurrexisse, didicistis. Sed etiam, ut jam dixi, delectos homines constituistis, „ ac per eos in totum terrarum orbem missos prædicastis, impiam quamdam, & exlegem se-„ ctam a deceptore quodam Jesu Galilæo excitatam esse . . . . Quinctiam docuisse illum ad-„ didistis impia illa, & nefanda, ac detestabilia facinora, quæ adversus eos, qui illum Chri-„ stum & doctorem, & filium Dei profitentur, apud omne hominum genus spargitis „. Consule n. CXVIII. *pag.* 222. & quæ fuse persequitur n. XVII. *pag.* 122. *seq.* Eadem fere scribit Origenes in VI. *contra Celsum libro cap.* XXVI. *tom.* I. *opp. edit. Paris. Monach. Congr. s. Mauri*.

3 Matth. *cap.* XXIII. *v.* 37.

dis dictum, intelligit, Petrum tamen Hierosolymis obiisse vehementer negat.(1)SedHarduini mirari satis rationem non queo, qui Patres pugnare inter se scribit, cum Petrum Romæ fuisse martyrio perfunctum narrant. Non enim de loco, deque martyrii genere orta unquam est inter majores nostros, sed de tempore solum dissensio. Quod si obstat id quidem, quo minus martyrium obierit Petrus Romæ, vereor ne adduci eo Harduinus disputando possit, ut Hierosolymis cruci affixum fuisse Christum inficietur, quod anni, quo id contigit, neque Evangelistæ, neque ita Patres meminerint, ut concors eorum esset, constansque in eo stabiliendo sententia.

Quod Spanhemius (2), ejusque similes mentiuntur, a Papia accepisse veteres, quæ de itinere s. Petri Romano scripserunt, falsum est. Clementem enim Petri auditorem (3), virum

1 Hieronymus in *Matth. cap.* xxiii. *pag.* 112. *tom.* iv. *opp. edition. Martian. Paris. part.* 1. Petri martyrium commemoravit, quasi prædictam a Christo *ibid.* fuerit. At Petrum Romæ fuisse affixum cruci capite deorsum verso, idem est auctor Hieronymus cum alibi sæpe, tum *cap.* 1. *libri de Viris Illustribus*, *seu de Scriptor. Eccles. cap.* 1. *pagin.* 101. *tom. eod.* iv. *p.* 11.

2 *Dissertat. de temere credit. Petri in urbem Romam profectione c.* 1. *pag.* 5. *& c.* 111. *pag.* 75. *edit. Lugdun. Batavor. an.* 1679.

3 Negat quidquam fuisse traditum a Clemente Spanhemius, quod ad iter Petri Romanum spectet. Agi enim ab eo in epistola ad Corinthios de Petri, Paulique laboribus, sed Petri iter in occidentem, locumque martyrii non indicari; contra Pauli indicari & profectionem in occidentem, & martyrium in Urbe. Eadem fere turbat Salmasius *de Prim. Papæ in Apparatu pag.* 48. *seq.* At Clemens satis perspicue martyrio Petrum Romæ fuisse perfunctum demonstrat *epist.* 1. *cap.* v. *pag.* 13. *edit. Constant. tom.* 1. *collect. epistolar. Rom. Pont.* ut qui negare audent, oculis captos esse oporteat. Nam Roma ad Corinthios scribens, missa ab se fieri vetera exempla, atque ea afferri dicit, quæ ipsum proxime attingerent, atque propinqua essent. Ἀλλ' ἵνα τῶν ἀρχαίων ὑποδειγμάτων παυσώμεθα, ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς ἔγγιστα γενομένους ἀθλητάς. Memorat vero τοὺς ἔγγιστα γενομένους, qui non ætate modo, sed loco etiam ipsi fuissent propinqui. Alioqui cur Petrum solum, ac Paulum, & mulieres quasdam, quæ Romæ affectæ supplicio fuerant, meminisset, præterisset vero, ac teipsu præterit, Jacobum Johannis fratrem, Stephanum, aliosque, qui cum Hierosolymis, tam aliis in urbibus aut capite plexi, aut lapidibus obruti fuerunt? Mox autem addit: „ Propter æmulationem, atque invidiam, qui ecclesiæ erant fideles, & justissimæ columnæ, persecutionem etiam usque ad mortem passi sunt. Accipiamus pro oculis nostris bonos Apostolos. Πέτρος διὰ ζῆλον, ἄδικον οὐχ ἕνα, οὐδὲ δύο, ἀλλὰ πλείονας ὑπήνεγκε πόνους, καὶ οὕτω μαρτυρήσας ἐπορεύθη εἰς τὸν ὀφειλόμενον τόπον τῆς δόξης. „ *Petrus per invidiam injustam non unum, neque duos, sed multos sustinuit labores,* „ *atque ita martyr effectus abiit ad debitum gloriæ locum.* Sequitur porro: „ Paulus „ patientiæ præmium obtinuit, cum catenas septies portasset, virgis cæsus, ac lapidatus „ esset: præco factus in oriente, & occidente, eximium fidei suæ decus accepit. Cum „ totum mundum docuisset justitiam, & ad occidentis terminum venisset, καὶ μαρτυρήσας ἐπὶ

virum & antiquiorem Papia, e multo etiam doctiorem, Igna-

„ ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, & *martyrium sub ducibus*, seu *principibus* passus esset, ita e mundo „ migravit, & in locum sanctum abiit summum patientiæ exemplar effectus. „ Ubi de his est loquutus, statim adjungit. „ His viris, qui divinam vitam duxerunt, ingens aggre- „ gata est multitudo electorum, qui multas contumelias, multaque tormenta propter æmu- „ lationem passi, pulcherrimo ἐν ἡμῖν *in nobis*, vel *apud nos* exemplo extiterunt. „ Cur autem ἐν ἡμῖν dicit, nisi quod Romæ hi passi, subsequutique Apostolos illos duos fuerint? Atque ex hac multitudine duas commemorat Martyras mulieres Romæ vexatas, Danaiden, ac Dircen, ostendens certe eos, quorum ante meminerat, eadem in Urbe martyrea decessisse. ἡ ἐκκλησία vero τοῦ θεοῦ ἡ παροικοῦσα Ῥώμην *Ecclesia Dei incolens Romam*, cujus nomine ad Corinthiam Clemens scripsit, quaque initio epistolæ συμφορὰς, καὶ περιπτώσεις calamitates, casusque adversos, qui sibi non multo ante acciderant, commemoravit, missisne martyribus, qui ipsam calamitatum tempore illustravissent, alios conquisisset, qui ad se minime pertinerent? Credat id quidem Judæus Appella, non ego. At urbis, in qua passus est Petrus, Clemens non meminit. Ridiculum! Quasi vero necesse fuisset Urbis mentionem facere, cum de iis ipsum egisse intelligeretur, qui Romæ martyrio fuissent perfuncti. Quid? cum de Paulo disserit, an explicate Romæ fuisse supplicio affectum tradit? Minime. Cur autem? Scilicet, quia de Martyribus Romanis loquebatur Clemens, quare non erat opus, ut Urbis mentionem faceret, cum quo de loco ageret, ex narrationis serie constaret. Sed venisse Petrum in occidentem non scribit Clemens, scribit autem venisse Paulum. Quid hoc fingi potest argumento obtusius? An Romæ pati Petrus potuisset, nisi ex oriente in occidentem venisset? Cum igitur Clemens satis indicasset, mortuum Petrum fuisse Romæ, supervacaneum certe fuisset ei, qui obiter rem attigisset, adventum Petri ex oriente in occidentem commemorare. At enim dicet quispiam, Pauli adventus in occidentem Clemens meminit. Recte sane. Sed quam ob caussam? Proposuerat sibi Clemens Pauli itinera, quæ quidem in genere Apostolos ceteros superavit, in memoriam revocare Corinthiorum. Itaque ut quam is late Evangelium propagasset, significaret, non commemorata Roma, ex oriente profectum ad terminos eum pervenisse occidentis scripsit. Itaque non magis explicate indicavit, si adversariorum dictis insistendum est, Paulum obiisse Romæ, quam in Hispania, aut in Britannia, quæ tunc loca potius, quam Urbs, occidentis termini dici commode poterant. Pearsonus enim Hispaniam intelligit Diss. 10. *De success. Primor. episc. cap.* VIII. §. IX. Britanniam Stillinflectus *orig. Britann. cap.* I. Quibus ergo argumentis ex hac Clementis epistola adversarii mortuum fuisse Paulum Romæ efficient? Mihi sic videtur (nisi de Romanis Martyribus egisse Clementem, adeoque mortuum Paulum fuisse Romæ concludant) eos numquam, quod de Paulo ipso Romæ martyrio functo statuunt, ostensuros. Verumtamen hoc si dixerint, confiteantur item, auctore Clemente, qui de Martyribus Romanis ageret, Petrum decessisse Romæ, necesse est. At instant Spanhemius, atque Salmasius, negantque generis illius supplicii, quo Petrus affectus est, fuisse a Clemente mentionem factam. Quid hoc sit nescio. Nam si concludi hinc putant posse, ignorasse Clementem, quo genere supplicii Petrus martyr obierit, adeoque Petrum mortuum non fuisse Romæ, idipsum illis de Paulo concedendum erit, quod certe non concedunt. Etenim ne supplicium quidem, quo Paulus est affectus, memoravit Clemens. Pergunt autem, urgentque Paulum sub *principibus passum* a Clemente dici. Sed caveant, ne qui reperiantur, qui sumant: *ergo non Roma*. Si enim ἐπὶ τῶν ἡγουμένων, igitur ea in regione, eaque in urbe, in qua plures non unus principatu potiretur. Romæ autem tunc unus imperabat Nero, ubique ἡγούμενοι non ἡγούμενοι plures erant. Ac ridiculi profecto sunt Junius, Colomesius, Fellus, qui τὸ ἐπὶ τῶν ἡγουμένων *sub Imperatoribus*, sub *Nerone nimirum* Salmasium sequuti vertunt, quasi unus Nero multos imperatores faceret. Itaque rectius alii sub *Præfectis* verterunt, uti Cypriani ex epistola ad Successum loco, qui sic habet: „ Sed & huic persecutioni quoti- „ die insistunt præfecti in urbe, ut si qui sibi oblati fuerint, animadvertantur „. Consule si licet *Adnot. in epist. Clem. n.* V. *pag.* 27. *edit. Lond. an.* 1746. *tom.* I. *Apostolic. PP.* & Pearsonum *de serie & success. primor. episcopor. cap.* VIII. §. IX. *Opp. Posthum. pag.* 61. *edit. Londin. an.* 1688. Verum, ut ajebam, sive de præfectis, sive de principibus Clemen-

eis lo-

Ignatiumque (1) quem cum Petro ipso, & Johanne egisse ferunt, a Papia, qui Apostolos non viderat, fuisse, quæ de magistro litteris commendarunt, mutuatos, quis credat? Rursum si a Papia accepit Irenæus, non a Polycarpo Johannis discipulo, quo usus perinde institutore fuerat, cur aliis in locis Papiam,

tis locus recipi debeat, numquam ex hac epistola efficiemus Paulum martyrem obiisse Romæ, nisi Clementem ipsum de martyribus Romanis agere fateamur. Denique ostendi sibi adversarii volunt, cur Petrum episcopum Romanum, Pontificemque Maximum Clemens Petrum non appellarit, quo genere Paulo superior erat? Ego vero quod Clemens scripserit, quæro, non caussas, quæ plurimæ esse potuerunt, quamobrem quædam non scripserit. In epistola vero, qua hæc obiter, ut dixi, complexus est, non fuit opus tot res, tamque magnas commemorare. Tametsi Petrum, Paulumque non multo post *celeberrimos*, *seu præclaro testimonio celebres* nominavit *num.* XLVII. *pag.* 32. περὶ αὐτοῦ, inquit, καὶ Κηφᾶ, καὶ Ἀπολλώ . . . προσεκλίθητε γὰρ ἀποστόλοις μεμαρτυρημένοις, καὶ ἀνδρὶ δεδοκιμασμένῳ παρ' αὐτοῖς *De se ipso* (hoc est Paulo) *&* *Cepha*, *&* *Apollo* . . . *propendebatis enim in Apostolos testata sanctitatis*, *&* *in virum ab illis probatum.* Hoc vero testimonio refelli quoque Harduinus potest, qui ante Clementem Alexandrinum neminem fuisse putat, qui diceret Cepham eumdem, aut non eumdem fuisse ac Petrum. Nam præter Irenæum, cujus nos locum supra descripsimus, Clemens Romanus, ut vides, Paulum, ac Cepham Apostolos testimonio celebres dicit fuisse, Apollo autem virum utrique Apostolo probatum. Atque de Clementis epistola ad Corinthios I. satis dictum esto.

a Spanhemius *l. ind. cap.* III. *n.* IV. Primo: Epistolam ad Romanos Ignatii esse negat. Labitur. Vide *tom.* IV. *hujus operis pag.* 396. *seqq.* Secundo: Hac usos non fuisse Baronium, Allatium, Valesium scribit, cum de Petri adventu in Urbem agerent. At est id certe levissimum. Non enim omnia illi scriptores animadverterunt. Tertio: In Epistolis genuinis, quæ dicuntur Ignatii, esse quædam, quæ cum Actis pugnent Apostolorum. In ea enim, quæ est ad Magnesianos *acquisisse Antiochenos Christianum nomen dicit Petro & Paulo Ecclesiam fundantibus n.* 2. *p.* 107. Verum mala agit Spanhemius fide. Id enim in interpolata est, non in sincera ad Magnesianos epistola. In genuina quippe *n.* 2. *p.* 137. *seqq. ed. Lond. an.* 1746. *tom.* II. *Apost. PP.* nihil simile extat. Possem tamen multis demonstrare, ut componi ea sententia cum Actis Apostolorum queat. Sed non est opus, cum non sit illa Ignatii. Quod vero ex Epistola ad Philadelphenses opponit, *Petrum, Paulumque fuisse nuptiis sociatos*, quæ res epistolis Pauli adversatur, ejusdem momenti est. Nam hoc in vitiata ad Philadelphenos epistola *n.* IV. *pag.* 229. ex III. Clementis Alexandrini *Stromateon* libro desumtum extat; in genuina *n.* IV. *pag.* 151. *tom. eod.* non extat. Quarto: Si interpolatæ hæ sunt epistolæ, inquit, cur non item ea, quæ est ad Romanos? At nos extare item interpolatam Ignatii ad Romanos epistolam, ultro damus: sed genuinis epistolis ad Magnesios, ad Philadelphenos, ad Romanos, quæ periode extant, utimur. In genuina autem est, quod de Petro diximus. Neque necesse est, ut si una, altera, tertiaque epistola Ignatii vitiatæ sint, omnes esse vitiatas oporteat. Quinto: Etiamsi genuina hæc esset ad Romanos epistola, tamen ex eo quod Ignatius scripserit, non sicut *Petrus*, *&* *Paulus præcipio* vobis, consequens esse negat, Petrum advenisse Romam. Respicere enim Ignatium ad Apostolicam auctoritatem ait. *Pari enim ratione*, inquit, *scripsisse potuit: non sicut Christus, non sicut ceteri Apostoli præcipio vobis*. Potuerit: per me licet. Sed non scripsit. Solum enim scripsit, *non sicut Petrus*, *&* *Paulus*, quod certe ad Philadelphenos, ad Magnesios, ad Smyrnæos, &c. non scripsit. Id vero argumento est, venisse ut Paulum, ita Petrum Romam, Romanosque docuisse. Atque hoc mirum est, Clementem, Ignatium &c. qui ad Romanos, vel de Romanis quidquam scripserunt, Petri, & Pauli meminisse casu, non meminisse autem, cum ad alios scriberent. Hoc nisi indicium adventus eorum Apostolorum Romam sit, quid esse possit, non video.

piam, cum ejus aliis de rebus dicta usurparet, nominavit; de Petri vero adventu differens, nullo modo? Alexandrinum autem Clementem, qui Clementis Romani epistolam ad Corinthios legerat, non hunc, sed Papiam fuisse sequutum, persuaderi mihi, si minus demonstratione, quam vocant, at opinione saltem vellem. Nam Cajum, qui monumenta commemorat Apostolorum, quæ sua ætate extabant Romæ, quis putet Papiam habuisse suæ sententiæ auctorem? Nihil de Dionysio Corinthiorum episcopo dico. Hunc enim libros Papiæ vidisse, nescio; vidisse autem epistolam Clementis certo scio. Neque vero is, quæ ab exteris acceperat, sed quæ traditione ecclesiæ, cui præfectus erat, didicerat, ad Soterem scripsit. Mitto recentiores. Hi namque cum Papiam negligerent (1) quæ de Petri adventu, deque illius martyrio, & episcopatu Romano tradiderunt, ea non ex Papiæ, sed ex aliorum scriptis, quos plurimi pendere solerent, in sua transtulerint opera necesse est.

Argumento autem chronologico, quo adversarii abuti consueverunt, nihil fingi potest obtusius. Concedam enim definiri vix, immo vero ne vix quidem posse, Claudione, an Nerone Imperatore Petrus Romam pervenerit. Quid? An concludendum continuo est, eum numquam venisse Romam? Hoc si Spanhemius, si Salmasius, si Turretinus concludant, fateantur necesse est, nihil Marcionem contra religionem orthodoxam ausum fuisse Romæ, nihil ab Athenagora umquam pro christianis scriptum, nihil ab Herode in infantes Bethlehemitas crudeliter imperatum, nihil denique a Christo prædicatum in Palæstina, propterea quod his de rebus, quo tempore aut cœperint, aut evenerint, magna chronologorum dissensione certetur, aliis quidem ocius, aliis paullo tardius contigisse pugnantibus. Quid? si concludendum sit, numquam Athanasium decessisse, Christumque ipsum Servatorem nonfuisse affixum cruci, propterea quod de tempore, quo ille decessit, deque anno,

1 Nempe Eusebius *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* XXXIX. *pag.* 119. *Edit. an.* 1746. Hieronymus *t.* IV. *opp. edit. Martian. part.* II. *lib. De Vir. Illustr. c.* XVIII. *pag.* 109. aliique Papiam *simplicem* virum, minusque acutum fuisse memoriæ tradiderunt.

mense, ac die, quo Christus actus in crucem est, magna sit inter chronologos veteres, novosque contentio? Age vero cum historici veteres, Claudio Imperatore, Petrum Romam primum advenisse scripserint, quæ demum caussa est, quamobrem negandum id esse videatur? Perspicua autem in hoc genere est non Hieronymi (1) solum, sed etiam Eusebii (2) gravissimi certe, diligentissimique scriptoris sententia. Justinus (3) autem martyr, qui altero ecclesiæ seculo ineunte floruit, atque alii porro nonnulli Patres, qui Simonem Magum, cum Claudius imperio potiretur, Romam navigasse ferunt, qui tandem componi cum Clemente Alexandrino (4), cumque aliis poterunt, qui Petrum coercendi, reprimendique Simonis caussa, in Urbem eamdem fuisse profectum scribunt, nisi Petrum id iter fuisse Claudio Imperatore adgressum confiteamur?

At Lactantius tum primum Petrum advenisse Romam scribit, cum jam Nero imperium obtineret. Quis hic est, rogo, Lactantius (5)? Nam adversarii jure nescio quo suo, quasi certum sumunt, quod aut falsum omnino est, aut dubium. Etsi enim Balutius, Cuperus, Dufresnius, aliique (6) Lactantium eumdem esse atque auctorem libri de Mortibus persecutorum censent; negat tamen Nicolaus Nourrius, a quo, nulla est gravis caussa, quamobrem esse pugnaciter diffidendum putem. Sed fac is auctor idem atque Lactantius sit: ubinam *tum primum*, cum Nero imperio potiretur, Petrum advenisse Romam scripsit? Atque is, cum *Nero imperaret* Petrum venisse narrat: *tum* vero *primum venisse*, non item. Quæ igitur hæc tam perversa ratio adversarios impulit, ut rebus falsis, quæ recte constituta sunt, convellere

1 *Lib. De Scriptoribus Eccles. cap. 1. pag. 101. tom. IV. part. II. edit. Paris. Martianai.*

2 *Lib. II. cap. XIV. pag. 58. edit. Taurin. an.* 1746. Et in Chronico *ad an. II. Claudii pag. 44. edit. Amstelod.* 1658.

3 *Apologia I. n. XXVI. pag. 60. edit. Veneta an.* 1747.

4 Apud Eusebium *lib. II. Hist. Eccl. cap. XV. pag. 59. sq. edit Taurin.*

5 Lucius Cæcilius *De mortibus persecutor. II. p. 184. tom. II. opp. Lactantii edit. Paris. an.* 1748.

6 In notis ad eumdem locum Cæcilii, ut videre eodem *tom. opp. Lactantii* licet.

lere conarentur? An non satius fuisset Lactantium, seu potius Lucium Cæcilium (nam auctori libri de Mortibus persecutorum id nomen erat) cum ceteris scriptoribus antiquis componere, statuereque Petrum sub Claudio primum venisse in Urbem, inde autem discessisse, reversumque rursum eodem fuisse, cum summam rerum obtineret Nero? Atque de hoc secundo itinere Lactantium agere putandum est, cum primum iter Petri ad illius scriptoris institutum minime pertineret, qui eorum imperatorum mentionem facere decrevisset, qui crudeliter in christianos sævierant. Sed concedam Cæcilium, qui idem atque Lactantius sit, de primo adventu Petri loqui; nam hoc item liberaliter adversariis permitti poterit: Quid? hujusne unius auctoritatem illi tot scriptorum, tamque illustrium, ut Eusebii, ut Hieronymi, ut Leonis (1), ut aliorum auctoritati anteponendam defendent? Lactantium enim in historia christianorum diligenter fuisse versatum nescimus; eos autem, quos nominavi, & diu fuisse, & diligenter, summaque cum ecclesiæ utilitate versatos scimus. Scilicet hoc adversarii faciunt (2), ut quum contra catholicos agant,

1 *Serm. 1. in Natali SS. Apostolor. Petri, & Pauli*, qui sermo in Quesnelliana editione est *num.* LXXX. In Cacciariana vero *num.* LXXXII. *cap.* IV. *pag.* 235. *tom.* 1. *opp. edit. Cacciar. Rom. an.* 1753. quo loco quasi alloquens Petrum: „ Nec mundi dominam times Romam, *inquit*, qui in Caiphæ domo expaveras Sacerdotis ancillam. Numquid aut judicio Pilati, aut sævitia Judæorum minor erat vel in Claudio potestas, vel in Nerone crudelitas? „ Guillelmus Caveus, qui notam Leoni fuisse ecclesiæ Romanæ historiam perspiciebat, Leonem oratorem egisse scripsit: itaque Petri virtutem, fortitudinemque animi celebraturum, contemptum ab eo Claudium christianis infestum dixisse, etsi Petrus, dum Claudius imperavit, nunquam sese contulisset Romam. *Tom. II. Histor. Litter. pag. 4. edit. Colon. Allobrog. an.* 1699. Sed oratori amplificare quidem res, de quibus agit, fortasse licet, mentiri autem non licet. Quamobrem fas sibi putasse Leonem virum gravissimum, atque sanctissimum, quod nemini fas esse sciret, non credam. Mentitus vero fuisset, si de eo, quem Claudio imperante Romam non venisse existimasset, ita fuisset loquutus, quasi Romanum suscepisset iter. Quæ autem fortitudo animi Petri fuisset, si Claudium contemsisset & absentem, & in Christianos non modo sævi quidquam non imperantem, sed ne cogitantem quidem? Nam etsi Claudius christianos Roma una cum Judæis pellendos duxit, non religionis christianæ, quam delere constituisset, sed quasi Hebræi essent, concitati tumultus caussa pellendos duxit. Quamobrem si vera Leo prædicat, venerit Petrus Romam Claudio imperante, necesse est.

2 Non eo hæc dico, quod a Protestantibus solum Lactantium testem adventus Petri Romam tum primum, cum Nero imperio potiretur, vocari putem. Nam esse aliquos scio ex numero catholicorum, qui vocent. In his Stephanus Balutius in *Adnot. ad lib. de mort. persecut. capit. II. pagin.* 281. *sqq. tom. II. opp. Lactant. edition. Paris. ann.* 1748.

Paulus

multos sibi afferri testes, eosque æquales temporum illorum, de quibus est sermo, velint; ipsi vero cum novos afferant, repu-

Pagius *ad an.* xlIII. *n.* II. *sq. pag.* 39. *sq. Critic. Baron. edit. Paris. an.* 1689. Ludovicus du Four in observationibus *ad Chronolog. Pontificum*, ut idem est auctor Pagius *ibid.* Quamquam is labitur, dum Danielum Papebrochium sibi esse scribit consentientem. Nullum enim in *Conatu Chronico*, aut *in Appendicibus* locum invenimus, ex quo intelligi queat, negatum ab eo Petri adventum Romam sub Claudio primum, deindeque sub Nerone, aut in controversiam fuisse revocatum. Immo vero *in eod. Conatu Chronico-Historico ad Catalogum Pontificum p.* 12. *n.* IV. *edit. Antuerp.* bis Petrum sub Claudio in urbem sese contulisse Papebrochius narrat. Jam vero Balutius, eumque sequutus Pagius, inde communem, ut ipsi jactant, errorem de episcopatu Romano annorum xxv. Petri, ortum defendunt, quod Cæcilius dixerit ipsis post Christi ascensum xxv. annis religionem fuisse late ab Apostolis propagatam, postque hos annos xxv. Petrum, cum Nero imperaret, venisse Romam. In eamdem fere sententiam, conjecturis inanibus suo more indulgens, ac veluti somnians, multa Dodwellus turbat. *Differt. singulari de primæva success. Rom. Pont. c.* III. *p.* 113. *sq. adjuncta operibus posthumis Pearsoni edit. Londin. an.* 1688. Sunt autem Cæcilii verba hujusmodi: *Cap.* II. *pag.* 184. *edit. ejusd. opp. Lactant. tom.* II. „ Discipuli undecim . . . . „ adsumtis in locum Judæ proditoris Matthia, & Paulo, dispersi sunt per omnem terram „ ad Evangelium prædicandum, sicut illis magister dominus imperaverat, & per annos xxv. usque ad principium Neroniani imperii, per omnes Provincias, & Civitates „ Ecclesiæ fundamenta miserunt. Cumque jam Nero imperaret, Petrus Romam advenit „. Quibus ex verbis plane liquet, non negari a Cæcilio priorem Petri in urbem adventum sub Claudio. Immo cum is auctor *per omnes Provincias, & Civitates* Imperii præsertim Romani *per annos* xxv. a Christi ascensu in cælum, adeoque ante initium imperii Neronis propagatam fuisse religionem fateatur, satis indicat, invectam eam religionem in Urbem fuisse eo xxv. annorum ab ascensu Christi intervallo. Alioqui *per omnes Provincias, & Civitates* numquam Cæcilius dixisset, si in caput orbis Romam invectum evangelium eo spatio temporis non fuisset. Si ergo ab Apostolorum aliquo, ut Cæcilii oratio postulet, inducta in urbem Christiana religio fuerit, a Petro inductam fuisse, necesse est; cum præter hunc, ullum quemquam indicare, qui intulerit, nequeamus. Cur ergo, dicet quispiam, Cæcilius addit: *Cumque jam Nero imperaret, Petrus Romam advenit?* Scilicet instituerat Cæcilius de *Persecutoribus, mortibusque persecutorum scribere.* Itaque breviter descriptis, quæ gesta ante illatam primam *persequutionem* fuerant, missis iis, quæ ad propositum non pertinerent, ad rem venit, atque hoc initium cohortæ in nostros tempestatis fuisse affirmavit. Petrum Romam Nerone Imperatore, pervenisse, miraculaque edidisse. Nunciatum id fuisse Neroni. Hunc idolorum cultum minui ægre ferentem in nostros acriter sævisse. Non tamen habuisse impune. Confer Nicolaum le Nourry *tom.* II. *Appar. in Bibl. PP. diss.* VI. *in Cæcil. cap.* I. *tit.* IV. *pag.* 1683. *sq. edit. Paris. an.* 1715. Quæ cum ita sint, quid hinc demum eorundi contra communem, pervulgatamque sententiam queat, non video. Sed fac ita sese res ipsa, ut Balutius, Pagiusque putant, ab Cæcilio descripta fuerit. Quæro cur potius ex dictis Cæcilii de annis xxv. ortus error Eusebii in *Chronico ad an.* II. *Claud. pag.* 44. *edit. Amstel. an.* 1658. Hieronymi *lib. de Vir. Illustr. cap.* I. *p.* 101. *t.* IV. *part.* II. aliorumque fuerit, quam ex dictis Eusebii, Hieronymique error Cæcilii, qui xxv. annos episcopatus Romani Petri fecerit annos xxv. prædicationis Apostolorum? Ac facilius profecto est ex dictis multorum unius errorem, quam ex unius dictis proficisci errorem multorum. Deinde quis credat hujus libelli auctorem erroris occasionem aliis præbuisse, quem libellum Hieronymus fortasse numquam, Eusebius certe numquam legerat, qui si non vetustior, at æqualis saltem fuit temporum illorum, quibus Cæcilius floruit. Fortasse autem dixi, propterea quod Nicolaus Lestoquius Doctor ac socius Sorbonicus *Disquisit. de Auctor. lib. de Mort. Perseq. n.* 2. *pag.* 1210. *tom.* II. *opp. Lactant. edit. ejusd.* librum de *Persecutione* a Lactantio scriptum, & Hieronymo memoratum hunc ipsum defendat esse, qui *de Mortibus Persecutorum* inscribitur.

repugnari sibi nullo modo velint (1). At enim feram id quoque. Vera, ut lubet, prædicarit Cæcilius. Dandum ergo est venisse Petrum Romam. Nam hoc illi cum ceteris antiquis scriptoribus convenit. Quamquam cum equidem a veteribus primum institutorem ecclesiæ Romanorum, primumque qui christianam religionem in Urbem intulerit, Petrum dici intelligam, atque non ex historicis modo, sed etiam ex libris sacris cognosci, perspicique facile posse videam christianos Romæ perplures imperante Claudio fuisse; iis auscultare malo, qui Petrum sub Claudio ipso advenisse Romam, quam uni Lactantio venisse ajenti, cum imperio potiretur Nero. Sed

bitur. *Hieron. De Vir. Illustr. cap.* I. *pag.* 122. *tom.* IV. *par.* II *opp. edit Martianæi Paris.* Neque vero ab Eusebio, & Hieronymo solum, sed ab aliis quoque scriptoribus, iisque antiquissimis xxv. anni episcopatus Romani Petri numerantur. Auctor Catalogi Liberiani (qui si minus ab Anthero Pontifice, ut visum Henschenio (*tom.* I. *Act. SS. Mensis Aprilis p.* II. *sq. n.* 8. *edit. Antuerp.*) Papebrochioque est (*Propyl. ad Act. SS. Maii p.* 2. *sq. ejusd.*) ut Liberii saltem tempore perscribi ab aliquo cœpit, ut ostensum contra Dodwellum a Schelestratio est: *Dissert. De Antiquis Romanor. Pontific. Catalogis cap.* II. *num.* 2. *sq. tom.* II. *Anastasii Bibl. De Vit. Pontif. edit. Rom. Salvioni pag.* LXXIX. *sqq.* ab iisque, qui Schelestratio præiverant, ut a Bucherio, qui Catalogum eumdem post Cuspinianum *Commentar. ad Canon. Paschalem* publicavit, a Petavio *lib.* V. *Rationar. Tempor. cap.* V. a Pearsono *Diss.* I. *De success. Primor. Rom. Episcopor. cap.* XIII. *num.* 2. animadversum est) auctor, inquam, Catalogi Liberiani sic de Petro statuit: „ Petrus annis XXV. mense „ uno, diebus novem, fuit temporibus Tiberii Cæsaris, & Caii, & Tiberii Claudii, & „ Neronis a Consulatu Vinicii, & Longini, usque Neronis; & Veteris (MS. cod. Bucherii apud Blanchinum *tom.* II. *Anastas. pag.* CII. & *pag.* LXXXVII. habet: *Nerva*, & *Veri*: legendum puto *Nerva & Vestini*, qui an. 65. consules fuerunt). Passus autem cum „ Paulo die III. Kal. Jul. Coss. imperante Nerone „. Quæ verba non eo spectant, ut Petrum indicent ab an. 30. quo Vinicius, & Longinus Coss. fuerunt, ad 55. vitam produxisse; sed vixisse Tiberio, Cajo, Claudio, & Nerone Imperatoribus, atque annis vigintiquinque Romanam Ecclesiam administrasse, obiisseque Nerva, & Vestino Coss. hoc est anno 65. æræ vulgaris. Quamquam vero ab anno 2. Claudii ad an. 65. anni excurrerint viginti tres, non vigintiquinque, non primus tamen is auctor vetus fuit, qui haud recte instituerit annorum supputationem. Addita vet. Pictur. Basilicæ S. Pauli inscriptio legitur hujusmodi: *Petrus sedit an.* XXV. *m.* II. *d.* VII. Confer Francisci Blanchinii *Opusc.* IX. *Præfix. t.* II. *Anastas. edit. Salv. Rom. pag.* LXXII. *sqq. Dissert. De Antiquitat. Romanor. Pontific. Catalog. pag.* LXXXVIII. Picturas inscriptionesque, quæ in Basilica eadem cernuntur, tempore Leonis I. perfectas Blanchinius *ibid.* demonstrat. Non discrepat Catalogus Felicis IV. qui sic habet: *An* 25. *m.* 2. *d.* 3. Conveniunt, quod ad numerum annorum attinet, Catalogi *Bergomensis*, *Cavensis*, *Farfensis*, *Lucensis*, *Belgicus Papebrochii*, *Colbertini* 1.2.3.4.5.6.7. De ceteris autem scriptoribus, qui Eusebio, Hieronymoque recentiores sunt, non æque inquirendum puto. Sunt enim maximo numero.

1 Clamat enim Johannes Fellus Pseudo-episcopus Oxoniensis *Præfat. in L. Cæcilii lib. edit. Oxon.* „ Hujus tractatus interventu ab inveterato errore nos liberari de S. Petri 25. „ annorum pontificatu „. Similia fere jactant Burnetius Pseudo-antistes Sarisburiensis *Præfat. in version. Anglicam ejusdem libri*. Paulus Baudrius *in Notis ad cap.* II. *libri de Mortibus Persecutor. pag.* 554. *edit Paris. an.* 1648. *tom.* II. *opp. Lactantii*, Dodwellus *loco indic.* Caveus *loco indic.* aliique.

Sed urget Spanhemius (1) fierique ullo modo potuisse negat, ut, si concedantur, quæ Actis Apostolorum, Paulique epistolis continentur, Petrus sese aut Claudio, aut Nerone imperium administrante Romam contulerit. Atque ex Apostolicis quidem Actis constare ait, quarto Claudii anno, qui æræ vulgaris quartus, atque quadragesimus fuit, Petrum egisse in Palæstina, conjectumque ab Herode fuisse in carcerem. Nam Herodis Agrippæ postremus annus, quartus Claudii annus fuit, ut visum Scaligero est; ut aliis quibusdam, tertius. Ante annum igitur quartum Hierosolymis Romam proficisci Petrum non potuisse. Eum enim, antequam contrusus in carcerem fuisset, in Palæstina constitisse. Rursus Petrum, tempore synodi Apostolicæ, in Palæstina adhuc fuisse versatum. Habitam autem synodum anno ab accessu Pauli ad sacra christianorum quarto, ac decimo, qui annus æræ christianæ tertius ac quinquagesimus fuerit, & tertius ac decimus Claudii necesse est. Quod si anno Claudii nono peracta synodus Hierosolymitana est, ut visum Baronio fuit, concedendum tamen esse, contendisse inde Petrum Antiochiam, ibique aliquamdiu mansisse, quumque ante una cum Græcis ad religionem christianam conversis egisset, post metu eorum, qui Hierosolymis ab Jacobo venerant, compulsum (missis Græcis) ad Judæos illos, qui Christum item colebant, accessisse, redargutumque proinde fuisse a Paulo. Quamobrem in eam inductum fuisse Salmasium opinionem, ut reprehensionem Petri in annum Claudii XII. rejiciendam arbitraretur. Septennium porro Antiochiæ degisse Principem Apostolorum, functumque episcopatu fuisse; cumque cathedras occupare nequiret duas, episcopum certe Romanum ad annum LIX. vulgaris æræ minime fuisse, quo tempore imperio Nero jam usque ab annis IV. potiebatur. Quamobrem dum Claudius vixit, nunquam Petrum advenisse Romam. Quid? si ne temporibus Neronis quidem, ut Salmasio placuit. Quamquam si venisset, perpaucis eum annis episcopatu Romano fuisse potiturum. Nam (ut Eutychii, quem tanti Arabes,

1 Spanhemius *cap.* 11. *Differt. ejusd. num.* XIX. *pag.* 50. *edit. an.* 1679.

rabes, Guillelmus Tyrius illustris auctor, Valesius, Ecchellensis, Seldenus, Salmasius, Pocockius, Hottingerus faciunt, mentio prætermittatur, qui Clementem sequutus extremis Claudii temporibus Petrum decessisse indicat) ex Bucheriano catalogo intelligi, eumdem Apostolum perfunctum martyrio fuisse primo imperii Neronis anno, hoc est LIV. christianorum æræ. Ac si superstes ad annum æræ christianæ LX. vel LXI. fuit, ut ex vetustissimo auctore, cujus extat scriptum in Arundeliana bibliotheca, cognosci potest, qui Justino, atque Irenæo assensus quinto post Petri obitum anno Paulum fuisse martyrio perfunctum testatur, haud certe diu illum perstitisse Romæ. Martyrio namque Paulum fuisse perfunctum anno LXV. vulgaris æræ christianorum. Quinetiam ann. LVII. vel LVIII. hoc est Neronis IV. vel V. Petrum non fuisse Romæ, ex epistola Pauli ad Romanos constare. Quinetiam ne VII. quidem Neronis, hoc est anno LX. quo Paulus agebat in Urbe. At eo tempore eminere Romana ecclesia cœperat. Non ergo opus fuisse, ut tam longum post iter Petrus aggrederetur, cum præsertim Simon Magus, cujus caussa a Petro id iter suisse susceptum veteres tradiderunt, misere periisset.

Sed quam hæc sint levia, demonstrabo brevi. Principio, quod quarto Claudii anno Petrus Hierosolymis fuerit, non sequitur, contendere eum anno secundo nequivisse Romam. An est quisquam histricorum, qui cum apud s. Bonaventuram, B. Franciscum Ordinis Minorum institutorem an. 1219. diebus pentecostes Assisii; & apud Archidiaconum Spalatensem (1) anno 1220. ante Augustum mensem Bononiæ fuisse legat, continuo statuendum putet, eum anno 1219. & 1220. non in Palæstina, neque in Ægypto (2), sed in Ita-

1 Confer Wadingum *Annal. Minor. tom.* I. *ad an.* 1219. & 1220. qui & S. Bonaventuræ, & Archidiaconi, aliorumque testimonia hac de re aut describit, aut indicat.

2 Confer Epistolam Jacobi de Vitriaco episcopi Aconiensis ad Magistrum *Johannem de Nivella an.* 1220. scriptam, quæ extat *tom.* I. *Gestor. Dei per Francos pag.* 1149. ubi „ Magister illorum (Minorum) Frater Franciscus nominatur, *inquit*, qui adeo amabilis „ est, ut ab omnibus hominibus veneretur. Cum venisset ad exercitum nostrum zelo fidei „ accensus, ad exercitum hostium nostrorum ire non timuit, & cum multis diebus Saracenis „ nis verbum Domini prædicasset, & cum parum profecisset, Soldanus Rex Ægypti ab „ eo

Italia fuisse versatum? Innumerabilia producere generis ejusdem ex vetere historia cum ethnica, tum ecclesiastica exempla licet. Sed eo uno contenti erimus, quo plane est consequens, nihil obstitisse, quin, ut Franciscus, cui angustæ opes essent, tam brevi tempore Palæstinam, Ægyptumque petere, atque in Italiam redire; ita Petrus proficisci e Palæstina anno secundo Claudii, Romamque venire, atque reverti anno tertio rursum in Palæstinam potuerit. Itaque manebit Eusebii, Hieronymique sententia, Petrum anno Claudii II. Romam profectum ajentium. Cur autem tam cito reverterit, ne suspicari quidem possum. Res enim a memoria nostra remotas, silentibus antiquis historicis, explicare velle, hominum est otio, ac litteris abutentium. Interea hoc tenebo: Petrum, testibus Eusebio, atque Hieronymo, anno Claudii II. pervenisse Romam (1): anno autem III. reversum conjectum ab Herode in vincula fuisse, indeque Angeli subsidio ereptum, paulloque post Herodem ipsum Agrippam periisse. Id anno III. Claudii, ut visum Toinando (2), quarto autem, ut Spanhemio placuit (3), contigisse. Quare Petrum aliquot mensibus anni II. & anni III. Romæ constitisse. Fac autem is XXII. Februarii die in Urbem ingressus fuerit, ut ex Bucheriano calendario

„ eo in secreto petiit, ut pro se Domino supplicasset, quatenus religioni, qua magis Deo „ placeret, divinitus inspiratus adhæreret „. Agit autem Jacobus de tempore, quo capta est urbs Damiata. Capta vero fuit, eodem Jacobo teste, nonis Novembris an. 1219.

1 At ne ante quartum quidam profectum e Palæstina Romam fuisse Petrum defendit Spanhemius ibid. „ Ante Petri vincula, *inquit*, fuit constanter in Palæstina Petrus, reversus „ Cæsarea Hierosolymam (Vide *Act.* 12. *v.* 26. 21. *v.* 2. *Gal.* 1. *v.* 18.) Actnrum undecimo, quo Paulus Damasco profectus est ἱςορῆσαι πέτρον tertio post conversionem anno „ haud longe post hujus herodiana vincula „. Sed hoc idem ipse argumentum evertit n. xx. *pag.* 52. com esse aliquos scribit, qui anno 1. vel 2. vel 3. ab ascensione, Paulum ad Christum fuisse conversum putent, hoc est (juxta nostros calculos, qui Christum anno 30. æræ vulgaris in cælum ascendisse censemus) anno Christi 31. vel 32. vel 33. atque horum sententiam conjecturis oppugnari fatetur posse, testimoniis veterum non posse. Si ergo anno 33. conversus ad Christum Paulus post annos tres ad Petrum venit, venerit aut anno 35. aut anno 36. necesse est. Verum ab anno 36. ad an. 42. quo Petrum advenisse sub Claudio Romam dicimus, anni sunt omnino sex. Usserius anno xxxv. Christi Paulum ad Christiana sacra accessisse putat *pag.* 619. *seqq. Annal. part.* II. *edit. Londin. an.* 1654. Huic si assentiamur ann. 37. Paulus Hierosolymam visendi Petri caussa ascendit. *Ibid. pag.* 629. Ab anno autem 37. ad ann. 42. anni sunt quinque. Igitur plurimum intererat spatii, at Petrus Romam contenderet.

2 In notis in Lactantium, seu in Lucii Cæcilii *librum de mortibus Persecutorum c.* II. *pag.* 397. *tom.* II. *opp. Lactantii edit. an.* 1748. *Paris.*

3 Spanhem. *loc. ind.* Sequitur autem is Scaligerum, ut *ibid.* scribit.

dario intelligitur, quid impedit, quo minus ille ad januarium saltem anno tertio Romæ constiterit, indeque solverit, secundaque usus tempestate in Palæstinam paullo ante pascha appulerit, moxque comprehensus Agrippæ jussu, inque vincula conjectus fuerit? At nemo hujusce reditus meminit. Quasi vero Eusebius adventus Petri Romam anno secundo Claudii non meminerit, traditumque ab Luca non fuerit anno aut quarto aut tertio Apostolum eumdem contrusum in carcerem Hierosolymis fuisse. Quemadmodum enim qui Romam an. II. venit, Hierosolymis an. III. aut IV. esse potuit, qui Hierosolymam non esset reversus? Sed permitto Spanhemio Petrum non venisse anno Claudii secundo Romam. Quid? an ne post quartum quidem ad tertium ac decimum Claudii(1),

 qui

1 Ita quidem Spanhemius *ibid. n. III. pag.* 52. qui adsciscit sibi Valesium *ad II. Euseb. Hist. Eccl. librum p.* 24. *edit. Paris. an.* 1659. videtur dicere. Fallitur. Nam Valesius varias ea de re sententias auctorum describit, nec indicat, quam esse earum putet ad veritatem propensiorem. Nullam autem Spanhemius affert caussam, quare ne tertio quidem ab ascensu in cælum Christi Servatoris anno accessisse Paulum ad sacra Christianorum defendat. Contra fuisse aliquos veterum intelligo, qui illo ipso, quo Christus actus in crucem est, anno Stephanum lapidibus obrutum, Paulumque nostris sacris initiatum arbitrarentur. In his auctor *Excerptor. Chronologicor.* quæ cum Eusebii Chronico edidit Scaliger: *edit. Amstelod. an.* 1658. *pag.* 82. Quibus etsi non consentit Syncellus, tamen non admodum repugnat. Anno enim a morte Christi tertio Paulum, narrat, Christianæ religioni dedisse nomen. *Chron. pag.* 329. *ad an. Christi* XXXVIII. *edit. Paris. an.* 1652. Horum opiniones, quemadmodum (contra Eusebii, Hieronymique scriptorum & auctorum, & gravissimorum fidem) refelli Pseudo-Evodii auctoritate (confer *Nicephor. lib.* II. *Histor. Eccl. cap.* III. *p.* 134. *tom.* 1. *edit. Paris. an.* 1630.) quorum, qui septimo a Christi Servatoris morte anno fuisse in Stephanum ab Judæis sævitum censet, assequi nullo modo possum. Neque vero vis major Chronico Paschali (quod scriptum sæculo septimo est) atque ἐπιτομῇ χρόνων *compendio temporum* (cujus est auctor ignotus) inest, Stephani mortem in annum Claudii primum, Pauli vero conversionem in secundum conjicientibus. *Chron. Pasch. pag.* 231. *edit. Paris. an.* 1688. *Epit. Tempor. apud Scaliger. ad Chron. Euseb. pag.* 263. At res sane plures a Christi in cælum ascensu ad tempus, quo colere Paulus religionem christianam cœpit, contigerant; quas proinde Lucas ipsis octo capitibus complexus est. Ego vero mihi facile persuadeo, quæ octo primis Actuum Apostolicorum capitibus comprehendit Lucas, duorum annorum intervallo evenire potuisse; multo autem magis etiam. Auctum enim majorem in modum jam usque a priore post mortem Christi Servatoris anno numerum fuisse christianorum, satis est ex Actis Lucæ perspicuum. Festo namque Pentecostes die tria hominum millia προσετέθησαν apposita sunt. *Act.* II. *v.* 41. Quin etiam eo ipso anno & restituto per Petrum, atque Johannem claudo salute sua, & Petri oratione permoti Judæi, ad quinque millia, Christo nomen dederunt, *ibid. cap.* IV. *v.* 4. & adducti Petrus ipse, atque Johannes ad Sacerdotum concilium, & credentes communibus bonis usi, & prodigio Ananias, illiusque conjux Saphira, ob scelus, sacrilegiumque extincti, & umbra Petri miracula patrata, & adducti rursum ad concilium Apostoli, propterea quod Pontificibus, ne de Christo orationem ad populum haberent, jubentibus minime paruissent *cap.* V. *v.* 5. *seqq.* & eodem fortasse anno, aut sum-

qui quinquagesimus ac tertius annus fuerit christianæ æræ? Equidem quemadmodum, qui anno fere uno contendere Romam, revertique in Palæstinam potuit; proficisci e Palæstina, venire Romam, revertique rursum in Palæstinam novem annorum intervallo nequiverit, nullo modo prorsus intelligo. Ac adferre Spanhemius caussam debuerat, quamobrem putaret, Romam hoc tam longo spatio temporis petere nequivisse Petrum.

summum sequente dissensionum inter Græcos, Judæosque ortarum caussa instituti diaconi, & Stephanus, qui Spiritu Sancto plenus de Christi laudibus, virtuteque apud populum agere non desinebat, lapidibus obrutus *cap.* VI. *&* VII. & statim in proximas provincias profecti dispersique *fideles*, non Apostoli, quod Spanhemius errans scribit (nam Lucas *cap.* VIII. *v.* I. *omnes dispersi sunt*, inquit, *per regiones Judææ*, *& Samariæ πλὴν τῶν ἀποστόλων præter Apostolos*) & civitatibus Samariæ nunciatum evangelium a Philippo, & Simon Magus prodigiis a Deo Philippi prece perfectis commotus, baptismo tinctus, & Apostoli de suscepta a Samaritis religione Christiana certiores facti, cum finitima Judææ Samaria esset, & missi ad eos Petrus, atque Johannes, & Hierosolymam reversi, & profectus in locum Gazam propinquum Philippus, & baptizatus Eunuchus, & Philippus a Spiritu translatus Azotum, quæ urbs erat Philistinorum haud longe ab Judæa distans, & Paulus cum Damascum peteret, a Christo, ut sævire in nostros desineret, monitus, sacrisque Christianorum initiatus est *cap.* VIII. *&* IX. Hæc enim cur anno primo, & secundo a morte Christi contingere omnia nequiverint, ne suspicari quidem possum. Sed Paulus baptizatus anno tertio fuerit. Longiore certe tempore non egeremus. Verum hæc illa sunt, quæ prioribus octo capitibus continentur. Quamobrem non erat, cur Spanhemius (non enumeratis rebus, quæ comprehensæ capitibus iisdem essent) octo nobis opponeret capita, ut horum nos numero perterrefaceret, quasi tot capitibus res paucorum annorum intervallo gestas comprehensas credere nefas esset. *At ex omnium consensione Paulus* anno circiter II. Claudii, tertioque a sua conversione Hierosolymam Petrum visurus contendit. Ita ne vero? Qui Spanhemii tanta confidentia esse potuit, ut quod perspicue falsum est, id nobis objicere auderet? Ac nego, quod jactat de *omnium consensione*. Baronius ecce anno secundo a *Domini ascensione* Paulum Baptismo fuisse initiatum *ad an.* XXXVI. *n.* III. Paulumque ipsum I. Caji Hierosolymam videndi Petri caussa venisse credit. *Ad an.* XXXIX. *n.* IV. Calmetius id iter Pauli Hierosolymitanum conjicit in *an.* XXXVIII. æræ vulgaris, qui Caligulæ secundus fuit *Tab. Chronolog. pag.* 501. *tom.* II. *Dissert. edit. Lucens. an.* 1729 Basnagius in *an* XL. qui tertius Caji Caligulæ annus fuit. *Ad an.* XL. *n.* XV. Usserius in *ann.* 3. Caligulæ *Annalium part.* II. *pag.* 629. *edit. Londin. an.* 1654. Huic assentitur Pearsonius. *In Annalibus Paulinis pag.* 2. *seq. edit. Londinensis opp. Posthum. an.* 1687. Sed longus essem, si omnes persequi, qui a Spanhemio dissident, scriptores vellem. Vix enim ille perpaucos, eosque jam novos, numerare potest, qui ab ipso non discrepent. Jam vero si Paulus, ut nos arbitramur, anno secundo, vel tertio ab ascensu Christi in cælum nostris est sacris initiatus, hoc est anno æræ Christianorum vulgaris XXXI. vel XXXII. vel XXXIII. (nam Christum anno XXX. passum diximus in priore hujusce operis libro) cum post annos vel a sui conversione, vel a priore itinere Hierosolymitano XIV. Hierosolymam venerit ad Concilium, sequitur, ut venerit an. XLV. vel XLVI. vel XLVII. hoc est V. vel VI. vel VII. Claudii, si a conversione sumatur quatuordecim annorum initium: sin a primo itinere, an. XLVIII. vel XLIX. hoc est VIII. vel IX. vel X. Claudii anno. Baronius IX. venisse censet *ad ann.* XLI. *num.* VI. *seq.* Huic assentitur Pearsonius *Annal. Paulin. pagin.* 8. *seq.* Qui triennio post, nempe ann. XXXIII. æræ vulgaris Christum fuisse passum defendunt, ii cum annorum XIV. initium a primo itinere ducendum putent, anno LII. æræ Christianorum, sive XII. Claudii Paulum ad Concilium accessisse pugnant. Ita Usserius, *ad an.* LII. *pag.* 654. *tom.* II. *Annal. edit. Lond. supra indic.* Sed modum faciam, ne plus lectori afferam molestiæ.

trum . Sed nullam attulit . Deinde illud item dabo : an. IX. (1) habitam fuiſse ſynodum Hieroſolymis , eique præfuiſse Petrum . Verum a quarto ad nonum interceſserant anni omnino quinque . Itaque Petrus eo temporis ſpatio contendere in urbem quiverat . Poſt ſynodum autem veniſse Principem Apoſtolorum Antiochiam facile patior . Ab anno vero IX. ad annum XII. Claudii , imo vero ad Neronis tempora Antiochiæ manſiſſe Petrum , ibique functum epiſcopatu fuiſſe , id ſane eſt , quod mihi non inanibus verbis , ſed veterum auctoritate oſtendi volo . At quod attinet ad annum IX. Salmaſius animadvertit; neque negat , quod eſt de ſeptem annorum epiſcopatu, Panvinius . Ego vero Panvinium (2) non monumentis, ſed conjecturis pugnantem , nihil moror . Multo minus Salmaſium (3) . Igitur non erat , cur nos Spanhemius derideret , quaſi eodem tempore duas a Petro fuiſse occupatas ſedes fateri cogamur . His conſtitutis , ſequitur , ut evinci ab adverſariis nequeat , ad Neronis uſque tempora manſiſse Petrum Antiochiæ . Miror autem nominari a Spanhemio Eutychium (4) hominem & no-

1 Vide *notationem ſuperiorem* .

2 In *Platinam pag. 9. edit. an.* 1572.

3 Salmaſius *Appar. De Primat. Papæ pag.* 47. Sed fac an. XII. Claudii orta inter Cepham , ſeu Petrum , Paulamque fuerit contentio de ceremoniis legis , Antiochiæ. Quid ? An tum primum Petrus venit Antiochiam , epiſcopatumque Antiochenum conſtituit ? Hieronymus certe, qui anno 2. Claudii epiſcopatum geri a Petro Romæ cœptum *lib. de viris Illuſtr. cap. 1. pag.* 101. *tom.* IV. *part.* II. *opp.* ſcribens , ſtatuenſque ante fuiſſe Antiochenam Cathedra potitum, ſatis oſtendit , conſtitutam fuiſſe a Petro ſedem Antiochenam ante an. II. ejuſdem Imperatoris , occupatamque a principe Apoſtolorum . At non eſt a Scriptoribus Sacris memoriæ traditum . Quaſi vero omnia Sacri Scriptores complecti conſtituiſſent . Hieronymi verba ſunt *Ad. cap.* II. *epiſt. ad Galat. pag.*244. *edit. Pariſ. Martian. opp. tom.* IV. *par.* II. „ Primum epiſcopam Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam exinde translatum , quod Lucas penitus omiſit „ . Confer Euſebium *Chron. pag.* 204. *edit. Amſtelod. Scaligeriana an.* 1658.

4 Eutychium , qui ab his ſcriptoribus laudatus fuerit , commemorat *ibid. pag.* 56. Spanhemius . At Guillelmus Tyrius , qui *Saith Filium Patricii Alexandrinum* Patriarcham ſe ſequi ſcribit in *Prologo Hiſt. a Tempore Succeſſor. Mahumetis initio tom.* II. *Geſtor. Dei per Franc.* non ab Apoſtolorum ætate, ſed ab Heraclio exordium narrandi ſumit . Neque vero uſquam Chronotaxim Eutychii in omnibus probandam Ecchellenſis dixit . Eutychium pugnantia hoc in genere præſertim loqui demonſtrat Pearſonius *contra Salmaſium* diſputans. *De Succeſſ. Primor. Epiſcopor. Diſſ.* I. *cap.* VIII. *pag.* 64. *opp. Poſthum. edit. ejuſd. Lond.* Ac mirabile ſane eſt, Salmaſium , Spanhemiumque adverſus iter Petri Romanum agentes , auſos eſſe præſidium ab Eutychio petere , qui omnium Eccleſiarum traditionem conſectatur , Petrum Romæ Nerone imperante cruci fuiſſe affixum dixit , *pag.*336. *edit. Pocockii Oxon.*

novum, & non historiæ scriptorem, se collectorem ineptiarum. Nam ab eo, qui Eusebium negligat, quisquam ne laudari Eutychium feret? Atenim sunt, qui Eutychio plurimum tribuendum putent. Fateor, si de rebus, quæ non multo ante illius ætatem contigerint, sermo sit; sin autem de iis, quæ multo ante, ut est iter romanum, martyriumque Petri, nunquam animum inducam, ut fatear. Quod de Bucheriano calendario idem scribit Spanhemius, falsum est. Nerva (1) enim, & Vestino Coss. hoc est an. LXV. æræ Christianorum qui XII. Neronis fuit obiisse martyrem Petrum tradit, ut supra est demonstratum. Non me movet vetusti illius auctoris sententia, qui anno post martyrium Petri quinto, Paulum decessisse affirmat (2). Quis enim sit, ignoramus. Ego Dionysio Corinthio (3) assentior, qui utrumque Apostolum eodem ann. martyrem obiisse scribit. Ignoto enim, misso scriptore & noto, & vetere, nemo ex me, ut assentiar, extorquebit. Quod Petrus Neronis quarto, quinto, septimoque anno Roma abfuerit, non laboro. Modo octavo, aut nono, aut decimo, aut undecimo, duodecimoque fuerit. Non fuisse autem opus ut Romam post annum Neronis septimum reverteretur, id vero sibi quo jure adversarii sumant, nescio.

Oxon. an. 1658. Omnium dixi Ecclesiarum, cum id non monumenta solum Ecclesiarum Latinæ, atque Græcæ, ut visum hactenus est; sed etiam Orientalium quarumque ferant. Horum aliqua recenset Ecchellensis *Eutych. Vindic. cap.* XXIV. *sqq. pag.* 242. *sqq. edit. Rom. an.* 1661. quem consulere lector poterit.

1 *Vide pag.* 565. *hujus vol.*

2 Spanhemius *ibid. pag.* 56. „ Plane sic vetustissimus Auctor, quem ex Harundeliana Bi„ bliotheca profert Patricius, tradidit, ut ex Justino, & Irenæo, Paulum ἐφ' ὅλοις ἔτεσι „ πέντε *totis annis quinque* excepisse martyrio Petrum „.

3 Dionysii locum adduximus *pag.* 545. Sed cum non ita sumus interpretati, ut Valesius voluit, qui ob acceptam aliorsum, atque græca postulent verba, tanti scriptoris sententiam, a Pearsonio *De Success. primor. Rom. Episc. Diss.* I. *c.* VIII. *n.* XII. *p.* 34. *sq.* reprehenditur. Græca enim Dionysii apud Eusebium *lib.* II. *cap.* XXV. sic habent: καὶ γὰρ ἄμφω καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Κόρινθον φυτεύσαντες ἡμᾶς ὁμοίως ἐδίδαξαν, ὁμοίως δὲ καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁμόσε διδάξαντες ἐμαρτύρησαν κατὰ τὸν αὐτὸν καιρόν: quæ latine ad verbum reddi possunt hoc modo: *Etenim ambo & in nostra Corintho* (non ait Dionysius venisse utrumque eodem tempore) *plantantes nos* (adde *in fide*) *similiter docuerunt; & similiter in Italia una docentes martyrio functi sunt eodem tempore* „. Quamobrem Gelasius Pontifex & doctior, & harum rerum peritior, & antiquior Eutychio *In Concil. Rom. an.* 494. *pag.* 938. *tom.* II. *concilior. edit. Hard.* „ Petro, *inquit*, data est societas beatissimi Pauli Apo„ stoli vasis electionis, qui non diverso, sicut hæretici garriunt, sed uno tempore, uno eo„ demque die gloriosa morte cum Petro in urbe Roma sub Cæsare Nerone agonizans, coro„ natus est „.

ſcio. Nam etſi celebritas tunc Romanæ eccleſiæ magna erat, tamen Petro eccleſiam, quæ ipſius cauſſa tantam conſequuta fuiſſet celebritatem, inviſere opus erat. Tametſi permultæ rationes Apoſtolorum principem, ut Romam peteret, impellere potuiſſent, quæ ut ipſi perſpectæ erant, ita nos propter vetuſtatem prætereunt. Sed ne multa perſequar, & operis brevitas, & feſtinatio, ut de episcopatu Petri Romano differam, ſunt impedimento. Hoc certum eſt: veterum teſtimonio Principem Apoſtolorum anno XI. atque XII. ac XIII. Neronis Romæ fuiſſe, quo anno martyrio functus eſt. Id adverſarii numquam refellere poterunt.

Quod ſi perierat Simon Magus ſub Claudio, ſunt autem, qui poſt periiſſe (1) putent, nihilo ſecius cauſſæ eſſe multæ Petro, ut dixi, Romam revertendi poterant. Harum fuit una epiſcopatus, quo ſuſcepto, nunquam ſummus Apoſtolus commiſiſſet, ut ſi facta ipſi redeundi poteſtas eſſet, alibi ſibi eſſe perpetuo manendum judicaret (2). Summa eſt, Petrum anno Claudii ſecundo, Februario menſe veniſſe Romam (3), idque

1 Objicit hæc Spanhemius *c.* II. *n.* XXII. *p.* 57. *ſeq.* Itaque aſſentiri Euſebio videtur, Simonem ſub Claudio mortuum ajenti, a quo tamen de Petri itinere agente diſſidet. Quamobrem non quod ratio poſtulat, ſed quod lubet, imprudens ſequitur. Quamquam non tam eſt, quam ipſe putat, perſpicua Euſebii de tempore interitus Simonis ſententia. Confer *lib.* II. *Hiſtor. Eccl. c.* XV. *p.* 59. *edit. Taurin.* Valeſius autem argumentando effici ex eo Epiſcopi Cæſarienſis loco poſſe concludit, Simonem imperante Claudio periiſſe. *In adnot. ad idem* XV. *Euſebii Hiſtor. Eccl. caput, pag. eadem*. Verum etſi Patres, ut Cyrillus Hieroſolymitanus *Catech.* VI. §. XV. *pag.* 96. *edit. Pariſ. an.* 1720. Sulpitius Severus *lib.* II. *Hiſtoriæ p.* 160. *edit. Veron. an.* 1754. *tom.* II. Maximus Taurinenſis *Homil.* V. *de s. Apoſtolis p.* 355. *edit. Venetæ an.* 1741. aliique, quos Tillemontius *tom.* I. *monum. Hiſtor. Eccl. vit. s. Petri art.* XXXIV. *pag.* 76. *ſeq. edit. an.* 1732. & Touteeus *in adnotatione ad locum modo indicatum Cyrilli*, Baronius *ad an.* LXVIII. *n.* XVII. *ſeqq.* numerant, ita de Simone diſſerant, ut eum Nerone Imperatore deceſſiſſe, ſtatuere videantur; tamen aſſentiar Euſebio. Quid tum? an quia Simon ante perierat, prærepta Petro revertendi in Urbem poteſtas fuit? Ego vero ſatis Petro ob ſuſceptum epiſcopatum fuiſſe defendo, non modo ut ſemel, ſed etiam ut toties rediret, quoties ſeſe illi opportunitas obtuliſſet. Conſule Tillemontium *Vita s. Petri art.* XXXI. *pag.* 73. *tom.* I. *monum. Hiſt. Eccl. edit. Bruxell. an.* 1732.

2 Tillemont. *ibid. & art.* XXXIII. *pag.* 75.

3 Calendar. Liberianum a Bucherio, Blanchinio, aliiſque editum ad d. VIII. Kalen. Martias habet: *Natale Petri de Cathedra*. Vide *tom.* II. *Anaſtaſ. Bibliot. Vit. Roman. Pont. Opuſc.* II. *pagin.* IX. *edit. Rom. Salvioni ann.* 1723. Hoc Toinardus loco diem adventus Petri in urbem indicari cenſet. Nec enim adventus indicatur Antiochiam. Romæ enim olim, qui ejus eccleſiæ, non qui aliarum proprii erant, feſti dies celebrabantur: Toinard. *loc. citat.* At Franciſcus Blanchinius Cathedræ Antiochenæ conſtitutionem refert in XXII. Februarii diem, nempe ad d. VIII. Kal. Martias, Romanæ autem ad XXV. Aprilis diem,

idque non ex Eusebio, Hieronymo (1), Orosio (2), calendario Bucheriano (3), catalogis Pontificum Romanorum (4) sive antiquis, sive recentibus modo, sed etiam (5) ex

diem, idque ex notis annorum, mensium, atque dierum colligit, quibus Petrus in Catalogis quibusdam fertur Sedem occupasse Romanam. Etsi enim non negat a Petro episcopatum Romanum fundatum fuisse IV. Kal. Febr., primatum tamen ei ecclesiæ ante diem XXV. Aprilis datum negat. Sed est id argumentum levissimum. Nam Catalogi, ut in annis conveniunt, ita in mensibus diebusque indicandis discrepant. Etenim Liberianus mensem numerat I. dies IX. Cavensis I. d. V. Colbertinus primus m. I. d. VIII. Colb. quartus m. I. d. VII. Colbertinus sept. m. III. d. VII. Ceteri etsi in mensibus duobus indicandis, congruant; in diebus tamen dissident. In picturis enim Basilicæ S. Pauli dies sunt scripti VII. ut etiam in Farfensi catalogo, in Lucensi, & in Belgico Papebrochii: At in Bergom. dies VI. ut in Colbertino tertio, & quinto. Quin etiam in Colbertino secundo dies numerantur III. Cum igitur tanta sit in notis mensium, dierumque diversitas, non est cur quisquam retrocedendo, comperire se ex Catalogis mensem, diemque, quo Petrus Romam attigit, speres posse. Longius autem petitum argumentum est, quod ex Litaniis, quæ ante Gregorium Magnum XXV. Aprilis die haberi solebant, concludit Blanchinius; plures enim earum supplicationum esse causæ poterant, ut perdifficile sit ostendere, eas ob adventum Petri fuisse institutas. Blanchin. *in not. ad Anastas. sect.* I. *n.* VI. *pag.* 8. *seqq. tom. eod.* II. Adeundus Fogginius *de Roman. D. Petri Itiner. & Apostolat. exercitat.* XIX, *pag.* 446. *seq.*

1 Confer Eusebii, & Hieronymi testimonia indicata *supra pag.* 562. *hujus vol.*

2 *Hist. lib.* VII. *cap.* VI. *p.* 466. *seq. edit. Haverc.* „ Claudius ab Augusto quartus regnum „ adeptus est, mansitque in eo annos quatuordecim. Exordio regni ejus Petrus Apostolus „ Domini Nostri Jesu Christi Romam venit, & salutarem cunctis credentibus fidem fideli „ verbo docuit, potentissimisque virtutibus adprobavit. Exinde Christiani Romæ esse „ cœperunt.

3 Ex Calendario Bucheriano, ut paullo ante ostensum est, Petrus Romam venit XXII. Februarii mensis die: in Catalogo vero, ut *pag.* 565. *in adnotation.* constitit annis XXV. m. I. d. IX. Romæ mansit. Obiit autem Nerva, & Vestino Coss. d. III. Kalen. Jul. hoc est an. 65. vulgaris æræ. Petrus Franciscus Fogginius Nerva, & Vestini consulatum nostro arbitratu Catalogo Liberiano, non veritate, apponi ait. *Exercit.* IV. *pag.* 38 Ac de Pagio quidem loquens: *ex libidine*, inquit, *non secus ac Bollandus legit Nerva, & Vestin. Coss. nomina, ubi codex, unde illum Catalogum Bucherius edidit, habebat nomina Nerva, & Veri*. At Nerva consul sane aliquando fuit, Verus autem cum Nerva numquam. Novi, inquit; *Sed cur potius non substituuntur nomina Neronis, & Veteris, ut fecit Bucherius?* Verum quis Fogginium docuit *Nerva* nomen converti in nomen *Neronis*, & nomen *Veri* in *Veteris* nomen posse; nomen autem *Ver.* in *Vest.* nomen non posse? An enormem tot litterarum immutationem ferum; exiguam contra unius, duarumve litterularum non item? Neque me movent Consulum nomina *Saturn.* & *Scip.* sub quibus auspicatum fuisse Linum Pontificatum Catalogus indicat. Nam aliquos errores ejusmodi legi solere in Catalogo, idem fatetur Fogginius. Quare Catalogum sequor, cum consentit ceteris: cum a ceteris discrepat, nullo modo.

4 Vide *pag.* 565. *hujus vol. in adnot.* Ex his autem Catalogis, Petrum XXV. an. episcopatum Romanum gessisse intelligitur. Quod si annus XXV. inchoatus, non completus fuit, Petrusque, ut in priore volumine diximus, an. LXVI. æræ vulgaris cruci suffixus est, jam an. XLII. Æræ vulgaris Petrus Romam venire potuit. Nam a Februarii mensis XXII. die an. XLII. ad XXIX. Junii an. LXVI. anni numerantur XXIV. m. IV. d. VII. Adeundus Fogginius *exercit.* XVI. *pag.* 742. *seqq* quo quidem loco multorum hac de re systemata proponit, ac rejicit, quodque est de Petri martyrio in annum LXVI. rejiciendo, facile probat.

5 Vide *pag.* 572. *hujus vol. not.* 3. Is autem ut Corinthiam, ita Romanam ecclesiam *fundatam* ab Apostolis scribit. Fundata autem a Paulo non est, qui Christianos invenit Romæ. Itaque a Petro fundata fuerit, necesse est.

ex Dionyſio Corinthio, ex Irenæo (1), ex vetuſtiſſimo auctore Prædicationum (2) Petri, ex Papia (3), ex Clemente Alexandrino (4), ex Tertulliano (5), Origene (6), Cypriano, aliiſque (7) intelligi, qui in Urbem primum doctrinam Evangelii a Petro illatam tradiderunt. Nam eos, qui aut ab Andronico, & Junia (8), aut ab Urbano Pauli adjutore aut

1 Confer *p.387. ſqq. hujus vol. not.2. ſeqq.* Multa adverſus Irenæum Spanhemius jactat *c.*III.*n* XIX.*p.99.* Fabulas illius ætate permultas fuiſſe in eccleſiam invectas ſcribit. A Papia eum fuiſſe inſtitutum, qui abſurda conſectatus eſſet. Factum ab eo ſeniorem Chriſtum, quam fuerit. Sed quam hæc ſint levia, nemo non videt. Nam ſi eorum ſcriptorum rejicienda in omnibus teſtimonia eſſent, quorum ætate permultæ jam fabulæ invaluiſſent, quique aliqua in re lapſi eſſent, inſtitutique a magiſtris, qui res difficiles aſſequi nequiviſſent, nullum jam hiſtoricum, ſcriptorem nullum haberemus, quem ſequi liceret. At fundatam, *inquit*, fuiſſe Irenæus non a Petro ſolum, ſed a Petro, & Paulo eccleſiam Romanam ſcribit. Ridiculum! Cum enim initia, progreſſuſque Romanæ eccleſiæ Irenæus perſequeretur, ſatis futurum arbitrabatur, ſi utrumque Apoſtolum commemoraret, quorum quidem alter, ut Petrus, ſundarit, alter eam una cum Petro ædificaverit. Sed in hujuſmodi Spanhemii nugis refellendis diutius tempus conterere non vacat.

2 Haud poſt longe initium 2. ſeculi ſcriptum Pearſonius putat κήρυγμα τοῦ Πέτρου *Prædicationem Petri*, qua uſus interdum Clemens Alexandrinus fuit *l.*V. *Stromateon.* Pearſ. *Diſſ.* 1. *cap.* VIII. *pag.* 34. *de Succeſſ. Primor. Rom. Epiſcopor.* Ejus *Prædicationis* locum indicat Lactantius *lib.* IV. *cap* XXI. *Inſtitut. edit. Pariſ. pag.*332. *tom.* 1. *opp.*
„ Sed & futura aperuit iis omnia, *inquit*, quæ Petrus, & Paulus Romæ prædicaverunt, & ea
„ prædicatio in memoriam ſcripta permanſit &c „.

3 Vide *pag.*545. *hujus vol. not.* 1.

4 Vide *pag* 545. *hujus vol. not.* 4.

5 Vide *pag.*391. *hujus vol. not.* 1.

6 *Pag.*545. *hujus vol. not.* 8.

7 *Ibid. p.*394. *b v. n.* 1. *Sulpic. Sever. l.* II. *Hiſt. p.*158. *edit. an.*1754. Cum autem ii aut Epiſcopum Romanum fuiſſe Petrum, aut ab eo inſtitutam eccleſiam Romanam tradant, ſatis oſtendunt, ante Petrum, qui Romæ Apoſtoli munere fungeretur, extitiſſe neminem. Summam autem hac de re graviſſimorum virorum conſenſionem prudens quiſque conjecturis anteponet Spanhemii ſcriptoris & novi ſane, & in ſedem Romanam male animati.

8 Hos nobis primos religionis chriſtianæ propagatores in Urbe Spanhemius objicit *cap.* II. §. XI. *pag.* 36. „ Erant, *inquit*, in Romana Eccleſia profeſſi chriſtianam fidem
„ Andronicus, & *Junius*, qui ante Paulum γεγονότες ἐν χριστῷ id eſt calculo Baroniano an-
„ te annum a Paſſione II. Tiberii XX. revera ante Caji Caligulæ ultimum, quo converſus eſt
„ Paulus. Quo tempore ſi jam Romam illatum fuit Chriſti nomen, non utique per Petrum
„ agentem tum in Palæſtina &c „. Ita is, quæ a nemine dicta, ſcriptave umquam fuerint, probat: quæ vero dicta, ſcripta, poſterorum memoriæ commendata a diſcipulis Apoſtolorum, a viris doctiſſimis, ac ſanctiſſimis, a diligentiſſimis, antiquiſſimiſque hiſtoricis ſunt, longa verborum circuitione explicanda, contorquenda, extenuanda, rejicienda, neganda cenſet, modo ne Petrus veniſſe Romam videatur. Et hunc tamen ſycophantam omnia turbantem, atque miſcentem Baudrius in *Luc. Cæcil. c.* II. *lib. de Mort. Perſecut. p.*556. *tom.*II. *edit. Pariſ. an.*1748. conſulendum ſtatuit, una cum Salmaſii opere de Primatu Papæ, ſi veritatem quiſquam *penitus* perſcrutari velit. Sed ubi eſt veritas? In commentis credo innumerabilibus, inque inanibus conjecturis, quæ nullo teſte, nullo vetere monumento, nulla gravi conjectura nituntur. Atque Andronicum, & Juniam (Junium fecit Spanhemius contra fidem Codicum mss.) γεγονότας ἐν χριστῷ nominat. At Juniam Chryſoſtomus mulierem dicit fuiſſe. *Hom.*

(1), aut a Barnaba (2) primum inlatam putant, cum nullis idoneis testibus uti soleant, nihil moror.

Neque

Hom. xxxi. *n.* 1. *p.* 747. *t.* ix. *opp.* Hos vero christianos factos uno modo triennio ante ultimum Caligulæ annum; sed jam etiam usque a Tiberii temporibus, facile equidem patior: ἐπισήμους quoque ἐν τοῖς ἀποστόλοις *nobiles in Apostolis* non pauciores solum, sed etiam libens concedo: venisse autem eos ante Petrum Romam, id vero est, quod mihi demonstrari scripturarum, quas nostes hic Aristarchus jactat, nec sequitur, aut veterum saltem auctoritate volo. Nam ex verbis Pauli xvi. *c. ep. ad Rom. v.* 7. οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ, *qui & ante me fuerunt in Christo*, descendere quisquam ad Andronici, Juniæque *conversionem* in annum aliquem Tiberii, aut in annum 11. ante postremum Caligulæ conjiciendam fortasse potest; a *conversione* autem ad adventum eorum, prædicationemque ante Petrum in urbem Romam, qua demum confidentia, quibusque argumentis potest? Præcipitare isthuc quidem est, non descendere. Paulus namque factos illos ante se Christianos affirmat; statim vero, atque Christo dederunt nomen, in Urbem fuisse profectos, non item. Immo vero cum συναιχμαλώτους *concaptivos* eosdem appellet suos, dilucide sane, perspicueque demonstrat, eos aliquamdiu in Oriente constitisse, ut una capi cum cognato Paulo, plectique causa religionis possent. Alioqui dici commode nequiret, eos πολλῶν αὐτῷ κεκοινωνηκέναι κινδύνων *consortes ipsi multorum periculorum fuisse*. Vide Chrysost. *ibid.* Atque hoc sensu Paulus *in epistol. ad Coloss. c.* iv. *v.* 10. ἀσπάζεται, inquit, ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου. *Salutat vos Aristarchus concaptivus meus*. *Concaptivum* enim vocat, quo cum una simul aliquid acceperat calamitatis. Neque enim *concaptivum* licet proprie dicere, qui longe cum distet, tum aliquid perpessus fuerit mali. Nisi forte velimus omnes, qui tum erant, aut plerosque saltem Christianos concaptivos fuisse Pauli, quod nulli fere essent, qui sæpe *non inter medios versarentur hostes, hastasque viderent, & acutos gladios, atresque pugnas*, ut inquit Chrysostomus explicans quod illud fuerit genus captivitatis Pauli: *Ibid.* Ac nisi ita res esset, cur hos solum *concaptivos* Paulus appellavisset, non Aquilam, & Priscillam, qui pro *anima Pauli suam ipsorum cervicem posuerunt*? *Cap.* xvi. *epistol. ad Rom. v.* 4. Hos namque συνεργοὺς ἐν Χριστῷ *cooperatores* suos in Christo appellat, quod simul cum ipso laborassent; quod autem non una capti essent, συναιχμαλώτους *concaptivos* minime appellat. Cur vero Tryphænam, & Tryphosam κοπιώσας laborantes in domino vocat, συνκοπιώσας *collaborantes* non vocat? *Ibid. v.* 12. Cum igitur nulla ratio sit, cur Andronicum, Juniamque ante Petrum Romam venisse statuendum sit; contra vero tot gravissimorum, antiquissimorum, diligentissimorum & Patrum, & Historicorum auctoritate liqueat primum omnium fuisse Petrum, qui religionem christianam in urbem intulerit, quid est, quod hunc Spanhemius, aut non venisse omnino, aut si venit, post Andronicum, Juniamque Christi nomen in Urbe prædicasse putet? Basnagius, qui longe hoc cautior fuit, a quo primum jacta Romæ religionis fundamenta fuerint, definiri nullo modo posse arbitratur. *Ad ann.* xLiv. *n.* 11. *pag.* 555. Scilicet etsi Petrum Romam venisse concedit, tamen quod Protestantes solent, contra veterum fidem, negandam ei inlati in Urbem nominis christiani gloriam putat, ne omnia catholicis dedisse videatur. Confer Fogginium *Exercit.* v. *pag.* 88. *seq.*

1 Urbanum Paulus *in epist. ad Rom. cap.* xvi. *v.* 9. συνεργὸν *cooperatorem* suum vocat, sed quo primum tempore Urbanus idem sese in Urbem contulerit nusquam indicat. Vide Fogginium *ibid. pag.* 89.

2 Fabulator ille *Recognitionum Petri* scriptor *lib.* 1. *num.* vii. *tom.* 1. *Apostolicorum Patrum edit. Amstel. an.* 1724. *pag.* 494. Pseudo-Dorotheus in Synopsi *tom.* iii. *Biblioth. Patr. pag.* 427. *edit. Lugd.* & Pseudo-Hippolytus *de Discip. Christi pag.* 41. *tom.* i. *opp. edit.* 1716. Barnabam aut Mediolanensibus christianam religionem aut Romanis explicasse, primumque fortasse eorum fuisse videntur dicere. Ego vero antequam Petrus Cornelium ad sacra perduxisset Christianorum, quemquam fuisse discipulorum Christi, qui ethnicis decreta nostra, mysteriaque exponeret, non modo non concedere, sed ne suspicari quidem possum. Adeundus Fogginius *ibid. pag.* 98. *seq.*

Neque me Tertulliani (1) locus movet , quem contorquet Basnagius (2) , ut efficiat christianos jam usque a Tiberii temporibus floruisse Romæ . Nam Tertullianus cautum a Tiberio fuisse scribit , ne quis christianos ob religionem vexare auderet ; christianos autem Romæ ullos fuisse , Tiberio Imperatore , numquam scribit (3) .

Extremum est argumentum adversariorum e silentio Lucæ , ac Pauli conclusum . Huic autem tantam vim inesse Spanhemius clamitat (4) , ut (mirare hominis acumen) non

1 *Apologet. cap. v. pag.* 21. *seqq. edit. Haverc. ann.* 1744. ,, Tiberius ergo cujus tempore nomen christianum in seculum introivit, annunciata sibi ex Syria Palæstina, quæ illic ,, veritatem istius divini declarant , detulit ad Senatum cum prærogativa suffragii sui. Senatus quia non in se probaverat, respuit. Cæsar in sententia mansit comminatus periculum accusatoribus christianorum ,, . *Cap.* xxi. *pag.* 78. ,, Ea omnia super Christo Pilatus, & ipse ,, jam pro sua conscientia christianus , Cæsari tum Tiberio nunciavit . Sed & Cæsares credidissent super Christo , si aut Cæsares non essent seculo necessarii , aut si & christiani ,, potuissent esse Cæsares . Discipuli quoque diffusi per orbem ex præcepto magistri Dei ,, paruerunt , qui & ipsi a Judæis insequentibus multa perpessi , utique pro fiducia veritatis ,, libenter Romæ postremo per Neronis sævitiam sanguinem christianum seminaverunt ,, . Descripserunt locum priorem Eusebius *lib.* II. *Hist. cap.* II. *pag.* 44. *sq. edit. Taurin.* & Orosius *l.* VII. *Hist. c.* IV. *p.* 460. *seq. edit. an.* 1738. Negavit factum Tanaquillus Faber Calvinianus *Ep.* XII. *l.* II. *p.* 32. *sq. edit. Salmur. an.* 1665. *p.* II. Ab eo autem non adnodum dissident Havercampius in *not. ad eumd. Tertull. loc. p.* 21. *n.* 1. & Samuel Basnagius *Ad an.* XXXII. *num.* CXCII. *pag.* 431. *sq.* Contra factum defendunt præter ceteros Baronius ad *an.* XXXIV. *num.* CCXXIV. *sq.* Huetius *Demonstr. Evang. prop.* III. *num.* XXII. *pag.* 43. *edit. Lips. an.* 1722. Tillemontius in *Vit. Petr. Art.* XIX. *pag.* 62. *sq.* & *not.* XVI. *sq. tom.* I. *Mon. Hist. Eccl. edit. Bruxell.* Fogginius *ibid. pag.* 95. *sq.* & e protestantibus Pearsonius *Lect.* IV. *in Acta num.* XIV. *pag.* 61 *sq. edit. Londin. opp. Posthum. an.* 1688. Adnotatores ad *cap.* II. *libri* II. *Hist. Eccl. Euseb. pag.* 713. *edit. Taurin.* Theod. Hasæus *lib. singul. de Decreto Tiberii , quo Christum referre voluit in numerum Deorum : edit. Erfurt. an.* 1715. & Auctor *Dissert. Gallicæ* de hoc eodem argumento , quæ extat *Tom.* XXII. *Biblioth. Germ. pag.* 147. & *tom.* XXIII. *pag.* 12. Mitto ceteros , ne sim longus.

2 Basnagius ad *an.* XLIII. *n.* XI. *p.* 524. Si Tertulliano, *inquit*, credimus , regnante Tiberio , Romæ Christi discipuli *fuerunt* . Udalricus Velenus , qui Villelmum magistrum Wiclefi sequutus (confer Thomam Valdensem *lib.* II. *art.* I. *c.* VII. *p.* 83. *edit. an.* 1532. *tom.* I.) Petrum Romam venisse negavit *lib. supra indic. pag.* 21. apud Goldastum *Tom.* III. *Monarch. edit. an.* 1617. præter Tertullianum , Orosium etiam suæ de Christianis sub Tiberio consistentibus opinionis testem vocat . Ab iis autem non omnino dissentit Spanhemius *ibid. num.* VIII. *pag.* 16.

3 Confer modo descriptum Tertulliani locum . Ad Orosium quod attinet , adeat illius quod paullo ante adduximus , testimonium lector , perspicietque , ante Petri in Urbem adventum inlatam a nemine Romam fuisse Christianam religionem . Quamobrem mirum est , Velenum tanta impudentia esse potuisse , ut auctorem erroris sui appellare renuentem , obluctantemque veterem Historicum auderet . Orosio vero consentiunt Auctor Historiæ *Arabicor. Concilior. quæ omnibus Orientalium synodicorum editionibus* præfigi solet . Confer Ecchellensem *Eutych. Vindic. cap.* XXIV. *p.* 243. Salamonem Metropolitam Euphratis Missanis Nestorianus *in Compendio vitar.* XII. *Apostolor. apud eumd. pag.* 249.

4 Spanhemius *Dissert. ead. cap.* II. *num.* III. *pag.* 23. *sqq.*

negativum, sed *positivum* esse arbitretur. Est vero hujusmodi. Quod Lucæ memorandum omnino erat, si evenisset, id Lucas silentio non præteriisset. Memorandum autem Lucæ omnino erat Romanum, si susceptum a Petro fuisset, iter; sive finem constituendi caput christianæ reipublicæ; sive peragratarum ante Syriæ, Cappadociæ, Galatiæ, Ponti, Bithyniæ, Græciæ, Illyrici, Siciliæ rationem; sive res gestas, ut gentes ad christianam religionem adductas, ut provincias salutatas, ut collectas ecclesias, ut patriarchatus institutos, spectes. Igitur cum ejus itineris nulla fuerit ab Luca facta mentio, susceptum id iter numquam a Petro fuisse credendum est. Quid? si illius commemorandi occasio Lucæ non defuit? Quum enim Simonem in Samaria a Petro acriter reprehensum: quum Apostoli ejusdem profectiones Lyddam, Joppem, Cæsaream, &c. quum res Antiochiæ a viris primo Cypriis, & Cyrenæis, tum a Paulo, & Barnaba perfectas: quum in vincula Principem Apostolorum conjectum: quum illius in Hierosolymitana synodo dicta: quum appellatum a Paulo ad Cæsarem: quum huic Romam advenienti obviam processisse fratres, narraret; nonne nactus erat itineris illius commemorandi opportunitatem? Aut enim aderat Petrus, cum Paulus advenit Romam, aut aberat. Si aderat, nominandus ipse; si aberat, caussa, cur abesset, indicanda erat. Adjungit mox Spanhemius, errare vehementer eos, qui *negans* id esse argumentum censent, si Lucas rem tantam præterire neque debuerit, neque potuerit. Quamquam ne contemnendum quidem esse arbitretur, tametsi *negans* habeatur. Eusebium enim *negante* argumento niti quoties apocrypha respuit. Idipsum Baronium, Allatiumque de Marcellino Pontifice, deque Johanna Papissa disputantes facere.

Pergit Spanhemius, ac si potuit, inquit, Lucas: Paulus certe ad Romanos scribens iter Petri tacere, si susceptum fuisset, non potuit. Datam enim epistolam ad Romanos a quibusdam dici anno octavo & quinquagesimo, qui secundus Neronis fuerit. Id sibi minime probari, quod vix ante VII. Neronis annum scriptam arbitretur. Petrum autem non fuis-

fuisse Romæ, cum Paulus scriberet. Eum namque, ut ceteros, salutasset, si Romæ eo tempore versatus esset. Quin etiam ne ante quidem in Urbe Petrum fuisse. Paulum enim, qui eos commemoret, quorum opera propagata in Urbe religio fuerat, fuisse item Petrum commemoraturum. Id cum non fecerit, argumento, & quidem satis magno esse, Petrum numquam ante vidisse Urbem. Jam vero Doctorem gentium, qui iis ecclesiis, quas Apostolorum aliquis instituerat, superædificare quidpiam nolle se iisdem in litteris ad Romanos dicit, venturum nunciandæ religionis caussa Romam, si huc Petrus se contulisset, incredibile videri. Deinde Petrum Apostolum fuisse Judæorum: quamobrem in Urbem venire non debuisse, in qua perpauci ex ea gente homines versabantur. Romanam autem ecclesiam ex ethnicis potissimum coaluisse, qui ad christianam rempublicam se aggregaverant. Denique in epistolis omnibus, quas Paulus Romæ scripserit, ut in iis, quæ sunt ad Philippenses, ad Colossenses, ad Ephesios, ad Philemonem, ad Hebræos, ad Timotheum II., nullam fieri Petri mentionem, cum tamen Clementis, Lucæ, Timothei, Marci, Aristarchi, Demæ, Epaphræ fiat. In epistola autem ad Colossenses Aristarchum ab eo, Marcum, Jesum, suos ex *circumcisione* *συνεργοὺς* *laboris socios* nominari. Queri præterea Paulum in posteriore ad Timotheum epistola, sese ab omnibus esse desertum. Hæc vero eo spectare, ut efficiant, Petrum, cum hæc Paulus scriberet, aut non fuisse Romæ, aut si fuit, esse vel perfidiæ, vel ignaviæ accusandum.

Ego vero memorandum omnino Lucæ iter Petri Romanum fuisse vehementer nego. Non enim committam, ut quod prætermissum est, id fuisse ab illo aut oscitantia, aut errore prætermissum vel credam, vel suspicer. Atque historicum sane, qui ea solum sibi ad scribendum proposuisset, quæ a Petro gesta in Judæa, proximisque provinciis fuerant; silentio ea premere potuisse, quæ essent a Petro ipso in reliqua Syria (1), inque aliis regio-

1 Constat id quidem ex prioribus *capitibus*, exque *cap.* xv. *Actor. Apostolicor.* Nihil enim

gionibus perfecta, tam est perspicuum, ut ne oratione quidem egere videatur. Quamobrem etsi Petrum Antiochiam descendisse, reprehensumque fuisse, propterea quod dimissis christianis e gentibus, ad Hierosolymitas judæos metus caussa accessisset, Paulus narret (1), id tamen tacitus prætermisit Lucas, quod ad suum institutum non pertineret. Rursum Pontum, Galatiam, Cappadociam peragrasse Petrum, quamquam est ab antiquis (2) scriptoribus traditum, omissum nihilo minus ab Luca est. Quod si neganda sunt, quæ silentio prætermissa a scriptoribus antiquis cum fuerint, tum memorari debuisse videantur; vereor ne futuri aliquando sint, qui res certas, atque testatas non modo revocent in controversiam, sed etiam confidenter negent. Atque vocabitur fortasse in periculum Matthæi (3) fides, qui Herodis jussu infantes Bethleemitas fuisse propter Christum interemptos scribit. Rem enim (cujus meminisse Josephus debuit, si evenisset) ab Josepho ipso prætermissam, numquam evenisse defendent homines similes Anabaptistarum,

enim continent aliud, quam itinera Petri in urbes Judææ, proximarumque Judææ provinciarum. Itineris autem Petri Antiocheni, cujus Paulus mentionem fecit, in Actis iisdem ne vestigium quidem extat. Atque ut intelligant ii, qui silentium nobis opponunt Lucæ, quam levi utantur argumento, eloquantur, si possunt, ubinam is Evangelista Titi ut comitis Pauli meminerit, cum itinera Pauli ejusdem persequeretur? Quid ergo? Negabunt socium fuisse Pauli interdum Titum? Minime vero. Confer Epist. *Pauli* II. *ad Cor. cap.* II. *v* 13. *cap.* VII. *v.* 6. 13. *sq. c.* VIII. *v.* 6. 16. *&* *v.* 23. ubi *socium suum* appellat Titum & c. XII. *v.* 18. *& ad Gal.* II. *v.* 1. ubi: *post quatuordecim annos sese ascendisse Hierosolymam cum Barnaba, assumto Tito*, affirmat, & v. 3. quo loco negat fuisse circumcisum Titum, qui cum ipso tunc erat Paulo. *Et ep. ad Titum. cap.* I. *v.* 4. *sq.* Quid est igitur, quod silentio Lucæ confici ab se rem omnem adversus iter Petri Romanum existiment?

1 *Epist ad Galatas cap.* II. *v* 11. *sqq.*

2 Origenes, apud Eusebium *lib.* III. *Hist. Eccl. cap.* 1. *pag.* 79. *edit. Taurin.* Πέτρος, inquit, ἐν πόντῳ, καὶ γαλατίᾳ, καὶ βιθυνίᾳ, καππαδοκίᾳ τε καὶ ἀσίᾳ κεκηρυχέναι τοῖς ἐν διασπορᾷ Ἰουδαίοις ἔοικεν. ὃς καὶ ἐπὶ τέλει ἐν ῥώμῃ γενόμενος ἀνεσκολοπίσθη κατὰ κεφαλῆς, οὕτως αὐτὸς ἀξιώσας παθεῖν. „ Petrus in Ponto, & Galatia, & Bithynia, „ Cappadocia, & Asia prædicavit Judæis qui in dispersione erant. Qui demum Romæ exi„ stens, (vel *Romam veniens*) cruci affixus fuit, capite deorsum verso, cum ipse sic pe„ tiisset pati „. Erunt fortasse, qui omnia consectati, hoc item Origenis loco abutantur, pugnentque extremis Neronis temporibus Petrum sese contulisse Romam, quod *demum*, vel ad *extremum* ἐπὶ τέλει eum venisse Adamantius confiteatur. Sed Origeni, qui compendio agebat, satis fuit, tunc illius Apostoli adventum Romam commemorare, cum de martyrio narraret, ne sæpius de eadem Urbe loqui cogeretur. Atque ex Origenis loco nihil concludi contra nos posse, ex Eusebio intelligitur, qui tanti Presbyterum illum Alexandrinum facere consuerat, ut sibi ab illius sententiis recedendum non putaret.

3 *Matth. cap.* II. *v.* 16. *sqq.*

rum, e quorum laqueis ut se expedire Spanhemius queat, non video. Nam hoc illi argumentabuntur modo. Qui indicia crudelitatis Herodis multo minora persequutus est, is maximum, atque gravissimum, si ullum fuisset, silentio non præterisset. Fuisset vero nex infantium Bethleemitarum maximum, atque gravissimum Herodianæ sævitiæ, crudelitatisque indicium. Eam igitur Josephus, si contigisset, silentio minime præterisset. Prætermisit autem. Non igitur contigit. Quid ad hæc Spanhemius? Scilicet aut nobis argumentum *negans*, si contra *positiva* in promptu sint, contemnendum ajentibus, assentiatur; aut Matthæo adimat auctoritatem, & fidem, necesse est.

At non defuit Lucæ itineris Petri commemorandi occasio. Quasi vero Josepho defuerit opportunitas faciendi Herodiani illius facinoris mentionem. Immo vero multo opportunior Josepho oblata occasiô fuit, quam Lucæ. Quum enim ille vi in hippodromum (1) optimates Judæorum coactos, ut post ejus regis interitum, perimerentur, diceret; quid erat caussæ, quare de infanticidio dicendum non arbitraretur? Quodsi Macrobius (2) casu de nece filii Herodis loquens, multos tunc Herodis ejusdem scelere fuisse infantes interfectos narrat; cur non item narrat Josephus, cum fuisse scribit ab eo rege in Antipatrum filium animadversum? Nam quod Lucas Simonem (3) in Samaria vendi sibi Spiritum Sanctum rogantem repulsum a Petro fuisse tradiderit, satis non habuit opportunitatis, ut statim adderet, fuisse deinde Petrum coercendi Simonis ejusdem caussa profectum Romam. Multo est levius, quod Spanhemius adjungit, de institutis a Petro itineribus Joppen (4), Lyddam, ac Cæsaream. Ecquis enim sit horum cum itinere Petri Romano nexus, assequi ne conjectura quidem possum. Quod mox animadvertit, nusquam fuisse ab Luca scriptum primum

1 Josephus *Antiquit. Judaicar. lib.* xvii. *cap.* vi. *pag.* 846. *tom.* i. *opp. edit. Havercampi*.
2 *Macr. Saturnal. lib.* ii. *c.* iv. *p.* 352. *edit. an.* 1670. Josephus *ibid. cap.* vii. *pag.* 847.
3 *Act. Apostolic. cap.* viii. *v.* 14. *sq.*
4 *Actor. Apostolic. cap.* ix. *v.* 32. *sqq.* & *cap.* x. *v.* 1. *sqq.*

mumomnium Petrum intulisse Christianam religionem Antiochiam, illi quidem exhibere negotium poterit, non mihi. Ab Luca enim, etsi actum de *legalibus* est, nullibi tamen scriptum quidquam video de Petri adventu aut ante, aut post synodum, Antiochiam. At Petrum Antiochiam aut ante, aut post synodum venisse, cumque dimissis christianis e gentibus, ad circumcisos transfugisset metu, gentesque *ad judaizandum* cogere visus esset, redargutum publice a Paulo fuisse, idem est testis in litteris ad Galatas (1) Paulus. Ac si Lucæ silentium non efficit, Petrum saltem post synodum non petiisse Antiochiam; qui tandem efficere contra veterum omnium fidem, & auctoritatem poterit, eum non venisse multo ante synodum Antiochiam, indeque iter non instituisse Romam? Sed tunc Petri meminisse debuit, cum Romam advenienti Paulo fratres obviam processisse(2) narraret. Ineptum id quidem. Quid enim? An Petrum nos dicimus perpetuo constitisse Romæ? Aberat tunc ille profecto. Itaque nominatus ab Luca non fuit. Quamquam illud etiam quærendum ex adversariis est, quemnam nominarit eorum, qui Paulo occurrerunt, Lucas, ut Petrum una nominare debuerit? Cum autem nominarit neminem, quid est, quod censeam nominari ab eo omnino debuisse Petrum? Neque indicanda caussa ab Luca erat, quamobrem Petrus non aderat. Absurdum enim esset ab Josepho caussam omissæ ab se mentionis Herodiani infanticidii petere. Non potuisse autem, neque debuisse Lucam iter Petri Romanum, si institutum fuisset, omittere, tam demonstrare Spanhemius poterit, quam nec potuisse, nec debuisse Josephum tacitum præterire necis infantium Bethleemitarum memoriam. Itaque si argumentum ex Josephi silentio petitum *negans* est, *negans* item erit, quod Spanhemius ex Luca repetendum duxit.

Exemplum Eusebii de Apocryphis (3) non est ad rem. Valet

1 *Cap.* II. *epist. ad Galatas v.* 11. *sqq.* Nihil tale habet Lucas *cap.* XV. *sq. Act. Apostolicorum.*

2 *Actor. Apostolicor. cap.* XXVIII. *v.* 15. *sq.*

3 Confer præter cetera Eusebii *cap.* III. *lib.* III. *Hist. Eccl. pag.* 80. *seq. edit. Taurin.*

Ego

Valet enim apud nos etiam argumentum *negans* plerumque, si contra *positiva* monumenta desint. Nobis vero permulta sunt, eaque gravissima monumenta in promtu, quibus iter Petri Romanum demonstrari possit. Simile est illius exempli, quod idem addit de lapsu (1) Marcellini a Baronio negato Spanhemius. Rem enim a Donatistis productam, neque ab Augustino, aliisve scriptoribus probatam, quis umquam in veris numerari ferat? Johannæ Papissæ fabulam etsi fuerunt XIII. sequentibusque seculis historici, qui descripserint, tamen non *negativis* solum, sed *positivis* etiam, iisque gravissimis argumentis repulit post Allatium, Lambecium, aliosque, eruditissimus juvenis Basilicæ Vaticanæ Canonicus, Custosque Tabularii Vaticani Josephus Garampius (2) ea, quæ est de nummo Benedicti III. Dissertatione.

Ve-

Eo enim inepte, quæ a majoribus admissa fuerunt, opera probat, quæ rejecta, rejicit, quæ ab aliquibus admissa, ab aliis contemta sunt, in dubiis ponenda statuit. Nos autem Petri Romanum iter ab omnibus antiquis adsertum cernimus. Itaque si regulam Eusebii, ad quam provocat Spanhemius, consectemur, Petrum Romam venisse fateamur necesse est.

1 Adeundus Baronius *ad an.* 853. *n.* LVI. & Norisius *Hist. Donat. part.* I. *c.* VII. *tom.* IV. *opp. pag.* 125. *seq. edition. Veronensis Ballariniorum.*

2 Leo Allatius *in Confutatione Fabulæ de Johanna Papissa ex monumentis Græcis edit. Coloniæ Agrippinæ an.* 1648. ex catalogis Romanorum Pontificum, quos hostes ipsi Romanæ Ecclesiæ, ut Photius, aliique laudarant, secutique sunt, Johannam Pontificem nullam umquam fuisse ostendit. Eodem sunt functi munere Cæsar Baronius S. R. E. Cardinalis vir maximus *ad an.* DCCCLIII. *n.* LVI. Onuphrius Panvinius *in vit. Rom. Pont. ed. an.* 1572. *p.* 103. *seq.* Petrus Lambecius *Bibl. Vindob. l.* II. *c.* VIII. *p.* 861. *tom.* II. *edit. an.* 1669. Philippus Labbeus *Cenotaph. Johann. Papissæ tom.* VIII. *Concilior. pag.* 154. *edit. Paris.* Antonius Pagius *in Critica Baroniana ad an.* DCCCLIII. *n.* XIV. Franciscus Pagius *Breviar. Rom. Pontif. p.* 72. *sq. tom.* II. *edit. Antuerp. an.* 1717. Natalis Alexander *Hist. Eccl. sec.* IX. *Dissert.* III. *edit. Lucens. an* 1751. *tom.* VI. *pag.* 363. *seq.* Florimundus Remundus, ejusque filius Carolus Remundus *de error. Popular. seu Fabula Johannæ Papissæ edit. Colon. an.* 1618. & postremo Josephus Garampius Comes, & Canonicus Basilicæ Vaticanæ, & Tabularii Vaticani custos, quo ego discipulo olim meo, nunc amico gloriari merito possum, & vero debeo, in copiosissima, gravissimaque de nummo argenteo Benedicti III. *Dissertatione edit. Rom. ann.* 1748. qua Claudii Salmasii, Samuelis Maresii (*Joh. Papiss. restit. edit. Norimb. an.* 1658.) Friderici Spanhemii (*de Joh. Papiss. Dissert.*) Jacobi Lenfantii *Præfat. de la Histoir. de la Papesse Jeanne fidelement tirée de la Diss. Latine de Monsieur Spanheim. tom.* 2. *edit. Hagæ an.* 1736.) Wagenseilii (*Dissert. pro Johan. Papiss. tom.* I. *Amœnit. Litterar. Schelhorn. pag.* 141.) aliorumque factionis ejusdem scriptorum inventa, inanesque conjectationes accuratissime refellit. In extremo seculo XIII. primum eam fabulam fuisse excogitatam putat. Non enim viderat Stephani Borbonii, qui paullo post medium seculum XIII. floruit, fragmenta quædam, quæ Echardus *t.* I. *scriptor. Ordinis Prædic. descripsit p.* 194. *& p.* 367. *edit. Paris. an.* 1719. Sed parvi refert, medio ne, an extremo XIII. seculo ea nata fuerit fabula. Argumenta enim, quibus eam doctissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. *lib.* III. *cap.* X. *num.* 3. *seq. de Serv. Dei Beatif. &c. tom.* III. *opp. pag.*

Venio ad epiſtolam Pauli ad Romanos. Fateor Petrum abfuiſſe Roma, cum ſcripta eſt. Quid ergo mirum, ſi ejus eſt omiſſa a Paulo mentio? Meminiſse autem Paulum iiſdem in litteris virorum, quorum ante opera propagata fuiſset Romæ religio, prætermiſso Petro, id vero eſt, quod eſse dilucide, diligenterque explicandum arbitror. Nam ita a Spanhemio proponitur, quaſi numerare Paulus decrerit omnes, qui ante, quam ipſe in Italiam perveniſset, religionem induxiſsent Romam. Quod falſum eſt. Nihil enim ſimile Paulo in mentem venit; qui cognatos quoſdam ſuos, ſodaleſque, qui Romæ tunc erant, ſalutare ſtatuerat, non autem numerare eos, qui etſi fuiſsent, tunc tamen non eſsent Romæ. Quare ſalutem dicit (1) Aquilæ, & Priſcillæ *ſimul adjutoribus ſuis in Chriſto Ieſu*: Epæneto *dilecto ſibi, qui erat primitivus Aſiæ in Chriſto*: Mariæ, *quæ multum*, inquit, *laboravit in vobis*: Andronico, & Juniæ *cognatis, & concaptivis ſuis, qui erant nobiles in Apoſtolis, qui & ante ipſum fuerunt in Chriſto*: Ampliato, Urbano, Stachy, Apelli, eiſque, qui ex Ariſtoboli domo erant, Herodioni, eis qui ex Narciſſi erant domo, Tryphænæ, & Tryphoſæ, Perſidi, Rufo, Aſyncrito, Phlegonti, Hermæ, Patrobæ, Hermi, & fratribus, qui cum eis erant, Philologo, Juliæ, Nereo, ſororique ejus, & Olympiadi. Hæc vero ſalutandi ratio, non eſt ejuſmodi, ut viros, mulierefve, quas nominat Paulus, ante Petrum docuiſse quemquam, eccleſiamque inſtituiſse indicet. Itaque non erant hæc a Spanhemio ita deſcribenda, ac ſi Paulus decreviſset texere Romanæ eccleſiæ Apoſtolorum hiſtoriam, Petrumque conſulto prætermiſiſset. Qua ſane in re fidem Spanhemii, diligentiamque deſidero. Quod urget, Apoſtolum, qui

pag. 102. *ſq. edit. Rom. an.* 1748. Garampiuſque rejiciunt, tam ſolida, tamque perſpicua ſunt, nihil ut contra afferri ab hæreticis poſſit, quod accedere ad veritatis ſimilitudinem videatur. Quod ſi David Blondelius, *Anacryſ. Famoſa quæſt. de Johanna Papiſſa edit. Amſtel. an.* 1659. Leibnitius apud J. G. Echardum *Rer. Franc. orient. lib.* XXX. *c.* CXIX. ut eſt apud Garampium *ibid.* & Brownius *Error Popular. lib.* VII. *cap.* XVII. *pag.* 415. *edit. ann.* 1737. etſi nummum Benedicti III. non viderant, tamen exacti momentis rationum ab Allatio, Baronio, Labbeo adductis, ſunt, ut quidquid ſcriptum pro Johanna Papiſſa eſt, id totum eſſe commenticium faterentur. Quid nunc viſo Benedicti III. nummo dicerent? Sed hæc fuſius fortaſſe, quam neceſſe erat.

1 *Epiſtola ad Rom. cap.* XVI. *v.* 3. *ſeqq.*

qui aliorum fundamentis superædificare nollet, numquam fuisse Romam, si Petrus eo se antea contulisset, venturum, ad rem profecto non pertinet. Nam doctor Gentium ad Romanos scribens, cum id affirmasset, continuo addidit: *ideo & impediebar plurimum venire ad vos* (1), quod alii ante ipsum prædicassent Romæ. Est autem ridiculum, quod Salmasius, Spanhemiusque ex apostolatu circumcisionis concludunt. Etsi enim Petrus judæorum Apostolus fuit, tamen & sub Claudio hebræos permultos invenit Romæ (2), & cum occasio oblata esset, sibi munus ethnicorum instituendorum (3) sumsit. Denique in

 epi-

1 *Epist. ad Rom. cap.* xv. *v.* 19. „ In virtute signorum, & prodigiorum, In virtute Spi„ ritus Sancti: Ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim evange„ lium Christi. Sic autem prædicavi evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne „ super alienum fundamentum ædificarem, sed sicut scriptum est, quibus non est annuncia„ tum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent. Propter quod & impediebar „ plurimum venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc &c.

2 Nisi enim Judæi Romæ sub Claudio fuissent, qui demum edicto ejus Imperatoris iidem *impulsore*, ut Suetonius, quod supra vidimus, scribit, *Chresto*, ejecti ea urbe fuissent? Confer *Act. Apost. cap.* xviii. *v.* 2. διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης. *Propter ordinasse Claudium discedere omnes Judæos a Roma &c.* vulgata sic habet: *eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Judæos a Roma.* Vide Baronium *ad an.* xliii. *n.* xiii. *an.* li. *& n.* 1. & Tillemontium *in vit. S. Petri art.* xxxi. *pag.* 73. *tom.* 1. *memoir. Histor. Eccl. edit. Bruxell.* & ex Protestantibus Pearsonium, qui *Dissert.* 1. *De Success. Primor. Episcopor. in Gen. cap.* viii. §. 11. *pag.* 46. *seq. edit. Londin. an.* 1687. multis evincit Judæos Claudii, superiorumque Cæsarum ætate perplures fuisse Romæ. Ex libro autem lx. Dionis *p.* 669. *edit. an.* 1606. de initiis Imperii Claudii agentis, hæc affert verba: τούς τε Ἰουδαίους πλεονάσαντας αὖθις, ὥστε χαλεπῶς ἂν ἄνευ ταραχῆς ὑπὸ τοῦ ὄχλου σφῶν τῆς πόλεως εἰρχθῆναι, οὐκ ἐξήλασε μὲν, τῷ δὲ πατρίῳ νόμῳ βίῳ χρωμένους ἐκέλευσε μὴ συναθροίζεσθαι. „ Quum Judæi adeo iterum mul„ tiplicati essent, ut difficulter sine tumultu propter multitudinem urbe possent arceri, non „ ejecit quidem eos, patriis tamen legibus vitam tolerantes vetuit convenire „.

3 Salmasius in *Appar. ad lib. de Prim. Papæ pag.* 14. capite secundo epistolæ Pauli ad Galatas *v.* 7. *seq.* abutitur, ut ostendat Petrum Romam non venisse prædicatum ethnicis evangelium. Sed is Hieronymi in cap. idem epistolæ Pauli locum non animadvertit, qui sic habet *t.* iv. *opp. part.* 1. *edit. Paris. Martianæi p.* 241. „ Occulta hic oritur quæstio. Quid „ igitur? Petrus si invenisset ex gentibus, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus si ex „ circumcisione aliquos reperisset, non eos ad Christi baptismum provocabat? Quæ ita sol„ vetur: ut dicamus principaliter singulis in Judæos, & gentes fuisse mandatum, ut qui de„ fendebant legem, haberent, quem sequerentur: qui legi gratiam præferebant, non de„ esset eis doctor, & prævius. In commune vero hoc eos habuisse propositi, ut Christo ex „ cunctis gentibus ecclesiam congregarent. Legimus enim & a sancto Petro gentilem bapti„ zatum fuisse Cornelium, & a Paulo in Synagoga Judæorum Christum sæpissime prædica„ tum „. Quod si eo epistolæ ad Galatas capite quidquam se contra iter Petri Romanum agentem Salmasius proficere speret posse, caveat, ne Paulum, qui Apostolatum gentium consequutus esset, numquam Judæis prædicasse fateatur, negareque cogatur auctoritatem Lucæ. *Act.* xiv. 1. xviii. 4. Petrus quidem *Act.* xv. *v.* 7. de se ipso loquens: „ Viri, *inquit*, fra„ tres, vos scitis, quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire „ gentes verbum evangelii, & credere „.

epistolis Romae a Paulo scriptis etsi Petri mentionem omitti video, id tamen argumento est, abfuisse tunc inde graves ob caussas Principem Apostolorum, semper autem abfuisse non item. Quamobrem nihil erat, cur iis epistolis adversarii abuterentur, nobisque eas opponerent, qui ut fuisse ante Petrum Romae defendimus, ita tunc fuisse, cum Paulus scriberet, pernegamus.

At si magnus ea aetate numerus Hebraeorum Babylone erat, qua in Chaldaeorum urbe princeps adhuc erat captivitatis; quid caussae esse potuisset, cur Petrus, qui sortitus apostolatum circumcisionis fuerat, his dimissis, qui haud longe Antiochia distarent, Romam, ubi aut nulli, aut perpauci Judaei degerent, proficisceretur?

Scio his delectari nugis Salmasium loco supra indicato. Sed turpissime labitur, secumque vehementer pugnat. Nam etsi facile concedam Petrum ante descendisse Antiochiam (1), quam

1 Petrum, antequam Romam profectus esset, Antiochiam venisse, ecclesiamque constituisse Antiochenorum, functumque in ea episcopi munere fuisse, traditum ab antiquis Patribus est, quorum auctoritatem sine ratione, documentisque contemni non patiar. Confer Eusebium *lib.* III. *Histor. Eccl. cap.* XXXVI. *pag.* 306. *edit. Paris. an.* 1659. scriptoresque ceteros, quos laudant Nicolaus Sanderus *de Monarch. Eccl. lib.* VII. *pag.* 242. *edit. Lovan. an.* 1571. Baronius *ad an.* XXXIX. *num.* II. *seqq.* Tillemontius *vit. S. Petri art.* XXVII. *pag.* 169. *tom.* I. *Mem. Hist. Eccl. edit. Paris. an.* 1693. Leo Allatius *de Eccl. occid. & orient. perpet. consens. lib.* I. *cap.* II. *num.* 3. *pag.* 9. *seqq. edit. Coloniensis an.* 1648. Bollandiani *tom.* III. *mens. Febr. ad d.* XXII. *pag.* 282. *seq. edit. Antuerp. & tom.* IV. *mensis Julii tract. Histor. Chronolog. de Patriarchis Antiochenis pag.* 1. *seqq.* Schelestratius *tom.* II. *Antiq. Eccles. dissert.* V. *cap.* I. *pag.* 317. *edit. Rom. ann.* 1697. Bencinius, atque Blanchinius *ad tom.* II. *Anastas. de vit. Pontif. pag.* 5. *seqq. edit. Rom. Salvioni.* Foggioius *de Rom. D. Petri Itiner. & Apost. exercit.* II. *pag.* 156. *seqq. edit. Florent. an.* 1741. & e Protestantibus Hammondus *dissert.* V. *de Episcopis cap.* I. §. XVII. *pag.* 258. Samuel Basnagius homo de secta Calvinianorum Antiochenum episcopatum Petri commentum esse, & ex recognitionibus Clementis profectum putat. *Ad an.* XL. *n.* IX. At hoc ostendere ante debuerat, recognitiones editas fuisse, priusquam Eusebius Chronicon, Historiamque scripsisset. Ego enim cum eas ab Eusebio praetermitti videam, facile mihi persuadeo, nondum scriptas, publicatasque fuisse, cum historicus ille scriberet. Neque vero esse arbitror simile, tam apocryphis libris, plenisque fabularum commentis ita propagari, constabilirique potuisse, ut Patribus, qui libros illos aut vidissent numquam, aut neglexissent, magnopere probaretur. Joh. Ligtfooti *com. Hist. & Crit. in Act. Apostolorum pagin.* 831. & Nicolaii Vedelii *lib. de utroque* Petri episcopatu expendere non vacat. Interea, quod Grotius de adventu Petri Romam dicit, hoc ipse repeto: ego veteribus assentior. Sed de episcopatu Petri Antiocheno satis dictum est. Quo autem anno constituerit, quamque diu Petrus episcopatum gesserit Antiochenum, difficile est existimare. Confer eosdem quos supra nominavi scriptores, qui varias ea de re proponunt sententias, unamque aliquam, quae magis ipsis arriserit, sequuntur, atque defendunt.

quam Romam proficisceretur, Babylona tamen ea etate *externi imperii sedem fuisse*, cum id nemo antiquorum tradiderit, numquam concedam. Sed fac etiam *externi* tunc imperii sedes fuerit Antiochia. Quid? An ullus veterum geographorum, historicorum, scriptorum denique fuit, qui Petri tempore pene regnasse Babylone Judæos, suumque habuisse *αἰχμαλωτάρχην* testaretur? Hæc si nemo umquam monumentis mandavit litterarum, qua confidentia Salmasius afferre est ausus, ut demonstraret Petrum cum Babylona contenderit, ibique perpetuo deinceps manserit, instituere iter nequivisse Romam? Quo autem ille magistro didicit, summum Apostolum Babylone perpetuo constitisse, siquidem in eam se urbem contulisset? Quod si Babylon *sedes erat externi imperii*, qui demum ostendet, eo fuisse profectum Petrum, cum a nemine scriptum veterum auctorum fuerit, Petrum extra imperii Romani fines extulisse pedem? Commentis ne suis fidem adjungi, auctoritatemque oportere dicet; negari autem scriptoribus & gravibus, & vetustis Romam Petrum advenisse summa consensione pugnantibus? In historia vero, qui sic statuit, nisi vehementer erret, qui certe errare possit, non video. Pugnat denique secum Salmasius, qui cum silentio Scripturarum Novi Testamenti nixus Petrum venisse Romam, contra veterum christianorum sententiam, inficietur; tum silentium nihili pendat non scriptorum sacrorum modo, sed etiam ceterorum, quorum nullus fuit, qui Babylonem Chaldææ aut caput fuisse externi imperii, aut sedem diceret aliquamdiu fuisse principis Apostolorum.

Extremum est, ut iis respondeam, qui ex Johanne Baptista Poeta Mantuano Carmelita, exque Salmerone Societatis Jesu Theologo præsidium repetunt erroris sui. Etsi enim utrumque hoc in genere fuisse lapsum adversariis darem, nihil tamen veritas detrimenti caperet. Sed injuriam facerem viris gravissimis, qui Petrum satis dilucide, explicateque confessi sunt & fuisse, & supremum diem objisse Romæ. Atque Mantuanus quidem in eo, quem de sacris die-

 bus

bus edidit, libro (1) de principe Apostolorum scribit hoc modo:

„ Mul-

1 Spanhemius *dissert. Histor. de temere credit. Petri in urbem profectione capit.* 1 I. *p.* 22, *edit. Lugd. Batavor. an.* 1679. scriptores, qui falsum, aut dubium esse iter id Petri existimarunt, numerans: „ Eos inter, *inquit*, Claudius Salmasius . . . post Ulricum Velenum, Illyricum, Withakerum, Hospinianum, Sadlvium, Paræum, Sibrandam, & siqui plures. Sed quid protestantes induco? . . . Prævere his siquidem J. B. Mantuanus, Michael Cæsenas, Marsilius Patavinus, Johannes Aventinus, Johannes Lelandus, Carolus Molinæus „. Jam de Cæsenate, de Marsilio, de Molinæo, de Aventino, de Lelando alias. Indicari autem mihi locum, in quo Mantuanus negarit advenisse in Urbem Petrum, volo. At non indicat Spanhemius. Quid? si ne Petrus quidem Zornius *vol.* II. *opusculor. sacror. edit. Altonaviæ an.* 1731. *pag.* 731. *cap.* 1. *dissert. Histor. de Natalitiis Cathedræ s. Petri* §. XV. Nam is, ita ut fieri a permultis solet, verba Spanhemii descripsit, non æque curans, vera ne ille, an falsa tradiderit, modo oppugnasse Baronium videatur. Idem ab Johanne Wolfio *lect. memorab. centenario* 1. *p.* 32. & Joh. Hoornbeckio *in exam. seu Scholio in Constit. Urban. VIII. pro observ. Festorum p.* 240. factum narrare videtur. Laudat item Thomam Ittigium *Hist. Eccl. sec.* 1. *cap.* IV. §. 8. *pag.* 227. Sed is Mantuanum non nominat, quamvis pro Patavino Marsilium Ficinum errans nominet. Baleus *lib.* 1. *art. Rom. pag.* 19. *edit. Lugd. Batav. an.* 1615. hunc in eam, ut putat, sententiam Mantuani ex VI. Fastorum libro locum adducit.

„ Urbibus Assiris Christi post funera, postque
„ In cælum reditus, bis septem dicitur annos
„ Impedisse gravi vexans mala numina bello.
„ Mox maris ingressus, longaque ambage viarum
„ Circumlatus, iter vertit Bithynica versus
„ Littora, Cappadoces, Galatas, Pontumque peragrans.
„ Quotquot erant ille Judæa ab origine regnis,
„ Edocuit Christum, veterique retraxit ab usu.

Sed quæ hominis tanta esse audacia potuit, tamque insignis temeritas, & impudentia, ut locum detruncaret, verbaque Mantuani, quæ statim sequuntur, iterque Petri Romanum demonstrant, omitteret? An nos oculis esse captos existimabat, ut ad fontes adire, resque, ut ab auctoribus expressæ essent, perspicere minime possimus? Adsint nunc sycophantæ Spanhemius, Zornius, Baleus, & qui sunt ex eadem sentina homines, qui cum res claras, atque perspicuas non videant, videre se, quæ sunt implicata, atque involuta obscurirate arbitrantur posse, adsint, inquam, cognoscant, animadvertant, quod ἀμέσως *immediate*, ut ajunt, post ea verba *retraxit ab usu*, Mantuanus scripserit:

„ Inde per Ægeum, per Cycladas, Joniumque,
„ Multa mari, & terris discrimina passus ad unam
„ ROMULEAM mundi dominam, rerumque potentem
„ VENIT, ubi æterni JACEANT PRIMORDIA REGNI.
„ Tum magus Æneadas Simon, ipsumque Neronem
„ Præstigiis ludens sese jactabat iturum
„ Aerium per iter, volucresque æquare volatu.
„ Petrus ut a terris sublatum in nubila vidit,
„ Submissis genibus multa prece numina flexit,
„ Ut rueret. Præceps igitur quasi plumbea moles
„ Cum stridore ruit, fusisque attrita medullis
„ Ossa solo hæserunt &c.

Quinetiam paullo ante sic Mantuanus statuerat.

„ Jussit (Nero) Petrum, quo non insignior alter
„ Religione fuit, pedibus sublime levatis

„ Ore

,, Multa mari, & terris discrimina passus ad Urbem
,, Romuleam mundi dominam, rerumque potentem
,, Venit, ubi æterni jaceret primordia regni.

Salmero autem tomo operum quarto (1), dictum adversariorum *impudentissimum* appellat *mendacium ex summa affectata ignoratione depromptum, sive potius ex insigni malitia*. Hæc sibi Protestantes habeant, qui testimonia quædam aut fraude detruncata, ac vitiata, aut aliorsum, atque auctores voluerint, accepta proferunt; missis claris, atque perspicuis, quibus ipsorum funditus error evertitur. Lelandum (2), atque Molinæum homines Sedis Apostolicæ inimicos, hostesque nefarios nihil moror. Ac si novis scriptoribus pugnandum est, his ego duobus, quos nobis Protestantes exprobrant, Scholasticos primum omnes, duce Thoma Aquinate, opponam, tum Driedonem (3), Pighium (4), Copum (5), Johannem Roffensem, Thomam Stapletonum, Mel-

,, Ore in hamum verso pendere patentibus ulnis;
,, Et Paulum rigido jugulum submittere ferro.

Lib. VI. *Fastor. de Martyr. ss. Petri, & Pauli fol.* N. *edit. Argentorat. an.* 1518. Abeant nunc Protestantes illi Petri itineris Romani oppugnatores, atque ex Mantuani carminibus Petrum neque martyrem obiisse Romæ, neque Romam venisse umquam, si possint, efficiant. Nec minus est sublesta Balei fides præsidium ex Hieronymi *lib.* IV. *Commentarior. in cap.* XXIII. *Matthæi pag.* 112. *edit. Martian. Paris. tom.* IV. *part.* I. petentis. Nam Hieronymus cruci quidem affixum Petrum ait, Hierosolymis vero cruci affixum, non item. Alioqui mortuum quoque Hierosolymis dixisset Paulum. Qua re quid fingi potest absurdius? Sunt enim hæc s. Doctoris verba: ,, Alios scribas in lege doctissimos, ex quibus lapidatus ,, est Stephanus, PAULUS occisus, crucifixus Petrus, flagellati in Actibus Apostolorum ,, discipuli,, - Quid? si Lyranum quoque sui erroris testem appellet, qui Lyranus in c. XXIII. *Matth. pag.* 386. *tom.* V. *Biblior. edit. Lugd. an.* 1589. *ad verbum crucifigetis* hoc solum adnotat: *ut Petrum, & Andream fratrem ejus, & multos alios*. Id vero non indicat, cruci fuisse Hierosolymis affixum Petrum.

1 *Commentarior. in Evang. Histor. & Act. Apostolor. tom.* IV. *part.* III. *tractat.* V. *pag.* 429. *edit. Colon. Agrip. an.* 1602.

2 Johannem Lelandum, Carolumque Molinæum in eam sententiam, ut vidimus, laudant pagin. 22. Spanhemius, eumque secutus Zornius. Lelandum autem, qui catholicus aliquando videri voluerit, sed junctus amicitia Henrico VIII. fuerit, nihili facio. Idipsum dico de Molinæo, cujus qui fuerit in Sedem Apostolicam animus plane constat.

3 *De Dogmatibus variis, & libris Apocryphis lib.* IV. *cap.* III. *part.* I. *seq. p.* 224. *seqq. tom.* I. *opp. edit. Lovan. ann.* 1550. Gregorium Cortesium singularem de Petri adventu in urbem perscripsisse librum testatur Zornius *ibid. pag.* 733.

4 *Hierarchia Eccl. lib.* III. *cap* XIII. *seqq pag* 114 *seqq. edit. Colon. an.* 1558.

5 Alanus Copus *Dialogo* I. *cap.* IV. *pag.* 23. *& cap.* V. *pag.* 93. *edit. Antuerp. an.* 1556. Johannes Roffensis episcopus *Convulsione calumniar. Ulrichi Veleni . . . quibus Petrum numquam fuisse Romæ cavillatur pag.* 1299. *opp. edit. Wirceburg. ann.* 1597. Thomas Sta-

Melchiorem Canum, Nicolaum Sanderum, Nicolaum Coeffetau, Franciſcum Victoriam, Johannem Viguerium, Franciſcum Nauſeum, Gaſparem Contarenum, Pereſium, Titelmannum, Reginaldum Polum, Thomam Campegium, Remundum Rufum, Gaſparem Caſalium, Johannem Heſelium, Franciſcum Turrianum, Johannem Moronum Cardinalem, Jodocum Coccium, Abrahamum Ecchellenſem, Caryophylum, Leonem Allatium, Inchoferum, Petrum Arcudium, Baronium, Bellarminum, Petavium, Natalem Alexandrum, Harlæum, Andream Duvallium, Mauclerum, Hallerium, Habertum, Orſium, Fogginium, uno verbo omnes Catholicos (1) Doctores; Proteſtantes ipſos doctores (2), Neſtorianos (3), Eutychianos, ſeu Jacobitas (1),

Stapletonus *controv.* III. *de primo ſubjecto poteſt. Eccl. quaſt.* II. *art.* I. *ſeq. pag.* 683. *ſeqq. tom.* I. *opp. edit. Pariſ. an.* 1620. Melchior Canus *lib.* VI. *locor. Theolog. cap.* VIII. *p.* 201. *edit. Patav. an.* 1714. Sanderus *de Viſibili Monarch. Eccl. lib.* VI. *cap.* X. *p.* 217. *ſq. edit. Lovan. an.* 1571. Oſii, Victoriæ, Vigueri, Nauſæi, Contareni, Pereſii, Titelmanni, Poli, Rufi, Caſalii, Heſſelii, Turriani, Moroni, aliorumque teſtimonia indicantur *ibidem ab Sandero lib.* VII. *pagin.* 582. *ſeqq.* Nicolaus Coeffetau *de Monarch. contra M. Anton. de Dom. libros de Republica part.* II. *lib.* IV. *cap.* V. *pagin* 449. *ſeq. edition. Pariſ. an.* 1623. Caryophylus contra Nilum Theſſalonicenſem *p.* 55. *ſq. edit. Pariſ. an.* 1626. Leo Allatius *lib.* I. *de Eccleſ. occid. & orient. conſenſ. cap.* XI. *n.* VII. *pag.* 143. *edition. Colon. an.* 1648. Inchofer *epiſt. ad Leonem Allatium lib. eodem Allatii cap.* VII. *p.* 139. *ſeqq.* Ecchelenſis *Eutych. vindic. cap.* XXIV. *ſeq. pag.* 242. *ſeqq. edit. Rom. ann.* 1661. Arcudius *de Purgat. pag.* 153. *ſeqq.* etſi id ex inſtituto non agat *edition. Rom. ann.* 1637. Petavius *lib.* XI. *de Doctr. Tempor. c.* XIII. *pagin* 176. *tom.* II. *edit. Antuerp. ann.* 1703. Natalis Alexander *Hiſtor. Eccl. ſec.* I. *diſſert.* XIII. *pagin.* 147. *tom.* III. *edit. Lucenſis ann.* 1749. Franciſcus Harlæus Archiepiſcopus Rothomag. *Apolog. Evang. l.* II. *p.* 228. *ſq. edit. Pariſ. an.* 1625. Schelestratius *tom.* II. *Antiquit. Eccleſiaſt. diſſ.* III. *pag.* 146. *ſeqq. edit. Rom. ann.* 1697. Mauclerus *de Monach. Eccleſ. lib.* II. *part.* II. *cap.* X. *edit. Pariſ. an.* 1622. *p.* 319. Bacchinius *lett.* V. *contro il Picenino p.* 426. *ſeq. edit. Altoiſ. an.* 1738. Orſius *Hiſtor. Eccleſiaſtic. lib.* I. *n.* XLI. *pag.* 65. *ſeqq. edit. Rom. ann.* 1747. Fogginius loc. citat. Mitto Sirletum, Perronium, Gretſerum, Eudemon-Johannem, Sotos, Marcam, Gottum, Redingum, innumerabileſque alios, qui idem adverſus hæreticos argumentum tractarunt.

1 Vide *notat. ſuperiorem*.

2 Confer præter eos, quos hujus capitis initio nominavi, Zornium, ſi licet, loco indicato, qui Proteſtantes noſtræ ſententiæ defenſores numerat, & Hanchium *de Scriptor. Roman. lib.* II. *pag.* 57. *ſeqq.* a quo multi in utramque partem ſcriptores recenſentur.

3 Confer Eutychium Alexandr. & Ægyptiorum Jacobitarum Martyrologium ad d. XXIX. menſis Athur, tertium officium Pentecoſtes, quod Jacobitæ adhibent, & *officium ss. Petri, & Pauli, quo utuntur Neſtoriani*. Apud Ecchelenſem *ibid. cap.* XXIV. *pagin.* 244. *ſeqq.* Vide præterea epiſtolam Neſtorianorum ad Pontificem Romanum, quam Andreas Maſius latinam fecit, cujuſque partem in ſuum *de Viſibili Monarchia opus lib.* VII. *pag.* 646. Nicolaus Sanderus tranſtulit. Sed omnia ejus generis monumenta perſequi non vacat.

(1), Photianos (2), gentes denique universas (3), quibus est quidquam de propagatione christianæ religionis intellectum.

CAPUT V.

S. Petrus non verbo solum, sed re etiam vera Episcopus Romanorum fuit.

SED Protestantes plerique omnes, qui iter Petri Romanum, coacti veterum auctoritate, confessi sunt, ne quid Catholicis concessisse viderentur, quod novis Lutheranorum, Calvinianorum, Zuinglianorum, Socinianorumque factionibus detrimento esset; nihil nos proficere dixerunt posse, nisi illustribus documentis demonstraverimus, summum illum Apostolum fuisse etiam Episcopum Romanum.

§. I.

Qui negent Petrum fuisse Romanæ Ecclesiæ Episcopum.

Id vero non modo non demonstrari, sed ne conjecturis quidem fieri cuiquam veri simile posse jactant. In his autem numerantur Martinus institutor ille, princepsque sectæ Lutheranorum (4) ejusque sectatores, ut ceteros omittam, quos, cum de itinere Petri Romano dissererem (5), nominavi, Johannes Henichius (6), Thomas Ittigius (7), Salomon

1 Nullum dubium est, quin Græci Photiani Petrum Romam venisse confiteantur. Id enim libri eorum Ecclesiastici postulant. Vide Menea ad d. xxix. Junii *pag.* 15. *edit. Rom. an.* 1738. *& Menologium Basilii ad d.* xxix. *Jun. edit. Urbin. ann.* 1727. *pag.* 145. *& seq.* At rem perspicuam, non est cur multis esse confirmandam putem.

2 Confer quæ scripsi *pag.* 300. *hujus vol. not.* 2. de Muhamedanis. Similia refert Echellensis de Arabibus sive Christianis, sive Muhamedanis, de Armeniis, de Syris variarum sectarum, de Chaldæis, *ibid. pag.* 243. *seqq.*

3 Id vero ne veteres quidem ethnici negare audebant. Consule Juliani Apostatæ testimonium apud Cyrillum Alexandrinum *lib.* x. *contra Jul. pag.* 327.

4 Confer *pag.* 548. *hujus vol. not.* 1.

5 Vide *pag. eadem not. eamdem.*

6 *Loco indicato pag.* 548. *not.* 1.

7 *Histor. Eccl. sec.* 1. *cap.* iv. §. iii. *pag.* 229. *edit. Lips. an.* 1709.

lomon Deylingius (1), Calvinianique, quorum paragrapho superioris capitis secundo meminimus (2) imprimisque Johannes Baptista Brusſetius in ea, quam præside Salomone Van Tilio defendit *de Petro Romæ martyre, non Pontifice, dissertatione* (3). Non discrepat ab his Dodvvellus homo alioqui da secta episcopalium (4). Sed modum faciam. Omnes enim numerare longum est.

§. II.

Petrum vere, proprieque Romanum episcopum fuisse, qui censeant.

Una autem omnium Catholicorum sententia est, fuisse non verbo solum, sed re etiam vera episcopatu Romano perfunctum (5) Petrum. Nam Harduinum, qui aut neget, aut dubitet (6), prætermitto. Notum est hominis ingenium, cui vix in historia quidquam, quod præ se speciem non ferret novitatis, placebat. Asentiri autem videntur nostris Britannorum ex ea secta nonnulli, quos episcopales, ob susceptam defensionem episcoporum dignitatis vocant. In horum sunt numero Pearsonus (7), Hammondus (8), aliique. §.III.

1 *Observat. sacrar. part. IV. exercit. VI. §. IV. pag. 424. edit. Lipf. an.* 1747. Is posteaquam ostendi Christi verbis: *Pasce oves meas* &c. non posse diuit, supremum in Ecclesia principatum Petri, mox uddidit: „ Alia igitur, & validiora argumenta ab adversariis ad- „ ferri debent, si probare volunt, Petrum visibile ecclesiæ caput, & Christi vicarium, & „ Monarcham in his terris fuisse. Hoc defuncti labore ulterius ostendere debent, Petrum „ fuisse episcopum Romanum proprie dictum, & per xxv. annos ibi, ut ajunt, sedisse &c „. SedPetrum nos quidem caput, ac principem fuisse constitutum demonstruvimus & scripturarum auctoritate, & traditione majorum. Restat alterum. Verum hoc pradico: etsi Petrum Romano episcopatu xxv. annis fuisse potitum existimem, Romani tamen episcopi summum in ecclesia principatum ostendi, nisi demonstrato xxv. annorum episcopatu Romano Petri, non posse, vehementer nego. Fac enim Romani Pontificis primatus eu episcopatu Apostoli ejusdem Romano omnino pendeat, an is continuo episcopatus Petri xxv. esse annorum debuit, non septem, aut trium, aut duorum?

2 *Pag. 548. not. 1.*

3 *Edit. Lugd. Batav. an.* 1710.

4 *Dissertat. singular. de Rom. Pontif. Primæv. success. cap. III. pag. 152. seq. edit. opp. Posth. Pearson. Lond. an.* 1688.

5 Ita quidem scriptores illi omnes, quos extremo capite superiore *p. 589. sq.* numeravimus.

6 Vide *pag. 117. seq. n. 4. hujus vol.*

7 *Dissert. 1. de success. primor. Episcopor. Romæ cap. VI. pagin. 27. seqq. edit. Londin. opp. Posthum. an.* 1688. 8 *Loco sup. indic. not. 1. p. 586.*

§. III.

Quibus testibus Petrum Romam venisse, iisdem fere episcopum fuisse Romanorum efficitur:

Qui enim veteres Romam petiisse Petrum, Romanamque ecclesiam constituisse, iidem ipsum vere, proprieque Romanum antistitem fuisse affirmarunt. Venisse autem Petrum Romam adversarii tot, tantorumque testium auctoritate victi confitentur. Episcopum igitur Romanum eumdem fuisse, fateantur necesse est. Nam ut *facti*, quod ajunt, historici iter Petri Romanum est, ita est historici *facti* episcopatus Romanus Petri. In *facto* vero itineris statuendo mirifice valet, inimicis nostris fatentibus, veterum auctorum consensio. Quare valebit in adserendo etiam episcopatu Romano Petri.

I.

Cajus Presbyter, Auctor librorum contra Marcionem, Eusebius, Hieronymus, Optatus, Augustinus, Severus Sulpicius, Catalogique omnes Romanorum Pontificum Petrum verum fuisse Episcopum Romanum efficiunt.

Testes adventus Petri ab adversariis appellantur scriptores secundi, insequentiumque seculorum. Jam vero in scriptoribus secundi, tertii, quarti, quinti, insequentiumque seculorum, numerantur Cajus presbyter, auctor carminum contra Marcionem, Eusebius, Hieronymus, Optatus, Augustinus, Sulpicius, auctoresque Catalogorum Pontificum. Atque Cajus, seu quisquis ille est, qui contra Artemonem scripsit, floruitque extremo secundo, ineunteque tertio seculo, successionem Romanorum antistitum a Petro repetens, Petrum episcopum ostendit fuisse Romanorum (1).

1 Is autem auctor Romanæ ecclesiæ addictus erat. Itaque comperta, quæ ad eam pertinent, habebat. Eumdem atque Cajum fuisse, Photius putat *Bibliothec. codic.* XLVIII. *pag.*

Accedit autem carminum adversus Marcionem ſcriptor, quem æqualem Tertulliani temporum fuiſse arbitror, cujuſque hac de re illuſtrem produxi locum, cum contra Pauli epiſcopatum Romanum agerem (1). Quod ſi Tertulliani quoque auctoritate pugnandum eſset, hujus item huc eſse conſtaret propenſiorem opinionem, qui in libro, qui eſt de Præſcriptionibus, quamquam Petrum, ac Paulum Apoſtolos fuiſse Romanorum teſtatur, ordinationem tamen Clementis ab uno Petro repetendam cenſet (2). De Euſebio ſatis dixi, quo loco epiſcopatu Romano numquam potitum fuiſse Paulum demonſtravi (3). De Hieronymo autem non eſt, cur eſse multis agendum putem, cujus eſt præclara *in primo libri de Viris Illuſtribus capite* de Romano xxv. annorum Petri epiſcopatu ſententia (4). Optatus porro primum Romanam Sedem occupaſse Petrum ſcribit, atque ei ſucceſſiſse Linum, Lino Clementem &c. (5). Eadem perſequitur Auguſtinus epiſtola tertia & quinquageſima (6). Nec diſſentit Sulpicius Severus (7). Jam vero præter catalogos & multos, & veteres, quos cum de Paulo diſsererem, indicavi (8), conſuli item poterit, quem Dodwellus in extrema *ſingulari de ſucceſſione Rom. Epiſc. Diſſertatione* e Bodlejano Muſeo deſcripſit, qui ſane catalogus ad tempora fere Theodori Pontificis, hoc eſt ad ſeculum eccleſiæ ſeptimum pertinet (9). Nam in hoc etiam, ut in ceteris, primus in epiſcopis Romanis Petrus Apoſtolus, idemque epiſcopus ponitur. Romanos autem veteres, qui hoſce catalogos ediderunt, origines ſuæ eccleſiæ ignoraſse; eodemque in genere ſcriptores Africanos, Græcoſque cæcutiiſse; veritatem autem nunc primum Proteſtantibus, non mo-

pag. 35. edit. Rothomag. an. 1653. Sic vero habet apud Euſebium *lib. v. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. xxviii. p. 219.* de Victore: ὃ τρισκαιδέκατος ἀπὸ Πέτρου ἐν ῥώμῃ ἐπίσκοπος *tertius ac decimus a Petro fuit Romæ epiſcopus.*

1 *Pag. 366. hujus vol. not. 1.*
2 Confer *pag. 391. hujus vol. not. 1.*
3 *Pag. 394. ſeq. hujus vol.*
4 *Tom. iv. part. ii. opp. edit. Martianai pag. 101.*
5 Vide *pag. 386. hujus vol. not. 2.*
6 *Pag. hujus vol. 386. not. 3.*
7 *Lib. ii. pag. 139. edit. an. 1754.*
8 *Hujus vol. pag. 386. not. 4. ſeqq.*
9 *Pag. 222. ſeq. opp. Poſth. Pearſoni edit. Londin. an. 1688.*

modo nullo teste, documentoque, sed ne conjecturis quidem, pugnantibus patuisse, quis credat?

I I.

Idem testimoniis Patrum ostenditur, qui Petrum, non Paulum sedem occupasse Romanam dixerunt.

Sic enim auctor carminum contra Marcionem (1), Cyprianus (2), Optatus (3), Prudentius (4) aliique plures constituerunt, qui etsi Paulum Romæ & multis laboribus, & martyrio fuisse perfunctum scirent, tamen uni Petro cathedram, sedemque episcopatus attribuerunt. Idipsum etiam præter ceteros anno quingentesimo duodecimo testati sunt orientis episcopi in litteris ad Symmachum Pontificem (5). Cumque Petri cathedram catholici omnes primorum temporum sedem unitatis ecclesiasticæ esse defenderent, ut ex locis Cypriani (6), Optati (7), aliorumque intelligi plane potest, mirabile profecto non est, ejus cathedræ fortasse figuras non pictas solum, sed etiam gemmis majorum memoria insculptas (8) fuisse, cujusmodi sunt eæ, quas Aringhius, Bottarius, Gorius, atque Passerius ediderunt.

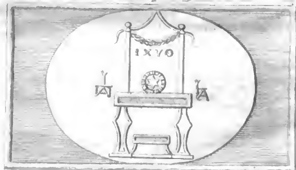
 Ter-

1 *Pag. 386. hujus vol. not. 1.*
2 Vide *pag. 394. hujus vol. not. 1.*
3 *Pag. 386. hujus vol. not. 2.*
4 Prudentii locum descripsi *pag. 396. hujus vol. not. 4.*
5 *Pag. 398. hujus vol. not. 4.*
6 *Pag. 70. seqq. hujus vol. not. 3. seqq.*
7 *Pag. 347. hujus vol. seq. not. 2.*
8 Cathedrarum ejusmodi exempla sive pictarum, sive marmoribus insculptarum cernere aliqua licet apud Aringhium *lib.* VI. *cap.* XLVIII. *pag. 661. seqq. Rom. subterr. tom.* 1. Bottarium, aliosque. Sed de cathedris Pontificum, episcoporumque agam alio loco opportune, ac diligentius. Nunc throni episcopalis figuram Chalcedonio insculptam, exque Museo Bonarrotiano ab Antonio Francisco Gorio viro doctissimo primum *tom.* II. *Musei Florentini tab.* XCIII. *n.* 3. publicatam, & ab Johanne Baptista Passerio eruditissimo Legation. Urbinat. Auditore singulari Dissertatione, quæ inscribitur ἱεροθρονος, *sive de Throno sacro ad Johannem Bottarium* illustratam, Lectori exhibendam putavimus. In qua tamen pro ΙΧΘΥΣ de qua voce *volum.* 1. *hujus operis pag. 54.* egimus, scriptum ΙΧΥΘ, errore ne, quod magis

Tertium peti argumentum ex iis Pontificum Maximorum, Patrumque veterum testimoniis potest, quibus episcopos Romanos Petri successores esse statuitur. At erit sequenti capite opportunior expendendorum eorumdem testimoniorum locus. Intelligo autem fuisse aliquos, qui Petrum, *ea ratione, qua omnes Apostoli habitu, & potestate totius orbis, actu vero illius urbis, & provinciæ, in qua Apostolico munere functi sunt*, episcopum fuisse defenderent (1), atque hoc sensu Patres intelligendos arbitrarentur, qui Romanum episcopatum susceptum fuisse ab eodem Apostolorum principe tradidissent (2).

Sed næ hi vehementer errant. Nam si ita Petrus episcopus Romanus fuit, cur is solum episcopus Romanus a Patribus dicitur, qui functus ante episcopatu Antiocheno fuisset, non Corinthius, etsi Corinthi, non Ponticus, non Cappadox, non Galata, etsi in Ponto, in Galatia, in Cappado-

magis credo, sculptoris, an consulto, viderint alii. Confer Passerium *ibid. n.* 111. *pag.* 5. Est vero figura.

1 Marcus Antonius de Dominis *de Republ. Eccl. lib.* 1. *cap.* VIII. *num.* V. *tom.* I. *op. edit. Lond. an.* 1617. *pag.* 87. *& lib.* IV. *cap.* I. *num.* VIII. *pag.* 531. *tom. eod.* & Thomas Ittigius *Hist. Eccl. sec.* I. *cap.* IV. *n.* 221. *pag.* 229. *edit. Lips. an.* 1709.
2 Dannhaverus *Christeid. pag.* 104.

padocia & fuerit, & religionem prædicarit, & ecclesias constituerit, auxeritque? Paulum præterea quisquamne antiquorum aut Corinthium, aut Ephesium, aut Thessalonicensem, aut Philippensem episcopum appellavit, quod his in urbibus gesserit munus Apostoli? Cum ergo Petrum episcopum Romanum fuisse Patres dixerint, non ea latissima, qua adversarii optarent, sed hac pressiore, quam volumus, significatione episcopum dixerint Romanum necesse est. Quod eo confirmari magis potest, quo videamus Petrum a majoribus ita omnino in catalogis Pontificum Romanorum poni, ut Clemens, ut Higinus, ut Urbanus poni consuerunt, quos vere, proprieque antistites fuisse Romanos liquet.

Multo est levius, quod idem Ittigius objicit: Hieronymum primum fuisse hujusce episcopatus inventorem, cui proinde opponi antiquior Lactantius debeat, sive auctor libri de Mortibus persecutorum; qui nusquam, Petrum episcopum fuisse Romanorum, scribit. Nam quidquid tandem Scaliger (1) jactitet, etiamsi adjecta ea de episcopatu verba Eusebii Chronico ab Hieronymo fuissent, tamen neque Hieronymi sententia ab Eusebiana (2) discrepat, neque primus Hieronymus fuit, qui episcopum fuisse Petrum Romanorum diceret. Longe sunt vetustiores Lucio Cæcilio, Lactantioque Cajus presbyter, auctor carminum contra Marcionem, & fortasse etiam Liberiani catalogi conditor, quam sit Lactantius idem Hieronymo. Atque hæc de episcopatu Romano Petri dicta sunto. Sequitur, ut doceam Romanos episcopos veros esse, & episcopatus, & primatus ratione successores Petri.

1 *In Animadv. ad Chronicon Eusebii pag.* 189. *edit. Amstelod. an.* 1658. Ei assentitur Vedelius *lib.* 11. *de Petri Cathedra cap.* xv.

2 Vide *pag.* 562. *hujus vol. not.* 2. Nullo autem documento evinci potest, addita hæc fuisse Eusebiano chronico ab Hieronymo. Quod si exempla quædam Chronici Græci profert Scaliger, cur ea vitiata dicenda non sunt, ut vetustissimi, diligentissimique interpretis Hieronymi constet auctoritas?

FINIS.

D

E

Ga-

G

H

I

L

 nium

Mo-

N

O

P

 Pro-

FINIS.

ADDENDA, ET CORRIGENDA.

Pag. VI, *lin.* 4. egegeret *leg.* egeret, XVI. 24. oftendendumque *leg.* oftendendumque, 35. monarchiam *leg.* monarchicam, I. 2. chriftiarum *leg.* chriftianarum, 4. 42. fibi *leg.* fibi, *p.* 6. *l.* 41. Ambrofii *leg.* Ambrofii, *p.* 11. *l.* 6. §. II. *leg.* §. III., *p.* 16. *l.* 24. Presbyteriis *leg* presbyteris, *p.* 23. *l.* 18. fuperftio *leg.* fuperftitio, *p.* 28. *l.* 12. adverfaris *leg.* adverfariis *p.* 34. *l.* 21. Deilingius *leg.* Deylingius, *p.* 38. *l.* 9. fententententiam *leg.* fententiam, *p.* 41. *l.* 2. aum falfum eft *leg.* tum falfum eft, *p.* 46. *l.* 10. Spaem *leg.* Spanhem, *p.* 48. *l.* 4. nimis *leg.* minis, *p.* 49. *l.* 13. Eccleelefias *leg.* Ecclefias, *p.* 50. *l.* 35. Rotomamagenfem, *leg.* Rotomagenfem, *p* 50. *l.* 40. Toletanum *leg.* Tolofanum, *p.* 53. *l.* ult. Spaobemius *ibid. leg.* (3) Spanhemius *ibid.*, *p.* 66, *l.* 34. fuperftione *leg.* fuperftitione, *p.* 72. *l.* 27. Forturunato *leg.* Fortunato, *p.* 89. *l.* 4. Extit *leg.* Exftitit, *l.* 20. *pag.* 737. *leg. pag.* 837., *p.* 101. *l.* 30. eodem ioco in *leg.* eodem loco, *p* 107. *l.* 11. Antorchiæ *leg.* Antiochiæ, *l.* 19. fæpæ *leg.* fæpe, *p.* 117. *l.* 3. Chriftiauis autem gentibus *leg.* Chriftianis autem e gentibus, *p.* 121. *l.* 11. omuis id, prioribus *leg.* omnis in prioribus, *p.* 131. *l.* 8. Carpharnanm *leg.* Capharnaum, *p.* 134. *l.* 13. *tom.* XIV. *leg. tom.* XIII., *p.* 136. *l.* 5. Pilaftrio *leg.* Philaftrio, *p.* 140. *l.* 7. Pontifire *leg.* Pontifice, *p.* 144. *l.* 9. propagavatini *leg.* propagaverint, *p.* 153. *l.* 28. *facramento leg. facramentario*, *p.* 166. *l.* 9. non, Illins opinione, fuiffe Petram *leg.* non fuiffe, Illius opinione, Petrum, *p.* 190. *l.* 12. Intellegi *leg.* intelligi, *p.* 212. *l.* 1. §. III. *leg.* §. IV., *l.* 24. allorumque *leg.* aliarumque, *p.* 221, *l.* 29. adminiftravi *leg.* adminiftrari, *p.* 229. *l.* 15. Imperatoratorem *leg.* Imperatorem, *l.* 28. fcibentes *leg.* fcribentes, *pag.* 236. *l.* 27. fufuperfediffe *leg.* fuperfediffe, *p.* 241. *l.* 17. principes *leg.* princeps, *p.* 241. *l.* 19. conftinaeris *leg.* conftrinxerit, *p.* 261. *l.* 30. abutuntur. *leg.* abutuntur, quamquam non ad eam rem demonftrandam, quam Richerias voluit, *p.* 261. *l.* 39. difputatum *leg.* difpatatum. Ceterum ubinam Sarpius, & Courajerus ea dicant, quu animadverti *pag.* 256. nefcio. Sequutus enim fam auctorem differtationis Polemicæ adverfus Richeriftas *edit. Rom. an.* 1752. *pag.* 10. qui locum Sarpii, & Courajerii non defcribit, neque indicat. Ac nollem mihi id evenerit, quod evenit vol. hujus operis XV. ubi *pag.* 26. Johanni Francifco Buddæo affenfus Nicolao Macchiavello, quem per me ipfe confulere nequiviffem, ea tribui, quæ, nifi fallor, non folum non ftatuit, fed etiam refellere videtur, *p.* 181. *l.* 11. arbitremur *l.* arbitramur, *pag.* 283. *l.* 32. hæbraice *leg.* hebraice, *p.* 345. *l.* 4. Gregorius *leg.* Georgius, *p.* 355. *l.* 27. anno anno *leg.* anno, *p.* 356. *l.* 29. Maraa *leg.* Marca, *p.* 361. *l.* 28. percunientur *leg* percutietur, *p.* 366. *l.* 11. differem *leg.* differerem, *p.* 371. *l.* 6. Ignatiis *leg.* Ignatii, *p.* 381. *l.* 8. Nicocolaus *leg.* Nicolaus, *p.* 387. lin. 21. numqsum *leg.* numquam, *p.* 198. *l.* 35. elaruiffet *leg.* elaruiffent, *p.* 399. *l.* 28. antiftites *leg.* antiftes, *p.* 400. *l.* 6. Michele *leg.* Michaele, *p.* 416. *l.* 5. Vin- *leg.* Salv., *p.* 433. *l.* 3. exiftimaffee *leg.* exiftimaffent, *p.* 437. *l.* 4. agumento *leg.* argumento *p.* 438. *l.* 32. *pag.* 144. *leg.*, *p.* 414. *p.* 445. *l.* 31. *pag.* 410. *leg. pag.* 400. *p.* 465. *l.* 19. averfarii *leg.* adverfarii *p.* 465. *l.* 47. Lucii veri *leg.* Lucii Veri, *p.* 471. *l.* 30. fuam, quas *leg.* fuam, quam, *p.* 472. *l.* 36. refpenderi *leg.* refponderi, *p.* 482. *l.* 2. ponendum Petrum *leg.* ponendum Paulum, *p.* 488. *l.* 29. ectypon hujufmodi *p* 64 E. *leg.* Ectypon hujufmodi *pag.* 64. E. Id ectypon *pag.* mox fequente exhibemus; *p.* 491. *l.* 34. Pauli ad lævam *leg.* Pauli ad dexteram, *p.* 498. *l.* 3. item fum *leg.* item funt, *p.* 504. *l.* 20. Paciadins *leg.* Paciaudius, *p.* 510. *l. ult.* heophanes *leg.* Thephanes, *p.* 547. *l.* 25. Vie *leg.* Vide, *p.* 572. *l.* 20. qui XII. Neronis fuit *leg.* qui XI. ut vero Pagius in Critica fcribit, XII. Neronis fuit, *p.* 573. 10. ac XIII. Neronis *leg.* ac XIII. Neronis, qui in Pagio anno LXVI. æræ vulgaris refpondet, quamvis revera annus XII. Neronis æræ fit Chriftianæ LXVI., *pag.* 585. *lin.* 27. καλιπῶς *leg.* χυλισμῶν.